CONSVLTATIONES CANONICÆ PLERÆQVE

Ex iure nouiſſimo Concilij Tridentini recentiorumque Pontificiarum conſtitutionum depromptæ.

AVCTORE
FRANCISCO ZYPÆO
I. C. PROTONOT. APOST.
CANONICO, OFFICIALI,
ARCHIDIACONO ET VICARIO
GENERALI ANTVERPIENSI.

Editio poſtrema ab Authore aucta & emendata.

ANTVERPIÆ,
Apud Hieronymum & Ioan. Bapt. Verduſſen.
M. DC. LXXV.

Cum gratia & Priuilegio.

AD LECTOREM.

BEneuole Lector Conſultationes has inſcripſi : quòd pleraque ex actis litium , habitiſque deſuper deliberationibus natæ ſint. vnde & carent longâ hypotheſium narratione: feruntur circa ea , quæ ex actis controuerti poterant ; ſeu ex quibus deciſionum rationes potiſsimùm deſumi. quinimò ſæpiùs euagantur paulò latiùs , quàm hypotheſes aliquando videbuntur exigere ; dum materia , ipſa nonnihil pleniùs diſcuſſa , etiam ſcriptioni ſtylum laxaſſe eſt viſa. Præmonita hæc minùs turbare te poterunt , ſi quid alioquin videbitur inaſſuetum. malui deſiderare te aliquid ex ſtylo aliorum ; quàm nimia factorum narrandorum mole grauare : dum vberior illorum cognitio aut neceſſaria non erat ; aut ſe inter diſſertandum ingeſsit. boni conſule , vtere , ac fruere.

APPROBATIO.

COnſultationes Clariſſimi & admodum Reuerendi Domini FRANCISCI ZYPÆI Archidiaconi & Officialis Antuerpienſis , in quibus plurimæ difficultates in Curijs occurrentes , diligenter & ſubtiliter diſcutiuntur , ac ſolidè explicantur, dignas cenſeo quæ ad publicam vtilitatem typis euulgentur. Antuerpiæ 7. Februarij 1638.

P. COENS S.T.L. *Canonicus & Librorum Cenſor Antuerpienſis.*

INDEX TITVLORVM NEC NON CONSVLTATIONVM LIBRI PRIMI.

TITVLVS I.

DE *Summa Trinitate & fide Catholica.*

Conſultatio I. Quatenus Colleg. eccl. Canonicus ad fidei profeſſionem teneatur. folio. 1

De Conſtitutionibus.

Conſ. I. Publicata conſtitutio in Aula Belgica, an Metropoli, an Antuerpiæ liget. 1

De Reſcriptis.

Conſ. I. De cauſſæ remiſsione à delegato ad eum, qui ſimul datus eſt Iudex, facta. 5

Conſ. II. De clauſula cum annexis & connexis. 6

Conſ. III. De Euocatione 7

Conſ. IV. De ſub & obreptione quæ & in quibus reſcriptis vitium generet nullitatis. 10

Conſ. V. De conſanguinitate & affinitate & de ijs quæ eo ſpectant in diſpenſationum litteris exactè exprimendis. 10

Conſ. VI. De valore Belgicorum beneficiorum exprimendo per 24. duc. etiam in pluribus ſimul impetrandis. 12

Conſ. VII. Executio reſcripti beneficialis facienda non eſt niſi preces ſint veræ. 13

De Conſuetudine.

Conſ. I. Carnium eſus Benedictinis vetitus, & an conſuetudine excuſetur, 14

De Electione.

Conſ. I. De Parochialium Eccleſiarum collatione. 16

De temporibus ordinationum.

Conſ. I. Quæ illa? 20

De ætate, qualitate.

Conſ. I. Quis bigamus? 21

Conſ. II. Tonſura an ſub nomine Ordinum comprehendatur? 22

Conſ. III. An ſuperior regularis ſuos ad alienum Epiſcopum mittere poſsit, præſertim ex decretis Clementis VIII. 22

Conſ. IV. Abbates quos ordines conferant. 25

De officio Archidiaconi.

Conſ. I. Vt ſe hodiè habeat? ibid.

De officio Delegati.

Conſ. I. De deſignatione Iudicum Synodalium. 29

De officio Ordinarij.

Conſ. I. De priuilegio viſitationum. 30

Conſ. II. De Ordinariorum circa ſacerdotes caſtrenſes authoritate, & concordatis cum delegato exercitus. 31

Conſ. III. Sumptus officij Epiſcopalis quatenus ad ſucceſſores tranſeunt. 34

Conſ. IV. De Ordinarij Iuriſdictione in Capitula. 35

De Maioritate & Obedientia.

Conſ. I. De Regularium obedientia Ordinario debita. 37

Conſ. II. De præcedentia collegiatarum dignitatum ſupra Canonicos cathedrales. 42

De Procurator. & Mandator.

Conſ. I. Mandatarius qui pecuniam meam habet vſuras debet ex mora, aut per interpellationem. 43

De in Integ. reſtit.

Conſ. I. Quando minori aduerſus curatores ſimul & aduerſus poſſeſſores agere liceat? 44

Conſ. II. Quamdiu Eccleſia reſtituatur. 45

Conſ. III. Quando minor recuperato prædio cum fructibus vſuras ſoluat pretij in rem verſi? ibid.

Conſ. IV. An reſtitutionis petitio executionem in maioribus & Eccleſia ſuſpendat, vt in alijs appellatio? 46

Conſ. V. Res monaſterio legata, ab eoque vendita, à conſanguineis legantis retrahi poteſt. 47.

De his quæ vi vel metu.

Conſ. I. An ſolus metus in virum conſtantem cadens, an alius etiam matrimonium irritet? 48.

LIBRI SECVNDI

TITVLVS. I.

De Iudicijs.

Conſ. I. Neminem ſuo motu citandum alteri iubere Iudex debet. 50

Conſ. II. Arreſtum in bonis clerici fieri non poteſt per Iudicem laicum. ibid.

De foro competenti.

Conſ. I. Iudex notoriè incompetens malè citat, adiri non debet, nec incurritur pœna contumaciæ. 51

Conſ. II. Iudex citare non poteſt niſi ſubditos. 52.

Conſ. III. Mulieris fugitiuæ quæſtio ſuper matrimonio aut diuortio tractanda in loco domicilij mariti. 55

De ordine Cognitionum.

Conſ. I. Qui non docet ſe cohæredem non agit alio

alio iudicio inde dependenti, adeoque neq; ad inuentarium rerum hereditariarum. 56

De dolo & Contumatia.

Conſ.I. De contumace illiterato puniendo. ibid.

De probationibus.

Conſ.I. De Matrimonial. probat. 57

Conſ.II. Remiſsio ſponſalium plenè probari debet. 58

Conſ.III. Quod Titius ſpondet vt tutor non ſoluit vt Titius. ibid.

Conſ.IV. In criminali cauſa graues probationes adulterij requiruntur, & eæ ex multis capitibus infirmantur. 59

De Teſtibus.

Conſ.I. De publicatione teſtimoniorum atque nominum teſtium. 60

De fide Inſtrumentorum.

Conſ.I. De fide Originalium, Exemplorum, Archiuorũ, Inſtrumentorum inuicem contrariorum, librorum veterum. 61

De ſent. & re iudicata.

Conſ.I. Brachium ſæculare poſſe inuocari non præuijs cenſuris, & hodie ferè debere. 63

Conſ.II. An ex chirographo prouiſionalis ſolutio indicatur in compoſitione Officiarij ſuper exceſſibus. ibid.

Conſ.III. De ſententia diuortij vt non tranſeat in rem iudicatam. 64

De Appellationibus.

Conſ.I. A vicario in ſpiritualibus tantùm, ad quem appellandum ſit. 65

Conſ.II. Cùm Ordinarius non ſeruat ordinem iuris, ſed aliquid ſtatuit aduerſus inauditum mox ſuperior adiri poteſt. 66

Conſ.III. De priuilegio attentatorum. ibid.

LIBRI TERTII

TITVLVS I.

De vita & Honeſtate clericorum.

Conſ.I. De delatione decentiaque habitus clericalis. 68

De cleric. non reſid.

Conſ.I. Diſtributiones abſentibus negandæ, & ſtatutum contrarium niſi ex iuſta cauſa non valet. 69

Conſ.II. Æger abſens, cui propoſitum fuerat reſidere, pro reſidente ad iuris effectus eſt habendus. 70

De clerico ægrotante.

Conſ.I. De coadiutore. 72

De Præbendis.

Conſ.I. De permutandis præbendis, per patronos non ſeruato turno collatis, ritè inſtituto, per triennium poſsidente. 73

Conſ.II. De commendis. 74

Conſ.III. An concordata Germanica obtineant in Brabantia. 75

Conſ.IV. An patroni ſtrictè conferre beneficium, an perſonam offerre tantùm dicendi ſunt; & an nondum clericum poſsint. 83

Conſ.V. De lapſu ſemeſtris Pontificij & collatione pòſt facta ab Ordinario in vim Concord. Germaniæ. 86

Conſ.VI. Beneficia iure ſitus regi, tametſi collator alio domi vtatur. 89

De Inſtitutionibus.

Conſ.I. Canonici regulares in Eccleſijs parochialibus inſtituti an mouibiles, ab Ordinario an Superiori corrigendi? quis defunctis ſuccedat? 91

Conſ.II. De poſſeſſore triennali. 93

Conſ.III. Beneficium irritè obtentum canonicè permutatum & alteri ritè collatum, an reuocatur? 94

De his quæ fiunt à maiori parte Capituli.

Conſ.I. De Regularibus in communi adminiſtratione malè verſantibus. 95

De rebus Eccleſiæ non alienandis.

Conſ.I. De bonis minorum quibuſcum Eccleſia comparatur non alienandis. 96

Conſ.II. De multiplici alienationum nullitate. 102.

Conſ.III. De alienatione factâ ſede vacante. 107.

De Emptione & venditione.

Conſ.I. Vſuras pretij rei venditæ deberi. 110

Conſ.II. Reditus pecuniâ empti ſunt redimibiles, alij ſecùs; inter priuatos illi, in cauſſa pia ſecùs præſumuntur. 112

Conſ.III. De redituum redemptione. 113

Conſ.IV. An ſoluta per multos annos pro reditu frumentario, aliâve certa ſumma, maior non poſſet deinceps exigi. 120

Conſ.IV. An filijs hæredibus competat ius rebus à patre venditis? 121

Conſ.V. De retractu bonorum quorum inueſtiturâ factâ à conſortibus, an ratificatione eodem ritu nondum factâ competat? 122

Conſ.VI. In cambio vſura cenſetur & punitur cùm exceditur precium iuſtum ipſius traiectus. 125

De Locato.

Conſ.I. In lignis cædi promiſsis mens contrahentium & annuæ cretiones ſpectandæ. 126

Conſ.II. Emphyteutam ceſſantem propriâ authoritate repelli quando admittendum? 128

De Pignoribus.

Conſ.I. De creditorum ordine. 132

Conſ.II. Antichreſis quando licita? ibid.

De Donationibus.

Conſ.I. Quod in donatione reſiduum intelligatur, & damnum vi maiori acceptum quomodo ferendum. 134

De Teſtamentis.

Conſ.I. Edictum anni 1611. extra diſerta verba nihil ex moribus mutat. caſus ex eo declarati. 135

Conſ.II. An peſtiferorum teſtamenta ſolemnitates requirant? ibid.

Conſ.III. An teſtamenta ad pias cauſſas requirant ſolemnitates? 137

Conſ.IV. Scriptura teſtatoris an requiratur, an ſufficiat ſignatura? ibid.

Conſ.V. An teſtamenta olographa hîc ſublata ſint? 138

Conſ VI. Minor tutori eiuſque filijs poteſt donare legare quantum alijs conſanguineis ordinatè. 138
Conſ. VII De Patris teſtamento pro filijs interpretando in dubio. ibid.

De ſucceſſ. ab inteſt.

Conſ. I. In contrarijs locorum legibus quo iure ſucceſſio dirigetur? 141
Conſ. II. Pacta dotalia circa futuras ſucceſſiones an omninò ſint ſeruanda? 142

De ſucceſſione regul.

Conſ. III. Profeſſus in monaſterio pręter vnum emortuo validè profeſſus eſt. 143
Conſ. IV. De ſucceſſione eccleſiaſtici. 144
Conſ. V. De Tutorum obligatione. 146

De Sepulturis.

Conſ. I. De Violatoribus ſepulchrorum, & Contaminatione cinerum. 150
Conſ. II Electio ſepulturæ libera etiam monacho diſſito. ibid.
Conſ. III. De Electione libera, non coacta, exhumatione malè ſepulti. ibid.
Conſ. IV. De Sepulchro familiari. 151
Conſ. V. De Pactis ſepulchralibus. 153
Conſ. VI. Nouum genus oblationis in funere parocho debetur. 154. *in fin.*

De Parochijs.

Conſ. I. Cui dandum quod piæ cauſæ incertæ relictum eſt? 155
Conſ. II. De Prædicationibus & Functionibus paſtoralibus, & Miſsionibus. 156
Conſ. III. De Parochorum Portione congrua. 157.
Conſ. IV. Canonica Parochorum & Vicariorum portio quomodo, & vnde ſupplenda? 157.
Conſ. V. De Vicarijs perpetuis. 160
Conſ. VI. De congrua portione agere quis poſſit? quæ quomodo conſtituenda? 161
Conſ. VII. De Ædilibus, & menſæ pauperum Rectoribus. 162

De decimis.

Conſ. I. Manipulus decimus vt varietur quâ conſuetudine ſit opus? 164
Conſ. II. Decimæ ſine expenſarum ſolutione ſoluendæ. 165
Conſ. III. De diuerſis ſpeciebus quæ ferè moribus ſunt immunes à decimis, & de inſolitis frugibus. 166
Conſ. IV. De panico decimando. 168
Conſ. V. De Decimis noualibus & illarum ſpolio. 170
Conſ. VI. Eccleſiaſticas decimas eſſe immunes à laudimijs & iuribus laicis. 174
Conſ VII. De noualibus, vt ſint parocho debitæ, earumque conceſſione. ibid.
Conſ. VIII. Ciſtercienſium immunitas à decimis, vt & hoſpitalariorum. 178

De Regularibus.

Conſ I. An conditio, ſi mundum reliquerit, per ingreſſum in Societatem aut beginagium, purificetur? 180
Conſ. II. De religioſa paupertate. 182
Conſ. III. De erectione nouorum monaſteriorum, dote, ac numero. 186
Conſ. IV. Confeſſio vt proprio ſacerdoti facienda, ita & Confeſſario Monialium. 187
Conſ. V. De electione Confeſſorum monialium. 189
Conſ. VI. De annuo monialium computu Epiſcopo dando. 190
Conſ. VII. An autem aduerſus rationum exactionem præſcribi poſſit? 192
Conſ. VIII. Statutorum abrogatio non eſt ex abrupto nec inconſultò, etſi in viſitatione facienda. ibid.
Conſ. IX. An Canonicæ regulares Sanctimoniales cenſeantur, & ad clauſuram teneantur? 193
Conſ. X. An Clauſura ſit vbique recipienda, & quid in Belgio? ibid.
Conſ XI. An adijci poſſit præcepto clauſuræ pœna nullitatis profeſſionis, priuationis præfectæ, electionis nouitiæ ſic profeſſæ? 195
Conſ. XII. Diſcedendi licentiam tribuere poſſe Abbatiſſam ex priuilegio, an ſpectet ad clauſuram, an tranſitum ad alium Ordinem? ibi.
Conſ. XIII. An ad clauſuram cógi poſſint moniales, apud quas ea numquam fuit? 196
Conſ. XIV. An vouenda vel promittenda ſit clauſura? 198
Conſ. XV. A primæuo inſtituto nullatenus eſt recedendum. ibid.
Conſ. XVI. De filiaf. inuito patre monaſterium ingreſſa. 200
Conſ. XVII. An in nobilium canonicarum collegijs tenues ac frequentes præbendas obtinentibus locum habeat vnio beneficiorum ſimplicium? 202
Conſ. XVIII. Annus probationis an debeat eſſe continuus? 206
Conſ. XIX. De fundatione citra vitam communem regularium. 207
Conſ. XX Controuertitur de mutando habitu Regulari ordinis Bogardorum. 208

De conuerſione coniugatorum.

Conſ. I. Soluto per monaſterij ingreſſum matrimonio non conſummato quid ſtatuendum ſit de bonis? 210

De religioſis domibus.

Conſ. I. Antiqua monaſteria euerti non debent ſub prætextu ſolo, quòd non deprehendantur eſſe regulæ à Sede Apoſtolicâ approbatæ. 212
Conſ. II. Innouata quæ & aucta circa regimen hoſpitalium? 217

De Iure patronatus.

Conſ. I. De patronatu laico in Eccleſiam tranſlato. 218
Conſ. II. De iure patronatus ob præſentationis defectum amittendo. 219
Conſ. III. Ius conferendi an laicis competere poſſit immemoriali conſuetudine, eaque vniformi? 220
Conſ. IV. Beneficium patronatus laici non confertur, aut penſione grauatur ſine patrono. 221.
Conſ. V. Aduerſus ius patronatus præſcribitur à 223.

De

De Cenſibus.

Conſ.I. De Viſitatione. 223
Conſ.II. Cenſus à quo ſoluendus? 225

De conſecrat. eccl. vel altar.

Conſ.I. Sacer locus prophanatus ad priores dominos,& priſtinum ſtatum redit. 227

De ædificandis Eccleſijs.

Conſ.I. De erectione nouarum parochiarum. 227.
Conſ.II. De reſtaurandis Eccleſijs, 229

De celebrat. miſſarum.

Conſ.I. De reductione anniuerſariorum, &c. 233.
Conſ.II. An regulares duas miſſas celebrare teneantur occurente feſto cum feria in quadrageſima,aut aliàs priuilegiata? ibid.

De reliquijs & vener. Sanct.

Conſ I. De miraculis & cultu Sanctorum ſine lite ſtatuendum. 235
Conſ.II De Canonizatione & Beatificatione. 236.

Ne clerici vel monachi negocijs ſæcul. ſe immiſceant.

Conſ I. De clerico milite, beneficij identitate aut pluralitate. 241

De immunitate eccleſiaſtica perſonarum & rerum.

Conſ. I. De immunitate perſ. & rerum. 242
Conſ.II. An à clero Domini melius cathallum iure exigant in Flandria? 249
Conſ.III. Quando ex iudicijs,ſeu præparatorijs informationibus Iudex inauditum reum declarauit non gaudere iure aſyli,vel appellari,vel coram eodem Iudice cauſa de nouo ritè cognoſci poteſt. 250

LIBRI QVARTI
TITVLVS I.

De Sponſalibus & Matrimonio.

Conſ.I. De ſponſalium vinculo & ſolutione. 251
Conſ. II. De diſpenſatione ſuper denuntiationibus. 254
Conſ.III. Conſenſu per verba aut ſigna à parocho & teſtibus non plenè intellecto, nondum perfectum eſt matrimonium. 255
Conſ.IV. Conſenſu coram parocho & teſtibus re ipſa indicato iam perfectum eſt matrimonium. 256
Conſ.V. De denunciat. & parocho proprio. ibi.
Conſ.VI. Habitans in loco publicati Concilii Trid. contrahens in loco non publicati citra illius formam,an validè contrahat? 258
Conſ.VII. Milites an vt vagi à quolibet parocho validè iungi poſſint? 259
Conſ.VIII. Conſenſus impeditur appoſitâ conditione,ſi ſponſus nobilis non ſit,contractum non fore,ſi is ignobilis deprehendatur. 260
Conſ.IX. De primi & ſecundi matrimonij probatione,& prolium legitimitate. ibid.
Conſ.X. Comparatio teſtium facienda, & quibus potiſsimum deferendum? 263
Conſ.XI. Quis raptus matrimonio ſit impedimento? ibid.
Conſ.XII. De filijsf. ſine parentum, & minoribus, ſine tutorum conſenſu contrahentibus iuxta edicta belgica. 266
Conſ.XIII. De Matrimonio caſtrenſi. 267
Conſ.XIV. De Matrimonio militum in Belgio. 269.

De deſponſatione Impuberum.

Conſ.I. Qui ætate proximi ad pubertatem cenſeantur,& matrimonio idonei. 272

De cognatione ſpirituali.

Conſ.I. Impedimenta per Concilium Trid. remiſſa, an ſublata ſint, vbi illud non eſt publicatum? 273

De conſanguinitate & affinitate.

Conſ.I. De expreſsione graduum in diſpenſatione. 275

De Matrimonio contra interdictum eccleſiæ contracto.

Conſ.I. Quando interdictum irritet matrimonium? 276

De Diuortijs.

Conſ. I. De ſæuitia,eiuſque probatione. 276
Conſ.II. Conſignatio peti non poteſt ex contractu diuortij ſine eccleſiæ authoritate facti. 277

Qui filij ſint legitimi?

Conſ.I. De ſemeſtri partu quæſtio legalis ſimul & phyſica,an vitalis habendus ſit,& legitimus? 278
Conſ.II. De ſeptimeſtri partu. 281
Conſ.III. De Legitimato. 283

De ſecundis nuptijs.

Conſ.I. De non contrahendis ante certum nuntium de morte prioris coniugis ſecundis nuptijs. 285

LIBRI QVINTI
TITVLVS. I.

De Accuſationibus.

Conſ.I. De delictis communibus & regularium. 286
Conſ.II. De cuſtodia & exhibitione reorum. 287.
Conſ.III. De correctione, & iſtius executione non obſtante appellatione. 289
Conſ.IV. De cuſtodia & exhibitione reorum. 292.
Conſ.V. Nullum crimen accuſandum ex notitia per confeſsionem ſacram,habitâ, etiam de confitentis conſenſu. ibid.

De Magiſtris.

Conſ.I. Onera parochialia ab omnibus parochiæ incolis ferenda,etſi ſub alia iuriſdictione ciuili ſitis, adeoque ſcholæ, & ſtipendij præceptoris.&c. 293
Conſ. II. De Lectore theologo. 296
Conſ. III. De Seminarijs. ibid.

De Hæreticis.

Conſ. I. De hereſis probatione,purgatione. 298

De

De infantibus expoſitis

Conſ.I. A quibus alendi ſint? 300. *in fin.*

De Homicidio.

Conſ.I. In quo Papa nunc, aut Ordinarius diſpenſet? 302

De pugnantibus in duello.

Conſ.I. An in eo mortui, confeſsi tamen, eccleſiaſticâ gaudeant ſepulturâ, & duello ſuperſtites aſylo? 303

De adulterio, & ſtupro.

Conſ.I. Qui aliquam ducere vxorem promiſit, an teneatur? 304

Conſ.II. De defloratore, raptore, damno, &c. 307.

Conſ.III. De Monitionibus. 308

Conſ.IV. De defloratarum probationibus, quoad promiſſa, vim, raptum, ſtuprum, etiam imperfectis coniungendis. 309

De vſuris.

Conſ.I. De vſuris ex mora & fructuum perceptione ab emptore debitis. 310

De Maledicis.

Conſ.I. 313

De Iniurijs.

Conſ.I. De informante Principem de falſo crimine. ibid.

Conſ.II. An iniuriarum nomine teneatur ſacerdos à defuncto aſſerens ſe iuſſum, quicquam famoſum reuelans. 315. *in fin.*

Conſ.III. In iniurijs verbalibus palinodia, an & quando ſufficiat? aut illæ excuſentur ob iracundiam? &c. 317

De exceſſ. Prælat.

Conſ.I. Dignitati tenui curam animarum habenti, an poſsit vniri præbenda collegiata? 318.

Conſ.II. Vnio monaſtici hoſpitalis Seminario facta irrita eſt. 319

Conſ.III. Monaſterio incorporato onera ex regula incumbentia, in alterum nõ tranſeunt, ſed fundata, & rebus impoſita cum inſtituto huius compatibilia. 320

Conſ.IV. Ob paupertatem parochiales poſſunt vniri per Ordinarium. 321

Conſ.V. Beneficio curato nominationi Regiæ ſubiecto liberum ſimplex vt pro dote neceſſaria, poteſt vniri, cùm alia ratio non ſuppetit? 322

Conſ.VI. Vnio vt præbendis tenuibus loci inſignis fieri poſſit, & qui dicuntur inſignes? ibid.

Conſ.VII. De ſuppreſſione monaſterij, ſeu ſtatus mutatione. 324. *in fin.*

Conſ.VIII. De vnionum reuocatione. 332

Conſ.IX. De reuocanda vnione illius cauſâ ceſſante. 334

De noui operis nunciatione.

Conſ.I. In loco ſacro non permittitur ædificatio ſub cautione de demoliendo. 335

De Priuilegijs.

Conſ.I. Verbum protectio exemptionem non infert. 335

Conſ.II. Priuilegium Iulij II. pro clero ſecundario eccleſiæ Leod. derogans c. volentes ceſſat in Belgio, vbi Tridentinum eſt publicatum. 336

Conſ.III. De exemptorum foris agentium apprehenſione & remiſſione. 337

Conſ.IV. De exemptorum viſitatione, in illaque decretorum executione non obſtante appellatione. 340

Conſ.V. Regulares non poſſe excludi ex locis per hæreticos occupatis vbi olim conuentus habuerunt, & quæ officia poſſint præſtare? 341

De pœnitentia & Remiſſione.

Conſ.I. De reuelante confeſſionem clarè vel obſcurè. 344

Conſ.II. De obligatione annuæ confeſſionis & communionis, ac ſecreto confeſsionis. ibid.

Conſ.III. De ſolicitatione in confeſſione. 346

CONSVLTATIONES CANONICÆ.

LIBER PRIMVS.

TITVLVS I.

De ſumma Trinitate, & Fide Catholica.

CONSULTATIO I.

Quatenus Colleg. Eccl. Canonicus ad fidei profeßionem teneatur?

PRofessionem fidei faciendam ab obtinentibus dignitates, & canonicatus in cathedralibus, & quæcumque beneficia curata diſertè decretum eſt à Concil. Trid. *ſ*.24. *c*.12. §. *prouiſi*. Id praxis & aliqua concilia diœceſana, vt Antuerpienſe 1609. *tit*.1. *c*.14. *& Mechlin.diœceſ*.1609.*tit*.1.*c*.4. extenderunt etiam ad canonicos collegiatarum Eccleſiarum, quin & quoſcumque beneficiarios. Quaſi ex rationis identitate. Et obligatos ita contendit canonicos collegiatos Zerola *prax.Epiſc.p*. 1.*v.benef*.§.5.*verſ.dico* 4.& in ſubſidiũ adducit textum eiuſdem Concilij. *ſ*.25.*c*.2. *cæteri*, inquit, *ſiue in præſenti, ſiue in futurum beneficia Eccleſiaſtica habituri, & qui in ſynodo diœceſana conuenient, vtq́; in ea ipſa id præſtent*. non omnes in ea conueniunt, non ergò ſic, aut *per d. c*. præſtant. Ideoq́ue Garcias *de benef.p*.3.*c*.3.

1. *nu*.13. contrariam ſententiam amplectitur, recitatq́ue Interpretum deciſionem. 12. *Febr*.

Non tenetur.

1588.*d*.§. *prouiſi* non extendi ad canonicos in collegiatis. eandemq́ue reſolutionem multa exemplaria *Declarationum Card.Interp*.etiam habent.

Et ſanè Concilium prouin. *Mech*. 1607. *tit*.1.*c*.2. ſicut Trid.de cathedralibus, & curatis tantùm loquitur, & verò Diœceſanum Mechlinienſe anni 1609.*t*.1.*c*.4. diſertè amplectitur eam ſententiam, vt *d*.§.*prouiſi*. non ſe extendat ad canonicos Eccleſiarum Collegiatarum: ad fidei tamen præſidium decernit, vt profeſſionem in capitulo ſuo faciant. ſanè in latis, vt in Germania, diœceſibus moleſtum foret excurrere vndequaque ad Epiſcopum, ad eam profeſſionem faciendam. & maior equidem ratio, vt præſtetur; concipi poteſt in Cathedralibus, & curatis. Denique, quamuis *d.c*.2.*ſ*.25. latiorem interpretationem daremus, tamen non eſt huic adiecta ea pœna, vt antè beneficiarij fructus non faciant ſuos; nam & ille eſſet ineuitabilis laqueus, vbi; & quando non fiunt ſynodi; cum profeſſionem in iis faciendam indicat. eademq́ue pœna ex ſynodalibus decretis vltra concilium porrectis collegiatos Canonicos non afficit, etſi decreta illa ſint obſeruanda: 2.

Minime ſub pœna.

De Conſtitutionibus.

CONSULTATIO I.

Publicata conſtitutio in Aula Belgica, ac Metropoli, an Antuerpiæ liget?

PRincipes Belgij 12. Iulij 1611. edictum perpetuum propoſuerunt, quo inter cætera, quædam circa formas, & ſolemnitates teſtamentorum ſanxerunt, quod in Aula mox, & paſſim alibi promulgatum eſt, & in camera computuum Brabantiæ reponi iuſſum, in Cancellaria, totaq́ue Brabantia publicatum, impreſſum, & diuenditum, allegatum in iudiciis, & extra illa paſſim: ſed Antuerpiæ demum publicatum 3. Februarij 1617. Interim anno videlicet 1614. teſtamentum conditum eſt Antuerpiæ: in quo formulæ ab edicto præſcriptæ, obſeruatæ non ſunt: controuertitur an validum ſit, & ob id an intermedio tempore teſtantem edictum obligauerit, ſine ſpeciali publicatione Antuerpiæ facta?

Controuerſiæ huius punctum, ſi cum ſenatoribus

Publicatio prouincialis requiritur.

toribus aut conſiliariis vrbis conferas, quaſi de indubitato reſpondent, publicationem hîc requiri: ſi cum iis, qui in partibus fuerunt, aut pro iis reſponderunt, donec Commiſſarij Aulici huc miſſi, edicti publicationem diu dilatam procurarunt, in contrariam ſententiam eunt. quibus multa ſuffragantur argumenta.

Primum deducitur ex Authent. *vt factæ nouæ conſtitutiones*, *legem*, inquit, *valere*, *hic quidem ex quo inſinuata eſt*; *in prouinciis autem*, *ex quo directa*, *& palam facta eſt*, *in vnaquaque metropoli*, *aut alia ciuitate*, *& infra*, *Prouinciarum verò Præſides mittere eas conſtitutiones*, *& miſſuros eſſe per omnes ciuitates*, *ſub vnaquaque prouincia conſtitutas*. vbi mandatur quidem Præſidibus, vt per omnes quidem ciuitates conſtitutionum publicationem fieri curent, diſpoſitiuè tamen ſtatuitur in Aula quidem ſeu ciuitate in qua Princeps reſidet, adeoque territorio ad eam ſpectante, ſtatim obligare; atque inſinuata eſt: in prouinciis autem poſteaquam palam facta in Metropoli, aut alia ciuitate. Inferri ergo videtur ſufficere publicationem factam Bruxellis, vbi Aula eſt Principum, & in Cancellaria Brabantiæ, quæ vice ſupremi Principis fungitur, & metropoleos, & plus quàm præſidis authoritatem refert.

Qualis Antuerpia & eius vnio cum Brabantia?

2. Quamquam Marchionatus ſacri Imperij prouincia eſſe, & eiuſdem Metropolis Antuerpia videatur, non tamen eo ſenſu prouincia, cui vnus & ſoli præſes præerat, vel metropolis, vbi is reſidebat: quo nomine vtitur dicta Anthen. Præſertim cum Brabantiæ innexa nunc, eiuſque non primum membrum ſit, vti & Niuella, & aliæ quædam vrbes corpori Brabantiæ iunctæ ſunt, nec Ius Metropoleos habent.

3. Neque contrarium euincere videtur conſuetudo nouas conſtitutiones, atque edicta, licet in Aula & Cancellaria publicata, Antuerpiæ nihilominùs publicandi. Quippè ea conformis eſt iuri ſcripto *in §. prouinciarum d. Auth.* eaque conſuetudo publicandi non in præcipuis tantum Brabantiæ vrbibus, ſed & minoribus, quin imò pagis ſingulis obſeruatur: ex illa autem inferre in ſingulis pagis neceſſariam eſſe publicationem, ad edictorum quorumlibet obligationem, nimis lata abſceſſio videtur à Iuris tramite.

4. Quin & à Principum authoritate. quæ à ſingularium vrbium, vicorumque magiſtratibus malignis aliquando vel negligentibus dependeret.

5. Præſertim cum nulla proferantur priuilegia, quæ vrbi Antuerpienſi aſſerantur, vt ſpecialem in foro ſuo promulgationem exigant, quando conſtitutio Principis in Aula, & Cancellaria publicata palam ſatis omnibus innotuit.

6. Accedit quod ipſum edictum finalibus verbis, poſtquam iniunxit omnibus officiariis Principalibus, illius conſuetis in locis faciendam publicationem; mandat vt obſeruari illud irrefragabiliter curent, *ceſſantibus omnibus impedimentis*, *& allegationibus in contrarium*: Quæ inſignis clauſula impedimentum ſingularis publicationis tollere videtur.

7. Quod edicti publicatio ob puncta quædam, quæ nihil ad materiam teſtamentorum pertinent, Antuerpiæ dilata fuit, donec benigna illorum interpretatio à Principibus fuit obtenta. Et vt natura curioſiùs in ea inquirimus, quæ controuertuntur, aut occuluntur; ita certum eſt edictum hoc plurium manibus tritum, plurium inueſtigatione cognitum Antuerpiæ fuiſſe, quàm in vicinis locis, vbi facilè præconis vox audita periit.

8. Omnes Notarij in Brabantia admiſſi, immatriculati, & ſuppoſiti ſunt Cancellariæ: quos ideo afficere ſtatim & obligare videtur, quicquid ibi publicatur.

Hiſce omnibus, vt ſua momenta meliùs apponantur & opponantur, ex hiſtoriis repetendus eſt ſtatus huius vrbis, & Marchionatus ſacri Imperij.

In læto introitu Brabantiæ *art.* 40. *Caroli V. Philippi II.* 5. *Iul.* 1549. Principes noſtri promittunt ciuitatem Antuerpienſem cum ditione ad eam ſpectante Brabantię collectam, ſeu congregatam (*vergadert*) perpetuò manſuram; ea ratione & modo, quo fuit cum à Brabantia ſeiungeretur. *art.* 4. ſe inter alia aſſumpturos titulum & inſignia marchionatus ſacri Imperij, prout (inquiunt) oportet, & ſigillo ea referente vſuros; quod nunquam ſine Ordinum aſſenſu mutaretur.

Quæ fuerit forma antiquæ congregationis, collectionis, vel vnionis præſertim ante ſeiunctionem Antuerpiæ, de qua in læto introitu non ſatis conſtat. coniectare ergo oportebit, non minùs ex præterito nunc, quam olim illa ex futuro,

——————— *Si Iupiter vnam*
Eſſe velit Tiriis vrbem, Troiaq́; profectis,
Miſceriue probet populos, aut fœdera iungi.

Ænæas, vt eſt apud Liuium *lib.* 1. dictus fuit omnium ſui temporis ſapientiſſimus, nec ſub eodem iure ſolùm, ſed etiam nomine omnes eſſent, Latinos vtramque gentem appellauit; nec deinde Aborigines Troianis ſtudio ac fide erga Regem Ænæam ceſſere. *Conditor noſter Romulus*, inquit ille, *tantum ſapientiâ valuit*, *vt ploroſq́; populos eodem die hoſtes*, *dein ciues habuerit.*

Claudius Galliæ, Veſpaſianus vniuerſæ Hiſpaniæ, ius tribuit reipub. & in orbe Romano qui ſunt, ex conſtitutione Imp. Antonini ciues Romani effecti ſunt.

Vniuerſum regnum, inquit Auguſtin. *in tot ciuitatibus conſtitutum dicitur Romana ciuitas.*

Sed enim hæc plena coniunctorum confuſio eſt. Diuæus *rerum Brabanticarum lib.* 1. *c.* 7. *cum Godefridus Barbatus*, inquit, *ducatum dono Henrici V. Imp. obtineret*, *Marcham tum ei adiectam dicunt*, *alij id multo ante actum contendunt*: cum quo non ſatis conſentit Bochius, *in Belgij principatu de Marchionatu ſacri Imperij.*

Aubert.

Aubert. Miræus Codice *Donat. piar. c.* 80. *Lothario*, inquit, *mortuo Conr. Imp. eidem Godefrido Barbato an.* 1131. & Lotharingiam *inferiorem & Marcam Antuerpienſem rurſus attribuit, ac confirmauit.* Is vtrumque principatum ad Godefridos Henricos & alios ſuos in Brabantia ſucceſſores tranſmiſit.

Franciſcus Haræus *in hiſtoria Brabantiæ ſiue Belgij ad annum* 1300. *ius ſtapulæ*, inquit, *Dux Mechliniæ conceſſit, conſilio Ioannis Bertholdi alterius partis Principis. quod indignè factum fremebant Antuerpienſes, inter alia id aſſerentes, quòd Ducem noſtrum beneficiario iure ab Imperatore Antuerpiam poſſidentem iura ciuitatis ſuo arbitrio non liceret mutare.* Idemque Haræus *ad annum* 1312. notat Antuerpiam inter capitales Brabantiæ ciuitates ſigillo firmaſſe tabulas Ducis Ioannis II.

Narrat iterum Haræus inter Wenceſlaum Ducem Brabantiæ, & Ludouicum Comitem Flandriæ conueniſſe, vt Comiti Mechliniam, Duces noſtri pro belli impenſis cederent, Margaretæ Comitis vxori Antuerpia vice dotis aſſignaretur; ea tamen lege, ne quid de priuilegiis Antuerpienſium mutet, minuatque Comes; beneficio Ducum Brabantiæ hæc Comes poſſideret: (ex formula deinde Comitis Flandriæ Duces Brabantiæ vt feudum Antuerpiam releuabant, vt loquuntur) Marchæ ſacri Imperij titulus penes Duces remaneret. *nulla*, inquit Scriban. *Orig. Antuerp. c.* 6. *quantumuis ingens, pecunia digna viſa fuit, vt Marchionatu cederet.*

Iterum Diuæus *lib.* 16. quem refert Haræus *ad annum* 1403. *porro*, inquit, *Philippus Dux Burgundiæ, quanquàm Antonium filium eius ſecundum Dux noſtra diu antè adoptaſſet, veritus tamen ne eâ mortuâ illi obſtaculum aliquod in adipiſcendo Lotharingiæ, Brabantiæ, ac Limburgi ducatu oriretur, plurimum nitebatur Antonio viuâ adhuc Ioannâ principatum confirmari, pollicitus ordinibus Brabantiæ, ſi id fieret, Antuerpiam, Mechliniamq́; ſe perpetuò connexurum.*

Effectui id datum, quo ad hanc vrbem, narrat Demetrius in principio ſuæ hiſtoriæ, *Dux*, inquit, *Philippus domini VVeſemalij operâ Ordines Brabantiæ eò pertraxerat, vt ſecundum filium Antonium in Brabantia futurum Ducem inaugurarent, ipſis tradita Rienſi regione, cuius Antuerpia metropolis, quæ prius Flandrorum ditioni ſubdita, æterno fœdere tunc Brabantiæ iuncta eſt. Pontus Heuterus Rer. Burg. ad an.* 1403. *vt verò*, inquit, *nonnihil gratiæ referret; ditionem Rienſem, cuius eſt metropolis Antuerpia, Brabantiæ vnit, quæ in eum vſq; diem regio ſui iuris, vt etiamnum eſt Mechlinia, ſemper fuerat.*

Haræus iterum ad annum 1406. *principatum*, inquit, *gentis de more ſuſcepit Antonius.* quem refert 21. Decemb. Bruxellis, ac deinde 2. Ianuarij Antuerpiæ inauguratum eſſe, de more vtique gentis.

Refert Haræus ſub ea tempora Antuerpienſes bellum geſſiſſe cum Mechlinienſibus, ob ius ſtapulæ Mechlinienſibus à Duce conceſſum, eoque illis fauente, atque contra fratre illius comite Flandriæ Antuerpienſibus. ob eam cauſam graues inimicitias inter eos Principes exarſiſſe: vt credibile nullatenus ſit, eos, qui priuata priuilegia taliter defenderint, ſupremi iuris dignitatiſque ſuæ paſſos præiudicia.

Vnio, inquit Baldus, *eſt vnum quoddam mixtum.* ſignificans non eſſe propriam illam miſcibilium alteratorum phyſicam: aſſimulatque vnionem duorum monaſteriorum vnitis domibus, ſic vt duo remaneant monaſteria, non fiat tertium aliquod nouum.

Itaque intelligimus oppoſitionem, vt ſaltatorum in choro exquiſitam temperationem, exquiſitam iunctionem non intelligimus. Vbi traditur omnia permutari, neque permanere ea, quæ erant, quæ ſinimus Philoſophis. intelligimus vnionem, per quam non extinguantur iura vniti alterius cùm altero, nec ſtatus vnitorum mutetur.

Videmus in regnis Hiſpaniæ ſæpius conſociatis, & diſſociatis retentos omnium titulos, arma, ſigillaque ex eis mixta. Omnes regnorum, quæ erant quatuor Angliæ varietates, Edgarus vni quadrans Imperio ad vniforme dominium, ſeruans vnicuique proprias leges, vocauit. *Malmeſ. in fine lib.* 1. *& princip.* 2. Coniunctæ ſunt à Carolo V. ſeptemdecim prouinciæ Belgicæ in mutuam defenſionem, contra omnes exteros. Ita tamen vt ea ſocietas nullis ſingulorum legibus, aut priuilegiis derogaret.

Et enim pluries cogitatum eſt à Principibus noſtris, etiam à Philipp. II. vt ex manuſcriptis quibuſdam conſiliis ei porrectis inueni, de Belgicis hiſce prouinciis in regnum vnum erigendis: Impedimento autem ſemper fuit cùm regij nominis libertati, vt creditum eſt, ſemper Belgicis moribus aduerſarij horror, tùm priuilegiorum ſuorum, quæ vita Belgarum eſt, ſub tali ſceptro periculum.

Itaque quod ſub potentibus illis Principibus obtineri non potuit, ſub imbecillioribus longè anteceſſoribus factum eſſe credi nequit. Scilicet vt collectio coniunctioque aliqua prouinciarum facta fuerit cum præiudicio iuris collectorum. Nemo ſuum iactare præſumitur, minùs populus aliquis totus ius ditionis ſuæ imminuere, libertatemque lædere. Vt ſpecialiter infra dicimus in publicationem prouincialem imminuendam non præſumi populum conſenſiſſe.

Sed omnino æſtimandum eſt, eam coniunctionem eſſe talem, de quali, ita Rebuff. *prax. benef. l.* 1. *de vnionibus n.* 15. *tertiò*, inquit, *fit vnio Eccleſiarum, vt vtraque remaneat Epiſcopatus vel parochialis, ſicut erat, & tunc dicitur æquè principalis vtraque Eccleſia, ſed vnus erit Epiſcopus vel rector vtriuſq; Eccleſiæ, & tunc qualibet ſua habebit priuilegia, & ſtatuta, gl. & doc. in c. & temporis XVI. q.* 1. *Bart. & alij in l. ſi conuenerit §. ſi nuda D. de pignor. actio. & tunc nominatio à digniori fieri debet. l. quæritur D. de ſtat. homi. cap. ex litteris de Iure patr.* quemadmodum particularius docet Pecq. *ad. c. quæ à Iure de Reg. Iur.*

Iure priuilegiiſque ſaluis.

A 2

Iur. in 6. prouincias ciuitateſque vnitas retinere ſingulas libertatem, atque Iura ſua.

At verò ſupra diximus Duces Brabantiæ teneri nomen, titulum, atque arma Marchionatus ferre, atque in ſigillo vti: magis ergo adhuc manet nomen, atque Ius Marchionatus, quàm Ius Eccleſiarum in ea ſpecie vnionis: quæ apud Rebuffum alioſque maximè ſuum cuique Ius conſeruat.

Optimè ſanè id explicat vnio Vltraiectenſis, quam examinat Hugo Grotius in Apologetico ſuo, aliique pluribus libellis, per hos annos in prouinciis vnitis noſtro idiomate editis.

Et in repub. Heluetiorum de pace & bello pagi omnes ſtatuunt ſimul: quæ publicum non attingunt, diuerſa eſſe poſſunt, & non vnita iura, priuilegiaque ſua cuilibet eſſe ſeparata.

Et cum maximè ab effectu noſcitur cauſa, cum videamus Iura, ſtatuta, priuilegia, longo vſu recepta, vel Principum diplomatibus conceſſa Antuerpienſes retinere, liquidum ſit, antecedentem coniunctionem Marchionatus cum Brabantia ita eſſe factam, vt ea nihil attingerentur, ſed tantum vt ſub vno capite atque Principe ita coaleſcerent, vt eoſdem amicos, hoſtes eoſdem eæ prouinciæ haberent, quæ publicum attingerent, tributa vectigalia, neruoſque reipub. ſimul tractarent, extra has cauſas, quælibet res ſuas ſibi haberet. Quin & Principes nomen, titulum, arma ſingularum ferrent, *prout*, inquiunt, *oportet*. Qui hîc oportet? procul dubio ex formula ſocij fœderis, collectionis, connexionis.

Ergo ante publicationé hic vt in metropoli prouinciæ factam conſtitutiones non ligant, valetque teſtamentum, non ſecundum edictũ nondum hic publicatum, factum.

His ita conſtitutis Reſpondendum eſt pro teſtamento, vt validum ſit, quodcumque ante publicationem edicti Antuerpiæ factam conditum eſt. Cuius ratio fundamentalis in eo ſita eſt, quod iam ante demonſtrauimus, ciuitatem ditionemque Antuerpienſem illæſis ſuis Iuribus Brabantiæ eſſe connexam, adeoque Marchionatum ſacri Imp. ſingularem eſſe prouinciam, illiuſque metropolim Antuerpiam: ſi non eo ſenſu, & limite, quo fortè prouinciæ à Romanis diſtinctæ erant, quo tempore *d. Auth.* condita eſt, tamen ex vſu poſteriorum ſæculorum ad eam rationem ducenda. quippe alium Præſidem, aut dominum ea prouincia non agnoſcit, ſed dynaſtia eſt, immediatè olim agnoſcens Imperatorem; nunc ſupremi ſui Iuris, quemadmodum Principes noſtri inter alios ſoueranos titulos eum gerunt.

Vt proinde ſeparatam habeat rationem ab Aula & Cancellaria, & in illis facta publicatio non ſufficiat, ſed ſingularis hîc requiratur. Neque enim publicatio in Aula, vel Concilio Principis facta ſufficit, ad ligandos omnes, qui eum Principem agnoſcunt, ſed requiritur publicatio prouincialis. *d. Auth.* extra territorium, quod Aulæ cohæret, quale ad certos vſque lapides vtraque Roma comprehendebat. quamquam neque Aula Marchionis ſacri Imperij, vt talis, Bruxellis eſt conſtituta, adeoque non fruſtra Commiſſarij Aulici anno 1617. tam ſtudioſè laborauerunt vt edicti publicatio Antuerpiæ fieret.

Quare Malder. *in comment. in* 1. 2. *tract. de leg. ar.* 4. *tradit*, quod in regnis ex accidenti eidem Regi ſubiectis, Reges non poſſint quidem vnica publicatione in ſua Curia facta, omnia ſua regna obligare. quia non *præſumitur eiuſmodi regna*, inquit, *tale ius in Regem ſuum reſignaſſe*, *niſi de eiuſmodi reſignatione aliunde conſtiterit, quod vix contingere ſolet.* Ita ille. atque hæc de Antuerpia noſtra non tam docet quam vt certa præſupponit Egbertus Leoninus *Conſ.* 10. & generatim ſentit Cap. Tholoſ. *d.* 444. *in fin. Gram. d.* 47. *n.* 9. *Ann. Rob. l.* 2. *Rer. Iud. c.* 1. *pro hæred. Chriſtin. dec.* 53. *& quos allegat.* & ita cenſuiſſe videntur Principes, cum non obſtante publicatione pridem in Aula Bruxellis facta, inſtiterunt rigidè vt & fieret Antuerpiæ. edicta etiam anteriorum Principum noſtrorum iubent publicationes fieri in locis vbi conſueuerint. 7. *Oct.* 1531. 24. *Oct.* 1559. & quidem probatur per teſtes in turba productos apud acta, per quos liquet obſeruatum ſemper Antuerpiæ fuiſſe, vt ne qua conſtitutio obligaret, niſi ibi publicata. conſuetudo autem vt legum, ita eorum quæ monumentis probari non poſſunt, optima eſt interpres, tantæque authoritatis, vt quamuis lex contraria foret, per tanta tempora antiquaſſe eam videretur.

Vnde Malder. *in comment. in* 1. 2. *tract. de leg. q.* 90. *ar.* 4. §. *duo* 3. docet non ſufficere publicationem in metropoli, ſi conſuetudo habet, vt leges antequam obligent, promulgentur in ſingulis ciuitatibus. Vt in Hiſpaniis habere Medina teſtatur. quod aliqui etiam videntur voluiſſe de Iure communi. *per tex. in l.* 1. §. *fin. & ibi Bald. C. de Cad. toll.* quamuis id ea lex non euincat, & cum Iuſtiniani ſit, cuius & Authenticæ, minus veriſimile eſt.

Qua ratione ſatisfactum eſt primæ & ſecundæ obiectioni. niſi quod addendum ſit Antuerpiam non tantum retinuiſſe ius metropoleos reſpectu ſui Marchionatus, ſed & acquiſiuiſſe reſpectu ipſius Brabantiæ, cuius eſt, vocaturque cum aliis pluribus ciuitas capitalis. Poſſunt enim in vna prouincia metropoles eſſe plures. *l. vn. de Metropoli Beryto C. lib.* 11.

Ad hunc modum Iuſtinianus *in Auth. de Moderatore Helenoponti* vniuis, in vnamque redegit, contraxitque prouinciam Helenopontum, & Polemaicum. Sic *vt tamen*, inquit, *neque alterutri in iis metropoli* (Amaſiæ ſcilicet & Neoceſareæ) *nomen Metropolis detrahatur.* & rurſum in Auth. *de prætore Paphlagoniæ & vna*, inquit, *fiat prouincia, plures habens metropoles, id quod & in aliis quibuſdam noſtris exſiſtit prouinciis*.

Ad 3. reſpondendum eſt, facilius eſſe vt ciuitas Antuerpienſis in ſuo Marchionatu ius metropoleos retinuiſſe cenſeatur, quam vt vici, pagi, & vrbeculæ ſingulæ ius tale, & prærogatiuam metropoleos acquiſi-

acquiſiuiſſe contra diſertam conſtitutionem.

Ad 4. poſſunt Principes vti idoneis mediis cum vident negligi, aut non recipi ſuas conſtitutiones. quod niſi fecerint diſſimulando conſentire præſumuntur.

Ad 5. Ius commune prouincialem publicationem exigens, atque vſus inueteratus ſatis titulorum ſuppeditat; neque notitia pro publicatione eſt, alioquin typographus Iuris legitimus auctor, publicuſque legiſlator foret, ſi quidem ex notitia, ex typis, & editione omnis penderet legum authoritas: præconis voce, & magiſtratus authoramento opus eſt, vt leges obtineant. *d. Auth. vt facta noua conſtitutiones & Nouel.*152. ita enim ſtatuit Iuſtinianus de materia teſtamentorum agens, quæ noſtra eſt controuerſia. & in eadem iudicauit Senatus Pariſ. *Annæus Robert. Rer. iud. lib.*2. *cap.*1.

Ad 6. pro nobis facit mandata magiſtratibus publicatio. Neque clauſula *Ceſſantibus impedimentis, &c.* ad defectum publicationis porrigi poteſt, quia id maximè contra Ius foret. qualem quæ obſcura ſunt, numquam recipiunt interpretationem, ſed commodam potius. quare rectè atque ordine iuſſi hic intelliguntur magiſtratus curare primum, vt publicetur edictum, deinde vt obſeruetur, atque ita impedimenta amouere.

Ad.7. iam dictum eſt, notitiam non ſufficere, ſed requiri publicationem, quæ quacumque ex cauſa non interuenerit, nihil intereſt: ſufficit non interueniſſe.

Ad 8. Subiectiô hic non conſideratur, ſed publicatio: & vt forent notarij obligati ante hanc publicationem, nihil eorum culpa noceret teſtanti. *l.*24. *C. de teſt. Ambiguitates* inquit, Iuſt. *quæ vel imperitiâ vel deſidiâ, teſtamenta conſcribentium oriuntur, reſecandas eſſe cenſemus, & ſiue inſtitutio hæredum poſt legatorum donationes ſcripta ſit, vel alia prætermiſſa ſit obſeruatio, non ex mente teſtatoris, ſed vitio tabellionis, vel alterius, qui teſtamentum ſcribit, Nulli licentiam concedimus per eam occaſionem teſtatoris voluntatem ſubuertere vel minuere.*

Itaque conſtitutiones nondum Antuerpiæ publicatæ ibidem non ligant, & ita per Turbam practicorum nuper aſſertum fuit. adeoque teſtamentum Antuerpiæ conditum citra formam edicti ante illius in ea vrbe publicationem priori Iure nixum ritè ſubſiſtere omnino eſt ſtatuendum.

De Reſcriptis.

CONSVLTATIO I.

De cauſæ remiſſione à delegato ad eum, qui ſimul datus eſt Iudex, facta.

RESCRIPTUM Apoſtolicum pluribus in ſolidum inſcriptum, vni oblatum, qui de Iure vel de facto non vult, vel non valet de cauſa cognoſcere, ad aliorum aliquem ritè & rectè transfertur. *c. cum plures de off. deleg. in 6.* vnde ſi vnus ſit aditus, & contra eum proponatur exceptio dietarum in Concilio generali, vel Bonifaciana vetitatum; poteſt is, præſertim conſentiente eo qui obtulit Reſcriptum, ne cauſa principalis per inutilem altercationem ſuper Incidenti retardetur, eam ad Coniudices remittere.

1. Ritè fit, cùm plures in ſolidum dantur.

2. Quamquā non illo inuito.

Neque obeſt textus *d. c. cum plures* quod negotio coram vno inchoato alij ſe nequeant deinceps intromittere; quia id obtinet inuito eo, qui inchoauit; ne in illius iniuriam alij adeantur. Ideoque exceptiones omnes *ibidem* ab eius perſona ſumuntur. quod & in aliis mandatariis generatim obtinet; ne ſine iuſta cauſa inuiti mutentur re non integra.

Quod autem quis ſub prætextu diſtantiæ, atque inhibitionis ideo conceſſa, quod minatus erat Iudex à quo ſede facto proceſſurum, appellauerit, ideoque Remiſſio poſtea facta, antequàm appellationis merita diſcutiantur, effectum videatur non habere, quaſi per appellationem ſuſpenſa fuerit remittentis iuriſdictio; ideo non obſtat; quia huiuſmodi appellatio friuola eſt, & nullius effectus.

3. Nec obeſt appellatio,

Friuola.

Friuola quoad Inhibitionem; quia quamuis remittens fuiſſet Incompetens, inhibere poteſt quando periculum eſt, ne partes via facti procedant. *Ceuallos in tract. de cognit. per viam violent. in præfat.*

4. Reparabilis:

Deinde quia, quamuis fuiſſet Irrita inhibitio; tamen quia reparabilis eſt per diffinitiuam, hodie ab ea appellari non poteſt. *Trid. ſ.* 24. *c.* 20. neque nullitas attendi poteſt, quæ non habet adiunctam iniquitatem irreparabilem in definitiua, *per Conſt. Clem. VIII. Incip. litium V. Idus Feb.* 1592. niſi ſit defectus Iuriſdictionis, Citationis, aut mandati. Iuriſdictionis hic non eſt defectus; quia, quamuis ſubforet, tamen periculum ex incompetenti facit competentem.

5. Aut nullitatis obiectio.

6. Nec hodie obſtat c. non ſolùm de appell. in 6.

Neque obſtat *c. non ſolùm de appel. in 6.* vbi inhiberi non pro lubitu poteſt; ſed pro ratione grauaminis per definitiuam, vel Interlocutoriam illati: de illo actutum; de hoc non niſi poſtquàm conſtiterit appellationem ex vero grauamine emiſſam, & cauſam deuolutam, quia d. diſtinctio *d. c. non ſolùm* hodie ceſſat per Trid. *ſ.* 24. *cap.* 20. vbi ſuper reparabili grauamine non admittitur appellatio; ideoque nec Iudicis, ad quem commiſſio, aut inhibitio: ſed actus de quo hic appellatum eſt, & delegatio ſecuta, erat irreparabilis, definitiuus, imo executiuus.

7. & per remiſſionem tollitur ſi quod ſit grauamē.

Nullius autem effectus eſt appellatio præſens, quia per remiſſionem ceſſat querela diſtantiæ: quamuis iuſta ſubfuiſſet. *c. cum ceſſant. de appell. in 6.*

Nimius autem iuris apex quæritur, dum non omne grauamen ſublatum prætenditur, quia cum remiſſione non ſimul expenſæ luuntur: iuxta *c. ſtatutum. §. 1. v. 1. partes à ſua*

Iuriſdictione dimittens Impetrantem parti alteri in expenſis legitimis condemnet.

8. Nec expenſæ hic debẽt conſiderari.

Et ſanè expenſæ à d. c. *cum ceſſ.* non exiguntur, & ſine condemnatione immaturè peterentur, & dolus aut contumacia, cum non ſubſit in eo, qui ſecundum Iudicem adit, aut remiſſioni conſentit, ne retardetur cauſa principalis, & incidentales controuerſiæ accreſcant; non eſt cur condemnari iure poſſit.

9. & alter Iudex de iis poterit ſtatuere.

Sed etſi poſſit; erit Iudicis poſtmodum, qui ex remiſſione aditur, diſpicere, quid in eum ſtatuendum erit, vt differri non auferri tantùm ea pars reparationis videatur in quo hærendum non eſt, ne liticula hæc, principalem cognitionem retardet: contra bonum publicum; quod finem litibus non nouum ſemen ſubminiſtrari vult. Præſertim vbi diſtantia notoriè dietas non ſuperat; & proptereà Iudex dimittens in expenſis in promptu condemnandi facultatem non habuit.

Fruſtra vero dicitur quod Coniudex, ad quem remiſſio facta eſt, cognoſcere non poſſit de appellationis meritis, ſed ſuperior; nam id quidem verum foret, ſi eſſet appellatio interiecta à diffinitiua aut irreparabili per definitiuam: tunc enim Iudicis aditi, &

10. Et cognoſcere ac ſi primo aditus fuiſſet.

coniudicum ſimul ſuſpenſa foret Iuriſdictio: ſed ita cognoſcet coniudex, vt primò aditus Iudex potuiſſet, ſcilicet an friuola ſit appellatio, an à reparabili, an deuoluerit cognitionem, an ſua manſerit Iuriſdictio, an appellatio deſerta ſit. Nam, vt hæc potuit primò aditus, ſic & is, ad quem facta eſt remiſſio, qui inchoatum ab eo Iudicium illo non volente, aut non valente aſſumere poteſt, ex authoritate per Ius, & reſcriptum conceſſa; non per remittentem, ſi incompetens fuit: quamuis & per eum poſſet, ſi competens. Nam ſubdelegare pontificius delegatus poteſt. *d.c.Iudex.de Off.deleg.in 6.* ſed fruſtra à delegato authoritatem caperet, qui habet à delegante; ſi primò aditus quomodocumque non valet, aut non vult cognoſcere.

11. Nec impedimentũ præſtat aditio incompetentis; ſed ideo plures dantur in ſolidum.

Neque hæc impedit aditio Incompetentis, eiuſque in cauſa intromiſſio; quia non præſtat Impedimentum, quod de Iure non ſortitur effectum. adeoque quod à non competente actum geſtumvè fuerit. Sed imò eo fine, vno reſcripto, plures conceduntur Iudices, vt ſi vnus adeatur, & aduersùs eum proponantur exceptiones, quæ eum Iure remoueant, alij adiri & cognoſcere poſſint. *c.ſi contra de off.del. in 6.*

12. Quatenus cum alijs delegatus poſſit ſubdelegare?

Egimus porro de exceptione ob dietarum diſtantiam. de qua Iudicis declinati eſt cognoſcere; vt tunc delegatus poſſit ſubdelegare. *iuxta c.ſi pro. x. de off.deleg.c.ſuper.c.paſtoral*, *§. item eod.* etiam cum pluribus delegatus. *c. quamuis. c. fin. eod.* & etiam ad coniudices remittere. *c. ſuper. §. verum. eod.*

13. Etiam ſuſpectus.

Cæterùm, ſi ob ſuſpicionem recuſetur, antè quidem, ſed non pòſt, niſi de recuſantis aſſenſu, ſubdelegat. *c. iudex. eod. in 6.* & coniudices, non arbitri, de cauſa ſuſpicionis cognoſcunt, ſi dati ſint cum clauſula *quod ſi ambo. c.ſi contra eod. in 6.* cui comparatur illa *& eorum cuilibet. d. c. ſi contra in verb. aut ſimili.* & quod de duobus dicitur, cùm eadem ſit cauſa, obtinet & in pluribus. *gloſ.d.c ſi contra.* quin & qui ſubdelegauit aut ad coniudices remiſit re integra, ſeu quamdiu iuriſdictione non ſunt vſi efficaciter, poteſt ſubdelegans aut remittens ſuam iuriſdictionem reaſſumere. *c. quamuis de off. deleg. in 6.*

CONSVLTATIO II.

De clauſula cum annexis & connexis.

QVi ad Sedem Apoſtolicam prouocauit, Reſcriptumque obtinuit, quo cauſa ex integro cognoſcenda alteri Iudici delegata eſt, ex ordinaria clauſula *cum annexis, & connexis, Incidentibus, & emergentibus* &c. ad eundem Iudicem trahere poteſt occaſione eorum quæ naſcuntur & dependent ex cauſa principali: quæ autem talem nexum non habent, ea non pertinent. Qua de re, quæque pro connexis ſint habenda latiùs tractat Menoch. *lib.1.q.45.& lib.2.cent.1. caſ.95. De arbitrar.*

1. Idem Iudex de annexis impetrandus eſt.

2. & alias quas habere aduerſus eundẽ Impetrans intendit.

Et vt iiſdem de rebus, vt ad eundem Iudicem eatur, Iure ſtatutum eſt, ita rectè receptum, vt & de connexis cognoſcat non tantum; ſed etiam vt ſi quis plures cauſas habeat aduersùs vnum intentandas vetetur illas diuidere, ſed vnum Reſcriptum iubeatur & eundem Iudicem pro omnibus petere, non ad diuerſos eundem aduerſarium diſtrahere. *c.2.de reſcrip.in 6.*

3. Sed nomine huiuſmodi generali perſonæ aut cauſæ maiores non comprehenduntur.

Vnde nata eſt clauſula alia Reſcriptis inſeri ſolita, *omneſq; alias cauſas quas habet orator, habereq; vel mouere intendit.* &c. cuius mentio eſt *in c.15.X.de reſcript.* vbi dolus eorum ita reprimitur, qui abuti illius generalitate voluerint, vt obtineat clauſula huiuſmodi generalis dumtaxat in perſonis, vel cauſis, quæ pares ſunt expreſſis vel minores; non verò vt inuolucrum huiuſmodi extendere poſſint ad maiores.

4. Aut non erant tempore Impetrationis.

Sed neque extendi ea clauſula poteſt ad eas cauſas non connexas, quæ non erant in rerum natura, tempore dati reſcripti: quia non entis nullæ ſunt qualitates. itaque legitima aduersùs reſcriptum eſt exceptio vt non comprehendatur, quod natum non eſt. niſi connexum ſit, inquam, aut ex cauſa principali attentatiſuè *c. non ſolum de app. in 6.* naſcatur, quia id tanquam acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, ideoque ſi rogatus actor affirmare iuratus nolit ſe tempore reſcripti intendiſſe huiuſmodi cauſam proponere, non poterit coram eodem Iudice eam intentare.

5. Sed nunc diſparatæ

Sed neque nunc facilè cauſam omnino

diſpara-

cauſę in prima inſtantia coram Ordinario ſunt agitandæ. diſparatam introducere appellans poterit coram Iudice delegato, quia concilium Tridentinum ſ.24. c.20. omnes cauſas in prima inſtantia coram ordinario tractari iuſſit, ita vt actor alibi quem conuenire non poſſit. ſed neque reus ſubterfugere eum Iudicem poteſt, qui alia tantum in cauſa contra eum pronuntiauit: *c.præterea, c.propoſuit X. de appellat.* niſi fortè ipſe Iudex in vtraque cauſa etiam pars ſit, v.g. qui ex officio plura decreuit v.g. prælatus viſitans &c.

CONSVLTATIO III.

De Euocatione.

TRes controuerſiæ oriuntur circa litteras à Sede Apoſtolica impetratas.

1. In prima inſtantia. 1. Quòd agatur de prima inſtantia ordinarij: in qua cauſa ab eo auocanda non eſt, niſi vrgenti & rationabili cauſa, per reſcriptum propria Papæ manu ſignatum. *Trid. ſ.24. cap.20.*

2. Expreſſis falſis ſubticitis veris. 2. Quòd litteræ euocationis ſint odioſæ, & faciliùs ſubreptitiæ, quàm alia reſcripta iuſtitiæ, quæ curſum habent omiſſis falſis: ſi non ad formam præſcriptam, ſaltem ad formam iuris. *c. ſuper litteris X. de reſcript.* quodq́ue hic falſa ſint expreſſa, & vera ſubticita.

3. Inimicitiis &c. 3. Nominatim expreſſæ inimicitiæ, quæ non ſunt: & quòd cauſa per promotorem agatur, cùm id verum non ſit, ſed per ipſum Epiſcopum, ſeu alios eius commiſſarios, ex mero officio, ſine technis iudiciariis: ſubticitum autem; quòd ea cauſa pars ſit viſitationis, aut ex ea orta.

Vt primùm de poſtremis pauca dicamus, fauorabilis eſt admodum viſitatio, & quæ

4. Viſitatio & correctio quomodo fauorabilis? pænè cohærere ſolet, correctio morum: ſed vtraque pura, & ſimplex, quæ de præſenti expediri poteſt, magis exequendo & ordinando, quàm cognoſcendo: quodam ædilitio, & cenſorio iure in rebus, iuxta *c. cum ſpeciali*

5. In euidentibus. *§.porro de appel.* euidentibus, non quæ longum tractum exigant, per inficiationes, exceptiones, & excuſationes, dubium quæſtionis ſtatum facientes, quæ indaginem & cognitionem iudicialem requirat: quantum-

6. Non litem exigentibus. uis ſummariè, & ad formam Clementinæ *ſæpe de verb.ſignif.* procederetur.

7. Non compilato proceſſu. Vnde fit, vt & recuſatio ordinarij viſitantis reijciatur tanquam ſuſpecti. *Vt Paulus V. declarauit, & epiſtolam refert Barboſa in Remiſſ. ad Trid. ſ.24. cap.10. & ſæpius aliàs S. Cong.* atque ex aduerſo quæ de viſitatione à Tridentino ſtatuuntur non obtinere, quando compilato proceſſu proceditur: quando & appellatio & inhibitio locum habet, etiam ad effectum ſuſpenſiuum. *Ordinatio Clem. VIII. ſuper Quæſtionibus iuriſdictionalibus edita.* 1600. *ar.9.*

8. Eo Habito Itaq́ue cùm hîc proceſſum ſit iudicialiter non videtur admodum referre, quod ſubticitum ſit, actionem eſſe ortam ex viſitatione: præſertim cùm clarè ſit expreſſum, de exceſſibus impetrantium agi, adeoq́ue de correctione morum. non opus exa primere originem ex viſitatione.

9. Regularium appellationes difficiliùs recipiuntur. Fatendum eſt quidem querelas, & appellationes regularium etiam difficiliùs recipiendas: *c. cum. ſpeciali in fin. de appellat.* ſed illos iuxta obſeruantias regulares, vt loquitur, eſſe corrigendos.

10. Corriguntur iuxta obſeruantias regulares. Iuxta, inquam, obſeruantias regulares, id eſt, vt alibi loquitur: *c. reprehenſibilis X. eod.* contra regularem prælati, & capituli ſui diſciplinam regulares appellantes non recipiendos. Sicut veteres capitula morum, capitula culpatum, capitula diſciplinæ vocabant, in quibus de moribus, culpis arguendis, emendandis, & iuxta obſeruantias regulares puniendis, & diſciplinâ ſeruandâ agebatur.

11. In capitulis morum.

Vnde & decretum refert, Quaranta *V. Monaſt.* non admittendam appellationem regularium ſuper pœnitentia in refectorio, capitulo, &c. facienda.

12. à quibus non datur appellatio. Hæc enim iniunguntur iure quodam œconomico ſuperiorum regularium tanquam patrum familias inter priuatos parietes. Eodemq́ue Iure fiunt viſitationes ſuperiorum regularium.

13. Niſi exceſſa forma. Ideoq́ue nec ab iis admittitur appellatio. *Niſi, inquit, c. irrefragibilis X. de off. ord. formam exceſſerint obſeruandam.*

Adeoq́ue quando Epiſcopi viſitant regulares, & res perſequuntur non euidentes, neque expeditè imponunt præſcriptam in regularibus obſeruantiis pœnitentiam; ſed inſtituunt actionem quaſi forenſem, quamuis ſummaria techna, & ad pœnas non in capitulo, aut refectorio ſubeundas, ſed

14. Aut regularis pœna grauitate. palam, coram extraneis, aut quæ deueniant ad notitiam extraneorum, aut quæ regularibus obſeruantiis grauiores ſint: videtur cum illis agi iure communi, non regulati: Ideoq́ue huiuſmodi actiones ius

15. Aut lite inſtructa. commune recipere, quoad admittendas, aut reiiciendas appellationes. Quia ſuperiores regulares domeſticam authoritatem excedentes, & regularem expeditam diſciplinam, viam aperiunt regulis iuris communis.

16. Euocatio hîc non grauat quæ viſitationem & correctionem iuxta obſeruantias regul. non impedit. Ex quo in hac cauſa ſequitur Epiſcopum N. eo nomine de euocatione queri non poſſe, ſi non impediatur in viſitatione, & correctione iuxta obſeruantias regulares. Dummodo nihil grauius aduersùs impetrantes ſtatuat, cognitione iudiciali per eum cepta in iudicem commiſſarium Apoſtolicum, iuxta terminos retroactorum per euocationem tranſlata. Qui porro eâdem diligentiâ & zelo procedat, quo Tridentinum Ordinariis commendat huiuſmodi cauſas eſſe tractandas.

17. Euocatio in rigore deuoluit & ſuſpendit omnia: Secus quam appellatio. Quamquam & hæc examinationem exigant. Quia euocatio totam cauſam deuoluit ad ſuperiorem. *Archid. in c.curia 11.q.3. & ibi Domin,* appellatio vero de qua alij textus loquun-

quuntur ab interlocutoria, non niſi iſtum articulum: *c. vt debitus de appel. c. romana §. fin. eodem in 6.* & hodie per Trid. in viſitatione, & morum correctione deuoluitur per appellationem*, ſed non ſuſpenditur iudicatum. *Piaſ. prax. p. 2. c. 3. §. de viſit. exempt. nu.* 61. euocatio autem, quia transfert ipſam
18. inſtantiam primam in ſtatu in quo eſt, & de-
Sed nõ ęquè ex Tridentino in Viſitatione & correctione.
uolueret, & ſuſpenderet: ſed quia Trid *ſ. 24. cap.* 10. nec querelam etiam ad Sedem Apoſtolicam factam quicquam ſuſpendere permittit, ideò nec ſuſpendetur hic, ſi quid ab Epiſcopo ex notoriis citra pœnas ordinarias Iudicatum fuit: aut viſitans, aut corrigens non impedietur iuxta obſeruantias regulares ſalutarem pœnitentiam aliquam iniungere, quæ non ſapiat caſtigationem iudicialem: Attentata etiam poſt euocationem annullantur: *c. Eccleſiam vt lite pendent.* & ſi in appellatione non irritentur, niſi eam iuſtam eſſe conſtiterit *c. non ſolùm de apell. in 6.* ſed & hæc iterum ſunt hodie temperanda *per d. c. 10.*
19. *ſ. 24. Trid.*

Sub illam non cadunt quæ moram requirunt.
Quæ longiores moras exigunt, ad viſitationem non cenſentur pertinere, quia eam celerrimè peragi exigit Conc. Trid. *ſ. 24. c. 3. & Toletanum* relatum *in c. inter cætera. 10. q. 3.* vetat ne Epiſcopus viſitans amplius quàm vna die per vnamquamque baſilicam morandi licentiam habeat.

Quæ ſic expediri non poſſunt, ſed longiores moras exigunt, ad priuilegium viſitationis non pertinent. Quare *cap. 1. §. vlt. de cenſ. in 6.* notoria crimina, quæ examinatione non egent, iubet viſitantes corrigere, non illa de quibus tantùm orta eſt infamia; ſed ea reſeruare in inquiſitionem legitimam, quia ſcilicet viſitatio probationum longas moras non admittit. & illud eſt com-
20. pilato proceſſu procedere, quod viſitanti
& indaginē iudicialem.
S. Cong. negat conceſſum, exhibere libellum vel interrogatoria illius loco impendere, terminos ſeruare, cauſam inſtruere, diffinitiuam exſpectare. Sententia definitiua ſine præuio proceſſu non magis naſcitur, quàm partus ſine ventre, & tamen hæc omnia reperiuntur, aut addicuntur in actis contra im-
21. petrantes.

An ſubreptĩũ cenſeatur quod expreſſum ſit promotorem agere, cum ipſe Epiſcopus ex officio procedat?
Cæterùm; quamuis expreſſum ſit in precibus actionem per promotorem inſtitui, & id verum non ſit, ſed per Epiſcopum, & Commiſſarios; tamen id ſubſtantiale non eſt, ſed potius in idem recidit. Iure enim communi inquiſitiones fiunt per ipſos Iudices: quas partes ſubeunt promotores, quos inuenerunt noſtri mores. & ſicut deciſum eſt de officiali, quod in iudicando habeat idem cum Epiſcopo auditorium; eademque quaſi perſona videatur: & appellatio non ad Epiſcopum fit, ſed Archiepiſcopum: ne ab eodem ad eundem, vt inquit Textus, appelletur: ita cenſendum eſt de promotore in inquirendo, vt idem cum Epiſcopo officium præſtet, ideoque has preces non eſſe ſubreptitias dicendum videtur.

Sonant quidem magis iudicialem cognitionem; ſed ſi ipſa acta videantur, clarum eſt iudicialem cognitionem eſſe ceptam, ideoque in ſubſtantia rei eſſe veritatem. 22.

Quæ eadem de inimicitiis dici poſſunt, & lite. Nam etſi ex actis litem eſſe non conſtet cum ipſo Epiſcopo; tamen eſſe conſtat cum officiali eius, in materia iuriſdictionis: in qua illum repræſentat, idemque cum eo auditorium facit. Vnde cum ſuſpectus eſt Epiſcopus, ſuſpectus etiam fit Vicarius. *c. inſinuante. X. de off. deleg.* accedit & quod
An quia expreſſum eſt litem eſſe cũ Epiſcopo cũ ſit cum officiali?
narretur Epiſcopus impetrantes pluribus de- 23.
cretis & factis grauaſſe; ab eo autem, qui bis grauauit, iuſtam euocationem eſſe tradit Rebuff. *de euoc. n. 58. per L. non diſtinguemus §. cum quidam iuncta gl. D. de arbit. c. vt debitus de appell. c. 1. de dilat.*
à bis grauante iuſtè fit euocatio.

Nec finita illa eſt, ſed prouiſionaliter tantùm eſt dictum, vt officialis poſſit, non poſtulatâ à patre Impetrantium Præfecto territorij veniâ coram ſe partes & teſtes citare: definitio cauſæ adhuc pendet ſub Iudice: ſed neque per finem litis finis infertur inimicitiarum.

Porro quod ad ſecundam quæſtionem at- 24.
tinet, tradit quidem Rebuffus *L. 1. prax. benef. cap. 29. num. 11.* reſcripta euocationum, quia contumeliam continent Iudicis, à quo, ſi ſubreptitia ſint, fieri nulla: id tamen non videtur recipi poſſe niſi ſubſtantialiter, & per omnia ſint ſubreptitia: nam & reſcripta appellantium contumeliam Iudicis à quo continent, ab eoque malè, nulliter, perperam iudicatum eſſe allegari ſolet, & tamen non irritantur; dummodo ſubſtantia maneat, cui quadret commiſſio. Verum quidem eſt magis eſſe odioſum iure primæ inſtantiæ priuari ordinarium, quàm ab eo appellari: tamen ſi preces cauſam veram continent, cui Ius euocationem permittat, ſubſtantia reſcripti ſufficienter ſuſtinebitur, vt quadret ei, nec irritetur commiſſio euocationis. Præſertim cum c. ſuper *litteris x. de reſcript.* generatim de reſcriptis loquatur, neque euocatoria excipiat. Adeoque nec nos diſtingnere oporteat, ſi ratio Iuris non aduerſetur. Vnde & ipſe Rebuffus *in tract. de euoc. num.* 86. tantum ait annullari euocationem, ſi ſit allegata falſa cauſa, & Princeps ea ſit motus. Et *num.* 88. ſi tacita vel expreſſa ſint, quæ potuiſſent mouere concedentem ad eam denegandam. *Per d. c. ſuper litteris,* vel de leui non conceſſiſſet. *Per d. c. poſtulati in fin. ibid.* Sic *in c. cæterùm de reſc.* traditur reſcriptum ſecundum valere, quo cauſa à primo auocatur, ſi mentionem fecerit primi: neque ſcrupuloſè ſtatus litis alius requiritur exprimi. Quamquam & hoc reſcriptum de quo agitur ſtatum & merita cauſæ pro expreſſis habet. Sed & *in d. c. cæterum §. verum* de ſubticito non ſubſtantiali ob fraudem fit condemnatio in expenſas; ſed non irritatur euocatio.
Euocationis reſcriptum non fit nullũ ſi non eſt ſubreptitiũ quoad Subſtantialia.

25.
Igitur reſcriptum hoc ſuper inimicitiis Ideoque nec
(nam

fundata ſuper inimicitijs vera quamuis acceſſoria falſa narrentur.

(nam illæ recuſando iudici ſufficiunt *l. non diſtinguemus. §. cum quidem D. de arbit.*) ſundatum, quamuis acceſſoria quædam precum debilitentur, ſubſtantiam integram retinet. Ideoque iis probatis euocatio iuri quadrat, nam eam ob has permittit Rebuffus *trac. de euoc.*

26. Verum quidem eſt dum ordinario iure proceditur Epiſcopum recuſatum cauſis ſuſpicionis ritè probatis ipſummet committere cauſam alteri. *c. cum ſpeciali 61. V. at ipſa X. de appellat.* Ideoque cum reſcriptum habeat vt commiſſarius in præmiſſis omnibus faciat, prout erit iuris, videri permittendum ipſi Epiſcopo, vt alteri cauſam ipſe committat.

Cauſa ob ſuſpicionem euocata non committit Epiſcopus, ſicut cum in forma iuris recuſatur.

27. Sed hæc non obtinent poſt recuſationem niſi de conſenſu recuſantis d. c. cum ſpeciali, c. Iudex de off. deleg. in 6. & cum extra ordinem itum eſt ad Sedem Apoſtolicam, ad vitandas tricas arbitrorum, ſuper ſuſpicione ſumendorum, & periculum iudicis à recuſato committendi, qui & ipſe facilè in affectum & reuerentiam Epiſcopi committentis trahatur. Cuius conſiderationem habet *c. ſtatutum. §. cum vero de reſcript. in 6. c. inſinuante X. de off. deleg.*

Neque cum recta aditus eſt ſuperior.

28. Probari autem inimicitias ex lite tradit Maſcar. *de probat. V. inimicum conc. 898. n. 26. & ſeq.* quæ etſi non ſint capitales, tamen facilè ſunt ſufficientes ad ſuſpicionem aduersùs iudicem proponendam.

Lis eſt probatio inimicitiarum.

29. Et ſanè in iudicibus inimicitias ad iudiciorum nullitatem valdè expendit *d. c. quod ſuſpecti 3. q. 5.* & exemplis etiam œcumenicorum Conciliorum probat latè. Et valdè tenere procedit *d. c. ſtatutum de reſcript. in 6.* adeò vt quamuis vetet cauſas committi extra dioceſim, quando reus & actor ſunt eiuſdem diocesis; tamen id admittit, quando actio eſt dirigenda contra Epiſcopum, vel eius capitulum: vt ille propter hoc, & hoc propter illum reſugi poſſit.

Et hæ recuſationi facilè ſufficiunt.

Et verò ibidem timor litigantis, & aduerſarij potentiam perhorreſcentis commiſſioni extraneæ ſufficit; & illius probationi, iuramentum timentis.

30. Atque adeò inimicitiæ probationi ſuffecerit iuramentum Impetrantium, quod propter eas non ſperent ab Epiſcopo N. conſequi iuſtitiæ complementum; in quo ſatis fundatur ratio euocationis: & ſufficit ſupplemento præſumptionis ex lite ad probandam inimicitiam; ad effectum cauſæ ſufficientis ad euocationem.

Præſertim addito iuramento quod recuſans nō confidat ſe conſecuturū iuſtitiæ complementum.

Nunc quoad quæſtionem primo loco propoſitam, iudicium ſoluitur vetante eo qui iudicare iuſſerat; vel etiam eo, qui maius imperium in ea iuriſdictione habet. *l. iudicium D. de Iud.* & euocationem etiam in criminalibus admittit ex publica cauſa. Auth. *Qua in prouincia §. excipiuntur C. vbi de crim.* iuſtas porrò cauſas in arbitrio Principis reponit Rebuffus *de euoc. num. 72. 74.* Concilium autem Trid. cauſam vrgentem & rationabilem exigit: formam verò, ſubſcriptionem manus Pontificiæ.

31. Euocationis cauſa iuſta ex arbitrio Principis.

32. Pro iuſta ac rationabili cauſa eſt inimicitia ac grauis ſuſpicio. Nam *quod ſuſpecti, & inimici,* inquit, *c. quod ſuſpecti 3. q. 5. iudices eſſe non debeant, & ipſa ratio dictat.*

Qualis eſt grauis ſuſpicio.

33. Sed ea concilij forma hodie non practicatur. Plures indies è Curia exeunt auocationes ſed non ſic ſubſcriptæ, vt neque ſuper eo pars exceperit.

Forma Cōcil. Trid. nō ſeruatur.

34. Et verò Tridentinum quatenus loquitur de ſubſcriptione propriæ manus Pontificiæ, cum Papæ ea in re aut forma imponere legem non poſſit; *Rebuff. de euoc. n. 58. 60.* inſtruere illum, non ligare potuit: vndè nec additur euocationem aliter factam cenſeri irritam, aut ſubreptitiam. Adeoque ſicut & *c. 5. ſ. 24. Trid. de mat.* circa diſpenſationes eum inſtruens non ſeruat Pontifex, ſed contrarias indies diſpenſationes concedit, (& quidem

Nec ea ligatur Papa.

35. ſine ſpeciali Concilij Trid. derogatione, quia ſtylus Curiæ non habet, vt Concilio derogetur) ſic de hac auocatione dici poteſt, vt ſufficiat eam à Papa fieri, etſi aliter Concilio non derogetur, aut forma ſeruetur.

Nec tamen expreſſè derogat illi.

36. Auocari autem eo ipſo cenſetur, quo Papa committit, & mandat alteri. *Rebuff. de euoc. n. 16. p. c. cæterum c. Paſtoralis c. cum contingat X. de reſcript. Tuſcus V. auocatio concln. 561. num. 3. citat. Staphileum de litteris iuſt.* vt tradit rectè Rebuffus *de euoc. n. 16.* quod ſi petitur à primo iudice euocatio, & Princeps reſcribat, *audias*, &c. cenſetur Princeps euocare, & ad partis petitionem ſe referre. Ideoque dum in

Auocare autem cenſetur eo ipſo quo alteri de cauſa cognoſcere mandat.

37. hoc reſcripto dicitur *vocatis vocandis ſuper omnibus facias prout de iure erit faciendum*: id erit, cognoſcas, an iuridica cauſa ſit euocationis, & tum ea auocata, etiam de principali cognoſcas. Sed tum debet Iudex in litteris ſuis, aut ſua interlocutoria dicere, *euocamus. Rebuff. ibid.*

Sed cū dicitur vocatis vocandis facias prout de iure ipſe Iudex per interlocutionē debet euocare.

38. Itaque videtur reſoluendum, quod in quantum tranſitus factus eſt, ad longioris moræ indaginem, & cognitionem iudicialem; præſtito per impetrantes iuramento, quod ab eodem Epiſcopo non ſperent debitum iuſtitiæ complementum; eandem cauſam ab eodem eſſe auocandam, in ſtatu in quo eſt: ita tamen vt per hęc non impediatur vllatenùs in non deductis per impetrantium inficiationes, excuſationes ſeu exceptiones ad indaginem ſupra ſcriptam, effectus alicuius puræ ac ſimplicis viſitationis, factæ aut faciendæ, ſeu correctionis morum, iuxta regulares obſeruantias: dummodo neutrius limites, & forma excedatur: neque grauius quippiam aduersùs impetrantes ſtatuatur. Cuius cognitio in vim dictarum litterarum Apoſtolicarum reſeruetur.

Reſolutio finalis.

CON-

CONSVLTATIO IV.

De ſub & obreptione, quæ & in quibus reſcriptis vitium generet nullitatis.

ADuerſari inuicem videntur *c. poſtulaſti de reſcript. c. ſi motu de præb. in 6. Clem. ſi Romanus de præb. c. gratia de reſcript. in 6. c. ſuper litteris de reſcript. Clem. 2. de off. ord.*

1. *Reſcripta gratiæ ipſo iure.*

Subreptio atque obreptio irrita reddit reſcripta, gratiæ quidem ipſo iure: *c. fin. de filiis presb. in 6.* iuſtitiæ autem per exceptionem. *c. ſi autem. c. plerique de reſcript.* vbi reſcriptum ſubreptitium per negligentiam primi impetratoris eſt validum, quod non accidit in his, quæ ſunt ipſo iure nulla. quæ non conualeſcunt per regulam Catonianam. neque omnis taciturnitas veri, aut falſi expreſſio, quæ irritaret reſcripta Papæ, irritat litteras ordinarij.

2. *Sed non æquè in Ordinario.*

Vt ſi quis beneficium obtentum Pontifici ſubticeat, irrita eſt gratia: *d. cap. poſtulaſti*, non ſi ordinariò. *d. Clem. 2.* vt ſi verus valor non exprimatur, idem reſpectiuè obtinet. *Felin. aliis relatis c. ad aures num. 15. concluſ. 14. de reſcript. Silua beneficiorum 3. p. q. 11. num. 56.* Vitium tamen taciturnitatis tollit motus proprius. *d. c. ſi motu d. c. ſi. Romanus*, niſi taceatur inhabilitas perſonæ: *gloſ. in d. Cl. ſi Romanus, verbo validam*, qualitas beneficio intrinſeca, aut quod Ius tertij reſpicit. *Abbas c. ad aures num. 3. & 5. de reſcript.* Non tamen tollit ſubreptionem ex falſæ cauſæ expreſſione. *Sanch. de matr. lib. 8. diſp. 21. nu. 52.*

3. *Neque ex omni falſitate, aut taciturnitate vitiantur.*

Porro non omnis tacita veritas aut expreſſa falſitas vitiat reſcripta. *d. c. dudum in verb. expoſitum nobis de poteſtate prædicta, nihilominùs litteras gratioſas daremus*, & diſtinguit *d. c. ſuper litteris*; vt qui per ignorantiam, aut ſimplicitatem, falſitatem exprimunt, ſi quidem eo non facto nullas litteras obtinuiſſent, nullius ſint momenti: ſi obtinuiſſent quidem, ſed non eâ formâ; valebunt in forma communi dumtaxat: ſi autem per fraudem & malitiam; carebunt mendaces omnino impetratis:

4. *Sed ex cauſa finali.*

Si tamen cauſa non finalis, ſed aliqua impulſiua falſa ſit expreſſa, nō continuò vitiatur reſcriptum. *c. poſt tranſlationem de renuntiat. c. etſi Chriſtus de iureiurando. c. cum ceſſante de appellat. l. ſi mulier. C. de iur. dotium l. 1. §. ſexum D. de poſtul.* Difficilis, intricata, & à multis confusè tractata controuerſia eſt, quando veri taciturnitas vel falſi expreſſio vitiet reſcripta: leges multæ & decretales inuicem diſſidentes citantur. Hanc diſtinctè & ſolidè optimè enodauit Sanchez *inſigni diſputatione lib. 8. diſp. 21.* (*vbi num. 60. ſpecialem ſolutionem aſsignat d. c. gratia*) quam diſp. ad finem n. 79. in ſummam atque epitomen redigit, regulaſque quando ſubreptio vitiet aut non vitiet reſcripta.

CONSVLTATIO V.

De Conſanguinitate & affinitate & iis quæ eo ſpectant in diſpenſationum litteris exactè exprimendis.

QVoniam non omnis obreptio litteras Apoſtolicas inutiles facit, vt latè admodum & doctè diſputat Sanchez *de mat. lib. 8. d. 21.* quam ad finem in epitomen redigit, 1. *Quæ obreptio reſcripta vitiet.* vt tunc demum taciturnitas veri reddat diſpenſationem inutilem quando id expreſſum non eſt, quod iura iubent exprimi, vel intrinſicè pertinent ad diſpenſationem, eſtque cauſa talis; vt ea expreſſa aut denegaretur omnino gratia, aut ſub alia forma concederetur. Porrò nulla exſtant iura, quæ iubeant exprimi in poſtulatione diſpenſationis, quod quiſpiam ſit in ius vocatus ob ſuſpectam conuerſationem, aut ſuſpicionem inceſtus,

2. *An in litteris diſpenſationis debeat exprimi lis ſuper ſuſpecta conuerſatione?*

quin imo dum verus inceſtus & copula interuenit, hæc cauſa ſolet eſſe faciliùs diſpenſandi, vnde nata eſt ea clauſula in litteris Apoſtolicis apponi ſolita, quod Oratores *Inceſtum non admiſerint, data opera vt crimine admiſſo hac cauſa foret Sedem Apoſtolicam ad miſericordiam & gratiam faciliorem reddendi.*

Quin imo, quando inter Oratores interuenit copula, eaque in verbis narratiuis litterarum exprimitur, nihil autem de accuſatione aut inquiſitione inceſtus, tum iuxta ſtylum Curiæ Romanæ (qui in his rebus pro Iure eſt, *Sanchez d. 29. n. 17. l. 3. de mat.*) extra ipſa narrata in tenore ipſo mandati diſpenſandi inter alia, quæ pro forma illius præſcribuntur,

3. *In caſu vero copulæ ex ſtylo non exprimitur non ergò neceſſè in caſu tantum præſumptæ.*

ponitur ea conditio, *vt ſi cauſa ad iudicium ſit deducta, non diſpenſetur, niſi parito prius iudicato*, vt inquiſiti de criminibus per fictas cauſas non obtineant remiſſiones, vnde ordinariò tribuit Concil. Trid. *ſ. 13. c. 5.* examen illarum, & hic vt eius iudicium ſeruetur. Qui ſtylus cum non obtineat in litteris quando mandatur diſpenſari, ideò quod orta ſit grauis ſuſpicio, ſed falſa; ſequitur nec de Iure, nec de ſtylo eſſe exprimendam accuſationem, ſeu inquiſitionem ſuper ſuſpecta conuerſatione, ſeu graui copulę ſuſpicione; quę tamen ſit falſa. Quare ſi quotidiè diſpenſationes conceduntur copulâ verâ expreſſa, ſubticita inquiſitione deſuper facta, & conditionatè Pontifex de ſuo ſcrinio inſtruit delegatum; quaſi nec in vero caſu copulæ inquiſitionis expreſſio ſit neceſſaria, quamuis ex ſtylo in eum caſum adiiciatur clauſula paritionis iudicati, multò magis in caſu ſuſpicionis copulæ ſed falſæ, cum ea clauſula ex ſtylo non adiungitur, nec canones eam exigunt, dicendum eſt litteras Apoſtolicas huiuſmodi taciturnitate non vitiari.

Neque verò par eſt ratio vtroque in caſu veri criminis & præſumpti, ſeu potius ſuſpectæ conuerſationis: vt neque ſunt eadem Iu-

ra ca-

ra caſus veri, & Imaginarij, hominis viui & picti.

Sed neque diſciplina Eccleſiaſtica eundem rigorem habet in caſu veri inceſtus, & ſuſpicionis tantum, vel ſuſpectæ conuerſationis.

4. *In caſu vero copulæ pœnitentia eſt admodum ſtatuenda, in caſu præſumptæ arbitraria.*

Vnde rurſus ex ſtylo Romanæ Curiæ explicito vero inceſtu vbi abſoluendi & diſpenſandi authoritas datur, non eadem delegato libertas datur pœnè imponendæ, quæ in caſu ſuſpicionis tantum; nam in illo reſtricta poteſtas eſt, ad ipſam formam iudicati; in caſu ſuſpicionis autem non aliud ex ſtylo inſeritur, quam ea verba, *impoſita ipſis propter præmiſſa, arbitrio tuo, pœnitentia ſalutari*, arbitrio inquam delegati tota pœnitentia imponenda committitur pro modo culpæ, ad nullam formam reſtricta.

5. *Falsò condemnatus nō tenetur parere iudicato vt diſpenſetur ſed poteſt appellare.*

Adeò quidem vt ſi ex falſis teſtimoniis quis eſſet condemnatus tanquam inceſtuoſæ copulæ reus, atque eadem tamen foret falſo, diſpenſatio tamen à delegato foret expedienda, etiam non parito prius iudicato, ſed ipſi condemnato appellatione defenſioneque omni permiſſa: nulla enim lex, nullus canon innocentem damnatum ea pœna affligunt, nullus Curiæ Romanæ ſtylus id exigit.

6. *Nec detentio vitiat reſcriptum ſi non incidit in raptum.*

Sed neque vitiat gratiam quod oratrix aliquo tempore in ædibus matris Oratoris fuerit detenta, nonnihil in ſpeciem inuita, illudque ſubticitum, quando detentio non eſt talis quæ comprehendatur ſub raptu: quoniam neque canones neque ſtylus Curiæ præcipiunt eam exprimi: imo ſtylus ſatis apertè ſignificat non aliam detentionem eſſe exprimendam, quam quæ ſpectet ad raptum, conceptus eſt enim per modum exceptionis, *Dummodo illa propter hoc* (id eſt, ad finem matrimonij) *rapta non fuerit*, exceptio autem in ceteris firmat regulam, adeò vt quæcumque alia non excepta ſint de regula. & ſic quæcumque alia detentio extra raptum non impedit diſpenſationem. Et ſic in regula 48. *Cancellariæ* etiam decretum eſt, tantum, vt de raptu fiat mentio in diſpenſationibus ſuper conſanguinitate.

7. *Nec raptus præſumitur negatiua iuramento probatur.*

Sed neque raptus præſumitur, & illius negatiua ſolâ præſumptione probata dici poteſt, cum agitur de gratia ſine præiudicio tertij; ſed & plenius per iuramentum Oratorum; & pleniſſimè per dicta teſtium nihil de raptu inaudiiſſe declarantium, ſed Oratricem quaſi liberam indies apparuiſſe.

8. *Poteſt tamē iudici ſequeſtratio perſonæ, & bonorum reſtitutio ad explorandum libertatem.*

Quin imo ſi delegato pro pleniſſima ſatisfactione viſum fuerit explorare libertatem Oratricis, poteſt indicere quod in vera rapta ſtatuit Conc. Trid. *ſ. 24. c. 6. de reformat.* vt ſeparata loco tuto & libero conſtituatur. Imo & pro euidentiſſima libertate adiicere, quod facit Conc. Trid. *ſ. 25. de regular. c. 16.* in nouitiis egreſſuris, vt eadem Oratrix cum bonis ſuis in eodem loco libero & tuto conſtituatur, *ne hac*, inquit, *occaſione diſcedere nequeat quod totam vel maiorem partem ſubſtantiæ ſuæ monaſterium poſſideat, nec facile ſi diſceſſerit recuperare poſſit.*

Multo minimè ſubreptum cenſeri poteſt, quod explicitum non fuerit inter Oratores de matrimonio aliquando ſermones fuiſſe, tum quod promiſſio per ſeſe nihil officit futuro matrimonio, ſi non accedit ſimul adulterium, *Sanchez. l. 7. d. 78. 79. de matr.* quod hic nullatenus probatum eſt, tum quod ſermocinationes de futuris matrimoniis nihil ad rem faciunt, ſed diſpoſitiuè data fides reciproca requiritur, vt in milite deciſum eſt, *§. plenè inſt. de teſtam. mil.* vt ſermo communis non ſufficiat, ſed hoc diſertè agat, & ſeriò declaret, quem ſibi hæredem eſſe velit. 9. *Nec obſunt ſermones de matrimonio habiti, quando non eſt adulterii cum fide diſpoſitiuè promiſſa.*

Et hæc quidem rurſus iuramento Oratorum probantur. Quemadmodum etiam ea negatiua quod orta ſuſpicio ſit falſa, ſeu quod non interuenit copula, ſiquidem ei qui dicit incumbit probatio, non ei qui negat, *l. 2. D. de probat.* & per rerum naturam factum negantis probatio nulla eſt. *Lactor C. eod.* 10. *Quomodo probetur negatiua quod orta ſuſpicio ſit falſa?*

Quamuis enim de negatiua loco & tempore circumſcripta anxiè diſputetur, id tamen ab omnibus penè receptum eſt, negatiuam vagam & vniuerſalem nullatenus probari poſſe. *De qua re Maſcard. latius vol. 2. concl. 1091. Quibus modis negatiua probetur.*

Ideoque vniuerſalis negatiuæ oportuniſſima probatio fit per iuramentum impetrantium. 11. *Iuramento.*

Niſi quod ipſi impetrantes vice probationis impendere poſſint præſumptiones Iuris, quibus delicta non præſumuntur, quin imo quilibet præſumitur generatim bonus, donec doceatur malus, & ſingulariter iura inceſtus præſumptionem excludunt, *c. cum in iuuentut. X. de præſumpt. Quis*, inquit, *de facili crederet, quod quis propriæ ſalutis oblitus cum propria nepte abominabilem perpetraret inceſtum? cum etiam naturale fœdus nihil admittat ſani criminis ſuſpicari.* 12. *Præſumtionibus.* 13. *Inceſtus non præſumitur.*

Sic & Concil. Melden. inceſtum monialium manifeſtè detegi vult, ſi accuſentur, *c. 3. X. de purgat. canon.* adeoque tam in ciuilibus quàm criminalibus iudiciis actore non probante reus abſoluitur, etiamſi nihil præſtiterit. Vnde nota olim illa vox, *Si accuſaſſe ſufficiat, quis innocens erit?* 14. *Sed manifeſtè debet detegi.*

Adeoque verificata per Oratores graui orta copulæ ſuſpicione, negatiua veritatis, ſeu fallitas copulæ ipſa negatione probatur, vbi non agitur de præiudicio tertij, ſed tantùm de gratia alicui facta. Quemadmodum clauſula reſcripto gratiæ probatur, inſerta, *ſi Orator fuerit Idoneus* ſola præſumptione, *c. dudum X. de præſumpt. nec per eam* impetranti probandi *ſe idoneum*, inquit, *nulla neceſſitas imponitur, cum prima facie præſumatur idoneus, niſi aliud in contrarium oſtendatur.* 15. *In gratia nemini præiudiciali narrata facilius præſumuntur.*

Sufficit ergo ſimiliter Oratores prima facie bonos eos præſumi, non incontinentes, adulteros, inceſtuoſos, niſi contrarium, inquit, oſtendatur. 16. *Vt quem eſſe idoneum?*

Cum in gratioſis quæ non ſpectant præiudicium tertij, etiam litteris inſerta qualitas ſola præſumptione probatur, donec contrarium

rium oſtendatur, quamuis exactior probatio requireretur quando ageretur de præiudicio tertij. *Maſ. de prob. vol. 2. concl.* 878. *V. idoneus an quis præſumatur.*

17. Niſi contrarium probetur.

Et quoniam aduerſùs Oratores negatæ copulæ contrarium non eſt oſtenſum, nec dumtaxat ea non manifeſtè detecta vt loquitur *d. c.* 3. *x. de purgat. canon.* ſed neque ad eas vſque præſumptiones peruentum, quæ Iuris vehementes eſſe dicuntur, vt ſolus cum ſola, nudus cum nuda ſit demonſtratus; ſequitur vt quamuis non eſſemus in materia gratiæ, ſed res reuocaretur ad rigoroſiſſimos terminos Iudiciales, & vbi ageretur de tertij præiudicio, non aliud ſupereſſet quàm quod decidit in cauſis partium litigantium Greg. IX. *in c. vlt. §. vlt. X. de iureiuran. præſumptione*, inquit, *faciente pro actore, reo deferri poteſt ad oſtendendam ſuam innocentiam iuramentum*, & excipit tantum *niſi Iudex (inſpectis perſonarum & cauſæ circumſtantiis) illud actori videat deferendum*: quod ſcilicet eo caſu accidere poteſt, cum actor ſemiplenè probauit, illaque omnia concurrunt quæ Mynſ. *cent.* 1. *obſ.* 68. *ex communi DD. ſententia* exigit. Inter quæ ſit vt iuraturus rei geſtæ habeat notitiam per ſenſum corporeum, neque probationes tantum præſumptiuas produxerit.

18. Etiam in iudicialibus iuramentum defertur in locum probationis.

19. In hac materia impetrantibus, cum hi ſoli notitiam ſoleant habere.

Quam notitiam cum nemo habeat, & præſumptiuæ omnes ſint probationes quæ aduerſùs Oratores ſunt allatæ; ſequitur vt, in quamcumque partem res vertatur, Oratoribus deferendum ſit iuramentum; ſiue conſiderentur vt ciuiles litigantes, *d. §. fin.* ſiue cauſa conſideretur, vt inquiſitionis, ex qua defertur iuramentum purgationis canonicæ. *tot. tit. X. de purgat. canon. d. c.* 3. vbi moniales libidinis accuſatæ, ſi manifeſtè illi inſeruire non detegantur, canonicè purgantur. *c. inter eod. tit.* vbi concurrente quamuis ſimul vulgata infamia, graui ſcandalo, & vehementi ſuſpicione, tamen accuſatus purgatione canonica abſoluitur.

20. Et ſufficit in gratioſis informatio extraiudicialis.

Enimuero in hac materia gratiæ probationes non exiguntur Iudiciales, ſed ſufficit informatio extraiudicialis, vt ſuadent verba ex ſtylo inſerta, *te diligenter informes &c. ſi per informationem huiuſmodi preces veritate niti repereris &c. Super quo conſcientiam tuam oneramus &c.* adeò vt ſatis ea ſit Informatio, per quam delegatus moueri animum ſuum ſentit, vt credat, & conſcientiæ ſuæ ſatisfaciat: vnde nec Iurati teſtes, nec coram Iudice producti; neceſſariò requiruntur. *Sanchez de Mat. lib.* 8. *d.* 35. *n.* 15. *&* 16.

CONSVLTATIO VI.

De valore Belgicorum beneficiorum exprimendo per 24. duc. etiam in pluribus ſimul impetrandis.

Titius Romæ impetrauit collationem canonicatus & præbendæ, nec non ſcholaſtriæ Eccleſiæ L. diœceſis, cum clauſula, *quod illorum prouentus valorem annuum* 24. *ducatorum auri de Camera non excederent*, cum tamen verus valor longè ſit maior. Quæritur an huiuſmodi valoris expreſſio bullas vitiet?

1. Cauſæ, cur exprimendus valor, veræ annatæ.

Regulæ Cancellariæ iubent exprimi annuum valorem in impetrationibus beneficiorum: cauſæ plauſibiles adferuntur plures; vt Pontifex in diſtribuendis beneficiis proportionem meritorum quantitatisque prouentuum ſequi poſſit, ſed in rei veritate non alia cauſa attenta in ſtatuendo fuiſſe credenda eſt, quam ſolutio annatarum. *Gomez ad reg.* 61. *Cancell. in præfat.* quia vbi ea non ſoluitur, valoris expreſſione non eſt opus *idem ibid.* quæ ad ratam valoris beneficiorum taxari ſolet. Quare huiuſmodi taxati in Camerâ apoſtolicâ valoris expreſſio ſufficit. Et cum beneficia, quæ ſunt infrà 24. ducatos annui prouentus, ab annatis ſint immunia, *ex Concordatis Germaniæ verſ. ſed de beneficiis, quæ valorem* 24. *flor. auri de Camera non excedunt, nihil ſoluetur*, notoriâ conſuetudine totius Belgij obtentum eſt, vt omnes canonicatus & præbendæ ac dignitates inferiores ſub expreſſione illius taxæ cameralis 24. ducatorum impetrentur.

2. Quare taxæ curiæ expreſſio hîc ſufficit. Ea in Belgicis minoribus 24. duc.

Originem conſuetudinis aliqui ad concordata Germaniæ referunt; alij ad priuilegium Carolo V. aut aliis Principibus olim hîc conceſſum, vt ſub vmbra talis taxæ cameralis immunitas annatarum ſiue aliorum conſequentia tribueretur: ſed quomodocunque illud ſe habeat, de conſuetudine totius etiam Germaniæ & Hiſpaniæ teſtatur Chokier. *in Comment. ad reg. Cancel. reg.* 61. *n.* 21. quin & Franciæ: *vt idem Chokier ad reg.* 21. *num.* 17. Quod ipſum amplè etiam expreſſum fuit in quadam reſolutione Rotæ Romanæ *data* 20. *Nouemb.* 1624. cuius originale vidimus, & quoniam in paucorum manibus fuit, viſum eſt verba eò ſpectantia hîc inſerere: ea ita ſe habent; *nec ſuffragatur N. quod fructus canonicatuum illarum partium ſoleant exprimi per non exceſſum in ducatis* 24. *vt de conſuetudine totius Germaniæ dixit Rota in Leodienſ. canonicatus* 9. *Decemb.* 1589. *& in Colonienſ. canonicatus* 20. *Maij* 1602. *coram Bo. mem. Cardinale Pamphilio in Leod. canonicatus & Scholaſtriæ* 27. *Februarij* 1612. *coram Bo. mem. Cardinale ſacrato, & in Paderbornen. canonicatus* 29. *Maij* 1610. *coram Reuerendiſ. D. meo Decano, quoniam talis conſuetudo obtinet quidem in prouiſionibus, quæ fiunt in Curia ad effectum iuſtificationis narratiuæ factæ in gratia conceſſa per Papam, & in his terminis procedunt dictæ deciſiones, & hoc introductum fuit per concordata, vt euitetur ſolutio annatæ in Curia, non autem ad alios effectus. Cum immò vt validè fiant nominationes conceſſæ ex priuilegio verus valor, prout eſt, veniat omnino exprimendus: quemadmodum in his terminis pulchrè notat Rebuff. in prax. benef. in* 3. *part. ſignificatur verſ. nec non verus valor. n.* 7. *in fin. & latius in tract. nomination. q.* 9. *n.* 32. *&* 33. *aliàs enim fruſtra in prædictis indultis conceſſis vniuerſitati fuiſſe limi-*

tata

tata facultas nominandi ad beneficia valoris 60. vel 100. ducatorum, cum ſcirent ſummi Pontifices valorem cuiuſcumque etiam opulentiſſimi beneficij in illis partibus non exprimi niſi in 24. ducatis, & alioquin etiam illuſum eſſet voluntati Romanorum Pontificum ſi dum ipſi reſtrinxerunt indultum ad beneficia valoris ducat. 100. dumtaxat, ſub hac tamen poſtea cautela conſuetudinis Germaniæ exprimendi in Ducatis tantùm 24. Louanienſes inuaderent beneficia valoris tercentorum & quatercentorum, & vltra ducatorum.

Igitur Titius ſtylo Curiæ, & conſuetudine huiuſmodi nixus, non habet quod dubitet de bullarum ſuarum ſubſiſtentia. Suppoſito tamen quod ſcholaſtria in Eccleſia poſſideri ſoleat ab aliquo Canonico, ſeu beneficiato eiuſdem Eccleſiæ, ſine diſpenſatione, ſimul cum præbenda aliouè beneficio ibidem, nam
3. ſi diſpenſatione opus foret, ad illius effectum
In diſpenſatione ſuper pluralitate non æquè
verior vtriuſque valor videretur meritò exprimendus; niſi aliæ clauſulæ illum pro ſufficienter expreſſo haberent: vt ſæpe aliàs ſolent. Quare tenor bullarum ſerio eſt attendendus, alioquin eo ſepoſito impetrationem ſupradictæ præbendæ & Scholaſtriæ ſub taxa camerali 24. ducatorum nullum ſub vel obreptionis vitium pati omnino dicendum eſt.

CONSVLTATIO VII.

Executio reſcripti beneficialis facienda non eſt niſi preces ſint veræ.

Litteræ obtentæ ab I. tam quoad perſonam impetrantis, quam rem impetratam, omnino cenſendæ ſunt ſubreptitiæ, & obreptitiæ, conditionibuſque inſertis defectæ, adeoque executioni non mandandæ à delegato. Subreptitiæ; quia dicunt *vitam eius ac morum honeſtatem aliaq; laudabilia virtutum merita* talia eſſe, vt *illorum intuitu* Pontifex *ſpecialem ei gratiam facere* voluerit; cùm ipſe notorius fuerit per plures annos in ſtatu ſacerdotali concubinarius; cum ſequela plurium prolium; præter alios defectus minorum gentium.

Obreptitiæ; quia non explicuit onus præbendæ annexum Lectionis Theologicæ, & curæ paſtoralis; cùm ipſe qualitates ad illam neceſſarias non habeat, nec ille, ex cuius etiam matrimonio vacationem prætendit.

Defectæ inſertis conditionibus; quia ab omni æuo ſolita eſt præbenda conferri per electionem, quocumque menſe vacaſſet, vt & nunc fuit collata, adijcit autem Pontifex *dummodo ad nos collatio pertinet,* item *dummodo tempore datæ litterarum non fuerit alteri ius quæſitum.*

1. Concubinarius impetrans nō admittendus.
Quod ſi ergo ſacri Canones, & nouiſſimè Concilium Tridentinum *ſ.25. c.14.* aduerſus clericos concubinarios tam graues & multiplices pœnas ſtatuerint, etiam priuationis quoad obtenta beneficia, & inhabilitatis, atque indignitatis quoad obtinenda; *donec*, inquit Tridentinum, *poſt manifeſtam vitæ emendationem ab eorum ſuperioribus, cùm eis ex cauſa viſum fuerit diſpenſandum*: quantò minus poterit nunc huic impetranti prouideri ſine vlla manifeſtatione emendationis, & diſpenſatione ſuperiorum non tantùm, ſed via regia, ſub formula communi, allegationeque expreſſa vitæ ac morum honeſtatis, aliorumque laudabilium probitatis, ac virtutum meritorum?

Præſertim cùm etiam in Secularibus iure diſpoſitum ſit, ne infamibus pateant portæ dignitatum: *l.2.C.de dignitat.lib.12.* illudque dictum canonizetur ab Innocentio III. *in c.inter dilectos X. de exceſ.prælat.* & transferatur ad ſuccentoriam; vtique inferioris gradus beneficium: quantò magis tralatitium erit ad canonicatum cathedralem, lectoralem, & plebanalem in tali ciuitate? 2.
Reiiciendus vt infamis.

Sanè de mente Pontificis iudicandum non aliter eſt, quàm vt ſit conformis ſacris Canonibus, & œcumenicis conciliis: adeoque ea literarum verba *præmiſſorum meritorum intuitu, ſpecialem gratiam facere volentes*, non aliam voluntatem ſignificare poſſunt, quàm quæ fundata ſit in veritate huiuſmodi meritorum, vt ſi qua in re alia ſubintelligenda ſit ea conditio *ſi preces ac narrata veritate nitantur, iuxta c.2.X. de reſcript.* id maximè obtineat hac in cauſa. Eoque magis quod dictæ litteræ Apoſtolicæ tam priores quàm ſecundæ, *ſeu perinde valere*, relatiuæ ſint, ac fundentur in regula octaua Cancellariæ Apoſtolicæ reſeruatiua menſium: quæ præfatur his verbis; *Cupiens D.N.Papa pauperibus clericis, & bene meritis perſonis prouidere, beneficia ſua diſpoſitioni reſeruat.* &c. Relatum autem ineſt referenti, cum omnibus ſuis qualitatibus, & ſecundùm hoc illud intelligitur, & declaratur, *L.aſſe toto D. de hered. inſtit.* id quod vel maximè obtinere debet in beneficiis ſic affectis & curatis, vt non niſi perſonis bene meritis, *dignis, & habilibus conferantur*; vt loquitur Tridentinum: *ſ.7.c.3.* veteres canones cum pœna nullitatis innouando. quare de vitæ morumque qualitate ſolerter delegatus debet inquirere. *Clem.Vn. de conceſſ.præb.c.vn.de offi.deleg.* 3.
Reſcripta beneficialia ex mente Canonum intelligēda.

Nunc quod attinet ad puncta ſubreptionis; certum eſt præbendam, de qua quæritur, ab Epiſcopo N. an. 1564. in vim ac conformitatem Concil. Trid. *ſ.5.c.1.* effectam fuiſſe, & deputatam pro Lectore Theologiæ: & vt in aliis generaliter Tridentinum nullitatem conſtituit, ſi qualitates beneficio inhærentes in prouiſo non fuerint: *ſ.25. c.5.* ſic ſpecialiter *d.ſ.5.c.1.§.de cætero præbenda huiuſmodi*, inquit, *non niſi perſonis idoneis, & quæ per ſe ipſos id munus explicare poſſint conferatur, & aliter facta prouiſio nulla ſit, & inualida*; impetrans vero nec Theologiæ ſcientiam, aut docendi, legendive licentiam habet: adeoque litteræ eius ad huiuſmodi præbendam obtinendam nullæ ſunt, & inualidæ. Ideoque meritò Delegatus tam C. quàm I. huic impetranti præbendam eam conferre recuſauit, ſeu huiuſmodi litte- 4.
Explicanda in reſcripto qualitas præbendæ Lectoralis.

ras exequi, attentis etiam pœnis, quas canones minantur iis, qui indignis ob vitæ turpitudinem, aut aliàs ſecundùm exigentiam beneficiorum non qualificatis, collationem faciunt, quas conglomerat Rebuffus *lib. 1. c. 17. de benef.*

5. *Paſturalis.*

Similiter paſtoratus ab omni memoria eum ea præbenda coniunctim poſſeſſus fuit, & per Epiſcopi, Decani, & Capellani electionem, quocumque menſe vacatio occurriſſet, conferri ſolitus, quod tituli & priuilegij vicem præbet, & ſi aliud proferri non poſſet: *l. 1. in fin. l. 2. in princ. D. de aqua & aqua plun.* quin imo cùm per annos 40. beneficium conferri, poſſideri conſueuit tanquam vnitum, declararunt Interp. Concilij Trid. illud pro vnito habendum. 7. *Kalend. Maij* 1564. *apud Serol. in prax. p. 1. V. vnio* §. 6. poſſeſſoremque moleſtari non poſſe, id quod etiam Impetrans ſubticuit; adeoque vel ex hac etiam parte litteræ ſubreptitiæ fiunt, & inualidæ.

6. *Conditio ſi ad Pontificẽ ſpectet ea collatio, ſi deficit irrit ſit reſcriptũ vt & ex ea, ſi alteri ſit Ius quæſitũ, vt eſt ſiquis per triennium ſine lite illud beneficium poſſederit.*

Sed nec minùs inualidę fiunt per defectum conditionum inſertarum, *quod ad Pontificem collatio non ſpectauerit*, ac deinde *quod tempore data illarum* prædicto *iam ius ſpecialiter erat quæſitum.*

Siue enim conſideremus collationem, quam Impetrans prætendit per obitum S. ſiue per matrimonium C. neutro modo ius impetrantis firmari poteſt.

Non per matrimonium C. quoniam is nec per ætatem (quæ in cathedrali requiritur) nec per eruditionem (quæ in præbenda theologali & paſtorali) capax erat; cùm Poëta tantùm eſſet, non guſtatis vlterioribus ſtudiis; adeoque *iuxta d. c. 1. ſ. 5.* collatio ei facta, nulla erat, & inualida: vti nec poſſeſſionem vnquam fuerat adeptus, vt per eius matrimonium, nec de iure vacare potuerit, nec de facto: adeo vt nec diſpenſatio foret in contrarium admittenda aduersùs decretum Concilij, & à Rege vetitum fuerit deſuper litteras Placiti dari, quemadmodum etiam idem Concilium Trid. *ſ. 25. c. 5. in fin.* huiuſmodi qualitatibus expreſsè vetat derogari, ſeu diſpenſari, & omnia contraria declarat pro ſubreptitiis, nullis, atque irritis eſſe habenda.

Non per mortem S. quoniam ab illius exceſſu prædictus E. ex legitimo titulo, vt ſupra eſt dictum, non tantùm triennalis, ſed & decennalis ferè poſſeſſor factus eſt, pacificus, & ſine lite: quippe quæ ſine citatione Iudicis initium non habet: *§. omnium inſtit. de pæn. tem. litig.* nec hactenus citatus fuerat.

Quin imo pridem erat triennalis idem, antequam hîc impetrans priores ſuas litteras obtineret, executori exhiberet, aut eidem E. inſinuari curaret.

Vnde nec refert ſi inſinuationes antea & proteſtationes eidem factæ fuerint per prædictum C. quoniam aduersùs hunc impetrantem ex vacatione per obitum S. agentem, nihilominùs cõpetit ea Iuris exceptio *quoad te, liberas ades habeo.*

Aduersùs autem agentem ex vacatione per matrimonium C. manet illa, quam mox diximus, exceptio, quod vacatio nec de Iure, nec de facto, per illius matrimonium ſit inducta; quod nihil iudiciale ſit factum per C. nulla lis mota, nulla citatio obtenta; nec regula 36. de triennali vllam proteſtationum mentionem faciat, vt in omnino impeditis per hoſtilitatem aut ſimiles cauſas Pragmatica ſanctio ex Concilio Baſilienſi conſiderationem aliquam proteſtationum habet. Sed regula ſi triennium ſine lite ſit tranſactum, indiſtinctè poſſeſſorem moleſtari vetet, impetrationes contrarias declaret irritas, atque inanes, quemadmodum generaliter per actum extraiudicialem non interrumpitur præſcriptio. *L. alienam & ibi DD. D. pro emptor.*

Quibus de cauſis, tam ſignanter ac pluries additur in litteris *ſi adhuc vacet per obitum.* non vacat quod pridem alteri præſcriptione huiuſmodi canonica eſt quæſitum; nam vt in ciuilibus negotiis inuenta eſt præſcriptio, ne dominia rerum diu eſſent in incerto; ſic & hæc præſcriptio canonica, ne proprietas beneficiorum perpetuò eſſet in incerto, Eccleſiæque diu propriis ſponſis carerent; ſicut ob eam cauſam etiam Concilium Lateranenſe Iura deuolutionum in beneficialibus induxit, vt ſuperiores ſupplerent inferiorum Prælatorum negligentiam in prouidendo viduatis Eccleſiis, de ſponſis propriis ſingularum.

Atque ideo deficit prædicta conditio, *dummodo alteri non ſit Ius quæſitum*, poſita in litteris impetrantis, & conſequenter ea non verificata, nullatenus poteſt procedi ad aliquam executionem. Sicut & alteram, *dummodo ad Papam collatio pertineat*, ſatis ſupra defeciſſe demonſtrauimus, cùm debeat ſemper in hac præbenda procedi per electionem.

Vt omittiamus quod litteræ impetrantis datæ ſint Romæ ante annum, eoque amplius; qui autem vltra annum negligit proſequi executionem Reſcripti, à fructu gratiæ illius excidit. *c. plerumque X. de reſcript.* eoque etiam nomine E. etiam annali huiuſmodi præſcriptione tueri ſe poteſt, & delegatus ad executionem huiuſmodi litterarum procedere prohibetur. 7. *Poſt negligentiam annalem reſcripti executio nõ eſt facienda.*

De Conſuetudine.

CONSVLTATIO I.

Carnium eſus Benedictinis vetitus, & an conſuetudine excuſetur?

Cuique Monacho carnem nec guſtandi, nec ſumendi eſt conceſſa licentia: non 1. *Qui Canones & Conſtitutiones eſum vetent?*
quia creaturam Dei iudicemus indignam, ſed quia carnis abſtinentia apta, & vtilis Monachis æſtimatur. *c. carnem de conſ. d. 5. c. cum ad monaſt. X. de ſtat. Monach.* ſed ſpecialiter regula S.

la S. Benedicti c. 36. ſtatuit, vt carnium eſus infirmis omnino debilibuſque pro reparatione concedatur, ac vbi meliorati fuerint, à carnibus more ſolito omnes abſtineant, &c. c. 39. vt carnium quadrupedum ab omnibus abſtineatur comeſtio, præter omnino debiles, & ægrotos, ſenſibiliter à morbis laſſos, vel imbecilles & languidos. *Vt explicat Thomas à Ieſu in exp. reg. Carm. c. 12. d. 3.* Innocentius verò III. *in d. c. cum ad monaſt. X. de ſtat. monach.* eandē à carnibus abſtinentiam firmat, & laxiorem conceſſionem à quibuſdam Prælatis factam, reſecat. Clemens itidem *in conſtitutione ne in agro de ſtat. mon.* approbat, innouat, & obſeruari mandat Innocentij conſtitutionē. Benedictus verò XII. *Bulli datâ anno* 1336. *c.* 26. de eſu & abſtinentia carnium ſtatuit his verbis; *Verum quia ad ſalutis profectum tenditur, ſi moderationis ſobrietas & modeſtia obſeruentur, volentes ea, quæ circa eſum & abſtinentiam carnium, B. Benedicti regularis inſtitutio tradidit, & in conſtitutione pia memoriæ Innocentij Papæ III. Prædeceſſoris noſtri, ſunt ſtatuta, firmiter obſeruari: ſtatuimus & ordinamus, quod per totum annum feriâ quartâ & die ſabbati, & à prima Dominica de Aduentu, vſq; ad diem Natalis Domini, & à Dominica Septuageſimæ vſq; ad diem Paſchæ, omnes Regulares eiuſdem ordinis, ſeu religionis ab eſu carnium vbiq; abſtineant; niſi neceſſitas infirmitatis non ficta, per Abbatem vel alium Prælatum proprium foriè ſuadeat, cū aliquo diſpenſandum. Diebus autē quibus Monachi in infirmitorio carnes edent, ſic prouideatur omnino, quod in refectorio remaneat ad minus medietas Monachorum, Capituli, vel Conuentus: & idem fiat vbi Abbas, ſeu alius Prælatus principalis, aliquos ad domum ſeu ad cameram ſuam vocabit ad melius & plenius exhibendum: Quoties verò plures ſimul carnes in infirmitorio comedent, verſus & oratio in principio menſa, ac poſt refectionē Hymnus & verſus dicatur; & continuum diſcumbendo ſilentium obſeruetur, ibiq; legatur, ſicut in refectorio continuè aliquid quod ædificet audientes; nullaq; perſona ſæcularis ad comedendum inibi aliquatenus inuitetur. Caueant autem Abbates & alij Prælati aliorum locorum ipſius Ordinis ſeu religionis, ne ſæculares perſonas ad eorum menſas conuocent, quarum occaſione ipſi, vel ordo, ſeu religio huiuſmodi denigrari valeant, vel notari.*

2. An ea Benedicti XXII. conſtitutio eſum permittat, an conſuetudinem inuectā tantum reſtringat?

Quæ Bulla, etſi à pluribus in diuerſum ſenſum deducta ſit, verior tamen eſt, non fuiſſe mentem Benedicti, neque ſententiam Bullæ, eſum carnium in infirmitorio concedere, diebus ibi non exceptis; ſed omnino vſus laxiores poſt Innocentianam inuectos reſecare, & certis modificationibus cohibere, ſub earumque intellectu Innocentianam priſtino rigori reſtituere. *Quod latè docet Carolus Fernandus Benedictinus in epiſt. Parenetica ad Monachos Sagienſes ſcripta anno* 1512. *præſertim c.* 63. 64. 65. 66. & disertè declarauit Pius Papa, *Bulla quibuſdam reformatis Monachis reſcripta anno* 1550. narrata diuturna altercatione diſtractionis, & inconſtantiæ generatiua, circa eſum & abſtinentiam carnium, attentâ regulâ S. Benedicti, non licere illius Monachis ſubmiſſis obſeruantiæ regulari, ſiue nondum ſubmiſſis, vti carnibus, niſi ſecundùm regulam præfati ordinis, & cum ſuorum ſuperiorum licentia, non per importunitatem conceſsâ, ſed pia conſideratione concedenda, & data deinde viſitatoribus facultate eſum carnium permittendi; ob teneritudinem, aut debilitatem bis vel ter in hebdomada: ſi aliàs aliquibus locis reformatio induci non poſſet. *cæteris tamen*, inquit, *in regulari conſtitutione Innoc. III. & Benedict. XII. conſtitutionibus contentis modificationibus obſeruatis.* Scilicet vt quando eſus carnium permittitur, non in refectorio communi, ſed in infirmitorio comedantur, adhibita lectione, ſilentio, benedictione, & gratiarum actione.

3. An omnium carnium eſus ſit prohibitus, an tantùm quadrupedum?

Porrò regula carnes quadrupedum tantùm nominat. & S. Hildegardis in illius explicatione, quam diuinitus tradita latino ſtylo ſcripſiſſe dicitur, cuius eſſet ignara, cenſet bipedum permiſſis eſſe: quod non tam ſucculentæ & libidinis ſint incentiuæ: tamen Turrecremata *tract.* 104. *in reg.* ſecus æſtimat, quod illæ magis ſint delicioſæ. Et generatim carnes Benedictinis prohiberi cenſuit *Thomas à Ieſu in expoſ. text. reg. Carmel. c.* 12. *d.* 1. *Craesbekius in reg. c.* 39. addito illo Hieronymi; *eſus carnium & potus vini, ventriſq; ſaturitas ſeminarium libidinis eſt.* Perez *in idem caput n.* 10. *in fin.* rationem vetitę monachis carnis latiùs proſequitur *idem Thomas. ibid.*

4. Vſus contrarius poteſt eſſe rationabilis, & iuſtam originem habere.

Porrò multis in locis vſu immemoriali ab abſtinentia carniū receſſum eſt, alicubi priuilegiis particularibus: alicubi frequentiori Superiorum relaxatione: ſiue ob aëris intemperiem, penuriam, & caritatem piſcium: ſiue eorum, & climatis diſſonantiam, vt continuus vſus morbos generaret, quibus non tantùm natis, ſed & naſcituris carnium eſus eſſet concedendus, vt in origine ſua extinguerentur, aut præoccuparentur: præſertim in locis vbi vinum rarius & carius eſt: & potus regionis flegmatico vitio auertendo non ſufficit, niſi interpoſito carnium ſucco. Sic in toto Belgio Benedictinam familiam carnibus vſam videmus: & Ciſtercienſes, qui initio profeſſi ſunt obſeruantiam regulæ quaſi ad literam reducere, diſpenſatione Alex. VI. an. 1498. quæ habetur apud Rodrigues, Carnium vſum, & eſum admiſerunt.

5. Quæ vbi nō conſtat immemorialis conſuetudo pro priuilegio eſt.

Huius vſus in N. Benedictina familia originem non eſt inuenire, adeoque creditur retineri licitè poſſe. *Qua de re multi paſſim: &* Panorm. *in d. c cum ad monaſt. ex ſententia Cardinal.* licitum vſum aſſerit donec reformetur; ſed quod ſuperior debeat ſuper his intendere. Petrus de Waloncapellæ *lib.* 3. *inſtit. monaſt.* dicit veriſimilem eſſe opinionem, quod per ſummos Pontifices, ſeu aliàs ſuper eo ſit diſpenſatum, quod etſi hîc non conſtet quomodo aut qualiter ſe habeat; immemorialis tamen temporis ratio facit, vt credi poſſit priuilegium. *l.* 2. *in princ. D. de aqua & aqua pluuia.* eò magis quod id à Ciſtercienſibus factum conſtet, & Hiſpanis reformatis eiuſdem familiæ eadem diſpenſatione vti permiſit Alexander VI. *apud Rodrig.*

drig. & Benedictini Caſſinenſes certis monaſteriis, certis ex cauſis, certis diebus carnium eſum permiſerunt. Et probauit Greg. XIII. Immemorabilis enim conſuetudo, etiamſi de titulo non conſtet, vel bona fide, vtrumque tamen temporis prærogatiuâ, quantiſper aliud non probatur, complectitur. *Suarez. tom. & lib. 1. de relig. c. 13. num. 8. Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 4. n. 14. vide Sayrum clauis regia c. 11. nu. 12. Azor. Inſtit. moral. lib. 5. c. 17. q. 6. Caiet. 1. 2. q. 97. art. 3.*

6. Quamuis fortè principia fuerint mala. imo quamuis conſuetudo mala fide foret inducta, ſi tamen ſine violentia diu durauerit, poteſt abrogare legem humanam. *Suarez. lib. 7. de leg. c. 18. Salas de leg. diſp. 19. ſect. 20.* nam & incipit conſuetudo cum peccato ſæpe, neque vt corruptela reiicienda eſt ſemper, cum ſucceſſu temporis validata eſt. *Malder. in 1. 2. q. 97. art. 3. memb. 1. & clarius memb. 2. § appendicis. Azor. vbi ſupra. & c. 18. q. 16. & Suarez lib. 1. de relig. c. 13. n. 8. & 9.*

7. Quæ niſi apertè conſtent præſumi non debent in tam antiquis præſertim quę communis pręſcriptionis tempus ſuperāt. Et quamuis *c. vlt. X. de conſuet.* requiratur, vt conſuetudo, quæ legem abroget, ſit præſcripta; præſcribi autem non videatur poſſe, ſine bona fide; adeoq́ue authores citati ac alij accipiendi videantur de ea, quę originem quidem vitioſam, ſed ſubſecutam ſucceſſorum bonam fidem habuit, qui non tenentur examinare facta anteceſſorum, præſumere poſſunt illos bonos, & factum bonum fuiſſe: niſi conſtet de malo: *Sayrus in theſauro caſuum lib. 3. c. 11. n. 12.* tamen quando principia ipſa, vt in antiquis ſolet, obſcura ſunt, vel dubia, ſentire oportet pro conſuetudine vt valeat: licet quædam appareant alicuius vitij indicia: dum tamen ita manifeſta non ſint, vt nulla illud tergiuerſatione celari ſeu excuſari poſſit. Omnis enim priùs alia coniectura ſumenda eſt, etiam cauſæ fatuæ, quàm aliqua recipiatur aſſertiua delicti. *Menoch. de præſumpt. l. 4. p. 161. n. 26.* præſertim in perſonis religioſis, quæ animæ ſuæ nunquam cenſentur immemores; niſi contraria ſit euidentia, adeo vt etiam quod in aliis crimen foret, ſi ipſi patrent, in aliam præſumptionem trahatur, ſi aliqua poſſit ſupereſſe.

Quod in caſu noſtro ſpecialiter iuuatur, quod olim in hac domo B. hæc eadem diſputata, fruſtrataq́ue ſint effectu ſuo, quæ viſitatores inducere conati ſunt, & quamuis aliquanto tempore carcerum metu ac vi maiori aliquid illi obtinuerint, illud tamen nec ſufficiens ad præſcriptionem fuerit, nec vniformitate actuum conſenſus communis ſignificatiua quæ in omni conſuetudine requiritur.

8. Nec decretū aliquod non receptum contra ſufficit. *Mynſing. cent. 6. obſ. 42.* ſatis firmatum, cum etiam à ſingulis huiuſmodi abrogatio, quâ Ius quæſitum tolleretur, probari deberet. *c. quod omnes de reg. Iur. in 6.* ſaltem ad effectum, vt illi obligarentur.

De Electione.

CONSVLTATIO I.

De parochialium Eccleſiarum collatione.

VAcantibus parochialibus Eccleſiis Côc. *Trid. ſ. 24. c. 18.* præſcripſit concurſum, cum ea clauſula, vt omnes prouiſiones præter formam illius factæ ſubreptitiæ eſſe cenſerentur, non obſtantibus, quacumque reſeruatione pręuentionibus, indultis, nouis prouiſionibus, affectionibus, & impedimentis quibuſcumque. 1. Collatio Romana parochialis citra concurſum irrita eſt. Vnde manifeſtum eſt collationem Romanam neglecto concurſu ab Epiſcopo propoſito irritam eſſe. Et, licet Pontifex ſuper concilio poſſit diſpenſare ex iuſta cauſa, cū id exprimit; non ſufficere tamen ad huiuſmodi derogationem clauſulam generalem nō obſtantibus quibuſcumque, &c. cenſuerunt claſſici multi Doctores citati in collect. *Barboſa ad Concilium Tridentinum ſ. 1.* quod obtinere maximè debet, quando idem Concilium non tantum diſponit, ſed &, ſi quid ſecus factum erit, ſubreptitium fore decernit, vt de concurſus neglectu ſtatuit in clauſula *aliàs prouiſiones omnes d. c. 18.* & licet Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſ. 6. n. 120.* dicat, vt Pontifex cenſeatur validè contuliſſe beneficium curatum ſine concurſu, ſufficere expreſsè vel tacitè derogaſſe Concilio Tridentino: & ſufficere derogationem generalem: tum quia id, etſi admitteretur vbi Ordinarius non propoſuit concurſum, tamen ratio non fauet vbi iam propoſuit, aut tempus proponendi adhuc durat, & ſolet proponere Ordinarius: & hîc minùs obtinere debet, vbi Rex Conciliū voluit ſeruari, vt ſonat; & Regens Margareta litteris ſuis, etiam Conciliis mandauit, vt curent ſeruari: adeoq́ue Regis Placitum eò non extenditur, ſed ſubreptitium eſt, quin & collatio in qua concurſus factus non exprimitur. Quin etiam conſtitutio Pij V. *incip. in conferend.* ſignificat non eſſe Pontificum mentem, vt decreto conciliari de concurſibus derogetur, quoad ipſos concurſus vllatenus; ſed dumtaxat, vt eorum qui in concurſu digniores ſunt reperti, dum vacatio contigit in menſe Pontificio, nomina tranſmittantur ad Sedem Apoſtolicam, & ab illa accipiant prouiſionem, & litteras; quo minùs lædantur annatæ, & Iura Curiæ.

Sed arguitur hic concurſus non fuiſſe ritè celebratus; adeoq́ue ſubſiſtere prouiſionem Romanam: ſed id non ſequitur: quia non ab euentu, ſed à decreto Concilij irrogatur ſubreptio, & nullitas. 2. Nec effectū concurſus tollit, apex aliquis minus ritè ſeruatus.

Quare & ceſſat argumenti proſecutio, quod non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum: quia ex regula Catoniana, quod ab initio nullū eſt tractu temporis non conualeſcit, etiamſi in illam temporis aut facti circumſtantiam reciderit, qua ſtante rectè poterat inchoari. Adeoq́ue collatio ſemel Romę nulliter

nulliter facta non recuperat vires, etiãſi, poſtea contigerit concurſum celebratum, iure eſſe irritum; præſertim durante tempore, quo ordinarius concurſum perperam celebratum corrigere, & nouum inſtituere potuit. Ideoq; Pontificia collatio fundari debet in lapſu temporis, & nullitate concurſus, aut plenitudine poteſtatis, voluntateque abrogandi decreti Concilij, aut deſignatione dignioris in loco beneficij facta, cui deſignato à Pontifice fiat collatio.

3. Quamuis nec ordinarius decretũ c.18.ſ.23. exactè ſeruarit.

Rurſus obiicitur, quod ipſe Ordinarius non ſeruauit decretum Concilij, ſed deſignationẽ dignioris, patrono Eccleſiaſtico competentem, cùm & hic competat inſtitutio, ſibi arrogauit; & eum, quem voluit ipſe elegit; non patrono electionem permiſit: vt iubet Concilium *ſ.24.d.c.18.§.ſi verò Eccleſiaſtici.*

Quoniam ſubreptitio collationis Romanæ ab ipſo Concilio, non ab hoc euentu inducitur, vt diximus: & poſito, quod aliud concurſui non poſſit obiici, hæc exceptio tertij eſt, non publica; ſcilicet patroni, aut ab eo electi: qui ſe in ea ſoli poſſunt fundare, non alij; adeoque ſi patronus & ab eo electus in gratiam electi aut ordinarij conniuerent, aut iuri ſuo renunciarent, electionique ab Epiſcopo factæ conſentirent, non haberet Romaniſta, quod ex eo capite obijceret.

4. Nec obſtat Reg. 8. Cancell.

Denique obiicitur regulam octauam Cancellariæ non eſſe abrogatam, per quam menſes Pontifici reſeruantur, quibus vacantia beneficia ipſe conferat: ſed verò quoad curata beneficia parochialia repugnat id diſertis verbis *d.c.18. etiamſi*, inquit, *ipſa parochialis Eccleſia reſeruata, vel affecta fuerit generaliter, vel ſpecialiter, &c.* Atqui dicta regula octaua non aliud agit, quam vt vacatura in certis menſibus beneficia generaliter Sedi Apoſtolicæ reſeruet.

5. Nec Interpp.

Verùm replicatur, Congregationem Concilij interpretum *apud Barboſam in Collectaneis atque in Declarationibus Concilij* cenſuiſſe in hęc verba; *ſi beneficium curatum Iuris patronatus Eccleſiaſtici in menſibus Apoſtolicæ Sedi reſeruatis vacauerit, Epiſcopus ipſe Ordinarius nulla habita ratione patronorum debet edicta concurſus proponere & idoneum eligere, Romam mittere inſtituendum, cum fide Ordinarij. ſicut in alijs curatis, quæ nõ ſunt de Iure patronatus.* Liquida videtur hęc deciſio.

Sed, vt omittamus huiuſmodi declarationes non tantùm non exhiberi authenticas, & omnes impreſſas declarationes iam ſæpius Romæ eſſe damnatas, vt adulterinas; ego tantùm prouoco ad ipſum textum Concilij; qui indiſtinctè ſiue menſium reſeruatorum vel non reſeruatorum mentione diſponit, *vt ſi vacans parochialis Eccleſia Iuris patronatus Eccleſiaſtici erit, ac inſtitutio ad Epiſcopum, & non alium pertineat* (vt hic ſupponitur) *Is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Epiſcopo præſentare teneatur, vt ab eo inſtituatur: cùm verò inſtitutio ab alio quàm ab Epiſcopo erit facienda, tunc Epiſcopus ſolus ex dignis eligit digniorem, quem patronus ei præſentet ad quem inſtitutio ſpectat.* Hęc ſanè verba omnia, ſi conferantur cum ea declaratione, conſiſtere ſimul nõ poſſunt: iam enim ante diximus decretum Concilij de inſtituendo concurſu etiam in reſeruatis locum habere. vt præfatur d.c.18. *in princ.* nullaque reſeruatione aut impedimento obſtante decretum Concilij, ſirmamque obſeruari: quæ in Eccleſiis Iuris patronatus non aliam facit diſtinctionem, quàm an Epiſcopo competat inſtitutio, an alteri: ſi Epiſcopo; tum ad patronum ſpectet electio dignioris: ſi alteri; ad Epiſcopum: nullo autem caſu ait Conciliũ procedere poſſe Epiſcopum nulla habita ratione patronorum: ſed addit Concilium, deferri patrono electionem vno caſu; altero ſaltem præſentationem; nullo autem ad Romanum Pontificem quidquam reiicitur à Concilio; tametſi dicat ſe diſponere etiam in Pontificiꝭ reſeruatis: & ſemper patroni rationem vult haberi in nominandis *d.c.18.§.porrò.* Ita vt contrarietas huius decreti ſatis tollat in parochialibus regulam, cum qua ſimul ſtare non poteſt. *l. vbi repugnantia. D. de reg. Iur.*

6. Concilium ſtare non poteſt cum Reg. 8. Cancel. quoad curata parochialia, ideoque quoad hæc abrogata cenſenda.

Sed huic ſolutioni poſſet obiici quod Concilium ita poſſit accipi, cum ait, *collatio fiat ab eo ad quem ſpectat: patronus præſentet ei, ad quem inſtitutio ſpectat, &c.* Atqui ex reſeruatione regulæ octauæ Cancellariæ, in menſibus Pontificiis tam liberorum beneficiorum collatio, quam patronatui ſubiectorum inſtitutio ad Pontificem ſpectat: *vt liquet ex textu regulæ*: ſed reſpondere rurſum eſt facile, quod in beneficiis Iuris patronatus Eccleſiaſtici, cùm inſtitutio ad Epiſcopum ſpectat, ſine diſtinctione menſium velit Epiſcopo fieri præſentationem, & ab eo inſtitutionem: ſi ad alium ſpectat; alteri præſentationem, ab eodemque inſtitutionem: quæ verba ſatis ſunt clara, nec conſiſtunt cum verbis prædictę declarationis: cum Concilium mandat non ab Epiſcopo vnquam fieri præſentationem, ſed à patrono: & propriè non dicitur ad Pontificem ſpectare vnquam inſtitutio, vt loquitur Concilium, ſed ad ordinarium, vel alium inferiorẽ: quare etiã in liberis beneficiis ea verba *d.c.18. collatio Eccleſiæ ab eo fiat ad quem ſpectabit eam conferre,* propriè ordinarium collatorem reſpiciunt: & regula 8. Cancellariæ non vtitur huiuſmodi verbis in Pontifice, ſed *cupiens pauperibus clericis & aliis benè meritis perſonis prouidere*, nec ſtylus bullarum vtitur verbo *inſtitutionis*, & tamen omni caſu mandat Concilium inſtitutionem fieri ſeu ab Epiſcopo ſeu ab alio ad quem ſpectat. Quare rectè *apud Gonzales ad reg. 8. Cancel. gloſ. 8. n. 112.* Nauarrus cenſuit *per. d.c.* 18. reſeruationem omnium parochialium eſſe ſublatam: idque vſu in multis diœceſibus fuit receptum: vt nuper plurimi Epiſcopi harum regionum teſtati ſunt in graui quadam cauſa: adeoque ea interpretatio ibi eſt retinenda. *l. ſi de interp. D. de legib.* præſertim cum Concilium Baſilienſe iam olim omnes reſeruationes Pontificias ſuſtulerit, *ſiue*, inquit, *per Extrauagant. ad regimen. & execrabilis. ſiue per regulas Cancellariæ, aut alias apoſtolicas cõſtitutiones introductas*: ſtatuens, *vt de cætero nequaquam fiant: reſeruationibus*

nibus in corpere Iuris expreſſè clauſis, & his, quas in terris Romanæ Eccleſiæ ſubiectis fieri contigerit, dumtaxat exceptis : quod Concilium à Nicolao Pontifice approbatum eſt 14. *Kal. Iul.* 1449. in Gallia, cuius tunc pars erat Flandria, receptum per Regiam conſtitutionem, quæ vocitata eſt exinde pragmatica Sanctio.

Et verò Concilium Tridentinum huiuſmodi reſeruationes nec reſtituit, nec admodū vſpiam probauit ; etſi res ipſa introſpiciatur, tum Pontifex aſtrictus erit deſignatò digniori non liberè conferre, ſed reſtrictas ei tantùm litteras expedire non omnibus ſatis dignum recurſu ad Sedem Apoſtolicam aliquid reperiri; ſed in pecuniariam tantùm cauſam redigi quæſtionem : cuiuſmodi rationes odioſæ ſunt , & burſales conſtitutiones à ſcriptoribus vocantur ; & omnibus modis creduntur reſtringendæ : vt manendum ſit omninò in propriis terminis decreti *d.c.*18. præſertim in his ditionibus , vbi Concilium receptum eſt, prout ſonat , non vt quotidianæ interpretationes , decreta, aut conſtitutiones Româ adſerri poſſint , quæ præter Concilij mentem , decretum alterent , amplient, aut reſtringant , & regulam octauam de reſeruationibus , quoad beneficia curata parochialia (nam ſunt & alia curata in quibus intacta manſit) abrogatam reſtituant.

Quod nunc attinet ad id , quod vlterius concurſui , ſeu à patrono electo obiicitur, quod examen non fuerit factum per approbatos in Synodo , adeoq́ue reddatur irritum, & locus fiat prouiſioni Apoſtolicæ ; quæ lapſo

7. Nec examen non ad omnimodam formam Concilij factum hîc obeſt.

iam tempore de nouo poſſit impetrari : reſpondeo d.c.18. declarare quidem omnes collationes parochialium Eccleſiarum ſubreptitias citra concurſum factas; ſed non itidem, ſi inſtituto concurſu apex aliquis aut Iota fuerit omiſſum , ideo concurſum eſſe irritum , aut effectu carere : quin imo *in fine d.c.*18. diuerſas cauſas ponit ob quas Ordinarius ea forma omiſſa poſſit inſtituere priuatum examen ; *cæteris tamen* , inquit , *ſeruatis*. , Item Concilium Prouinciale circa examinationis formam poſſe addere vel minuere.

Cui rei conformiter Concilium primum Mechlinienſe, *tit. de Decan. & paſtor. c.*6. ſtatuit in hæc verba ; *Vacatione Eccleſiæ parochialis occurrente licet Synodus plurimum optaret circa examen promouendi ad illam obſeruari diſpoſitionem Concil. Trident. attendens nihilominus quod in quibuſdam diœceſibus propter nimiam ſacerdotum inopiam illa ſeruari non poteſt, omnia & ſingula circa huiuſmodi examen neceſſaria , locorum Epiſcopis authoritate eiuſdem Concilij committit , decernens collationes & prouiſiones poſt examen ipſorum iudicio neceſſarium factas , firmas eſſe & validas* : Concilium verò ſecundum *ann.*1607. *tit.*17. *de archipresbyteris c.* 5. *in* hæc verba ; *Eccleſiis parochialibus vacantibus curabunt Epiſcopi & Archidiaconi , vt quàm fieri poterit citiſſimè iiſdem de idoneis paſtoribus prouideatur , illiq́; mox inſtituantur, & ſic à capta poſſeſſione , & inchoata reſidentia pro rata temporis fructibus gaudeant* ; nullibi autem priorem diſpoſitionem reuocat; quin imo tacitè approbat , collationes indiſtinctè in partibus factas , dum Epiſcopis & Archidiaconis mandat , vt curent quàm primum vacantibus Eccleſiis de nouis paſtoribus prouideri , illoſq́ue inſtitui ; quæ cura in Romanis prouiſionibus per illos expediri nequit : ideoq́ue ſignificat tacitè hîc fieri prouiſionem & inſtitutionem , quæ ſub eorum curam vtique cadit : firmæ ergo erunt & validæ parochialium collationes poſt examen ipſorum Epiſcoporum iudicio neceſſarium factæ : præſertim cùm ſecunda Synodus à Sede Apoſtolica ſit approbata , adeoq́ue prima tanquam relata, atque ita pro inſerta habita, etiam ſit approbata.

Cui rei id accedit maximè quod *d.c.*18. *Concil. Trid.* præfatur *expedire maximè animarum ſaluti à dignis atque idoneis parochis gubernari* : ideoq́ue ſalus populi præualet apicibus ſubtilitatum , vt potiùs ea attendatur , quàm vnius Iotæ defectus in concurſu obrepens. Vt ſi vnquam verùm ſit eum peccare in legem qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem ; id maximè hic obtineat. Adeoq́ue ſi quid omiſſum fuerit, valeat concurſus, effectumq́ue ſortiatur, *cæteris*, inquit Trid. *ſeruatis*.

8. Nec nullitates attendendæ minutiarum præ fine & propoſito Concilij

Quid enim ſi ad Barboſam & ab eo allegatos reſpicimus , quanta ſtrues occurret nullitatum ? quas illi mox inducunt , ſi vel edictum propoſitum ſuerit cum maiori termino quam viginti dierum , vel Epiſcopus plures idoneos examinatoribus non nominauerit , vel examen factum ſit ante terminum edicti , vel quis termino decem vel viginti dierum elapſo ſit ad examen admiſſus , vel eodem die quo examen factum eſt concurſus ſit clauſus , vel examinatores in Synodo non ſint approbati , & quidem tres in Synodo approbati non ſint adhibiti, vel ſingulis annis in Synodo ſex examinatores non ſint propoſiti , nominatim quidem , & non in genere , vel ſub nomine dignitatis , vel in locum denominatorum eo anno mortuorum alij ſurrogati non ſint ab Epiſcopo cum conſilio Capituli , & dummodo mox intra annum Synodus celebretur: nam elapſo anno Synodi omnium officium exſpirare volunt, adeò vt niſi ſex in Synodo nominati ſuperſint , cæterorum officium nullius ſit momenti , nec Epiſcopo liceat alios ſumere ; adeò quidem vt quamuis in prioribus Synodis probati ſint examinatores , nullius flocci ſint niſi in vltimis Synodis ſint expreſſè confirmati , & quidem tam ſcrupuloſè vt quamuis competenti numero examinatores fuerint Synodales, ſi quis tamen acceſſerit non Synodalis, actum aliorum irritet, vel ſi quis examinatorum non fuerit Doctor aut Licentiatus, etſi Concilium clericos vel regulares alios admittat, vel adhibiti ſolemniter nō iurarint. Hæc omnia aliaq́ue recenſet Barboſa *ad d.c.*18. tanquam nullitates concurſus: quaſi

iis non

iis non ſeruatis in menſibus Apoſtolicis, omnimoda diſpoſitio Pontifici deferatur:

At verò non euincit textus Concilij, ſi textus & ratio tota ponderetur, non apices tantùm aliqui ſeorſim inſpiciantur. Ad quem modum olim in Curia Romana ex quibuſcumque leuidenſibus nullitatibus etiam optimo Iure nixi cauſa cadebant, donec Clemens VIII. conſtitutione 5. *Idus Februarij* 1592. omnes abrogauit nullitates, excepto defectu citationis, iuriſdictionis, aut mandati; & ex cauſæ ipſius æquitate lites omnes deinceps determinari iuſſit: ſuſtulitque magnam Curiæ corruptelam, qua litium contexendarum artes ſupra cauſæ æquitatem valebant.

9. Nullitates non ſubſtantiales non attendendæ.

Ad eum ergo modum quo præciſæ ſunt litigiorum nullitates, & æquitas cauſarum reducta eſt; non extra rationem ſtatuendum videtur, vt mens, cauſa, propoſitumque Concilij Tridentini *in d. c.*18. attendatur potius, quàm aliqui apices minus obſeruati, quorum gratia ſalus animarum negligatur.

Ob quam rem cum turbatus Belgicarum ditionum ſtatus, nec annuas Synodos diœceſanas, nec triennales prouinciales permittat, multæque aliæ loci huius & temporis difficultates occurrant, quo minùs ſeruari verbotenùs Concilium poſſit; rectè Synodus prima Prouincialis Mechlinienſis *d. c.*6. *tit. de Decanis* conſiderauit litteram occidere, animam rationemque legis viuificare, commiſitque prudentiæ Epiſcoporum omnia ad examen huiuſmodi neceſſaria, & prouiſiones, poſt examen ipſorum iudicio neceſſarium factas, validas declarauit.

Profectò ſalubriùs quàm Romaniſtæ quidam curiales omnes conſectantur ſubtilitates, vt huiuſmodi concurſus ſubuertant, quo via aperiatur Romipetis, qui annatas augeant; quæ, damnatæ à Concilio Baſilienſi, nec iterum à Tridentino ſtabilitæ; & in Belgio locum non habent, ob priuilegium, quo inferiora beneficia non cenſentur excedere 24. ducatos: qualia annatas non debent. Tamen vt admitterentur, præualere non debent illæ, nec expeditionum iura ſaluti animarum; quæ curatur per concurſum; etiamſi non omnibus numeris aut apicibus abſolutum: ideoque non admittendæ hic ſunt illæ nullitates, quæ ſaluti animarum, legiſque expreſſo hic fini repugnant. *l. non dubium. & ibi DD. C. de leg.*

10. Præſertim adſtipulante conſuetudine tot annorum poſt Concilium.

Qua ex ratione, & Synodi primæ prouincialis decreto natum eſt, vt vſus & conſuetudo in concurſu parochialium fuerit literalibus huiuſmodi legibus ſoluta; rationis præſcripto, fineque contenta: ſaltem in his partibus, vbi Synodi non annuæ, ſed ratæ ſunt ob temporum & locorum difficultates. Alioquin in apicum rigore vix hîc vlli concurſus à multis annis eſſent validi, quod abſurdum eſt, & contra ſenſum, & praxim communem.

11. Et locis his

Ex eademque ratione nata eſt declaratio quam refert Barboſa *in Collect. ad d. c.*18. in hæc verba; *prouiſi de parochialibus non ſeruata forma Concilij ex eo quod ob varias difficultates non potuiſſet cogi Synodus, nec deputari examinatores Synodales non ſunt remouendi; at danda eſt facultas Epiſcopo deputandi examinatores extra Synodum, illeq; monendus & hortandus vt quanto citius conuocet Synodum eo meliori modò quo poteſt. Ita Aldan. d. t.*9. *num.*40. *atteſtans ſic fuiſſe deciſum in Treuirenſ.*26. *Iunij* 1627. quæ declaratio, vicino Epiſcopatui Treuirenſi conceſſa, moribus, & difficultatibus, & neceſſitatibus noſtris accommoda magis hic recipienda eſt, & ſeruanda, quam aliæ Italico climati, & tranquillitati opportunæ.

per tam longa bella curbatis.

12. Vbi Concilium prout ſonat plano ſenſu receptum eſt.

Nec minus hæc conſiderauit Rex Catholicus inter Epiſcopum Atrebatenſem & Abbatem S. Vedaſti, cum ille interpretationes aliquas Romanas vrgeret, hîc verò textum Concilij planum eſſe, Conciliumque in plano & aperto ſuo ſenſu, nec aliter hic receptum allegaret, dum ſententia 22. *Martij* 1589. lata Rex Concilij decretum *d. c.*18. §. *ſi verò.* obſeruandum eſſe, prout ſonat; & ab Abbate ad parochiales vacantes ex probatis electum, ab Epiſcopo inſtituendum iudicauit.

Quę ſanè omnia in iudicio poſſeſſorio maximum momentum debent habere: ſcrupuli, ſi qui ex iſtis apicibus oriantur, reiiciendi ſunt in iudicium petitorium: quod patitur moram huiuſmodi ſubtilitatum enucleandarum.

13. Et aduerſarius apoſtata Papæ obrepſit.

Nunc quod ad perſonam Romaniſtæ attinet, cum is ex Societate fugerit vt apoſtata, incapax eſt huiuſmodi beneficij. *c. legi* 16. *q.* 1. *Rebuff. in prax. beneff. l.*2. *de diſp. cum regul.* nam & apoſtaſiæ crimen, & pænas huiuſmodi fugitiui incurrunt *ex Conſt. Greg. XIII. incip. aſcendente.* §. *porrò. &* §. *quamuis in princ.* & cum habitum dimiſerit, audiri eius de ſuperioribus querelæ non debent, *Trid. ſ.*25. *de reg. c.*19. quæ facti infamia manet, vt etiam abſoluto non pateant portæ dignitatum, ſeu huiuſmodi curatorum parochialium beneficiorum. *l. palam in fin. D. de rit. nupt. l. ſenatoris eod. c. infames.* 3. *q.*8. *c. omnes* 6. *q.* 1. *l.* 2. *C. de dignit. l.* 12. *l. reos C. de reis poſt l.*10.

CONSVLTATIO II.

De deputatione Vicariorum in parochialibus vnitis citra concurſum.

Parochus ratione ſui beneficij omnia iura tam authoritatiua ſeu honorifica, quam vtilia, vt ſunt oblationes, & decimæ per diſtrictum ſuæ parochiæ habet ſibi competentia. Quod ſi porrò intra ambitum parochiæ ſuæ ob illius latitudinem aut multitudinem populi noua Eccleſia ædificetur, ibique ſacerdos conſtituatur, cum congrua

 portio-

portione; partem verò iurium, oblationum aut decimarum ſibi prior parochus reſeruat, non eſt ſecundus ille in ſuo diſtrictu parochus; ex proprietate ſermonis, ſed Vicarius, manetque alter parochus primitiuus, qui plerumque vulgò patronus Eccleſiaſticus nominatur. Id quod maximè obtinere ſolet in dignitatibus & collegiis Eccleſiaſticis, quibus in dotem maximè olim altaria, atque Eccleſię parochiales aſſignari, vel vniri conſueuerunt, quo titulo vel de ſuis collegis aliquem ſacerdotem, vel alium conſtituere ſolent, qui parochialia munera ſubeat, percepta ex prouentibus parochialibus portione competente, reliquis autem dignitati aut collegiò relictis: & qui ſic conſtituuntur procul dubio ſunt Vicarij, alij autem primitiui paſtores: tametſi vulgari ſermone, & ab exercitio paſtores dicantur. *vt hac conſtant ex c.7.ſ.7.c.16.ſ.25.Concil.Trid.& c.ad audientiam.X.de Eccleſ. ædif. aliiſq́; iuris communis locis mox citandis.*

1. Vbi titulus alteri eſt vnitus alteri curæ exercitium commiſſum ille parochus, hic Vicarius eſt.

2. Et hic Iure ab illo deputatur.

Eo præmiſſo, diſerto Iure deciſum eſt deputationem Vicariorum paſtoralium ab iis fieri, qui Ius ipſum Eccleſiæ poſſident. *c.extirpanda.§.qui verò c.de mon.de præb. c.vnic.de cap. monach.in 6.Clem.1.de Iur.patronat.Concil.Trid. ſ.23.c.1.§. eadem.* Quoniam verò à Iure antiquo recedendum non eſt, niſi quatenus expreſsè noua conſtitutione recedi iubetur; *l. præcip.C.de appel.* ſequitur concurſum in parochialibus Eccleſiis vacantibus per Conc. *Trid. ſ.24.c.18.* præſcriptum in Vicariis locum non habere: quoniam non de iis ſed de rectoribus Eccleſiarum diſertè ſtatuit: vacare has dicit; nunquam vacant vnitæ: in vacantibus Vicarios conſtitui Iubet; Vicarij Vicarios non habent: *c.cleric.X.de off.Vicar.* de rectore prouideri Eccleſiæ dicit, hic tantùm deputantur Vicarij, cum illi quibus vnio facta eſt ipſi rectores ſint: conferri ibi parochiales Eccleſiæ dicuntur; deniq́ue totus concilij contextus ſonat ea, quæ accidunt in prouiſione ipſius tituli Eccleſiæ parochialis, non in ſubrogatione Vicarij.

3. Nec in iuris mutatione quæ de parochis præſcribuntur vt concurſus in Vicariis obtinent.

4. Deputantur ergo à parochis primitiuis non per concurſum conſtituuntur.

Hanc ſententiam aſſerit Garzias *de benef p. 9.c.2.§.2.n.289. vbi diuerſas Cardinalium Concil. Trid. interpretum declarationes negantes in Vicariis præſcribi concurſum citat (habetur & alia in impreſſione Colonia an.1620. ad d.c.18.) Breue item Sixti V. & conſtitutionem Pij V. (quam etiam habet Quaranta in ſumma Bullarij verb. Vicarius perpetuus. Piaſ.pr.ep.p.2.c.5.n.17.) Azor Inſt.mor.p.2.lib.6.c.29.q.3. & Gonzal.ad reg.8. Canc. gl.5.§.3.n.49.* itidem negant in Vicariis etiam perpetuis obtinere concurſum, quamuis id attribuat Gonzal. totum d. conſtitutioni Pij V. quaſi poſteriori & correctoriæ, ſed ex ſupradictis non correctoria ea, ſed conformis eſſe probatur Concilio, *vt melius ſentit Garzias ibid.n.292.*

Sic & loquitur declaratio Cardinalium citata à Zerola *p.2. verb. Vicarius. §.7. ſed nulla clarius, quàm illa quas citat Garzias num. 294.295.*

Quamquam ſecundum Garziam *n.300.301.* quando vnio non eſt ipſius tituli, ſed tantùm bonorum, decimarum, &c. Quando is cui bonorum vnio fit, nullum Ius in beneficio retinet, nullámue in Eccleſia auctoritatem, tunc cui facta eſt vnio, non fit Rector aut primitiuus paſtor, ſed ſacerdos in ea Eccleſia conſtitutus, actu & habitu eſt rector, & is, cui talis facta eſt vnio prouentuum, vtilitatem poſſidet inſtar prædij, non autem tituli ſpiritualis; & tunc ſecus eſt dicendum.

5. Niſi cui non titulus ſed bona tantú ſunt vnita.

Quemadmodum qui ſub patronatu eſt, verus omnino Rector eſt, nec poteſt patronus adminiſtrationi illius ſe immiſcere: *c.nouerunt.10.q.1.c.præterea.X.de Iur. patronat. Trid. ſ.24.c.3.* qui vnitam habeat parochiam rector eſt; alter Vicarius & miniſter: maior hic nexus eſt; maior authoritas: cui quo minùs derogetur, & concordia à dependentia fulciatur; mirandum non eſt, ſi non æquè in vniis atque patronatui ſubiectis Eccleſiis concurſum præſcripſerit Concilium Trid.

6. Aut patronus propriè captum eſt.

Quod verò obiici poteſt, quod à Iure diſpoſita in paſtoratibus locum habeant in Vicariis eorum; ad ea pertinet, quæ perſonarum capacitatem, ætatem, ordines, reſidentiam, pluralitatem reſpiciunt; eoque pertinent canones id innuentes, non ad illa; quæ reſpiciunt ipſorum conſtitutionem, quatenus alios concernit; id eſt patronos ipſos, collatores, &c. vel eos quibus Ius miniſtros ſubrogandi, & vices demandandi competit. Dicitur tamen Concilium Brabantiæ nuper pro concurſu iudicaſſe inter Archiepiſcopum Mechlin. & Capitulum Niuellenſe.

7. Nec ſemper quæ in parochis eadem in Vicariis obtinent.

De temporibus ordinationum.

CONSVLTATIO I.

Quæ illa?

ORdinationes ſtatutis à iure temporibus celebrari mandat Concil. Trid. *ſ.23.c.8.* ſtatuta à iure tempora ſunt ſabbatha quatuor temporum; ſabbathum ſanctum, & pridianum Dominicæ de Paſſione. *c.quod die & c.fin.75. diſt.* minores tamen ordines etiam qualibet Dominicâ, aut feſtiua die dari permittit textus *in c.de eo de tempor.ordinat.* vnicâ & dominicam diem canones conſtituerunt conſecrationi Epiſcopi. *c.qui in aliquo 51.diſt.c. ordinationes c.quod die 75.diſt.* ſed Caſtal. *in prax. ceremonial.lib.10. ſect.10.c.3.n.1.* etiam feſtiuum diem admittit, ſi Papa diſpenſauerit; de quo non eſt dubitandum; ſed de eo, an citra diſpenſationem, feſtiuus dies dominici priuilegium obtineat? quod vſurpari quidem videtur, & rationem habere poteſt ex eo, quod diximus de minoribus ordinibus, cum nec Epiſcopatus alius ſit ordo à presbyteratu; ſed prærogatiua ordinis, ſeu ſuperior gradus ord. Hierarchici, quæ ſupergrediatur presbyteratū, & cui competat Sacramentū Confirmationis con-

conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere, quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris ordinis Presbyteri nullam habeant. *Concil. Trid. ſ. 23. can.7.*

2. An feriæ ſextæ quatuor temporum, ſaltem per conſuetudinem?

Et quamuis Rebuffus, *aliiq́. citati à Barboſ. in Collect. ad Concil. Trid. ſ. 23. c. 8. num. 2. per c. 2. de tempor. ordinat.* quod admodum rigidè loquitur, negent conſuetudine induci poſſe vt aliis temporibus ordinationes permittantur; tamen his in locis obtinuit vt feriis ſextis quatuor temporum etiam minores ordines conferantur. & d. c. 2. vbi conſuetudinem improbat, loquitur de ſacris ordinibus. Et quod Barboſa *ibid. n. 9.* feria ſexta veſperi, quaſi incepto iam ſabbatho, minores poſſe dari aſſerat; ea computatio non admodum videtur placere c. litteras 13. *X. de tempor. ord.* & minus decet, quàm ſi ex conſuetudine mane ieiunis & à ieiunis conferantur; coagulata quaſi feriâ ſextâ, & ſabbatho per continuationem ieiunij. Qui vſus hic immemorialis vicem, vireſque priuilegij obtinet.

3. An priuilegia regularium ſublata de ordinando extra tempora?

Porro priuilegio Pontificum extra tempora ordinari potuerunt olim plerique regulares. quod *d. c. 8.* ſublatum videtur, niſi quod Clemens VIII. & Paulus V. videantur illud confirmaſſe in Minoribus, quod in aliis non videbitur inferri ex generalibus confirmationum verbis: & propterea Gregorius XIII. illud de nouo conceſſit Societati Ieſu. & quamquam communicationem priuilegij alij mendicantes prætendant; neſcio an ratio miſſionum, &c. in aliis tam promiſcuè admittat, vt mihi huiuſmodi communicationes non facilè probantur, in quibus ratio illorum non eſt communis.

4. Quid de tonſura?

Tonſuræ autem non eſt præſcriptus dies. ideoq́ue die etiam non feſto eam conferri vſus recepit. Et in *c. de eo. X. de temp. ord.* de minoribus ordinibus reſpondetur diebus dominicis & feſtis conferri poſſe; tonſuræ omiſſa mentione: vſuſq́ue ex eo traxiſſe rationem videri poteſt, quod plerique tonſuram negent ordinem eſſe: alioquin cum dicuntur præſcripta ordinationum tempora, ea generalitas non videretur tonſuram comprehendere.

5. Qui hîc dies feſti?

Feſti autem dies, eos ſignificant, qui à populo celebrantur; non eos qui tantum Eccleſiaſtico officio celebriùs coluntur. Et ſic ſonat ſtylus Curiæ Romanæ dum quis diſpenſatur, vt extra tempora ordinetur.

6. Vno die nõ plures ſacri, ſed minores ſuſcipi poſſunt per cõſuetudinem. & an citra exigentiam Eccleſiæ?

In eo etiam ſacri & minores ordines differunt, quod duo ſacri eodem die, etiam regularibus non conferantur; nullo priuilegio aut indulto obſtante, *d. c. 13. ſ. 23.* ne quidem quaſi continuato ieiunio. *d. c. litteras.* Minores autem quamuis Tridentinum *ibidem. c. 11.* per temporum interſtitia velit conferri; excipit tamen *niſi aliud*, inquit, *Epiſcopo expedire magis videretur*: vtique pro Eccleſiæ ſeruitio; quod accelerandum ſit, aut ſimili ex cauſa: quod contextus vlterior ibidem ſatis innuit; non tantùm pro commoditate ordinantis; quamuis etiam conſuetudo hîc ſit ſine cauſæ inquiſitione plures ordines minores eodem die conferre, quæ non reprobatur: etſi non minores & ſubdiaconatum; quæ & alicubi eſſe videtur, atque ab aliquibus defenditur, ab aliis oppugnatur. *vt in collect. Barboſ. ad d. c. 13. n. 9. & 10.* & ſanè etſi verba *d. c. 13.* priuilegia atque indulta tantum excludant, mentem tamen ex iis, quæ *ibid. & c. 11.* proponuntur, ſatis crediderim eſſe, ne huiuſmodi conſuetudo ex facto admittatur.

7. Interſtitia ſeruanda & ſecundum computum Eccleſiaſticum: niſi ſuperior ordinandi diſpẽſatit, qui in regularium iudiciũ ſuorum ſuperiorum non facilè recurrere debet.

Temporum porro interſtitia *d. c. 11. & 13.* inter ordines etiam exigunt, niſi aliud Epiſcopi proprij, ſeu Capituli Sede vacante, quo caſu dimiſſorias iuxta *c. 10. ſ. 7. Trid.* dare poteſt, non ordinantis iudicio viſum erit. eaq́ue non mathematicè accipiuntur; ſed Eccleſiaſticè: vt ſcilicet annus computetur, prout ordinationum tempora recurrunt, & ſi numerus hebdomadarum, dierumúe expletus non ſit. Et loquuntur ea decreta indiſtinctè in regularibus & ſæcularibus: ſuperiorum tamen regularium de neceſſitate aut vtilitate domus ſuæ teſtificationi facilè iudicium ſuum Epiſcopum debere conformare. eumq́ue ſcienter ordinantem, cenſeri diſpenſaſſe; neceſſitatem porro & vtilitatem moraliter accipiendam ac benignè; non ea ſeueritate, qua cum agitur de rebus Eccleſiæ alienandis, aliiſq́ue cauſis publicis, atque odioſis: quin nec interſtitiis non ſeruatis irrepentem cenſuram vllam incurrere; vel etiam ordinantem illum, cuius dimiſſoriæ eam diſpenſationem non continent, tradunt *citati à Barboſ. in collect. ad d. c. 13. & 14.*

De ætate, qualitate.

CONSULTATIO I.

Quis bigamus?

SErmonis proprietate Bigamus eſt ſolum vir, qui duas habuit vxores: interpretatione bigamia ad plures ſpecies eſt extenſa, quoad effectum irregularitatis; vt ad illum qui duxerit viduam à priori viro cognitam; quod ex communi ſententia etiam extenſum ad corruptam extra matrimonium: denique ad illum qui virginem quidem duxerit; ſed poſt adulteratam iterum cognouit. *Vt hæc latè demonſtrat. Couuar. p. 1. Relectionis Clementinæ ſi furioſus de homicid. §. 2. de Bigamis & Neophytis, Cucchus in inſtit. maior. lib. 4. tit. 12. de his qui ad ordines n. 153. & multis ſeqq.*

1. Qui corruptam ſimpliciter, eoque magis qui ſub ſpecie matrimonij quãuis irritè duxit non poteſt ordinari;

Porrò quamuis de ſimpliciter corrupta dubitari poſſit, cur magis virum bigamum efficiat, quam plures etiam concubinæ à marito habitæ: & ſi eius rationem ex D. Thoma allegat Couar. *vbi ſup. n. 3.* & hæc in quæſtione Borgaſium Cucchus tradat *n. 157.* conſilij ſui non admodum certum fuiſſe: tamen minus dubij habet hic caſus, vbi non ſimpliciter vxor fuit corrupta; ſed ſub ſchemate

matri-

matrimonij pluribus copulata; primo quidem nulliter attentato matrimonio contra decretum Concilij Tridentini *c.1.de reformat. matrim. ſ.24.* ſecundo autem legitimè contracto. *non refert enim quoad irregularitatem ex bigamia contrahendam,* inquit Couar. *nu.2. quod matrimonium ſit iure validum vel nullum : ſatis equidem eſt ipſe coniugalis affectus. quemadmodum probatur in c. vlt. & c.nuper de bigamis. ex quibus DD. ibi & in diſt.27.4. ſentent. ita planè frequentiſſimo omnium conſenſu annotarunt. Idem probatur ex canone 19. Apoſt.ſi eius ratio conſideretur.* Ita Couuar. & textus ipſe *in d. c. nuper & d.c.fin.* amplè dicit in matrimoniis contrahendis non iuris effectum, ſed animi deſtinationem attendi; & cum eis, qui nulliter mulieres ſibi matrimonialiter coniunxerunt, tanquam cum bigamis, non licere diſpenſari, *licet,* inquit d.c. nuper *in veritate Bigami non exiſtant; non propter ſacramenti defectum; ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto.*

2. Faciliùs tamen diſpenſatur quam qui verè viduam duxit.

Itaque is maritus ex horùm authorum ſententia ad ordines non poteſt accedere : facilior tamen illius diſpenſatio eſſe debet, quam eius qui veram viduam duxit : præſertim cum ſine crimine inceſtus, aut adulterij, aliòue impedimento attentatum ſit prius ab illa matrimonium. Circa quod in forma tantum contractus, & contra Concilij decretum illam ad ſic contrahendum inhabilitans, eſt peccatum; & verè tantùm habenda eſt, ſicut ſimpliciter corrupta ob matrimonij nullitatem; niſi quod affectus coniugalis poſſit conſiderari : qui tamen hîc æquipollere non videtur ſolus cum eo, qui ſimul cum vero effectu matrimonij concurrit.

CONSVLTATIO II.

Tonſura an ſub nomine Ordinum comprehendatur?

1. Capitulum quando dimiſſorias dare non poteſt, teſtimoniales poteſt.

AB alieno Epiſcopo nemo ordinari debet. Trid.*ſeſſ.6.c.5.ſeſſ.14 c.2.ſeſſ.23.c.*8. & vix iuuat reſcriptum aut priuilegium *d.c.2.* & *c.8.* niſi proprij ordinarij teſtimonium accedat, quo vita & mores ordinandi probentur. Vnde ordinarij iudicium fugientibus priuilegium non ſuccurrit : poterit tamen vtile eſſe, ſi vacante ſede priuilegiatus deſideret ordinari, quamuis enim Capitulum intra annum dimiſſorias dare non poſſit, *Trid.ſeſſ.7.c.10.* teſtimoniales tamen dare non prohibetur : ſed & tunc in eo ordinarij vices, & nomen ſubit.

2. Dimiſſoriæ ad omnes ordines comprehendunt tonſuram.

Porrò ſi priuilegium facultatem facit ab alieno Epiſcopo omnes ordines ſuſcipiendi, etiam ſacros; quæſitum eſt an clericalis character comprehenſus cenſeatur? & quanquam inter Theologos, & canoniſtas controuertatur, tonſura an ordo ſit? tamen in tali priuilegio exiſtimem comprehenſam Quanquam enim ſtrictè ſit interpretandum; tamen voluntatis quæſtionem admittit; vt minus cenſeatur voluiſſe, qui maius : & qui omnes ordines dixerit, etiam tonſuram : quæ vel ordo eſt, vel eò ſic tendit; vt qui ordines velit, etiam illud velle cenſeatur, per quod ad illos venitur. Denique ſermo communis etiam tonſuram inter ordines appellat. & *c. cum contingat. X. de ætat. & qual. præfic.* & ſic modus loquendi in decretis & priuilegijs intelligendus ſecundùm Iuris accipiendi modum. *c. cauſam. X. de reſcript.* & perſonæ loquentis *l.in eo.33.D.de acq.rer.dom.l. nummis. 75.D.de leg.3.*

3. Dimiſſoriæ ordinandis dari à Capitulo vetitæ an tonſurandos comprehendant?

Ex aduerſo dum Trid. *d.ſ.7.c.10.* vetat dimiſſorias ordinandis dari an etiam tonſurandos comprehendat? vt iis Capitulum gratificari non poſſit? &, cum illud *cap.10.* ſit prioris iuris correctiuum, videretur eſſe continendum in proprietate ſermonis; quo ſub ordine non videretur tonſura comprehenſa, & iuxta hanc ſententiam videntur aliquando decidiſſe Cardinales Interp. tamen dum id authenticè non conſtat; & Concilium graues cenſuras minatur, ac tutior in dubio via ſit eligenda; & ratio inhibitionis nõ ſecus in tonſurandis, quàm aliter ordinandis videatur obtinere, ne videlicet ſede vacante quid non neceſſarium nouetur, reuerentiæ illud ſucceſſoris (vnde non rectè ordinatorum, abſolutio *ibid.in fin.* ſucceſſori reſeruatur) & luctui viduatæ Eccleſiæ tribuatur; memini viros doctos primo anno dimiſſorias ad tonſurá negaſſe etiam iis, quibus beneficia aliqua parata erant, tametſi *d.c.10.* dari dimiſſorias ordinandis ratione beneficij recepti aut recipiendi arctatis, permittat; quaſi ordinandorum nomen tonſurandos non comprehendat in ea arctatione. Attamen verius videtur conformem debere eſſe vocis acceptionem; & ſic tonſuram ſub ordine tam in regula prohibitoria, quàm exceptione arctationis, comprehendere vel excludere : ſi comprehendat; poſſe arctato recipiendi beneficij occaſione dimiſſorias concedi; quod & æquitas iuuat, quò minus innoxio præiudicetur : ſi non comprehendat tonſurandum regula; non habet opus beneficio exceptionis, ac ſemper poteſt charactere clericali inſigniri. Sanè d.c. 2. ſ.14. Trid. diſertè de tonſura, vt de ordinibus, ſtatuit, *& d.c. cum contingat.*

CONSULTATIO III.

An ſuperior regularis ſuos ad alienum Epiſcopum mittere poſſit, præſertim ex decreto Clementis VIII?

1. Quiſque à ſuo Epiſcopo eſt ordinandus etiã exempti regulares,

ALienę diœceſeos clericum nullus Epiſcopus ſine proprij conſenſu poteſt ordinare. *c.eos. c.cũ nullus de temp.ord.in.6.* Trid *ſ.13. c.8.ſ.6.c.5.ſ.14.c.2.& 3.* alienus autem eſt quẽ neque origo, ſeu natiuitas, neque domicilium, neque

neque beneficium facit ſubiectum, *d.c.cum nullus*, id quod etiam in religioſis obtinere dicitur, *ibidem §.inferiores.& §.religioſi.* vt Prælati Epiſcopis inferiores ſuos religioſos non poſſint ad alios dimittere, niſi eis à Sede Apoſtolica id ſpecialiter ſit indultum (adeò vt generalis exemptio ad id non ſufficiat) & religioſi etiam in non exemptis prioratibus deputati, à locorum illorum diœceſanis ratione habitationis ibidem fixæ, poſſint ordinari, licet non ſint de eorũ diœceſibus oriundi. Vnde ad hoc verbum gloſſa religioſos, ratione originis, ab Epiſcopo originis poſſe ordinari rectè tradit; ſeu, quod idem eſt, rectè conſenſum dare poſſe Ordinariũ Originis, vt religioſus ab alio ordinetur; ſingula enim illa, natiuitas, domicilium, aut beneficium ordinandi, ſeu dimittendi, poteſtatem tribuunt. *d.c.cum nullus & ibidem omnes ſcribentes. Coninck d.20.de ſac.ord.dub.9. ad fin. Hurtado tract.de ordine difficult.17. Sanchez. de matrim lib.3.diſp.23. Quarant.in Bullar. V.Ordo. Barboſ.de off.& poteſt. Epiſ.p.2. alleg.4. Bonacina de ſacr. ord. punc.4. n.8.13.14.20. in edit.2. Leſſ lib.2. de Iuſt.c.34 dub.19. n.92. Azor. Inſtit.moral. tom.1.lib.3.c.48.q 3.c.49.q.2. Filliucius tract.9. de ſacram. ord.c.5.q.6. Riccius deciſ.249. & ſeqq.*

2. Etiam Epiſcopus originis aditur hodie.

Et quamquam non ſit admodùm in vſu, vt ab Epiſcopo originis ordines accipiantur, dum quis alibi domicilium, aut beneficium habet; eo fortè quod mores alibi tunc melius ſint noti, & Epiſcopo originis fortè ignoti; ob quam cauſam Concilium Trident. *ſ.23. c.8.* noluit ab alieno ordines dari in vim indulti ab aliquo obtenti, niſi illius mores Ordinarij teſtimonio commendentur: tamen neque dici poteſt *d.c.cum nullus.* omninò per contrarium vſum eſſe abrogatum: cum & Ordinarius Originis ſubditi ſui alibi habitantis, ſeu beneficium poſſidentis per aliorum teſtimonium, regularis, aut ſæcularis ſuperioris Epiſcopo inferioris, de vita, moribus, & merito ordinandi, inſtrui poſſit, ordinare, & dimittere. neque verò canones per non vſum abrogati cenſentur; qui multis ſæpe omittitur ex cauſis; ſed demum per vſum contrarium.

3. Nec id vetat decretum Clem. VIII.

At verò obiicitur decretũ Clementis VIII. quod refert Piaceſius *in prax. Epiſcopal. c.1.nu. 54. Quarant. vbi ſupra V. Ordo ſub fin. poſſe ſuperiores regulares ſuis dimiſſorias concedere, ſed ad Epiſcopum diœceſanum dumtaxat: nempe,* inquit, *illius monaſterij, in cuius familia ab iis ad quos pertinet, ordinandus regularis poſitus fuerit: niſi tamen diœceſanus abſuerit, vel non ſit habiturus ordinationes*: vnde inferri videtur non poſſe dimitti regularem ad Epiſcopum Originis à regulari ſuperiori.

Sed verò non facilè ambiguis verbis, ſed claris & expreſſis leges & canones ſunt mutandi; alioquin quod ſic non mutatur, ſtare non cenſetur prohibitum. *l. ſancimus. C. de teſtam. & ſimil.*

Porro decretum illud ſubobſcurum atque ambiguum videtur, eo quod deſit propoſitio S. Congregationi Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum exhibita; ad quam Congregatio Concilij cenſuit; vt illa ſub eo verbo incipere proponitur.

Obſcuritas etiam atque ambiguitas illius decreti, reſponſi, ſeu cenſuræ ex eo patet; quod videatur dicere generaliter ſuperiores regulares poſſe ſuis dimiſſorias concedere: vnde aliqui aduersùs *d. c. cum nullus, §. inferiores* contendunt eo decreto permiſſum, vt omnes generatim exempti, ſeu non exempti, ſeu quibus ſpeciale priuilegium non eſt indultum ab alieno Epiſcopo Ordines accipiendi, poſſint à regularibus ſuperioribus dimitti ad omnes, proprio abſente, aut non ordinante.

Verum nec ambiguo ſermone aduersùs canones veteres, & recentia Concilij Tridentini decreta, dicendum eſt omnibus regularibus datam facultatem alienos Epiſcopos adeundi, neque enim taliter canones abrogati, & priuilegia data cenſentur, præſertim aduersùs Concilium Tridentinum. *Sanchez. de mat. lib.3.d.26.n.7.* cuius vix vnum decretum hactenus vel expreſſa aliqua conſtitutione pontificia inuenitur abrogatum: & adeo reuerenter Sedis Apoſtolicæ ſtylus agit cum Concilio Tridentino, vt non ſoleat vnquam inter clauſulas quas vocant *non obſtantium* derogare Concilio Tridentino, quod tamen requireretur. *Sanchez. d.n.7.* 4.

4. Sed neque non exemptis facultaté vllo caſu facit alienos adeundi.

Itaque quærendus eſt ſenſus propoſiti decreti ex aliis indiciis. Inter quæ conſiderandum eſt primò, quod detruncata ſit, vt diximus, propoſitio S. Cong. exhibita: ſupplere ergo eam oportet ex præſumptione communiter accidentium (quod argumentum quàm validum ſit multis tradit Euerard. *in loc. legal. loco à communiter accidentibus*) quoniam ergo vix in Italia ſuperſunt Ordines, aut monaſteria non exempta: exempti autem Ordines ſpeciale indultum ſibi vel obtinuerunt, vel priuilegio communicationis priuilegiorum (quod & in hac materia admittit Rodrigues *quæſt. reg tom.1.q.18.ar.6.*) vſurparunt, vt dimitti poſſint ad alienum Epiſcopum ordinandi à ſuperioribus regularibus, credendum eſt à talibus propoſitionem eſſe factam, ad quam ſecuta ſit d.S. Congregationis Cenſura.

5. Quod agit tantum de exemptis: quod vnde conſtet.

Priuilegium autem huiuſmodi refert à Clemente IV. Minoribus conceſſum Rodrigues *tom.3.reg.quæſt.24.ar.1.* Itaque Congregationis cenſura ad amplitudinem huiuſmodi priuilegiorum ex mente Concilij Tridentini reſtringendam pertinet, non ad illam augendam; multò minus ad priuilegium nouum tribuendum; idque pauculis obſcuris verbis, illis, qui nunquam tale habuerunt.

Secundum indicium eſt, quod d.S. Congregatio in fine pœnalem admodum ſubiungat clauſulam priuationis officij, dignitatis, adminiſtrationis, vocis actiuæ & paſſiuæ ac alias: qui non eſt ſtylus concedendorum priuilegiorum.

Tertium item elicitur ex præfixo ibidem mandato Clementis VIII. *mandatur,* inquit, *omnibus & ſingulis quorumcumque regularium ſuperio-*

ſuperioribus, vt de cætero obſeruent, & obſeruari faciant ea, quæ in decreto S. Congreg. Concilij Tridentini continentur, cuius tenor ſubiicitur, omnia verba ſonant mandata, atque præcepta, nullum priuilegia, aut nouas facultates.

Quartum indicium eſt, quod decreti verba hinc inde ſemper alludant ad reſtrictionem facultatum per dicta priuilegia conceſſarum.

Siquidem d. priuilegium Clementis IV. Minoribus concedit vt promoueri poſſint per quoſcumque catholicos Epiſcopos, communionem & gratiam Sedis Apoſtolicæ habentes: ergo hanc generalitatem reuocat d. decretum, vt non poſſint promoueri niſi per diœceſanum, illumque, non quemcumque, ad cuius diœceſim peregrinantes, tranſeuntes, nauigantes appulerint; ſed diœceſanum illius monaſterij, in cuius familia Regularis poſitus fuerit: quod alludit *ad d. §. religioſi*, qui vtitur his verbis, *à locorum diœceſanis quam diu morantur in ipſis prioratibus ſeu ipſis familiis*: ita vt quemadmodum *d. §. religioſi* permittit regulares ordinari à diœceſanis habitationis, & originis, vt ibidem ſubiungitur; ſic & hoc decretum, quod ad eum §. alludit, non vetet religioſum ordinari ab Epiſcopo originis, ſed neque permittat Minores, alioſque ſimiliter priuilegiatos, ordinari hodie à diœceſano loci; ſed eo tantùm, qui ſit diœceſanus monaſterij, in cuius familia regularis poſitus fuerit; ſeu firmiter ad ſuperioris reuocationē reſidere iuſſus, id enim poni ſignificat, ſcilicet poſſeſſionem ſediū habere; habitare, reſidere; vt non poſſint à quocumque Epiſcopo, ad cuius loci monaſterium delati fuerint, ordinari; niſi diœceſanus abfuerit, aut non ſit ordinaturus.

6. Examen hodie ſubit ordinantis quicumque etiam regularis priuilegiatus aut exemptus.

Similiter idem priuilegium Clementis IV. Ordinationem à quocumque permittit, abſque aliquo examine, per aditos Epiſcopos faciendo: decretum autem exigit, vt regulares ab Epiſcopo ordinante examinentur quoad doctrinam. quod conforme eſt Tridentino *ſ. 23. c. 15. & c. 8.* quippe regulares contendere ſolebant (vt videre eſt apud Rodrigues *tom. 3. q. 24. ar. 1. tom. 1. q. 18. ar. 6.*) non eſſe reuocata priuilegia ordines accipiendi à quocumque Epiſcopo, & ſine præuio illius examine: quod tamen non admittit Tridentinum: quod vnumquemque diligenter examinatum à proprio Epiſcopo vult promoueri. *ſ. 23. c. 7. 8. & 12. regulares quoque*, inquit, *nec in minori ætate, nec ſine diligenti Epiſcopi examine, ordinentur: priuilegiis quibuſcumque quoad hoc penitus excluſis.* Ad hæc omnia, inquam, alludit dictum decretum, vt & examen ex mente Tridentini requirat ab Epiſcopo ordinante faciendum, aduersùs priuilegia ſaltem quoad doctrinam, & idoneitatem: & generalitatem adeundi quēlibet Epiſcopum reſtringat ad Epiſcopū proprium ſeu diœceſanum, vbi regularis eſt poſitus: vt loquitur dictum decretum; ſeu ſub quo moratur, vt loquitur d. §. religioſi; non quocumque appulerit, diuerterit, adnauigarit: ex ratione legis *hæres abſens. §. nunquid. D. de iudic.*

7. Cur hoc in decreto indefinita non æquipolleat vniuerſali?

At, inquies, loquitur Decretum indefinitè, ſuperiores regulares ſuis regularibus poſſe dimiſſorias concedere, & in iure dicitur indefinita oratio æquipollere vniuerſali: verum id obtinet, vbi non apparet diſpar in aliquibus ratio; ſed hic cum ius diſtinguit in d. *§. inferiores* inter eos, qui habent ſpeciale indultum promouendi à quolibet Epiſcopo, & eos, qui non habent; vtique diſtinguere nos oportet; idemque decretum ſecundùm prioris iuris ſenſum diſtinctionemque accipere, & correctionem iuris non admittere; vel facultatem facere aduersùs clari iuris prohibitionem, vt quiſpiam ab alieno Epiſcopo ordinetur, qui non habuerit ſpeciale indultum. *iuxta d. §. inferiores.*

Atque ita concludimus regularem etiam hodie poſſe ab Epiſcopo originis ordinari, nec id à Concilio Trid. prohiberi, neque à ſupradicto decreto, neque vſu contrario hîc abrogatum eſſe; ſed neque eos, quibus ſpeciale indultum non eſt conceſſum promouendi à quolibet alieno Epiſcopo, in vim eiuſdem decreti poſſe promoueri: ne quidem ſi proprius ſit abfuturus, aut non ordinaturus.

8. An qui vnos ordines accepit ab Epiſcopo originis poſſit variare, & alios accipere ab Epiſcopo beneficii aut domicilij?

Quod porrò inſuper quæritur, an is qui diuerſos habet Ordinarios, ex cauſa originis, domicilij, & beneficij, adeoque optionem quemlibet adeundi, ſi ab vno illorum aliquem ordinem acceperit, ea quaſi optione facta ius omne conſumpſiſſe cenſendus ſit; an verò integra ſit adhuc ei facultas pro reliquis ordinibus, alium adeundi? Barboſa quidem *vbi ſupra ex Molfeſio in ſumma Theologiæ moralis tract. 2. c. 2. n. 10. Bonacina vbi ſupra n. 20. Achilles graſſu de penſ. deciſ. 13. Riccius in prax. deciſ. 306. Quaranta V. Ordo*, cenſent ſic eligentem variare non poſſe.

Verùm argumenta quæ proponit Riccius *deciſ. 306.* ſatis cōuincunt contrarium: & ſolutio, quam ad finem proponit, valde eſt inſufficiens: præſertim quia hîc variatio non contingit circa vnum, & idem ſubiectum, ſed reſpectu diuerſorum, quoniam ordo ſuſceptus. v. g. diaconatus diſtat à ſuſcipiendo v. g. ſacerdotij, itaque vt excluſa ſit variatio quoad vnū, qui & natura irrepetibilis eſt; nihil vetat quoad alterum variare; & alterum Epiſcopum adire: ſi quidem nullus id iuris textus prohibet: & regula eſt, vt iure permiſſum cenſeatur, quod non inuenitur prohibitum, eò magis quod in iure expreſſa ſit conceſſio, vt adire liceat quemcumque lubeat, originis, domicilij, aut beneficij Epiſcopum; neq; hæc exceptio adiiciatur; neque verò vllibi decernatur, quod per aditionem vnius Epiſcopi, alter fiat alienus, ſeu non proprius: Ordinationis autem legitimæ cauſa efficiens eſt propria ex vna trium cauſarum, originis, domicilij, beneficij, iuriſdictio Ordinantis in ordinandum: qua manente, manet legitima poſſibilitas effectus, neque pactis aut factis priuatorum manente cauſa poteſt ea legalis poſſibilitas tolli. Et verò *in*

l. 2. 3.

l.2.3.4.5.& 20.D.de opt.legat. optione quidem ſemel facta omne ius conſumitur; ſed vnius rei eligendæ: non omnibus autem exhibitis, quoad non exhibita, integra manet optio: *d.l.4.* & rationem aſſignat *d. l. 20.* huius iuris, cur voluntatem optans mutare non poſſit; quia omne *Ius prima*, inquit, *teſtatione conſumpſit, quoniam res continuò eius fuit ſimul ac ſe dixerit eam ſumere:* itaque quoniam non eadem ratio in caſu noſtro obtinet; aditione vnius Epiſcopi non tolletur facultas à iure conceſſa pro alio ordine alium adeundi, quem alioquin ius adire permiſerit.

CONSVLTATIO IV.

Abbates quos ordines conferant?

1. Abbates ſacerdotes & benedicti ſuis conferunt tonſuram.

ABbates ſacerdotes & benedictos ſuis regularibus conferre poſſe tonſuram clericalem certi iuris eſt: *cap. quoniam. diſt. 69. c. cum contingat. X. de ætat. & qualitat. ord.* ſed & lectoratum: *ex d. c. quoniam d. c. cum*: & oſtiariatum: *gloſſ. in d. c. quoniam verb. lectoris.* Quod videtur probari argumento à minori:
2. vt ſi liceat ſuperiorem ordinem conferre,
Lectoratum. quod minus videtur apparens, liceat inferiorem, quod magis licitum appareat; quod argumentum à minori ad maius validiſſimum in iure eſt. *Euerard. in loc. legal. loc. à minor.*
3. ſed an conferre poſſit exorciſtatum, & acolytatum,
An Exorciſtatum, & Acolytatū? non æquè conſtat: dum alij affirmant, alij negant, *vt patet in gloſſ. 2. d. cap. quoniam.* Nec in iure textus eſt, qui hoc diſertè concedat; ſed tantùm ex priuilegio competere id poſſe negatiuæ opinionis authores contendunt. Quomodo etiam *cap. Abbates. de priuil. in 6.* dicit Abbates ſuis tantùm regularibus, & in quos iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habent, tonſuram clericalem conferre poſſe, *niſi aliud eis competat ex pleno Sedis Apoſtolicæ indulto.* Quale quidam quaſi ex priuilegio ordinario conceſſum volunt illis Abbatibus, quibus conceſſus eſt vſus pedi, & mitræ, vnde & Concil. Trid. *ſ. 23. c. 10.* dum non quidem concedit Abbatibus etiam exemptis facultatem conferendi omnes minores Ordines; ſed conceſſam reſtringit ad proprios Abbatum ſubditos regulares; addit, *non obſtantibus priuilegiis, præſcriptionibus, aut conſuetudinibus, etiam immemorabilibus*: & *diſt. 23.* vbi diſquiritur qualiter quiſque debeat ordinari, de presbytero, *c. 8.* de diacono *c. 11.* de ſubdiacono, *c. 15.* de acolyto, *c. 16.* de exorciſta, *c. 17.* de lectore, *c. 18.* de oſtiario, *c. 19.* traditur, vt ab Epiſcopo omnes ordinentur: pſalmiſtam autem *c. 20.* ſola iuſſione presbyteri

4. Pſalmiſtatum. officium ſuſcipere cantandi ait: vnde *gloſſ. in d. c. quoniam.* idem poſſe tradit Abbatem, ſi ſit ſacerdos. Sed animaduertendum eſt omnia priora cc. de aliis vti hoc verbo, *cum ordinantur*; de pſalmiſta autem; his verbis, *officium ſuſcipere cantandi*: quaſi indicet pſalmiſtatum non eſſe ordinem, ſed officium. Vnde & fortè nata eſt controuerſia, quam decidit d. c. *cum contingat*, an tonſura, quam faciunt Abbates, ſpectaret ad characterem clericalem, an ad cerémoniam tantùm monaſticam? quomodo & fœminæ regulares tondentur, ſiue capilli eis præſcinduntur, & reſpondet ibi Pontifex à talibus Abbatibus clericalem ordinem conferri. & Barboſa *in collect. ad d. c. 10. ſ. 23. Trid.* ſatis videtur agnoſcere differentiam inter Abbates habentes vſum pedi & mitræ, & non habentes; tametſi indiſtinctè *n. 8.* ex aliis tantùm tria requirat in Abbate, vt minores ordines poſſit conferre; 1. vt ſit ſacerdos, 2. vt ſit benedictus, 3. vt ſuis regularibus. Sed Cucchus *inſtit. maior. lib. 4. tit. 12. n. 54. & ſeqq.* diſertè diſtinguit, vt Abbates mitrati exemptorum monaſteriorum omnes minores ordines conferre poſſint; Abbates verò non exempti non poſſint niſi oſtiariatum, & lectoratum: ſed *n. 56. hodie tamen*, inquit, *videtur receptum, vt ordines minores omnes dare poſſint Abbates, & Priores monaſteriorum exemptorum, & citat plures, & nominatim Sylueſtrum in Sum. V. ordo 3. q. 2. vbi idem Sylueſter plures, quos & Cucchus citat.* ſed quod de Priore dicit Cucchus, praxi receptum nullibi comperi: 5.
quod de Abbate; multis omninò locis: ſed mitrato. Adeoque credo vſum ferè generalem eſſe; tametſi iuris textus id ita diſertè non aſtruant. Ideoque id aſſeri à Nauarro *de priuil. conſ. 14. n. 5.* eâ cauſa generalibus terminis referri deciſionem Cardinalium *apud Piaſ. in praxi. p. 1. c. 1. n. 7.* his verbis; *Cong. cenſuit quod Abbas benedictus poſſit regularibus ſibi ſubditis conferre primam tonſuram, & quatuor minores, ac etiam benedicere calices, & paramenta, ſine vnctione olei ſancti, nec non omnes benedictiones facere ſine aliqua licentia.*

Vſus ferè generalis vt poſſit omnes minores conferre Abbas habens vſum pedi & mitræ.

Itaque præſuppoſito, quod abbatia P. authoritate Apoſtolica ſit erecta, cum vſu pedi, & mitræ, inſignibus & conſuetis prærogatiuis etiam ſingulariter ordini Præmonſtratenſi competentibus, in quo video quoſdam tonſuram & ordines minores conferre, exiſtimem etiam Abbatem P. id poſſe præſtare. 6.

6. Noua Abbatia cum prærogatiuis & inſignibus ordini competentibus adeò vtens pedo & mitra, habet per facultatem vt aliæ Ordinis.

De officio Archidiaconi.

CONSVLTATIO I.

Vt ſe hodie habeat?

AVthoritas Archidiaconorum, quæ de iure eſt ampla, explicaturque *tot. tit. de off. Archid. præſertimq́; c. ad hæc eod.* & rectè enarratur à Cuccho *inſtit. maior. h. t. & à DD. paſſim eod.* à Concilio Tridentino non parùm eſt imminuta. *ſcilicet ſ. 24. c. 20. §. ad hæc. ſ. 25. c. 14. verſ. ſupradict.* quæ diſertè amplectitur Synodus prouincialis Mechlinienſis prima *tit. de correct. c. vlt.* & quærit Zerola *in prax.* 1.

1. Imminuta per Tridentinum authoritas.

V. Archid. an etiam per *c.*16.*ſ.*24. *Trid.* additque omninò multa per conſuetudinem eis eſſe abrogata, quæ per ius commune competant. Sed & *ſ.*24 *c.*3.§.*Archidiaconi ſ.* 14. *c.*13. *ſ.* 24. *c.*18. nonnullam mutationem præ ſe ferunt.

2. Quoad cauſas matrimoniales & criminales.

Itaque hodie Archidiaconi, alijque inferiores cognoſcere non poſſunt cauſas matrimoniales, aut criminales: quod diſertè ſtatuit *d.* §. *adhæc* : ſed Epiſcopi ſoli ſuo examini & iuriſdictioni eas habent relictas: cum alioquin de iure iurgia audiant ſingulorum, paræciarum ſollicitudo, & ordinatio ad eos pertineat, cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem ſui Epiſcopi corrigant, & emendent: niſi adeò ardua fuerint negotia, quæ abſque maioris ſui præſentia nequeant terminari. *c.* 1. & 7. *X. de off. Archid.* & *in d. c.* 1. dicuntur vicarij Epiſcopi in omnibus; & in *c. perlectis* §. *ſollicitudo diſt.* 25. parochiarum ordinationi iurgiorum curam, adeoq; etiam laicorum, qui ſub nomine eccleſiarum & parochiarum veniunt, connectit. & hæc exceptio Tridentini, ſignificat regulom generalem fuiſſe in contrarium, atq; etiamnum vigere ſepoſitis iis, quæ excipiuntur.

3. Et has ſtrictè acceptas:

E imuerò criminales cauſas, vt in legibus correctoriis, accipere oportet ſtrictè, vt non comprehendat correctorias, quæ tantùm pro emendatione exceſſuum proponuntur; ſed illas quæ ad punitionem, pœnasque ordinarias, legales, atque Canonicas, qua de re egimus *in Iur. Pont. nou. anal. tit. de accuſ.*

4. eodemque ſenſu concubinatus:

Secundùm quem ſenſum etiam Trid. *ſ.*25. *c.*14. *verſ. ſupradictorumq́,* etiam concubinotus cauſam epiſcopali iudicio reſeruat, ſcilicet quando agitur ad pœnas ibidem propoſitas; non verò ſi vel criminaliter non agatur; vel in rigore verbi non ſit concubinatus: ita vt fornicatio, & non aſſidua frequentatio, monitio etiam concubinarij ad Archidiaconi curam ſpectent; non autem rigoroſa *d. c.*14. punitio: ſed illa iam ſit redacta in ordinem arduorum negotiorum, quæ nequeunt ſine maioris præſentia terminari. *d. c* 7. nec excludatur Epiſcopus per monitiones aut correctiones Archidiaconi? vt in aliis caſibus d. Synodus Mechlinienſis decreuit. *vbi ſupra.*

5. Soluis concordatis & immemoriali conſuetudine:

Quin etiam *d.* §. *adhæc* tantùm reiicit litis pendentiam: vt immemorialis conſuetudo contraria, & concordata pridem præſcripta non videantur eſſe reiecta: *citatis à Barboſ. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c.*20.*n.* 57.58. vbi pluries ſic tradunt deciſum. Quoniam exceptio in cæteris firmat regulam; eſt autem regula, vt nulla lex immemoriali conſuetudini contrariæ, & antiquis concordatis cenſeatur derogare, niſi id expreſſerit. *l. præcipimus.* C. *de appel. L. ſancimus.* C. *de teſtam.*

6. Non abrogata vicaria Epiſcopi:

Porrò quod tradit Zerola *in prax. V. Archidiaconus*, quod per *Trid. ſ.* 24. *c.* 16. abrogata ſit Archidiacono perpetua Epiſcopi vicaria, & iuriſdictio ordinaria; erroneum eſt. Siquidem non eo vergit *d. c.* 16. ſed iuriſdictionem, quæ iure communi in totum Capitulum per mortem Epiſcopi transfertur, exerceri vult per vnum Officialem ſeu vicarium; temporalium adminiſtrationem per œconomum: nihil id ad Archidiaconum pertinet, qui nihilominus vicariam habet iuriſdictionem, aut ſubalternam, vt viuo Epiſcopo, ita Sede vacante: in vtroque caſu fungitur officio, quod nec eſt delegatum, nec morte exſpirat, 7.

Quæ eſt iuriſdictio ordinaria nec per mortem Epiſcopi exſpirat.

ſed ordinarium, iure magiſtratus ſeu dignitatis ſuæ competens. *gloſ. in c.* 1. *de off. Archid. in V. vicarium. Cucchus vbi ſupra. num.* 19. vbi *ex Baldo* vocat iuriſdictionem hanc ordinariam ſemiplenam; ſed verius ſimpliciter Ordinariam, finibus tamen ſuis circumſcriptam: atque ita vt ad Epiſcopum ardua referre; ita Sede vacante ad Officialem ſeu Vicarium tenetur: in eoque differt eius vicaria authoritas ab authoritate vicarie Officialis: neque ſi in morbum incidat, remoueri poteſt, vt delegatus, ſed coadiutor ei dandus eſt 1 vt *deciditur c. vlt. X de cler. agrot.* & *ex Nauarro conſ.* 1. *de cler. agror.* tradit Zerola *prax. p.* 2. *h. t.* §. 2. vnde vt ab Archidiacono ad Epiſcopum appellatur *c. Romana de app. in* 6. ita Sede vacante od eum, quem Capitulum ſtatuit ad iuriſdictionem Epiſcopalem Sedis vacantis exercendam: cùm aliàs ab Officiali ſeu Vicario generaliter conſtituto non appelletur ad Epiſcopum: ſed Metropolitanum: quod vtriuſque ſit idem auditorium. *d. c. Romana,* vnde quidquid poteſt Archidiaconus viuo Epiſcopo, poteſt Sede vacante: nec ab antiquo iure receditur, niſi quatenus eſt expreſſum in nouo. *d. l. præcipimus.* vnde hæc vicarij ſeu Officialis electio facta à Capitulo Sede vacante, maioris non eſt energiæ, quàm facta ab Epiſcopo, quæ non tollit Archidiaconi ordinariam iuriſdictionem.

Monet authoritas examinis promouendorum ad ordines & beneficia. Etiam vbi in nouis Epiſcopatibus aliis id etiam incumbit.

Nec magis abrogata eſt authoritas Archidiaconi quoad examinationem clericorum ad ordines, aut beneficia promouendorum *d. c.*7. ei tributa, quamuis *ſ.* 24. *c.* 18. Trid. examinatores ſingulis annis in diœceſana Synodo deſignari iubeantur, vt rectius Zerola, quàm in altero quæſtione tradit *prax. p.* 2. *V. Archidiaconus.* §. 1. quoniam nouæ iuriſdictionis erectio cumulatiuè cum priori facta cenſetur non priuatiuè ad illius abrogationem. *l.* 1. C. *de off. præfect. vrb.* ſed *Trid. ſ.*7. *c.* 13. Epiſcopi examinationem requirit, *quod d. c. adhæc* ad Archidiaconum reiecerat. 8.

9. Ex inſtitutio

Quod verò attinet ad inſtitutionem; non rectè etiam Zerola dicit eam iure competere Archidiacono, conſuetudine Epiſcopo: ſed verius eſt quod dicitur *d. cap.*7. §. *in quadam.* quod iure inſtitutio corporalis competit Archidiacono; ſed quæ iuris & tituli eſt attributiua competit Epiſcopo: & pro hac obtinenda promouendus examinatur ab Archidiacono, & idoneus præſentatur Epiſcopo: quo inſtituente quo ad titulum, ſubſequenter Archidiaconus executiuè, & corporaliter inſtituit, & in poſſeſſionem mittit. *d.* §. *in quadam c. cum ſatis X. de off. Archid.* quod tamen nunc Archipresbyteris ruralibus plerumque committit.

Nec verò *c. licet Epiſcopus de præbend.* dicit id conſuetudine eſſe abrogatum; nec mentionem facit vllius conſuetudinis; ſed hæc eſt ſubſtantia illius *c. licet*; quod etſi Epiſcopus poſſit conferre beneficium vacans per adeptionem ſecundi incompatibilis, poſſeſſore irrequiſito; non tamen eo non vocato alterum in poſſeſſionem inducere corporalem; qui fortè ius habet retinendi; & poſſeſſio alicuius de facto turbari non poteſt. Vbi neque dicitur quod Epiſcopus per ſe, non per Archidiaconum voluerit mittere in poſſeſſionem corporalem, nec iure vetitum eſt ne Epiſcopus inſtitutionem per ſe faciat, quam ſolet committere Archidiacono; ſed in *d. c. cum ſatis.* nullius conſuetudinis prætextu poteſt Archidiaconus inſtitutionem, titulumúe curæ animarum dare; *vt & in c. nullus 16. q. 7. & c. cunctis fidelibus, 16. q. 1.*

10. Non tamen tituli attributiua de iure.

11. Sed immemoriali conſuetudine.

Sed è contrario multorum locorum conſuetudo habet, vt inſtitutio tituli attributiua etiam ad alios quàm Epiſcopos ſpectet; non tantùm in ſimplicibus beneficiis, ſed etiam curatis. *Trid. ſ. 24. c. 18. §. ſi verò. ſ. 25. c. 9. §. quod ſi ad inferiores. ſ. 7. c. 13.* ideoque gloſſa *in d. c. cum ſatis* excipit conſuetudinem in contrarium præſcriptam.

12. Quam non ſuſtulit. Concil. Trid.

Neque verò omninò contrarium ſtatuit Conc. Trid. *ſ. 14. c. 13.* quod quidem ſi nuda verba reſpicimus ſubobſcurum eſt; ſed ſi cum aliis locis conferatur, non aduerſabitur rationi: quam ſi reſpicimus occurrit Cardinalium Concilij Interpretum declaratio quæ refertur his verbis; *Intelligendum eſt hoc decretum quoad examen dumtaxat ab Ordinario faciendum de perſona præſentati; ſecundum aliud decretum eiuſdem Concilij ſ. 7. cap. 13. non autem intelligendum vt cenſeatur ablata inſtitutio, quam idem Concilium voluit ſaluam eſſe omnibus Epiſcopo inferioribus, ad quos pertinet. Vt apparet ſ. 25. c. 9. verſ. quod ſi ad inferiores.* Et alia, quæ refertur his verbis; *vbi ex conſuetudine inſtitutio beneficiorum ad Archidiaconum ſpectat, velut in inferiori Germania, nihil eis per hoc decretum derogatum eſt: etiam ſi hoc illi faciant in Eccleſiis in quibus nihil ſtatutum eſt in eorum fundatione, dummodo tamen hoc aliàs eis legitimè conueniat, ita vt hoc non dependeat ab aliquo iure patronatus, quod decreto Concilij ſublatum ſit, & prout diſponitur. cap. 13. ſ. 7. cap. 18. ſ. 24. cap. 9. ſ. 25. de reformat.*

Et verò *d. cap. cum ſatis* non ſimpliciter Archidiacono aufert inſtitutionem authoriſabilem tanquam incapaci; ſed ſine licentia & mandato ſui Epiſcopi: crediq́ue poteſt vbi eam nunc præſcripſerunt olim incœpiſſe à perpetua quadam licentia, & mandato Epiſcoporum; vel abſentium, vel latis diſtrictibus aliàs occupatorum. An autem ea quo ad iuris effectus, & nominatim Trid. *ſ. 24. c. 18. §. ſi verò iuris verſ. cum verò inſtitutio ab alio quàm Epiſcopo erit facienda*, differat ab illa quam facit Epiſcopus, tetigimus *in Iur. pont. nou. anal. de inſtitut. n. 5.* & ſanè *qui facit per alium, eſt perinde ac ſi faciat per ſe ipſum. reg. Iur. 72. in 6.* vi perpetui mandati, & præſcriptæ exinde conſuetudinis per ſe facere videntur Epiſcopi, quod fit per Archidiaconos, qui in omnibus vices eorum agunt. *d. cap. 1. de off. Archid.* vnde quidam cenſuerunt iuriſdictionem Archidiaconi eſſe delegatam, & multa iura ad delegationem reflexerunt. *vt in gloſ. d. c. cum ſatis V. conſuetudinis.*

Quin etiam ſi verba *d. cap. 13. ſ. 14.* excutiamus, loquitur tantùm de patronis priuilegium prætexentibus: & vt *ſ. 25. c. 9.* omnes patronatus ex priuilegio dumtaxat competentes, exceptis iis qui ad ſublimes Principes vel Vniuerſitates ſtudiorum generalium pertinent, ſunt ſublati; ita etiam eiuſmodi priuilegium quo inſtitutio alteri, quàm ordinario loci tribuitur in gratiam patroni, cui illud ſit conceſſum, ne quis intrudatur minimè idoneus pro loci ratione: de qua reſpectiua loci idoneitate *in Iur. Pont. anal. de inſtit. n. 1. 2. 3.* & ob quam ab Ordinario loci examinari debent præſentati etiam ab Ordinariis aliorum locorum, vel Nuntiis Apoſtolicis. *d. cap. 13. ſ. 7. d. cap. 9. ſ. 25.* Non obſtante quocumque priuilegio aut conſuetudine etiam immemorabili præſcripta *d. c. 13. ſ. 7.* qua ratione conciliatur quidquid obſcuræ antinomiæ eſſe videtur in *d. cap. 13. ſ. 14.* vt quod nec Nuntiis Apoſtolicis, nec aliorum locorum ordinariis competit, nec patronis ſit conceſſum.

Viſitatio etiam totius diœceſis Archidiacono iniungitur, ſi Epiſcopus non poteſt, de tertio in tertium annum. *d. c. 1. X. de off. Archid.* ita tamen ne ſit grauis frequenti excurſu. Vnde non niſi ſemel in anno quamque parochiam viſitare poteſt. *c. mandamus X. eod.* niſi emerſerit cauſa ob quam oporteat ſæpius. *ibid. in fin.* vt in *c. venerabilis X. de cenſib.* Epiſcopus bis procuratur in anno, dum cauſa correctionis viſitauit. Sed Trident. *ſ. 24. c. 3. Archidiaconi*, inquit, *Decani, & alij inferiores in eccleſiis vbi hactenùs viſitationem exercere legitimè conſueuerunt, debeant quidem aſſumpto notario de conſenſu Epiſcopi dein. eps per ſe ipſos tantùm ibidem viſitare.* videtur ergo Archidiaconus & inferiores non poſſe viſitare, niſi de conſenſu Epiſcopi: at verò *d. c. 1.* Archidiacono viſitationem iniungit, ſi eam Epiſcopus non poteſt facere: ſi ergo declaret Epiſcopus ſe poſſe aut velle facere, iure ille non poteſt; ſaltem minimè eo diſſentiente, cuius vices gerit.

13. Et viſitatio manet vbi olim competiit.

14. An Epiſcopi conſenſus ad eam neceſſarius.

Sciendum eſt tamen quandam Cardinalium interpretationem verba *de conſenſu Epiſcopi* referre ad aſſumendum notarium, non ad facultatem viſitandi, quod iuuat forma loquendi Concilij, *debeant*, inquit, *viſitare*; non autem, non poſſint, niſi de conſenſu: & fluxus ſermonis videtur recipere (comma) poſt verbum Epiſcopi, alioquin quod ſequitur verbum deinceps præponendum videretur, & ſic Concilium Atrebatenſe 1588. *tit. de viſitat. c. 1.* cum ibi ſit viſitatio eccleſiarum ab antiquo penes Archidiaconos, mandat vt viſitantes aſſumant notarium Epiſcopi.

Et nihilominùs retento priori ſenſu, &

conſtructione quæ magis congruit cum verbis ſequentibus vbi deputati à Capitulo ad viſitandum ab Epiſcopo approbari iubentur: Id tamen accipiendum eſſet moraliter ſecundùm *cap. fin. X. de offic. Archipreſbyt. non contendat*, inquit, *Epiſcopus non egere plebem Archipresbytero, quaſi ipſe eam gubernare valeat: quia, etſi valde idoneus ſit, decet tamen vt ſua onera partiatur.* Ita vt non ſemper, & præfractè diſſentire poſſit, ne Archidiaconus viſitet; ſed arbitrio boni viri. Iuxta *l. fidei commiſſaria. 46. D. de fidei commiſſ. libert.* non enim intendit Concilium ſolicitudinem Archidiaconorum extinguere; ſed vt omnia ordinatè fiant, & concorditer. Nam *vnus ædificans & vnus deſtruens, quid prodeſt illis niſi labor? Eccleſiaſtici* 34. vnde & decernit *d. cap.* 3. ne inferiorum viſitatio Epiſcopi viſitationem impediat; & vt illi huic peractæ viſitationis rationem reddant.

Quibus ex cauſis fortè concordatum, quod dicitur eſſe Cameraci olim inter Epiſcopum & Archidiaconos, qui ibi plures ſunt, initum, non fuerit vndique rationabile; ne ſcilicet impoſterum Archidiaconi viſitarent; ſed Decanus ruralis viſitaret loco vtriuſque, iuraque reciperet; & vt nunc per ſe iſtius loci Archiepiſcopi viſitant, non tantùm per Decanos; ita rationi magis congrueret, vt & Archidiaconi per ſe, *iuxta d. c.* 3. viſitarent: quam quod Decanus loco vtriuſque non viſitantis iura reciperet.

15. Quæ authoritas in Decanos rurales? Quæ concordia ſatis innuit Decanos rurales, quos *c. 1. X. de off. Archipresbyt.* Archidiacono ſubeſſe vult, ad Epiſcopum & Archidiaconum communem aliquem ibi habuiſſe reſpectum, *iuxta d. c. 7. §. fin. de off. Archid.* quod commune eorum officium Decanus exerceat, adeoque communiter ſit eligendus, vel amouendus: ſed hodie his in locis huiuſmodi Decani vel Archipresbyteri à ſolis Epiſcopis conſtituuntur, iuxta Synodum prouincialem Mechlinienſem primam *tit. de Decanis cap.* 3. vt & multa alia Archidiaconorum munia ad Archipresbyteros, & Sigilliſeros per Synodos prouinciales, & diœceſanas, conſuetudinemque inde ſecutã ſunt tranſlata: & in erectionibus nouorum Epiſcopatuum nonnulla ſunt his vel illis dignitatibus attributa. Vt Antuerpiam Cameraco tranſlatus eſt Archidiaconatus, qui olim illic fuerat Antuerpienſis diſtrictus; ex quo & parte diſtrictus Leodienſis, erecta eſt diœceſis Antuerpienſis; ita vt in illa curam iuriſdictionalem exerceat Archidiaconus Antuerpienſis, qualem in vlla parte talis diœceſis ante alij Archidiaconi exercuerant. Cui conformis eſt clara iuris deciſio, *in c. 2. in extrauag. Ioann. XXII. de Conceſſ. præb.* Archipresbytero verò & Pœnitentiario Antverpienſi data eſt per diœceſim Antuerpienſem cura animarum in foro conſcientiæ. Nulla autem excluſiua eſt primæ, & principalis, ſeu Epiſcopalis curæ: *d. cap. 3. ſ. 24. Trid. d. c. 7. X. de off. Archid. in V. omnem ſolicitudinem & curam tam in clericis, quàm in eccleſiis, impendendo, cum ſuper his ſit redditurus rationem in diſtricti examinis iudicio.* Quæ diſtinctio non parum facit ad quæſtionem quam mouet gloſ. *in d. cap. cum ſatis in V. conſuetudinis, & alij paſſim*, an Archidiaconi habeant curam animarum.

De iuribus autem Archidiaconalibus etiam Synodus prima Mechlinienſis *tit. d. Sigill. c. 1. 2. & 4.* ne titulo ſigilli quidpiam accipiatur præter ſtipendium ibi taxatum, quod ad Trid. *ſ.* 24. *c.* 14. & conſtitutionem Pij V. *Incip. dudum. & c. 2. X. de exceſſ. prælat. & quæ collegimus in Iur. pont. nou. de inſtit. n.* 4 allidendum eſt. Quod vt vt ſe habet, vſus tamen manſit, vt certa iura accipiant ſecundum antiquas taxas, quæ plerumque leues ſunt, non tantùm moderatæ: præſertim nunc attenta mutatione monetæ, ac vilitate pecuniæ, ſcientibus & annuentibus Epiſcopis. 16. Quæ iura?

Prout etiam moderata eſſe debet, vbi, ſeu quando viſitant Archidiaconi, procuratio. *Trid. ſ. 24. c. 3. §. quæ vt*, quæ excedere non debet quinque vel ſeptem ſaltem euectiones. *c. 6. X. de cenſ.* ita tamen vt qui paucioribus vti conſueuerunt, eas non excedant. *§. ſanè ibid.* imo nihil procurationis nomine accipiunt, ſi ita ſit conſuetum. *Trid. d. c. 3. §. in iis*, alioquin victualia recipit viſitans, non pecuniam. *c. exigit de cenſ. in 6.* niſi volentibus viſitatis. *c. felic. ibid.* quorum optioni id relinquitur. *Trid. d. c. 3. verſ. ſi tamen.* alioquin Germaniæ Archidiaconi non vltra 50. turonenſes argenti, quorum duodecim valent vnum florenum auri puri; ſalua conuentione vel conſuetudine minore. *cap. vn. de cenſ. in extrauag. commun.* generaliter id ſtatuendum eſt, vt moderata ſit procuratio, modeſtus equitatus, famulatusque; cum celeri diligentia: ne vel mora viſitatos grauet *d. c. 3.* 17. Moderata procuratio.

Denique vt multis aliis in rebus, ita & in officio Archidiaconi conuentiones & conſuetudines multa variarunt. Vbi ſunt Epiſcopi reſidentes, & anguſti diſtrictus Archidiaconorum authoritas nonnihil eſt imminuta; vt & in nouis epiſcopatibus Belgij. Vbi autem Epiſcopi plerumque ſunt abſentes, & temporales Principes, & latæ diœceſes, admodum eſt Archidiaconorum poteſtas ampliata: vt in diœceſi Leodienſi patet per concordata inter Epiſcopos & Archidiaconos generaliter & Archidiaconum Brabantiæ ſpecialiter inita. 24. *Septemb.* 1334. quæ referuntur in Statutorum Leodienſium modificationibus impreſſis Pariſijs anno 1518. quæ vtique etiam nunc obtinere debent, quatenus canones Tridentini, aut nouæ hîc Erectiones non derogarint in iis locis? quæ ab epiſcopatu Leodienſi ſunt præciſa. De practica etiam variorum Archidiaconorum poteſtate videatur Choppin. in ſacra polit. l. 1. t. 8. n. 15. 16. 21. *l. 2. t. 2. n. 9. Menaſt. l. 2. t. 3. n. 19. c. dudum 54. V. ſed cum X. de elect.* 18. Conuentiones & conſuetudines.

De Officio Delegati.

CONSVLTATIO I.

De deſignatione Iudicum Synodalium.

IN delegandis Iudicibus requirit Bonifacius VIII. *in c. ſtatutum de reſcript. in 6.* vt ſint in dignitate eccleſiaſtica, perſonatum obtineant, vel canonicatum cathedralem. Quod innouauit Concil. *Trid. ſ. 25. cap.* 10. adiecitque vt idonei in vnaquaque diœceſi nominatim deſignentur; ſaltem quatuor, in Conciliis prouincialibus aut diœceſanis; eorumque nomina Romam mittantur: vt cauſæ eccleſiaſticæ iis delegentur; delegationes aliis factæ ſubreptitiæ cenſeantur, & Greg. XV. *conſt. incip. ſanctiſsimus an.* 1621. conſtituit vt etiam Conſeruatores tum principales, tum ſubrogati tam iiſdem qualitatibus prædit eſſe, quàm eadem formâ deſignari debeant.

1. *Delegatio non tranſit in ſucceſſorē hodie niſi in ordinariis.*

Porro facit neceſſitas huiuſmodi deſignationis vt ceſſet decretalis Alexandri III. *in c. quoniam Abbas de off. delegat.* qua reſcripſerat ſucceſſorem in dignitate ſuccedere in delegationem dignitati, non perſonæ anteceſſoris, factam. *VVeymſim poſt Garz. & Coſtam ad conſtit.* 24. *in Trid. innou. conſtit.* 1. *n.* 13. & ſatis innuit *verſ. & ſi aliquem interim ex deſignatis mori contigerit.*

Qua de cauſa cum delegati nominatim deſignari debeant, & mortuis alij ſubrogari; vbi Greg. XV. conſtitutio viget, conſeruatores vix impetrari poſſunt perpetui: niſi Epiſcopi ipſi eorumúe Vicarij; nam hi perpetui eſſe poſſunt: cum d. cap. 10. diſponat tantum de iis, quibus *prætor Ordinarios locorum*, inquit, *cauſa Eccleſiaſtica committantur.* Vicarij ergo atque officiales Epiſcoporum perpetui ſunt, ſine deſignatione: & his rectè conſeruatoriæ perpetuò diriguntur, vt quaſdam nuper vidi plurium diœceſium Officialibus delegatas.

2. *Deſignari poſſunt Vicarius generalis,*

Vicarij ergo ad cauſas delegari poſſunt; & ad gratiarum etiam beneficialium executiones, & conſeruatorias: etiamſi ſi Vicarij ſint Epiſcopi confirmati, nondum conſecrati; quin etiam Capituli Sede vacante, aut Prælati iuriſdictionem epiſcopalem habentis: Vicarij inquam generales, non foranei; niſi ex certa ſcientia Pontificis.

3. *Protonotarius,*

In dignitate aiunt eſſe Protonotarium Apoſtolicum, ac deſignari illum poſſe Iudicem;

4. *Cancellarius academicus,*

ſed & Cancellarium academiæ à Sede Apoſtolica approbatæ; & dignitatis commendatarium perpetuum; non autem ſuperiores ordinum mendicantium; etſi aliqui in his contra ſentiant: ſed vſus ſecus habet.

5. *Commendatarius perpetuus dignitatis.*

Sed & Canonicos cathedrales (nam quaſi dignitates à Bonifacio ſunt expreſſi) Collegiatæ Canonicum quamuis aliàs maximè idoneum, negant admitti, vel Canonicos regulares, quamuis cathedrales, ſed hoc apud me dubium eſt, 6.

Canonicus chatedralis, non collegiatæ,

nam & participant de ſplendore radiorum epiſcopalium, & vocantur ad functiones cathedrales, vt Epiſcopi in negotiis Eccleſiæ horum conſilium aut conſenſum non minus hîc requirere debeant, quam alij ſuorum ſæcularium canonicorum; atque opera in omnibus vti poſſint: vt Pontifex qui regularem erexit in cathedralem per conſequentiam ſpiritualia regularium otia tranſmutarit in negotia.

7. *Sed regularis cathedralis.*

Sed & canonicum cathedralem ſuper ætate diſpenſatum, ſi deſit ætas in Iudice requiſita, negant deſignari poſſe, tanquam ad eum finem non diſpenſatum: vel coadiutorem in canonicatu, quamuis cum futura ſucceſſione: eò quod de præſenti non ſit canonicus: qualitas autem requiſita tempore commiſſionis adeſſe debeat, ita vt nec ſufficiat adeſſe tempore præſentationis reſcripti, ſufficiatque tum adeſſe; quamuis poſtea per reſignationem, aut aliàs deſinat, eademque qualitas adeo requiratur, vt nec ſubdelegatus ea *iuxta d. c. ſtatutum verſic. neque alibi* carere poſſit. *vt hac omnia Barboſ. & ab eo citati in Collect. ad Concil. Trid. ſ.* 25. *c.* 10. quod tamen de ſubdelegato ad plenam cognitionem & deciſionem cauſæ intelligendum eſt. *negari enim non poteſt*, inquit, Weymſ. *ad conſt.* 24. *in Trid. innouat. conſt.* 1. *n.* 21. quin ad vnum aliquem particularem articulum ſubdelegari rectè poſſit is, qui dignitatem non habet; dummodo de cætero ſit idoneus, & legalis; vt indies Notarij, & ſimplices clerici ad auditionem teſtium, & ſimiles actus committuntur.

8. *Non diſpenſatus ſuper ætate, Non coadiutor.*

9. *Subdelegatus eandem qualitatem debet habere,*

10. *niſi ſit ad aliquem tantum articulum ſine definitione.*

11. *Qualiter facienda Iudicum deſignatio.*

Porrò deſignatio à Tridentino facienda in ſynodis præſcribitur: vtique ſub ea ratione qua negotia in ſynodis tractantur, extra ſynodos deſignatio committitur ordinario loci; ſed de conſilio Capituli: quod, vt prætermittere non poteſt, ita nec ſequi tenetur. *Garz. de benef. p.* 9. *c.* 2. *n.* 353. *decl.* 3. ſed nec alij à nominatione idoneorum excluduntur: *vt poſt Garziam VVeymſ. vbi ſup. n.* 13. ſed vtique in ſynodis deliberando, non ſtatuendo. nam ſoli Epiſcopi vocem ibi concluſiuam habent. extra ſynodos Ordinarius ſubſtituit, vt loquitur Concilium, ſuggeri, & conſuli tantùm ab aliis ei poteſt, ſolius Capituli ſui conſilium requirere tenetur. *Vt diximus, & interpretes reſponderunt apud VVeymſium num.* 17.

12. *An in cauſis vtriuſque Laicorum eadem dignitas exigatur?*

Quærit idem Weymſ. *num. fin.* an qualitas eccleſiaſticæ dignitatis requiratur etiam in delegatione inter duos merè Laicos facta? ob generalitatem conſtitutionis, & decus Sedis Apoſtolicæ rectè cenſet requiri; quamuis ſecus ſenſerunt Francus & Cantiuncula, quaſi poſteriores conſtitutiones mentionem non feciſſent huiuſmodi correctionis, quia Bonifacius cum nullis niſi ea qualitate præditis cauſas à Sede Apoſtolica vel Legatis committi velit, negatiua vniuerſali ſatis omnia negat, ſatis priora corrigit: & Trid. *d. c.* 10. generaliter *cauſa*, inquit, *eccleſiaſtica ac ſpirituales, & ad forum*

eccleſiaſticum pertinentes deleganda committantur: eaque generalitate cauſarum *ad forum eccleſiaſticum pertinentium*, etiam illas complectitur, de quibus quærimus.

13. An cauſæ vnius diœceſis Iudicibus in alia deſignatis poſſit delegari?

Quod autem *n.* 15. idem Weymſius quærit, an cauſæ vnius diœceſis committi poſſint Iudicibus in alia deſignatis? cùm iure veteri id fieri potuerit, ſaluis diſtinctionibus *c. ſtatutum.* §. 1. *& ſeqq.* & nunc Tridentini decreto *c.* 20. *ſ.* 24. vt omnes cauſæ coram Ordinariis in prima inſtantia agitentur, non video cur non poſſit. nam etſi vnamquamque diœceſim ſuos velit habere Iudices deputatos, & iis cauſas delegari non aliis; non addit tamen omnes in ea diœceſi ortas in eadem diœceſi delegandas; quod iure priori permiſſum eſt, ideoque ambiguis verbis correctum non cenſetur: & multò minus in caſibus *d. cap. ſtatutum*, & ſecundis, tertiiſque inſtantiis. præſertim cum ratio decreti conciliaris id non exigat, ſcilicet quod Romæ perſonarum diſſitarum notitia haberi non poteſt; *hincq́, interdum Iudicibus non vndequaq́, idoneis cauſæ in partibus delegantur*, ideoque ea cauſa finali ceſſante, non eſt torquenda diſpoſitio ad prioris iuris abrogationem.

14. Perſonatum habentes delegantur.

Perſonatum obtinentes etiam expreſſit Bonifacius VIII. & nouauit Trid. *verb. perſonas quæ qualitates habeant iuxta conſtitutionem Bonifacij VIII.* ſed non ſuffecit id Tridentino, ſed addidit; *& alioquin ad id aptas*: vt ſufficiant oneri delegationis. Perſonatus hîc ferè ſunt beneficia nunc ſimplicia; prærogatiuam in Eccleſia habentia, & paſtorum deputationem; vt olim credantur primarij paſtores, ſeu plebani fuiſſe: Bonifacio inſtar dignitatum fuiſſe videntur; quippe qui eos locarit inter dignitates, & Canonicos cathedrales. ſed nullum hîc deſignatum vidi Iudicem, niſi & alia qualitas ei competierit.

15. An plebani?

Plebani tamen ſæpè ſubdelegantur ad audiendum teſtes, aut cauſam nonnihil inſtruendam, citra facultatem ſententiam dicendi, ſaltem definitiuam, ſed interlocutoriam dumtaxat, ſeu decreta v. g. citandi, monendi, cogendi teſtes, ſimiliaque ferendi.

De Officio Ordinarij.

CONSVLTATIO I.

De priuilegio viſitationum.

1. Viſitatio priuilegiata.

VIſitatio Epiſcoporum tum in iure, tum Concil. Trid. præclara priuilegia ſortita eſt, ad boni publici conſeruationem, præſertim ne decreta viſitantis appellatione ſuſpendantur, ſed ea priuilegia: ut publica ſalus cauſata eſt, ita etiam oportet vt viſitans, ſi quid agat, permittat, inhibeat; in ſcemate viſitationis maneat, atque intra ſphæram & terminos viſitationis. Eam *dixi in Ius. Pontef. nou. anal. tit. de accuſ.* n. 9. comparari optimè officio ædilium, quod magis in luſtrando, & exequendo conſiſtebat, vt & Cenſorum, quàm in cognoſcendo. Ideoque ædiles curules, non pro tribunali, ſed in curru, quo vehebantur, decernebant. Ædiles plebis, quorum cura ad res minores pertinebat in via, vel fortuito ceſpite ſtatuebant, expeditè atque ſine mora, magis exequendo, quàm cognoſcendo, & iudicando; nam quæ examen requirebant, à ſolicitudine ſua ſeponebant, vnde & Conc. Trid. *ſeſ.* 24. *c.* 3. iubet, vt viſitantes ſtudeant quàm celerrimè, debita tamen cum diligentia, viſitationem ipſam abſoluere, & Conc. Toletanum *relatum in cap. inter cætera* 10. *q.* 3. vetat, ne cum Epiſcopus diœceſim viſitat, amplius quàm vna die per vnamquamque baſilicam remorandi licentiam habeat. Cabilonenſe verò *in c. præcedenti ibid. cauendum eſt*, inquit, *ne cum Epiſcopi parochias ſuas peragrant quandã damnoſam erga ſubditos, ſeu erga ſocios tyrannidem exerceant*, quo pertineret, formâ, & priuilegiis viſitationi attributis abuti velle, alioqúe flectere: quàm quo conceſſa ſunt: & ſub vmbra viſitationis ea decernere, & exequi, quo non ſcopus ſpectet viſitationis, propoſitus in *d. c.* 3. *ſeſ.* 24. *& & c.* 1. 5. *ſanè de cenſ. in* 6. ſed iura aliquorum ſine examine legitimo peſſumdarentur appellatione contempta, quæ reiici non poteſt, niſi in puris putis terminis viſitationis, & ſi modus illius tamen non excedetur. *Cenal. tract. de. cog. per viam viol. gloſ.* 6. *&* 9. 74. *n.* 21. *& ſeq. Nauar. de Appel. conſ.* 1. 2. 3.

2. Sed in ſuis terminis manens.

3. circa notoria,

4. citra morã.

Quapropter quæ altiorem indaginem requirunt, ad viſitationem & ex ea correctionem, emendationemque morum non pertinent; Adeoque rectè Innoc. IV. formam tam Archiepiſcopis, quàm Epiſcopia, quàm Prælatis vniuerſis ordinario iure ſubiectos viſitantibus *c.* 1. *de cenſ. in* 6. §. *vlt.* præſcribens, notoria crimina, quæ examinatione non egeant, corrigi iubet; ſed ſi de aliquibus tantùm orta eſt infamia, non permittit: (cum eam moram viſitatio non patiatur) ſed tantum denuntiari, vt extra viſitationem ſolemniter inquiratur, ſi viſum erit expedire. Neque enim res dubiæ materia ſunt viſitationis, ſed liquidæ & claræ. atque hæc eſt ratio, vt ſi quid viſitantes quoad morum emendationem decreuerint, appellatione non ſuſpendatur; morum ſcilicet notoriè malorum, non item iure vel vſu non improbatorum. emendatio morum præſupponit malitiam: ideoque mali mores ſine appellatione emendantur, non improbati autem, aut dubij extra cauſam priuilegij ſunt. Rectè Paulus *l. vlt. D. de appel. recip. ſi res*, inquit, *dilationem non recipiat, non permittitur appellare*, & Modeſt. *l.* 16. *D. de appel. conſtitutiones*, inquit, *quæ de recipiendis nec no appellationibus loquuntur, vt nihil noui fiat; locum non habent in eorum perſona, quos damnatos ſtatim puniri publicè intereſt.* Rectè ille Romanus quid feſtis diebus agere permiſſum eſſet rogatus, reſpondit quod prætermiſ-

5. Quæ altiorem indaginem requirunt huc non pertinent.

6. Sed remittuntur ad inquiſitionẽ ordinariam.

7. vt & quæ moram patiuntur.

ſum

ſum noceret. Rectè non minus rogatus quis, quid viſitantem appellatione reiecta exequi liceat, reſponderit, quod prætermiſſum noceret. quod ſi non ſtatim puniri publicè interſit, quod ſi res dilationem recipiat, quod ſi notoria non ſit; contrarium Paulus, Modeſt. Innoc. IV. canones & Tridentinum ſentient.

8. Qua eadem ex cauſa ſi quid in viſitatione decerni potuit, & longo demum poſt tempore decernatur, priuilegium viſitationis amittit, ad exemplum militis in expeditione teſtantis iure militari, cuius poſt miſſionem poſt annum concidit teſtamentum. § *ſed hactenus de milit. teſtam. inſt.* & annus is quidem militi à præſidio, fortè limite Imperij, reuertenti indulgendus eſt. Cæterùm Epiſcopo viſitanti Tridentinum iniungit, quam celerrimè totam viſitationem abſoluere, quod ſi non fiat id vno die, vt Conc. Toletanum videri poteſt exigere; ſaltem fiat æquo & bono Iudicis arbitrio quamprimùm. non bonum erit, nec æquum arbitrium, eam dilationem viſitationi exequendæ dari, quam ſummam etiam iudiciis ordinariis omnibus eſſe iura voluerunt; & nouiſſimè Tridentinum *ſ. 24. c. 20.* biennium ſcilicet. Omitto Nouel. Iuſtin. 79. 83. vbi intra duos menſes monachorum, & clericorum cauſas expediri iubet. valde iniquè igitur agunt viſitatores, qui luſtrato loco domum muti abeunt, & biennium, trienniumque tacent, ac tum demum quaſi ex viſitatione, quæ lubent, decernunt: & reiecta appellatione exequuntur ea, quæ neglexerunt iudicio ordinario, quod interim confici poterat, committere; multò peius, qui controuerſa, & ſuper quibus lis pendet, per innouationem & attentatum attingunt.

Viſitans ſtatim debet officio fungi, diu poſt non poteſt cum priuilegio viſitationis exequi.

CONSVLTATIO II.

De ordinariorum circa ſacerdotes caſtrenſes authoritate, & concordatis cum delegato exercitus.

INter concordata Ordinariorum 23. Ian: 1595. inita, & denuò in Septembri 1628. inter Archiepiſcopum Mechlinienſem vt de-
1. legatum exercitus, & Epiſcopos conprouinciales renouata, relatum eſt, vt parochis liberum ſit adminiſtrare ſacramenta omnibus diuertentibus ad ſuas parochias; & ſepulturas in iis morientibus, ſaluis iuribus: Non licebit tamen parochis aſſiſtere militibus, ſeu perſonis de exercitu, matrimonium contrahere volentibus; niſi tanquam præſidiarij in eorundem parochorum parochiis reſideant.

Breue delegationis Vicarij exercitus.

Quæritur cum in præſidio ſunt milites an delegatus ſeu ſubdelegatus exercitus deſignare vrbis aliquam capellam poſſit, in qua ſola milites ſacramenta ſuſcipere, & ſepulturas eligere poſſint?

Idque ſub pœna nullitatis, ſi quis matrimonium v. g. contraxerit coram parocho, ſub cuius regione in ea vrbe in præſidio moratur?

Denique diſpenſationes ſuper proclamationibus matrimonialibus non niſi à ſe concedendas fore, & ab Ordinariis locorum conceſſas, non recipiendas decernere?

Hæc protrudi à caſtrenſibus quibuſdam ſacerdotibus aliquando dicuntur, dum Breue delegationis non ſatis examinant.

Siquidem nec ratio conceſſi Breuis, nec 2.
textus verba quidquam auferunt ex iuriſdictione Epiſcoporum, aut iure parochorum: vt generatim omnes conceſſiones nouæ interpretationem capiunt, ut ſaluum ſit ius cuiuſlibet *l. nec auus. C. de emanc. lib.* & de iuriſdictione nouiter conceſſa decretum eſt *in l. 1.* 3.
C. de aſſic. præf. vrb. vt non abroget priùs conceſſam; ſed tantùm cum illa poſſit concurrere. & quemadmodum non eſt de priuilegiis iudicandum, niſi toto eorum tenore diligenter inſpecto; *cap. porra X. de priuil.* ita priuilegiati ſeriò vetantur eorum metas tranſgredi. *d. cap. porra, in fin.*

Non minuit iuriſdictionẽ Epiſcopi aut parochi.

Concurrit tantùm.

Verba autem Breuis Illuſt. D. Matthiæ Houio Archiepiſcopo Mechlinienſi conceſſi (cui conforme eſt quod habet modernus
Illuſt. Archiepiſcopus ab Vrbano VIII. 4.
1626.) nullum iota habet quod ſacerdotes caſtrenſes vel milites eximat à iuriſdictione epiſcopali, aut iure parochiali reſpectiuè.

Non eximit.

Sed nec ratio vllatenus eo vergit, ſcilicet quod *in exercitu multa ſæpè contingant, in quibus pro ſalubri directione animarum, ſalute illarum qui in caſtris degunt, & verſantur, aptus eſt induſtriâ perſona in dignitate eccleſiaſtica conſtituta, propterea quod non facilè ad locorum Ordinarios aut ad Sedem Apoſtolicam recurſus haberi poßit*: hæc tota eſt quæ inſeritur Breui ratio; quæ ſola ad ſolatium tantùm ſpectat eorum, qui ita abſunt à ſuis Ordinariis, vt ad eos recurrere, & ab eis iuuari non poſſint; non vt ob difficultatem recurſus ad Ordinarium magis aliàs ab eo eximantur, quàm à Papa, ob difficultatem recurſus ad Papam.

Ideoque in eodem Breui additur delegatum in eos, etiam ſacerdotes caſtrenſes, qui per Breue ei ſubiiciuntur, iuriſdictionem exerce-
re non poſſe, *qui ſint in propria diœceſi, ſub qua illarum Ordinarij iuriſdictionem ſuam ordinariam in eas exercere poßint.* 5.

Nec quidem concurrit in diœceſi ordinariorum caſtrenſium ſacerdotum.

Tantùm abeſt vt Ordinariorum iuriſdictionem Breue minuat, cum Delegato auferat, quando Ordinarius ſuam exercere poteſt, quod idem ſuo modo de parochis accipiendum eſt.

Præſertim cum etiam Conc. Trid. *ſ. 7. c. 14.* ita nuper innouauit *c. volentes de priuileg. in 6.* vbi etiam aduersùs indubitata priuilegia præſeruatur Ordinariorum iuriſdictio, ſi priuilegiati extra locum ſuum contrahant vel delinquant.

Conſequenter infertur, delegatum exercitus etſi aliquid inter ſuos poſſit ſtatuere,

quod ad ſalubrem directionem, & animarum ſalutem pertineat; nihil tamen poſſe vnde conſequens ſit aliquod præiudicium Ordinarij, aut parochi: vt ſunt quæ tribus ſupra propoſitis quæſtionibus continentur, quoad ſuſ-

6. Nihil Vicarius poteſt ſtatuere quod præiudicet parochis.

ceptionem ſacramentorum, & ſepulturas, in ijs parochialibus Eccleſijs, ſub quibus milites præſidiarij agunt, aut moriuntur. vel contra confeſſionem & communionem paſchalem, miſſas, & conciones parochiales frequentandas, & quę Parochianus obediens plenius exigit. minus ſibi parochias priuatim ſine authoritate ſummi Pontificis aut Epiſcopi loci erigere, collectionem fidelium facere, *c. Eccleſias. tot. d. 1. de conſ. c. 4. ſ. 21. c. 9. ſ. 14. Conc. Trid. c. Eccleſias. 23. q. 1. c. 13. ſ. 24. Trid. c. paſtor. de his quæ à prel.* nec baptiſterium *c. clericos d. 1. de conſ.* nec officia fieri alibi non permittente Epiſcopo. *c. ſi quis ead. d. l.*

7. Multò minus nullitatis pœnam in matrimonijs apud parochos contractis adijcere.

Multò minimè vt poſſit adijcere pœnam nullitatis matrimonio coram parocho præſidiarij militis contracto, qui ſit per moram præſidiariam factus proprius etiam parochus, vel domiciliaris parochus ante militiam: cuius iuriſdictio per militiam non ſtatim perimitur *l. 23. §. miles. D. ad municip.*

Quibus accedit quod eadem lex tradat militem videri domicilium habere *vbi meret ſi nihil in patria poſſideat*; & multi ſanè in patria nihil poſſident, adeoque ij vbi merent domicilium habere videntur, & ſic facilè ibi parochum vt proprium ſortiri, vbi in præſidijs, aut aliter morantur; non tamen per modum

8. tranſitus. *l. hæres abſens. §. proinde. D. de iudicijs.*

Quæ ſolo papali decreto inducitur, aut Concilij œcumenic.

Nullitas autem matrimonij induci non poteſt aliquo inferiorum ſtatuto, ſed ſola authoritate pontificia, aut Concilij generalis. *Sanchez de mat. l. 7. d. 1. n. 9.*

Diſpenſationes etiam ab Ordinarijs con-

9. Diſpenſationes ab Ordinarijs conceſſæ non poſſunt argui dum quocumq; modo ſubditis conceduntur.

ceſſæ ijs, qui alioquin ad iuriſdictionem illorum pertinent, iure concilij Tridentini, & ab eo conceſſa facultate munitæ ſunt, nec earum vſus à quoquam infra Pontificem inhiberi poteſt aduersùs canones permiſſiuos, non magis quàm falcem licet mittere in alienam meſſem; vt nec par quidem in parem imperium habere poteſt; & extra iuriſdictionem ius dicenti non eſt parendum.

Quibus attentis videntur facturi benè ſacerdotes caſtrenſes, ſi huiuſmodi ſermonibus vel attentatis Ordinarios aut parochos non irritent; ſed potius concordatis, & nominatim articulo ſupraſcripto, vtantur, per quæ multa eis authoritas concedi videtur, quæ examinata ad rigorem verborum dicti Breuis non facilem controuerſiam pateretur.

10. Caſtrenſes Capellani non habent ius parochialis ſepulturæ.

Sæpè ſiquidem non imperiti parochi de Breui diſputantes contenderunt, ex eo caſtrenſibus ſacerdotibus nullum ius ſepulturæ cōpetere; ſed locale illud eſſe, & reale, fundo parochiarum infixum: *tot. tit. X. de paroch. tot. tit. de ſepult.* vnde ſicut iure dominus prohibet, ne quis fundum ſuum ingrediatur *§. ferè. inſt. de rer. diuiſ.* ſic & parochus ne quis in loco ſepeliat. Caſtrenſes autem volatilem tantùm, & cum caſtris mobilem iuriſdictionem habere; conceſſam tantùm pro iuriſdictione in eos, *qui*, inquit Breue, *in caſtris degunt, & verſantur*: caſtra autem ſint locus vbi milites tentoria figunt in morem caſtri; vt *in l. 3. D. de re milit.* ſic emanſor dicitur, qui diu vagatus, ad caſtra regreditur: vt & idem Breue alibi iuriſdictionem tribuit in perſonas *in exercitu*, inquit, *commorantes*. Exercitus autem non eſt vna cohors, aut ala; ſed numeri multi militum: *l. 2. D. de his qui not. infam.* qui adeoque cum ſeparantur, & ſingulatim in præſidia diſtribuuntur, exercitus eſſe deſinunt, & caſtra; & conſequenter illorum perſonæ ſingulæ in exercitu commorari non amplius in rigore verborum nonnullis videntur. quamuis vſus longiſſimi temporis ipſum Breue aliter ſit interpretatus.

Qua eadem ex cauſa, ſemotis concordatis, ſacerdotum caſtrenſium iuriſdictio, & authoritas tota pro eo tempore non exiguum dubium apud illos patitur. 11.

An ius iungendi matrimonio?

Sed & quidam non leuem ſcrupulum inijciunt, commentando idem Breue, quod cum à ſolo parocho licitè ſacramenta ſuſcipiantur *Trid. ſ. 24. c. 13.* niſi expreſsè aliud concedatur; & in eo Breui diſertè Delegato exercitus & ſacerdotibus ab eo ſubdelegandis in omnes perſonas in exercitu commorantes non omnis iuriſdictio ordinaria, & parochialis reſpectiuè tribuatur; nec expreſsè facultas matrimonijs caſtrenſium aſſiſtendi: quod aliàs tamen res grauiſſima eſt, & ſpeciale mandatum requirit: *c. fin. de procurat. in 6.* & generatim quæ notabilia ſunt, niſi ſpecialiter notentur, videntur omiſſa; *l. item apud Labeonem §. ait prætor D. de iniur.* Adeoque cum in Breui non diſertè exprimatur quicquam quod ad facultates matrimoniales pertineat; omiſſum cenſeri contendunt, quod non eſt conceſſum. præſertim cum etiam Concilium Trid. *ſ. 24. c. 20. §. adhæc.* negotia matrimonialia ſolis locorum Ordinarijs reſeruet, abdicata iuriſdictione inferioribus competente; quantò minùs cenſeri volunt non competentem eſſe conceſſam, ſi diſertè non exprimatur? vt non ſit in Breui.

Quamuis enim illud generalem authoritatem Delegato tribuat in ſacerdotes ſæculares, ac regulares, *perinde ac ſi illorum præſul & paſtor, horum ſuperior eſſet*: non tamen eandem tribuere videtur illis in laicos, ſed facultatem tantùm de eorum cauſis cognoſcendi, confeſſiones audiendi, abſoluendi, etiam à caſibus reſeruatis, (quibuſdam exceptis) altare portatile concedendi, & ſuper eo in locis honeſtis, dum ſacer haberi non poterit, in Exercitu celebrandi; Eccleſias, Capellas, cœmiteria & Oratoria polluta reconciliandi, vbi exercitus conſederit; nulla expreſsè & ſpecialiter matrimoniorum facta mentione: ad quæ de caſu ad caſum facultatis conceſſæ non facile ſolet fieri extenſio *c. P. & G. de off. deleg. in fin.*

Et quod dicuntur in Breui caſtrenſes ſacerdotes aſſumi *pro ſacramentis adminiſtrandis*; præterquam quod narratiuè non diſpoſitiuè id ponitur; ea generalitas quibuſdam videtur reſtrin-

reſtringenda ad neceſſaria ſacramenta, non verò voluntaria; vt eſt matrimonium: vt tradit Sanchez *de mat.lib.*3. *d.*35. *n.*8. generalem licentiam à parocho datam adminiſtrandi omnia ſacramenta, non porrigi ad matrimonium: & ſimilem clauſulam Bullæ Cruciatæ ſimilem facultatem concedentis ad ſacramenta confeſſionis & Euchariſtiæ eſſe reſtrictam *per declarationem Rotæ*, præſertim cum delegationes generatim ſint odioſæ, vt ibidem proſequitur *n.*9. & odia reſtringenda. Sicut diſertè priuilegia religioſorum ſunt reſtricta, ne matrimonium ſollemniſent, ſine parochi licentia. *Clement.* 1. *de priuil.in* 6.

Tametſi autem generalis facultas conceſſa exercendi omnia quæ ſpectant ad curam animarum etiam comprehendat matrimonium; non tamen in eodem Breui deprehendi dicunt generalitatem talium verborum, ſed horum dumtaxat; *pro ſalubri directione, & animarum ſalute*, in proœmio non diſpoſitiuè poſitorum, ſed & reſtrictam, *multa*, inquit, *ſæpè contingunt, &c. in quibus opus eſt perſonæ in dignitate conſtitutæ induſtria: Pro ſalubri*, inquit, *directione, & animarum ſalute illorum, qui in caſtris degunt, & verſantur; proq; inter eos cognoſcendis cauſis, & controuerſiis forum eccleſiaſticum concernentibus:* & inferius conſequenter concedit facultatem diſpoſitiuè omnes cauſas eccleſiaſticas, prophanas, ciuiles, criminales, mixtas inter eos cognoſcendi, terminandi, exequendi, etiam per cenſuras, & pœnas: quoad ſalutem autem animarum; confeſſiones audiendi, abſoluendi, etiam à reſeruatis; quibuſdam exceptis, & cenſuris: de maitimonio nullã eſſe mentionem, (vt ad ſalutem non neceſſario: & quod illud in Exercitu commorantibus celebrare non æquè conueniat. vnde & legitimæ vxores ſolent arceri. *l.* 10. *C. de re milit.* & admodum nuper pœnis & carcere, militum matrimonia ſæpè impediebantur. donec data eſt Romæ declaratio id aduerſari Concil. Trid. *de refor. mat. c.*9.) & cum permittenda ſunt, merentur commeatum, & licentiam adeundi parochum domicilij, ſeu habitationis.

Præſertim cum Concil. Trid. *ſ.*24. *c.* 1. *de reform. matrim.* generaliter ſtatuerit à proprio cuiuſque parocho factis proclamationibus, vt ab eodem quiſque coniungatur: ſacerdotes autem caſtrenſes non ſint propriè parochi (parochus enim eſt rector parochialis eccleſiæ qui *in c. omnis vtriuſque. X. de penit. & remiſſ.* proprius ſacerdos dicitur, cui iure ordinario competit poteſtas in incolas parochiæ. *in d. Clem.* 1. *de priuil.* presbyter parochialis vocatur) parochia autem hic ex etimologica aliqua ratione definiri non debet, vt neque Epiſcopatus, quaſi Epiſcopus quiſquis inſpicit dici poſſit; ſed quo ſenſu dicimus diœceſes & parochias eſſe diſtinctas, & antiqui canones ipſas parochias, terminationes nuncupant. locorum terminos, vtique *c. plures* 16. *q.* 1. ſed ſubdelegati tantùm ſunt caſtrenſes à Delegato exercitus. quippe in eodem Breui data eſt facultas vnum vel plures ſubdelegandi ad exercitium commiſſionis ſibi delegatæ; cuius proinde volunt delegationis tenorem expreſsè debere facere mentionem facultatis matrimonio aſſiſtendi; vt cenſeretur Pontifex à Concilio Tridentino receſſiſſe, vel tanquam totius orbis Ordinarius alteri quàm parocho facultatem aſſiſtendi matrimonio conceſſiſſe.

Sed neque mouet eos finalis clauſula generalis Breuis *cætera faciendi & exequendi in præmiſſis neceſſaria vel quomodo libet opportuna*, quaſi agat de præmiſſis; & de matrimonio nihil fuerit præmiſſum: & generale alioquin mandatum non comprehendat negotia matrimonialia, vt eſt ſupra dictum ex *d. c. fin. de procurat. in* 6.

Concedit quidem Breue *omnem & quamcumque iuriſdictionem in adminiſtrandis ſacramentis*: ſed minus dubij habuiſſet, ſi addidiſſet, *quibuſcũque, ſeu omnibus*. Quamuis enim iuriſdictio ſatis vniuerſaliter per voces *omnis & quæcumque* ponatur; reſtringitur tamen per adiectas, *in adminiſtrandis ſacramentis*. non ad omnia extenditur circa quæcumque iuriſdictio fluere poteſt; quin & eæ voces adminiſtrandis ſacramentis indefinitè poſitæ multis non videntur æquipollere vniuerſalibus, quando in illis iuris ratio eſt diuerſa. Vt ad matrimonia requiritur mandatum ſpeciale. *c. fin. de procur. in*6. & licentia expreſſa. *citati à Barboſa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad c.* 1. *ſ.* 24. *de reformat. n.* 122. Porrò in Breui de matrimonio nihil eſt ſpecialiter expreſſum. vt & matrimonij adminiſtratio prohibita eſt regularibus, quibus eſt conceſſa pœnitentiæ & euchariſtiæ. Et quamuis ſint qui eum aſſiſtere matrimonijs poſſe cenſeant, cui parochus conceſſit facultatem adminiſtrandi omnia ſacramenta, vt diximus: alij diſtinguant inter parochum abſentem & præſentem *citati à Barboſa vbi ſupra n.* 128. contra tamen citat *n.* 129. Egidium de Coninck, Filliucium, Tamburin. Hurtado, exiſtimantes conceſſionem facultatis ad adminiſtrandum omnia ſacramenta non æquiualere, nec ſufficere; vt eius vigore poſſit ſacerdos deputatus matrimonijs aſſiſtere, vel illa ſollemnizare.

Et quanquam præfata concordata & rati-habitio de præſenti & præterito ſanent in omnem euentum caſtrenſium matrimonia; *iuxta Sanchez. d. diſp.* 35. *n.* 20. 21. 22. tamen Ordinarij & parochi irritati caſtrenſium incongruis ſermonibus, actionibuſque poſſent concordatis, caſtrenſibus ea non obſeruantibus, repudium mittere, & actus huiuſmodi non ratos habere, & inde grauia incommoda, lites, & præiudicia forent exſpectanda. Quæ vt præcaueantur, rectè fecerint caſtrenſes, ſi abſtinuerint ab inſolitis huiuſmodi nouitatibus: vſu hactenùs conſueto, & concordatis ſint contenti, ſe alioſque in periculum non conijciant. *Vide infra de matrim. conſ.* 14. 13.

12. Eccleſiæ Epiſcopo ſunt ſubiectæ.

Sanè difficultatem non habet, quin eccleſia intra muros arcis in parochialem ab Ordinario erecta, ei ſubſit. *c. omnes baſilicæ.* 16. *q.* 7. & intra limites alicuius parochiæ ſubijciatur, etiam patronatui rectoris matricis eccleſiæ, ſeu illius qui in illa ius patronatus,

natus, ſeu parochi primitiui habet ; *c. ad audientiam.X.de eccleſ. edif.* de ea diſponere nihil pertinere ad delegatum exercitus , ſeu illius Vicarium, ſatis item liquet: quia, vt diximus, nullum ei ius parochiale competit : ſed mantum tantùm perſonale delegatum, ſubdelegatumúe eſt.Ideoque eos,qui in arce morantur, nec in numeros regios relati ſunt,nec caſtra ſequuntur , ad illorum iuriſdictionem non ſpectare conſtat : pœnitentiam quoque communionem paſchalem, Inunctionem, matrimonium eis per illos adminiſtrari non poſſe ; verba Breuis aut mentem illos non comprehendere ; ſed neque concordata : quæ & firmos arcium præſidiarios Ordinario & parocho non delegato aut ſubdelegato ; caſtrenſibus ſacerdotibus , Capellanis maioribus, aut minoribus ſubijciunt ; Eccleſias nullas aut iura parochiarum eis deferunt : ſed tantùm adminiſtrationem perſonalem militum eorumúe qui caſtra ſequuntur. Quare & perperam in quibuſdam caſtrenſium ordinationibus huiuſmodi Capellani paſtores vocantur : cum & ipſi Delegato ipſum Breue nec in ipſos ſacerdotes quidem ordinariam aliquam authoritatem tribuat; ſed tantùm in ſacerdotes ſeculares , ac regulares , *perinde* , inquit , *ac ſi illorum præſul & paſtor ; horum ſuperior eſſet* : id autem quod ſimile eſt, non eſt idem.

CONSVLTATIO III.

Sumptus Officij Epiſcopalis quatenùs ad ſucceſſores tranſeunt?

DIfficultas propoſita ab Epiſcopo N. eiuſmodi eſt, vt pro tuitione libertatis, & authoritatis eccleſiaſticæ, ſat cauſæ fuerit faciendi, id quod factum eſt : ſat poteſtatis in faciente. Adeò vt alij in Belgio paſſim Epiſcopi , & nominatim eius in ea Sede anteceſſores id fecerint,quod hic factum eſt.

Hoc tantùm rem controuerſam facere videtur , quod cum magno, Nobili , potente quæſtio orta ſit.

1. Præſtandum conſtanter epiſcopale Officium.

Enimuerò aduersùs potentes authoritatem Eccleſiæ deſeri non oportet. Tutati ſunt Ambroſius aduersùs Theodoſium, Auguſtinus aduersùs Bonifacium , Thomas Cantuarienſis aduersùs Henricum, Borromæus aduersùs ſuos, alij alibi : Patrum & noſtro æuo : gladium excommunicationis (quem neruum vocat eccleſiaſticæ diſciplinæ ad continendos in officio populos valdè ſalutarem,Trid.*ſ.25. c.3.*) cum opus eſſet exſerendo,ſeu aliàs,quod temporum opportunitas ſuaderet , exequendo. Quod & literis ſacris conſonat mandantibus , non timere à caudis titionum fumigantium , nec terreri ab his qui occidunt corpus, &c.

Virum iuſtum & tenacem propoſiti
Non vultus inſtantis Tyranni
Mente quatit ſolida.

Itaque non debuit terreri idem Epiſcopus potentia G. neque eius officium reſpectu eo labefactari. Id tantùm vrgeri poteſt, quod diſtrictus ſit vir potens. 2.

Etiam diſtrictione perſonarum.

At verò Trid. *d.loc.* iubet in cauſis iudicialibus , quando executio realis vel perſonalis propria authoritate à Iudicibus fieri poteſt, abſtineant in procedendo & definiendo à cenſuris eccleſiaſticis : quod idem edicta Belgica decernunt aduersùs officiarios,adeoque magis locorum dominos. Sed *liceat* , inquit Trid. *ſi expedire videbitur , contra quoſcumque etiam Laicos in cauſis ciuilibus per mulctas pecuniarias , ſeu per captionem pignorum , perſonarumq́;* (nota) *diſtrictionem aliaq́; iuris remedia procedere,* &c. *In cauſis quoque criminalibus , vbi executio realis vel perſonalis fieri poterit ,erit à cenſuris abſtinendum.* ita Trid. 3.

Si videbitur in re graui.

Viſum fuit expedire eidem Epiſcopo ; potuit ergo per diſtrictionem perſonæ procedere: & debuit potius, quàm per cenſuras: quas hic edicta non ſic admittunt,in ſubſidium tantùm admittit Trid. & alioquin cauſæ grauitas admittebat. Quibus etiam leuior per canones & Trid. carcer habetur. Minùs ergo argui poteſt, quod per diſtrictionem perſonæ proceſſerit , ſi potuit per cenſuras ; ſed eas non expedire iudicauerit ; edicta hic vetent.:(non ago autem nunc de modo incarcerandi , an per ſe Epiſcopus id potuerit facere , an implorare debuerit brachium ſeculare , quod quoquo loco faciendum eſt , vt habet loci conſuetudo.)

Sed, inquis, infamat carcer, neque ad eum procedendum eſt, niſi in atrocioribus delictis, vbi de fuga timetur, vbi opus fuerit perſonali detentione. *Trid. ſ.25.c.6.* adeoque & *c.clericos de ſent.excom. in 6.* excommunicat Prælatos temerariè clericos incarcerantes. Et Bulla Cœnæ aduersùs Laicos id facientes grauius tonat , ergo multò minus quis magnus in infamantem carcerem trudendus fuit. 4.

Aduerſus talionem meritos.

Sed verò ipſe G. clericum ſeu cuſtodem templi , ob officium ſibi mandatum in templo præſtitum, in carcerem truſit, & parochum ſacerdotem, clericum ibi viſitantem , inuitum aliquanto tempore detinuit ; nemo negat illum eccleſiaſticam immunitatem violantem cenſuram meritum fuiſſe ; ſi vel Prælati ipſi temerariè, quamuis iuſta poteſtate, id facientes excommunicentur. Meritus ergo cenſuras, meritus multò magis eſt carcerem , cenſuris minorem. 5.

Qui in clericum ea ſunt vſi.

Neque quæri poteſt G. Eccleſiam ei honorem non deferre , qui eccleſiæ non defert, eiuſque miniſtris. Cui dici illud poteſt, non ego te poſſum reuereri vt Principem, qui me non habes vt Senatorem. Qui nouum & iniquum ius in alium ſtatuit eodem ipſe vtatur. Qui quod vult facit , quod non

vult

vult patitur. Fruſtrà legis implorat auxilium,
qui in legem committit.

Sequitur ergo cum G. iure ac lege actum
eſſe, quæ arbitrarium iudici fecit modum
procedendi; qualem per diſtrictionem per-
6. ſonæ ſeu alium expedire iudicarit. nam ea
clauſula ad animi motum & conſcientiam
iudicis pertinet, de qua rectè gl. in *c. ſtatu-
tum. §. aſſeſſorem de reſer. in 6. verb. relinquat.
cum conſcientia*, inquit, *relinquatur eiuſdem,
ergo ſolus Deus de hoc, & nullus alius eſt Iudex
vel cognitor.*

Neque motus animi ſui dare rationem tenetur diſtingens.

Vlterius ergo ſequitur per Epiſcopum ni-
hil factum eſſe per iuris imprudentiam, per
7. legis imperitiam, quo ſolo caſu iudex litem
facit ſuam. *§. 1. inſt. de oblig. qua ex quaſi delicto
l. hoc edicto. D. Quod quiſque iur.* Eaque impru-
dentia talis eſſe debet, vt ad leuem culpam ſal-
tem pertineat, non autem ad leuiſſimam: Tu-
torum exemplo; vtrique enim cauſam publi-
cam agunt, vtriuſque gerendi officij neceſſitas
incumbit, vtrique inuiti ei præficiuntur, aliaq;
in re comparantur *l. praſ 63. D. de rit. nupt.* vtri-
8. que ergo de leui tãtum culpa tenebuntur. *l. 1. l.
non ſimiliter 4. D. de magiſ. conuen.* Et quamquam
aliqui ex hac lege leuiſſimam arguant, durius
id eſt tamen, quàm vt aliquo exemplo recep-
tum ſciatur. Adeoque Baldus alijque in con-
trarium euntes, de lata ſolùm culpa iudicem
non ambitioſum teneri aſſerunt. *arg. l. ſi quis
domum. 9. aliàs eſt. l. ſi quis fundum. 10. §. Celſus.
D. locat. d. l. hoc edicto.*

Neque litem facit ſuam.

De lata culpa tenetur, quandoque & leui non leuiſſima.

9. Quod attinet ad prudentiam facti an expe-
diens fuerit iure agere, an diſſimulare: rigore
vti & cauterio, an lenibus remedijs (nam qui
vetuit timere à caudis titionum fumigan-
tium, etiam iuſſit, cum in vna ciuitate perſecu-
tio ingrueret, fugere in alteram) ea tota remiſ-
ſa eſt per Trid. ad arbitrium ipſius Iudicis, pro-
cedentis quatenus ei expedire videretur, qua-
tenùs conſcientia dictaret. In qua re alte-
ram partem eligens cenſeri non poteſt quaſi
delinquere; ex eoue obligari, aut conueniri
poſſe. *d. gl. in d. c. ſtatutum.* Vt Bonifacius VIII.
cum Philippo pulchro, & D. Thomas Can-
tuar. cum Henrico II. inter cæteras etiam ali-
quas quæſtiones de ſubtili iure habuerunt; &
vtriuſque tempore multi, & magni in Eccleſia
viri quædam diſſimulanda, & leniùs tractan-
da iudicabant: & tamen hunc Eccleſia colit
vt martyrem; & illius ſepulchro poſt 300. an-
nos aperto, is integro adhuc corpore apparuiſſe
dicitur.

De prudentia facti & zelo Deus eſt iudex.

Ad animi motum ea pertinent, & quis ſcit
quis Zelus Epiſcopum corripuerit, quis ſpiri-
tus agitauerit coërcendæ iniuriæ miniſtris ec-
cleſiæ irrogatæ; & durantis contumaciæ G. er-
ga illam, nec vno lapſu, ſed iam pridem malè
10. de ea meriti, & plura illius iura inuadentis?

Denique ex his ſequitur Epiſcopum hæc
officij, libertatis, authoritatis, iuriſdictio-
niſque eccleſiaſticæ defendendæ cauſa feciſſe,
& litem paſſum ab G. eamque adeò ad ſucceſ-
ſores iuriſdictionis, non conſanguineos per-
tinere.

Sumptus exercendæ iuriſdictionis ad ſucceſſores in officio nõ hæredes pertinet.

Saltem pro rata temporis, quo Epiſcopalia
commoda dotis, prouentuum, mulctarum, 11.
& quorumcumque compendiorum perci-
piunt, vt incommoda eiuſdem temporis non
fugiant: ſicut & vſufructuarius expenſas litis
ob rem vſufructuariam motæ præſtat, non in
futurum omnes; ſed moderatas ac pro rata tem-
poris ſui accidentes, tanquam onera fructuum.
*Garz. de expenſ & melior. c. 11. n. 10. verſ at verò.
& n. 11. poſt Molin. & alios*, ſic in litis expenſis
diſertè ſonat *l. 1. C. de Bon. Matern. verb. ſumptus
ex fructibus impigrè facere.* Vtique ſumptus qui
in ea tempora incidunt, in quæ fructus. Ta-
metſi enim Garzias alijque patrem in bonis
maternis filij defendendis grauius oneret,
quàm alium vſufructuarium; non ita tamen vt
ceſſante iam vſufructu, adhuc ſumptus ferat,
qui tum poſteà ſuperueniunt. res ſucceſſiuæ
tranſeunt cum ſuo onere ſucceſſiuo. Qua tem-
poris rata quis ſentit commodum, ſentit onus,
Eadem hic eſt partis, quæ totius æquitas: quam
lex dicit eſſe ſecundùm naturam. *l. ſecundum
D. de reg. iur.*

Pro rata temporis & fructuum.

Secundùm naturam ergo erit, vt defun-
ctus eiuſque conſanguinei hæredes ſumptus
ferant qui in eius vita obuenerint, ſeu pro rata
temporis, quo fructus ſuos facient; reſiduum
autem ſucceſſor in dignitate.

CONSVLTATIO IV.

De Ordinarij Iuriſdictione in Capitula.

CApitula cathedralia atque maiora non 1.
obſtante exemptione Epiſcopi per ſe
ipſos, *Concil. Trid. ſ. 6. c. 4.* reliquam diœceſim
etiam per Vicarium generalem aut viſitato-
rem, *ſ. 24. c. 3.* viſitare poſſunt, tam in corpore
quàm ſingulis membris, corrigere, & emendare
tam per ſe ſolos, quàm illis quibus ſibi videbi- 2.
tur adiunctis. *d. c. 4.* ſi autem extra viſitationem
volunt procedere, debent id facere cum ad-
iunctis duobus à Capitulo initio cuiuſlibet
anni electis. *ſ. 25 c. 6.* vbi *in princ.* ſtatuitur, vt 3.
d. c. 4. locum habeat in omnibus cathedralibus
non tantùm ſed etiam collegiatis, illic non ex-
preſſis: quare non rectè videntur nonnulli quę-
tere an *d. c. 6.* locum habeat in ſolis exemptis, 4.
an ad capitula cathedralia pertineat tanquam
cathedralia, an tanquam exempta; *vt citati apud
Barboſ. ad d. c. 6. & d. c. 4.* neque enim ita diſtin-
guit Concilium, aut indiſtinctè loquitur non
tantùm, ſed addit *in omnibus cathedralibus &* 5.
collegiatis; qui omnes dicit nullam excludit.
Tollit tamen exemptiones utroque loco; qua
derogatione opus non eſſet, ſi ſermo ipſe ſola
exempta Capitula complecteretur. Vnicam ad-
dit exceptionem *d. c. 6. in fin.* vt ea omnia quæ
ibi decernuntur in illis eccleſijs locum non ha- 6.
beant, *In quibus Epiſcopi aut eorum Vicarij ex
conſtitutionibus, vel priuilegijs, aut conſuetudi-
nibus, ſiue concordijs, ſeu quocumque alio iure
maiorem*

Cathedralia Epiſcopi per ſe ipſos viſitant ſolos, aut cum adiunctis.

Diœceſim etiam per Vicarium aut viſitatorem.

Extra viſitationem cum adiunctis.

A Capitulo electis.

Idem in collegiatis.

Niſi maior competat Epiſcopis authoritas,

maiorem habent poteſtatem, authoritatem, ac iuriſdictionem, quàm præſenti decreto ſit comprehenſum, quibus ſancta Synodus derogare non intendit. Illud enim eſt aſſiduum Concilij propoſitum reſtituere Epiſcopis legitimam iuriſdictionem, multis antè priuilegijs acciſam, augere potius pro tuenda eccleſiæ diſciplina, quàm minuere. Siue ergo exemptæ fuerint, ſiue ſubditæ illis eccleſiæ, in illiſque maiorem authoritatem habuerint, non eſt illa per Concilium ſublata: ſi non habuerint, eſt conceſſa hæc quæ d. c. 4. d. c. 6. proponitur. Sed quia in non exemptas eccleſias maiori authoritate de iure, & plerorumque locorum moribus Epiſcopi vſi ſunt, & non æquè in exemptas; eo fortè reſpectu plures ita diſtinxerunt.

7. Caſus in quibus Epiſcopi procedunt ſine adiunctis.

Igitur Epiſcopus procedit ſine adiunctis 1. dum viſitat: *d. c. 4. ſ. 6.* deinde 2. dum habet maiorem iam olim authoritatem *d. c. 6. in fin.* 3. dum procedit in vim. *c. 8. ſ. 22. Trid.* 4. dum in vim *c. 9. ſ. 24.* 5. dum Capitulum monitum non eligit adiunctos: *citati à Barboſ. ad d. c. 6. n. 5.* 6. dum dies feſtos à ſe inſtitutos cogit ſeruare: *iuxta c. 12. ſ. 25. de regular.* 7. dum ipſi adiuncti iuriſdictionem eius turbant: 8. dum non Capitula viſitat, aut perſonas capitulares; ſed ſacramenta, reliquias, parochialia ornamenta, fabricam, capellas, & ſimilia. 9. Quando totum Capitulum deliquit: cùm rei ſint omnes; adeoque non poſſint eſſe Iudices: ſi modò in ipſum Epiſcopum non ſit delictum; qui etiam pars eſſe & Iudex ſimul non poteſt. 10. ſi rationes exigat *iuxta c. 19. ſ. 24.* ab ijs, qui ſede vacante vicarij, œconomi, aut ſimili officio functi ſunt; niſi agat criminaliter. 11. ſi agatur ciuiliter, non criminaliter contra capitulares; nam ciuilis Capituli iurisdictio non eſt tributa Epiſcopo: *d. c. 6. §. cæteris.* 12. ſi agatur de perſonis quæ nec habent dignitatem, nec ſunt de Capitulo: *d. c. 6. verſ. qui verò non obtinent.* 13. etiam coadiutores, & portionarij: quamuis vocem habeant in Capitulo, dummodo non ſint de Capitulo, nec coadiutoribus conceſſum ſit vt fruantur omnibus priuilegiis coadiuti. Quæ pleraq; à S. Congregatione deciſa referuntur *per citatos à Barboſ. in Collect. ad d. c. 6. & d. c. 4.*

8. Duo ſunt eligendi pro adiunctis.

Neruoſa admodùm eſt ſtructura *d. c. 6.* & verba ſingula ſuam emphaſim habent: quam lubet nonnihil ponderare. Duos à Capitulo iubet elegi, non totum Capitulum cum ordinario procedere: quod difficilior ſit omnium conuentus, & plura remorarum, atque alia incommoda, antequam pro diſciplina eccleſiæ delinquentium cauſa inſtrui, & rectè decidi poſſet, ſecum vehat. deinde hos duos, quaſi Capitulum repræſentantes, adeoque illius iuriſdictione fungentes: ex qua illos ita Epiſcopo inæqualiter æquiparat, vt ſi ſine illis proceſſerit, acta omnia ſint irrita: & tamen ſi alter Epiſcopo acceſſerit, alter diſſenſerit; alterius diſſenſus nihil officiat: ſi vterque diſcordet, eligatur tertius, cuius iudicium, cui parti acceſſerit, præualeat *d. c. 6. verſic. vnum.* vtique ſi concors fuerit diſcordia duorum adiunctorum, & cum his tertius, vel cum Epiſcopo conſentiat. Sed quid ſi hic ab omnibus, adiuncti à ſe inuicem diſſenſerint? caſus eſt à Concilio omiſſus; iuri ergo communi relictus. Illum tractat Gutier. *pract. lib. 1. q. 94.* quid ſi ergo quis adiunctorum vt ſuſpectus recuſetur? ſubſtituet vtique Capitulum eligendo alios: ſicut recuſato officiali Epiſcopus alium dat iudicem; non arbitri de cauſis cognoſcunt. *c. ſi contra de off. deleg. in 6.* ne non neceſſaria impenſa litigantes onerentur.

9. Capitulum repræſentantes:

10. Illorum cũ Epiſcopis aſſenſus aut diſſenſus vt operetur.

11. Epiſcopum ſufficit eſſe confirmatum.

Quoniam de iuriſdictione hoc decretum agit tantùm, ſufficit Epiſcopum eſſe confirmatum; quamuis non conſecratum per ſe iudicare, vel Vicarium, aut officialem. Quinimò Sede vacante Vicarius cum adiunctis eandem operam præſtabit; pendentes coram Vicario cauſas ad ſe poteſt auocare; nõ vt ſolus, ſed cum adiunctis, cognoſcat: plurium vnitarum eccleſiarum Epiſcopus cauſas cum electis cuiuſque Capituli reſpectiuè cognoſcit: à Vicarijs cum adiunctis deciſas per appellationem non recipit; cum ſit idem vtriuſque auditorium *c. Romana de appellat. in 6.* ſed eæ ad ſuperiores deuoluuntur. Nolentibus adiunctis, aut non valentibus procedere non trahit ad ſe in ſolidum cognitionem; ſed prouidet Capitulum, ſubſtituendo alios; ſed neque electis accreſcit authoritas Epiſcopi non valentis aut volentis procedere; ſed eius negligentia aut defectus ſuppletur per ſuperiores, aut Capitulum tanquam in caſu omiſſo ex primæua iuriſdictione per ſe ſolum procedet. *arg. d. verſic. cæteris.*

12. Sede vacante Vicarius vt cũ adiunctis procedat.

13. Plurium Eccl. Epiſcopus cũ adiunctis ſingularum.

14. A Vicario deciſas cauſas non recudet.

15. Nolentibus adiunctis aut non valentibus prouidet rurſus Capit.

16. Proceſſus inſtruitur corã Epiſcopo.

Iuriſdictionis porrò epiſcopalis prærogatiua etiam in *d. c. 6.* in eo elucet, quod proceſſus inſtituatur coram notario Epiſcopi; quod ad fiſcalem quoque ipſius, aut promotorem ex rationis paritate extendunt, quod in eius domo, aut conſueto tribunali proceſſus fiat aduersùs perſonas ſingulares. ſi quid autem toti Capitulo proponendum eſt, an ad domum ſuam illud vocare Epiſcopus poſſit, an ipſe ad locum capitularem accedere teneatur hîc nihil dicitur; ſed ſcriptores ſæpè referunt deciſum vt ipſe accedat. quamquam *in c. 1. in princ. de cenſ. in 6.* dicitur quod ex vno loco ad alterum vocare poſſit eos quos viſitat. Denique in initio poteſt ſolus ad ſummariam informationem, & neceſſariam detentionem procedere; non quidem ſemper; ſed *in criminibus*, inquit concilium, *ex incontinentia prouenientibus, de qua in decreto de concubinarijs*, non ex omni ergo incontinentia; adeoque non in ſimplici fornicatione. *vt Rotam iudicaſſe referunt 6. Iunij 1622.* addit Concilium; *& in atrocioribus delictis, depoſitionem, aut degradationem requirentibus.* Neque rurſum ſemper; ſed *vbi de fuga timetur*: non leuiter; ſed ex arbitrio æqui boni viri. circumſpectio ſanè magna Concilij quoad perſonas canonicas; tam vt euitetur apprehenſionum temeritas, quæ aliàs Prælatos trahit in laqueum cenſurarum ipſo iure: *c. ſi clericos de ſentent. excom. in 6.* quam vt nondum damnatis gradus dignitas ſeruetur. eoque Concilium etiam in atrocioribus illis delictis non

17. Per eius miniſtros.

18. In eius tribunali.

19. Quid ſi cum toto Capitulo ſit agendum?

20. Solus ad informationem & neceſſariã detentionem poteſt procedere admodum circumſpectè.

vtitur

vtitur vocabulo capturæ; ſed neceſſariæ de-

21. Et decenter.

tentionis: additque; *in omnibus autem caſibus ea ratio habeatur, vt iuxta qualitatem delicti, ac perſonarum delinquentes ipſi in loco decenti cuſtodiantur.* qua in re non ſatis vbique prouidetur, dum in carceres publicos atque criminales ſacerdotes, vt laici, compinguntur. decentiùs intra aut iuxta palatia Epiſcopalia quibuſdam olim locis clericorum cuſtodiæ fuerunt ordinatæ. In Concilio Carthaginenſi quarto decernitur, *vt Epiſcopus in Eccleſia, & in conſeſſu presbyterorum ſublimior ſedeat, intra domum verò collegam ſe presbyterorum eſſe cognoſcat. c. Epiſcopus diſtinct.* 95. ergo in detentis, nondum damnatis, magna eſt huius rei ratio, & decentiæ æquitas, vt tantiſper ita cuſtodiantur ſecurè, vt ex indecentia loci nihil affricetur ignominiæ.

22. Epiſcopus quando ipſe Capitulũ conuocet?

Dum porrò agendum eſt cum toto Capitulo, *nec de re*, inquit, Concilium, *ad ſuum vel ſuorum commodum ſpectante agitur, Epiſcopi ipſi Capitulum conuocent, vota exquirant, & iuxta ea concludant.* non ſpectat ad ſuum vel ſuorũ commodum, ſi de re ad dignitatem Epiſcopalem pertinente agatur. ſpectat enim illa non ipſius; ſed Eccleſiæ commodum. quin imo ſi cum Capitulo controuerſiam habeat, quamuis pecuniariam, cuius cauſa officium magis ſpectat, quàm perſonam; & de illa amicè velit agere cum Capitulo; ratio dignitatis exigit, vt poſſit ipſe conuocare.; ſed ratio æquitatis non permittit, vt vota exquirat, & concludat: ageret officium Iudicis, aut Præſidis in cauſa ſua. & propterea Concilium non addit aliàs ſemper, *ſed abſente verò*, inquit, *Epiſcopo, omnino hoc ab iis de Capitulo, ad quos de iure vel conſuetudine ſpectat, perficiatur, nec ad id*, inquit, *Vicarius Epiſcopi admittatur*; vtique vt talis: ſed ſi alia ex cauſa ad eum pertineat; non prohibetur.

23. Vt vota audiat & iuxta illa concludat.

Moderatè iterum Concilium; *vota exquirant, & iuxta ea concludant*: innuens votum Epiſcopo non competere, nec arbitrium; ſed iuxta aliorum vota debere concludere, vtique in rebus adiaphoris, à iure aut ſynodo aliqua non vetitis, aut rationabili conſuetudine improbatis. nam de his ſtatuta exequi, non deliberare oportet: in non vetitis autem rectè deliberatur quid vtilius, quid honeſtius ſit; quid cultui diuino, quid ſaluti animarum magis expediat.

24. Quibus per c. 6. ſ. 25. Trid. derogetur?

Derogationes hic ſanè ampliſſimæ ſunt, etiam conſuetudinum immemoralium, etiam ex fundatione competentium, ſententiarum, iuramentorum & concordiarum, etiam à Sede Apoſtolica in forma communi, & non ex certa ſcientia, confirmatarum. *citati à Barboſ. in collect. DD. ad d. c. 6. vbi*, pleraque quæ iam diximus S. Congregationis aut Rotæ declarationibus firmantur.

De Maioritate & Obedientia.

CONSVLTATIO I.

De Regularium obedientia Ordinariò debita.

EPiſcopo diœceſani omnes obedire debent. *c. 2. de maiorit. & obed.* etiam Laici, & Principes *c. 4. eod.* Abbates, & ſacerdotes. *c. 9.* qui etiam dum conſecrantur obedientiam, & reuerentiam Epiſcopo promittunt: ſed verbo duntaxat. nam ad iuramentum, aut ſcriptum non tenentur. *c. 3.* niſi fortè adminiſtrationem habeant; *Gloſſ. d. c. 3.* nec ad nouam formam. vt in Metropolitano reſpectu ſuffraganei deciſum eſt. *c. 13. eod.* adeo vt nec conſuetudo, nec præſtatio iuramenti de facto emiſſi in contrarium ſuffragetur. *ibid.* formam autem iuramenti ſuffraganei, Gregorius IX. explicat eſſe, qualem ipſe pontifex ab Epiſcopis immediatè ſubiectis recipit: *& ponitur in c. 4. X. de iureiur.* & reſpectu Abbatum Epiſcopi antiquâ formulâ iubentur eſſe contenti. *c. ne Dei. X. de Simon.* quæ *ibidem* ponitur ad ſubiectionem, reuerentiam, & obedientiam à ſanctis Patribus conſtitutam, ſecundùm regulam, &c. Quomodo etiam iuramentum à clericis Eccleſiæ ſuæ cathedrali præſtitum principaliter refertur ad Epiſcopum, tanquam Eccleſiæ caput. *c. cùm clerici. X. de verb. ſignif.* ſed vbique inſeritur ſecundùm regulas SS. Patrum. ſecundùm regulam S. N. quo ſcilicet modo in plerique ordinibus profeſſionis formula obedientiam ſpondet ſecundùm regulam. Vt determinetur quouſque ea ſe extendat. neque enim ſuperior ad quodcumque arbitrium, lubitumque ſuum eam porrigere poteſt. à Laicis vix exigi poteſt, niſi vt declinent à malo, & ſacris canonibus de ſe latis obſequantur: à clericis, vt ſecundùm inſtituta Eccleſiæ, quoad clerum lata, vitam dirigant: à Regularibus; vt ſecundùm authoris ſui normam ſe componant, in Laicis ſtatui poſſint, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria: in Clericis quæ vitæ eorum, & honeſtati congruunt, vt in partem hæreditatis dominicæ aſſumtorum, ſolicitudo vberior, & in directione præceptiua poteſtas ſit maior: in religioſos qui conſilia Euangelica inſuper ex voto amplexi ſunt; ſuprema authoritas eſt. *c. monaſteria 2. q. 3. c. nullus 2. q. 7. c. qui verò 16. q. 1. c. Abbates 18. q. 2. c. ſi quis Abbas. ibid. c. viſitandi 17. q. 4. c. non ſemel ibid.* ita tamen vt & huius imperium intra terminos regulæ, quam profeſſi ſunt ferè coërceatur; adeo vt ſupra eam extra canonum præſcripta imperanti ſuperiori obedientia non debeatur. nec inuitus quiſpiam ſupra regulam ad perfectionem cogi poſſit; infra regulam autem obedire teneatur. In qua re admodum diſcreti eſſe debent

1. Epiſcopo omnes debet obedire.

2. Sed quatenus?

3. Qui qualiter iurant?

4. Abbates ad antiquam formam.

5. Clerici ſecundùm canones, Regulares ſecundùm regulã &c. obediũt.

6. Non vltra notoriè.

Epiſcopi, vt in monaſteriis ſibi ſubiectis rigores vnius regulæ non exigant ab alumnis alterius: prompti tamen ſubditi; vt quidquid non eſt contra præceptum Domini, aut notoriè ſupra regulæ obligationem recipiant, atque obſequantur. quomodo loquitur Hiero-
7. Sed in dubio. nymus in c. *ſi Dominus* 11. *q.* 3. *ſi Dominus*, inquit, *ea iubet, quæ non ſunt aduerſa ſcripturis ſanctis, ſubiiciatur ſeruus domino, hoc ipſum intelligamus de vxoribus apud viros, & de filiis apud parentes.* à quibus argumentum ad religioſos
8. Pœna inobedientis. valet. Quo ſenſu c. *ad monaſter.* §. *prior.* X. *de ſtatu mon.* *Abbati omnes*, inquit, *in omnibus reuerenter obediant.* Quare ſi quis venerit contra decretum Epiſcopi ab Eccleſia abiicitur. c. 2. *de maior.* infamia notatur c. 5. dummodo in ip-
9. Non contra canones. ſo Epiſcopi decreto nihil ſit quod canonicis obuiet inſtitutis c. 9. *eod.* Quomodo in Clement. *frequens in fin. de exceſſ. Prælat.* inter reliquos Prælatorum exceſſus refertur, quod
10. Priuilegia. quidam ſtatuta faciunt, per quæ derogatur priuilegiis regularium.

11. Tam in cōdendis ſtatutis, quàm ſpecialibus præceptis. Statuta ergo & decreta facere poſſunt Epiſcopi 1 *d. c.* 2. c. *vt animarum de conſtitut. in* 6. *Trid. ſ.* 24. *c.* 10. §. 1. poſiti enim ſunt Epiſcopi à Spiritu ſancto regere Eccleſiam Dei; & iubet Apoſtolus ad Hebræos c. 3. obedire præpoſitis. Iique legiſlatiuam poteſtatem habent ad ordinandum ea, quæ ad regimen Eccleſiæ ſuæ ſunt neceſſaria, iuxta ſingulorum gradum. Poſſunt igitur Epiſcopi ſtatuta per diœceſim facere conuenientia, vt poſſint regere Eccleſiam Dei, ad quem finem ſunt poſiti. Etenim qui finem intendit, media permittit. Et ſicut lex dicitur mutus magiſtratus; & vice verſa viua lex magiſtratus: qui, quæ non poteſt lex omnia comprehendere, manu ſupplet. Ita Epiſcopi ſiue leges ferendo, ſiue manu ducendo ſtatuere poſſunt: eiſque adeò obediendum eſt. quemadmodum cum initio Eccleſiæ, cum eadem fuit Epiſcoporum, quæ hodie poteſtas, pauci canones erant; Epiſcoporum manu pleraque dirigebantur. Vt D. Paulus 1. ad Corinthios cap. 11. poſt pauca literis præſcripta *caltra*, inquit, *cum venera diſponam.* Epiſcopi tamen 18. *q.* 2. vetantur quædam in monaſteriis facere: *vt c. hoc tantum.* nec aliud præcipiant quàm quod canones præcipiunt. *c. Abbas.* vt Abbas ab Epiſcopo non conſtituatur, ſed à Congregatione eligatur: *c. quam ſit*, vt de bonis illorum, aut chartis nihil auferant: inuito Abbate monachus non ordinetur: *c. luminoſa.* ad miſſas publicas non cogantur: *c. pridem*, ibi baptiſteria non fiant: *c. ſeruitium*, grauamina non imponantur.

12. Quatenus ſpecialiter regulares? Quibus præmiſſis expendendum eſt, quatenus & quouſque regulares Epiſcopis obedire teneantur.

Exempti non tenentur niſi in caſibus à iure exceptis, non exempti, qui ipſis Epiſcopis in profeſſione votum obedientiæ emittunt, ipſis tanquam Prælatis regularibus ordinariis obedire tenentur. *Sanchez. lib.* 6. *moral. c.* 1. *n.* 18. dico votum; non promiſſum aut iuramentum, nam id non mutaret rei ſtatum. vt in *d. c. ne Dei. X. de Simon.* vt Pontificale in Ordinatione presbyteri in fin. qui huiuſmodi vo- 13.
tum non emittunt, obedire tenentur Epiſco- An quoad
pis, eo modo, quo tenentur reliquæ perſonæ obſeruantias
ad clerum pertinentes, quoad communem regulares?
ſcilicet diſciplinam Eccleſiaſticam. An autem etiam quoad obſeruantias regulares? quidam controuertunt, creduntque authores à Sanchez citatos, ſentire quod non aliter ſint Epiſcopis ſubiecti, quàm ſicut reliquus clerus. conſequenter quod viſitari, & corrigi ab eis non poſſint quoad obſeruantias regulares. In
eam ſententiam citant *Trid. ſ.* 21. *c.* 8. vbi non 14.
ipſis Epiſcopis viâ regiâ diſciplinæ regularis Viâ regiâ an
cura committitur; ſed vt prouideant pater- tantùm ſup-
nis admonitionibus, vt regularium ſuperio- plendo ne-
res debitam viuendi rationem iuxta regularia gligentiam
inſtituta ſeruari curent. quod ſi hi moniti ſuperiorum regularium?
poſt ſex menſes officio defuerint; tunc demum exequuntur Epiſcopi, prout ipſi ſuperiores poſſent, iuxta eorum inſtituta: idque non iure ordinario ſed tanquam Apoſtolicæ Sedis delegati. 15.

Inſuper quemadmodum c. *in ſingulis. X. de* Quoad diſ-
ſtat. monach. diœceſanis monaſteriorum refor- ciplinam
mandorum ſtudium iniungit; ita Clementi- communem,
na *attendentes eod.* non alia ſpecificat, quàm quæ ad communem Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectant, qualia in clericis corrigenda notat Concil. Trid. *ſ.* 14. *c.* 6. *ſ.* 22. *c.* 1. *ſ.* 23. *c.* 6. quin & *d. c. in ſingulis*, vbi multa ſanciuntur, nuſquam tamen meminit correctionis circa regulares obſeruantias per Epiſcopos viâ regiâ faciendæ: ſed potius per viſitatores, etiam in monaſteriis diœceſano ſubiectis *d. c. in ſingulis* §. *porra.* quin & in *c. ea quæ ibid.* correctiones, & pœnitentiarum impoſitiones per Abbatem loci, ſecundùm regulam imponendæ decernuntur. quod reſonat *d. c.* 8. *ſ.* 21. *Trid.* quod etſi in commendatis loquatur, non ideo accidit, quod in his plus poſſunt Epiſcopi, ſed vt Trid. ſignificet commendationem non obſtare, quo minùs commendata viſitentur: vt cætera, & corrigantur. 16.

Verùm enim verò exiſtimo ſicut ad Epiſ- Quoad re-
copos pertinet curare diſciplinam, clero ſæ- gulares, ob-
culari congruentem, ita & regularem diſci- ſeruantias.
plinam, in monaſteriis ſibi ſubiectis, iuxta regulam quam profitentur, & regularia inſtituta, canones ſacros, ſtatuta etiam, & decreta Epiſcopalia, per cuiuſque diœceſim, & ſingulares domos facta. Probat id manifeſtè c. Abbatem. 18. quæſt. 2. in verb. extra regulam facta corrigere. *c.* 1. *& d. c. in ſingulis.* §. *porra.* X. *de ſtatu. mon. diœceſani*, inquit, *Epiſcopi monaſteria ſibi ſubiecta ita ſtudeant reformare, vt cum ad ea viſitatores* (qui ibi præcipiuntur in capitulis ordinum in ſingulis regnis, ſeu prouinciis deputari) *acceſſerint, plus in illis inueniant, quod commendatione, quàm quod correctione ſit dignum.* Reformatio autem, de qua tota illa *c. & ſeq.* agitur, eſt reformatio ordinis, & obſeruantiæ regularis, quæ diſertè exprimitur, & tam viſitatoribus, Capitulis generalibus, quàm Epiſcopis commenda-

mendatur. Et ſi diſciplinam tantùm communem ſpectarent, *d.c.* nec ſe Epiſcopi poſſent immiſcere regularibus obſeruantiis; impoſſibile eſſet eos finem ibi expreſſum conſequi: ſcilicet curare vt viſitatores nihil correctione dignum, ſed commendatione inuenirent.

17. *Quid inter Ordinarios & Viſitatores interſit?*

Intereſt autem inter Epiſcopos & huiuſmodi viſitatores, quod hi inſtituuntur ſaluo iure diœceſanorum, & ſi quid grauius reperiunt, denuntiant Epiſcopis: qui prouident, etiam Abbates, ſine ſtrepitu iudicij amouendo. *d.c. in ſingulu d.c.ea*, & ex viſitatoribus *nullus*, inquit, *d.c. in ſingulis ex hoc ſibi authoritatem prælationis aſſumat.* præſertim cum ibi in principiis capitulorum iubeat aſſumi aliquos ex alio ordine Capitula celebrare aſſueto.

18. *Poſſunt Epiſcopi viſitantes ipſi corrigere.*

vnde & *per d. c.ea*, monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciunt viſitatores; & pœnitentiam iniungi ſecundum regulam: Epiſcopi autem in monaſteriis ſibi ſubiectis, pro ſua iuriſdictione correctionem ipſi facere poſſunt.

19. *(Etſi ordinariè Prælatis primo loco id ferè defertur.)*

ſecundum c.1.6.12.13.17.19. de off. ord. tamen ordinariè primo loco regularibus ſuperioribus correctio deferri videtur *c. abbates pre.18.q 2.* vbi abbates ab Epiſcopo, ab abbate monachi corriguntur. *c. lucrinoſo. ibid. verſ. nec audeat. in verb. niſi ab abbate. c.7. de off.ord. d.c.ea.c.8. ſ.21.c.8.14.ſ.25. de reg.Trid.c.reprehenſibili.X. de appel. Trid.ſ.24.c.20. & plura inueniuntur in tit. de for. comp. de exceſ. prælat. de ſtat. regul.* tametſi etiam Epiſcopis competit in monaſteriis diligentia diſciplinæ. *c.1. de ſtat. mon.* cuius ratio ex paulo inferiùs dicendis liquebit.

Quin & *c.5. de cenſibus in 6.* præſcribit viſitandi formam, quæ ab Archiepiſcopis, Epiſcopis, Prælatis ſeruari debet. & *§. ſanè* iubet inquiri de vita & conuerſatione miniſtrantium in Eccleſiis, & locis aliis diuino cultui

20. *In moribus, officiis,*

deputatis: ac cæteris, quæ ad officium ſuum ſpectant, ad ipſorum emendationem per ſalubria monita, nunc lenia, nunc aſpera, iuxta datam ſibi à Deo prudentiam, *ſaluis*, inquit,

21. *obſeruantiis, & defectibus,*

in fin. rationabilibus & approbatis religioſorum conſuetudinibus & regularibus inſtitutis, ergo iis ſaluis circa regulares obſeruantias & defectus ſtudium reformationis intendit. quo etiam ſpectat *d.c. in ſingulis in verbis attentiſſimè præcauentes, ne per eos monaſteria indebitis oneribus aggrauentur, quia ſicut volumus ſuperiorum iura ſeruari, ita inferiores nolumus iniurias ſuſtinere.*

22. *Omni diſciplina & ad totius inſtituti normã reformatione.*

Ad hæc Concil. Trid. *ſ.25. de regular.c.1.* ſancit, vt regularis diſciplina inſtauretur, & præſeruetur, regulares ad regulæ, quam profeſſi ſunt, primæuique inſtituti normam, vitam inſtituant: quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, & obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis, & ſi qua alia ſunt ordinis vota, & præcepta, ad communem vitam, & veſtitum pertinent, obſeruentur: & cura à ſuperioribus adhibeatur, tam in capitulis, quàm in viſitationibus, vt ab illis non recedatur, proſequiturque *c.2.* illatiuè per *igitur*, & conſequentibus pluribus Capitulis multa ſalubria decreta, quæ ſuperant notoriè communem cleri diſciplinam, & obſeruantias complectuntur regulares: & concludit *c.22. hæc omnia*, inquit, *& ſingula in ſuperioribus decretis contenta obſeruari. S. Synodus præcipit in omnibus cœnobiis, &c. & infra verſ. & quia S. Synodus deſiderat vt omnia & ſingula ſupradicta quamprimùm executioni demandentur, præcipit omnibus Epiſcopis in monaſteriis ſibi ſubiectis, & in omnibus aliis ipſis in ſuperioribus decretis ſpecialiter commiſſis, atque omnibus Abbatibus generalibus & aliis ſuperioribus ordinum, vt ſtatim prædicta exequantur*, hortatur Principes, & magiſtratus, vt Epiſcopis & cæteris præfectis in ſuperiùs contentæ reformationis executione auxilium & authoritatem interponant requiſiti.

23. *Rurſus quomodo Epiſcopi circa obſeruantias ſtatuere, corrigere poſſint primo loco, vel in defectum?*

Per quæ patet ſolutio argumenti ſuperiùs deſumpti ex *Clementin. attendentes*, neq; enim omnia vbique dici poſſunt; neque procedit argumentum ab authoritate negatiuè. Et verò ſi Clementina rectè expendatur, agit etiam de regularibus obſeruantiis; *in verb. inducant eaſdem ad impendendum in monaſteriis ſuis deuotum & debitum domino famulatum.* Hìc deuotus & debitus circa obſeruantias regulares non ſubſiſtit. *Iterum in verb. ad quæ omnia obſeruanda moniales per illos de quibus ſupra dictum eſt* (c.1. Epiſcopos & viſitatores) *compelli iubemus remediis opportunis.* inter omnia, & deuotus famulatus, & alia ſpecificata ſunt, quæ & obſeruantias regulares redolent.

24. *Præſertim in monaſteriis commẽdatis.*

Quod ad alterum argumentum *ex c.8. ſ.21. Trid.* ratiocinatio illius cap. admodum valet in contrarium: ait enim; *quæcunq; in diœceſi ad Dei cultum ſpectant, ab Ordinario diligenter curari, atque iis, vbi oportet prouideri æquum eſt.* cura ergo & prouiſio Ordinario competit, infert Concilium, *propterea commendata monaſteria*, &c. & via regia ad ordinarium reiicit, vbi non viget regularis obſeruantia: vbi autem viget; paternam admonitionem, & in defectum ſemeſtrem, per Epiſcopos tanquam delegatos Sedis Apoſtolicæ viſitationem & correctionem fieri iubet. ſicut ſupra diximus *per c.7. de off.ord. c.ea de ſtat. mon.* ſuperiori regulari primo loco deferri ordinariè ſuorum correctionem, in Capitulis culparum. Vbi animaduertendum 1. videri eam partem vltimam *d.c.8.ſ.21.* conceptam, quaſi de exemptis ſtatueret: nam viſitare ſaltem, & ſic corrigere ſubiecta ſibi monaſteria poſſunt Epiſcopi notoriè, ſine præuia monitione, aut expectatione ſemeſtri. *c.1. de cenſ. in 6. §. ſanè. §. vlt.* quid autem circa obſeruantias regulares poſſint ſtatuere, ibi non quæritur. 2. ſpecialiter loqui de commendatis patet *ex c.20. ſ.25. de reg.* vbi non comprehendi quædam declarat ſub iis, quæ aliàs de viſitatione monaſteriorum commendatorum definita ſunt, *videlicet d.c.8.ſ.21.* quidquid ſit hoc *c.8.* nihil conuincit de obſeruantiis ſingulare: quod non & in regulari diſciplina, & correctione exceſſuum locum habeat; in quibus Epiſcoporum iuriſdictioni ſubſunt, & obedire tenentur: atque ita nihil arguit de eo quod intenditur.

Quemadmodum edictis Præſidis prouinciæ : non ideo quis cenſetur non obligari, quod is coram eo conuentus ius habeat reuocandi domum ; nec imminuit authoritatem Papæ, aut obedientiam fidelium, quod Concil. Trid. 24.c.20. cauſas omnes coram locorum Ordinariis in prima inſtantia tractari voluerit. Itaque quamuis correctio clauſtralis, de plano, neque iudicialis, atque in leuibus tribuatur Abbati : extra controuerſiam tamen eſt (in caſu appellationis, in caſu regulari permiſſo) negligentiæ, euidentiæ, notorietatis, grauitatis, & vt multi volunt, etiam, præſertim ſi qua iuſta cauſa ſuadeat , præuentionis ; ſingulatim ad indicendam ordine iuris ſeruato punitionem, ex præſcripto canonum Epiſcopo competere iuriſdictionem. *Vt multis Tuſc. in V. Abbas.conc.7. maximè ex conſ. Egid.5. cui plures ſubſcripſerunt* , ſed & Epiſcopo viſitanti non mandat *d.c.in ſingulis* , vt denunciet Abbati corrigenda ; ſed vt ipſe reformet. ſicut *d.c.ea quæ* viſitatoribus iniungit, vt corrigendos Abbati in leuibus , Epiſcopo in grauibus,*d.1.c.in ſingulis*,denuntient.

25.
Conſuetudo.
Sed & optimè dicit Tuſcus conſuetudinem in hac materia tribuere iuriſdictionem. Atqui Epiſcopi harum regionum etiam quoad obſeruantias regulares ſoliti ſemper fuerunt,tam in prouincialibus quàm diœceſanis Synodis, quàm aliàs de regularibus ſtatuta facere , eorumque cauſas tractare , & ſuperiores non exempti eis obedientiam promittere : quid ni ergo teneantur eorum ſubditi , ſaluo ſaltem ordine cognitionum ?

26.
Quæ ad œconomiam ſpectant Epiſcopo non deferuntur, niſi vt ſit regimen boni patrisf. nō prodigi.
Porrò quæ pertinent ad regimen œconomicum , non ſubordinantur poteſtati Epiſcoporum. ſicut ad eos non pertinet, quid quiſque clericus domi ſuæ ; ad Præſidem prouinciæ , quid quiſque paterfamilias intra parietes ſuos agat : quem œconomum , condum, promum , pincernam ſtatuat ; ſi modo non peccet in leges publicas : ſit modò integer vitæ , ſceleriſque purus : ſit adminiſtrator frugi , neque res Eccleſiæ dilapidet. Quod ſi materia offeratur viſitationis , correctionis, diſciplinæ , inſtituti ordinis retinendi ; quin & prodigæ adminiſtrationis , excitatur officium à lege publica : in his valet Epiſcoporum poteſtas , ad rationes audiendas, exigendas,
27. inidoneum amouendum. *Trid.ſ.22.c.9. conſtit. Greg.XV. incip. inſcrutab.* Quin & in concurſu , ſuperiorum regularium etiam authoritati præualet ; *vt declararunt Concil.Trid. interpretes* 7. *April.* 1592. & præclarè diſſerit S. Auguſt. *in c.qui reſiſtit.*11. *q.*3.*ſi aliquid iuſſeris curator , nonne faciendum eſt ? tamen ſi contra proconſul iubeat. non vtiq́ contemnis poteſtatem , ſed eligis maiori ſeruire. Nec hinc debet minor iraſci , ſi maior prælata eſt. Rurſus ſi aliquid ipſe proconſul iubeat & aliud Imperator; numquid dubitatur illo contempto huic eſſe ſeruiendum ?*
In concurſu quando obediendum Epiſcopis?

28. ſed ſi verſemur extra materiam ſubordinatam , regularis priùs obedit Prælato, quàm Epiſcopo. Quomodo accipiendum, quod tradit Syluest. *in ſum. verb. obed. n.*8.9.10. *& authores apud Sanchez operis Moral.lib.* 6.*c.*2. aliique ſimilia referentes. quanquam in ordine Benedictino Congreg. Burſfeldenſis, communis obedientia deferatur Ordinariis ; quoad autem obſeruantias regulares Prælatis ordinis : ex quorumdam priuilegiorum conceſſione ; quorum tamen tenor diligenter eſt inſpiciendus , an cumulatiuam , an priuatiuam authoritatē tribuat:alioquin ſolicitudo ordinis adiecta,non autem authoritas, Epiſcopo iure competens , abrogata cenſetur. De Superiorum regularium Iuriſdictione, & an accumulatiua an excluſiua ſit ordinariæ , vide latè *Aſtrologiam Eccleſ. Scioppij q 7.n.*40.*& ſeqq.*
Quando Prælatis?

Nunc porrò inſpicienda eſt nota, quâ iudicetur quod ſupra , quod intra regulam ſit. ſiquidem in voto regularium obedientiæ id omne cenſetur implicitè comprehenſum , quod neceſſarium eſt ad regulæ obſeruantiam : adeoque in eo religioſus tenetur ſuperiori 29.
Poteſtas regulariū Prælatorum tota fundatur in voto ſubditorum, Papæ & Epiſcoporum in authoritate Eccleſiæ, illis obediendum ſecundùm regulā, his plenius.
obedire ex vi voti : in quo fundatur ſuperiorum regularium authoritas : & in quo differt ab Epiſcopali , & alia hierarchica Eccleſiæ poteſtate : quæ profecta eſt à Spiritu ſancto , quando *poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* quod iuuat Trid. *ſ.*24.*c.*10.§.1. vnde ſequitur Prælatos regulares præcipere non poſſe , niſi quod cadat ſub regulam ; religioſos non teneri. niſi quatenùs ſe extendat votiua obedientiæ promiſſio. Sed ſummus Pontifex & Epiſcopi pro regimine Eccleſiæ ea quæ conuenire videntur , conſtituere poſſunt, *d.*§.1. ex vi publicæ poteſtatis ſibi commiſſæ: citra reſpectum alicuius promiſſæ obedientiæ : qualem nullam ſpondent Laici ; non omnes , neque omnem clerici : non ipſis Epiſcopis ; ſed plerumque regularibus dumtaxat vouent religioſi. Vnde monialium clauſura ex vi voti exigi non poteſt in locis vbi neceſſaria non eſt ad caſtitatem regularem ſeruandam : poteſt tamen ex vi poteſtatis publicæ, ad leges ſalubres ferendas iure diuino Eccleſiæ conceſſæ.

In eo tamen & Epiſcoporum poteſtas , & 30.
Non tamen regularibus imponere poſſunt Epiſcopi, quæ ſunt ſupra regulam.
Prælatorum regularium authoritas conueniunt , quod ſicut hi nihil ſupra regulam, ita illi ordinariè nihil auſterius , aut rigidius imperare poſſunt, quam ſit cuiuſque ordinis inſtitutum , ad illiuſue obſeruantiam neceſſarium. Sunt enim gradus perfectionum in Eccleſia ; & in domo Patris ſupremi manſiones multæ : & in perfectione nemo creſcere cogitur inuitus. Non poſſunt ergo ſuperiores auſteritates rigidioris ordinis transferre ad gradum mollioris. Sed quam quiſque elegit ſpartham , in ea ſe exerceat. Eccleſia ſponſa Chriſti circumdata eſt varietate. acies eſt bene ordinata : in acie gregarij ſunt milites , ſunt triarij, ſunt equites , ſunt pedites , ſunt leuis armaturæ , ſunt cataphracti, ſunt haſtati , ſunt fundibularij , ſunt ſagittarij : in Eccleſia triumphante nouem ſunt ordines Angelorum: & ſub ſingulis ſui omnibus ordines. itaque qui molliorem regulam elegerint , nōn ſunt

cogendi

cogendi eam tranſcendere : qui rigidiorem; non tolerandi deſcendere. Omnes maneant ſuo in gradu religioſi ſui amphitheatri.

Itaque nota eius quod ſecundùm regulam

31. *Id eſt ſine quibus hæc ſeruari nequeat, aut difficulter.*

eſt, deſcribitur, quod neceſſaria ſit res ad obſeruantiam regulæ : adeo quod ſine illa valdè difficulter regula ſeruari poſſit. Leſſius *lib. 2. de iuſt. c. 41. dub. 9. n. 77. Vaſques in 1. 2. q. 95. art. 2. diſpu. 154. c. 4. num.* 10. vt non ſufficiat quod

32. *Tametſi conferant & abundantiori cautelæ ſeruiant.*

quid ex abundanti conferat ad pleniorem regulæ obſeruantiam. Alioquin præcipi poſſent multæ corporis afflictiones, vigiliæ, diuturnæ orationes, ieiunia, rigores, & auſteritates; quæ ad meritum & abundantiorem cautelam faciunt. ſed ſine quibus tamen bonus religionis ſtatus ſeruari poteſt. Qualia ſupra regulam Prælati imponere non poſſunt, nec regulares recipere tenentur; niſi veriſimiliter videant ſe aliter non poſſe peccatum vitare : alioquin ſupra regulam

33. *Vnde particularium lapſus alijs neceſſitatem non facit.*

præceptum, ſine quo obſeruantia ſtare poteſt, non obligat. Vnde Sanches *d. c. 2. num.* 45. tradit, ſi Prælatus ſoli vni imponit, abſque cauſa particulari aſperitatem, quæ eſt de neceſſitate communi, non id eſſe regulæ conſentaneum; ſed ſupra regulam; & *num.* 46. non poſſe propter culpam vnius, vel duorum, præcipi quidpiam toti collegio, cum obligatione ad culpam, quod ex vi regulæ non iniungitur, niſi ſub obligatione ad pœnam : quia hæc excedunt regulæ præſcriptum.

Enimuerò quoties certum eſt quod præcipitur eſſe licitum; incertum, an Prælatus poſſit præcipere; tenetur ſubditus obedire. *c. quid culpatur. 23. quæſt. 1. L. Miranda in manual. prel. l. 1. quæſt. 26. a. 6.* & quidem in omnibus quæ ſunt ſecundùm regulam explicitè vel implicitè *ibidem ar.* 7. & quæ ſunt infra regulam, dum tamen poſſint ordinari ad regularem vitam *ibid. ar.* 9. quin & in his quæ ſunt contra regulam in quibus Prælatus poteſt diſpenſare; non aliàs. *ibid. ar.* 8. nec in his quæ ſimpliciter ſunt ſupra regulam, niſi fortè in pœnam; aut cum aſſenſu maioris partis Capituli aliquid ſtrictiùs acceptetur. *ibid. ar.* 10.

Quæ omnia latius deducta ſunt vt per conſequentiam conſtet quid dicendum ſit ad quæſtiones propoſitas, ſi non de aſſenſu maioris partis Capituli aliquid ſtrictiùs acceptetur.

34. *Supra regulam rigida non rectè imponere inuitis.*

1. Supra regulam eſſe impoſitos diuerſos rigores, onera, auſteritates in hoc ordine, in hac domo nunquam aſſuetas.

2. Perperam mutari formulam voti immemorialem, & obedientiam ſuperiori regu-

35. *Formula conſueta profeſſionis non mutanda.*

lari dumtaxat promitti ſolitam, nunc exigi etiam Epiſcopo præſtandam.

3. Rectè & ritè Epiſcopum viſitaſſe monaſterium, & corrigenda correxiſſe, non

36. *Epiſcopum viſitantem rectè imponere pœnitentias ob obſeruantias regulares.*

tantùm circa communes canones; ſed etiam diſciplinam, & obſeruantias regulares; & pro exceſſibus notoriis, per rei euidentiam, aut confeſſionem, pro eorum modo pœnitentias impoſuiſſe : Cæteros, de quibus ſparſa fama, ad ordinariam ſuam inquiſitionem remiſiſſe. *iuxta cap. 1. §. vlt. de cenſ. in 6.*

37. *Non rectè abrogare antiqua ſtatuta regulæ & canonibus non inimica.*

4. Non tamen rectè viſitantem abrogaſſe membranas veteres ſtatutorum, quæ præfectæ in inauguratione præter regulam tradi ſolent, ab omni æuo; vt ſecundùm ea monaſterium regat, atque immemoriales conſuetudines, nullo iure improbatas. *aduerſante d. c. in ſingulis verſ. ſaluis, &c.*

38. *Præſertim moroſè in Viſitatione.*

Præterquam quod non ſit materiá viſitationis integra cœnobiorum ſtatuta, & mores antiquos abrogare, & noua edere : cum ea longum examen requirant : & viſitationis materia ſit in promptis, & euidentibus. *d. §. ſanè, vt diximus ſupra de off. ord. conſult.* 1. præſertim cum viſitantes circa quemque locum vno tantum die hærere permittantur, *c. inter cætera. 10. q. 3. & Concil. Trid. ſ. 24. c. 3.* ce-

39. *Quæ expedienda eſt celeriter vno die aut ſaltem arbitrio boni viri.*

lerrimè præcipit viſitationes abſolui. Tametſi Interpretes, *vt refert Zerol. prax. Epiſ. part. 2. in verb. viſit.* à Trid. negent tempus certum eſſe determinatum; prudenti tamen arbitrio viſitantium, pro eorum neceſſitate relictum, non ita extendendum, vt moræ graues ſint. quod fieri omninò aliter nequit, ſi in loco omnia illa examinanda ſint, & ſine tamen huiuſmodi examine volumen nouorum ſtatutorum condi non poteſt. Vndè rectè appellatum. Cùm hæc non ſint de materia viſitationis, nec illius priuilegia ſortiantur. Præſertim quæ executionem tribuunt decretis, non obſtante appellatione. *Trid. ſ. 24. c. 10.* Vi-

40. *Verſatur circa euidentia non litigioſa.*

ſitationis materia maximè verſatur circa particulares exceſſus, & defectus, (quibus promptum remedium dandum) in officiis diuinis, moribus, diſciplina, obſeruantiis. *d. c. 1. §. ſanè de cenſ. in 6.* habet & viſitatio modum procedendi magis patrisfamilias, quam iudicis. Quare ſi iudicialiter compiletur proceſ-

41. *Inſtar patrisf. viſitans corrigit.*

ſus, & procedatur ad pœnas criminum magis, quàm correctiones; ad cenſuras, relegationes; locum eſſe appellationi Interpretes Trid. ſæpè declararunt. Non patris hæc officium redolent; ſed iudicis, & legiſlatoris. Quin ex ſanctione Clem. VIII. 16. Oct. 1600. ar. 9. ſi ex decreto viſitationis grauamen irreparabile irrogetur, aut citata parte iudicialiter procedatur; appellationi locus eſt : etiam quoad ſuſpenſiuum effectum.

42. *Auferre nequit priuilegium eligendi confeſſarium approbatum.*

5. Perperam Epiſcopum monialibus prohibuiſſe, ne confiteantur confeſſariis, aliis quam ab eo deſignatis; ſi habent priuilegium eligendi quos lubet, ex approbatis ab Ordinario. Quia aduerſùs priuilegia, ſtatuere non poteſt. *d. Clem. freq. de exceſ. Prælat.* niſi quod Bulla Greg. XV. *incip. inſcrutabili* nunc in confeſſoribus monialium exigere videatur ſpecialem ad hoc officium approbationem, etſi nec in omnibus nec vbique ſit recepta.

43. *Nec ſemel correcta repetere.*

6. Neque rectè leues exceſſus, aut defectus, qui in hebdomadariis capitulis referri, agnoſci, pœnitentia aliqua expiari ſolent, ad trutinam ſuam ruſſus reuocaſſe, ad effectum

vt noua pœnitentia vindicentur: ſed tantùm ad generaliter monendum, increpandum, deterrendum impoſterum: niſi fortè tam tenui fidelia fuerint dealbati, vt conſeruatio diſcipli-

44. Niſi nimis mollis fuerit correctio, & periculum diſciplinæ ſit.

næ exigat aliquid vini Samaritani oleo ſuper infundi; increpito etiam ſuperiore, de nimia remiſſione, & mollicie. nam viſitatio inſtituenda eſt, tam in capite quàm in membris. *c.olim.X.de accuſ.* nam omne caput languidum infirmiter ſuſtinebit baſes diſciplinæ. Si caput ergo languidum, & membra languidè curat; Epiſcopus & viſitator pro ſuo officio rurſum poteſt pertractare, ne ſanies intus, malè obducta cute, putreſcat.

45. Regularis amoueri poteſt ab officio ſine ordine iudiciario.

7. Epiſcopum viſitantem in capite & membris valide amouiſſe ab officio monialem non rectè in illo verſantem, ſine ordine iudiciario. Quia Trid. *ſ.*25. *de reg. c.*2. omnes ad nutum facit amouibiles. & *d.c, ea quæ*, etiam ſuperiores atque Abbates ab adminiſtratione mouet, ſine ſtrepitu iudicij. *& c. qualiter* 24. *X. de accuſ.* ait ordinem aduersùs regulares perſonas non vſquequaque ſeruandum (egerat paulò antè etiam de publicandis non dictis tantùm ſed etiam nominibus teſtium, proximè au-

46. Facilius quàm alij & liberius.

tem, vt inquiſitionem fama, denuntiationem monitio, accuſationem inſcriptio præcederet) *quæ regulares perſonæ, cum cauſa*, inquit, *requirit, facilius, & liberius poſſunt à ſuis adminiſtrationibus amoueri.* & Greg. XV. *Conſt. inſcrutabili.*

47. Et ab Epiſcopo.

an. 1622. in exemptis Epiſcopis tribuit, vt ex rationabili cauſa ſuperiorem moneant, vt ad-

48. Citra infamiam.

miniſtrantes amoueat: quod niſi præſtet; ipſi faciant; quando opus iudicauerint. & ſic docet Tuſcus. *v. religioſi. conc.* 147. *ex Feder. de*

49. Leuioribus etiam ex probationibus.

Sen. conſ. 105. quod valet amotio Religioſi, ſine monitione, & proceſſu. Intelligo, dummodo non ex cauſa, aut modo, infamante, niſi illa ſatis probata: *vt diximus in Anal. iur. Pont. nou. de regul. n.* 46. eadem ratione tradit Tuſcus, *vbi ſuprà* leuiores probationes ſufficere ad corripiendos religioſos, quam inter Laicos, & in foro contentioſo.

Rationabiliter autem in ſtatutis Windeſim. *c.*3. *parte* 2. de procuratore ita dicitur; *ſi (quod abſit) negligens aut prodigus, aut contumax inuentus fuerit, ſepiusq́ue* (nota) *correptus, ſe emendare noluerit, ſubrogato in eius locum meliore, ad cella protinus* (nota) *cuſtodiam reuocetur.* quod, quia à Canonibus non abhorret; etiam ſeruari poteſt in ijs, qui non ſunt eiuſdem Congregationis, quando ſuperioribus ad maiorem Dei gloriam, & domus religioſæ vtilitatem viſum erit. cum *ex Trid. ſ.* 25. *de reg. c.*2. ſint amouibiles: & hîc prudenter procedendi modus tantùm præſcribatur.

Atque harum quidem particularium quæſtionum reſolutiones pleræque enucleatiùs infra examinantur *tit. de regular.* & Marchantius in libello, quem Baculum paſtoralem inſcripſit, Epiſcoporum in non exempta monaſteria præſertim ſæminarum poteſtatem, & in his præſectarum ſingulariter examinat.

CONSULTATIO II.

De præcedentia collegiatarum dignitatum ſupra Canonicos cathedrales.

CErtum eſt quando collegium cathedrale totum procedit aut conſidet omnibus præſerri; ſingulos autem Canonicos cum alijs dignitatibus contendere vix poſſe exiſtimo. Verùm eſt ex dignitate corporis membrorum prærogatiuam æſtimari; ſed ea non eſt tota in ſingulis; participant aliquid de ſole ſuo, & fratres Epiſcopi vocantur; interpretatiuè dignitatem habent; non verè: non enim ſinguli iuriſdictionem aliquam habent, aut adminiſtrationem, quæ quo eſt maior, eo & dignitas. Congruit ergo vt cedant ijs, qui verè eam habent, & ſuis ipſi radijs lucent. clerici & pueri ſcholares cum clero procedentes præcedunt quemcumque magiſtratum ſæcularem, inter quos nulla eſt comparatio, aliaq́ue innumera ſunt ſimilia. Statuit Boniſ. VIII. *in c. ſtatut. de reſcript. in* 6. cauſas apoſtolicas delegari. *nullis* (inquit) *niſi dignitate præditis, aut perſonatum obtinentibus, ſeu eccleſiarum cathedralium canonicis.* diſtinguit hos à dignitate præditis: malè; ſi ſub ijs comprehendantur: accedunt tamen nonnihil & ſuccedunt. Cæterùm quod eos ſpectat qui in cathedralibus dignitates obtinent, non exiſtimo alios Decanos contendere cum Decano cathedrali; ſed primas moribus Belgicis, vbi Præpoſiti non ſunt, ei deferre; ſecundas Archidiacono, propter amplitudinem Iuriſdictionis, quam ſub Epiſcopo habet in omnem clerum. *c.*7. *X. de off. Archid.* vbi & ea ſunt verba; *ſecundùm Romani ordinis conſtitutionem Archidiaconus maior poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi Vicarius reperitur.* Archipresbyteri etiam de iure magna eſt dignitas: cum in diuinis, non foris, etiam Archidiaconum præcedat. *c.*1. *& ibi DD. X. de off. archip.* quamuis nec quod de præcedentia in diuinis dicitur, in Belgio vllibi ſciam receptum. Pœnitentiariatus alicubi eſt dignitas, & ſubit partes aliquas Archipresbytero delatas in *c.* 2. *&* 3. *de off. Archipreſ.* dignitatem non ſonat Conc. Trid. *ſ.*24. *c.*8. theſauraria & Scholaſtria alicubi officia, alicubi ſunt dignitates. his ſimilibusq́ue (ſalua conſuetudine, ſuprema talium ſcruporum arbitra) præferendas puto primas Eccleſiarum collegiatarum dignitates propter iuriſdictionem, & adminiſtrationem eminentius illis competentem. Quam ſemper conſiderant, qui huiuſmodi controuerſias tractant. *vt Chaſſanæus per totum cathalogum gloriæ mundi, & ſpeciatim parte* 4. *conſid.* 38. vbi & nuncupatim decidit Decanos aliarum eccleſiarum canonicis cathedralibus ſingulis præſerri.

1. Canonici cathedrales, vt ſinguli non præcedunt aliarum eccleſiarum dignitates.

2. Dignitates minores in cathedralibus an collegiatas præcedant?

De Procurator. & Mandator.

CONSULTATIO I.

Mandatarius qui pecuniam meam habet vſuras debet ex mora, aut per interpellationem.

SI procurator meus, quæſtor ſeu receptor pecuniam meam habeat, ex mora vtique vſuras mihi pendet. *l.* 10. §. 1. *D. mandati*, multò magis ſi pecuniam meam in vſuras vel reditum dederit. *d.* §. 1. mora autem fieri intelligitur, ſi interpellatus non ſoluerit. *l. mora. D. de vſur.* ſed hoc ſæpè difficilis eſt definitionis, vtpotè magis facti, quam iuris; ideoque iudicis examine eget. *d. l. mora.* adeò vt noo parum eius arbitrio tribuatur. *Menoch. caſ.* 220. vbi & (præterquam quod dies interpellet pro homine) caſus 17. refert, in quibus ex re, non

1\. Et citra eam ſæpè v. g. eccleſiæ & minori.

perſona, id eſt citra interpellationem in mora quis eſſe intelligitur, vt vſuras debeat. Et ſingulatim rei fiſco delatæ conſcius poſſeſſor, fur, violentus occupator, pecuniam ſocietatis in rem ſuam vertens, debitor qui facit, ne poſſit interpellari, debitor minorum, eccleſiæ, libertatis, &c.

2\. Et ſufficit aliquin vnica interpellatio.

Sed & vnica interpellatio ſufficit etiam extraiudicialis. *vt Menoch. ibid. n.* 29. *latè proſequitur: Ferreti & Caraſij argumentis reſpondens.* Seria tamen atque ipſi debitori, non ſeruo aut famulo facta requiritur. Nam ſi defuerit petendi debiti inſtantia, non protinus per debitorem mora facta intelligitur. *d. l. mora. Menoch. vbi ſup.* v.g. ſi debitor & creditor leuiter conferentes de ſolutione, de parandis nummis, de diſtrahendis rationibus colloquantur, non hic illum vrgeat inſtanter, vel ille ſe aliqua exceptione, vel excuſatione, *vt plures adfert Menoch. vbi ſupra ad fin.* tueatur: vt maximè ſi debitum non ſit liquidum: *l. ſi quis. l. ſciendum. D. de vſur.* ſi modo nihil fraudandi cauſa ſimuletur. *l. ſi moda ibid.*

Vnde fit vt quæſtores, & bonorum alienorũ adminiſtratores, qui parem corrogando ferè & erogando calculum faciunt, ante ſupputatas rationes vix in mora eſſe videantur: ſed neque poſt illas, ſi continuata adminiſtratio priorum rationum reliqua in poſteriorum onera exegerit; vel interpellati exinde non ſint: exceptis caſibus apud Menoch. recitatis: ac imprimis minorum, quibus ſine interpellatione debentur vſuræ. *l. minorum. C. in quib. cauſ. in integ.* adeoque eccleſiæ, quæ iure minoris fruitur. *c. auditis de in integ. reſt.*

3\. Dolum & culpam omnem non caſum præſtat.

A procuratore dolum & omnem culpam, non etiam improuiſum caſum præſtandum eſſe, manifeſtum eſt: *l.* 13. *C. mandat.* omnem culpam intelligit Del-Rio. *ad leg. contractus D. de reg. iur. V. mandatum in interp. etimolog.* omnis gradus; adeoque leuiſſimam: cum lex excipiat tantùm inprouiſum caſum. Quoniam aliena negotia aut ſuſcipienda non ſunt, aut exactiſſimo officio gerenda. *l. in re mandata. & ibi gloſ. C. mandat. Del-Rio vbi ſupra in analog. interp.* qui etiam minimam culpam in hoc negotio, vbi mandatarius ſpondere videtur induſtriam, in gradu leuis culpæ conſtituit; ne re ipſa diſſentire videatur ab ijs, qui in mandato leuem tantùm præſtandam contendunt. Quod nonnihil proniùs recipiendum eſt in ijs negotijs, quæ non parum ad naturam locati vergere videntur: v.g. in quæſtoribus, receptoribus, & procuratoribus bonorum, qui mercedem pro opera accipiunt: ex ratione legis *ſi vt certo. §. nunc videndum. D. mandat.* vbi, ſi merces acceſſit in depoſito, etiam culpa exhibetur; vt in empto, locato, dote, pignore, ſocietate: dum iam vtriuſque cauſa negotium agi videtur; & à mandati natura, quod eſt gratuitum, recedi: præſertim dum quæſtores ſordidi ſunt, vt operam locent, non verò vt aduocati gratis poſtulent, aut alij litem procurent; qui communi cenſura à finibus mandati non excluduntur.

Vt in agendo, ita & in negligendo mandata culpa admiſſa præſtanda eſt: *d. l. in re mandata nec quicquam* in alienorum negotiorum *adminiſtratione neglectum*, inquit, *ac declinatum culpa vacuum eſt*; ſed in vtroque ita ſe gerere debet mandatarius vt bonus paterfamilias. vt is ergo, ſi debitis, præſertim vſurarijs, grauetur, pecuniam penes ſe otioſam non ſeruat, ſed debita redituſque exſoluit; ita & procurator totorum bonorum, præſertim cuius Dominus peregrè agit, ſi otioſam Domini pecuniam habet, in exſtinguenda debita redituſque redimendos impendere debet. Nam *& id quoque ei mandari videtur vt ſoluat creditoribus. l. ſed &* 59. *D. de procurat.* Id enim videtur in generalitate adminiſtrationis comprehenſum, non tantùm vt quis recipiat pecuniam Domino debitam, ſed & ſoluat creditam. Et quamquam *d. l. ſed &* ſubijciatur legi quæ de generali libera adminiſtratione mentionem facit, non tamen cauſam ex liberis mandatis, ſed ex generalibus accipit, vt in gerendis negotijs generaliter agat citra alienationem quod vtilitas Domini exigit, quod ipſe bonus paterfamilias, ſi adeſſet, præſtaret. 4. Et quicquid neglectũ eſt.

Porrò procurator citra Domini voluntatem bona pignori dare non poteſt: *l.* 1. *C. ſi aliena res pig. dat. ſit.* tametſi exceptio aduersùs Dominum detur, quatenùs in rem verſum ſit, quod eadem lex rurſus reſtringit ad id, quod numeratum eſt, vt non mox pecuniæ verſæ citra Domini moram petantur vſuræ: vt ne quidem procurator totorum bonorum ſine ſpeciali ſeu expreſſo Domini mandato alienare poſſit, niſi res quę facile corrumpi poſſint: *l. procurator totorum* 63. *D. de procurat.* quod conceſſum videtur ei, cui generalis & libera adminiſtratio eſt conceſſa: *l. procurator cui* 58. *D. eod.* ſed hic exigere, & aliud pro alio permutare poſſe dicitur. ſed *in l. quæ rat. §. litera verſ.* 5. Rem Domini non poteſt oppignorare, etſi generalem non liberam adminiſtrationem habet.

 quærat.

qua rat. generaliter vt vendere poſſit permittitur, ſed eius Domini qui peregrè profectus eſt: & rarum eſt vr ex generali clauſula alienare mandatarius poſſit, niſi ſpecialiter mandatis comprehendatur. *qua de re tota latius videri poteſt Tuſcus, V. mandatum, concluſ.* 50.51. 52.45.41.42. Quapropter in huiuſmodi generalitate valde apprehendenda eſt conditio
6. Nec libera extenditur ad donationem.
mandantis, mos illius, & regionis; cauſæ, loci, perſonæ, aliæque circumſtantiæ. *l. filiuſf.* 7. *D. de donat.* vbi & libera pecuniæ adminiſtratio non extenditur vt perdat; neque vt do-
7. Niſi ex circumſtãtiis.
net: niſi ex perſona hoc potuerit colligi: vt ſi filius ſit ſenatoriæ dignitatis, ſed & aliàs in generali mandato non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, *c. in generali de reg. iur. in 6.* vnde vendere, alie-
8. Sed tranſactionem.
nare, oppignorare, præſertim immobilia & duratura, nec Prælatis permittitur; quibus tamẽ libera adminiſtratio videtur conceſſa, ſicut adminiſtratoribus reipublicæ, quibus tranſigere licet: *l. præſes C. de tranſaction.* quod tamen iis, qui generale tantum mandatum habent, non eſt conceſſum. *l. mandato* 60. *D. de procurat.* atque hæc ideò; quia ius aut mos Prælatorum non eſt immobilia vendere. *tot. tit. X. de reb. Eccleſ. non alien.* adeoq́ue nec licebit receptoribus Eccleſiarum, quamuis generale & liberum mandatum habentibus, res Eccleſiæ alienare, vel oppignorare: vt nec tutoribus, eorumve adeò mandatariis. *D. & C. de*
9. Nec immobilium alienationem ex ratione perſonæ.
reb. & pred. minor. ſine decreto non alienand. conſequenter mandator generaliter & liberè nobilis aliquis, ſeu diues, non mercator, ſeu qui prædia ſua non ſolet alienare, generalibus verbis non cenſebitur mandatario alienandi facultatem feciſſe, quia in ſpecie non eſſet id conceſſurus: multò minùs, vt fide iubendi, ita oppignorandi pro debito, quod non eſt domini, aut non in ſolidum eſt: id enim eſt perdere, & donare; quod non eſt conceſſum vel ei, cui data eſt libera adminiſtratio. *d. l. filiuſf.*

Quibus omnibus attentis cum non conſtet L. receptorem bonorum Eccleſiæ, ſeu minorum, vnquam penes ſe habuiſſe pecuniam otioſam durante adminiſtratione, ſed illa demum finita, cum mandatum erogandi ceſſauit, ad vſuras prioris temporis condemnari non poteſt, niſi fortè iudex excuſſis iterum rationibus aliud poſſit deprehendere; quo caſu vel vſuras præſtare teneretur ex re Eccleſiæ, ſeu minorum debitas: *d. l. minor.* vel ſarcire culpam, qua neglexit redimere reditus bonis incumbentes, (quod & is teneretur, qui non moram, ſed culpam hanc in rebus aliorum commiſerit) poſt redditas autem & liquidatas rationes tenetur, mora contracta non tantùm ex re, ſed etiam per interpellationem; quin etiam ante liquidatas rationes quoad eas ſummas, quæ nullam patiebantur controuerſiam, & quibus nulla erogatorum par eſſe noſcebatur compenſatio. Denique ex rationibus delenda eſt pecunia ſub vſuris aut reditu ſumpta, ſine ſpeciali vel expreſſo mandato bonis hypothecæ ſuppoſitis, excepto tamen quod in 10. Niſi in rem ſit verſum aut iudicio communi vtiliter geſtum.
rem Eccleſiæ ſeu minoris verſum eſt: non tamen ſupra quam numeratum eſt, id eſt, ſine vſuris: niſi fortè ita vtiliter ſub vſuris acceptum ſit, vt boni viri arbitratu non aliter fieri potuerit, vt ei officium ſuum non ſit damnoſum, ſed præſtetur ei; *quidquid eo nomine vel abeſt ei, vel abfuturum eſt*, *l. 2. in fin D. de negot. geſt. l. 19. §. penult. & ſeq. l. 23. l. 31. §. liberto l. 45. D. eod.* vtiliter inquam, iudicio ho- 11. Etſi Euentus non reſponderit.
minum communi, etſi effectum non habeat negotium, ſine eius culpa, *l. 10. §. 1. l. 22. D. eod.* adeoq́ue ad terras aggere vtiliter omnium prudentum iudicio cingendas, etſi ob extrinſeca impedimenta id non ſucceſſerit.

De in Integr. reſtit.

CONSVLTATIO I.

Quando minori aduersùs curatores ſimul & aduersùs poſſeſſores agere liceat?

EST in arbitrio minoris curatorem actione perſonali conuenite: *l. 1. D. de tutel. & rat. diſt.* vel poſſeſſorem rei vendicatione: *l. fin. C. de act. & oblig.* minor enim tam reſtituitur rebus propriis, quàm à curatore damnum requirit: nullo ei præiudicio per electionem generando. *l. vlt. C. ſi tutor vel cur. inter.* imo conſulit Imp. Anton. vt læſus, ſi tempora reſtitutionis non exceſſit, reſtitutionis auxilium accipiat: ſin aliàs; curatores conueniat. *l. 1. eod.* neque verò interuentio illorum impedit illud iuris beneficium. *l. 2.* vt licet ab illis perſonali actione ius ſuum conſequi poſſit, nihilominus tamen reſtitutionis auxilium detur. *l. 3. eod. c. 1. c. 2. in 6. de reſt. in integ.* exceptionem tamen id patitur in caſu *l. properandum. §. fin. C. de iud.* quoad damnum peremptione inſtantiæ minori culpâ curatoris datum, vt in curatoris defectum tantum reſtituatur: ſed id ſingulare, vt plura per eandem legem ſancita ad lites certo ſpacio coarctandas in gratiam publicæ tranquillitatis. In caſu item fraudis aut colluſionis ea electio obtinet. *l. etiam 45. §. fin. D. de min. c. 1. §. 1. de reſt. in 6.* nec tamen negatur reſtitutio in omnibus iudicialibus. *d. c. 1. in princ. c. 2. eod. c. 1. 2. X. eod. c. 5. X. eod.* ita tamen vt non tam leuiter, quàm in contractibus, reſtituatur in iudiciis: ſed ſi grande damnum ſit minoris, multumq́ue interſit corpora potius habere, quàm actionem. *l. 9. in principio D. de minor. l. 1. C. ſi aduerſ. vend. pig.* authoritas id meretur iudiciorum: ob quam cum minor inuitus curatorem non accipiat; ad lites accipit. *§. 2. inſt. de cur.* Cæterum ſi minor ipſo iure munitus eſt, vt in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria, quas per epito-

epitomen *eo tit.* habet Cuiac. *in Cod.* aut contractus ipſo iure non valet, ceſſat reſtitutio. *Cuiac.in partit. C.ſi tutor.* conſormiter, quæ alia iuris loca 1. curatores conueniendos, & in ſubſidium poſſeſſores innuere videntur, ad exceptiones pertinent: *v.g. in d.l.1. C.ſi tutor. Buſ.in l.13.§.pomp.D.de minor.gloſ.in l.polla. C. de his quib.vt indig.* vt maneat Regula, electionem minori competere, ordinarium ſimul & extraordinarium remedium. *Cuiac.in parat.C. ſi tutor.* Ad quem modum in ſimili procedit lex *ſeruos. C. ſi vendito pignore agatur.* vt illegitimè venditi ſerui vendicari poſſint, vel creditor in id quod debitoris intereſt conueniri *l.1.eod.* quia enim nullitas naſcitur ex ſolemnitatum ſubſtantialium omiſſione, *l.1. C.de fide & iure haſta fiſcalis & ibi gloſ. in verb. omni ordine*, & quod nullum eſt, nullum præſtat impedimentum, nullum iuris producit effectum, dominij tranſlatio impeditur, & præſto eſt vendicatio: *l.1.D.de reb.eor.l.5.§.manet actio. ibid l.11.C.de præd.minor.* Neque porrò obſtat *l.4.& vlt.C.ſi vend.pig.agat.* vbi non obſeruatis quæ in diſtrahendis pignoribus celebrari conſueuerunt aduersùs poſſeſſorem datur actio dumtaxat, ſi fraudem eum participaſſe doceri poteſt: quippe non neglectis ſolemnitatibus, ſed per fraudem ibi facta eſt venditio, v.g. minori per colluſionem pretio, aut contra pactum (quo ſpectant iuxta Cuiac. *l.4.7. 9.10.D.de diſtract. pignor.*) tum enim ſubſiſtit venditio, & ex fraude conuenitur venditor, & ſi particeps eſt etiam emptor: ſin minus; ille ſolus: quando autem ſubeſt nullitas, arbitrium eſt penes debitorem, quem conueniat. *d.l.1.C.ſi vend. pig. agat.* ita Cuiac. *in paratit. eod. tit.*

CONSVLTATIO II.

Quamdiu Eccleſia reſtituatur.

ADuerſantur. *c.1.3. X. de reſt. in integ. l. vlt.C. de temp.in integ. reſt.c.1.reſt. in 6. c.5.X.eod.*

Alexander III. *in d. c.1.* dicit quod Eccleſia iure minoris debeat ſemper illæſa ſeruari; & repetitur ab Innoc.III. *in d.c.3.eod.*

Contra autem facit quod fauor minorum (quo vtitur Eccleſia *d.c.1.3. Euerard. in loc. à minor.in prin.& n.20 poſt gloſ. & Panorm. ad d.loca.* non operatur reſtitutionem vltra quadriennium: *d.l.vlt.* & conſentaneè de ipſa Eccleſia deciditur, *in c.1.de reſt.in 6.* & hæc regula eſt vera; ideoque illud *ſemper in d.c.1.X.* non ſignificat tempus, ſed caſum: 1. omni caſu non omni tempore, ſeu quandocumque, ſeu quotieſcumque læditur: læditur millies, reſtituitur millies: *vt vult. gloſ. ibid. Villagut. de reb. Eccleſ.alien. reſt. lib.1.c.73. in princ.* nec in ſermone nouum eſt, vt temporum, pro numerorum, vocabulis vtamur. exceptionem tamen addit Greg. IX. *in d.c.1.in 6. de reſt.* niſi præuaricationis vel fraudis manifeſtæ probetur ſuper hoc interueniſſe commentum, aut alia rationabilis cauſa ſubſit: vt *in d.c.5.* vbi poſt 45. annos reſtituitur Eccleſia. Quæ clauſula conformis eſt illis Bonif. VIII. verbis; *in c.2.de reſt.in int.in 6. niſi aliquid rationabile appareat, quod aliud ſuaſerit faciendum*: & illis generalibus edicti prætoris, *ſi qua mihi iuſta cauſa videbitur.* & ob eam generalitatem cauſarum, quæ ſuperiorem mouere debeant ad idem beneficium concedendum, vt loquitur Greg. Et quia alij aliis cauſis facilius mouentur, fortè inde factum vt tranſlata ea doctrina ad minores, tempora reſtitutionum vix amplius ſeruentur. *Myn ſ. obſ.l.1. obſ.51. Bugnion. leg. abrog.l.1.Satyr.38.*

CONSVLTATIO III.

Quando minor recuperato prædio cum fructibus, vſuras ſoluat pretij in rem verſi?

VNà cum prædio minoris ſine decreto alienato reſtituuntur fructus: doli tamen exceptione repellitur minor ſi de in rem verſo doceat emptor, nec ille offerat pretium cum vſuris. *l.ſi fundus § fin.l.ſi pupillorum. § fin. D.de rebus eorum qui ſub tut. l. tutor in fin. D. de minor.l. vtere.14.l. ſi præd. C. de præd. min. ſine decret.* quia qui reſtituitur in integrum vt in damno morari non debet, ita nec in lucro. *l.1. C.de reput. quæ fiunt.* Sed pone pretium impenſum eſt in redemptionem reditus annui, & ſolutionem lapſorum canonum; ſiue pone duobus creditoribus ſolutum pretium, cui alteri vſuræ debebantur, alteri non item; atque ita vtrumque verſum eſt in rem minoris: an ergo vt redempti reditus, ita & canonum lapſorum priori creditori ſolutorum vſuræ præſtabuntur, quæ 1. creditori non fuiſſent præſtitæ? d. lex quidem *tutor in fin.* de pretio & vſuris reſpondit actiones dandas: vtique ſi ad minores accepta pecunia perueniſſet: ſed *d.l. vtere* vſuris addit, *quæ fiſco deberentur*: d.l.ſi prædium, *vſuras quas præſtitura eſſet*, *l.1. C.ſi maior.fact.lib.5.* poſſeſſio cum fructibus reſtituitur, ita vt fœnebris pecunia (quæ vt creditori debebatur ait gloſ.) cum competentibus vſuris reſtituatur. Quare videtur ſi apud creditorem non erunt præſtandæ vſuræ neque fore præſtandas apud emptorem. Quomodo *d.l ſi pupillorum*, non grauioribus vſuris valere obligationem, neque ius prioris creditoris ad ſequentem tranſire decernit. & facit ratio *d.l.1.* lucrum non facere debere minorem, ſed nec in damno eſſe debere: morabitur minor in damno, ſi pecunia non vſuraria, aut fœnebris apud creditorem, vt lapſi iam canones, fiat vſuraria ac fœnebris apud emptorem: (quæ quidem tum non habent natu-

ram

ram vſuræ vſurarum ; quia emptori ſoluenti ex precio canones non ſunt vſurarum lucra, vt ea cauſa nihil obſtet) Atque ita *d.l.* 1. *de Rep.* ex ſuprad. themate infert ita ; *& ideo quidquid ad eum peruenit hoc debet reſtituere* : vſuræ autem lapſorum canonum cenſeri non poſſunt perueniſſe, cum eas non deberet, & iis ſolutis factus non eſt locupletior : quod conſiderat *l.* 1. *C. ſi aduerſus cred.* quia nec pretium conſumpturo datum reſtituitur. *l. quod ſi minor.* §. *reſtitutio. D. de minor.* in qua lege Paulus ſolum pretium reſtitui iubet, etſi res cum fructibus redditur, *l.* 4. *C. de pred. min. & l. patri.* §. 1. *in fin.* iubetur eatenus ex pretio reddere, quatenùs ex ea pecunia locupletior eſt ; ſi quid minor conſecutus eſt mutuò, reſtituit, *l. minor.* §. *prædia eod.* ad ſuam æquitatem per in integrum reſtitutionem reuocatur res, vſuris pecuniæ, quam conſtiterit ex tutela deberi, reputatis, & cum quantitate fructuum perceptorum compenſatis. Vſuras autem docet *gloſ. ibid. in V. reput.* ideo deberi, quia cucurriſſent fundo non dato ; aliàs contra. Si enim cucurriſſent vſuræ ; doli exceptio *per d.* §. *quamquam & alia loca* oritur, cum tantò locupletior ſit minor, tantum ei ſaluum ſit. Quod niſi ſic dicamus ; contingit plerumque vſuras pretij longè excedere fructus prædij, præſertim ſi centeſimas aut alias graues mercator fortè exigat, vt vocat *d. l.* 1. *C. ſi maior.* competentes vſuras, cum prædia, & res immobiles, vſuras pretij 4. in 100. pendere vix ſoleant, atque ita fructus non tantùm minori perire, ſed magnam partem prædij reſtituendo amittere oporteret ; quod intentioni legiſlatorum minoribus ſuccurrentium videtur aduerſari. Quæ eadem valde attendenda ſunt cum res Eccleſiæ, quæ iure minoris vtitur, iubentur reſtitui.

CONSVLTATIO IV.

An reſtitutiònis petitio executionem in minoribus & Eccleſia ſuſpendat, vt in aliis appellatio?

ADuerſantur *c. ſuſcitata de reſt. in integ. & tit. C. in integ. reſt. poſt. ne quid noui.* quod appellatio maioribus præſtat hoc beneficio ætatis conſequuntur minores. *L. præſes. D. de minor.* appellatione pendente, nihil innouandum. *D. nihil innouand. app.* ita in integrum reſtitutione poſtulata ne quid noui fiat lex iubet, *C. eo. tit.* ſententiam pari gradu appellationis vel in integrum reſtitutionis ſolemnitate ſuſpendi refert lex ſi *cauſa C. de tranſact.* Econtrario tamen in *c. ſuſcitata, de reſt. in integ.* ſententia lata non ſuſpenditur per petitionem reſtitutionis in integrum ; ſed ſub cautione mandatur executioni. variè torquetur hoc *cap.* cenſent aliqui illud eſſe ſpeciale, quippe ſententiam latam fuiſſe à ſummo Pontifice : & in rem iudicatam tranſiuiſſe, quando per ſupplicationem non differtur executio. *Authent. qua ſupplicatio C. de prec. Imp. off.* 2. quod præſumptio malitiæ petentis reſtitutionem *in d. c.* ſuſpenſionem impediuerit. *Ita Corſet. & Aufrer. in quæſt.* 54. ſed Lanfranc. *c. quoniam.* 8. *excep. n.* 9. *de prob.* cenſet reſtitutione infra decem dies petita, ab eo qui ſyncerus apparet, ſuſpendi executionem ſententiæ: Theſau. *deciſ.* 181. *num.* 3. 4. iudicatum refert à ſenatu Allob. pro ſuſpenſione. Cæterùm non ſe fundat Pontifex in eo quod ipſe iure Imperatoris vtatur, neque tranſiuerit ſententia in rem iudicatam : quia & minores (quorum iure Eccleſia, & monaſterium vtitur de quo ibi agebatur) contra rem iudicatam reſtituuntur. *C. ſi aduersùs rem iud.* & poſt eum tit. ſequitur aliàs generatim. ſtatuens *reſt. in integrum poſtulata ne quid noui fiat*, & dicit Pontifex *ſententiâ latâ*, *aliàs* dixiſſet re iudicata, ſed per excogitatam malitiam (ſicut ex pluri- Niſi malitia appareat.
mis præſumptionibus videbatur) effectum ſententiæ in damnum Epiſcopi contingeret impediri, æquitate penſata duximus prouidendum : Satis ſignificat, æquitatem ſe ſequi non corticem rigidi iuris, quem excludi voluit ob plures præſumptiones excogitatæ malitiæ. Rurſus ſi dicimus poſt decem dies à ſententia Pontifici ſupplicatum eſſe ; alia eſt æquitas contra iuris rigorem, in eo quod ab Epiſcopo exigitur idonea cautio, quæ non exigitur cum poſt 10. dies ſupplicatur. *d. Auth. qua ſupplicatio, & Azo ad eum tit. de prec. Imp.* fundetur & hæc æquitas à Pontifice in verbis ; *propter diuerſas ſuſpiciones.* Quare optimè Veſtrius *lib.* 8. *prax. c.* 3. *n.* 15. pro regula ſtatuendum ait per reſtitutionem poſtulatam ſuſpendi executionem : pro exceptione ; niſi ſuſpicio malitiæ vrgeat : & dummodo reparabile ſit, quod executioni demandaretur. *n.* 16. 17. *Capel. vbi ſup.* cautionem autem præſtandam parte tantum petente, & quando de ſufficientia exequentis eſſet periculum, neque de expenſis iudicialibus dumtaxat ageretur, quæ ſine cautione exigi ſoleant. *d. n.* 15. *ſub. fin.* apud nos, vbi materia conſignationis frequentatur, & prouiſionalis conſignatio plerumque obtinet ſtatutis multorum locorum, vt pendente quæſtione reſtitutionis, ſine præiudicio illius rei iudicatæ, tranſactionis, contractusúe obſeruatio iniungatur : ſic, vt noui nihil fit contra minorem reſtitutione petita, ita neque contra poſſeſſorem, qui ante definitionem reſtitutionis non eiicitur poſſeſſione, fructus colligit, &c. Itaque contra annuam præſtationem reſtitutione petita, non turbabitur poſſeſſor per iudicium reſtitutionis, ſed eam continuat minor lite pendente vſque ad definitionem.

CON-

CONSULTATIO V.

Res monaſterio legata, ab eóque vendita, à conſanguineis legantis retrahi poteſt.

CAia cùm matrem & In conuentu N. plures moniales ſibi ſanguine iunctas haberet, eidem matri & conuentui fundum legauit, quem deinde mater & conuentus vendidit. Titius teſtatricis & hæredis cognatus iure gentilitij retractus eum ab emptore auocare, & in ſe tranſcribere contendit; quod ius ei emptor negat competere, qui non ſit conſanguineus monaſterij vendentis.

Quæritur quid Iuris?

1. Secundùm mores noſtros, quia dominium non abiit in monaſteriũ.

QVæſtio hæc dupliciter conſiderari poteſt, ſecundùm mores noſtros; vel ſecundùm ius ſcriptum. Secundùm hoc quidem Eccleſiæ dari, legarique poteſt, & priuilegio ſpeciali dominium in eam ſine traditione transferri: ſecundùm mores noſtros, & Principum edicta, res immobiles manibus mortuis dari, legariúe nequeunt, earúmue dominium in eas afferri. Si quæſtionem ergo expendimus ad mores noſtros; præſupponendum eſt In gratiam conſeruandarum familiarum conſanguineis tam diu ius retractus competere, quamdiu ea conſuetis ſolemnitatibus coram domino, quem illa recognoſcit, eiuſque curia, non fuit tradita, in eamque emptor inueſtitus. & nonnullibi deinde ad annum vſque & diem; alibi ad tempus factarum proclamationum dumtaxat, & inueſtituræ. Igitur cum monaſterium rem Immobilem acquirere, in eaque inueſtiri nequeat: tantiſper ei familiæ, cuius fuit ante monaſterij legatum, donationemúe, ſinguliſque conſanguineis ius retractus integrum manet, cum medium inutile extrema coniungi non impediat, neque impedimentum præſtet, quod de iure non ſortitur effectum. Sic & regula Catoniana ea non complectitur, quorum non omne ius à tempore conditi teſtamenti conſumitur. *l. 1. l. 3. l. penult. D. de reg. Caton. l. cætera 41. §. 1. de leg. 1. Cuiac. obſ. lib. 4. c. 4.* Itaque inter-medij facti aut iuris monaſterij ratio non habetur, non magis, quàm in poſtliminio reuerſis eorum quæ apud hoſtes acciderunt. Et in non diſſimili caſu tyrannidis Tiraq. *de retr. §. 32. gl. 1. n. 87.* atque hoc caſu magis monaſterium iure vel inſtar creditoris, quàm domini vendere cenſetur, vt valorem pretiumque habeat permittente hærede, vel

2. An hoc monaſterium rei legatæ vel pretium?

quod opinetur re immobili contra edicta monaſterio legata pretium deberi (vt non malè multi cenſent) finis legis vendente monaſterio ceſſet, eaque de duraturo non momentaneo dominio accipi debeat, *l. pro patri. §. verſu. D. de in rem verſ.* vt cum quis capere rem vetatur citra ſuum delictum, tunc hæres tenetur ad æſtimationem. *l. apud Iulian. §. fin. cum l. ſeq. de leg. 1. l. fideicommiſſa. §. ſi ſeruo de leg. 3. Menoch. l. 4. præſ. 220. n. 5. VVameſ. conſ. 409. n. 3. conſ. 416. tom. 1. de teſt.* vel quantum ad ſe pertinet piam teſtatricis voluntatem hæres interturbare nolit. Quæ eius agendi ratio reipublicæ vel familiæ iura non imminuit; ſed ex eius conſenſu ſeu conniuentia venditione facta eius conſanguineis, ſine reſpectu perſonæ vendentis, retractus datur. *Tiraq. de retr. §. 1. gl. 2. n. 58.* Qui & generaliùs docet, dum res aliena venditur conſentiente vel conniuente domino, retractui gentilitio locum eſſe. *ead. gloſ. 2. n. 18. 19. 20.* & creditore vendente debitoris conſanguineos rem venditam retrahere poſſe. *§. 1. gl. 14. n. 18. & alin.* Erit ergo locus retractui re à monaſterio ſic vendita. Et quamquam diceremus monaſterium iure domini vendere; tamen quantiſper non eſt facta inueſtitura, agnatus retrahere poteſt, vt dictum eſt, ſoluto eo pretio, quod interim per ſecundos tertioſue contractus conſtitutum eſt; quod æſtimationem facit rei, quæ etiam per legatum aut donationem tranſlata eſt; in qua donatione aut legato quamuis communiter receptum ſit, vt retractui locus non ſit: *Tiraq. de retract. §. 14. n. 90. §. 25. n. 1. & 2.* tamen in contrarium iuit Coraſius *Miſcel. l. 3. c. 3. nu. 4.* cuius doctrina in noſtro caſu vel ideo maximè poſſet obtinere, quod per ſecutam venditionem ventum ſit ad æſtimationem, & pretium. Cuius defectus pro cauſa excludendi retractus ab aliis allegatur: nam vbicumque pretium eſt, aut quod æquipolleat, retractus admittitur. *latè Tiraq. §. 1. gl. 14.* Ratio certè retinendi in familia patrimonij omninò hîc militat, quæ potius ſequenda, quàm verba legis, in quam committit, qui ea amplexus contra illius nititur voluntatem. *l. non dubium. C. de leg.* nec legem captare, ſed qua mente feratur animaduertere oportet. *l. penult. D. ad exhibend.* & dubitandum non eſt, quod ſi legem retractus ſtatuentes de noſtro caſu rogati fuiſſent, id, quod diximus, ſtatuturos fuiſſe: adeoque pro ſtatuto habendum eſſe. vt in materia retractus argumentatur Tiraq. *de retract. §. 26. nu. 45. ex ſententia gloſ. in l. tale pactum. § vlt. ff. de pact. cum concor. à Tiraq. omnium lautiſſimè congeſtis, in rep. l. ſi vnquam in princ. num. 56. inter tam multa. C. de reuo. dona.*

3. Retractus locum habet quamdiu aliter nõ eſt rite inueſtitus.

4. Ratio retractus hic locum habet, quæ?

Quare idem Author *§. 1. gl. 9. n. 107. & ſeq. 247. & ſeq.* bene docet marito rem vxoriam vendente conſanguineos vxoris, & ſi non venditricis, admitti ad retractum: quamuis non ſint de familia venditoris. Vt nec ideo obſtet in noſtro caſu quod retrahens non ſit agnatus monaſterij vendentis, quod an etiam verum ſit mox examinabitur.

5. Retractus hic obtinet etiam ſecũdum ius

Nunc conſideremus quæſtionem propoſitam ſecundùm ius ſcriptum, & demus, vbi æſtimatio rei non acceſſit, donatam rem legatamúe

ſcriptum, quia monaſterium vicẽ habet conſanguinei ob eos quos repræſentat.

gatamúe retrahi non poſſe, tamen cum monaſterium deinde rem legatam diſtraxerit, teſtatricis conſanguineis retractum competere, dicendum videtur, quandoquidem intuitu matris, aliarumúe monialium ſanguine iunctarum legatum factum fuerit. *c. requiſiniſti. §. ſi verò relinquatur. X. de teſtam. & ibi DD.* adeoque per eiuſmodi legatum quaſi ipſis cognatis datum (eſto validum, & dominium transferat)

6. *Cognationis iura per ingreſſum non auferuntur.*

non abi tres extra familiam, manent enim cognatæ etiam poſt profeſſionem moniales, iura enim ſanguinis, nullo iure ciuili dirimi poſſunt. *l. 8. D. de reb. dub.* nec monaſterium vicem extranei ſubit, ſed conſanguinei, imo & filij. *Auth. ſi qua mulier. C. de ſacroſ. Eccl. c. in præſentia. X. de prob. & vtrobique DD.* per monachum ius legitimarum ſucceſſionum retinet. *l. Deo nobis 54. §. hoc etiam. §. ſin vero. C. de Epiſ. & cler.* non parentum dumtaxat reſpectu, ſed & aliorum agnatorum vel cognatorum. *gloſ. ibidem in verbo parentum.* quia nullum religioſis impedimentum ex ſanctimoniali conuerſatione generari decernit *d.*

7. *Vt & plura alia retinent.*

§. ſin vero. quare Cuiac. *ad Non. de monach.* 5 ne capite quidem monachos minui aſſerit. neque enim vllus canon, aut lex aliud decidit. Velle quidem & nolle non habent. *c. ſi religioſus. de elect. in 6.* moraliter in ſuperioris arbitrium reſignant, & rerum dominia ex voto paupertatis & obedientiæ priuatim amittunt. *Auth. ingreſ. C. de ſacroſ. Eccl. c. exiit. §. porro. §. adhæc de verb. ſign. in 6.* ſed id non obſtat, cum eorum teſtamenta valeant, quæ capitis minutione irrita fierent. *§. aliter quoque inſt. quib. mod. teſt. infirmentur,* nec vſusfructus monacho debitus, profeſſione extinguitur, quod aliàs fieret. *§. finitur autem inſt. de vſuf.* atque vſque adeo monaſterium extranei loco non eſt, vt cum aliis prolibus numerum faciat; & filialem legitimam exigat: *d. Auth. ſi qua mulier* ſubſtitutum excludat: *Auth. niſi rogati. C. ad Trebel.* & conditionem, *ſi ſine liberis moriatur,* deficere faciat. *d. c. in præſentia.* niſi alia verba aut teſtatoris mens contrarium ſuadeant.

8. *Ideoque per monachũ à monaſterio poſſeſſa ius retractus nõ excludunt cum vendit monaſteriũ.*

Quod ſi ergo monaſterium ius liberorum habere cenſeatur, eſſe omnino intra familiam cenſendum eſt. Et quia tantiſper res penes monaſterium erit, penes familiam, à qua profecta eſt, eſſe reputanda videtur; quando autem diſtrahitur, extra familiam abire tum demum, quæ à monaſterio repræſentata eſt; aperiríque locus retractui conſanguineis familiæ à monaſterio antea repræſentatæ: quod eo iure & nomine vendere credendum eſt, quo acquiſiuit, & poſſedit (vnde enim poſſeſſionis cauſa mutaretur?) ſi ergo habuit iure ſucceſſionis legitimæ, ſi intuitu monachi agnati teſtatoris, quo acquiſiuit, & poſſedit, eo modo & iure diſtrahet. Quòd ſi ita acquiſiuit & poſſedit, vt agnatus, diſtrahet vt agnatus; viam ſternet retractui agnatorum. Itaque monaſterium hîc vendens Titio, conſanguineus cenſetur per matrem & ſorores, quæ naturâ conſanguineæ ſunt, quarumque intuitu res ad illud deuenit: præſertim dum in viuis, vt hic, eædem naturâ conſanguineæ adhuc ſunt, præcipuè mater quæ vendit; etſi de conſilio, & aſſenſu aliarum. Monaſterium quippe dicitur propter monachos non ſine monachis. *Bald. in l. 1. col. 2. C. de inſt. & ſubſt. ſub cond.*

9. *Propter cõmunionem & ſocietatẽ.*

Neque hæc mira ſunt cum qualitas & priuilegium ſocij tranſeat in ſocium *l. ſi communem. D. quemadmodum ſeruit. amit. c. per tuas. §. quod autem. X. de arbitris c. in dubiis. X. de conſec. Eccl. l. verum. D. ad leg. Pompeiam de parricidiis gl. in l. fin. verb. fratribus. C. de muneribus & honoribus lib. 10. & in c. nolite verb. triticum 11. q. 1. cum ſimil.* Igitur re à monaſterio ſic vendita Titio, via patet ad retractum. In qua concluſione ſentit nobiſcum Petrus Pecq. *de Amortizat. c. 3. 4. n. 2. poſt Guil. Bened. Papon. ad conſ. Bourb. §. 479. Damhoud. in prax. rer. ciuil. c. 265. n. 22. ſed Guil. & Pap.* ex praxi Galliæ litteras regias impetrari docent ad eum effectum.

De his quæ vi vel metu.

CONSVLTATIO I.

An ſolus metus in virum conſtantem cadens, an alius etiam matrimonium irritet?

CONtrouertitur de matrimonio per metum inito 1 & aduerſantur inuicem. *c. veniens el 2. c. conſultationi. X. de ſponſal. c. ſignificauit. 2. de eo qui duxit quam polluit. c. veniens el 2. de ſponſal. de metu* loquens ait, niſi metu, *coactus, qui poßit in virum conſtantem cadere, eam deſponſauerit, c. conſultationi. X. de ſponſ. de illato metu eſt cum diligentia inquirendum, etſi talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in conſtantem virum, erunt non immeritò audienda.* Vbi doceri videtur non metum quemlibet, ſed eum porrò qui in virum conſtantem cadere poſſit ad inualidandum matrimonium requiri. quod iuuat *c. 1. in* materia voti, ſeu matrimonij ſpiritualis; & *cap. penult. de his quæ vi aut metu. l. nec timorem. 7. D. quod metu.* Sed cap. *ſignificauit 2. X. de eo qui duxit quam polluit,* non diſertè metum conſtantis viri requirit; ſed quatenùs tanta vis illata fuerit, quod non ſponte in primam conſenſerit: quibus verbis non conſtantis viri tantum metum recipit; ſed omnem eum qui arbitrio Iudicis tantus ſit, vt ſpontaneum conſenſum tollat. & quia *d. cap. ſignificauit,* ex tali metu ſoluit matrimonium; ſequitur Eccleſiam non irritare tantùm matrimonium ex metu viri conſtantis, ſed & alio, qualem modo diximus, ſecus quam Sanchez *l. 4. d. 17. de matr. aliiq́; ab eo citati* exiſtiment. vel potius iure naturæ, quam poſitiuo Eccleſiæ huiuſmodi matrimonia irrita eſſe & declarari. etſi idem Sanches *d. 14.* aliter opinetur 1 aut ſaltem ius naturæ, & Eccleſiæ reuera, cum probari poteſt,

teſt, non differre. quo facit *cap. cum locum de ſponſ.* vbi ait Pontifex ſimpliciter, quod locum non habeat cōſenſus vbi metus vel coactio interccedit; matrimonium autem ſolo conſenſu contrahi, & plena ſecuritate gaudere debere. Conſenſus enim non efficiens tantùm cauſa, ſed formalis & eſſentialis eſt matrimonij: ſine quo illud eſſe non poteſt. vti per nullam potentiam ſine ſua eſſentia res eſſe poteſt. eſt enim matrimonium animorum coniunctio. adeò vt de fide ſit conſenſum in ea eſſe neceſſarium. *Concil. Florent. decret. de ſacram. matr. c. ſufficit. 27. q. 2.*

Et quamuis argumentum à contrario ſenſu metum viri conſtantis requirere videatur; illud tamen non obtinet, quando contra ius alibi declaratum, aut rationem quid infertur. Ius alibi declaratum eſt, *ord. c. ſignifi. auit*, & rationes iam datæ & telatæ latius apud Sanchez euincunt, *d. cap.* 1. quidem metus mortis mentionem facit, quia in narratiuis verbis Pontifici propoſita erat interntata occiſio: vt in more eſt reſpondere tantùm ad propoſita, alioquin cruciatum corporis, aliaque id genus excluderet.

Cap. autem *penult.* agit de collegio integro Canonicorum; & quamuis meminit mortis, aut cruciatuum, non excludit tamen alia, quæcumque in conſtantem virum cadere poſſunt. Quem ibi requirere videtur ſpecialiter: tum propter vinculum, & reuerentiam adiuncti iuramenti, (cuius hac in re quantum ſit momentum cōſtat ex ijs quæ tractat Sanchez *d.* 20. 21.) tum quia, vt dictum eſt, de integro collegio Canonicorum agebatur, in quo vix præſumi poteſt violentia. Ideoque leuiuſculi metus nulla conſideratio habetur.

1.
Verus metus ſi probetur irritat matrimonium quamuis non cadens in virum conſtantem.

Cæterùm in matrimonio, vbi ſingulatim metus intuitur, qui verè ſpontaneam voluntatem impediat, etſi minor eo, qui in conſtantem cadit, quamuis ab Eccleſia non tam facile audiatur aut præſumatur: *d. cap. conſultationi*, ſi tamen verè probari poterit; exiſtimo matrimonium irritare. Quam opinionem vel ideò libentiùs teneo, quod præclari Theologi in foro conſcientiæ aſſerant, nullum matrimonium valere, quod qualicumque metu cōtractum ſit, *Ferd. Rebello de oblig. Iuſt. l. 2. de mat. q. 11. ſect. 1, in verſ. dixi modo, &c. ſequitur Gutier. de mat. c. 77. n.* 20. neque nos ratio vlla cogat, vt aliud in foro Eccleſiæ, aliud in foro conſcientiæ validum ſtatuamus. cum ideò in matrimonio multa ſingularia contra ius ſcriptum ab Eccleſia introducta ſint, vt conſcientia ſeruetur illæſa, & à peccato immunis. Præterquam quod (quia Eccleſia non iudicat de occultis) non facilè Eccleſia præſumit, aut probatum habet ſpontaneum conſenſum defuiſſe ex leuiuſculo metu, quamuis à parte rei ſecus ſit. quando tamen reuera ex iudicio viri prudentis conſtaret, leuem licet cauſam, verè tamen grauem metum incuſſiſſe, tantumque vt ſpontaneum conſenſum defuiſſe commonſtretur; non dubitem *per d. cap. ſignificauit.* matrimonium pro irrito

2.
Non tamen facilè præſumitur ex leuiuſculo metu defuiſſe conſenſum.

haberi. quia certè nihil intereſt quo metu quis compulſus ſit, dum conſtat compulſum eſſe, *vt inquit Decius in l. in omnibus. 39. n. 3. D. de reg. iur.*

Ad legem *nec timorem. ius conſonat l. 5. 6. eod. l. 3. quib. ex cauſ maior.* quod attinet, reſpondeo 1. ius ciuile leuium rerum rationem non habere, de minimiſque pretorem non curare, ne forum litibus impleatur, & quies publica turbetur: ideoque tolerare læſiones infra dimidium, & ſimilia. 2. Dicit lex, *ſi quis meticuloſus rem vllam fruſtra metuerit, per hoc edictum nō reſtituitur.* (audi rationem) *quoniam neque vi, neque metu factum eſt:* deërat ergo materia edicti: non negat tamen IC. alia via officio Iudicis implorato, ſi qua ei iuſta cauſa videbitur, ſuccurri. *vt in l. penult. C. de his quæ vi*, ob ſolam impreſſionem ſubuenitur: denique ius ciuile ſaltem D geſtorum, difficiliùs hîc erat circa admiſſionem leuis metus, quia facilè repudium admittebat, vt non faciunt canones: qui proinde difficilius cenſendi ſunt ligare, quod ſoluere deinde non poſſunt, & leuiorem metum admittunt in cauſa matrimonij, quam alijs. *Prapoſ. Neuzan. Nauar. apud Sanchez. d. 6. n. 3. l. 4.* qua in re fundatur metus reuerentialis, quem Sanchez & ab eo citati admittunt, *d. 6.* preces importunæ, blanditiæ, &c. *de quibus idem d. 7. 10. 11.* quæ vix ad metum viri conſtantis pertinent aliquando.

3.
Ius ciuile leuem metum non æquè curat.

Enimuerò quod *d. cap. conſultationi* de muliere loquens, mentionem faciat metus cadentis in virum conſtantem, ex more loquendi, ſeu prouerbij loco, vt ait Sanchez *l. 4. de mat. d. 3. n. 3.* dicit. non enim eadem præcisè ratio expendendi metus in muliere ac in viro, in iuuene ac ſene, imbelle atque robuſto, ac militari homine ineunda eſt; ſed ex Iudicis prudentis arbitrio. *l. 3. D. quib. ex cauſ. maior. verſ. ſed non ſufficit. Menoch. lib. 3. præſ. 4. Couar. de ſponſ. p. 2. c. 3. §. 4. n. 15. Sanchez. d. 5.* qui *d. d. 3. n. 2.* huiuſmodi metum reſpectiuè ad perſonas, de quibus agitur, dici benè aſſerit. *ſequitur Gutier. de mat. c. 77. n. 2. 3.* Ideoque Couar. *ibid. n. 16.* non ita anxiè atque ſtrictè metum conſiderandum eſſe in fœminis ait, quibus à natura ineſt minor animi vigor corporiſque fortitudo. quare & Charond. *reſp. l. 8. r. 23.* reſtitutam mulierem ait, quæ minis negandi debiti coniugalis à viro inducta fuerat.

4.
Qualis ſit metus pendet ex arbitrio Iudicis & circumſtantijs.

Quamuis autem Palac. *d. 19. diſ. vn fol. 663. §. hac porrò*, exiſtimet hæc omnia poſt Concil. Trid. ceſſare, fallitur tamen. quia poteſt præcedere contractum comminatio, & metus, & ea cauſa durante contrahi. *Sanch. d. 12. n. 1.* verum quidem eſt præſentiam Iudicis & conſanguineorum præſumptionem metus tollere, vel minuere, *Sanch. & ab eo citati d. 27. n. 2.* ſed ita tamen vt probationem contrariam admittat; & maiorem quidem, quàm aliàs, exigat; & non paucæ etiamnum ex iis ſufficiant, quas habet Menoch. *lib. 3. præſ. 4.*

5.
Et obtinent hæc omnia etiam poſt Conc. Trid.

LIBRI SECVNDI

TITVLVS I.

De Iudiciis

CONSVLTATIO I.

Neminem ſuo motu citandum alteri iubere Iudex debet.

QVONIAM extra allegata partium Iudex quid facere vix teneatur, quin & ſæpè non poſſit; rectè Gail *lib.1. obſ.50. num.4. 5.6. obſ.55.num.6.7.per multos textus & Doctores* docet Iudici proprio motu non competere contra aliquem citationem decernere. Vnde ſequitur nec debere actori, qui omnes & ſingulos ſua intereſſe putantes, citari curauit, & in libello de maleuolis & maledicis tantùm in genere queſtus eſt, & ſilentium iis imponi petiit; ſtatuere olios quærendos eſſe aduerſarios: & nominatim M. & M. quorum intereſſe ipſe ſuſpicetur, in ius vocandos. Quia ſufficit in genere, etiam in materio diffamationis per edictum generalem eiuſmodi citationem fieri. *Idem Gail.lib. 1.obſ.57. num.9. in fin.* neque nominatim M. & M. citandi ſunt: quandoquidem lis principaliter contra eos ab agente non ordinetur:
1. *Qui citandi.* illique tantùm ſint citandi, qui in libello nominantur, & contra quos petitio dirigitur, & lis principaliter mouetur, & conſequenter quorum primariò in hoc iudicio intereſt, non quorum ſecundariò, ſeu per conſequentiam. *gloſ. in l. de vnoquoque D. de re iud. authores citati à Pet. fol. in Addit. ad ſpec, Marant. parte 6. de citat. ſub n.4. & apud Bertachin. in Rep. V. Citatio de quib. perſ. verſ. 10. vſque 20. & verſ.30. & Card. Tuſc. concl. 273.* Citandi non ſunt multi ex neceſſitate. *Minſing. obſ. cent.6. obſ.6. num.18.* niſi fortè ipſe actor nominatim ſemel citaſſet, quia tunc effectus eſt legitimus contradictor, & imputandum eſt citanti: aut ipſe non citatus ſe obtuliſſet, pro ſuo enim intereſſe audiri
2. *Præſertim ſi Iudex ad 2. & 3. edictū progreſſus eſt.* tunc debet. *Tuſc. num.13. & 17.* Quæ eo magis obtinent, ſi ipſe Iudex ſub ſola generali omnium mentione proceſſit ad ſecundum & tertium, atque peremptorium edictum. cum id *in l.79. D. de iud.* perimere dicatur diſceptationem: & *in l.78. & 75.* quod cum dies ſuperuenerit, agetur cauſa, & pronuntiabitur: non outem per nouorum aduerſariorum ſingularem citationem inchoandum ex integro iudicium decernetur. Accedit quod nemo agere inuitus cogatur, niſi quem diffamauerit. *l. vn. C. vt nemo inuitus agere cogat.* Igitur non poteſt Iudex ei 3. *Nemo agit inuitus.* præcipere citationem ad agendum cum alio, quam ei lubet: ne quidem iam cum aliis litiganti, quia nihilominus, etſi cum pluribus agitur, contra ſingulos iudicium, & actio exercetur, actorque contra ſingulos agit: quod inuito mandari nequit. Neque enim quia quis cum Petro agit, etiam cum Paulo agere tenetur; ſed vires ſuas relinquit iuris diſpoſitioni *in tit. C. Res inter alias actas alii non nocere. et l. ſæpe D. de re iud.* Atque 4. *Quid in publicis?* hæc quidem in rebus priuatis; in negociis publicis aliquando ſecus conſtitutum eſt; vt in vnionibus & ſuppreſſionibus beneficiorum mandat regula Cancellariæ de vnionibus & Concil. Trid. *ſ.7.c.6.* vocari eos, quorum intereſt.

CONSVLTATIO II.

Arreſtum in bonis clerici fieri non poteſt per Iudicem laicum.

QVanquam facilitas conueniendi aduerſarij, vt domi ſuæ potius quis ius conſequatur, quàm foras ad illud obtinendum proficiſci debeat, vſum arreſtorum in multis regionibus introduxit; tamen neque caſus & cauſas, neque perſonas omnes ſub iis comprehendit. *Peckius de arr. ſiſt. c.4. num.14. c.5.* vbi inter olios clericum excipit *num.8.* & expreſsè definitur *in c. cleric. de immun. Eccl. in 6.* *ſed alio*, inquit, *modo conuenienti Iudicis Eccleſiaſtici cognitio aduerſùs eum procedit. Rebuff. ad Ord. Reg. art.2. gloſſ.1. n.108.*

Verùm nec actu, nec habitu, ſeu potentiâ Iudex ſecularis in clericos eorumúe bona mobilia, quæ perſonæ conditionem ſequuntur, iuriſdictionem habet. *Conar. pract. q.c.21.* ſiue obligotio ſit realis, ſiue perſonalis; quia ſemper coram Eccleſiaſtico conueniendi ſunt *c.3 4. & ſeq. c. ſi qui c. nullus c. de perſona. c. peruenit. c. fratris c. ſacerdotibus c. moleſta. c. placuit. c. ſi quis cum clerico. c. ſi clericus. c. clericum. c. in clericorum 11. q.1. Menoch. de arbit. caſ.246. num.5.* vnde in longè forti-

fortioribus terminis Ceuallos *in tract. de cōgnit. per viam violentia q. 76. n. 17. poſt Martam de iuriſd. 4. parte cent. 2. caſ. 125. n. 23.* etiam caſu quo Iudex ſecularis potuit cognoſcere de reſtitutione rei, penes clericum exiſtentis; non poſſe tamen ait exequi; ad executionum autem naturam referuntur arreſta. *Peckius d. n. 18.* & ſpeciatim, non poſſe bona clericorum arreſtari, docet idem Marta *d. caſ. 125. num. 22. & caſ. 41. vbi num. 30. poſt Bartolum & alios* docet repræſaliaa, pignorationes, & arreſta in eos exerceri non poſſe, qui ſi in territorio adeſſent, in ius vocari non poſſent, vt non poſſunt clerici coram ſeculari.

Enim verò quamuis de rebus patrimonialibus, atque immobilibus clericorum controuertatur; nullatenus tamen dubitatur de bonis eorum eccleſiaſticis, & mobilibus, quæ ſequuntur omnino conditionem perſonæ:

Quapropter citra vllam hæſitationem dicendum eſt nullum, Irritum, atque inualidum eſſe arreſtum, per Iudicem ſecularem iniectum penſioni eccleſiaſticæ, & ſpirituali I. reſeruatæ ſuper paſtoratu ſuo, d. I. ſoluendæ per deſeruitorem eiuſdem paſtoratus. Quod ſi autem ſecularis quiſpiam eius colonus, aut aliàs debitor eſſet; tum iſti perſonæ ſeculari à ſuo iudice iuberi poſſet, vt manus ſuas non vacuaret.

De foro competenti.

CONSVLTATIO I.

Iudex notoriè incompetens, malè citat, adiri non debet, nec incurritur pœna contumaciæ.

QVam iuſtè naturalis ſcriptique iuris regulæ voluerunt vt vnuſquiſque à ſuis iudicibus iudicetur; tam ſanctè ſacri canones decreuerunt, ne ſententiæ ſuper matrimonio latæ voquam tranſeant in rem iudicatam;
1. illud prius traditur *cap. nullus & tot. cauſ. 9. q. 2. & tit. C. ſi à non compet. iud.* ne peregrina ſint iudicia, *cap. peregrina & ſeq. 3. q. 6. cap. in Galliarum 25. q. 2.* ne contra legem Deuteron. *c. 23.* per alienam meſſem tranſiens falcem in eam mittat, quàm legem D. Gregorius *reſp. 9. ad Auguſtin. Anglor. Epiſc.* applicans ait, *falcem ergo Iudicij mittere non debes in eam ſegetem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa. cap. 1. c. 6. q. 3.* vnde & D. Paulus *ad Rom. cap. 14. tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?* Quod ſi quis tranſtulerit terminos proximi ſui aduersùs maledictum *Deuteron. cap. 27.* talis iudicatio vel damnatio nec rata erit, nec vires vllas habebit. *d. cap. nullus, 9. q. 2.* nec firmitatem iudicati: *l. 2. C. ſi à non compet.* neminemque ſententia à non ſuo Iudice dicta conſtringet: *l. vlt. ibidem.* & pulſato ante non ſuum Iudicem licet vt taceat: *c. pulſatus 3. q. 6.* adeoque ex notoria Iudicis incompetentia ſequitur nullam citati dari contumaciam.

Acta ſunt nulla iudicis incompetentis.

Quam, inquam, hæc iuſtè de foro Iudicum competenti conſtituta ſunt, tam ſanctè noluerunt ſacri canones ſententias, in cauſa matrimoniali ex erroribus rerum geſtarum latas, vnquam tranſire in rem iudicatam; ſed ſemper veritati locum ſuper fore, *cap. conſanguinei cap. lator cap. teuor, X. de re iud. c. fraternitatis. X. de frigid.* 2.

Sententia matrimonialis non tranſit in rem iudicatam, ſemper retractari poteſt.

Cuius rei prompta æquè ac ſancta ratio eſt, non ſolum quod quæ ex ſacris canonibus proficiſcuntur, eccleſiæ iudicio referuentur: *l. omni innouat. C. de ſacroſanct. eccleſ.* ſed maximè quod matrimonij ſacramentum contineat vinculum indiſſolubile: de quo Chriſtus *Matth. 19. quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* ideoque errore, quem coniugum abſentia; *d. c. teuor* aut fortè colludium; *d. c. lator c. ſuper eo. X. de eo qui cogn.* aut quid aliud; *c. loci d. §. his 35. q. 9.* cauſarit detecto; oportet non rectè ſtatuta corrigere, & matrimonium redintegrare. *d. c. loci. §. his 35. quaſt. 9. c. ſicut. X. de teſtib.* quia vbi agitur de animæ præiuditio, omnia alia cedunt: ex Chriſti ſtatera *Luca 9.* quid proficit homo ſi lucretur vniuerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui faciat? Vnde omnes Iudiciorum formulæ, ſententiarumque normæ vires amittunt, ſi qua ex iis animæ iactura ſit conſectaria.

Ex his conficitur ſententiam à ſecularibus Iudicibus latam ab incompetentia infirmam eſſe; &, vt firma foret, nunquam in rem iudicatam poſſe tranſire.

Cum enim matrimonium res ſacra ſit, ſacramentum, & quod magnum D. Paulus dicit; *ad Epheſ. c. 5. in fin.* illius merito iudicium ad eccleſiam pertinet. *c. multorum 35. q. 6. c. de infidel. X. de conſangum. & affin. c. accedens. de exceſſ. prælat.* non verò ad ſeculares poteſtates, vt *in c. tuam. X. de ord. cognit.* Honor. III. ſuper natalibus Reginæ Cypri reſcripſit Ludouico Regi Francorum, ob implicitam matrimonij cauſam, cognitionem ad forum eccleſiaſticum pertinere: & *in c. cauſam quæ. 7. X. qui filij ſunt legit.* Alexand. III. an R. eſſet de legitimo matrimonio nata, ad eccleſiam; de poſſeſſionibus autem iudicare ad Regem Angliæ pertinere: idemque de alio Principe. *in c. lator, eod.* Vnde cum multa hodierni Nouatores in eccleſia & fide orthodoxa perturbaſſent, dignitatem etiam huius ſacramenti in controuerſiam vocarunt; vt opus fuerit aduerſus eos etiam hic Concilium Tridentinum inſurgere: *ſi quis*, inquit, *ſ. 24. can. 12. dixerit cauſas matrimoniales non ſpectare ad iudices eccleſiaſticos anathema ſit.* 3.

Secularis nulliter de cauſa matrimonij cognoſcit.

Inde inquit Choppin. *de ſacra pol. l. 2. t. 7. n. 22. etiam principes viri ſi cupiant coniugij nexu ex cauſis canonicis ſolui, nonnunquam amplecti hymenæum; neceſſè habent Epiſcopum ſuum pro tribunali interpellare: Reges enim ac Monarchæ* 4.

Etiam quoad Principes.

talibus in controuerſiis faſces ſubmittunt Prouinciali antiſliti aut à Romano Epiſcopo iudices petunt. Vbi ſubinde allegat quomodo Ludouici VII. Regis & Leonoræ Aquitanæ matrimonium Francici Præſules irritum declararint an. *1152.* recitatque diploma Romanum, per quod delegati antiſtites Regis Ludouici X*II*. & Ioannæ de Francia Ludouici X*I*. filiæ diſſoluerint an. 1498. cui in terminis ſatis fuit conforme diploma quod obtinuit Henric. IV. cui, quam rebus geſtis tam rectè iudicandi arte Magno, non ſatis fuit, ſi à Curia aliqua Parlamentari illius cum Margareta Valeſia ſolueretur connubium. Quin & è contrario ab Innocentio III. Rex Franciæ Philippus, Curia eius, regnumque interdicto ſuppoſitum fuit, donec is relicta Maria legitimam vxorem Ingelbergam reſumeret. Nec abſimile accidit in Philippo I. aliiſque.

5. Citatio etiã irrita quæ fit ad locum nõ tutum.

Vt hihil dicatur, nulla gentium lege regno non ſubditos extra regnum ſitos, ad regni iudices vocari; vocatis extra territorium ius dicentibus impunè non parere; ad locum non tutum, armis hoſtilibus & conſanguineis carcerum terroribus infeſtum; citato naturæ iure & gentium abeſſe licere. *c. paſtoralis de re iud. in Clem.* vbi Clemens V. natione Gallus, ſubdit hæc verba; *deſiperet igitur qui citationem huiuſmodi ſaperet arctaſſe citatum, &c.*

Conſtat igitur incompetenter pronuntiatam ſententiam nullas vires habere, adeo vt nec appellatione vlla ſit opus. *tot. tit. C. quando prouoc. non eſt neceſſ.*

6. Res inter alios iudicatas aliis non nocere etſi verba ſint affinia.

Sed & inſuper eſt animaduertendum, ſententiam non eſſe latam aduersùs ipſos coniuges, quippe nunquam citatos; adeoque nullo naturæ, gentiumúe iure condemnari inauditi potuerunt, dum eis nullum iudicium dictatum fuit; ſed alij tantum de crimine raptus interpellati, quod cum matrimonio tamen ſtare poſſet: ſed non horum criminalis cauſa illorum iuri officere. *l. vn. C. quando ciuil. cauſ.* ſed finis criminalis negocij initium ciuili quæſtioni tribuere. *l. fin. C. de ordin. iudic.* Ita quod etſi & competenter, & rectè foret pronuntiatum; tamen res inter alios acta eiſdem coniugibus non noceret. *tot. tit. C. res inter alios.* præſertim cum, vt hic, omnium diſcretæ ſunt cauſæ. *l. ſæpè 63. D. de re iud.* nec enim in ſimili negotio res inter alios actas abſenti præiudicare ſæpè conſtitutum eſt. *l. vlt. C. quibus res iudicata non nocet.* nec his officere, qui congreſſi in iudicio non ſunt, ſi quid fortè præiuditij videatur oblatum. *l. pen. eod.*

7. Quæ ita accipienda ne obſint inauditis.

atque in eum ſenſum accipienda ſunt verba ſententiæ; *à declaré le mariage non vaillablement contracté*: vt aggrauent cauſam eorum, qui de raptu illic accuſantur; non quoad ipſos coniuges inauditos quicquam ſtatuant. Ipſis ergo coniugibus ex ea ſententia nihil eſt quod applicetur; ſed ex ſupra citato Chriſti præcepto dumtaxat; *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

CONSVLTATIO II.

Iudex citare non poteſt niſi ſubditos.

HAc in cauſa euidentes ſunt plures ſimul nullitates, 1. ex inchoatione iudicij, 2. ex ordine. 3. ex deciſione.

Nam cùm omnium actionum principium, ab ea parte edicti proficiſcatur quæ eſt de in ius vocando: vtique imprimis aduerſarius in ius vocandus eſt, id eſt, ad eum vocandus, qui competenter ius dicturus ſit. *§. omnium. inſtitut. de pæn. temere litigant.*

Quare ante omnia Iudicis eſt æſtimare an ſua ſit iuriſdictio. *l. ſi quis D. de iud. Sapientis Iudicis* Cicero eſſe dicit *animaduertere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoſcat, qua res in quæſtione verſetur*; ideoque antequam in ius quempiam vocet deſpicere eum oportet, an ſibi ſit ſubditus: nam alioquin extra territorium aut ſupra iuriſdictionem ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iuriſ. omn. iud.* nam etſi qui ad iuriſdictionem vocantis non pertinent, venire debeant, priuilegia ſua allegaturi: *d. l. ſi quis verſ. vocati*, tamen id obtinet dumtaxat cum ignotum, aut dubium eſt iſtiuſmodi priuilegium. *l. 2. § ſed ſi dubitetur. D. de iud. gloſ. in d. l. ſi quis verb. æſtimare.* quapropter cum euidens eſt atque notorium citatum ad Iudicem non pertinere, nec comparere quidem is tenetur. *Gail. l. 1. obſ. 48. n. 9. & 10. Mynſing. cent. 6. obſ. 7. ſi manifeſtum ſit, inquit, n. 6. & euidens citantem non habere iuriſdictionem in perſonam Citati (ſicut Iudex laicus in clericum non habet iuriſdictionem) tunc non opus eſt vel comparere, vel allegare priuilegium, imo Iudex incompetens excommunicari poſſet quouſque deſiſteret. c. ſi Iudex laicus. de ſentent. excommunicat. l. 6.* Ita Mynſing. quinimo ipſo iure eſt excommunicatus, qui non ignorans qualitatem presbyteri in eum iuriſdictionem exercet. *c. 2. X. de for. compet. §. 15. in Bulla Cœna.*

1. Notoriè non ſubditus vt clericus corã laico non tenetur cõparere.

Et licet d. lex *fin. d. l. ſi quis* communiter ita concilientur, vt diximus; quamuis daremus notoriè priuilegiatum vocantis non debere contemnere authoritatem; ſed notorium priuilegium etiam allegare debere; vt hoc honori detur Iudicis: tamen ad effectum pœnæ contumaciæ euitandæ claro iure deciſum eſt comparere non teneri: *contumaces*, inquit, *lex 53. D. de re iud. non videntur, niſi, qui cum obedire deberent, non obſequuntur; id eſt, qui ad iuriſdictionem eius, cui negant obſequi, pertinent*: qui ergo notoriè non pertinent, contumaces fieri non poſſunt.

2. Nec fit contumax.

Id quod multo maximè obtinet in clerico, qui, ne quidem ſi velit, ſubiicere ſe poteſt iudicio ſeculari. *c. ſignificaſti. c. ſi diligenti. X. de for. compet.* cuius priuilegium iuris publici eſt, & non priuatum beneficium. *d. c. ſi diligenti* quod nulli Iudici ignorare conceſſum

eſt,

eſt, ſicut priuilegia priuatorum; quæ facti cenſentur non iuris.

Citari ergo non potuit appellans presbyter, & loci parochus coram Iudice ſeculari; & citatus comparere aſtrictus non fuit; ac conſequenter in contumaciæ pœnam non potuit incidere.

3. Nec declinatoria excidit.

Adeóque per non comparitionem dici non poteſt beneficio declinatoriæ exceptionis priuatus non comparens in primo citationis termino. quod in aliis Ordinationes Concilij Brabantiæ decernunt: ſed quæ tamen non niſi ſtylum procedendi iſtius curiæ; non aliorum ſimul iudicum continent.

Accedit quod cùm regulariter expreſſi maior vis ſit, quàm taciti: *c. nullus de elect. in 6.* clericus, qui expreſſo conſenſu ſe non poteſt ſubiicere iudicio ſeculari, *d. c. ſi diligenti*, minus poterit tacitè vel per contumaciam: præſertim cum Iudices ſeculares, nec actu nec potentiâ in eum iuriſdictionem habeant: *c. ſeculares de for. compet. in 6.*

Sed & ſacerdotio hîc iungitur alia qualitas, eademque notoria: quod D. appellans, tanquam ibidem procapellanus maior, caſtrenſium numero priuilegioque gaudeat, & ciuilis Iudex de milite, militaris de ciue cognoſcere, citareúe non poſſit *l. ſi militaris C. ſi à non compet. iud. l. 2. c. de off. milit. ind. l. 1. C. de off. præf. vrb.*

Euidenter ergo commiſſa eſt nullitas in inchoatione iudicij coram Iudice ſeculari aduerſùs ſacerdotem notorium, imo parochum proprium, & procapellanum maiorem caſtrenſem.

Secunda nullitas eſt in ordine iudicij; quod lite non conteſtata proceſſum ſit ad cauſæ definitionem: cum tamen in iure deciſum ſit litis conteſtatione non factâ proceſſum irritum eſſe nunciandum: *vt loquitur c. vnic. X. de litis conteſt.* ideoque eâ non factâ nullatenus procedi poteſt ad aliquam ſententiam: *auth. de exhibend. reis, §. ſi verè ſemel in verb. ne cauſa maneat actori vndique deſolata, Iudice agere aliquid non valente, eò quod nondum apud eum facta ſit litis conteſtatio, &c.*

4. Ex lite non conteſtata non poteſt in principali pronunciari.

Nec verò refert ſi dicatur appellantem in ſcedula declinatoriæ exceptionis, ſeu aliàs aliquid etiam de negotio principali ſiue re geſta dixiſſe; quia id conteſtationem non facit: *d. c. vnico in verb. cum non per poſitiones & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſecutam conteſtatio litis fiat*, ſiue vt practicè dicitur per negotij propoſitionem, & actoris concluſionem; rei verò reſponſionem ad narrata non tantum; ſed & ſimul concluſionem contrariam. Adeo quidem vt nec exceptionis peremptoriæ, ſeu defenſionis cuiuſlibet obiectio litis conteſtationem faciat. *c. 1. eod. in 6.* & per actoris libellum & rei exceptionem nequaquam litis conteſtatio intelligatur eſſe facta. *c. 2. eod. in 6.* quod hîc eò magis dicendum eſt, quod, qui Iudicem declinat, nullatenus cenſeri poteſt litem conteſtari velle. vt rectè Azo *in ſum. tit. de litis conteſt. ſi*, inquit, *fiat reſponſio in principali cauſa, ſed non ea mente, vt quis in ea procedat; ſed aliqua, vt declinet iudicium, proponat; non erit facta conteſtatio litis.*

5. Nec ea fit niſi & animus adſit, & petitis contradicatur.

Itaque cum hîc non ſit reſponſum in cauſa principali, nec in ea concluſio per appellantem capta; quamuis circa rem geſtam in ſcedulâ declinatoria ſeu aliàs aliquid ſit dictum; non eſt facta litis conteſtatio: nec valuit Iudex quidpiam agere, eò quod illa nondum fuerit facta. *d. §. ſi verò.*

Tertia nullitas eſt in ipſa deciſione à non competenti Iudice facta. ſiquidem *nullum litigatorum ſententia non à ſuo Iudice dicta conſtringit. l. vlt. C. ſi à non compet.* quæ verba canonizantur *in c. ad noſtram X. de conſuet.* & cauſis Eccleſiaſticorum applicantur; vt non niſi à ſuis Epiſcopis poſſint iudicari. *& in c. ſi clerici X. de iud.* & ſi militaris Iudex de ciuilibus actionibus cognouit, aut ciuilis aduerſùs *militem quidpiam ſtatuit firmitatem iudicati non habet. d. l. ſi militaris C. ſi à non compet. iud.* & ſicut valet argumentum à milite armatæ militiæ ad militem cœleſtis militiæ *Euerard. in loc. à milit. armat. &c.* vbi *num.* 50. ait *vigeſimo primo facit ad hoc quod ſicut in milite armata militia non eſt licita manuum iniectio per rectorem prouinciæ, ſed ſuo Iudici relinquitur: l. 2. cum ſua gloſ. C. vbi quis de curia vel cohorte: ita nec in milite cæleſtis militiæ, qualis eſt clericus: l. 1. & ibi Aug. & Bal. illo eo tit. pariſicantur enim iſtæ duæ militiæ quoad vocationem in ius. l. 2. cum ſua gloſ. D. de in ius vocand.* Ita Euerard. tametſi eo argumento hîc opus non ſit; cum D. appellans etiam miles ſit armatæ militiæ, tanquam procapellanus maior; habens regia ſtipendia: vt duæ iſtæ qualitates exemptionem magis corroberent, etſi alio in genere diſtingui poſſint. *l. item 6. l. 4. & 5. D. quod cuiuſq. vniuerſit.* ideoque in principali cauſa qualitas procapellani armatæ militiæ Regiis ſtipendiis militantis immunem faciet, ſicut cæteros milites hodie, qui vt ſacerdos immunis non ſit.

6. Ab incompetenti Iudice lata ſententia omnis eſt nulla.

7. Vt in milite ſic in clerico.

Sed obiicitur Appellantem non fuiſſe citatum, actionem aduerſùs ipſum non fuiſſe inſtitutam, ſed aduerſùs vaſa aliquot cereuiſiæ illius: ſed verò acta contrarium probant, illum citatum, aduerſùs illum concluſum, quin etiam illum ipſum eſſe condemnatum in pœnam & emendam pecuniariam, non tantum vaſa confiſcata.

At verò quomodo pœnam imponere poteſt, qui iuriſdictionem non habet ciuilem vel criminalem in eum, quem vult damnare? v. g. ſecularis ſacerdotem, quem ne quidem ad liquidum debitum coram ſe probatum condemnare poteſt: *d. c. ſeculares de for. compet. in 6.* coram quo conuictio vel confeſſio criminis nullius etiam ſit momenti. *d. c. etſi clerici. X. de iud.* ſed in omni exceſſu coram ſolo Eccleſiaſtico reſpondet. *c. clerici ibid.*

8. Non tantum in perſonam,

Vt imprimis pateat quidquid in perſonam ipſius appellantis eſt decretum, caſſum atque irritum eſſe, defectu poteſtatis in perſonam.

9. *Sed etiam aduerſùs bona mobilia.* Bona porrò, ſaltem mobilia, huiuſmodi clericorum ad idem priuilegium pertinent. quemadmodum Concordata inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem inita, *bona*, inquiunt, *mobilia presbyterorum ſequentur conditionem perſonæ. §. bona in concord.* ideoque nec poſſunt condemnari in bonis & pecuniis *c. vnic. de cler. coniugat. in 6. ne per vnam viam*, inquit, *concedatur iiſdem Iudicibus, quod per aliam denegatur.* & propterea ea vaſa, præſertim quæ erant in pœnore appellantis, aut cereuiſia ex granis cocta quæ iam ipſius erant, non poterant per Iudicem ſecularem confiſcationi addici. vt Fachin. *lib. 9. cont. c. 27.* rectè ait in his delictum perſonæ ſpectari, & ideo puniri eum poſſe in bonis, *nullo iure id probatur*, inquit. ſic Suarez *contra Regem Angliæ l. 4. c. 24. n. 11.* docet bona adhærere perſonæ ipſius clerici, & propterea ſicut perſona exempta eſt, ſic & bona: & ſuadet *l. 1. C. de priuil. cor. qui in ſac. pal. mil. lib. 12. in verb. cum vniuerſis mobilibus.* Ergo ſaltem mobilia conditionem perſonæ ſequuntur, ſicut immobilia territorium: *Tuſcus multis citatis in verb. bona mobilia concl.* 105. quod ſæpius in caſibus huic ſimilibus docet Diana *tract. 2. de immunit. Eccleſ. reſp. 41. 53. 71. 76. 80. vbique plures citans & nominatim Barboſ. in Collect. tom. 1. t. 2. c. 20. nu. 6.* cuiùs verba argumento intimati reſpondent appoſitè.

10. *Nec contrariatur inſtructio Brabantiæ ſuper precariis, nec ea fori priuilegium clericis auferre.* Nec his contrariatur ordinatio ſiue inſtructio ſuper impoſitionibus edita in Brabantia, quaſi indiſtinctè cuiuſcumq; conditionis perſonas comprehendat, & in illam impingentium cereuiſiam cadere in commiſſum velit, & illos mulctari.

Quoniam id verum eſto; nullibi tamen clericos in illam impingentes quibuſcumque ſecularibus Iudicibus aut officiariis ſubiicit, id quod eſt quod hîc quæritur.

Et quamquam in inſtructione *edita in Ian.* 1601. conſentienti omni clero ob iucundum Principum Alberti & Iſabellæ aduentum, ad defenſionem religionis, decretum ſit, vt nullus ex clero ab impoſitionibus eſſet exemptus; & is modus collectandi ſit deinceps continuatus; non tamē pro præmio liberalitatis obtinuit clerus, vt quorumcumque etiam minimorum Iudicum ſecularium vel officiariorū iuriſdictioni vel executioni, ſupponeretur, amiſſa omni exemptione diuino & humano iure ſtabilita: nec dubia aliqua verba ad eas abſurditates trahenda ſunt, quæ nullibi gentium catholicarum vſurpentur, vt ea in Brabantiā, quæ à recta politia tam laudabiliter hactenus audiuit, inducantur pro præmio, vt dictum, eſt liberalitatis cleri.

Nam ſi verba Ordinationis generalia de iuramento expurgationis, de emendis, de pœnis arbitrariis, ita accipiantur vt optat intimatus; ipſos Epiſcopos, Prę̨latos, dignitates, parochos proprios &c. ſicubi impegerint, ruſticanus paucarum caſarum officiarius aut Iudex arbitrariè puniet, in theatro opprobrio, & flagris afficiet. nam huc atque vlterius extendi poteſt pœna arbitraria. quis vnquam ſenſatus ita ſenſit?

Ergo, eſto clericus non ſit immunis ab impoſitionibus, in pœnam etiam incidat, ad ſolutionem compelli poſſit; non tamen à quouis, ſed à ſuo Iudice; ſecundùm iuris communis, & ante conſueti formam: ad quod ius conſuetudinarium alludit articulus 77. eiuſdem Inſtructionis, vbi declarat per vrbes Brabantiæ capitales difficultates circa precarias exortas decidi debere, eo modo, quo decidi ante ſolebant: atqui Inſtructio Philippi Boni *an.* 1451. decidit actiones & executiones huiuſmodi tractari debere per Iudices, ſub quibus degunt debitores, aut ſita ſunt bona: porro ſacerdotes degunt ſub ſuis Epiſcopis, & eorum mobilia illorum perſonam ſequuntur.

Neque obſtat articulus 73. eiuſdem Inſtructionis, vt per omnes omninò officiarios executio huius materiæ fieri poſſit; quia agitur de alioquin competentibus, nam extra territorium ſuum, aut iuriſdictionem ſuam loco priuatorum ſunt. quid enim ſi Antuerpiæ Louanienſis officiarius ſuo marte executionem facere vellet? nunquid abſurdorum omnium id abſurdiſſimum haberetur?

Et ideo d. ar. 77. addicuntur collectoribus Regiæ literæ executoriales aduerſùs ibidem exceptos, & *ibid. atque ar.* 83. *&* 89. generaliùs dicitur vt omnia Concilia, Iudices, Auditores, Legumlatores ſe regulent iuxta illam Inſtructionem, & exequantur. vbi ſub generali vocabulo Iudicum, etiam Eccleſiaſtici Iudices, quoad clericos, intelligendi ſunt. ſaluis nihilominus dictis executorialibus literis Regiis, propter ſouueranam manum Regis, quæ ſe etiam ad clericos, ex vſu noſtro, in huiuſmodi materiis extendit: non autem manus ſeu poteſtas pedanei cuiuſlibet ruſticani.

Quamquam *in d. ar.* 77. cum aliis exceptis diſertè Iudices Eccleſiaſtici non excipiantur, & exceptio in cæteris firmare regulam dicatur, & argumentum à contrario ſenſu validum ſit; tamen id non obtinet, vbi aliter claro iure deciſum eſt: à quo non eſt recedendum per argumenta præſumptiua, ſed diſertam tantum expreſſionem, *l. ſancimus C. de teſtam.*

Quod hîc multo minus dicendum eſt, ne tam abſurdè remunerata dicatur liberalitas cleri, vt diximus: tum etiam quia non poteſt præſumi tam difformis voluntas Regis à præſcripto diuini & humani iuris. atque eo minus quod optimorum Theologorum ſit ſententia, *Ioan. Malder. de inſtit. & relig. tract. 6. c. 5. d. 8. aliorumq́;* aſſertionem eſſe de fide, aut fidei proximam, quod Laicus neque perſonam Eccleſiaſtici, neque eius cauſas Eccleſiaſticas, ciuiles, aut criminales iudicare poſſit. Et licet Principes aliquos ſibi caſus priuilegiatos alicubi habeant, non tamen dubitandum, quin poteſtas eò non extendatur, vt tam generaliter, vt intendit intimatus, cum tanto dedecore ordinis quoſuis Eccleſiaſticos ſubiicere queant quibuſuis pedaneis; ideoque, quo

ſe non

ſe non extendit poteſtas, non porrigitur Principum voluntas.

Quanquam etiam ſi dici poſſet ſublatum omne fori priuilegium in Eccleſiaſticis in cauſa impoſitionum; tamen Inſtructio d. ar. 87. diſertè excipit omnes qui ad Auditorum tribunal pertinent, quò procul dubio appellans ſpectaret, vt militaria Regis ſtipendia habens, ſi non potentius eſſet priuilegium cleri: ideoque vel à minori expreſsè tutus eſt, vel à maiori ſi quid liquida iuris ratio valere poſſit.

Atque hæc ita verboſiùs fortè & intempeſtiuiùs deducta ſunt, ne ex præiudicata forſan opinione in materia impoſitionum publicè fauorabli, & in qua ſummariè procedi poſſit, quiſpiam hæreat (quia cauſa nulla tam ſummariè expedienda eſt, *quin defenſiones legitimæ admittantur*, inquit, Clem. ſæpe *de verbor. ſignif.*) atque omnino ne quis leuis aut ſummariæ conſiderationis hanc declinatoriam putet, aut obſcuris decretis reiectam intelligi, aut potuiſſe reiici, aut ad negotij principalis deciſionem, ita Iudices à quibus potuiſſe illotis manibus accingi.

CONSVLTATIO III.

Mulieris fugitiuæ quæſtio ſuper matrimonio aut diuortio tractanda in loco domicilij mariti.

IN cauſa matrimoniali Iudex is eſt adeundus, vbi maritus domicilium habet, tametſi vxor inde diſcedens alibi in libertatem proclamet. *l. 1. 4. & tot. tit. C. vbi causa ſtatus.* vbi diuerſis legibus deciditur ſtatus cauſam tractandam in loco eius Iudicis vnde diſceſſit, qui in ſeruitutem repetitur: quamuis alibi poſſeſſionem libertatis vſurpare, domiciliumque figere voluerit. Vnde Iaſon *in §. ſupereſt. n. 68. inſt. de act. & paſſim Doctores* idem in vxoribus, monachis, aliiſque qui in alterius poteſtatem reuocantur, decidunt.

1. *Et monachorum in loco monaſterij.* Vnde & Concil. Trid. *ſ. 25. c. 19. de Regul.* monachorum, qui ſe per vim & metum profeſſos dicunt, cauſam coram Ordinario ſuo tractari voluit, & ſi diſceſſerint ad monaſterium remitti. Quod ſi ergo argumentum à matrimonio ſpirituali ad carnale, & contra (vt in topicis Euerardus) validum ſit, remitti vxor fugitiua ad domicilium mariti, ibidemque cauſam ſuam deducere debet.

Quod eò magis obtinet quod ſpolians audiri non debet, niſi redintegrato ſpolio, non ergo fugitiua vxor, quæ ſub ſpecie ambulationis dimiſſa diuertere, & emanere contendit.

Cùm ergo impetrans iuxta formam Concilij Trid. matrimonium contraxiſſe, & in eodem lecto concumbendo mariti poſſeſſionē coniugalem ſtabiliſſe exhibitis monumentis doceatur; non eſt ſine præuio iudicio Eccleſię, in eius poteſtate minuere ius, & authoritatem mariti, vel iuriſdictionē Eccleſiaſtici Iudicis; aut ſibi mutare domicilium, & quidquid ſecus attentatum eſt, irritum eſt, atque inane, nullum producens iuris effectum, aut fundamentum alienæ iuriſdictionis.

Neque aduersùs hæc allegata ſuſpicio aduersùs Officialem, ex eo quod eius Epiſcopus videatur ſuſpectus, ſatis excuſat: tum quia ſimul propoſita fuit cum exceptione declinatoria, quæ eſt incompatibilis: nam illa fugit, hæc exigit iudicium declinati: hanc allegans illam cenſetur deſerere. 2. *Nec cauſa recuſationis Ordinarij forū mutat.*

Tum quia impetrans appellando ad ſuperiorem declinat iudicium arbitrorum, vnam viam ingreſſa de contraria excipere non poteſt; ſed Iudici eandem tenendi, & pari paſſu ambulandi facultatem fecit. Atque ita ſi appellatio iuſta fuit, & legibus approbata, deferre; ſed ſi friuola, ſpernere eam poterat.

Neque verò Iudex tenetur appellantem monere, vt arbitros eligat, vt impetrans allegauit, appellationis viam deſerat: ſed oportet *vt ipſe cum aduerſario*, inquit, *c. cum ſpeciali 61. X. de appell. arbitros communiter eligat.* licet in caſu contumacis diſcordiæ in eligendo, tum demum Iudicis officium ſurgat, vt conuenire cogat. *c. 41. eod.* & coram arbitris allegata & approbata ſuſpicione, in arbitrio eſt Iudicis recuſati de aſſenſu partis, cauſam ad ſuperiorem tranſmittere, vel idoneæ perſonæ committere. *d. c. 61. verſ. at ipſa.* 3. *Qui ſi cauſa arbitris iuſta probetur.* 4. *Poteſt alteri committere.*

At verò communia hæc ſunt recuſatis Iudicibus: ſed in Epiſcoporum officialibus ſpeciale, vt ob eorum vti ſuſpectorum recuſationem non eatur ad arbitros; ſed ipſum Epiſcopum, qui prouidere poteſt; &, ſi æquum eſt, alium Iudicem dare. *c. ſi contra de off. & poteſt. iud. deleg. in 6.* vt & in delegatis cum clauſula *Quod ſi non ambo, &c.* quando plures Iudices in ſolidum ſinguli ſunt delegati, tam pro cauſa recuſationis, quàm principali, non recuſati adeuntur. *d. c. ſi contra.* 5. *Et recuſato Officiali Epiſcopus ſine arbitris alij committit.*

Vbi finalibus verbis inuenitur in materia recuſationis & appellationis iuris diuerſitas, reſpectu Epiſcopi, & ſui officialis, quodque quia ab hoc ad illum nō appellatur, ex eo quod idem ſit auditorium, non procedat argumentum ad recuſationem: vtpotè quia auditorium & iuriſdictio realis eſt, gradus iuriſdictionis idem, quo Epiſcopus & generali eius vice iudicans conſiſtit: ſuſpiciones autem nihil ad rem, auditoriumque pertinent; ſed perſonam; quam non æquè egrediuntur. Cui non obſtat c. inſinuante. *X. de off. deleg.* quia ibi plura concurrunt, 1. quod & Epiſcopus & officialis erant impetrati per vnam partem quod ſuſpectum iure facit; *l. obſeruandum. D. de iud.* tum quia factus erat impetrans Epiſcopi domeſticus, quod valde etiam cauſam mutat: 3. q. 5. c. 1. & propius Epiſcopi miniſtros afficit, quamquam aliquid fatendum eſt affricari officiali imo omnibus Canonicis cathedralibus ex iuſta Epiſcopi ſuſpectatione. *c. ſtatutum de reſcr. in 6.* ſed tū hoc tum d. c. 6. *Nec propter hunc ſemper ille recuſari poteſt.*

inſinuante loquuntur in Iudicibus delegatis; Ordinariis autem firmius inhæret ſua iuriſdictio: vt communiùs iure ciuili ille, non hic recuſari poſſe credatur. *L. apertiſsimè. C. de iud. Auth ſi verò eod. L. vlt. in fin. C. vbi quis decurials. L. vlt. C. de iuriſd.* Tum denique differunt recuſatio & appellatio quoad officialem Epiſcopi: quia non niſi ex arbitrio recuſati tranſiri poteſt ad ſuperiorem atque in eius eſt optione an ad ſuperiorem velit mittere, an alteri de partis aſſenſu committere. *d. c. 61.*

Manet ergo ſub prætextu ſuſpicionis non ſic potuiſſe aliò tranſire impetrantem.

Manet etiam ex mente & verbis Concil. Trid. *ſeſ. 24. c. 20.* alios omnes proceſſus ordinationeſque nullius momenti eſſe. quod clarius decidit ſanctio Clementis VIII. 16. *Oct.* 1600. *ſtatut. Cur. Eccl. Prouin. Mech. inſerta art.* 5. 6. 10. 15.

De ordine cognitionum.

CONSVLTATIO I.

Qui non docet ſe cohæredem non agit alio iudicio inde dependenti, adeóque neque ad inuentarium rerum hereditariarum.

A Conuenit B. coram Ordinario ad conficiendum inuentarium bonorum hæreditatis, & impetrauit Iudices à Principe ſuper teſtamento B. petiit à Principe interdici, ne in illa quæſtione tamquam præiudiciali fiat progreſſus, donec de hac deciſum ſit. petitio interdicti, remiſſa eſt ad datos Iudices, vbi quæritur, rectène aditus ſit Princeps, an coram Ordinario res peragenda erat?

1. Præmittenda eſt præiudicialis hæc quæſtio.

Decidit hanc difficultatem *l. fundi. 18. D. de except.* ibi enim Prætor aditus eſt cum actio intentata eſſet, & quæſtio ſimul moueretur, cui præiudicium fieri poterat: & reſpondet iuriſconſultus prætorem interponere ſe debere. *l. fundi. 16. ibid.*

An autem inuentarij petiti quæſtio à teſtamenti controuerſia tamquam præiudiciali excluditur?

Is qui poſſidet, ſi neget eum, qui petit, ſibi cohæredem eſſe, poteſt eum excludere per hanc exceptionem: & niſi etiam cohæres ſit, neque adiudicari quicquam ei oportet, neque aduerſarius ei condemnandus eſt. *l. hac actio 1. D. famil. erciſ. & in l. ſi mancipium. 34. §. ſi communi. D. de euict.* aduerſario ſeruus adiudicatus eſt, quia probabat eum communem eſſe. *l. fundi. 18. l. fundum. 16. D. de excep.* & vtrobique interuenit prætor, nec permittit petitori, priuſquam de proprietate conſtet, aliis Iudiciis experiri. *Marant. in ſpecul. p. 4. ind. 20. diſtinc.* tantiſper enim ſolemnis ſuppetit formula excluſionis, *tua non intereſt.*

Id ergo priùs examinandum eſt an cohæres ſit actor, an rem communē habeat cum poſſeſſore, vel ſocius ſit antequam inuentarium rerū familiarium edere cogatur. ſi enim teſtamentū ſubſiſtit, nihil horum eſt, neque enim facultatum ſuarum rationes, aut fortunas denudare inuitus quis cogitur. *l. fin. C. de alimentis pupill. præſt. l. 2. C. quando & quibus quarta pars lib. 10.*

2. Niſi ſummatiè appareat de intereſſe rerum notitia depereat.

Nihilominùs quando ſummatim *l. 1. C. vt in poſſeſſ. legat.* cognoſcit Iudex petitoris intereſſe, eumque ius in re, & probabilem cauſam actionis habere, iubet rem exhiberi: *l. 3. §. ſciendum. & §. ſi mecum. D. ad exhibendum. l. ſi quis ex argentariis. D. de edendo*, etſi nondum dominiū plenè probatur *d. l. 3 §. ibid. 11.* ſic ſi Iudex probabilem actionem teſtamentum impugnantis reperiat, ne res hæreditariæ depereant; inuentarium edi iubebit: ſin autem exceptio poſſeſſoris, & teſtamenti ſubſiſtentia tam ſit euidens, vt facilè repellat actionem, non dabitur inuentarium. *c. 1. de confeſſis in 6.* continget etiam aliquando vt media via ineatur, qua vtrique caueatur, tam ne quid depereat, quàm ne cuiuſquam rationes denudentur: vt & inuentarium fiat, & codices excutiantur, non tamen illud aduerſario interim edatur, ſed apud acta in arcanis reponatur, ſcribis ſilentio ſeuerè impoſito vſque ad finem litium.

De dolo & contumacia.

CONSVLTATIO I.

De contumace illiterato puniendo.

QVod appellans poſtquam per ſententiam datus eſt ei coadiutor à ſucceſſore Epiſcopo rurſus citatus eſt, vt ſe ſiſteret examini ſub pœna priuationis in caſum contumaciæ; neſcio cui fini aut bono id factū fuerit, ab eo, qui ſententiam à prædeceſſore latā propugnabat. erat enim id actum agere. Et verò cū contumacia grauiùs puniri nō poſſit quàm ipſum crimen, aut factū, ob quod actio inſtituitur; & ob illiteraturam priuari nemo poſſit, ſed ſubſidiarius ei tantùm dari ex iure. *c. ex eo §. fin. de elect. in 6. c. 6. ſeſſ. 21. Concil. Trid. Rebuff. de pacif. poſ. n. 84.* vt generatim traditū eſt priuari quem nō poſſe beneficio, niſi in iure expreſsè ſtatuatur: *Rebuff. de benef. lib. 3. tit. 1. n. 62. qui alleg. gloſ. ſing. in c. fin. de iur. patr. c. ſi compromiſſarius de elect. in 6. §. optimū in auth. de non eligend. ſecund. nubend. 12. col.* officium procul dubio Iudex exceſſit, qui ob contumaciā minatus eſt, & inflixit pœnam grauiorem, quàm ex cauſa ipſa infligi poterat. ſæuire enim & crudelis eſſe intelligitur, qui pœnas à iure ſancitas ſupergreditur. præſertim Iudices Eccleſiaſtici, quos iuxta Apoſtolum monet Concilium Trid. vt Epiſcopos & Paſtores ſe, non percuſſores eſſe meminerint; atque ita præeſſe ſibi ſubditis oportere, vt non in eis dominentur, ſed illos tamquam

1. Contumacia non poteſt grauius puniri, quàm delictum, ob quod contumax citatus eſt.

2. Et propterea qui ob illiteraturā tantùm coadiutorem recipere tenetur ob contumaciam beneficio priuari nequit.

3. Iudex Eccleſiaſticus præſertim ſtatutas pœnas ſupergredi non poteſt.

quam filios & fratres diligant: elaborentque vt hortando & monendo ab illicitis deterre-

4. Etiam pro contumace cauſa decidenda eſt ſi ita æquitas ſuadet.

ant. *ſeſſ.* 13.*c.*1. atque in iure quidem contumax non niſi in expenſas condemnari poteſt; ſi vlterius conſtet quid circa negotium principale conſtituendum ſit; vt etiam cauſa pro contumace decidatur. *l. properandum.* §. *& ſi quidem verſ. ſin autem C. de iud.* & hic citatus ad examen vt ſummum non niſi pro confeſſo, atque illiterato ob contumaciam haberi poterat, eique, vt dictum eſt, coadiutor dari: quod iam ante factum erat. Vno caſu clericus ob

5. Vnico caſu ob contumaciam clericus beneficio priuatur ſi monitus ad reſidentiam non venit.

contumaciam beneficio priuatur, cum tergiuerſatur ad reſidentiam venire, cui obſtrictus ſit. *c. inter. c. ex tua de cler. non reſid.* quia beneficium datur propter officium. vnde æquum eſt, vt qui officium deſerit, beneficium derelinquat. vt qui modum aut conditionem donationi adſcriptam contemnit; donatione excidit. ſed hæc contumacia non iudicium; ſed rem, & cauſam ſpectat: nihilque cum ea, de qua agimus, commune habet. atque aliàs ob contumaciam non poſſe beneficio quem pri-

6. Sed ob rem neglectam ad quã tenetur; aliàs ex vi contumaciæ nemo priuatur.

uari expreſſè deciſum eſt. *in c.* 1. *X. de iud.* deſtituitur ergo hæc ſententia omni cauſa: materiali quidem & efficiente; quia ius non tribuit ob ſolam illiteraturam Epiſcopo poteſtatem parochum priuandi: finali; quia actum à prædeceſſore agere volebat: formali; propter litis & appellationis pendentiam ob attentatũ, pœnamque ex contumacia grauiorem, quam ex cauſa poterat, comminatã. nullitas etiam ſurgit ex primordiali citatione die dominico facta.

7. Iudicialia feſtis diebus facta ſunt irrita.

Neq; verò in his dictionibus recepta eſt doctrina Bugnionis *in ſuo tract. de leg. abrog. l.* 5.*c.* 54. quaſi abrogatæ ſint leges, & canones, citationes, aliaque acta iudiciaria diebus ſacris fieri vetantes. nec crudè intelligendus eſt; ſed tantùm quoad denuntiationes rerum ſub haſta publicè vendendarum. Eodemque modo & reſtrictione intelligendum eſt Principũ noſtrorũ edictũ 20. *Septemb.* 1608. generatim verò, vel vt in actionibus perſonalibus cauſam dicturus die feſto, vt aliquis citetur, neque vſus, neque vllo ibi verbo Principes permittunt. toto etiam cœlo harum citationum, & illarum denuntiationum ratio diſtat.

De probationibus.

CONSVLTATIO I.

De Matrimoniali probatione.

1. Probationes promiſſionũ matrimonialium.

PRomiſſiones matrimoniales in hac cauſa ſunt diuerſæ, & diuerſimodè probatæ. primæ ante partium copulam; ſecundæ coram diuerſis teſtibus, & diuerſis temporibus factæ: vtræque confeſſione rei: ſecundæ teſtimoniis, literis, & præſumptionibus. confeſſio porrò aduerſarij potentiſſima probatio eſt. *l. ſi ego §. dotem. D. de iure dot. l. fideiuſſor. §. pater. D. de pignor.* quin & in iure confeſſus pro iudicato eſt. *l. vnic. C. de confeſſ.* reus autem hic noſter in iudicio promiſſione, de quibus agitur, eſt confeſſus.

Sed quoniam confeſſio eius non eſt ſimplex, ſed in vtriſque promiſſionibus qualificata: mota eſt quæſtio an ea diuidi poſſit (quàm latè tractat Griuel. *deciſ.* 12.) de primis adiexuit, quod ſint factæ tempore ebrietatis: de ſecundis; quod ſub conditione, *ſi liberi conſentirent, aut ſi actrix lite abſtineret.* 2.

2. Si qualificatæ ſint, an ſint diuiduæ?

Et quidem confeſſio qualificata, vnius facti circumſtantiam inuoluens, quamuis per aduerſatiuam particulam (ſed) verbotenùs diſcreta, vt hîc, ordinariè diuidi non poteſt: ſed duo facta complectens, aut qualitatem cum interuallo adiiciens, diuidi poteſt. *Griuel. ibid. n.* 4. vti & tum cum ex negocij circumſtantiis, Iudex præſumptiones, aut indicia veritatis contrariæ deprehendit: cui ea propter Griuel. *n.* 25. arbitrarium facit an confeſſio qualificata poſſit diuidi, quidue ſit connexum, vel ſeparatum. *n.* 26. & ſanè reſpuitur pars confeſſionis, quæ habet iuris præſumptionem contrariam. *c. cum veniſſent. vbi Panorm. de iuſt. Caſtal. ad l.* 3. *D. de iuſt. & iur. Griuel. vbi ſupra, num.* 20. 21. 22.

3. Cum plura facta complectuntur.

4. Aut iuris præſumptionem habent aduerſantẽ.

Atqui in hac cauſa ex actis conſtat de iuris præſumptionibus contrariis, & indiciis contrariæ veritatis, nam quoad ebrietatem, cum ad ſponſalium nullitatem ea requiratur quæ mentis inducat exilium, vt loquitur. *c. à crapula. X. de vit. & honeſt. cler.* & per quam homo omni iudicio, arbitrio, ſenſu, & conſenſu, qui ad ſponſalia requiritur, deſtituatur, & tamquam amens, & furioſus ſit habendus: *Couuar. de mat. c.* 2. *num.* 10. *& latius ad Clem. furioſus p.* 3. *in principio, num.* 4. liquet reum nimio potu non fuiſſe amentem, furioſum, à mente exulem, qui ipſe rem geſtam multis articulis, præuia, & pediſſequa copulæ potuit referre, ſympoſium fuiſſe paruum pro numero compotantium, teſtes de hilaritate potius quàm de ebrietate, quæ ad mentis impotentiam ſpectet, deponere: & in pleniorem probationem actrix iuramentum ſuppletorium obtulit: prout probatio contraria qualitati adiectæ confeſſioni ſemper admittitur. *Griuel. vbi ſupra n.* 27. 28, 29. adeoque & illa, quæ fit per iuramentum etiam ſuppletorium, caſu quo aliàs locus ei eſſet.

5. Ebrietatis plenæ.

Quoad verò conditionem *ſi liberi conſenſerint* confeſſioni ſecundæ vt prætenditur adiectam; ea etiam habet iuris præſumptionem contrariam; quod filia aliàs honeſta in præſentem copulam deſcenderet ſub promiſſionibus conditionalibus: cum etiam iuris præſumptio ſit remitti per copulam conditiones, quas conſtat factas. *c. de illis. c. ſuper eo. c. per tuas. X. de condit. appoſit.* reiici ergo etiam poteſt, aut remiſſa intelligi hæc conditio, confeſſioni adiecta, dum ex actis conſtat ſæpius exinde partes fuiſſe copulatas.

6. Conditionis non remiſſæ per copulã.

Quin verò ſuſcepit Actrix in ſe onus probandi promiſſiones, & pleniſſimè probauit: vnas quidem per teſtimonium parochi, & alterius ſacerdotis, ac tertij teſtis de eodem

tempore,

tempore, & actu, ſeu pacto coram ſe ſimul facto conformiter teſtantium; nullaque adiecta conditione: quin & addit vna teſtis confeſſum reum ſe in fidem promiſſi annulum dediſſe, catenam auream addixiſſe, & ex rei confeſſione datam hanc conſtat.

Quæ ſolæ promiſſiones ſic probatæ ſufficerent ad condemnationem rei. ſed quoniam multa obiiciuntur de Actricis fama ante ignorata, & pòſt nata; de rixis; metu ſiniſtri ſucceſſus; iuramento abhorreſcentiæ rei: ob quę verbis ſolis contracta obligatio fortè ſolui poſſet, dummodo non vanus ſit timor, nec lenis diffidij ſed probabilis moraliter, & quaſi

7. Quæ excludit leuem metû aliorû incommodorum. certus, & in virum conſtantem cadens: *Sanchez. de mat. lib. 4. d. 1. 5. 19.* ideò lubet & reliqua conſiderare, an primis promiſſionibus ſua vis inſit: nam dum in earum reciprocationem Actrix corpus tradidit non datur pœnitentiæ locus. *Sanchez. ibid. lib. 1. d. 10. n. 3. 4. &c.* neque horror, aut metus, & quæ timeri poſſunt incommoda ius pleniùs partum interuertunt. *Sanchez. ibidem.* quod ſi apud Hiſpanos & Italos, quorum reconciliatio periculi plena ſemper eſt, locum habet; facile recipiendum eſt in

8. Præſertim in Belgis. Belgis; qui fœcundo calice omnes illos rancores ita abſtergunt, atque obliuiſcuntur, ac ſi Lethæo flumine eſſent abluti. vt non obuia ſint exempla cædium, homicidiorum ex huiuſmodi cauſa in Belgis: adeoque ea allegans habet

9. Vbi ea non admodum obueniunt. iuris hîc præſumptionem contra ſe, quæ non ea credit, quę fieri non ſolent; ſed quæ plerumque ſolent. *l. ſi pactum. D. de probat.*

Itaque primæ promiſſiones, in vim quarum ſecuta eſt copula, iuuantur à ſecundis, vt ſupra plenè probatis: iuuantur ab aliis, quas

10. Promiſſiones ex indiciis iuuantur. aliqui teſtes ſub conditione, ſi Actrix lite abſtineret, aut aliter factas dicunt: iuuantur ab annuli & torquis datione; multis literis à reo Actrici ſcriptis; amatoriis quidem, ſed multa ſui parte non id redolentibus, quod meretriciis amoribus conueniat; ſed vxorio affectui, & ſolandis dilationibus promiſſorũ; præſertim quæ eo die ſcriptæ ſunt, quo reus iubilæũ ſe dicit celebraſſe; aliæ quę preces ad Diuã Hallenſem factas; aliæ quę ad Diuam Viluordienſem faciendas pro felici ſucceſſu, quem vterque tam diu deſiderauit; aliæ de inuocatione Spiritus S. pro fauſta negocij inter partes hærentis directione, aliæ denique quæ infinita verba continent, quæ non niſi ſponſis ſeu futurarum nuptiarum promiſſione obligatis conueniant.

11. Plures debiles coniunguntur. Quæ omnia quoad probationem faciendam etſi ſingularia viderentur, quoad actus ſingulos; tamen, cum in eundem finem conſpirent, in ciuilibus coniunguntur. Neque ſin-

12. Et teſtes ſingulares eodem vergentes: gulares omninò teſtes videntur, qui eundem finem reſpiciunt. *Gail. l. 2. obſ. 56. Mynſ. cent. 2. obſ. 20. Maſc. concl. 379. per textum in l. qui ſententiam. C. de pœn.* & geminationes per inter-

13. Et geminationes deliberationem produnt. ualla factæ deliberati & conſtantis animi præſumptionem inducunt. *gloſ. in c. ex literis de diuort. Alex. ad l. 1. C. de err. Aduocat.* ſiue iudicialis ſiue extraiudicialis ea geminatio ſit. *l. vlt. in verbo tranſactionibus. ſcilicet C. de plus petit.* potiſſimum quando contrariæ voluntatis aſſertio tendit in deceptionem, & fraudem contrariam voluntatem aſſerentis. *c. tua nos. X. de ſponſal. Taſch. V. geminatio concluſ.* ...

CONSVLTATIO II.

Remiſſio ſponſalium plenè probari debet.

REmiſſio ſponſalium allegata in donationem incidit: quare cum donare nemo præſumatur; veriſimilis nõ eſt allegatio: adeoque ad pleniorem probationem adſtringir. *l. non eſt veriſimile, & ibi gloſ. D. quod metus cauſa.*

Præterquam quod contra matrimonium etiam pleniores requirantur probationes: vt vix iuramento ſuppletorio locus ſit; niſi plus quàm ſemiplenè probatum ſit. *Papon. arreſt. lib. 9. tit. 6.*

Quin imo in fauorem matrimonij, etiam cui nulla incumbit probatio, neganti illud, tamen quaſi ex officio Iudicis iuramentum imponitur, quo ſi qua exſurgant indicia pro matrimonio diluantur. *c. 10. X. de ſponſal. impub.*

Vnde tamen (quod per tranſennam notandum eſt) non admittitur compenſatio expenſarum, quàm praxis ſolet ſæpiùs indulgere, quando is obtinet, qui iuramento ſuppletorio, & quaſi teſtimonio proprio aduerſarium ſuperat: quia hunc teſtimonium ab onere ſuo releuat, illi iuramentum imponitur, cum ſola negatione tutus eſſet, niſi ſecuritas Iudicis in cauſa matrimoniali, aut ſimili, vbi Iudicis officium valde exuberat, illud exigeret, non ex iure aduerſarij, ſed fauore cauſæ, in qua publicè intereſt omnia excuti, quæ ſacramentorum aut conſcientiarum ratio inquirenda ſuadet. vnde & publicâ authoritate eis obſiſtitur, qui mutuo conſenſu & colluſione ad matrimonium ſoluendum proſiliunt, quibus iudicium Eccleſiæ non debet concurrere. *c. 5. X. de eo qui cognouit.*

CONSULTATIO III.

Quod Titius ſpondet vt tutor non ſoluit vt Titius.

QVod Titius promiſit vt tutor, non tenetur ſoluere vt Titius. *L. Titius. D. de reſcind. vend. l. Luc. D. de inſtit. act. l. 15. 26. C. de adminiſt. tut. gloſſ. in cap. ſi quis preſ. de reb. Eccl. non alien.* quod maximè procedit cum promittens ſubſcribit, quo nomine promittat. *Rebuff. in tract. nominat. quæſt. 16. numer. 31.* Quamuis enim tutor etiam

pro

pro pupillis promittens ipſe conueniatur, & condemnatus cenſeatur nomine tutorio, ita

1. Nō cenſetur ſpondere vi Titius per clauſulam ſe & ſua obligans.

vt executio in perſonam, aut bona illius dirigi non poſſit; quàmtumuis vnica cum alio tamquam correo bonorum, & perſonæ ſuæ obligationem chirographo addidiſſet: *vt iudicatum à ſenatu Sabaudia refert Ant. faber in codice ſuo tit.23.de adminiſtrat.tut.deſinit.5.* niſi manifeſtioribus indiciis deprehendatur fideiubere voluiſſe pro pupillis tutorem.

Porrò Lucius creditor ſpopondiſſe ait Titium nomine proprio, eamque emphaſim fuiſſe verborum, *obligando perſonam ſuam, & bona*, offertque probationem per teſtes, qui contractui interfuerunt: ſed vetat edictum *ann.1611.art.19.* cum ſcripto contractum eſt, teſtes audiri; & ſolum ſcriptum ſeruiturum declarat probationi eorum, quæ acta contractaúe ſunt. quod in viridi obſeruantia eſt.

2. Nec hic admittitur probatio extra inſtrumentum.

3. Sed an admiſſa fidem faciat?

At verò tum Titius tum Iudex admiſit probationem per teſtes, qui declarant nomine proprio tutorem ſpopondiſſe: poſt hæc Titius aſtutioribus conſiliis vſus opponit probationibus edictum; & replicat aduerſarius in integrum reſtitui non poſſe, qui læſus non ſit: Titium non eſſe læſum ex probatione veritatis: ex ſponſione nomine proprio pro pupillis factâ reſtitui non debere maiorem 25. annis, virum prudentem: ſed & edictum vetare dumtaxat ne probatio per teſtes admittatur, cum inſtrumenta ſcripta ſunt, plùs dictum quàm ſcriptum eſſe: at verò hic non de pluri dicto, ſed de clarius dicto, quàm ſcripto agi, huius probationem non eſſe excluſam vt illius, tum quod in hoc non eædem cauſæ ſunt, quæ de illo in edicto narrantur, tum quod articulos ille iuris ſcripti correctorius in propriiſſimis terminis verborum ſit continendus: tum denique quod multa fieri prohibentur quæ facta tenent: adeoque quamuis vetitum etiam hoc caſu foret, probationem per teſtes admittere, tamen poſtquam iam admiſſa eſt, & per eam iudici apparet rei geſtæ veritas, ſecundùm hanc Iudicem pronunciare oportere: quia veritas, iudicium, & iuſtitia, in ſacris litteris pro iiſdem æquiualent: & *lex antep.D.de probat.* Iudicem veritatem ſequi iubet: nec æſtimandum eſt iuſtiſſimos Principes voluiſſe veritatem iam cognitam per edictum oppugnari; præſertim cum iam incommoda ceſſent, & peracta ſint, ob quæ vetatur recipi probatio per teſtes. Ad extremum probauit Lucius, niſi Titius nomine proprio ſpopondiſſet, non dimiſſurum fuiſſe patentem correum; & pecunias pupillares, quas arreſtauerat; quæ cum aliis nunc ſolutæ ſint, & ille fortunis lapſus: iniquum fore excludi edicto: ſed illud accipiendum fore ſaltem cum damnum datum non erit, ſed res integra; aut quæ redintegrari poſſit. *vt diximus in Anak.iur. Pontif.de foro compet.n.9.*

Sanè hoc punctum vltimum futile non eſt: præſertim ſi non leuis momenti iactura ſit, qualem conſiderarunt Principes in circumſtantiis *plus dicti*: cætera non æquè mouent, nam quamuis accipi deberent edicti verba quod ſola inſtrumenta ſeruiant probationi, vt coniunctio maneat, & inhibitio futuri, ſcilicet quod Iudices admittere non poterunt probationem per teſtes; tamen poſtquam iam inhibitio ſeiuncta eſt, & quod futurum vetabatur, iam peractum eſt; non neceſſariò ſequi videtur ſola nunc inſtrumenta probationi ſeruire poſſe: ſed probationi per teſtes, quamuis fieri vetitæ, iam tamen factæ, ſuas vires ineſſe. tamen ſenatus Antuerpienſis in cauſa Cornelij Huyſmans & Waltheri vande Peer etiam factæ probationis per teſtes contra edictum nullam ratione͂ habuit. quaſi ex toto non videantur ceſſare incōmoda ab edicto allegata; præſertim cum veritas per teſtes non cenſeatur ſemper liquida, ob multa quæ teſtibus eorumque dictis perpetuò obiiciuntur. in quibus manent incommoda edicti, & lites intricatæ, quibus proſpectum voluerit edictum.

CONSVLTATIO IV.

In criminali cauſa graues probationes adulterij requiruntur, & eæ ex multis capitibus infirmantur.

Graues præſumptiones indiciaque adulterij ſunt aduersùs L. cum & *Lex ex conſenſu §.ſin autem cum ſeq.C.de repud.* domeſtica teſtimonia, & aliàs non idonea in huiuſmodi cauſis admittat, præſertim cū in rebus his obſcuris phyſica demonſtratio difficilè cōtingat. Cæterùm quia hîc agitur de cauſa criminali, oportet ad rigore͂ iuris eā excutere, & probationes luce meridiana clariores exigere, adeoque in ea mulieris aſſertio, non eſt probatio. *c. ſignificauit. X de adult.* vbi mulieri allegant i ſacerdotem ſecum adulteratum, nō creditur, ſed neque per canones in criminali cauſa mulier teſtificatur. *c.mulierem.33.q.5.* quos forum Eccleſiaſticum debet obſeruare in iudicando: *c. quod clerici.X.de for.compet.* aut ſaltem, ſi moribus & praxi id datū ſit, vt in teſtem ſit admiſſa, eo ſaltem minus fidei tribuendum eſt. deinde ſocij criminis confeſſio, non eſt aduersùs alium admittenda. *c.vnic.de confeſſ.c.veniens.10.de teſtib.* Denique, quia non habet conteſtem, quamuis omni exceptione maior foret, non facit fidem. *l.3.in princ.D.de teſtib.* Adhæc in perſona P. minora coniunctim concurrunt, quod ancilla, & pauper, in cauſa quaſi propria, cum de ciuili intereſſe, & agnitione prolis cum L. etiā litiget; quod & ipſa falſa ſit, quod niſi in ius vocata fuiſſet, ipſum reum non detuliſſet, aut moleſtaſſet, quod ſolita mentiri, per dæmonem iurare, & aliàs leuibus moribus, & ſermonibus; de qua plures malè loquuntur, & ſentiunt, & quā vnus teſtis pluries à ſe carnaliter cognitam aſſerit, vt cum illā coram obſtetrice, & deinde ſacerdote,

1. Mulier, correa vt non probet;

2. Et conteſte͂ non habens;

3. Malis moribus.

ſacerdote, ſacra ei infirmæ admioiſtrante, profeſſa ſit ſe à nullo vnquam virorum cognitam, quam ab L. illi autem teſti nihil obiectum ſit quod fidem minuat, quam quod ſit ſingularis,

4. *Cui dignior contradicat.* eaque exceptio in P. locum etiam habeat, atque is vir ſit, in quem nihil aliud eſt quod dicatur; hæc mulier in quam multa ſunt alia, quæ dicantur: ſanè viri huius fides, fidem huius mulieris omninò deprimit; eoque facilius, quod generatim traditur adulterium confeſſione mulieris non probari. *d. c. ſignificauit, Pariſ. conſ. 177. num. 28. vol. 4. Iaſon. conſ. 23. v. 1.*

5. *Præſumtiones in criminalibus vt non ſufficiant.* Et quamquam adulterium etiam præſumptionibus probetur, & coniecturis: tamen quando criminaliter agitur, non id æquè obtinet. *Menoch de præſumpt. lib. 5. præſ. 41. num. 15.* & vix tales ſufficiunt, quales *in c. ex litteris de præſ. c. praterea de teſtib.* niſi fortè in caſu. *l. ſi quis adulterij. C. ad leg. Iul de adult. quod ſequitur Maſcard. de probation. vol. 1. concl. 57. num. 5.* quæ in ciuilibus ſufficiunt, imo minores, *idem concl. 62.* hîc autem nihil eſt, quod proximè ad actum pertineat. & vt demus præſumptiones eſſe remotas, pleraſque vnicis teſtibus probatas; coniungi eapropter illæ minus poſſunt, vt in perfectam probationem criminalem coaleſcant. præſertim cum & pleraque talia ſint, vt quamuis vera eſſe ſatis probarentur, interpretationem tamen accipere poſſint, quæ ad delictum non pertineat; quod præſumi non debere dicitur, cum alia interpretatio, quamuis fatua, haberi poteſt.

6. *Fama vnde nata quærendum.* Fama etiam, qualiſcumque de hac cauſa fuerit, omnis nata eſt ex aſſertione & euulgatione P. atque expoſitione prolis. ad originem ergo ſuam reuocata, non aliam facit probationem, quam ipſe fons vnde fluxit. vt & plurium teſtium dicta, quæ ſimul omnia reſoluuntur in ſingulare teſtimonium & fidem eiuſdem P. tot exceptionibus affectæ. vnde cum conſtet omnem populi opinionem & vocem eſſe natam, oportet audire illud Exodi *c. 23. non ſequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquieſces ſententiæ, vt à vero devies.* quemadmodum Daniel totum populum ad lapidandam Suſannam procurrentem, quamuis ex duorum ſeniorum teſtimonio, reprehendit; & ex variatione tantùm arboris, ſub qua adulterium contigiſſet, Suſannam abſoluit; ſeniores damnauit.

De Teſtibus.

CONSVLTATIO I.

De publicatione teſtimoniorum atque nominum teſtium.

1. *Publicanda ſunt teſtimonia.* IN iudiciis eam faciendam clarè ſtatuitur *in c. qualiter & quando §. debet. X. de accuſ. per Concil. Trid. 24. c. 5. innouata*; & arguitur ea omiſſa *in c. cum I. & A. X. de re iud.* ſic vt *gloſ. (in l. prolatam. C. de ſenten.* quæ ſententiam ex ſolito iudiciorum ordine peruerſo decidit vitiari) inter cætera exempla omiſſam publicationem referat; atque hoc pro generali quidem iure receptum eſt, iuxta quod in omnibus curiis deinceps eandem fieri hîc iuſſit edictum Principum *an. 1611. ar. 10.* ſed illius interpretatio 28. *Nou. 1611. a. 5.* excipit cauſas criminales, vbi ſtylus loci in iis publicationem non faciebat. qui ſtylus multis locis introductus fuit ad imitationem, & extenſionem *c. vlt. de hæret. in 6.* vbi, quamuis in

2. *Non tamen in cauſa hæreſis nomina teſtiū eduntur.* aliis omnibus iudiciis facienda reis ſit publicatio nominum, indulget in fauorem fidei, ne in cauſa hæreſis fieri debeat; ſi modo ex ea crearetur verè periculum teſtibus. ex quo periculo ad alias cauſas diſpoſitionem porrigi non eſt omnino præter rationem. vt ob potentiam reorum porrigit Clarus *quæſt. crim. q. 49 n. 3.* vbi & in cauſa hæreſis ſemper præſumi

3. *An in aliis vnquam idē obtineat.* periculum, & publicationem nunquam fieri ex Simanca tradit. Sic & in *ſtatut. Cur. Eccle. Prou. Mechl. ar. 49.* generatim, quamuis nominum, non dictorum, publicationem tamen in criminalibus non faciendam ſtatuit; quin nec in ciuilibus, ſi quod teſtibus periculum immineat. vbi antitheſis, & alij articuli docent non rigidè criminalia, ſed vt à ciuilibus ſeparantur, intelligi. neque tamen vbique is art. vſu obtinuit: ſed ob priorem ſtylum alicubi contrarium, ius commune, & edictum ſeruatur ſæpius, quod Clarus monet, vt confuſa publicentur dicta, & ſic ſeparata à nominibus, & ordine teſtium, vt deprehendi non poſſit quid quiſque dixerit; aut aduocato rei communicantur, ſub iuramento de non reuelando ne reo quidem, ſed tantum ad rei defenſionem ſi quid ſe offerat vtendo. quâ viâ & teſtium periculo ſatis fit, & reorum pleniori defenſioni, quam legitimam etiam in ſummariis iudiciis integram ſeruari iubet Clementina *ſæpe de V. S.* tametſi Menoch. *de arbit. q. 33.* in ſummariis, qualia ſunt pleraque Eccleſiaſtica, & arbitrariis eam neceſſariam non eſſe, & ſperni poſſe ſentiat; & plerique ex eius omiſſione nullitatem ſententiæ cauſari negent.

4. *Teſtimoniorum publicatio non tam neceſſaria quam nominum.* Enim verò non ſpectare publicationem dictorum ad neceſſariam defenſionem clarum eſt; quia Iudex omnia illa diligentiſſimè excutere, opponere, ponderare debet. neque mutationem vllam accipere poſſunt à notitia vel ignorantia reorum: at nomina ideo omninò ſunt publicanda, quia refert à quo quidque ſit dictum; ab inimico, conſanguineo, extero, eo cuius interſit, &c. quod ſupplere non poteſt Iudex; vt dicta ei liquent. Vnde in Concilio Mechlinienſi olim publicatio non fiebat teſtimoniorum, & Interpretatio edicti in criminalibus veterem ſtylum tolerat. quin & Romani eundem ſeruant vſque ad vltimam inſtantiam. *Farinac. de teſtib. q. 75. c. 5. n. 5.* Metum verò pe-

5. *Metus tamē verus eſſe debet.* riculi ad puram & prouidam Iudicum conſcientiam reiicit *d. c. vlt. de hær. in 6.* vt neque

pericu-

lum dicant, vbi eſt ſecuritas: neque ex ſecuritate teſtes in diſcrimen præcipitent. itaque pro ſua religione Iudices metum æſtimant, qua in re verſatur, vt diſpiciant maiuſne teſtis, an rei periculum ſit? quale iudicium reo ſit dictatum, quid teſti euenire poſſit. Itaque cum circa regulares obſeruantias ex inquiſitione poſt viſitationem formata actum eſſet aduerſus quoſdam religioſos *ex d. modo procedendi ſtatut. Cur. eccl. prou. Mecbl.* nominum, non dictorum publicatio rectè eſt facta, tametſi periculum non eſſet capitale, ſed lædendæ monaſticæ charitatis; quod maius erat, quàm quod reis ex monaſtica correctione immineret: ſed neque ſeruata publicatio, quam dixi ſupra, confuſa nominum & dictorum, quia ex dictis notitia teſtium ſe ingeſſiſſet: quia vt omnia intra priuatos parietes, ita pleraque coram paucis geſta referentes prodidiſſent. quia ergo & cauſa hæc ſummaria, arbitraria, ad correctionem monaſticam erat; eam magis læſiſſet ipſa medicina, quam malum. alioquin *d. c. cum I. & A. X. de ſenten.* agit de Abbate; & reprehendit neglectam publicationem; quamuis ſit veriſimile teſtes etiam ex collegio aliquos fuiſſe: ſed agebatur grauiùs, de illius amotione; & mero iure. hîc de ſtylo diſſerimus, & correctione monaſtica.

Quid in cauſis monaſticis?

De fide Inſtrumentorum.

CONSVLTATIO I.

De fide Originalium, Exemplorum, Archiuorum, Inſtrumentorum inuicem contrariorum, librorum veterum.

ANno 1220. Ordinarius T. dedit monaſterio B. decimas noualium, præſentium, & futurorum in parochijs illimitatis certi diſtrictus ſuæ diœceſis, adeoque ad diſpoſitionem ſuam pertinentes; & in limitatis, in locis, quibus hactenus nihil ipſe perceperat; saluâ tertiâ gerba, quæ dabitur ſacerdotibus, qui ibi parochialia adminiſtrabunt. Ea donatio eſt confirmata à Gregorio IX. 9. Kalend. Martij Pontif. anno 8. & ab Innoc. 11. Kal. Decemb. Pontif. anno 5. Lugduni, & ab eodem ibid. anno 6. & in iudicio exhibitæ ſunt originales literæ, ſigillo integro firmatæ, atque incorruptæ. Idem Ordinarius anno 1239. dicit ſe poſt diſceptationem coram arbitris, & eorum laudum, conueniſſe cum Abbate G. ſuper iure patronatus, & decimis ad illud pertinentibus, in Eccleſia G. illius diſtrictus, videlicet tertia gerba; vt ab vtriſque communiter haberetur: saluâ portione competente presbytero deſeruienti ibidem, & Eccleſiam alternis vicibus conferrent. Prolatum item eſt laudum anni 1267. atque aliud 1366. vbi, exceptis quibuſdam terris, reliquarum omnes decimæ ibidem excreturæ æqualibus portionibus percipiendæ vtriſque aſcribuntur: denique producuntur duo priuilegia, alterum Innocentij, alterum Alexandri ſuper percipiendis decimis noualium in locis, & pro rata, quibus veteres poſſident. Omnia hæc munimenta producuntur deſumpta ex peruetuſto codice in pargameno ſcripto, & inſcripto, *liber priuilegiorum*, exarato, vt in frontiſpicio narratur, anno 1460. aſſeruato in archiuo monaſterij G. charactere admodum antiquo, ignota tamen ſcriptoris manu, ſine mentione collationis per publicam perſonam, aut iuſſum Iudicis factæ; nec producto vllo originali inſtrumento, nec adſcripto ex plumbis indultorum, quotus Innocentius, aut quotus Alexander fuerit; nec facta in duobus poſterioribus laudis mentione d. conuentionis anni 1239. quæ etiam lata tantùm referuntur inter d. Ordinarium & Prælatum G. non autem interueniente parocho, cuius nunc ſucceſſor litem mouet ſuper noualibus eidem Prælato G. & in controuerſiam vocatur fides, & authoritas inſtrumentorum omnium pro parte Prælati G. productorum.

Si ſcripturam, inquit Gregorius, *authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere poſſumus, c. 1. X. de fid. inſtrum.* & iterum Alexander, *c. 2. ibid. ſi ſcripta non ſint per manum publicam facta, ita quod appareant publica, aut authenticum ſigillum habuerint, per quod poſſint probari, non videntur alicuius firmitatis robur habere.* ſed, ſi qua iuſta cauſa fuerit exempla conficiendi, iuſſu illa Iudicis per publicam perſonam ſunt facienda. *c. vlt. ibid.* &, ſi qua mota iam eſt quæſtio, parte etiam præſente, ſeu contumaciter abſente. *c. 5. ibid.* vt vix Principum inſtrumentis credatur; niſi fauerit conſuetudo. *c. 9. ibid.* ſcilicet quoad fidem narratorum in inſtrumento: alioquin quoad rem coram ipſis geſtam plenè creditur. *Clem. vnic. de prob.* & quoad ea quæ Ordinariis nota, ſeu ab aliis geſta eſſe debent, v. g. excommunicationes. *c. poſt ceſſionem. X. de prob.* in iudiciariis autem non niſi perſona ſit adhibita publica. *c. quoniam contra ibid.* tum porrò faciliùs inſtrumentorum vires vacillant, ſi inter alios tantùm acta referant, & in tertij præiudicium proferantur: *c. 6. ibid. l. 2. C. eod.* iuri communi repugnent: *c. 8. ibid.* & nullam priorum inſtrumentorum, vnde ius producentis natum foret, habeant mentionem. *d. c. 6.* Quæ omnia ſi applicemus inſtrumentis propoſitis, contra parochum nouales decimas vendicantem, facilè intelligimus quantâ infirmitate omnia laborent.

1\. Libris veteribus & exemplis ſcripturarum quæ fides tribuatur? iiſque quæ de archiuis Eccleſiarum producuntur?

Vnum tamen conſiderationem meretur, quod & antiqua ſint, & de archiuo monaſterij producta. ſiquidem & vetuſtatis magna eſt reuerentia atque authoritas, & libri antiqui etiam probant fines parochiarum, adeoque decimarum. *c. 13. X. de probatio.* & *charta qua profertur*

2\. momentum vt faciat antiquitas.

profertur ex archiuo publico teſtimonium publicum habet, inquit Auth. charta C. *de fid. inſtrument. l. in fraudem.* §. *quoties de iur. fiſc. c. ad audientiam de præſcript.* ſed tamen nec antiquitas per ſe ſola probat. *vid.* Couar. *pract.* 1. *c.* 21. *num.* 7.
3. Ex archiuum publicum. *Tuſcum & quos citat in V. Antiquitas & antiquum concluſione.* 340. & 341. nec archiui authoritas eſt, niſi publici. *vt d. Auth. in corpore de his qui ingred. ad appell.* §. *illud etiam.* vbi agit de archiuo Præfectorum: & propterea modernus Pariſ. *ad conſuet. Pariſ. t.* 1. §. 8. *gloſ.* 1. *in V. denombrement. num.* 28. huiuſmodi priuilegium reſtringit ad archiua ſupremarum curiarum; negat aliis etiam regiis. & valdè fauet c. ad *audientiam. X. de præſcript.* vbi fides libri cenſualis oppugnatur, quod in camera Pontificis non fuiſſet repertus: idque Pontifex excuſat, per id quod inuentus ſit in camera Cardinalis, qui camerarius fuerat. Sed vt demus aliis etiam competere, multa tamen requiruntur: & ſingulariter quòd obſeruentur in loco publico, in quo ſolæ reponantur authenticæ ſcripturæ, & ſub cuſtodia officialis publici: qui, cùm ſcriptura producitur, teſtetur eam inter authenticas inuentam, atque ſeruatam eſſe. *Modern. ibid. n.* 26. facit *d. c.* 2. *in verb. Ita quod appareant publica.* & Moderni
4. Exemplum vt publica authoritate & parte præſente fiat. *vlterius n. ſeq.* vt fides fiat exemplo, etiam requirit Iudicis authoritatem, & partis præſentiam: & *n.* 32. reprobat eorum ſententiam, qui volunt exemplum non ſolemne plenè probare, quando reperitur in archiuo publico; quia *iſtud*, inquit, *non eſt verum, cum non ſit ibi repoſitum velut ſcriptura authentica, ſed velut exemplum, vt vult Decius, &c.* ideoque dum alij priuilegium archiui etiam ad alios transferunt, *vt videre eſt apud Tuſcum in V. archiuum*, multas tamen reſtrictiones adiiciunt: & nominatim
5. Archiui requiſita. vt procedat tantùm inter ſubditos, neque extra territorium, neque in vtilitatem eorum, quorum ſit archiuum. Quod etſi reprobet Moder. *n.* 29. explicat tamen ſe loqui tantùm de archiuo publico, erecto authoritate ſuperioris, poteſtatem habentis: & in quo non niſi ſcripturæ publicæ, & imbreuiaturæ defunctorum tabellionum, & aliæ ſcripturæ ſolent reponi vt inſtrumenta publica, & authentica, aliàs ſecus. Tantùm abeſt, vt quæcumque ſcedæ in archiuum irrepſerint, fidem faciant. multò minus ſi producantur tantum ex chartophylaciis Eccleſiarum, quæ ius archiui non habent, ſed priuatæ thecæ tantùm ſunt, aut ſi quid amplius eis tribuamus, ad modum quo monachus in cauſa ſuæ Eccleſiæ ad teſtimonium recipitur, *c. inſuper. c. tuis X. de teſtib. c.* 5. *X. de prob.* ſecus quam quilibet priuatus in ſua; in arbitrio Iudicis erit, an, aut qua parte alicuius gradus probationis, aut præſumptionis erit, quid apparens, quid ſuſpectum ſibi videbitur: non facilè tamen diſcedet à reſtrictionibus ſupradictis, & ratione *c.* 1. & 2. *X. de fid. inſtrum.* iiſque quæ ibidem latè docet Panormitanus.

6. Quid ſi inter ſe ſint Sed qualiſcumque demum probationis virtus tribuatur inſtrumentis G. per ſe conſideratis; illud tamen liquidi iuris eſt, dum inter ſe contrariæ ſunt ſcripturæ, vt ab eodem productæ fidem ſibi inuicem derogant: *l. ſcriptura. C. de fid. inſtrum.* ita dum à partibus ſunt exhibitæ, ſtatur publicæ, & digniori. *l. optimam in fin. C. de contrahend. ſtipul. l. ſi ſcripturas C. qui potior. in pig.* quemadmodum in conflictu teſtium contraria deponentium, quò quiſque dignior, & omni exceptione maior eſt, fidem maiorem facit. cùm ergo inſtrumentum ex ſimili archiuo monaſterij B. depromptum omni ſuſpicione careat, ſigillo etiam ſano, & integro munitum ſit, & donatio in illo contenta tribus diplomatibus Pontificiis confirmata, nihil eſt dubitandum quin omnibus aliis debeat anteponi. contrariæ ſcripturæ?

Et verò vt daremus ſcripturas in ſua forma eſſe æquales, *tunc* inquit Panormitanus, *in c. imputari X. de fid. inſtrum. iudicabitur contra illum, qui probare debebat, quaſi nihil probarit, quia cum tanta fides vni ſcripturæ adhibeatur ſicut alteri, nihil eſt probatum: & ſic, ſi reus habebat probare, iudicabitur contra eum: idem in actore, niſi cauſa eſſet fauorabilis, iuxta ea quæ leguntur & notantur in c. ex literis de probat.* atqui hîc Prælatus G. in parochia aliena ius commune habet contrarium, probare ergo debet, prolato poſſeſſionis titulo. *c.* 1. *de præſcript. in* 6. *c.* 2. *de reſtitut. ſpol. in* 6. vbi nec clerici ſpoliati decimis in aliena parochia reſtituuntur. additurque cauſa; quod manifeſtum ſit, niſi aliud oſtendatur, eas ad Eccleſiam parochialem pertinere. oneratque etiam poſſeſſores euidenti probatione, quod earum poſſeſſionem legitimè aſſecuti fuerint: *quia*, inquit, *eas occupaſſe iniuſtè veriſimiliter præſumuntur: cum proueniant ex prædiis intra alienam parochiam conſtitutis.* 7. Quid ſi cauſa altera ſit fauorabilis? Vt parochi pro decimis in ſua parochia litigantis?

Ita quidem vt ob cauſæ fauorem pro parocho quoad decimas præſertim nouales, quamuis is tantum ius commune allegaret, non etiam niteretur inſtrumento indubitato, non ſufficeret Prælato G. etiam ordinaria probatio; ſed requirit d. c. 2. euidentiam documentorum. euidens autem eſt, quod quæſtionem pati non poteſt. *l.* 3. §. *ibid. D. ad exhiben.* vnde Spigelius *in lexico verb. euidens* citat Ciceronem perſpicuitatem euidentiamque pro iiſdem accipientem; & vulgatum illud *quod in euidenti eſt, nullâ poteſt tergiuerſatione celari. c. euidentia. & quæ ibi traduntur. X. de appell.*

Concludendum igitur eſt, huiuſmodi munimenta Prælati G. nihil officere parocho, quo minùs ei nouales intra fines ſuæ parochiæ natæ addicantur. Prælato B. iure ſaluo, cui per res inter alios actas, aut iudicatas nihil officitur.

De

De ſentent. & re iudicata.

CONSVLTATIO I.

Brachium ſeculare poſſe inuocari non præuiis cenſuris , & hodie ferè debere.

AN brachium ſeculare demum inuocari poſſit cùm eccleſiaſtica remedia deficiunt? controuerſum fuit, aſſeruit Oldrad. *conſ. 89. circa finem., Felin. in c. ſignificaſti de offic. deleg. quos ſequitur Marant. diſp. 1. num. 26* ſed Calder. negauit. *conſ. 59. n. 4. alias 1. de treug. & pac.* & Felin. *in d. c. ſignificaſti*, hanc dicit communem : ſed *hodie ceſſat* , inquit Tuſcus *in verbo brachium ſeculare concl. 125. hac difficultas : quia Concil. Trid. ſ. 25. c. 3. de reform. dat nouam formam , vt imo eccleſiaſticus abſtineat à cenſuris , & excommunicatione , ſed vel exequatur per ſe ipſum , etiam contra laicos in caſibus ad forum eccleſiaſticum ſpectantibus, vel inuocet brachium ſeculare , faciendo exequi per alienos executores.* ita ille, qui etiam *num. 7.* diſtinguit vt contra clericum non inuocetur

1\.
Præſertim contra Laicos & qui cenſuras contemnunt, id eſt, moniti non optemperauit.

brachium ſeculare , niſi poſt conſumpta Eccleſiæ remedia ; contra laicum inuocari poſſit indiſtinctè ante Tridentinum : & vlterius *n. 10.* tradit mox inuocari poſſe brachium ſeculare contra eum , qui contemnit cenſuras : contemnere autem cenſeri , dum monitus ab Eccleſia , non facit, quod debet. At verò noſter hic & laicus eſt , & monitus , non facit, quod debet , imo excipit contra inuocationem brachij ſecularis, quod non priùs per cenſuras contra illum ſit proceſſum, vtique quia illas minoris facit , quam executionem brachij ſecularis ; ſumptum & rem familiarem animæ præiudicio præferens. Et verò nullus

2\.
Nec præpoſterè inuocatum nullitatem gignit.

eſt canon , qui ob brachium ſeculare non in ſubſidium , ſed via regia inuocatum , nullitatem inferat ; aut ſubſidiariam inuocationem tantùm eſſe mandet ; ſed loca, quæ allegantur, ſpecialem vbique diſcretionis cauſam inſinuant ; & ſic ad arbitrium Iudicis tota exequendi ratio ſpectat ante Tridentinum. & his conformiter Concordata Brabantiæ *anno* 1541. *inter Ducem Brabantiæ & Epiſcopum Leodienſem* §. 1. de Iudice Eccleſiaſtico, inquiunt,

3\.
Præſertim in his ditionibus.

poterit ſententiam ſuam exequi per cenſuras , vel per Iudicis ſecularis requiſitionem : vt id pendeat ex Iudicis arbitrio : quod hic tale eſſe conuenit , vt magis abſtineat à cenſuris ; præſertim contra Officiarios, vt titulus eſt noſtri, propter edictum Caroli V. 4. *Octob.* 1540. non permittens contra Officiarios procedi per cenſuras. denique vſus , conſuetudo , & ſtylus hîc paſſim nunc habet , vt pro executione ciuilium ſententiarum imploretur brachium ſeculare, non autem executio fiat per cenſuras. & id ipſum etiam ex ſtylo ſeruat quotidiè Curia Eccleſiaſtica Mechlinienſis. Et verò ſtatuta *Curiarum eccleſiaſticarum Prouinciæ Mechlinienſis tit. 11. de mod. proced. ar. 67.* ita decernunt ; *Contra contumaces , & ſoluere nolentes , ſententiæ omnes mandabuntur executioni, cum inuocatione (quatenus opus eſt) auxilij brachij ſecularis , ad cenſuras verò non facilè procedetur.* opus autem eſſe brachij ſecularis auxilio

4\.
Et aduerſus contumaces.

tunc hactenus eſt intellectum , cum per ſuos proprios executores realem vel perſonalem executionem Curia eccleſiaſtica facere non poteſt , vt hîc : præſertim cum Iudex hic delegatus nullam vt talis habet familiam, aut executores.

5\.
Cum opus, vt cum delegatus per ſuos non poteſt cogere.

CONSVLTATIO II.

An ex chirographo prouiſionalis ſolutio indicatur in compoſitione Officiarij ſuper exceſſibus.

OBtinuit vſu forenſi vt ſolutio fiduciaria ex liquido chirographo indicatur ; tametſi exceptio aliqua obiiciatur , quæ non æquè ſit liquida , ſed indaginem requirat. quemadmodum Alex. reſcripſit , *in l. 2. D. ad leg. Cornel. de falſ.* ſi morandæ ſolutionis gratia à debitore falſi crimen obiiciatur ; nihilominus ſaluâ executione criminis debitorem ad ſolutionem compelli oportere. *& allegat gloſ. ibid. conformes l. debitoribus. D. de re iudic. & l. vlt. C. ſi ex falſ. inſtrum. & l. 2. de vſur. & facit l. 2. & 3. C. de edict. Diui Adrian. tollen. & alia id genus.*

1\.
Indicitur ſolutio liquidi moræ tantùm cauſa obijcietur.

Scius ab Officiario criminis inſimulatus , ne lite contendendo famam vulgaret , pecuniam chirographo addixit ; ſtato die non ſoluens , in ius vocatus negat ſe debere ; nullam cauſam chirographo inſertam , adeoque inefficax illud eſſe ait : *l. cum de indeb.* §. *fin. D. de probat. c. ſi cautio. X. de fid. inſtrum.* deinde metu cadente in virum conſtantem extortum : vtpotè famæ , quæ probis vitâ carior eſt , periculo intentato : denique promiſſum cauſa tegendi dedecoris , cauſa non ſecuta , condici poſſe ; quanto magis excipiendo actorem repelli , qui aduersùs promiſſa criminis ſuſpicionem propalauit ? Prætor ſanè , quod metus cauſa geſtum eſt, ratum non habet. Et Pomponius ſcripſit, *ſi quis in furto vel adulterio deprehenſus , vel in alio flagitio , vel dedit aliquid, vel ſe obligauit, eum ad hoc edictum pertinere ; & ſuccurrendum videri : l. 7.* §. *proinde 1. D. quod met. cauſ. ſed & ſi quis ne prodatur ab eo qui deprehenderit , alienauerit ; ſuccurri ei ab hoc edicto videtur , d. l. 7. verſ. ſed &c.* quanto magis ſi proditus etiam eſt , & fama vulgata ei ſubueniendum eſt ? minimeque indicenda fiduciaria ſolutio ob effrenem multorum officiariorum licentiam ; aduersùs quos præſumi videtur , vt in chirographo militi dato , cenſuit

2\.
Succurritur ei qui quid promiſit ne crimen ſuum vulgetur.

Senatus Sabaudiæ *apud A. Fabrum C. de eo quod met. defin.*5.

Sed verò alia cauſa eſt magiſtratus, à quo iure illatus metus edicto locum non facit. *l.*3.

3. In magiſtratu alia conſideratio.

§ ſed vim. D. eod. pro quo præſumitur, eiuſque actis & ſententia. Quin nec infamiæ timor aut vexationis edicto ſufficit, *d. l.*7. *in princ.* nec tranſactio reſcinditur, licet nulla cauſa ſubſit, niſi vt à lite diſcedatur, *l. in ſumma* 65. *D. de condict. indeb.* ſed & ei, qui quid fecit vnde in metum meritò incidat, non ſuffragatur edictum: *l. ſi mulier D. eod.* vnde & in terminis dicit *l.* 10. *C. eod.* accuſationis metu alienationem vel promiſſionem factam reſcindi poſtulantis improbum eſſe deſiderium. & propterea *in Ord. nat. Concilij Brabantiæ ar.*485. decretum eſt, compoſitionibus officiariorum obiectas nullitatis reſtitutioniſúe quæſtiones non impedire fiduciariam ſolutionem. ideóque & huic Faber extra caſum chirographi militaris locum facit, *per d.l.* 2. *C. de falſ.* ſi tamen ſpecialis circumſtantia cauſam Officiarij ſuſpectam nimis faceret, Concilium Brabantiæ aliquando prouiſionalis cauſæ deciſionem in principalem cognitionem reiecit.

CONSULTATIO III.

De ſententia diuortij vt non tranſeat in rem iudicatam.

REm iudicatam ab eodem iudice non eſſe retractandam, ſiue benè ſiue malè functus ſit officio, traditur *in l. Iudex. D. de re iud. l. ad ſolut. C. de re iud. c. quod bene* 6. *q.*4. ſed ab ea regula excipiuntur cauſæ matrimoniales, quæ eapropter nunquam dicuntur tranſire in rem

1. An vt in cauſa vinculi matrimonialis non trãſit ſententia in rem iudicatam ita in cauſa diuortij quoad thorum?

iudicatam. *c. lator. c. conſanguinei. c. tenor. X. de re iud. c. fraternitatis. X. de frigid. & malef.* ſed vtrum id obtineat tantùm vbi de vinculo actum eſt; an etiam vbi dũtaxat de thoro? controuerſum eſt, & aduersùs nocentem manet rei iudicatæ authoritas, etſi emendatum. *c. de illa X. de diuort.* ſed tamen receptum eſt etiam in thori diuortio ſi conſtare poterit Eccleſiam fuiſſe deceptam, falſis v.g. probationibus, & condemnatum innocentem; retractari ſententiam poſſe ex ea ratione, quæ fauet ſacramenti vinculo,

2. Vt de cauſa ita de effectu hic ſtatuendum.

vt, *quod Deus coniunxit homo non ſeparet*; etiam faueat effectui vinculi; vt maneant duo in carne vna; neque ſeparentur quoad debitam carnis ſeruitutem. *Sanchez. de mat. l.*10. *n.*9. & 10.

Præſertim cum neque res iudicata ius innocentis perimat, quin ſemper poſſit nocentem retrahere in coniugalem ſeruitutem: ſaltem non mutato de innocentis conſenſu vitæ ſtatu. *Sanchez. ibid.*

3. Hodie ob mores non fit diuortiũ ſeu ſolam fornicationem.

Cæterùm matrimonium cum olim ob mores ſolui poſſet; hodie non idem licet. *c.*2. *X. de diuort.* ob indiſſolubilis vinculi authoritatem; niſi quoad thorũ ex cauſa fornicationis, & quæ eo reduci poſſit: *Mat.* 19. adeò vt ſi Iudex citra cauſam eo reducibilem, & vt talem à canonibus approbatam, diuortium decreuerit; retractetur ſententia.

Diuertere tamen licet, ſi alter coniugum ante matrimonium conſummatum religionem ingrediatur. *tot. tit. de conuerſ. coniugat.* quia nondum coniuncti ſunt in vnam carnem. id enim cum factum eſt, non licere conuerſionem altero renitente; ſed locum eſſe Chriſti præcepto, *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*, traditum eſt. *c. ſunt qui* 27 *q.*2. 4. Soluitur tamen matrimonium non conſummatum ingreſſu religionis.

Atque illud fauore religionis, vt Chriſtus ſponſus præferatur; corpore alteri nondum tradito: adeò vt neque thori diuortium approbandum ſit, de mutuo conſenſu factum, niſi amore continentię cum ingreſſu in monaſteriũ. *c. ſi vir & vxor. c. Agatoſa* 27. *q.*2. *c.*1. *c.*4. *c.*5. & *tot. tit. de conuerſ. coniug.* 5. Sine quo nec diuertere licet ex mutuo conſenſu.

Tameiſi autem eccleſia diuortia ob ſæuitiã, cui caueri non poteſt, aut alias admiſſas cauſas, vt dixi eo reducibiles, toleret, vt minus malum; id tamen nihil nocentem excuſat: & ſicut eccleſia omnes peccatores ſemper debet monere, vt à peccatis ſuis exeant, *c. nouit. de iudic.* & pręſertim inimicos, vt reconcilientur; *c. placuit. c. ſindendum. d.*90. *c. iniuſtum* 11. *q* 3. ita nunquam in rem iudicatam tranſit ſententia diuortij, quin Iudex ex officio nocentem nomine eccleſiæ monere poſſit, & ſæpè debeat: vt reconcilietur, & nocens ſemper emendare ſe teneatur, & cõiugaliter volentem conſortẽ tractare. 6. Sæuitia diuortio dat cauſam, ſæuus tamen ſæpè monendus vt reconcilietur.

Quoniam verò diuortia mutuo conſenſu facta, plerumque extorquentur per ſæuitiam, tædia, & metum nequioris tractatus; ſequetur ſemper in his Iudicem monere poſſe diſſidentes, vt in obſequium inuicem & amicitiam redeant; cognoſcere an cauſæ, ob quas tolerandum decreuit diuortium, adhuc durent: an duræ ceruices nondum poſſint inclinari: an circumſtantiæ non ſint mutatæ: an periculum incontinentiæ, quod prius non metuebatur, accreuerit aut magis apparuerit: nam eo caſu admodum graues cauſæ eſſe debent, quę illi præponderent; præſertim in minus nocente; & ijs quos non ſeparauit ſolus amor caſtitatis, qui etiam ipſe non ſine magna prudentia eſt admittendus. quibus illud D. Paul. 1. *ad Corint.*7. expendendum, *nolite fraudare inuicẽ, niſi fortè ex cõſenſu* (non ſimpliciter, ſed) *ad tempus; vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in id ipſum: ne tentet vos Satanas.* 7.

Eoque facilius ad reuiſionem Iudex deſcendit, quo minor cauſæ cognitio in ea danda interuenit, vt in voluntarijs vtrimque diuortiis, ſi ea Iudex tolerauerit, iuxta *l. ſi conuenerit. D. de re iud.* Præſertim in diuortijs voluntarijs ſine cauſæ graui cognitione toleratis.

In his porrò omnibus diuortijs examinandis, magis verſatur officium Iudicis, quàm formula actionis partium. vnde & diſſidẽtes reciproco conſenſu cogit inuitos redire ab obſequium coniugale, ſeu cohabitationem, excipio adulterium, in quo parti innocenti nõ retractabile conceditur diuortium. *d. c. illa.* in quo ceſſat arbitrium Iudicis, & prompta lex eſt in punitionem nocentis. In his autem quæ Iudici ex officio incumbunt, non obſtat res iudicata: 8. In quibus præualet officij Iudicis. 9. Excepta cauſa adulterij.

non

non enim ſibi iudicat, manus claudit, aut officium abdicat; neque enim poteſt.

10. Aliàs pro Iudicis circumſpicientis arbitrio.

10. Et ſic accipienda eſt formula ſententiarum, quæ in huiuſmodi diuortiis ferri ſolent, vt tolerantia ſit eccleſiæ, non permiſſio: & formula *donec Spiritus S. gratia partes fuerint reconciliata* extendenda ſit non in infinitum; ſed ex arbitrio boni viri; adeoque Iudicis: cui nunquam officium incumbere deſinit, quæ ſupra diximus circumſpiciendi; & eum maximè ob finem inſeritur, vt ſciant partes rem iudicatam ſibi nunquam obſtare, quò minùs ad pacem & conſortium redeant, ſi Deus auctor pacis eas conciliauerit.

Præſertim cum etiam conſenſus in diuortium temporis interpretationem capiat. *c. chariſſ. X. de conuerſ. coniug.* & quamuis ſemel alteri coniux continere permiſerit, ſi id reuocet permittens, debet permiſſus ad obſequium reuerti. *c. manif. 33. q. 5.*

11. Non obſtantibus tranſactionibus, &c.

11. Accedit quod ſi Iudex ex falſis inſtrumentis iudicauerit, ſententia ſit irrita, C. *ſi ex falſis inſtrument.* & quod tranſactio ſuper qua ſe hic fundat diuortij ſententia, & ſi non omni ſui parte falſa, tamen non pleno Actricis conſenſu vera fuiſſe allegetur. cuius probationem admittere Iudex teneretur, ſi ex eo cauſa penderet; quod hic non ita ſe habet. neque verò ſubſecutæ tranſactiones & liberationes obſiſtunt. quoniam, vt omittamus, quod forent ortæ ex inualido primordio, vnde per *legem non dubium.* C. *de legib.* & quod ſi nullum eſt principale corruit quod ex eo ſecutum & acceſſorium eſt; conſtat tranſactiones & apochas aut priuatim factas eſſe, aut non coram Iudice competente. in his autem quidquid fit citra iudicium eccleſiæ, irritum eſt. *d. c. lator de ſent. & re iud. c. de illa de diuort.*

De appellationibus.

CONSVLTATIO I.

A Vicario in ſpiritualibus tantùm, ad quem appellandum ſit.

1. Ab Archidiacono qui de iure vicarius eſt, ad Epiſcopum ſeu eius officialem.

1. AN à Vicario in ſpiritualibus tantùm appellandum ſit, ſicut ab Archidiaconis, qui de iure Epiſcopi Vicarij ſunt, *c. 1. de offic. archid.* ad Epiſcopum, ſeu eius officialem appellatur. *c. Romana. §. ab archidiac. de de appel. in 6.* ad officialem, ſeu Epiſcopi generalem, tam in eccleſiaſticis, quàm ſecularibus cauſis Vicarium; an verò ad metropoliticum, non ſine cauſa dubitatur: tamen de iure Officialis & Vicarius generalis nomina ſunt diuerſa, res eadem: *Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 27. n. 29.* ideò, credo, quod ſic communiter conſtitui ſoleant, vt patet ex forma Vicariatus Archiep. *apud. Rebuff. in prax. benef.* ſed tamen quoniam alibi & alia etiam forma conſtitui ſolent, in his deferendum eſt locorum conſuetudini. *Rebuff. ibid. num. 24.* 2.

2. Ab alio ſpectatur conſuetudo & circumſtantia.

Dias in prax. V. Officialis. vbi tamen ſeparati ſunt, ex formula commiſſionis, & veteris vſus, vtriuſque limites ponendi ſunt. in Belgio ferè vbique contentioſa omnia penè Officiali; quæ autem ad voluntariam iuriſdictionem pertinent Vicario generali relinquuntur: & ferè ea ſunt, quæ ad ſpiritualia referuntur: *Rebuff. n. 18.* ſed reſtrictiori tamen poteſtate. Et quamuis vtrumque requirat coniungi Rebuffus *num. 16.* vt dicatur Vicarius generalis; non tamen id obtinet; ſed ſufficit commiſſam eſſe cauſarum audiendarum generalitatẽ: *arg. c. Romana de appell. in 6. in princ.* & cenſet etiam Rebuffus *n. 26. 27.* vtrumque talem eſſe, cui committi poſſint mandata apoſtolica; quæ non poſſunt foraneo. *Clem. 2. de. reſcrip.* an autem Vicarius in ſpiritualibus tantùm, talis eſſe, atque generalis cenſeatur; an verò vt 3.

3. An ſit cenſendus generalis qui in ſpiritualibus tantum?

foraneus ſit habendus, ex vſu antiquo, & intentione conſtituentis *Rebuff. n. 45.* iudicari oportet. Baldus quidem *lib. 2. conſ. 162. n. 11. & Franc. Marc. in deciſ. Delphin. p. 5. q. 419.* vt foraneum eum & ſubditum officiali generali exiſtimant; mihi tamen magis probatur ſententia Iac. Sbrozij; quam refert, & tacitè ſequitur Sanchez *de mat. lib. 3. diſp. 29. n. 11.* defendentis, eſſe Vicarium generalem eum, qui tantum in ſpiritualibus conſtituitur: id ſi ita eſt, quamuis Piaſcez. *in prax. nouiter correcta, & anno 1620. Colonia apud Boëtzerum edita p. 2. c. 3. de viſit. ſanctimon. n. 11. §. hoc eodem caſu, & idem p. 2. c. 4. de perſo. iud. n. 16. §. conſtitui autem ſolet* prouocandum credat à Vicario in ſpiritualibus tantùm ad officialem generalem; tamen dicendùm puto, vbi Vicarius in ſpiritualibus tantùm exercet iuriſdictionem contentioſam, non officialem eiuſdem Epiſcopi; ſed metropoliticum eſſe appellandum: quia tam Vicarius talis generalis quàm officialis per præuentionem vterque cum Epiſcopo idem tribunal conſtituit. nihil enim vetat plures eſſe Vicarios, ſicut vnius plures procuratores, fateor quidem nobilius dicendum eum generalem, qui vt deſcribit *c. Romana de appel. in 6.* generaliter de cauſis ad forum Epiſcopi pertinentibus eius vices ſupplendo cognoſcit, ita vt vnum vtriuſque ſit auditorium: non tamen ea deſcriptio mox reiicit eum, qui gerit vices Ordinarij tantùm in ſpiritualibus, generaliter tamen; & in loco in quo conſueuit Ordinarius ius dicere: quæ non competunt foraneis Vicariis, dicendum tamen eſt Vicarium hunc in ſpiritualibus tantùm perfectè non eſſe generalem; minus eſſe foraneum: ideoque ſicut media ad vtrumque extremum pertinent; ita pro intentione conſtituentis ſub hoc vel illo nomine comprehendi poſſe: ea vbi nullis indiciis elucet, illi extremo annumerandum ad quod magis accedit; tam amplitudine officij commiſſi, quàm dignitate perſonæ.

CONSVLTATIO II.

Cum Ordinarius non ſeruat ordinem iuris, ſed aliquid ſtatuit aduersùs inauditum mox ſuperior adiri poteſt.

TAmetſi cauſæ omnes in prima inſtantia dumtaxat coram locorum ordinarijs cognoſcendæ ſint, *Concil. Trid.ſ.24. c.20.* adeoque Archiepiſcopus de cauſa ſubditorum ſui ſuffraganei in prima inſtantia cognoſcere non poſſit; vt exſtat decretum *ſacræ Congregationis 16. Octob. 1600. ar. 1.* ſed per appellationem dumtaxat adiri: tamen quando Epiſcopus non format ipſe inſtantiam, id eſt, non incipit per citationem, & iuris ordinem ſeruat, eoque filum litis texit; ſed aduersùs inauditum ſubditum aliquid decernit, v. g. ſuſpenſionem à diuinis, &c. adiri poteſt ſuperior etiam extraiudiciali modo, per querelam libello ſupplice explicitam, quoniam tum ſumus extra caſum *d.c.20.ſ.24.* & verò aut decretum huiuſmodi ſumendum eſt tanquam extraiudiciale, vel tanquam iudiciale: ſi hoc modo irritum eſt: tanquam latum aduersùs inauditum; quæ nullitas inſanabilis eſt: quandocumque autem ſententia aut quodcumque decretum iure nullum eſt, nullâ opus eſt appellatione: *l. 1. D. quæ ſententia ſine appellatione reſcindantur, l.1.2.4. & tot. tit. C. quando prouocare non eſt neceſſe c. cum contingat de off. deleg. Barth. in l. 1. C quando prouocare.* ſi illo modo, id eſt, ſi pro extraiudiciali ſumatur decretum; appellatione etiam non eſt opus: ſed ſufficit recurſus extraiudicialis ad ſuperiorem. quia vnumquodque eo modo diſſoluitur, quo eſt colligatum; adeoque extraiudiciali recurſu decretum extraiudiciale: & verò appellatio, prouocatio, & huiuſmodi per libellum recurſus quoad ſubſtantiam in idem recidunt, & fatalia appellationum præſcripta ſunt iudicialibus negotijs, cauſis, & litibus, non extraiudicialibus ordinationibus, quæ vim ſententiarum, quæ poſſint per lapſum fatalium tranſire in rem iudicatam, non obtinent. *tot. tit. C. comminationes, epiſtolas, programmata, ſubſcriptiones, authoritatem rei iudicata non habere:* adeoque huiuſmodi decretum etiam non interiectâ appellatione non tranſit in rem iudicatam. Et verò huiuſmodi recurſus ad Archiepiſcopum eò magis eſt admittendus, quod ſuffraganeus coram eo conueniri poſſit: *tot. quæſt. 4. cauſ. 6. c. ſi quis Epiſcopus 3. & 4 cauſ. 11. q. 3.* quod etſi Concil. Trid. *ſ.24. c.5. ſ.13. c.6.7.8.* in criminalibus correxerit; nõ æquè tamen in ciuilibus; in quibus Archiepiſcopi iure expreſſo de ſuffraganeis iudicant; adeoque potuit Archiepiſcopus audito ſuffraganeo ſuper querimonia ſubditi ab illo ſuſpenſi per prouiſionem ſeu aliàs ſtatuere, quod ſibi iuris eſſe videretur. Et quamuis *c. 1. X. de off. leg.* dicat Archiepiſcopum adiri tantùm poſſe per appellationem, legatum etiam per querelam: tamen agit ibi id tantùm vt decidat legatum tanquam Pontificem repræſentantem, ſeu eius vices gerentem, & cum omni Ordinario concurrentem rectà omiſſo Ordinario poſſe adiri; non autem de querela agit aduersùs ipſum Ordinarium delata. ſed & hoc c. 1. hodie exaudiendum eſt iuxta *c.20. ſ.24. Concil. Trid.*

CONSVLTATIO III.

De priuilegio attentatorum.

NIhil innouari appellatione interpoſitâ 1.
pridem conſtitutum eſt. *l. vnic. D. nihil* Pendente
innouari. ideoque relegatus, deportatus, cœtu app. nihil
abſtinere iuſſus, ſi appellauerit, non arcebitur innouand.
prouincia, nec vincula patietur, neque vllam
aliam iniuriam, & cœtum poterit participare.
Integer enim ſtatus eſſe videtur appellatione
interpoſita. *d. l. vnic.* atque adeò odioſus eſt appellationis contemptus; vt ſi prouocantem
Iudex verberauerit, iuſſeritque quid fieri, de 2.
vi publica teneatur. *l. 7. D. ad leg. iul. de vi publ.* Attentans
Multò magis ſi Iudex, qui pronuntiauit, ap- de vi tenetur.
pellationem contempſerit, atque aliquid ex
ſententia fuerit executus; id, niſi ſpeciali caſu,
cauſaque ius executionem diſertè permiſerit,
Iudex ad quem prouocatum eſt, mox irritabit. 3.
c. ad præſentiam. c. conſtitutus, c. ſignificauit cum Iudex ad
pluribus alijs de appellat. c. ſignif. de non. oper. nun- quem ante
ciat. c. venientes de iureiurand. c. 1. vt lite pendent. omnia reuo-
in 6. c. exhibita de iudic. c. non ſolum de appellat. cat attenta-
in 6. qui textus omnium diſertiſſimus eſt. tum.

Sed illud imprimis diſtinguit, an poſt diffinitiuam appellatum ſit, an poſt interlocutoriam: vt priori caſu attentatum, omninò ante omnia irritetur; vnico caſu excepto, quo iura poſt ſententiam prohibent appellare: poſteriori reuocetur quidem; ſed verificatâ demùm causâ appellationis: præterquam ſi Iudex appellationis ex probabili cauſa negotio ad ſe deuoluto canonicè inhibuerit priori Iudici. tunc enim ante omnia in priſtinum ſtatum reducitur quidquid fuerit innouatum. vnde hoc priuilegium reuocandorum attentatorum promptius eſſe rectè ſcribitur, quàm vel ſpoliatorum reſtitutionis beneficium, can. redintegranda 3. q. 1. vel interdictorum remedium. *Salgad. de reg. protect. p.2. c.12. n.22.*

Hæc ita iure vetere; nunc per Concilium 4.
Tridentinum *ſ.24. c. 20.* dinſtinctio illa vix Quid hodie
vſu venit, prohibitâ ab interlocutorijs appel- obtineat?
latione, niſi vim diffinitiuæ habeant, vel per appellationem à diffinitiua reparari nequeant. Itaque canonica inhibitio à Iudice ad quem fieri iam non poteſt, vel negotiũ ad illũ deuolui ex cauſa hodie probabili, niſi interlocutoria vim definitiuæ habuerit, aut per appellationem à definitiua non ſit reparabilis. vt hodie non ſufficiat cauſa, quæ olim fuerit probabilis, nec obſeruatio formæ præſcripta *in c.*

Romana

Romana de appellat. in 6. qua tunc ſeruata dicebatur canonicè inhiberi.

Ideoque Tridentinum *vbi ſupra*, *Reg. 36. Cancellaria*, *ſanctio Clementis VIII. 16. Octob.* 1600. commiſſiones & inhibitiones ſecus factas declarat irritas, proceſſus ordinationesque nullius momenti. adeoque poteſt rectè Iudex à quo illis non obſtantibus vlterius in cauſa progredi.

Cum itaque cauſæ ſint admodum multæ à quibus appellatio iure remoueatur; præſertim hodie ex decretis Concilij Tridentini, illis ritè expenſis, atque in propriis ſuis terminis conſideratis, Iudex à quo nec appellationum nec inhibitionum rationem habere poteſt, ſed dumtaxat in cauſis ordinario iuri relictis.

Si ergo Ordinarius v. g. viſitans, aut aliàs decreuerit quædam, quæ iure communi vel Tridentino iubeantur executioni mandari; appellationem non morabitur; ſi autem talia ordinauerit, quæ appellationem admittant; ea interpoſita quamuis aliis verbis per ſimplicitatem voce appellationis non expreſſa *c. 34. c. 30. X. de appell.* quidpiam velit exequi, attentatum huiuſmodi ante omnia à Iudice ad quem reuocabitur. *ex iuribus ſupra allegatis & nominatim d. c. non ſolum*, v. g. amouit aut priuauit quoſpiam; relegauit vel cœtu abire iuſſit; cum illud excedat rationem correctionis, rationemque viſitationis, & ordinariæ liti reſeruatum ſit; *vt diximus in iur. Pont. nou. anal. de accuſat. n. 9.* attentaſſe cenſebitur ſi quomodocumque ad vlteriora progrediatur; electionem, ſubſtitutionem, vel confirmationem faciat. *c. 1. X. de appell. latè Ioan. Andrea. in d. c. non ſolum.*

5. Sed & ſolent aliqui Prælati, vt propoſitum ſuum conſequantur, per incarcerationes & diuturnas detentiones procedere, ac per illarum tædium cogere captiuos ad reſignandum beneficia, atque officia conceptis etiam verbis quaſi in liberam renuntiationem: cui malo pridem occurrere voluit Clemens V. *in c. multorum de pœn. in Clem.* decernens tam reſignationes eſſe irritas, quàm prælatos à fructibus triennio ſuſpenſos, inferiores eo ipſo beneficiis priuatos.

Appellantes incarcerans vt reſignent beneficia vt teneatur?

6. Quare ſi huiuſmodi incarceratio, & reſignationis extortio poſt appellationem fuerit facta; etiam in vim attentatorum illius ratio haberi non debet. quemadmodum Rebuffus *de benef. lib. 3. de reſig. met. extorta n. 5.* tradit, etiam dum de beneficio redintegrando agitur, oppoſita reſignatione, replicato probatoque metu; reſtituendam poſſeſſionem: vt & de dolo dixerat & vi *antecedentibus duobus capitulis.*

Reſignatio irrita eſt & vt attentatum reuocatur.

Quinimò Innocentius III. *in c. ad audientiam. X. de his qua vi vel met.* diſertè reſignationem metu factam, quamuis iuramento roboratam, irritam declarat; & reſtitutionem iniungit, ſi cadere potuerit in virum conſtantem: vt eſt carceris vel vinculorum. *l. 7. D. quod met. cauſ. qui in carcerem*, inquit, *l. 22. eod. quem detruſit, vt aliquid ei extorqueret, quidquid ob hanc cauſam factum eſt, nullius momenti eſt:* quamuis à Iudice metus ſit incuſſus. *l. 3. D. eod. dummodo non iure licito*, inquit, *& iure honoris, quem ſuſtinet*, id eſt ex iuſta cauſa, atque ex iuris ordine: deficiente ſiquidem altero per iniuriam feciſſe intelligitur: ex antitheſi *verſic.*
caterum ibid. Sed purgatus quidem metus hu- 7
iuſmodi reſignationem validam facit. at purgari non cenſetur, quàmdiu cauſa metus durat. *Rebuff. ibid. n. 7. poſt Bald. Decium, &c.* adeoque quamdiu metum paſſus eſt in carcere, aut ſub poteſtate metum facientis. vnde metus, qui in matrimonio interuenit, purgatus non cenſetur, quamdiu manet metus, aut timoris cauſa: vt multos omninò citat Sanchez *l. 4 d. 18. n. 7. & durat*, inquit, *timoris cauſa dum durat ſubiectio timorem incutientis, vt ſi Iudex metum inferat, dum durat officium; ſi tyrannus, dum durat tyrannis; ſi vir; dum durat matrimonium. citat gloſſ. & DD. omninò multos.* quare nec actu externo facilè metus purgari cenſetur. *vbicumque enim*, inquit, *num. 9. poteſt eſſe alia cauſa, quàm approbatio contractus per metum geſti, nunquam præſumitur approbatio, vt tradunt optimè Bartholus, &c.* adeoque quæcumque ſint conceptiones verborum in contractibus adhibitorum, de libertate, de ſpontanea voluntate, & ſimilium, nullatenùs tollunt præſumptionem metus, quam ius æſtimat ex cauſa non ex arte verborum. rei enim veritas potius quàm ſcriptura perſpici debet; & acta ſimulata veritatis ſubſtantiam mutare non poſſunt: neque porrò quod ſcriptum, ſed quod geſtum eſt inſpicitur. *l. 1. 2. 3. C. plus valere quod agitur, quam quod ſimulatè concipitur.* adeoque huiuſmodi inſtrumenta priuilegium attentatorum reuocandorum nullatenùs eneruabunt.

De purgatione & duratione metus.

Quin & ſæpius ordinarij in ius vocant aut 8.
ſtatuunt aliquid in exemptos, idque illi æquè promptè ſpernunt; vtrique perperam: nam & extra territorium aut ſupra iuriſdictionem ius dicenti impunè non paretur: *l. fin. D. de iuriſdict. om. iud.* & in exemptos multis caſibus data eſt Ordinariis iuriſdictio. vnde ad Iudicem pertinet antequam citationem emittat diſpicere an ſua ſit iuriſdictio: & tamen ſi
quis ex aliena iuriſdictione vocetur, debet ve- 9.
nire: etiam legati, cæterique qui ius habent reuocandi domum, priuilegia allegaturi. *l. ſi quis. D. de iudic.* vtique (quod vtrorumque cauſam diſcriminat) cum huiuſmodi priuilegia notoria non ſunt, ſed ignorari, aut de illis dubitari poteſt. *lib. 2. §. ſed ſi dubitetur. D. de iudic. gloſſ. & DD. in d. l. ſi quis.* quare priuilegia perſonalia vt ſunt facti; ita iuſtam habent ignorantiam. in noſtris terminis *c. ſi duobus in fin. X. de appellat.* priuilegia autem ordini cuipiam conceſſa, præſertim fori, atque exemptionis, notoria ſunt; neque ordinarij iuſtam habent illorum ignorantiam, qui ſuorum conditionem ex annua, quæ eis iniungitur, viſitatione, atque aliàs noſſe debent, & præſumuntur. quare & cum perſona notoriè non eſt de ordine, allegare & probare debet. *c. 11.*

Quid ſi in ius vocentur exempti.

Si notoria eſt exemptio, comparere non tenentur, alioquin debent.

ſ. 24. Trid. in verb. de qua profeſſione Ordinario conſtare debet. & alioquin Ordinariis, cum iuriſdictionis intentionem habeant fundatam, multum defert c. cum perſona *de priuil.* in 6.

10. Cæterum cum ex iure communi, & Tridentino multi admodum ſint caſus, quibus in exemptos tribuitur Ordinariis iuriſdictio; ſi hos in ius vocent, aut quid ſtatuant; citationi cauſam inſerere oportet, ex qua palam iuriſdictio eo in caſu innoteſcat, & arctet citatos; quando neque eos quos venire oportet, excuſat appellatio. *c. 19. X. de appellat.* nec aliàs citantem leuis poſſeſſio aliqua contraria, dum fuit exemptio certa *Diana p. 3. tract. 2. reſ. 134.*

In exemptos ſæpe competit iuriſdictio ſed tunc cauſa inſerenda citationi, vt arctet.

Atque ex his, & *d. c. cum perſona* deducendum eſt, ordinario in ius vocante, aut quidpiam ſtatuente; exempto ad ſuperiorem prouocante, defectumque iuriſdictionis allegante; an, quod vlterius actum erit, nomine attentatorum veniet reuocandum, an ſubſiſtet.

Caſus 28. ex iure communi. 57. ex Tridentino ceſſantis exemptionis recitauimus *in tr. Pont. nou. anal. de priuileg.* & *ſub finem* adiecimus alios ex conſtitutione Greg. XV. *incipit inſcrutabili*: in his caſibus, cauſa citatorialibus expreſſa, venire ad iudicium tenetur exemptus; & ſi quid in contumaciam ordinetur, ſubſiſtit: ſi extra caſus exceptos fuerit quid ſtatutum in notoriè exemptos, & appellationi, & attentatorum priuilegio locus erit.

Exempli gratia in *c. periculoſo de ſtat. reg. in 6. innouato in Trid. de reg. c. 5.* decretum 11.
eſt, vt ordinarij etiam quoad exemptos authoritate apoſtolica curent clauſuram in monaſteriis monialium, etiam appellatione poſtpoſita: & *d. conſtit. Gregor. XV.* vt puniant circa illam delinquentes: itaque in ordinanda clauſura ſtatuere Ordinarius poteſt, & exequi non obſtante appellatione; nec locus eſt attentatorum priuilegio; quoad delictum autem circa clauſuram, delinquentes exemptos citare poteſt, eâ cauſâ citationi inſertâ in ius venire debent citati.

Vt nominatim in materia clauſuræ monialium.

Iterùm monialium con- 12.
feſſores quoad curam animarum, & ſacramentorum adminiſtrationem *ex eadem Gregor. XV. conſtitutione* omnimodæ iuriſdictioni, viſitationi, & correctioni etiam Ordinarij, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati ſubſunt: illa itaque materia expreſſa tam confeſſores quam moniales ad priuilegia ſua prouocare non poſſunt; nec eo nomine locus eſt attentatis, &

Earum confeſſorum quoad curâ animarum, adminiſtrationem ſacramentorum.

ſi quid viſitando aut corrigendo decretum 13.
ſit, quod non excedit cauſam, aut modum viſitationis, aut correctionis (non enim eò pertinent omnia. *c. 1. §. ſanè de cenſib. in 6.* de modo autem diximus *d. n. 9.*) appellatione non ſuſpenditur, aut nomine attentatorum reuocatur.

In quibus decreta appellatione non ſuſpenduntur, aut cadunt in attentata.

LIBRI TERTII

TITVLVS I.

De vita & honeſtate clericorum.

CONSVLTATIO I.

De delatione decentiáque habitus clericalis.

1. CLEMENTINA quoniam *h. tit.* inuehitur grauibus pœnis in clericos, qui publicè ſine rationabili cauſa veſtes Ordini ſuo congruentes non deferunt. eam Concil. Trid. *ſ. 14. c. 6.* innouat, ampliat, atque etiam pœnarum varietate munit. & rurſus *ſ. 22. c. 1.* repetit generaliter, vt clerici vitam, moreſque ſuos ita componant; vt habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliiſque omnibus rebus, *nil niſi graue, moderatum, ac religione plenum præ ſe ferant.* iterumque *ſ. 24. c. 12. verſic. veſtitu inſuper decenti, tam in Eccleſia, quàm extra aſſiduè vtantur: ab illicitisque venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, luſibuſque, abſtineant*: & (quod ad cathedrales magis attinet, quos ibi compellat) *eâ morum integritate polleant, vt meritò Eccleſiæ ſenatus dici poſſint.* Vetatque Clementina veſtes, quas pridem vſus abrogauit, vt vix vocabulorum ſuperſit notitia. quam tamen Weymſius *ad conſt. 24. à Trid. innouatas conſt. 8.* perbellè explicat. ſumma conſtitutionum in eo eſt, vt clerus decenti habitu vtatur, vtique ſecundùm morem regionis, *vt ibi VVeymſ. n. 54.* ſuperiorumque præſcripta, ac tali qui clericos à laicis diſtinguat.

Habitus cleri vt ſit decens, qui eum à laicis diſtinguat.

Pœnæ tum Concilij, tum Clementis ſatis 2.
graues, ſed ſuperiorum inflictione opus habēt. at Sixtus V. *conſtitut. incip. cum ſacroſanct. 5 Idus Ianua. 1588.* ipſo facto irrogat priuationē

Pœnæ infligendæ ſunt per ſententiam.

beneficiorum,

3. Sixtina non recepta. beneficiorum, dignitatum, ac penſionum: ſed eam vſus non recepit, & ipſe alia conſt. *incip. paſtoralis pridie Kalend. Feb.* 1588. excepit clericos ex beneficijs, aut penſionibus annuè ſexaginta ducatus auri de camera non habentes, & quoſdam Palatio Apoſtolico ſeruientes. &
4. Habitus publicus arguitur non domeſticus, tam Clemens quàm Tridentinum ſatis indicant ſibi ſermonem eſſe de veſtitu continuo, & irrationabili, ac publico: vnde domi, in occulto, in muſæo, aut eum ratio aliqua ſuadet non obtinet: v.g. cauſa celebrandi actus doctoralis, rectoralis, conſularis, vel aliàs ſimili honeſtâ. quomodo Rectores vniuerſitatum, etiam ſacerdotes, magiſtratus inſigne deferunt, mozettam purpuream, quem colorem
5. momentaneus, etſi Clemens damnauerit; egit tantùm de veſtibus clericorum, non huiuſmodi magiſtratuum inſignibus, aut actuum academicorum, politicorumq; ornamentis. & quamuis Weymſius *n. fin.* in momentaneis huiuſmodi etiam
6. iuſta ex cauſa. cauſis dubitandi anſam ſumpſerit *ex d. verſic. veſtitu, verb. aſsiduè*, tamen huiuſmodi rationabiles actus non ſunt excluſi, quia influunt tanquam ex Clementina per Tridentinum innouata excepti, *in verb. rationabili cauſa ceſſante*, & verbum illud *aſsiduè* ciuili modo intelligendum eſt. *l. ſi cui. D. de ſeruitut.*

7. Non vnus actus tam pœnis grauibus ſubiectus, ſed arbitrariis ex circûſtantia. Et verò vt omni ordinis prærogatiua clericus priuetur, non ſufficit vnus actus: quia Clemens ait de iis qui abiectis veſtibus proprio congruentibus ordini alias aſſumunt, & in publico portant: Tridentinum de iis, qui honorem clericalem parui pendentes veſtes deferunt publicè laicales, pedes in diuerſis ponentes, vnum in diuinis, alterum in carnalibus. Vt nec priuilegio fori priuet ſi adſint cõditiones Tridentinæ. ſ. 23. c. 6. pedum enim poſitio firmitatem habet, nec videtur quis abieciſſe quod mox reſumpturus eſt: vt de vxore reſponſum eſt, *diuertiſſe non videri, quæ mox rediit.* ideoque, dum *ſ. 23. c. 6.* ad cleri priuilegium requiritur habitus clericalis, & tonſuræ delatio: qui ad tempus dimiſit non ideò fori priuilegium amittit, niſi ita continuet, vt pro laico habeatur. *Barboſ. & ab eo citati ad d. c. 6. in Collect. Trid. n. 26. & ſ. 14. c. 6. n. 8.* vt perperam aucupentur Iudices aliqui ſeculares huiuſmodi occaſiones, quaſi tunc in clericos iuriſdictionem nacti. non nego tamen vel vnum actum, ſine ratione commiſſum, ad arbitrium Epiſcoporum pro ſcandalo, fine, alijsque circumſtantijs, puniri poſſe: ſed non mox locum eſſe pœnis Clementinis, aut Tridentinis, quæ ad ſuſpenſionem, aut priuationem pertinent. atque adeò id obtinet vt clericus etiam non beneficiatus, qui inſeruit alicui Eccleſiæ, ſi fuerit cum armis deprehenſus de die, vel de nocte, abſque habitu & tonſura, non careat priuilegio: vt refert Weymſius *ad conſt. 24. in Concil. Trid. innouatas conſt. 8. n. 14.* Interpretes reſpondiſſe anno 1586. & conſonat *c. in audientia. X. de ſent. excom.* ſi non ter moniti fuerint. quin idem Weymſius reſponſum refert in clerico coniugato, cuius priuilegium etiam nouauit Tridentinum, *ſeſſ. 23. c. 6.* dummodo alicui Eccleſiæ miniſtret, habitu clericali, & tonſurâ vtatur; & talis ſit, qualem Bonifacius VIII. requirit *in c. clerici qui cum vnic. de cler. coniugat. in 6.* vt ſemel tantùm ſit coniugatus, & cum vnica, eaque virgine, tonſuram gerat, & veſtem clericalem: quibus adiungit Tridentinum, vt alicui Eccleſiæ ſit aſſcriptus: reiectâ conſuetudine etiam immemoriali, adeò vt iudices cuiuſmodi diximus clericum talem apprehendentes, niſi ſtatim dimiſerint, *ſententiam excommunicationis vix à ſe auertent, vt*, inquit Weymſius *vbi ſuprà.*

Talarem veſtem clerici requirit *c. penult. 23. diſt. & d. conſtitutio Sixti V.* Clemens autem vetat ita breuem, *quod veſtis*, inquit, *inferior notabiliter videatur*: ibidemque ſupponere videtur binam veſtem clericalem: vnicam tamen ſufficere ſuperiorem, quæ reliquas ſatis tegat, quamuis eæ quæ teguntur ſint laicales, tegi autem oportet laicales ita, vt non appareant. qui Clementis ſenſus videtur in verb. *caligis ſcacatis, rubeis, aut viridibus publicè non vtantur.* dum enim id genus caligarum publicè vetat apparere, aliud permittit. ſed Concilium Mechlinienſe *an. 1607. tit. 18. c. 4.* duplicem veſtem exigit, tunicam exteriorem manicatam cum clericali bireto in oppidis, interiorem autem vt minimum etiam rure ad medium tibiarum vſque promiſſam. Atque vlterius omnem illum habitum declarat interdictum, pœniſque Clementinis & Tridentinis ſubiectum, à quo loci Epiſcopus abſtinendum mandauerit. Nec ſanè certior regula ſtatui poteſt, ob quotidianas mundanæ curioſitatis nouitates, à qua indies videmus quantum aliqui clerici mutuentur, facilè veteris ſæpè moris etiam pertæſi, & noui, ſupra inſtituti ſui rationem, amantes. 8. Talaris veſtis, vna ad plures? 9. Omnis habitus illicitus quem Epiſcopus interdicit.

Mandat etiam Trid. *d. c. ſeſſ. 22.* vt ſi qua ex ijs, quæ de vita, honeſtate clericorum, luxu, commeſſationibus, choræis, aleis, & quibuſcumque criminibus, & ſecularibus negotijs fugiendis per ſacros canones ſancita ſunt, ſi qua fortè in deſuetudinem abierunt in vſum reuocari, conſuetudinibus non obſtantibus, ita vt morum correctionem nulla appellatio ſuſpendat. correctionem, inquam, non verò punitionem per criminales pœnas priuationis, ſimileſque. *qua latè diſtinximus in iur. Pont. nou. anal. de accuſat. n. 9.* 10. Quæ de habitu & moribus decernũtur habent paratam executionem.

De cleric. non reſid.

CONSVLTATIO I.

Diſtributiones abſentibus negandæ, & ſtatutum contrarium niſi ex iuſta cauſa non valet.

STatutum quod indiſtinctè ſine requiſitione ſpecialis iuſtę cauſę in ſingulas vices per tres menſes abſentiã concedit Canonicis, cum lucro 1. Statutum contra ius

eſt, quod abſentibus concedit diſtributiones, quamuis per tres menſes tantùm.

lucro diſtributionum quotidianarum, contra ius commune & Concil. Trid. inductum eſſe non videtur ambigendum. *c. de cætero. X. de cler. non reſident. c. licet de prab. c. vnic. de cler. non reſid. in 6. Trid. ſ. 24. c. 12. §. diſtributionis ſ. 21. c. 3. ſ. 22. c. 3.* dicto enim *c. 12.* diſtributiones iis aſſignantur tantùm, qui ſtatis horis diuinis interfuerint, & vltra tres menſes à reſidentia abſentes puniuntur amiſſione fructuum. præmium enim reſidentiæ reſpondens ſunt fructus: inter eſſentiæ autem in diuinis diſtributiones. non autem concedit Concilium illam licentiam trium menſium; ſed tolerat tantùm, vetatque excedi: iubetque minus ſpatium vbi conſueuit ſeruari, in eoque à pleriſque ſtatutis differt. Ideoque reſoluerunt benè Cardinales in cauſa Abulenſis Eccleſiæ contrariam conſuetudinem eſſe damnatam. Et benè Garzias eiuſmodi vacantias ſublatas docet. *de benef. p. 3. c. 2. n. 250.* & conformiter intelligendus eſt Moneta *tract. de diſtrib. p. 2. q. 12. n. 54. & Nauar. de orat. & hor. canon. c. 4. n. 20.* vt ea ſcilicet conſuetudo à iure deuiet. Si tamen non pro ſolo lubitu, vt loquitur Nauar. ſed ex cauſa iuſta, & rationabili, quæ ad vnam ex tribus *in d. c. vnico* probatis reduci poſſit, (vt quidam ſub iuſta & rationabili corporali neceſſitate omne legitimum impedimentum comprehenſum credunt) abſentia cum diſtributionum lucro concedatur, contra ius quidem commune fit: conſuetudo tamen talis confirmatur. *in d. c. vnico, adeoq́, Concil. Trid. quod illud innouat.*

2. Excuſatur ſi cauſa rationabilis occurrat abſentiæ.

Animaduertendum tamen eſt non indiſtinctè & generatim ſed in ſingulas abſentiæ vices, iuſtam cauſam ſpecificè requiri: ex indiuiduorum enim factis hoc ius oritur, ſeu potiùs iuris applicatio, quam alterum ſtatutum non inquirit, ſed indiſtinctè omnibus ſine ſingulari cauſæ inquiſitione concedit. niſi dicamus in examine condendi, retinendi, & confirmandi ſtatuti generali inquiſitione, & temporum experientiâ deprehenſum eſſe in annos ſingulos à communiter accidentibus (ex quibus præſumere, & deſuper ſtatuere poteſt, ſoletque lex & ſtatutum) iuſtas cauſas conſueuiſſe ſingulis obuenire, ob quas trimeſtris abſentia ſine damno concedenda ſit, præſertim in regionibus Belgicis, frigidis, flegmaticis, paludoſis. vbi ad recuperandam præſeruandamúe valetudinem aëris mutatione ſæpe opus ſit. (qua ex cauſa præter reliquas S. Pontifex Nicolaus *an.* 1453. *& Sixtus IV.* 1475. Capitulo Antuerpienſi beneficiorum pluralitatem indulſerunt) ſed hæc magis ad aliquam æquitatem, quàm ius ipſum (quod vt dictum non indiſtinctè vagatur, ſed ex ſingularibus factis, & negotiis petendum eſt) ſpectare credenda ſunt. quod tamen non eſt moroſè ad monachalem, ſcholaremúe ſubiectionem vſque exagitandum: ſed vt ſit rationabile obſequium noſtrum. quantiſper ex ea æquitate non deſcenditur ad graues abuſus, qui tollendi quidem; vſus tolerandi ſunt. alioquin ſanctiſſima inſtituta, ſi abuſuum ratio ſufficit, ſæpe conuellenda forent. ſed nec omnia per ſuperiores tanquam in clero dominantes per præcepta, edicta, & leges pœnis ſancitas, obtinenda ſunt. quædam monitis, hortationibus, præcationibus, & exemplis ſuperiorum relinquenda ſunt. *Conc. Trid. ſ. 13. c. 1.* iuxta Apoſt. ad Titum: vbi poſt inſtructionem eiuſmodi longiorem, ita concludit; *in omnibus te ipſum præbe exemplum.*

Nihilominus hæc æquitas tanta eſt, vt ſtatutum ſuper eo fundatum, illius conſideratione retentum, & confirmatum per ſuperiores iuſtum omninò titulum præbeat ad præſcriptionem.

Cùm ergo non tantùm à condito & ſæpius exagitato, ſed ſolemniter denique anno 1571. ordinato ſtatuto, & à Concil. Trid. hîc publicato quadraginta & amplius anni lapſi ſunt, per vſum nunquam tanto tempore deinceps contradictum, ſed pacificè continuatum, ex tam iuſto titulo legitimè præſcriptum eſſe etiam contra diſpoſitionem iuris & Concilij Trid. omninò eſt cenſendum. quæ præſcriptio admittitur apud Azor. *inſt. mor. p. 2. l. 7. c. 3. q. 4.* 3.

3. Ex eáque præſcriptum ſit.

Cæterum Concilij Trid. ſtatutis dumtaxat & conſuetudinibus derogauit. vnde ſi qui alio iure nitantur, extra hanc cauſam ſunt; itaque qui priuilegium Apoſtolicum habent, aut fundationem contrariam, huc non pertinent, *Garcias vbi ſupra, & Azor. inſt. mor. p. 2. l. 7. c. 6. q. 3.* 4.

4. Priuilegium aut fundatio ſuffragetur.

Quod ergo Paulus III. in erectione Eccleſiæ collegiatæ G. abſentiam quatuor menſium ſine veniæ poſtulatione permiſerit; & vnam triginta dierum ſine damno diſtributionum; ad diſpoſitionem Concilij Tridentini non pertinere cenſendum eſt.

CONSVLTATIO II.

Æger abſens, cui propoſitum fuerat reſidere, pro reſidente ad iuris effectus eſt habendus.

Videtur Titius Canonicus L. qui opportuno tempore in Capitulo generali ante feſtum S. Ioannis admitti petiit ad reſidentiam, atque à Capitulo ſaluo iure cuiuſlibet admiſſus eſt, atque ægritudine deinde & morte impeditus ad reſidentiam non venit, pro reſidente habendus fuiſſe. *imputari enim non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum: c. imputari de reg. iur. in 6.* ſicut *in c. exhibita de priuil. in extr. comm.* interpretatiuè dicitur reſidere, qui ex iuſta cauſa abeſt. *c. ad audientiam. X. de cler. non reſid. &c.* Adeoque, quamuis deinceps corporaliter non reſederit, ei debetur annus gratiæ, qui reſidentibus debetur ſecundùm ſtatuta eiuſdem Capituli. *tit. 3. cap. 9.* vt ſcilicet mortuus ante Feſtum S. Andreæ habeat 1.

1. Tempora morbi reſidentiæ imputantur.

habeat fructus reliquos illius anni, quamuis etiam non ſuppleuerit dies ægritudinis, quos conualeſcens frequentatione chori ſupplere debuiſſet. *l. 4. §. Stichus ſi hæredi.D. de ſtat.lib.*

2. vbi ſeruo libertas eſt legata ſub conditione *ſi vno anno heredi inſeruijſſet*, & ægritudo prodeſt ad implementũ cõditionis,& anno imputatur tempus ægritudinis. *ſeruire*, enim inquit Paulus, *nobis intelliguntur etiam hi quos curamus ægros, qui cupientes ſeruire propter aduerſam valetudinem impediuntur.* Atque eapropter etiam magis in officio diuino intelligentur ſeruire, qui per valetudinem impediuntur. quoniam ſeruitus & iugum Domini magis ſuaue eſt, quàm ſecularium dominorum.

Et conditioni deſeruiendi ſatisfaciunt.

3. Quoniam porrò ſub Iuriſdictione Capituli L. beneficium obtinens ex iiſdem ſtatutis *tit. 8. c. 1.* tenetur executorem vnum vltimæ ſuæ voluntatis deſignare ex perſonis eidem Capitulo ſubiectis, ſub pœna quod alioquin quoad fructus beneficij ſub Iuriſdictione Capituli conſiſtentis cenſebitur inteſtatus deceſſiſſe, & Capitulum aliquem ex clero conſtituet executorem &c. etiam videtur Titius quamuis phyſicè non reſidens moraliter tamen & iuris beneficio pro reſidente habitus, eo decreto eſſe comprehenſus. quia verbum *quicumque*, quo vtitur ſtatutum, vniuerſaliter loquens, vniuerſaliter eſt accipiendum. ſtatuta enim ſtrictè interpretanda dicuntur, prout iacent, & prout ſonant: & qui dicit quemlibet, neminem dicitur omittere, & neminem excludere: comprehendet ergo quemlibet, vt loquitur ſtatutum, ſub Iuriſdictione Capituli beneficium obtinentem: quod non etiam vtitur verbo reſidentis, aut eo articulo reſidentiam exprimit.

Statutis loci reſidentiæ tenetur.

Id quod minus rigoris in Titio habere cenſendum eſt, quod iam aliàs in eadem Eccleſia reſidentiam feciſſe proponatur, adeóque ſtatuti notitiam habuerit, ſeu, quod idem eſt, habere debuerit; & imputare ſibi debeat ſi leges Collegij cui ſe ſubiecit, non ſeruauerit, vti debuit: cum nec poſſit quiſquam facere ne leges in ſuo teſtamento locum habeant.

4. Ex his quæ *per d.c. imputari de reg.iur. in 6. & l.4. §. ſtichus. D.de ſtat. lib.* dicta ſunt etiam conſectarium eſt, vt Titius, lucratus fuerit non tantùm *corpus* ſuæ præbendæ, ſed fructus omninò omnes, & emolumenta, quæ corporaliter reſidens, & in officijs præſens ſecundùm ſtatuta lucratus fuiſſet. cuius rei deciſio data eſt à Gregorio *in c. 1. X. de cler. ægrotan. in verb. laborem præſentium ad percipienda quæ conſueta ſunt ab Eccleſia tua, ægritudo ſua non debet impedire*: & infra, *ſed ſecundùm Eccleſiæ ordinem quæcumque ei, ſi ſanus eſſet, poterant miniſtrari de ipſa exiguitate, quæ Eccleſia poteſt accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti.*

Fructus beneficij ſuos facit.

5. Per quæ ſolutione datâ ad 1.& 2. quæſtionem cum deciſum maneat Titium ſtatuto comprehenſum, vt non deſignato vltimæ voluntatis executore Capitulo ſubiecto, quoad fructus præbendæ nondum perceptos cenſeatur inteſtatus deceſſiſſe, quæſitum eſt 3. ad quem iſti præbendæ fructus nondum percepti pertineant, an ad Capitulum, an ſucceſſorem ſeu Eccleſiam, an alium?

Et amittit ex ſtipite quo alijs cæteri.

Sanè præſuppoſito quod ſtatutum *tit.8.c.1.* nihil exprimat aut indicet, quo illi fructus vertendi ſint, videri poſſit non immeritò recurri poſſe ad Ordinarium, qui ea ſtatuta præſcripſit, vel confirmauit. quippè eius eſt legem interpretari, cuius eſt condere. videtur autem huic legi aliquid deeſſe, quod interpretatione iuuandum ſit. cum enim cenſeri ſoleat in ſtatutis nihil fruſtrà dici; ad quid faciet ea clauſula, quod Capitulum aliquem ex clero conſtituet executorem? nam, ſi Capitulo hi fructus acquirantur, non opus eſt executore; ſed ſufficit communis quæſtor. fortè mens fuit, vt Antuerpiæ, atque alijs quibuſdam locis expreſſum eſt, vt executor ex clero detur, qui iſtos fructus colligat, & in legata à teſtatore relicta, præſertim pia, eroget; & ea ſolùm cauſa ſtatuti fuiſſe, ne in arcana Capitulorum per huiuſmodi occaſiones penetrent extranei.

Sed, præſuppoſito quod caduci ſint facti, atque in commiſſum ceciderint, quæritur cui debeant cedere? & ſicut iuris ratio videtur exigere vt accreſcant Collegio deficientium partes ex ijs quæ Collegio ſunt relicta, *tot. tit. D.de iur. accreſ.Trident.ſ.21.c.3.ſ.24.c.12. Riccius in prax.diſtribut. deciſ.497. Azor. inſt. moral. l.7.c.7. q.8.* cui conforme eſſe videtur ſtatutum eiuſdem Capituli *tit. 3. c. 14.* & ſecundùm naturam ſit, vt qui ſentit onus, ſentiat commodum. *l. ſecundùm. D. de reg. iur. c. qui ſentit in 6.eod.* & quoniam beneficium datur propter officium, ſic qui peregit officium ei cedit fructus beneficij: *c. ſignificatum. X. de præbend.* ita quoniam Collegium abſentis partes in officio ſuppleuit, æquum videtur vt partes prouentuum beneficij ei debeantur. 6.

Qui cui acquirũtur.

Sed quoniam hîc agitur de fructibus, qui iam defuncto acquiſiti erant, ſed per culpam eius caduci ſunt facti; quæſtio eſt, cui illi tanquam ab inteſtato, vel ex pœna cedant. 7.

Inteſtati iure aut ex pœna.

De iure clerici inteſtato morientis agit *l.1. de ſucceſſ. ab inteſtat.c. relatum 12. X.de teſtam. l. ſi quis preſbyter. C. de epiſ.* neque ſine iuris etiam ciuilis ratione, quo, qui certis Collegijs ſunt aſſcripti, ſi abſque hærede moriantur, Collegiũ pro hærede habent: *tot. tit.C. de hæred. decurion. nauicular.* de pœna agit *c.2.X.de pœn.* vbi pecunia ex pœna homicidij presbyteri tribuitur Epiſcopo, vt pauperibus & Eccleſiæ diſtribuat; additurque cauſa; quia *nullus eius hæres proximior, quàm qui ipſum Domino ſociauit.* eodemque modo *d.c. 1.* inteſtati clerici hæreditatem addicit altari, cui ſeruiuit: *omnia*, inquit, *perpetuò ſanctificentur, & in eius ius tradantur.* ita vt iure quidem Eccleſijs ipſis ſeruanda bona acquirantur, non collegarum perſonis, in earum vſus vertenda. 8.

Eccleſiis Collegiisúe non perſonis.

Atque in eum ſenſum ſonant *c. fin. de offic. Ordinar. in 6. c. cum in offic. de teſtam. c. cum*

cum vos. X. de offic. c. quia ſæpe de elect. in 6. c. ſtatutum. de elect. in Clem. vt etiam vacantium dignitatum beneficiorumque fructus non in rem aliquorum priuatam vertantur; ſed Eccleſiæ, beneficij, ſeu ſucceſſoris, non quidem perſonæ, ſed ſucceſſoris perpetui, id eſt, in infinitum; vt pleraque loca loquuntur in plurali, aut de ipſo beneficio, ſeu Eccleſia, & in eius rem tradi bona dicuntur, & eatenus perpetuò ſanctificari; *d. c. 1. de ſucceſſ. ab inteſt. Gar. de benef. p. 2. c. 1. n. 89. §. 3. principaliter.* excluduntque ea capitula, indulgentias, & priuilegia, conſuetudines, conſtitutiones, & ſtatuta, iuramento, confirmatione Apoſtolicâ, vel quauis firmitate vallatâ.

Sed non vbique vigent ij canones; & fortè nec olim fuerunt vbique vſu recepti; ita vt conſuetudo per tempus ſufficiens in contrarium introducta, vel ſtatutum diuturno vſu exercitum illi derogare potuerit, & aduersùs eoſdem canones præſcribi; ſic vt aliqui ſuos facere fructus vacantes poſſint, ſi faueat præſcripta conſuetudo; præſertim ſi qua iuſta cauſa ſubſit. *vt in §. fin. d. Clem. ſtatutum.*

Et verò hi canones loquuntur de beneficiis & dignitatibus ſeparatis, non collegiatis; in quibus eſt ius accreſcendi, & fructus diſtributionesque deficientium accreſcunt præſentibus.

9. Acquiſiti. Denique quoad fructus defuncto Titio acquiſitos, & caducos factos poteſt in vim *d. c. 2. X. de pæn.* Ordinarius partem in eleemoſynam iuſtè diſpertiri. quo referri poteſt vt pro refrigerio defuncti ſacra officia annua, ſeu per totum annum, tricenaria, aliaque id genus fiant; quibus Collegium interſit; & dignas diſtributiones in vicem eleemoſynarum ſinguli percipiant, quas ſuas faciant.

10. Acquirendi. Cæteri porrò fructus qui iam defuncto non erant acquiſiti, ſed poſt feſtum S. Andreæ ceſſuri, relinquuntur diſpoſitioni iuris, & ſtatutorum: vt vel collegis accreſcant, officium præbendæ incumbens ſupplentibus; vel fabricæ, vel ſucceſſori: prout reſpectiuè per ſtatuta generaliter eſt ordinatum, vel conſuetudine diuturnâ vſurpatum.

De clerico ægrotante.

CONSVLTATIO I.

De coadiutore.

1. Coadiutor illiterato datur, ſed audito. CVm decretum eſſet, vt ab intimatis exhiberentur acta priorum inſtantiarum, declarauerunt nullam inſtantiam fuiſſe, latamque ſententiam per modum viſitationis. Quæ tamen acta viſitationis, quia petita non exhibentur, etiam nulla fuiſſe credendum eſt. *c. quoniam contra X. de prob.* & tacitâ confeſſione deprehenditur, vbi id licuiſſe *ex c. 6. ſeſſ. 21. Concil. Trid.* & ſufficere ſuſtinent, vt ex actis viſitationis Epiſcopi informati ſint de illiteratura & imperitia Paſtorum, ad effectum quo illis aſſignent coadiutorem: quia in his ſummariè ſit procedendum.

Verum tamen quantumuis maximè de plano procedendum ſit, veritatem tamen inquiri oportet. *ſic c. 14. ſeſſ. 25. Concil. Trid.* 2. Plenè defenſo.
legitimæque defenſiones audiendæ ſunt, & paucis in ſcriptum redigenda acta. *Clem. ſæpe de V. S.*

Denique viſitantes Epiſcopi ius & poteſtatem habent ad morum correctionem omnia ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, quæ illis ex prudentia ſua pro ſubditorum emendatione, ac diœceſis ſuæ vtilitate neceſſaria videbuntur: *iuxta* tamen, inquit 3. Ex iuxta canonum ſanctiones.
Concil. Trid. *ſeſſ. 24. c. 10. canonum ſanctiones.*

Atqui nullæ canonum, legumque, imò iuris naturæ ſanctiones permittunt in aliquem inauditum quippiam ſtatui. Quare Clemens VIII. quando ſuſtulit omnes nullitates *conſtitut. Litium 5. id. feb. 1592.* eas non ſuſtulit, quæ orirentur ex defectu citationis, iuriſdictionis, vel mandati: & *in c. conquerente 7. X. de reſtitut. ſpol.* diſertè ſtatuitur ſine iudicio, ſeu ordine iudiciario ſpoliari quem non debere; & ſecus amotum eſſe reſtituendum, ſaluâ in cæteris actione.

Hæc inquam Concilium Trid. non reuocauit; niſi quod ſummarium, & planum iudicij ordinem, quaſi ſine figura iudicij, & ſolam veritatis inſpectionem induxerit; vt ea habita non beneficium auferri; ſed coadiutor dari poſſit. nam per verba illa (*ſimpliciter, de plano, & ſine figura iudicij*) ſolemnia quidem Iudiciorum remittuntur; ſed non defenſiones aut probationes. *ita d. Clem. ſæpe. Caniſius in ſum. lib. 4. tit. 1. in notis.* 4. Cauſa ſummariè ſaltem cognita.

Quæ etiam illiteratura cognitionem, & excuſſionem deſiderat. *Quanquam* enim inquit Innoc. III. *in c. niſi X. de renun. deſideranda ſit eminens ſcientia in Paſtore; in eo tamen eſt competens toleranda: & imperfectum ſcientiæ poteſt ſupplere perfectio charitatis.* 5. Examinata & illiteratura.

Et cum in approbandis ad curam animarum vel beneficia examen, examinatoresque Concilium Trid. *ſeſſ. 24. c. 18.* requirit (vbi non ipſe Epiſcopus examinat, ſed examinatores nominat) videri poteſt, id quod in approbandis, id in reprobandis ſeruandum, vt ſoluatur vnumquodque prout colligatur: ſaltem vt, ſiue Epiſcopi, ſiue examinatorum, examen requiratur. Sed & priuilegium Epiſcoporum viſitantium ideò competit, vt Eccleſiæ periculoſa non ſit iudiciarij ordinis mora, ſed mox ſtatuere, quod expedit, poſſint. ſed id in hac cauſa ſeruatum non eſt, quippe refert ſententia viſitationem 13. Iunij. fuiſſe factam, & ſententia lata eſt 14. Decemb. deinde ſecuti, vt interim non extraordinarium tantùm, ſed etiam ordinarium iudicium talis cauſæ confici potuiſſet: gaudereque ideò non poteſt ſententia priuilegio viſitationis. vt 6. Per examinatores à Synodo ſtatutos.

dicitur

dicitur de milite teſtante ab expeditione domum reuerſo, vt iure communi non militari gaudeat. §. *ſed hactenùs Inſtitut. de militari teſtamento.*

Porrò auditum eſſe appellantem nullibi apparet. quando autem ob Iudicis negligentiam difficultas emerſerit, ſiue in ordinario, ſiue extraordinario iudicio, ſi Iudex publicam perſonam non adhibuit, actaque omnia per eum conſcripſit, *pro ipſius non præſumitur proceſſu, (vt inquit d.c. quoniam contra) niſi quatenus in cauſa legitimis conſtiterit documentis.*

7. Neque tamē ſemel examinatus iterùm ſine noua cauſa examinatur.

Præterea qui ſemel examinatus, & repertus eſt idoneus, præſumitur ſemper eſſe talis, neque à ſucceſſore de nouo examinari poteſt, niſi noua cauſa ſuperuenerit. *ſic refert cenſuiſſe Cardinales Serola p.1. V. confeſſores §.2. & deciſum eſt in c. accepimus. X. de ætate & qualitate ordinand.* nouam autem illiteraturæ cauſam Incimati nullam deſignarunt, minus ſubfuiſſe probarunt. quanquam nuper Epiſcopis Belgicis data eſt authoritas olim probatos reuocandi ad examen, quando pro ſua prudentia id neceſſarium videretur. quod accipiendum eſt vt arbitrio boni viri cauſa dubitandi de idoneitate permanente ſublit. *l.11. §. reprobari & ibi gloſ. D. de Munerib.*

8. Coadiuto fructus relinquantur, penſio, aut aliorum pars coadiutori.

Adhæc Concilium *ſeſſ.21.c.6.* tantùm permittit coadiutores aut Vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eiſdem pro ſufficienti victu aſſignare, vel aliter prouidere. aliter ſcilicet quam partem fructuum aſſignando, id eſt iuxta *c.7. ſeſſ.7. eiuſdem Concilij* cum tertiæ partis fructuum, aut maiori vel minori, arbitrio Ordinariorum: portione etiam ſuper re certa aſſignata. *verba ſunt d.c.7.* agentis de Vicariis perpetuis, vel temporalibus. non poteſt ergo dari adminiſtratio coadiutori, quia illud Concilium non dicit: & iure priori *c. 1. 2. 3. de cler. ægrot. c. vn. in fin. eod. in 6.* ſtatutum eſt tantùm coadiutori dandum congruam portionem. & *c. cum ex eo de elect. in 6. §. fin.* ſtudentium beneficiariorum Vicariis mandatur, vt de ipſarum Eccleſiarum prouentibus neceſſaria congruè miniſtrentur. vti

9. Congrua.

generatim de Vicariis tam temporalibus quàm perpetuis, tam in iure quàm Concil. Trid. *in præcitatis locis, nec non c.5. ſeſſ.7. c.13. & c.18. ſeſſ 24. c.12. & c.16. ſeſſ.25.* definitur.

Et quamuis prædicta loca indeterminatè loquantur, & determinationem arbitrio Ordinarij relinquant; non tamen illud pro lubitu, & nuda illius voluntate, vice rationis accipiendum eſt: ſed in arbitrio Iudicis partes

10. Pro recto Iudicis arbitrio.

ex ſunt, quæ viri boni. vt, quod lex iuſtè definire non potuit (vt infinita ſunt quæ ex facto eueniunt) tamquam viua lex definiat. *Menoch. c.5. de arbitrariis in proœm.*

Qua in re ne qui aberrarent Pius V. ſtatuit vt congrua portio non vltra centum aureos, nec infra quinquaginta protenderetur. quin & Concilium *Mechlin. anni 1607. tit.17. c.3.* pro ipſis Eccleſiarum rectoribus infra 30. & 50. libras groſſorum eam concludit, etſi mutata annonæ caritas plus etiã hodie exigat.

Nullibi autem permittitur ſicubi Epiſcopi, Capitula, vel alij decimas habeant, vt eæ integræ parocho, vel Vicario aſſignentur, & penſio illis. quorum inter ſe non diſſimilis ratio eſt, & coadiuti reſpectu coadiutoris: eademque proinde diſpoſitio eſſe debet, præſertim cum coadiutus maneat beneficiarius, & coadiutor tantum vocetur tanquam auxiliaris in partem ſubſidiariæ ſolicitudinis.

De præbendis.

CONSULTATIO I.

De permutandis præbendis, per patronos non ſeruato turno collatis, ritè inſtituto, per triennium poſſidente.

1. Permutationes ſi nō admittantur à patronis Epiſcopi ſupplent, uno ſine illis admittunt.

CVm in permutationibus non ſit magnum patronorum præiudicium, quia ſine graui ratione permutationem impedire non poſſunt, *c. vnic. de rer. permut. in 6.* Ideoque patrono citra huiuſmodi cauſam diſſentiente Epiſcopus vices ſuppleat, *Rebuff. in prax. benef. lib.1. in forma ſignaturæ ſimplicis 3. part. ad verba nec non iuris patronatus n.41.* quinimò *de generali*, inquit, *n.43. conſuetudine Eccleſiæ quaſi omnes Epiſcopi tales expediunt permutationes abſque patroni conſenſu, & vocatione patronorum*; dicere poſſumus per compendium Principem negotium expedire, & tam nomine ſuo aſſenſum dare, quàm aliorum vices ſupplendo rationabilem permutationem eo ipſo admittendam declarare ſiue admittere, qui citra turni obſeruationem continuò ſolus permutationibus aſſenſum authoritatemque præſtat, cum olim eæ per vices admitterentur, vt & nunc per mensium vacantium collationes per turnum fiunt in Eccleſia.

Ea tamen agendi ratio ius aliorum patronorum non tollit; quin vt olim rurſus ſimul permutationibus authoritatem præſtare poſſint, vel ſeparatim, cum requiruntur, aſſenſum præbere. quæ via iniqua dici non poteſt ob æquitatem regulæ, *quod quiſque iuris*, &c. quæ cauſa ſuadet, vt vel iure feciſſe cenſeatur patronus alter permutationi aſſentiens, vel ſaltem prouiſus credere poſſit iure ſe præſentatum eſſe, aut ſaltem iure à Capitulo admiſſum, atque eatenùs iuſtum atque canonicum titulum habuiſſe. præſertim cum huiuſmodi admiſſio ſpiritualem tribuat titulum, non nominatio aut præſentatio ipſa patronorum. quin etiam diſcordia ſuper præſentatione inter patronos orta Epiſcopi, aut qui eorum vice Eccleſias ordinant, authoritatem habeant id quod Eccleſiæ vtilius eſt faciendi. *c. quoniam 3. X. de iur patronat.* quamuis aliàs irrationabilis patroni contemptus prouiſionem facit nullam ſeu annullandam. *c. ex inſinuat. X. eod.* & propterea in regula Cancellariæ *de*

triennali iuxta alios prouiſionum modos pro beneficiis iuris patronatus ponuntur hæc verba, *præſentatione & inſtitutione* coniunctim.

2\. *Simoniacè præſentatus ſine ſua culpa, rehabilitatione non habet opus ſed noua collatione.*

Porrò, qui citra culpam ſuam non rectè prouiſus eſt, quamuis actus prouiſionis per vitium tertij infectus & irritus fuerit, non incurrit inhabilitatem: quemadmodum *in c. ex inſinuat. X. de ſimon.* vbi pater prouiſi pro impetranda filio præbenda ſimoniam illo inſcio commiſerat; illaque deinde dimiſſa de nouo à Capitulo electus eſt filius, & in ea à Pontifice manere iuſſus. Itaque N. perſonæ habilitationem à Nuntio citra neceſſitatem impetrauit, reualidatio autem actus ſeu noua prouiſio ei neceſſaria fuit.

Quod ſi autem in precibus Nuntio porrectis defectus (ſi defectum eſſe demus) inobſeruantiæ turni, ſeu quod alter tantùm collator, non Princeps, aſſenſerit permutationi, expoſitus fuit; vtique actus reualidatio per Delegatum à Nuntio facta hunc defectum comprehendiſſe, atque purgaſſe cenſenda eſt. Cæterùm ſi nec in ſpecie, nec in genere propoſitus fuerit; ſecus erit dicendum. quoniam actus agentium non operantur vltra eorum intentionem. *l. non omnis. D. ſi cert. pet. l. eam. §. fin. D. de legat. 2. l. Caßius. D. de ſolut.* quod axioma etiam procedere in collationibus, diſpenſationibus, & ſimilibus actibus *poſt Bellam.* aſſerit Tuſcus, *in verb. actus concl.* 125.

3\. *Qui per patronum prouiſus eſt cuius non erat turnus, ſi per triennium ritè inſtitutus pacificè præbendam poſſedit moleſtari amplius non poteſt.*

Enimuerò inobſeruantia turni, quæ, vt facti alieni, probabili & innocuæ ignorantiæ aſcribenda eſt, aut quod pridem alter patronorum ſolus permutationibus ſolet conſentire, & is aditus non ſit, etſi controuerſiam pati poſſet: tamen admiſſio Capituli, vt ſupra facta, titulum tribuit ſaltem coloratum, atque præſertim ad effectum regulæ *de triennali poſſeſſore*, vt poſt triennium pacificæ poſſeſſionis amplius nequeat moleſtari. admiſſus enim eſt à Capitulo, ad quod ius admittendi pertinet; præſentatus etiam eſt à vero patrono, ſiue aſſenſit permutationi verus patronus; quamuis vices eius non fuiſſent, aut eas omnes ſolus Princeps vt ſupra ad ſe traxiſſet. coloratus enim titulus eſt ad hunc effectum, qui non habet vitium in regulæ exceptum, ſcilicet ſymoniaci ingreſſus, vel intruſionis aduersùs reſeruationes generales, in corpore iuris clauſas, ſic Gomeſius *ad eandem reg. q. 27. ad effectum*, inquit, *iſtius regulæ, pone iſtam concluſionem pro firma, quod omnis ille dicitur habere titulum coloratum, qui non excluditur in regula. itaque ſoli illi diſcoloratos titulos habere dicuntur qui in regula iſta excipiuntur.* eundemque ſequitur Chokier *ad eandem reg. n. 35. & ſeqq.* & ideò regula defendit poſſeſſorem *ex quouis*, inquit, *titulo ſeu prouiſione eorum ad quos beneficiorum diſpoſitio pertinet.*

4\. *Quia habet titulum coloratum.*

Eoque magis hæc procedunt, quod in huiuſmodi iuris patronatus beneficiis, præualeat ſpiritualis ſuperioris authoritas: *d. c. quoniam. c. ſuggeſtum. X. de iur. patronat. c. quod autem in fin. ibid.* & apparens ius patronatus ſufficiat, etiamſi reuera non ſubſiſtit: *c. conſultationibus. X. eod.* vbi præſentatus ab eo qui non erat patronus, ſed tantùm erat in poſſeſſione patronatus, in beneficio manet; tametſi ius patronatus poſtea fuerit euictum.

5\. *Cum putatur patronus eſſe, ſeu eius ſpecies eſſe.*

Neque verò id ipſum aduersùs ſuperius dicta retorqueri poteſt, quaſi quia Princeps ſolus ſit in poſſeſſione authoritatem præſtandi permutationibus, ideoque ſine illa prouiſio fuerit irrita; quia idem c. ſuggeſtum ad finem habet hæc verba, *ſi s verò non poßidebat, ſed tantùm credebatur eſſe patronus, cum non eſſet; poterit ab eadem Eccleſia remoueri*; vnde argumento à contrario ſenſu, quod in iure validum eſt, ſequitur; ſi reuera patronus erat, quamuis non poſſideret, prouiſus non poterit remoueri: atqui patronus, de quo agimus, verè patronus erat: non poterit ergo prouiſus remoueri: quamuis in poſſeſſione alius eſſet permutationibus aſſenſum præſtandi.

6\. *Præſertim cum vel in poſſeſſione eſt vel proprietas eius eſt.*

Præſertim cum ipſe patronus non conqueratur, cuius etiam conniuentia, diſſimulatio, aut tacitus aſſenſus ex tanti temporis lapſu præſumi poteſt, quinimò ex quadrimeſtri poſt vacationem; quippe cuius lapſu præſentandi iure excidit.

7\. *Vel ipſe patronus non queritur.*

Neque porrò publica actio ſurgit ex omiſſione patroni, ſed priuata tantùm illi tribuitur, vt ex ſui contemptu ipſe prouiſionem petat reſcindi, & alium admitti; nemo tertius de illius iure poteſt experiri: adeoque nec ſcrupulum iniicere ſuper nullitate in gratiam patroni dumtaxat inducta.

CONSVLTATIO II.

De Commendis.

1\. *Commendæ antiquæ.*

COmmendarum perantiquum in Eccleſia vſum fuiſſe conſtat. *ex c. obitum. c. catenenſis d. 61. c. qui plures. c. relatio. c. illud 21. q. 1. eorundemq; authoribus. epiſtolâ D. Athanaſij apud Niceph. l. 11. hiſt. Eccl.* ſed tamen ita probatatum, vt ſex menſes non excederent. *c. nemo de elect. in 6.* quod ſpatium nec ſine fraude prorogari intelligitur *c. commiſſa, ibid.* vt rectè olim fiduciæ, cuſtodiæ, ac depoſiti nomine eiuſmodi commenda notaretur. Sed res quæ olim in gratiam Eccleſiarum inuenta eſt (ferè vt nunc in parochialibus vacantibus ſtatim per Epiſcopum conſtitui Vicarium iubet Concilium Trid. *ſ. 24. c. 18.*) quæque non niſi euidente neceſſitate, vel vtilitate ipſius Eccleſiæ ſuadente permiſſa fuit, *d. c. nemo.* in curatis beneficiis, (nam ſimplicia commendari vix ſolent) in gratiam tranſiit perſonarum; vt qui idonei non ſunt ad beneficia in titulum poſſidenda, importunè ea impetrent in commendam: eamque non ad paucos hodie menſes; ſed vitam eorum duraturam. ac tali clauſula vt non cuſtodire tantùm fructus, ſed vertere omnes in vſum ſuum ſicut veri beneficiarij poſſint. vnde apud Gallos huiuſmodi com-

2\. *Breues vtiles.*

3\. *Et ſæpe neceſſariæ.*

4\. *Perpetuæ vſurpantur quaſi titulus iuſtus.*

commendæ pro titulo habentur, qui effectus omnes habeat, quos habent proprij beneficiorum tituli. quod meritò Doctores Itali non admittunt: *Azor. inſt. moral. p. 2. l. 6. c. 31. q. 5.* quamquam Gallis accedit Piaſcez. *prax. Epiſ. p. 2. c. 5. n. 24. poſt. Nauar. & Zerol.* quoad ea tamen quæ in fructibus conſiſtunt. quoniam iis omnimoda adminiſtratio & conſumptio per tenorem literarum commiſſa, & permiſſa eſt, omnia ea quæ ad fructus referuntur, commendatarij poſſunt, quæ ipſi beneficiarij: quæ porrò neque ius permittit, neque literatum tenor, non poſſunt. niſi vſum in Gallia inueteratum Pontifice tacente pro indulgentia & placito accipiamus. Permittit autem ius illud exercitium & adminiſtrationem, quam exigit beneficium commendatum *d. c. nemo. d. c.* 18. *ſ.* 24. Trid. Sed Baſilienſe Concilium & La-
5. teranenſe ſub Leone X. *ſ. 9. c. 3. & Trid. ſ. 25. c. 21. de regul.* nec non concordata Germaniæ
Sed abrogata.
atque Principum noſtrorum *latus introitus ar.*
6. 56. & Caroli V. *interpretatio facta* 20. *Iuny.* 1536. commendis aduerſantur: adeò quidem vt Brabantis Principes in felici inauguratione promittant, non permittendas in eo ducatu vnquam commendas; ſed vſuros perpetuo iure electionis regulares conuentus. ſuper qua re anno 1476. Sixtus IV. monaſterio S. Michaëlis Antuerpienſis, ac deinde toti Ordini Præmonſtratenſi conceſſit liberam Prælatorum ſuorum electionem: quæ plenum ſortiretur effectum, non obſtante aliquâ reſeruatione, commendâ, aut aliquâ prouiſione Curiæ Romanæ, atque ann. 1477. cum ſecus quidpiam actum eſſet ad inſtantiam Procuratoris generalis per patentes Principis literas emendatum fuit: & Carolus V. quadam epiſtolâ etiam ne quid ſimile exinde fieret, vetuit, & promiſit. vt neque etiam cuiquam coadiutor daretur, niſi ad petitionem & ſolicitationem ipſorum Abbatum. Rurſus ann. 1478. Maximil. literis Buſcoducis datis promiſit monaſteriis & Prælatis conſeruare omnia papalia, Imperialia, ſeu ducalia priuilegia, & ſpecialiter quod monaſteria imposterum non poſſent commendari: quibus conformes ſunt literæ Philippi Archiducis poſtmodum Regis Hiſpaniæ ann. 1504. aliæque Caroli V. an. 1516. 18. Februarij, denique anno 1480. idem Philippus ſine vlla turbatione eos voluit frui omnibus priuilegiis per Pontificem aut Principes conceſſis. quod idem iuſſit Carolus V. menſe Aprili 1516. etiam antè an. 1514. in ſua Louanij inauguratione promiſit nullo modo facere, aut pati, vt prælaturæ in commendam darentur. idemque præſtitit Philip. II. an. 1549. & Albertus Pius an. 1599. ac deinde an. 1620. nomine Regis Philippi III. adeoque electionum libertas excluſis commendis ſimilibuſque prouiſionibus apud nos obtinuit; vt cum Carolus V. pro omnibus ſuis ditionibus Hiſpania & Neapoli exceptis à Leone X. obtinuiſſet ſuper prouiſionibus prælaturarum, dignitatum Eccleſiaſticarum certas bullas, per quas de iis diſponendis facultatem ſibi eſſe tributam contenderet; Abbatibus contrà allegantibus liberam electionem per eas Bullas impediri non poſſe; tandem res ſex vtrimque arbitris commiſſa eſt, ſub ea lege, vt donec ab iis pronunciatum eſſet, liceret monaſteriis per modum prouiſionis ſine vllo obſtaculo vti liberis ſuis electionibus; à quibus hactenùs non eſt quidpiam pronunciatum. & quæ ſuperuenerunt turbæ atque aliæ forſitan literæ Philippo II. conceſſæ rem eo deduxerunt, vt electionum quidem imago maneat, nullis hactenùs commendis admiſſis; ſed eligi non poſſint perſonæ Principi ingratæ, & ab eo propoſitæ pœnè debeant. proponit autem, cum deſideria regularium per Commiſſarios eò miſſos, & ſingulorum qualitates intellexit: iiſque nunc moribus vtimur. Porrò vt olim ſæpius ita nouiſſimè à Concilio Tridentino *ſ. 7. c. 4.* reprobatæ ſunt commendæ perpetuæ: ne ſub earum prætextu quis plura incompatibilia beneficia poſſideat. quin etiam in parochialibus ſemeſtres commendæ reiectæ ſunt: *ſ. 24. c. 18.* dum Vicarius conſtitui mox in vacantibus iubetur, qui onera ſubeat donec de rectore prouideatur, quod quamprimum per concurſum fieri mandatur, adeoque ceſſat hodie eatenùs c. nemo *de elect. in* 6.

Præſertim in Brabantia.

CONSULTATIO III.

An concordata Germanica obtineant in Brabantia.

PActa ea ſunt inter Sedem Apoſtolicam & Fredericum Imperatorem, & quoſdam Eccleſiaſticos & ſeculares Principes nomine totius Nationis Germanicæ ſiue Alamanicæ, approbata, laudata, concluſa & acceptata; addita ad finem clauſula, vt ordinatio collationum, beneficiorum ibi non reſeruatorum per alternos menſes poſſit per dictam nationem publicari, vt omnes qui eâ gaudere voluerint, tempus congruum habeant eam acceptandi, tunc à kalendis Iunij currere incipiat, &c. 1.

Pacta inter Papam Imperatorem & quoſdam Principes, aliis facta acceptandi facultate.

Qua in re in primis occurrit annotandum, quod non ſolus Imperator, ſed cum eo alij Principes ordinauerint, acceptauerint, & concordauerint, & quidem Principes tam Eccleſiaſtici quàm ſeculares, id eſt, quà Principes: nam ſi contraxiſſent quà Eccleſiaſtici, nominati fuiſſent Archiepiſcopi, Epiſcopi, &c. E contrario verò in concordatis, quæ fecit Leo X. cum Franciſco I. Rege Galliæ, ſolus Rex, nulli cum eo magnates ordinauerint, acceptauerint, & concordauerint, nec ad finem facultas eis acceptandi, aut voluntas gaudendi proponitur: ſed Leo *ſtatuimus*, inquit, *& ordinamus quod de cætero perpetuis futuris temporibus loco Pragmaticæ Conſtitutionis infraſcriptæ obſeruentur conſtitutiones*: vbi abſolutum mandatum 2.

Eccleſiaſticus etiam vt Principes.

3.

Franciæ concordata inter Papam & Re-

gem ſolum cum præciſa omnium obligatione.

proponitur : & infra diſtribuit menſes Collatoribus liberos, & graduatis affectos, quibus conferre vacantia beneficia teneantur : mox primo menſe poſt Concordatorum illorum acceptationem & publicationem. quæ acceptatio non defertur Collatoribus vt nec publicatio, ſed ipſi Regi Franciſco I. prout eius Legatus ea acceptauit, vt in litteris Leonis in verb. *cum præfato Rege concordatas, & per ipſius legitimum procuratorem acceptatas, &c. apud Rebuff. ſuper Concord.* & ſic per totum regnum Galliæ ab acceptatione Regis & publicatione ligarunt, citra aliud arbitrium aut acceptationem Concordatorum; quæ in Germanicis Concordatis defertur Collatoribus. ſed & ipſe Rex Galliæ à Leone 17. *Kalendas Iulij* 1518. protector, defenſor, & conſeruator litterarum & Concordatorum conſtituitur, aduersùs omnes contraria attentantes.

4\. Vt Imperij, & Franciæ ſubditi admodum differunt.

Siquidem longè diſtat authoritas & ſupremitas quàm Rex Galliæ in regni ſui incolas, & quam Imperator in eos, qui ſub imperio comprehenſi ſunt, exercet. In Gallia nemo Iura Regia poſſidet; in Imperio omnino multi: ibi nemo iudicio regio exemptus; hic multi, qui à nemine iudicantur : ibi nemo cuius iudicium à Rege eiuſúe Curia per prouocationem emendari non poſſit; hic multi : v.g. in Bulla aurea Cat. IV. diſertè id traditur de Rege Bohemiæ quoad Bohemiam, & annexas prouincias; & priuilegia prætendunt, iura, & vſus Archidux Auſtriæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Sabaudiæ, & omnino plures, qui Conſtitutionibus imperialibus negant ſe obſtringi.

Adeoque ſicut alteri facta ſtipulatio non prodeſt, §. *alteri inſt. de inut. ſtip.* niſi ſaltem per publicam, vt hodie vtimur, perſonam facta acceptetur ab eo, in cuius gratiam eſt facta; ſic eo videtur ſpectare, quod Imperator, & quidam cum eo Principes nomine Nationis Alamanicæ concordauerint, & ad finem eorum Collatoribus detur facultas illa acceptandi.

5\. Germaniæ concordata paciſcentes & acceptantes tantùm obligant.

Errant ſiquidem qui illa credunt eſſe abſolutæ obligationis, & ea verba quæ initio ponuntur *laudata, concluſa & acceptata*, ad omnes ſub Nationis nomine comprehenſos ſpectare putant, quod ab omnibus ſint acceptata, quia ipſe textus ſe explicat *à partibus*, inquit, *ipſis hinc inde approbata, laudata, concluſa, acceptata & concordata fuerunt*, ſcilicet *diuerſa & rationabilia Capitula & ſtatuta*, quæ autem fuerint hinc inde partes idem textus edicit, Legatum Apoſtolicum ſufficienti authoritate ſuffultum Romanæ Eccleſiæ, & Imperatorem, & nonnullos Principes Germanicæ Nationis nominibus.

6\. Inita pro Natione tota, non per totam, nec per totam acceptata.

Acceptata igitur ſunt pro tota Natione, non per totam Nationem. multi ſiquidem per Germaniam eadem concordata non acceptarunt : vt Herbipolenſes, Bambergenſes, aliique; qui vel ampliora priuilegia, vel ſibi fortè conuenientiora obtinuerant : & tamen eà partium acceptatione non obſtante inferius acceptandi facultatem facit iis, qui vti & gaudere voluerint: quod omninò fruſtraneum, ſi prima partium acceptatio ſufficeret; & planè facultati & libertati contrarium, ſi obligaret. Ideoque Chokier. *ad d. reg. gloſ.* 11. *n.* 13. particularium acceptationem rectè dicit eſſe neceſſariam; *poſt Nauar. conſ.* 1. *de Conſtit. n.* 23. & congruunt verba regulæ 8. *Cancellariæ hæc, & per eos qui illam acceptare & obſeruare debuerint, acceptatu.* Gallica præter Regem à nullo acceptari debuerunt, cuius omnibus ſubditis mandatur à Pontifice & Rege ea obſeruare: Germanica ab iis debent acceptari, qui iis gaudere volent, vt eorum eſt textus in §. *& ad finem.*

Et ſanè conſtat Epiſcopos Leodienſes & Cameracenſes, alioſque in eorum diœceſibus Collatores olim ea admodum non ſeruaſſe. Vnde Maximilianus Imperator 11. *Iulij* 1518. Epiſcopo Leodienſi, aliiſque in eius diœceſi Collatoribus; Carolus verò V. Imperator 9. *Feb.* 1554. Epiſcopo Cameracenſi aliiſque in eius diſtrictu Collatoribus mandauit, vt aduersùs eadem Concordata prouiſos non admitterent.

Vt non continuò conſequens ſit, ſi quis ſub Imperio ſit comprehenſus; minimè verò ſi ſub nomine tantùm Nationis Germanicæ, vt Concordatis huiuſmodi obligetur: tametſi in Gallia id obtinere conceſſerim : *cum Rebuffo in pro. ad Concord. tit. de Colat. §. præfatiq; Ordinarij ad verbum poſt præſentium acceptationem, verſ. & quando quis impugnat.* cuius differentiæ ratio eſt in diuerſitate authoritatis per Regem Galliæ, & Imperatorem, vt initio diximus exercitæ; hic totum Regnum obſtrinxit, & Leo toti Regno Concordatorum obſeruantiam mandauit : Imperator non item; ſed & Germanis arbitrium acceptandi, & voluntas adeoque libertas gaudendi Concordatis permiſſa eſt.

7\. Vt illorum obligationi nõ ſufficiat aliquem eſſe ſub Imperio.

Porrò Imperatorem Maximilianum ſcripſiſſe Epiſcopo Leodienſi vt Imperatorem, inde manifeſtum eſt; quod ſoluto pridem matrimonio illius cum Maria Burgundica harum ditionum hærede, & finitâ Caroli nepotis iam quindecennalis tutelâ, eoque emancipato, & hîc iam ante triennium inaugurato ſcripſerit : ſed neque alio nomine ius ei authoritasue erat Epiſcopo Leodienſi imperandi, & quidem bannum imperiale comminandi : Carolus verò V. eâdem authoritate & nomine imperatorio ſcripſit Epiſcopo Cameracenſi, & quidem penè iiſdem verbis, ſtylo latino, & per ſcribas Imperatorios, non harum ditionum.

Vnde etiam accidit quod quamuis in iiſdem Maximiliani & Caroli litteris vetentur eadem Concordata impediri per quaſcumque nominandi facultates, & contra eadem prouiſi admitti : tamen Nominati Louanienſes prouiſi de beneficiis in menſibus Ordinario per Concordata conceſſis vacantibus indies per Concilia Regia in poſſeſſione manu tenentur.

Iam

8. Iam verò deſcendendo ad Brabantiam noſtram , conſtat initorum Concordatorum Germanicorum tempore Ducem Brabantiæ Philippum Burgundum ; quem Bonum vocant, *anno ſcilicet* 1448. per Annales Brabanticos Belgicoſque in his egiſſe ditionibus , non apud Fredericum Imperatorem. Ideoque ex iis Principibus non fuiſſe, qui vnà cum Frederico Concordata illa pepigerint.

Ducem Brabantiæ Concordata non feciſſe vnà cum aliis.

9. Brabantiam verò , tametſi olim Imperij membrum fuiſſe dicatur, vt ex hiſtoriis & diplomatibus conſtare poterit , & aſſerit Kinſchotius *tract.*1.*c.*2. tamen idem *c.*1. Ducem Brabantiæ hodie negat ſuperiorem recognoſcere, vel à multis annis recognouiſſe, imo ſæcula aliquot ait effluxiſſe , quibus Imperatorum authoritas per ſe in Brabantia nunquam ſpectata aut recognita fuerit; ſed Duci Brabantiæ omnes Notæ Maieſtatis competierint *d.c.* 2.*n.*6. quin & iam inde Bulla Car.IV. *an.* 1349. extra Brabantiã citari, aut appellare Brabanti non potuerunt, nec ad Iudicium quidem Cæſareum, ſeu Cameram Imperij Bulla Sigiſmundi 1424. vt iam olim , atque ante eadem Concordata res videantur ſibi habuiſſe ab Imperio ſeparatas.

Brabantiam ab Imperio exemptam.

10. Cuius rei nullum euidentius poteſt eſſe ſignum, quam cum eos iure Romano obſtringi certum ſit, qui ſunt ſub Imperio Romano: *l. fin. D. de Iuriſd. omn. Iud. §. nam quod quiſque In ſtit. de iur. nat. gent. & ibi* DD. tamen in Brabantia nullæ leges Imperiales, nullæ Conſtitutiones, aut decreta locum habent, publicantur, aut obligant: & vt paria habentur forũ ſortiri, ſtatutiſque, ac legibus ſubiici: *Kinſchot. d. tract.* 1. *c.*3.*n.*3. ita ſtatuendum eſt , vt ab Imperatorio Iudicio ſunt exempti Brabanti , ita ſint & à Conſtitutionibus Imperij.

Imperij legibus non vti.

11. Quod tamen fortè nec omninò eſt accepto ferendum Bullis Caroli IV. & Sigiſmundi, cum pridem antè non ſit memoria Imperialiũ conſtitutionum hic publicatarum : & Ioannes Brabantiæ Dux in legibus Brabantiæ Cortenbergæ datis 1312. quibus ius , quo Brabanti perpetuò eſſent vſuri, ſcribitur, nullã mentionẽ facit conſtitutionum Cæſarearũ, ſed eam clauſulam inſerit, vt ſi quid occurreret quod ibi nõ foret deciſum, iudicaretur ex eo caſu ibi deciſo, cui proximè ſimile videretur. adeoq; hæc obtinent , vt inauditum hic ſit conſtitutionem Imperialem pro iure allegari : quin imo notorium eſt de facto bannum etiam Imperiale in Brabantia nullius eſſe effectus, *Kinſchot. c.*7.*n.*2. aliaúe præcepta, vel decreta. *n.* 3.

Iam olim etiam ab anno 1312.

12. Quamuis autem in omni actu & priuilegio excepta videatur ſuprema iuriſdictio , *per leg. vlt. & ibi latè Iaſon D. qui ſatiſ. cog. Menoch. conſ.* 156. *vol.* 2. tamen reſpondet Kinſchot. *d.c.* 2. eam abdicatam diſerta Bulla Sigiſmundi, quæ annis 24. concordata Germanica antecedit, ſed & ampliori Bulla Car. V.

Banno Imperij non ſubiici. Aut ſupremæ iuriſdictioni.

At vero Paulus Matthias Weshnerus *in obſeruationibus ſuis lit. S. verb. ſtand. deß. reichs* cõtendit non ex exemptione à iuriſdictione ſequi exemptionem à ſuperioritate ; diuerſa eſſe forum ſortiri, & ſubditum eſſe, adeoque Ducem Burgundiæ & Lotharingiæ à iuriſdictione Cameræ , exemptum quidem etiam tranſactione in Comitiis Auguſtanis 26. *Maij* 1548. inita, ſed tamen vt alios Principes, quorum cathalogum latè ibidem recenſet, comitiis intereſſe, honorum & onerum participes eſſe, aſſeſſorem in Camera Spirenſi habere, onera Imperij quantum duos electores ad Rhenum, & ad expeditionem Turcicam, quantum tres contribuere;

Sed Chriſtophorus Beſoldus *Operis polit. diſcurſ. de Burgund. Comit. Montbelgardenſi, Sabaudia aliiſq; in & extra Germaniam prouinciis ſpectantibus ad Imperium Romanũ c.*7. plura alia adducit argumenta, & Belgij prouincias Imperij feuda eſſe contendit: Carolum vltimũ Burgundiæ Ducem eaſdem ab Imperio recognouiſſe, tractatumque Auguſtanum, de Circulo vt vocant Burgundico (ſub quo ſint hæ ditiones) à Camerali Iuriſdictione exempto , in controuerſiam vocatum fuiſſe aliquando , ſed ſubiungit ipſe Beſoldus Philippum II. legato 13.
Maximiliani II. Imperatoris ſcedula manu propria ſcripta reſpondiſſe electores & cæteros Imperij Principes falli , ſi crederent Flandriam , & reliquas prouincias ſibi adiectas habere aliquid commune cũ Imperio. & nos annotauimus *in Iur. pont. nou. anal. tit. de relig. dom. n.*10. Philippum II. à Carolo V. Imperatore inueſtituram accepiſſe 7. *Martij* 1551. eiuſmodi formã literarum, vt nihil interim ſubiectionis, aut ſuperioritatis, aut libertatis minuatur.

Flandriam aliaſque prouincias nihil cum Imperio habere commune.

14. Id quod porro maximè Brabantiam ſpectat, cuius ditio nõ aliquo feudali diplomate Principibus noſtris primùm eſt conceſſa, vt optimè Haræus *in prolog. Annal. Brabantiæ* ſed iam olim ante Imperium in Carolum Magnum tranſlatum poſſeſſi à Pepinis, Carolomannis, Martellis &c. vt hæreditaria.

Brabantiam Imperij feudũ non eſſe.

Vnde etiam Nicolaus Clericus Secretarius quondam Antuerpienſis in Chronico ſuo Rythmico vernaculo, vt eum citat Diuæus in 15.
Brab. *lib.* 1. *c.* 2. negat Dynaſtas veteris Brabantiæ alios Dominos agnoſcere , quàm Deum, omnium rerum largitorem.

Dum i & ſui Iuris eſſe.

16. Sed vt vt ea res ſit, iuxta reſponſum Philippi, II. de facto nihil commune habet Brabantia cũ Imperio. quin imo literæ in ſupremo Brabantiæ ſenatu indies expeditæ Principes noſtros ſcribunt ſupremos, & Souueranos indigetant. Nullus vſus eſt conſtitutionum Imperialium , Iudiciorum Cameralium , quin imo iure priuilegiariæ Bullæ Sigiſmundi diſerta competit à iuriſdictione ſuprema Imperatoria exemptio.

Duces Brabantiæ ſupremos ſeu ſoueranos eſſe.

Quæ an iure ſuſtulerit omnem omninò ſupremitatẽ, non eſt anxiè diſputandum, cũ conſtet Imperatoriã authoritatẽ in ſubditos Ducis Brabantiæ de facto nullã exerceri, & iam ante tempora concordatorum nõ fuiſſe exercitam.

17. Quin imo quamuis ſupereſſet aliqua ſupremitatis imperialis virtus reſpectu ipſius Ducis , ad iuuandum Imperatorem aduerſus hoſtes Imperij , aliudúe vinculum feudale, aut Maie-

Brabantos quoad negotia ciuilia omnino nulli iacentis Imperio ſubiici.

Maieſtatis, quam aliqui impræſcriptibilem faciunt, non tamen hæc ideò porrigerentur ad ciuilia incolarum Brabantiæ negotia.

18.

Vt Imperatoria cócordata ad illos ſpectare non poſſint.

Adeoque quamuis Brabanti dicerentur cõprehenſi ſub nomine Nationis Germanicæ, quin imo ſub Imperio Romano-Germanico; tamen pactio, ordinatio, acceptatio, concordatio Frederici Imperatoris cum Sede Apoſtolica non poſſet obligare Brabantos, pridem quoad ciuilia ſaltem emancipatos, quorum Princeps vna cum Frederico concordatis non interueniſſet: niſi porrò collatores beneficiorum in Brabantia ſitorum, eadem concordata acceptaſſent, iuxta facultatem illis in §. *& ad finem* propoſitam.

19.

Vt Maxim. Imp. literæ accipiendæ ſint vt ſcriptæ ab Imperatore de illis ſeruandis.

Vnde etiam ſequitur literas Maximiliani Imperatoris ad Leodienſes, & Caroli V. ad Cameracenſes collatores ſcriptas non obligare quoad beneficia in Brabantia ſita, nec pœnas banni Imperialis, aliaſque in iiſdem commi-natas in Brabantia locum habere.

Et Car. V.

Et quamuis Carolus V. Imperator, idem fuerit etiam Dux Brabantiæ, non ideò tamen magis per leges Imperatorio nomine latas præiudicare voluiſſe cenſebitur Ducali ſuæ ſupremitati, aut iuribus ſuorum ſubditorum, locumque feciſſe Imperatoriis conſtitutionibus in Brabantia, quarum ibi per tòt ſæcula inefficax fuiſſet authoritas.

20.

Ne iuri ſubditorum noceant.

Quod ſi enim Principum literæ ita ſemper ſint excipiendæ ne cui noceant tertio, multò maximè ita ſunt exaudiendæ ne propriis ſubditis præiudicent, & multò minimè ne ſupremitati ipſius Principis, iuriſdictioni, & authoritati, quam tanto zelo, animis, & armis Principes complectuntur, atque defendunt: quam ideo generalibus verbis non ſunt cenſendi minuiſſe, ſi etiam priuatorum generalis locutio ita eſt exaudienda, vt non ea complectatur, quæ ſpecialiter rogati non admiſiſſent.

21.

Cur igitur Traiecti & Niuellis ſeruantur?

Quæres igitur vnde ſit factum, vt Traiecti notoriè ea Concordata obſeruentur, atque Niuigellæ?

Et primùm quidem procliue eſt credere Dominam Niuellenſem olim fundationis Imperatoriæ, & Principem ipſam Imperij, Imperij concordata acceptaſſe, & iis conformes feciſſe collationes præbendarum: Traiectum porrò fuit à Philippo II. Imp. Henrico Duci beneficiario iure conceſſum, & à Frederico II. & Henrico eius filio confirmatum, & à Leodienſibus variè controuerſum, *vt refert Diuæus in Brab. lib. 1. c. 11. & Kinſchot. tract. 1. c. 2.* vt quamuis à Carolo V. demum Brabantiæ firmiter ſit annexum, non deſierunt tamen Leodienſes indiuiſa ibi iura poſſidere. Vnde nec erectis nouis Belgij Epiſcopatibus inde eſt abſciſſum, vt mirum non ſit ſi illa Eccleſia Cathedræ ſuæ mores ſit imitata, cui in ſpiritualibus & temporalibus non deſierat ſubeſſe, adeoque concordata Germanica acceptauerit.

22.

Extra has ciuitates nec

Extra has duas ciuitates communior eſt practicorum opinio non obtinere in Brabantia Concordata Germanica. & eam optimè ſtabilit Wameſ. *conſ.* 255. *n.* 9. *& ſeqq.* præter Niuellam *conſ.* 33. *n.* 13. eo quod Brabantia extra Imperium pridem ſit & Nationis Alamanicæ fines & ſuperioritatem: quamuis reliquiæ aliquæ ſupereſſe videantur. vnde neque Precibus Imperialibus in Brabantia eſt locus, quæ tamen per totum Imperium & Nationem dantur. quare nec priuilegio nec oneri Imperiali hic locus eſt, ſed vtrumque ſuis finibus concluditur. vt nec eò extendantur Concordata quò Leodienſis diœceſis extenditur extra fines Imperij, tum olim tum multò magis hódie: neque eò pertinent Maximiliani & Car. V. literæ Imperatorio nomine & officio, quod huc non extenditur, ſcriptæ, neque habent Brabanti qualitatem in concordatis adeò formaliter requiſitam. Vnde limitata cauſa limitatum, neque extra illos fines producit effectum; tantùm abeſt vt in Brabantia pacificus ſit vſus Concordatorum. *ita ferè VVameſ. d. conſ.* 255.

vſus ferè eſt Concordatorum minus pacificus & communis.

23.

Quomodo Capitulum Antuerpienſe nunquam acceptauit.

His conformiter cum Capitulum Antuerpienſe concordata Germanica non acceptaſſet, ſed quatuor menſibus relictis pridem ordinariis fuiſſet contentum, atque poſt eadem Concordata in iiſdem menſibus ordinariis præbendas contuliſſet, idque Sixto IV. expoſuiſſent, declarauit ille collationes ita factas & impoſterum faciendas validas fuiſſe & fore: additis etiam clauſulis priuilegiariis, quæ Concordatis inſunt. ad eandemque rationem Abbatia S. Michaëlis Antuerpiæ *anno* 1476. ab eodem Sixto IV. priuilegium obtinuit, vt eidem Abbatiæ quandocumque vacanti per canonicam conuentus electionem prouideretur, non in commendam daretur. quo priuilegio nullatenùs erat opus, ſi hìc Concordata fuiſſent acceptata, quæ id ipſum concedunt, & firmiori contractus nexu, quàm priuilegio pontificiâ poteſtate reuocabili.

24.

Nec Abbatia S. Michaëlis Antuerp.

25.

Cur Leoninus de Cameraco aliter ſentiat?

Et quamuis Leoninus conſ. 50. amplè aſſeruerit eadem Concordata Cameraci obtinere, tamen quando eius argumenta ad lapidẽ fundamentalem alliduntur omnia eò ſpectant, omnia ex eo vim habent quod Cameracenſis ditio ſit notorium feudum, & portio Imperij ac Nationis Germanicæ. adde cui nulla competat exemptio à iuriſdictione Imperatoria, vti neque Leodienſibus. quodque Imp. pro iis vt ſubditis ſuis contraxiſſe, eoſque obligaſſe cenſeatur.

Ex eoque rurſus decidendum eſt, quod ſubinde quærit Leoninus, an beneficium Concordatorum Cameracenſibus ſuffragari debeat, quia non conſtat de particulari acceptatione Concordatorum?

26.

Argumentũ illius conuerſum pro Brabanti.

Quo argumento in contrarium verſo ſi quis non ſubſit Imperio, non ſit eius membrum, non ſubſit imperatoriæ Iuriſdictioni, non ſit ex iis, pro quibus eius officium debeat inuigilare, de facto ſit exemptus vel iure priuilegiario, ſaltem quoad negotia ciuilia, nec mens fuerit aut virtus Imperatoriæ conuentionis, vt eum complecteretur aut obſtringeret

geret in quem ius dicere non poſſet, niſi acceptare volentem pacta, conuentaque nomine Natioois.

Et quoniam dum obſcuræ ſunt Imperiorum & ſubiectionum quæſtiones, non ſolent ſæpè nec audent ſubditi in earum præiudiciũ, quod huic vel illi ex contendentibus accedant,

27. *Cur Antuerpienſes Cõcordata non acceptarint.*

aliquid nouare, vt cautè fecit Capitulum Antuerpienſe, quod Sixto IV. in præcitatis literis indicaſſe narratur; quod quamuis Eccleſia Antuerpienſis de prouincia Rhenenſi & Ducatu Brabantiæ exiſtat, tamen nec pragmaticâ ſanctione, nec Concordatis Germaniæ vti conſueuit.

Ad eundemque modum quamuis Comes Flandriæ olim aliquâ perſonali obligatione aſtringeretur Regi Galliæ, ditionem tamen ipſam vulgò negabant Regno ſubiectam, præſertim vt tradit Damhoud. *prax. ciuil. pluribus locis. qua de re latiùs egimus in Hiatu Iacobi Caſſani obſtruct. l. 1. c. vlt. §. Flandria.* in quibus nulla erat prouocatio; tamen Gallis quamuis contra contendentibus, nunquam Flandri receperunt pragmaticam ſanctionem; neque poſtmodum Concordata Galliæ cum Leone X. conuenta, iam antequam per Franciſci I. captiuitatem Flandria ſolueretur quocumque vinculo ſupremitatis.

28. *De Antuerpienſi territorio vt de capite ſentiendum.*

Igitur ad eandem rationem facilè eſt creditu, cum Brabantiæ tractum, qui Antuerpiæ vicinus eſt, oculos reflexiſſe ad eam Eccleſiam, quæ poſt Cameracenſem dignior iis in partibus ſemper eſt habita, cui doctorum virorum in Romana etiam & Imperatoria Curia agentium inſignis fuit copia, illiuſque exemplum eſſe imitatum, ordinariiſque menſibus manſiſſe contentum, nec quidquam nouaſſe, quo Imperatoris hîc authoritas videretur, inuidioſè agnoſci; cùm ſui Principes magis præ ſe ferrent nihil ſibi cum Imperio eſſe commune.

Præſertim ſi verum eſt, & laudari poteſt quod Beſold. *d. c. 7. ego ipſe,* inquit, *vidi quamplurima ſcripta à Burgundia fiſcali Dolano producta, vbi propugnatur, Comitatum Burgundiæ ab omni ſuperioritate liberum eſſe, nec vllum niſi Deum & gladium ſuperiorem habere. Et inde in Dolana Curia Cameræ Imperialis decreto aliiſq́, expeditionibus ab Imperio emanatis, nullo modo defertur, etiam in iis caſibus, in quibus aliis Principibus aliquid concederetur, ne illa imperium recognouiſſe videatur, imo verò nobilitatis Inſignibus ab Imperiali maieſtate donatos nobilium priuilegiis liberè frui non facilè permittere, Dolanum parlamentum relatum mihi eſt, quamuis nullum ab aliis Principibus ad nobilitatem euectis hac in re inferat impedimentum.* ſic etiam Kinſchot *d. tract. 1. c. 7. n. 3. iudices,* inquit, *acquieſcere non tenentur literis Cameræ Imperialis, quibus præcipiunt (vt aliquando accidiſſe vidi) non autem requirunt teſtium examinationem aut aliud ſimile ab illis fieri, quaſi præceptis aſtringerentur imperialibus.* adeoque & hic Edictum de nobilitate & Inſignibus latum an. 1616. priuilegia negat iis, qui tantùm ſunt nobilitati ab exteris Principibus; nec Imperatorem diſertè excipit, nec verò priuilegia ab Imperatoribus conceſſa extra cauſam Iuriſdictionis, aliæúe notæ maieſtatis Imperatoriæ hîc de facto recipiuntur, ſed neque moneta Imperatoria excipitur, cum Edicta noſtratia vetant nummos exterorum Principum recipi, præter ſpecies Edictis expreſſas. cum tamen Chriſtus *Matth. c. 22.* ex nummo, imagine, & inſcriptione Cæſaris debitum ei concluderet.

Quæ cùm ita ſint; idque factum, aut non factum eſſe credendum ſit quod fieri aut non fieri ſolet; *Euerard. in loc. à commun. accident. vt in l. ſi pactum. D. de prob.* id actum intelligitur, quod plerumque ſoleat, & optimè ſtatuit *Euerard. num.* 30. quod contrarium aſſerenti incumbat probatio, id quod argumentum d. l. *ſi pactum.* apertè concludit: quid ni rectè atque optimo iure dixerimus Collatores beneficiorum in Brabantia ſitorum præſertim in tractu Antuerpiæ vicino ad exemplum inſignis Eccleſiæ Antuerpienſis feciſſe quod omnes prudentes facere ſunt ſoliti, vt nihil nouauerint quod inuidioſum hîc eſſe poſſit, prætextu Concordatorum Germaniæ, & mandati Imperatorij, & ſi quis contrarium velit aſſerere, ei incumbere probationem?

29. *Ideoque contrarium alicubi aſſerenti Concordata recepta incũbit probatio.*

Præſertim ſi licuit non vſu, non receptione eſſe contentos, non ignobilibus ſcriptoribus; quos citat Georgius Branden *quaſt. 3. & 4. ſuper Concordatis Germaniæ.* vbi has exceptiones conatur explodere, *lex non eſt recepta; lex non eſt in vſu*: ſed omiſſis iis, quæ pro & contra in generalibus terminis non indoctè adferuntur; iam ſupra refutauimus errorem quo *quaſt.* 3. verbum *acceptata* in Concordatis poſitum, quod tangere diximus ſolos eos qui Concordata pepigerunt, traducit quaſi ab omnibus Germaniæ Prælatis iam tum laudata, recepta, acceptata fuiſſent. quo penè eodem errore Leon. *d. conſ.* 50. aſſerit Concordata per Romanorum Regem & alios Principes acceptata vim pacti habuiſſe pro Natione Germanica, vt nolentes & inuiti eis obligarentur; tantùm abeſt, vt opus fuerit particulari ſubditorum acceptatione: nam id diſertè repugnat textui eorundem Concordatorum, qui *in* §. *& ad finem* Collatoribus congruum tempus concedit, qui eâ Ordinatione gaudere voluerint, eam acceptandi; additque tunc poſt acceptationem quoad Sedem Apoſtolicam à Kal. Iunij proximè futuris ipſa currere incipient: non antè igitur Ordinatio vires habet, non antè currere incipit: validiſſimo argumento à contrario ſenſu, & contrariorum impoſſibilitate, ſiquidem quod incipit, non præextitit.

30. *Exceptio non ſunt recepta Concordata vt hîc valeat.*

Cui rei fauet, quod idem Leoninus *d. conſ.* 50. citat declarationem Sixti IV. pro Epiſcopo & clero Traiectenſi anno 1473. his verbis *& nobis legitimè,* Concordata ipſa indifferenter pro tota Natione eſſe inita, & omnes de eadem Natione ea acceptare volentes

illis vti poſſe, & gaudere debere. vbi ea acceptatio eſt voluntatis, & vſus poſſibilis arbitrij; ſed acceptantes iam gaudere iis debent: quæ accuratè Pontifex diſtinguit.

Fatetur tandem ipſe Leoninus facultatem acceptandi ſaltem appoſitam eſſe propter eos, qui quamuis ſint de Natione Germanica, tamen tempore fortè Concordatorum Imperij ſuperioritatem non agnoſcerent: quibus ideò non conuenit argumentum, quod Rex contrahendo pacta publica, & fœdera pro Regno aut Natione ſubditos ſuos obliget.

Et verò quod Branden *q.4. ſuper Concord. German. n.20.* ait, exceptionem non vſus locum habere non poſſe, quod ſicubi prætenderetur, non ſolùm nunquam à Pontifice tacitè vel expreſsè probatus, ſed expreſsè improbatus appareat, cum iam ſupra retulerimus Sixtum IV. declaraſſe validas collationes à Capitulo Antuerpienſi factas, non in alternis Concordatorum menſibus, ſed quatuor antè Ordinario conceſſis, quibus Capitulum ſemper fuerat contentum, neque ea Concordata acceptauerat, aut vſum erat: eoſque menſes priuilegiis muniuit per literas quæ bullatæ & plumbatæ in archiuis Capituli adhuc exſtant.

Nec obſtat in his loquitur Côſt. Clement. VII.

Porrò quod Branden allegat conſtitutionem Clementis VII. quam vocat adeo claram, atque ipſe ad longum refert; ſi quis legat eandem, facilè animaduertet eam non agere de Concordatis propter illa ipſa; ſed propter reſeruationes, quas quidam Prælati ex toto contemnebant; & pœnalibus etiam mandatis vllas prouiſiones Apoſtolicas admitti vetabant. *vt punctum 39. in Comitiis propoſitum 1594. Branden Not.10.* & omni menſe conferre attentabant, quod ante fecerant & Galli per pragmaticam ſanctionem: quo vergit etiam Oratio Cardinalis Madrutij; vt ſaltem Pontifici menſes Concordatorum ſeruentur; quæ ex ſua parte offert Clemens ſeruare; quod & primâ fronte apud omnes iuſtius & æquius videbitur, vt pacta conuenta cum Natione ſeruentur; quàm ſi via tantùm reſeruationis Pontificiæ petatur, vbi ea in iſta Natione multis locis adeò erat debilitata. nam ſi quis plures relinquere ſponte volet Pontifici, quid eſt rei cur repugnet, cum ipſa Concordata tanto labore conſtiterint aduersùs priores Conſtitutiones plures menſes reſeruantes?

Ad eum ſenſum conſequenter reſpondetur, Clementem VII. aliter prouiſos dicere intruſos eſſe, non gaudere beneficio annalis aut triennalis poſſeſſionis, ſed nec vllum fluxum temporis eos à iure aduerſariorum tutari, adeoque nulla præſcriptione defendi. quod Branden latius proſequitur *q.2.* vbi animaduertendum tamen eſt Clementem cauſam conſtitutionis ſumere ex reſeruationibus Apoſtolicis, *de beneficiis*, inquit, *nobis reſeruatis, &c.* ſi quis ergo plures admittit reſeruationes Apoſtolicas, nihil eſt quod Sedes Apoſtolica conqueratur; ſed potius vt lubens admittat, & ordinarios quatuor menſibus contentos priuilegiis remuneret. vt egit Sixtus IV. cum Capitulo Antuerpienſi, alioquin quod in fauorem Sedis Apoſtolicæ eſt conſtitutum retorqueretur in odium; quæ non eſt mens legum.

An autem ex altera parte non vſus aduersùs Concordata obiici non poſſit, vt contendit Leoninus *d. conſ.50.* eò quòd priuatorum vſus aut non vſus legi, paci, & tranquillitati publicæ pro vniuerſa Natione multis operis elaboratæ aduersùs intentionem, literas, & decreta Imperatoria, habet etiam ſuum ſcrupulum.

31. Non vſus Concordatorum vt obiici poſſit.

Sed profectò cum res ipſa penitius inſpicitur, aliud eſt dicendum: quia Concordata Germanica nôn ſunt lex aut Conſtitutio; ſed contractus reſpectu Sedis Apoſtolicæ, atque Imperatoris, aliorumque Principum: reſpectu autem Nationis Alamanicæ priuilegium continent: quo ante factæ beneficiorum reſeruationes multifariam reſtringuntur, & Ordinariis amplior poteſtas tribuitur; nullum reſpectu Nationis obſeruandi mandatum eſt; ſed diſertè, vt iam ſæpius dictum eſt, tribuitur ea acceptandi facultas, iis gaudendi voluntas, & arbitrium: vbi ex aduerſo Concordata Galliæ reſpectu quidê Sedis & regni contractus ſunt; ſed reſpectu ſubditorum legem & præceptum abſolutum continent. tam enim Leo X. in ſuis literis, quàm Franciſcus I. in ſuo edicto omnibus regni ſubditis ea mandat obſeruare, ſine vllo arbitrio acceptandi, aut vtendi ſubditis relicto. & ratio diuerſitatis eſt, quoniam Rex eminenter continens ſubditorum conſenſum, & abſolutam habens imperandi authoritatem, ita potuit nomine Regni contrahere, & ſubditis abſolutam obſeruantiam imperare; vt latius diſſertat Leoninus *vbi ſupra*: at verò in Imperio neutrum ita obtinet in Imperatore: quia multi ſunt ſub Natione Germanica, Principes Eccleſiaſtici & ſeculares Regalia in ſuis terris obtinentes, Ordinationibus & legibus Imperatoriis ſoluti, præſertim in ciuilibus negociis: vt ab Imperio emancipati Belgæ, ſed imprimis Brabanti Bullis Caroli IV. & Sigiſmundi à iuriſdictione exempti, vnde in his eorum conſenſum Imperator in paciſcendo eminenter non continet; nec iuriſdictionem in imperando habet.

Ideoque diximus ſupra nec literas Imperatoris Maximil. ad Leodienſes, nec Caroli V. ad Cameracenſes Epiſcopos & Collatores ſcriptas ad Collatores Brabantos ſeu beneficiorum in Brabantia ſitorum extendi.

Non magis quàm ad beneficia in Gallia, Hannonia, Arteſia, aut Flandria, aut aliis extra Imperium locis ſita, quorum prouiſio cõpetit Epiſcopis Leodienſi aut Cameracenſi, aut aliis Collatoribus ſub Imperio degentibus.

Et verò leges etiam & Conſtitutiones Principum non vſu, & maximè contrario vſu deſinere obligare, præſertim poſt longa tempora, omnium gentium moribus receptum eſt; & maximè illarum, quæ conſuetudinario potius, quàm ſcripto iure vtuntur.

32. Nô vſus tollit decretum irritans vt principale.

Vt nihil moueat clauſula decreti irritantis in Cõſtitutionibus Apoſtolicis aut legib. Regiis adiecta, quàm valdè extollit Brandê, *d. q.4.*

& Leo-

& Leoninus *d. conſ.* 50. quia vt rectè Flamin. *ab eodem Branden citatus*, illud decretum tacitam conditionem habet, ſi recipiatur, ſi moribus vtentium probetur.

Quoniam, vtcumque refragetur Branden, tamen clauſula irritans pars tantùm eſt legis, & acceſſio: ſi ergo lex non vſu, contrarioque vſu deſinere poteſt obligare, poterit huiuſmodi decretum acceſſorium ſequi ſuum principale, & accidentia tolli cum ſuo ſubiecto. natura magis digni trahit minus, & acceſſorium; non contrà. *c. vn. de Eccl. conſec. in 6.*

Natura legum eſt, vt quamuis legiſlator legi, ſi quis contrarium egerit, nullitatem non adiecerit, & clauſulam irritantem, tamen ineſſe ea tacitè cenſeatur: *l. non dubium. C. de legib.* adeoque propter inexiſtentem clauſulam irritantem nunquam contrario vſu abrogari lex, aut deſinere poſſet obligare.

33. Vt non vſus tollat etiam pro vtilitate publica conſtituta.

Quod porrò etiam Leoninus admodum vrget Concordata continere vtilitatem publicam, cui pacto aut vſu priuato derogari non poſſit; plauſibile quidem argumentum eſt in Gallia, vbi vniuerſaliter huiuſmodi vtilitatis obſeruatio eſt in præcepto, à Pontifice & Rege dato; ſed non eadem vtilitatis conſideratio eſt in textu Concordatorum Germanicorum expreſſa, ſed publica cum priuata eſt intermixta, ita vt priuatis liceat publicæ vtilitati adhærere, Concordata acceptando, eorumque vſu gaudendo; vel illis abſtinere. *vt in c. ſi de terra. X. de priuileg.* V. c. dilecti. *X. de for. comp. c. nuper. X. de decim.* priuati etiam verbo vel facto priuilegium toti Ordini Ciſtercienſi conceſſum ſibi minuunt, abrogantue: tametſi aliud eſt in iure publico prohibitiuo, ne quis priuatus ſecus faxit. *vt gloſ. latè in c. ſi diligenti, verb. pact. priuat. X. de for. comp.* vbi clerico prohibito iuri ſtare coram laico, non licet priuato pacto renunciare. qualem prohibitionem non habent Concordata Germanica; licet ergo priuatis aliis moribus aut priuilegiis vti, qualia nonnulli maiora habent in Germania, alij magis ſuis moribus commoda: vt aliis antiquum obtinere magis placet quam nouitate vtilitatem turbare; aliis ex climate viſum eſt plures hominum mortes incidere in Veris, Autumnique initia ob humorum pugnam, adeoque in Martium & Septembrem menſes, iam olim Ordinariis reſeruatos cum Iunio & Decembri, quam Februarium alioſque ſimul alternos menſes Ordinariis per Concordata conceſſos, atque ita ſine nouatione veteres menſes retinere ſatius fuiſſe, quàm ſine euidenti vtilitate, quàm lex 2. *D. de legib.* in mutatione requirit, Concordata acceptando veteres mores mutare. & ſic, cum Concordatis Germanicis immixta ſit vtilitas priuata; permiſſum fuit vt eius quod omnes tangeret ſingulis probandi tribueretur arbitrium: atque ita facultas acceptandi Concordata, vel abſtinendi & in collatiuis quidem beneficiis abſtinuerunt multi, vt de Capitulo Antuerp. eſt dictum, & de Cameracenſibus fatetur Leoninus *d. conſ.* 50. *§. poſtremo*, tametſi in electiuis admodum contendat locum habere.

Quemadmodum literæ Maximiliani ad Leodienſes datæ non admodum queruntur de menſibus malè partitis, ſed de reſeruationibus; exſpectatiuis, coadiutoriis, nominandi facultatibus, ſimilibuſque prouiſionibus aduersùs Concordata, & vetuſtiſſimos canones inuectis; taliterque prouiſos vetant admitti, ſub banno Imperiali, aliiſque pœnis, aliam autem obſeruationem Concordatorum non iniungentes.

Quam etſi literæ Caroli V. generalibus terminis præcipere videantur; referenda tamen eſt, & explicanda verborum generalitas ad cauſas præfationis, tenoremque priorum literarum.

Vt omittamus rurſus eas literas ad Brabantiam non extendi; & vt extenderentur interpretandæ ſunt ſecundùm tenorem Concordatorum, quæ libertatem faciunt eadem acceptandi, & arbitrium concedunt vtendi in collationibus; quod non idem faciunt in electionibus; in quibus proximius verſatur publica vtilitas. 34. Brabantos ea non tangunt quæ de Concordatis diſputatur vſu vel non vſu tollendis cum defectus ſit in cauſa efficiente quæ eos non cóplectitur.

Et nihilominùs conſtat diuerſas Brabantiæ abbatias fuiſſe contra tenorem Concordatorum datas in commendas, ac aliàs ſine regularium libera electione prouiſas, & nominatim abbatiam S. Michaëlis Antuerpiæ anno 1516. in commendam datam Cardinali à Marca, eandemque commendam multis Brabantiæ priuilegiis, quæ Pontificem non ligabant, fuiſſe oppugnatam: eoque imprimis quod anno 1476. Sixtus IV. iſti abbatiæ conceſſerat, nullatenùs tamen allegatis Concordatis quibus ipſe Pontifex vi ex contractu fuiſſet obſtrictus, cum clauſula irritante; ſi ea in Brabantia acceptata, vſuque recepta fuiſſent; plana fuiſſet cauſæ iſtius abbatiæ deciſio. quæ tamen tranſacta eſt numeratis multis millibus: ob quæ vendita opulenta prædia non tantùm, ſed & inſignia dominia. ſed & iam antè eadem abbatia in commendam fuerat data, atque an. 1477. Procurator generalis Abbati iunctus dictum priuilegium Sixti IV. an. 1476. eidem Abbatiæ ac toti dein Ordini Præmonſt. datum vrſit; non Concordata Germanica. vnde & lætus introitus Brabantiæ & literæ Mariæ Burgund. & Maximil. & Caroli V. quibus Prælatis Brabantiæ promittitur dandam Romæ operam vt commendæ non admittantur: quâ operâ moleſtiâque opus non fuiſſet, ſi recepta hic Concordata fuiſſent. vt omittamus contraria Concordatis indulta Principibus noſtris ſucceſſiuè conceſſa, quoad abbatias dignitateſque electiuas.

35. Quare commendæ ibidem obtinuerunt ſeu aliis pactis tolli debuerunt cum Concordatis alioquin eſſent ſublatæ.

Verùm enimuero vt differamus argumento in contrarium retorto, ſi priuatorum pacto aut facto derogari non poſſit vtilitati aut legi publicæ: ſi etiam Brabantus non poſſit renunciare priuilegio Bullæ aureæ Car. IV. & Sigiſmundi, *vt latè Kinſchot. d. tract.* 1. c. 8. 9. 10. 11. quod ea contineat cauſam vtilitatemque publicam, & magis Principi conceſſa ſit, quàm

priua-

priuatis 3. eademque Bulla aurea eximat Brabantos à iuriſdictione Imperiali; ſequitur non eſſe in poteſtate Brabantici Collatoris ſuſcipere Concordata Germaniæ tanquam legem ſibi imperantem, & ſe ſubiicere iuriſdictioni à qua eſt exemptus ex publica cauſa, vtilitateque; atque priuilegio non priuato ei, ſed vniuerſitati in Principis gratiam, ob illiuſque merita conceſſo: ſed tantùm in vim ſtipulationis tanquam à tertio, ſeu publica perſona ſactæ voluntariè ea acceptare iiſque gaudere. Cuiuſmodi priuilegio non cenſetur Princeps per quaſcumque literas ſuas derogatum velle, niſi clarè, liquidò & diſertè id exprimat. *Kinſchot. d.c* 11. quemadmodum & inhibuit Concilium Brabantiæ NN. Brabantis extra Brabantiam citatis ne ibi aduersùs priuilegium publicum comparerent, ne vel illud foris litigioſum redderent. quod vel eo iuſtius fecit quod non tantùm ordinatum illud ſit ad iuſtitiam partibus adminiſtrandam, quod in Læto Introitu Brabantiæ maximè exprimitur, ſed & cura reip. ei abſente Principe ſit demandata per literas Mariæ & Maximil. illius Concilij inſtitutionem continentes datas, verb. *het regiment vande lande*: quæ eadem cura in hac cauſa eſt ne quod reſp. aut ſupremitas ditionis per huiuſmodi Concordatorum cauſam damni patiatur.

Sed dices cur ergo Car. V. edictum in Parlamento Mechlinienſi regiſtratum eſt *in vol.* 4. *ordinationum*? non dicam fieri poſſe regiſtrationem ſine reflexione, neque, id ad Brabantiam non pertinere, vel plures Ordinationes regiſtratas eſſe, quæ non ſint Principum noſtrorum vt talium: ſed Cameracenſium cauſas poſſeſſorias iam olim Mechliniæ cognitas deciſaſque, quia Rex ibi hæreditarius eſt imperij Caſtellanus, vnde cura ad illum per-
36. tinet, ne veniatur ad arma. Itaque Concordatorum notitia neceſſaria eſt Parlamento ad decidendas iuxta Concordata poſſeſſorias quæſtiones, cum Caroli V. literæ aliter prouiſos velint haberi pro intruſis quibus omnis debet poſſeſſio abiudicari. Omitto alia Imperij loca quæ Mechliniæ forſan iudicantur.

Cur ergo Concordata regiſtrata ſunt in Archiuis parlamenti Mechlinienſis.

Quin imo ex iis quæ latè diſſerit Leoninus
37. *d.conſ.* 50. in quæſtione de non facta Concordatorum acceptatione, & altera de non vſu, eadem applicando ad ea, quæ nos hic proponimus, ſequeretur, etiamſi Collatores aliqui acceptaſſent, aut vſi eſſent Concordatis propter aliorum tamen Brabantorum non acceptationem, atque non vſum integrum Brabanticæ Vniuerſitati ius manſiſſe vtendi iure priuilegiario Car. IV. & Sigiſmundi toti genti in gratiam, & ob merita Ducis conceſſo, & ſic priuatis etiamnum redire ad ſua iura reiectâ acceptatione & vſu Concordatorum, per ſe aut anteceſſores facto.

Non vſu hic etiam priuatorum vtilitas pondus facit.

Cæterum quoniam ex iis quæ ſupra diximus manifeſtum eſt vtilitatem etiam priuatam Concordatis immixtam eſſe, verum erit licere vt diximus priuatis fauori pro ſe introducto & quoad ſe renunciare, adeoque Concordata non acceptare, & non vti, *d.c.ſi de terra. X. priuil. d. c. nuper. X. de decim. l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact.*

Multò magis ſi longo iam vſu magiſque ſi pridem longiſſimo contrarium eſt conſuetum licebit in eo vſu remanere, præſcribeturque contrario vſu Concordatis ſicut cæteris legibus, & ſicut pactis liceret à Concordatis recedere, ita & non vſu imo contrario vſu & conſuetudine quæ ipſe Leoninus agnoſcit huiuſmodi in rebus æquiparari. 38.

Eoque magis quod Concordata hæc priuilegij inſtar ſint reſpectu Collatorum, priuilegia autem amitti poſſunt renunciatione, *d.l.ſi quis*, & ſi priuilegiatus verbo vel facto illud abdicet, *c.ſi de terra X. de priuil. c. nuper. X. de dec.* ſed & negligentia non vtendi per decem annos *l.* 1. *D. de Nund.* deinde ſi Princeps qui illud conceſſit reuocet: *c. ſuggeſtum. X. de decim.* ſcienter contra illud iudicet: *c.ſuborta. X. de re iudic.* denique præſcriptione. *c.accedentibus. X. de priuilegiis.* 39.

Vt in priuilegiis etiam toti Ordini conceſſis.

Hiſce conformiter Epiſcopi Antuerpienſes ab erecta ibi Sede non Concordata, ſed tertios quoſque menſes obſeruarunt, aut gratiam Alternatiuam Regulæ Octauæ Cancellariæ acceptarunt, & acceptationis inſinuatæ & admiſſæ literas à Curia Romana receperunt, idque potiſſimum ob cauſam præbendarum Thurnautanarum, quarum ſolarum per ſuam diœceſim Collationem habent ſoli, atque iure Ordinario. Nam quod attinet ad Curata beneficia ab annis 30. in diœceſi Antuerpienſi nemo aliqua Romæ impetrauit: veriſimiliter, quia ſolent, per concurſum dari, & Nauarri aliorumque quorumdam opinio fuit quod per Concil. Trid. *ſ.* 24 *c.* 18. concurſum præſcribens ſublata ſit Curatorum parochialium reſeruatio, & Collatio Romana, & ob tenuitatem paſtoratuum, raritatem paſtorum, non adeò libuit cuiquam Româ ſibi lites procurare, beneficia verò ſimplicia propter ſuam etiam exilitatem non ita inuenerunt Venatores Romipetas. 40.

Epiſcopi Antuerp. vſi alternatiuâ regulæ 8. Cancellariæ Rom.

Enimuerò regula Octaua Cancellariæ diſertè declarat, neque illam neque gratiam Alternatiuam Prælatis reſidentibus in ea oblatam obtinere, vbicumque locorum aliqua ſunt Concordata, vnde acceptari ibidem, & à Curia Romana admitti acceptatio non poteſt, ſed vbi acceptatur & admittitur argumentum eſt irrefragibile, aut non eſſe ibi Concordata, aut iis eſſe derogatum per acceptationem & admiſſionem huiuſmodi, Collationeſque ab acceptante & admittente viciſſim factas vſumque reciprocum Concordatis contrarium, præſertim non ſemel iterumque, ſed per longiſſima tempora vſurpatum; cum aliàs: obſeruantia autem conformis Concordatis aut difformis acceptationem eorundem inferi, aut negat. *l. quadam in fin. D. de reb. dub. l.cum de interp. D.de legib.* 41.

Quæ non tamen obtinet quo loco ſunt Concordata.

Vnde in Collationibus Thurnautanis conſueuerunt tam Pontifices quàm Epiſcopi non facere mentionem Concordatorum, ſed illi reſer-

Vnde in Collationibus Turn. Reg. 8. non Concorda-

torum ſolet fieri mentio:

reſeruationum pridem factarum, 3. hi iuris ſui Ordinarij.

42\. Vnde aduerſùs nouitatem iudicandum.

Quæ omnia cum ita ſint, iudicandum omninò eſt pro eo qui Collationem habet ab Ordinario, præbendæ in menſe Septembri in Eccleſia T. vacantis ; non verò, qui à Pontifice, allegata ex inſolito ſtylo Concordatorum Germanicorum viridi illic obſeruantia; quæ tantùm abeſt à veritate, vt huiuſmodi gratia, vt debet, nullatenùs iuſtificari poſſit.

43\. Præſertim in poſſeſſorio.

Cuius rei ſi penitiori opus eſt indagine, tamen in materia poſſeſſoria pro eo eſt pronunciandum, cui fauet poſſeſſio Collationum, tam à Pontifice quàm Ordinario antehac factarum, quæ huiuſmodi Concordata ibi non agnouit; ſed reſeruationes tantùm regulæ octauæ, atque ius Ordinarium vel Alternatiuam in ea regula delatam, cui tamen eadem regula locum nuſquam eſſe declarat, vbi locus eſt Concordatis.

CONSVLTATIO IV.

An patroni ſtrictè conferre beneficium, an perſonam offerre tantum dicendi ſint; & an nondum clericum poſſint.

DVo ſunt quæ potiſſimum in controuerſiam veniunt in hac beneficiali cauſa: formula literarum patroni, & capacitas per ætatem & characterem clericalem prouiſi. formula ſonat abſolutam collationem cum clauſula mandati ad quæſtorem Principis directi, vt de fructibus prouiſo reſpondeat: capacitas impugnatur ex eo, quod prouiſus natus ſit an. 1604. prouiſus an. 1613. & charactere clericali demum inſignitus anno 1622. à Capitulo ſuo pro collega non agnitus, minùs ſolemniter receptus ritibus & iuramentis ſolitis adhibitis, ante annum 16[illegible]. interea alius aliàs à ſucceſſore patrono literas impetrarit an. 1629. & cum iis Capitulo ſe ſtiterit, & ab Epiſcopo vices Capituli recuſantis canonicè ſupplente inſtitutus, & illius iuſſu ab Archipresbytero in poſſeſſionem ſit miſſus.

1\. Inſtitutio Eccleſiaſtica requiritur ſaluis antiquis regum prærogatiuis.

Non eſt hodiernum patronorum vitium nimiam ſibi authoritatem arrogare: bonæ leges arguunt malos mores ex quibus ſint natæ. iis igitur præuiis editus eſt in Concilio Lateranenſi canon, ne patroni neglecta Epiſcoporum authoritate clericos inſtituant; clerici ne per laicos recipiant Eccleſias, aut beneficia, ſub pœna excommunicationis: *c. præterea. c. illud. c. conſuluit. c. relatum. X. de iur. patron. c. per laicos. 16. q. 7.* neque patroni bona per laicos ſub eadem pœna diſtribuant: *d. c. præterea. c. non placuit, c. decimas. & 1. 16. q. 7.* nominatio ergo & præſentatio à patrono fieri debet Epiſcopo, ſeu Eccleſiaſtico Collegio, aut alteri dignitati. *tot. tit. de iur. patron.* ac demum ab iis inſtitutus ab Archidiacono, collegis, ſeu Archipresbytero in poſſeſſionem induci: *c. 7. & 9. de offic. Archid.* non mandatum dirigi ad Principum officiarios ſeculares: quoniam ſine canonica inſtitutione beneficium non poteſt obtineri: *c. 1. de reg. iur. in 6.* quæ prouiſionem Eccleſiaſticâ authoritate factam requirit. *Pecq. Caniſ. aliiq́, ibid.*

Id quidem verum eſt Reges & ſublimes quoſdam Principes regalia poſſidentes antiquo quodam vſu etiam beneficiorum nonnullorum collationem vſurpaſſe, tanquam patronos, non tantùm iure Regali, quo alicubi conferunt vacante Sede Epiſcopali beneficia etiam à maioribus ſuis non fundata, iure quodam ſupremitatis; quod Bonifacius VIII. conſtanter damnauit, his apud Boëtium *de regal. n. 22.* verbis; *collatio beneficiorum ſpiritualis eſt; ſecus credentes hereticos reputamus.* de qua patronorum collatione & regalia diximus *in iur. Pont. nou. anal. tit. de elect. n. 3. & tit. de iur. patronat. n. 11.* Reges ergo & ſublimes Principes donandi, ſeu verbo conferendi vtuntur: *c. dilectus. 34. de preb. c. 40. X. de teſtib. c. vlt X de conceſſ. Eccleſ. non vacant. Boëtius de regal. in in princ.* & ad ſuos dirigunt prouiſos, quod vſui & ſupremitati, & magnis olim meritis tribuendum eſt: & in eam rem citatur Dominicus *in c. 1. diſt. 21. & in c. imper. diſt. 10. in 2. col. & Abbas in c. cum Eccleſ. vulterana de elect. Arnulphus Rufaus in tract. iur. regal. p. 1. num. 7. Ioan. Pariſ. in tract. de ſtat. Eccleſ. tempore Bonifacij VIII. Papa*, quaſi propter ſuperexcellentiam, fundationem, dotem, largo quodam modo huiuſmodi ſpiritualium diſpoſitio cadat in tales laicos. *citatur Archid. poſt. Hugon. in c. pia mentis. 16. q. 7.* tametſi ibidem dicatur quod patronus præter proceſſionis aditum nihil in Eccleſiis ſit proprij iuris habiturus: & *in c. decernimus ibid.* vt fundatores Eccleſiarum rectores Epiſcopis offerant (quod poſteriores decretales dicunt, præſentent) & ſi alij ab Epiſcopo fuerint ordinati, cum oblati eſſent digni, ordinationem eſſe irritam: teſtes iterum huiuſmodi collationis (quo nomine plena prouiſio ſignificatur, *Rebuff. in prax. benef. tit. de forma vicariatus & alior. coll. n. 51. & ſeqq.*) à ſublimibus Principibus vſitatæ citantur. *Speculator ad tit. ne Sede vacant. item nota & ibi Ioan. Andr. in addit. Henr. Bohic. in c. præterea de iure patronor. Stephan. Aufrer. in tract. de poteſtat. ſecular. ſuper Eccleſ. Rebuff. in tract. de benef. tit. de collat. nu. 9. Chopin. in ſac. polit. forenſ. l. 1. t. 7. du Molin. ad reg. Cancel. Rom. & plures alij*, ſed Azor. *inſtit. moral. p. 2. l. 6. c. 25.* nec in Regibus quidem hæc admittit, niſi ex priuilegiis Apoſtolicis, quæ citat.

Ad æmulationem Regiam nonnulli Principes minores, & vaſalli ſimili collationum formula vti volunt; ſed perperam: niſi non ſint beneficia ſpiritualia authoritate Epiſcopali in titulum Eccleſiaſticum erecta, ſed legata tantùm quædam perpetua, adminiſtrorum Eccleſiaſticorum alimenta. *vt in l. annua. §. attia. D. de ann. legat.* muneraúe perpetua fuerint,

quaſi

quaſi laica : *Chriſtin. vol. 1. d. 71. n. 25. Papa q. 187.* & plerumque ſcribarum inſcitia tales formas gignit. quare ſolent Epiſcopi, ad quos dirigi patronorum literæ debent omninò, *Concil. Trid. ſ. 14. c. 13. ſ. 7. c. 13.* ſeu Archidiaconi eorum iure vtentes , vbi ita habet conſuetudo , huiuiſmodi literas in benigniorem ſenſum accipere , & verba impropriare, vt actus valeant , & pro nominatione, oblatione, ſeu præſentatione interpretari , & ſi per examen digni apparuerint, ritè inſtituere.

2. Priuatus aut eius ſucceſſor, etſi ſublimior ſimplex ius præſentandi poteſt tantùm habere.

At verò Baro de B. patronus præbendæ controuerſæ , etſi alibi ſubliniores titulos habeat, hîc tamen eſt vaſallus Ducis Brabantiæ; vt Regia illa collationum abſolutarum iura ſublimi illo titulo hîc ipſi non competant: vſus etiam & formula in actis probatur ſæpe variata : aliæque literæ ſunt exhibitæ directæ ad Decanum & Capitulum , vt prouiſus reciperetur in Canonicum & confratrem , cum plenitudine iuris canonici, adhibitis ſolemnitatibus & iuramentis conſuetis; & nominatim eæ quæ nepoti Conſiliarij Principis fuere conceſſæ ; qui canones & iura Principis propius norat. cuiuſmodi in Collegium admiſſio , vice inſtitutionis eſt : *c. vlt. de præbendis in 6.* & ab his collatio facta titulum & inſtitutionem Eccleſiaſticam tribuit. *Caniſius , & alij in c. 1. de reg. Iur. in 6.* ſcilicet cum titulus à Pontifice non proficiſcitur , vel Epiſcopo , ſeu alio pleno iure conferente : quando ad Capitulum cognitio , aut tituli datio non pertinet, *Choppin. de ſac. polit. l. 1. t. 8. in princ.* ſed quando ſepoſito patronatu ex collegarum cooptatione ius electo acquireretur , *de quo ibidem Choppin. tit. 1. & 2.* quaſi idem tribuatur etiam nominato à patrono. *de quo ibid. tit. 3.*

Accedit quod præbendæ huius Collegij non ſint fundatæ à maioribus ipſius Baronis; ſed quodam Archipresbytero ; qui annuente loci Ordinario decimas parochiales , & deinde cuiuſdam beneficij prouentus , additis quibuſdam patrimonialibus reditibus , in vnam maſſam conflauit ; diſtribuendam deinceps in vndecim præbendas ; quarum collatio , non ad conſanguineos Archipresbyteri, ſed ad Baronem eius temporis ſucceſſoreſque ſpectaret. quapropter huiuſmodi Archipresbyter adeptus eſt tantum ſimplex ius patronatus ; non vero ſublime aliquod & Regium. & vero niſi hîc Concil. Trid. ſine mutatione tamen iuris patronatus, eſſet receptum; ex diſpoſitione eiuſdem Concilij *ſ. 25. c. 9.* non parùm periclitaretur talis patronatus , tanquam magis ex prouentibus iam ante Eccleſiaſticis, & priuilegio, quàm ex fundatione aut dotatione ortus. Id nihilominùs ſtatuendum eſt, Baronem qui in ius Archipresbyteri ſucceſſit,

3. Patronus ſucceſſor vtitur iure fundatoris duntaxat.

eo iure quo illum vti debere : *ex reg. is qui in ius de reg. Iur. in 6. & l. qui in ius. D. eod.* res ſiquidem tranſit cum ſua cauſa , quæ eſſet futura, ſi apud alium manſiſſet : *l. alienatio. 67. D. de contrah. empt.* ideoque fundus traditus *ſi ſeruus fuit* , inquit , *l. traditio. 20. D. de acquir. rer. dom. cum ſeruitutibus tranſit : ſi liber ; vti fuit* : patronatus ergo hic non liber & regius apud Archipresbyterum , ſed ſimplex & ſeruus , ad Baronem cum ea ſeruitute tranſibit: vt nominati à patrono dirigi debeant pro admiſſione ſeu inſtitutione Eccleſiaſtica ad Capitulum. *l. legatum ſub. D. de adim. legat. l. Gaia. D. de alim. vel cib. leg. Clem. vnic. de ſuppl. negl. prælat.* vbi ſuperiores Prælati inferiorum negligentiam ſupplentes non aliis poſſint conferre, quàm quibus ipſi in quorum locum ſuccedunt.

Neque huic rei aduerſatur *c. dilectus 34. X. de præbend. c. vnic. §. verum de iur. patronat. in 6.* quia vt gloſſa vtrobique *in verb. ex donatione Regis & in V. ſemeſtre* , id ſingulare admodum eſt , vt naturam mutet patronatus à laico tranſlatus in clericum ; ne diuerſo iure cenſeatur : alioquin etiam fiſcus priuato ſuccedens iure tantùm priuati vtitur. *l. 2. C. ad leg. iul. de vi pub. & ibi gloſ. in V. tutela.* vbi plures leges conformes citat. *& vbique DD.*

Sed enim verò fruſtranea fuit tota hæc diſputatio, cum conſtet D. de B. fuiſſe tantùm patronum Eccleſiæ parochialis , ibidem eius aſſenſu per H. fundatas præbendas , eius iure patronatus ſaluo , ita illum conſenſiſſe , ita ordinarium Eccleſiam parochialem erexiſſe in collegiatam : & quamuis in fundatione ponuntur hæc verba ; *collatio præbendarum omnium ſpectabit ad Dominum de B. patronum dictæ Eccleſiæ* ; tamen in literis I. de P. eiuſdem loci Domini fundantis 11. *ſeu* 12. *præbendam 21. Iul. 1372.* hæc verba habentur ; *collationem verò , & præſentationem einſmodi canonicatus , & præbendæ de nouo erectæ nobis & ſucceſſoribus noſtris Dominis de B. perpetuò reſeruamus : ita quod ad dictos Decanum & Capitulum admiſſio , & receptio ſpectabit ; prout de aliis canonicatibus & præbendis dictæ Eccleſiæ hactenùs eſt conſuetum.* Vnde patet admiſſionem & receptionem , à Decano & Capitulo fieri conſuetam vice inſtitutionis , canonicum ingreſſum præbuiſſe; non laicâ tantùm authoritate quempiam canonicatum huiuſmodi ſolitum adipiſci.

4. Admiſſio Capituli vice inſtitutionis eſt.

Igitur ex his ſequitur ſolis Baronis literis huiuſmodi titulum Eccleſiaſticum non fuiſſe acquiſitum; nec ius , quod vocant in re , ſed ad rem tantùm potuiſſe acquiri : benignâ interpretatione & impropriatione verborum de qua mox egimus , alioquin in rigore pro non dato eſt quod ſic datur. *c. 5. in fin. X. de iure patronat.* vbi tamen ea improprietas videtur probari , *in verb. ſi conſenſus Epiſcopi non acceſſerit*; ſi quidem nominatus capax fuerit.

Videamus ergo an nominatus ſit capax ex cauſis initio propoſitis , nam à patronis præſentati examinari , & idonei reperiri debent. *Trid. ſ. 7. c. 13. ſ. 14. c. 13. ſ. 24. c. 18. ſ. 25. c. 9.* vbi etiam patronis cuiuſcumque Ordinis aut dignitatis clericis aut Laicis prohibetur , ne prouentibus beneficiorum etiam à maioribus fundatorum , aut dotatorum vllâ occaſione ſe ingerant. 5.

5. Idonei præſentati debent.

Porrò ætas olim indeterminata poſt infantiam fuiſſe videtur *ex c. ex eo in verb. in pupillari ætate.* 6.

6. Qua ætate?

ætate de pup. in 6. ad beneficium ſimplex imo cathedrale de quo agit *d. c. ex eo.* ſed meritò
7. Trid. *ſ.23.c.6.* ſtatuit vt nullus ante 14. annum beneficium poſſit obtinere: quia beneficium datur propter officium; & quilibet beneficiarius ad horas canonicas obligatur; quarum recitandarum vix eſt vt capaces eſſe poſſint, qui vix infantiam exceſſerunt. Et propterea in Lateranenſi Concilio ſub Leone X. ſtatutum eſt, vt beneficiarij officium diuinum indies recitent, alioquin fructibus priuandi. & licet in Belgio iura patronatuum præſeruata ſint à mutatione, in receptione Concilij Tridentini; ſpectat tamen ea clauſula tantùm ad ius & prærogatiuam patroni; non ad capacitatem præſentandi: *vt diximus in iur. Pont. nou. anal. tit. de iur. patronat.* & ſic Rex reſpondit Concilio Friſiæ ſuper publicatione Concilij Tridentini, 6. *Iunij* 1569. de clericis infra ætatem 14. annorum illum Concilij articulum debere obſeruari. Natus ergo *an.*1604. non fuit capax collationis à patrono ei factæ *an.*1613. eoque nomine illa notoriè corruit: quemadmodum Concilium Trid. *ſ. 22.c.4. nec aliis*, inquit, *impoſterum fiat prouiſio, niſi iis, qui iam ætatem & cæteras habilitates* (ibidem requiſitas) *integrè habere dignoſcantur: aliter irrita ſit prouiſio.*

14. an. in ſimplici beneficio, & cur?

8. Nec minor eſt defectus clericatus. vnde Innoc. III. reſcribit Mediolanenſi Epiſcopo *in c. cum adeò. X. de reſcript.* ex clauſula literis inſerta, *ſi impetrans dignus exiſteret*, ad Eccleſiaſticum beneficium obtinendum, potuiſſe intelligi ſi clericus ille non eſſet, qualiter illæ eſſent interpretandæ: indignum ergo beneficio cenſet non clericum; eoque literas vitiari; cum Laici vtique ſpiritualium rerum non ſint capaces: *c. cauſam de præſcript. c. cum contingat de ætat. & qualitat. ordinandi, & ibi. DD.* nec poſſunt *Laici in Canonicorum numero computari*, inquit, Eugenius *in c.2. X. de inſtitut.*

Clerici te ipſa eſſe debent præſentandi.

9. Quod adeò verum eſt, vt nec ſufficiat prouiſum quamprimùm fore tonſurandum. *d. c. cum adeò. c. ex literis. X. de tranſact. in verb. nondum fuiſſe tonſuratum*, vbi ponderandum illud *nondum. Riccius prax. beneſic. d.*385. *Garcias de benef. p.7. c.1. n.* 1-10.24. *Sanchez de matr. l.7. d.24. num.*14. *Azor. inſtit. moral. p.2. c.2. q.5. Duar. de benef. lib.4. c.6. & quos plures allegat Riccius & Garcias.* cuius ratio eſt, quia qualitas requiſita debet eſſe præſens. *Garcias d. p.7. c.4. in fin. Rebuff. in prax. benef. tit. de diſp. cum regular. n.6. Gigas de penſ. d. c.22. n.16. Flamin. de reſig. l.4 c.2. n.15. l. ex eo. D. de milit. teſtam.* vbi non antè quis teſtari poteſt iure militari, quàm in numeros ſit relatus; nec ſubſiſtit electio facta in tempus idoneum: *c.2. de elect. in 6.* quia actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. ſed collatio nouo iure, vel idoneo poſt tempore facta, non retrotrahitur: *c. ex inſinuatione. X. de ſimon.* neque tractu temporis conualeſcit, quod ab initio non valuit: *Duarenus aliiq. vbi ſupra. Caniſius in c. 1. & c. non firmatur. de reg. iur. in 6.* præſertim cum interim alteri ius eſt quæſitum: quod impedimentum extremis reſiſtit, ne coniungantur.

Non mox tonſurandi.

Neque verò cingendus hic habetur pro cincto, quod & negat Conanus *Comment. l.9. c. 5. num.*8. generatim in milite obtinere, ſed in equite dumtaxat, qui & iuſſus cingi, & cinctus ex iuſſu confeſtim erat. ſed vt daremus præſentari poſſe non tonſuratum, mox tonſurandum; & etiam non incontinenti, ſed ex mora pro arbitrio Iudicis: nihilominus nullatenùs illa extendi poſſet vltra tempus intra quod patronus idoneum tenetur præſentare: quatuor ſcilicet vel ſex menſium: *c. vnic. §. fin. de iur. patron. in 6.* at hîc duplo plures anni ſunt lapſi inter literas præſentationis, & tonſuram, quam menſes patrono ſint à iûre conceſſi.

Hîc igitur tonſuræ defectus euidenter infert nullitatem præſentationis *d. c.4. ſ.22. Concil. Trid.*

Omitto illiteraturam, quæ infantiæ comparatur, adeò vt alterutra laborantem Ordinans clericum, ſuſpenſionem incurrat: *c. fin. de temp. ordinat. in 6.* quæ fortè hîc cauſa fuit tam diu dilatæ tonſurationis poſt collationem, illiterato autem collatum beneficium vacat vt datum incapaci: *poſt Nauarrum Leſſius de Iuſt. l.2. c.34. d.24. nu.*129. *Garcias de benef. p.7. c.7. Riccius diſp.*390. *n.*22. Ordinem ſacrum, quem fundatio d. Capituli requirit, cuius defectus irritam facit prouiſionem: *diſertè d. c.4. ſ.22. Trid. VVameſ. de iur. patron. conſ.*477. *n.*10. *&* canones quos Trid. innouat: certum modum vacandi non eſſe expreſſum; certum nomen prædeceſſoris; aliaque quæ ſecundùm ſtylum erant exprimenda; nullitatemque ideò inferunt. *Maſcard. de prob. concluſ.*864. *n.*6. 10. *Literati ſ[illegible]* 11. *Ad ordinem ſi requiratur idonei:*

Hoc tantùm videtur inquirendum, an, ſicut *in c. ex inſinuatione. X. de ſimon.* ex nouo iure repetitæ collationis Canonicus fieri quis poteſt, id hîc nullo tacito vel expreſſo actu factum ſit. vt diximus benignè impropriando verba præſentationis à Capitulo recipi adhibitis ritibus conſuetis potuiſſe: ſed patet ex actis demum anno 1631. cum Capitulo prouiſum concordaſſe, vſque ad illud tempus cum eo in poſſeſſorio litigaſſe ſuper negata admiſſione; atque interim anno 1629. alias alterum literas obtinuiſſe, & inſtitutum fuiſſe ab Epiſcopo, vices tergiuerſantis, & mox contra vtrumque, litigantis Capituli ſupplente. 12. *An vitia hîc non ſint ſanata?*

Sed an ſecundus hic non ſurrepſerit patrono, non faciens mentionem literarum priori pridem conceſſarum, adeoque ſecundæ literæ & quicquid ſuper iis fundatur non ſit irritum, quaſi ſi patronus illarum conſcius fuiſſet has non conceſſiſſet? ſed apparet patronum non inſcium fuiſſe propter clauſulam literis ſecundis inſertam, *quantum in nobis eſt*, quo enim præter omnem aliarum ſtylum alioquin ſpectat? Item in literis primi dicitur prouiſus eſſe frater dilectiſſimi ſecretarij, at ille pridem deſierat dilectiſſimus eſſe: ne quid

amplius dicatur,& tantùm prædeceſſoris fuerat ſecretarius : denique hic Baro ſucceſſit à 9. Aprilis 1621. exſpirantibus induciis;à quo die vſque ad 10. Septembris 1622. adhuc vacauit hæc præbenda, cum prouiſus vſque ad illum diem non eſſet clericus : poſt quatuor ergo menſes deuolutum eſt ius ad Epiſcopum vel ad Capitulum, nam ad eum deuolui primò ad quem ſpectat inſtitutio tradit Wameſius *de iur.patron.conſ.472.* ſed hoc neque intra alios ſex menſes prouidit; ergo ab hoc ad Epiſcopum ſeu Superiorem : at Epiſcopus dedit inſtitutionem etiam poſt tam longa tempora, vt etiam à Sede Apoſtolica ſit deuolutio regreſſa : *iuxta c.3. de prabend. in 6.* quod tamen Franc. & Ioan. Andr. negant obtinere in aliter vacante quàm in Curia, iam anno ſcilicet 1629. vt Concordata Germanica poſt tres menſes rurſus Ordinatio manus ſoluunt. nec verò intentio Eccleſiæ fuit ita perpetuò ligare, dedit ergo Epiſcopus inſtitutionem.

13. An Epiſcopus poſſit ſupplere in inſtituendo vices Capituli exempti?

At dices Capitulum eſt exemptum, ergo ad Epiſcopum ius non deuoluitur per lapſum temporis, aut huiuſmodi tergiuerſationem: *c.2.X.de ſupplend.neglig.prælat.* ſed Clem. *vnic. §.eod.de ſupl.neglig. prælat.* etiam exemptorum conſerre differentium, ac præſertim fructus ſibi, vt hîc, applicantium Ordinariis, vt delegatis, ſupplere negligentiam iubet : & licet *d.c.2.* in regularibus loquatur,illudque corrigat; tamen ex ratione ſeculares comprehendit : *l.12. D. de legib.* etſi gloſſa *ibid. in V. reg.* ſecus ſentiat, Azor. *inſtitut. moral. p.2.l.6. c.27. q.4.* indiſtinctè Clementinam allegat, niſi priuilegium aut conſuetudo refragetur. & ſanè ratio fauet, quæ eſt in Clem. *quia contingit de relig.dom. Trid.ſ.7. c.15.ſ.22.c.8.& 9. ſ.25. c.8.* item quando delegatus deſes eſt,& manet crimen; officio fungitur Ordinarius : *c. ſignificauit de off.Ordinar.* vt hîc Capitulum, cum aliis confœderatis, habet ſuos delegatos conſeruatores, viſitatores, Iudices; qui officio deſunt; & interim non tollitur hic exceſſus,quo non admiſſorum fructus ſibi applicat, cum continuâ imminutione cultus diuini,ſubſtractâ ex officio vnâ perſonâ, cuius prouentus interim vſurpat. quod extenditur quandocumque agitur de peccato : *Chokier de exempt.p.4. q.30.n.15.* vbi in aliis nonnihil diſſidet : inhabilis officium facit, cum deficit habilis: *clem.1. de conc. preb. c. ſi Epiſcopus de ſuppleud. neg.in 6.§.eos de temp. ord.in 6. l. vbi abſunt. D. de tut.& cur. dat. ab his. c.cætera de ſent. exc. c. eos eod. in 6.* Ideoque vſu & arreſtis Galliæ receptum eſt vt Epiſcopi adeantur ad ſupplendam exemptorum Capitulorum negligentiam in conferendo, *Choppin. de ſacr. pol.l.1.c.5.n.7. Bremneau Comment. ad ordinat. Gall.t.24.ar.1. ad verb.ne ferent.*

Secundus denique 1632. à Capitulo admiſſus eſt,cum omnibus ſolemnitatibus, iuramentis, &c. vt quamuis Epiſcopi inſtitutio in exemptis ſupplendo defectum non ſubſiſteret; tamen hæc Capituli receptio nullam habet controuerſiam, ſi non priùs & ipſe primus à Capitulo ritè ſit admiſſus; quod non eſt verìſimile, cum is neget opus ſibi fuiſſe inſtitutione, ſolâ patroni collatione tutum eſſe ſe contendat.

Vt omittamus variare poſſe patronum laicum,& ſimul, vel ſucceſſiuè plures præſentare, & Epiſcopum vtiliorem Eccleſiæ eligere. *c.24.c.5.X.de iur.patron.clem.2.eod.c.29. X.eod.* ſi tamen malitia Epiſcopi interuenit, primo tenetur prouidere. *d.c.29.in fin.*

Quamuis autem hic citatus ſit contumax, non id ſufficit vt præbenda addicatur actori; ſed iuſtus eius titulus probari debet : &, lite etiam non conteſtatâ, teſtes recipi, & cauſa finiri : *c. vnic. de eo qui mittitur in poſſ. ca. rei ſeru.* etiam concluſione non factâ. *clem.ſæpe de verb.ſignif.au fin.clem.diſp.de iud.*

CONSVLTATIO V.

De lapſu trimeſtris Pontificij & collatione poſt facta ab Ordinario in vim Concord.Germaniæ.

IN Eccleſia Niuigellana ſub mediam noctem mortuo canonico, deinde exſpirante trimeſtri Pontificio manè ſubſequenti Collatrici inſinuati curauit prouiſus à Sede Apoſtolica collationem ſibi factam.reſpondet illa iam ſe alteri contuliſſe, poſt trimeſtre notæ vacationis; ac iam ante inſinuationem iuxta concordata nationis Germanicæ : quæ ita ſonant: *quoties vacante aliquo beneficio de menſibus Ianuarij, Martij, Maij,Iulij, Semptembris, & Nouembris, ſpecialiter Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, non apparuerit infra tres menſes à die notæ vacationis in loco beneficij, quod alicui de illo Apoſtolica authoritate fuerit prouiſum : ex tunc & non antea, Ordinarius vel alius ad quem illius diſpoſitio pertinebit, de illo libere diſponere poterit. quod item repetitur in §.placet etiam nobis.* 1. Poſt lapſum trimeſtre Pontificium Ordinarius confert ex Concordatis Germaniæ.

In primis ſtatuendum eſt Concordata Germaniæ Niuigellæ obſeruari. docet id Wameſ. *conſ.33.dixi in iur. Pontif.non.anal.tit.de inſt. n.11.* quia cum iam olim de Imperio ea vrbs fuerit, & fundatio aliquatenùs ſaltem imperatoria (cuius aduocatia Duci Brabantiæ data eſt ab Imperatore,& quæ vrbs Brabantiæ vnita eſt in læto Introitu art.40.) etiam concordata ea ibi vſu recepta fuerunt. Neque porrò ideò,quod olim ea fuerit diœceſis Leodienſis per ſeparationem à Leodienſi & ſubiectionem factam Namurcenſi ius ſuum mutauerit, *c. translato.X.de conſtit. extrauag.Ioan.22. ad Apoſtol.de conceſ. præb. l.1.C.de metrop.Beriti l.11.* nam magna pars Brabantiæ olim ſub Leodienſi diœceſi fuit, nec in ea omni tamen olim recepta, nec vnquam ſeruata ſunt ea concordata, vt neque Pij PP. conceſſio Epiſcopo & omnibus collatoribus diœceſis Leodienſis facta *an.1458.13. Kal.Feb.* alternatiuorum 2. Ea in Brabantia aliquibus locis recepta, ſed paucis.

rum ſimiliter menſium, ſed pluribus clauſulis reſtrictior, quàm Concordata. (quamuis in diſtrictu Buſcoducenſi appareant horum reliquię vt loquitur. Wameſ. *conſ. can.* 255. aliiſque aliquibus, qui iiſdem olim diœceſis Leodienſis fuerunt) Extant alioquin literæ Maximiliani 11. *Iulij* 1518. quibus ea obſeruari iuſſit per diſtrictum Leodienſem & Carol. V. 9. *Februarij* 1554. per Cameracenſem i cum inhibitione ne aliter prouiſi reciperentur, ſed vt intruſi reiicerentur. Declararunt idem Pontifices diuerſi pro Leodienſi, Cameracenſi, & Vltraiectenſi, vt refert Wameſ. *conſ* 33. *&* 255. *& Leonin. conſ.* 50. Sixtus tamen IV. pro Decano & Capitulo Antuerpienſi 4. *Idus Iunij* 1479. cum ij tantùm vti conſueuerint quatuor menſibus ordinariis relictis, *ſeu duntaxat*, inquit, *quatuor menſibus prædictis ordinariis præfatis vt præfertur conceſſis contenti fuerint*, declarat collationes per eos factas & faciendas in quatuor menſibus illis validas eſſe, & fore, vnde nec hodie aliter vtuntur. quemadmodum hic plures alij Concordata huiuſmodi non acceptarunt aut iis vſi ſunt. vti tamen potuiſſe quidam cenſeant, quippe pacta ſunt Concordata pro tota natione Germanica §. *vlt. illorum*, vbi & gloſſator aſſerit, vtpote Germanus neminem dubitare, quin ſub iis comprehenſi ſint Menapij, Eburones, Brabanti, omneſque alij inferiores Germani. quamquam de aliis extra Niuigellenſes, & Traiectenſes Brabantis ego dubito; ad eoſque Concordata non extendi *conſult.* 3. *h. t.* doceo, niſi quatenus contrarium liqueat. cum iam ante tempus Concordatorum Brabanti ſub Imperio de facto eſſe deſierant. ſaluo ſpeciali Traiectenſium, ſemi-Leodienſium, & Niuigellenſium; cuius collatrix Princeps Imperij eſt, reſpectu.

3. Trimeſtre currit à die notitiæ in loco vacationis de momento in momentum.

Præſuppoſito ergo vſu Concordatorum in Eccleſia Niuigellana obſeruato facienda eſt computatio trimeſtris à die notæ vacationis in loco beneficij, vt Concordata ſonant. & Clementina *vnic. in fin. de conceſſ. præb.* numerando etiam diem termini *l. 1. D. ſi quis cautionibus l. 1. §. quod dicimus. C. de iur. delib. l. pater.* 30. *D. ad leg. Iuliam de adul. Tiraquel. de retract.* §. 1. *gl.* 11. *num.* 23. 24. de momento in momentum. *c. licet de ſuppl negli. Prælat. l. cum pręætor.* 127. *de reg. iur. Tiraquel. d. gloſſa* 11. *per tot.* ita tamen *quod*, inquit Garcias, *de benef. part.*

4. Computatis tamen menſibus ſecundum Calendarium.

10. *c.* 2. *n.* 42. 43. *menſes debent computari ſecundum Calendarium, & ſecundum quod menſes occurrunt.* v. g. ſi beneficium vacat initio diei 8. Februarij in fine 7. Septembris finietur ſemeſtre, etiamſi annus ſit biſſextus. *dixi in iur. Pontif. anal. n.* 18. *de regular.* vnde rectè deciſum eſt quod refert Ioſeph. Lodouic. *deciſ. peruſ.* 116. cum beneficiarius quidam obiiſſet

5. Punctum mediæ noctis ad quē pertineat.

vltimâ nocte menſis ordinarij in puncto immediato ante mediam noctem, collationem ordinario competiiſſe, & ritè ac rectè ab eo factam.

Quin & ſi in ipſo puncto mediæ noctis mors incidat, pro ordinario eſſe cenſendum. à media enim nocte, id eſt, poſt mediam ſeu puncto præcedente diem naturalem coniungentè cum ſequente tranſacto, alter dies incipit. *l. more Rom. D. de fer.*

Quod ſi ea de re dubium ſit v. g. rure mors incidat, vbi ære campano horæ non indicantur, aut campanæ vicinæ ſint diſcordes: crediderim pro ordinario pronunciandum eſſe, 6.

Et tribuatur in dubio?

quia collationes ordinariæ ſunt fauorabiles. ideoque pro iis præſumitur. *Gonzal. ad Reg.* 8. *Cancell. gloſ. nu.* 1. 37. *&* 106. vtpote cum iure ordinariis toto anno competant collationes, ſecundùm antiquos canones, & reſeruationes inhibitiuæ ordinariæ poteſtatis, & impeditiuæ libertatis, contra antiqua iura inductæ ſint, ideoque vt odia reſtringendæ.

Quamuis autem Gregor. XIII. *anno* 1576. terminum trimeſtrem dicatur prorogaſſe ad ſemeſtrem, id hîc acceptatum non creditur. & Concordata vtpotè contractus ſine mutuo 7.

Neque extenſio ad ſemeſtre hîc recepta.

conſenſu ſolui non poſſunt. *Rebuf. in præfat. Concord. Franciæ.* quod ipſum textus Concordatorum §. *penult. in fine* expreſsè decidit, *ac durabit*, inquit, *deinceps hæc ordinatio niſi in futuro Concilio de conſenſu dictæ nationis aliter fuerit ordinatum.* & iterum §. *durabitq; hæc obſeruantia deinceps niſi eam ſimiliter in futuro Concilio de ipſius nationis conſenſu contingat immutari.* Niſi ergo inquam conſenſu eorum mutuo quorum intereſt mutatio facta ſit, aliàs ſubreptitia, & pro aliis facta credenda eſt. nam de poteſtate abſoluta Pontificis nemo dubitat. 8.

An dilatio Placiti hîc obſit?

Sed enim prouiſus in Belgio à Sede Apoſtolica Placitum à Principe obtinere debet. curat is tempeſtiuè ante lapſum trimeſtris ordinario inſinuari ſuas litteras, vt rei iam actæ notitia ei ſit, dum Placitum ſollicitat, & impetrat illud, antequam Ordinario offerre poſſit, labitur trimeſtre, Ordinarius alteri confert, fundat ſe in temporis lapſu, negat prioris inſinuationis rationem habendam, ante Placitum impetratum, vetantibus edictis omnem diplomatum beneficiariorum effectum. *Max. & Phil.* 1484. 1485. *& Phil.* 1493. 1497. *Carol.* 1541.

At vero ego illa edicta, in ſuis terminis reſtringenda puto. cum ergo beneficiaria diplomata vetent tantùm executioni mandari; non erit permiſſum eam prohibitionem extendere ad nudam notarialem inſinuationem. quæ dirigitur tantùm ad notitiam Ordinario faciendam prouiſionis Romæ factæ. non autem vt aliquid eorum quæ diplomata continent, executioni mandetur: ſcilicet vt per ea delegatus de narratis ſe informet, mandatum conferendo, & in poſſeſſionem mittendo peragat, hoc enim eſt exequi diplomata; Alterum eo tantùm ſpectat, vt Ordinarius ſciat Pontificem intra ſuum tempus officio ſuo functum, & Ordinarij munus ceſſare, ne actum agat; & beneficium iam viuentis conferat. Cum etiam proœmialis & finalis cauſa edictorum in ſolius notitiæ ratione ceſſet. & ſi non recipimus d. extenſionem Pontificiam de trimeſtri Con-

cordatorum, quia pactiones ab altero ſolo mutari non poſſint, ſequitur nec per ea edicta Concordata potuiſſe mutari, adeoq́ue nec Principum mentem eò extendi. Omitto alioquin viam etiam aperiri malis artibus, quibus in aula ob multitudinem negotiorum, ac aliàs moroſa poſſunt Placita ad tempus retardari, motis ibi etiam litibus, ne hilo quidem ſubnixis, quibus qui cadunt, lapſo tamen Concordatorum termino, cauſæ fecerint lucrum. quamquam etiam termino imputari non ſolet tempus impedimenti. *c. quæ diuerſitatem. X. de conceſſ. præb.*

9. An ſolis literis ſub plumbo expeditis probandum ſit intra trimeſtre Pontificem prouidiſſe?

Quoties, inquiunt Concordata, *in menſibus Apoſtolicis*, &c. *non apparuerit*, &c. quod alicui *Apoſtolicâ authoritate fuerit prouiſum*. quæritur an per ſolas literas ſub plumbo expeditas apparere poſſit? exiſtimo quamcumque probationem ad fidem factæ prouiſionis Iudicis arbitrio ſufficientem recipi debere. neque enim Concordatorum verba, aut ratio genus probationis, qua prouiſio apparere poſſit, ad ſolas literas, & expeditas quidem, reſtringunt.

Neque obſtat, quæ obiici poteſt, regula Cancell. *de non iudicando iuxta formam ſupplicationis*, ſed literarum expeditarum: quia illius lectio eam obiectionem ſoluit. ſcilicet quod ante confectionem literarum gratia ſit informis & officialibus Cancellariæ illius tenores & formas reſtringere conuenit, & ad regulas iuris, & Cancellariæ reducere ſupplicationes, & *fiat*: ideoq́ue ſecundùm illarum, non harum formam iudicandum decernit. ſcilicet quod ad ipſam gratiam ſpectat, ſeu potius illius modum, & formam, accidentiaq́ue: non verò negat gratiam exiſtere & conceſſam eſſe probari poſſe alio genere probationis, quàm productione literarum expeditarum: quo ſatisfactum eſſe conſtet Concordatis: negligentiamq́ue Pontificis nullam iam eſſe, quæ locum faciat collationi ordinariæ. nec eo tendit regula, nec mens Pontificis, vt ſibi per eam ita manus liget, & ordinario diſſoluit.

Non iterùm obſtat Clem. 1. *de præb. Clem. literis de probat.* neque enim dum literis expeditis credi inſinuant, vel decernunt, omne aliud genus probationis, quod ius diſertè recepit, excludunt.

Denique edictum perpetuum Principum noſtrorum *anno* 1611. *art.* 20. 21. vetans in huiuſmodi rebus probationes per teſtes recipi, ſed tantùm per inſtrumenta, nihil obſtat etiam: quamuis enim *articulo* 20. præcipiat in regiſtris annotari cuiuſque baptiſmi diem, ad ætatem poſtmodum probandam tam in ordinibus quàm beneficiis, aliiſq́ue; tamen *articulo* 21. expreſsè tantùm diſponit reſpectu tonſurarum, & ordinum, profeſſionum regularium, & ſententiarum: de collationibus nullam ibi facit mentionem. Vnde dici poteſt priori iuri eſſe relictas. deinde nec intentio ibi fuit Principum decidere aliquid de Romæ expeditis in forma literis. de qua agit *d. regula de non iudic. iuxt. form. ſup.* ſed tantùm de vitanda difficultate probationum per teſtes: de qua præfati erant. quid enim ſi per inſtrumentum aliud authenticum ipſius Datarij, officiariorumq́ue de officio ſuo teſtantium id probetur? quid ſi per auditos iam à Iudice teſtes idoneos, quibus nihil opponatur? denique iterùm ſi negamus Pontifici facultatem extendendi trimeſtrem terminum ad ſemeſtrem; æquo iure fas non erit concedere Principibus facultatem reſtringendi probationes à Concordatis permiſſas. 10.

10. Lapſo trimeſtri libertas reſtituitur ordinario, vt conferre poſſit, ſed an ea impediat ne exinde Pontifex poſſit? vtrique per præuentionem licet. quæ tamen præuentio intra menſes ordinarios nõ admittitur, nam hæc Concordata ſtatuunt, nõ illud.

Concordata lapſo trimeſtri & prouiſione Apoſtolicâ non apparente *ex tunc*, inquiunt, *& non ante ordinarius, vel alius ad quem illius diſpoſitio pertinebit, de illo liberè diſponere poterit*, liberè inquam. *ex tunc* enim ſignificat ſtatim à lapſu præſcripti temporis, vt ordinario facultas ſit collationis conceſſa. *D. Martha de clauſulis part. 3. clauſ.* 88. Sed an ita liberè, vt Pontifex ipſe excludatur, eiuſq́ue delegatus, vt nec per præuentionem Ordinarij conferre iam poſſit? ita enim aliqui cenſent, cum id licere Pontifici Concordata non exprimant: quod alioquin oportuiſſet, quodq́ue exprimunt Concordata Galliæ. ſicut permiſſa intra tempus poſt illud vetita cenſentur. *l. ſtatum liberum §. ſtichum de leg. 2. l. 1. §. ſi mulier de liber. agnoſ.* & in materia beneficiaria iure ſemel deuoluto non ſe poteſt, qui negligens fuit, amplius immiſcere. *c. 2. X. de ſupp. negl. Prælat. c. 2. de conceſſ. præb.*

Facit textus Concordatorum in verbis, *non impedientes nos, quò minùs de illis, cum vacabunt de februar. & cæteris menſibus, liberè diſponatur*: & iterùm *reſeruatione aliaúe quauis diſpoſitione authoritate noſtrâ factis vel faciendis non obſtantibus quibuſcumque*. quæ verba generalia ſunt, vt & videtur intentio fuiſſe generaliter partitis menſibus concurſus, & antiperiſtaſes collationum Pontificiarum, & ordinariarum auferre, pacem & tranquillitatem perpetuo ſolidare, & conſeruare:

Et verè, meo quidem indicio, verba hæc euincunt in ipſis menſibus partitis non licere alteri alterum præuenire, *vt in int. Pontif. non. anal. tit. de off. legat. in fine ſenſi.* verum dici poteſt non euincere hæc per Concordata Germaniæ ceſſare præuentionem Pontificiam poſt trimeſtre Pontifici reſeruatum, ſine collatione lapſum: quin adhuc tum ordinarium præuenire poſſit. vtpote cum ad plenariam quam habet Pontifex beneficiorum omnium Eccleſiaſticorum diſpoſitionem *c. licet. de præb. in 6.* abrogandam non ſufficiunt verba quædam dubia, & generalia; ſed clara & expreſſa requiruntur. quæ enim ſic non mutantur, ſtare non prohibentur. Itaque verba Concordatorum non aptabimus hiſce præuentionibus, quæ poſt reſeruata tempora fiunt. cum iam res rediit ad eum ſtatum in quo ante menſium reſeruationem erat, quando iam Pontifex non vtitur odioſo aliquo, ſed ordinario iure: ſcilicet vacans beneficium ſimpliciter conferendo, quemadmodum ipſe totius orbis eſt Ordinarius, ſicut Epiſcopus quilibet ſuæ diœceſis;

ceſis ; ſed expectatiuæ tantùm & reſeruationes vacaturorum extra deſignatos menſes ſublatæ ſunt verbis, & ex mente Concordatorum.

Atque ita nec obeſt Pontifici lapſus temporis, intra quod permiſſum ei erat conferre, quaſi poſt illud non liceret; quia non ei iure aliquo ligantur manus quo poſt tempus ſibi non liceat, quod ante illud licebat: quemadmodum de Ordinariis, quia intra tempora eis præſcripta iura diſponunt, mox relata: cum alioquin ordinarium in iure ſit, vt moram purgare liceat, *c. vlt. X. locat.* niſi pro forma tempus præſcriptum ſit, vt in retractu, & ſimilibus: vel aliàs ſpecialiter expreſſum: vt in beneficiorum conferendorum deuolutione ab inferioribus ad ſuperiores.

Sicut etiam axioma *permiſſum ad tempus poſt tempus videri prohibitum* locum habet, quando id quod permittitur ad tempus aliàs eſt prohibitum, vt in *d. l. ſtatu lib.* permiſſa erat ad tempus hæredi electio, quæ competebat legatario: *§. ſi in genere inſt. de legat.* & *in d. l. 1. § ſi mulier*, quæ intra triginta dias denunciare debuit, ob contemptum ſenatuſconſulti punitur: ſi tamen cauſam iuſtam adferat, auditur.

Aut ſanè propius ad hanc rem reſpondebitur, & hîc obtinere illud ipſum axioma, vt ſcilicet quo modo & ratione Pontifici conferre intra trimeſtre conceſſum eſt, eadem poſt illud non liceat: conceſſum eſt autem per reſeruationem, vt ſoli illi liceat, poſt illud non licet ſoli, ſed reuoluitur ius collationis ad ſuam naturam: ſublato impedimento reſeruationis: perinde ac ſi ea nunquam extitiſſet. vnde poteſt liberè conferre Ordinarius, eoque iure, quo ante inuentas, aut exercitas reſeruationes: poteſt & Pontifex, qui non minus eſt Ordinarius, non reſeruationis tamen iure, vt ante, ſed præuentionis. quando etiam iam Concordata partitorum menſium ceſſant, & poſt ius ad ordinarium ita reuolutum caſus omiſſus eſt in Concordatis, an tunc Pontifex conferre poſſit, atque ita ex priore iure decidendus.

Dices, ergo eodem modo Ordinarius; qui in ſuis menſibus, excluſo Pontifice potuit conferre, poterit poſt deuolutionem iam factam itidem præuenire iam antequam negligentia ſua ſuppleatur: ſanè *in iur. Pontif. non. anal. tit. ne ſede vacante.* optaui aliquando ita poſſe ſentire, ſed vetuerunt textus ſupra citati, quales nulli præuentioni Pontificis reſiſtunt.

CONSVLTATIO VI.

Beneficia iure ſitus regi, tametſi collator alio domi vtatur.

PAtrem-familias ex diuerſitate patrimoniorum aliam atque aliam perſonam repræſentare rectè aſſeruit Baldus *in l. ſi arrogator. D. de adopt. Corn. conſ. 85. lib. 3.* & iure conſtitutum eſt *in l. pupillo. D. de tutor. & curat. dat.* pupillo, qui tam Romæ, quàm in prouincia facultates habet, rerum quæ Romæ ſunt; prætorem, prouincialium Præſidem tutorem dare. Princeps plurium ditionum quamuis generaliter aliquid mandatum velit, aliter tamen id atque aliter pro iure cuiuſque prouinciæ recipitur, atque obligat; vel cum legibus locorum mandatum expenditur. Eodem modo generatim traditum eſt, cum locorum conſuetudines ſunt variæ, & quæ alteri præferri debeat controuertitur; inſpiciendum eſſe an perſonales eæ ſint, an reales. ſi perſonales; præualebit quæ obtinet in loco perſonæ: ſi reales; quæ ſeruatur vbi ſita res eſt. ita vt perſonales per vniuerſa territoria vires & effectum porrigant; reales ſitum rerum ſic ſpectent, vt territorij limites non excedant, quia rebus ipſis ſunt affixæ. *optimè Nicol. Burgund. ad conſuetud. Fland. tract. 1. nu. 3. vbi citat Immolam in c. cum olim de cler. coniug. & DD. c. 1. X. de conſtitut. Bart. in l. 1. C. de ſum. Trinit. & ibi Aret. Cald. conſ. 44. Alexand. conſ. 41. lib. 5.* Rectiſſimè Principes noſtri in perpetuo edicto *anno* 1611. *art.* 13. decreuerunt, vt vbi diuerſitas conſuetudinum occurrit circa qualitates bonorum, an de iis quis diſponere, quâ ætate, quâ forma, quâ ſolemnitate poſſit; ſequenda ſit conſuetudo rei ſitæ. ſic & *lex ſi prædium. C. de præd. min.* in alienatione requirit decretum præſidis eius prouinciæ, in qua prædium minoris eſt ſitum. ſic itidem Doctores *in c. per venerabilem. X. qui filij ſint legit.* tradunt legitimatum ab Imperatore non ſuccedere in bonis in Eccleſiæ territorio ſitis. quod quamuis habilitata ſit perſona, adeptio tamen ſucceſſionis ſit actus realis, qui patitur leges territorij, vbi hæreditas conſiſtit. *arg. legis contraxiſſe. D. de oblig.* ita quotidie videmus Flandros atque Brabantos ſui iuris per ætatem effectos, & domi rerum ſuarum adminiſtrationem nactos, in Hannonia tamen ſita bona abdicare non poſſe, niſi vxorem duxerint. Enimuerò Concordata Germanica realia ſunt, non perſonalia: continebuntur ergo terminis Germanici Imperij. Realia ſtatuta optimè idem definit Burgund. *d. tract. n.* 1. quæ res ipſas dirigunt, à conſideratione perſonæ abſtractas: perſonalia, quæ dumtaxat perſonas, vt ab his qualitas perſonæ imprimatur, ab illis rei ipſi, ſeu modis eam adminiſtrandi: per hæc ſtatus perſonæ alteretur, per illa ipſius rei: per hæc de iure, conditione, ſeu qualitate perſonæ diſponatur, illis propoſitum eſt dirigere res ipſas, certiſque qualitatibus dominia afficere: actus, effectuſque perſonalis eſt contrahere, vel obligari; ſed dare, conferre, tradere, mancipare, alienare, actus eſt realis. itaque quoties de iure aut libertate perſonæ quæritur, aut facultate ad actus perſonales, reſpondendum eſt ſecundùm conditionem perſonæ, quam induit in loco domicilij: contra cum de iure,

1. In realibus inſpicitur ſitus.

2. Concordata Germanicæ realia.

ſeruitute, ac libertate rerum agitur, ſeu facultate ad actus rem ſpectantes exercendos; ad leges ſitus reſpicere oportet. *idem Burgund n. 9. citat. Cyn. Bart. in d. l. 1. C. de ſum. Trinitat. Tiraquel. lib. 1. gloſ. 5. de retract. & pluribus deinde hypotheſibus hanc doctrinam ſubtiliter examinat.* In Concordatis igitur Germanicis, nihil de iure, conditione, libertate vel ſeruitute perſonarum, collatorum tranſigitur, non aliter eorum mentio, quàm quatenùs collatio ſine illis vt inſtrumentis expediri nequit. breuiter, non ſunt illi in diſpoſitione, ſed tantùm in enunciatione: totus tenor Concordatorum non in collatores conceptus eſt; ſed textus integrè in ipſa beneficia, quaſi in rem ſcriptus. tota etiam ratio Concordatorum conſiſtit in iure rerum, libertate, ſeruitute, reſeruatione. in diſtinctione, inquam, beneficiorum quæ vacant, & menſium quibus vacant. cauſa denique Concordatorum realis eſt, quæ illis verbis legitur; pro ipſius Eccleſiæ vnione, pace & tranquillitate inter Eccleſiam & Nationem Germanicam perpetuò ſolidandis. aliæ leguntur in Concordatis

3. Alternatiua fauorē perſonæ habet.

Galliæ, ſingulæ ſuis locis aptæ. In Alternatiua porrò Reg. Cancell. alius perſonarum fauor, quo illa nititur, inſeritur his verbis; *inſuper ad gratificandum Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis mentē ſua ſanctitas ipſis liberè diſponendi facultatem conceßit, de omnibus & quibuſcumque beneficiis*, &c. ecce fauor perſonalis reſidentium Prælatorum, nulliq́ue loco adſtrictus. non ita Concordata *in §. de cæteris verò non impedimus*, inquiunt, *nos, quò minùs de beneficiis in Februario, & cæteris menſibus liberè diſponatur per illos, ad quos collatio pertinet.* tota rebus ipſis, & beneficiis ſcribuntur, nullatenùs perſonis, & quidem nullâ iuris conceſſione, ſed impedimenti tantùm, reſeruationiſq́ue ſublatione. iure itaque vtentur Germanico collatores pro beneficiis Germanicis; iure Gallico pro ſitis in Gallia, alio alibi. In quam ſententiam rectiſſimè docet Garc. *de benef. part. 5. c. 3. n. 28. cui plures ibi citati conſonant*, quod in materia collationis

In beneficiis ſitus attenditur.

attenditur locus vbi ſitum eſt beneficium; & non locus, vbi eſt perſona ad quam ſpectat collatio. ſic ſuppletur negligentia collatoris, non ab ipſius ſuperiore perſonæ; ſed beneficij. *Clement. 1. de ſupplenda negligent. Prælator. vbi gloſſ. verbis locorum & verb. ſua.* ſic Epiſcopi diuerſarum prouinciarum ab eo Archiepiſcopo iudicantur, in cuius prouincia eſt locus rei litigioſæ. *c. ſanè. X. de foro compet.* & ratione beneficij, forum legeſq́ue illius perſona nanciſcitur. *c. final. eod.* & legatus beneficia non confert extra prouinciam ſita, ad Collatorem intra prouinciam habitantem ſpectantia; vel ad eum deuoluta *Garc. ibid num. 29.*

5. Concordata Galliæ clarè localia.

ſanè Concordata Galliæ clarius localia ex ipſis verbis apparent. in regno inquiunt, *delphinatu, & comitatu, &c.* & pluribus in locis eadem verba repetunt. *volumus quoque*, inquiunt, *quod in regno Delphinatu, & comitatu prædictis de cætero non dentur aliqua gratia expectatiua, ac ſpeciales vel generales reſeruationes ad vacatura beneficia, &c.* quid ſi ergo horum collatio ſpectet ad collatores Germanicos, dabunturne ideò in hoc regno reſeruationes pro alternis menſibus? nihilò magis. Igitur non aliter cum Germanis, quam cum Gallis tranſactum eſſe credendum eſt: ſed pactum ab vtriſque pro beneficiis in vtrorumque dominatu ſitis. qua in re valde notandum 6.

etiam videtur, quod Concordata Germaniæ ſint inita non cum Epiſcopis, ſed cum Romano Rege, & Eccleſiaſticis, & ſecularibus Principibus. emphaſim habet, quod Eccleſiaſticos Principes, non Epiſcopos nominet Pontifex: ſignificatq́ue magis de rebus ipſis, quarum cura ad Principes videtur ſpectare, agi; quàm de perſonis, ſeu formula eis præſcribenda. Principum qualitas intra ambitum Germaniæ terminatur, eorundem illa tanquam Epiſcoporum alicubi vlterius protenſa: illis pacta conuenta ſcripta ſunt; huic ius intactum extra eos fines, quod quoquo loco obtinet, relictum eſt.

Et Germaniæ pro regno Alamaniæ cum Imp. & Principibus inita.

7. Vnde non obſtant quæ de alternatiua dicuntur.

Quare non obſtant quæ idem Garcias tradit *d. part. 5. c. 1. num. 705.* de alternatiua reg. Canc. cuius ab alternatiua Concordatorum longa eſt differentia, quam ſupra aſſignauimus. perſonalis enim illa eſt, generalis, nulliq́ue loco adſtricta. neque itidem obeſt deciſ. 3. *Mohed. de præb.* quia, vt inquit idem Garc. *in fin. n. 706.* deciſio eius non eſt certa, ſanè ratione non eſt ſubnixa, quam in contrarium ſtare iam ſatis ſupra eſt explicatum. A qua ratione nihil aliena ſunt diplomata Pontificia, Caroli V. & aliorum Principum: generalia enim illa ſunt, mandantia obſeruationem Concordatorum, nihil autem de hac hypotheſi decidentia. imo ſi & Pontifices & Principes noſtri de hac rogati ſpecialiter fuiſſent, reſpondiſſent procul dubio, vt in edicto anni 1611. *art.* 3. Albertum & Iſabellam ſtatuiſſe diximus, vt in diuerſitate conſuetudinum, & dum quæritur an bona aliqua (& beneficia ergo) liberæ an reſtrictæ ſint diſpoſitionis, ſequamur leges rei ſitæ. Ex his apparet cur aliud ſeruari debeat in membris, quàm in capite: aliud in loco Cathedræ quæ poſita eſt in terra Imperij, aliud in beneficiis ſub illius diœceſi ſitis in Hannonia extra Imperium, quia alteratio procedit à rebus ipſis, in quarum adminiſtratione ius ſitus rei præualet iuri domicilij adminiſtrantis. apparet etiam per Concordata non eſſe regulam collatoribus poſitam; ſed ipſis beneficiis infixam: id eſt, diſtinctioni eorum, quæ impoſterum Sedi Apoſtolicæ reſeruata ſeruirent. & eorum quæ in primigeniæ diſpoſitionis libertate Ordinariis remanerent. Nec iterùm contra quicquam facit, quod in aliquibus locis ditionum noſtrorum Principum, eadem Concordata dicantur ſeruari; quia hæc olim ſub Imperio notoriè fuerunt: Hannoniæ autem Comitatus pluribus ſæculis iam ante tempora illorum Concordatorum non agnouit Imperium. Ideoq́ue gloſſator Concordatorum *in §. vlt.* aſſerit neminem

8. Per Concordata beneficiis non collatoribus regula ponitur.

minem dubitare, quin ſub Germanis comprehenſi ſint, Menapij, Eburones, Brabanti, omneſque alij inferiores Germani, ſed inter hos non numerat Hannones, qui antiquo prouerbio iactant ditionem ſuam *eſtre tenue de Dieu, & du ſoleil*, non alterius ſuperioritatem agnoſcere. qua de re Brontius *in libello quem de laude Hannoniæ ſcripſit.* ſed & de Brabantia nos egimus Conſult. III. *ſupra de præb. & de vtraque in Hiatu lib. 1. c. vlt. §. Hannonia. §. Brabantia.* exemptamque oſtendimus. Itaque Archiepiſcopus Cameracenſis, quamuis in terris Imperij ſeruet Concordata Germaniæ; in Hannonia tamen iure ibi vſitato aut communi nunc regulæ Cancellariæ, vtetur, & in Gallia Concordatis Galliæ, vbi nullæ reſeruationes, nulli ſunt menſes Pontificij. vbi ſi habet collationem beneficiorum, non
9. Qui in his propterea ſæpe diuerſo iure vtuntur. creduntur ob eam illa exempta à nominationibus graduatorum per Concordata Galliæ inductis, & ſimilibus iuribus: nec inſolens eſt, ſi hîc vnus Epiſcopus diuerſo iure vtatur. quoniam indies videmus in nouis Epiſcopatibus Belgij à diuerſis & contrariis localium obſeruationum diœceſibus abſciſſis; & compoſitis: & in ſecularibus reſpectu rerum Eccleſiaſticarum videmus ſimilia exempla. v.g. vnum ducatum Lucemburgenſem in ſeptem Epiſcopatuum diuerſa iura, mores, & obſeruationes diſtractum. Et in maiori cauſa videmus, quàm diuerſimodè ipſe Pontifex Epiſcopatus, aliaque beneficia conferat in vrbe, in Italia, in Gallia, in Germania, in Hiſpania, in aliis locis: nec tamen indecens ea in re videtur, vt aliud obtineat in capite, aliud in membris. ſcilicet proficiſcuntur hæc
10. Secundùm pacta, & mores. ab ipſis beneficiis per Concordata, pacta, mores, ſeu aliàs aliter atque aliter affectis. Sub diœceſi quondam Cameracenſi, nec minus ſub Imperio Eccleſia Antuerpienſis ad illius ſimilitudinem vicinus ei tractus, quamuis fortè vti Concordatis Germaniæ potuiſſent, Martium tamen Iunium, Septemb. & Decemb. retinuerunt. Vnde Sixtus IV. pro Decano & Capitulo Antuerpienſi. 4. *Idus Iunij* 1479. cum ij tantùm vti conſueuerint, quatuor menſibus ordinariis relictis, ſeu dumtaxat inquit quatuor menſibus prædictis ordinariis præfatis vt præfertur conceſſis contenti fuerint; declarat collationes per eos factas & faciendas in quatuor illis menſibus validas eſſe & fore. Quod porrò allegetur conſuetudo Eccleſiæ Cameracenſis contraria; facti ea eſt: videndum, itaque quàm vniformis ſit, quanto tempore præſcripta, nullo actu contrario interueniente; denique id in terminis examinandum, an Epiſcopi Cameracenſes ſemper contulerint beneficia Hannoniæ in menſibus per Concordata Germaniæ ſibi permiſſis? Ad extremum an iidem Epiſcopi, qui ſic contulerint, non acceptauerint alternatiuam Regulæ Cancellariæ Romanæ? nam, vt dictum eſt ſupra, ea generalis & ad omnia loca, & quæcumque beneficia competentia Prælatis, qui eam acceptarunt, porrigitur. quam ſi habuerint Epiſcopi, in illiuſque vim in menſibus alternis vacantia contulerint, nullam facient Concordatorum Germaniæ interpretationem, aut iuri & ſupra explicatæ rationi præiudicium.

De Inſtitutionibus.

CONSVLTATIO I.

Canonici regulares in Eccleſiis parochialibus inſtituti an mouibiles, ab Ordinario an Superiori corrigendi? quis defunctis ſuccedat?

1. Presbyteri parochiales perpetui.

PResbyteri qui in parochialibus curis conſtituuntur perpetui ſunt, nec à regularibus, à quibus præſentati fuerunt, amoueri poſſunt; ſed inſtituere illos & deſtituere ſolis competit Epiſcopis; niſi regulares pleno iure ſeu quaſi Epiſcopali Eccleſias illas poſſideant. *c. vnic. de capel. monach. in 6. c. cum & plantare. §. in Eccleſiis. X. de priuil. c. 3. X. de off. vic. c. in Lateranenſi. x. de præb.* quod non tantùm in ipſis titulis beneficialibus, ſed etiam in Vicariis, niſi contrarium videatur conuenire, obtinere voluit Concilium Tridentinum: vt ſcilicet conſtituantur Vicarij perpetui: *Concil. Trid. ſ. 7. c. 7.* erecta vtique prius ibidem Vicaria perpetua. *vt poſt Garcias ſentit Barboſ. in Collect. ad Conc. Trid. d. c. 7. n. 18.* quod quidem *c. 7.* disertè etiam loquitur in vnitis monaſterio, & quamuis aliqui ſupracitatos textus intelligant etiam in presbyteris regularibus; tamen refert Barboſ. *ibid. nu. 16. ex Aldan.* deciſum obtinere dumtaxat cum ipſi presbyteri Vicarij ponuntur ſeculares, non cum regulares: nuncupatim ait deciſum Præmonſtratenſes ad nutum ſuorum ſuperiorum eſſe amouibiles. 2. An etiam regulares?

In quam rem, *in iur. Pont. nou. tit. de reg. n. 46.* citauimus duo diplomata; prius Iulij II. an. 1512. Abbati Præmonſtratenſi, aliiſque eiuſdem ordinis conceſſum, atque aliud Abbati Auerbodienſi; quibus facultas illis datur religioſos ſuos amouendi, quoties eis videbitur. memini tamen cum aliquando id nimis feſtinanter factum videretur, ſeu contra Eccleſiæ, cui addicti erant, vtilitatem; à locorum Ordinariis fuiſſe in officio retentos: & cenſuram quorundam fuiſſe, quando Prælati ſimpliciter eos præſentaſſent, Epiſcopo inſtituendos; videri renunciaſſe priuilegio ex nutu amouendi: alioquin debuiſſe tantùm vt Vicarios amouibiles præſentare ad obtinendam ab Epiſcopo curam animarum; priuilegia tamen Iulij eum ſenſum non videntur exigere.

3. Canonici regulares in Eccleſiis

Mihi igitur videtur diſquirendum imprimis eſſe, quo iure præſententur, ſeu ad quales Eccleſias: nam cum Canonici regulares iure

[Fuit & ſecularibus, ac denique ſui patronatus Sautùm?] communi *c. quod Dei timorem. X. de ſtat. monach.* & Præmonſtratenſes Canonici ſpeciali, vt aiunt, priuilegio obtinere poſſint Eccleſiam parochialem, etiam ſecularem; intereſſe videbitur an Eccleſia ſit incorporata monaſterio; & ſic Prælatus ſit primitiuus paſtor; ab eo autem præſentatus tantùm Vicarius: an verò Eccleſia ſit ſecularis, nec vnita; ſed cuius quoquo modo ius patronatus ad Prælatum pertineat: ideoque cum beneficia ſecularia naturâ ſint perpetua; maior videbitur ratio, vt amoueri ex nutu Prælati non poſſit religioſus. *vt ſentit Azor. citatus à Sanchez. oper. moral. tom. 2. l. 7. c. 29. num. 120. & ipſe Sanchez. 121. & Lantmetere in comment. in reg. Auguſtin. c. 8. n. 7. vbi plures alleget, & remittit ad VVameſ. tom. 1. conſ. 65. fusè diſputantem:* quin vt probabilem admittit ſententiam *n. 8.* vt ſi Abbas præſentet tantùm regularem, & inſtituit Epiſcopus; vt ſic, non ille deſtituere poſſit: etſi alteram probabiliorem autumet. quare rectè inſpiciendæ erunt tabulæ vnionis, tituliúe, quo Prælatus nititur: & ius ſequendum, vbi priuilegium illud disertè non mutat. loquitur autem Iulius II. in Eccleſiis *per regulares teneri ſolitis*, vt verba literarum ſonant, vel vt loquitur diploma Auerbod. *ad monaſterium pertinentibus.*

4. [Quis illis, dum vacant, prouiſionalẽ Vicarium mittat?] Non minùs ſi Eccleſia fuerit ſecularis, & Prælato competat tantùm ius patronatus, ea vacante vel non ritè amoto parocho, ad Epiſcopum pertinebit, idoneum in ea Vicarium cum congrua fructuum portione conſtituere, donec ei de rectore prouideatur in vim *c. 18. ſ. 24. de reformat. Concil. Trid.* in vnitis autem Vicarij conſtitutio ad Prælatum pertinet, non ad Ordinarium. *etiam ex declaratione Pij V. conſtit. incip. ad exequendam 1567. quam citat Barboſ. ad d. c. 7.* quod accipiendum videtur etiam in eo qui prouiſionaliter tantùm conſtituitur: cum *d. c. 58.* in vnitis non loquatur; adeoque maneat iuris communis, & vnionum diſpoſitio, vt is deputet temporalem, qui perpetuum. *argumento l. qua de tota. D. de rei vind. Euerard. in loc. à toto ad partem.*

5. [Quis fructus colligat?] Iterùm vacantibus huiuſmodi paſtoratibus, fructus ſi fuerint ſeculares, ſequuntur communem conſuetudinem: ſi regularibus menſis incorporati, vacantium fructus ex tenore vnionum, aut aliàs etiam vel vſu atque conſuetudine ſaltem in his locis recepta cedunt monaſterio; ſicut ſecularium Epiſcopo: etſi contra communes iuris regulas. *c. præſenti de off. ordinar. in 6. Clem. vnic. §. in quibus de ſuppleud. neglig. Prælat. in Clem.*

6. [Quis in peculium ſuccedit?] Rurſum mortuis in paſtoratibus vnitis dicendum videtur ſuccedere monaſterium: quia peculium acquiſitum ſit tam ex paſtoratu monaſterij, quàm opera religioſi: ſi autem paſtoratus fuerit ſecularis, diſtinguenda erunt acquiſita ex opera ab acquiſitis ex beneficio ſeculari: vt in illis Prælatus; in his Epiſcopus ſuccedat. *c. ſtatutum. 58. q. 1. & diximus in anal. vbi ſup. de apoſt. num. 10.* veriſimili portione: vt in ſimili dicitur *in c. 12. X. de teſtam.* & vlterius infertur ex iis quæ traduntur de ſeruis: à quibus ad monachos ſumptum argumentum validum eſt, nominatim etiam in materia acquirendi. *Euerard. in loc. legal. à ſeruo ad monach. num. 10. Thom. à IESV in comm. c. non dubitis p. 1. c. 5. & in noſtris terminis Azor. Inſt. mor. p. 1. l. 12. c. 10.* ſed priuilegium Iulij II. Ordini Præmonſtratenſi conceſſum omninò monaſteriis tribuit ex aſſe peculium mortuorum religioſorum; ſed loquitur de acquiſitis in Eccleſiis *per regulares teneri ſolitis*, vt diximus.

7. [Seruanda Concordata.] Quamquam inter Ordinarios aliquos & Prælatos Præmonſtratenſes dicuntur antiqua quædam eſſe Concordata, quæ pro redemptione ſucceſſionis certum nummum præſcribant Ordinariis ſoluendum, quædam etiam vniones cum ab Ordinariis vel factæ vel admiſſæ ſint aliquam recognitionem reſeruarunt Ordinariis, aut aliàs conuenerunt: quare exhibendæ iterùm inſpiciendæque eſſent vnionum vel admiſſionum tabulæ. quod autem Lantmeter *in comment. ad reg. S. Auguſtin. c. 1. num. 9. in fin.* ait eiuſmodi Concordata talibus ſæculis geſta eſſe, quando nimis multa contra priuatam & publicam diſciplinam irrepſerant; quaſi eorum ratio nulla ſit hodie habenda; recipi non poteſt. *vt itidem in ſimili diximus in Iur. Pont. nou. anal. de ſepult. n. 5.* vnde ad caſum quem tractat *ibid.* Lantmeter, & ſpectat ad examen Clem. *vnic. de ſup. neg. prælat.* ne fructus beneficij regularis aut pars eorum menſæ Prælati applicetur, aut penſiones nouæ imponantur. quamquam aliud id ſit, quàm administrationis modum præſcribere, aut eius rationem exigere; tamen, vt fatendum eſt

8. [Beneficiorũ curatorum regularium fructus non ſunt minuendi percepti à regularibus, per ſuperiores poſſunt auferri, ſi abſuant.] hoc poſſe Prælatos quoad fructus à ſubditis iam receptos; ita dicendum non poſſe tamen quoad bona ipſa, vnde fructus colliguntur: & hoc eſt quod diximus *vbi ſupra de reg. n. 46.* non poſſe beneficia ipſa denudari, fructuumúe partem auferri, & menſæ Prælatorum applicari. *d. Clem. vnic. §. eadem.* vti deciſum eſt generalius conſtitutam ſemel Vicario parochiali competentiam non poſſe minui, *d. c. 3. X. de off. vic. c. auaritia. X. de præbend.* nam alioquin ſi non ſatis congrua & liberalis portio Vicariis parochis relinquatur à Prælatis, præſtantiores viri munia hiuſmodi non ambiunt, animarum cura detrimentum capit, & ne id fiat populi intereſt, atque Ordinarij præcauere tenentur.

9. [Parochos regulares Ordinarius an ſuperior Ordinis viſitet, & corrigat, extra curam & adminiſtrationem ſacramentorum?] Nunc quod attinet ad ſubiectionem, correctionem, & punitionem huiuſmodi parochorum, præſertim Præmonſtratenſium, Lantmeter *vbi ſup. c. 6. n. 7.* exiſtimat in paſtoratibus ſecularibus inſtitutos pleno iure tranſire in poteſtatem Epiſcopi: vnde ſequeretur ad hunc ſolùm non ad Prælatum ſpectare illorum correctionem: idemque *n. 8.* in inſtitutis ab Epiſcopis, præſentatis à Prælatis ad paſtoratus non vnitos, ſed ad quos alio iure ſpectet præſentare probabile eſſe. ſed oppoſitum probabilius: in vnitis autem *num. 9.* plenam manere

nere Prælatis authoritatem. at verò Iul. II. in literis ſpeciatim Abbati Auerbodienſi *ann.* 1512. inſtar priuilegij conceſſit, non tantùm vt ſubditos ſuos à Parochiis in quibus eſſent inſtituti poſſent amouere, & ad cœnobium reuocare; ſed etiam in parochiis degentes corrigere, ac punire: per ea tamen ait ſe nolle Iuribus Epiſcopalibus, nec non Archidiaconalibus, aliorumúe quorumlibet aliàs in aliquo derogare. porrò priuilegia ordinis habere videntur, vt quoad curam animarum, & adminiſtrationem ſacramentorum ſubſint Ordinariis; & quoad obſeruantias regulares, atque aliàs Prælatis regularibus: & referuntur in eum ſenſum reſpondiſſe Cardinales Concilij Tridentini Interpretes, eaque de re ſatis egimus *in tr. Pont. nou. anal. de priuil. & exceſſ. priuil. num.* 3. *& 4. de Apoſt. num.* 10. & in hanc ſententiam ea priuilegia, & Cardinalium declarationes accipiendæ omninò videntur, vt ſi regulares procul à conuentu ſuo curam animarum gerant, locum habeat diſpoſitio, *c.* 3. *ſ.* 6. *Conc. Trid.* vt generaliter & indiſtinctè regularis extra cœnobium degens, ſi deliquerit, ab Ordinario etiam tanquam delegato puniatur: ſin autem in conuentu degentes ſubeant paſtorales functiones ipſi Eccleſiæ conuentuali ſimul & parochiali incumbentes; quatenùs eas functiones attinet, ſubſint Ordinario; in aliis, Prælato regulari; qui eſt proprius caſus *c.* 11. *ſ.* 25. *de regular. Concil. Trid.* quemadmodum exemptus ratione officij coram Ordinario tamen conuenitur, *vt ibidem latius probauimus.* & c. quoniam 21. *X. de priuil.* exemptionem dicit intelligendam de monachis vel clericis in ipſo monaſterio permanentibus, vel ad Eccleſias deſtinatis vtroque iure ſibi ſubiectas. quod alij pleno iure dicunt, in ſpiritualibus ſcilicet & temporalibus, quod ibi gloſſa: quæ & alia conformia citat. atque ex d. c. 55. defluxiſſe videtur iam dicta Cardinalium interpretatio, & conſtitutio Greg. XV. quam *vbi ſupra de priuil. n.* 19. excuſſimus: verumtamen *vt diximus ibid. nu.* 4. praxis noſtra hîc habet, vt parochi regulares foris degentes in communibus etiam criminibus, extra obſeruantias regulares, ab Ordinariis puniantur: eamque natam exiſtimem ex veriori intellectu *d. c.* 3. *ſ.* 6. *Concil. Trid.* cui aliqui ex noſtratibus Epiſcopis interfuerant, vt nullus exemptus foris degens cuiuſuis priuilegij perſonalis, vel regularis ſui ordinis prætextu tutus cenſeatur, *quo minus*, inquit Trident. *ſi deliquerit ab Ordinario loci, tanquam ſuper hoc à Sede Apoſtolica delegato, ſecundum canonicas ſanctiones viſitari, puniri, & corrigi valeat.* neque generalitati decreti repugnat *d. c.* 11. *ſ.* 25. *de regular.* caſum proponens tantùm illius curæ animarum, quæ monaſterio ſit coniuncta, non foris procul à monaſterio exiſtat. eaque praxis eò magis hîc eſt retinenda, quod cura animarum paſtoris doctrinam non ſecus requirat in opere & vitæ exemplo, quàm ſermone. *Vide plenius in Reſponſis noſtris de priuil. r.* 3.

CONSVLTATIO II.

De poſſeſſore triennali.

1. Regula de triennali nō ſuffragatur aduerſus proprium cuiuſque factum, quia permutatio v. g. irritari vel ſuppleri debeat.

REgula, quæ vetat triennalem poſſeſſorem pacificum moleſtari, omne genus moleſtiæ excludit, tam in petitorio, quàm in poſſeſſorio. generalis enim negatiua omnia excludit. quamquam hæreat nonnihil Chokier, & quos allegat. cui rei non poſſet dari melior ratio, quàm ipſe textus Concilij Baſilienſis, fontis atque originis regulæ Cancellariæ. *non poßit*, inquit, *poſtea in petitorio vel poſſeßorio à quoquam etiam ratione iuris nouiter impetrati moleſtari.*

Cæterum agit tam Concilium quàm regula Cancellariæ de litigantibus, per concurſum aduerſarum collationum Pontificalium v. g. & ordinariarum inter ſe commiſſis.

Id quod ſignificat forma loquendi regulæ, *moleſtari nequeant*, nec non *impetrationes* (ſcilicet per aduerſarios) *de ſic poſſeßis inanes decernit:* & verba Concilij Baſil. etiam *ratione iuris nouiter impetrati*, & quod Ordinariis iniungat vt diligenter inquirant, ne qui ſine titulo canonico beneficium poſſideant. Quamquam etiam Nauar. *conſ.* 30. *de prabend.* poſt plurium annorum hæſitationem, de non titulo fieri titulum, & beneficium ſuum facere poſſeſſorem triennalem pacificum contendat.

Et verò cur irritæ erunt & inanes impetrationes aduerſùs triennales factæ, quod ait regula, niſi Eccleſia illos velit iure præſcriptionis huiuſmodi ſua feciſſe beneficia? quæ, vt nec in incerto ſemper eſſe vult, ita nec vacare vltra præſcriptos iure terminos: & tamen non vult impetrari; ea repugnantia ſanè facit, vt velit etiam ea fieri poſſeſſorum, adeoque iam fieri titulum à regula approbatum. *l. vbi pugnantia. D. de reg. iur.* iuſtè porrò poſſidet, qui iure, vel Iudice authore poſſidet, dummodo non intruſus, non ſimoniacus, ſed bonæ fidei ſit, eoque Epiſcopo etiam poſt triennium exigenti, eſt titulus exhibendus.

Enimuerò ſi quis permutationem iniit cum alio, & dolo eum decepit, aſſerens capellaniam permutatam liberam eſſe à certis oneribus, quæ v. g. à multis annis non erant exacta, poſt annos ſeptem pacificæ poſſeſſionis Epiſcopus viſitans declarat oneribus ſubiectam, quare ob dolum petit reſcindi permutationem, ſeu nullam declarari, & ſibi ad priſtinum beneficium permitti regreſſum: opponit alter Regulam de triennali: negat hic eam obtinere, atque eſſe extra caſum regulæ; quæ de aduerſariis agit ex diuerſis collationibus, non de actionibus competentibus partibus ex ſuo ipſarum facto, quæ ſunt perpetuæ.

2. Dolo inductus regreſſum habet.

Benè itaque Rebuffus *praxi benef. l.* 3. *de cauſ. reſig. irritant.* refert dolum primo loco

inter

inter cauſas irritantes, & *n.* 9. inquit, *non iuuabitur ergo dolo promiſus decreto de pacificis poſſeſſoribus, vt ſcripſi n.* 355. *per tex. in c.* 1. 15. *q.* 6. *&c.* Itaque qui dolo eſt inductus ad reſignandum, regreſſum habet ad priſtinum beneficium. *Vt ibidem n.* 11. 12.

Quod ſi autem non dolo inductus ſum vt reſignarem, ſed paratus permutare, inductus ſum tecum, ſeu cum tuo beneficio id facerem, quod aſſerebas liberum; tunc dolus non dat cauſam actui; ſed tantum interuenit circa onus annexum negatum, vel dolo vel per ignorantiam etiam ſubricitum: non ergo ratio eſt vt tota permutatio reſcindatur, quæ tota dolo

3\. inita non eſt; ſed per formam actionis, quæ de euictione competit, præſtetur indemnitas: ſic actio in factum vel de dolo datur pro indemnitate: *l. rei.* 33. *D. de dolo*, pro eo quod intereſt: *l.* 18. *§.* 1. *ibid. l.* 1. *ibid.* prætor ſubuenit, ne *vel illis*, inquit, *malitia ſua ſit lucroſa, vel illis ſimplicitas damnoſa*: non ergo vlterius: atqui hic reſignans non habet quod accuſet quàm ſubricitum onus. ſed neque redhibitoria actio ob quidlibet vitium competit *l.* 1. *§. proinde. l.* 4. *in fin. l.* 49. *D. de ædil. edict. l.* 4. *C. eod. l.* 13. *in prin. D. de act. empt.*

Si permutationi dolus duntaxat interuenit præſtatur indemnitas.

4\. Quo in caſu etiam animaduertendum eſt Concil. Baſil. excipere legitimum impedimentum à præſcriptione triennali, atqui hic non potuit agere ante Epiſcopi inquiſitionem, qui antè non moleſtabatur, nec de oneribus ſciebat, vnde ab eo tempore curreret tantum ei triennium.

Impedimentum etiam à Reg. excipitur.

5\. Sed egit hic actor ſimpliciter ad reſciſſionem, & regreſſum, non ad indemnitatem, an ob talem concluſionem reiicietur? Sane *l.* 5. *&* 10. 11. *C. de reſcind. vendit.* indicare videtur actum ipſum doloſum reſcindi, ſed quaſi per exceptionem vlterius reſciſſionem temperari æſtimandum eſt, pro ea parte, qua dolus nocuit: itaque non malè inſtituta actio videtur, ſed exceptione temperanda, quæ eſt etiam æquitas.

Cui debetur tamen indemnitas agens ad reſciſſionem non reiicitur ſed temperatur petitio.

6\. Quod ſi autem non dolus probatur, ſed culpa tantùm vel excuſabilis etiam ignorantia, tunc minus quidem inſtitutæ actionis formula quadrat, ſed tamen æquitas læſo fauet.

Etſi tantùm culpa ſubfuit.

Itaque pronuntiandum crederem abſolui quidem à formula actionis reum, quatenus egit ad ſimplicem reſciſſionem, & admiſſionem deniuò ad renunciatum beneficium: ſed tamen ſimplicem permutationem redigendam ad compenſatoriam, ſub authoritate legitima, ſubricititi oneris, & eatenùs & non vlteriùs reſcindendum actum. Et maximè hæc, quia verſamur in cauſa beneficiali; in qua de plano, ſine figura iudicij proceditur. *Clem. diſpendioſam de iud.* & in quali valde officium Iudicis, & æquitas præualet: *Clem. ſæpe. §. interrogabit. de verb. ſignif.* vt ſupplere poſſit omiſſam clauſulam ſalutarem, eò cauſam per interrogationem ducendo.

7\. Quamuis autem eadem Clem. *ſæpe*, ait, *iuxta petitionis formam pronuntiationem ſequi debere*, id tamen idem eſt tantum, quod ait *c. licet X. de ſimon. vt iuxta iudicij formam, ſententia quoque forma dictetur*, vt (quod ibi agitur) alia forma pronunciationis ſit, cum ex denuntiatione, alia cum ex inquiſitione, alia cum ex accuſatione proceditur: non verò vt ea verbotenùs inuicem reſpondere debeant. Quare eadem Clem. *ſæpe* iunctim ita repetit, *ſententiam proferat etiam concluſione non factâ, prout ex petitione (non ſola ſed) & probatione, & aliis actitatis in cauſa fuerit faciendum.*

Neque ob id à forma petitionis deuiat forma pronuntiationis.

Sed & Paulus I C. *in l. bonum § aliquando, D. de ædil. edict.* valde æquè *aliquando*, inquit, *etiam redhibere mancipium debebit, licet æſtimatoria, id eſt, quantò minoris agamus* (idem vice verſa dicendum vt hic) & *licet æſtimatoria actum ſit, officio tamen Iudicis continebitur, vt reddito mancipio pretium recipiatur. vbi & gloſ. in verb. officio ſimilia citat.* 8.

Idque obtinet in æſtimatoria & redhibitoria.

CONSULTATIO III.

Beneficium irritè obtentum canonicè permutatum & alteri ritè collatum, an reuocatur?

Collatio beneficij requirentis ordinem ſubdiaconatus ex fundatione præuium, quamuis fundator non adiecerit pœnam nullitatis, quamuis via permutationis fiat, irrita fuit aut ſaltem irritanda, quæ facta fuit illum ordinem non habenti. *ex Concil. Trid. ſ.* 7. *c.* 3. *ſ.* 25. *c.* 5. *& decretalibus ab eo citatis*: *VVamoſ. conſ.* 18. *Azor. inſt. moral. part.* 2. *l.* 6. *c.* 5. *& ſeqq. & alij paſſim.* 1.

Collatio beneficij ordinem actu requirentis facta illum non habenti irrita eſt.

Cæterùm ſi ignorans ille fuerit incapax, adeoque deceptus à compermutante, debebatur ei regreſſus ad beneficium ſuum, cum alterius per ordinem & ætatem non erat capax.

Cum verò Capitulum ſeu collator, qui conditiones ſui beneficij noſſe debet, inhabili contulit, qui deinde cum alio habili permutauit conſentiente ei rurſus Capitulo, non eſt cur idem Capitulum aliquid poſſit queri; ſed imo poterat incidere in pœnas. *d. c.* 3. *& c. graue ibi citati*, ex priori quidem collatione, in ſecunda autem habili conferendo nihil peccauit.

Et collatio beneficij, quod inhabilis poſſidebat, facta habili, etiam ex cauſa permutationis omnino ſubſiſtit. Vitium enim inhabilis permutantis perſonale eſt, & beneficium non afficit, quod habili ritè iam & rectè collatum eſt. qui queri de qualitate beneficij non poteſt, cum eam ipſe habuerit, eiuſque tamen ſolius querela foret; *Rebuff. in prax. benef. de permutatione n.* 14. dummodo non fuerit fraudulenta, & beneficij de pertica permutatio, qualem Pius IV. reprobauit *conſtitutione quam refert P. Matthæus in Sept. decretal. lib.* 1. *t.* 15. *c.* 5.

Dum-

2. Dummodo culpa abſit:

Dummodo etiam hæc permutatio vltima, & collatio habili facta præceſſerit collationem Romanam. nam ſi ſecus acciderit, & beneficium apud inhabilem exiſtens Pontifex tanquam de iure, quamuis non de facto, vacans contulerit, aut in vim *d.c.3. d.c.graue* non carebit res difficultate.

3. Per ignorantiam non culpabilem.

Quod ſi ſine culpa ignorata fuerit ea qualitas ab vtroque primo permutante, contendi poſſet ex ratione & mente *c. vnic.de permut. in 6.* non fuiſſe locum collationi Pontificiæ. quod actus agentium non operentur vltra eorum intentionem; quæ fuerit, vt alter alterius aſſequeretur beneficium, nec aliter, aliàs, nec alio modo reſignaretur: & ſolent etiam ea verba in inſtrumentis permutationum expreſsè poni, & *d.c.vn.* effectum permutationes ſortiri omnes vult, quæ citra fraudem initæ ſunt. ſed abeſſe culpa vix præſumetur, niſi ex contraria fundationi poſſeſſione aut quod literæ fundationis alicubi delituerint, aut inſpici non potuerint, ſimiliue ex cauſa. cum quiſque ſcire debeat conditionem eius cum quo contrahit, multò magis rei ſuper qua contrahit.

4. Quæ etiam collatorem excuſat.

Quali caſu etiam Capitulum excuſare ſe poſſet quoad primam collationem, vt extra culpam & pœnam *d.c.3. & d. c. graue* eſſe videatur, & ſic in ſecunda collatione poſita è contrario in poſſeſſore inhabili culpa, & ſcientia qualitatis, quam non habebat, & beneficium exigebat; videri poſſet non ipſum Capitulum arctaſſe conceptam à partibus permutationem, ideoque cum in neceſſitate nemo præſumatur eſſe liberalis, aut donare; faciendo collationem, quam putabat neceſſariam, non excidiſſe iure collationis liberæ, quam habebat ad conferendum alteri cui luberet: dummodo à die ſcientiæ non ſit lapſum tantum tempus, vt deuolutioni locus factus fuerit. dummodo etiam Pontifex non contulerit iure præuentionis. ſed iterum non præſumetur Capitulum ignoraſſe qualitatem ſui beneficij, niſi præclaram ſuæ ignorantiæ cauſam probet. ante quam probationem neutri collationi à ſe factæ contradicere poſſe credetur: vt nec poterit, quod dictum eſt, compermutans qualificatus, cui nihil eſt ex ea qualitate incommodi; ſola itaque difficultas eſt à Romano prouiſo: grauis quidem ſi obtinuerit collationem à Pontifice ante vltimam à Capitulo factam habili.

De his quæ fiunt à maiori parte Capituli.

CONSULTATIO I.

De Regularibus in communi administratione malè verſantibus.

1. Regulares in communium rerum administratione malè verſantes, vt ſuſpecti ſuffragio impoſterum priuari poſſunt, & administratione, voce actiua & paſſiua ad biennium in rem ſuam quid vertentes, aliiſque pœnis.

QVidam regulares canonici vbi ex more cœnobij bona communibus ſuffragiis adminiſtrantur, cum agricola pacti ſunt ſe curaturos vt prædium ei locaretur, ſi extra rationes monaſterij ipſis in rem ſuam certa ſumma daretur; qui eam addixit Prælato inſcio, & ſoluit; iique in vſus ſuos verterunt: quæritur quid de his iure ſit ſtatuendum?

Duo vitia in hunc actum concurrunt; alterum infidelis adminiſtrationis; alterum tranſgreſſionis votiuæ paupertatis.

Itaque cum adminiſtratores rerum Eccleſiæ tutoribus & curatoribus comparentur, & Eccleſia minorenni, ad illiuſque modum debeat ſeruari illæſa; *c.1.X.de in integ.reſtit.*

Leges autem ſuſpectum tutorem, non ex fide gerentem, fraudulenter in rebus pupillaribus verſantem, eas in vſus ſuos vertentem puniunt dupliciter, ciuiliter, & criminaliter: ciuiliter: vt præter reſtitutionem eius quod in rem ſuam vertit, ſeu quomodocumque pupillo damnum dedit, *l.in princ.l.1.§.fin.l.2.§.fin. D.de tut.& rat.diſtrah.l.quicquid.7. C.arb.tut.* remoueatur ab officio: §. *nouiſſimè inſtit. de ſuſpect. tutor. l. tutor. §. nunc videamus. D. eod.* criminaliter autem; vt ob fraudes à Iudice grauiter puniatur: *l.1.§.ſi quis.D. eod.§. libertus inſtit. eod.* quod autem dicit *d.§.ſi quis* grauiter, propius exprimit lex *niſi C.de adminiſt. tutor.* vt ſit arbitrio præſidis puniendus; adeoque expenſis omnibus circumſtantiis, & præſertim rei in vſum ſuum verſæ, & damni dati quantitate ponderatâ.

Ad eandem rationem adminiſtratores Eccleſiaſtici in officio malè verſantes omnimodo ſunt puniendi. *c.quicumque.12. q.4.c.2.12. q.2.l.iubemus.§. œconomos. C.de ſacroſanct. Eccl.* adeò vt & ſuperior fraudulenter, & prodigè adminiſtrans, etiam Abbas, ab adminiſtratione amoueatur. *c.ea quæ. X.de ſtat.monach.c. in ſingulis ibid.* quæ cc. etiam in regularibus Canonicis obtinent. *d.c.in ſingulis.§.hoc ipſum.* atque ita remoueri etiam poſſunt regulares hi fraudulenti impoſterum, vt ſuſpecti tutores; ſi ſoli vt œconomi, gerant negotia, ab officio: ſed ſi communiter; à communibus deliberationibus ſuper rebus cœnobij adminiſtrandis, & elocandis, vt in iis ſuffragium deinceps ferre non poſſint. 2.

Et pecunia corrupti tanquam proprietarij puniri.

Super 2. actus conſideratione dicendum eſt in omnibus religioſis affectatam proprietatem eſſe punibilem; *c.non dicatis.12. q.1.c. monachi. c.cum ad monaſterium. X.de ſtatu monach.* etiam in canonico regulari: *c. ſuper quodam. X. eod. d. c.monachi verſ. quod etiam de vniuerſis religioſis præcipimus obſeruari.* quod tam rigidè aliquorum Ordinum inſtituta accipiunt, vt ſicut D.Auguſtinus *in d. c. non dicatis*, *certum eſt*, inquit, *noſtræ congregationis fratres nihil habere, poßidere, dare, vel accipere ſine Superioris licentia debere*; & D.Benedictus *in reg.c.33. ne quis præſumat aliquid dare, aut accipere ſine iußione Abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omninò rem, codicem, neque tabulas, neque graphium, ſed nihil omninò*: vt etiam votum paupertatis offendatur re quamuis exiguâ, in proprietatem ſumptâ, ſed tamen ex quan-

ex quantitate ſurgit veniale tantùm, ſecundùm benigniorem ſententiam; aut mortale peccatum: illud ex exigua; hoc ex notabili. atque hanc quidam ad aureos vnum vel duos ſaltem extendunt; eam ſummam omnium cenſura præſtare grauem materiam mortali peccato tradit Thomas à Ieſu *in comment. de ſtatu monach. p.3.c.6.* vbi *ad fin.* etiam reſoluit in mortale incidere plures etiam religioſos ſimul notabilem quantitatem ſibi ſumentes, quę diuiſa ſingulis non eſſet nôtabilis quantitas: quia ſinguli ita peccant, ac ſi totam ſibi ſolis ſumerent. cui accedit, quod fraus ſingulos fraudulenter agentes, vt generatim delicta, obligat in ſolidum. & refutat excuſationem reorum, quod res conuentus ſint communes; quia negat ita eſſe communes, vt inde quis ſibi ſumere poſſit, cui, & prout lubet; ſed tantùm prout Superiori placuerit diſtribuere. *ex d.c.non dicatis in fin.*

De pœnis eorum qui vitium proprietatis committunt ne multis dicamus: eas perſequitur idem Thomas à Ieſu *in comment. vbi ſu-*
3. Et vt fures. *prà, p.2.c.2.* & imprimis ex D. Auguſtino *ibid. & p.1.c.vlt.in fin.* et citat verba ex regula, quæ deſunt in Decreto, *in d. c.non dicatis. ſi quis*, inquit, *rem ſibi collatam celauerit, tanquam fur erit iudicandus.* quæ verba *d.c.2.* ſic transfert; *furti iudicio condemnetur*: ſicut lex
4. Pro furti quantitate. *1.§.pen. D. de tut. & rat. diſtrah.* dicitur tutorem, qui intercepit pecuniam pupillarem, furti teneri. adeoque vt in fure pro quantitate furti
5. Ab altari & ſepultura arceri. exarcerbantur pœnæ; ſic & in hoc caſu ſtatuendum eſt. 1. ab altari & ſepultura remouet huiuſmodi reos *d.c. monachi*, & Canonicos etiam regulares *d.c.ſuper quodam.* & 3. *d.c.cum*
6. Monaſterio expelli. *ad monaſterium*, monaſterio expelli, nec niſi pœnitentes ſecundùm monaſticam diſciplinam recipi mandat, & mortuos itidem à ſacra ſepultura arceri, & refert D. Gregorium
7. Ob quam quantitatē? in Dialogis ita feciſſe: ſcilicet *c.55.* vt citat Thomas *à Ieſu d.c.2.* illiuſque verba refert, ex quibus conſtat ob tres ſolùm aureos monachum ab eo in ſterquilinio ſepultum. additque *ex Nauarro* apud Carthuſianos idem fieri ob duodecim denarios: apud Diſcalceatos inſuper abdi viuos in carcerem duorum menſium. & ex conceſſione Sixt. V. Greg. XIII. Clem. VIII. reorum expulſionem, ſi non
8. Proprietarios Tridēt. ſuffragio priuat per biennium. emendentur: conformiter ad *d.c.cum ad monaſterium.* Tandem Concil. *Trid.ſ.24.de regular.c.2.* priuat per biennium voce actiuâ & paſſiuâ religioſos proprietarios, atque inſuper mandat iuxta ſuæ Regulæ, & Ordinis conſtitutiones puniri.
9. An vlterius poſſint? Quod porrò quæritur an huiuſmodi vocis priuatio fieri poſſit perpetua, aut ad diuturnius ſaltem tempus? reſpondendum eſt, 1. ſi regulæ aut Ordinis conſtitutiones id inſuper permittant ſtatui in huiuſmodi proprietarios; id fieri poſſe: ſin minùs; ex capite infidelis adminiſtrationis remoueri, vt tutorem ſuſpectum, perpetuò poſſe ab adminiſtratione; vt de œconomis & Abbatibus ſupra diximus; non autem generatim perpetuò priuari voce actiuâ & paſſiuâ; vt ex capite proprietatis priuat Trident. *d.c.2.* ad biennium, quia communis regula traditur per Iudicem pœnam priuationis non poſſe imponi, vbi in iure expreſsè non imponitur; ſed quoad deliberationes communis adminiſtrationis rerum Eccleſiaſticarum per ſuffragia dirigi conſuetæ, priuari poſſunt perpetuò, vel ad plures annos, vt de tutore ſuſpecto iure expreſſum eſt. 10.

Aut tanquã coniunctis curator eis dari. Niſi fortè ſuperiori benignè placeat conſiderare, quod dicitur in *l.ſi tutor. D. de ſuſpect. tutor.* vt ſi aliquo vinculo neceſſitudinis tutor pupillo coniunctus ſit, curator ei potius adiungitur, quam notatâ fide & exiſtimatione remoueatur: adeoque cum religioſi quilibet eâ neceſſitudine monaſterio coniuncti habeantur, ac ſi eſſent filij; potius benè increpiti, ac aliàs correcti; aliquem prudentem ac ſeniorem habeant, qui in huiuſmodi deliberationibus inſtar curatoris eis adiungatur, cum eoque deliberationes, & ſuffragia ſua communicent. 11.

Et emendati recipi? Præſertim ſi dolentes pœnituerint, & ſecundùm diſciplinam regularem emendari voluerint. quo caſu *d. c. cum ad monaſterium.* & excommunicatos, & expulſos in gratiam recipit.

De rebus Eccleſiæ non alienand.

CONSVLTATIO. I.

De bonis minorum quibuſcum Eccleſia comparatur non alienandis.

CVm de genere prohibitorum ſit per Orationem Imp. Seueri (cuius ſubſtantia extſtat *in l. 1. D. de reb. eor.*) minorum prædia vendi; ad poſſeſſorem, qui in exceptione ſe fundat, ſpectat probatio rationum ob quas velit aſtruere legitimam eſſe alienationem. *l. 16. in verb. emptor. ſi probare potuerit. C. de præd. min. l. 13. verſ. qui à pupillo emit, probare debet tutore authore, lege non prohibente ſe emiſſe. D. de publ. in rem act.* 1. Prohibita cum ſit alienatio ritè factam poſſeſſor debet probare.

Licitum verò demùm eſt diſtrahi prædia minorum his tribus legitimè concurrentibus; neceſſitate, Iudicis decreto, & authoritate tutorum. Quæ deinceps examinanda ſunt, an in alienatione de qua agitur, interuenerint. Nam de læſione nihil attinet dicere, quia *ſuperuacuum eſt*, inquit, *l. 11. C. de præd. min. de vili pretio tractare, cum Sc^ti. authoritas retento dominio alienandi viam obſtruxerit.* 2.

Examināda neceſſitas. Neceſſitate comprehenditur æs alienum, quod ſolui debet, & aliter non poteſt. *Ob æs*, inquit, *l. 12. C. de præd. & aliis reb. minor. alienum tantùm cauſâ cognitâ Præſidiali decreto, prædium ruſticum* (de eo enim Oratio egit, interpretatione, poſtea ad vrbanum extenſa *l. 22. & vlt. C. de adm. tut.*) minoris diſtrahi permittitur

titur *d.l.* 1.*§ ſi as, Pratori enim non liberum arbitrium datum eſt diſtrahendi res pupillares, ſed ita demùm ſi vrgeat as alienum. D.de reb.eor.*

Æs alienum requirit Oratio: & tantum, vt ex rebus cæteris non poſſit exolui. Pupillare debitum hîc non fuit, ideò quod Actorum mater nata, & coniugata fuerit Antuerpiæ, adeoque huius vrbis iure ipſa hæredeſque ipſius mariti ſeu familiæ debitis non obligabantur; ſed repetere integram dotem, præferrique creditoribus poterant, prout non hic tantùm; ſed & in Parlamento Mechlinienſi, & in Concilio Brabantiæ iudicatum eſt ſæpius.

Tantum autem eſſe æs alienum, vt ex cæteris rebus ſolui non poſſit, ſciri non poteſt, niſi confecto ſtatu, & bonorum inuentario; in quo ad bilancem bonorum expendantur onera, debita ad nomina, & credita: & quorum momenta præponderent; quorum nihil hic factum eſt.

Neque id neceſſarium nón eſſe probatur per *l.magis puto. §. imprimis. D. de reb. eor.* in verbis; requirat ergo *neceſſarios pupilli, vel parentes vel libertos aliquos fideles, vel quem alium qui notitiam rerum pupillarium habeat, aut ſi nemo inueniatur aut ſuſpecti ſint qui inueniuntur, iubere debet edi rationes*: quaſi non aliter rationes ſint edendæ, quàm ſi aliunde inſtructio haberi nequeat.

3. Facto inuentario, exhibito, &c.

Sed aliud dicit lex, aliud intenditur: non dicit lex non aliter edendas rationes; minus dicit quod intenditur confectas non eſſe debere rationes, ſynopſin, repertorium, ſeu inuentarium: quippe omnimodo illud tutoribus præcipitur; alioquin in dolo eſſe dicuntur, & contra eos in litem iuratur. *l. tutor. qui D.de adminiſtratione tutor.* vbi & illud omninò inculcatur, *nihil itaque*, inquit lex, *gerere* (minimè omnium ergo ad alienandum decreta poſtulare) *ante inuentarium factum, eum oportet, niſi id quod dilationem nec modicam expectare poßit.*

Procul dubio ergo confectum erat in caſu iſtius legis inuentorium, & à tutoribus Prætori exhibitum. ſed cur ergo iubet prætor edi? ratio in verbis his eſt; *requirere debet qui ſe inſtruat de fortunis pupilli, nec nimium tutoribus vel curatoribus credere, qui nonnunquam lucri ſui gratia aſſeuerare prateri ſolent neceſſe eſſe diſtrahi poſſeßiones, vel obligari.* Prætor ergo neceſſarios pupilli, alioſque qui notitiam rerum pupillarium habent, examinat ſuper fide tutorum qui æs alienum allegant, nec eis inox ſuper eo, quamuis titulo tenus allegatò, *vt ait d.l.5.§. ne tamen*, & in inuentarium relato, credit, ſed diſquirit, per eos, qui notitiam habent, aut ſi tales non inueniuntur, *iubere debet*, inquit lex, *edi rationes, itemq; ſynopſin bonorum pupillarium* (quo fine? ſequitur;) *aduocatumq; pupillo dare, qui inſtruere poßit Pratoris religionem; an aſſentire venditioni debeat.* antea ergo tutores apud Prætorem rationes, & bonorum ſynopſin propoſuerunt: ſed edi eas Prætor aduocato pupilli iubet; qui examinet, tanquam à Prætore conſtitutus tutorum in hac cauſa aduerſarius.

Edere enim eſt aduerſario copiam facere *l.1.l.6.§.edi.D.l.3. C.de edendo.* Nihil ergo hęc lex aſtruit eius rei, ad quam ea diuertitur; ſed ratum illud manet, ſine ſtatu & bonorum inuentario ſciri non poſſe conſtitutionem domus mortuariæ; credita, debita, expendi quæ exuperent; an alienationem requirant. Prætori ergo conſtare de iis non poteſt, quæ ſciri ſine inuentario non poſſunt.

4. Poſt cauſæ cognitionem decreto opus.

Itaque (quod ad ſecundum requiſitum pertinet) cauſæ cognitio accedere; & præcedere decretum debet. quod latè & variè Vlpianus diſcutit in *d.l.5.§.ſi pupillus. §. quarere. §. idem Prator. §. ſed ſi. §. imprimis. §. requirat. §. ne tamen § ſi as. D.de reb. eorum*, vbi ea in re Prætoris vigilantiam iterùm atque iterùm, & ſæpius inculcat, & ſpeciatim, *nec non*, inquit, *illud vigilanter obſeruare debebit, ne plus accipiatur ſub obligatione pradiorum fœnoris, quam quod opus ſit ad ſoluendum as alienum, aut diſtrahendum arbitrabitur: ne propter modicum as alienum magna poſſeßio diſtrahatur.*

5. Aliàs manet pupillis dominium & vindicatio.

Oratio etiam Seueri addit ſalutarem pupillis hanc clauſulam: *manente pupillo actione, ſi poſtea potuerit probare obreptum eſſe Pratori.* quam Vlpianus *d.l 5.§. manet*: ſic explicat; *ſed videndum eſt vtrum in rem, an in perſonam dabimus ei actionem; & magis eſt vt in rem detur, non tantùm in perſonam aduersùs tutores ſiue curatores.*

In ſignum euidentis nullitatis ex omiſſa cauſæ cognitione, & dominij à pupillis in emptores non tranſlati: ſine quo non procedit rei vendicatio, quæ hic pupillis conceditur. *d.l.5.§. ne paßim Senatuſconſulti authoritas*, inquit, *l.11.C.de prad.minor. retento dominio alienandi viam obſtruxit l.16.eod. l.5. C. eod.l. cum hi.§ ſi Prator. D.de tranſ ſi Prator*, inquit, *adiim citra cauſa cognitionem tranſigi permiſerit, tranſactio nullius erit momenti. Pratori enim ea res quarenda commiſſa eſt non negligenda nec donanda. Sed etſi non de omnibus inquiſierit qua oratio mandat, hoc eſt, de cauſa, de modo, de perſonis tranſigentium, dicendum eſt, quamuis de quibuſdam quaſierit, tranſactionem eſſe irritam.*

6. Nullitas ex præſcripto Iudicis omiſſo, & cauſæ cognitione.

Quæ nullitas multò magis procedit, ſi non contra ius tantùm, ſed & iuſſum Iudicis proceſſum ſit. *l.7.D.de reb eor.§.ſi prator* in verbis, *& mea fert opinio eum, qui aliud fecit, quam quod à Pratore decretum eſt, nihil egiſſe. c. cum dilecta de reſcript.*

Porrò in hac cauſa nulla cauſæ cognitio adhibita eſt, ſed ad ſolùm libellum permiſſa vendi quadraginta ſex bonaria ſiluarum, paſcuorum, & aruorum, ſiue terrarum arabilium, nullo præuio, vt dictum eſt, ſtatu aut inuentario, cum etiam nullum debitum pupillare exiſteret ſed paternum dumtaxat. & quamuis fuiſſet pupillare (quod non) quoad quantitatem debiti obreptum eſſe, vel ſolus effectus docet, cum ſtatim atque maiorennis factus eſt eorum frater N. & cepit ipſe negotia excutere, & dignoſcere, impediuit alienationem deſtinatam, & in eodem prætenſo decreto, cuius

vigore diſtractum eſt prædium controuerſum, permiſſum duodecim circiter bonariorum, quæ ab alienatione, & interitu, ſeu iactura præſeruauit. Vnde liquet quam contra *totam d.l.5. & ſpecialiter contra d. verſic. nec non illud vigilanter*, proceſſum ſit. Cauſæ autem cognitio, non in allegatione & auditione, ſed inquiſitione & probatione conſiſtit. quare *l.6. C.de præd.minor.* inquit, *venditio delato ad præſidem prouincia libello fieri non potuit: cum ea res confici aliter non poſſit niſi apud acta cauſis probatis*, quæ venditionis neceſſitatem inferant, & decretum ſolemniter interponatur, hic autem nihil apud acta probatum eſt.

Proceſſum etiam eſt contra formam ſpecialem per ſententiam Concilij Brabantiæ datam 24. Septembris 1604. præſcriptam, vt ſcilicet prætenſi tutores poſt factam diligentem informationem ſuper ſtatu & conſtitutione hæreditatis, tractarent prout minoribus vtiliſſimum foret, ideoque ſtatu non confecto, bonorumque repertorio, rerum debitarum, & nominum inuentario, ſubſequitur nullitas, de qua *d.l.7.§.ſi prater verſic.& mea fert opinio d.c. cum dilecta. X.de reſcript.*

7. Omiſſa excuſſione mobilium.

Accedit quod Oratio Seueri, tunc demùm prædia diſtrahi permittit, cum æs alienum tantùm erit vt ex rebus cæteris non poſſit exſolui. *d.l.1.verſ. Quod ſi fortè.* & in hoc negotio omninò è contrario actum eſt, nam omnia mobilia, omnia credita, nominaque actiua & immobilia acquiſita prius ante omnia ſoluendis debitis impendi debebant, & tum demùm auita prædia.

8. Vt vltimo ad immobilia deueniatur, & inter hæc ad auita.

In auita enim cadit affectio *l.lex 21. C.de admi. tut.§. nec verò.* ob quam pleriſque locorum conſuetudinibus retractus gentilitius inductus eſt. & in *c. conſtitutus. X. de in int. reſtitut.* probatus, & ex ſacris literis deductus, *quas citat Tiraquell. in præfat. ad retract. gentilitium. n.7.* vbi etiam *poſt Lucam de Penna ex D.Hieronymo* docet, antiqui teſtamenti tabulis illicitam fuiſſe patrimonialium bonorum alienationem. Adeoque quando ineuitabilis neceſſitas vrget, ſaltem non niſi vltimo loco ad ea deueniendum eſt. Vnde & multis in locis per conſuetudines, ſicut feuda, in ſubſidium tantùm, ad ſoluenda debita tenentur, cum mobilia, credita, & conquæſtus non ſufficiunt.

9. Probatione cauſarum nō leui informatione opus.

Friuolum autem eſt quod contenditur informationem præceſſiſſe, quia in libello prætenſorum tutorum narretur ſcabinos eſſe informatos, & ſuper eo quaſi ab illis agnito, ſecutum ſit prætenſum decretum: quia dicit *d. l 5.§.imprimis.11. non oportere nimium tutoribus vel curatoribus credere*, quin nec narratiua verba probant. adeò vt Pontifex in *Clem. literis de prob.* de iis mandet narratiuis ſuarum literarum tantùm credi, quæ coram ipſo geſta ſcribuntur. quod nec ipſum quidem in Gallia ſeruari tradit Bugnion *des loix abrogées l.2. ſec. 144.*

10. Nō alienandum ad pretiū bene collocandum.

Nec hæc iuſtificat quod cauerint ſcabini, vt id benè collocaretur, quod ſuperforet: quia eo in caſu dicit *d.l.5.§. ſi æs alienum non interueniat, tutores tamen allegent, expedire, hæc prædia vendi, vel alia comparari, vel certè iſta carere, videndum eſt an Prætor eis debeat permittere, & magis eſt ne poſſit. Prætori enim non liberum arbitrium datum eſt diſtrahendi res pupillares, ſed ita demum, ſi æs alienum immineat*, Quamquam in caſu præſenti, vt in caſu *d.§.* nulla erat vtilitas, quæ ſuaderet vendi prædium auitum; vt ex pretio reſiduo compararetur nouum periculis euictionum, aliiſque obnoxium.

Malè etiam argumentatio procedit ex *l. ſciendum de verb. obligat.* quod generaliter inquit Vlpianus, ſi quis ſcripſerit ſe fideiuſſiſſe, videri omnia ſolemniter acta. *l. ſciendum de verb. obligat.* & dum dicitur promiſit Titius Sempronio, præſumitur quod promiſſionem præceſſerit interrogatio: ergo etiam ad interpoſitionem decreti Iudicis inſtructio. 11. Non præſumi ſolemnitates.

Quia hæc ſolùm procedunt cum natura contractus id infert: & hoc eſt quod Doctores dicunt ſolemnitatem intrinſecam præſumi, non autem extrinſecam. Intrinſeca autem eſt, quàm prolatorum verborum natura neceſſario comprehendit, & ſine qua verificari non poteſt verbi ſignificatio. quæ latè examinat Menoch, *de præſump. lib.3. præſumpt.132. vbi, & n.28. & ſequentib.* extrinſecas ſolemnitates non præſumi docet: & nominatim non interueniſſe præſumi in alienationibus prædiorum minorum, vel Eccleſiæ, probaturque per *l.quacumque.§. vlt.de publiciana in rem act.l. ſi ita ſtipulatus.§ Chryſogonus. D. de verb. obligat:* & fauet ratio, quod ſolemnitas extrinſeca ſit quid facti; & facta non præſumantur. quam præſumptionem, nec curſu quidem 40. annorum induci cum de alterius præiudicio agitur, & pars altera negat interueniſſe, voluit Villagut. *de reb Eccl.mal. alien.lib.2.c.5. n.71.& ſequentib.Menoch.vbi ſupra.*

Quod porrò ſpectat ad alteram partem ſecundi requiſiti, decreti ſcilicet: exigitur magiſtratus ille, ad quem ſpectat de alienatione prædij minoris decernere. 12. Opus decreto magiſtratus.

Sed hîc à magiſtratu competenti interpoſitum non eſt decretum; adeoque tanquam à non magiſtratu, à non Iudice factum nullius momenti eſt, quod actum eſt. *l.1.2.3.4.C.ſi à non competente Iudice.* 13. Competens.

Tertium requiſitum eſt vt accedat veri tutoris authoritas. *VVeſemb latè & multos allegans in paratitlis n.5. cod. vnde qui neque* inquit, *l.8. D. de reb.* eorum, *tutores ſunt ipſo iure, neque curatores, ſed pro tutore negotia gerunt, vel pro curatore; eos non poſſe diſtrahere res pupillorum vel adoleſcentium, nulla dubitatio eſt.* 14. Tutoris authoritate.

Huc pertinet ſtatutum B. vt bona minorum immobilia alienari non poſſint, niſi cum interuentu ſeptem tutorum iuratorum, qui iurent minoribus ſatius eſſe prædia diſtrahi.

Quod quidem ſtatutum ſummam rationem habet vt cautè procedatur in prædiis minorum diſtrahendis; fundamentum verò, atque originem fortè *in d.l.5.§. requirat ergo neceſſarios pupilli. D.de reb.eor.*ſed precioſiorem obſeruantiæ neceſſitatem ſtatutum iuri adiungit. affir-

affirmatiuè enim tantùm ius commune procedit, requirat neceſſarios pupilli, &c. ſtatutum negatiuè, non aliter prædia minorum alienari poſſint; quàm ſeptem tutoribus interuenientibus, &c.

15. Statuti ſtricta obſeruantia. Quæ forma ſtatuti præſertim negatiuè concepta, ſi præcisè non obſeruetur, cum ſit eſſe rei, inficit atque nullum reddit omne negotium quod ſecus geſtum erit. *quæ eſt vulgaris DD. concluſio in & per l. non dubium. C. de legib.* ex eademque lege generalius deducitur, & ſpecialius infertur *ex l. 11. C. de præd. minor. l. 16. l. 5. C. eod.*

Et quia forma ſtatuto, vel Principum edicto ad malignitates euitandas requiſita, ſubſtantialis eſt: ſi ad amuſſim non ſeruetur, actus corruit; eiuſque omiſſio in qualibet etiam minima parte actum reddit nullum. *l. Iulianus. § ſi quis. D. ad exhib. ibi Bald. in l. comparationes. C. de fid. inſtrum. & in l. humanum. C. de legib. Decius conſil. 455. n. 4. Pariſ. Conſil. 19. vol. 2. Rolandus à Valle conſ. 30. vol. 3. n. 1. & ſeqq.* eſtque ita indiuidua, vt eius diuiſio actum corrumpat. *Bald. in l. ſi ſeruus. D. ſi quis cautio.*

16. Quamuis contradicto iudicio non firmati. Quod autem contenditur *per l. 34. D. de legib.* ad inducendam conſuetudinem requiri, vt contradicto aliquando iudicio firmata ſit, valde erratur. neque enim id dicit lex requiri, ſed per id firmari: quod firmatur, præexiſtit: & reuera ſententia declarat potius conſuetudinem quæ eſt, quam faciat eam, quæ non eſt. *bene Buſius ad l. 32. n. 5. poſt Barth. & Iaſon. ibid. Gail. lib. 2. obſeruat. 31. n. 8. Mynſing. lib. 6. obſeruat. 41. n. 15.*

17. Nec emologati. Emologatio autem Principis nullo iure requiritur; ſed ſufficit populi conſenſus. *d. l. 32. D. de legib. l. 3. C. de longa conſuet.* quare & in perpetuo edicto *anni 1611. articulo 1.* omnes locorum conſuetudines mandantur Curiæ tranſmitti, vt poſt examen emologentur. non quia non obligent; ſed, vt dicit edictum, vt probationum ſumptus vitentur: quod autem probandum indicitur, vtique, ſi probatum erit, vires habet.

Omittimus plura alia, quæ DD. ſub pœna nullitatis in huiuſmodi alienationibus requirunt. quali octo recenſet Afflictus *deciſ. 249. ex vniformi concluſione Concilij. cui etiam conſonat deciſio* 87. quæ hic non interueniſſe, ex cauſæ deductione patet.

Sed illud ante omnia requiritur, vt alienationem neceſſitas, inquiſitio, & decretum magiſtratus, & quæ eo ſpectant, præcedant. *d. l. 1. D. de reb. eor. in verbis. Tunc prætor adeatur qui pro ſua religione æſtimet. d. l. cum hi. §. ſi Prætor. D. de tranſact. l. lex quæ tutores. C. de adminiſtrat. tutor. in verbis; ne liceat vendere niſi fortè hac neceſſitate, & lege*, & infra; ſcilicet, per inquiſitionem Iudicis, & probationem cauſæ, interpoſitionemque decreti.

Et infra; *iam ergo venditio tutoris nulla ſit ſine interpoſitione decreti. l. ſi pupillor. §. 1. D. eod. & notatur in l. cum lex D. de fideiuſſoribus. & in d. l. ob æs. Afflict. in d. deciſ. 249. ad fin.* ſed & præuia hæc ſint oportet. *§. tutor. inſtitut. de author. tutor. in verb. poſt tempus verò vel per Epiſtolam interpoſita tutoris authoritas nihil agit.* è contrario hæc venditio prædij controuerſi inquiſitionem, & Iudicis decretum præceſſit.

Reliquum eſt vt paucis ſoluantur obiecta.

Prima obiectio eſt illa, quod bona minoribus cum maioribus communia alienari poſſint, & prouocante maiore debeant.

18. Bonorũ minorum communium diuiſio permiſſa ſed nõ in alios alienatio. Ad neceſſitatem quidem alienandi ſpectat diuiſio bonorum communium. *l. 1. §. ſi com. l. 5. §. fin. l. ſi pupillor. D. de reb. eor. omnes. l. 17. C. de prædiis & aliis rebus minor.*

Sed Seueri Oratio *in d. l. 1.* id non ſimpliciter permittit; ſed his tantùm verbis vtitur; *ſi communis res erit, & ſocius ad diuiſionem prouocet, nihil nouandum cenſeo*, id eſt, nihil noui iuris ſtatuo, non nouo iure vtetur minor, ſed communi, quod eſt in *l. fin. C. communi diuidundo* ne quis inuitus in ſocietate, vel communione detineatur.

Diuiſio hæc alienationem continet eatenus, vt cum duo v. g. prædium integrum vtrique indiuiſum poſſident, diuiſione factâ ſinguli medium in ſolidum poſſideant, alienato iure, & in ſocium tranſlato, quod in altera media minor poſſidebat, provt vice verſa minori altera pars obuenit.

Vlterior vel in tertium alienatio nullibi permittitur. & hoc eſt quod dicit. *§. final l. 5. D. de reb. eorum. communia*, inquit, *prædia accipere debemus ſi pro indiuiſo communia ſint* (vt ſcilicet obtineat d. §. ſi communis) *cæterum ſi pro diuiſo communia ſint ceſſante oratione* (ſcilicet illius parte quæ eſt in §. ſi communis) *decreto locus erit*, id eſt, Prætor adiri debebit, vt decernat iuxta priorem partem Orationis. nam quod *excepit Oratio*, inquit, *l. 8. D. de reb. eor. ad hoc tantùm pertinet, vt permutatur communio.*

19. Minor autẽ ad diuiſionẽ non poteſt prouocare. Quod ſi autem factâ à maiori prouocatione, res non erit diuiſibilis; non eſt aliud ius pro minoribus quàm pro maioribus conſtitutum; ſed aut ſeruare oportebit l. ſancimus §. *ne autem. C. de donat.* aut quod *poſt Baldum & Iaſonem* tradit Weſenbecius *in paratit. ff. communi diuidundo. n. 5.* vt ſcilicet aut vni addicatur res, & alteri pretium; aut diſtrahatur, ad maiorem vtriuſque vtilitatem: prædium porrò hoc ſatis erat diuiduum; ſi ad diuiſionem prouocati minores fuiſſent, nec prædium commune erat, niſi inter minores.

Si pupillorum, inquit *d. l. 7.* ſint communia *prædia, qui diuerſos tutores habent, videamus an alienatio locum habere poſſit, & cum prouocatiò neceſſaria ſit, puto alienationem impediri: neuter enim poterit prouocare; ſed ambo prouocationem expectare. Item ſi eoſdem tutores habeant, multò magis quis impeditam alienationem dicet.*

20. Traditio à maiore facta rei à minore venditæ an præiudicet? Quod autem eorum aliquis maior factus emptorem inueſtiuerit, non prodeſt, ob rationem *d. l. non dubium. verſic. ſed & ſi quid fuerit ſubſecutum C. de leg.* & propter calliditatem aduerſarij *l. 3. §. ſi quis verſic. Celſus igitur. D. de minor.*

Denique quia geſta in conſequentiam præceden-

cedentium actuum non inducunt ratificationem; ſed initium inſpiciendum eſt, *d.l.3.§. ſcio.& ibi Cuiac.* quod duobus notabilibus arreſtis in ſimili caſu iudicatum eſſe refert Papon. *arreſt.l.16.tit.1.arreſt.5.* & docet Coſtal. *in aduerſariis ad d.l.3.* ex contractu in minore ætate inito, & traditione in maiori ætate ſecuta, reſtitutionem non impediri, quia per eam ratificatio inducta non ſit.

21. Euictionis promiſſio reſtringitur ad ſingularum ratam.

Malè autem dicitur, euictionis promiſſionem maiorem vim habere, quàm contractus ex ſe habeat; quaſi id doceat Oldendorp. *claſſ. 4.act.1.fol.485.* verba eius ſic habent; *vigilabit emptor, vt paciſcatur cum venditore addiq; faciat inſtrumento; teneri eum de euictione tam proprietatis quàm poſſeſſionis, cum alioquin non niſi de euicta proprietate conueniri poſſet. l.2.§.vacua.ff.de actio.emp.*

Æquè à iure deuiat quod plures euictionis promiſſores amplius quam pro rata rei venditæ contendantur obligari. id enim eſt contra *l.2.§.ex his D.de verb.oblig.l.4 §.Cato.§.16 qui. eod.l.2.C.de act.hereditt.l.pacto.26.Cod.de pactis.* tot enim ſunt ſtipulationes, quot perſonæ, quæ faciunt partes.

Et porrò quia in contractu nullo omnia concidunt, quæ in eo fundantur; ex venditione non ritè facta, ſed quam leges irritam habent, nulla euictio debetur, etiam ſtipulatione de euictione interueniente. *l.non dubium. §.ſed etſi.§. ſecundum. C.de legib. Fab. de mont. in tract.empt.& vend 6.q.pr. n.53. Modeſt. Piſt. conſil.46.n.3.p.2.* ſi tamen tutor rem ſuam obligarit, pignus tenet. *l.9.C.de præd.min.*

22. Reſtitutio intra quadriennium petenda.

Tertia denique obiectio eſt quod reſtitutio in integrum peti debeat intra quadriennium poſt maiorem ætatem, & quod per lapſum quinquennij inducatur tacita ratificatio alienationis ſine decreto factæ.

23. Non tamen cum contractus nullus eſt.

Quod ad reſtitutionem quidem attinet, eâ opus non eſt, quando contractus ipſo iure nulli ſunt; ſed tum demum quando mero iure ſubſiſtunt, ſed reſcindi petuntur. *l.ſi 11. C. de præd.minor.* moribus quidem noſtris peti ſolet, ad abundantiorem cautelam.

Cum ergo non ſatis diu ſuperatâ ætate alteri vllatenùs non poſſit opponi lex *vlt. C. ſi maior factus lib.5.* ſequitur propter nullitatem reſtitutione in integrum opus non habere, illiuſque tempora ei non eſſe lapſa.

24. Sed aduersùs quadriennii lapſum datur reſtitutio.

Quod verò attinet ad P. alterum Actorum, ingenuè faſſus is eſt ſe ætatem ſuperaſſe, ſed hodie tempora reſtitutionis in integrum non ſeruari conſtat, per ea quæ tradit Mynſing. *obſeruat. l.1.obſeruat.51. Philibert. Bugnion. des loix abrogées lib.1.ſatyr.38. quod & Curia Pariſ. probatum eſt die 19. Martij anni 1594. vt refert ille.* vt & in Conciliorum formulari reſtitutionum in integrum ſolet ſemper etiam poni lapſus temporum. vnde nec valde intereſt an verè tempora reſtitutionum currant, & obſeruentur, an ex formula ordinaria reſtitutio detur. nam effectus coincidit, & literę reſtitutionis Actorum id disertè continent, quatenùs narrata ſint vera.

25. Militi tempora continuantur.

Quin imò cum alter militiæ adſcriptus fuerit, tempora reſtitutionis in eo fuerunt continuata vſque ad miſſionem. *l.1. C.de tempor. in integ. reſt.* adeoque ei adhuc durant.

26. Milites hodierni iure militiæ gaudent, & tanquam reip. cauſa abſentes reſtituuntur.

Neque quod obiicitur quicquam mouet, quamuis enim milites hodierni non parum abſint à veteris diſciplinæ obſeruantia: conuenit tamen inter DD. etiam milites noſtros priuilegia militum habere. *Corſet. in cap.Toloſ. q.141. Spegelius in Lexic. verb. miles poſt Oldendorpium Viglius inſt.de milit. teſtam. in princ. Pet. Gudelin.Com.iur.nouiſſ. l.5.c.21.nu.27.* præſertim cum nec hodierni milites diſcedere à ſignis poſſint, adeoque reipublicæ cauſa abeſſe intelliguntur. *l.penult. ex quibus cauſis maior.* & plura à iure militibus conceſſa priuilegia hodiernos milites vſurpare videmus. & per Principum noſtrorum edicta aliis donati ſunt. & qui in Belgio militant priuilegia ferè militiæ ſacræ habent. vti refertur Pium V. morientibus Indulgentiam plenariam feciſſe, quemadmodum Nicephorus Phocas Imp. Conſt. militantes contra Saracenos, & eo bello morientes inter Martyres referri, & vt tales coli iuſſit. lapsâ quidem diu & ante ipſum militiæ Romanæ diſciplinâ. ſed & nupera extat interpretatio Principum ſolutos eſſe milites in expeditione teſtantes ſolemnitate edicti *anni* 1611. ſed non eos, qui ſunt in firmis præſidiis.

Sed neque obſtat edictum anni 1611. *ar.* 19. quia futuris dat formam negotiis non præteritis. Sed neque tempus decennij computandum niſi à tempore publicationis, quia ſic præterita complecteretur. quin & ipſum edictum decennium præſcriptum computat à ceſſatione impedimenti iuris, aut facti. quod in minoribus durat vſque ad ætatem maiorem, ante enim agere iure impediuntur, neque perſonam ſtandi in iudicio habent.

27. Ratificatio per quinquennij lapſum poſt maiorem ætatem vt non obtineat in ignorante.

Quod porrò ſpectat *ad l. vlt. C.ſi maior factus lib.5.d.l vlt.* aſſerit Imbert. *lib.1.inſt.for.c. 34. in gloſ.1.* hodie per quinquennium non ratificari tacitè alienationes immobilium minorum. eaque lex de iure non obtinet in caſu ignorantiæ: ſe autem actores ignoraſſe aſſerunt nullitates huius venditionis ex defectibus ſuprà memoratis, qui in facto conſiſtunt. cuius ignorantia probabilis eſt, & præſumitur; & nemini ad ſuum amittendum nocet; prout etiam ignoraſſe ſe ſtatutum de adhibendis ſeptem tutoribus, quod etiam in facto conſiſtit; cuius ignorantia vel ideo præſumitur in Actoribus, quod etiam reperiatur in famoſis cauſidicis.

Cum autem ſicut antè ſub titulo *ſi maior factus ratum habuerit* ſtatutum eſſet, minorem reſcindere non poſſe, qui maior factus ratificaſſet: ita *d.l.vlt.* docetur quanto tempore ratificatio inducatur, ſi illa aliter non ſit expreſſa, vel per alium actum tacitè inducta.

Itaque qui expreſsè ratificare non poteſt, non poteſt etiam tacitè. ignorans autem & non cogitans nullitatem eam ratificare non poteſt expreſsè, quia conſentire quis non poteſt

teſt in id quod neſcit, aut in quo errat, quia conſenſui contrarius eſt error, & magis ignorantia: non ergo poterit errans, ignorans; aut non cogitans ratificare tacitè, quia nihil volitum, niſi ſit præcognitum. Quemadmodum rectè docet Sanchez *de mat. lib. 1. d. 16. nu. 7.* vt cenſeatur aliquis ratificare ſponſalia, quæ impubes aut nulliter quis contraxit, requiri, vt & contracta eſſe ſciat; & eſſe nulla. Itemque in profeſſione nulla vt tacitè ratificetur, requiri ſcientiam nullitatis: alioqui per quoſcumque actus non induci ratificationem; ſed priſtinum tantùm factum firmari. Quod & tradit Azor. *inſtitut. moral. lib. 12. c. 4. §. 7. poſt Nauarrum, Caietanum, & alios authores vtrobique citatos.* Eodemque modo ad ratificandam controuerſam venditionem non ſufficit actores ſciuiſſe venditum fuiſſe prædium, ſed requiritur vt ſciuerint, nulliter eſſe venditum.

Quo faciunt verba *d. l. vlt. longo ſilentio, diuturno ſilentio, nihil conqueſtus, ad talem confirmationem*, ſilentium enim & querelæ omiſſio præſupponunt loquendi & querendi poteſtatem, ſicut priuatio habitum, & confirmatio: quid autem loqui, quid queri, quid confirmare poſſit, qui ignorat id de quo loqui, de quo queri, quod confirmare poſſit?

Et in terminis docuit Corne. *conſ. 207. per totum vol. 3. in litera f. poſt Bartholum, Baldum, & Salicet. per eum allegatos*, quod qui non habuit notitiam venditionis minùs ſolemniter factæ, ita quod potuit credere illam eſſe ſolemniter factam; non cenſeatur tacendo conſentire, vel ratificare. *arg. l. is qui putat cum duabus ſeq. ff. de acquirenda hæredit.*

28. Quadrennium an currat ignoranti?

Ad eundem modum tempus quadriennij petendis reſtitutionibus præſcriptum, cum debeat eſſe vtile, & non continuum; *l. final. C. de temporib. in integ. reſtit.* non habet locum in caſum ignorantiæ. *Villalobos com. concl. ad verbum reſtitutio. Capyc. deciſ. 4. nu. 25.* ſed demum incipit currere & computari à die ſcientiæ: *Teſſau. deciſ. 134. num. 4.* non minoribus tantùm; ſed & maioribus, ex alia quàm ætatis cauſa reſtitutionem petentibus. *VVeſenbec. paratit. C. de temp. in integ. reſtitut. per gloſ. l. ſi partem 19. §. ſi per fund. l. ſi ſic 7. ibi Caſtr. quem ſer. amitt. & gloſ. vlt. l. 2. vbi DD. C. de iure emphyt. idem VVeſenbec. conſ. 42. n. 38.*

Quæ adeo obtinent vt non pauci tradant quod licet labantur quadraginta anni, quantiſper à die ſcientiæ non fuerint lapſi quatuor, adhuc poſſit in integrum reſtitutio peti. *Menoch. lib. 1. præſumpt. c. 71. nu. 2. Sarmiento ſelect. Interp. lib. 2. c. 10. num. 1.* quod ad centum annos extendunt Teſſau. *deciſ. 133. n. 4.* & Boër. *q. 39. n. 4.*

Quin etiam extra quadriennij quæſtionem ex capite ignorantiæ contra triginta annorum lapſum reſtitutionem dari tenuit Afflict. *deciſ. 57. & 329. Magon. deciſ. Lucenſi 31. n. 22. & in addit. in litera C. & deciſ. 77. n. 23. vbi teſtatur de magis communi. DD. in l. 3. ex quibus cauſis maior l. 3. ff. communia vtriuſq. iudic. l. 2. C. de reſc. vendit. VVeſenbec. in œconomia. C. l. 2. n. 54. multa allegans.*

Iure igitur omni in hac cauſa lapſum non eſſe dicemus quadriennium Actoribus, qui præter iuris præſumptionem etiam iuramento obtulerunt probare ignorantiam defectuum commiſſorum, & ſtatuti, de quibus actum eſt.

Et diſpoſitio *d. l. vlt. C. ſi maior factus lib. 5.* in Actorum caſu locum non habet, per eandem cauſam ignorantiæ. quamquam & quoad alterum Actorum quinquennium expletum non fuit; etſi curreret ignoranti: & in altero continuata per militiam tempora. *d. l. 1. C. de temp. in integ. reſt.*

Quamquam etiam *d. l. vlt. ſi maior factus* locum non habeat, quando alienatio irrita eſt, ex alio defectu quam omiſſione decreti. *Curt. iun. conſ. 50. & 51.* atque ita iudicatum dicitur in ſuprema Curia feudali Brabantiæ. cuius ratio in promptu eſt, quia omnis actio, adeoque rei nulliter alienatæ vendicatio durat ad annos triginta, à qua regula generali *d. l. vlt. C. ſi maior factus* exceptionem inducit in minore, qui rem à ſe ſine decreto alienatam, intra quinquennium poſtquam factus eſt maior; non vendicauit. quæ lex tanquam prioris iuris correctoria intra proprios terminos retinenda eſt, neque extendi poteſt ad ea, quæ verbis illius non ſunt expreſſa: quod enim non mutatur, cur ſtare prohibeatur? 29.

Datur reſtitutio.

Quibus omnibus ceſſantibus, & poſito quod quadriennium præſcriptum lapſum eſſet Actoribus, & quinquennium poſt maiorem ætatem *per d. l. vlt. C. ſi maior factus* inductum, tamen aduersùs præſumptiuam ratificationem & quinquennij lapſum, per quem maior factus læſus eſſet, intra quadriennium computandum à tempore expleti quinquennij daretur reſtitutio, ſicut contra perfectam vſucapionem, aut præſcriptionem, & contra omnem actum, quo quis læſus eſt à tempore læſionis, vſucapionis, & præſcriptionis perfectæ computando, intra quadriennium, ſi qua iuſta cauſa Prætori videatur, datur reſtitutio, quod quadriennium alteri Actorum vixdum ceperat labi; alteri verò nondum ceperat. vtpote cui, vt dictum eſt, nondum expletum erat quinquennium poſt maiorem ætatem tempore impetratarum literarum, & inſtitutæ litis.

Quod quidem procedit iuxta tempora à iure præſcripta. poſito quod tempora reſtitutionum hodie obſeruarentur, quod non; vt ſupra demonſtratum eſt. 30.

Vel ideo ſolū quod bona auita ſunt.

Nunc verò nec de eo diſputandum eſt cum literis Principum, quatenus opus ſit generaliter contra lapſum temporis reſtituti ſint, ſeu reſtitui iuſſi, quatenus dicunt literæ ſi res vt narratæ ſunt ſe habeant, & vt dicit Citata, ſi rationes ſufficiant; prout ſatis ſuperque ſufficere, imo abundare demonſtratum eſt; & propterea optimè dicitur id pendere ab arbitrio Iudicis: ex clauſula edicti Prætoris generali, *ſi qua mihi iuſta cauſa videbitur*, quod idem eſt, arbitra-

bor. neque enim numerari iuſtæ omnes cauſæ poſſunt. vt pluribus in rebus accidit, vt legem Iudex ſuppleat. Reſtituit ergo Prætor quoties æquitas aliqua ſuggerit. *l. ſed etſi. 26. §. fin. D. ex quib. cauſ. maior.* dummodo lex non prohibeat. *l. 28. §. quoad eius. D. eod.* id quod Prætor ait, *quoad per leges licebit*: non prohibente ergo lege, ſi qua æquitas ſuadeat, Prætor reſtituit; ſi quam iuſtam cauſam arbitretur. quid ni autem arbitretur pro iis, qui alioquin pro ſe habent rationes omnes ſupra deductas, qui ſuum amiſſuri, qui auito prædio cariturі eſſent; contra eos, qui alienum habituri, qui ſolutum pretium recipere ſine damno oblatum & ab offerentibus indebitum nolunt: vt in lucro ſint ex bonis pupillorum, quorum cupiditati non fauebunt Iudices; quando Elias adeo increpat Achab. *Regum lib. 3. c. 21.* quamuis eius & Naboth hæc ſermocinatio referatur: *Da mihi vineam tuam vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina eſt, & propè domum meam, daboq́ tibi pro ea vineam meliorem, aut ſi commodius tibi putas argenti pretium quantum digna eſt. Cui reſpondit Naboth: propitius ſit mihi Dominus, ne dem hæreditatem Patrum meorum tibi.* Cui modo non hæc iuſta cauſa videbitur? quando etiam *Leuit. c. 25.* diuinis legibus conſtitutum fuerit, vt poſſeſſionem auitam reſtituto pretio recuperare quis ſemper poſſet; & anno Iubilæo gratis ad venditorem reuerteretur? quare optimè Menoch. præſumpt. *l. 3. p. 83. poſt plures omnino alios* eſſe & huius affectionis cauſa conſiderabilem læſionem docet: & vel ob eam ſolam reſtitutionem in integrum dari expreſsè tradit *l. ſi in emptione. 35. D. de minor.*

Atque ita videtur pronuntiandum iuxta Actores, quoad partes eos tangentes (niſi malit Citata à toto contractu diſcedere, ſi partes fortè non emptura fuiſſet, quod ei licet *l. tutor. §. curator. D. de minor.*) ſcilicet duas tertias prædij, fructuſque inde perceptos. *iuxta legem vtere. 14. l. ſi prædium. 16. C. de præd. minor.*

CONSVLTATIO II.

De multiplici alienationum nullitate.

Nullitas triplex.

IN triplici genere conſiſtunt nullitates quæ arguuntur in alienatione bonorum inter Abbatem V. actorem & Ioan. reum controuerſorum incidiſſe.

Prioris generis ſunt quæ ex iure communi;

Secundi, quæ ex priuato Ordinis Ciſterciensis per conſtitutionem Benedicti XII. ſuper forma alienandi bona illius Ordinis inducto;

Tertij verò, quæ ex neglecta forma decreti per ſuperiores illius Ordinis, & reſcripti per S. Pontificem inter has partes eorumúe anteceſſores conceſſi deſumuntur.

De his vltimis rectè inquit Vlpianus *in l. 7. §. ſi tutor. D. de reb. eor. qui ſub tutel. mea fert opinio eum, qui aliud fecit, quàm quod à Prætore decretum eſt, nihil egiſſe. c. cum dilecta de reſcript.* 1. Nullitas ſurgit non ſeruata formā præſcripti.

Multa in huius alienationis negotio aliter geſta, quàm à ſuperioribus vel Pontifice permiſſa ſunt.

Imprimis excepta ſunt in facultate alienandi ea bona, quæ fuerent de fundatione; vt ea ſunt quæ controuertuntur, aut ſaltem iis quæ talia erant per permutationē cum Marchione Namurcenſi initam ſubrogata, in quorū naturam ſuccedunt. *Tuſcus V. ſubrogatus, concluſione 757.* 2. Conſtituenda dos monaſteriis ædificandis.

Qua in re exaudienda ſunt verba Iuſtiniani *in Authent. vt nullus fabricet oratorij domos c. 2.* deinde *non aliter*, inquit, *quempiam Eccleſiam de nouo ædificare, priuſquam loquatur, ad Deo amabilem Epiſcopum, & definiat menſuram quam deputat ad luminaria, & ad ſacrum miniſterium, & ad incorrumpenda domus cuſtodiam, & obſeruantium alimenta.*

Conformiter iis ſtatuit Concil. Trid. *ſ. 25. c. 3. de regular. is tantum*, inquit, *numerus conſtituatur, ac impoſterum conſeruetur qui vel ex reditibus proprijs monaſteriorum vel ex conſuetis Eleemoſinis commodè poſſit ſuſtentari, nec de cætero ſimilia loca erigantur, ſine Epiſcopi licentia prius obtenta.*

Sic & Clemens VIII. *in conſtitutione incipi quoniam. 23. Iulij* 1603. ſtatuit Epiſcopos antequam eam dent licentiā, cognoſcere debere an & noua monaſteria ſimul & antiqua commodè poterunt ſuſtentari: eamq́ue conſtitutionem literis ad Epiſcopos Belgicæ datis obſeruari iuſſit Paulus V. *anno* 1618.

Eodem modo loquitur Bonifacius VIII. *in c. periculoſo. §. ſanè de ſtat. regular. in 6. inhibemus*, inquit, *ne in monaſterijs Ordinum non mendicantium, aliqua recipiantur de cætero in ſorores, niſi quot poterunt de ipſorum monaſteriorum bonis ſiue prouentibus abſque penuria ſuſtentari, ſi ſecus actum fuerit, irritum decernentes.*

Ad quem modum ſicut de Eccleſiis & monaſteriis ſine dote non ædificandis, ita & de perſonis non ordinandis, niſi de beneficio, aut patrimonio, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, prouiſum eis ſit, decretū eſt: *c. 2. ſ. 21. Conc. Trid.* alioquin ordinans de ſuo eas alere tenetur: *c. cum ſecundum X. de præbend.* & fundator, qui Eccleſiam conſecrari impetrauerit, congruè dotare cogitur. *c. ſicut. X. de ædif. eccleſ.*

Id verò, inquit Concil. *d. c. 2. beneficium reſignare non poſſit, niſi factâ mentione quod ad illius beneficij titulum ſit promotus, neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito quod aliunde viuere commodè poſſit, & aliter facta reſignatio nulla ſit.* adeo vt nec reſignatio talis beneficij etiam ex cauſa permutationis ſubſiſtat, & reſignanti competat regreſſus. *Gonſales ad reg. 8. Cancel. gloſ. 5. §. 10. num. 35.*

Atque ita comparando res perſonis, & vice verſa (quod argumentum cum eadē eſt ratio ab ipſis Iureconſultis vſurpatum eſt; *vt notat Euetard.* 3. Quæ alienari non debet.

vard. in loc. legal. à perſ. ad res) & reſumendo quod principio dictū eſt,quod non aliter permiſſum ſit fundare de nouo Eccleſiā, niſi prouideatur de neceſſariis ad luminaria, ad miniſterium,ad domus cuſtodiam,ad miniſtrantiū alimenta;ſequitur cōuentibus regularibus prouiſum ita eſſe debere,vt nō tantùm ſine penuria,ſed & vt commodè , vt loquitur Concil. Trid.*d.c.*3.ſuſtentari poſſint , & quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiant quæ data ſunt, neq; aliter fundatos ſatis dotatoſque dici poſſe,neq; quæ in eam rem data ſunt, niſi factâ,vt loquitur Concil.mentione quod ad illius beneficij titulum ſit promotus clericus, & (ex ſimili) Eccleſia ædificata,fundata,vel dotata abdicari poſſe.

Id quod in Eccleſiis, monaſteriis, ſeu conuentibus,vel ideo magis obtinet,quàm in perſonis clericorum ſecularium (præterquā quod ratio quam præfatur Conc.*c.*2. æquè in vtriſque obtineat,quod ſcilicet non deceat eos,qui diuino miniſterio adſcripti ſunt, cum ordinis dedecore mendicare , aut ſordidum aliquem quæſtum exercere)ne auertantur à ſacris donationibus qui viderint à ſe, aut maioribus relicta aliò diuerti. vnde nec poſſunt quæ taliter atque ad certum vſum relicta ſunt , niſi ex certa ſcientia , à Sede Apoſtolica de plenitudine poteſtatis in alium vſum conuerti. *Clem.quia contingit de relig.domib.*

Quæ monaſteriorum neceſſitates ex arbitrio iudicantis definiendæ ſunt,vt pro numero collegij, qualitate Ordinis,ſitu loci,& moribus prouinciæ; onere hoſpitum ; fine atque inſtituto Ordinis æſtimet. *l.*43.44.234. *& vbiq; Alc.D.de verb.ſignif.l.fin.D.de alim.leg.*

4. Et Arbitrio Iudicis eſt æſtimanda quæ illa ſit.

Erit ergo iudicium curiæ quantos reditus admittat, & exigat antequam negari poſſit id quod ſupercreſcit eſſe de fundatione, ſeu dotatione monaſterij V.quod S. Bernardus primum inſtituit in his locis; quod deinde ſeminarium Ordinis ſui in Belgica eſſe poſſet , & vnde in ſacras colonias,vt paulò pòſt in Grande-pratum,locum S. Bernardi ad Scaldim, atque aliò duci religioſi aliqui poſſent : ad imitationem ipſius S.Bernardi,qui è matrice monaſterio Claranallenſi ſuos in V. atque aliò miſerat , & egregium numerum in Claraualle ſemper habebat : vt tempore mortis eius ibi fuiſſe referantur ſeptingenti religioſi. *Ita ſcribit B.Gulielmus S. Theodorici Abbas vita ſancti Bernardi l.3.c.1.*

Pergendo ad ea quæ aliter à ſuperioribus decreta ſunt, aliter à venditoribus geſti; adiecta eſt decreto Superiorum , & reſolutioni conuentus ea lex atque conditio,vt rei à Cōcilio Brabantiæ iudicatæ, & extinctioni redituum ibi relatorum pretium impenderetur, quod tamen ab alienatoribus non eſt factum, ſed à Prælato ſucceſſore ea extinctio aliunde facta eſt : vnde cum mandati fines diligenter ſint obſeruandi, & prætergreſſi arguant nullitatem. *l. diligenter. D. mandati c. cum olim.X. de offic. deleg.*nec valeat quod actum eſt : *d.l.7.* alia inſuper emergit ratio nullitatis, quod ſcilicet cauſa neceſſitatis,quę conuentui,ſuperioribus,& Pontifici allegata fuit,non ita ſubfuerit. cauſa ceſſante ceſſarit effectus; & decretum ex cauſa datum, ea causâ non ſecutâ.

5. Quomodo neceſſitas alienandi aut euidens vtilitas expendenda.

Quod & clarius in literis apoſtolicis exigitur, *ſi per infamationem*, inquiunt , *alienationem in euidentem & vrgentem neceſſitatem factam reperetis, &c.* non euidens hic, non vrgens fuit, quando tot demum pòſt annis ſolutum id fuit, ob quod alienari permiſſum. *tum* , inquit Vlp. *in l.5.D.de reb.eor.permittiet* (prætor) *diſtrahi, ſi modo vrgeat creditor* , & iterum, *in eadem l* §. *nō enim paſſim*,quare cum in alienationibus huiuſmodi numeratarum pecuniarum diuerſiones ſæpius fieri ſoleant, prudenter impetrantibus iniunxit Sixtus V. in ſuis literis vt pretium alienatorum bonorum penes ædem ſacrā deponeretur , donec in rem verti poſſet, ob quam alienandi facultas conceſſa fuit, qua forma reſcripti etiam omiſſa actum ſuum vitiarunt. *ne tamen* , inquit Vlp. *d.l.5. titulo tenus are alieno allegato pecuniâ abutantur, quàm mutuam acceperunt ; oportebit pratorem curare , vt pecunia acceptâ creditoribus ſoluatur , & de hoc decernere, dareq; viatorem qui ei renuntiet pecuniam iſtam ad hoc conuerſam,propter quod deſiderata eſt alienatio vel obligatio.*

Rurſus conditionem apponit Pontifex, *ſi alienationem pro minori*, inquit , *vt præfertur dicti monaſterij diſpendio factam eſſe reperetis*, &c.

6. Quæ ante immobilia excutienda?

Appoſitè iterùm Vlpian. *in d. l.pratoris officio*, inquit , *imprimis conuenit hoc excutere , an aliunde poſſit pecunia ad extenuandum æs alienum expediri.& quæ ibi proſequitur.*

Vt *præfertur* , inquit Pontifex ; præfertur autem ad aliquam bonorum ex minus damnoſis venditionem deueniendum fuiſſe,& prędia hic controuerſa à dicto monaſterio remotiora,eique parum vtilia : optimè iterùm Vlp. *ſi igitur deprehenderit non poſſe aliunde exſolui, quam ex prædiorum diſtractione , tunc permittet diſtrahi* , nihil hic probatum de mobilibus diſtractis, nihil de nominibus , fructibus, aliiſque quæ Vlpian. *in d.l.* 7. excutienda docet,cum mobilia etiam ſacra ante immobilium attractum vendi iubeantur. *c. ea.* §. *præterea* 10.*q.*2.

7. Mobilia etiā ſacra.

8. Reditus.

Inter quæ & reditus redimibiles reponendi ſunt. optimo ſanè iure in hac materia,cum, quandocumque debitori lubitum eſt , alienari eos atque extingui potius,vel inuitus creditor pati debet ; minoris igitur volatiles hi æſtimandi ſunt , quorum arbitrium penes alios eſt,quàm prædia ; quæ nemo inuitus vendere cogitur.

8. Omnia hic

Id quod maximè in iis locis conſiderationem eget , vbi eccleſia per edicta Principum bona immobilia comparare vetatur , prædiaque ſemel emancipata poſtliminio carent.

Ideoque quamcumque demum conditionem ſubire his in locis ſatius eſt, quàm prædia eccleſiaſtica diſtrahere , atque ita non excutiendum tantum fuit an vllos reditus monaſterium haberet eiuſmodi , qui prædio-

rum diſtractioni præmitterentur, ſed etiam haberi poſſet pecunia vlla ſub vſuris, reditibus, cenſibus, quibus prædia ſupponerentur potius, quàm diſtraherentur: ſi idem Vlp. in *d.l.7.* rectè ita ſcripſerit, *idem prætor æſtimare debebit vtrum vendere potius, an obligare permittet.*

9. *Oppignoranda potius quàm diſtrahenda.*

Vnde prudenter Abbas Camberonenſis in literis ſuis facultati alienandi licentiam præmiſit oppignorandi, denario quamuis etiam decimo quarto: prudentius etiam facturus, ſi & quemuis grauiorem addidiſſet: tum ob præfata edicta, & vetitum diſtractorum poſtliminium, tum etiam quod tempore ferventiſſimi belli, peſtis, atque vaſtationis viliſſimæ erant poſſeſſiones, & pecuniæ valor valde intenſus.

Prudentiſſimè ergo facturus erat D. Abbas Camberonenſis ſi non Abbatis & Conuentus V. arbitrio permiſiſſet oppignorationem vel alienationem: ſed ipſe illam præ hac præſcripſiſſet. *Sciamus*, inquit Vlpian. *in l.7. ſupr. prætorem non recte partibus ſuis functum, debuit enim ipſe ſtatuere & eligere vtrum magis obligare an vendere permittat.* Verum Iuſtin. *in d. Auth. hoc ius porrectum* in bonis Eccleſiaſticis non deliberatiuè, ſed præciſè iuſſit ita; *primò res immobiles ſpecialiter dentur pignori.*

Deficit ergo conditio adſcripta Pontificio reſcripto, ſi minori diſpendio monaſterij hæc alienatio facta reperiretur, aliudque actum eſt quàm decretum.

10. *Dein minus damnoſa.*

Neque iterum verum eſt quod prædium ex minus damnoſis ſit, minus vtilibus, & magis remotis: in quibus qualitatibus minus diſpendium præferebatur, id in actis ſatis explicatum. quam vtilia, & neceſſitatibus œconomicis præ aliis fuerint hæc prædia opportuna, vt ob eas nunc conductis vti debeant.

Iterum vt de minori diſpendio & minus damnoſis bonis deliberetur, *ſi ſit*, inquit Vlpian. *in d.l.5. alia poſſeſſio minor, vel minus vtilis pupillo, magis eam iubeat diſtrahi quàm maiorem & vtiliorem:* & præciſius Iuſtin. *in d. Auth. hoc ius porrectum. ſi tamen ea res*, inquit, *mediocris inter cæteras inſpecta ipſius qualitate, & quantitate, & onere:* nihil hic docetur de minoribus aliis bonis diſtrahendis deliberatum, per quæ magna hæc poſſeſſio 400. bonariorum ſeruari poſſet; illud ſane minori diſpendio factum fuiſſet, minus illorum alienatio fuiſſet damnoſa.

11. *Diligenter omnia examinanda.*

Tandem & illud conſequitur, vt quia œconomi Eccleſiaſtici *meliora debent proſpicere*, vt inquit Leo Papa, *in c. ſine exceptione 12. q.2.* & *id eligere, quod non ſit dubium profuturum Eccleſiæ*, expendendo omnes bonorum circumſtantias; & Eccleſiæ ſtatum, iuxta prædicta Vlp. *l.5. & inſt. Auth. latius relata in d. c.* ea præſertim cum de patrimonio Chriſti agitur, cuius ſerui ex eo ali debent, vel à diuinis laudibus dimitti, deficientibus temporalibus ſubſidiis. fidelem ſeruum & prudentem requirit Chriſtus, quem conſtituat ſuper familiam ſuam.

Rectius longè fuiſſet proceſſum ſi ſuperiores viam eam ingreſſi fuiſſent quam iterum præſcribit Vlpian. *in d.l.5. requirere*, inquit, *debet, eum qui ſe inſtruat de fortuna pupilli, nec nimium tutoribus vel curatoribus credere qui nonnunquam lucri ſui gratia aſſeuerare prætori ſolent neceſſe eſſe diſtrahi poſſeſſiones vel obligari, iubere debet edi rationes itemque ſynopſim bonorum pupillarium, aduocatumque pupillo dare, qui inſtruere poſſit prætoris religionem, an aſſentire venditioni vel obligationi debeat.* 12. *Poſtulantiũ preces non credendæ.*

Vbi & illud per tranſennam animaduertendum eſt quæcumque in literis inſtrumentiſque poſtulantium alienationem narrantur, nihil facere fidei aduerſus Eccleſiam, & pro ea hos actores, qui cauſam Eccleſiæ hic agunt, prout in eorum defectum poſſet etiam quilibet de populo, non his illorum dicta aut confeſſiones monaſterio nocuerunt, quia donare adminiſtratores non poſſunt. *l. contra iur. reg. § vlt. de pact. l. filiusfamil. D. de donat. atque ita l. Lucius. 46. § tutela. D. de adminiſt. tut.* ita demum apochæ tutoris pupillo nocent, ſi debitores ſoluiſſent. *Optimè Villagut. de reb. Eccleſ. alienand. l.2. c.5. nu.81. vbi refert Cacheran. poſt Iaſon. in l. omnium n.1. C. de teſtam.* docentem, quod quando actus non dependet à poteſtate agentium, ſed ab aliqua ſolemnitate, tunc aſſertio contrahentium per quæcumque verba non probat eam interueniſſe: eum denique Cacheran. deciſ. Pedemont. 172. 165. ſub finem referre, fuiſſe concluſum verbis enunciatiuis poſitis in inſtrumentis alienationum bonorum feudalium non credi, ſed emptorem neceſſariò teneri probare ſolemnitates requiſitas interueniſſe. nihil ea exonerare reum à probationibus, iiſque omnibus, quæ iure ei incumberent, ſi cauſa Eccleſiæ imperſonaliter vel ab aliis perſonis ageretur. *Prædia*, inquit Leo & Antemius *in l. Iubemus C. de ſacroſ. Eccleſ. ab ipſis clericis & temporalibus œconomis vendicentur, & tanquam penitus à nullo empta vel vendita teneantur, quia ea quæ contra legem fiunt pro infectis habenda ſunt.* quæ animaduerſio per totam litem ſerpit, & in ea ſæpe reus excutit. 13. *Solemnitates non præſumendæ.*

Cauſas igitur alienandi iure permiſſas, decretis ſuperiorum, & reſcripto Pontificis inſertas, ſolemnitates à iure communi, & Ordinis, decreto atque reſcripto præſcriptas obſeruatas, atque pretium bene verſum probare reus debuit. *l.13. §. qui à pupillo. D. de publ. in rem. act.*

Quippe de genere eſt prohibitorum Eccleſiæ prædia vendi, ideoque ad emptorem, qui in exceptione, quod in caſu ſuo licuerit, ſe fundare debet, ſpectat probatio rationum, ob quas velit aſtruere legitimam eſſe alienationem. *l. ii C. de præd. minor. in V. emptor autem ſi probare potuerit & c. l. vtere in verb. pretium ob eorum debitum ſolutũ probans, optime gloſ. in l. præd. in V. conſtiterit in fin. in verb. vel planius*, inquit, *aut non tenet ſcilicet contractus & probat emptor* 14. *Omnes emptori probandæ incumbunt.*

vt his

vt hic & infra eodem l. vtere & l. ſi prædium aut tenet, & tunc minor: vt D. de iureiur. l. nam & poſtea §. ſi tunc minor. vbi Vlp. *prætorem*, inquit, *debere cognoſcere an captus ſit & ſic in integrum reſtituere, nec enim vtique qui minor eſt ſtatim & circumſcriptum ſe docuit. cui conſonat lex verum. §. item non reſtituetur l. quod ſi minor. §. non ſemper D. de minor.* vbi minor vel contrahendo, vel alia agendo, quæ ei iure permiſſa ſunt, ſi reſtitui petit, læſum ſe probare debet: vtpotè ſubſiſtente contractu à iure ei permiſſo. idque obtinet, in gratiam ipſorum minorum: *d. §. non ſemper. ne magno*, inquit, *incommodo huius ætatis homines afficiantur, nemine cum his contrahente, & quodammodo commercio eis interdicatur.* vbi è contrario quoad res immobiles commercio eis interdictum eſt; *tit. de reb. eor. qui ſub tutela vel cura ſunt, ſine decreto non alienan.* & quidem rerum Eccleſiaſticarũ commercio adeo interdictum eſt, vt *d. l. iubemus. §. ſanè* œconomum vendentem priuet adminiſtratione, & damni reparatione oneret, emptorem vero pretij, nummorumque datorum amiſſione puniat. Ius verò canonicum illicitè vendentem ſimul & ementem excommunicatione plectat: *extrau. ambitioſæ de reb. Eccleſ. non alien. in commun. & ſimilibus.* & ſpecialiter in alienationibus Eccleſiaſticis emptori probatio etiam iniungitur. *d. Auth. hoc ius. in fin. in verb. qui quod cred dat probat, &c.*

15. Conſtitutio Bened. XII. quæ exigat in alienationibus Ordinis Benedictini.

Videamus nunc de Conſtitutione Benedictina, & ſecundi generis nullitatibus ex ea ſurgentibus.

Vetat ea alienari quippiam ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ, non Generalis aut Capituli generalis dumtaxat, ad quod alioquin antiquitus iam ann. 1107. ea facultas ſpectabat, iuxta ſtatuta Ordinis.

2. Mandat fieri diſcuſſionem ſuper alienatione per duos Abbates vicinos, per Capitulum generale deputatos.

3. Hi deputati in præſentia Conuentus præſtare debent iuramentum, quod fideliter & ſine dolo & affectione inordinata ſe habebunt in examinanda neceſſitate alienationis.

4. Acta geſtorum à ſe ſub chirographo ſuo referre debent Capitulo generali proximo, inſertis cauſis alienandi, an eæ veræ ſint, & an ſolemnitates requiſitæ fuerint obſeruatæ.

Quæ omnia & ſingula in hoc negotio ſunt omiſſa: adiicit tamen Benedictina pœnam nullitatis, quæ etiam alioquin ineſt, dum certa forma præſcribitur, ea non ſeruata.

Ea conſtitutio ita clara eſt; vt nullâ tergiuerſatione nullitates ex ea promanantes celari poſſint.

Et verò attendendum eſſe vel ſpecialem alicuius Eccleſiæ conſuetudinem in alienationibus eſt decretum: *in c. cæterum de donat gloſ. in can. Abbat. 12. q. 2.* & forma obſeruanda: *c. dudum de reb. Eccleſ. non alienand. in 6.* alioquin irritat actum *d. c. cæterum.* quanto magis apoſtolica conſtitutio?

Neque verò ſufficit allegaſſe reum, eam conſtitutionem vſu non ſeruari.

Cum præterquam quod conſtitutiones non vſu non tolluntur, ſed vſu contrario, ſcientibus & tolerantibus ſuperioribus; facti eſt ea allegatio, quæ non dici tantùm, ſed probari debuiſſet.

Quando ex aduerſo actores probaſſent non publicatam eam iam olim dumtaxat, ſed iam à ſæculo, atque deinceps pluries typis eam impreſſam, atque diuulgatam fuiſſe, libro ſpeciali Ordinis Ciſtercienſis priuilegia omnia complectente.

Deinde in pluribus Ordinis Capitulis eam obſeruari iuſſam, non tantùm 9. *Maij* 1605. & antè paulò, & circa tempus alienationis controuerſæ, & ſecus geſta, nulla & caſſa eſſe declarata.

Tertiò in chartis vt vocant viſitationum indictam illius obſeruantiam, vt eſt ſpecialiter Acta Nicolai Boucherat Abbatis Ciſtercienſis *de anno* 1575. *vlt. Auguſt.* quoad Actorum monaſterium, & alienationum ſecus factarum reſciſſionem.

Denique præſtare publicè Iuramentum Abbates ſingulos etiamnum, & Abbatiſſas in conſecratione ſua ſeu benedictione nihil, ſe alienaturos ſine formæ in Benedictina præſcriptæ obſeruatione.

Vnde conſequitur primo publicatam ſatis intelligi eam conſtitutionem; cum non aliter publicentur conſtitutiones Eccleſiæ generales, quam primùm in Concilio œcumenico, deinde prouinciali, denique diœceſano; & viſitationibus. *c. decernimus. 18. d. Conc. Trid. ſ. 23. c. 1. in fin. ſ. 25. c. 2.*

Conſequitur ſecundò ſatis conſtare diſſentire ſuperiores neglectui, ſi quis alicubi ſit obſeruantiæ eiuſdem conſtitutionis: ideoque per illum nihil illi potuiſſe derogari, etiamſi non conſtaret actus aliquos citra eius obſeruantiam celebratos reſciſſos eſſe, quia per eos priuilegio non cenſetur renunciatum. *Villagut. de reb. Eccleſ. mal. alienan. l. 1. c. 4. n. 2.* quin & ſuperior, & quilibet, imo extraneus præiudicio Eccleſiæ occurrere nihilominùs poſſet: *idem ibid.* neque renuntiare vel expreſsè poſſet quis ei conſtitutioni, quæ non priuati priuilegium, gratiam aut fauorem, ſed publici iuris & bonorum Eccleſiæ regimen, & conſeruationem continet, non magis quàm è populo quilibet quomodolibet facere, ne leges in actibus ſuis locum habeant.

Et maximè hæc obtinent ob decretum irritans, in conſtitutione appoſitum, quod formam inducit; & à multis creditur tollere conſuetudinem contrariam præteritam, & futuram, omnemque præſcriptionem. *Gabriel. & ab eo citati commun. concluſ. lib. 6. de clauſulis concl. 3. n. 39. Gonſales ad reg. 8. Cancel. in verb. Decernentes irritum.*

Et verò minimè obſeruantia aut conſuetudo contraria inducta cenſeri poteſt, quando formam aliqui ſeruaſſent aliqui neglexiſſent: diſſormitas enim actuum conſuetudinem impedit. *Mynſing. obſ. lib. 6. obſ. 42.*

Denique conſequitur non poſſe conqueri reum,

reum, qui conditionem eius ſcire debet cum quo contrahit, de ignorantia conſtitutionis eius, quando non tantùm in regularibus conuentibus ita publicata in Abbatum benedictionibus ita palàm coram populo iurata, & typis toties impreſſa, atque vulgo edita fuit, quomodo neque obiectio efficit, vt ſpecialis conſuetudo (quæ eſt facti & facta ignorare quis permittitur & præſumitur, *c.2. de conſt in 6.*) non irritet eiuſmodi alienationes. *d.c.caterum.*

Minus Benedictinæ obſtat, quod dicitur regio Placito in his ditionibus admiſſam non eſſe: cum ea antiquior ſit edictis, quæ placita exigunt pro beneficialibus reſcriptis; ſed & extat priuilegium Mariæ Burgundicæ, quo omnibus Prælatis Brabantiæ facultatem facit vtendi omnibus ſuis priuilegiis à Principibus ac Pontificibus conceſſis.

Atque hæc de Benedictina, ſuperiorum Ordinis decretis & Pontificis reſcripto.

In quo tamen obiter animaduertendum non ſanari ab hoc illorum vitia atque defectus, nequidem per clauſulam *non obſtantibus, &c.* quia non extenditur ad conſtitutiones iuratas: *Vitalis de Cambann in tract. clauſularum in clauſ. non obſtantibus conſtitutionib.* neceſſaria erat illius Benedict. ſpecifica mentio, & derogatio. *Macerat. var. reſ. l.1. reſ.5.* neque extenditur ad gratias, ordinationeſque Papæ particulares, vt hæc eſt. *Felin in c.1. n.3. de reſcript. Alexand. conſ.122. n.14. vol.4.* generalis ſiquidem conceſſio non ea comprehendit, quæ quis in ſpecie rogatus non eſſet conceſſurus.

Neque iuuat alia clauſula; *ſupplentes omnes & ſingulos iuris & facti defectus*, quia non extenditur ad ignoratos, & non narratos; ſicut tranſactio, etſi generalis, non extenditur ad ea de quibus non fuit mentio. *l. ſi de re certa. C. de tranſact.* hic autem non eſt facta mentio

16. de Benedictinæ formæ omiſſione.

Iure communi requiſita ſi deſint nullitatem gignunt, id eſt diligens tractatus peruius.

Nunc porrò quod attinet ad defectus qui ex iure communi deſumuntur, neceſſarium eſt in genere deliberari ſolemniter, & diligenter, ſub pœna nullitatis *c.1. de reb. Eccleſ. non alienand. in 6.* de neceſſitate alienandi, deinde & in ſpecie de bis, vel illis bonis; & denique vt aliqui de collegio aſſumptis viris eiuſmodi rerum intelligentibus ad ea loca proficiſcantur, agrorum fertilitatem, vel ſterilitatem, ſitum & commoditatem, vel incommoditatem inſpiciant, vt de iis referant. *eleganter Papon. lib. arreſt. 1. tit. 13. arreſt. 3.* id enim ſpectat ad diligentiam tractatus, neque aliter ſatis fieri poteſt præſcripto Leonis Papæ *in d. c. fine exceptione*, & ſciri, an alienando *meliora proſpiciantur, & id eligetur, quod non ſit dubium profuturum Eccleſiæ.* non enim ex elocationibus id ſciri poteſt: plerumque enim iuxta verum pretium bona non elocantur, Prælati ſæpe nimium boni, & aſtutia ruſticorum decepti, dum ipſi ex ſe alios metiuntur, & quod ex Regula D. Benedicti, ſub qua militant Ciſtercienſes, quibuſdam videtur deduci, non eſſe rigidum pretium in elocationibus exigendum.

Deinde ad deliberandum & conſentiendum, vt requirit Leo, non interuenit totius cleri tractatus, atque aſſenſus; ſed nouem ex religioſis neglecti, non vocati, non aſtipulati fuerunt alienationi, quin imò ſtatim atque notitiam habuerunt, diſſenſerunt, de nullitate & conſeruatione iuris monaſterij ſui proteſtati ſunt. 17. Conuocatio cleri & conſenſus.

Quod ad læſionem attinet, alterum litis caput; ea multipliciter conſideratur & diuerſimodè hic accidit, ſcilicet aut in ipſo pretio, quod iniquum ſit, aut ſi æquum, in eo ſolo quod alienatum ſit, quod incongruo tempore, loco, & modo. 18. Læſio.

Enimuerò cum Eccleſia iure minoris debeat ſemper illæſa ſeruari, *vt ait Alexan. III. in c.1. de in integ. reſt.* & iure notorium ſit non requiri in minoribus læſis exceſſum dupli, qui *ex l.2. C. de reſ. vendit.* in maioribus exigitur, in eoque à maioribus diſtingui expeditum etiam ſit, vt in minoribus ita & in Eccleſia ſufficere eam læſionem quæ cognitione & arbitrio Iudicis digna ſit. *Menoch. de arbit. l.2. caſ.74.75. & Couuar. var. reſ. lib.1. cap.3. n.1.* 19. Ex facti circumſtantiis conſideranda.

Quæ quidem læſio, vt optimè inquit Innoc. *in c. Apoſtolica. X. de reb. Eccleſ. non alienand.* magis poteſt ex oſtenſione facti, quàm expreſſione alicuius ſtatuti cognoſci: atque ita non poteſt conſtitui in certa rei quota, aut ſumma: ſicut Villagut. *de reb. Eccleſ. mal. alienand. l.2. c.5 n.1.* refert. *Aug. Bero in c.1. n.85. de in integ. reſt. inter authoritatibus.* ſtabilire læſionem duorum aureorum eſſe ſufficientem, ideoque ex facto in hac cauſa ſatis eſt oſtenſa læſio cognitione, arbitrio Curiæ, atque reſtitutione digna: præſertim cum *d.c. fine exceptione* requirat, vt id quod eligitur non ſit dubium eccleſiæ profuturum: dubium autem eſt incertum, atque ambiguum, quodque non apparet liquido; & canones requirunt euidentem vtilitatem; *c. dudum de reb. Eccleſ. non alienand. in 6.* euidentia autem ea eſt, quæ nullâ tergiuerſatione celari poteſt: *l.ea quæ. D. de contrah. emp. c. euident. de accuſ.* non opinione & iudicio intelligentium controuerti: in dubio autem ineunda ratio, quæ pro religione facit, & pro Eccleſia, certante non de lucro, ſed damno vitando.

Et quia in factis iudicia hominum varia eſſe poſſunt, & tamen Iudex manum aliquando de tabula mouere debet, & in hanc vel illam partem reſoluere, motumque animi ſui inclinare, atque rerum æſtimatio ſub ſenſum viſus non cadit, atque ita teſtibus non ex numero, ſed pondere rationum atque experientiæ credendum eſt; ſanè debuit Curia inire viam quam præſcribit edictum *an.1611. art. 22.* & quam non refugit ipſe reus in ſuis ſcriptis, atque etiamnum eâ ratione hoc punctum decidendum foret, ſi pro Eccleſia ex iam productis decidi non poſſit. 20. Ex pretio.

Atque hæc quidem quoad pretium, atque illud quidem quod fuit tempore contractus, quod

quod procul dubio ſemper conſiderandum eſt, quando contractus iure quamuis rigido ſubſiſtit: cæterum ſi non ſubſiſtit, ſed vel eſt nullus, vel eſt in pendenti, vt poſtmodum ſubſtantiam nanciſci poſſit, tunc, in caſu nullitatis ſcilicet, *ſuperuacuum eſt de pretio tractare*: *l.11.C.de præd. minor.* altero autem caſu conſideratur pretium temporis quo contractus ſubſiſtentiam nanciſcitur, vbi itidem ſubſumendum eſt, contractum inter partes initum (quo caſu nihil aliud ei opponi poſſet) demum ſubſiſtentiam nanciſci potuiſſe ex tem-
21. Cuius temporis? pore beneplaciti ſeu legitimi conſenſus Pontificij interuentu.

Etiam initus fuit ſub beneplacito Sedis Apoſtolicæ ſimpliciter, non ad abundantiorem cautelam dumtaxat, vt faſſi ſunt ipſi contrahentes in narratiua literarum Clem. VIII. inſertarum in literis Octauij Nuntij Apoſtolici, ſic vt ante illius beneplaciti interuentum nulla fuerit contractus energia, non tantùm ex iure communi, & Benedictino; ſed etiam partium conuentione diſertis verbis expreſſa.

Igitur contractus, ſeu voluntaria condemnatio, eſt de data 22. Sept. 1584. Bulla Sixti Non. April. 1587. & ob huius notoriam ſubreptionem ſubſecuta Clem. VIII. Bulla 9. Kal. April. 1593. atque huius prætenſa executio per literas Octauij Nuntij 14. April. 1594. adeoque tota rerum geſtarum vis, energia, atque ſubſtantia dependet ex authoritate literarum Clem. VIII. ibi demùm ſepoſita ſubreptione valere inciperet, ſubſiſtere, atque obligationem contractus habere, eiuſque igitur temporis ſpectandus eſſet valor bonorum venditorum, ex eoque dignoſcendum an euidentem vtilitatem adferat alienatio.

Enimuerò notorius ſtatus illius anni 1593. & regionis, in qua ſita ſunt bona litigioſa, reum deterruit, ne in probationibus ſuis eo reflecteret, ſed eas direxit ad annum 1584. calamitoſiſſimum noſtri æui: & actores non ſecus maximè ad eum probationes ſuas reduxerunt, vt conuicta ex valore illius anni læſio argumentum daret à maiori; per quod multò magis clareſceret reſpectu anni 1593. quo res non illic tantùm, ſed hic paſſim erant in melius mutatæ. & in probationibus quidem enormiſſima læſio manifeſtè conuincitur, ſi ad hunc annum referatur.

22. Læſio quod bona antiqua diſtraxerint. Adhæc læſio quæ monaſterio vel in eo contigit quod bona antiqua & primigenia abſceſſerint, atque alienata ſint, cauſam habent, reſtitutionis, vti in minore reſponſum eſt ab Hermogen. *in l.35. D. de minor.* qui licitando ſuperari ſe paſſus erat, & à Pontifice in neglecto retractu gentilitio. *in. c. conſtitutus de reſt. in integ.*

Si eius, inquit Hermog. *intereſſe emptam ab eo rem fuiſſe approbetur, veluti quod maiorum eius fuiſſet.* cui admodum conſonat Conſtantini conſtitutio *in l. lex quæ tutores §. ne verò. C. de adminiſt. tutor. ne verò*, inquit, *domum vendere liceat in qua pater defecit, minor creuit, in qua maiorum imagines aut non videre fixas, aut reuulſas ſatis lugubre eſt.*

Alia capita ſunt læſionis, quod ſi neceſſitas alienationem poſtulabat, quod eo tempore facta ſit, quod eo loco & non bona alibi ſita, priſtinum valorem adhuc retinentia, alienata ſint: quod non prius mobilia, reditus redimibiles præſertim, pecuniæ in tales reditus ſumptæ, res oppignoratæ, bona minora, non tam vtilia, aut neceſſaria, vt hæc ſuperius latius deducta ſunt. 23. Incommodo tempore.

Cuiuſmodi omnium circumſtantiarum conſiderationem habendam eſſe declarat Innoc. III. *in. d.c. apoſtolic.* vt iudicetur læſio Eccleſiæ, & damnum illatum, ſi alicuius momenti fuerit *in quantalibet portione conſtiterit, poterit*, inquit, *legitimè reuocari.* nam *etſi*, inquit, *primâ facie præſumatur quod graue non inferat detrimentum, tamen ex variis circumſtantiis deprehendi poteſt interdum valde damnoſum.*

Sanè hæ circumſtantiæ ſi omnes irretortis oculis circumſpiciantur, clarè demonſtrant alienationem huiuſmodi bonorum monaſterio V. fuiſſe valdè damnoſam.

Quibus & illa læſio atque iactura loco coronidis accedat, quod 400. illa bonaria iam olim mortificata fuerint, & in his locis iam prohibitum ſit, ne Eccleſiæ res immobiles acquirant, & ſi venia acquirendi poſtuletur, exigere pro ea ſoleant Finantiæ quintam, quartam, imò tertiam aliquando partem pretij, niſi Princeps pietatis & donationis ergo ea iura remittat. quod ſæpius ſolet.

24. Atque imo mobilia in quibus perpetua læſio eſt in Belgio ob edicta quæ vetant talia recuperari. Vnde ſequitur, quod graue admodum damnum hodie ſit, Eccleſiarum bona immobilia alienare; cum alienata ad eam non reuertantur, neque alia, niſi fortè aliquando ex Principis indulgentia, quæ inter impoſſibilia refertur. *l. continuus. §. cum quis. D. de verb. oblig. l.40. §. conſtat. D. de leg. 1. l. inter ſtipulantem. §. ſacram. D. de verb. obligat.* adeoque hodie omnia extrema Eccleſiis ſunt tentanda, antequam ad immobilium diſtractionem deueniatur: ſi ſecus factum erit, Eccleſia enormiſſimè vel eo ſolo læſa intelligitur: ſi rectè vllæ circumſtantiæ Innocentio III. ſuffecerint, *in d.c. Apoſtolica.* ad graue detrimentum Eccleſiæ reputandum.

Sed quoniam ſine legitimo decreto venditores prædia controuerſa venundederunt; *ſuperuacaneum eſt de vili pretio aliiſq́; læſionum generibus atque in integrum reſtitutione tractare, cum canonum authoritas retento dominio alienandi viam obſtruxerit.* vti ratiocinatur *l.11. C. de præd. minor.*

CONSULTATIO III.

De alienatione facta Sede vacante.

CONtrouerſia quæ eſt inter Epiſcopum A. vti Prælatum monaſterij S. B. actorem,

rem, & B.R. Reas, facilis eſt deciſionis ex ſolo titulo in lite exhibito, in quo partes conueniunt, & quo ſe reæ defendunt.

Namque is vitia ſua euidenter prodit. Ædes enim controuerſas Capitulum Sede vacante ſiue vicarij vendidiſſe in eo narrantur.

Qua in re plures ſimul defectus concurrunt eorum, quæ à iure requiruntur in alienandi rebus Eccleſiaſticis.

1. Capitulum res Epiſcopales alienare nō poteſt, ſed adminiſtrare duntaxat.

Imprimis Capitulum ſeu Vicarij alienant, cum eis iſta poteſtas in iure data non ſit. datur Sede vacante poteſtas ſtatuendi œconomum vnum, vel plures, fideles, ac diligentes, qui rerum Eccleſiaſticarum, & prouentuum curam gerant, quorum rationem ei ad quem pertinebit, ſint reddituri. *ita Concil. Trid. ſeſ. 21. c. 16.* cura ergo (quam ſignificanter admodum cuſtodiam vocat. *c. 48. non liceat. 12. q. 2.*) percipiendorum prouentuum, & adminiſtratio œconomis ſeu Capitulo conceditur, non alienandi facultas: nec illa libera quidem, ſed obligata ad ratiocinia: & taliter quidem, vt quamuis redditis rationibus à Capitulo fuerint abſoluti, exigi tamen rurſus, & puniri poſſint ab Epiſcopo poſtmodum ad vacantem Eccleſiam promoto. *d. c. 16. in fin.* Porrò qui adminiſtrat, curat, gerit negotium alicuius, alienare nequaquam poteſt. *c. caſellas. 10. q. 2. nemo*, inquit, *l. 6. C. de reb. alien. non alien. res ad te pertinentes, non obligatas ſibi, nec ex officio vendendi poteſtatem habens, diſtrahendo quidquam tibi nocere poteſt.* idem ſonat *l. qui neque. D. de reb. eorum.* non ergo Capitulum, Vicarij, aut œconomi, quibus ex officio vendendi poteſtas non competiit, ædes diſtrahendo non ſuas, ſed monaſterij S.B. quidquam ei nocere potuerunt.

2. Vbi ei tamē cura percipiendorum fructuum incumbit.

Accedit quod & nihilominùs Concil. Trid. egregiè diſpoſitionem ſuam limitat, his verbis: *Capitulum Sede vacante, vbi fructuum percipiendorum ei munus incumbit*, ſcilicet non vbique id iuris habet: non habet autem ſpecialiter, vbi cathedræ Epiſcopali aliquod monaſterium eſt vnitum. *vt eſt caſus c. 1. X. ne Sede vacant.* vbi Innocentius III. Sede vacante Epiſcopatus, cui monaſterium erat vnitum, non Capitulum cathedrale res monaſterij adminiſtrare iuſſit, *ſed interim*, inquit, *ſub cura Prioris idem monaſterium gubernetur.* quod ſuadet & communio bonorum, & ius accreſcendi. niſi literæ vnionis aliud iuſſerint. quod & eò magis obtinet hic, quod Bulla Clementis... mandat vt in ordine Ciſtercienſi vacantem Abbatiam adminiſtret Conuentus.

3. Quod non obtinet in prouentibus monaſterij Epiſcopatui vniti.

4. Sed vacante nulla alienatio vllatenus licita.

Deinde ædes vendidit Capitulum Sede vacante. quæ altera inſanabilis eſt nullitas. *tot. tit. X. ne Sede vacante.* vbi *in c. 1.* in caſu monaſterij Epiſcopatui vniti Innocentius III. Sede vacante nihil voluit innouare, quamuis rogaretur à clero vacantis Eccleſiæ, & Eccleſiæ vnitæ; Rege, & Magnatibus regni, Epiſcopis pluribus, & Abbatibus. Vnde apparet quàm enixa ſit prohibitio Eccleſiæ, quæ tot tantiſque interceſſoribus non potuit relaxari.

5. Cum nec Epiſcopus poſſet, multò minus eius iure Cap.

Inſuper quidquid Capitulum poſſet Sede vacante, eo poſſet, quia ſuccedit in authoritatem & iuriſdictionem Epiſcopi defuncti: atqui nec Epiſcopus ipſe, ſine ſummi Pontificis licentia, res immobiles alienare poteſt. *c. 2. de reb. Eccleſ. non alien. in 6.* non ergo Capitulum eius authoritate vtens.

Et nominatim Epiſcopus per Bullam incorporationis monaſterij S. B. iuramentum præſtat, de bonis monaſterij non alienandis inconſulto Romano Pontifice: non ergo ampliores habet fimbrias Capitulum Sede vacante, quàm Epiſcopus, in cuius authoritatem ſuccedit. is qui in ius ſuccedit alterius eo iure, quo ille, vti debet. *c. is qui de reg. iur. in 6.* quamquam neque Capitulum omnino in ius Epiſcopi ſuccedit Sede vacante, nec omnia illa poteſt, quæ Epiſcopus, quæ huc non pertinent: ſatis eſt in vnitis per alienationes Sede vacante nihil innouare poſſe, ſed exſpectare debere, donec Eccleſia legitimum habuerit defenſorem. *d. c. 1. X. ne Sede vacant. c. 1. de reb. Eccl. non alien. in 6.*

6. Nec Archiepiſcopi aſſenſus iuuat.

Sed neque vicem Apoſtolici conſenſus ſupplere potuit Metropolitanus: vt hic fruſtra aditus ſit Archiepiſcopus. *c. non liceat. 12. q. 2.* qui locus diſertè etiam vetat, ne Archiepiſcopi rebus Eccleſiæ Epiſcopalis ſuffraganeæ vacantis ſe immiſceant: ſed illius clero, cuſtodiam illarum rerum relinquant. *ſi verò*, inquit, *clerici in Eccleſia non fuerint, tunc Metropolitanus illibata omnia Epiſcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.*

7. Qui in prouincia nihil poteſt niſi iure ſit conceſſum.

Generatim inſuper receptum eſt Archiepiſcopum, in ſui ſuffraganei diœceſi nihil omnino præſtare poſſe, quod ei expreſsè à iure non eſt conceſſum. *Quarant. in ſum. verb. Archiep. authorit. n. 10. n. 16. vbi textus & Doctores plures citat.* Et ſuper qua doctrina ſe fundat c. duo *de off. ord. & Celeſt. in c. ſicut vnire. X. de exceſſ. prælat.* vnionis à Metropolitano factam confirmationem nullius eſſe momenti declarans: *quia*, inquit, *Metropolitanus in diœceſi ſui ſuffraganei non debet aliquid contra conſtitutiones canonicas attentare.* vnio autem ſpecies eſt alienationis, adeoque ex eadem ratione idem ſurgit iudicium, cum in nulla canonicæ ſanctiones Archiepiſcopo illam confirmandi authoritatem concedant.

8. Vbi potiùs alienatio vetita.

Eò autem magis Archiepiſcopo hic cenſebitur non conceſſum alienandi facultatem dare, aut confirmare, quod monaſterium S.B. ex priuilegio Ordinis Ciſtercienſis notoriè exemptum ſit, quoad perſonas, & bona ab omni ordinaria authoritate, mediata, & immediata, & Bulla Clementis in eo ordine iubet, vt vacantem Abbatiam adminiſtret Conuentus. *vt diximus.*

9. Præſertim in ordine Ciſtercienſi.

10. Ab Ordinariis mediata & immediata exemptio.

Adeoque idem Archiepiſcopus in illud, eiuſque bona nihil potuit decernere, aut permittere. Vnde accidit, vt in literis eius inſerta ſit clauſula; *quantum in nobis eſt.* quâ etiam vtuntur Vicarij in iis literis, per quas probant Reæ venditionem ædium, à ſuis mandatariis factam: eaque frequens eſſe ſolet apud eos, qui ſentiunt ea, quæ ab eis petuntur,

tur, non eſſe ſuæ facultatis: ſed vt petitoribus ſatisfaciant, annuunt quantum eos ſpectare poteſt, vt valeat aſſenſus, quantum valere poteſt.

11. Maximè vbi teſtator alienationem prohibuit.

Tandem multo minimè Archiepiſcopi authoritas hic Apoſtolicum conſenſum ſupplere potuit, quod præter hæc omnia ædes controuerſæ non tantùm habeant prohibitionem legis, ne alienentur; ſed etiam prohibitionem teſtatoris, ſeu donatoris ædes controuerſas offerentis, cum fundo, & attinentiis ſuis in eleemoſinam ad opus Conuentus S. B. nec liberè quidem, ſed iure manſionis dumtaxat gauiſuri. quæ porro manſionatici iuris ſunt, dominij liberi nullatenus ſunt. *Rageau in ind. iur. Regal. in verb. manſionier.* Ideoque ſe explicat donator ita; *quas ædes vendere, alienare, grauare vel locare, eis non licebit; ſed eas conſeruare ad proprios vſus tenebuntur*, ſcilicet ne, cum negotia & rerum opportunitates eos ad oppidum vocarent, magna indecentia ad publica hoſpitia diuertere religioſi tenerentur. quali conditioni ne extra religioſam familiam res alienentur, omnino parendum eſt. & ſecus facta venditio nulla eſt. *l. 114. D de legat. 1. l. cum Pater. 77. §. libert. D. de legat. 2. l. peto. 6). §. fratre. D eod.* quare ſi neque ipſi Abbati, & Conuentui vendere, etiam cæteris requiſitis interuenientibus non licet, multo minùs rem alienam adminiſtrantibus.

Quam etiam teſtatoris voluntatem immutare Archiepiſcopus non potuit, cum ea quæ ad certum vſum largitione ſunt deſtinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (ſaluâ quidem Sedis Apoſtolicæ authoritate) conuerti. *Clement. quia contigit de religioſ. dom.*

Quod ſi verum eſt, vbi teſtator bona reliquit in hunc v. g. vſum, vt nemo infra Papam poſſit vertere in alium, quamuis æquè bonum aut fortè meliorem: multò magis obtineat neceſſe eſt, vbi teſtator diſertè vetuit alium vſum, imo extinctionem omnis vſus per venditionem, alienationem, locationem.

Quam prohibitionem, ſi ſciuiſſet Archiepiſcopus, ne quidem *quantum in ſe eſt* conſentire voluiſſet in venditionem controuerſam: gnarus quod etim caſu maximè fauorabili redemptionis captiuorum (quo non permittuntur tantum, ſed præcipiuntur res Eccleſiæ immobiles alienari) ſemper tamen ſit excluſus caſus, quo ſub hac conditione poſſeſſionis aliqui Eccleſiæ dederint, vt nullo modo has alienet. ita loquitur Auth. *de alienat & emphyteut. §. ſanctiſſimis. Riccius in prax. alien. deciſione 45. vbi plures citat.*

12. Quod & viciat conſenſum Apoſtolicum.

Vnde liquidum euadit, quamuis ipſe Pontifex alienationem admiſiſſet, tamen ea teſtatoris prohibitione non explicatâ ſubreptitium cenſeretur eius reſcriptum, quia ea expreſſa illud non dediſſet. *c. ſuper literis. X. de reſcript.* fortè nec ipſi Vicarij illius gnari ad venditionem proceſſiſſent, ſed ea ignorantia vitium non ſanat. *d. c. ſuper.* quare & confirmationem ſeu aſſenſum Apoſtolicum reddi huiuſmodi taciturnitate ſubreptitium, in terminis decidit Rota. *vt notat & probat idem Ricc. d. deciſ. 45.*

Aiunt Vicarij; *communicato priùs conſilio cum D. Priore & conuentu*: abſurda actio: requiritur enim conſenſus præhabitus tractatus, inſtrumento deſuper per tabellionem confecto, & ſubſcriptionibus confirmato. *c. non liceat. c. ſine except. 12. q. 2. c. 1. de reb. eccl. non alien. in 6. c. tua de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſ. Capitul. in verb. cum totius Eccleſia tractatu atque conſenſu*: *irrita*, inquit, *c. 1. ibidem, erit Epiſcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei eccleſiaſticæ abſque collaudatione & ſubſcriptione clericorum.* non his ſatisfit per communicationem conſilij; irrita ergo erit venditio. 13. Vti & omiſſus tractatus & conſenſus monachorũ.

Perſentiſcebat hoc D. M. tum Vicarius, qui in literis inueſtituræ venditionem ſe feciſſe narrat, in vim mandati ſibi dati à Vicariatu non tantùm; ſed & in vim procuratorij à Priore & religioſis anno 1588. Epiſcopo T. dati; ſed nihil emplaſtrum illud malo medetur, nam ei datum mandatum non erat, ſed eidem Epiſcopo T. cuius induſtria electa erat, quæ perſonæ cohæret. *l. vnic. §. ne autem C. de caduc. tollend.* Ideoque meritò morte illius re integra mandatum extinctum erat. *l. ſi quis. §. pen. D. mand.*

Quemadmodum & morte mandantium *l. ſi vero 12. D. mand.* obierant enim Prior & pleriq; ex mandantibus inſtrumento inſcriptis & mutatus rerum erat ſtatus, adeoque voluntas mandantium. quomodo & mandatum finitur. *d. l. 12. §. penult. & illa* ſemper accipitur *rebus ſic ſtantibus.*

Sed & mandatum vitiabatur, quia non totius conuentus illud erat, neque cum conuentu toto tractatum fuerat, minimè totus conſenſerat; quin & aliqui re cognitâ diſertè diſſenſerunt; atque in contrarium ſunt proteſtati. tam autem vnius neglectus actũ vitiat: *c. bona mem. de elect.* quàm proteſtatio, ſanioris quamuis minoris partis ius Eccleſię conſeruat. *c. vlt. & pen. X. de appel. Tuſcus verb. proteſtatio. con luſ. 938.* 14. Ita vt hoc caſu vel vnius proteſtatio contraria rem Eccleſiæ conſeruet.

Imo mirabiliter vnius diſſenſus in alienatione rei à teſtatore alienari prohibitæ integrã conſeruat. *l. cum pater. 77. §. libertu. D. de legat. 2. l. filius. 114. §. diui. D. leg. 1. l. peto §. fratre. D. de legat. 2. libertis*, inquit, *prædium reliquit, ac petiit, ne id alienarent, vtque in familia libertorum retinerent. ſi, excepto vno, cæteri partes vendiderint, qui non vendidit cæterorum partes, quibus non dedit alienandi poteſtatem, integras petet.* teſtator hic conuentui ædes dedit, vt ne extra familiam religioſam alienarent, vel locarent, cæteris ergo alienantibus, etiam vnicus ſibi, ac Eccleſiæ ſuæ integras conſeruabit.

Quemadmodum & ex *ſuperius dictis* patet rectè Cardinales ad poſtulationem Epiſcopi A. reſpondiſſe omnes alienationes bonorum epiſcopatus, ſeu monaſterij ſui citra aſſenſum Apoſtolicum, & formulam iuramenti Epiſcopalis quomodocumque factas, caſſas, & nullas eſſe.

Ideoque ex vi iuramenti teneri ipſum ad eorumdem recuperationem incumbere.

De Emptione & Venditione.

CONSVLTATIO I.

Vſuras pretij rei venditæ deberi.

EX actis cauſæ reperitur, quod Henricus vendidit Ioanni nouemdecim iugera ex maiori prædio multis annuis reditibus grauato, eo inter cætera pacto, quod pro rata pretij emptor ad indemnitatem venditoris eos reditus quotannis ſolueret, à natalitio tunc proximo, quos ei venditor deſignaret, & ad feſtum S. Ioannis inde ſecuturam certam partem eiuſdem pretij. Multis deinde diuerſiſque vicibus diuerſæ ſolutiones ſunt factæ. Vigeſimo ſeptimo poſt anno, nunc facienda eſt computatio. & contendit venditor in rationibus ineundis à d. feſto natalitio ſoluendas eſſe vſuras, & in eas continuò imputandas ſolutiones ſubſequenter factas: quatenus verò eæ vſuras ſuperent, eatenùs imminuendam eſſe ſortem, ſiue pretium emptionis. è contrario emptor neque vſuras ſoluere ſe debere contendit, neque eo ordine; ſed omnes ſolutiones in ſortem imputare, & ſi quid reſiduum eſt pretij, illius demum vſuras, ſi ad vllas teneatur, pendere.

Rationes emptor has adfert: primò negat ex ea conuentione ſe ad reditum aut vſuras

1\. *An debeantur vſuræ nõ deſignatis reditibus deſignari conuentis?*

teneri; cum hactenus neget deſignatos eſſe reditus à venditore quos ad illius indemnitatem emptor deinceps penderet, ſed tantùm continuò ex delegationibus creditorum venditoris fuiſſe ſolutum, vt partem pretij longè ſuperauerit, quæ ſolui ad D. Ioannis promiſſa fuit, & vlterius ſtabilis reditus ab emptore agnoſci non potuerit. quin imo intentio ſoluentis fuiſſe coniiciatur ex ſcriptis ipſius computibus ſoluere in diminutionem ſortis.

2\. *An ante moram?*

Secundo ex iure ſe ad vſuras non teneri, qui non fecerit moram, nec iuridicè fuerit interpellatus; nullaque mora eſſe intelligatur, vbi nulla eſt petitio.

3\. *Ante traditionem & inueſtituram.*

Tertiò, quod emptor aliquot poſt emptionem annis demum coram magiſtratu loci fuerit inueſtitus: ideoque non antè cenſeatur venditor iuxta mores noſtros feciſſe traditionem: ei autem qui nondum impleuit, quod debet, nõ competere actionem. *l. Iulian. D. de act. empt.*

4\. *Ante traditos titulos.*

Quartò, quod venditor non tradiderit emptori munimenta ad rem venditam ſpectantia, quibus ea impoſterum defendi poſſet. vti tenetur. *ex l. Titius 48. l. creditor. §2. D. de act. empt.*

5\. *Ante cautionem de euictione.*

Quintò, quod multæ emptori factæ fuerint difficultates, ob prętenſos cenſus, reditus, ſimiliaque onera, de quibus non eſt à venditore præſtita cautio. cum autem imminet periculũ euictionis, non tenetur emptor ſoluere pretium; ideoque nec vſuras nõ datâ d. cautione, *l. ſi poſt perfectam. C. de euict. ita pulchrè leg. aurabit. C. de vſur. imitare Baldum.*

6\. *Ante liquidationem.*

Sextò, quod quantiſper debitum non eſt liquidum, non eſt debitor improbus tergiuerſator, qui neſcit quantum ſoluere debet. quare nec in mora eſſe cenſetur. *Bald. in l. acceptam in 2. oppoſit. C. de vſur. Alex. conſ 47. lib. 2. Afflict. deciſ. 205.*

7\. *An maiores quàm ſint fructus?*

Septimò, quo caſu deberentur vſuræ ob æquitatem *d. legis curabit.* eæ tantùm eſſent compenſatoriæ fructuum, quos emptor adeptus poſſeſſionem perciperet, adeoque ſolui tantùm deberent pro eorum quantitate. *Couar. reſ. l. 3. c. 4.* exigui autem illi fuerint, & longè minores petitis vſuris. atque hæc adeo obtinent, vt re vendita non fructificante non teneatur ad vſuras pretij. *Gabr. com. concl l. 3. conc. 4. nu. 18. 19. Couar. vbi. ſup. & quos allegat.*

Venditor verò è contrario intentionem ſuam plus ſatis fundatam eſſe contendit, in contractu ſupra relato, cuius verba ſine manifeſto cauillo non poſſint in alium ſenſum transuerti.

8\. *Deſignatio omiſſa non ſiſtit curſum vſurarum.*

Ad primam obiectionem dicit emptor ſe reditus deſignaſſe, & quamuis nõ deſignaſſet, debere venditorem ſaltem in genere reditus; & ita quidem vt ab initio contractus conuentum ſit, vt ij currerent à proximis natalitiis, vt ſonant verba eiuſdem cõtractus, in quo deſignatio eorumdem redituum emptori datur; non quidem eo fine, vt ſi non deſignaſſet liberaretur emptor: neque enim modus ille vllibi agnoſcitur tollendæ obligationis; ſed vt optio venditori ſit eum reditum, quo magis carere velit, emptori imponendi. quod igitur in ſuum fauorem ſtipulatus eſt, non debet in odium eiuſdem retorqueri. debuit ergo reditum emptor à proximis natalitiis; neque exoneratus eſt etiam poſitâ deſignationis omiſſione, quæ in omnem euentum non tollere obligationem, ſed ſolutionem differre potuit. Sed neque frequens creditorum delegatio à venditore facta, obligatione ceſſorum iam ante canonum exemit emptorem; ſed dumtaxat, dum ille non eſt refragatus, loco ſtabilis reditus, alia nomina ſubrogari potuerunt: quorum ſolutio eatenus continuò emptorem à præſtatione alterius reditus, neque vlterius, liberauit: cui partiales ſolutiones & ſortis redemptiones commodo potius ſunt, quàm incommodo. & ob id habet non quod queratur, ſed quod ſibi gratuletur potius: cui præterea nihil deceſſit: quàm vt, ſicut redituum deſignandorum canones ſoluere continuò debuiſſet; ita ad eam ratam reſidui pretij præſtet dumtaxat vſuras: in quas ſolutiones ſemper imputentur, ac deinde quod ſupereſt in ſortis imminutionẽ. Ita enim

9\. *Et ſolutio imputanda in vſuras ſi ſtatim non alter declaretur.*

ratio exigit, vt quæcumque ſolutiones fiunt à ſortis ſimul & vſurarum debitore, prius in ſortem cedant, niſi tunc cum ſoluitur, ſecus, à ſoluente diſertè exprimatur. *l. 1. in fin. 2. 3. D. de ſolut.* vbi declaratio non ſufficit facta ex interuallo. Præſumptio autem eſt, quod ſoluens iuri ſe conformauerit, diſertè in hac materia inducta, adeoque efficax, vt verba

etiam

etiam aliter prolata iuxta eam conuertantur, & potius ex iure ſumitur, quod agi videtur; vt loquitur. *l. in bis. §. vlt. D. de ſolut.* multò minus ea præſumptio per ſcripturas & computus poſt concinnatos conuellitur. *d. l. 1. in fin. 2. 13. D. de ſol. Si incontinenti*, ait *l. vſuras. C. de vſur. non deſignaſti propter quod debitum ſolutionem feceras, habuit creditor in vſuras tibi accepto ferendæ ſolutæ quantitatis facultatem.*

10. Vſuræ ex æquitate ante moram etiam debentur venditori.

Ad ſecundum reſpondeo æquitatis ratione præſtare emptorem vſuras pretij non ſoluti cogi. *l. 2. C. de vſur.* nam cum emptor re fruatur, æquiſſimum eſt, eum vſuras pretij dependere. *l. Iulian. §. ex vendito. D. de action. empt. l. vlt. D. de fundo dotal.* Vſuras enim fructuum ratio licet nulla mora interceſſerit, generat *l. curabit. C. de act. empt. Molin. de contract. q. 74. num. 559. Couar. Var. reſ. lib. 3. c. 4. num. 2.* nihil enim iniquius, quàm emptorem rem & pretium, ſeu in totum, ſeu in partem habere, & poſt longum tempus de meo mihi ſoluere.

Tametſi poſt diem traditionis vſuræ pretij debeantur, quaſi traditio emptorem in mora conſtituat. *d. l. Iul. §. ex vendito in verb. item vſura.* præterquam quod vſuræ hic ſeu redituū canones potius ex pacto contractui emptionis inſerto petantur, quàm ex mora iuxta *leg. initio. C. de pact. int. empt.*

11. Ante inueſtituram dummodo re emptor fruatur.

Ad refutationem tertiæ obiectionis ſufficit quod dicit Vlp. *in d. l. Iulian. §. ex empto.* nam poſſeſſionem, inquit, *traditam accipere debemus, etſi precaria ſit poſſeſſio, hoc enim*, inquit, *iterum ſolum ſpectare debemus, an habeat facultatem fructus percipiendi.* vbi ſolam precariam poſſeſſionem ad effectum vſurarum ſufficere conſtat. quantò magis ſufficiet ea, quæ eſt ſecundùm naturam, & leges transferendo etiam dominio idonea, quamuis conſuetudinariæ aliquæ ceremoniæ deſint? quæ nihil impediunt eam æquitatem, quæ vſurarum præſtationem inducit. præſertim dum per venditorem non ſtat, quo minus ex ceremoniæ ſuppleantur, ſed alias ob cauſas omiſſæ ſunt ad tempus.

12. Emptori copiæ titulorū ſufficiunt.

Quarta obiectio facilem ex eo ſolutionem habet, quod non teneatur venditor authographa munimenta emptori dare, ſed ſufficiant authentica exempla. *vt iudicatum refert Papon. ar. lib. 11. tit. 4. arreſ. 1.* quod maximè vt tum obtineat ſuadet ratio, quando partem bonorum, de quibus munimenta agunt, retinuit venditor, neque contrarium decidunt ſuprà citatæ leges.

13. Non debetur cautio non mora quæſtione.

Quintò, nunquam hic rei venundatæ mota fuit quæſtio, vt loquitur *d. l. ſi poſt perfectam.* multò minus in ipſo limine contractus (vt eadem requirit, & docet Faber *in Cod. ſuo de vſur. & mor. deſin. 35. n. 6.*) imminuit euictio-

14. In ipſo limine?

nis periculum; ſed cenſus quidam exigui momenti petiti ſunt. ſed neque defectus fideiuſſorum de euictione, etſi à venditore promiſſorum (vt non ſunt promiſſi hic) impedit deciſionem *d. l. curabit*: nam adhuc. inquit Couar. *d. l. n. 6. verſ. 12. emptor ob dilatam ſolutionem pretij, tenebitur ſoluere vſuras pretij non ſolutis iuxta fructuum quantitatem cum defectus fideiuſſoris de euictione non impediat fructuū perceptionem*; quamuis appareat inſtare euictio; idem tenent *Bald. & Paul. in l. 2. C. de vſur. Decius conſil. 119. vol. 2. verſ. 6. & rurſus col. vlt. Pariſ. conſ. 60. l. 1. nu. 26 quorum opinio communis eſt ſecundum Caignol. in d. l. curabit col. 4.* nā verè emptor habet rem & pretium, etſi aliqua difficultas moueatur, quantiſper ſe per conſignationem non exonerat.

15. Sed & debita non præſtita non ſiſtit vſuras.

16. & nō petita.

Inſuper requiritur (quod hic non accidit) vt venditor monitus fuerit, & noluerit ſatiſdare. *quia*, vt inquit Gail. *lib. 2. obſ. 46. n. 9. vbi cautio præſtari debet, intelligitur ſi petita ſit, ſufficitq; quod petenti cautionem moram non fecerit venditor. per l. 1. § quod ait prætor. D. quorum leg. text. not. in l. 1. §. non exigit prætor. D. vt in poſſeſſ. legat. in l. ſi quis filium. §. ſtipulatio. D. de collat. bono. imputet ergo*, inquit, *ſibi quod cautionem non exegerit.*

17. Illiquidi rationabiliter.

Ad ſextum; vt ob illiquidas rationes excuſetur emptor, non ſufficit temeraria aliqua prætenſio; non parua aduersùs magnum debitū; non quæſita, ſed vera, rationabilis, æqua requiritur. *l. 22. 24. D. de vſur.* quare & Afflictus *d. deciſ. 205.* doctrinam ſuam ſpecificat in conductore non ſoluente integram mercedem ob ſterilitatem, aut guerram, vt antequam liquidatum ſit, quanta facienda ſit remiſſio, non teneatur ad reſidui valorem quanti plurimi.

18. Non valor quanti plurimi.

Qui valor cum infligatur ob culpam moroſi debitoris, adeoque huiuſmodi iuris diſpoſitio ob odium moræ locum habeat, imponaturque; vſuræ autem, quæ ob traditam poſſeſſionem facultatemque percipiendorum fructuum præſtantur, ex æquitate deberi dicantur, *in l. 2. C. de vſur. & d. l. curabit*, non eſt cur vnius caſus deciſio ad alium trahi poſſit. Aliis enim regulis conſtat præſtatio quanti plurimi, aliis obligatio vſurarum.

19. Sed vſuræ niſi pretium conſignetur.

Quin imo etiam ſtante illiquido debito debet fieri oblatio, *vt ibidem Afflictus poſt Bald. & Alex.* ſine qua præuia, etiamſi depoſita habeatur, non liberat ab vſuris: *l. 2. C. de vſur.* in iuſta etiam cauſa emptorem non liberat citra oblationem, quò minùs eius quantitatis, cuius tandem verus debitor reperietur, vſuras præſtare debeat; licet non potuerit certò ſcire, quam quantitatem ſoluere deberet: Ei namque poteſt imputari, cur ſaltem eam ſummam quam putabat ſe debere non obtulerit, & recuſante venditore conſignauerit. ne eodē tempore & rem & pretium habuiſſe dici poſſit. *Faber d. deciſ. 35. 34.* ſiſtendo equidem curſui vſurarum non ſufficit verbalis oblatio, ſed realis requiritur, & conſignatio. *l. obſignatione. C. de ſolut. l. receptam. C. de vſur.* tametſi *l. 2. C. ibid.* oblationis tantum faciat mentionem, & lex *Iulian. §. offerri. D. de act. empt.*

20. Ceſſante cōuentione an pro quantitate fructuū vſurę cōſide-

Quod attinet ad ſeptimum; cum vſuras ſola fructuum ratio ſine mora extorquet, illorum quantitas poſſet conſiderari. ſed tamen d. l. curabit quamuis ſolum faciat mentionem fructuum, non tamen eius deciſio in eis ſolis fundamentum habet, vt iis ceſſantibus ceſſare debeat

tenetur duntaxat. beat; ſed (vt pleræque leges Codicis inſtar reſcriptorum ſunt) ad caſum propoſitum ſolum reſpondet. quod inde liquet, quod & mentionem faciat minoris ætatis, cum deciſio etiam in bonis maiorum venditis obtineat : ex generalioribus iuris deciſionibus & anterioribus *l. Iulian. § ex vendito. §. ex empto. D. de act. empt. l. 2. C. de vſur.* conſiderat autem *d. § ex vendito. § ex empto.* maximè quod ritè traditio facta, & exinde mora contracta ſit, & poſſeſſio, & fa-
21. *An ſola traditio cas creet.* cultas percipiendi fructus habeatur. *in verb. poſt diem traditionis, & an habeat facultatem fructus percipiendi, &c.* itaque dicta *l. curabit* per ea verba *fructuum ratio*, alia generalia iura non limitat vel reſtringit, quæ vſuras à die traditionis, habitæque poſſeſſionis, & facultatis percipiendi fructus, iniungunt. non magis quàm ea verba d. l. curabit *minoris ætatis fauor*, diſpoſitionem in cauſis maiorū excludunt. atque ita ſentiunt multi à Couar. aliiſque citati. Si ergo non in ſolis fructibus fundatur deciſio, ergo neque ad
22. *Niſi proportione.* fructuum quantitatem vſuræ reſtringuntur. & certè nullis legibus exigitur vſurarum proportio ad ratam fructuum. neque ita loquitur Iuſtin. *in Lxvs C. de vſur.* ſed ex aliis conſiderationibus vſurarum quantitatem determinat. neque legum intentio eſt adeo litibus excitandis anſam dare, vt in ſingulis caſibus inire oporteat rationem ſingularem fructuum; ſed ex ordinum gradibus regulam decernere, quæ in foro ſeruari debeat. Quod ſi autem verè venditoris alicuius non aliter interſit quam quod fructus ſibi abſint; (cum ob id iuſtè alias percipiat, *Couuar. vbi ſup. poſt D. Thomam*) tum pro ratione & foro conſcientiæ ſuæ, quod à foro legum ſaè diſtinguitur, ille ſe gerat : & , ſi id omnino conſtiterit, Iudex per canones fortè vſuras adiudicare non debet. *tot. tit. X. & Clem. vnic. de vſur.* alioquin intereſſe præſumitur facilius à communiter accidentibus vbi reditus emptitij quotidie ſe offerunt. *Grivel. deciſ. 92.* ea tamen ſpei æſtimatio videtur nonnihil infra rem eſſe debere. & ſic non 6. in 100. vt ipſe reditus; aut ſaltem aliquid deſalcandum eſſe temporis quod in ſumptum fuiſſet quærendo reditui. ſed hac de re alibi. ſed in caſu noſtro aliter intereſt venditoris, ſcilicet quod reditus ab emptore ſoluendos ipſe luit, agitque ſolum de damno vitando, non de lucro vſurarum. Sed vt vt hæc ſint, huc accedit conuentio partium *iuxta L. initio C. de pact. inter emp.* determinantium quantitatem ad nummum decimum ſextum, idque pro indemnitate venditoris ad ſoluendos reditus integro prædio, cuius pars vendita eſt, impoſitos. quantum ergo abfuit, deceſſitque venditori, per omiſſam ab emptore & à venditore exactam redituum ſolutionem; vt tantum nunc venditori reponat, iuſtiſſimum æquiſſimumque eſt : ſi vnquam id quod intereſt, vſuræque cōpenſatoriæ peti poſſint. vel ideo maximè, cum hic venditor ideo vendidit, vt ab eiuſmodi reditibus exoneraretur : neque conuentio hæc & pactum quaſi vſurarum lucratoriarum accuſari poſſit; adeoque ſeruari debeat.

Vſuræ ergo cum debeantur, ſiue canones, ſolutiones promiſcuè factas non expreſſa diſer- 23. *Solutiones in vſuras imputandæ.*
tè cauſa in quam fierent, imputari oportet in illas primum, deinde in ſortem : *l. 1. C. de ſolut. in verb. prius in vſuras id quod ſoluitur, deinde in ſortem accepto feretur. l. creditor. §. cum de ſorte. D. eod.* à contrario ſenſu verborum, reſpondi, *ſi, qui dabat in ſortem ſe dare dixiſſet, vſuris non debere proficere. l. in his. § vlt. D. de ſolut. in verb. ſed ego non dubito quin hac cautio in ſortem & vſuras, prius vſuras admittat, tunc deinde ſi quid ſuperfuerit in ſortem cedat. nec enim*, inquit, *l. 6. eod. ordo ſcripturæ ſpectatur : ſed potius ex iure ſumitur id, quod agi videtur. l. ſi. non ſortem. 26. D. de condict. indeb.*

Facit ad hanc cauſam alia ratio *l. 103. D. de ſolut. in verb. cum ex pluribus cauſis debitor pecuniam ſoluit, Iulian. elegantiſſimè putat ex ea cauſa eum ſoluiſſe videri debere, ex qua tunc, cum ſoluebat, compelli poterat ad ſolutionem* : atqui hic emptor cum ſoluebat compelli poterat ad ſolutionem lapſorum canonum; ſolutiones ergo eius in eos imputabuntur.

Itaque concludendum eſt emptorem venditori vſuras ſoluere teneri ad conuentam ratam nummi decimi ſexti, pro quantitate reſidui pretij : in cuius diminutionem demum imputandum eſt, quicquid vltra vſuras debitas ex ſoluta ſingulis vicibus ſumma ſuperfuit.

Vide etiam quæ dicimus *infra de Vſur. conſ.*

CONSVLTATIO II.

Reditus pecuniâ empti ſunt redimibiles, alij ſecus : inter priuatos illi, in cauſa pia ſecus præſumuntur.

REditus frumentarius, de quo agitur, priuatorum pactione conſtitutus eſt, ideoque hîc ad edictum regium 5. *Martij* 1571. pertinet, non verò originariè eccleſiæ relictus (quo caſu edictum regium ceſſat, & iuri communi locus eſt, *vt in eodem dicitur*) eo edicto decernitur, vt omnes pecuniâ empti eadem redimi poſſint; ſi quidem ex literis quanta ea fuerit, conſtiterit : ſin minus; quanti veniſſe frumentum eo triennio quo empti ſunt, ex publicis libris conſtiterit. Vt conſtet de quantitate numeratorum nummorum, & facultate redimendi iubet edictū edi literas, quibus conſtitutus eſt reditus: ſi creditor iuratus neget eas ſe habere, declarauit aliàs 26. *Octob.* 1573. Concilium ſecretum, pro clero contra nobilitatem, & ciuitates comitatus Namurcenſis, ad debitorē ſpectare probationem facultatis redimendi. quippe ex qualitate poſſeſſorum & cauſa conſueta poſſeſſionis, præſumuntur originariè Eccleſiæ, ac piæ cauſæ dati legatiuè cum eis debentur : vel dominicales, dum dominis locorum. & Conc. Brabant. 28. *Iulij* 1626. iudicauit

dicauit pro Abbate Poſtulano contra Hubertum Ianſſen de Miſpel reditum ſiligineum ſuper bonis ſuis à teſtatore pro officio perpetuo relictum, redimibilem non eſſe. E diuerſo pleræque horum locorum conſuetudines, & ſtatuta etiam à Principibus decreta, vel vſu inueterato firmata declarant reditus, de quorum origine non conſtat (priuatis quidem, non autem Eccleſiæ ab origine vel fundiariis Dominis debitos) redimibiles eſſe, quando nec erit pro teſte vetuſtas, vt, quia antiqui ſunt, irredimibiles habeantur. Quibus fauet quod in obſcuris ac dubiis interpretatio facienda eſt pro eo, quod eſt veriſimilius, quod minus eſt, quod benignius eſt, denique quod libertati fauet. ex quibus cauſis Lud. Charon. *reſp.lib.2. reſp.*84. omnem eum reditum, quem actor non probat eſſe fundiarium, ſeu proprietarium, aut reſeruatiuum, docet reputari redimibilem; vt debitor libertatem habeat ſe exonerandi: & Couuar. *tom.2. Var. lib.3.c.*10.*nu.*5. cui generali theſi valdè ſuffragantur pro præſenti controuerſia literæ, quibus cedens hunc reditum pio loco, declarat eum ſe acquiſiuiſſe ab E. ſuper fundo M. *vercregen*, verbum hoc dubium, atque generale ſumendum eſt, prout in communi ſermone, vti & pro eo genere contractus quo plerumque acquirere ſolemus. *l.labeo.*7. *in verb. ex communi vſu nomina exaudiri oportere. D.de ſuppell.legat.l.vt Alphenus.*87. *verb. ex conſuetudine quotidiana poſſe intelligi. D.de verb.oblig.l.librorum.§. quod tamen Caſſius. D. de leg.*3. & quod communiter fieri ſolet factum eſſe præſumitur. *latè Euerard.in loc. leg. A. communiter accidentib.* ita quod contrarium aſſerenti incumbat probatio, cuius onus in eum ob iuris præſumptionem transfertur. *Euer. ibid.n.*30. & peculialiter cum dubitatur quis contractus ſit initus, is deciditur interueniſſe, qui communiter ſolet. *l certi condictio. §. ſi nummos. D. ſi certum petatur*, atqui ſolemus emendo maximè acquirere priuati à priuatis: vti Eccleſia, plerque cauſæ ſolent ex vltimis voluntatibus, & ſuper bonis à teſtantibus relictis: ſtabit ergo hic analogum *vercregen* pro principali ſuo ſignificato. vnde ſolemus in acquiſitionibus, ſi alij tituli interuenerint, in literis explicare v.g. ex dono, ſucceſſione, permutatione, &c. Vnum eſt quod difficultatem mouere poteſt, verbum *een veertel erffpacht corens*, quod ſonat perpetuam locationem. Wameſ. *conſ.*506. *de cenſ.* qualis reditus vtpotè dominij reſeruatiuus eſt irredimibilis. Sed animaduertendum eſt contextum ſermonis repugnare perpetuæ locationi. locator enim reſeruat mercedem perpetuam, & dominium directum ſuper fundo locato: hic autem dicit quod eum acquiſiuerit P. ab E. ſuper fundo de M. quod pignus ſonat, atque alienum. Quomodo ergo hæc contraria ſic copulantur? Exiſtimem (ſi non titubarit ruſticani graphæi ſtylus) antiquitati literarum id imputandum, quando non ſic innotuerat vocabulum *rente* Burgundicum, & poſt aduentum Burgundionum Principum à practicis noſtris, vt videtur, primum vſurpatum. neque binæ extrauagantes communes *Regimini* editæ erant. quarum prior eſt Martini IV. qui aſſumptus fuit anno 1417. & altera ſucceſſoris Calixti III. in quibus reditus annui pecunia empti approbantur, & cenſus vocantur, qui tamen ibi redimibiles ſunt. Ante quas extrauagantes hic vſus fuiſſe ex antiquis chartis deprehenditur conſtituendorum redituum; Petrus quanta pecunia ſolùm egebat fundum ſuum vendebat Paulo, decuplo quamuis pluris valentem, qui eodem actu retrocedebat Petro, reſeruabatque annuum reditum frumentarium vel pecuniarium, vocabatur hic reditus *erffpacht.* quædam literæ vtrumque hunc actum longo ſermone referunt: quædam breuitatis cauſa vltimum dumtaxat: ſic tamen vt ex toto ſermonis contextu deprehendi vterque poſſit. quo caſu pugnantia ſæpe verba intercurrere ſolent, & obtinere illud Horatij *breuis eſſe laboro, obſcurus fio.* quod caſu hic controuerſo accidit. vidi & aliàs literas & nominatim *datas anno* 1388. vbi ſine ambagibus conſtituebatur numerata pecunia, reditus ſiligineus, qui tamen ibi nominabatur *erffpacht*, nondum agnito aut vernaculo vſu recepto vocabulo *rente.* quandocumque autem deprehendi poteſt, ſiue breui manu, ſiue per ambages reditum pecunia conſtitutum eſſe, ex propoſito edicti ſtatuendum eſt, reditum redimibilem eſſe: *vt initio dictum eſt.* cum ergo id in controuerſia præſenti manu penè tangamus, pro libertate & redimendi facultate reſpondendum eſt. Alioquin vbi pugnantia inſtrumentorum verba, aut circumſtantiæ non reperientur, ſed ſimpliciter reditus inſcribentur *erffpacht*, erunt irredimibiles: nam perpetua locatio non reſcinditur, aut redimitur.

CONSULTATIO III.

De redituum redemptione.

1. Reditus natura irredimibilis.

Redituum natura ab omnibus ad emptionum & venditionum contractum refertur, quo diſtinguantur à mutuo & vſuris: ideoque illius regulis & legibus cenſenda eſt. conſequenter reditus omnes natura irredimibiles eſſent, niſi quod ineſſe cenſeretur pactum de retrouendendo: & conſtitutiones Pontificum 1. & 2. *in Extrauag. de empt.* & Principum ſecus ſtatuerent. *Euerard. conſ.*150. *n.*31. 32. *& per totum*: præſertim ſi iuſto pretio, non vili ſint empti. *Molin. de contract. vſur. q.*19. *&* 20. *q.*5. *num.*128. *optimè q.*63. *ar.*448. vnde reditus per alios contractus conſtituti, per emphyteuſim, perpetuam locationem, hæreditatis diuiſionem, & ſimiles notoriè pro irredimibilibus habentur. *Couuar. var. reſol. l.3.c.* 10. *num.*5. *verſic. primum: in nouis Conſuet. Antuerp. ar.2. p.3. t.8. & in Notis ad illas, in impreſ-*

2. Pactis & conſtitutionibus redimibilis emptitius.

3. Non aliis contractibus conſtitutus.

ſis ar.9.& 10.h.t.van renten. quin & per alios contractus & ſtipulationem conſtituti. *l. ſi Stichus. § ſtipulatio de verb. oblig.* ſtipulatio annua vna eſt, & perpetua.*& in l.veteres. C.de contrahend.ſtipul.l.ſi pactum. D.de probation.*

4. Quia contractus non ſunt diſtracti.

Atque horum ratio eſt, quod nullæ conſtitutiones Pontificum, nullæ Principum, reditus aliter quàm pecunia conſtitutos redimi poſſe decreuerint: quodque contractuum natura non ſit, quod conſtitutum eſt deſtruere; quod contractum eſt diſtrahere: vt in emptione redituum, in qua redemptionem, ſeu retrouenditionem conſtitutiones tam Pontificum quàm Principum permittunt. idque magna etiam ex ratione diuerſitatis: quoniam huiuſmodi emptitij reditus ſimiles quodamodo & ſuccedanei ſunt mutuo ſub vſuris dato. & ſpeciem quandam huiuſmodi proponit Nouell. 160. vbi pecunia ita collocatur, vt, quam diu penes ſuſceptores eſſet, penſionem aliquam illi ſingulis annis ſoluerent: quam multi reditum eſſe cenſent, & ita ſonat textus: ſed Cuiac. *in Nouell.ad No.* 160. verè iudicantibus vult eſſe vſuram: in aliis autem contractibus non eſt ea mutui ſimilitudo, nec eadem cum emptitiis reditibus ratio.*bene VVameſ.t.2.reſp.iur.pent.de cenſ.conſ.*503.*n.* 2.*&* 10.

5. Frumentarij etiam reditus empti edicto redimibiles.

Vnde & Philippus II. 5. *Martij* 1571. poſt longam ſuper huiuſmodi ratione præfationem produxit reducendi adeoque redimendi facultatem ad reditus etiam frumentarios pecuniâ emptos, non autem aliis contractibus conſtitutos. non ſunt hi oneroſi & odioſi vt illi: iuſtitia & æqualitas ſine fraude (de quibus multa in eadem præfatione) magis in his quàm in illis obtinet: & in ipſa redemptione plus liquidò apparet æquitatis, cum redditur quantum acceptum eſt: in reditibus fundiariis, cenſibus, emphyteuſibus, & ſimilibus rem ipſam olim datam reddere oporteret, non pecuniam.

Statuamus igitur 1. reditus in pecunia ſoluendos, pecuniâ emptos, pecuniâ redimibiles eſſe: ex iis quæ dicta ſunt initio. 2. pecuniâ emptos in ſpeciebus ſoluendos, etiam pecuniâ redimibiles eſſe: non iure quidem, quo contrarium eſt deciſum; *l. oleo.C.de vſur.l.frumenti eodem*. ſed epikeiâ quâdam, quàm Rex conſiderauit: & admodum vrget d. præfatione edicti 1571. 3. reditus aliis contractibus conſtitutos, eſſe irredimibiles: vt etiam initio diximus: re datâ in cenſum, emphyteuſim, perpetuam locationem, per ſtipulationem, diuiſionem hereditariam, &c.

6. Legatus ex fundo teſtatoris irredimibilis ſi eccleſiæ cauſæque perpetuæ eſt relictus.

Videamus de dato, nunc legatoque. Igitur legatum annuum menſtruumúe ad vitam eius cui relictum eſt debetur, & cum neceſſitate alimentorum extinguitur: *tot. tit. D. de ann. legat.* & vt demus priuato relictum etiam citra alimentorum rationem, quod teſtator in hæredes tranſire voluerit, redimi poſſe; tamen eccleſię relictum perpetuum eſt *l.annua.*20.*D. eod. quiſquis mihi*, inquit, *hæres erit, fidei eius committo, vt det ex reditu cœnaculi mei, & horrei poſt obitum ſacerdoti, & libertis, qui in illo tempore erunt, denaria decem, die nundinarum, quot ibi poſui: quæro verum ii dumtaxat qui eo tempore, quo legabatur in rebus humanis, & in eo officio fuerint, debitum ſit, an etiam hiis, qui in locum eorum ſucceſſerunt? reſpondit, ſecundùm ea quæ proponerentur, miniſterium nominatorum deſignatum, cæterum datum templo: Item quæro verum vno dumtaxat anno decem fideicommiſſi nomine debeantur, an etiam in perpetuum decem annua præſtanda ſint? reſpondit in perpetuum.*

Vbi Scæuola iuris prudentiſſimus quamuis ethnicus ſacerdoti relictum, ſeu eius miniſterio, ac templo, quoniam hoc perpetuum eſt, etiam legatum perpetuum eſſe reſpondit: quoniam is finis, ea mens; atque intentio defuncti, & coniectura voluntatis ſit: tametſi aduersùs regulam, qua annua legata vita legatarij finiuntur. *vt optimè VVameſ. tom. 2. reſp. iur. pent. tit. de cenſ. conſ.* 498. 505. *numer.*5. 7. Ex fine ac mente.

Idem reſpondit Martianus *l.*32. *eod. cum quidam*, inquit, *decurionibus diuiſiones dari voluiſſet die natalis ſui: Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt non eſſe veriſimile teſtatorem de vno anno ſenſiſſe, ſed de perpetuo legato*: vbi Imperatores ex veriſimilitudine voluntatis legatum perpetuum eſſe reſcribunt, die natali decurionibus diuidendum: vbi gloſſa natalem etiam, qua teſtator ad meliorem vitam deceſſit, intelligit. adeoque quod relictum eſt in anniuerſaria defunctorum, perpetuum atque irredimibile eſt.

Rurſus idem Martianus *in lege ibidem ſequente* refert eoſdem Imperatores reſcripſiſſe, cum erat certa pecunia relicta per quadrienniũ certaminis Chryſantiani, perpetuam penſitationẽ videri reliquiſſe teſtatorẽ per quadriennium, non in primum quadriennium: idem in pecunia in ludos ciuitati relicta. Modeſt. *in l. 6. D.eod.* rurſus, inquam, ex coniectura voluntatis elicitur huiuſmodi deciſio pro perpetuitate legati: idemque in infinitum obtinet in annalibus legatis, quæ non certæ perſonæ, ſeu ad eius vitam, præſtari iuſſa ſunt: *l. in annalibus. C. de legat.* quidni ergo eodem ex fonte decidatur legata teſtatorum in ſacra miniſteria anniuerſaria, ac res alias diuinas, relicta eſſe perpetua? adeoque vt perpetua ſint, votum eſt piè morientium. ſic ſunt perpetua etiam in pauperes relicta; quos teſtamentũ Chriſti nos ſemper habituros nobiſcum ſpopondit: ſemper illi egebunt, ſemper alendi erunt; ſemper manebit Chriſti promiſſio; quod vni ex illis feciſtis, mihi feciſtis: ſemper comminatio pœnæ, & promiſſio præmij; quam Chriſtus in vniuerſali iudicio ſententiæ ſingulorum inferet, eſuriui & dediſtis, vel non dediſtis mihi edere; ſitiui, & dediſtis, vel non dediſtis mihi bibere; & illud æternum, *ite*; vel, *venite*. Id teſtatores pij animo intuentes perpetuas fundationes eſſe volunt, quas in has cauſas relinquunt, quæ perpetuæ ſunt; vt correſpondeant ad dicta præmia perpetua; vt qui in perpetuum pauperibus bene fecerit, veniat perpetuò beneficij vices accepturus. ad quas volun-

8. An anniuerſaria perpetuaq; ſeruitia diuina, &c.

tates interuertendas, cui ſcrupulus non ingeratur ex illo, ite?

Sanè religioſius Philippus Bonus, quamuis in feudis, quæ nec iure prout lubitum eſt ſemper pro anima dare, legare licet; *tamen edicto* 18.*Nouemb.*1466.*ar.*10. ſtatuit, vt reditus ſuper feudis, ſi non forent amortizati; ad principales fundationes; anniuerſaria, ſpeciales miſſas, aut eleemoſinas dati ſeu legati qui ad manus mortuas iam tum venerant; aut deinceps venirent, pecuniarij redimi poſſent nummo vigeſimo: frumentarij prout aliquot annis antè ac pòſt valuiſſet frumentum: eaque pecunia in fundos alioſue reditus non feudales collocari deberet: in eumque finem annum vnum ante redemptionem pecuniam conſignari.

Vnde patet totam eam conſtitutionem conceptam eſſe, in cauſam feudorum, in quorum imminutione Princeps & reſp. patitur ob ſeruitia feudalia graue diſpendium, & voluiſſe propterea ſortem huiuſmodi redituum in allodiales ſeu cenſuales fundos impendi, ne damnum patiantur communes fundationes; & tamen ipſas ſpeciales excipit, & ſuper feudis retineri permittit.

Et, quoniam vna lex aliam debet explicare, ad hunc ſenſum eſt excipienda etiam Conſtitutio Caroli V. 19. *Octob.*1520. de reditibus ſuper feudis conſtitutis, vt ex eo tempore impoſterum irredimibiles feudis imponi non poſſint: ante impoſiti ſecundùm d.Conſtitutionem Philippi Boni regulentur. vterque autem Princeps cum tam ſtudioſè de feudis cauet, & adhuc ſub tot exceptionibus; ſatis declarat datos, legatos reditus ſuper fundis alaudialibus, & cenſualibus, eſſe irredimibiles: & præſertim Philippus Bonus cum ſuper talibus iubet collocari. & Philippus II.*edict.*1571. expreſsè excipit à reductione & redemptione ibi decreta reditus originariè eccleſiæ relictos. vt ſupra eſt dictum.

Quid cum origo non apparet?

9. His præmiſſis, cum non apparet de origine reditus, quæritur an emptitius ſit cenſendus, an alio contractu conſtitutus; conſequenter an redimibilis, an irredimibilis? & quidem Couuar. Var. *l.*3.*c.*10.*n.*5.plures in genere citra conſiderationem cauſarum piarum adfert diſtinctiones, ſed in fine optimè Iudicem hac de cauſa cogniturum debere omnino quamlibet qualitatem, legem, & contractus conditionem, atque omnes coniecturas exactè ri-

Ex circumſtantiis & communiter accidentibus Iudex arbitrabitur.

10. mari: quo facilius iudicare valeat, ſitne præſumenda annua præſtatio perpetua, an temporalis, & redimibilis? ſanè maximè attendendum eſt, quod communiter fit; id enim factum eſſe intelligitur. *Euerard.in top. loc. à communiter accidentibus*, ſic ſi legato quantitas adiecta non ſit, ex eo quod teſtator ſolitus erat, aut ex dignitate, ſtatuitur. *l.*14. *D. de ann.legat.l. ſeruus plurium.§.fin.D.de leg.*1. vbi ante omnia quæritur, quæ ſit patrisf. quæ regionis conſuetudo. & nominatim deciſum habemus in *l.certi condictio.§.ſi nummos. D.ſi certum petatur*, eum cenſeri contractum interueniſſe, qui communiter ſolet: *nec dubitari*, inquit, *quin ſi meam pecuniam tuo nomine, meâ voluntate, dedero, tibi acquiratur obligatio: cum quotidie* (nota) *credituri pecuniam mutuam ab aliquo alio poſcamus, vt noſtro nomine creditor numeret futuro noſtro debitori.* ſic Iaſon *poſt Ioan. Fab. in l.* 2. *C.de iur. emphyteut.* in dubio contractum potius emphyteuticum cenſendum tradit; quàm cenſualem; niſi hic frequentior eſſet: vbi tota ratio deciſionis à frequentiori agendi, contrahendiúe conſuetudine ſumitur. & *in l.ſi pactum. D. de probation.* id actum intelligitur quod plerumque ſolet. cuiuſmodi argumentum aſſumit ipſe Rex *in edicto* 1571.quando iubet valorem pecuniæ æſtimari iuxta edictum; creationem reditus proximè præcedens: rationem allegans; quia veriſimile ſit contrahentes iuxta illud ſe geſſiſſe: ergo dum apud Regem hoc argumentum in hac materia redituum valet ad conſtituendum; etiam in hoc caſu ſufficiet ad præſumendum in conſtituto. Vnde optimè ſtatuit *ibidem Euerard. num.*30. quod contrarium aſſerenti incumbat probatio: cuius onus in eum ob iuris præſumptionem transferatur. Id quod diſertiſſimè probat *d.lex ſi pactum. quamuis*, inquit, *verum ſit quod, qui excipit, probare debeat; quod excipitur; attamen de ipſo dumtaxat ac non de hærede eius quoque conueniſſe petitor, non qui excipit probare debet: quia* (nota) *plerumque tam hæredibus noſtris, quàm nobiſmet ipſis cauemus:* vbi quia plerumque ſic contrahimus, aduerſarius aliter contractum eſſe probare debet. 11.

Ideo præſumitur reditus inter priuatos emptitius.

Cum igitur inter priuatos de reditu agitur, præſumendum eſt emptione eſſe conſtitutum: quoniam ea contractus ſpecies frequentiſſima eſt inter priuatos: ideo inuentus nummus, vt difficultatibus aliorum contractuum ſubueniret. 12.

In Eccleſia donatus legatus &c.

Ceterùm reditus ab Eccleſia poſſeſſi in eandem cauſam non cadunt: non negotiatur, non commercatur Eccleſia; vetantur clerici negotiis ſecularibus ſe immiſcere; ab origine Eccleſiæ Chriſtianæ quotquot poſſeſſores agrorum aut domorum erant vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum: diuidebatur autem cuique; prout opus erat. *in Act. Apoſt.c.*4.poſtmodum Eccleſia ipſas poſſeſſiones, & reditus non vendere cepit, ſed retinere, & annuos prouentus diuidere: *c.videntes.*12.*q.*1.*ipſa*, inquit, Vrbanus, *res in ditione ſingularum parochiarum Epiſcoporum* (*qui locum tenent Apoſtolorum*) *erant, & ſunt vſque adhuc, & futuris ſemper debent eſſe temporibus: è quibus Epiſcopi & fideles diſpenſatores eorum miniſtrare cunctis neceſſaria debent*: quod & ſonant canones Apoſtolorum: *c.præcipimus ibid. aliaq. cc. eadem q.* neque aliud eſt quod magis manu tangatur, quàm eccleſiaſticos prouentus, præſertim nonnihil antiquos, & ante Lutheri; & ex eo natorum ſæculum, quo refrixit charitas, in Deum pietas, in Eccleſiam liberalitas, ab Eccleſia poſſeſſos frequentiſſimè liberalitate Chriſti fidelium in eam fuiſſe deriuatos, non pecunia

ab illa emptos. Conſequenter præſumendum
13. eſt non redimibiles, ſed in natura aliorum actuum & contractuum, à conſtitutionibus pontificiis & principalibus relictos: qui, vt dictum eſt, naturâ ſuâ redemptionem non admittunt, niſi contrarium pactum ſit adiectum, quod non præſumitur; & in eo ſe fundanti incumbit probatio: *d.l.plerumque Euerard.d.num.*30. atque adeo Wameſ. *tom.*2. *reſp. iur. pont.tit. de cenſ.conſ.*506.507. in dubio reditus Eccleſiæ & piæ cauſæ debitos, præſertim antiquos, omnino cenſendos eſſe irredimibiles tradit; contrariamque opinionem erroneam vocat: præſertim, inquam, in antiquis Eccleſiarum reditibus hæc obtinent: quia tunc reditus pecuniarij adhuc infrequenter maximè ab eccleſiaſticis, & quibus tenera erat conſcientia, emebantur: & multi reditus ætatem ſuperant Martini V. qui anno demum 1422. primus eos approbauit, nec adhuc omnium ſcrupulos exemit; vt & Calixtum III. anno 1455. manum admouere oportuerit. tantum abeſt vt ſecus actum aut contractum cenſeatur quam pij mores eccleſiaſticorum eius ætatis ferebant.

Adeoque nec redimibilis.

Quibus ex cauſis pro hac ſententia ſæpiſſimè fuit iudicatum tam in ſupremo Concilio Mechlinienſi; *vt refert Chriſtineus. d.*303.*nu.* 19. *& aliis vol.*1. *&* 6. *Februarij* 1598. *idem ad Conſuet.Mechl.tit. de cenſ. ar.*5. *in fin.* quàm in in Concilio Brabantiæ. *pro fabrica de Cortenbeke contra Dominum de Gempe anno* 1545. *vt annotauit conſiliarius inſignis qui interfuit.* & nuper 28. *Iulij* 1626. *pro Abbate Poſtulano contra Hubertum Ianſſen de Miſſele.& à Magiſtratu Antuerpienſi* 29. *Iulij* 1528. *inter capellanos S. VValburgis & Ioannem Bot.*24.*Decembris* 1620. *inter Franciſcum Perez receptorem Xenodochij, & Capellanos B. Virginis.* Idemque Brabantiæ Concilium, aliaque ſæpius aliàs ita iudicarunt. vt quamuis etiam aliæ ſententiæ in contrarium citentur, credere tamen oporteat in illis cauſis aliqua indicia fuiſſe detecta, quibus pecuniam interueniſſe appareret.

Præſertim attentâ ſolemni ſententiâ à Concilio priuato latâ 16. *Octob.*1573. pro clero totius comitatus Namurcenſis, Interpretationem edicti 1571. poſtulante aduersùs nobilitatem & communitatem eiuſdem ciuitatis. ea enim ſententia, interpretando idem edictum 1571. declarauit omnes reditus frumentarios ab Eccleſiaſtica manu poſſeſſos, de quorum origine non conſtaret, habendos eſſe irreducibiles, adeoque irredimibiles, niſi debitor pecuniam interueniſſe probaret: eoſque ſolos eſſe redimibiles. Quæ ea propter ex interpretantis Principis voluntate pro lege recipienda, & ſeruanda eſt.

Quibus conformiter in conſuetudinibus Mechlinienſibus à Car. V. emologatis habito conſilio Parlamenti Mechlinenſis. *tit. van Chynſen renten*, quamuis *ar.* 1. ſuper domibus intra vrbem principaliter conſtitutis reditus redimibiles ſtatuiſſet; excepit relictos ad fundationes, beneficia, anniuerſaria, diſtributiones, panem, & vinum ſactis neceſſarium.

Quos iam antea etiam à ſimili facultate redimendi exceperat edictum 21. *Feb.* 1528. generatim relictos ad cultum diuinum, & pauperes alendos.

Meritò: tam ex iis, quas diximus, cauſis, quàm certa voluntatis teſtantium coniectura: qui, vt ſuprà diximus, ſi diuinum aliquod officium inſtituant, perpetuum eſſe velint, & irredimibile. *d l* 6.*l.*20.23.24. *D. de an.legat. l. in annalibus. C. de legat.* ſiquidem omnino cenſentur velle talem eſſe cenſum, qualem ſumptum: ſi ergo perpetuum ſumptum; perpetuum cenſum: qui finem præcipit intendit media; cenſetur velle id ſine quo ad cum perueniri non poteſt. *& quæ alia habet Euerard. in top.loc.à fin.*

Vnde qui relinquunt ad perpetua ſeruitia ſacra, perpetua pauperum alimenta, perpetuos eos cenſus eſſe volunt, & inalienabiles, adeoque nec redimibiles. *l. orphanotrophos. C.de epiſ. & cler.l.illud.C.de ſacroſanct. eccleſ.Molin.conſ.*9.

Et verò ſi data, ſi legata, ſi teſtamento res relicta eſt, ſi reditus impoſitus à teſtatore rebus ſuis, quomodo redimi poterit qui nunquam eſt emptus, quomodo retrouendi, qui nunquam venditus, quo pretio, de quo nunquam conuentum eſt? quod nec ſtatui poteſt niſi fortè cõſiderando quanta pars prouentus rei fuerit, cui fuit impoſitus; & tanta ex re pars decidatur, quanta tunc fuit prouentuum: quomodo nec dominicales, nec emphytautici canones nummariam recipiunt æſtimationem, quamuis in nummis præſtentur; adeoque nec extingui poſſunt inuito Domino, nummis quamuis mille oblatis. atque ita hanc ſententiam ſequuntur *Ioannes Pirrhus Conſuet. Aurel. c.*32.*tit.de retrab. vend.Rebuff. ad Ord. reg.tit.de conſtitut.redit.gloſ.*17.*Molin.d.conſ.*9. *VVameſ. vbi ſupra conſ.*506.507.

14. Qui nec legibus generaliter redemptionem permittentibus comprehenduntur.

Qui etiam Molinæus, quamuis fidei & Eccleſiæ inimiciſſimus, tamen tantum detulit veritati, vt non tantùm huiuſmodi reditus irredimibiles haberet, ſed etiã, vt quamuis Princeps irredimibiles redimi poſſe velit, & hoc lege latâ ſanciat, ad reditus in pium vſum relictos, aut comparatos non extendatur. ita enim refert Pecq.*de amort.c.*35. & ſic etiam ſcriptũ conſiliarij Cancellariæ Brabantiæ, de quo mox, rei ibidem iudicatæ rationem annotans dicit, quod conſuetudo Louanienſis reditus, de quorum origine non conſtat, pro redimibilibus habens, locum tantùm habet in iis, quæ ſub eorum iuriſdictione ſunt ſita: adeoque ad reditus expreſsè amortizatos, aut pro talibus propter immemorialem temporis lapſum habendos, ab ea eſſe exemptos; neque comprehendi. & ſic à generali edicto, quo reditus ſuper domibus intra vrbem, aut ſuburbium Pariſienſe ſitis hypothecati redimibiles omnes declarabantur, alio edicto *vlt. Auguſt.* 1569.*de quo Choppin.de ſacr. polit.l.*3.*t.*6.*n.*4. ſunt exempti.

Facit

Facit rurſus quod in dubio iuſta interpretatio eſt, quę pro religione facit *l. ſunt. 63. D. de relig.* quæ pro alimentis *l. Mela & ibi. DD. de aliment. & cibar.* præſertim pauperum: *c. ſicut. diſtinct. 46.* adeoque quamuis indebitum allegans probare teneatur; tamen minores, quibus comparatur Eccleſia, aliæque priuilegiatæ perſonæ, non tenentur: *l. cum de indebito. §. ſin autem. D. de probation.* quantò magis cum de debito conſtat, nō tenebitur probare fieri poſſe indebitum, & extingui? quod effectu ipſo dicit qui reditum Eccleſiæ contendit redimere.

15. Nec obſtat fauor libertatis?

Nec quicquam facit, qui ſolet obiici, fauor libertatis, vnde conſequentem faciunt redimendi & exonerandi facultatem: quia priuilegiatus aduersùs æquè priuilegiatum non vtitur priuilegio: non ergo libertas contra Eccleſiam. quamquam nec hic eſt æqualitas, quia ſumma eſt, inquit, *d. l. 63. D. de relig. & ſumpt. fun.* ratio, quæ pro religione facit; non æqualis, cum aliis priuilegiatis cauſis; ſed ſumma.

Et verò generalis pręſumptio, quia res libera creditur non ſeruituti obnoxia, facilè aliâ ſpeciali coniecturâ concurrente perimitur: v. g. libertas altius tollendi cuiuis naturaliter competit: *l. altius. C. de ſeruitut.* ſi tamen vel antiqua forma, vel ſtatus antiquorum ædificiorum aliud videatur ſuadere, mox à præſumpta libertate receditur. *l. qui luminibus. D. de ſeruitut. Vrban. prædior.* quod maximè hodie obtinet per conſuetudines, cuius rei aliud teſtimonium exigi non oportet, quam prolixos inter conſuetudines ferè vbique tractatus de ſeruitutibus; quàm infinitis illæ, & quàm exiguis indiciis ſeruitutes firmant aduersùs libertatem naturalem?

At verò in hiſce terminis non quæritur, an res ſeruiat; ſed ſeruire certum eſſe, & reditum debere præſupponitur; neque enim verſamur in gratuita præſtatione aliquot annis factâ, *de qua in l. ſi certis annis. C. de pact. & in c. peruenit. X. de cenſ.* quod *cenſus ignorantiæ*, quem vocant, nec diuinis nec humanis legibus inuenitur: ſed debitum eſſe regiſtris, manualibus, computibus præſupponitur. quo in genere non paucæ conſuetudines eum, qui decem annis reditum ſoluit, vt debitum, impoſterum ſoluere compellunt. *arg. l. litibus. C. de agric. & cenſ. l. 11. DD. in d. l. ſi certis.* Igitur de modo debiti tantùm quæritur; fundiarius reditus ſit, an pecuniâ emptus? quo in genere cum de ſeruitute conſtat, de genere tamen ſeruitutis quęritur, arbiter ſumendus eſt, qui dicat *d. l. qui luminibus. §. ſi inter.* arbiter hic ſumptus, ſi religioſus erit, ſpectabit eam rationem, ſummamque eſſe credet, quæ pro religione facit: reditum ergo Eccleſiæ, clero, ſorti domini, pauperibus, membris Chriſti debitum, non pecuniâ emptum atque redimibilem; ſed per emphyteuſim, perpetuam locationem, per legatum rebus teſtatoris impoſitum, atque irredimibilem exiſtimabit.

16. Nec quod ſeruitus

Verùm obiicitur, ſeruitus non eſt naturalis, ſed aduentitia; ergo eſt pretio ſeruitus redituum rebus impoſita: ſed nulla eſt hæc conſequentia ad generis non diſtributi certam ſpeciem ducta: plures enim aduentitiæ huiuſmodi ſeruitutis ſunt ſpecies, pecuniâ, donatione, legato, rebus in cenſum, libellum, emphyteuſim, feudum, perpetuam locationem (quæ olim frequentiſſima Eccleſia fundis abundante, & per ſe non colente, *VVameſ. vbi ſupra conſ. 507.*) atque aliter datis: ſed quæritur quæ ex his ſpeciebus, cum nulla certo appareat, interueniſſe cenſenda ſit? in quo non ea ſpecies mox ſumenda, quæ Eccleſiæ maximè ſit nociua; *VVameſ. vbi ſupra*; minus quæ tam vehemens credatur præſumptio, vt ſit pro probatione plena, & ob quam pro Actore ſit iudicandum, quo aliàs non probante reus iure ſit abſoluendus. — cenſeatur aduentitia.

Et propterea Grimaudet. *tract. de vſur. c. 16. n. 6. in fin.* negat ſufficere præſumptionem aliquam, vt reditus decidatur redimibilis tanquam pecunia emptus.

Molin. etiam *ad Conſuet. Pariſ. §. 84. nu. 64.* nec crebriorem contingentiam ſufficere ad priuandum aliquem iure ſuo, via actionis: & ſic nec ex illa reditum pro actore aliter non probante definiri poſſe eſſe redimibilem: ideo quia multi ſunt modi conſtituendi reditum præter pecuniam. *idem in tract. commerc. ſeu de vſur. q. 16. n. 213.*

Denique obiicitur, quod hi reditus ſunt ſuccedanei vſurarum, & hi contractus ſimbolizent cum mutuo: & propterea iiſdem regulis conſiſtant. Imo ipſe Pontifex *in extrauag. regim.* deciſiones formet ex regulis mutui: ſed non eſt mirum quoſdam contractus aliquam habere inuicem affinitatem: *inſtitut. de locat. §. 1. inſtitut. de empt. §. nam in cæteris. l. 3. C. de iure emphyteut.* cæterùm argumentum hoc inuoluit id ipſum quod eſt in quæſtione: nam *d. extrauag. regiminis* agit de reditibus originaliter emptis, non de aliis: illis redemptionem concedimus; his negamus: ſed cum non apparet an verſemur in his, vel in illis; quærimus hic qualis ſit præſumendus, quibus regulis tractandus? non hoc eo argumento deciditur. ſed & illud vno verbo dicendum, optimè Molin. eiuſque ſequaces reprehenſos eſſe vel ab ipſo Buſio *l. 1. de redit. c. 5. n. 34. & alibi*, quod deciſiones ſuas *in tractatu de vſuris* ſuper reditibus nimis ſolitus ſit elicere ex legibus de mutuo diſponentibus; & definire ex iis, quæ de lucro pecuniæ creditæ veteres Iuriſconſulti tradiderunt. adeoque ipſe Buſius *d. l. 1. c. 2.* rectè docuit ad præueniendos huiuſmodi errores, quantum differant reditus à cæteris rebus ſimilibus. nec ſanè verum eſt quod Extrauag. *regim.* deciſionem deducat ex regulis mutui; ſed propria redituum natura. quam & Buſius examinat *d. c. 2.* & ex facto Pontificii propoſito, *in d. extrauag. regim.* quæ & ideo & ſequens poſita eſt ſub titulo de vēditione, prout reditus ſeu ius annuę penſitationis percipiēdę in emptione merx eſt, & numeratâ ob illam pecuniâ, illius pretium: ita

17. Nec quod reditus ſuccedanei vſurarum.

quod

quod Pontifex ex regulis emptionis non mutui (in quo res eodem numero, pondere, aut menſura datur, & recipitur) propoſitam ibi quæſtionem definiat, emptionem & venditionem vocet, contrahentes emptores & venditores; pacta emptioni tantùm adiecta examinat, an ad vſuras inclinent; ſicut in *c. in ciuit. X. de vſur.* emptio communium mercium, ob dilatam ſolutionem pretij, pluris venditarum examinatur, an pactum veræ emptioni adiectum ſit vſuratium; & alia alibi.

18. Nec quod in obſcuris minimum ſequendum.

Sed rurſus obiicitur in obſcuris id, quod minimum eſt præſtandum eſſe, etiam Eccleſiæ: *l. titia. §. fin. D. de auro & argento legato;* ſanè ea lex aliquos ita torſit; vt pro ſua quiſque ſententia lectionem mutaret: etiam Tiraquel. *in tract. priuil. pia cauſa p. 25.* vt quamuis pro pia cauſa in obſcuro quod maius eſt deberi ſentiat, tamen in ſpecie *d. l. titia* ab eo recedatur: ſed ratio non permittit, vt pro lubitu ſuo quiſque, & ſuæ opinionis argumento, à recepta lectione recedat: præſertim hac, quam caſtigationibus Haloandri & Pandectis Florentinis conformem aſſerit Couuar. *in c. indicante. 4. de teſtam. & Menoch. præſumpt. libro 4. p. 106. num. 33.* vbi eâ lectione retentâ Eccleſiæ legatum, ſi obſcurum ſit, deberi quod eſt maius, vterque rectè docet, & communem eſſe tradit.

19. Eccleſiæ in dubio debetur quod eſt maius.

Igitur in *d. §. fin.* In eo templo non niſi aut ærea, aut argentea erant dona, & decidit Scæuola deberi argentum; & ſic maius quidem, hac lectione retentâ; minus autem; ſi leges, aurea vel argentea: qui hanc lectionem ſumunt, quærunt cur Scæuola alioquin rogaſſet vtrum ex argento an ex auro ſignum, an æreum ponendum eſſet? ſed debile hoc argumentum eſt, nam ſi aurea legas, aut argentea; quæram eodem argumento cur Scæuola mentionem facit æris, ſi in illo templo non niſi aurea aut argentea erant dona? Itaque Scæuola, cum in eo templo tantùm eſſent ærea vel argentea, in quo teſtator ſignum Dei fieri iuſſerat; auget quæſtionem, & tertiam ſpeciem ei adiungit, an ex argento, ære, vel auro fieri deberet, vt vnâ reſponſione duas quæſtiones ſolueret: ſcilicet ex iis, quæ in eo templo erant, ærea ſcilicet vel argentea, præſtandum reſpondet id quod eſt maius; ſcilicet argentum: innectit alteram quæſtionem, ſi fauore templi præſtandum eſt quod eſt maius, an non ſignum Dei ſtatuendum ſit ex auro? & hoc negat; ſed ex argento: & ratio eſt, quia ea præſumptio, quæ facit in dubio præſtari Eccleſiæ, quod eſt maius, vincitur ab alia præſumptione concurrente, quod, cum in eo templo dona non eſſent niſi ærea, aut argentea; teſtator loci conſuetudinem ſequi voluerit: *iuxta l. seruus plurium. §. fin. D. de legat. 1. ante omnia,* inquit, Iul. *patrisf. conſuetudo, deinde regionis inquirenda eſt:* ante omnia ergo conſuetudo huius templi in obſcuro coniecturam voluntatis facit; cenſeturque teſtator feciſſe legatum iuxta conditionem templi. *l. ſed etſi ſuſcepit. §. ſi libertis. D. de iudiciis.* manet itaque reſolutum ex *d. §. fin.* in obſcuris præſtandum eſſe Eccleſiæ, quod eſt maius: ita tamen, vt illud non extendatur ad inſolita; ſed intra conſueta coërceatur: adeoque ad rem noſtram in reditibus piæ cauſæ debitis credendum eſt in obſcuro non eſſe eos redimibiles; ſed (quod eſt maius) irredimibiles eſſe habendos: ſiue per legata olim à teſtantibus rebus ſuis impoſita ad perpetua Eccleſiaſtica ſeruitia, vel perpetua pauperum alimenta, in quibus hi tituli ſunt frequentiores, adeoque pro ea conſuetudine præſumendum eſt ante omnia. *d. § fin.* quam ideo iuuat coniectura, quam Iulian. *in d. l. ſi ſeruus. §. fin.* ita extendit; ſed *& mone*, inquit, *patrisfamilias, & legatarij dignitas, vel charitas, & neceſſitudo exquirenda eſt*: de mente teſtantium quis aliter dixeris? de legatarij dignitate, eccleſiæ, miniſtrorum Dei, pauperum Chriſti membrorum, de charitate vel neceſſitudine, *quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* quis hic arbiter ſumptus, *iuxta d. l. qui luminibus. §. ſi inter D. de ſeruit. vrban præd.* reditus his debitos non ex mente teſtatoris, dignitate legatorij, charitate & neceſſitudine, conſuetudine & fine teſtantium, non dicet eſſe irredimibiles? præſertim cum Menoch. *d. præſ. 106.* ex ſingulis his cauſis tradiderit in obſcuris deberi id quod eſt maius. ſed & maximè expendit *n. 14. 20.* aliis præſtandum ſemper eſſe quod eſt maius, quando alioquin corrueret mens teſtatoris, aut in partem minueretur: vt infinitæ teſtantium voluntates, religioſæ & piæ fundationes, miſſæ, ſacra miniſteria interirent oportet, ſi reditus omnes cenſeantur redimibiles, non apparentibus titulis: horum bellorum iniuria magna parte deperditis; inſolentia militum conſciſſis, igne vnà cum templis atque arcis, in quibus ſeruari ſolebant, abſumptis.

Et vero his circumſtantiis, *quas expendit Iulian. in d. l. ſeruus. § fin. D. de auro legat.* applicitis & conſideratis in reditibus, vt mox fecimus, non remanemus in obſcuro in quo minimum ſequendum ſit; ſed res potius lucida eſt habenda; in qua tot ſunt pro cauſa pia præſumptiones iuris. Nam probatio etiam eſt quæ fit per præſumptiones. *tot. tit X. de præſumpt.*

Sed rurſus in eandem rem obiicitur *c. ex parte. X. de cenſ.* vbi qui vota ſoluunt in minori menſura, non ſunt cogendi ſoluere in maiori: ſed verè non id dicit Pontifex ibi indiſtinctè, ſed rationem ſequitur *d. l. ſi ſeruus. §. fin. D. de legat. 1. ante omnia*, inquit Julian. *ipſius patrisf. conſuetudo, deinde regionis exquirenda eſt*: Pontifex d. c. *ex parte* ſic inquit; *cum ergo non conſtat ad quam menſuram anteceſſores eorũ prædicta vota perſoluerint*: ecce ceſſat patrisf. conſuetudo: pergit ergo Pontifex; *credimus diſtinguendum, vtrum habitatores regionis ipſius, qui ea communè perſoluerunt, ad vnam & eandem menſuram huiuſmodi vota perſoluerint, an ad varias & diuerſas.* Ecce inquirit Pontifex conſuetudinem regionis perſoluentium; 20. Vota in minori an maiori menſura ſint ſoluenda?

& ex

& ex ea decidit primò caſu ad vniformem menſuram eſſe cogendos; in difformi autem ſoluentium conſuetudine, cum & in minori & in maiori menſura ſoluendi eſſent conſuetudine, non eſſe cogendos ad maiorem, qui ex conſuetudine in minori ſatisfaciendi præſumebantur eſſe poſſeſſione, quam per exactionem maioris non debere interturbari decidit ibi Pontifex; & addit cauſam etiam caſui ibi propoſito ſingularem: *quoniam*, inquit, *cum huiuſmodi vota gratuita fuerint ab initio; benignius ſunt à viris eccleſiaſticis exigenda; ne tanquam exactores videantur temporalibus lucris inhiare*: duo ergo conſiderat ibi Pontifex: primò vota huiuſmodi gratuita fuiſſe ab initio: 2. Eccleſiaſticos viros non debere in iis verſari vt exactores: vota enim huiuſmodi Compoſtellani, de quibus ibi agitur, certò ibi conſtat ab initio fuiſſe gratuita; adeoque magis vouentium conſcientiæ relicta, quam rigidæ exactioni: quæ etiam ibi non deceat, quo minus alij vouentium auertantur. *poteſt*, inquit, *Couuar. in d. c. indicante. nu. 6. capitulum illud intelligi ex benigna interpretatione Romani Pontificis, ne videantur perſonæ Eccleſiaſticæ inhiare lucris temporalibus tanquam exactores, cum illud votum factum fuerit ab initio gratuitò.* eandemque rationem probat Menoch. *d. præſ. 106. num. 33.* adeoque non tam ea ratio ſumpta eſt ex iure partium, de quo in quæſtione noſtra quærimus, quam ex pia ſacræ politiæ ratione: vt in votis Compoſtellanis nullus ſit rigor exactionis, in viris Eccleſiaſticis, aduerſus pios peregrinos, itinerum aliiſque moleſtiis afflictos, in materia votorum, quæ ab initio conſtat fuiſſe gratuita, omitto alias *d. c. ex parte* rationes à Panormitano ibi deductas, ob quas vocat illius Capituli caſum mirabilem.

21. Sed in contractibus nõ eadem ratio.

Non hic verſamur in iiſdem terminis, ſed in reditibus antiquis, qui debiti quidem inueniuntur per regiſtra &c. ſed neſcitur qua ex cauſa ſint debiti; an quia pecunia data eſt ab Eccleſia in emptionem, onere ex quibus debentur in emphyteuſim, in cenſum, in perpetuam locationem; an quia teſtatores rebus ſuis impoſuerint, vt ex iis ſumptus ſoluerentur miniſteriorum ſacrorum, aut pauperum alendorum ab ipſis præſcripti: ſi priori caſu; redimibiles ſunt ex conſtitutionibus Pontificum, & Principum reditus emptos redimendi perpetuò facultatem dantibus: poſterioribus autem caſibus nullæ Pontificum aut Principum conſtitutiones redimendi facultatem faciunt; nec natura contractuum; nec mens aut conſuetudo teſtatorum ad perpetua miniſteria relinquentium.

Quæ in his locis, vel ideo magis iuuatur, quod edicto 1571. non tantùm redemptio permiſſa fuit redituum pecunia originaliter emptorum; quod & priores Pontificum & Principum conſtitutiones conceſſerant; ſed etiam reductio ad annuam præſtationem pecuniariam eorum redituum, qui pecunia empti fuerant, in ſpeciebus annonariis ſoluendi. in vim cuius edicti infiniti mox huiuſmodi reditus fuerunt ad annuam præſtationem pecuniariam reducti, in quibus potetat eſſe probatio pecuniæ numeratæ, & propterea per lapſum tanti temporis, poſt tantas bellorum iniurias minus credendum eſt amiſſis nunc titulis, reditus piarum cauſarum eſſe redimibiles; ſed anteceſſores qui tempore edicti fuerunt, habuiſſe notitiam titulorum, cauſarumque ob quas non eſſent redimibiles, ideoque non redemiſſe: quodque alioquin non præſumerentur, voluiſſe tot annis ſuum iactare, non petendo reductionem ad præſtationem pecuniariam annuam, multò benigniorem, quàm præſtationem annonariam ſingulis annis in ſpeciebus, aut pretio pro variatione fori factam.

22. Conſuetudo in ſpecie ſoluendi longo tẽpore præſumptionem facit pro irredimibilitate.

Quod ſi Iaſoni *in l. 2. C. de iur. emphyteut.* viſum fuerit ex ſolutione canonis quadragenariâ præſumi cenſum eſſe emphyteuticum; quod ſi etiam viſum Innoc. *d. c. ex parte* non obtinere quando pia cauſa poſſidet, & quod antiqua poſſeſſio pro conſtituto ſit, & perpetua habenda: *VVamoſ. reſp. iur. pont. tom. 2 conſ. 507. num. 4.* ſane talis præſtatio in ſpeciebus vel pretio pro fori variatione diſſimili tot nunc annis poſt beneficium illius edicti 1571. facta poſſeſſionem tribuit piæ cauſæ, vt reditus huiuſmodi cenſeantur irredimibiles: quæ poſſeſſio transfert onus probandi in aduerſarium; quamuis piæ cauſæ illud incumberet prout ex aduerſo incumbere debitori (qui etiam poſtulans ad redemptionem admitti fieri debet actor, & aſſerere reditum eſſe redimibilem, quem ea propter allegata probare oportet. *l. 51. D. de probat.*) interpretatione edicti pro clero Namurcenſi facta anno 1573. à ſecreto Regis Concilio declaratum eſt, vt ſupra eſt dictum, prout etiam edictum 1571. expreſsè faciendæ reductionis, inquiſitionis ſumptu debitorem onerat tanquam actorem; & ad quem probatio pertinet *VVamoſ. t. 2. reſp. iur. pont. tit. de cenſ. conſ. 507. latè.*

23. Præſertim poſt d. edictum regiũ.

24. Ex interpretationem. Maximè vbi innotuit.

Eò magis in diœceſi Antuerpienſi hæc obtinere debent, quod *ann. 1610. in ſynodo diœceſana tit. 21. de conſeruatione & recta administratione bonorum eccleſiaſticorum ar. 21.* eadem ſententia pro clero Namurcenſi lata, & ad calcem Synodi ſubiuncta, pro interpretatione legitima edicti 1571. eſt promulgata, & pro iure obſeruari mandata; declaratumque ex ea eccleſiaſticorum redituum debitoribus incumbere demonſtrare in originaria eorum acquiſitione interueniſſe pecuniam, eoſque ſolos in quibus pecunia originaliter interuenit eſſe redimibiles, & reducibiles.

25. Et pro le longiſſimo tempore propoſita ſeruata fuit.

Quod ſynodi diœceſanæ decretum in adminiſtratione eccleſiaſticorum bonorum deinceps per diœceſim paſſim eſt obſeruatum: ita, vt quamuis olim hic credita fuiſſet aliqua eſſe conſuetudo contraria; tamen cum res facilè redeat ad naturam ſuam, facilè tentatæ conſuetudines ad ius ſcriptum com-

commune, vel Printipum edicta, vel conſuetudines etiam vſu vniformi vtentium non interrupto, non per vtentes variato conſiſtere debeant; ſequitur eam quæ in conceptis conſuetudinibus proponitur, ſi qua vnquam fuerit, ſic interruptam, ſic variatam euanuiſſe, & reditum eſſe ad terminos iuris, edicti, & interpretationis regiæ.

Itaque manendo in interpretatione à Rege in Concilio priuato datâ 26. *Octob.* 1573. pro clero Namurcenſi, ſtatuendum eſt 1. omnes reditus ab Eccleſia pridem poſſeſſos, tam in pecunia, quàm ſpeciebus ſoluendos, de quorum origine non conſtat, pro irredimibilibus eſſe habendos, donec debitor pecuniâ emptum, adeoque redimibilem eſſe doceat, atque tunc grauiori nummo, & in annonariis iuxta valorem intrinſicum & extrinſicum, qui fuit tempore contractus, *iuxta edictum* 1571.

2. Omnes reditus alioquin irredimibiles ad pias cauſas tranſlatos vſque ad edictum Car. V. 1520. extra dubium pro irredimibilibus habendos: controuerſiam tantùm pati acquiſitos poſt annum 1520. & poſſeſſos à piis cauſis nunc per annos 70. vel 80. qui iuxta Concordata per tanti temporis lapſum prætenduntur amortizati, ideoque non redimibiles, ſi tales ſunt, alioquin ex ſua origine.

3. Omnes reditus olim à donatoribus, aut teſtatoribus rebus ſuis impoſitos, & piis cauſis datos, legatos, habendos perpetuos, niſi donatores, aut teſtatores contrarium adiecerint.

CONSVLTATIO IV.

An ſoluta per multos annos pro reditu frumentario, aliaúe certa ſumma, maior non poſſit deinceps exigi?

NOn ideo quod debitor paſſus ſit 30. annis pro menſura frumenti certam ſummam, aut pro certa ſpecie pecuniæ maioris minorem ſolui, impoſterum eâdem debet eſſe contentus.

Siquidem inuito creditori aliud pro alio ſolui non poteſt: quod autem ex beneficio edicti 1571. reditus annonarij ſint ad pecuniariam penſitationem reducibiles, ita eſt temperandum, vt illud beneficium ſecundùm omnia ſua præſcripta obtineat: videlicet vt calculus ineatur ex pretio trium antecedentium annorum, & trium ſubſequentium tempus contractus, & valoris nummi intrinſici atque extrinſici, qui tunc fuit. neque enim ſola præſtatio de præterito inducit obligationem de futuro. cauſa ſiquidem & titulus, bona fides, & continua poſſeſſio requiritur, & quidem per annos quadraginta, ſi de Eccleſia agitur (quam excipere à communi etiam regula oporteret, vt in huiuſmodi materia diſertè ſtatuit. *c. olim.* 20. *X. de cenſ.*) hic autem vbi conſtat ex legato reditum frumentarium deberi, vel certam ſpeciem pecuniæ majoris, ſolutiones in contrarium factæ, & receptæ precario & per beneplacitum creditoris aliud pro alio recipientis tranſeunt ſine obligatione. Quamuis enim *d. c. olim* reſolutionem ſuam deſumat ex defectu quadraginta annorum, ad præſcriptionem neceſſariorum, id quidem facit, quia illa erat promptiſſima, euidentiſſima, & quæ manu tangi poterat ſolutio; non tamen ideo negat Pontifex alio etiam ex capite præſcriptionem infirmari poſſe defectu cauſæ, tituli, bonæ fidei, quæ aliis legibus & canonibus requiruntur. neque ſemper ſunt omnia repetenda, nec in vnoquoque canone ſemper omnia dici poſſunt, neque procedere poteſt argumentum ab authoritate canonis, aut legis negatiua, non id dicit ea lex, ergo non id iuris eſt.

Sola præſtatio de præterito non inducit obligationem de futuro.

Rurſus non obeſt *lex qui ſemiſſes* 13. *D. de vſur.* & ſimiles, vbi creditur per multos annos minores vſuras recipiens poſtea maiores petens exceptione repellitur: quia in odioſa illa vſurarum materia facilis eſt remiſſionis præſumptio: imo non tantùm ex minorum receptione maiorum remiſſio: *vt d. l. qui*, ſed & ex aliquorum annorum omiſſione totalis liberatio: *l. cum quidam.* §. *diuus. D. de vſur.* non ſunt in eadem cauſa reditus, ſed alio iure, atque emptionum regulis conſiſtunt. quinimo cum hoc in caſu apocha quotannis datur, profeſſio fit, ſolutum eſſe reditum frumentarium, qui eſt in obligatione, donec beneficio edicti 1571. reductus ſit per modum, quo ſupra dictum eſt, ad annuam pecuniariam penſitationem, atque ita illius pretium volenti creditori pro re ſolutum eſt, cuiuſmodi in re ſolutio vnius pro altero in annua præſtatione numquam præiudicat. *vt latè tradit VVameſ. tom. 2. reſp. iur. pont. tit. de cenſ. conſ.* 482. *& conſ.* 489. vbi *numer.* 8. vt ex præſtatione annua ſine cauſa facta obligatio inducatur in futurum, requirit tempus memoriam hominis excedens, & ex huiuſmodi, qualem diximus, apocha, ſolutionibus multo tempore factis, negat Kinſchotius *reſp.* 52. *nu.* 15. exceptionem tacitæ remiſſionis obiici vllam poſſe.

Et meritò: quandoquidem *nuda præſtatio, & receptio impoſterum obligare non poteſt*, vt inquit lex *ſi certis annis. C. de pact.* quam etſi aliqui in obligatione inducenda, non verò in remiſſione locum habere credant; tamen ratio legis etiam in hac locum habet, quæ in illa: hoc enim quærit lex, an præſtatio præterita ſine ſufficienti titulo trahat ſequelam in futurum? quæ eiuſdem conſiderationis eſt in obligando ac remittendo, ſi redituarium dicamus amittere ius impoſterum pleni debiti exigendi ideo, quia in præterito non exegit plenè: præſertim cum in reditibus

tibus ſinguli canones, ſingula ſunt debita; ſecus quam in vſuris accidat; quæ acceſſoriè dependent à ſorte principali. Et verò donatio vel remiſſio de præterito non poteſt inducere obligationem donandi vel remittendi in futurum; ſi verum eſt actus agentium non operari vltra eorum intentionem; ſiquidem nemo ita iactare ſuum præſumitur; vt non tantùm donet quod minus recipit de præſenti, aut præterito, ſed & ſe obſtringat de futuro vt remittere & donare ſimiliter teneatur. ſolutiones huiuſmodi acceptæ præſumptionem potius precarij, vitandi calculi intricati, ignorantiæ veteris monetæ, aut inaduertentiæ, quam huiuſmodi obligationis inducendæ præbent in redituario: prælertim in beneficiatis, & bonorum eccleſiaſticorum adminiſtratoribus: qui etiamſi velint quod ſuum eſt donare, non poſſunt tamen quod beneficij eſt, aut piæ cauſæ: cuius ſunt futuri canones, quorum ſolutionem impoſterum minuere eſt alienare: quod ipſis ſine graui peccato non licet: non ergo ſumenda ea præſumptio, quæ peccatum inuoluit, & propterea, quodque reditus diſſimiles ſint vſuris, harum reſtrictio, aut imminutio, facilius præſumatur odio vſurarum, quod in reditibus non æquè obtinet; credi poteſt Pontifex *in d. c. olim* nullam feciſſe mentionem tacitæ remiſſionis; quæ in vſuris vtique obtineret factâ ſolutione vniformi 36. annorum, quæ ibi accidit: ſed deciſionem ex præſcriptione deduxit, & nullâ habitâ ratione præſumptæ remiſſionis; imo ea nullatenus admiſſa, ſed tacitè reiectâ, omnino condemnat debitores ad præſtationem impoſterum pecuniæ maioris, ob præſcriptionem 40. annis non completam: procul dubio Pontifex ſi rogatus fuiſſet, an cum mala fide, & ſine titulo, præſcriptio eo in caſu obtineret, reſpondiſſet negatiuè: *ex reg. 2. de reg. iur. in 6.* quod poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribat; quod præſcriptio nulla, niſi immemorialis ſine titulo procedat, multò minus aduersùs proprios titulos. vt omittamus quod tradit Kintſchotius *d. reſp. 52. n. 11.* quod cum maioris monetæ petitio ac receptio minoris ſit facultatis; contra eam nulla cadat præſcriptio niſi debitores ſuper maiori moneta conuenti recuſaſſent, ac deinde legitimum tempus effluxiſſet: ad quod 30. vel 40. anni non ſufficerent. vnde etiam indies videmus regios & dominicales cenſus paſſim per tempora augeri; quamuis pro ſpeciebus annonariis animalium, & certorum antiquorum nummorum longiſſimo tempore vniformiter minor ſolutio fuerit facta. Vide in Brabantia art. 11. *Addit. 2. ad latum introitum. et generalius Menoch. præſ. l. 3. p. 131. n. 59.*

CONSVLTATIO V.

An filiis hæredibus competat ius retractus rebus à patre venditis.

RETRACTUS gentilitius omnibus generatim conſanguineis venditoris à conſuetudine ferè vbique gentium vſurpatâ conceditur, ſed proximis ante alios, quaſi in ordinem edicti ſucceſſorij. & eſt beneficium legis conſuetudinariæ familiarum conſeruandarum fauori tributum. lege etiã ſacrâ olim conceſſum. *Leuit. c. 25.* quapropter dubitari non poteſt, quin filiis rerum à patre venditarum primo gradu *vnde liberi* retractus dandus ſit. *vt clarè probat c. conſtituit. X. de in integ. reſt.*

Si filiis, ergo filiis hæredibus: niſi hæc qualitas contradictionem inuoluat, quæ illud 1.
legis beneficium excludat. quale non eſt quod filius hæres eadem cum patre ſit perſona, contra eius factum venire non poſſit, præſtare illud teneatur, melioris quàm ille conditionis eſſe nequeat, &c. ſiquidem ſi retractus patris factum oppugnaret, hæredem, qui illud præſtare deberet, quemque de euictione teneret actio, multo magis agentem repelleret exceptio.

Competit, niſi quid aliud obſtat.

Verùm retractus factum patris, non oppugnat, ſed validum fuiſſe ſignificat. nam inualidi, vt non entis, nullus eſt retractus, nullæ qualitates, nullus iuris effectus. 2.

Retractus factum patris non oppugnat.

Rurſus non implicat contradictionem retractus, filij hæredis, ſiquidem filius patris 3.
factum non calumniatur, non iure dominij rem vendicat; quin imo patrem dominum fuiſſe conteſtatur, ex patris venditione lex ei retractum vt conſanguineo concedit; non patri: tametſi lex ſacra *Leuit. d. c. 25.* etiam ipſi venditori conceſſerit, adeoque nulla hic euictio intentatur, nulla in ipſum venditorem de euictione ob retractum datur actio, quamuis venditor ſtipulatus fuerit ſibi habere licere: omnia enim hæc, non alicuius iure priuato, ſed beneficio legis publicæ fiunt: quod per retractum emptionem ipſam in retrahentem transfert, adeoque nec habet emptor, quod filio hæredi opponat, cum actio omnis ex empto ſit in filium à lege tranſlata, mox ac is retrahere ſe velle ritè declarauit, adeoque iam emptori dici poteſt tibi efficax actio, exceptioue non competit, ſed eſt omnis in retrahentem tibi à lege ſubrogatum transfuſa; vt rurſus omittatur, quod emptori de euictione aduersùs ipſum venditorem ob retractum, actio non detur, adeoque eadem nec obſit hæredi. quippe illius ratio eſt, quod retractus nihil aduerſetur obligationibus ex empto, aut vendito, ſed alio iure detur, illaſúe in retrahentem transferat, actiuè & paſſiuè, in emptore ſepeliat, donec fortè retrahens deficiat offi-

Nec contradictione implicat.

4. *Nec beneficium hoc publicum ad euictionis cauſam ſpectat.*

cio non ſatisfaciens, quando in emptore quaſi reuiuiſcunt.

Atque in hanc rem facit *d. c. conſtitut.* X. *de in integ. reſt.* vbi filij tanquam proximiores
5. venditoris patris conſanguinei ad retractum admittuntur, & quidem defuncti patris, quod ibi ſignificat vox *quondam*: cuius hæredes illos fuiſſe præſumptio eſt iuris, ex D. Paul. *ad Galat. c. 4. quod ſi filius*, inquit, *& hæres.* & hanc ſententiam latè examinat Tyraquel. *de retract. gentil.* §. 1. *glaſ.* 9. *n.* 47. *& ſeqq.* & affirmatiuam tenet, vt filius hæres admittatur ad retractum, alioſque plures eiuſdem ſententiæ auctores laudat, & ſuprà obiectis aliiſque latè reſpondet. *Gutier. pract. qq. l.* 2. *q.* 148. & pro hærede retrahente iudicatum fuiſſe refert à Cur. Mechl. Chriſtin. *v.* 1. *d.* 239.

Filio hæredi competit retractus.

Specialis difficultas oritur ex conſuetudinibus, quæ retractum concedunt, cum ea ſemper
6. reſtrictione, dummodo conſanguineus in venditionem non conſenſerit: atqui hæres adeundo hæreditatem videtur conſenſu ſuo defuncti voluntatem confirmaſſe, factumque illius, vt tenetur, habere ratum, adeoque excludi: Enimuero Tiraquellus eandem ſibi argumentationem obiicit, & tamen in affirmatiuam deſcendit, & præter alias ſolutiones, qualitates filij conſanguinei & filij hæredis ita diſparatæ ſunt, vt in quantum hæres faciat
7. quidquid hæres facere tenetur: in quantum conſanguineus, non impediatur ab obligatione hæredis. ipſe defunctus impedire quamuis poſſet, nullatenus retractum impedire tenebatur, nulla ex empto obligatio ad id aſtringebat, non ergo ſtrictius hæredem obligatum reliquit. ex empto obligatio omnis eſt, vt vel dominium transferatur, vel ita habere liceat, vt ſi res euincatur, euictionem venditor eiuſue hæres præſtare teneatur: at hic nulla eſt dominij aut poſſeſſionis euictio, quin imo cauſam illius approbat quiſquis retrahit: venditorem enim dominum fuiſſe eo ipſo aſſerit fundi familiaris, quo in ius illius ſuccedere contendit. prædonum enim & iniuſtorum poſſeſſorum legitima ſucceſſio non eſt, neque in id beneficia legum aut conſuetudinum inuenta ſunt.

Quid ſi filius conſenſerit venditioni?

Si vt hæres non ei obeſt, ſi vt conſanguineus ſecus vbi conſenſus retractum impedit.

8. Sed & conſuetudinum verba accipienda ſunt ſtrictè, & in propriis terminis verborum, in vero caſu, & non ficto, vt eſt communis omnium doctrina: mores enim & conſuetudines non fictis actibus inducuntur, ſed veris; adeoque ſumenda de eo qui poſitiuo actu in venditionem conſenſerit: cui quod ſemel placuit, diſplicere amplius non poteſt. cuius conſenſu emptorem fortè aliàs non empturum decipi non oportet. At verò quæ dicta ſunt de hærede, quod eadem cum defuncto perſona, factum ipſum feciſſe, adeundo hæreditatem confirmaſſe ratum habuiſſe videri, & teneri cenſeatur; iuris fictiones ſunt: at in veritate perſonæ, & actus diuerſi ſunt: neque verò ac poſitiuo actu hæres tenetur conſentire aut ratum habere, ſed obligatio re ipſâ non alia à iure producitur; quam vt venditor eiuſue hæres ad dominium transferendum teneatur, vel ad euictionem. Quæ obligatio nullam habet incompatibilitatem cum iure retractus: quod beneficium eſt legis conſuetudinariæ: non ad irritandam, aut oppugnandam venditionem inuentum; ſed ex ea deductum ad transferendam illam in conſanguineum.

Conſuetudo de conſenſu loquens de conſenſu accipienda eſt, qui exprimitur aliter quàm per hæreditatis aditionem quæ iuris fictio eſt.

Accedit quod retractus non iuris ciuilis ſit, 9.
vt illæ fictiones, ſed ex conſuetudine quamuis generali inductus, & à iure canonico *in d. c. conſtitut.* receptus: atque ita per actus non fictos, ſed veros paſſim inductus: adeoque fictiones illæ iuris ciuilis ad eum transferri non poſſint; ſed vera & realia eſſe oporteat ea, quibus inducatur, aut impediatur: aut alioquin ſi placet hærere in fictionibus, eâdem ratione quâ hæres & defunctus cenſetur 10.
eadem perſona, ideo quod hæres in vniuerſum ius defuncti ſuccedat, recipienda erit & in retractu fictio, quod retrahens & emptor ſit eadem perſona, quod in huius vniuerſum ius ille ſucceſſerit, & iure conſuetudinario in eius locum ſit ſubrogatus, atque ita emptor perſonam non habeat quam amplius in hac ſcena agat.

Retractus ad actus veros non fictos pertinet.

Alioquin etiam per retractum euaneſcit emptoris perſona.

CONSULTATIO VI.

De retractu bonorum quorum inueſtiturâ factâ à conſortibus, an ratificatione eodem ritu nondum factâ competat?

PLerorumque locorum hîc conſuetudine 1.
atque edicto *anni* 1611. *art.* 37. retractus gentilitius admittitur, intra annum poſt inueſtituram in emptionibus voluntariis, aut decretum in ſubhaſtationibus iudiciariis. Iterum generali conſuetudine, *de qua teſtatur Chriſtinæus vol.* 1. *deciſ.* 379. & ſecundùm edicta 22. *Ian.* 1518. *quod citat ibidem Chriſtin. & 10. Maij* 1529. *quod refert Curia Hollandiæ deciſ.* 31. *& 6. Decemb.* 1586. *quod edictum* 1611. *art.* 15. *obſeruari iubet*, receptum eſt, vt inueſtituræ, ad modum ſcotationis *de qua in c.* 2. *X. de conſuet.* fieri debeant coram proprio loci magiſtratu; ſub pœna nullitatis. Petrus fundum cum ſorore communem vendidit, & coram proprio magiſtratu emptorem inueſtiuit, *ſororem ſe faciens*, vt vernaculum vocabulum ſonat, *pro ſorore*. ea venditionem coram notario ratam habuit. ſed ea ratificatio coram magiſtratu fundi nunquam recognita eſt. lapſis aliquot pòſt annis Titius conſanguineus fundum vult retrahere, obſiſtit emptor. Titius negat ſororis partem ritè inueſtitam, affirmat emptor. Titium ſanè iure potiorem facit ratio quod id, quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro in alium transferri non poteſt. *l.* 11. *D. de reg. iur.* traditio eius, qui dominus non eſt, nihil transfert. *l. traditio.*

Retractus hîc locum habet intra annum ab inueſtitura coram lege loci.

D. de

D. *de acq. rer. dom.* qui rem communem tradit, alienas partes transferre non poteſt. *l.* 1. 2. 3. 4. *C. de com. rer. alien.*

2. Seu ratificatione coram eadem.

Itaq; partis ſororiæ inueſtitura à fratre facta irrita eſt, quia ſine conſenſu ſororis facta: ratificatio ſororis ad effectus reales irrita quantiſper coram fundi magiſtratu non eſt recognita, ſecundùm formam edictalem, adeoq́ue non vlterius valet fratris inueſtitura, quàm ſororia ratificatio, quia vt tradunt Philoſophi *propter quod vnumquodque tale, & ipſum magis.* ratificatio autem extra præſentiam magiſtratus facta nullum ius transferre poteſt, adeoq́ue nec validare reali effectu inueſtituram; ſine qua non excluditur retractus: valor ergo inueſtituræ ab actu fratris non potuit incipere, & retrotractio locum non habet, cum extrema ſunt inhabilia. *l. ſi is qui pro emptore, & ibi. DD. de vſucap.* aut impedimentum in medio poſitum eſt, aut ius interim tertio partum. *l. potior in princ. & §. 5. D. qui pot. in pign. l. ſi partem. §. vlt. D. quemad. ſeru. amit. l. 1. §. ſi quis filium. D. ſi tab. teſtam. null. ext.*

Sed & actus à principio nullus ob defectum conſenſus, poſtea accedente conſenſu incipit valere prout ex nunc: *iuxta Gloſ. receptam in reg. non firmatur de reg. iur. in 6. verb. ſed nunc ibi valeant ergò.* at verò hæc inueſtitura per ratificationem non valet prout ex nunc, deficiente in eadem ratificatione formâ edictali: nec valet prout ex tunc; ob mandati defectum qui pro tempore inueſtituræ erat. Vnde traditum eſt, quæ quis non poteſt ab initio facere ſine certa ſolemnitate, non poſſe ſine

Eademque ſolemnitate factâ quâ fieri debet inueſtitura.

eadem ratificare. *Innoc. & Zabarella in c. cum dilecti, X. de empt. & vend. Tuſc. ver. ratificatio concluſ.* 20. *n.* 7. *Tiraq. de retract. gentil. §.* 1. *gloſ.* 10. *n.* 90. *arg. l. ſi vt proponis la* 2. *C. de nupt. l. nuptia. D. de rit. nupt. citat Roman. Decium, Barthol. Socin. &c.* Vnde in caſu *d. c. cum dilecti*, ſicut ſine ſolemnitate venditio rei eccleſiaſticæ fieri non poteſt, ita neque ratificatio. & Tiraq. *d. gloſ.* 10. *n.* 87. *& ſeq.* ex ea doctrina ibi decidit, quod ſicut retrahens intra annum debet retrahere, ita & ratificans retractum ſuo nomine ab alio factum intra annum ratificare *n.* 91. 92. 93. Itaque ſicut inueſtitura non poteſt fieri ſine ſolemnitate edictali, ita neque poterit fieri illius ratificatio ſine eadem, id eſt, non aliter quàm coram magiſtratu rei ſitæ.

Præſertim cum ratificans dicatur auctor facti, perinde ac ſi ab initio feciſſet. *l. ſi pupilli. §. item quæritur in verbis, ſed ratificatio tuum fecit negotium. & iterum in §. ſeq. D. de neg. geſt.* adeo vt ſicut primitus incipiendo aliquis auctor eſſe non poteſt ſine legalis formæ obſeruatione, ita neque ratificando.

Quin imo magis; locus; modus, tempus; forma, valor inſpicitur ratificationis, quàm primi actus. *Tiraquel. vbi ſupra. num.* 66. 67. 68.

3. A tempore ratificationis currit annus.

Sic Charond. *reſponſ. lib.* 2. *R.* 76. *ſub fin.* venditionem negat perfectam, niſi à die ratificationis, vel annum priùs incipere retractui præſcriptum, atque ita ait iudicatum 1560. 1595. *& iterum lib.* 7. *reſponſ.* 36. *Papon. arreſt. l.* 11. *t.* 7. *de retract. lig. art.* 33. *Choppin. ad conſuet. And. l.* 1. *c.* 81. vbi aliud arreſtum citat. 1578. optimè Annæus Robertus *rer. iud. l.* 3. *c.* 17. atqui ita ratificatio excluſiua retractus talis eſſe debet, qualis actus ratificatus. qui, cum requirit ex edicto præſentiam magiſtratus, eandem requirit ratificatio. quod ſentit Chriſtinæus *ad conſuetudines Mechlinienſes in continent. tit. de retract. art.* 9. *n.* 10. *verb. daer naer niet*, excipiens pactum retrouendendi, & caſum ratificationis, vt poſt inueſtituram retrahens admittatur exemplificans in marito venditore, vt ratificante muliere (vtique poſt inueſtituram; vt exceptio ſit de regula) agnatus admittatur.

Accedit quod tam ratificationi quàm venditioni ratio edictorum conueniat, & verba. 4. Edicta vt traditiones immobilium fiant coram magiſtratu, tam obtinent in ratificatione quàm actu.

ratio quidem; quia fraudes & incommoda, quæ cauſantur edicta, tam in ratificationibus obtinent, quàm in ipſis contractibus. Verba quidem; quia ratificatio non eſt particularis aliquis contractus, nominatus, aut innominatus, ſed ipſa ſpecies negotij, quod ratificatur. ratificatio emptionis, venditionis, permutationis, emptio, venditio, permutatio: ratificans, emptor, venditor, permutator, ratificans auctor actus cenſetur, *ratificatio tuum conſtituit negotium*, inquit, *d. l. ſi pupilli*, conſequenter ratificata venditio, emptio, permutatio, non interpretatiuè tantùm, ſed diſertè comprehenſa eſt ſub diſpoſitione edictorum, requiritque edictalem formam, vt inueſtitura ratificata præſentiâ magiſtratus munita ſit, vt operari poſſit excluſionem retractus. quia quod nullum eſt, nullum producit iuris effectum: non præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum: adeoq́ue neque inueſtitura, quam ius ſeu edicti pro illegitima, pro nulla habent.

5. Qui emptorem rei communis pro altero inueſtiri ſe fortè faciens pro domino non excludit retractum, qui vera & legitima tantùm inueſtitura excluditur.

Quod obiicitur Petrum in inueſtitura fundi communis ſe pro ſorore fortem feciſſe, & eiuſmodi inueſtituram à praxi quotidiana probari, adeoq́ue eam retractus excluſiuam eſſe, ideo recipi non poteſt; quia conſuetudines & edicta, dum quippiam exigunt, ratum id & efficax non irritum eſſe volunt. *l. nomen.* 164. *D. de verb. ſignif. l. aliud. D. eod.* capere cum effectu accipitur. ſicut perueniſſe propriè illud dicitur quod eſt remanſurum. *l. ſtip. de verb. ſignif.* ſic in iure verſum non dicitur, niſi quod durat. *l. ſi pro parte. §. verſum. D. de in rem verſ.* non ſatiſdatum, niſi effectus maneat. *l.* 1. *§. quod aut. D. quorum legat.* non poſſeſſum, niſi ſtabilis ſit poſſeſſio. *l. non videtur. D. de acq. poſſ.* non diuertiſſe, niſi quæ emanſit. *l. plerique D. de rit. nupt.* ſic quod nullum eſt ſub nomine actus requiſiti non comprehenditur. neque requiſitus per actum nullum ſatisfacit: condemnatum accipere debemus, inquit Vlp. *in l.* 4. *§. condemnatum de iud.* eum, qui ritè condemnatus eſt, vt ſententia valeat: cæterùm ſi aliquâ ratione ſententia nullius momenti ſit, dicendum eſt condemnationis

verbum non tenere: & idem in *l. non putaui. §. non quauis. D. de bon. poſſ. cont. tab.* non quæuis exhæredatio ſubmouet filium à contra tabulas bonorum poſſeſſione, ſed quæ ritè facta eſt.

Vtique ergo conſuetudines, atque edicta ad excluſionem retractus requirentia inueſtituram, accipienda ſunt cum effectu de valida & efficace: illam, quæ nulla eſt, dicendum inueſtituræ verbum non tenere: non quamcumque inueſtituram ſubmouere agnatum à retractu; ſed eam quæ ritè ſecundùm leges & edicta eſt facta. atqui huiuſmodi inueſtitura, quam frater pro ſorore facit non eſt efficax: quia ſoror eam reprobando effectu deſtituere poteſt: neque ratificando ſine magiſtratu reddit validam; niſi quantum attinet ad perſonam ipſius, adeo vt mutato arbitrio alium coram magiſtratu inueſtiens, in hunc ius reale demum transferret, atque is alteri præferretur. *iuxta l. quoties C. de rei vend. Chriſtin. d. deciſ.* 370. *n.* 23. *vol.* 1. in rem vires non habet ratificatio ſine magiſtratu facta, non ergo inueſtituram reali effectu validam facit. non poteſt illi plus virium tribuere, quàm ipſa

6. Obligat ille ſe quidē de euictione rem non afficit.

habet. ergo illa verba *fortem ſe faciens*, id operantur quidem, vt promittens de euictione ſe obliget: ſed rem ſic venditam aut eius dominum non afficit. eoque ſenſu praxis recipit taliter factas inueſtituras, quaſi de præſumpto abſentium conſenſu. nam, ſi inuitis illis fierent, furtum, aut ſtellionatus non abeſſent, ſed nihilominus reprobationem non impediunt. adeoque quoad rem ipſam inefficaces ſunt.

7. Qui partē habet excludit conſanguineū, dummodo ex alio priori titulo quam vnde retractus intenditur.

Sed neque quippiam conſanguineo officit obiecta alia conſuetudo, vt qui partem in re vendita habet, excludat conſanguineum retrahentem: quia agit conſuetudo de iis, qui partes habent, quæ iam antè alio præuio titulo poſſidentur: non ex eo titulo, qui ipſe in retractum reuocatur. præferuntur, inquit conſuetudo, qui partes in rebus venditis habent. vtique ante venditionem tempore iſtius contractus. *l. Rutilia,* 89. *D. de contrah. empt. in verb. locum veniſſe quatenus tunc fuit, & circa eum decem pedes qui tunc fuerunt: l.* 2. *§.* 1. *verb. tempus quo venditio fit: D. de hæred. vel act. vend. l. ſed quæ loca, verb. tunc cum ea fieret ceſſio: D. de ſeruit. ruſt. præd.* non enim quæ pòſt obueniunt conſiderantur. *l. in lege* 77. *D. de contrah. empt.* quod ipſum etiam textus conſuetudinis aliâ parte firmat, vbi excipit, niſi, qui partes habent, conſenſerint in venditionem. agit enim ea exceptio de iis qui iam partes habebant. exceptio porrò cætera non excepta declarat eſſe de regula, & eo genere, vnde illud excipitur.

8. Retrahens debet totam emptionem retrahere, etſi ius tantum ex parte natum ſit.

Inſuper nihil mouet, quod conſanguineus præſentauerit ſe ad retractum totius emptionis, quia id diſertè in retractu partis exigit conſuetudo B. ſitus fundi in cauſa reali ſeruanda, & ratio eſt, quia non eſt æquum vt teneatur venditor partem vnam emptæ rei retinere, alteram retrahenti permittere. an autem totam teneatur dimittere ob partem retractui obnoxiam conſuetudines variant. *Tiraq. de retract. conſang. §.* 23. *gl.* 2. *n.* 6. 7. 8. 9. 10. *& alibi paſſim*, & matrix quidem conſuetudo Mechlinienſis *tit. de retract. art.* 21. ad eum ſenſum videtur loqui, vt retrahere cum effectu liceat totum; quamuis pars tantum naturâ ſuâ retractui ſubſit: neque niſi totum poſſit inuito emptore, niſi in caſum redimendæ ſeruitutis, fauore libertatis. *ibid. art.* 26. neque dici poteſt petitionem retractus totius ad partem non extendi, quia ſtrictè in his ſit verſandum: ſiquidem dici non poteſt aliqua hîc eſſe extenſio: naturâ enim ſuâ & appellatione rei, *vt ait. l. appell.* 72. *D. de verb. ſignif.* pars etiam continetur; & ſub totum venit: vt hoc petito, hæc debeatur. præſertim cum narrata libelli concluſionem explicant. quamquam nec hîc odioſus cenſeri poſſit retractus ob fauorem conſeruandarum familiarum adeo receptum, vt & ſacris literis ſit approbatus. *Leuit. c.* 25. & iure canonico. *c. conſtitutus. X. de in integrum reſtitut.* & generali ferè orbis conſuetudine, & tabulis legum Brabantiæ *den landt chaertre* 1312. fauente etiam edicto an. 1611. vt hæc hodie nec odioſa eſſe, nec ſtricti iuris, vt ſtatuta, dici poſſint, ſed ius patrium commune. dictantibus iis tabulis, caſum ibi omiſſum non decidendum ex iure ſcripto Romanorum, ſed ex alio aliquo ibi deciſo, cui maximè ſimilis ſit. qualia non admittuntur in iis, quæ ſtricti iuris ſunt.

9. An venditor teneatur totam dimittere?

10. An retractus ſit ſtricti iuris?

Denique nihil emptorem iuuat, quod retractus denuntiatus non ſit venditori: perpetuum enim in iure eſt, quod nemini de iure tertij excipere liceat, aut agere: quin ſemper obſtet exceptio, *tua non intereſt, tibi non competit actio, quoad te liberas ædes habeo: l. vti frui. D. vſuf. quemad. pet. in verb. de ſuo enim non de alieno iure quem agere oportet:* adeoque excipere, quia excipiendo reus fit actor. Præterquam quod conſuetudo imperſonaliter loquitur, nec retrahentem obligat, ſed intelligenda ſit ſecundùm matricem conſuetudinem Mechlinienſem, quæ *tit. de retract. art.* 2. hoc facit officij Ammanni, ſeu clerici. ſed neque conſuetudo tempus faciendæ denuntiationis præſcribit, adeoque officiarius tempeſtiuè eam facturus eſſet, quando decretum erit retractui locum eſſe, & vocandus venditor ad iurandum cum emptore de vero pretio. id quod iuuat etiam textus conſuetudinis, *emptori & venditori petitio retrahentis renunciatur, vt in oppoſitionem veniant, aut agant prout iuris.* quibus verbis ſe ipſam explicat, cur fiat denuntiatio. nam oppoſitio ſolum emptorem reſpicit, venditoris quippe nihil intereſt à quo pretium accipiat: ſed eo præambulo deciſo ad vtrumq; pertinet altera præſcriptæ denuntiationis clauſula, *facere id quod iuris erit*, emptorem ſe non opponentem bonâ fide, retractū agnoſcere, eoque agnito ſuper vera pretij quantitate cum venditore iurare. nam ante nullas partes, quas agat, habet venditor.

11. An omiſſa denuntiatio venditori non facta retrahenti noceat, & de forma ſit?

Vnde

12. Denuntiatio non ad formam actus ſpectat, ſed ad finem quem?

Vnde liquet denuntiationem ab ea conſuetudine requiſitam non eſſe pro forma actus, quæ foret indiuidua; ſed pro cauſa finali; quæ diuiditur pro fine cuiuſque: & propter quem, vel venditor, vel emptor vocari debeat. adeoque eius omiſſio non poteſt actum vitiare, ſed tantùm ſubſeruit fini reſpectiuè vtriuſque, & ſic applicatur tanquam medium tunc & quando ad huius vel illius finem tenditur: id eſt, ad finem emptoris, ſtatim, vt ſciat, an agnoſcere & admittere retractum velit; atque emptis bonis cedere: an diffiteri, & ſe opponere: ad venditorem porro; poſtquam retractui locum fecerit voluntas emptoris, vel ſententia Iudicis; vt veniat iuraturus ſuper veritate pretij. ipſa certè conſuetudo cauſam finalem expreſsè proponendo declarat manifeſtè nihil eam denuntiationem ſpectare ad formam actus, dum denuntiandum ſtatuit reſpectiuè, vt ſupra, iam vtique in eſſe & forma ſua perfectum.

CONSVLTATIO VII.

In cambio vſura cenſetur & punitur cùm exceditur precium iuſtum ipſius traiectus.

Cambium quod contractum eſt Francofurti inter Petrum & Ioannem arguitur vſuræ, ex eo quod excelſerit longè cambiorum æſtimationem tunc temporis currentem. Ad vſuræ probationem porro iubet Clem. *vn. de vſur.* libros accuſatorum edi, quia vt *plurimum*, inquit, *ſic contractus vſurarios occultè ineunt & doloſè, quod vix conuinci poſſint de vſuraria prauitate.* & ſic hodie cambia ſcribuntur, vt ſimul vna ſumma comprehendant pecuniam numeratam, & pretium traiectus: quantumcumque campſores parum numerent, & multum ſtipulentur; quod vſurarijs admodum commodè accidit.

1. Vſuræ accuſati edunt libros quia occultè ſolent contrahi.

Ob ſimilem porro praxim in emptionibus redituum accidentem vetuit Philippus II. ſub pœna nullitatis, ne literæ talium emptionum ſcriberentur, niſi diſertè expreſſa ſumma capitali. *edicto an.* 1571.

2. Et pretium hodie in inſtrumentis eſt exprimendum.

Ideoque rectè inquiritur, iuſſis edi libris, quid ſupra communem mercatorum timoratorum vſum factum ſit, tam rei reſpectu, quam hæredum. nam non magis iniuſtum lucrum penes eos, quàm defunctum hærere poteſt. *c. tua. 9. X. de vſur. ex ratione c. non dimittitur de reg. iur. in 6. c. 5. de vſur.*

3. Inquiritur de vſura etiam aduerſus heredes quoad reſtitutionem.

Neque obſtat, quod cambium non ad mutuum ſpectat, ſed ad emptionem; & ex parte campſoris emptio eſt, ex parte accipientis cambium venditio: *Caietan. tom. 6. part. 1. tract. de camb. c. 7. diſp. 7. n. 2. 3. & 4.* vſura etiam non committatur, niſi in mutuo: *Nauar. in manuali c. 17. de vſur. circa mutuum. n. 206. Soto de Iuſt. lib 6. q. 1. art. 1.* ideoque quamuis illicitè ementes peccatum contrahant, non tamen pœnis vſurariorum ſubiiciantur. *Tiraquel. de pœn. temp. cauſ. 42. n. 8. Leßius de Iuſt. l. 2. c. 20. de mutuo & vſuris.* in cambio licitum eſt ſtipulari amplius lucrum, quàm in mutuo: *Leßius ſupra dubit. 13. Azor. Inſt. moral. p. 3. lib. 5. c. 6. q. 1.* vt nec actiones dentur, niſi cùm exceſſum eſt dimidium iuſti precij: *ex l. 2. C. de. reſcin. vend. & ibi DD. Leßius vbi ſupra lib. 2. c. 21. num. 20.* poteſt enim pecuniâ emi, vendi, locari; creſcit eius æſtimatio & decreſcit; vna altera melior eſt materia, vſu, curſu: huic illi hoc vel illo loco: mutari hæc cùm illa poteſt, precio æſtimari, hæc maiori quàm illa vendi; ergo poteſt pecunia hæc hoc loco, pro illa quæ illo loco dabitur emi, ſeu cambiri. in hac ergo emptione ſi eſt exceſſus, argui in iudicio non poteſt, niſi dimidium valoris exceſſerit.

4. Vſura propriè non eſt in cambio.

5. In exceſſu cambij conſideratur pretium traiectus ipſius.

Reſpondendum etenim eſt, vt hæc omnia ita eſſe concedantur, dimidium valoris excedi, non cum ad numeratæ pecuniæ duplum aſcenditur, ſed cum ad ipſius æſtimationis traiectus duplum, ſeu eius quod hæc pecunia hoc loco præ illa illo loco valet, hoc eſt formalis cambij valor duplo exceditur, non vero materiæ ſub cambio comprehenſæ, quæ longè differunt.

6. In eo virtuale mutuum & vſura impropriè, eaque per canones punibilis.

Enimuero canones animaduertunt ſub nomine licitorum contractuum doloſos mutui contractus celebrari: *d. Clem. vn. & alibi paßim.* ideoque & virtuale mutuum conſiderant, & in eo exceſſum puniunt; & in eo in verborum ſimplicitate vſuram vocant: *vt egregiè Alexan. III. in c. in ciuitate 6. Vrban. III. c. conſuluit. 10. Greg. in c. vlt. Innocen. III. in c. ſalubriter 16. Alexan. III. in c. 12. X. de vſur.*

7. Prouiſionalis ſolutio indicitur ex contractibus de vſura accuſatis.

Quamquam tamen pro vſu emporij, & curſu commerciorum in lite inter contrahentes excitata, rectè prouiſionalis conſignatio à iudice indicta fuerit, ex vi chyrographi, quod ſtatutaria lege conſignationem ſecum defert; quæ non peremit vllas exceptiones, multo minus quæſtionem vſuræ, quam nec definitiua extingueret, quamdiu de ipſa vſura quæſitum non eſt. *l. 1. C. ſi ex falſis inſtrumentis.* Papon. *lib. 12. arreſt. tit. 7. de contract. vſuraires arreſt. 23.*

Neque aduerſatur *d. Clem. vn.* quatenus damnat ſtatuta etiam iurata, quæ vſuras ſolui iubent, & ex libris publicis ea eradi mandat, & ſub pœna excommunicationis ſecundùm ea prohibet pronunciari: quia intelligitur ea Clem. cum de vſuris conſtat, non quamdiu de illis quæritur, & de contractu licitus an illicitus ſit diſputatur: liquet id ex verbo *vſurariam quodammodo approbantes prauitatem, &c.* quo non facit ſtatutum chyrographi vim & mercimoniorum curſum conſeruans, & prouiſionalem dumtaxat conſignationem indicens; ſaluâ omnis exceptionis penitiori inquiſitione: nam alioquin cenſeretur eiuſmodi conſignatio etiam lædere iuſtitiam, cum v.g. indicitur cum peremptoria aliqua exceptio

Saluâ pleniori indagine.

obiicitur,

obiicitur, cuius prompta probatio non ſimul adfertur: quod cum dici vetet publica vtilitas in illo caſu, etiam defendit ea præſentem.

De Locato.

CONSVLTATIO I.

In lignis cædi promiſsis mens contrahentium & annuæ cretiones ſpectandæ.

E Locata eſt villa in annos decem menſe Martio 1598. tunc vt ſonat inſtrumentum, deſerta, & quæ per multos annos inculta iacuerat; eâ lege; vt conductor ligna debitè, ſuo tempore, quinto quoquo anno cædere teneatur, excepta vi maiori caſtrenſi (non tamen infra menſuram vndecim digitorum) & ſilueſcentem agrum ad culturam reducere, eradicatis ſtirpibus in agro natis. initio conductionis, conductor ligna cæcidit, atque iterum in Octobri 1602. iterumque id intendit anno 1607. ſub finem, vetat locator, negatque debitè id fieri, & ſuo tempore, & poſt quinquennium, conductoremque, qui bis intra annos decem cæcidit, tertiam vicem numerare non poſſe; cum intra illud ſpatium duo quinquennia tantum numerentur: conductor inſtrumentum pro ſe citat, in verbis ſupraſcriptis, atque alijs quæ in caſum venditionis ante finem decennij ei certam ſummam addicunt, in vicem lignorum, quæ *in fine*, inquit, *conductionis decennalis ei competiiſſent.*

1. Mens contrahentium vnde noſcatur?

Semper in ſtipulationibus cæteriſque contractibus id ſequimur, quod actum eſt: *l. ſemper 34. D. de reg. iur.* idque ſi non euidenter appareat, ex verbis connexis, antecedentibus & conſequentibus, & ratione intellectus rei ſententiæúe obſcuræ formandus eſt:

2. ex verbis.

l. haredes. 21. §. ſed etſi. D. qui teſtam. fac. poſſ. verb. vtique placeret coniectionem fieri eius quod reliquit ex vicinis ſcripturis. l. ſi quis. §. ſi initium. D. de edendo l. qui non militabit. 28. §. filijs verſ. tunc enim D. de hared. inſtit. l. inciuile. 24. l. non eſt nouum cum ſeqq. D. de legib. l. ſi ſeruus plurium 50. §. fin. D. de leg. 1. l. capienda 128. §. quod factum eſt, cum in obſcuro ſit, ex affectione cuiuſque *capit interpretationem. vbi Ioannes Ferr. mont. D. de reg. iur. Menoch. de præſumpt. lib. 4. præſ. 54. n. 24.*

& ration.

Memoria repetit inſtrumentum rerum ſtatum illius temporis, cum tota hæc regio penè inhabitata, inculta, & ſilueſcens iaceret; quare ex verbis contractus annexis, antecedentibus, & conſequentibus, & pacti conuenti ratione, ſeu cauſa finali interpretationem eiuſdem inſtrumenti, mentiſque quæ fuit contrahentium, ſumere oportet. & vt (hiſteron, proteron) à ratione incipiamus, ex pacto tenetur conductor intra ſingulos quinque annos ligna cædere. quare ſi ne rurſum fundi illi ſilueſcerent, & ſentibus vepribuſque meliores arbores lignaque vtilia obſiderentur, ſed ſitu obſitæ purgarentur; & quaſi ſomno, ac veterno ſemiſepultæ frequenti cæſurâ ad vitam accretionemque excitatæ validius ſe efferrent. vt obſeruatione ruſticâ notum eſt ſiluas longâ quiete emaſculatas, frequenti cæſurâ emendatas, vberius creſcere. quod & notat Ludouic. Charon. *reſp. lib. 4. r. 28.* igitur oportet conductorem, ſeruatâ menſurâ quidem vndecim digitorum, & idoneâ anni tempeſtate, non pati ligna venire ad maiorem ætatem quinquennali, oportuit illum initio, quod & fecit, cædere, quæ iam tunc erant maiora; oportuit idem præſtare deinde poſt quinquennium; oportet & nunc lapſo alio quinquennio in Octobri 1607. quod oportet; licet tempore contractus vilia erant ligna, nec tantæ operæ pretium. ideo ſtipulanti locatori ſpondet conductor ſe cæſurum. tempore litis cariora ſunt, non ideo minus, quod olim promittere debuit conductor, permittere nunc debet locator. neque enim ſtipulationis ſtatus ex poſt facto mutatur *l. Inſulam 124 D. de verb. oblig. l. 1. D. ad reg. Caton. l. quod ab initio D. c. factum. c. non firmatur. de reg. Iur. in 6.*

4. Qui ad diē facere promittit, diem præuenire poteſt.

Contendit conductorem in ſecunda cæſura anno integro præueniſſe, igitur quod præſumpſit per anticipationem, in fine habere non debere. r. reſpondeo non præueniſſe; vt patebit ex computu annorum, quem mox inſtituam. ſed nunc demus, præuenerit; nemo neſcit eum, qui in diem promiſit dare aut facere, diem præuenire poſſe, certaque die promiſſum ſtatim dari poſſe. *l. ſtipulatio 38. §. inter D. de verb. oblig.* totum enim medium tempus ad ſoluendum promiſſori liberum relinquitur. *l. liber homo. §. decem. D. eod.* tempus enim promiſſoris gratia adiicitur. *l. cum tempus 17. D. de reg. iur. l. enim qui 41. D. de verb. oblig.* ideoque non debet duriore interpretatione contra ipſius commodum produci ad ſeueritatem. *l. 25. D. de leg.* vel in eius odium returqueri *c. quod ob gratiam de reg. iur. in 6.*

5. Qui in fructibus non maturis præuenit, non ideo à maturis arcetur.

Sed eſto, inſuper non licuerit præuenire, præuentum tamen ſit: nihil id tamen mutarit pactum de vltima cæſura conductori debita, neque enim corrumpi, aut mutari, quod rectè tranſactum eſt, ſuperueniente delicto poteſt. *l. 2. D. de itinere actuq. priuato d. l. inſulam. D. de V. O. d. l. 1. ad reg. Caton* ſeparatum eſt hoc ius à delicto, ex ſeparatis nihil infertur. *Euerard. in loco à ſeparat.* vtile ab inutili non vitiatur. hoc & ipſum confirmat lex *& hac diſtinctio. §. cum fundum D. locati l. ſi abſens. §. fin. de vſufructu Molin. ad conſuet. Par. tit. 1. §. 1. gloſ. 8. n. 32. 33. 34. 35.* nam vbique dicitur ſi intempeſtiuè fructus colligantur fraudulento conſilio ad alterius ius interuertendum, colligentem eos cum intereſſe quantitatis teneri reſtituere. de fructibus autem maturis

turis inſequentibus propterea in commiſſum trahendis ne verbum quidem. quin imo *d. n.* 34. ſic ait ſanè *intelligitur quando vſusfructum erat duraturus, & durante vſque ad inclusionem temporis illorum fructuum: quia cum tunc non interſit proprietarij, poteſt fructuarius ante tempus vel immaturos fructus colligere & pro libito diſponere.* quare cum an. 1602. nihil interfuerit locatoris immatura ligna cædi, dummodo anni tempeſtas, & modus non excederetur; & ea de quibus agitur nunc matura ſint, ad quinquennalem ætatem, & iuſtæ collectionis tempus peruenerint; non aliud locator impedire poteſt, quam ne modus & anni tempeſtas negligatur, quando conductor præſertim decennalis inſtar domini ſit, etiam ad locatoris excluſionem. *l. 2. D. locati l. 1. & 2. D. ſi ager vect. Conan. in comment. in princ. & fin. n. 1. eod. tit.* igitur, ſicut dominus, pro ſuo arbitrio *l. in re mandata. C. mandat.* quo ad fructus v. g. qui in ſyluis cæduis conſiſtunt, quod lubet, poteſt; quatenus lege aut conuentione non prohibetur.

Deberi autem vltimam cæſuram ex ſupradictis conſtat, quia conductor ſingulis quinque annis cædere debet, admiſſa ſola exceptione vis maioris caſtrenſis: exempla autem declarant regulam: *Authent. de non alienandis aut permutandis rebus eccleſia. §. vt autem vbi gloſ. col. 2. & bene gloſ. in l. 1. D. de reg. iur.* vbi verbum *firmat* bene exponit, *declarat*; exceptio autem hæc eſt à regula quinquennalem cæſuram præcipiente; ſtultam facies, ſi à permittente dicas. Itaque præuenire, non differre vltra quinquennium cæſuram poteſt conductor. quæ obligationem habent, facultatem habent. omne enim neceſſarium poſſibile eſt. Iure pactoúe neceſſarium, iure pactoúe poſſibile. Verba etiam alterius pacti de ſoluenda certa ſumma in caſum venditionis intra decennium in vicem cæſuræ lignorum, quæ in fine conductionis competiiſſent, omne effugium, latebraſque præcludunt; vt herbam præbere teneatur locator. etſi enim conditio venditionis non euenerit, tamen narratiua verba, *quæ in fine competiiſſet*, intentionem contrahentium declarant.

6. Maturi initio conductionis conductori competunt.

Sed &, vt non præueniſſe conſtet, nunc ſupputemus annos. ante conductionem villa per multos annos deſerta iacuerat, ligna quinquennalia, decennalia, & maioris ætatis erant, competebat conductori ea cædere. *l. diuortium aliis. l. fructus. §. Papinianus verſ. neque enim vindemiæ tempore, & § non ſolum in verb. ſi maritus propè partum oues doti acceperit, item proximas tonſura, poſt partum & tonſas oues protinus diuortio facto, &c.* vbi maritus ex fundo dotali vindemiæ tempore in dotem accepto ſtatim fructus colligit, & partus ouium accipit, & tondet, lanamque ſuam facit.

7. Cretionum lignorum computatio.

Fieri ergo potuit, & quia ligna ſupra quinquennium non cæſa manere vetabantur, debuit. & facta eſt prima cæſura ſtatim initio conductionis, id eſt, Martio 1598. eam ſecuta eſt ſtirpium cæſarum cretio vſque ad hyemem 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. ecce anni, & accretiones quinque, vſque ad hyemem 1602. hac hyeme facta eſt ſecunda cæſura poſt quinque accretiones; ab hac cæſura quinque iterum accretiones numera 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. hyeme ergo 1607. cædi poteſt vſque ad Martium 1608. quo finitur conductio. quamuis ergo præuenire tempus quinquenniorum frequenti cæſurâ in bonum prædij ſylueſcentis non licuiſſet, ſed poſt ſingulos demum quinque annos lapſos cædere, tamen quinque nunc anni ſunt, vt fuerunt anno 1602.

Porrò in his annorum computationes faciendas eſſe pro numero accretionum euadit ex eo manifeſtum, quod cum anni ciuilis, naturalis, continui, & vtilis variæ ſint computationes, *vt latè habet Tiraquel. de Retract. gentil. §. 1. gloſ. 10. dedans l'an in princ. & multis num. ſeqq. An Rob. rer. iud. lib. 3 cap. 3.* adeo vt propter vtilitatem aliquando octodecim menſes comprehendat: *L. 1. §. deinde ait Prætor in verb. propter hoc ſi æſtate interdicatur nonnunquam annum & ſex menſes continere*, (ſcilicet interdictum quod, vti prætorio iure introductum, annuum eſt.) *D. de aqua quotid. & æſt.*; idcirco rectiſſimè in annorum computu faciendo iura inſpici voluerunt mentem contrahentium, morem vſumque *l. nec ſemel. § ſi in habitatione, vel in diſciplina legetur. ſic annua vel quotannis, quibus diebus penſio debetur habitationis, vel merces in diſciplinarum eiſdem intelligitur legatum relictum, conſectum à voluntatis facta. D quando dies leg. l. firmio. 26. §. fin. D. quando dies leg. verbis pater annua. l. ex vſu. D. de vino, frum. & oleo leg l. item queritur. §. fin. & ibi gloſ. in verb. prout in fine. D. locati. d. l. diuortio. §. ob donationem. D. ſol. matr. Caualcan. pulchrè p. 1. in deciſ. de Cont. deciſ. 43. n. 54. vbi plurimos citat.* Porrò nunc quæ fuerit mens contrahentium in obſcuro non eſt, propter diſpoſitionem contractus in articulo proximè præcedenti allegatam; ex qua conſtat hunc annorum computum non faciendum de puncto ad punctum temporis; ſed de accretione in accretionem, æſtate in æſtatem. ſic vbi in rebus eccleſiaſticis vetitum eſt fundos vltra triennium elocare, ſi illi ſingulis tantùm bienniis fructificent, biennia pro annis numerantur.

8. Cretionum numerus annorum numerum facit.

Alioquin ſi hic non cretiones numerandæ, ſed de puncto ad punctum temporis facienda foret computatio; non bis cedi ligna, ſed ſemel dumtaxat intra decennium poſſent: nam finem quinti anni ſtatim excipit initium ſexti, & cæſura in puncto abſolui non poteſt.

9. Præſertim cùm à principio hic vſurpatum fuit.

Iuuat, quod locator cædentem vidit conductorem initio, & anno 1602. & tacuit: quod ſi non pro conſenſu eſt *ex c. is qui de reg. iur. in 6. l. item quæritur. § fin. vbi gloſ. ad verb. conſenſiſſe. D. locat* ſaltem vbi de conuentionis obſcuræ interpretatione diſceptatur, ex huiuſmodi taciturnitate, quis con-

trahentium fuerit animus demonſtratur: *Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſ. 35. num. 33.* à facto enim ſubſecuto declaratur præcedens animus. *l. ſed Iulia. §. proinde ibi, intelligendum ab initio ſic accepiſſe. D. ad Maced. ita Menoch. ibid à num. 23. vſque ad finem, vbi citat. Crauet. conſil.* 226. *n.* 6. qui docet ex ſubſecuto actu mentem dubiam diſponentis declarari. *Socin. Iun. in conſ. 6. n. 37. lib. 2.* ex ſubſecuto facto declarari, qua de re intellexerint contrahentes: *Pariſ. conſ. 20. num. 16. lib.* 1. verba dubia Principis qui aliquid conceſſit ab euentu facto, & obſeruantiâ ſubſecutâ declarari.

10. *Neque locat. legem apertius dixit,*

Denique contra eum, qui legem dicere potuit apertius, facienda eſt interpretatio: *cap. 57. de reg. iur. in 6.* & ambigua pactio venditori, &, qui locauit, nocet: *l. veteribus. 29. D. de pact.* & non conductori; qui certat de damno vitando: *l. non debet. 42. §. in re obſcura. vbi Ioan. Ferrar. D. de reg. iur.* & iactura fructuum, lignorumúe cæduorum intra ſpatium ſuæ conductionis, quo vicem domini geſſit, & mercedem locatori ſoluit, natorum, quam ſimul & ligna ipſa, ſeu fructus locator lucro habere contendit: nihil autem iniquius eſt, quàm rem ſimul & pretium petere.

CONSVLTATIO II.

Emphyteutam ceſſantem propriâ authoritate repelli quando admittendum?

GRauis eſt controuerſia, & inter communes contra communes relata à Ceuallos *quæſt.* 14. & tùm à theoricis, tùm practicis in diuerſas ſententias diſtracta, vtrum emphyteuta propter canonem non ſolutum propriâ authoritate expelli poſſit à domino? Sanè ſi abſque præiudicata opinione res examinetur ad rationis trutinam, in affirmantem opinionem grauia momenta inclinabunt.

1. *Emphyteuſis natura alijs ſimilis,*

Igitur examinanda eſt natura contractus emphyteuſeos, quæ tantùm habet ſimilitudinem cum locatione, & conductione, emptione, & venditione, vt iam olim alij huic, alij, illi annumerauerint. Et quamquam Zeno propriam ei naturam eſſe declarauerit; *l. 1. C. de iur. emphyteut.* tamen ſimilitudinem, quam cum vtriſque habet non ſuſtulit.

2. *Locationi,*

Cum locatione & conductione ſimilitudinem habet, quod emphyteutæ, quamuis perpetui, non efficiantur domini, quamuis eis competat in rem actio: *l. 1. & 3. D. ſi ager vectigal.* cum venditione; quod emphyteuta, vt emptor, ſentit periculum, damnumque, quod non totam aufert rei ſubſtantiam, adeoque dominium concedentis. *l. 1. C. de iur. emphyteut.*

3. *Emptioni,*

4. *In locato permiſſa expulſio.*

Ex his ſequitur, quod ſicut locatori permiſſum eſt conductorem finitâ locatione, aliiſque caſibus expellere: *l. ede. C. locati. l. quæro. §. inter. D. eod.* ita etiam liceat domino finitâ emphyteuſi emphyteutam expellere. &, ſi verum amamus, non aliter accipi poſſint verba *l. 2. C. de iur. emphyt volenti ei licere eum à prædiis emphyteuticariis repellere;* item *omnimodo eo ſi dominus voluerit repellendo;* item *dominis facultas erit eum emphyteutas ſuos repellere;* item minimè *deiectionis timere periculum;* item *c. poterit X. locati verb. iuſtè potuiſſet repelli.*

5. *In rem datur actio, etiam aduerſus dominũ, quando?*

Iterum quemadmodum in locato durante conductione conductori in rem actio datur aduersùs quemuis poſſeſſorem, ita & emphyteutæ: *d. l. 1. & 3. D. ſi ager vect.* etiam aduersùs ipſum dominum; *ibidem*: ſed non ſimpliciter, at *ita tamen*, inquit *l. 2. ſed ſi vectigal ſoluant*, quod ſi ergo non ſoluant, actio aduersùs dominum non datur. à contrario ſenſu, quod argumentum in iure eſt validiſſimum, ſi disertè contrarium deciſum non ſit, vt hoc in caſu nullibi reperitur. (nam quæ obiiciuntur generalia ſunt, & per ſimilitudinem adducta, quæ facilè ſoluuntur) & omnino contrarium deciſum eſt. *in d. §. inter.* expulſum conductorem, qui penſionibus ſatis non fecit, à locatore doli exceptione repelli. Adeoque vt in locatione, ſi quid circa expulſionem conuentum eſt, ſeruari debet: *d. §. inter.* ita & in emphyteuſi, ſi quid conuenit de reiectione eius, qui emphyteuſin ſuſcepit, ſi ſolitam penſionem non præſtiterit. *d. l. 2. C. de iur. emphyt.*

Itaque ex natura emphyteuſis patet dominium rei remanere penes concedentem, vt in locatore: ingredi fundum ſuum poſſe vt locatorem: emphyteutam pelli poſſe, vt conductorem: actionem aduersùs dominum neutrum habere pulſum, penſionibus non ſolutis; ſed exceptione doli repelli, fundum emphyteuticum, vel conductum repetentem.

6. *Secluſa vi dominus ingredi poteſt fundum emphyteuticũ.*

Neque verò quidquam mouet lex *non eſt ſingulis. D. de reg. iur. & tit. C. ne quis in ſua cauſa iudicet. &c.* quia idem obtinet omnino in re cuiuſque propria, ne quis vi eam inuadat. *l. ſi quis in tantam C. vnde vi*; ſed ſicut dominus vi rem poſſeſſam defendere poteſt, ita & concedens emphyteuticam, ſi eam citra vim ingreſſus fuerit: & ſicut prædo ſpoliatus etiam aduersùs notorium dominum reſtituitur; ita etiam ſi emphyteutâ fuerit ſpoliatus, in ſtatum reponendus eſt. ſed vice verſâ, quo caſu licet domino rem ſuam propria authoritate vindicare, ita etiam licebit concedenti emphyteuſin. vnde ſequitur conſtare debere citra controuerſiam emphyteutá iure ſuo excidiſſe: nam ſi id emphyteuta ſub aliqua iuris ſpecie neget; oportebit miniſterium Iudicis interuenire, & commiſſum declarari. alioquin ſi huiuſmodi controuerſia non intercedat, ſola domini declaratio ſufficit. *d. l. 2. C.*

l. 2. *C. de iur. emphyt. in verb. volenti ei* (domino) *et, ſi dominus voluerit.* ſicut cum dominium alicuius negatur, vis poſſidenti inferri nulla poteſt. alioquin citra vim domino & emphyteuſin concedenti fundum ingredi, & penſionibus non ſolutis conductorem, & emphyteutam reiicere licet: *d. l.* 2. *D. ſi ager vect. d. l.* 2. *C. de iur. emphyt. d. c. potuit. X. locati. d. l. quero.* §. *inter. D. eod.* In quo §. *inter.* ſine vllo Iudicis miniſterio locator conductorem, cui ea in re emphyteutam comparat *d. l.* 3. *D. ſi ager vect.* expulerat, & rem conductam repetentem non reſtituit, tanquam ſpoliato; ſed doli exceptione repellit. Quæ iuris ratio, & priuatorum diſerta conuentio, nullam ex iuriſdictione publica partem vſurpat; ſed ad œconomicam tantùm & herilem authoritatem pertinet, & dominicam cuiuſque fundi priuatam; quâ cuique rem ſuam tutari licet, ingredi, alium ingreſſu arcere, & inuadentem pellere.

Itaque quidquid dici poteſt hac in re, quo minus domino propriâ authoritate emphyteutam expellere liceat, idem poteſt de quocumque domino, ne rei ſuæ poſſeſſorem deiicere liceat. idque non dominij, iuriſque defectu; ſed publica ex cauſa, ne vi priuatæ publicæúe, &, quæ ex ea timentur incommodis locus detur.

7. Mulier fundum ſolum dotalem vt non poteſt ingredi:

Quia eadem ex cauſa, & mulier ſoluto matrimonio ingrediendi poſſeſſionem rerum dotalium inuitis hæredibus mariti citra competentis Iudicis iudicium nullam habet facultatem. *l. dotis C. ſoluto matrim.* ſic & legatarius, quamuis legatæ rei dominus ſit, ab hærede tamen eam petere, non authoritate ſuâ inuadere debet. *l.* 1. *D. quor. legat.* æquiſſimum enim viſum eſt, vnumquemque non ſibi ipſi ius dicere, occupatis legatis, ſed ab hæredé petere.

8. Nec legatarius ſibi legatum.

Et quamuis creditorem citra conuentionem, vel præſidialem iuſſionem res debitoris auferre non poſſe reſcriptum ſit; *l. pignoris. C. de pig. act.* atque inde ex conuentione, vt præſidiali iuſſione poſſit conſectarium ſit; *Gothofred. ad l.* 3. *C. de pig. vt l.* 11. *in fin. C. de pign. act. l.* 9. *C. de ſol. l.* 36. *D. de contrah. empt. Molin. ad conſuet. Pariſ.* §. 1. *gloſ.* 4. *n.* 11. *non opus eſt*, inquit, *Iudice, niſi quatenus deeſt poteſtas, vel reſiſtentia timetur.* Argentr. *ad conſuet. Britan. ar.* 265. *cap.* 4. *num.* 23. neque vim facere videntur, qui conuentionis legem, ingreſſi poſſeſſionem, exercent. *l.* 3. *C. de pignor.* tamen authoritate Præſidis poſſeſſionem adipiſci debent. *d. l.* 3. ex *vrbanitate*, inquit ibi gloſ. at melius tum, cum reſiſtitur, & debitores inuiti ſunt. *iuxta d. l. dotis*, ne quid incommodi ex rixa, & vi oriatur. agitque *d. l.* 3. de adipiſcenda poſſeſſione, quam creditores nunquam habuerant: & *d. l. dotis* de ea quam mulier pridem habere deſierat: & ſic *l.* 1. *D. quod vi aut clam* ablatum reſtitui iubet: & *parui*, inquit, *refert an ius habuerit faciendi, an non; tueri enim ius ſuum debuit, non iniuriam comminiſci.* & in adipiſcendis legatis *d. l.* 1. redigit ad hæredes interdictum ea, quæ legatorum nomine poſſidentur, vnde perinde eos legatarij poſſent conuenire.

9. Nec creditor ex conuentione.

10. Si reſiſtitur.

Non tamen hæ leges negant, ſi citra violentiam mulier ſoluto matrimonio, aut creditores ex conuentione obtinuerint dotaliũ, & oppignoratarum rerum poſſeſſionem, ſi mariti hæredes aut debitores eam repetierint, doli mali exceptione repelli poſſe. quod diſertè ſtatuit *d.* §. *inter.* quare & gloſ. *in verb. redigit. d. l.* 1. *quor. leg.* eam occupanti reſtitutionem demum obtinere cenſet, cum hæredis intereſt ad ſupputandam & detrahendam falcidiam. in quam admodum idoneè allegat. *l.* 1. *C. quor. leg.* quæ eundem caſum format, & reſtitutionem ſtatuit, vt retentione competenti vtatur. alioquin dolo facit, qui petit, quod mox eum reſtituere oportet. ſed & adiungit *d. l.* 1. ſatiſdationem, *quam præſtari*, inquit, *oportet.* præſertim poſt annale, & longius tempus, cum & pericula, & incommoda illa non timentur, & quidquid fortè vitij eſſe potuit, anni lapſu, ac longiori purgatum eſt. cum & interdicta omnia annalia ſint. Et quamuis. *c. redintegranda.* 3. *q.* 1. hodie producant ad perpetuum tempus; non id tamen fit ex cauſa vitij, circa apprehenſionem poſſeſſionis commiſſi, & in illius pœnam; ſed loquitur de eiectis & ſpoliatis per quaſcumque iniuſtas cauſas: ita vt non modum apprehenſionis, ſed iniuſtitiam cauſæ reſpiciat; aut ſaltem commodum poſſeſſionis, & proprietatis periculum. vt diligenter Concilium generale explicat *in cap. ſepe X. de reſt. ſpol.* quæ ceſſant quando non controuertitur, quin res in emphyteuſin datæ acceptæque olim ſint, & an ex mora ceciderint in commiſſum, & dominus vacuam, & incultam pridem, non obſiſtente emphyteutâ, ante plures annos apprehendit, ſine vllo metu armorum, eaque nunc petitorio iudicio repetita eſt.

11. Pulſum ſine vi non redintegrari.

12. Quomodo accipiendum c. redintegranda 3. q. 1.

Porrò cum emptione emphyteuſis id commune habet, vt periculum ſicut ad emptorem, ita ad emphyteutam pertineat. *vt diximus.* Cæterùm vt emptor totum rei dominium quærit, ita totum ei perit: emphyteutá dominium non acquirit, ſed vtilitatem; canone tamen & vectigali domino præſtando: itaque ſi particulare, vel aliud leue contigerit damnum, ex quo non ipſa rei penitus lædatur ſubſtantia, hoc luit emphyteuta; ſentitque incommodum, vt quærebat commodum: ſed ſi tanta emerſerit clades, quæ prorſus etiam ipſius rei, quæ per emphyteuſin data eſt, facit interitum; rei domino imputatur: cum vtique id ei accidiſſet, nullo interueniente contractu. *d. l.* 1. *C. de iur. emphyt.*

13. Rei interitus ad quem pertineat?

Sed duæ motæ ſunt exinde quæſtiones: prima; fundo ab hoſtibus occupato, ſeu potius vaſtato, vtrum remittenda ſit emphyteutæ penſio? ſecunda; cum magna debetur penſio, neque res tota deperit, ſed magnum damnum

14. Ad quem fructuum & belli ſus?

damnum obtingit, an diſpoſitio *d. l. 1.* obtineat? vtramque excutit Fachin. *controuer. l. 1. c.* 89. *&* 90. & quidem vltimam rigidè ſatis *ex dict. l. 1.* decidit, cum tota rei ſubſtantia non pereat, ad emphyteutam omne damnum ſpectare; etiamſi magna ſit penſio conuenta: quæ nomen & naturam emphyteuſis non mutat. §. *quia verò leuis in authent. de non alien. reb. eccleſ. d. l. 1.* etiam cum diminutione dumtaxat ſextæ partis mercedis iuſtæ. §. *lex itaque in authent. perpetua. C. de ſacroſ. eccleſ.* nimis molliter illi, qui vt conductori, ita & emphyteutæ ob ſterilitatem, ſimilemúe cauſam remiſſionem faciunt. nimis id pugnat cum d. l. 1. quæ emphyteutam tunc abſoluit, cum ei *nihil*, inquit, *reliquum permanſit*; non verò cum damnum contigerit, ex quo non ipſa rei penitus lædatur ſubſtantia: ſed verò verba illa *particulare vel aliud leue contigerit damnum*, atque ipſa æquitas faciunt, vt arbitrium Iudicis requiri poſſit, ne commodo omni orbatus, de ſuo addere teneatur. comparatis tamen felicibus inter ſe & infelicibus annis. Priorem controuerſiam Fachinæus affirmatiuè reſoluit; quia cum propter latronum potentiam non poteſt poſſideri, rectè dicitur non eſſe quod poſſideatur. *l. cum. D. de bonis author. Iudicis poſſidend.* adeoque videri totam rei ſubſtantiam periiſſe: verùm non malè hæc dici poſſunt, vt fundus ab hoſtibus occupatus periiſſe, vt ciuis ab hoſtibus captus mortuus cenſetur: ſed cum vaſtatur tantùm excurſionibus hoſtium, & cum periculo colitur, non interitus cenſeri poteſt, ſed fortuitus belli caſus, & particulare damnum. *Azor. Inſtit. mor. lib. 10. cap. 6. q. 3. vbi plures citat.*

At verò duæ hæ quæſtiones apud nos minus ex iure diſputari pridem debuerunt, quum haberemus edictum Philippi II. latum anno 1587. *vlt. Octob.* quod æquiſſimum, & per plures diſtinctiones caſus remiſſionum moderatur. & quidem belli incommoda moderationi ſufficere voluit, etiam in emphyteuſibus, non tantùm magnâ, ſed & paruâ penſione, inſtar recognitionis grauatis. qualem reputat, quæ non excedat ſeptimam partem prouentus; qui ſit non tempore belli, aut primæ conceſſionis fuerit, ſed tempore quod proximè turbas anteceſſit: cuius non remiſſionem, vt magnæ, pro ratione quâ cultura impedita fuit: ſed moderationem facit, vt duplicetur canon, in annos ſingulos, vſque ad plenam ſatisfactionem: in neutrarum tamen cauſam creditores eorum bona corripere, aut ſubhaſtare permittit, pro reditibus & canonibus tum lapſis, niſi moderatione remiſſioneúe præuiâ. Remiſſionem tamen ac moderationem reſtringit ad annos, quibus reuerà fundi coli non potuerint. *art. 17.* ibidemque declarat nolle ſe negligentiæ conductorum emphyteutarumque fauere, ſed eos oneribus ſubiici, ſi, quod alij vicini faciunt, ipſi omiſerunt. Porrò *art. 18.* futuros exinde caſus, & reditus canoneſque, ſi fundi coli, aliique ex rebus fructus percipi poterunt; ad arbitrium Iudicis reiicit, iudicaturi prout ius & caſuum circumſtantiæ exegerint.

Itaque quibus in locis exinde hic licuit cultura aliquatenus, & ſi ſoluto lytro annuo, ac tributo, vt vulgus hic vocat, reditur ad diſtinctionem. *d. l. 1.* ſed qui à 9. *April.* 1609. quo hîc induciæ publicatæ ſunt, culturam emphyteuticarum rerum neglexerunt, nulla excuſatione palliare negligentiam ſuam poſſunt, quin canone non ſoluto per triennium rebus iis omnino excidant.

Neque verò excuſat, quod nemo conducere expetiit; non enim ideo in emphyteuſin datur, vt tertius colat, ſed ipſe ſumptibus ſuis emphyteuta, & non expectet alium: cum etiam dominus poſſet molliter exſpectare tertium conductorem. quod adeo obtinet, vt doctores in controuerſiam vocauerint, an liceat emphyteutæ locare rem emphyteuticam, neque permittant niſi ad modicum tempus.

Huic negligentiæ. *d. edictum art.* 17. diſertè aduerſatur, & *art.* 18. futuros caſus ad ius 15.

Deſerta ab emphyteuta dominus rectè apprehendit.

reiicit, & aliud edictum latum *anno* 1586. 12. *Iunij* incultos fundos cuilibet facultatem apprehendendi, & colendi facit.

Quin & lex 8. *C. de omni agro deſert. C. l. 11.* cuicumque extero permittit agrum deſertum ingredi, & colere non tantùm; ſed & cum priuilegio, vt niſi dominus intra biennium repetens, ſumptus offerat, omni iure cadat, & cultor faciat ſuum. quanto magis licebit domino rem emphyteuticam ingredi, colere, locare, ſuum facere, emphyteutam omni iure reiicere? tantum abeſt, vt vitium huius ingreſſus accuſari poſſit.

Edictum quidem illud *anni* 1586. permittit dominis, quin & conductoribus regreſſum ad huiuſmodi bona poſt fructus demeſſos, cultori relictos in gratiam ſolius culturæ: vel cultura tantum cepta reſtituto duplo ſumptuum in eam factorum: ſed hic regreſſus an Iudicis authoritate, an priuatâ fieri poſſit, non dicitur: qui priuatâ dicet, vtique eandem admittere debebit in domino, canonem emphyteuta non ſoluente: qui Iudicis; admittere debebit, vt idem cognoſcat de cauſa domini, an rem emphyteuticam non iuſtè retinere poſſit, vti ante commiſſam non ſoluto canone; an reſtitui iubenda ſit, ex alia iuſta cauſa. v. g. quod hæres ſit primi emphyteutæ, qui clauſulam commiſſi comminato- 16.

Neque reſtituuntur niſi cauſâ plenè cognita.

riam iuſtè ignorauerit; vel minorennis, qui beneficio ætatis gaudere poſſit. (de quo vtroque mox paucis) ſiquidem non poterit iudex, niſi cauſâ cognitâ, reſtitui iubere. quippe ingreſſus fundi ſic inculti edicto regio, & iure ſcripto permiſſus, nullum ſpolium vocari poteſt. quia qui facit quod ſibi lex permittit, qui iure ſuo vtitur, nemini facit iniuriam aut ſpolium: vt non ſit hic ſpoliatus ante omnia reſtituendus; ſed in diſquiſitionem vocari debeat, an emphyteuta iure ſuo

exciderit,

exciderit, vel antè ob non ſolutum canonem rem emphyteuticam neglectam, atque non cultam, vel per biennale poſt apprehenſam à domino ſilentium, quo iuxta *d. l.* 8. C. *de omni agro deſert.* (de quo tam diuturno ſilentio edictum non diſponit, adeoque deciſioni iuris communis relinquit) quilibet rei dominus irreuocabiliter amittit. hæc inquam cognoſcenda à Iudice prius ſunt declaranda, & pronuntianda; præſertim adito inſtituta rei vendicatione; non autem interdicto poſſeſſorio. quod nec apud nos, apud quemuis Iudicem proponi, ſed à ſolo Principe impetrari poteſt, & apud eius Concilium priuatiuè cognoſci. Vnde ſequitur, quod nulli inferiores Iudices poſſint, ſine literis Principis, ex aliquo poſſeſſorio beneficio, quod ius concederet, rem reſtitui iubere, aut quidpiam ſimile pronuntiare; ſed manere in ſimplicibus terminis iudicij petitorij. in quo omne vtriuſque partis ius diſcuti, & ſuper eo pronuntiari debet. & ſi inferiores hos terminos egreſſi fuerint; Concilia confirmare pronunciatum non poſſint.

Igitur Iudex petitorio aditus, ſi à domino, qui rem vacuam apprehendit, aſſeratur res in commiſſum cecidiſſe, ab emphyteuta negetur: de eo cognoſcere, antequam reſtitui iubeat, & pronunciare debebit. quamquam enim, vt diximus, emphyteuta ipſo iure, ſeu eo ſolo quod dominus voluerit, excidat iure ſuo; *per ea quæ mox ſupra diximus; & latius excutit Fachin. controu. l.* 1. *c.* 93. tamen cum ea res in controuerſiam trahitur, pronunciat Iudex, non quidem irrogando priuationem; ſed declarando, ex facto à iure irrogatam iam eſſe. *l. lex vectig.* 31. *D. de pignor.* vbi cum in exolutione vectigalis, tam debitor quàm creditor ceſſarunt, & propterea pronunciatum fundum, ſecundùm legem domini eſſe: *propterea*, inquit lex, *fundum domini eſſe*, non autem Iudicem fundum domino addixiſſe, poſſeſſorem priuaſſe pronuntiat ergo Iudex de iure domino competenti: & pronunciare quidem debet de controuerſia coram ſe mota. nam de quo cognouit, de eo Iudex pronunciare debet, iudiciumque vbi ceptum eſt finiri.

17. An detur in integrum reſtitutio ignoranti ac minori?

Si igitur & cauſam alleget emphyteuta, cur rem in commiſſum cecidiſſe neget, v. g. ſi hæredem ſe eſſe emphyteutæ, commiſſoriæ clauſulæ ignorantem, adeoque ob iuſtam cauſam excuſandum? at vero eiuſmodi ignorantia non facit, vt qui in ius ſuccedit alterius, alio iure vtatur. *l. qui in ius. D. Reg. iur. d. l. lex.* vbi fundus vectigalis pignori datus, non minus à creditore, qui debitoris iure vtitur, res commiſſa eſt; quàm à debitore, neque conſtat creditorem in ea lege gnarum fuiſſe clauſulæ commiſſoriæ. & in ſeruitute legata amittenda, per non vſum ignorantia nihil releuat. *in l. ſi partem. §. hæc ſunt verb. ignorauerit eam non vtendo. D. quemadmodum ſeruitus amitt. & quæ alia habet Fachin. iuris loca controuerſ. l.* 1. *c.* 69. & in contractibus fidem ſtatuit. *l. ad* 49. *§. in fac. D. de verb. oblig. verb. quamuis abſit & ignorет.* atque hanc quidem ſententiam tenet Ioannes Ferrarius *Montanus in enarratione ad tit. C. de iur. emph. ad d. l.* 2. *§. ne autem. propter*, inquit, *conſtitutionis tenorem, quæ ſtrictum ius parit.* & in hoc contractu voluit ſolam depoſitionem moræ excuſandæ opem præbere, & à priuationis periculo eximere: vtpotè quæ ad illud vitandum non aliud medium adfert, quàm his verbis comprehenſum, *licentiam concedimus atteſtatione præmiſſa pecunias offerre, iiſque obſignatis, & ſecundùm legem depoſitis nullum deiectionis timere periculum.*

Et quamquam Fachin. *d. c.* 69. multis oſtendit ignorantiam, quamuis facti probabilem, ne iuſtam quidem eſſe cauſam aduersùs præſcriptionem petendæ reſtitutionis in integrum; tamen Ferrarius eam admittit in hærede emphyteutæ, mero iure ob non ſolutum canonem rebus lapſo: adeo vt vnicum Cynum & Petrum antiquum interpretem contrarium ſuſtinere aſſerat: tamen ſi à Prætore (nunc à Principe) ſolemnibus literis reſtitutio petita non ſit, & à tempore ſcientiæ, non celeri ſatisfactione moram hæres purgauerit pecuniam ſoluendo, vel *iuxta d. l.* 2. deponendo; non eſt ratio dubitandi, quin contra hæredem pronunciandum ſit, huiuſmodi literis non donatum (quamuis Papon. *lib.* 12. *tit. de pactions reſolutoires ar.* 1. *&* 2. aliter videatur ſentire pronunciatum, ſed à ſumma Curia quæ gratiam reſtitutionis facere poteſt.) deinde iis licet impetratis iuuari nullatenus poſſe, ſi à tempore ſcientiæ non ſtatim præterita ſoluerit, depoſueritúe; ſed & lapſos exinde canones non ipſe quotannis exactè ſoluerit; ſed ipſe contumace lite dominum fatigare maluerit; quin etſi partem rerum adhuc poſſederit non ex eis canonem debitè ſoluerit: ita vt ex mora iam ſua non tantùm, quas adhuc poſſidet, res in commiſſum ceciderint; ſed & quas dominus pridem arripuit, non purgarit; ſed ſua ipſius mora adeo infecerit, vt omni repetitioni noua impedimenta poſuerit, dolique exceptiones auxerit.

Quod porrò attinet ad minorem ætatem: neque ea vim contractus cum maiori initi eneruat. ſiquidem ex perſona hæredis conditio obligationis non mutatur. *l. ſtipulat.* 2. *§. ex his D. de verb. obligat. l.* 5. *§. pupilli. D. de rebus. eor. l* 3. *ſ. § ſi ius emphyteuticum ibid.* vbi vſusfructus à pupillo non vtendo amittitur, & reſtaurari debet. nam perquam iniquum eſt eum, qui nihil cum pupillo contraxit, impediri ab eius minori ætate. *l.* 3. *§. Marcel. D. quibus ex cauſis in poſſeſſionem eat.* ideoque re ex patris contractu obligatâ, & per creditorem venditâ læſus non reſtituitur. *l.* 2. *C. ſi aduerſus vendit. pignor.* ſed tutores conueniendi ſunt. quamquam gloſ. *in d. l. cum §. in hac in verb. ſtetiſſet* tradat, ſi quid facere hæres, vel non facere debuit, ex contractu defuncti, mero iure etiam pupillus, teneatur; pœnam & legem commiſſoriam incurrat. quod Molin. *ad conſ. Pariſ. in antiqua*

qua

qua edit. §. 30. *q.* 14. *num.* 59. etiam in eccleſiis, & cauſis piis tradir; tamen ope vult reſtitutionis iuuari. *d. l.* 3. §. *ſi ius emphyteuticum verb. eum etiam reſtaurari & ibi gloſ.* & ſicut in omiſſione minor ad retractum reſtituitur, *in c. conſtitut. X. de integ. reſt.* atque in faciendo, magis in omiſſione: ſi in lucro, ergo in damno vitando: nihilominus quærendum eſt, an per ætatem lapſus ſit, an aliqua eius ſit contumacia: nam in delictis non cadit reſtitutio: an adueniente ætate mox re ipſa, & obſequioſè moram purgauerit: nam ætati beneficium datur; nullum contumaciæ. ſed & rurſus Iudicem in petitorio cognoſcentem de mero iure pronunciare oportet, & gratiam reſtitutionis, niſi Prætor, nunc Princeps, ſolemnibus literis impertitus fuerit, non concedere. Quod ſi etiam, dum commiſſum
18. An moram purgare poſſit? negatur, emphyteuta moram purgare velit, de eo etiam cognoſcere Iudex, & decidere debet, an poſſit. Equidem quod ad ius ciuile attinet, ſatis pro explorata ea ſententia habetur ne poſſit: *per ea qua tradit Fachin. controu. iur. l.* 1. *c.* 98. iure canonico deciſum eſt, vt poſſit emphyteuta moram purgare: *in c. potuit. X. locati.* ex quo loco, qui caſum in emphyteuta eccleſiæ format, multi argumentum duxerunt ad emphyteuſin priuati: quod non tantùm multis locis praxis obtinuit; ſed & vt emphyteuſes ad rationem cenſualium bonorum redigerentur. *Charond. le Charon. ſur le tit. de cenſiues & droicts ſeig. in princ. de ſes annot. couſtum. de Paris.* ita vt ob non ſolutum canonem res non cadat in commiſſum: ſed ad canonum tantùm ſolutionem agendum ſit. niſi quod multis itidem locis, ob canonem quotannis non ſolutum duplum exigant. ſicut in iure quædam ob inficiationem duplantur. aliis locis certa pœna incurritur, cuius metu annua ſolutio non procraſtinetur. ob quem morem alij diſertâ conuentione commiſſoriam legem contractibus inſerunt. quæ hominis prouiſio, tollit prouiſionem legis; & conſuetudinem: & ſeruanda eſt. *iuxta d. l.* 2. *C. de iur. emphyt.* ſaluo, *vt diximus*, ſi œconomica & herilis authoritas non ſufficiat; magiſtratus iuriſdictio imploranda ſit: ne veniatur ad arma. quo ſenſu practici excipiendi ſunt, qui eiuſmodi conuentiones inefficaces putant, aſtruendæ propriæ domini authoritatis, ad rem commiſſam recipiendam. *Imbert. in Enchyrid. Charond. reſp. l.* 3. *reſp.* 28. *Papon. Arr. l.* 10. *t.* 3. *art.* 6.

Sed addit *d. c. potuit* lapſo biennio tunc demum non repelli emphyteutam cum celeri ſatisfactione poſtmodum ſibi conſulere ſtuduit. ea celeritas non conſiſtit in puncto temporis indiuiſibili, ſed Iudicis arbitrio: *Menoch. de arbit. l.* 1. *caſ.* 7. ſecundùm materiam ſubiectam regulato, id eſt, reſpectu habito ad biennium, ad eiuſque proportionem: *gloſ. in d. c. placuit. X. locati*, id ſaltem eſt bimeſtre tempus, plus minus vt indulgeri poſſit. vt ipſi domino cui cum emphyteuſeos alienandæ pretium denunciatur ad retractum bimeſtre ſolum conceditur; non verò annus, bienniumúe totum concedendum eſt emphyteutæ, minus duplari illud, aut triplari poteſt: adeoque non poterit Iudex purgationem admittendam ſtatuere, quæ in huiuſmodi tempora excurrat; quæ non celerem ſatisfactionem, ſed diuturnam tergiuerſationem oſtentant. vbi etiam aduertendum eſt *in d. c. potuit*, textum poſt biennium purgationem admittere; celerem quidem, ſed non quocumque tempore; ſed antequam iam re emphyteuticâ pulſus foret: *emphyteutam*, inquit, *ceſſando in ſolutione canonis per biennium, niſi celeri ſatisfactione poſtmodum ſibi conſulere ſtuduiſſet, iuſtè potuiſſe repelli.* itaque illa ſatisfactio admittitur antequam iam repelleretur; non verò poſtquam iam pulſus eſſet, atque res ab Eccleſia apprehenſa. multo magis, ſi non incontinenti poſt apprehenſionem, ſed poſt plura temporum ſpatia, eaque primigenio termino longiora.

De Pignoribus.

CONSVLTATIO I.

De creditorum ordine.

QVæ C. promeritus eſt famulando A. 1.
mercatori, qui poſtmodum factus eſt Prælatione hic habet merces famulorum.
non ſoluendo, ex iure Antuerpienſi conſequitur per prælationem. quod etiam extendendum puto quoad ea, quæ promeritus eſt, poſtquam idem A. factus eſt non ſoluendo; quantiſper debitoris, & creditorum intereſſuit eiuſdem operam & induſtriam rebus A. interuenire. quia autem pacta non eſt certa merces, ea ſtatuenda eſt ex arbitrio mercatorum, eius rei intelligentium, iuxta edictum perpetuum anni 1611. art. 22.

Porro quæ idem C. pro eodem A. expen- 2.
dit diuerſæ ſunt conſiderationis. nam ea quidem iure prælationis repetit, quæ in præſeruationem bonorum erogata ſunt: *l. qui in nauem. §. quod quis. D. de priuil. credit.* Erogata in conſeruationem bonorum. vel ex volun- 3.
tate creditorum: *l.* 10. §. *per hanc verſ. idemque. D. qua in fraudem*, vel curatorum ſeu alterutrius Mandato ſe creditorum. eorum, ſi plures fuerint: *l.* 2. §. *ſi plures. l.* 3. *D. de curat. bonis dando*, vel demum quatenus ipſius 4.
C. pecunia alij creditores dimiſſi ſunt; *l.* 10. §. *ita tamen*, quatenus eidem creditores priuilegiati ſint: & immediatè pecunia ad illos peruenit, aut ſaltem per manum debitoris ſine interuallo. *l.* 9. §. *eorum. D. de priuileg. credit.* Vel quatenus alij creditores priuilegiati eâ pecuniâ ſunt dimiſſi.

Enimuero iure ſcripto debitor talis contrahere non prohibetur; ſed in fraudem con- 5.
trahere. *l.* 22. *D. qua in fraud.* neque creditoribus ſoluere; dummodo non per gratificationem, aut extorſionē: *l.* 24. *eod.* adeoq; generatim traditū eſt requiri in oneroſis conſilio, & re ipſâ fraudē factam eſſe: in lucroſis euentum ſufficere. Debitor iure non vetatur contrahere ſed in fraudem tantum.

ſufficere. *tot. tit. quæ in fraudem.* Ex moribus

6. autem Antuerpienſibus *tit. de fugit. art. 5. & 9. ad fin.* illi, qui ſoluendo non eſt, interdicta eſt bonorum adminiſtratio: vt nec pignus cuiquam dare poſſit: ſed illud referendum ſit ad manum iudicis, aut curatorum: quamuis

Hic Antuerpiæ contra ſi palam eſt nõ ſoluendo.

7. bonâ fide quis contraxerit. *d. art. 9.* quod prius & edictum Caroli V. ſtatuit quoad fugitiuos, & doloſos debitores. 4 *Oct.* 1540. & redditur *articulo* 10. ratio, quia debitoris bona generatim omnia creditoribus oppignorata ſunt: ſaluo ſingulorum nominum priuilegio: qui nexus ſine illis ſolui nequit, id quod amplius ex eo ſtatuto quàm iure creditoribus tribuitur.

Et in Belgio generatim ſi fugitiuus eſt aut doloſus.

Adeo vt quidquid vlterius C. pro eodem A. expenderit, eundem quidem A. obligatum habeat, ſed illius bona priores creditores iure pignoris ſibi auferant.

8. Quæ autem idem C. in id dedit, quo creditorum cauſa ſalua, aut melior futura prudenter credebatur, quamuis conſilio citra illius culpam non reſponderit euentus, propter adiectam legem commiſſoriam, *ſi cætera ſtatutis temporibus non ſoluerentur*, recuperari tamen à C. poſſunt: quia rerum primordia ſunt inſpicienda, non euentus. quemadmodum minor, qui vtiliter contrahit, quamuis ſucceſſus non reſpondeat, non tamen reſtituitur. *l. verum. 11. §. ſciendum, ſi locupleti. D. de minorib.* & verò dum aliud C. imputari non poteſt, quàm periculum legis commiſſoriæ contractui adiectæ, non eſt quod cenſeatur non vtiliter pecuniam collocaſſe in res illi periculo ſubiectas ſeruandas. quippe pecunia in emphyteuſin, aut feudum collocata vtiliter cenſetur impenſa, quamuis per biennium in eccleſiaſticis, aut trienniũ in ſæcularibus, non ſoluto canone res in commiſſum cadat, aut feuda amittantur, vt pluribus cauſis amittuntur. *vt in vſibus feud.*

Si vtiliter erogata ab alio euentu felicem ſucceſſum non habent, non amittunt primordiale priuilegium v. g. ſi propter pactum commiſſorium res ab alio auferantur.

9. Sed & iure ceſſat reuocatoria, ſi quis rem reſtituerit. *l. 25. §. ſi à ſocero. D. qui in fraudem,* quia ex edicto Prætoris actio rei reſtituendæ

Re reſtituta ceſſat reuocatoria.

10. gratia non pœnæ nomine datur. ſed apud nos edictum Caroli V. *de quo mox diximus,* ipſos fugitiuos doloſos debitores foro cedentes capite punit: eos autem qui bona eorum celant, ad omnium debitorum ſolutionem

Fugitiui & doloſi hic capite puniuntur.

11. obligat: vt & Iudices conniuentes. quod prius & conſuetudo Antuerpienſis *d. ar. 9.* recipit, ſed hæc in fugitiuis atque improbis: ſi quis autem citra dolum malum ab eo, qui ſoluendo non eſt, quidquam recipit, excuſatur pignus acceptum pro verò debito. *vt ſupra diximus.*

Bona celantes tenentur ad ſolutionẽ omnium debitorum.

CONSVLTATIO II.

Antichreſis quando licita?

IVre ciuili, vt legitimæ vſuræ, ita & antichreſis permiſſa eſt, vt in vicem vſurarum fructus pignoris cedant. *l. ſi ea lege. l. oleo. l. ſi eâ pactione. C. de vſur. Myns. cen. 6. obſ. 71.* adeo quidem, vt quamuis fructus legitimas vſuras excedant, tamen quia incertus eorum eſt euentus, & poterunt nulli naſci, permiſſa ea pactio, vt nec in exceſſu illicitum fœnus ſit. *d. l. ſi eâ lege. d. l. ſi eâ pactione*, ſed vilius emptum, conductum, contractumúe cenſebitur. *d. l. ſi eâ pactione in fin.* ius canonum vt vſuras, ita & hanc pactionem damnat. *c. 1. 2. c. 8. conqueſtus. X. de vſur.* quando ipſi fructus dominiu pignoris eſſe debeant, non vero creditoris, qui in illud præter cauſam ſecuritatis ius non habet. Quia tamen pignus accedere tantùm aliis contractibus ſoleat, ſi ex illis vſuræ haberi poſſint, ex antichreſi poterunt. Quare cum quis alteri pecuniam dat, vt fundum recipiat, fructus illius ſuos facturus, donec alteri lubitum fuerit pecuniam reſtituere; ad eamque reſtitutionem cogere non poſſit, ſed maneat ſemper eius arbitrium penes accipientem; incidit is contractus in naturam reditus annui, determinatis vſuris incertitudine fructuum ſuffectâ. quæ dum retinetur intra rationabilem aleæ æſtimationem, tantum habet iuſtitiæ, quantum reditus annuus, & quibus ille cauſis defendi, vel impugnari poteſt, poterit & iſte planâ viâ: alij emptionem cum pacto de retrouendendo, alij alias cautiones iuſtificatorias quærunt; ſed hæc aperta, & iuſta eſt, quæ ſortem alienat, & incertitudinem iuſtâ æſtimatione certis lucris ſubrogat. quando autem in certum tempus antichreſis initur cum facultate repetendæ pecuniæ erogatæ, non eſt canonibus probata ea pactio, vt pignoris fructus lucretur creditor. Duo tamen caſus ſunt excepti, primus ab Innocentio III. *in c. 1. de feud.* & Alexandro III. *in c. conqueſtus de vſuris*, vt fructus feudi domino directo oppignorati ei cedant. quod idem obſeruat Leſſius *de Iuſt. & iure, l. 2. c. 20. d. 16. numer. 139.* quaſi ſit illa efficacia dominij directi penes creditorem exiſtentis: alter eſt ab eodem Innocentio III. exceptus *in c. ſalubriter. X. de vſur.* vt gener non ſolutâ dote lucretur fructus dati pignoris, donec dos ſoluatur. quod c. ſeptem illationibus declarat Mald. *de iuſt. tract. 5. c. 3. d. 16.* nec malè examinauit Couuar. *Var. reſol. l. 2. l. 3. c. 1. num. 3.* cuius c. ratio ſi communicetur aliis contractibus, eoſdem iuſtificabit. quod huic dotis dationi à natura ineſt, ſi ab extrinſeco aliis antichreſibus adueniat, onus ſcilicet aliquod, damnum datum, vel lucrum impeditum vſuræ labem abſterget. ſi autem originariè reditus annuus conſtituatur, & in vicem annui iuris pecuniarij fructus prædij à debitore cedantur, ſi aleæ æſtimationem non excedunt, non erit iniuſta pactio. ſed ob vſuræ periculũ interdicetur impoſterum. *Griuel. Dol. deciſ. 83.* pretij autem æſtimatio à natura rei magnam latitudinem habet, quando d. extrauag. eas pactiones non damnant, quæ ex 100. annuè decem reddunt. ſed pecuniæ æſtimatio ex ratione locorum & temporum, quibus carior aut vilior eſt, ſumi

12. Cum nec ſors à creditore repeti, ſed à debitore lui poteſt, & fructus legitimum reditum non excedunt, æſtimatâ aleâ, vt in iactu retis.

poteſt; vbi Edicta aut conſuetudines certam non determinarunt, quam tunc excedere non licet.

De Donationibus.

CONSVLTATIO I.

Quod in Donatione reſiduum intelligatur, & damnum vi maiori acceptum quomodo ferendum?

EX donatione Ioannæ Duciſſæ Brabantiæ conſtat pro diſtributione chori Eccleſiæ T. decimas illius eſſe relictas, quæ ſuperſunt deductis oneribus redituum ſiligineorum, in alias cauſas pias ab illa, & Maria ſorore ipſius relictorum ibidem expreſſis, & quæ iam antè per alias literas ſingulatim erant impoſita.

Neque id dubitationem habere poteſt tùm ex ratione, tùm ex verbis donationis. ratio non permittit, vt iam antè data legata reuocentur, auferantur, aut minuantur: non poteſt præſumi ea Principum voluntas, quam non comitatur poteſtas.

Verba autem donationis hæc clara ſunt; *quod ſupereſt*, inquit, *quod reſiduum eſt, die ouerbaeo gebeelijck vande thienden, bouen dat wy in andere malen ghegeuen hebben, &c.*

1\. Reſiduum quod onere deducto ſupereſt.

Bona intelliguntur, inquit Paulus, *in l.ſubſignatum. D. de verb. ſignif. qua deducto ære alieno ſuperſunt*: reliquum dicitur quod ſupereſt, maiori ſummâ detractâ: *l.reſcriptum in fin. D. de his quæ vt indignis. reliquorum*, inquit Alciat. *in l. poteſt.95. D.de verb.ſignif. appellatio propriè ad partem reſtantem refertur, à qua ſermonis proprietate in dubio nunquam recedimus*: & infra, *recedimus tamen quandoq́, à proprietate ſermonis, vt quia hoc materia ſuadeat, vel narrantis intentio: vt in l. 2. C.de hæred.inſt.* quare, *ſi Titius ex aſſe ſit inſtitutus, Sempronius in reſiduo, ſi nihil ſuperſit, nihil huic debebitur l.item quod. §. ſed ſi l.qui non. D.de hæred.inſtit.l.ſi ita legatum de legat.1.*

2\. Ipſius rei non pretij.

Enimuero donatio Duciſſæ ad decimas ipſas; non valorem pretium, aut annuos fructus ſpectat: *l. cum ſtipulantur.97. D. de verb. ſignif.* & quidem quales tunc erant; *Alciat. in d.l.poteſt.§.ſed & teſtator.* & verba ipſa donationis ſunt clara, *die ouerbaeo*, inquit, *vande thiende die onſe ſuſter beſeten heeft*, quod ſpectat ad ius ipſum decimarum, earumq́ue quantitatem deductis reditibus, ſeu ære alieno, reſiduam; non vero attinet ad elocationum pretia pòſt futurarum, aut fructuum per militũ inſolentiam, aut alios caſus imminutionem.

Sed eius rei deciſio aliunde eſt petenda, ijs ſcilicet legibus, quæ dicant, quid, ſi ex prædio, vnde reditus debetur, natum non erit quod debetur, aut caſu ſublatum, ſit ſtatuendum?

Siquidem Capitulum & canonicos, quibus reſiduum dictarum decimarum relictum eſt, conſiderare debemus tanquam qui ſucceſſerint in ius Donatricis, vt eodem ipſi vtantur; atqui illa, ſeu eius decimæ debitrices erant dictorum redituum ſiligineorum; ſupereſt ergo vt inquiramus quomodo agendum ſit cum fundi domino, cum is non fundit eos reditus, qui ex eo dati legati ſunt, aut caſu illi perimuntur.

Qua in re imprimis ſe offert lex legatum. §. *vini. D. de an. legat. l. cum certum. l.ex eo. D. de trit.vin.leg l Lucius D.de aliment. leg.l.firmio D. quando dies legatorum.l. inter ſtipulantem.83.§. ſacram.D.de verb oblig.l.ſi debitor.39.D.de contrah.empt.* quæ omnes quod natum eſt ex fundo addicunt; quædam etiam, cum vno anno natum non eſt, ex alijs ſuppleri volunt: ſed Lex conducto. *§.Papinianus alias eſt l.ſi vno.D.locati. l. licet. C. locati*, remiſſionem aliquam faciendam decernunt: ſed & d. §. *ſacram, & ſi quod natum eſt ſine culpa promiſſeris conſumptum ſit, rurſum exſpectare debeo donec iterum naſcatur, & dari poſsit*: vbi caſu perempti fructus debitorem non liberant; ſed æquior apparet d.l. licet, vt ſi qua lue tempeſtatis, vel alio cæli vitio damna accidiſſent, ratio haberetur: ad eoſdemq́ue caſus ſpectat vis maior, & militum inſolentia.

3\. Cum natum non eſt quantum ex fundo legatum eſt, totum debetur quod natum eſt, & ex anno ſequenti ſuppletur.

Animaduertendum tamen eſt ſemper ex qua cauſa diſceptetur: nam ſi ex contractu qui continet ſynalagma ſeu reciprocam obligationem, quoniam eius æquitas conſiſtit in æqualitatem, non permittetur plus ſolui v.g. quam emptum tradatur. *d.l.ſi debitor*: quam ex conducto fructuum recipiatur, *d.l.licet.* vbi notandum quod Imperator Alexander reſcribat conductori *tui rationem præſes habebit*, non autem *damni*: vt deſignet reciproci contractus in conductore æqualitatem ſtatuendam: prius autem citatæ leges in legatis loquuntur, quæ ſolius dantis liberalitatem continent, non autem ſynalagma; & in ſtipulationibus: ita vt quæ liberaliter data, legata ſunt, vel ſtipulanti promiſſa, ſecundùm legati ſtipulationiſúe tenorem ſint præſtanda.

4\. Non idem in contractibus ſynalagma habentibus.

Sed optimè Edictum *vlt.Octob.*1587.latum decreuit indiſtinctè, vt ſi nihil ſeri metique potuerit, cũ reditus reſpectu fundi vnde debentur ſunt magni, totaq; obligatio eſt hypothecaria, toti remittãtur: *ar.4.7.& 8.* quod ſi colligi aliquid potuit, habeatur ratio quantitatis, & oneris, & prouentus: *d.ar.7.8.9.& 10.* vbi etiã fundationes exprimuntur cõprehendi: & vbi non perierunt integri fructus, aliquid etiã relinqui domino videtur, non omnes dedi redituario creditori: etiam cum debitorẽ perſonaliter habet obligatum. vt damna in plures diſtributa fiant leuiora. quod ex vera iuſtaque æquitate *4.ar.10.* Rex declarat ſe ſtatuiſſe.

5\. Sed edicta indiſtinctè diſponit.

Et quamquam *ar.18.* declaret illud edictum non comprehendere caſus futuros; committit tamen remiſſionem & moderationẽ arbitrio iudicis, juxta terminos iuris, & caſuum circũſtantias; quæ ſi hodie conformes ſint bellicis incommodis, ob quæ Edictum illud latũ eſt,

6\. Sed de præteritis tantum ad caſus tamen futuros æquitas illius applicanda eſt.

eſt, arbitrium iudicis non poterit non eſſe æquum, ſi fuerit Edicto iſti conforme.

Sed quoniam quamuis grauia damna fuerint illata decimis ſub municipio territorioue, dicuntur tamen non eſſe tanta, quin deductis redituum oneribus, magna decimarum pars ſuperfuerit pro beneficiariorum diſtributionibus, ob quas reſiduæ decimæ à Duciſſa fuerint collatæ; non eſſe videtur cur non omne id exoluatur, quod redituariis ex decimis iam ante debebatur, quàm eæ ad Capitulum peruenirent.

De Teſtamentis.

CONSULTATIO I.

Edictum anno 1611. extra diſerta verba nihil ex moribus mutat. caſus ex eo declarati.

CVm paſſim ad conformitatem iuris canonici inualuerit, vt teſtamenta non alias ſolemnitates exigerent, quàm vt coram parocho vel notario & duobus teſtibus conficerentur, atque deinde edictum Principum 12. *Iulij* 1611. *ar.* 11. 12. ſanxerit, vt ſub pœna nullitatis, in locis, vbi conſuetudines à Principe ſunt decretæ, in condendis teſtamentis formam ibi præſcriptam ſequi oporteret: vbi verò non ſunt decretæ; teſtator, teſtes & parochus, vel notarius teſtamenta ſignarent, ſubſcriberentúe, quatenus ſcribere quidem ſcirent: ſuper quo rogarentur, atque in vno ſeu altero caſu notarij in inſtrumento id annotare tenerentur: ſtatuendum omninò eſt, per illud edictum non eſſe rurſus in vſum reuocatas omnes iuris ciuilis ceremonias, ſed id tantum eſſe inductum, quod diſertè edictum exprimit. neque illud phariſaicè eſſe torquendum, ſed moraliter, & prout homines in actionibus verſari ſolent. quare optimè iidē Principes declarauerunt 2. *Nouemb.* 1618. fruſtra impugnari teſtamentum, quod ab ipſa teſtatrice, parocho, & duobus teſtibus ſignatum reperiebatur, cum hac nota; *& teſtatrix teſteſq; ad hoc vocati ſignauerunt*, quamuis non aliter appareret de euocatione, neque quod teſtatrix teſteſque interrogati eſſent, an ſcribere ſcirent, aut in inſtrumento eius rei alia nota inueniretur: quod ea interrogatio ingnaris ſcriptionis, qui re ipſa ſcripſiſſent, fruſtranea eſſet.

1. Teſtes ſufficit notari vocatos etſi non probari.

Iterum ex eodem principio ſupra propoſito iidem Principes 8. *Iuny an.* 1613. declararunt, teſtamenta & diſpoſitiones vltimæ voluntatis ſcriptas in charta clauſa, & ſignata, cuius inſcriptum tenorem teſtator coram notario, & duobus teſtibus profeſſus eſt eſſe ſuam extremam voluntatem, eandemque profeſſionem ſuperſcribi à notario iuſſit, cui ipſe, & teſtes, ac notarius ſubſcripſerunt, redargui nullitatis non poſſe, quod nec lectum, nec apertum fuiſſet teſtamentum, adeoque nec intus ab ipſis ſubſcriptum, quod plerumque homines nolint, multis de cauſis de vltima ſua voluntate viuis ſeſe conſtare. qui modus nec iure ciuili improbatus fuit. §. *igitur inſt. de pupil. ſubſt. l.* 28. §. 1. *D. eod.*

2. Teſtamentū clauſum valet vt teſtam. apud acta.

Rurſum *vlt. Aug.* 1613. & iterum 21. *Februarij* 1615. iidem Principes declararunt, quod teſtamenta recepta à duobus ſcabinis præſente graphiario, ſecretario, aut notario habebuntur tamquam facta cum ſolemnitatibus ab edicto præſcriptis: vtpote apud iudicem, apud acta facta, alias ſolemnitates iure cenſentur ſuperate.

3. Imperfectū inter liberos.

Denique 3. *Auguſt.* 1619. edictum non derogare priuilegio iuris ſcripti conceſſo teſtamentis parentum imperfectis inter liberos, & quæ alia retulimus *in Iuris pontificij nom analyt. enar. in ſecunda editione tit. de teſtam. num.* 20.

CONSULTATIO II.

An peſtiferorum teſtamenta ſolemnitates requirant.

LEuis febricula ſeruum morboſum non facit, neque redhibitioni obnoxium: *l.* 1. §. 8. *D. de adil. edict.* nec vetus quartana excuſat à contumacia, *l. quaſitum.* 60. *D. de re iud.* ſed grauis corporum, aurarumque infectio, peſtilens aër, & graſſans contagio. *Afflict. deciſ.* 50. *numer.* 2. *&* 4. *l. recuſare.* §. *fin. & ibi Bald. C. ad Trebel. gloſ. in Clem. ne in agro v. rationabili de ſtat. monach.* (quomodo Greg. XII. grauitatem cæli P.ſani cauſatus ad concilium non venit. *Marian.*) *in c. veniens. X. de accuſ.* & clericum contagio excuſat à reſidentia, *d. gloſ. & facit. l.* 2. §. *penult. v. fortuita calamitas. D. ſi quis caution.* *dixi in Iur. pont. nom anal. de cler. non reſid. numer.* 16. ſic & conſuetudo Antuerpienſis quod *tit.* 41. *ar.* 93. ſtatuit, vt ſocietas bonorum coniugalis continuetur inter ſuperſtitem, & defuncti liberos, ſi bonorum repertorium ſcriptum non erit; *art.* 86. moderatur, ne in caſu peſtis obtineat.

1. Grauis non leuis infectio excuſat.

Quare multi ex iuris interpretibus abierunt in iſtam ſententiam, vt crederent contagione graſſante peſte tactorum teſtamenta non ſeruatis iuris Romani ſolemnibus ſubſiſtere: dummodo probationem habeant iure gentium ſufficientem; ſeu diuino, quod in ore duorum vel trium teſtium ſtare iubet omne verbum: *Euerard. & quos allegat. conſ.* 61. *Mynſ. l.* 1. *obſ.* 96. *Gail. l.* 2. *obſ.* 18. *n.* 28.

2. Adeoque peſtis à ſolemnitate teſtamenti

Quomodo & Molanus *tract. de pijs teſtam.* c. 38. ſæpe pronunciatum refert pro teſtamentis tempore contagionis confectis, coram

ex multorũ ſententia. ram duobus dumtaxat teſtibus, ſine parocho licet aut notario, & in eandem ſententiam ferè abit *Malder. de Iuſt. tract. 1. c. 11. dub. 6. in fine.* Humanitatem, quam *lex vltima C. de teſtam.* conſiderauit in rure degentibus, *& tit. de teſt. milit.* in argumentum aſſumendo. & plerique ſanè DD. expeditionem militarem, & peſtilentem contagionem comparant: quaſi lues illa Deum inter & homines tunc bellum faciat. Vnde etiam eo argumento credunt non pauci ex pragmaticis noſtris ſolemnitates edicti Principum noſtrorum *ann.* 1611. *art.* 12. non obtinere in teſtamentis contagioſorum: cum aliàs Principes interpretati ſint milites in firmis præſidiis commorantes eo edicto teneri: quaſi ſupponendo eos, qui in expeditione verſantur eo non obſtringi; eoq́ue exemplo qui in contagio teſtantur ſolemnibus edicti ſolutos eſſe contendunt.

Quod ſanè maximè concedendum videtur quoad eos, qui publicam functionem in contagio obeunt, quaſi neceſſariam militiam. *Ripa tract. de peſte de priuil. vlt. volunt. c. 2. num. 14. verſ. illud ſcias. Iaſon. in l. fin. C. de teſtam. Ant. Faber in ſuo C. de teſt. defin.* 5.

3. Non ex iuris rigore. Cæterùm vt generaliter tempore contagionis vel quo ad peſte tactos id obtineat, ſi verba *l. caſus. C. de teſt.* attendamus, rigor textus non permittit: ſatis enim apertè declarat non aliam teſtamentorum ſolemnitatem peremptam eſſe, quàm ne iungi, atque ſociari teſtes teneantur, quos timor contagionis deterret. atque ita Faber *C. de teſtam. definit.* 6. ex cæteris teſtamentorum ſolemnibus nullam eſſe aſſerit, quam remitti oporteat. quanquam idem *definit.* 5. contra rigorem eiuſdem textus quinque teſtibus eſt contentus: argumento eius quod in ruſtico ſtatutum eſt: licet textus *d. l.* 8. conuenientis numeri obſeruationem ſublatam neget. ſane tam videtur efficax argumentum de milite, quàm de ruſtico. in illo autem duo teſtes, & quæuis iuris gentium probatio ſufficit, quod is tamen non admittit, & *definit. 2. ibidem.* difficultatem aut impoſſibilitatem habendorum teſtium in caſu quidem carceris non tanti facit, vt ob eam teſtium defectu teſtamentum non corruat.

Verumtamen plerique ſic *d. l. caſus* acceperunt, vt non ita requiſitum teſtium ſeptem numerum, ſed etiam cæteras ſolemnitates remittere videatur: adeoq́ue Godefrid. *in ead. l.* 8. contagioſi teſtamentum coram teſtibus tranſeuntibus per feneſtram nuncupatum, quin coram ſaduenientibus tantùm, & non videntibus ſuſtinet: tametſi *l.* 21. *Qui teſtam. facere poſſ.* hæredes palam, & *l.* 9. *C. de teſtam.* in conſpectu nominari velit.

Quomodo etiam *d. l.* 21. §. 1. iubet, ſi quid poſt factum teſtamentum mutari placeat, omnia ex integro fieri: quia ſcilicet vnico nec interrupto contextu teſtamentum abſoluendum eſt. *§. fin. ibid.* quod remittit *d. l.* 8.

Qua ex cauſa peſte tactus teſtamentum rite cum nuper ſcripſerat, paulò pòſt hæredem ei mutare placuit; rogatus parochus coram iis, qui priùs adſuerant teſtibus, in teſtamento deleuit nomen hæredis priùs ſcripti, & ſecundò nominati ſuppoſuit, atque ita ab ægro diſceſſerunt, atque ille à mortalibus ad meliores ſedes profectus eſt. quæ conſulto deleta ſunt iuſſu teſtatoris, etiam inſtitutio, corruunt. *l.* 1. 2. 3. 4. *D. de his quæ in teſtam. delentur.* Cæterum ſuppoſitio alterius hæredis non firmatur ſcripturâ ante confectâ: ſed quaſi ex nuncupatiuo teſtamento parochi & teſtium dicta audientur, & in ſanis nuncupatiua teſtamenta, cum hæreditas trecentos florenos excedit, tolluntur per edictum *anno* 1611. *ar.* 19. & *ar.* 11. *&* 12. indiſferenter omnibus formam vt diximus præſcribit, vbi conſuetudines à Curia probatæ non ſunt, ita vt teſtamenta ſcribi, & ſubſcribi debeant.

Sed & ab hoc rurſum non malè docti teſtamenta eximunt infectorum, argumento militarium, quod ſuprà etiam ex interpretationibus adduximus.

Quod ſanè præter humanitatis conſiderationem, quam etiam tetigimus, magnam cauſam apud nos habet ex prohibitione publica, ne quis cum infectis verſetur: imò infecti alicubi ſtatim extra ciuitatem deportantur, aut domi ſuæ oſtiis publicè obſeratis includuntur: vt & iure & facto acceſſus teſtium prohibitus ſit, & ſolemnitas teſtamentaria ſeruatu impoſſibilis reddita, impoſſibilium autem nulla eſt obligatio. *l.* 183. *de reg. iur. l. filius.* 15. *D. de conſtit.* quod quamuis in difficultate aut impoſſibilitate facti in qua Faber *definit. 2.* loquitur, diſſimulandum foret; in impoſſibilitate iuris, difficilius videtur admittendum: non ergo tenebitur infectus adhibere teſtes aliter, quàm eiuſmodi ordinationes permittunt, neque amarè difficultas ea teſtium accipienda eſt, ſed benignè cum hominibus nihil magis debeatur, quàm vt vltimæ voluntatis liber ſit ſtylus. Vnde neque in ſolutionem accipiendum eſt, quod Cellitæ, & nigræ ſorores, & quidam mercenarij vitæ prodigi infectis ſoleant aſſiſtere; nam vbi lues valdè graſſatur, non omnibus contaminatis hi ſolent ſufficere, ſed ab vnis ad alios ita auocantur, vt teſtamentis auſcultandis immorari non poſſint, ſed neque literati ſolent eſſe, ad danda conſilia, quod valdè conſiderat *d. l. vlt. C. de teſtam,* tamen interpretatio Regia ad meam poſtulationem data 1631. etiam ab infectis edictum ſeruandum eſſe declarauit. & Senatus Pariſ. *apud Ann. Robert. rer. Iud. l. 2. c.* 10.

Portò quando inter teſtes reperitur fœmina, verba edicti 1611. ſeruata ſunt. neque enim illud aliud expreſsè requirit, quàm teſtes; differè maſculos non exigit, nec fœminas reiicit: controuerſum eſt autem de iure inter interpretes, an in teſtamento iure canonico, quod mores receperint, fœmina teſtis eſſe poſſit: pleriſq; aſſerentibus poſſe. quorum opinionem cõmunem dicit Ioan. Crot. *tract. de teſtib. p.* 1. *n.* 10.

n.10.& c.3.ex tam literis.33. X. de teſt. c.mulierem.33.q.5. vbi fœminarum teſtimonium admittitur. tametſi *c.cum eſſes. c. relatum. X. de teſtam.* teſtes idoneos & legitimos exigat: quia & illud epithetum datur fœminis *in d. c. tam literis.* quare maximè ea ſententia recipienda eſt in contagioſis teſtatoribus; præſertim eum maſculi teſtes haberi non poſſunt; *Farin. poſt Iaſ. Alex. Bart. Ripam, Belloniſ. de teſtib.q.59.n.72. & ſeq.* & ita nuper conceptæ conſuetudines Antuerpienſes decernunt. & Interpretatio regia ad meam poſtulationem declarauit.

CONSVLTATIO III.

An teſtamenta ad pias cauſas requirant ſolemnitates?

IN teſtamentis ad cauſas pias receptum creditur, vt iudicandum ſit ſecundùm canones. quod Tiraquel. *de priuil. pia cauſa*, adeo verum & notorium eſſe ait, vt oleum & operam perdat, qui ad hoc authores alleget. & Pinel. *de reſc. vend. par. 2. c. 1. nu. 15.* ab edictis Principum eximit. & Bart. *in l. 1. fin. C. de ſacroſanct. eccleſ.* aſtruit nullum ius introduci poſſe contra priuilegia piæ cauſæ, per canones conceſſa, adeoque attendendum eſt Concil. Trid. *ſ.22.c.8.* diſpoſitiones omnes pias ordinariis iniungens, iuxta ſacrorum canonum ſtatuta cognoſcere, & exequi, non obſtantibus quâcumque conſuetudine, etiam immemorabili, priuilegio, aut ſtatuto. Porrò pia cauſa duobus teſtibus eſt contenta. *c. relatam. 11. de teſtam.* quod ſcriptum eſt ad iudices Velletrenſes. & in editione Greg. XIII. interpolatio ſuppleta his verbis; *huiuſmodi cauſa de iudicio eccleſia non ſecundùm leges, ſed ſecundùm canones debet tractari. & in ipſis diuina ſcriptura teſtante duo aut tres idonei teſtes ſufficiunt.* & Alexander opus non habebat allegatione ſacræ ſcripturæ, ſi pro terra patrimonij S. Petri tantum ſcripſiſſet, quia ibi poterat dicere, *ſic volo, ſic iubeo.*

Neque de ſtatutis, conſuetudinibus, aut iure communi dubito, quin pia cauſa ſit exempta, & ſecundùm canones tractanda: ſed de Conſtitutionibus Principum ſupremorum generaliter ſtatuentium, & pias cauſas etiam comprehendi interpretantium, ſi id ſerio actum eſt, & Principes ſufficienter inſtructi reſoluerint.

CONSVLTATIO IV.

Scriptura teſtatoris an requiratur, an ſufficiat ſignatura?

QVæritur ſi teſtator ſcribere ſciens teſtamento ſuo non ſubſcripſit; ſed ſigno tantùm ſuo ſignauit, ob vim morbi tum ſcribendi impotens, quod tamẽ in inſtrumento notarius non annotauit; ſed tantùm propriâ manu teſtatorem ſubſignaſſe, illudque ſignum teſtatoris eſſe, inquam, an iuxta edictum *anni* 1611. teſtamentum validum ſit, an irritum?

Pro teſtamento facit, quod ſignũ & voluntas defuncti cognoſcitur; edictum autem euitationẽ falſitatum & fabricationem, quam defuncti arguere non poſſint, præfatur, & conſiderat.

Porrò ſignum, quod non negatur, pro ſcriptura eſſe videtur; ſecus ſi teſtamento nulla teſtatoris nota acceſſiſſet, ſed notarij tantum teſtiumúe ſignatura: atque tunc ſignum ſcripturæ æquiualere videtur. *arg. l. optimum, C. de contr. & commit. ſtip. l. ſi ita. §. Chryſogonus. D. de V. O.* preſertim cum ſubſignationem vtroque idiomate Gallico, & teutonico edictum vocet, non addito an nomine & ſcriptura; an ſigno fieri eam exigat.

Accedit quod ſi ſcripturam requiri dicatur, tamen quod edicto ſufficit, ſatis notarius ſignificaſſe in inſtrumento videatur, defunctum ob morbi vim ſcribere nõ potuiſſe; quaſi per æquipollentem additionem hanc *defunctum propriâ manu ſubſignaſſe*, & ad vtramque ſigni marginem, *id defuncti ſignum eſſe.*

Contra teſtamentum facit, quod edictũ exigat ſubſignationẽ, talem ſcilicet quam antitheſis edicti indicat, ſi videlicet ſcribere neſciat, ergò non ſignum, ſed nominis ſcripturam: quã ſi teſtator non poſſit teſtamento appingere; id paſtor aut Notarius adſcribat, cui non videtur æquipollere notarij additio, quod teſtator ſubſignauerit: quia non per ſcripturã ſubſignauit, quam edictũ requirere, & marginalis ad ſignũ nota ſignificare tantùm videtur, vt ſolet ſignũ à ſignante exaratum eſſe, non autem ob morbũ ſignificatiuas notas alphabeticas literas exarare teſtatorem nõ potuiſſe. Quia verba accipienda ſunt ſecundũ ſonum, & vt communiter ſolent accipi; vt id ſignificent, ad quod inſtituta ſunt: quod hic non videtur obtinere, niſi fortè conjecturis in moribundo id apprehendamus. ſed edictum formalitatem præſcriptã exigit, conjecturas reiicit. *& ſubſignatur dicitur quod ab aliquo ſubſcriptum eſt l. ſubſign. 39. D. de Verb. ſignif.*

Cæterùm qui ad ſcriptionem tenetur, & ſolummodo ſignat, pro eo eſt, ac ſi adhibitus non fuiſſet. *l. ad teſtium. 22. §. ſi quis ex teſtib. D. qui teſt. fact. poſ.* nec priuilegio chirographi à tribus teſtibus ſubſcripti æquiualet ſignatum tantũ, *l. ſcripturas, & ibi DD. C. qui pot. in pig. & ibi DD.* quin & patrem inter liberos teſtantem nõ ſignorum, vel notarum inuolucris, ſed per totas litteras hæredũ nomina declarare oportet, quæ vndiq; claræ & indubitatæ conſiſtant. *Nouel. de teſt. collat. 17. c. 1.* incertitudinem non remouent notæ. *§. ſi quis igitur Auth. de Inſt. caut. & fid. d. l. ſcriptura. tum Auth. ibidem.* Adeoque vbi præſcriptio nominis pro forma requiritur, non ſufficit ſignum, ne quidem publicum. *d. l. ad teſtium. Menoch. de arbit. caſ. 113. n. 11.* & in terminis teſtamenti in ſcriptis, *Crauet. de antiq. temp. p. 1. §. quaritur. num. 45. plures allegans.* Vnde quamuis teſtamentum ſignatorio annulo ſignari poſſit; non tamen alio quam characterem

habente. *d. l. ſiquis verb. vt tantum annulo quis; &c.* vbi iungit Vlpian. *variè enim ſignant homines.* quæ varietas & incertitudo, vt videtur, annulum ibi, cui characteres inſculpti ſint, exigit. Quin etſi verum ſignum eſſe ſignantis conſtet, non æquipollet, cum ſcriptio nominis eſt de forma, & ſolemnitate. *Menoch. ibid.* vt hic eſſe videtur. aliàs idem de teſtibus & notario dici poſſet. nam de omnibus edictum, vnis iiſdemque verbis diſponit, quo nihil magis contrarium dici poſſit præfationi *ar.* 12. & fini, ad vitandas omnes incertitudines. & in hanc ſententiam Rex reſcripſit Senatui Antuerpienſi 12. April. 1630. notarios teneri adſcribere, teſtatorem ſcribere non potuiſſe; notas & ſigna non ſufficere ad euitandam nullitatem.

CONSVLTATIO V.

An teſtamenta olographa hîc ſublata ſint?

CONſuetudo teſtandi ſub ſolo chirographo teſtatoris ſine teſtibus, immemorabili vſu firmata in Clero Leodienſis diœceſis, *de qua VVamesſius conſ. 386. n. 3. & conſil. 11. n. 3.* nullam paſſa eſt derogationem, per erectionem nouorum epiſcopatuum, in iis locis, quæ ab ea præciſa ſunt, *c. ad apoſtolatus de conceſſ. prab. in axtrau.* videtur autem ea conſuetudo exemplo militis ſæcularis *l. 15. C. de teſtam.* illiuſque argumento olim recepta in clerico, ſeu milite ſpirituali, & in piis cauſis, iudicio *Valaſ. conſult. 67. Tiraq. de priuil. pia cauſ. p. 4.* quo & ſpectat ſubleuamen conſanguineorum bellicâ calamitate attritorum. *Auguſt. de Ciuit. Dei, lib. 10. c. 1.* quod & maximè viguiſſe videtur in holographis clericorum teſtamentis ad pias cauſas de bonis mobilibus, ab eccleſia profectis, quæ eorum tantiſper conditionem ſequuntur, vt exempta cenſeri debeant à iuriſdictione, & edictis Principum. *c. ſi diligenti de fora competent.* etſi praxis fortè ſuos pateretur aduerſarios. præſertim nunc poſt edictalem legem omnibus vbi conſuetudines à Curia probatæ non ſunt, communem: quæ, (ſicut aliæ leges ciuiles à clero ſeruandæ ſunt, ne in corpore politico diſſonantiam pariant) vix eneruari poterit.

CONSULTATIO VI.

Minor tutori eiuſque filiis poteſt donare legare quantum aliis conſanguineis ordinatè.

TVtor curatorue minorem inducere non poteſt vt ſibi ſuiſue quippiam relinquat. *ex edicto Carolo V. relata in perpetuo edicto anni* 1611. *ar.* 14. durante quidem adminiſtratione *d. ar.* 14. Agit autem edictum Caroli V. de inordinata inductione, dum eodem textu tutores, curatores, & concubinas comprehendit, & *d. c.* 14. parentes & fratres excipit. Igitur ſi bona minoris diuerſis locis ſint ſita, & contrariis ſuccedendi modis ſubiecta, ſucceſſioque eius futura ſit litibus obnoxia, inter tutores, eorumue filios, alioſue ſucceſſuros ab inteſtato; & minor dirimere futuram eam litem voluerit; ſi paternos conſanguineos vno atque altero gradu proximiores, atque magis dilectos habuerit, atque hos omnes in ſtirpes, in quarum vna comprehenſi ſint tutorum filij, æqualiter inſtituerit, maternos excluſerit; non exiſtimo locum eſſe edicto. quod iuſtam libertatem minorum reſtringere non intendit; ſed tutorum concubinarumque captionibus obuiam tantum ire.

Itaque maternis hiſce excluſis querelam non concedendam puto aduersùs teſtamentum ea ex cauſa; tum quod ſi aduersùs edictum commiſſum foret, non ipſis ſed paternis conſanguineis inſtitutis accreſceret exceſſa portio, quæ tutorum liberis adſcripta eſt: inter hos autem conſanguineos paternos, & liberos tutorum ſi controuerſia moueatur, quâ æquitate videbuntur æqualiter inſtituti auferre velle à liberis tutorum eam partem, quâ reddantur inæquales, & minus is ferat, cui ob curam plus debebatur? & tutori eiuſue liberis officium fiat damnoſum, ex lege ſolum ad reprimendas tutorum captiones lata? quando etiam remunerationes admittit edictum, ex iudicis arbitrio in mobilibus.

CONSVLTATIO VII.

De patris teſtamento pro filiis interpretando in dubio.

SIne actione videntur experiri Actores teſtamentum F. nullitatis arguentes, quia proximi agnati non ſunt, ſed habent alios vno gradu priores. neque iuuari videntur quod hi apud Hollandos agant, eo quod nullam capitis diminutionem ob id pati videantur. *l. ſi quis. §. in ciuilibus. D. de capt. & poſtliminio reuerſ. l. cum cognatum. C. de ingen. manumiſ.* quibus locis ciuiles diſſenſiones, & factiones non inducunt hoſtilitatem, iura captiuitatum, aut poſtliminiorum, adeoque nec incapacitatem ſucceſſionum. At verò agunt eæ leges de mutuis ciuium dumtaxat diſſenſionibus, per quas quamuis ſæpe reſp. lædatur; non tamen in exitium reip. contenditur. *d. §. in ciuilibus. l. poſtliminium. §. à piratis. l. hoſtes. D. de capt.* cum ergo in rep. exitium contenditur, arma aduersùs ipſum Principem ſumuntur, dubium eſſe non poteſt, quin læſæ Maieſtatis crimen contrahatur, eoque nomine incapacitas ſucceſſionum. 1.

Primi in gradu ſi apud rebelles ſunt, ſecundi rectè ſucceſſionem petunt.

l. quiſ-

l. quiſquis.C.ad leg. Iul.maieſt. eoque obligantur, qui in eas partes diſcedunt. quod crimen in ſubditis contrahitur. eoque rebelles, piratæ, latrunculi, prædones appellantur. *ad.ll.* hoſtilitas autem diceretur, ſi exteri eſſent, quibus, aut à quibus bellum eſſet decretum. *d.l. hoſtes.§.fin. l. latrones sed.* vt ſi bellum ſit Romanis cum Germanis aut Parthis *ibid.* adeoque apud nos Hollandi rebelles vocantur, non hoſtes, & vt Maieſtatis rei tractantur; ſicut iure id fieri tradit Peregrinus *de iure fiſci. l.3 t.8.n.6.Gigas. de crim. leſ.maieſtat. tit. de pæn. com. q 21. Menoch. conſ.*101. & initio tumultuum Belgicorum lata ſunt edicta, quibus mandabatur, vt qui pro reis haberi nollent, partes eas desererent, & ad regias redirent. vnde ſequitur Actores ſine actione non expertos qui priores agnatos non habuerint, niſi Maieſtatis reos.

2. Teſtamentum rectè nullum dici, quatenus conditum ſit aduerſus aui fideicommiſſum.

Videamus nunc de modo inſtitutæ actionis: contenditur ad nullitatem teſtamenti F. nec vllum illius vitium deſignant actores, niſi quod bona fideicommiſſo ſint ſubiecta: atqui id nullitatem non inducit, cum etiam res aliena legari poſſet. §. *non ſolùm inſtit.de legat.* debuiſſent ergo Actores fidei commiſſariam hæreditatis petitionem, aut quam aliam ordinatè proponere; non autem nullitatis quæſtionem, quæ hîc inepta videtur. *c.examinata & ibi Panormitan. & alij X.de iudic.* neque id emplaſtro clauſulæ ſalutaris medicamen recipere videtur, quæ ſe vltra narrata non extendit. *Iaſon in l.nihil commune.n.191.D.de acquir.poſſ.* At verò Actores ſatis ſe explicarunt diuerſis locis, ſe nullum velle declarari teſtamentum F. quoad bona dumtaxat aui fideicommiſſo nexa, quod F. poteſtatem non habuerit ea transferendi in hæredem, in præiudicium agnatorum, non ſeruato auiti teſtamenti præſcripto. ad quem modum, quamuis legatarius vtilem habeat actionem; quâ hæres cogatur rem alienam redimere, aut æſtimationem dare: quoad verò rei dominium certum eſt inutile, & nullum eſſe legatum, ita vt domino per id non præiudicetur: adeoque hîc rectè actores petunt teſtamentum, quoad fideicommiſſa nullum dici, neque eis potuiſſe præiudicare F. adeoque cum in Curiis Eccleſiaſticis Brabantiæ nullitas teſtamenti coram Iudice eccleſiaſtico proponi poſſit ex Concordatis cum Principe initis, quæ ſecundùm communem modum loquendi accipienda ſunt, *vt diximus in iur. pont. non.anal.tit.de for.compet. n.7.* non malè ſtatuemus hanc teſtamenti nullitatem rectè ibi propoſitam eſſe; pronuntiarique poſſe teſtamentum quoad fideicommiſſa nullum eſſe; ſi præſcripta aui fideicommittentis ſeruata non ſint.

Itaque videamus quænam illa ſint, & an conditiones defecerint? auus proximis agnatis bona reſtitui voluit, ſi F. moreretur ſine liberis ex legitimo matrimonio natis, nec condito teſtamento de conſenſu tutorum, ſeu executorum ſuorum: mortuus eſt F. ſine huiuſmodi liberis relicto filio tantum, quem ſolutus ex ſoluta genuit, & teſtamento à Principe legitimari petijt, quod teſtamentum condidit iam maior annis, tutelâ ſolutus, ſine tutorum, executorumúe aſſenſu, quorum alter iam obierat, alter tutelam executionemque nunquam acceptauerat; defeciſſe conditiones contendunt actores; negant rei, tutores pupilli inſtitui.

Atque illud imprimis clarum eſt, vbi plures conditiones in inſtitutionibus aſſcriptæ ſunt coniunctim omnibus parendum eſſe, *l.ſi hæredi.D.de condit.inſtit. Anton. Faber C.lib.6. tit.30. quando dies legati.defin.2. & in not. n.3.* 3. Pluribus conditionibus grauatus, omnibus debet ſatisfacere.
4. itaque F. non ſufficit ſine liberis legitimè natis mortuum eſſe; ſed requiritur, vt neque teſtatus ſit.

Conſequenter locum non habet ea quæſtio, vtrum ſubſtitutus fideicommiſſarius excludatur per legitimatum reſcripto Principis. quam tractat Fachin. *l.4. c.53.* & Pius IV. ſpeciali Bulla *edita Kalendis Ianuarij* 1562. diſertè declarauit per legitimationes præiudicium fieri non debere fideicommiſſis.

4. Legitimatus per reſcriptũ non excludit ſubſtitutum.

Sed neque an legitimatio in mortis articulo poſtulata, & conceſſa, in fraudem fideicommiſſi obtenta videatur. cuius rei argumenta eadem ſunt, quæ formantur in ea quæſtione, quam idem Fachin. tractat *eod.lib.c.*55. an legitimatus per ſubſequens matrimonium in mortis articulo excludat ſubſtitutum. & rectè dicitur excludere; nec in fraudem fieri quod principaliter quis facit, vt ſibi commodet; etiamſi conſequenter tertio incommodetur. *l.fluminum. §. vlt. D. de dam. infect.* non ergo in fraudem poſtulata cenſebitur legitimatio proficua hæredi. tametſi hîc vi legitimationis principalis non ſit excluſurus actores; cum auus deſiderauerit liberos ex legitimo matrimonio natos: quod dici non poteſt de legitimatis per Reſcriptum. argumento eorum, quæ tradit Fachin. *ibid. c.*54. quamuis nimis fortè & rigidè in legitimatis per ſubſequens matrimonium.

5. Sed per ſubſequens matrimonium.

Ergo omiſſo caſu inteſtati, totus quæſtionis cardo vertitur in caſu teſtati, an F. ex præſcripto aui teſtatus ſit.

Et potuiſſe quemlibet extraneum inſtituere non diffitentur Actores; ſed aiunt ſpurium à patre inſtitui non poſſe; nec F. teſtari potuiſſe, ſine conſenſu executorum, qui hîc non interuenit?

6. Baſtardi ſimplices hæredes inſtitui poſſunt.

Quod attinet ad eos qui ex ſoluto & ſoluta nati ſunt, citra formam legitimi concubinatus, quod ex teſtamento patris capere poſſint diximus *in iur.pont. nou. anal.tit.de ſucceſſ. quæ ab inteſt. & largius id tractat. Paleot. tract. de nothis.* obtinuitque ferè vbique terrarum, vt ſimplices baſtardi non in vncias tantùm, ſed etiam in totam maſſam hæredes inſtitui poſſint. *Alciat.lib.4.parerg.c.5. legum Partitarum l. 6.tit.13.l.8. vbi Greg.Lopez. item l.11.Tauri.& ibi Gomeſ. n.9.verſic. hodie Vaſq. in controuerſ. illuſt.c.102.n.12. Boër.deciſ.127. Bacquet. du domaine.tit.de droict de baſtardiſe.c.3.n.15.Coquille en ſes inſtitutions du droict Françoys des baſtards*

circa medium verſic. le droict Romain, &c. & verſic. ainſi obſeruons. Papon. tit. de ſucceſsions de baſtards. arreſt. 3. verſ. vray eſt qu'il les peult donner & leger, s'ils ſont ex ſoluto & ſoluta, Griuel. deciſ. 144. *nu.* 8. & conformes ſunt conſuetudines Antuerpienſes nuper practicorum multorum teſtimonio ea in re probatæ, & arreſto Cancellariæ Brabantiæ non ita pridem firmatæ.

7. Legitimationem peti à patre teſtante ſufficit.

Accedit, quod filius F. ſit legitimatus à Principe ad requiſitionem patris F. quam teſtamento fieri ſufficit. *Papon. tom. 3. artis notariatus lib. 6. tit. de legitimation de baſtards. §. mais ſemble. verſic. ſi non. citat Barthol. in l. Gallus. D. de lib. & poſthum. Couuar. de matr. t. 1. p. 2. c. 8. §. 9. num. 9. Faber in Cod. lib. 6. tit. de natural. lib. defin. 5. ſub. n. 7. vbi & ſenatuſconſultum Sabaudiæ allegat, & expreſſe deciditur in Auth. item ſine C. de natural. lib. quam ad hæc allegat Couuar. d. loco. item in Nouel. 74. quibus modis naturales efficiantur legitimi Collat. 6. t. 3. c. 2. §. ſi verò ſolummodo*, ſed & hîc teſtator poſt obtentam à Principe legitimationem codicillos ſcripſit, quibus teſtamentum confirmauit, adeoque quamuis inutile fuiſſet prius mandatum petendæ confirmationis; firma tamen ex codicillis facta confirmatio. *l. legata.* 19. *D. de legat.* 1. traditque idem Couuar. *ibid.* §. 8.

8. An extra territorium legitimantis extendatur.

nu. 26. legitimationem Principis etiam extra territorium extendi quoad bona alibi ſita, quia principaliter legitimatur perſona, quæ trahit conſequentiam bonorum. quod tamen in Brabantia patitur controuerſiam: ſed in caſu propoſito difficultatem non habet, quoniam F. indeterminatè legitimationem poſtulari mandauit, adeoque etiamnum peti poteſt in aliis extra Brabantiam Conciliis.

Præſuppoſitâ ergo capacitate rei pupilli, quod à patre F. inſtitui potuerit in bonis ab auo relictis, ſicut quilibet extraneus; reſtat dumtaxat examinanda clauſula, adiecta ab auo facultati teſtandi, de conſenſu tutorum, executorumúe.

Et verò fatendum eſt periodum illam non parum eſſe obſcuram; tamen vt eam accipiamus iuxta intentionem actorum ratio non ſuffragatur.

9. Verba obſcura interpretanda ſunt ne teſtamenti factionem impediant. præſertim vltra maiorem ætatem.

Siquidem illa inſtitutio vitioſa eſt, *ſi Titius voluerit*: quod alieno arbitrio permiſſa eſt, nam ſatis conſtanter veteres tenuerunt teſtamentorum iura ipſa per ſe firma eſſe oportere, non ex alieno arbitrio pendere. *l. iſta de hæred. inſtit. l. qui in poteſtat. D. de teſtam. & ibi DD.* vt filius familias non poteſt teſtari cum conſenſu patris, ne teſtamenti factio ex alieno arbitrio pendeat, cuius eſſentia eſt, vt ſit noſtræ voluntatis ſententia. *l.* 1. *D. qui teſtamenta facere poſſint.*

Et vt daretur, quod auus imbecillo adhuc iudicio patris, conſilium mamburni, conſenſumque adiungi voluerit; tamen poſt maiorem illius ætatem illud tanquam executoris teſtamenti requiſiuiſſe non eſt cenſendus. *arg. l. ex facto in princ. & verſic. iam enim. D. de vulgar. & pupill. iam enim*, inquit, *poteſt ſibi facere teſtamentum, nam incipit iniquum fieri beneficium Principis ſi adhuc valere dicamus: auferet enim facultatem teſtandi homini ſana mentis.* vbi furioſo data à Principe curatela ceſſat, quando is reſipuit.

Vnde Caſtrenſ. *in d. l. ex facto. n.* 6. *Iaſon. in l. ſtipulatio hoc modo num.* 3. *verſic. teneo*, non valere aiunt ſtatutum, ne fœmina teſtari poſſit ſine conſenſu mariti, & Zaſius nec pactum quo teſtandi libertas tollitur.

Tamen vt id demus fieri poſſe *argumento eorum, quæ in ſimili tradit Pecq. de teſtam. coniug. lib. 3. c. 1. & ſeq. l. 4. c. 42. Mantic. de coniect. vlt. vol. lib. 41. tit. 3. num. 12.* quinimo nec auferri teſtandi facultatem, cum grauatus alia bona poſſit habere vel acquirere, quàm à teſtatore relicta; ne quidem ſi teſtator omnem bonorum diſpoſitionem ademiſſet, *auth. res quæ. C. communia de leg.* etiam accedente teſtamentariæ ſanctionis comprobatione, quæ hic arguitur: *l. filio præterito. D. de iniuſt. rupt.* nihilominus cum dubius ſit ſenſus teſtamenti, quorum intuitu mamburnicam, quorum executoriam qualitatem adiiciat, & magis cum de F. loquitur mamburnicam tantùm inſinuare videatur, præſertim diſpoſitiuis verbis, vbi mamburnos & executores conſtituit; atque ex ſubiecta materia; & quo minus à iuris tramite, & causâ diſpoſitionis recedatur, ſit facienda coniectura voluntatis: *l. in conditionibus. D. de condit. & demonſtrat. l. non aliter de legat. 3. Euerard. in loc. à ſubiecta materia.* quin & ex ſenſu eorum, quæ præcedunt aut ſequuntur: *l. 3. C. de liber. præterit.* & ex conditione perſonæ, ad quam diriguntur: *l. plenum. §. æquali. & ibi Barthol. Bald. & alij. D. de habitatione.*

Dicemus teſtatorem nullatenus voluiſſe eum conſenſum extendere vltra tempus mamburnij, prout poſt maiorem ætatem F. teſtatus eſt: prout mamburnus intellexiſſe videtur, qui poſt maiorem ætatem rationes F. dedit, & omnia munimenta reſtituit, ab eoque omnimodam apocham coram Senatu accepit, non mutanda nunc videntur, quæ huc vſque eam interpretationem habuerunt.

Præſertim nunc cum eo res deducta fuit, vt F. cum teſtaretur, nec tutorem amplius, nec teſtamentum aui executorem haberet: adeoque dum non niſi de conſenſu executorum, vel tutorum ſuorum teſtari eum permiſit, tempus ſolum ſpectaſſe cenſendus ſit, cum eos haberet. poſſeſſiuum eſt enim verbum *ſuorum*, vt notatur à Cuiacio, *& aliis ad l. puberes.* 101. *D. de verb. oblig.*

Quapropter & hoc ad deciſionem totius cauſæ ſpectat, quod alter tutorum ſeu executorum officium demandatum ſubire recuſauit, vt nec quamuis alter ſuperfuiſſet, conditio impleri potuerit, quia ex pluribus delegatis, vno functionem repudiante ceſſat & alterius mandatum. *c. vno penult. c. prudentiam. c. cum ſuper & alibi paſſim. X. de offic. deleg.*

Ideoque F. in caſum mortis alterutrius ſuperſtiti facultatem fecit alium in defuncti locum

cum aſſumendi. Facultatem fecit, inquam; non præceptum dedit, vt teneretur aſſumere: vnde multo minus fuit F. obligatus magiſtratum adire, vt volunt Actores, qui deficientium tutorum vel executorum officium ſupplere, quod F. non præſcripſerat auus.

Denique cum in iis conditionibus, quæ naturam poteſtatiuarum ferè habent, non tam caſus, quàm voluntas grauati conſideretur; receptum eſt, vt cum non ſtat per eum qui implere debet, conditio habeatur pro impleta: *Pecq. in c. cum non ſtat. 66. de reg. iur. in 6. ſub fin. arg. l. ſiquis. 6. D. de condit. inſtit.* dicendum eſt, defunctis vel deficientibus tutoribus ſeu executoribus non ſtetiſſe per F. quo minus teſtamento eorum conſenſum (ſi quidem neceſſarius fuiſſet, quod non) adhiberet, adeoque habendum eſſe pro adhibito.

Neque porrò exiſtimandum eſt auum, qui nepotem generali iuris præſumptione, & indiciis verborum teſtamenti creditus fuit diligere, in eiuſque gratiam eam clauſulam adiecisse, illam ita voluiſſe in odium retorqueri, vt in tempus maioris ætatis non tantùm, ſed & in caſum deficientium executorum auferri ei vellet teſtamenti factionem; cum nihil magis hominibus debeatur, quàm vt vltimæ voluntatis liber ſit ſtylus. *l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ.*

Itaque reſoluendum eſt, non eſſe actores receptibiles in petitia annullatione teſtamenti F. in quo nulla alioquin formæ deeſt ſolemnitas.

De ſucceſſ. ab inteſt.

CONSVLTATIO I.

In contrariis locorum legibus quo iure ſucceſſio dirigetur?

QVamquam variè diſputetur quo iure ſucceſſio dirigatur domicilij, originis defuncti, an ſitus rerum: ratio tamen & deciſio Nicolai Burgundi *tract. 1. controuerſ. conſuet. num. 35.* placet maximè, vt quæ immobilia ſunt legibus territoriorū ſub quibus ſita ſunt regantur; mobilia verò, & actiones (quia defuncti perſonam ſeu domicilium ſequuntur, ibidemque exiſtere intelliguntur, *idem tract. 2. n. 20. 23.*) atque itidem reditus, ſine immobili corpore conſtituti (nam qui hypothecam habent fundiariam, fundum ſequuntur. *ibid. n. 29.*) mores domicilij recipiunt: domicilium porrò ibi quis habere intelligitur, vbi larem, rerumque ac fortunarum ſuarum ſummam conſtituit, vnde rurſus non ſit diſceſſurus, ſi nihil auocet. *l. ciues. C. de incol. l. 10.* qui autem negotiorum, belli, legationis, vel ſtudiorum cauſâ alicubi degit, quam diu habet animum redeundi, domicilium non acquirit. *l. 2. C. eod.* amiſiſſe animum redeundi præſumitur, qui bona in patria ſita vendit, aliaque emit, vbi degat, vxorem ducit, decennij ſpatio habitat. *idem tract. 2. nu. 33.* Cæterùm vix ſingula hæc ſufficiunt: ſi concurrant; augent præſumptionem.

Sed ſiquis profeſſionem, munus, officium adipiſcitur, quod ex codicillis perpetuum eſt; facile crediderim intelligi eum ibi ſedem figere, & animum in patriam redeundi amittere; cui perpetua huiuſmodi functio obtigit: non ſi fuerit dumtaxat temporalis. nam tunc ad rationem militiæ, ſtudij, legationiſque reducitur.

Qui aulam ſequuntur ad rationem militum pertinent; præſertim quibus functiones, & ſtipendia ſunt temporalia: cæterùm ſi munus datum ſit perpetuum, in aula conſtituiſſe domicilium perpetuò cenſebitur. *Vide l. 23. D. Ad municipal.*

Igitur N. in aulico munere defuncti ſucceſſio iure quod in aula obtinet, dirigetur. quoad mobilia ſcilicet actiones, & reditus non hypothecatos: immobilia porrò recipient conditionem ſitus. Quid in Aulicis?

Quodnam eſt ergo ius Aulæ? & ſanè rectè Gudel. *nouiſ. iur. l. 3. c. 2. nu. 43.* dicit priuilegium vrbis Romæ, & deinde Conſtantinopoleos, vt omnium communis patria cenſeretur, non communicari hodie aulicis vrbibus, quod præſertim obtinere debet in Belgica noſtra, vbi multæ ſunt prouinciæ atque omnes ſui, atque abſoluti iuris: niſi quod à Carolo V. in mutuam defenſionem perpetuò connexæ ſint: adeoque Princeps nullam præcisè aulicam vrbem habet, ſedemue Imperij: ſed ſingulis prouinciis atque vrbibus ſua manent iura atque priuilegia: & Princeps ſedem conſtituit pro lubito: plerumque quidem Bruxellis: quaſi in meditullio prouinciarum, vnde imperia in omnes ditiones commodius deferantur; neque ipſa Bruxella aliquid præcipui iuris ex eo in Ordinibus Brabantiæ, ſeu aliàs ſibi vendicat.

Cæterùm non ideo extinctum eſt Ius Aulæ (neque id aſſerit Gudelin.) quod competit iis, qui in obſequiis Principis ſunt; taliaque priuilegia, qualia data ſunt iis, qui in Roma vetere aut noua, aut in comitatu Imperatoris credita ſibi officia obirent. Communi ſcilicet ſcripto, atque Romano, edictis præterea Principum noſtrorum. quæ omnes has prouincias obligant abſtractim à localibus conſuetudinibus, quæ in aulicos, vtpotè à municipiorum iuriſdictione exemptos, vim non exerunt. Igitur qui perpetuum in aula officium habent, adeoque domicilium, quamuis non perpetuò huic vel illi glebæ affixum; vtentur iure Romano, Principumque edictis, iiſque ſucceſſio eorum deferetur: qui habent temporale; legibus domicilij, quod per aulicam militiam temporalem non cenſentur mutaſſe. ſic tamen vt immobilia & reditus hypothecati ſemper ſequantur conditionem ſitus. Quonam ergo iure vtitur Aula?

Ideoque aulici filius monachus Belgicis edi-

ctis

ctis ſucceſſionis hîc delatæ incapax, in Hiſpania deuolutæ capax cenſebitur: quoad immobilia tamen in hæreditate exiſtentia, Belgicum ea, vel Hiſpanicum ius ſortientur ex ſitu. ſed de iis edictis in Flandria publicatis quatenus in Brabantia, an ex toto, an quoad immobilia tantùm obtineant, diximus *in Iur. Belg. notitia tit. de Epiſcop. & cler. & tit. vnde liberi.*

CONSVLTATIO II.

Pacta dotalia circa futuras ſucceſſiones an omnino ſint ſeruanda?

GAllici ſcriptores multum adeo tribuunt hodie pactis dotalibus, quæ ſpectant ad futuras ſucceſſiones regulandas, vt ſoluto matrimonio conuentiones huiuſmodi nullatenus poſſe infringi, aut reuocari à ſuperſtitibus contendant. *Papon. lib. 20. arreſt. tit. 2. arreſt. 1. Maſuer. in pract. tit. des ſucceſſions. nu. 13. & au traicte des aſſociations. nu. 7. Aufrer. deciſ.*

1\. Moribus ſeruanda cenſentur.

453. Molin. ad conſ. Borbon. ar. 219. Bened. ad c. Raynutius verb. duas n. 197. Boër. d. 155. & 204. Imbert. in Enchrid. ad verbum inſtit. hæred. Bugnion. aux loix abrogées l. 2. c. 151. & lib. 1. c. 225. Fontan. ad Maſuer. dictis locis. Charond ſur l'artic. 290. de la couſt. de Paris. Bernard Automne ſur la loy quod dotali, &c. nec pauci ſunt noſtrates practici, qui eos ſequantur. ideo quod coniugia paſſim communionem bonorum inducentia huiuſmodi pacta pro diuiſione & ſucceſſione ſæpe requirant, ſemper admittant: quæ ſecutis nuptiis irritanda non ſint; quod nuptiæ, niſi ſub iis pactis, contractæ aliàs non fuiſſent, & infectæ fieri nequeant: nec æquum ſit ob cauſam data aut facta, cauſa ſecuta effectu ſuo carere. *id quod attigimus in Not. Iur. Bel. tit. de iure dotium, pactis coniugalibus, &c.*

2\. Niſi ſtatuta ſecus ſe habeant.

Sed, vt vt ea res ſit, controuerſia huiuſmodi moueri non poteſt in locis, vbi ſtatuta ſeu conſuetudines ſuperſtiti optionem tribuunt, an pactis coniugalibus, an teſtamento, an iure municipali ſtare velit, *vt tribuunt Mechlinienſes tit. 9. ar. 12.*

3\. Vel ſi optio ſuperſtiti detur, pacta vel teſtamentum, vel conſuetudines ſeruandi.

Ea ſiquidem optio incompatibilis eſt cum irreuocabili obligatione conuentionum coniugalium: ideoque cum poſito contrariorum vno deſtruatur alterum, cum quo illud conſiſtere non poteſt; ſequitur neceſſariò, vt, ſtante huiuſmodi electione per ſtatutum conceſsâ, ſtare non poſſit irreuocabilitas conuentionum antenuptialium.

4\. Optaſſe aliud cenſetur qui teſtamétum pactis contrarium ſcripſit.

Potuit ergo F. ſuperſtes derogare pactis coniugalibus, inſtituendo primi & ſecundi thori liberos in legitimam, tertij in reſiduam hæreditatem: tametſi pactis coniugalibus ſecundi matrimonij conuentum eſſet, vt primi & ſecundi thori proles ſuccederent, non pro numero, & in capita; ſed in duas ſtirpes, ſeu duas portiones æquales, pro vnoquoque thoro alteram.

At-qui condidit F. huiuſmodi teſtamentum, atque ita facto ipſo declarauit ſe pacta coniugalia deſeruiſſe, & iure municipali ſtetiſſe, propter ipſam repugnantiam, quæ inter huiuſmodi teſtamentum & coniugale pactum exiſtit. *l. vbi repugnantia. D. de reg. iur. & ibi DD.*

Et verò, ſi aduerſarij huiuſmodi argumenti conſequentiam nolint admittere; oportet vt etiamnum viduæ, & hæredibus illius permittant electionem illam facere expreſsè, & diſertè: quippe quæ ad hæredes ſit tranſmiſſibilis. *Chriſtin. ad Conſuet. Mechl. d. t. 9. ar. 12. n. 1. Charond. lib. 7. reſ. 95. apud quem res ſic iudicata referuntur.*

5\. Agnatione liberorum an illa pacta infirmentur?

Nihilominus tametſi daretur non competiiſſe F. prædictam optionem, teſtamentum condendo pactis coniugalibus contrarium non ſatis declaraſſe, quod optione eâ eſſet vſus, & optandi facultatem ad hæredes non potuiſſe tranſmittere; tamen cum ratio & ius naturæ non patiatur, quin filius nihil demeritus patris non ſit hæres; iuxta illud D. Pauli *ad Roman. c. 8. ſi filij ergo hæredes*; fit vt omnes conuentiones, donationes, aliique actus, quicumque agnatione liberorum reuocentur; ſeu eam interpretationem patiantur. *l. cum acutiſſimi. C. de fideicommiſſ. l. ſi vnquam. C. de donat. l. cum auus. D. de condit. & demonſt. l. generaliter. §. cum autem. C. de inſtit.*

Atque eapropter Iudices, à quibus, etiam liberos tertij matrimonij ad patris hæreditatem admiſerunt, & aduerſarij non ſunt auſi petere, vt excluderentur; ſed tantùm ſuccedendi modum per ſtirpes, id eſt, per tres thoros, partiendi, non per capita ſeruandum petierunt; & Iudices addixerunt.

Id quod nec iuri, nec conſuetudini, nec contractui antenuptiali, nec teſtamento F. conforme fuit. non iuri; quod omnibus patris filiis æquas portiones tribuit: non conſuetudini; quæ ius ſequitur, ſaluâ maſculorum prærogatiuâ: non contractui antenuptiali; qui de liberis tantùm primi & ſecundi matrimonij 6.

6\. Eorum præſertim mentione non factâ caſus vt omiſſus iuris diſpoſitioni cenſetur reſeruatus.

diſponit; de tertij matrimonij liberis mentione non factâ: vnde caſus tertij matrimonij, & ex eo liberorum, in diſpoſitione hominis omiſſus, relictus fuit diſpoſitioni iuris: *c. ſuſceptum de reſcript. in 6. l. ſi cum dotem in princ. D. ſoluto matrimonio. l. commodiſſimè. D. de liber. & poſth. Euerard. conſ. 38. n. 2. c. 95. nu. 1. c. 123. n. 6. c. 185. n. 11. c. 206. n. 3.* non denique conformis fuit ſententia teſtamento, quod, relicta primis & ſecundis liberis legitima, tertios ad reliquam hæreditatem vocauit.

Itaque ſi contractus antenuptialis eſſet irreuocabilis, nec ſatis contrario teſtamento reuocatus, nec F. ita teſtari potuiſſet; fuiſſet hæreditas diuidenda in tot vncias, quot erant filij, & filiis tertij matrimonij in d. contractu antenuptiali omiſſis ſingulis ſingulæ vnciæ tribuendæ; reliquæ vnciæ in maſſam vnam cógerendæ, & ex ea medietas danda liberis primi matrimonij, altera medietas liberis ſecundi matrimonij, iuxta conuentionem antenuptialem.

Atque

Atque in hanc ſententiam pronuntiauit Parlamentum Dolanum *apud Griuel. deciſ.* 147. vbi maſculis ex primo & ſecundo matrimonio excitatis adiudicatæ fuerunt partes in conuentione antenuptiali addictæ. fœminis autem, quarum non erat mentio in contractu; tanquam caſu earum omiſſo, & ex iure municipali ſuppleto, datæ illæ partes, quas conſuetudo fœminis tribuebat. quamquam in contrariis terminis conuentio per capita, conſuetudo per ſtirpes ibi ſucceſſionem diuidebat. quo loco Griuel. iis, quæ in contrarium obiici poterant, reſpondet; & idoneis citationibus docet quàm non ſit abſurdum eandem ſucceſſionem diuerſo iure; ſed diuerſo reſpectu, regulari.

Quibus iungi poteſt, quod hodie per mores non ſit inſolitum aliquem mori partim teſtatum, partim inteſtatum; aut ſaltem ſucceſſione regulatâ ab inteſtato, partim per codicillos, aut aliam vltimam voluntatem, aut pacta coniugalia, partim per iuris aut conſuetudinum decreta.

Ex quibus ſequitur Iudices primæ inſtantiæ nouum ius ſtatuiſſe, non ex legibus, moribus, pactis, teſtamentoúe inter has partes dixiſſe: quod ſuperior Iudex rediget intra terminos legum, id eſt, paterni teſtamenti, quæ liberis lex eſt priuata, quibus validè illud ſcriptum eſt ab eo, cui mores optionem dederant, an iure, an conſuetudine, an pactis, an teſtamento communi coniugum ſtare vellet; adeoque voluerunt ſcripto exinde ſecundùm ius, & mores teſtamento liberos obſtringi.

CONSVLTATIO III.

De Succeſſione regul.

Profeſſus in monaſterio præter vnum emortuo validè profeſſus eſt.

1. CVm collegium in vno præſeruari traditum ſit. *l. ſicut.* §. *fin. D. quod cuiuſq; vniuerſ.* iſque retineat & exerceat ius omne totius Collegij *ibid. in verb. poſſe conuenire, & conuenire*, cum ius omnium in vnum reciderit: potuit N. reſidua monaſterij S. alias ſibi adlegere, habitu regulari veſtire, profeſſionem excipere, quamuis, vbi ſuperſunt plures, conuentus mortua præfecta, non aliter nouitias poteſt recipere, quam ſi communiter ad præfectam & conuentum pertinet creatio monialium; non verò ſi ad illam; etſi de huius conſilio. *c. fin. de regular. in 6.*

Et quamquam noui monaſterij erectio, Ordinarij aliorumúe ſuperiorum conſenſum requirit, ac dotem competentem: *c. quid. m. c. qui de relig. c. de monach. 18. q. 2. Trid. ſ. 25. de regular. c. 3. aliaq; quæ tetigimus in lor. pont. nou. tit. de ædif. eccleſ. n. 14. & tit. de regular. num. 35*: tamen loquuntur ea loca de ædificandis nouis monaſteriis, non vetant pro pridem ædificato ac ſic penè emortuo nouas ſic recipi, etiam extra locum monaſterij à profugis. quippe quæ voluntariæ ſunt iuriſdictionis, etiam extra diœceſin, ſeu cuiuſque locum proprium fieri poſſunt, (vt ſunt collationes beneficiorum ſecularium, & regularium, adeoque veſtitiones & profeſſiones) qualia exempla infinita vidimus durantibus his turbis in locis refugiorum. quamquam fateor loci diœceſanum non poſſe contemni; & volentem inſtrui debere de facultatibus, quibus alí poſſint profugi, & adlecti, ne incommoda, quæ canones præcauent, ab aduenis teneatur tolerare in ſua diœceſi.

Interea nec inde pendet ſtatim nullitas profeſſionis N. neque ex hac deciſio quæſtionis ſuper peculio N. mortæ. quippe liber homo bonâ fide poſſeſſus poſſeſſori acquirit ex re illius, & operis ſuis: *inſtitut. per quas perſon. nob. acquir. per tot.* & monachus ſeruo comparatur, & ab hoc ad illum procedit argumentum: *Euerard. in loc. leg. loc. à ſeruo ad monachum.* Itaque ſicut liber homo bonâ fide poſſeſſus pro ſeruo poſſeſſori ex dictis duabus cauſis acquirit; ita liber habitus pro monacho, ex iiſdem duabus cauſis acquirit monaſterio, donec ad libertatem prouocauerit. adeoque N. quidquid acquiſiuit ex penſione monaſticâ, operis, mineruali, & donariis amicorum, intuitu operarum datis, monaſterio acquiſiuit. quò etiam pertinent interuſuria pecuniæ elocatæ, & ex prædictis duabus cauſis quæſitæ, ex aliis autem cauſis profecta pertinent ad ſtatuliberum, eiusúe hæredes. 2. Puracleius monachus cui acquirat?

Cæterùm quia defuncta liberam habuit adminiſtrationem, & vbi degeret electionem, potuit cum ſuperiore monaſterij conuenire, vt victum & amictum quoad viueret, reciperet, ipſa certam ex peculio iuſti pretij ſummam daret, quod autem ſupercreſcit, & in vim teſtamenti, (nam & conuentionis do, vt des, & teſtamenti ſeu codicilli clauſulam inſtrumentum habet connexam) & monaſterium vult retinere, quæriturque an poſſit? pendet à validitate profeſſionis eius deciſio: niſi dicamus poſt tantum temporis in eam inquirendum non eſſe, ex præſcripto tit. *C. ne de ſtatu defunctorum poſt quinquennium quæratur.* Et quamquam quinquennium lapſum non ſit poſt mortem N. de qua nunc quæritur; tamen pridem lapſum eſt, quoad alios, quorum reſpectu monaſterium habitum eſt communi opinione, *iuxta l. 6. C. eod.* pro legitimè per vnam reſiduam redintegrato. ideoque cum de ſtatu huius N. quæri non poſſit, niſi tractetur de conditione matris, ſeu monaſterij *iuxta l. 2. ibid.* ex hac de illo eſt dicendum; adeoque hâc præſcriptâ, ceſſat de illo quæſtio: *d. l. 2. d. l. 6.* & ſtatus matris, ac patroni præſcriptus filios & libertos tuetur. *d. l. 2. l. 1. eod.* niſi controuertatur an monachi magis filiis, an ſeruis comparandi ſint. *de quo Thomas à IESV in commen. c. non dicatis ꝑ. 1. c. 6.* & per quinquennium 3. Quamdiu de ſtatu monaſterij monachorumq; ad hunc effectum quæri poſſit?

non ceſſet quæſtio emancipationis; adeoque adoptionis vel arrogationis an ritè peracta ſit. *l.5.eod.*

CONSVLTATIO IV.

De Succeſſione eccleſiaſtici.

OBiit Epiſcopus B.6. Aug.1629. igitur quæſitum eſt 1. quomodo eius anni fructus inter illius hæredes & ſucceſſorem diuidendi ſint, & quomodo anni computatio facienda ſit?

2. Nouum in palatio epiſcopali ſacellum ſtruxit, & in reparationem illius palatij graues impenſas fecit: Quæſitum eſt, an quid, quantumúe hæredibus debeatur?

3. Plures ſub illius diœceſi Eccleſiæ initio turbarum ciuilium ab iconoclaſtis deſtructæ ſunt, ad quarum reparationem Principes noſtri ad cleri requiſitionem Regulamentum ediderunt, quod in Flandria publicatum eſt 21. *Iunij* 1614. quo decimarum eccleſiaſticarum poſſeſſoribus contributio iniungitur ad ratam trientis prouentuum, in annos ſex; ſed ad requiſitionem Epiſcopi & Capituli B. *Ian.* 1616. mutatus eſt triens in ſextantem, ita vt prorogatio ſolutionis eiuſdem quantitatis facta ſit in annos duodecim. præter Eccleſias reparatas tùm ab eo, tùm ab eius prædeceſſoribus: ſuperſunt aliquæ, quæ reparatione egeant; quarum curatores defunctum nunquam interpellarunt, ex quo epiſcopatum adeptus fuit an.1622. neque cum eo de forma aut modo reparandi, vt Regulamentum iubet, quidquam tractarunt.

Quæſitum eſt, an eius modò hæredes eo nomine compellari poſſint?

1. Non firmatâ ſatis conſuetudine ius hîc cõmune ſequendum.

Quod attinet ad primam quæſtionem, diuerſæ in ea ſunt Doctorum opiniones, diuerſa vndique arreſta. & ſanè antiquus vſus nullibi eſt conuellendus. Cæterùm in hoc epiſcopatu, qui ex nouis Belgij exiſtit, non proponitur à morte primi Epiſcopi ſeruata vniformis ratio (qualem conſuetudo & præſcriptio requireret. *Mynſing. cent.6. obſ.42.*) partitionis inter hæredes, & ſucceſſores: & non ſubeſſe ſatis conuincunt duo tractatus inter eundem Epiſcopum & anteceſſorem initi, in profeſto Dionyſij 1620. & 8. Ianuarij 1622. Itaque ex ipſo iure ſcriptó deſumenda videtur deciſio.

2. Vt pro rata præſtiti officij ſit rata fructuum.

illud autem optimè proponi videtur in *lege finali de ſilentiariis. C. lib. 12.* vbi quod ex emolumentis & ſalariis ſilentiariorum defuncto debitum eſt, malè à ſucceſſore peti reſcribit Anaſtaſius; quia non oporteat aliorum labores aliis adferre fructum. & de annonis in *l.omnimodo.§.fin.C. de inoffic.teſtam.l.bis ſcholaribus de erogat.milit.annon. C.l.12.l.1.eod. Nouel.55. & 53. & in l.25. 5. ſi oper. l.26. D. de vſufruct.* vbi ſerui fructuarij locatarum operarum penſio pro rata temporis diuiditur: & maritus qui onera matrimonij tulit, fructus conſequitur pro rata portione temporis, pro portione anni, pro rata temporis, pro rata anni, vt leges loquuntur. *l. ſi diuortio. §. ſi fundo. D. ſoluta matr. l. ſi alienum. l. ſi marito. §. vlt. D. eod. l. vnic. §. ſed & nouiſſimi. C. de rei vxor. act. l. cum in fundo. §. diuortio. D. de iur. dot. Paulus tit. 22. l. 2. recept.* quia æquum eſt eum qui onus ſentit, correſpondens ſentire commodum: qui altari ſeruit, pro modo ſeruitij de altari viuere, beneficium enim datur propter officium. Porrò inter Prælatum, & Eccleſiam ſpirituale matrimonium cenſetur, & per illius mortem hæc viduata dicitur: adeoque æquum eſt ad exemplum mariti pro rata officij præſtiti, ratam beneficij, & præmij ei præſtari. Id quod in omni ea diuiſione æquum eſt, vbi prouentus aſſignantur non iure aliquo dominij, vel

3. Præſertim cum intuitu laboris aſſignati ſunt fructus, vt in beneficiis quæ dantur propter officium.

vſusfructus præciſo; ſed intuitu operæ, laboris, officij præſtandi. quam ſententiam tradit *Couuar. l.1.variar.c.15. num.12.* & veriorem, æquiorem; & à ſenatu arreſtis confirmatam Annæus Robertus, qui optimè hanc controuerſiam excuſſit: *Rer. iudicat. l. 3. c. 3.* creditque *ad fin.* impoſterum pro certo iure obſeruari debere, vt inter beneficiarij hæredes, & ſucceſſorem pro rata anni diuiſio fructuum fiat.

4. Annus computandus principio Ianuarij.

Vt verò ſciatur quam anni portionem peregerit Epiſcopus 6. Auguſti mortuus, quæ fructuum portio ei debeatur; videndum eſt vnde anni computus inchoandus ſit, alij enim à morte prædeceſſoris, vel adeptæ poſſeſſionis, alij à tempore maturorum fructuum, alij ab initio Ian. incipiunt: vnde veteres Ianum bicipitem dixére, quaſi hinc lapſum, inde labentem annum reſpiciat: & idem Robertus eandem quæſtionem examinans ibidem rectius, æquius, commodiuſque cenſet menſem Ianuarium initium anni etiam in partione eiuſmodi fructuum poni, vt quot menſibus aliquis beneficij poſſeſſor cultui diuino operam impenderit, tot ille fructuum partes ferat; reliquæ verò anni reditus partes ſucceſſori relinquantur: atque hoc ſolemni arreſto ſancitum eſſe; atque exinde multis Senatus iudiciis eam partiendorum fructuum rationem confirmatam fuiſſe. *Vide & Choppin. de ſacra polit. l.3. t.1. num. 23.24. Monaſt. l.2. t.3. nu.17.* Et hanc ſanè computandi rationem politia tum ciuilis, tum eccleſiaſtica paſſim recepit. niſi quod in pluribus Eccleſiis annum computari conſuetum ſit à feſto S. Ioannis, ſeu alterius Sancti pro cuiuſque Eccleſiæ obſeruantia. eò quod ad eum diem præcisè beneficiarij

5. Saluis aliis conſuetudinibus eccleſiarum.

reſidentiam inchoare poſſint, & debeant; & reuoluto anno ad eum diem finiant: vnde eundem computum fructuum ratio ſequitur. atque eius quidem rationis ſemper ea cauſa manet, vt ad ratam præſtiti eo anno ſeruitij debeatur rata fructuum, reſpondeatque ratum operæ pretium, quatenus dignus eſt operarius mercede ſuâ. ſic in Synodo diœceſana Antuerpienſi *anni* 1610. *tit.* 18. *c. vlt.* decretum eſt, fructus paſtoratus aut beneficij vacantis, per deceſſum vel ceſſum deberi domui mortuariæ,

riæ, pro rata temporis, quo poſſeſſor reſedit poſt feſtum S. Ioannis. Cæterùm quoniam

6. *Epiſcopi & paſtores ſtatim reſidere & laborare, & fructibus gaudere debent.*

Epiſcopi omni die anni obtentâ confirmatione reſidentiam incipere poſſunt, & quamprimùm debent; mox correſpondet ratio fructuum, vt ex continenti debeantur; prædeceſſori autem non vlterius cedant, quàm ad diem vſque quo exceſſerit; ſiue per mortem, ſiue per reſignationem: quæ autem interim obuenerunt Sede vacante canones ſucceſſori reſeruant. *c. fin. de off. ord. in 6. c. cum in officiis de teſtam. & Trid. ſeſ.* 24. *c.* 16. ſic Conc. *prou. Mechl.* 1607. *tit.* 17. *c.* 5. paſtoribus à captâ poſſeſſione & inchoatâ reſidentiâ pro rata temporis fructus aſſignat.

Ex quibus efficitur, vt incepto computu à menſe Ianuarij 1629. Epiſcopo defuncto, & nunc eius hæredibus pro exactis ſeptem ex eo anno menſibus, ſeptem vnciæ tribuendæ ſint ex aſſe illius anni, ſeu portiones ſeptem ex maſſa omnium bonorum, quæ eo anno obuenerunt: eam partiendo in duodecim menſes, qui annum conficiunt, nullâ habitâ ratione, quando dies prouentuum cedat. *iuxta l. defuncta. D. de vſufruct.*

7. *Niſi ad formam veterũ noui ſint vſi.*

Cæterùm quoniam noui in Belgio epiſcopatus erecti iuſſi ſunt gaudere omnibus iuribus veterum, vnde ſunt deciſi; ſi veteres firmam partiendi conſuetudinem habeant, & in nouis eadem aliquando ſit ſeruata, non abs ratione fuerit in eadem conſiſtere: ſed quia plerique à diuerſis ſunt deciſis partibus compoſiti; etſi magnum momentum faciat ſitus cathedræ, vereor non vniformem vſum eſſe ſeruatum, ſed magis ad ius commune recurſum.

8. *Vſufructuarius modicas facit impenſas, maritus & beneficiarius.*

Quod pertinet ad ſecundam quæſtionem, ſiue Prælatum conſideremus vt vſufructuarium, occurrit *l.* 7. §. 1. *alias incipit lex hactenus. D. de vſufr. modica*, inquit lex, *refectio ad eum pertinet*: ſiue conſideremus vt maritum reſpectu rerum dotalium, offert ſe lex 12. *D. de impenſ. in res dotal. in ædificandis ædibus*, inquit, *modicas impenſas non debet arbiter curare.* magnæ igitur tantùm reſtituuntur, *Garcias de expenſ. & meliorat. c.* 11. *num.* 5. 25. 26. nam tueri res dotales vir ſuo ſumptu debet, *l.* 15. *D. de impenſ. in res dot. factis*, ſed & neceſſarias eſſe oportet aut vtiles ſaltem, non voluptuarias, quas auferre, non imputare poteſt.

9. *Et neceſſarias.*

10. *Quæ neceſſariæ, quæ vtiles?*

Inter neceſſarias impenſas eſſe ait *l.* 1. *D. eod.* piſtrinum vel horreum neceſſariò factum; inter vtiles refert lex 6. *eod.* in domo piſtrinum & tabernam non neceſſariò adiectam; inter neceſſarias iterum ædificium ruens, quod habere mulieri vtile erat, refectum refert *l.* 1. & *l.* 14. *D. eod.* atque ad eiuſmodi expenſarum repetitionem condictio datur. *l.* 5. §. *fin. & tot. tit. D. de impenſ. in res dotales factis. l. vnic.* §. *taceat. in fin. C. de rei vxor. act. l. eum ad quem. C. de vſufruct.*

11. *Quæ modicæ.*

Quæ autem modicæ impenſæ, quæ magnæ cenſeri debeant, non tam facile, inquit *l.* 15. *in fin. in vniuerſum definiri, quam per ſingula ex genere & magnitudine impendiorum æſtimari poſſunt.* Vnde & d. l. 12. ad expenſarum æſtimationem arbitrum vocat. adeoque inquiſitio præſentis controuerſiæ quid, quantumúe Epiſcopi hæredibus reſtituendum ſit, ad iudicium bonorum virorum remittendum eſt; qui conſiderent, quid ex illis, vti modica refectio, ad eum pertinuerit: quæ magna ſint impendia; quorum nomine actio dabitur: nam quæuis modica ædificiorum epiſcopalium refectio ad eum pertinuit, magnarum condictio danda eſt. Inter has procul dubio ædificia ruentia non leui ſumptu refecta; ſacellum, quod Epiſcopo habere vtile, decens, neceſſarium erat, *iuxta d. l.* 1. *in fin.* magno ſumptu exſtructum, reponenda credentur: ex eademque diſtinctione præſumptio & deciſio ſumitur, quid donandi, quid repetendi, animo impenſum ſit. *l. verum. D. de donat. inter vir. & vxor.* exiguorum donatio amicitiæ facilè imputatur; in magnis nemo ſuum iactare præſumitur; neque in dubio. *l. cum de indeb.* §. 1. *D. de probat.*

12. *Ex arbitrio boni viri.*

13. *Dignitati congruenter.*

14. *Vnde & cẽſendũ quid donandi, quid repetendi animo ſit impenſũ.*

Hac ergo in controuerſia reſoluendum eſt modicas impenſas non repeti, magnas repeti: earumque æſtimationem ad arbitrium bonorum virorum remittendum: qui & prouentuum epiſcopalium quantitatem iuxta reparationum ſummam expendent. reſpectiua enim ſunt paruum & magnum. Atque hæc procedunt ſuppoſito quod meliorationes beneficiarijs deberi poſſint: quod negat Garcias *De expenſ. & melior. c.* 11. *num.* 71. niſi de illorum patrimonio ſint factæ: nec apud Hiſpanos peti ſolere, quod ab eccleſia profectæ apud eandem manſerint. ſed hîc peti vidi, & amicabiliter plerumque componi: & conſiderari, quod pecuniæ, vnde meliorationes ſunt factæ, ſemel in dominio fuerint beneficiarij.

15. *Quæ non actione ſed officio Iudicis debentur, à tempore tantùm exactionis debentur.*

Ad tertiam quæſtionem quod ſpectat, ſtatuendum eſt id quod ad reparationes Eccleſiarum clerus contribuere cogitur, non aliquâ obligatione, quæ ex contractu vel quaſi naſcatur, deberi; ſed officio Iudicis. vt præſtationes, munera, oneraque patrimonialia, extraordinaria, angariæ, perangariæ, ac ſimiles indictiones non antè debentur, quàm exigantur. *munus*, inquit, *l.* 214. *D. de V. ſig. propriè eſt, quòd neceſſario ſubimus lege, more, imperioúe eius, qui iubendi habet poteſtatem*: ruſum *l.* 239. *munus publicum eſt officium priuati hominis, ex quo commodum ad ſingulos vniuerſoſq́; ciues, remq́; eorum imperio magiſtratus extra ordinem peruenit.* vbique imperio; non actione: neque ex obligatione, vnde actio naſcatur. Itaque iuſſu, imperioque magiſtratus hæc exiguntur. vbi ergo non iubet, aut priuſquam iubet magiſtratus, non debentur. ad eundem modum loquitur *c. de his. X. de eccleſ. ædif. ad reparationem*, inquit, *& inſtitutionem Eccleſiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis quæ ſunt ipſius Eccleſiæ, cum ipſis ſuperſunt, conferre: vt eorum exemplo cæteri inuitentur.* ſic etiam Concil. Trid. *ſeſ.* 21. *c.* 7. eos cogi iubet ad reparationem, qui fructus eccleſiaſticos percipiunt;

16. *Vt Eccleſiæ reparatio.*

& in eorum defectum parochianos : de vtriſque eodem modo loquens ; quamuis de his in ſubſidium iuſſu, imperio, coactione, clerus ad reparandas Eccleſias compellitur, non aliâ obligatione aut actione, quàm vt cæteri inuitentur : quando ergo nondum iubentur, imperantur, coguntur, nondum tempus eſt cæteros inuitandi , tantiſper nulla obligatio fori orta eſt, quæ tranſire poſſit in hæredes.

Id quod & hac in re, vel inde liquet, quod alioquin Eccleſiarum deſtructarum reparatio iam inde à tempore ruinæ repetenda foret, poſt quod tot pij Prælati necdum exiſtimarunt illud ad ſe pertinere ; ſed cum demum tempora permitterent, & incolarum, ad quos reſidui ſupplementum reuoluitur, inopia ſufficeret; illiq́ue ſubſidium hoc poſtularent.

17. Ex Regulamento ex tempore quo fuerit per illud petitũ.

Neque refert Regulamentum exinde editum , & publicatum : neque enim illud eo propoſito latum eſt , vt anteriores debitores ſoluerentur, aut poſteriores nouâ obligatione necterentur : non ad obligationem ſpectat, ſed modum, & quo facilius Eccleſiæ reſtaurarentur: vt prouiſionalis modus iniretur, quò id facilius fieret, ceſſantibus litibus ex multis cauſis apparentibus , & ſubleuato clero ; ne ſub nimio ſimul onere fatiſceret, cui ex contractu etiamſi debeat ſubuenitur ne vltra quã facere poſſit exigatur. cui fini ex diametro opponitur, ſi plures anni ſine rei alicuius mentione labi ſinantur, & cum lubitum incolis erit omnium ſimul ſumma exigatur; & faciliorem dilatione, & diuiſione ſolutionem iuncto rigore petant, & clerum obruant, & quod ab anteceſſoribus præſtandum erat, ſucceſſoribus imponant : cùm mora ſua cuique debeat eſſe nociua, non alterius conditionem iniquiorem facere, non alter pro alterius debito conueniri, ne filius quidem pro patre.

18. Et incolæ qui ſunt tempore exactionis ſoluunt collectas has, non præteriti aut futuri.

Id, quod & in ſolutione collectæ parochianorum, quàm Regulamentum in ſubſidium decernit, obtinet ; vt non conueniantur veteres olim incolæ, ſeu eorum hæredes, ſed hodierni ſolùm , quorum tempore demum reparatio exigi cepta eſt. neque enim id hactenus auditum vllibi , minus admiſſum eſt. vt rectè Pecq. *de repar. eccleſ. c.*10.*n.*5. docet incolam non teneri ad collectam pro reparanda Eccleſia indictam poſtquam diſceſſit, vel antequam eo aduenit : Idem ergo erit dicendum de beneficiario , vt antequam imperio ſuperioris cogeretur ad reparandam Eccleſiam, antequam reparatio indiceretur mortuo.

19. Sed Prælati proprias eccleſias non moniti reparare tenentur, ſicut vſufructuarij ſaluam rerũ ſubſtantiam ſeruare ex rei natura.

Et quamquam idem Pecq. *eod. lib. c.*18. aliud ſtatuat in Prælato, quàm *d.c.*10. in populo ad reparandam Eccleſiam obligato ; loquitur tamen tantùm in eo, *qui*, inquit, *res Eccleſiæ neglexit, aut eam vti oportuit, non intertenuit.* vt ipſe vel eius hæres id refundere debeat. ſiue eum ideo ex contractu , vel quaſi contractu, ſiue ex delicto, vel quaſi delicto teneri dicas: liquidò enim id accipiendum eſt in eo , qui claro iure ad reparationem tenetur, vti in propriis , & quaſi domeſticis Eccleſiis, ſic enim vſufructuarius , qui ſaluâ rerum ſubſtantiâ tantùm frui debet, etiam ſine interpellatione fartâ tectâ ſeruare debet. *l.*64.65. *D. de vſufruct. l.*13. *in princ. D. vſuf. quemad. caueat.* quia naturæ vſusfructus id ineſt : ſed hîc de reparationibus agitur , quæ non liquidò ad defunctum pertinuerunt; ſed de ruinis, quæ ab iconoclaſtis ſunt illatæ. de quibus multa alia Pecq. ſcribit *eod. lib. c.* 1. *vſque ad* 9. quæ propterea cum indicuntur debentur ; & quidem iam ad modum Regulamenti, prorogationiſúe præſcriptæ à tempore interpellationis. Alioquin ſi ex fundamentis Pecquij procedi- tur obligata & exequenda ſunt omnia bona Epiſcoporum , qui huc vſque B. fuerunt à tempore ruinarum. Neque rurſus Regulamentum in contrarium facit, vt ab illius tempore computatio facienda foret; quia vt ſuprà dictum, non illud nouum ius introduxit ; ſed magis vetus declarauit , modumq́ue facilem explicuit; debitores non exonerauit, adeoque vel in omnem euentum , ſi ab eo computandum foret , eſſet annus 1611. attendendus; quo Principes ſuper eo, quod Concil. Mechl. prouinc. 1607. requiſierat, intentionem ſuam declararunt; non tantùm, quo illud in Flandria publicatum eſt. nam publicatione tantùm egent leges nouæ, non quæ prius tantùm ius explicant, modum proponunt, aut præſentibus negotiis applicant.

20. Sic & quiſquis certo tenetur non controuerſo iure ad eccleſias reparandas vnde prouentus percipit.

Vnde liquet hæredes eiuſdem Epiſcopi D. nomine reparandarum Eccleſiarum ab iconoclaſtis olim dirutarum compellari non poſſe, ad quas reficiendas viuus ille non fuit exactus ; & in iis, quarum nomine exactus fuit, ſolutionum terminos à die exactionis computandos eſſe.

CONSVLTATIO V.

De Tutorum Obligatione.

1. Tutor diuiſâ adminiſtratione pro contutore non tenetur.

Teſtator tutores, curatoreſúe (mambur-nos vocamus) minorennium ſuorum liberorum, & bonorum illorum , executoreſque teſtamenti ſui ordinauit , diuiſâ adminiſtratione , quam deinde & Iudex diuiſit; tutorum alter pro altero non tenetur. *l.*2. *l. de peric. tutor. l.*2. *de diuid. tutel.* quod idem obtinet quando vis maior , bellum ſcilicet inter prouincias obſtitit , quo minus , qui in vna prouincia degit , in altera adminiſtret. (iuxta *d. l.*2. *de peric.* vbi teſtator aut Iudex per regiones adminiſtrationem ſeparauerat) quia impoſſibilium iure , vel facto nulla eſt obligatio ; nihilq́ue accuſari is poteſt , per quem non ſtetit, quo minus quid fieret. Eo modo in caſu noſtro Iacobus Ioanni in Concilio Hollandiæ condemnatus eſt ad peragendam executionem teſtamenti , quantum in iis ditionibus fieri poſſit ; & Martinus ab arbitris Antuerpiæ abſolutus, quo ad ea, quæ in Hollandia peragenda fuerunt ; reiecto aliorum ad Iacobum & Ioannem onere : niſi ante prouinciarum

ciarum diuiſionem commiſſa fuerit culpa; ſcilicet quod Ioan. non eam in pupillorum, quam ſuis rebus præſtiterit diligentiam, cum ſibi ſoli vigilauit, vt parum ideo eius intereſſet, an rationes diſtraherentur, & liquidarentur: vt non omnem diligentiam intra primos iſtos annos præſtitit, cum neque ius, neque ſtatuta, neque ratio tantum temporis concedat. *de qua re inferius. ſic ſonat art. 87. van onbejaerde kinderen in Conſuet. Antuerp.*

2. Niſi cum debuit ſuſpectum non reddidit.

Periculum, inquit, *d. l. 2. de diuid. tutel. inuicem tutoribus non ſuſtinentibus, niſi per dolum aut culpam ſuſpectum non remouerint, vel tardè ſuſpicionis rationem mouerint, cum alter eorum non ſoluendo effectus ſit. l. fin. D. rem pupilli ſaluam, ſi*, inquit, *idonea culpa detegatur, quod ſuſpectum facere ſuperſederit.*

Cuiuſmodi in re nimis flaccidè Ioannes ſe geſſit, quod contutorem & coexecutorem, vel etiam Walterum Agentem Londini dum vel vnus vel alter nimis pecunias pupillares retineret, quibus pater mandauerat comparari prædia vel reditus: quamuis receptionem ei, non autem tam diuturnam retentionem, teſtator fiderat, adeoque contutor fidere potuerat: *Gutier. de tut. p. 2. c. 9. num. 13. debet*, inquit lex, *tres tutores. §. quod autem. D. de adminiſt. tut. inquirere fortunas contutoris*: ſed hoc ex perſonæ qualitate, & temporis intercapedine, quo teſtamentum factum eſt, &c. æſtimationem accipere debet, & potuit pater aliquid eorum poſt teſtamentum accidens ignoraſſe.

3. Quo caſu etiam pro contutore non tantùm ſortem, ſed & vſuras ſoluit.

Adeo quidem hæc obtinent, vt ſi tutor, diuiſâ, vt dictum eſt, adminiſtratione pro contutore condemnetur, an etiam in vſuras condemnandus ſit, cum quæſitum eſſet; *placet*, inquit, *l. tut. 7. §. ſi tutor. D de adminiſt. (vt multis reſcriptis continetur, & Papinianus lib. 12. quæſt. ait) etiam in vſuras eum condemnandum, ſi ſuſpectum facere ſuperſedit*, & quidem eas demum vſuras cogendum præſtare, quas etiam ſuæ adminiſtrationis cogitur.

Quare eo ſenſu & diſtinctione accipiendum eſt arreſtum à Papone citatum, *lib. 15. t. 5. arreſt. 13.* aut pro eo caſu, quo ne quidem ipſe tutor adminiſtrans, qui pecunias pupillares non fœnerauit, ſeu potius more noſtro in reditus licitos, aut ſocietatem mercatoriam (de qua Couuar. *lib. 3. Var. reſolut c. 2. & Leſ. de iuſt. lib. 2. c. 25. diſp. 3. Gutier. de tutel p. 2. c. 9.*) aut prædiorum emptionem non collocauit. ruſticus puta ob ſuam ſimplicitatem. vt alio arreſto Pariſienſi deciſum eſt. *citato à Chopin. lib. 1. priuil. ruſt. p. 1. c. 5.* vt vt ſit arreſtum illud quocumque caſu, cauſæ, perſonarumue merito, inter alios pronuntiatum ſit, nihil mouet, vt à claro iure diſcedatur.

4. Non diuiſâ ſic adminiſtratione quatenus in ſolidum teneantur.

Cæterùm non diuiſâ adminiſtratione per teſtatorem, aut Iudicem, ſed per contutores non expreſſa voluntate (nam ſi alter alteri mandauerit, geſſiſſe ipſe mandans intelligitur. *l. 5. §. geſſiſſe. D. de adminiſt. Rot. Gen. deciſ. 14. num. 70.*) ſed tacitâ diſſimulatione, quamuis hoc caſu diuerſimodè reſpondiſſe videantur Iuriſconſulti; reſcripſiſſe Imperatores, Interpretes declaraſſe, Iudices decidiſſe; Conſuetudines tamen Antuerpienſes, quibus alligati ſunt tutores executoreſque teſtamento Antuerpiæ condito dati, vbi teſtator habitauit, & mortuus eſt, atque adminiſtratio aliquot annis habita eſt, vſque ad diuiſionem regionum (cum rerum primordia ſint inſpicienda, obligationeſque perſonales ſemel natæ ex locorum mutatione mutationem non recipiant, ſicut res extra territorium ſtatuentium ſitæ ſub ſtatutorum diſpoſitionem non cadunt) diſertè fauent illi ſententiæ, quæ vnumquemque in ſolidum obligat, pro optione minorennium.

Impreſſæ enim nimis claræ ſunt, quàm vt dici poſſint ferè nihil aliud continere, quàm quod habet *l. 2. & 3. C. de diuid. tutel.* quod non excludunt beneficium ordinis, *de quo in l. 2. C. de hered. tut. l. 1. & 2. C. ſi tutor vel curator non geſſerit. l. tut. 39. §. in eum. D. de adminiſt. tut. l. fin. D. rem ratam haberi*; neque beneficium diuiſionis, *de quo in l. 1. C. de diuid. tutel. l. 1. §. nunc tractemus. D. de tutelæ & rationibus.*

Quodque obſcuræ conſuetudines, quantum fieri poteſt, interpretatione reducendæ ſint ad intellectum iuris communis. *c. dilectus. X. de conſuet. c. inter dilectos. X. de fid. inſtrum. c. 1. X. de conſt. gloſ. in l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi DD. Frederic. in tract. de interp. l. p. 2. in princ.* atque hoc eſt, quod Doctores tradunt ſtatuta omnia interpretationem ſuam accipere à iure communi. *textus & DD. in l. 2. C. de noxal. act. Albericus in l. Cæſar. D. de vectigal. & publ. Panorm. in c. dilectus. X. de conſuet. Romanus conſ. 144. num. 3. & alij Doctores quos allegat & ſequitur Gail. obſer. lib. 1. obſer. 50. num. 8. & obſer. 33. lib. 2.*

Quia conſuetudines, quia facti ſunt, ſecundùm morem & intelligentiam factorum ſunt intelligendæ, cum facta diſcrepant ab apicibus iuris: *l. ſemper in ſtip. & quæ ibi traduntur, l. in obſcuris de reg. iur. c. inſpicimus eod. in 6. l. hered. 21. §. ſed etſi. D. qui teſtamenta facere poſſunt, in verbis vtique placeret coniectionem fieri eius quod reliquit ex vicinis ſcripturis : l. capien. 128. §. quod factum eſt. cum in obſcuro ſit ex affectione cuiuſque capit interpretationem D. de reg. iur.*

Adeoque in hac quæſtione prout ſonant, atque ad literam ſine rigoris, aut æquitatis diſtinctione exaudiendæ ſunt, non vt dicantur ſecundùm merum ius procedere; beneficium autem ex æquitate conceſſum non excludere: adeoque cum dicunt vnumquemque tutorem pro omnibus tempore tutelæ ſuæ adminiſtratis ad optionem minorennium conueniri poſſe, ſaluâ repetitione à contutore, ſignificant etiam condemnari & exigi poſſe in ſolidum.

Iuuat quod vnicam addat exceptionem ex facto, quæ in aliis firmat regulam, ſi diuiſio ſcilicet facta fuerit à Iudice vel teſtatore.

Denique quia articulo 88. dicunt conſuetudines eum, qui non adminiſtrauit (ceſſante prædictâ diuiſione) conuenibilem non eſſe, neque teneri, niſi in ſubſidium, niſi qui ad-

miniſtrauit notoriè non eſſet ſoluendo, quod procul dubio falſum eſt, ſi accipiatur de mero iure, eo enim tenetur: ſed exceptionem tantùm habet, atque beneficium excuſſionis. itaque conformiter vterque articulus accipiendus eſt, prout ſonat, ſine medicamine rigidi vel benigni iuris; quos apices vulgus non capit, quod tamen inducit conſuetudines, & ex cuius facto, & vſu eæ conſcriptæ ſunt.

Et quamuis impreſſæ conſuetudines dicantur non eſſe authenticæ, tamen anno 1547. in authenticis *ſub titulo van VVeeskinderen* aliquid non abſimile ſtatutum fuit in conſuetudinibus, quæ tunc ad Curiam miſſæ fuerunt, nec hactenus improbatæ: ſaltem eatenus valent, quia à viris inſigniter doctis collectæ ſunt, vt in obſcuri ſenſus elucidatione facilè

5. pro ea ſententia ſtandum ſit.

Si tutor vnus non ſit idoneus.

Itaque iure Antuerpienſi, ſi Martinus, Iacobus, & Ioannes tutores curatoresùe liberorum Caroli fuerint, omnes in ſolidum exigi poſſunt, niſi quatenus temporum ratio eos

6. excuſat.

Quid ſi Mat. Ioan. Iac. fuerint mamburni liberorum Caroli reſpectu bonorum teſtatoris.

Iure etiam non controuerſo dum contutor ſoluendo non fuerit, tutor exigi poteſt: *l. ex perſona. C. de prob. l. 1. C. de diuid. tutel.* ſpectatque ad tutorem probatio ſoluendo fuiſſe i *l. ſi contendat. D. de fideiuſſor. l. 3. ibi ſi collegam depoſiti officij tempore ſoluendo fuiſſe oſtenderitis. C. de prob. l. 1. §. probatio autem non pupillo incumbit, vt doceat ſoluendo non fuiſſe, ſed magiſtratibus vt doceant eos ſoluendo fuiſſe. D. de magiſtrat. conuenend.* qui autem non eſt de præſenti idoneus, de præterito non fuiſſe præſumitur: *Bart. Bald. in l. 3. C. de prob. & l. non eſt. Menoch. lib. 1. praſ. 24. num. 45.* Id autem de Iacobo Ioannes ſeu eius liberi non docuerunt, & minus de Waltero, qui non ſubitò (vt *in l. 14. D. de adminiſt. tutor.* id excuſatur) ſed paulatim facultatibus lapſus eſt: quod prudentiores futurum facilè prouidebant, & de Iacobo etiam ante mortem cordati ſentiebant: in vtrumque autem debuerunt inquirere, vt ſuprà demonſtratum eſt, & vtriuſque lapſus poſt eorum tot annorum moram, de qua infrà, accidit; poſt moram autem etiam caſus fortuiti præſtantur. *l. 5. D. ſi cert. pet. l. hominem. D. mandat. l. fundi. D. de nouat. l. v. vxori. D. de dot. praleg.*

7.

Quid ſi executores teſtamenti gratùm?

Si autem reſpectu liberorum Caroli non tutores ſeu curatores (nam hi in hac materia iiſdem legibus reguntur, *l. quidquid. 7. C. arb. tut. l. properand. 11. §. fin. C. de iud.*) ſed executores tantùm teſtamenti intelligantur fuiſſe, tametſi teſtator liberorum ſuorum minorennium, & bonorum indiſcriminatim mamburnos (quod vocabulum & tutorum & curatorum officium comprehendit, & ad annum 25. durat) ipſique Ioannes, Iacobus, & Martinus ſe nominatint, ſeque palam pro tutoribus geſſerint, ideoque perinde, ac veri tutores, etſi veri non forent, ſe obſtrinxerunt. *l. 1. D. de eo qui pro tutore geſſit*, quamuis *l. Imperator. D. ad municipal.* comparare alios adminiſtratores tutoribus videatur, & gloſ. *in l. fin. ſeu l. plura. D. de tutel. l. atqui natura. §. non tantum. D. de negot. geſt.* nominatim executores tutoribus æquiparet, & Bart. *in l. 27. D. de neg. geſt. num. 3. & 4.* inter geſtores diuerſimodè diſtinguat, & l. Lucius. 46. §. *Sempronij. D. de admin. tut. alia*, inquit, *cauſa eſt tutorum, & eorum qui reipublica negotia adminiſtrant*; tamen veriſimilius eſt vnum executorum pro altero non teneri: *l. cum alieni cum ibi not. per eundem Bart. D. de neg. geſt. Bart. in l. eadem. D. de duobus reis, & eum citat Ronchegal. ad d. l. ead. n. 250. in fin.*

8.

Quid ſi omnes neglexerint?

Cæterùm ſicut ait lex 2. *C. ſi tut. vel curat.* qui ſe non immiſcuerunt tutelæ ex perſona eorum qui geſſerunt, & idonei ſunt, non onerantur: ſi qua verò ſunt, quæ cum geri debuerunt, omiſſa ſunt; latæ culpæ ratio omnes æqualiter tenet. Similiter qui omiſerunt gerere eo modo, quo iuſſit teſtator, ſi quid geſtum non eſt, vel minus rectè geſtum eſt, omnes tenentur.

9.

Quid hîc?

In hoc negotio teſtator iuſſit ne diuideretur adminiſtratio, quod aliàs iure licet. *§. a. inſt. de ſatiſdat. tutor.* ſed ex pluralitate ſuffragiorum omnia fierent. Quid autem non ita hîc geſtum ſit expendi debet, poſtquam conſilium ſuffragiumque dari diuiſio regionum non impediuit, dum literarum curſus & reciprocatio non fuit vetita.

Ad eum modum inquit *l. tres tutores. D. de adminiſt. tut.* in eo quod nemo geſſit, non vtique eius periculum eſt, qui quædam geſſit: ſed communiter omnium: *l. tutores. 39. §. in omni eod.* quod tamen ex tutela non peruenit ad eos, qui ſe negotiis miſcuerunt, ſed communi negligentiâ periit, citra ſubſtitutionem ordinum æqualiter omnium periculum ſpectat: *l. ſi plures. eod.* ſi plures tutelam non adminiſtrauerint, ſi quidam ex his idonei non ſunt, onerabuntur ſine dubio cæteri: nec iniquè; cum ſingulorum contumacia pupillo damnum in ſolidum dederit. vnde quærendum an pupillus actiones ei, qui ſolus cõuenitur, in alterum pro parte ſcilicet præſtare debeat? ſed cum propria cuiuſque contumacia puniatur, quâ fronte poterit hoc deſiderari? Ecce in omiſſis nec diuiſionis, præſertim vbi vnus non eſt ſoluendo, nec excuſſionis, nec cedendarum actionum beneficium obtinet.

10.

Quid in executoribus in neglectu?

Ex ratione præcitatarum legum id ſequitur, vt quamuis executores pro iis quæ geſſerunt, vel in ſolidum non teneantur, vel beneficiis æquitatis iuuentur, in his tamen quæ communiter neglexerunt, in ſolidum ſinguli teneantur, quia propria cuiuſque contumacia, vel negligentia punitur, eaque in ſolidum pupillis damnum dedit, ideoque non alienum aut coexecutoris periculum ſubeunt, ſed ſuũ, & pœnas ſui defectus. Quamobrem executores exactiſſimè officio ſatisfacere debent, *quid enim*, inquit Cic. pro *Roſ. Amerino, recipis mandatum, ſi aut ad tuum commodum conuerſurus aut neglecturus es?* & infrà, *ergo idcirco*, inquit, *turpis hæc culpa eſt, quod duas res ſanctiſſimas violet, amicitiam & fidem. nam neque mandat quiſquam*

quam ferè, niſi amico, neque credit, niſi ei, quem fidelem putat. perditiſſimi eſt igitur hominis ſimul & amicitiam diſſoluere, & fallere eum, qui læſus non eſſet, niſi credidiſſet. & paulò pòſt, *in minimis priuatiſq; rebus, etiam negligentia in crimen mandati iudiciiq; infamiam reuocatur.* ideoque *l.* 13. *C. mandat.* omnem culpam, excuſato ſolo improuiſo caſu, præſtandam eſſe declarat. & *l. in re. C. mandat. nihil neglectum culpâ vacuum eſt.*

Quod ſi hæc generatim in mandatis inter viuos obtinent, atque inter extraneos, multò magis in ſupremæ voluntatis executione, poſtquam morientes iam amplius velle non poſſunt, filiis hæredibuſque demandata exigentur.

Quam ob cauſam, quod in aliis mandatis non obtinet, negligens intra annum *c. nos quidem. X. de teſtam.* defuncti voluntatem adimplere, priuatur à teſtatore relictis. *c. ſi hæredes eod.* omninò ad exemplum tutoris tutelam recuſantis: *l. Neſennius cum ſeqq. D. de excuſ. tut. Auth. de hæred. & falcid. §. his omnibus Coll.* 1. *Auth. hoc amplius. C. de fideicommiſ.* & quidem indiſtinctè: quamuis *d. l. Neſennius* in tutore diſtinguat. de qua re Gutier. *de tut. p.* 1. *c.* 22. & Iudex executionem teſtamenti procurat. *d. c. nos.* ſed ne quidem in tutoribus conſtitutum eſt, vt ob neglectas res pupilli fortè deinde mortui, ideo hæreditate illius, ſi proximi agnati fuerint, priuentur: neque iure ſubſtitutionis excidant. *l. amiciſſimus. D. eod. Gutier. ibid.* Par igitur, ſi non maior, erit obligatio executorum, tutorumque ex neglectis, & deſidiæ vindicatio.

11. De temporis mora.

Porrò tutor, curatorue defenſionem pupilli, vel adulti ſine vlla dilatione ſubire debet. *l. fin. §. fin. C. de adminiſt. tutel.* ideoque ſi neglexerint pecuniam in nomina collocare, ex eo die

12. Et vſuris.

vſurarum nomine tenentur: *l. qui negationem. § pupill. D. de adminiſt. tut. l. ſi tutor. D. eodem verb. ipſe in debitam pecuniam & vſuras pecuniæ, quam non fœnerauit, conuenitur.* ſpatium tamen ea lex dat ſex menſium, altera autem lex vtitur verbo ſtatim: *l. tutor qui.* menſes duos concedit, niſi probet tutor per ſe non ſtetiſſe, ſed venalia prædia aut reditus non fuiſſe: *Gutier.*

13. Et vſuris vſurarum ex conſuetudine.

d. c. 9. *n.* 29. *l. tutor qui eodem* §. ſi vſuras exactas tutor vel curator vſibus ſuis retinuerint, earum vſuras agnoſcere eos oportet. ſanè enim parui refert vtrum ſortem pupillarem an vſuras in vſus ſuos conuerterint: quia, vt inquit d. lex *qui neg. §. fin. D. eod.* vſuræ in ſortem computantur, vel vniuerſæ ſummæ vſuras debere curatores incipiunt, quia omnis pecuniæ, quæ ad curatores tranſit, par cauſa eſt, quia omnis ſors efficitur: & §. *ex duobus ibid.* reſpondetur, quod ſi pecunia manſiſſet in rationibus pupilli, præſtandum quod bonâ fide percepiſſet, aut percipere potuiſſet, ſi fœnori dare cùm potuiſſet, neglexiſſet: qua in re bene Gutier. *d. c.* 9. *n.* 37. diſtinguit vt vſuræ vſurarum debeantur, exceptis quæ ideo fieri potuerunt, & factæ ſunt ſors, non autem in neglectis, ſeu non receptis, in quibus ea ratio ceſſat.

Quam tutorum negligentiam conſuetudo Antuerp. reddendarum quotannis rationum, quotannis ita nihilominus ita computare mamburni debent, ac ſi retro lapſis annis computaſſent, adeo vt in omnes computus neglectorum annorum inſerre debeant vſuras vſurarum. *t. van onbejaerde. artic.* 51. 52. 53. niſi, inquam, *iuxta art.* 41. tutores infra tres menſes pecuniam applicauerint, diſertè ita puniunt, vt ipſi teneantur ad huiuſmodi vſuras ad ratam nummi decimi ſexti, & *artic. ſeq.* diſponitur, vt ſi tutores etiam teſtamentarij *artic.* 41. cauſentur, ſe non inuenire opportunitatem collocandi; tenentur adire magiſtratum, qui de re cognoſcat an excuſati ſcilicet eſſe debeant. quæ ideo conſuetudo etiam iuxta modò datam diſtinctionem exaudienda eſt.

Quapropter & amplius minoribus à conſuetudinibus paſſim, quàm à iure prouiſum 14. Iterum de mora & poſt hanc periculo.

eſt. quamuis enim de iure tutor finitâ demum tutelâ ad rationes tenetur: *l. niſi. D. de tutel. & ration. diſtrah.* moribus tamen quotannis aut ſingulis ſaltem bienniis ad rationes tenetur: Conſ. Antu. *tit. van onbejaerde. art.* 52. etiamſi id teſtator prohibuerit: *art.* 51. exigique poſſunt, & à contutoribus debent: ideoque hodie aliter mora in his, atque periculum conſideratur. Iure ſufficit tempore depoſiti officij collegam eſſe ſoluendo; *d. l.* 3. *C. de prob.* moribus non ſufficiet: quia ante finem tutelæ iure ceſſat tutelæ actio: *d. l. niſi.* moribus non ita; ſed quotannis, vt dictum eſt, exigi poſſunt, & debent rationes: ideoque ſi in ea exactione tutor vel executor quotannis facienda negligens fuerit, moram committit, culpam contrahit, & periculum incurrit; ſi poſt exactionis moram collega factus fuerit non ſoluendo; caſus fortuitus eum onerabit, *d. l.* 5. *D. ſi cert. pet. aliiſq; ſupra citatis.* quod periculum ad eum de iure non ſpectat, quia moram non commiſit, culpamue contraxit, qui ante finem tutelæ rationes exigere non potuerit: niſi, vt dictum eſt, idonea culpa detegatur, quod ſuſpectum facere collegam ſuperſederit.

Nunc verò expendendum eſt quantum officio ſuo defuerit Ioannes, quod tutor executorque à patre, filius, & hæres vltimo elogio parentis conſtitutus, tantâ, vt dicit teſtator, confidentiâ, vt vetet eum coram magiſtratu non infra duos menſes, non infra ſex, aliquo ad rationes compellari, non ſine vlla dilatione, non infra annum, non ſingulis bienniis, non intra 30. ferè annos, ſibi à patre teſtatore commiſſâ, & nominatim applicationem pecuniarum Caroli commiſſam procurarit, ſed hactenus neglexerit, atque poſt tantam totque annorum moram ab eo commiſſam, & collega ac Iacobus, & procurator, agens ſeu debitor Walterus facultatibus lapſus ſit, caſus profectò hic, ſi caſus tamen eſt cenſendus, qui non ſubitus, ſed à cordatioribus prouiſus fuit, eius negligentiæ aſcribi, præſtarique debebit.

Ea quæ de tutoribus, curatoribus, executoribus dicta ſunt, non parum conueniunt Eccleſiarum ædilibus, ſimilibuſque adminiſtratoribus quos edictum 1608. *ad*

Synod. prouinciæ Mechl. art. 24. alios pro aliis obligat.

De Sepulturis.

CONSVLTATIO I.

De Violatoribus ſepulchrorum, & Contaminatione cinerum.

1. Quantum honorem iura ſepulturis deferant? pœnam violantibus infligant.

MAgna apud veteres ſepulchrorum cura fuit, & tanta reuerentia, vt nec, ſi quis ſepulchrum reparare velit, corpus contingere liceat. *l. ſepulchr.* 5. *D. de ſepul. violat.* quod ſi porrò aliquis ſepulchrum, & locum iniuriâ affecerit; quanti intereſt condemnabitur: dum agit is ad quem res pertinet: dum quilibet ex populo in aureos centum, & pro ſepulchro inhabitato, in aureos 200. præſertim ſi cadauer ſpolietur. *l.* 3. *D. eod.* quod ſi corpora extracta, & oſſa eiecta fuerint, ſummo ſupplicio, deportatione, relegatione, aut in metallum damnatione rei pro diſtinctione ſuæ qualitatis afficiuntur. *l. vlt. D. eod.* & inſuper ex conſtitutione Conſtantij *in l.* 4. §. *fin. C. eod.* damnantur in decem pondo auri. quæ pœna priſcæ ſeueritati accedit, nec antè conſtituto ſupplicio derogat: vt dicit ea lex. & ex conſtitutione Iuliani *in l.* 5. *C. eod.* ſacrilegij crimen, & pœnas incurrunt, qui lapidem mouere, & terram euertere, & ceſpitem euellere auſi fuerint ſepulturæ. quæ eſt vbicumque corpus aut oſſa condita ſunt. *d. l.* 3. *l.* 21. §. *ſepulchrum. D. de relig.*

2. Sine permiſſu Principis aut decreto pontificali eiicientibus etiam ex loco antè puro.

Quin etſi in locum purum domino inuito cadauer inferatur ſine permiſſu pontificali, aut iuſſione Principis, corpus eiicere dominus non poteſt: ſed actione in factum pretium loci, aut mortui elationem conſequi. *l.* 7. *l.* 8. *D. de relig.*

Quæ cum ita ſe habeant, atque ex actis conſtet locum de quo quæritur, partem conſecrati cœmeterij olim fuiſſe, & quotannis hactenus aqua benedicta aſpergi ſolitum, corpora eò illata atque condita fuiſſe; reum ea eruiſſe, & conſtructa ſentina conſpurcaſſe: erit officium Iudicis defunctorum iniuriam vindicare: moderata, pro hominis idiotæ ſimplicitate, pœna; præſertim allegantis ex permiſſu Principis ob indigentiam fabricæ eam cœmeterij partem olim venditam, & deinde in hortum conuerſam, quem iure optimo poſſidere ſe exiſtimarit. ſed vt vt id ſit, nunquam in vſus ſordidos locus etiam execratus verti poteſt. *Concil. Trid. ſ.* 21. *c.* 7. *in fin.* minus ille, qui etſi in profanos horti vſus verti permiſſus foret, non tamen benedictionem amiſit, ſed quotannis aquâ luſtrali aſpergi ſolet. Ex acerbitate pœnarum, quas mox retulimus, inferri etiam poteſt, quàm grauiter aduersùs legiſlatorum mentem peccent, qui cadauera, reliquias, oſſa defunctorum in cœmeteriis ac alibi irreuerenter tractant, proiiciunt, conculcanda relinquunt, iique quorum eſt officium rectius agere, aut imperare.

CONSVLTATIO II.

Electio ſepulturæ libera etiam monacho diſſito.

POſſe quemlibet Chriſtianum (excepto monacho à monaſterio non diſſito *c. vlt. de ſepult. in* 6.) poſt annos diſcretionis eligere ſepulturam notorium eſt. *ex c.* 1. *c de vxore. c. in noſtra. X. c. licet. in* 6. *c. dudum in Clem. de ſep.* dummodo nôn fiat electio noui, & minus religioſi loci, *vt loquitur Innoc. III. in c. fraterni. ibid. id eſt*, non ad ſepulturam ſacrati. ea enim voluntas, vt minus legitima, obſeruanda non eſt à Chriſtiano. exemplo eius, quod Modeſt. *in l. quidam. D. de condit. inſt.* in eo reſpondit, qui reliquias ſuas in mare abiici iuſſerat. Sed quia Innoc. locum minus religioſum videtur intelligere, vbi rarius eſt officium diuinum, cum antè de eo locutus eſſet vbi frequentius: eam diſpoſitionem iuris mutauit Boniſac. VIII. *in c.* 2. *eod. in* 6. quæ eſt planior aduertantium cc. diſſolutio, quàm gloſ. *ibid.* adferat: cum & idem Boniſac. *in d. c.* 2. aſſerat ſuper hoc antiqua iura videri eſſe diuerſa. *Modò ſit locus religioſus, quo ſensu?*

CONSVLTATIO III.

De Electione libera, non coacta, exhumatione malè ſepulti.

VOluntas defunctæ ſepulturam eligentis plenè probata eſt per duos teſtes, quibus nulla exceptio eſt oppoſita.

Quibus accedit ipſi rei confeſſio, dum eam voluntatem fatetur, dum allegat coactam. 1. *Electio coacta non facilè probatur.*

Sed coactionis primus, quem citat, teſtis eſt ſingularis; cuius nulla authoritas. *l. ſancimus. C. de teſt. c. licet. X. de teſt.* & dictum, ſine congrua ſcientiæ ratione; requiſita tamen in iis quæ ſub ſenſum non cadunt. *Barth. tract. de teſt. n.* 5. *Marant. de teſt. prod. n.* 13. Secundus autem defunctam ait non ſuâ ſponte, ſed ad conſilium aut inductionem ipſius ſepulturam elegiſſe: quod conſilium nec ſolus ille probat. 2. *Inductio non omnibus vetita.* ſed vt verum ſit, nullibi id amicis prohibitum eſt; ſed tantùm clericis ſecularibus, & regularibus, idque reſpectu ſuarum Eccleſiarum. *d. c.* 1. *de ſep. in* 6. *c. in noſtra eod.* quod enim non inuenitur prohibitum, cenſetur permiſſum: adeoque inductio, niſi proceſſerit à perſonis prohibitis aut modo illegitimo diſpoſitionem non vitiat. ſicut de blanditiis mariti, quoad teſtamentum vxoris reſponſum eſt. *in l.* 3. *D. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit vel coëgerit.*

3. *Exhumatur cadauer extra locum electum ſepultum.*

Debuit ergo defunctæ corpus ſepeliri in loco electæ ſepulturæ. Et, quia extrema voluntas ſeruanda eſt, debet corpus, extra locum electum ſepultum, exhumari, & ad locum electum transferri, cũ emolumentis. *c. ex parte. 5. X. de ſepult. c. cũ liberum. 6. ibid. c. 1. de ſep. in 6.*

4. *Nec Romana conſtitutio obſtat.*

Nec obſtat quod Romæ ſub pœna excommunicationis tranſlatio ſepulturæ prohibita ſit: *vt meminit Zerol. in prax. V. corpora.* localis enim eſt ea prohibitio, rei aliàs licitæ, vt idem fatetur: neque pertinet ad hanc de qua quæritur, quæ fit ex iuris præſcripto.

Sed neque ſcandala obſtant leuiter appreheuſa: non enim ea mouerunt Alex. III. *in d. c. ex parte & ſeq. & Bonif VIII. in d. c. 1. de ſep. in 6.* quò minus exhumationem decernerent,

5. *An ſcandala*

niſi forent tamen grauia: *& vt loquitur Clemens III. in c. ſuper. X. de ſtat. monach.* ſcandalum maximum. id enim eſſet attendendum.

Eò minus quod facta ſit inhumatio lite pendente, & aduersùs actorum proteſtationẽ: cum lite pendente nihil ſit innouandum. *d. c. ex parte. de ſep. tot. tit. vt lite pendent.* & ius actorum conſeruarit eorum proteſtatio. quippe cuius proprium officium eſt iura competentia proteſtanti conſeruare. *Oldrad. conſ 6. in fin. quaſt. e talu. Tuſcus. V. proteſt. concl. 939. & c. 943.*

An autem ob infectionis periculum graſſante contagio exhumatio omittenda ſit, adiudicatis cæteris, non iam pertinet ad iura partium; quàm ad nobile officium Iudicis: reipub. ſalutem curantis: qui ex conſilio medicorum ſtatuat, quod ad illam neceſſarium ſit.

CONSVLTATIO IV.

De Sepulchro familiari.

DE iure quæritur immunis ſepulturæ. Et quidem appellans initio ſatis auguſtè totum ſacellum B. Virginis H. ſui iuris eſſe contendit, poſtea reſtrictius, quà parte nõ eſſet occupatum ſedilibus &c. ſed re ad cardinem alicuius tituli redactâ (qui nondum apparuit, niſi quod olim Michael W. aliquo annuo frumento officia quædam in eo choro celebranda fundauerit, & ſub exemplari eius donationis Nota alicuius reperitur, quod ei, vxori, & filiis conceſſum foret ibi ſepeliri, quia id ſuo beneficio meritus eſſet) ſuam intentionem appellans nullatenus ſtabiliuit.

1. *Patronus non excludit ſepulturam aliorum ab eccleſia patronata.*

Donatione fundi aut dotis ad neceſſaria omnia Eccleſiæ officia ſufficientis, vel ædificij conſtructione acquiritur ius patronatus, *tot. tit. de iur. patron.* cuius ibidem prærogatiuæ etiam explicantur; ſed nullæ tales, vt in Eccleſia aut ſacello patronato ſoli patrono liceat ſepeliri. quare & poſteris huius Michaëlis W. exigua donatio ad pauca ſacra ſufficiens tantum iuris tribuere non potuit.

Sed neque aliud verbis Notæ tribuitur, quàm vt mortuum donatorem, vxorem, filios, in eum chorum inferre liceat. quibus ex verbis non aliud poteſt competere, quàm quod edicto D. *De mortua inferenda* comprehenſum eſt.

2. *Cui ius eſt mortui inferendi ciuiliter eo vti debet non omnem locum ſibi arrogare.*

Et quamuis eo iure ſimpliciter conſtituto, vt in via omnes fundi glebæ ſeruiant *l. certa. §. 1. D. de ſeruit. ruſt. præd.* & in quamlibet eius partem mortuum inferre liceat, tamen agendum, vtendumque eſt ciuiliter: *l. ſi cui. D. de ſeruitut.* non enim per villam ipſam is cui via ceditur, nec per medias vineas ire, agere ſinendus eſt, cum id æquè commodè per alteram partem facere poſſit, minori ſeruientis fundi detrimento: *d. l. ſi cui,* ſed arbiter dandus eſt qui viam determinare debet, *d. l. certa. §. 1.* & quà primum iter determinatum eſt, eà ſeruitus

3. *Sed ex arbitrio.*

conſiſtit, cæteræ partes agri liberæ ſunt: *d. §. 1.* vel quà ſine arbitro primùm quis viam direxit, eà demum ire agere debet, nec amplius mutandi poteſtatem habet. *d. l. ſi cui.*

4. *competens ſepulchri ſpatium.*

Itaque licuit donatorem noſtrum, vxorem, filios, in quamcumque partem chori inferre. ſed ciuiliter dato arbitro, vel quà primùm illatus foret, ablata eſt mutandi facultas, & ciuiliter reſtricta ad decens ſpatium ſepulchri. quod Alexandro Magno non maius fuit, quàm ſeptem pedum. vnde & annotatum eſt locum religioſum non fieri, niſi quatenus corpus humatum eſt. *l. 2. §. non totum. D. de relig.*

5. *Præſertim in parochiali eccleſia vbi nec faciè poteſt, nec præſumitur aliis incolis præiudicatum.*

Quod eò magis dicendum eſt in caſu noſtro, cum in poteſtate æditorum non fuiſſet donatori totum ſacellum, & cum excluſione aliorum donare, non tantum quia illud pars erat Eccleſiæ parochialis, in qua cuilibet parochiano ius competit ſepulturæ, & per quem locum aliis ſeruitus debetur, alia alteri conſtitui non poteſt, prioris impeditiua. *l. per quem D. de ſeruit. ruſt. præd.* adeo vt nec locus fiat religioſus illatione corporis, niſi conſentiat is, cui ſeruitus debetur. *d. l. 2. § locum,* vnde non potuiſſent per æditos alij parochiani excludi, quibus ſepulturæ ſeruitus debebatur, niſi conſentientes per ſe vel eos, qui communitatem repreſentant.

Sed etiam quod iure æditui prohibeantur ius ſacelli ſic vni dare, *tit. de reb. eccleſ. non alienan.* vnde ſemper interpretatio actus ſumenda eſt, quæ culpæ eſt excluſiua. & ne quis id cenſeatur feciſſe, quod iure non poteſt.

6. *Quamuis aliquis ſit benefactor.*

Et quamuis Eccleſia non debeat eſſe ingrata, ſed remuneratoriam donationem poſſit facere; non tamen id mox poſſunt, quibus miniſteriũ, vt æditiuis; non authoritas eſt commiſſa, vt ſuperioribus. vnde nec iis, qui Eccleſiæ benefecerunt fundando, dotando, ædificando com-

7. *Cũ, ne quidem ius patronatus competat niſi in fundatione exprimatur.*

petit ius patronatus, quamuis & iis tamen ſolis, *c. piæ mentis. 16. q 7. c. abbat. 18. q. 2. c. 3. de iur. par. Bacquet tract. 5. de droicts de iuſtice,* ſed non omnibus; ſed demum iis, qui id ab initio annuente Epiſcopo ſibi reſeruauerint. *c. præterea. c. nobis. X. de iur. patron.* quale tamen nihil hic; niſi vt mortuum donatorem, vxorem, filios, inferre liceat in chorum Beatæ Virginis: qui locus, poſt ſummũ chorũ Comiti patronoque debitum, pars templi dignior eſt, & in

qua olim etiã creduntur conditi aliqui ex dominis de C. olim dominis H. ſub eo ſaxo, cui ab iconoclaſtis lamina cuprea detracta eſt. tam digni ergo loci conceſſione eidem Michaëli W. factâ, abundè beneficium ab eo acceptum Eccleſia eſt remunerata.

8\. Dignitas loci cõceſſa magna remuneratio.

Ex quo ſolutionem habet eius, quod ſæpe in lite quærit appellans; quid ergo donator, ſi non ſepulturam immunem à iuribus funeralibus, habeat præ cæteris? vtique dignitatẽ loci. ſicut patronis datur honos in ſeſſione, proceſſione, & c. aliis vtique non excluſis.

9\. Filiorum nomine an poſteri veniant?

Eamque pro ſe, vxore, & filiis; ſub quo nomine filiorum an etiam nepotes & poſteri cõprehendantur? vt multifariam & ſæpe placuit. *l. liberorum*. 120. §. *ſed & D. de verb. ſig.* ſed ſæpe, non ſemper itaque. *vt latius Menoch. præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 84. *n.* 21. *præſ.* 94. *n.* 8. *vſque* 31. quia facti *hoc, non iuris habet quæſtionem*, inquit, lex *Herennius*. 112. *D. eod. &* voluntatis: *d.* §. *ſed &*. vnde diſputari poſſet, an præter filios nominatos alij poſteri ius haberent mortuum inferendi: tamen Eccleſia hanc eis difficultatem nunquam mouit; quare viciſſim ciuiliter loco ſuo vti deberent; & quatenus donator illatus eſt, contenti eſſe: ſaltem tanquam ſepulchro familiari, aut hæreditario: quo omnes de familia aut cohæredes inferre liceat: *l.* 5. *D. de relig.* ſed non alios præter donatoris poſteritatẽ. *l.* 6. § *ex hæred. D. de relig.* præſertim cum in re quæ Eccleſiæ perpetuò poteſt præiudicare. ſtrictè vocabula ſunt ſumenda, nec vlla extenſio habet locum. *Cephal. conſ.* 168. *nu.* 8. *Natta conſ.* 191. *n.* 10. *Ruin. conſ.* 174. *n.* 34.

10\. Poſterum ſe eſſe probare allegans debet.

An verò appellans de poſteritate ſit donatoris, allegauit is quidem; ſed nullis monumẽtis probauit: & tamen *quoties*, inquit, *lex.* 1. *D. de probat. quæritur genus, vel gentem quis habeat nec ne; eum probare oportet*: vt generaliter qualitatem aliquam allegans. *l. non ignorat. C. qui accuſar. l. falſus tut. D. de falſ. tut. l. eum qui duas. C. de adult.* & quidem genus probare oportet legitimis documentis. *Peregr. de fideicommiſ. art.* 43. *n.* 61. *& ſeqq. vbi plures citat.* rumor aliquis vulgi, aut chartæ non authenticæ non ſunt ſatis. nec poſſet Eccleſiæ nocere error aduocati. *l.* 2. *C. de error. aduocat.* ſi fortè quid confeſſus videatur, ſed corrigi id poteſt, etiam in ſecunda inſtantia. *l.* 3. *ibid.* & quamuis reuocans ordinariè veritatem errori contrariam probet. *d. l.* 2. tamen (vt nihil dicamus confici ex eo quod donatori noſtro agnomen fuerit aliquot literis difforme ab agnomine appellantis vnumque iota mutet gentem) Eccleſia vt minor, mulier, miles, agricola, ſimplex, forenſium rerum ignarus, priuilegio ſuo probationem reiicit in aduerſarium, etiam cum de indebito quæritur. *l. cum de indeb.* §. *ſin autem, D. de probat.*

11\. Et Eccleſia confeſſionẽ reuocans nõ tenetur errorem probare.

Sed vt hoc omittamus (neque enim hîc agitur de mortuo illato eruendo) videamus nunc (quæ potiſſima pars eſt litis) an dato quod appellans de poſteritate ſit donatoris, eique ius competat ſepulturæ, an etiam ea ſit immunis ab omni onere iurium funeralium.

Et quidem inter partes in confeſſo eſt generatim his in locis, & ſingulatim in hac Eccleſia ab omni æuo, dum quis in templo ſepelitur, iura aliqua ſolui in templi onera, & vt illud ſartum tectũ ſeruetur. cuiuſmodi laudabiles conſuetudines obſeruandas ſtatuit *c. ad apoſtol. X. de Simon.* porrò is, qui aliquid contra ius & communes omniũ regulas ſibi prætendit, probare id debet. *l. ab ea.* 5. *de probat.* exemptionẽ, exceptionem, & priuilegium ſuum docere: *l. ſi pactum. D. de probat.* cuius etiam tenor eſt inſpiciendus, & ſeruandus, ita vt nec metas tranſgredi liceat: *c. porro. X. de priuil.* & quidem is, qui ius habet contrarium, debet vel legitimũ titulum, vel centenariam præſcriptionem probare. *c.* 1. *de præſcript. in* 6.

12\. Qui ius habet contrarium probare debet priuilegium.

13\. Aut præſcriptionem centenariã.

At verò appellans pro omni titulo aut priuilegio nõ aliud exhibuit, quàm Notam, quod Michaëli W. vxorem, & filios liceret inferre in chorum Beatæ virginis, quæ Nota iam ſatis eſt diſcuſſa, inſpectuſq; eorũ verborũ tenor nihil de iuriũ funeralium immunitate diſponit.

Itaque reſtat, an neceſſariam appellans præſcriptionem probauerit? centenariam vtique; quia nullum exhibuit titulum, in quo aliqua iurium funeralium mentio fiat.

14\. In antiquis libri teſtibus præualent.

Et verò centenaria præſcriptio memoriam non admittit in contrarium: at hîc memoriæ, chartæ, & computus ſunt in contrarium, quæ in concurſu etiam potiora ſunt non atteſtationibus duntaxat, ſed teſtibus etiam ritè auditis. *l. cenſus. D. de probat.*

Adeo quidem, vt etiamſi appellans quidpiã docuiſſet; tamen huiuſmodi monumenta præualerent. quin etſi actus quoſdam immunitatis plenè probaſſet, id tamen ei non ſuffragaretur, quoniam ex actibus difformibus, nec conſuetudo, nec præſcriptio poteſt conſiſtere. *Mynſ. cent.* 6. *obſ.* 42. quoniam actuum difformitas nõ permittit poſſeſſionem eſſe continuam, vt requirit omnis conſuetudo, & præſcriptio. & ideo vbi vſus variat, cenſet *ibid. poſt. Alexand. alioſq.* redeundum eſſe ad ius commune, & ſecundùm illud iudicandum, & ſic manendum in regula.

15\. Præſcriptio ex actibus difformibus non inducitur.

Vnde etſi appellans aliquos de gente, vt prætendit, ſua probaret non ſoluiſſe iura funeraliũ; quando in contrarium hîc probatur regiſtris, computibus, & munimentis, aliquos ea ſoluiſſe, non poteſt nomine gentis inducta eſſe aliqua præſcriptio; quam difformitas actuum nõ siniſſet niſi poſſeſſione continuâ. vnde & fruſtranea, & irreuelans foret probatio, etiamſi aliquã obtuliſſet vlterius facere per teſtes. quippe quæ etiã plenè facta eum non iuuaret, ob difformes actus, iã monumentis probatos, qui etiã teſtibus prevalẽt, maximè in antiquis. *d. l. cẽſus.*

16\. Nec immunitas ſi alij ſoluerint, alij non.

Nihil vlterius porrò appellans probationis vice attulit, præter negationem; quaſi alicui negare ſufficiat ſe regulâ communi teneri, niſi Eccleſia docuerit etiam ab eius gente iura funeralia eſſe ſoluta.

17\. Nec ſufficit ſolutionẽ negare ei, qui immunitatẽ prætẽdit cõtra cõmunes regulas.

18\. Quando negatiua probanda eſt.

Negatiua probanda eſt, quoties quis in ea ſuam intentionem fundat. *l.* 5. §. *docere. D. ne quis eum, qui in ius vocatur eximat.* vbi

vbi qui in eo edicto ſe fundat, *docere*, inquit Vlpianus. *debet per hanc exemptionem factum quo minus quis in ius produceretur.* vbi ea negatiua productum quem non eſſe; probanda eſt. ſic & *in l. optimam, in fin. C. de commut. ſtipul.* negatiua probanda eſt; & *in l. in illa, D. de verb. oblig.* & ſic quidem Maſcard. *vol. 2. de probat. conc.* 1091. docet eum, qui ſe fundat in negatiua iuris, facti, vel qualitatis, ſiue agendo, ſiue excipiendo, etiam in facto improbabili, nec loco, nec tempore determinato, probare debere: *& innumerum doctorum numerum adducit, citatq́; Herc. in tract. de proban. negat. nu. 196. qui 54. modos probanda negatiua recenſet;* quantò magis tenetur appellans, cuius negatiua conſiſtit in factis tempore & loco coarctatis, v. g. mortis, & ſepulturæ ſingulorum de gente W. in dictum chorum illatorum, non factâ iurium funeralium ſolutione?

19. Nec creatur præiudicium creditori qui antapochas non ſumpſit.

Et quamuis Iuſtin. *in l. plures, C. de fid. inſtrum.* creditoribus ſuadeat ſumere ſibi antapochas, ne debitores negando ius agentium faciant vacillare; & *in l. ſi quis. C. quibus ad libert.* dicatur, quod petitur, fieri negatione dubium; tamen idem Iuſtin. *d. l. plures* declarat ex eo neglectu nullum creditoribus præiudicium generari: quod tamen accideret, ſi per hoc in eum onus probandi transferretur: & gloſ. *in d. l. ſi quis verb. dubium* tradit negatione quid dubium non fieri, ſi præſumptio ſit contra negantem; quantò magis ſi ius, conſuetudo, & regula communis neganti refragetur, quem ideo tituli exhibitione, aut Immemorialis præſcriptionis probatione onerat *c. 1. de praſcript. in 6.* dum contra creditores. *in d. l. plures* ſuam intentionem non habent in iure fundatam, ſed aliàs ſibi obligatos contendunt?

Appellanti ergo negaſſe non ſufficiet, vt in aduerſarium transferat onus probandi; eoq́ue minus dum non tantùm communis regula ſuffragatur Eccleſiæ, ſed & ſponte pro ea ſubiit onus probandi intimatus, & Eccleſiæ monumentis docuit plures ex gente appellantis iura funeralia ſoluiſſe.

Quæ ſi omnia rectè conſiderentur, & quod intimatus agat cauſam Eccleſiæ, pro qua, & omni pia cauſa in dubio ſoret pronuntiandum; tantò nunc magis cum ius patrium & conſuetudo generalis, & regulæ communes ei faueant; vtique non videbuntur eſſe poſſe aliæ Iudicum partes, quàm vt perperam appellans dicatur prouocaſſe, rectè iudices priores definiſſe.

CONSULTATIO V.

De Pactis ſepulchralibus.

1. Pacta parochorum & priuilegiatorum & conſuetudi-

CONſtitutiones pontificiæ, quæ de ſepulturis, & funeralibus, & iuſtitia Eccleſiarum (vt loquitur Clemens III. *in c. 9. de ſepultur.*) à quibus mortuorum corpora auſeruntur, tractant; plenæ ſunt relatione ſcandalorum: quæ iam olim ex his cauſis data ſunt. quapropter, & quia, vt Boniſ. VIII. *in ſua extrauag. ſuper cathedram de ſepult. in comm. ſcimus*, inquit, *& ex euidentia facti colligimus, quod non niſi in pacis tempore bene colitur pacis auctor;* piè certè faciunt, qui eiuſmodi difficultates pacificè ſedare, & expedienti aliquâ ratione componere quàm maximè laborant.

nes eſſe ſeruandas

Redarguit autem Bonifac. VIII. *in c. 3. de ſepult. in 6.* eos, qui pacta à ſe, vel anteceſſoribus inita ſeruare recuſant. & *multa*, inquit, *in diuerſis mundi partibus inſurgunt ſcandala, & ipſorum (quos decet puritatem omnimodam in ſuis obſeruare actionibus, & ab his abſtinere propenſius, per quæ poſſit aliis exempli pernicies generari) famæ detrahitur plurimum, & honori.*

Pari modo Clemens III. *in d. c. 9. de ſepult.* iuxta verba B. Hieronymi, *vnaquaque*, inquit, *prouincia in ſuo ſenſu abundet, ſecundùm rationabilem conſuetudinem regionis:* ſtatuitque vt illa iuſtitia Eccleſiarum pro locorum diuerſitatibus attendatur. hoc vtrumque ius commune eſt, vt pacta & conſuetudines (quæ à doctoribus plerumque parificantur) obſeruentur. ideoq́ue, ſi quod occurrat dubium, pro iure fit interpretatio, contra priuilegia, niſi ſint liquida, & manifeſta: quod enim clarè non mutatur, cur ſtare prohibeatur?

Quamuis enim idem Bonifacius VIII. magnâ ſpe inductus vniuerſalis per orbem concordiæ in materia ſepulturarum, & eiuſmodi iurium inducendæ (eo ferè modo, quo omne magnum exemplum aliquid ex iniquo habere dicitur, quod vtilitate publicâ compēſetur) omnia anteriora priuilegia, diuerſas conſuetudines, qualeſcumque conuentiones, & pacta, ad vnam ſuæ conſtitutionis formam redegit. *d. extrauag. ſupra Cathedram;* tamen ea fuerat reuocata per Ben. XI. vt refert Clemens V. *in Clem. dudum de ſepultur.* & quamuis idem Clem. V. abrogatâ conſtitutione Benedicti; alteram Bonifacij rediuiuam fecerit; tamen vix eſt, vt vſu receptam quoad hoc, in his partibus credamus: quando nullibi ferè in Belgio, vel illo iure, vel aliis ſuis priuilegiis puris & putis vti mendicantes ordines videmus; ſed pactis & conſuetudinibus. Quibus fauet Bonifacius ipſe VIII. *in d. c. 3. & 1. de pact. in 6. Clem. III. in d. c. 9. de ſepultur.* naturalis etiam ratio, quâ Prætor pacta ſe ſeruaturum edixit: & Concilium Africanum; *aut inita*, inquit, *pacta ſuam obtineant firmitatem, aut conuentus, ſi ſe non cohibuerit, eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam: dixerunt vniuerſi, pax ſeruetur; pacta cuſtodiantur c. 1. de pact.*

Et verò bene docet Em. Rod. *quæſt. reg. t. 1. q. 69. art.* 3. d. extrauag. à Clem. V. reſuſcitatam de ſolis agere Prædicatoribus & Minoribus; pacta & conſuetudines aliorum Ordinum nullatenus abrogatas, ſed omninò eſſe ſeruandas; & item reſpectu Prædicatorum & Minorum conſtitutionem tanquam iuri aduerſariam eſſe reſtringendam.

Denique loqui de pactis, & conſuetudinibus tantùm præteritis, ideoq́ue poſt illam ſecutae

cutas non attingere, ſed futuras omnes conſuetudines, & pacta omninò eſſe ſeruanda. quod iterum docet *tom.3.quæſtion.94.art.4.*

Quin & Leo X. *in Concil. Later.* rurſus pacta omnia & conuentiones inter Ordines & Curatos initas ſeruandas eſſe decreuit.

Et recentiores quidem maximè iubentur in tali materia ſcandala præcauere. *c.2. de non. oper. nunc.* & poſſent parochi *ex d.c.1.2.3.4. de noui oper. nunc.* vti noui operis nunciatione, quin etiam remedio poſſeſſorio (etiam Iudice laico per mores noſtros promptè quidem, ſed maiori cū ſcandalo) ſibi conſulere quoad tuendam poſſeſſionem; donec de partium iure, & priuilegiis cognitum eſſet. qua ex cauſa, eaque quam initio diximus, conuenit Ordines recens aliquò aduenientes tranſire in expedientē aliquam concordiam, vt pleriſq; locis accidit: & cogitare ſummum ius per ſcandala obtentum ſummam eſſe iniuriam.

Attendantque recentes quàm enixè œcumenicum Concil. Trid. ſtatuit *ſ.25. c.13.* vt quarta funeraliū parochiali, aut cathedrali Eccleſiæ ante annos quadraginta præſtari ſolita, integrè deinceps præſtetur, non obſtantibus aliis factis conceſſionibus, & priuilegiis quibuſcumque.

Neq; verò ſi qui anteriores ordines aliis vſibus gaudeant, eos credant ſibi communicari, vt priuilegia. ſiquidem vſus vel non vſus priuilegiorum non communicatur, quia facti eſt. communicantur autē priuilegia, & iura. neque præiudicat non vtens vtenti, quin nec Eccleſię ſuę non vtens, ſed ſibi tantùm. *Em. Rod. quæſt. reg. t.1.q.55. art.19. vbi ſingula hæc probat.*

2. Nec contra pacto præſcribitur facilè.

Quin verò conſuetudo præſertim immemorialis, celebrandi exequias primas in parochia, firmata vel deducta ex pactis, vt mutetur, & præſcriptio, & conſuetudo cōtraria inducatur, oportet vt ex rationabili cauſa procedat. *arg. c. cū tanto ſin. de conſuet. & quæ ibi tradunt Panorm. & Doct.* cum è contrario ex ignorantia eiuſmodi actus, & non vſus concordiarum, & priuilegiorum ſæpiſſimè, ne dicam ſemper, inquit Em. Rod. *tom.1.q.55. art.19.* habet originem. neque licitum eſt cuique ſibi mutare cauſam ſuæ poſſeſſionis, aut alienam interuertere. & titulus concordiæ aliàs initæ bonam fidem inficit, vt contra eam concordans nequeat præſcribere.

3. Primæ exequiæ in parochia faciendæ.

Præiudicium autem parochiæ vel in eo conſiderari poterit, vt quamuis fortè in ſecundis exequiis nō minus habeat oblationū, aliarumque vtilitatum funeralium, quā in primis; honor tamen ille parochiæ non deferatur, cum cadauer immèdiatè abit ad aliam Eccleſiam, quàm ſi exequiæ fiant in parochiali templo, & *primo*, vt inquit Ioan. Andreæ *in d. Clem. dudum. §. huiuſmodi. Eccleſia parochialis tanquā mater ſalutetur, & recipiat vltimum vale.*

4. Sed libertas ſepulturæ priuilegiatię refragatur iure ſolo inſpecto.

Alioquin ſi de mero iure agatur, Ordines, quibus ius liberę ſepulturę competit, exequiarum celebrandarum etiam competit. funeraria quarta, aut quod eius loco ſubrogatum eſt, parocho relicta.

Sic *in c. quia aliq 13.q.2.* dies ſepulturæ enumerantur, & exequiæ ac ſolemnia nomine ſepulturæ intelliguntur, ſic quarta funeralium parocho debetur, id eſt, de cereis, pannis, aliiſque pompis, & ſumptibus, quæ funus comitantur ad locum electum. ſic miſſæ dici iuſſæ, in loco ſepulturæ dicuntur, & pro illis legatum illi debetur. *Tuſchus t.7. V. ſepult. conc.195. num.2.* ſic Epiſcopo alibi ſepulturam eligenti, ſumptus qui ſunt maximè exequiarum ab Eccleſia ſua debentur. *Tuſchus ibid. conc.189.n.18.* ita canones neque hæc ſeparant, neque diſtinguunt. ſic Ancha. *conſ.56.* reſpondit, quod mortuus non debeat ſiſti in parochiali Eccleſia, & ibi fieri exequiæ: quia id impedit libertatem ſepulturæ, ſaltem ad tempus. idem docet Siluest. *v. ſepult. n.4.* & conſtat ex eo, quod traditur quartam deberi ex iis quæ portantur ad funus, non autem ex aliis officiis, quæ fiunt die tertiâ, ſeptimâ &c. *Lelius Zecchus de rep. eccl. c.28.n.18.*

Quare ius ſepulturæ habentibus non debent parochi obſiſtere, quò minus cadauer efferant. *Zecchus d.n.18.* & parochiam etiam prælatâ cruce, vbi moris eſt, ingrediantur. *Choppin. de ſac. polit. l.2. tit.8.n.8. Leo X. in conc. Lateran. S. cong. apud Quar. V. priuilegia Reg. Silueſt. vbi ſuprà nu.4. Aug. V. ſepult. nu.4. Armil. eod. V. n.4.* quia aquæ hauſtu conceſſo, conceſſum eſt iter. *l.3. §. penult. & vlt. D. de ſeruit. ruſt. præd.* conceſſo fine, conceſſa media; conceſſo principali acceſſoria. quod tamen Salgad. *de Protec. reg. p.2. c.9.* negat cum noxa tertij, ſeu parochi.

Eapropter paſtor ad vitandas difficultates ſtipulatur ab hæredibus, & Ordinibus primas exequias: meritò quidem, & licitè. *Nauar. in Enchyr. c.23.n.106.* certè pactum ſuum illi ſeruare debent. *pactum*, inquit Bonif. VIII. *de pact. in 6. d. c.1. cum rectore parochialis Eccleſiæ factum a vobis, ut aliquos vel certos ipſius Eccleſiæ parochianos recipiatis ad eccleſiaſticam ſepulturam omnino ſeruare debetis; quamquam ſepultura libera ſit monaſterio veſtro ab Apoſtolica Sede indulta, & illi apud vos elegerint ſepeliri: cum per dictum pactum indulto eiuſmodi derogetur.* Et verò ſi religioſi eiuſmodi promiſſis non ſteterint, valdè examinare debent, an apud populum puritatem omnimodam in ſuis obſeruare actionibus cenſebuntur, & ab his abſtinere propenſius perquæ poſſet aliis exempli pernicies generari, quod iam enixè vitandum præſcribit Bonif. VIII. *d. c.3. de pact. in 6. d. c.2. de nou. oper. nunc.*

CONSVLTATIO VI.

Nouum genus oblationis in funere parocho debetur.

IN iurihus ſpiritualibus ſola poſſeſſio non ſufficit, ſed opus eſt titulo, etiam in iudicio poſſeſſorio. *L.2. §.1. D. de interd. Menoch. & ab eo alleg.* ſcit. 1. In ſpiritualibus poſſeſſio non ſufficit.

alleg. de recup. poſſ. Rom. 15. n. 466. ſed & quando agitur non poſſeſſorio, ſed omne partium ius in iudicium deductum eſt, adeoque in ſententiam venire debet, tùm quamuis in poſſeſſorio quis obtinere deberet, petitorium tamen ſimul ei, qui titulum non habet, abdicandum eſt. *c. 3. X. de cauſ. poſ. & prop.*

2. Præſertim ſi ius aduerſetur.

Tum autem multò maximè id obtinet, quando is, qui poſſidere ſe contendit, habet iuris diſpoſitionem contra ſe. *c. 1. de præſcript. in 6. in verb. allegare oportet, cum ius commune contra ipſum faciat præſcriptionis titulum, & probare, &c. (Menoch. Retin. n. 589.) niſi tanti temporis allegetur præſcriptio, cuius contrarij memoria non exiſtat.*

3. Niſi ſit immemorialis.

Quæſtio proponitur de panno lugubri in funeribus ad chori parietes in Eccleſia ſuſpendi nunc ſolito ab aliquot annis, quem ſibi vendicat Capitulum, iure parochiali ſibi competente, & æditui ſuum facere contendunt ex aliquot annorum poſſeſſione.

Procul dubio ad parochum ſpectant oblationes, & funeraria emolumenta omninò debentur. *c. 1. X. de ſepult. c. quia ſacerdotes.* 10. *q. 1. not. in Rub. de paroch. c. de quarta de præſcript. Clem. dudum. §. ab olim. & ibi Card. de ſep. Piaſ. pr. ep. p. 2. c. 5. n. 37. Zerol. pr. p. 2. v. obl. p. 1. v. paroch. §. 5. Silueſt. v. decima. n. 5.*

Præter intentionem in iure communi fundatam, Capitulum innititur titulo erectionis Eccleſiæ S. N. in parochialem, quæ inficit qualemcumque æditruorum contrariam poſſeſſionem: malæ illos fidei, & nullius illam effectus reddit. quippe is refert eam factam eſſe ſine alicuius præiudicio, ad ſolam commoditatem incolarum, & nuncupatim præſeruat Capitulo iura parochialia, in quibuſcumque emolumentis conſiſtentia: qualia in Eccleſia matrice percipere conſueuerit; cuiuſmodi eſt pannus, de quo quæritur: diſertè inſuper præſeruat Capitulo oblationes ratione quorumcumque funeralium & exequiarũ obuenientes.

Oblationes porrò dicuntur, quæcumque à piis, fidelibuſque Chriſtianis offeruntur Deo,

4. Qualeſcumque.

& Eccleſiæ, ſiue res ſoli, ſiue mobiles ſint. *c. cauſa. c. cum inter. X. de verb. ſig. & ibi Canoniſta,* non tantùm quæ ipſum cadauer tangunt.

Funeraria etiam actio generalis eſt, totamque ſepulturæ rationem complectitur, non

5. Funerales.

exequiarum dumtaxat, ſed ob omnes impenſas funeris cauſa factas conceditur. *l. 14. § hac actio. l. 16. l. 20. 21. D. de relig. l. 17. D. de reb. aut. iud. poſſ.* ſicut bene Coraſ. *l. 1. miſc. c. 13.* docet exequias eſſe funeris celebrationem, & funus pompam exequiarum.

Igitur tam ſub generalitate verborum *oblationum, & quorumcumque funeralium, & quorumcumque funerum* comprehendetur panni huius lugubris ratio; quam ſub iuribus parochialibus; quę nullis verborum terminis concluduntur, omniaque omninò per dictam Bullam Capitulo expreſsè præſeruantur.

6. Quamuis redemi ſoleant.

Neque his obſtat, quod æditui dicunt, non offerri hunc pannum, vtpote alienum, & quem mercator ſepulto cadauere, iuſtiſque perſolutis recipit. quia idem argumentum, ſi concluderet, nec pannum quo altare cooperitur offerri aliquatenus euinceret, prout re ipsâ inſpectâ verũ eſt: ſed id quod pro redẽptione ſuſpenſi panni ex more ſoluitur, vice oblationis fungitur. cum primitùs quidem res ipſæ, ad templũ cum funere delatæ, oblatæ cenſerentur, retinerenturque: & poſtmodum pompâ honorumque aucupatione ſupra pietatem excreſcente, honor idem haberi, & res delatæ minori redimi ceperunt: & ſurrogata redemptio in locum rerum ſpecie tenus oblatarum venit. Sed hæc quomodocumque ſe habeant nihil ad æditũos pertinent: exceptio tertij ea eſt: non illis hanc opponere, ſed hæredibus competeret. quibus de Epiſcoporum decretis, & iure ſuo Capitulum reſponderet, & de conſuetudine, quam hæredes iubet ſeruare *c. 42. X. de Simon.*

De Parochiis.

CONSULTATIO I.

Cui dandum quod piæ cauſæ incertæ relictum eſt?

QVod pauperibus quis relinquit, ſi de voluntate dubitetur quos voluerit, illis applicatur vbi ortus eſt; aut ſi incerta patria eſt, vbi mortuus eſt. *l. nulli. C. de epiſ. & cler.* ſeu potius vbi larem fouit, & inter plura loca pauperiori. *l. ſi quis ad declinand. eod.* ſi quis Deo reliquerit, Eccleſiæ debetur, ſub qua domicilium habuit. ſi ſancto alicui, & eò loci plura ſunt oratoria, illi applicatur quod pauperius eſt: ſi non eſt in ciuitate, illi quod eſt in territorio: ſi nec in ciuitate, nec in territorio Eccleſiæ domiciliari teſtaroris. *Auth. de eccleſ. tit. §. ſi quis in nomine.* ſi quis in foro quid iuſſit fieri, ſi non appareat, quid ſenſerit, in foro domicilij eius fiet. *l. qua conditio. §. 1. D. de condit. & demonſt.*

Si non appareat, inquit, *quid mortuus ſenſerit;* eodemque ſenſu dictæ leges & Authentica loquuntur. coniectura ergo voluntatis eſt, vt prędilexerit teſtator locum vbi oritur, moritur, habitat, & inter plures pauperiorem: atque vbi de Eccleſiis agitur eam, quæ ei propria eſt, vti eſt parochialis ſub qua degit: vbi ſpiritualia accepit, vt temporalia retribuiſſe cenſeatur, cui decimæ, primitiæ, oblationes debentur.

Eo ergo argumento ſodalis qui legatum reliquit ſodalitati, quæ in plura membra eſt diuiſa, coniugum, cœlibum, Teutonum, Walonum, Latinorum; videtur de illo membro ſenſiſſe, cui ille erat aſſcriptus; vt ferendis oneribus illius membri ſpecialibus proficiat: vbi ſpiritualia exercitia habuit: præſertim ſi & magis egeat.

Cæterùm

Cæterùm ſtantibus pro vtraque ſuis præſumptionibus, ita vt coniecturæ voluntatis dubiæ, ambiguæ, & ancipites maneant, non videtur inconueniens, vt legatum deſtinetur in eos vſus ſpecialiter, qui vtrique ſodalitati proficiant, & vtramque onerarent. ſic ſententia dicitur ruſticorum *à gloſſa in l. Neſenn. in fin. D. de negot. geſt.* tametsi aliquando æqua vt in arbitris ex epikeia, *vt c. niſi. X. de prabeud.* vbi inter duos de præbenda litigantes Iudex delegatus diuiſionem facit, vni præbendam, alieri penſionem addicens, eodem in exteriori apparentia ſpectabat iudicium Salomonis, vt puer inter duas matres controuerſus diuideretur.

CONSVLTATIO II.

De Prædicationibus & Functionibus paſtoralibus, & Miſſionibus.

PRoprium Epiſcoporum munus eſt prædicare verbum Dei. *Conc. Trid. ſ. 5. c. 2.* Apoſtolis enim & diſcipulis Chriſtus commiſit, vt prædicarent omni creaturæ, docerent omnes gentes, & baptiſarent. *Marc. 16. Mat. 28.* his autem propriè ſucceſſerunt Epiſcopi & ſacerdotes. qui primis quidem trecentis annis non niſi ſeculares fuerunt. *de quibus c. clericus. & ſequentib. 21. q. 1.* ſed paulatim creſcente meſſe, & nonnunquam decreſcente feruore cleri, monachi ab inſtituto ſuo auocati, atque ad ordinem clericalem, & ſacerdotium ex alia naui vocati ſunt, vt iuuarent diſcipulos laborantes, ob multitudinem piſcium copioſam. *Luc. 5.* ſic tamẽ vt ex nutu Epiſcoporũ id faciant. eos enim Spiritus ſanctus conſtituit regere Eccleſiam Dei. *act. 20.* ipſorum eſt conſtituere per ciuitates presbyteros, & animarum curatores. *ad Tit. 1.* atque ita parochias diſtinguere (ſicut Romani Pontificis diœceſes) & munia præcipere ſingulis, ſine horum approbatione nec confeſſiones audire: *Concil. Trid. ſ. 23. c. 15.* nec ad populum conciones habere ſine eorum benedictione in ſuis, & licentiâ in alienis Eccleſiis: *Trident. ſ. 5. c. 2. ſ. 25. c. 4.* contradicente autem Epiſcopo prædicare nullibi poſſunt regulares: *d. c. 4. ſ. 24.* quod Concilij decretum Greg. XV. *conſt. incip. inſcrutabili* ſtabiliuit. Et porrò Epiſcoporum in regulares etiam exemptos circa prædicationem, ſacramentorum adminiſtrationem, & animarum curam delinquentes authoritatem auxit. itaque eiuſmodi regulares aſſumpti ſunt in ſolatium & ſubleuamen oneris, non in præiudicium Epiſcoporum, aut plebanorum. *D. Bonauentura in tract. quare Minores prædicent. Clem. dudum. in fin. de ſepult.* adeo vt religioſi à Sede Apoſtolica facultatibus etiã ad omnem animarum curam requiſitis inſtructi, eam exercere non poſſint, quoad munia paſtoralia in locis, vbi paſtor aliquis deſignatus eſt, licet abſit; excepto tamen caſu neceſſitatis. neque Generalis aut Capitulum iis oppida aſſignare, vel loca poteſt: ſed ſolus Epiſcopus. *Sanchez. de mat. lib. 3. diſp 26. concl. 5.* Vnde rectè in regulis Societatis *de Miſſionibus* §. 7. iubentur illius religioſi in locis, in quibus Ordinarij reſident, eos quamprimùm adire, & facultates ad exercenda Societatis miniſteria petere. & S. Xauerius à ſociis ne ea obirent, niſi ab Epiſcopo, aut vicario factâ poteſtate exegit, neque permitterent, vt præpoſiti eccleſiaſtici talibus miniſteriis iure offenderentur. *Turcellin. in eius vita. lib. 6. c. 8.* quin ipſe etſi cum poteſtate legati Apoſtolici ad Indias miſſus, nihil tamen in locis ordinarios habentibus, ſine conſenſu eorum facere voluit: vt *apud eundem Turcellin. ex eius vita* conſtat. Et iam olim S. Franciſcus nunquam eſt concionatus, niſi de parochorum licentia, & ne ſui id vnquam facerent, diſertè vetuit in regula c. 9. & ne id in Eccleſiis parochialibus fiat, iubet extrauag. *com. inter. de priuil.* Rectè ſanè; ita enim exigit hierarchia Eccleſiæ. quam Dionyſius Ariopagita & alij S. Patres in eum ſenſum explicarunt, & ſingulariter B. Ignatius *epiſt. ad Tralanos*, *enitimini*, inquit, *chariſſimi ſubiecti eſſe Epiſcopo, & presbyteris, & diaconis: qui enim his obedit obedit Chriſto; qui hos cõſtituit: qui his reluctatur, reluctatur Chriſto Ieſu: Et ad Smirnenſes, non licet*, inquit, *ſine Epiſcopo baptizare, vel offerre, neque ſacrificium immolare.* vnde fit, vt quamuis rectè D. Bonauentura *vbi ſupra* moneat rectores Eccleſiæ vt imitentur Deum, qui etſi omnia per ſe poſſit, dignatur in quibuſdam operibus ſuis habere coadiutores, & vicarios: ſic & ipſi non reſpuant auxilia Minorum, tamen dum rectores renuunt ſubſidiaria eorum operâ vti, illicitè illi ſe ingerunt, ſicut & S. Congregatio declarauit non licere prædicare regularibus contradicente Epiſcopo, quamuis ſine cauſa, & quamuis ille ſine cauſa contradicens perperam agat. ex quibus etiam ſequitur regulares quamuis antiquas ſtationes, vt vocant, habentes, ſi refragetur parochus, obtentu earum illo inuito concionari non poſſe. ita ſtatuit Clem. *dudum. §. in eccleſijs autem paroch. de ſepult.* & rectè in Concil. Antuerpienſi *anno. 1609. tit. 11. c. 7.* decretum, vt parocho omnes cederent. neque verò longa poſſeſſio ſtationum aliter eis prodeſt: quippe precaria, atque in modum ſupradictum introducta: quæ titulum præbere aduersùs Epiſcopos aut parochos non potuit. ſi tamen ex conuentione, aut perpetuo Epiſcoporum permiſſu, eas ſtationes mendicantes habent, parochi pacta conuellere aut Epiſcopis inconſultis abrogare eas ſtationes non debent. quippe aſſumendorum prædicatorum arbitriũ potiſſimùm Epiſcopis datum eſt. *d. c. 4. ſ. 24.* ſic tamen, vt ipſi impedire parochos nequeant, dum prædicare volunt. *Cong. Conc. ad d. c. 4.* ſed ipſæ potius ſtationes in aliam horam reiiciantur. *vt in d. c. 7. Concil. Ant. tit. 11. Vide plura infra de priuileg. conſult. 5*

CON-

CONSULTATIO III.

De Parochorum Portione congrua.

1\. Congrua portio liberaliter aſſignanda.

CONgrua portio vicariorum parochialium admodum eſt fauorabilis. quippe non eſt alligandum os boui trituranti. ſed dignus eſt operarius mercede ſuâ. qui altari ſeruit, de altari viuere debet: qui ſerit ſpiritualia, metere temporalia. & liberaliter Concilium Trid. vicariis prouidendi facultatem dedit ordinariis, indeterminatam. *ſ.* 7. *c.* 5. *ſ.* 25. *c.* 16. *ſ.* 21. *c.* 6.

2\. Ad neceſſitates congruè tolerandas.

ad neceſſitates congruè tolerandas, ſeu vs in rectore loquitur *ſ.* 24. *c.* 13. quod pro illius aut parochiæ neceſſitate decenter ſufficiat, vnde congruè ſuſtentari, & commodè iura epiſcopalia ſoluere. *c.* 1. §. 2. *de decim. in* 6. & hoſpitalitatem tenere poſſint. *c. de monachis. X. de præb.* atque vt *c. ſtudeat. d.* 50. quo & ipſe, & ſui ſufficienter poſſint habere ſuæ ſuſtentationis ſolatium.

3\. Arbitrio Ordinarij.

id quod arbitrio ordinarij committitur. *d. ſ.* 7. *c.* 7.

4\. Vſque ad tertiam fructuum.

etiam vſque ad tertiam maiorem vel minorem partem fructuum. Sed quoniam ex arbitrio exceſſus & defectus ab ordinariis committebantur; Pius V. decreuit, ordinarios ita ſe continere, & arbitrari debere, vt non

5\. Reſtricta eſt ex conſtitutione Pij V. ad 100. ſcuta & infra.

maior centum, nec minor 50. ſcutorum annuorum ſumma, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obuentionibus communiter percipi ſolitis, vicariis aſſignetur: ſiue in quantitate, ſiue quota fructuum, pecuniâ numeratâ, aut re ſtabili: cuiuſcumque valoris fuerit ipſa parochialis vnita: ſed tamen habeant etiam ordinarij rationem redituum, & onerum loci, cui parochialis ipſa vnita eſt. aſſignationes eam ſummam excedentes nullius momenti eſſe declarans. Sic & S. Cong. Conc. Trid. Interp. *an.* 1608. declarauit ne quidem in ciuitate Antuerpienſi eam ſummam poſſe excedi. vt & Nauar. *de off. ordinar. conſ.* 5. arbitrium Ordinarij *ſ.* 24. *c.* 18. in aſſignatione vicario Eccleſiæ vacantis facienda negat vltra portionem congruam, & neceſſariam vacantis Eccleſiæ poſſe concedi. & Synodus Mechlinienſis 1607. *tit.* 17. *c.* 3. vetat conſtitui vicariis portionem vltra 50. libras groſſorum: quæ ſunt centum ſcuta, ſecundùm conſtitutionem Pij V. Quod caput generatim

6\. Tum in vrbanis tum ruſticis eccleſiis.

accipiendum eſt tam in oppidanis, quàm ruralibus Eccleſiis: ſicut & Tridentinum quod citat; & conſtitutio Pij V. quam ſequitur. dum negat eadem conſtitutio eam taxam excedi poſſe, cuiuſcumque valoris fuerit parochialis, quæ vnita eſt, nihilominus dicta Synodus Mechlinienſis iam tunc *anno* 1607.

7\. Niſi parochiæ amplitudo aliquid amplius requirat.

permiſit aliquid amplius conſtitui, ſi Ordinarij iudicio parochiæ amplitudo requireret. quæ eo verbo *aliquid* non immenſam libertatem facit; præſertim aduersùs dictam conſtitutionem Pij V. nullitatis damnantem aſſignationes, quæ centum ſcuta excederent; ſed exiguum aliquid, de quo non curet Prætor; & quod neceſſitas exigat. Ideo vtitur Synodus verbo *requirit.* quæ Synodus, cum id rurſus reiiciat ad iudicium Ordinarij, & Romæ confirmata ſit; iudicium Ordinarij eſt magni momenti; & difficile eſt conuincere illud fuiſſe irrationabile, conſideratâ parochiæ inſignis oppidi amplitudine, numero 1000. communicantium, & annonæ caritate, quæ exinde valde increuit, vt & monetæ valor. qui vt minimum tanquam non mutatus in taxa ſcutorum computari poſſet, qualis fuit tempore conſtitutionis Pij V. antè nunc pluſquam 50. annos, quando quis contenderet mutationem temporis non attendendam eſſe; eo quod Pius indefinitè aſſignandas etiam in futurum portiones noluerit centum ſcuta excedere. certum autem eſt domum presbyteralem, & hortum conſiderandum, anniuerſaria, & quælibet accidentia eſſe computanda, quæ in inſigni oppido poſſint eſſe tanta, vt euidenter indebitum taxæ exceſſum demonſtrarent. quod quantiſper hîc non apparet; neque explicatur; pro iudice eiuſque ſententia atque iuſtitia arbitrij ex amplitudine vtique Inſignis oppidi ſupra ſcripta præſumitur.

8\. Conſiderato etiam monetæ incremento iuxta annonæ caritatem poſt Pium V.

CONSVLTATIO IV.

Canonica Parochorum & Vicariorum portio quomodo, & vnde ſupplenda?

IN parochialibus Eccleſiis, quarum fructus adeo exigui ſunt, vt debitis oneribus nequeant ſatisfacere, curat Epiſcopus, ſi per beneficiorum vnionem, non tamen regularium, id fieri non poſſit, vt primitiarum vel decimarum aſſignatione, aut per parochianorum ſymbola, ac collectas, aut qua commodiore ei videbitur ratione tantùm redigatur, quod pro rectoris neceſſitate decenter ſufficiat. *Ita Concil. Trid. ſ.* 24. *c.* 13. *& ſequitur Concil. Mech. anni* 1607. *tit.* 17. *c.* 3. Vicariis autem prouidetur per portionem etiam tertiæ partis fructuum, maioris vel minoris, pro arbitrio ordinarij, etiam ſuper re certa, vtique fructuum rectoriæ. *Trid. ſ.* 7. *c.* 7. quod Pius V. *Kal. Nouemb.* 1567. reſtrinxit, vt non excedant 100. ſcuta, neque infra 50. deſcendant Ordinarij: taxando congruam, vt nec vicariis neceſſaria deſint; neque monaſteria & piæ cauſæ, quibus vnio, aut conceſſio facta, nimium patiantur, itaque primus modus rectoribus parochiarum prouidendi eſt, per beneficiorum vnionem. cui ſi locus non ſit, ſuccedunt alij à Concilio relati: aut quæ commodior ratio Ordinario videtur. non autem aliis locus eſt, quàm ſi per beneficiorum vnionem id fieri non poſſit;

Gutierr. pract. qq. lib. 1. cap. 17. n. 11. etiam in alia Eccleſia fundatorum, vt ſatis textus inſinuat; præſertim excipiendo curata, & regularia. non tamen tot aut talium, quin paſtor oneribus miſſarum etiam pridem incumbentibus ſatisfacere poſſit. Ita enim Concilium conditionatam, non liberam facultatem facit. is enim modus ſuauior eſt, quàm vt ſua aliis excutiantur, infirmenturque antiquæ conceſſiones, iura, & poſſeſſiones, tametſi aliqua oneris ratio natura eis ineſſe videatur. Quomodo Concilium eodem loci tenuibus epiſcopatibus per beneficiorum acceſſionem prouideri mandat: tametſi eccleſiaſticis prouentibus onus quartæ epiſcopalis natura inſit, vt primitiis, oblationibus, & decimis onus congruæ portionis.

1. Poſt viam vnionis primo loco recenſentur à Concilio primitiæ, ſecundo decimæ, tertio collectæ, denique alia quæcumque commodior ratio: Sed ſi non alia ſuppetit, ordo Concilij ſeruatur. nam ad ſymbola niſi excuſſis eccleſiaſticis prouentibus, perueniri non poteſt; inuitis parochianis. *edict. ad Concil. Mechl. art. 6.* nec ad decimas non excuſſis primitiis. id enim ordo literæ cum ratione euincit.

1. vnio ſimplicium beneficiorum 2. primitiæ. 3. decimæ. 4. collectæ.

2. Nam ad laicos quod attinet, ad hanc cauſam, non antè conueniri poſſunt, quàm ſi prouentus deſint eccleſiaſtici, qui ante omnes alios tenentur. *Card. Zabar. in Clem. 1. per verba illa, perſonam eccleſiaſticam de iur. patron.* ſic & Concil. Trid. *ſ. 21. c. 4.* in nouiter erectis parochiis prouideri vult ex fructibus ad Eccleſiam matricem pertinentibus. & licèt loquatur Concilium in parochiis impoſterum erigendis; eſt tamen in erectis eadem ratio. *c. ad audient. X. de eccl. ædif. Rebuf. de congr. q. 5. & 6.* & ob ſpiritualem curam populo decimarum onus impoſitum eſt, vnde quàmdiu illæ ſufficiunt, rurſus non poteſt grauari. ſic idem Concil. *ſ. 21. c. 7.* ad Eccleſiarum reparationem vocat parochianos in defectum eorum, qui prouentus ab Eccleſia prouenientes poſſident. vnde laici decimarum etiam poſſeſſores ordine tantùm ſubſidiario ad portionem canonicam vocantur. *Choppin. de ſac. pol. lib. 6. c. 4. n. 20. Charon. lib. 1. reſ. 34.* quamquam alij plerique doctores aſtruant decimas huiuſmodi omninò eſſe liberas. *Nauar. de red. eccl. n. 5. & 57.* cum tamquam patrimonialia, eademque immunitate poſſideantur. *Molin. ad conſuet. Pariſ. in princ. n. 104. & §. 68. n. 24.* & ob hæc videtur Trid. *d. c. 7.* prouentus ab Eccleſia prouenientes in onus vocare, ad feudales laicorum decimas non ab Eccleſia releuatas ſecernendas.

Decimæ quidem penes laicos exiſtentes, aut immunes ſunt aut ſubſidiariæ tantùm.

3. Et quia multæ ſunt decimæ à laicis ad Eccleſiam reuerſæ, ſeu fundantibus monaſteria, Capitula, ſacra, anniuerſaria, &c. eæ pro æſtimatione eiuſmodi ſeruitutum, & onerum adhuc penes laicos eorumque ſucceſſores eſſe cenſendæ ſunt; ideoque eatenus eximendæ à contributione, præſertim quando & ipſi laici legitimo & oneroſo titulo eas obtinuerunt. vt nuper vidi literas Arnulphi dicti Magni Balduini Calui filij Comitis Flandriæ datas Brugis 11. *Kal. Auguſt.* 961. recenſentis decimas de terris cultis & incultis ſibi, maioribuſque à Sede Apoſtolica conceſſas ad ſumptus ferendos contra Wandalos (ſeu Normannos) vnde non mirum ſi Wameſ. *de decim. conſ.* 449. defendat titulum veterum, & noualium etiam futurarum decimarum à Roberto Friſone Comite Flandriæ conceſſum monaſterio. ſed vt ego hæc vera puto, ita ob praxim communiter aduerſantem vereor ne pauci Iudices id ſequi velint.

Si penes eccleſiam exiſtant oneribus à laicis fundatis deductis.

Ordo autem inter primitias & decimas in eo fundatur, quod primitiæ vtpotè oblationes arbitrio fidelium relictæ (cum decimæ ad certam quotam ſalua contraria conſuetudine ſint ab eccleſia definitæ) magis propria ſint parochorum iura, & ad ſolum paſtorem pertineant de iure. *Panorm. in c. paſtoral. X. de his quæ fiunt à Prælatis ſine conſ. capit. Cucch. in inſt. maior. lib. 2. tit. 16. n. 35. c. omnis Chriſtianus de conſecratione diſt. 1. c. cum inter de verb. ſignif. c. queſti. 16. q. 1. c. 1. de præſcript. in 6. c. 2. de reſtit. ſpol.* ſolentque ad congruam ſuſtentationem curatorum relinqui. *Rebuff. de cong. port. n. 32. c. cler. in fin. 12. q. 1.* adeo quidem vt etſi decimas laici antè Concilium Lateranenſe poſſeſſas retinere permittantur, non tamen oblationes. *c. hanc conſuetudinem. c. Sanctorum 10. q. 1. c. quando X. de conſ. c. ſi quis baſilicam de conſt. d. 1.* vnde etſi vbique decimas, nullibi oblationes penes laicos videmus. ſpirituales quippè ſunt magis. *c. inquirend. de pecul. cler.* 4.

Excutiantur primitiæ ante decimas.

Qua ratione & inter ipſas decimas, nouales prius parocho addicendæ ſunt, & ad congruam portionem poſſeſſoribus excutiendæ. *c. 2. §. vbi autem. & §. fin. de decim. in 6.* quia propriæ parochorum ſunt. *c. quoniam de decimis*, quamuis multis eccleſiaſticis conceſſum eſt, vt in locis & ad ratam, qua veteres percipiunt, acquirant nouales. *d. c. 2.* & prætenderint olim, vt hodie, locis multis obtinere nouales laici. *c. tua §. fin. X. de dec. c. 2. §. fin. eod. in 6.* ſicut Arnulphus ſupra eas ſibi, & maioribus, in certis locis à Sede Apoſtolica fuiſſe conceſſas aſſerit de terris cultis, & incultis. ſcilicet ſi poſtea colerentur, ac nouales fierent. & vt fieri ſolet, quod alij priuilegio vendicant, alij exemplo, non cauſa, vſurpant. 5.

Inter decimas præcedunt nouales.

Conſequenter ante alias tenentur illæ decimæ, quæ vltimo ab Eccleſia parochiali ſunt deciſæ. ad eam rationem, quæ in donationibus inofficioſis eſt; vt ſi à quoquam plures factæ ſint diuerſo tempore, & per eas legitima liberorum læſa, vltima tantùm donatio eatenus reſcindatur; quia ea ſola eſt inofficioſa. *l. 7. in verb. quod immoderatè geſtum eſt reuocabitur. C. de inoffic. don.* Itidemque cum per plures debitorum alienationes creditores læſi ſunt, vltimæ tantùm reſcinduntur, & ex vltimis creditores læſi ſuum recuperant; quia eæ reuera tantùm fiunt in fraudem, & per eas ſolum 6.

Et vltimo à parochiis abſtractæ.

ſolum ius creditorum interuertitur. *ſ. item ſi quis in fraudem. & quæ ibi traduntur inſt. de act.* Etſi enim à legatis & fideicommiſſis omnibus Falcidia & Trebellianica detrahitur, ea tamen ſimul omnia à puncto mortis vim habent.

7\. *Ex patronorum eccleſiaſticorum ſeu parochorum primitiuorum.*

Quapropter ſolent plerumque patroni eccleſiaſtici ante alios eſſe obligati ad debitam parocho competentiam. Ideoque ſtatutum eſt, ne ab iis præſentati, niſi aſſignata debita portione inſtituantur, & ad functiones paſtorales admittantur. *Clem. 1. de iur. patron. c. extirpanda de præbend. c. vnic. de capel. Monach. in 6. c. 3. X. de off. vic. Gonzal. ad R. 8. q. 5. ſ. 3. n. 26. & ſeq.* pleriſque enim locis, *vt refert. Paſquier. Recherch. l. 3. c. 35.* à temporibus Caroli Martelli (vt communem fatetur, etſi ipſe referat ad tempus primæ profectionis noſtrorum in terram ſanctam: erroneè, cùm Godefridus Bullonius Capitulum Antuerp. fundans anno 1096. ante ſuam profectionem in terram ſanctam decimas donarit, vt conſtat ex literis in archiuo noſtro exſtantibus, & alij alibi ante ea tempora, vt & Arnolphus de quo ſupra anno 961.) conceſſæ, vel arreptæ à laicis fuerunt duæ tertiæ decimarum, vna tertia pro Eccleſiaſticorum alimentis relicta. illæ vel penes laicos etiamnum ſunt, vel per eorum donationes, legata, fundationes ad eccleſiam reuerſæ. hæc vel penes ipſos parochos etiamnum eſt, vel per Pontificum & Epiſcoporum donationes Capitulis, monaſteriis, collegiis deinceps aſſignata. vel quod ante pauca ſæcula nimium, *Rebuff. vbi ſupra n. 34. Paſquier vbi ſup. in princ.* frequentabatur; ipſæ eccleſiæ collegiis eiuſmodi donatæ, & vnitæ, quæ vna cum decimis nomine Altarium; quorum frequens mentio in antiquis chartis, intelliguntur; præſertim in Gallia, tractibuſque vicinis. *c. quæſitum 1. q. 3.* Quæ collegia, ſeu iis præfecti, patronus dici, & Vicarium parochum conſtituere, aliaque beneficia in eccleſia vnita conferre conſueuit: quo caſu non verus patronus (id enim rarò in eccleſiaſticis accidit, vt ipſi parochiales eccleſias extruxerint, fundum, dotemne dederint, cum res eccleſiæ ſuæ alienare non poſſint, & ſi de ſuo dederint, patroni laici nomen & ius habeant) ſed primitiuus parochus verè eſt, & rectiùs dici etiam ſolet: &, vbi de eo conſtat, procul dubio locus eſt d. Clem. 1. *de iur. patron. Trid. ſ. 7. c. 7. d. c. 4. ſ. 21.* quod ſi non conſtet; ſed ad argumentum communiter accidentium accedant alia indicia, & præſumptiones; non recedetur à diſpoſitione *d. Clem. 1.*

8\. *Alioquin æqualiter omnium.*

Sin autem quo iure eccleſiaſticorum quiſque poſſideat, vel titulis, cauſa, & tempore paribus, vel nullis appareat; omnes æquo iure parochis ſubuenient, ad ratam decimarum tanquam hypothecæ poſſeſſores æquales. *Trid. d. c. 13. ſ. 24. c. cum contingat, X. de decimis c. ſicut X. de ſuppl. negl. prælat. c. auaritiæ. c. de monachis c. in lateranenſi X. de præb. Clem. 1. de iur. pat. c. 1. de præbend. in 6.* quomodo accipi oportet, quæ Rebuffus ſcribit de congrua portione. *num. 47. 48. 49. 50. 51. Gonzal. vbi ſuprà.*

Quo itidem modo exaudiendum argumentum, quod ſumi poteſt ex Concil. Trid. *ſ. 21. c. 7.* vbi ad reparandam eccleſiam poſt fructus eccleſiæ competentes omnes patroni, & alij qui fructus aliquos ex dicta eccleſia prouenientes percipiunt, ſimul ad eam reficiendam coguntur. præterquam quod non vbilibet pari paſſu procedunt erogatio congruæ portionis, & eccleſiæ reparatio. Hæc enim cauſam non habet, niſi omnibus communem, illa autem rationem pluribus cauſis, quæ ordinem iam explicatum inferunt diſtinctam. & *d. c. 7.* agit de omnibus eccleſiaſticis prouentibus non decimis dumtaxat ad reparationem eccleſiarum vocandis qui non æquè tenentur ad congruam portionem, ſed decimæ. *c. 2. ſ. vbi. de decim in 6.*

Neque porrò patrono eccleſiaſtico, ſeu parocho primitiuo ſufficit ſemel functum eſſe in erectione nouæ parochiæ, aut vnione ſuo officio, aſſignata congrua portione. tum quia in vnionibus, vt ea clauſula, quæ de congrua Vicariorum portione agit, & ius Trid. *ſ. 7. c. 7.* perpetuum eſt, vt & in nouiter erectis. *ſ. 21. c. 4. & ſ. 7. c. 7.* vt non rectè Wameſ. *de decim. conſ. 453. n. 6.* quaſi id quod quis debet, de prima præſtatione intelligatur, eaque conſumatur. quod vt in contractibus obtineat, non idem in onere hoc admitti poteſt. quia munus & onus reale eſt. Vt fundis ſitis ad viam, flumen, mare incumbit, vt non ſemel tantùm teneantur, ſed quoties viæ, pontes, aggeres reficiendi ſunt. ſic quoties inſtitutio præſentatis datur, iubetur ordinarius congruam ante eis portionem curare. *c. 1. De Præb. in 6.* alioquin rebus in eodem ſtatu permanentibus, nec minuenda eſt ſemel decreta portio. *c. auaritiæ de præbend.* nec augenda. *Panorm. in c. ex præſentis col. vlt. de pig.* quamuis non ſit congrua acceptanti nunc beneficium, qui poteſt omittere, *gloſſ. in c. ſi tibi de præbend. in 6.* nam ſufficit parocho congruam eſſe; etſi non Petro. quare nec vlla hîc admittitur præſcriptio. *Rebuff. de cong. n. 49.*

Nempè & ipſe Chriſtus eo procedendi modo vſus eſt, apud Mattheum *c. 22.* quando ex imagine & ſuperſcriptione numiſmatis Cæſari reddenda eſſe reſpondit, quæ Cæſaris ſunt. & ad eum locum S. Hilarius, *ſi rebus illius*, inquit, *incumbamus, extra querelam iniuriæ eſt, Cæſari reddi, quod Cæſaris eſt.* ideoque vniones parochialium non aliter fiunt, quàm ſub onere alendi parochum. *c. 2. ſ. vbi de decim. in 6. Rebuff. d. tract n. 70. 71. 72. 95. 96. 101. Itemque n. 34. 103. Clem. 1. de præb.* neque primitiui parochi aliud poſſint prætendere ſibi datum, quàm deducto eo onere quod excreſcit. etſi ſecus ſentiat Wameſ. *d. conſ. 453.* qui ad *d. c. 7. ſ. 7. d.* Bullam Pij V. *de Vicariorum congrua portione*, aliaque ſupra deducta, Cardinalium declarationes, &

Barboſæ remiſſiones *ad d. c. 7. ſ. 7.* non videtur reflexiſſe.

9\. Porrò eccleſiaſticum aliquem patronum vocari, & parochum conſtituere ſufficiens eſt probatio præſumptiua apud Peleum *act. for. lib. 1. act. 36. Rebuff. d. tract. n. 103. 157.* quod is ſit paſtor primitiuus; quod tamen non admittit Charondas. *lib. 1. reſp. 27.* quod ſi prætereà paruas (vt vulgus hic vocat) decimas, vel animalium vel ſimiles aut iura alia, quæ ex vſu locorum parochis plerumque relinqui ſolent, poſſideat; magis ad Peleum acceſſero: & d. Clem. locum eſſe crediderim. *vt dixi ſtatim.*

Parochi primitiui nō ſemel tantū, ſed quoties exigit neceſſitas canonicam portionem ſupplent, & vnde iſti noſcantur.

Quod ſi conſtet in conflictu decimarum aliquas ex manibus iam olim laicis veniſſe, alias porrò ſemper relictas parochis, quaſi eorum alimentis ſpecialiter deſtinatas, etſi eas, ſeu partem illarum, ad alias nunc manus perueniſſe reperiatur; nihilominus non abſona ei caſui eſſet Seueri & Anthon. reſcripti æquitas *in l. 2. C. de pignor.* vt temperetur generalitas pignoris, & ſpecialitas vſui ſuo ſeruetur.

Ex quibus ſupradictis etiam patet Trid. *ſ. 21. c. 4.* non eſſe reſtringendum ad parochias poſt illud erigendas, *ſ. 24. c. 13.* ad ante erectas, vt quidam voluerunt. nam Trid. procedit in conformitatem veteris iuris, *in d. c. ad audientiam*, non in derogationem; quando conſtat de filiatione. Cæterum ſi qui citra neceſſitatem, ſi ob delicatam commoditatem poſtulant erectionem nouæ parochialis, dotare tenentur. *c. cum ſicut. X. de conſec. ecc. Authen. vt nemo ædificet orator. dom. c. 2.* & voluiſſe in dotem ſe obligare cenſentur. *gloſ. & Panorm. in d. c. ad audientiam.* cum vtrumque concurrit, vtriuſque ratio habetur. vt in *d. c. ad audient.* Villæ Dominus erectionem poſtulauit, & 20. arras terræ contulit; & tamen Villæ obuentiones nouæ parochiæ aſſignantur: reſeruato matrici honore, & præſentatione, cum fundatoris aſſenſu. ideoque etiam inuitis rectoribus ea fit erectio, ſi cauſa grauis ſit. *d. c. 4. ſ. 21. Trid. d. c. ad audient.* alioquin iuſtitia antiquæ Eccleſiæ ſeruari debet: *c. decimam. c. quicumque. c. de decimis. 16. q. 1.* & congruus honor: & ſi is fuerit in cenſu diminuendus non eſt. *c. prohibemus. X. de cenſ. c. adhæc. X. de off. vicar.*

Ex quibus omnibus liquidum euadit paſtorem matricis Eccleſiæ de B. teneri ad congruam ſuo vicario in W. adſignandam portionem, ſi abundet: ſin minus; I. P. T. prælatos ſingulos ad ratam, qua ibidem decimas colligunt, æquali iure (præſuppoſito quod per vnionem beneficiorum non poſſit prouideri; nec alia Ordinario via commodior videatur.) S. B. vero in contributionem vocari non poſſe, ob decimas, quas laico iure, & vt dominij temporalis partem poſſident.

CONSVLTATIO V.

De Vicariis perpetuis.

BEneficia curata quibuſcunque vnita Ordinarij quotannis viſitare, & curare debent, vt in iis cura animarum laudabiliter exerceatur, per idoneos vicarios, & quidem perpetuos. *Concil. Trid. ſ. 7. c. 7. & conſonat c. vn. de capell. monach. in 6. niſi*, inquit Concilium, *ipſis Ordinariis pro bono Eccleſiarum regimine aliter expedire videbitur.* regula ergo eſt, vt vicarij ſint perpetui, adeoque ab Ordinariis, ſi ita decreuerint, ratio exigi non poteſt, qui regulam iuris ſeu Concilij pro ſe habent. exceptio autem Concilij iuſtum Ordinarij arbitrium cauſamque requirit; quamuis Barboſa *& aliqui citati in Collect. ad d. c. 7. n. 31.* theſim Concilij videantur inuertere. 1.

Curata vnita exercenda per vicarios perpetuos, niſi ſecus Epiſcopo videatur.

Enimuerò agit hic locus de vicariis ſecularibus: nam regulares, ordinis v. g. Præmonſtratenſis, vt Barboſa *ibid. n. 16. ex Aldano* refert ſunt amouibiles. *qua de re in iur. pont. non. anal. diximus tit. de reg. n. 46.* alioquin cum vnitæ monaſterio curæ deſeruiri ſolet per ſecularem, vt is perpetuus ſit, decernere poteſt Ordinarius, in vim *d. c. 7. & d. c. vn. de cap. monach.* Cui non refragatur *c. 11. de reg. Trid. in verb. etiam ad nutum amouibiles.* quia ea verba Ordinarium non coarctant, quin perpetuos ponere poſſit; ſed eo faciunt, vt, quamuis amouibiles ponantur, deputandi ſint ex conſenſu, ac præuio examine Ordinarij, vt iubet *d. c. 11.* 2.

Vicarios ſeculares.

3\.

In regularibus per regulares amouibiles.

Et verò non antè perpetui vicarij conſtitui poſſunt, quàm ibidem vicariæ ſint erectæ, iuxta illud; *prius quære ſedem vbi ſedeas, & ſic minare te iudicaturum.* quæ tamen, ſi antiquitùs ſint erectæ, in temporarias mox mutari non debent. neque verò mutauit Concilium, quin deputatio ſeu nominatio vicarij ſpectet ad eos, quibus antea competebat; ſcilicet quibus vnitæ ſunt Eccleſiæ, non ad ipſos Ordinarios: vt declarauit Pius V. *conſt. incip. ad exequendum* 1567. *§. volumus.* adiecit tantum *d. c. 7. per idoneos*; vtique ad examen Ordinarij: quod etiam in exemptis cum approbatione exigitur. *c. per exempt. de priuil. in 6.* ſed *d. c. 11. de reg. Trid.* non tantùm examen Ordinarij, ſed & conſenſum exigit; *verſic. nec ibi aliqui*, quod etiam Aldanus in ſeculari exigere videtur: *apud. Barboſam num. 26.* ſed nonnihil intereſt inter approbationem, quæ examinato, & idoneo reperto vtique debetur; & conſenſum; qui liberior eſt: & adeò quidem approbatio debetur. vt idoneo reperto danda ſit ſimpliciter, non ad tempus tantùm: nec reuocari ad examen poſſit, niſi ex noua cauſa. *vt Barboſ. poſt Aldanum ibid. n. 27.* vt neque Concilium in amouibilibus ad nutum circa amouendi facultatem quidquã mutauit: 4.

Erecta prius vicaria.

5\.

Deputandos ab iis quibus ante ſed examinandos & probandos ab Epiſcopo & in regularibus de eius conſenſu.

6\.

Dum autem manent

amouibiles, amouendi facultatem Concilium non mutauit, Epiſcopo autem ſine cauſa amotio non eſt conceſſa.

mutauit: ſed eandem reliquit liberam quidem iis, quibus facta eſt vnio; ſed ordinariis reſtrictam ad legitimam cauſam, ob quam etiam perpetui poſſent amoueri: ita tamen ad nutum amouibiles citra cauſam amoueri poſſunt ab iis, qui deputarunt; vt neque fiat ex cauſa infamante: *qua de re egimus vbi ſupra.* neque cum graui temporis incommodo ante reuolutionem anni. *de qua Rebuff. & citati à Barboſ. ibid. n.* 30.

7. Nec derogatum vnionibus alia forma aut ex pacto factis.

Non itidem derogat Concilium, dum per vicarios curam animarum iubet exerceri, vnionibus ſub ea forma factis de qua agit c. ſtatutum *de elect. in* 6. vbi ſi certæ Collegij perſonæ, ſeu præbendæ cura vnita eſt, per illam debet exerceri: ſi omnibus & ſingulis in ordinem ituris, aut à Collegio deſignandis, termini vnionis ſeruandi ſunt: ſi autem ea facta ſit menſæ capitulari; obtinebit *d. c.* 7. neque itidem derogat Concilium iis vnionibus, quæ factæ ſunt per viam pacti, vt vicarij ſint amouibiles. concordiæ enim non ſolent abrogari, niſi expreſsè dicatur. vt in Concil. Trid. *ſ.* 6. *c.* 4. *ſ.* 25. *c.* 6.

8. Iudicium autem Epiſcopi curam perpetuos eſſe iubet præualet conſuetudini, &c.

Arbitrium autem Ordinarij præualet etiam immemoriali conſuetudini, & priuilegio. vt & d. c. vn. *de capel. monach.* derogat conſuetudini, ſtatuto, & contrario cuicumque, niſi hoc fortè poſt Tridentinum conceſſum ſit eâ formâ, vt appareat diſpoſitioni Tridentinæ locum eſſe Pontificem noluiſſe. alioquin formulæ, quæ ex ſtylo tantum adiici ſolent, arbitrium Ordinario hîc conceſſum abrogare non debent. qua de re cæteriſque ferè omnibus quæ mox tetigimus *Barboſ. & citati ad d. c.* 7.

CONSVLTATIO VI.

De congrua portione agere quis poſſit? quæ quomodo conſtituenda?

1. Omnes quorum intereſt agere poſſunt.

DE congrua portione agere poteſt aduersùs patronum, ſeu illius debitorem, non tantùm parochus ſeu vicarius; ſed etiam ipſi incolæ, pro eo quod ſua intereſt: atque Archipresbyteri ex officio; vt in Synodo Antuerpienſi 1609. *tit.* 36. *c.* 54. decretum eſt. quod promanauit ex Clem. 1. *de iur. patron.* quæ mandat Ordinariis pro ſuo officio præſentatos parochos ſeu vicarios non inſtitui, niſi prius eis à patronis ſit aſſignata congrua portio. & verò incolæ vel ideo agere poſſunt, quod ſua intereſt bonum habere parochum; eumq; commodius ſint ſemper inuenturi, ſi dos detur liberalis. qua ex conſideratione, tametſi laicus non poſſit per canones accuſare clericum; tamen *licet Laico parochiano ſuum Prælatum denuntiare*, inquit Clarus *prax. crim.* §. *fin. q.* 7. *n.* 9. *& eſt communis opinio, vt atteſtatus Aretinus in c. illa. n.* 7. *de accuſ. plurimum enim intereſt laicorum habere bonos Prælatos.* ita ille, *& Lopez ad practicam Dias c.* 4. *in V. accuſare*; Id quod in cauſa propoſita eò magis locum habet, quod agatur de contractu olim inito inter patronos, parochum ſeu vicarium, Archipresbyterum, & incolas; in quorum locum partes litigantes ſucceſſerunt.

Porrò ſufficiens portio vicario dari mandatur: *c. extirpanda. X. de præbend.* non autem penſio, *vt in fine* addit: ſed nec annui cenſus fieri nundinationem permittit c. 3. X. *ne Prælati vices ſuas*, quin imo ſuper re certa portionem aſſignari placet Concilio Trid. *ſ.* 7. *c.* 7. *d. c. extirpanda.* §. 1. & quoniam non poſſunt patroni in vſus ſuos vertere Eccleſiarum prouentus; *c. ſicut. X. de ſupplend. negl. prælat. Clementin. vnic. eod.* Trid *ſ.* 22. *c.* 11. conſtituta ſemel vicario portio minui exinde non poteſt per collatorem: *c.* 3. *X. de of. vicar.* & ſi quid ſine authoritate Ordinarij minutum eſt; reduci debet ad antiquam quantitatem. *c. auaritia de præbend. in* 6.

2. Portio non penſio;

3. Non ex nundiatione:

4. Non mutanda ſemel decreta:

Quibus ex cauſis *d. c. extirpanda.* §. 1. requirit ſub pœna priuationis, vt vicarius ſtatuatur perpetuus; qui iura eccleſiæ libertus ſine metu amotionis defendere, & ſubditos confidentius ſine metu detractionis auſit corrigere. quod tamen arbitrio & prudentiæ Ordinariorum commiſit Tridentinum *d. c.* 7. vt perpetuum ſtatuant, niſi ſecus expedire eis videatur. 5.

5. Pro vicario perpetuo:

Et porrò, ne in ſingulas vices præſentationum hæ controuerſiæ incurrerent, mandat d. *Clem.* 1. *de iur. patron.* vt ab Ordinariis præfigatur terminus intra quem parochorum portio ſufficiens aſſignetur. quem & pridem elapſum præſcripſit d. Synodus Antuerpienſis *d. tit.* 16. *c.* 14. intra quem patroni hic officio non ſunt functi, & iuſtè, vt tandem aliquando hac lite id faciant, conueniuntur. 6.

6. Intra præſcribendum terminum aſſignanda:

Quod porrò Trid. *d. c.* 7. permittit tertiam fructuum partem aſſignari vicariis, etſi Pius V. reduxerit ſuâ conſtitutione intra quinquaginta, & centum aureos, vt nec his maior ſit, nec illis minor; aliamque taxam præſcripſerit Synodus prouincialis *Mech.* 1607. *tit.* 17. *c.* 3. tamen nullo decreto infirmantur contractus olim initi, qui præſenti rerum ſtatui ſufficientem vicario aſſignarint portionem. 7.

7. Ad tertiam etiam partē, ſaluâ Pij V. moderatione.

Vnde conſectarium eſt, vt tertiâ decimarum pars par contractum hîc propoſitum vice curato aſſignata, ex qua tamen pendere quotannis debeat patronis certam ſiliginis quantitatem, iure meritoque etiamnum petatur. 8.

8. Contractu debita ſeruanda.

Enimuerò, quoniam conſtituta ſemel portio minui vetatur, *d. c.* 3. *de offic. vicar.* rebus vtique non mutatis: non imprudenter in d. contracta olim conuentum ſcribitur, vt ſi res admodum mutentur, augeantur, minuanturúe immenſum decimæ; quantitas etiam patronis addicta, & portio vice curato relicta, augeatur, minuaturúe: vtique pro ratione mutationis; ex patronorum, vicecurati, incolarum, Archipresbyteri amicâ 9.

9. Rebus non notabiliter mutatis.

 tranſactione,

tranſactione, vel in illius defectum, iudiciali deciſione, præuiâ actorum probatione, ſuper mutatione notabili, quæ à reis eſt negata.

CONSVLTATIO VII.

De Ædilibus, & menſæ pauperum Rectoribus.

1. Templi & pauperum curam penes ſacerdotes fuiſſe tempore veteris legis, & à Principio Chriſtianiſmi ex ſacris literis canonibus & legibus, curatorumque deſignationem.

NEmo eſt tam ignarus veteris ſacræ hiſtoriæ, vt neſciat templi, & pauperum curam fuiſſe penes Sacerdotes, & Leuitas. Habebat & Chriſtus loculos à fidelibus oblata conſeruans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliis tribuens. *c. habebat* 12. *q.* 1. poſt Chriſtum multitudo credentium à ſe venditarum rerum afferebant pretia, & ponebant ante pedes Apoſtolorum, diuidebaturque cuique prout opus erat. *Act.* 4. Apoſtoli *actor.* 6. negant æquum eſſe ſe relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis; ſed electos conſtituerunt ſuper hoc opus, & impoſuerunt eis manus. D. Paulus 1. *Corinth.c.*16.ordinat fieri collectas, vt & Eccleſiis Galatiæ ſe præſcripſiſſe dicit, & ſe eas, ſi dignæ fuerint, perlaturum in Ieruſalem: ſin minus; miſſurum per alios. poſtmodum rebus Eccleſiæ pacatis videntes ſacerdotes & fideles impoſterum fore ſatius, ne res venderentur, ſed Eccleſiarũ Epiſcopis traderẽtur; cœperunt eis prædia tradi. *ipſe*, inquit Vrbanus Papa, *c. videntes.* 12.*q.*1. *res in ditione ſingularum parochiarum, Epiſcoporum (qui locum tenent Apoſtolorum) erant, & ſunt vſque adhuc, & futuris ſemper debent eſſe temporibus; è quibus Epiſcopi, & fideles diſpenſatores eorum, miniſtrare cunctis neceſſaria debent. d. c. videntes.* quod & ſonant canones Apoſtolorum. *c. præcepimus ibid.* vt in poteſtate ſua Epiſcopus Eccleſiæ res habeat. ſi enim animę hominum precioſiores illi ſunt creditæ, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere; ita vt poteſtate eius indigentibus omnia diſpenſentur per presbyteros & diaconos, cum Dei timore & omni ſolicitudine. *d. c. præcepimus*, & Calixtus *animarum cura*, inquit, *& pecuniarum eccleſiaſticarum diſpenſatio in Epiſcopi iudicio, & poteſtate permaneat. ſi quis vero contra hoc fecerit, aut poteſtatem, quæ ad Epiſcopum pertinet, ſibi vindicare præſumpſerit; ab Eccleſia liminibus arceatur. c. nullus omnino.* 16. *q.* 7. Iterum Concil. Antioch. *Epiſcopus*, inquit, *eccleſiaſticarum rerum habeat poteſtatem ad diſpenſandum erga omnes qui indigent. c. Epiſcopus.* 12. *q.* 2. diſpenſatio autem exinde tributa eſt in quatuor portiones; vnam Epiſcopus, alteram clerus, tertiam pauperes, quartam fabricæ Eccleſiarum ſortiebantur: omnes ad ordinationem Epiſcopi, & erogationem diſpenſatorum ab eo conſtitutorum. *c. quatuor & ſeq.* 12. *q.*2.*c.præſul.* 16. *q.*3. In principio ſanè Eccleſiæ Chriſtianæ præfuerunt Antiſtites ſacræ pecuniæ. *Socrat. eccleſ. hiſtoria. l.*7. *c.* 25. diſpenſatione tamen, & miniſterio clericis commiſſo. *Sozomenus lib.* 4. *c.* 12. ad eum ſenſum Concilium Chalced. vetuit, ne ipſi Epiſcopi adminiſtratione bonorum ſe occuparent: ſeu iuxta dictum Apoſtolorum, relicto Dei verbo miniſtrarent menſis; ſed miniſterium ad œconomos, ſeu ad inferioris ordinis clericos transferrent: ſub arbitrio tamen, & ſententia Epiſcopi, *c. quia diſt.* 89. *c. quoniam in quibuſdam.*16.*q.*7.ita vt nullus laicorum Eccleſias vel Eccleſiarum bona occupare, vel diſponere poſſit. *c. nullus laic.* 16.*q.* 7. vſque adeo, vt nec valeat diſpoſitio laicorum de rebus ſacris, quamuis in fauorem Eccleſiæ; niſi acceptetur. *c. Eccleſia S. Mar. X. de conſt. c. quæ in eccleſiar. eod.* nec acceptari Synodus ſub Simmacho *in c. bene diſt.* 96. voluit; ne ſit exemplum ad decernendum quicquam de eccleſiaſticis facultatibus: quarum ſolis ſacerdotibus diſponendi à Deo cura commiſſa eſt. *d. c. bene.* qui ſecus ageret ab liminibus Eccleſiæ arceretur. *d. c. nullus laicorum.* 16. *q.* 7. neque laicis res Eccleſiæ poſſint committi, *c. in noua.* 16.*q.* 7. *c. indicatum. d.* 89. *c. præterea X. de iur. patron. c.* 2. *X. de iud.* omnes baſilicæ, omnes Eccleſiæ in Epiſcopi territorij poteſtate conſiſterent. *c. omnes baſilicæ.*16.*q.*7.*c. decretum & tota fere* 10. *q.* 1. adeo vt nec contraria fundantis Eccleſiam voluntas recipiatur; quin Eccleſia cum dote ad Epiſcopi ordinationem, & poteſtatem pertineat. *c. ſic quidam* 10. *q.* 1. ſic generatim decernitur *tot. tit. X de relig. domibus vt Epiſcopo ſint ſubiecta.* ſic & in iure ciuili C. *de epiſ. & cler.* cæteri cauſarum piarum tituli Epiſcopis, & clericis iunguntur, tanquam eodem ſpectantes. & diſertè decretum eſt *in Nouel.* 123. §. *œconomos. Nouel. de non alienand.* 7. *l. iubemus.* C. *de ſacroſ. Gudelin. iur. nouiſ. l.*6.*c.*11.

Qui § *œconomos* diſertè etiam iubet œconomos Epiſcopis rationẽ reddere adminiſtrationis: & conſonat *c. Epiſcopum* 10. *q.* 1. mandans, quod ſi ipſe Epiſcopus nequiuerit, presbyteros aut diaconos mittat, qui reditus baſilicarum, & reparationes inquirant. *c. iudicatum diſt.* 89. *c. vobis* 12. *q.* 2. & ſeriò admodum de piis omnibus locis Clementina *quia contingit, de relig. domib.* quam bis innouat Concil. Trid. *ſ.* 7. *c.* 15. *ſ.* 25. *c.* 8. idemque Trid. *ſ.*22.*c.*9. omnes adminiſtratores tam eccleſiaſticos quàm laicos fabricarum, hoſpitalium, & quorumcumque locorum piorum iubet ſingulis annis reddere rationem Ordinario, conſuetudinibus & priuilegiis ſublatis. quod & in laicis iubet *d.* §. *œconomos*, quoad omnes pias inſtitutiones *Gudelin. d. c.* 11. quod ſi ex conſtitutione loci aliis reddenda ſit; etiam iniungit Tridentinum ſimul reddi Ordinario. conſonat edictum *vlt. Auguſt.* 1608. *datum ad Synodum Mechlinienſem* 1607. *ar.* 23. 25. vt præter ſolitos rationibus audiendis interueniant Epiſcopi, eorumue commiſſarij. vbi autem Epiſcopi ſoli, aliiue hactenus ab eo deputati interuenerint; edictum nihil mutat. 2. Epiſcopis rationes dandas.

Ex

Ex his ſequitur inſtitutionem eorum, qui adminiſtrationi rerum ſacrarum, & piarum

3. cauſarum præponuntur iure ad Epiſcopos ſpectare; & ſub his ad alios inferiores ex ſacro ordine. ſic Stephano impoſitæ ab Apoſtolis manus; ſic Laurentio à Sixto commiſſi Eccleſiæ theſauri; ſic dicit Paulus ſe miſſurum qui collectas ferant. Pro impoſitione autem manuum iuramentum fidelis adminiſtrationis recipi paſſim ſolet ab Archidiaconis, Archipresbyteris, aut paſtoribus. etiam apud ethnicos in vſu fuit iuramentum dicere ad altare; præeunte ſacerdote; vnde verſus ille;

A deſignatis coram ſacerdotibus iuramentum præſtandum.

Tango aras, medioſq́; ignes & numina teſtor.
Et illud Periclis, *amicus vſq́; ad aras.*

Nec verò in re diuina, vt eſt iuſiurandum, ſacerdos priuati loco eſt, cui data à Chriſto authoritas ligandi, & ſoluendi, ob quam aliquando olim vix diſtinguebantur ab Epiſcopis. *Paſquier Recherches lib.* 3. *c.* 1. *&* 5. vt Concilium Trid. *ſ.* 23. *can.* 7. anathema debuerit ponere, ſi quis dixerit Epiſcopos presbyteris non eſſe ſuperiores. prætorquam quod ſacram iuriſdictionem habeat Archidiaconus & Archipresbyter, & rector eccleſiæ ſuæ: in cuius regiminis miniſteriales vices iam pridem venerunt ædiles, & curatores pauperum, vt mirum non ſit coram eo fidelis adminiſtrationis in eius commiſſione præſtari iuramentum. cum & illud ſibi præſtari priuatus merito exigere poſſet à ſuo mandatario.

4. Verum enimuerò, quoniam Brabantia eſt patria conſuetudinaria, cui iurat Princeps in læto introitu *art.* 57. omnes antiquos vſus & conſuetudines ſeruandas; in hiſce omnibus nihil eſt ex eo immutandum, quod inueteratis moribus eſt præſcriptum, quo alicui quippiam iuris auferatur. adeo vt ſicubi clerus retinuit vt ſolus res ſacras adminiſtret, nullatenus ſit ei derogandum: ſi laici pridem id vſurpauerint; loco pelli non poſſint. tametſi Princeps edicto mox citato tanquam ſuos commiſſarios adiunxerit Epiſcopos; & ab eis deputandos; ſicubi & clerici, & laici iam antiquitùs operas coniunxerint; Princeps moribus antiquis iuſſit rem ſtare, viriſque. & mores multis locis tales eſſe teſtatur etiam Panormitan. *in d. c.* 2. *X. de iud.* & ait in Prælatis eſſe adminiſtrationem authoriſabilem, ſeu authoritatiuam; in inferioribus clericis miniſterialem; in laicis poſſe eſſe aliquam ſollicitudinis, non aliam.

Obſeruandus tamen eſt antiquus hic vſus & edicta.

5. Cæterùm vbi non ſunt mores iam olim inueterati, legesque patriæ in contrarium; id quod diximus, ita iure ſcripto ſe habet: vt abſurdiſſimè argumentetur Chopinus, vir alioquin doctiſſimus, *de polit. ſacr. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 7. 8. Concilium Chalcedonenſe vetuit, ne ſacri Antiſtites pecuniariis iſtis negociis implicentur; & D. Chryſoſtomus *hom.* 86. *in Matth.* in tales inuehitur; ergo Epiſcopi, quamuis viſitantes diœceſim ſuam non poſſunt exigere, vel inſpicere rationes fabricarum, pauperum, hoſpitalium, Xenodochiorum, &c. & ferè in eandem ſententiam eunt in Gallia (vbi ferè volunt abrogatam Eccleſiæ notionem quandocumque non agitur de ſacramentis, aut ſacramentalibus) ſcriptores non tantùm; ſed & parlamenta aliqua; ſi ſcriptis credimus: vbi alioquin admodum ſolet inclamari veterum canonum obſeruantia: qui hic nimio ſunt numero, & in terminis, *d. c. Epiſcopum.* 10. *q.* 1. quod vt diximus iubet Epiſcopum oberrare ſuam diœceſim, & huiuſmodi rationes, & reparationes inquirere; ſi non ei vacat, per presbyteros, aut diaconos ſubminiſtros ſui iudicij; vt fuit Stephanus Apoſtolorum: vt ſenſum concilij Chalced. ad ſenſum Actorum ſupra retulimus.

Rationes Epiſcopi per ſe & miſſos ſuos excutiunt.

Porrò de patronis ſtatuit Concilium Toletanum IV. *c. nouerint* 10. *q.* 1. in rebus eccleſiæ collatis; vt nullam poteſtatem habeant, ſed ſicut eccleſia, ita & dos eius ad ordinationem Epiſcopi pertineat. Concilium autem Toletanum IX. *c. filiis* 16. *q.* 7. concedit, vt per viam honeſtæ commonitionis fraudes poſſint compeſcere; Epiſcopo, Metropolitano; demum regi denunciare: rationes exigere non videtur permittere Alexander III. *c. cum & plantare.* §. *in eccleſ. X. de priuileg.* ſed ipſis Epiſcopis de rebus temporalibus rationes vult exhiberi: & diſertè Concil. Trid. *ſ.* 24. *c.* 3. patronos iis ſe immiſcere vetat, quæ ad ſacramentorum adminiſtrationem ſpectant, aut viſitationi, nec non fabricarum prouentibus: niſi fortè ex fundatione aut conſuetudine Trid. *ſ.* 22. *c.* 9. Panormitanus tamen *in c. ex literis.* 7. *X. de iur. patrónat.* cenſet patronis eccleſiaſticis permiſſum, ſe immiſcere rationibus: quod tamen non videtur conuenire cum Tridentino, quod ea coniungit cum viſitatione: & ſacramentorum adminiſtratione patronis vetita, quæ nullam habent dubitationem in laicis. Itaque ſolidius quidem *per d.* §. *in eccleſ.* videretur id admitti in eccleſiis, quæ ad patronos eccleſiaſticos pleno iure pertinent, deinde in iis vbi ſunt paſtores primitiui, qui impropriè patroni dicuntur, quod his ius parochiale competat: patronis autem ex fundatione aut dotatione non niſi quod iure tribuitur; aut olim expreſsè reſeruatum eſt. & generatim vetitum eſt ne laici res eccleſiaſticas attingant. *tot. cauſ.* 16. cuius is eſt titulus; ſed maximè patronis adempta eſt authoritas ordinandi, & epiſcopis tributa *d. c. nouerint. d. c.* 3. *ſ.* 24. *Trident.* vt in vſus eccleſiæ neceſſarios, & vtiles prout ſibi expedire magis viſum fuerit, reditus expendi curent. ſed cura non eſt vetita patrono, ſi quid in vſus olim præſcriptos nõ impendatur, ſed cum facultate monendi & denũciandi dumtaxat, non ſtatuendi. ſed & cura patrono eſt permiſſa, vt vigilet ne quid prodigatur. *d. c. filiis.* Id vt ſciat, videtur ſcire poſſe ſynopſim bonorum olim collatorum, & præſentium rationes inſpicere: vt *in l.* 5. *D. de reb. eor. qui ſub tit.* tanquam cui conceditur conſequẽs, liceat antecedens; atque id omne ſine quo, ad id, quod permiſſum eſt, perueniri non poteſt. ſed rurſum ad monendũ, denunciandumque; non

6. Patroni iure non poſſunt ſe immiſcere, niſi eccleſiaſtici primitiui parochis denunciare tamen poſſunt & modeſtè monere.

7. Prouidere ne quid pereat.

8. Edicto plus tribuitur. non ſtatuendum. Edictum tamen regium *vlt. Auguſt.* 1608. *ar.*23. *& ſeqq.* patronos indifferenter vocat ad rationes audiendas, & ſuper iis cum aliis ſtatuendum.

De antiqua eccleſiæ cura pauperum ſcripſit pulchrè Laurentius à Villauicentio, *libello De œconomia ſacra circa pauperum curam edito* 1564. *ex Regis priuilegio apud Plantin.* ex ordine temporum habita, & libro quidem *primo c.* 1. de ea quam Chriſtus dum inter homines ageret per ſuos Apoſtolos obſeruauit: *c.* 2. de ea, quam ipſi Apoſtoli circa Iudæos Hieroſolimis ac alibi degentes: *c.* 3. de ea, quam circa gentiles Chriſtianos. *l.*2.*c.*1. de ea, quam Apoſtolorum ſucceſſores primis ſæculis: *c.* 2. quam Epiſcopi poſt baptiſmum Conſtantini: *c.* 3. de diuerſis in hanc rem eccleſiæ decretis: *c.*4. de portione redituum eccleſiæ in pauperes diſtributa: *c.* 5. de diaconiſſarum officio ad pauperum miniſteria: *c.* 6. de occaſione, & modo, quo in partem aliquam ſolicitudinis laici ſunt vocati: *c.* 7. de peregrinorum ſuſceptione: *c.* 8. citra diſtinctionem: *c.* 9. de cura etiam honeſtorum pauperum: *c.*10. *&* 12. de bonis ab eccleſia in pios vſus perpetuò retinendis *c.* 11. qua aliquando cauſa & moderatione alienandis: Libro porro 3. amplè tractat cauſas ab hæreticis noſtræ ætatis in contrarium productas: duos refutat libellos, politica quædam argumenta, & decreta. De eadem œconomia rerum ſacrarum tum in vſus pauperum, tum fabricarum parochialium, aliorumúe piorum locorum latè Dialogus Brunæi *editus cum Monomachia S. Thomæ Cantuarienſis, & Henrici II. Angliæ Regis.*

De decimis.

CONSULTATIO I.

Manipulus decimus vt varietur quâ conſuetudine ſit opus?

1. Decimus Manipulus ſoluendus. Lege diuinâ ſancitum fuit, vt decima fructuum omnium pars ſacerdotibus penderetur. adeò vt aſſerat S. Auguſtinus, *in c. decimæ* 16.*q.*1. quod decimæ ex debito requirantur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadat: & ſi quis velit pauperibus eleēmoſinam erogare, poſtquam exoluerit decimam, ex reſiduis nouem partibus id faciat. eaque eſt differentia inter decimas & primitias; vt illæ ad decimam partem fuerint lege diffinitæ, hæ offerentium arbitrio relictæ. *c. decimam partem.* 1. *extra de decimis.* & quamuis ex iure diuino ad congruam Eccleſiaſticorum ſuſtentationem obligatio huiuſmodi tantùm ſe extendat; nihilominus tamen Eccleſia ſanctionem etiam quoad quotam retineri voluit. *tota q.* 16. *& tit. extra de decimis.*

2. Conſuetudo vt deroget, Cui iuris communis diſpoſitioni, vt aliquã cõſuetudo alicubi ſufficienter derogaſſe videri poſſit, neceſſarium eſt, vt proceſſerit ex rationabili cauſa, & legitimè ſit præſcripta. *ita textus in c. cum tanto fin. extra de conſuet.* Ideoque non immeritò Felinus *in c. ad audientiam. X. de præſcript. n.*25. cenſuit ad illam introducendã non ſufficere tempus 40. quidem annorum. vtpotè cum ſolemniter decernat Bonifacius VIII. *in c.* 1. *de præſcript. in* 6. nullam præſcriptionem procedere in iis, quæ ius commune habent contrariũ, niſi immemorialem, aut aliam cum legitimo titulo. debet eſſe rationabilis & præſcripta.

3. Quadraginta annis. Et quamuis Couuar. *Variar. reſ. lib.*1 *c.*17. *n.* 8. *verſ. decimo his omnibus*, diſtinguat inter conſuetudinem & præſcriptionem: vt in hac procedat *d.c.*1. non in illa: tamen *d.c. fin.* non admittit conſuetudinem in iis, quæ contra ius ſunt, niſi præſcriptam: ſcilicet tali præſcriptione, quæ conformis ſit diſtinctionibus in iure propoſitis. Vt vt tamen ſit, requirit ipſemet Couuar. in hac conſuetudine quotæ decimarũ tempus 40. annorum, per quod introducta & ſtabilita ſit. cui ſententię aſtipulatorem refert *Paul. Pariſ. conſ.*25. *n.*6. *&* 27. *lib.*4. *Idem tenet Alex. Monet. tractatu de decimis c.*5. *n.* 103. prout generatim docet Ioan. And. 40. annos ad huiuſmodi conſuetudines neceſſarios eſſe. *in d. c. fin. & tractatu per modum ſummæ ibi ſubiuncto, & Panorm. in eod. c. fin.* & quamuis (inquit Panorm.) legiſtæ etiam tempus decem annorum cenſeant ſufficere, vt contra ius conſuetudo inducatur; id tamen limitandum, niſi ſit contra vtilitatem Eccleſiæ: quia tunc ſicut contra eam non eſt præſcriptio niſi 40. annorum (etiam iure ciuili) ſic neque conſuetudo: quæ eius ius tollere poteſt. quod eſt dictum Innocentij *in c. dilect. de conſuet. Hactenus Panorm.* qui etiam addit, quotieſcumque conſuetudo eſt contra ius canonicum; etiam requiri 40. annos. nam in *hoc caſu requiritur*, inquit, *quod conſuetudo ſit præſcripta, per d. c. fin. d. c.* 1. *de præſcript. in* 6.

4. Cum omnibus qualitatibus, Et debet iſtiuſmodi conſuetudo & præſcriptio cum omnibus ſuis qualitatibus probari. *Philip. Franc. in c.* 1. *n.* 1. *de præſcript. in* 6. *Bald. in tract. de præſcript. part.* 3. *princ. in* 3. 4. *Reuſner. deciſ.* 6. *n.* 53. Alioquin cum malum oriatur ex quolibet defectu; ſuccumbere debet, qui in ea ſe fundat, & in minimo probando deficit. *Minſing. obſ.* 80. *cent.*4. *obſ.*40. *cent.*1. *Enerard. conſ.* 14. 22. 23.

5. Et frequentia actuum, Adeoque debet allegare actus conſuetudinis (nam illorum frequentia requiritur *l.* 1. *C. quæ ſit long. conſ. l. an in totum* 3. *C. de ediſ. priuat.*) quia à primo actu inchoatur computatio 40. annorum, & ſic deinceps poni & probari debẽt ſubſecuti actus, vſque ad complementum 40. annorum. *c. cum Eccleſia extra de cau. poſſ. c. cumana X. de cenſibus c. dudum. X. de decimis. Ioan. Andreæ in d. tract. q.*3. *Bart. in l. labeo n.*10. *de ſup. leg. Curt. in c. fin. in* 2. *requiſ. extra de conſuet.*

6. vniformiũ, Debet etiam conſuetudo eſſe vniformis, & non habere contrarietatem actuum, adeo vt non poſſit introduci ex actibus diffórmibus. Ita vt ſi ex dictis teſtium appareat vario modò obſeruatum fuiſſe, conſuetudo per ipſorum teſtimonia non probetur: *Ita Minſing. cent.*6. *obſ.*42. & ſpeciatim in terminis decimarum

tradit

tradit Franc. *Marc. q.667. in 2. vol.* vt in materia reditus annui *Choppin ad Conſ. pariſ. lib. 11. tit. vlt. art.6.* Quod & maximè procedere debet in ea conſuetudine, quæ debet eſſe præſcripta, nam præſcriptio requirit poſſeſſionem continuam; quin vlterius Mynſingerus ita notabiliter addit; *Et dicit ſingulariter Alex. conſ. 5. & conſ. 127. lib.5. quod tali caſu, quando vſus populi variat, redeundum ſit ad ius commune, & iuxta illud iudicandum. per l. nemo alieno. §. 1. cum gloſſ. ibi ad fin. D. de regul. iur. & Bald. in c. non ſolum in fin. D. de iure dot.*

Quin vſque adeò actuum vniformitas requiritur, vt vel vnico contrario conſuetudinem interrumpi velit Panorm. *in d. c. fin.* ita (inquit) *quod eſt opus de nouo incipere, ſed etſi erat completa, credo* (inquit) *indifferenter ſufficere ad conſuetudinis completa abrogationem tempus decem annorum.* Facilè enim res redit ad naturam ſuam; & conſuetudo iuris diſpoſitioni contraria per contrariam conſuetudinem iuri conformem leuiſſimè tollitur. nam in hac introducenda aut reducenda, vt in huiuſmodi quæ vel ius dubium interpretantur, vel præter ius ſunt, ſufficit ſpatium decem annorum. *Ita Conuar. Variar. reſol. c.17. n.8. verſ. quarto, vbi plurimos authores in tandem ſententiam allegat.*

Quibus præmiſſis, ſub inſerendo caſum de quo quæritur, conſtat G. Eccleſiam matricem iure communi vti, decimum manipulum ſoluendo, & pleraſque parochiæ partes matricis parochiæ conſuetudinem continuata poſſeſſione ſequi. O. parochiam ipſam ex illa erectam eſſe ſine alia, *vt habent litera*, cuiuſcumque iuris immutatione, aut præiudicio ſolum aſſeritur, quod ante communem patriæ vaſtationem, ac profugium, in quibuſdam parochiæ diſtrictibus, de quibus quæritur, non fuit collectus decimus manipulus; quamuis ab anno 1581. incolæ fateantur decimatores in poſſeſſione eſſe decimum manipulũ colligendi.

Poſſeſſio hæc, & iuris communis diſpoſitio, Eccleſiæ matricis, plerarumq́ue parochiæ partium conſuetudo, facit, vt efficaciores probationes exigantur: *Mynſ. cent. 5. obſ.* 68. non enim facilè ſolet natura totius differre à ſingulis partibus, neque partium inter ſe eſſe diſformitas. *l. iure gentium §. adeo & ibi Iaſon. D. de pactis. l. qua de tota. D. de rei vendicat.* & quæ poſterius fiunt, ad priorum exempla regulantur. *c. cum olim 6. extra de conſuet.* Ideoq́ue noua parochia ad ritum priſcum, morem modumq́; matricis, à quo antequam benè receſſiſſe poſſit, annorum quadraginta tempus conformiter expletum probare oportet: quod probatum non eſt. vt omittam cætera requiſita.

7. Quales teſtes in probanda conſuetudine requirantur.

Ea ſanè ætate teſtes eſſe deberent, vt probare poſſent legitimum tempus quadraginta annorum lapſum, ante dictum annum 1581. & deſignare primos actus conſuetudinis ab initio illorum quadraginta: quibus ſi addantur anni quatuordecim (nam puberes eos tunc, aut ſaltem iudicij compotes fuiſſe oportet) conſtat teſtes in hac cauſa idoneos nonaginta circiter annos habere debere (qualis omninò nullus hic teſtimonium dixit) nam in materia decimarum, *qui teſtificaturi ſunt* (inquit Alex. Monet. *tract. de dec. n. 77.*) *ita memores eſſe debent, vt poſſint deponere de eo quod actum eſt 40. annis*, ideoq́ue habere ætatem 54. annorum lapſorum, ſcilicet ante turbatam poſſeſſionem, qua per annos 40. turbata, de anterioribus teſtaturi nonaginta aut ampliùs annos habere debent: quales, vt dixi, hic nulli ſunt. Ideoq́ue incidimus in caſum & deciſionem *c. dudum extra de dec. in verb. præſcriptionem non poterat opponere pars aduerſa, quæ nec à donatione ipſorum initium habere poterat, nec à cõfirmatione præfata tantùm effluxit temporis, quod poſſit præſcriptio confirmari.*

Denique tanta fuit actuum diſformitas eo tempore quo prætenditur proceſſiſſe præſcriptio, vt plures digniorésq́ue teſtes pro decimo, quàm pro vndecimo manipulo teſtentur: ideoq́ue nulla procedere potuerit præſcriptio, ac tandem poſt annos nunc triginta tanta præſtandi decimi manipuli vniformitas, vt quamuis legitimè præſcripta fuiſſet vndecimi dumtaxat manipuli conſuetudo, rediiſſet tamen res ad primam naturam, iuris; matriciſq́ue Eccleſiæ obſeruantiam.

Præterquam quòd ſingulariter decimatorum ius conſeruauerit annua decimi manipuli elocatio præſente & authore magiſtratu facta; cui nihil derogarit, ſi quid à priuatis ſecus facto non iure geſtum fuerit. ſolemnis ea proteſtatio eſt, cuius proprium eſt iura proteſtantis conſeruare. *Oldrad. conſ. 6. in fin. quæſtio talis.*

CONSULTATIO II.

Decimæ ſine expenſarum ſolutione ſoluendæ.

DEcimas prædiales ſoluendas eſſe ſine deductione expenſarum, deciſum eſt *in c. tua nobis c. paſtoralis, c. nõ eſt in poteſtate, c. cũ homines. X. decim. DD. vbique,* inquit Tiraquell. *de retract. gentil. §. 15. Gloſ. 1. n. 10. ne quidem vnus contradicit. nam textus illi adeò ſunt in hanc ſententiam aperti, vt nullo pacto cauillari poſſint.* Ita ille. & verò ſine diſtinctione illi loquuntur; 1. Etiam ex noualibus.
& de noualibus etiam decimæ ſoluuntur: id eſt, ex agris nunquam anteà proſciſſis: in quorum gradum etiam veniunt, qui à mari vindicantur, iactis in mare molibus, & aggeribus cinguntur. *c. ex parte. X. de dec. c. ad audientiam. c. quoniam. c. cum contingat.*

Quod eò procliuius eſt dicere de iis agris, qui perruptis aggeribus tantùm inundati ſunt. 2. Et à mari vindicatis.
per d. c. paſtoralis verſic. nec pro reſtaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decima perſoluuntur, credimus deducendas expenſas de prouentibus decimandis, quia penes dominum res permanent reſtaurata, vt ſi pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat,

vel

vel totus clibanus deſtruatur. vbi gloſ. *in V. credimus* ſpeciale omninò eſſe dicit, vt in decimis expenſæ non deducantur, factæ in fructus, vel rem ipſam ſeruandam; cùm etiam malæ fidei poſſeſſor deducat ſumptus neceſſarios. Rationem latiùs vide *apud Barboſ. de offic. par. c.* 28. *num.* 34. *& ſeqq.* quod canones, ſicut lex vetus decimas præcipientes, verbum *fructus* accipiant naturali modo loquendi, non ciuili; quo fructus intelliguntur deductis expenſis. Et porrò decimæ prædiales ſunt pars fructuum dumtaxat, ex iiſdemque debentur, ſeu illarum debitum demùm naſcitur cum fructus naſcuntur, non autem rebus inhæret. ſicut munera patrimonialia; ob quorum comparationem Wameſius *canon. conſ.* 520. decimas in contributionem aggerum vocandas cenſet. vnde decimator Domino rei prohibere non poteſt, quò minùs pro arbitrio illa vtatur, & abutatur: cum aliàs in re communi regulæ iuris meliorem facit conditionem prohibentis. Vnde etiam Carolus V. *in edicto* 23. *Maij* 1531. vbi regulas præſcribit, qui, quantumue ad reparandos aggeres contribuere teneantur; decimarum non meminit.

3. Ex epikeia tamen remiſſio ob magnas expenſas ſolet fieri.

Nihilominùs ex bono & æquo ad animandos agricolas ad ſteriles miricas aratro ſubiuciendas, glebas à vepribus & ſentibus occupatas purgandas, ſyluas inutiles exſcindendas, alueum ſeu arenam à mari occupatum aggeribus circumductis continenti annectendam, aut inſulam ripis litoribuſque obſidendam, & culturæ mancipandam, ſolent, quibus ius eſt decimarum, cultoribus ad annos aliquot immunitatem decimarum, ex toto vel in partem tribuere, pro grauitate ſumptuum.

4. Non vt in aliis omninò rebus

Et quamquam diuerſimodè Car. V. *in eodem edicto* de cenſibus, reditibus, penſionibus, duariis ſtatuat, & *in ar.* 4. cenſus reditusque irredimibiles iubeat contribuere ad ratam portionem eorum, quæ ſoluit fundi dominus: atque aliqui ius decimarum illis ſimile faciant; longa tamen eſt differentia: quia *Domini eſt terra & plenitudo eius*, decimaſque in ſignum vniuerſalis dominij ſibi reſeruauit, ſuas illas eſſe, & primitias aſſeuerat. *Leuit. c. fin. Num. c.* 15. adeoque in prærogatiuam dominij generalis decimæ præcedunt tributa, etiam dominorum. *c. cum non ſit X. de decim.* neque iis regulis conſiſtunt, quibus alij prouentus, iura, & ſeruitutes. præterquam quod res totæ, & fundi penes dominos permaneant, vt loquitur *d. c. paſtoralis.*

5. Neque ad ratam prouentuum fundi cum moribus etiam non ex omni lucro decima percipiatur.

Quod eò minùs hodie dicendum eſt, quoniam ſecus quàm iure ſtatutum fuit, non de omni lucro his in locis decimæ ſoluuntur; non de omni fructuum, leguminum, paſcuorum, ſeminum, pomorum, herbarum radicum genere decimæ ſoluuntur, vnde tamen fundorum dominis lucra proueniunt: ideoque nullatenus rata portio decimarum iniri poteſt ad quantitatem lucrorum, quam percipit fundi dominus: imò multi fundi vel paſcui tantum ſunt, vel eæ fructuum ſpecies inſeruntur, quæ non conſueuerint decimari: adeoque vt, ex bono & æquo tantum, decimæ aliquando aliquid contribuunt; ita ex bono itidem & æquo quantitas eſt ſtatuenda, magis amica compoſitione (quam in immunitate Ciſtercienſium ſuadet Pontifex *in c. nuper. X. de decim.*) vel arbitrorum epikeia: qualem tetigimus *in iur. Pont. nou. anal. de decim. n.* 10. niſi illa fuerit exceſſiua, vel denique ex officio iudicis, ſeu Principis, ſuper ſtruendis aggeribus diſponentis; qui bonum publicum, librans cum priuato, quandoque aliquid remittere quemquam de iure ſuo cogit, cuius priuata ex rigidi iuris apice iactura, publica vtilitate compenſatur.

CONSVLTATIO III.

De diuerſis ſpeciebus quæ ferè moribus ſunt immunes à decimis, & de inſolitis frugibus.

SPecies frugum quædam ſunt, quæ non vt frumentum, ſiligo, hordeum, auena communiter, ac paſſim æquè decimas ſoluũt; ſed in his atque illis locis aliter atque aliter obtinuit pridẽ vſus: qui vbiq; ſeruandus eſt. *c. ad Apoſtolicæ c. in aliquibus. X. de dec. & diximus in iur. Pont. nou. Anal. t. de dec. quæ noſtris ferè verbis repetiit Chriſtinæus vol.* 1. *deciſ.* 236. eo in genere ferè eſſe videntur decimæ frugũ, quæ recitãtur in edicto Caroli V. 6. *Oct.* 1520. lignorum, fœni, herbarum, paſcuorum, pinguium cornutarũ beſtiarũ, ouiũ, agnorum, lanæ, porcorum, vitulorum, anſerum, ſimiliumque: raparum raphanorum, pomorum, pyrorum, nucum, &c. quarum frugum exactionem edictum videtur inſimulare nouitatis; earumque enumerationem ſic præmittit, quòd earum nouas atque inſolitas decimas aliqui extorquere voluerint. ſed quiſquis fuerit eius Imperatoris Tribon. ſtylus eius offenſum dictatorem aut ſuggeſtorem præſefert. ad quid enim, quòd clerus à prædeceſſoribus liberaliter fuerit dotatus, quo viuere & contenti eſſe poſſent? quod donatis legatiſque contenti non fuerint? ſubinfert? quod nouas decimas exegerint, ad iudiceſque eccleſiaſticos tanquam ſibi fauentes recurrant? tametſi è contrario Bonifacius VIII. *c.* 3. *de immunit. in* 6. *clericis*, inquit, *laicos infeſtos oppido tradit antiquitas, & præſentium experimenta temporum manifeſta declarant*: cum & potius iudices, ſacerdotes Dei induantur iuſtitiam: & decimarum ſolutio debita ſit Deo, & & qui eas dare noluerint, aut dantes impediãt, res alienas inuadant. *Trid. ſ.* 25. *c.* 12. Ait inſuper edictum, quòd prætendant generaliter decimas ſibi deberi de omni fruge, quam producit humus: non enim inuidioſa eſſe propoſitio hæc videri debet, quam ſacræ literæ aſtruunt, *Exod.* 22. *Leuit. c. vlt. in verb. decimæ terræ ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborũ. iterũ bouis & ouis, & capræ*; & canones eccleſiæ: *c. reuertimini c.*

decimæ

decima 16. *q*. 1. *c*. 1. 2. 3. 4. 5. 10. 20. 21. 22. 28. *X. de dec. Trid. d. c.* 12. *Vide late Barboſ. de offic. paroch. c.* 28. §. 1. & quidem ante annos circiter centum Romæ adiudicatæ ſunt Capitulo Antuerpienſi decimæ hortorum, leguminum, pomorum, pyrorum, ſimiliumque fructuum: vnde nata deinde cum hortulanis ibi conuentio, vti in ſingula iugera certus nummus quotannis ſolueretur pro fructibus hortorum. vt & illas iure deberi oſtendit Wameſius *h. t. conſ.* 451. tamen recipi conſuetudinem in contrarium: ſed eam plures pati difficultates *conſ.* 445. vbi & ex lana decimas deberi demõſtrat. Sed & poſt illud edictum Clerus Artheſienſis an. 1623. & Leodienſis eidem Imperatori hæc cordatè expoſuit, ad illiuſque ſupplicationem an 1530. interpretatus eſt Imperator mentem ſuam non fuiſſe, vt de iure ſolito cleri quidpiã imminueretur: adeoque de inſolitis fructibus decimæ ſoluerentur, ſi in aliis locis, vbi ſoliti fuerunt ſeminari & colligi, ſoleant etiam decimari: quod ſi conſuetudo deficiat; ad ius recurratur. eſt autem conſuetudo quod in communi eſt vſu. *c. conſuetudo d.* 1. ſi non eſt aliquo

1\. Mores debent eſſe in loco vniformes alioquin iuri ſtatur.

in loco vniformis, ſeu communis vſus, conſuetudo non eſt: ea enim non inducitur ex actibus populi difformibus: *Mynſ. cent.* 6. *ob.* 42. eo ergo in loco ius ſequendũ eſt. *Mynſ. ibid. poſt Alexan.* niſi quatenus quiſque fundi ſui ſpecialem morem probauerit; vt tantum cenſeatur vſurpatũ, atque præſcriptum dumtaxat, quantum poſſeſſum. quia populi conſenſus in conſuetudine requiritur: qui, niſi communis deprehendatur, non eſt efficax ad introducendam conſuetudinem, & ius loci publicum. *Mynſ. cent.* 6. *obſ.* 41. *n.* 12. vbi maioris partis ſcientiam; non errorẽ exigit. Pone ergo aliquo in pago 21. eſſe iugera ſyluarum, ex his decem lignorum ſoluiſſe decimas, decem non ſoluiſſe, de iugero vno con-

2\. Quæ difformitas?

trouerti, ſolueritne pridem nec ne; dubitandũ non eſt, eum, qui immunitatẽ prætendit, probare debere iugerum iſtud per tempus præſcriptioni idoneum intra 40. annos decimas non ſoluiſſe; cùm ſolum ius inſpicimus: ſed ſi conſuetudo eſſet generalis vicina nõ ſoluendi; ea foret ſequenda: *c.* 6. *c.* 21. *X. de conſ.* ſed cum varia eſt, ius retinendum: *c.* 6. *c. nouit. d.* 12. ſicut & edictum interpretatiuum in inſolitis frugibus, cum deficit conſuetudo loci, vnde fruges venerunt, ad ius remittit. hic quidem communius videtur ne de lignis decimæ ſoluantur, ſed non omninò vniforme. Id eſt; ita vt multi ius retineant: atque ita hoc in caſu, vbi ius clarum eſt, conſuetudo non vniformis, & generalis contraria, etſi his illiſue locis magis ordinariè decimæ lignorum non ſoluantur, tamen cùm ea in parochia (quo nomine loca circumſcribit edictum) æquali ferè numero ſyluæ ſint quæ decimentur, & quæ immunes ſint; manendum eſt in iuris præſcripto: niſi, vt ſupra, iſtius iugeri poſſeſſor ſpecialem ſuam nõ ſoluendi præſcriptionem probet: etiam cùm ſunt pares decimationis, & contrarij immunitatis teſtes. Porrò in caſu præſenti imparitatẽ valdè auget, quòd olim ab Oſtiario Curiæ teſtes excepti toto tũ pago decimas ſolutas aſſeruerint; vt, qui nunc recuſant, temporum malignitate poſſeſſionem vſurpaſſe, ſatis videantur præſumi.

Enimuero c. cum in tua *X. de decimis* non ſatis videtur admittere, vt ſi terra fuerit decimalis, & decimæ de aliquibus fructibus ſolui alicui conſueuerint, vt de aliis non ſoluantur; quamuis aliqua conſuetudo ſuffragetur in contrarium: vt ſi qui maiores decimas perceperint, non autem minutas de quibuſdam fructibus: *cum ipſis*, inquit, *terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat vna eademq́; eccleſia* (alia lectio eſt, vna eademque res) *diuerſo iure cenſeri.* cui conſonat c. cognouimus 12. *q.* 2. *incongruũ*, inquit, *eſt vnam eandemq́; eccleſiæ ſubſtantiam duplici quodammodo iure cenſeri, id eſt vſurpationis & canonum.* vnde cum iure communi omnis terra de omni fructu quem producit decimas debeat, ſaluis Ciſtercienſium aliorumq́; priuilegiis, rarum erit vt fruges aliquæ non decimabiles aliter quàm per præſcriptam conſuetudinem cenſeantur, ideoque Carolus V. conſuetudinem 40. annorum ſæpius memorat in edictis; & eo quidem, quod ad inſtantiam cleri Artheſienſis an. 1523. dedit interpretatiuum prioris anni 1520. de nouis fructibus non anteà in eodem diſtrictu aut parochia ſeminatis, ſtatuit; vt in decimarum ſolutione ſeruetur ius ſcriptum: in eo autem quod anno 1528. ad interpellationem cleri Leodienſis, *vt ſi fuerit ſeminata, collecta, aut enutrita*, inquit, *aliqua noua ſpecies, quæ in villagio nunquam fuiſſet ſeminata, plantata, collecta, educata, aut nutrita, quod eo caſu quantum ad ſolutionem decimæ huiuſmodi nouæ ſpeciei obſeruabitur, prout in aliis villagiis dictorum ducatus & comitatus vbi fuiſſent ſeminata plantata, aut enutrita ſimiles ſpecies; etſi aliqua noua ſpecies antea non viſa nec conſueta ſeminari plantari, aut nutriri in aliquo villagio aut quarterio dictorum ducatus & comitatus ſub diœceſi prætacta eſſet ibidem ſeminata, plantata aut enutrita, obſeruabitur, quantum ad ſolutionem decimæ dictæ nouæ ſpeciei, ius ſcriptum & illius diſpoſitio.* quod ius commune iam ſupra explicuimus. ex illiuſque radice nata eſt deciſio c. commiſſum *X. de decim.* vt, ſi de paſcuis olim decimæ perſoluebantur, de iiſdem ad frugum fertilitatem tranſlatis abſque diminutione ibidem perſoluantur. *c. ex parte ibid.* vt ſicut de primis fructibus decimæ ſoluuntur, ita non minus ſoluantur de ſecundis; quia vt diximus, non debet eadem res diuerſo iure cenſeri. nec ratio eſt cur de vna quàm de alia ſpecie magis ſoluantur, *D. Thomas* 2. 2. *q.* 87. *ar.* 2. ſecundùm illud *Geneſis* 28. *cunctorum, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi: & quæ ſupra citauimus:* & omnes æquè Deus ſibi *reſeruauit in ſignum vniuerſalis ſui dominij. c. tua* 26. *X. de decim.* ſed, vt paſſim ferè decima perſonalis ſublata eſt; ita multis in locis earum ſpecierum quas edictum exprimit: minimè ab iis, quæ proximè accedunt ad frumentum, ſiliginem, hordeum, auenam; quæ in cibum potumque cereuiſiarium neceſſariæ ſunt. ideoque vt *conſult.* 4. demonſtrabimus de panico, cuius nunc ſic vſus eſt vt reliquorum

3\. Terra decimalis fructũ facit decimalem qui alibi non eſſet decimalis.

4\. Niſi conſuetudo ſaltem 40 an. contra ſuadeat.

5\. Vnde de nouis fructibus quid Car. V. edicta?

6\. Quid de paſcuis ad culturam redactis, quid de ſecundis fructibus?

7\. Quid de ſpeciebus edictalibus & panico?

reliquorum frumentorum, in cibum hominum potumq́ue, non pecorum tantùm, nutrimentumúe animalium; rectè decimas exigi: tum quod aliis locis, vnde huc tranſlatum eſt, fuerit decimale: tum quod argumentum ab identitate rationis, à pari potentia cauſæ; ab æquipollentibus, à vi & poteſtate ſurrogationis, id maximè ſuadeant, niſi quatenus edictalis præſcriptio 40. annorum, quam ibidem ac ſupra excuſſimus, illud aliquo in loco à decimarum præſtatione immune fecerit. quæ quia contra ius commune eſt, plenè deber probari, probatioq́ue rigida bilance ponderari.

CONSVLTATIO IV.

De panico decimando.

NOn eſt admodum inculcandum quòd omnium frugum decima iure debeatur. *c. 1. c. 6. c. ex parte X. de decimis. c. quicumque. c. omnes. c. decimis & tota cauſ. 16. q 7.* etiam de blado & vniuerſo legumine. *c. 3. X. de decimis.* bladum vocabulum barbarum omne genus frumenti ſignificat; vt ſub eo comprehendatur etiam barbarum frumentum, panicum, ſeu ſagopyrum, quod *Boc-vreyde* vel *Hey-corne* teutonicè dicimus. deriuatione vtraque quæ ad rem præſentẽ faciat. prioris quidem etymi ratio deſignat barbarum adeo apud nos olim hoc frumentum fuiſſe, vt maiores noſtri crederent non ad humanum vſum pertinere, ſed hircorum inter colles & vepres ſaltitantium paſtum, ſeu pabulum eſſe; ac fortè iis in terris, vnde huc tranſlatum eſt, non benignius colitur, alterum nominis etymum myricæ frumentum ſignificat, quaſi terræ deſertæ, ſterilis, incultæ, frugem. vt mirum nihil, ſit quod tota hac lite contenditur in vico de O. frugem hanc olim contemptui habitam ab iis, qui decimas ibidem collegerunt. vt ab eo non exigerent, quod in pabulum equorum, in meſſe laborantium verteretur; vel ad exiguum ſemen futuræ meſſis ſeruaretur; aut etiam in triuialia liba, aut ruſticam pulrem: ſeu deniq́ue in turbidis tumultuum Belgicorum tempeſtatibus, in ſilueſcentibus agris ad tribulos, ſentes, & muriles ac noxias herbas expurgandas, per formam agrariæ medicinæ ſereretur. nam id ita accidiſſe, vſque ad paucos annos ante hanc litem inſtitutam, vtriuſque partis teſtes nimis abundè affirmant. verùm cùm paulatim benignior Ceres barbari huius frumenti naturam edocuit, pani & cereuiſiæ coquendæ vtilem, idemq́ue adeo frequentari cepit, tantaq́; copia in d. vico ſeri, vt magnam meſſis partem obtineret, fora frumentaria impleret, & agricolis æqualem penè ſiligini vtilitatem adſerret; Conuentus etiam monaſterij B. qui per dictas turbas huc illucq́ue diſiectus deſerto loco proprio errauerat, A. L. habitauerat; tandem in prędium ſuum C. ſub allodiali dominio ſuo de P. cuius pars ſeu vicus eſt O. ſedem ſuam tranſtulerat; cepit ſentire oculos ſuos feriri nimia ſatione dicti panici, ſine decimatione, iam in horrea & fora auecti; indulgentiam ſuam ad ingratitudinem vſque diſtractam, licentia & conniuentia ſua ruſticos factos eſſe deteriores; itaq́ue Citatos, vt deinceps decimas panici perſoluerent, iure merito interpellauit; ſummaq́ue illi iniuria earundem decimarum ſolutionem recuſarunt. Sic enim per acta exhibita conſtat à ſenatu Mechlin. inter Abbatiſſam de Cortenberge contra Philipp. de Kerckhoue prudentiſſimè decreta fuiſſe puncta officij 1. vt informatio fieret, quo primum tempore panicum in L. & H. pagis vico citatorum vicinis ſeri cepiſſet, 2. quando primùm in horrea ſine decimatione conditum, 3. an antequam maturuerit pro iumentorum pabulo demeſſum. eaq́ue informatione habita 16. Ianuar. 1588. eos reos per ſententiam ſenatus in earumdem decimarum ſolutionem fuiſſe condemnatos. Iuſtiſſimè quidem: & ad eum modum quo Alexander Moneta *tract. de decimis c. 4. n. 11.* decimam ſolui de omni fruge tradit, etiam de hortis, ſed *diſtinguendum*, inquit, *eſt*, *nam vt horti ſunt olitorij, in quibus tantum herba, vt caules, & alia olera creſcunt veſcendi gratiâ, & tunc ad vſum Rectoris ex illa decima ita dari poſſet, vt hodie ex meo horto curatus ſumat, quantum ſibi opus eſt illo die, & ſic per ſingulos parochianos diſcurret, demum ad primum reuertetur. vt poſt Io. An. d. c. peruenit docet Rebuff. d. n. 7. aut illi horti continent fabas, vel alia legumina, tunc ſi in parua quantitate colliguntur, ita vt ſolum ſufficiant ad quotidianum vſum, idem dicendum quod de caulibus ac de aliis oleribus: ſin autem in magna quantitate, ita vt alia vendantur; tunc de iis integra decima ſoluetur.* Vnde ſubinferendum eſt, quantiſper panicum ad iumentorum paſtum, vel agrorum depurgationem, aut vilem & exiguum vſum ſatum fuit, decimas indulgenter negligi potuiſſe; poſtquam autẽ nõ iam particulas agellorũ, ſed integros campos occupare cepit, rectiſſimè in ordinem redigi, atque ad ius commune decimarũ compelli potuiſſe.

1\. Panici etymon teutonicum eſt pabulum hircorum miricæue frumentum.

2\. Cum ad frumentariũ vſum tranſit merito ad decimationem vocant.

Neque aduerſus hæc quidquam faciunt quę Citati magnis voluminibus, & teſtimoniorum cumulis obiecerunt; quod panicum purget terram à ſentibus; quod tertio plerumque anno ibi ſeratur, qui alioquin vacaret; quod huius vel illius grani ſationi ſuccedat, hoc vel illud ſubſequens habeat, frigida vel calida humus ſit; vel cuiuſcumque genij æſtas pluuia, vel ſicca, agricola potator, & negligẽs vel ſerius & induſtrius, & ob vacantem alioquin annum monaſterium extra iacturã ſit, proxima meſſis æquè aut ampliùs exuberet, quam ſi proximus annus vacaſſet, adeoq́ue decimæ pluris hodie, quàm olim elocentur, & his ſimilia.

3\. Nec reſo-runt obiecta, dummodo ſeratur, ne-catue.

Si quidem decimarum ius in ipſis frugibus fundatur, vt ſi negligens agricola numquam ferat, querelam ius decimatori non tribuat; neque qui ſibi nequam eſt, alteri bonus eſſe teneatur; ſi bis aut pluries in anno ferat; toties decimarum exactionem concedat.

c. ex

c. ex parte el. 2. extra de decimis. Rebuff. eod. tit. q. 8. *n.* 7. ſi ſylueſcere agrum ſinat, nemo queri poteſt; ſi noualem præſcindat, ad decimas obſtringitur. Neque quidquam eſt reliquorum quæ citati allegant, quod etſi verum foret, canonem vllum, aut patriæ edictum ſic habeat ſibi propitium, vt vllam ideò à decimis immunitatem, aut imminutionem concedat.

4. Decimatio ni panici nō obest edictū de nouis frugibus.

Sed neque edictum à Carolo V. an. 1520. latum, quod eo vetitum ſit nouas decimas à 40. retro annis inuſitatas exigere, indebitiſque exactionibus populum torquere, adeoque panicum hic olim tanto tempore non decimatum ad decimationem nunc vocari. ſed non illud eo inuentum, vt eccleſia alicubi ſuo iure deſtitueretur; ſed cum multis in cauſis, caſibus, & locis, quædam ex iuris generalitate per inueteratam conſuetudinem, quoad decimationem ſint determinata; non aliud voluiſſe Imperatorem dicere oportet, quam ne quid noui iuris iis locis, cauſis, & caſibus, induceretur. quæ eadem eſt ſententia *Couuar. var. reſ. l. 1. to. 2. c.* 17. *n.* 8. *ſub fin.* vbi poſtquam explicauit quatenus conſuetudo & præſcriptio circa decimas vires ſuas exerat, ita ſcilicet, vt per eam induci poſſit: 1. ne ſoluantur decimæ à Clericis de lucris perſonalibus, & fructibus patrimonialibus: 2. ne ab eccleſiis de prædiis in alia parochia ſitis: 3. vt uni eccleſiæ debitæ, alteri ſoluantur: 4. ne ex dubiis fructibus, 5. ne perſonales à laicis, 6. vt minori quota, 7. ne ex certis frugum ſpeciebus, 8. vt certo modo ſoluantur vel non ſoluantur, *nono ex his*, inquit, *perpendi poterit ratio vera & ſanè iuſtiſſima, quæ catholicos Hiſpaniarum Reges, & præſertim Carolum V. Cæſarem inuictiſſimum induxit, vt publicis edictis vetuerint in his regnis decimas à Laicis exigi, quæ per conſuetudinem contrariam non conſueuerunt ſolui. quemadmodum cautum eſt ab eodem Cæſare Toleti* 1525. *&c.* deductio porrò quam facit Couarruuias, ea eſt; vt præſcriptione & conſuetudine à iure communi diſcedi poſſit, in caſibus mox relatis: eamque præſcriptionem, & conſuetudinem eſſe cauſam edicti, eamdemque iuſtiſſimam, vt obſeruetur. Vnde & ſequitur, quod ſi quis eam conſtitutionem imploret, pro fundamento querelæ aſſumere debeat præſcriptionem, & conſuetudinem: quam aſſerat, in loco, vbi quæſtio incidit, iuri communi derogaſſe. quam allegationem, vt in ea actor, itidem probare tenetur. porrò quoniam conſuetudo, & præſcriptio neceſſariam poſſeſſionem, & vſum implicant, oportet itidem, allegare fruges, de quarum decimis quæritur, notas item, & natas ſataſque ibi fuiſſe: quia eorum quæ non ſunt poſſeſſio nulla eſt. quare idem Cæſar hîc anno 1523. declarauit, non fuiſſe ſuæ mentis, huiuſmodi frugum inſolitarum decimas prohibere. ſed, ſi vbi antea ſatæ fuerint, conſueuerint decimari; etiam in nouis locis decimentur: ſi non conſueuerunt; quamuis ager decimabilis ſit, *contra* c. cum in tua 30. *c. commiſſum* 4. *X. De decim.* non decimentur: ſi autem adeo incognitæ ſint, vt & conſuetudo deficiat; ad ius ſcriptum decurratur. quæ interpretatio in omnibus hiſce prouinciis eſt vulgata: & vt non foret; cum ſit tantùm prioris edicti declaratoria; nulla eget promulgatione. quod & ita intelligunt Citati, dum, vt aculeum hunc effugiant, negant panicum nouum genus frugum eſſe. ſed fruſtra. nimis enim notorium eſt vix paulum ſupra vnum ſeculum ex Turcia huc eſſe allatum, inuentorem ſepultum eſſe Steenbergæ, ab eo in myricis Campinienſibus primum, & Geldricis cepiſſe, indeque per has paſſim regiones eſſe diſperſum. & vt detur antiquum genus eſſe frugum, non tamen minus probatione contrariæ iuri præſcriptionis conſuetudiniſue opus eſt, qua doceatur factum non decimabile.

Ex his igitur conficitur Citatos allegantes panici decimas in vico de O eſſe inſolitas, nouas, & quomodocumque ſolui non conſuetas, probare id debere: vt ab eis immunitatem ſibi competere demonſtrent. diſertè id etiam deciſum in terminis *c. à nobis* 24. *X. de decim.* vt & generaliter eis qui allegant conſuetudinem incumbit probatio. *Mynſing. cent.* 5. *obſ.* 96. *gl. in l.* 1. *C. quæ ſit longa conſ. & c.* 1. *eod. in* 6. eaque plena & concludens in reſpicientibus deciſionem cauſæ. *Tuſcus V. conſuet. conſ.* 799. 5. Conſuetudo vt probanda?

Conſuetudo autem poſitiuam totius populi ſcientiam adeoque conſenſum requirit; qui neſcit non conſentit; non inducit conſuetudinem: quam à præſcriptione differre traditum eſt, quod conſuetudo omnes tangat, eoque ab omnibus ſciri, & probari debeat, (vnde confuſis teſtimoniis per turbas, vt loquimur, & quaſi turmatim productis teſtibus probari ſolet, & porrò debet. *pulchrè Imbertus inſt. for. l.* 1. *c.* 43. vbi ſingulas turbas decem vt minus teſtibus conſtantes vnius demum teſtis locum obtinere, adeoque geminata eſſe huiuſmodi teſtimonia oportere tradit) præſcriptio non niſi eos tangit, & ab iis ſciri debet, à quibus & contra quos præſcribitur; qua parte, & quantum; ita vt nec pede ampliùs vno præſcriptum ſit, quam poſſeſſum. & ſic Carolus V. conſuetudinem parochiæ quadragenariam ante tempus ſuæ conſtitutionis exegit; adeoque loci, vbi agitur, vniformem, & vniuerſalem. 6. Quibus requiſitis?

Quemadmodum de iure etiam conſuetudo non inducitur à particularibus, ſed vniuerſis. *Tuſc. verb. conſuet. concl.* 801. *n.* 1. adeoque ex totius populi ſcientia per actus celebres. *n.* 2. & teſtes deponant oportet, quod viderint actus geri, eoſque frequentatos, per tantum tempus, &c. vt actus ſpecificent de viſu, non generice: neque aliàs probant conſuetudinem: nec ſufficit dicere eſſe conſuetudinem: quia ſic de iure deponerent; ſed debent deponere de facto, actuſque ſpecificare, eorumque frequentiam: & quando agitur de eccleſiaſticis; ita deponere, vt inducatur tacitus conſenſus parochianorum, & clericorum: & debent ſpecificare

ciſicare tempus ; à tali vtque ad tale, neque probant ſingulares ; ſed debent concordare in actibus & tempore : neque negatiui ; ſed actus immunitatis affirmare debent. quin & talis negatiua non ſoluendi conſuetudo non inducitur, niſi etiam probetur requiſitio ſolutionis, & negatio. *Ita hæc omnia idem Tuſc. eod. verb. concl.* 799. 51. 12. 13. 54. 15. 16. 17. 18. 59. 29. 33. 49. 61. *concl.* 802. *num.* 5. 31. ideoque addit conſuetudinem eſſe difficilis, imò ferè impoſſibilis probationis.

Præſuppoſito igitur ad trutinam iuris, intentionemque edicti, non eſſe probatum à Citatis, conſuetudinem 40. annorum non ſoluendi in vico de O decimas de panico recurrendum eſſe ſequitur iuxta prædictam conſtitutionem Imperatoriam, eiuſque interpretationem, ad ius commune : quod de omni fructu, de omni bledo decimas ſolui præcipit : vel conſuetudinem loci, vbi inſolitus fructus ſolitus eſt decimari, Campiniam ſcilicet, Geldriam, aliaque loca, vbi decimari conſueuit : vnde & iuxta eandem interpretationem imperatoriam decimari hic debet.

7. Panicum decimabile. Fatentur Citati panicum fructum eſſe decimabilem : idemque diuerſis præiudiciis Concilij Brabantiæ contra Incolas de Willebroeck, Concilij Flandriæ, & dein Mechlinienſis contra Incolas de Somergem, Magiſtratus Mechlinienſis contra Incolas de Hombeke & Leeſt deciſum eſt : totaque Campinia & Geldria, vnde vt initio dictum eſt, ad omnes vicinas regiones diſperſum eſt, notoriè habitum fuit decimabile, paſſimque decimatum fuit : eodemque ergo genio, natura, & onere, ad alias regiones migrauit. vnde eadem Imperatoriâ interpretatione deciſum eſt, & iuris ratio exigit, ad modum quo, cum de ſtatu alicuius ſententia lata eſt omnibus ea nocet, etiam non vocatis, *l. ingenuum D. de ſtat. hom. & Ioan. Faber in §. præiudiciales, verſic. ſed quidam cauſa nobilitatis inſtit. de act.* ſi quis pronunciatus eſt nobilis vel legitimus, is nobilis eſt habendus & legitimus quoad omnes, neque opus eſt vt apud ſingulos probetur. quare fruſtra negant citati panicum apud ſe fructum eſſe decimabilem : naturam enim ſuam ex Campinia ſecum ad eos detulit : decimabilem, inquam : decimatum autem apud eos non fuiſſe, ſed immune per annos 40. ante litem lapſos allegarunt quidem ; ſed nihil minus probarunt, cum illo ſit panici natura, quæ conſuetudine quadragenaria præſcripta non docetur eſſe mutata. nihil ergo eſt quod mouere iudicantem poſſit ; cùm quod non mutatur, ſtare non prohibeatur. quæ eadem admodum ex eo confirmantur, quod Citati omnem mouerint lapidem, vt alicubi rerum iudicatarum exempla nanciſcerentur ; nec vnum quidem quoad panicum repererunt : tametſi excuſſis regiſtris Curiæ Brabantiæ a 5. *Martij* 5560. *inter adiles & ſcholaſticum D. Gudila, & Ioan. Lintom ſub Vecle, &* 1579. *inter M. Ioan. Carlon. aduocatum & Cornelium Verheyden* quoad inſolitas decimas lignorum ; *Petrum Lancpape & Ioannem Hencxthouen coram ſcabinis de Contuk* 10. *Maij* 1559. de ſatis quercibus ; *Gulielmum Kint & Eliſabetham viduam Ioannis Meys in Ranſt* de viminibus ; *in Curia Brabantia* 19. *Martij* 1557. *inter Abbatem Nmonienſem contra N. N. Incolas de Pamelo* quoad decimas lupuli ; *in eadem Curia Brabantia* 21. *Feb.* 1579. *M. Corn. Danielis aduocatum & Ioan. Scholaſter* de lupulis in viuario natis ; 23. *Decemb.* 1597. *in eadem Brab. Curia, inter Iudocum Conſlants & Quintinum van Eervelde* quoad decimas olitorias ; 24. *Decemb.* 1565. *coram ſcabinis Bruxellenſibus* ſententias latas tanquam à ſimili argumentantes in medium proiecerint. quod argumentum admodum debile eſt ; cum nullum ſit ſimile quin aliquid habet diſſimile ; ideoque non exemplis, ac rerum præſertim diſſimilium ; ſed legibus, quæ cum ſingulis cauſis expendantur, ſit iudicandum. Præterquam quod anno 1638. latum ſit ſolemniſſimum Senatuſconſultum Brabantiæ, omnibus cameris conuocatis pro Archiepiſcopo Mechlinienſi, Abbate Affligimenſi contra plurium ſimul pagorum incolas, quo ad panici decimas ſunt condemnati, eaque ſententia per Reuiſionem eſt confirmata an. 1641. qualia Senatuſconſulta non inter priuatos lata, ſed integros diſtrictus totis Conciliis coactis proximè accedunt ad leges, & ſequelam prouocant. 8. Res iudicata.

CONSVLTATIO V.

De Decimis noualibus & illarum ſpolio.

DEcimæ lege naturæ vſurpatæ, & diuino vetere præceptæ ſunt. hac abolita ſucceſſit obligatio de qua D. Paulus 1. *ad Cor.* 9. *ſi nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?* & 1. *ad Tim.* 5. *qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni ſunt, maximè qui laborant in verbo & doctrina, dicit enim ſcriptura, non infrænabis os boui trituranti.* & *Luc.* 10. *dignus eſt operarius cibo ſuo.* & eatenus, non verò quoad quotam, accipienda ſunt iuris canonici loca, quæ dicunt decimas iure diuino deberi. *Couuar. var. reſolut. lib.* 1. *c.* 57. *Leſſ. de iuſt. lib.* 2. *c.* 39. *dub.* 1. 1. Decimæ præcepto olim diuino.

tametſi ſtatim ab initio Chriſtianiſmi eadem quota determinata ſit. *vt patet ex conſt. Clem. lib.* 2. *c.* 29. 38. 39. *lib.* 8. *c.* 36. *Leſſ. vbi ſupra.* Atque ad eum modum quo decimæ olim toti Læuitarum tribui à populo ſoluebantur, & ab his decimarum decimæ ſacerdotibus ; *c.* 1. *X. de dec.* ſic initio quidem eccleſiæ Chriſtianis omnibus cor vnum, & anima vna erat, & bonorum omnium communio : vt ex damnatione Ananiæ, & vxoris, *Actor.* 5. patet : & *c.* 1. *Ad Corint. c.* 16. vbi Paulus ſi digna ſatis foret collecta ſe perlaturam eam ſcribit in Ieruſalem : indiuiſimque toti poſt hac cœtui cleri- 2. Ex primitiuo Chriſtianiſmi more, etiam quoad quotam debentur. 3. Clero indiuiſim olim.

clericorum decimæ ſoluebantur, vt & cedebant cætera bona eccleſiæ oblata: ſed diuiſis denique toto orbe dioceſibus, & parochiis, diſtributio quidem manſit intra cuiuſque limites; ſed diuidebat ſingulis Epiſcopus, pro cuiuſque merito, & neceſſitate. *c. Gelaſius in c. quatuor. c. vulterana.* 12. *q.* 2. *c. ſtatuimus.* 16. *q.* 1. *ita*, inquit, *vt portionem quartam quæ ad eos* (clericos) *pertinet, ſua Pontifex ordinatione diſtribuat, prout cuiuſque locum meritumq́; cognoſcit.* & iterum; *de quibus ſicut ſacerdotis intererit integram miniſtris eccleſiæ memoratam dependere quantitatem, ſic clerus vltra delegatam ſibi ſummam nihil inſolenter nouerit expetendum.* ſic etiam Concilium Tolet. *in c. vlt. de off. cuſt. omnes*, inquit, *oblationes & eleemoſynas ſeu decimas inter fratres diuidat.* Succeſſit ad extremum in ſingulos diuiſio bonorum, adeoq́ue decimarum. poſtquam autem, inquit, Leſſius *vbi ſup. dub.* 4. Eccleſia diuiſionem fecit, erectis

4\. Nunc cui adſignatæ ſunt. beneficiorum titulis, ſingulis ea portio debetur, quæ cuiuſque titulo attributa, & annexa eſt. Quomodo Alex. III. *in c. quoniam. X. de dec. ſi terræ*, inquit, *quæ arabiles ſunt, intra*

5\. Parochorum prima cauſa eſt. *certam alicuius eccleſiæ parochiam fuerunt, decimas earum* (*tua parte retenta*) *eidem eccleſiæ facias adſignari; alioquin ipſas ſecundùm diſcretionem à Deo tibi datam, alij eccleſiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Eccleſiæ, inquit, aſſignari: id eſt, rectori illius, atque miniſtris; qui populo, qui eccleſiam faciunt, eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrant, & cultum diuinum peragunt. Rectorum quidem prima cauſa eſt, *c. cum contingat, &c. ibid.* ſed non ſolorum, niſi ſint ſoli; ſed omnium miniſtrorum neceſſariorum. quare etiamnum Concilium Trid. *ſeſſ.* 21. *c.* 4. rectores cogit, vbi populus

6\. Ex ſacerdotum quibus indigent. nimis eſt numeroſus, vt tot ſacerdotes ſibi adiungant, quot ſufficiant ad Sacramenta exhibenda, & cultum diuinum celebrandum: & vbi eccleſiarum parochialium aliquibus incolis difficilis acceſſus, nouas parochias erigi mandat. *Illis autem ſacerdotibus*, inquit, *qui de nouo erunt eccleſiis nouiter erectis præficiendi competens aſſignetur portio, arbitrio Epiſcopi, ex fructibus ad eccleſiam matricem quomodocumque pertinentibus.* Quare vbi in Eccleſia parochiali præter parochum antiquitus inſtitutus reperitur alius ſacerdos, ſeu capellanus; cuius origo & fundatio non exſtat, vſus tamen habet vt Capellano competere cenſeantur duæ tertiæ, parocho verò vna tertia antiquarum decimarum; atque integræ nouales; & ſuper terris quibuſdam, an ad antiquas an nouales earum decimæ pertinerent, orta eſt controuerſia; & Paſtor Capellanum ſpoliauit, exiſti-

7\. Qui non ſpectant, ad rigorem c. 2. de reſt. ſpol. in 6. & quare? mo non ſpectare cauſam ad rigorem terminorum *c.* 2. *de reſt. ſpol. in* 6. quod negat ſpoliatum reſtitui, niſi euidenter docuerit, quòd decimarum poſſeſſionem legitimè aſſecutus fuerit. in quam ſententiam me agit bimembris ratio eiuſdem capituli, *quia*, inquit, *eas occupaſſe iniuſtè veriſimiliter præſumuntur, cum proueniant ex prædiis intra alienam parochiam conſtitutis*, ſitq́ue manifeſtum, *niſi aliud oſtendatur, eas de iure communi ad eandem eccleſiam pertinere.* Eccleſiam, inquit, non parochum dumtaxat, quæ prima cauſa eſt, vt alium à parocho eiuſdem eccleſiæ miniſtrum, cum canonicis S. Nicolai conferendum, in rigore huius diſpoſitionis, non exiſtimem: ex rationibus ſupra deductis. altera eſt in verbis *ex prædiis intra alienam parochiam conſtitutis.* eo enim ipſo quo intra alterius eccleſiæ limites decimæ ſitæ ſunt, alia eccleſia alterius iura, & diuiſionem à iure factam interuertere videtur. quod non idem eſt de beneficio intra eandem eccleſiam ab antiquo exiſtenti. Eo enim ipſo quo in numerum miniſtrorum eccleſiæ quis relatus eſt, in ſtipendia venire conſectarium eſt; Quare non exſtante huius Capellaniæ titulo, cùm inueniatur ſolere ab omni memoria beneficium ab Epiſcopo conferri, vel in eo ſacerdotem inſtitui, & beneficiarium inter fructus ſuos decimas poſſidere; cenſendum erit vel ex diſtributione Epiſcopi fructus illos, atque decimas iſti beneficio eſſe attributas; vel à laicis fortè poſſeſſoribus decimarum beneficium illud fundatum; & decimas in illud tranſlatas: quod vel ſolius Epiſcopi conſenſu fieri poteſt. *c. cum Apoſtolica. X. de iis quæ fiunt à Prælat.* quem eo ipſo exhibet, quo fundationem in titulum beneficialem erigit. Atque hunc modum interueniſſe hîc credibile eſt, argumento à communiter accidentibus; eo quod plerarumque antiquarum decimarum duæ tertiæ hîc competierint laicis, relicta vna tertia pro congrua portione parochis: atque illi ſeu de iure ſuæ poſſeſſionis ob Concilium Later. dubitantes, ſeu pietatis ergo, decimas ſuas in cauſam piam tranſcripſerint. Itaq́ue beneficia in eadem eccleſia fundata, eximenda cenſeo à rigore *d. c.* 2. *de reſt. ſpol. in* 6. non iuero tamen inficias rectorem parochialem in petendis vindicandiſq́ue decimis intra limites ſuæ parochiæ, etiam ſupra capellanos, fundatam in iure communi habere intentionem: *d. c.* 2. *in fin. d. c. quoniam c. cum contingat*, 29. *X. de decimis*, adeo vt Rebuffus id ſentiat etiam obtinere contra quemlibet, quamuis Epiſcopum. *tract. de dec. q* 7. *n.* 4 & 5. contra quem tamen nec obtinere rigorem exiſtimauero *d. c.* 2. *de reſt. ſpoliat. in* 6. Ideò quod & Epiſcopus per totam ſuam diœceſim ſuam quartam, vel quæ loco quartæ ſubrogata ſunt (vt nunc vbique ferè certa bona & decimæ, non per ſingulas ſuæ diœceſis parochias quartæ epiſcopo competant, ſpecialibus etiam plerumque titulis, non ſolo epiſcopali iure, *de quo in c. conquerente. X. de off. ord.*) non reſiſtente, ſed fauente iure poſſideat: ſpecialius tamen eſt ius parochi in ſua parochia, quàm ius Epiſcopi in ſua diœceſi, reſpectu non totius, ſed ſingularium eius partium: atque ita ſpecialis præſumptio pro parocho potior eſt, quàm generalis pro Epiſcopo. ſic tamen quod ſi Epiſcopus eſt in diuturna poſſeſſione, non poſſit à parocho eiici, vel eiectus non reſtitui. quin imò ſi diuturnior eſt poſſeſſio, quilibet ſpoliatus redintegrari de-

bet; præſertim ſi color titulo obduci aliquis poſſit. quando Alex. III. *in c. in litteris. X. de reſtit. ſpol.* reſponderit priùs de violenta eiectione, quàm de canonica inſtitutione agi debere. quia *prædo etiam*, inquit, *eſt ſecundùm rigorem iuris reſtituendus.* Ideoque mirum non eſt ſecundùm Bartholomei Brixienſis opinionem ſæpiùs iudicatum referri à Guid. Pap. *q.* 288. etiam pro laicis poſſeſſoribus decimarum. cuius etiam opinionem (vt & apud nos obtinet) ſeruari in Gallia fatetur Couuar. *d. c.* 17. *n.* 6. & Charondas *Reſp. l.* 5. *c.* 27. quoad decimas antiquas, non nouales aſſerit. *d. c.* 27. 28. 29. etiam non obſtantibus pactis cum parochorum prædeceſſoribus initis: quaſi illos tantùm non ſucceſſores ligantibus. Atque ideò de decimis infeudatis per laicos poſſeſſis, nec In petitorio quidem apud nos cognoſcit iudex eccleſiaſticus *ex Concordatis Brab.* Neque verò incapacitas ſpoliati, quam vrget Couuar. *ibid.* in laicis, (quamquam habent aliqualem capacitatem, vtile decimarum ius, etſi non ſpirituale & primarium, poſſidendi: *Leſſ. d. loc. n.* 19.) obtinebat in Canonicis S. Nicolai: & incapacitatem in reſtitutione ſpoliati conſiderari negat Alex. III. *In c. item cum quis. X. de reſt. ſpol.* publicam quamuis & notoriam. *c. porro. X de diuort.* obſtabat ius quidem illis pro eccleſia alia præſumtiuum; ſed neque illud poſſeſſionem inficit, quin cum aliquo titulo annis 40. præſcribant. *c. 1. de præſ. in* 6. Couuar. *ibid. n.* 7. (& ſi aliàs titulus in ea præſcriptione non deſideraretur) adeoque commodo poſſeſſionis iuuari poſſeſſor debeat, etiam antè finitam præſcriptionem, dummodo tamen titulum habeat. quem conſidero non allegaſſe Canonicos S. Nicolai; ſed ſolùm quòd aliquandiu poſſediſſent. In quo etiam mentem Guidonis & Brixienſis fixam fuiſſe exiſtimo; & benè dixiſſe Archid. *vt refert Ioan. And. ad d. c.* 2. quòd propter fatuam allegationem actorum, Papa ſic debuit iudicare. quæ eò magis fatua videbitur, ſi verbum aliquamdiu accipiamus pro modico tempore. quare ſolutionem, inquit Ioan. Andreæ, *contrariorum ſumunt quidam ex hoc verbo quaſi iſti ſe faterentur modico tempore poſſediſſe.* quo poſito, & contrario parochi ſpoliantis iure ex ſola demonſtratione ſuæ turris, *vt ait Charon.* apparenti, & ſine probationibus facti, *vt inquit Ioan. Andrea*: non adeò mirabilis eſt *d. c.* 2. diſpoſitio: quæ vix aliter conciliari poteſt cum *d. c. in litteris c. licet Epiſcopus de præb. in* 6. *c. liter. de reſt. ſpol. l.* 5. *C. ſi per vim vel al. mod. l.* 1. §. *deijcit D. de vi & vi arm. c. referente. X. de præb. quæ citat Guid. & d. c. item cum quis d. c. porro. Vide Barboſ. de offic. parochi c.* 28. *n.* 43. *& ſeqq.* Nam & alia ratio qua maximè nititur Couuar. *& ab eo citati & ſequaces* quòd *d. c.* 2. diſpoſitio obtineat cum vtrumque concurrit, ius aduerſarium ſpoliato & amicum ſpolianti; non habet eum effectum *in d. c. porro*, vbi poſita publica & notoria parentela, ius amicum eſt vxori ſpolianti maritum, damnato legibus & canonibus thoro: marito autem damnati thori vxorem repetenti aduerſatur: & tamen ſpolians redigitur in manum ſpoliati: ſic & ius domino aſſiſtit, & aduerſatur prædoni, & hic tamen vt ille reſtituitur etiam contra notorium domini ius, & non obſtante notorio iuris defectu in prædone. *vt optimè Coraſ. Miſcell. l.* 2. *c.* 2. quia eiuſmodi reſtitutio non fundatur in iure ſpoliantis, ſed odio ſpoliationis. vt ſatis liquet *ex textu l. ſi quis in tantam C. vnde vi. c. fin. de ord. cog. d. c. in litteris. d. l.* 1. §. *qui à me. D. de vi & vi arm.* optimè autem Coraſius excipit, quando ius authoritatem præbet ad ſpoliandum. *vt in c. ſignificauit. de diuort.* vt liceat vxori diuertere ab adultero. quod ibi explicat. Quod autem attinet ad caſum manifeſtæ incapacitatis, non poſſum etiam ipſi Coraſio accedere, niſi cùm incapacitas ex iure diuino inducitur. *d. c. literas*, vel tanta ſit, quæ non poſſit aut vnquam ſoleat ſanari: vt ſi laicus diceret ſe eſſe in poſſeſſione epiſcopatus, eccleſiæ, &c. & ſpoliaretur à Prælato aut ſacerdote. *Innoc. in c. conſtitutus de fil. presbyt.* Neque huc in eo iudicio pertinet *d. c. ad decimas*, vt Coraſ. Couuar. & alij cenſent, tùm non ſit hæc ſimplex incapacitas; ſed ſuper qua per contrarias conceſſiones frequenter ſoleat diſpenſari: atque tam frequenter hodie, vt totus hic noſter orbis plenus ſit titulis, quibus alij in aliorum parochiis decimas habeant. vt exiſtimem pauciores eſſe parochias, in quibus ſoli illi, quibus de iure competunt, decimas colligant; quàm vbi ſecùs accidat: vt incapacitas hæc cauſa mihi quidem non videatur deciſionis, *d. c.* 2. *de Reſt. ſpol. in* 6. (& quòd ſi foret hodie ea iuris præſumptio à communiter accidentibus argumento parum eſſet eneruata) ſed eorum canonicorum allegatio. quod modico tempore poſſediſſent, ſine alio titulo. Cæterùm huiuſmodi controuerſia in materia ſpolij coniugalis Innoc. III. viſa fuit tam difficilis vt *in d. c. literas* neutram ſententiam voluerit reprobare. quod *c. literas* ſemel atque iterum perlegi hic meretur. Ideoque quamuis ſit Bonif. VIII. eò poſterior, & in deliberationibus reſolutior; tamen non poſſum indu-

8. Nouales decimæ poſt Conc. Lat. natæ ad parochum pertinent, laici incapaces ſunt, & qui tales allegat probare debet.

ci, vt credam alio caſu eum voluiſſe reſoluere, quàm ſuperiùs explicato. Cæterùm quod de noualibus tradit Charondas *vbi ſuprà*, non eſt extra rationem, dum conſtat nouales eſſe. quippe mox ſe offert prohibitio Concilij Later. ſub Alex. III. habiti *in c. prohibemus. X. de dec.* ne quis laicus poſt Concil. Later. decimas acquirat. non igitur poterit habere nouales. quis enim eas extendat vltra tempora Alex. III. cùm ſi cultura memoriam excedat, nouales non ſint, minùs probari poſſint. fuerunt & olim nouales etiam ante Concil. Later. vt & omni tempore; ſed in hac materia prohibitæ earum poſſeſſionis, ad tempora iſta diſtinctionem affigere oportet. neque enim prohibitio nouales tunc exiſtentes ab antiquis tunc ſeparauit: quæ autem poſt Concilium natæ ſunt, & tamen memoriam excedunt, niſi inſtrumentis tales eſſe probentur, antiquæ eſſe, atque antè Concil. cultæ credentur. eadem

ratione

ratione qua decimæ à laicis ab hominum memoria poſſeſſæ, iam ante idem Concilium Later. eodem in ſtatu fuiſſe præſumuntur. *Menoch. de præſump. lib.6. præſumpt.86. Alex. Monet. tract.de dec. c.5. num.74. 103. & ſeq.* res quippe eo in ſtatu olim fuiſſe præſumitur, in quo hodie inuenitur. neque enim mutatio præſumitur, niſi in iis in quibus ipſum tempus eam adfert. vt in ætate, attritione veſtium, &c. *l. Sancimus. C. de teſtam. l.3. l.22. D. de prob.*

Quare qui noualem agrum dicit, ei incumbit probatio, non qui negat. *l.2. D. de prob.* ei itidem qui antiquitus cultum dicit, incumbit probatio: ſed non æquè: quia à præſumptione præſentis ſtatus iuuatur, quæ probationis ſpeciem ſubit. vtrumque in hac cauſa fit. De probatione igitur vtriuſque partis videamus.

Vbi parochus cum alio litigat, & quæritur an ex hoc agro intra ſuos limites ſito decimæ ei debeantur, an alteri: non dubito, quin ex iis quæ ſupra citauimus, parochus fundatam habeat intentionem: vti quoad totam parochiam, ſic quoad ſingulas eius partes. *c. cum in tua. X. de decimis*, nihilque ei probandum incumbat; ſed plenè alter debeat probare, qui ius ſibi contrarium habet. *c. cum contingat. in fin. ibid. c.1. de præſc. in 6.*

Sed ex ſuppoſito quod ſupra tetigimus, quod capellano duæ tertiæ, parocho vna antiquarum decimarum, & integrè nouales competere cenſeantur; atque ita quæſtio hæc facti tantùm controuertatur, an agri antiquitus culti, an nouales ſint; decimæ antiquæ an nouales: videndum eſt cuius partis probationibus potius erit deferendum.

9. Quid ſit nouale & quomodo probetur. Videamus prius quid ſit nouale. *Nouale eſt*, inquit, *c.1. de verb. ſig. ager nunc primùm proſciſſus*, ſeu de nouo ad cultum reductus. de quo non exſtat memoria, quòd aliquando cultus fuiſſet. *c. quid per nouale eod. c.1. de verb. ſign. in 6. & quæ traduntur ibidem ad verbum deſertus.* In priuilegiis autem nouale illud quidem etiam intelligitur; ſed, quia ſtrictè & quàm minimo cum aliorum præiudicio intelligi debeat, etiam illud addendum eſt, quod parochialis eccleſia nullum, vel minimum antea percipiebat fructum, ex tali agro. *d. c. quid per nouale. Panorm. & Ioan. And. ibid.* ſic quamuis proprietate Latini ſermonis ſylua, ex qua cæſa decimæ ſolutæ fuerunt, ſi extirpatis radicibus colatur, noualis ſit; *l. Sylua. D. de V. S. l. vlt. D. de term. mot.* non tamen in hac materia priuilegiariorum decimatorum: ex ratione & mente concedentis *d. c. quid & verſ. fin.* ob parochi præiudicium, ob quod conceſſiones iuri contrariæ, & ſemper ferè ita ſingulariter in materia decimarum admodum reſtringendæ ſunt. vt pluribus & ſæpius Wameſ. *b. t. conſ. 446. 440. 47. &c.* ſic etiam area, vbi domus exuſta eſt, aratro ſubdita, tamen hic noualis non eſt. *VVameſ. conſ. 450. ſub fin.* Cæterùm quia teſtes aliqui partem aliquam prædictorum agrorum, non ita pridem ad culturam redactam aſſerunt, ideoque noualem eſſe contenditur; meminiſſe oportet eiuſmodi partem recens cultam nanciſci naturam prioris totius agri: *c. quod in dubiis. de conſ. eccl. vel alt. cum non debeat*, inquit, *c. cùm in tua. X. de decimis vna eademque eccleſia, ſeu* (vt alij legunt) *res diuerſo iure cenſeri. l. quæ de tota. D. de rei vind. Panorm. in c.1. de V. S. Sabar. ibid. Moneta de dec. c.4. n. 84.* neque enim glebæ ſingulæ ſunt colendæ. *l. poſſidere de acquir. poſſeſ.* Quare ſi qua exſtet memoria culturæ, non erit ager noualis. Quomodo autem non exſtare probandum ſit, docet Labeo *in l. ſi arbiter. D. de prob. ſi arbiter*, inquit, *animaduertere debeat, an operis facti memoria exſtet. hoc ei quærendum eſt, an aliquis meminerit id opus factum eſſe.* & infra, *ſed cùm omnium hæc eſt opinio, nec audiſſe, nec vidiſſe, cùm id opus fieret, neque ex eis audiſſe qui vidiſſent, aut audiſſent, & hoc infinitè ſimiliter ſurſum verſum acciderit, tum memoriam operis facti non exſtare.* Itaque per hoc, inquit, *Zabarella in d. c. quid per nouale, habes caſum mirabilem quod dictum vnius teſtis etiam deponentis de auditu auditus quantumcumque, adſcendendo, probat & excludit dictum multorum probantium non exſtare memoriam.* cuius ratio eſt, quia ex quo, vt dicit *l. ſi arbiter, oportet probare omnium opinionem in non exſtante memoria, infertur, quòd ſi vnus ſolus probabiliter opinatur contrarium, excluditur probatio de non exſtante memoria. & iterum; & ſic quomodocumque doceretur alicuius de loco eſſe probabilem opinionem, quod ager aliquando cultus fuiſſet, non eſſet probatum, quod eſſet nouale.* & hæc eſt vera ſententia *c.1. & c. quid per nouale de verb. ſig. Ita Zabarel. qui plura in hanc rem, & ante eum Innoc. vterque latiſſimè in d. c. quid per nouale, & in c. veniens eod. in 6. tractant*, & quàm facile doceatur aliquid non eſſe nouale, quomodo teſtes pauci dicentes, agrum olim cultum fuiſſe, multis negantibus præferantur: quomodo teſtes de auditu & auditu auditus recipiantur, & probent. quæ ſi perpendimus, vno ictu diſcutiuntur omnia, quæ contra teſtes culturam aſſerentes, hic allegata ſunt: & ſtatuendum eſt, memoriam exſtare culturæ agrorum controuerſorum; cùm & teſtes de viſu ſint aliqui, & multi de auditu.

Quod autem dicitur, etſi hodie colantur & ante annos 40. cultos fuiſſe, alij ex viſu, alij ex auditu referant; cùm & olim nouales aliqui agri facti ſint, vt hodie, neque conſtet an tunc paucis ante annis ad culturam fuerint redacti, an vero iam olim colebantur, non videri aſſertionem de antiqua cultura probatam: ſed iam ante diximus præſumendum in tali etiam ſtatu fuiſſe, in quo ante annos 40. fuerunt, & hodie ſunt.

Quo ſuppoſito, & quòd antiquarum decimarum duæ tertiæ capellano competant; vltimiſque annis in agris controuerſis turbatus ſit à parocho: videtur non in poſſeſſionem tantùm reponendus; ſed & declarandum hos agros ad antiquas decimas, & harum duas tertias ad Capellanum ſpectare.

CONSVLTATIO VI.

Eccleſiaſticas decimas eſſe immunes à laudimiis & iuribus laicis?

1. Spirituales vtique.

DEcimæ lege diuinâ imperatæ ſunt, non ab hominibus inſtitutæ. *c. Parochian. X. de decim. & in ſignum vniuerſalis dominij, quaſi quodam titulo ſpeciali ſibi dominus eas reſeruauit,* inquit Concilium *gener. in c.cum non ſit. X. de decimis.* Ideoque etiamnum hodie *diuina*, inquit, Innoc.III. *in c. tua. conſtitutione debentur.* & quidem parochiis, vbi ſacra baptiſmata dantur. *c. de dicimis* 16. *q.*1. Vnde ſpirituali iure exiguntur,& ſpirituales dicuntur. *d.c.tua.* vnde & ſequitur quod ait Auguſtinus *c. decimæ* 16. *quæſt.*1. decimæ *ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit.* & ſequitur Concilium Trid. *ſ.*25.*c.*12. *non ſunt,* inquit, *ferendi qui variis artibus decimas eccleſiis obuenientes ſubtrahere moliuntur,cùm decimarum ſolutio debita ſit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuadunt.* Inde comminationes Auguſtini *vbi ſuprà*, hæc eſt *Dei iuſtiſsima conſuetudo, vt ſi illi decimam non dederis, tu ad decimam redigaris: dabis impio militi, quod non vis dare ſacerdoti.*

Tamen ob neceſſitatem eccleſiæ, & ad illam iuuandam, ſumptuſque belli aduersùs infideles,decimæ quædam nobilibus pro ea militantibus fuerunt conceſſæ. *c.ſtatuta.§.ſane de Decim.in* 6. ſed poſt Concilium Lateran.prohibitæ in laicos transferri aut minui. *c. prohibemus.X.de decim c.cum Apoſtolica de his quæ fiunt à Prælat.d.§.ſane.*

2. Quamuis non feudales.

Decimæ ſic ante Concilium conceſſæ plerumque feudi nomine habentur. *d.§.ſane.* & à locorum dominis, eorumque vaſallis, vt cæteri prouentus patrimoniales, & res feudales, ac ſub huiuſmodi oneribus poſſidentur, & ſpeciatim in alienationibus, iura dominica laudimiaúe ſoluunt: vt penditur rerum emphyteuticarum, ad earumque exemplum feudalium,cenſualium,cæterarumque directis dominis 50. nummus, vel ius retractus, *iuxta l.* 3.*C.de iur.emphyt.* vel maior ſecundùm mores, *aduersùs d. l.*3. pretij pars datur; in recognitionem vtique dominij dominis directis competentis.

3. Sed omninò quæ penes parochos etiamnum ſunt.

Itaque decimæ, quæ penes parochos ſunt, ac iure ſpirituali competunt, quæ nunquam aliquibus dominis temporalibus, ſeu aliis laicis competierunt, multò minùs ab aliquo laico releuantur, aut feudali nexu dependent, ſed ſemper iure parochiali poſſeſſæ fuerunt, nullo onere laudimiorum occaſione directi dominij competentium, grauari poſſunt à dominis locorum,quorum temporale dominium non reſpiciunt, ſed manent in primigenia natura,vt ſpirituales ſint,& in ſignum vniuerſalis dominij Deo quaſi totius Vniuerſi domino ſpeciali titulo *vt dicit d.c. cum non ſit* reſeruatæ.

Perperam ergo faciunt, & contra omne ius & fas, qui laudimia exigunt à parocho occaſione decimarum ſuarum parochialium,quę nullo nexu feudali, ſeu alio reſpectu domino temporali obſtringuntur,dum earum prouentus obligantur pecuniis in extructionem domus presbyteralis ad reditum ſumptis. quia eiuſmodi obligatio nullatenus reſpicit aliquod directum dominium, vnde dictum eſt laudimia naſci. quod in eaſdem decimas domino temporali non competit, ſed Deo ſoli in ſignum, vt dictum eſt, vniuerſalis dominij. Vnde in *c. fin. X. de reg.iur.* dicitur indignum eſſe & ab eccleſiæ conſuetudine alienum, vt pro ſpiritualibus quis homagium facere compellatur: adeoque idem eſt de laudimiis ſimilibuſúe iuribus ſi exigantur ex decimis ſpiritualibus, vt ſunt parochiales quas diximus.

CONSULTATIO VII.

De noualibus, vt ſint parocho debitæ, earumque conceſſione.

PArocho intra fines ſuæ parochiæ ſoli omnes competunt decimæ de iure communi. *c.ſtatuimus* 16.*q.*2.*c.à nobis c. cum tua c.cùm contingat.X.de decim.c.fin.X.de paroch.* non alij: nisi de titulo doceat. *c.*1. *de præſc. in* 6. ſola decimatio, percipiendi conſuetudo, poſſeſſio, vel præſcriptio decimarum per alios habita,ad nouales non extenditur. *c.tua c.ex parte c.cùm contingat. X.de dec.* ſed conceſſio & indultum de integritate decimarum in parochiis propriis: *c.ex parte* 27.*X.de decim.* aut epiſcopalibus decimis: *c.quia circa. X. de priuil.* contra ipſum concedentem pleniſſimè beneficium interpretando. *ibid.* ſed & Wameſius *de decim. conſ.*448. conceſſionem decimarum generalius ad nouales extendit; etſi diſſentit Couuar.*var. l.*1.*c.*17. *num.*13. & illud Wameſius etiam ad conſuetudinem immemorialem *ex gloſ. & Panorm. in d. c.cùm contingat* porrigit: exceptis laicis. *ibid.* noualium tamen aliàs facta conceſſio ad iam ante ab aliis iuſtè poſſeſſas etiam non porrigitur: nec vltra quotam quam in veteribus poſſidet impetrans, & vbi poſſidet: nec, ſi is ſolus omnes alias ibidem poſſideat, vltra medietatem noualium: exceptis Ciſtercienſibus & Carthuſianis. qui tamen prouentuum portionem congruam ſuſtentationi parochi relinquunt. *c.ſtatuto* 2. *de dec. in* 6. ita vt futuræ nouales, ſeu quæ amodò fient, etiam in vim indulti impetrati, vel impetrandi, vltra medietatem regulariter peti non poſſint. *ibid.§.*1.

1. Conceſſio decimarum an ad nouales extendatur?

2. Conceſſio noualium ad quas?

Prioris deciſionis ratio eſt,quia poſſeſſio & præſcriptio non porrigitur vltra id quod poſſeſſum eſt. *l.*1.*§.ſiquis hoc. D.de itin.act.pri.* itaque ſic non poſſeſſum manet parochi. *Couuar. var.*1.

var. 1.*c.*17.*num.*3.*d.c. cum contingat.* ſecundæ; quòd nunquam Princeps aut Pontifex intendit alteri ius auferre.*l.* 2.§.*ſiquis à Princip.D. Ne quid in loc.publ.c.ex parte* 3.*& ibi Panorm. de decim.* vltimæ; ne nimium grauamen parochis inferatur.*d.c.*2.*in princ.&* §.1.*c.ſi quid in fin. X.de verbor.ſignif.* atque *in princip.* quidem *d.c.ſtatuto* agitur de iure alteri iam quæſito non auferendo, quemadmodum & regula 17. Cancellariæ de non tollendo ius alteri quæſitum generaliter ſtatuit; inferius autem *d.c.*2.de iure ad rem futuram re ipſa nondum acquiſito. etſi enim parochus ex præſcripto iuris nouales rectè petat, cùm iam erunt: tamen nondum natarum ius præcisè quæſitum nondum eſt, quippe nondum entis nondum ſunt qualitates.

Vnde intelligimus quomodo accipienda ſit clauſula in huiuſmodi indultis inſeri ſolita, *ſine iuris præiudicio alieni*; vtique iuris iam quæſiti. alioquin nunquam effectum ſortirentur huiuſmodi indulta: nam ſemper parocho præiudicatur quoad ius circa nouales futuras acquirendum intra fines ſuæ parochiæ; vel epiſcopo, ſi illa limites non habeat. eo enim caſu decimæ intra eius diœceſim occurrentes ad illius ius ac diſpoſitionem pertinent. *c. quoniam. X.de decim. c. in ſacris* 16. *q.*1. nam intra limites parochus etiam epiſcopum excludit. *c.fin.X.de paroch.c.vlt.X.vt lite pendent.*

3. An ad eas quæ olim aliis conceſſæ?

Quoniam diximus conceſſiones noualium non extendi ad illas quæ iam tunc ab aliis iuſtè poſſidebantur: *d. c.*2. *in princ.* Quæſitum eſt; quid ſi non poſſidebantur, quippe nondum extantes, ſed conceſſio anterior earum quæ emerſuræ eſſent in futurum aliis ibidem erat facta, an idem ſit ſtatuendum? Nempe epiſcopus in parochiis illimitatis certi diſtrictus in ſua diœceſi monaſterio B. dederat naſcituras nouales, ſaluo parochis tertio manipulo; & in aliis limitatis, vbi epiſcopus nihil hactenùs perceperat: & dicendum eſt priorem conceſſionem præualere, cui expreſsè non ſit derogatum; ſeu de qua mentio facta non eſt: vt argumentatur. *d. c.*2. *in princ.* neque enim præſumitur concedens ius alteri competens voluiſſe auferre. & propterea indulta hîc exhibita à Prælato G. continentia clauſulam *ſine iuris præiudicio alieni*, quamuis diſpoſitio *d.c.*2. non ſufficeret ad hanc deciſionem inde eliciendam, ſubſidio erit ea indultorum clauſula, & iuris communis definitio, de iure alteri non tollendo, & ſpecialis etiam deciſio ſumi videtur ex c. dudum *X. de priuil.*

Et verò non obſtat iuri parochi etiam per noualium conceſſionem præiudicari, quia illo firmius eſt ius monaſterio B. ex huiuſmodi conceſſione competens, expreſſa & ſpeciali donatione epiſcopi, ad quem olim omnis partitio facultatum eccleſiæ pertinebat. vnde adhuc in parochiis illimitatis eandem retinuit. *d. c. quoniam. X. de decim.*; in limitatis autem, poſtquam facta eſt diuiſio facultatum eccleſiæ, parochis quidem per conſequentiam adſcriptæ ſimul ſunt decimæ veteres & nouales; ſed olim non quaſi omninò in proprietatem, ſed adminiſtrationem; ſuccedaneam epiſcopali, ad partitionem ſubalternam, reliquo ibidem clero, fabricæ, & pauperibus faciendam: quam exinde præueniendo tam ſummi Pontifices quàm ordinarij, ſpeciales conceſſiones his atque illis locis & cauſis piis fecerunt; iure ita permittente: *c.vlt.*16. *q.*1. atqui in toto iure certum eſt generi per ſpeciem derogari, atque ita conceſſiones ſpecialiter factas genericæ iuris diſpoſitioni anteferri: ita tamen vt congrua penes parochos portio maneat. quo vergunt cautiones interpretatiuæ *in d.c.*2. propoſitæ, & clauſula d. conceſſionis *ſalua tertia gerba presbyteris ibidem parochialia miniſtraturis.* quæ portio, totæque decimæ, quæ apud parochos hodie ſuperſunt, cum reliquo clero, fabricæ, pauperibus bona ſua adſcripta ſint, ita parochis debentur, vt nec ab Epiſcopis iam ampliùs poſſint auferri, niſi per indirectum; ſcilicet per vniones: quas etiam nunc vetuit *Conc. Trid.ſ.*24.*c.*13.

Quò minùs parochi ius lædatur; & quoniam odioſa ſunt reſtringenda, nolunt quidam conceſſiones decimarum & indulta extendere ad futuras nouales, ſi decimæ veteres & nouales ſint conceſſæ: *Charond.in Pandect.du droit Francbois l.*1.*de la iuriſdiction.c.*13.*fol.*136. ſed 4. An ad præteritas an futuras?
dumtaxat ad illas, quarum vel poſſeſſionem parochus non accepit, vel quis alius ſine vlla iuris ſpecie inualit. ſed rarus is caſus eſt, & propterea priuilegia fierent illuſoria; & ea ſemper interpretatio accipienda eſt, quà actus ſuſtineri, & effectum ſortiri poſſit conceſſio; quæ non ſolet huiuſmodi raritates reſpicere. *arg. l.*3.4.5.6. *D. de legib.* Et propterea dum *d.c.*1. dicit indulti impetrati aut impetrandi pretextu vltra medietatem noualium, quæ amodò fient, peti non poſſe ab eo, qui ſolus omnes veteres poſſidet; ſatis indicat infra medietatem peti poſſe. idemque probat à contrario ſenſu §. *fin. ibid.* adeoque indulta ad nouales extendi cenſet Philip. Franc *in d.c.*2. quo facit *c.* quia circa *X. de priuil. l. ſi ſeruitus. D. de ſeruit. vrb. præd. l.vlt. C. Quæ res pign.* quinimò Wameſius *de decim.conſ.*448. ita indulta ad nouales futuras porrigit, vt nec præſentes velit complecti; ſed Charondas, *vbi ſup.* vbi decimæ etiam nouales diſertè ſunt in conceſſione expreſſæ, malè id ob verba *ad illas noualium decimas*, *d. c.* ſtatuto interpretatur affirmatiuè, cùm textus loquatur negatiuè. Sed ea quæſtio hîc ceſſat, cum in laudis, ſeu arbitriis in hac cauſa exhibitis clarè ordinatum eſt de præſentibus, & impoſterùm accreturis.

Si quæ tamen verba indulti aliter ſuadeant, veluti ſi proprietati ſermonis aptari aliter non poteſt voluntas, *c. Raynut. c. Rainal X de teſtam. DD. in l. Gallus. D. de lib & poſthum.* debebit 5. Quid ſi cū clauſula de quibus hactenus nomine decimæ nemo quiſquam percepit?
conceſſio ad nouales tempore indulti extantes reſtringi. & quæſitum eſt an talia ſint hæc; *de quibus nomine decimæ nihil aliquis hactenus percepit*; cum huiuſmodi negatio ſeu priuatio, præſupponere ſeu inferre videatur habitum, ſeu facultatem percipiendi, quæ non eſt niſi in iam exiſtentibus. At verò ſine impropriatio-

ne verborum rectè procedit hic ſermo; *de noualibus non exiſtentibus nemo percepit decimas*, negatiua enim prædicantur etiam de non ente, & maximè conſuetus eſt iſtiuſmodi loquendi modus, cùm entia & non entia vno verborum complexu volumus comprehendere: vt hæc indultorum clauſula nouales præteritas, præſentes, & futuras, quas nemo perceperit: nam ea ſpectat ad inculcandam diſpoſitionem *d.c.2.* quemadmodum in iiſdem indultis in vlteriorem illius conformitatem etiam inſeri ſolet hæc clauſula; *pro ea portione qua veteres iuſtè percipitis*, vbi nota *portionem*; quæ illum excludit, qui ſolidas poſſidet. & nota iterum *iuſtè*; contra inuaſores ſine titulo, aut non iuſto, vt à laico accepto. *c. tua in princ. & fin. X. eod. c. dudum ibid. d.c. ſtatuto in fin.* Item *in parochiis veſtris*; quod alludit ad *d. c. ex parte 27.* & poſſeſſiua illa vocabula proprietatem ſignificant. *l. quintus 2. §. argent. l. ſcribit D. de aur. & argent. leg.* iuxta c. de monachis. *X. de prabend. vbi Panorm.* ſeu *de patronatu veſtro*; quæ in eccleſiaſticis parum diſtant. *Rebuff. de decim. n. 105. 117.* & ſæpè ex incorporationibus parochiarum huiuſmodi patronatus naſcuntur, his præſertim locis, *VVameſ. de decim. conſ. 440. n. 10.* vnde hi primitiui paſtores dicuntur eſſe. *Rebuff. ibid.* ſed rectiùs diſſentit, negatque hoc ex nomine patronatus, & collatione præſumi Charond. *reſp. l. 1, r. 27.* ideoque illius præſumptio facilè eliditur, ſi in literis vacare paſtoratus dicantur; ſi conferri, ſi inſtitui ibi presbyteri; ſi hi proprietarij dicantur: nam vnita non vacant, non conferuntur, deputantur tantùm in illis vicarij: denique ſi eccleſia illis ſolet conferri, plena adminiſtratio dari: nam ea vicariis non competunt, ſed parochis primitiuis eccleſiæ perpetuò ſunt datæ: denique ad finem indultorum ſolet addi clauſula; *ſine iuris praiudicio alieni*; de qua mox egimus; & quam inculcat *d.c.2.* Et verò, ſi ad rigorem loquamur, nouales futuræ dici non poſſunt ante nouationem, & culturam agri noualis; cum nondum ſint: ſed ſermonis gratiâ res futuræ tanquam præſentium vocabulo ſignificantur: ſicut & ædificio futuro ſeruitutem imponi dicit l. ſi ſeruitus *in fin. & ibi notata D. de ſeruit. Vrban. prad.* adeoque de futuris accipi poſſunt hæc verba; *de quibus nihil aliquis nomine decima percepit.*

6. Sed & quoniam *in d. c. cum contingat* excipitur, ſi qui in aliena parochia percipiunt decimas, ne poſſint nouales ſuas facere, *niſi rationabilis cauſa oſtendatur, per quam appareat noualium decimas ad eos quoque pertinere*, ſtatuendum eſt priuilegium conceſſum *in parochia propria* rationabilem cauſam eſſe: *d.c. ex parte:* nam is cuius parochia propria eſt, pro primitiuo paſtore eſt, cui iura parochialia competunt ſaluâ vicario portione, *c. de monachis. X. de prabend.* & in his non obtinet diſpoſitio *d. c. 2. VVameſ. de decim. conſ. 440. num. 10. Papon. arreſt. l. 1. t. 12. de dec. non. ar. 1. Maynard. l. 1. co. 30. queſt. Rebuff. de congrua q. vlt. n. 111. 113. & ſeq. Grimaudet in Paraphra de decim. l. 2. c. 7. ad fin. DD. in c. quoniam X. de decim.* Patitur ſecundò extenſionem priuilegium indefinitè conceſſum; præſertim aduersùs concedentem. *d. c. quia circa.* quin & ſiquis eccleſiaſticus (nam laicus incapax eſt *d. c. dudum*) præſcripſerit ius decimandi vniuerſum per eam parochiam. *Ita Anton. de But. & alij in d. c. tua. Panorm. conſ. 71. vel 72.* Ita vt parocho pars nulla ſit relicta, quacumque parochiæ regione: nam id impediret ius, & conſiderationem vniuerſi. *VVameſ. de decim. conſ. 446. latè:* quamuis *conſ. 440. n. 7.* etiam vniuerſi conſiderationem admittere videatur in certo parochiæ diſtrictu, ſeu confini ambitu. denique Wameſius *d. c. 446. nu. 5.* cauſam extenſionis rationabilem poſt alios refert, ſi ex fundis noualium priùs percipiebatur aliquid; quia fortè erant vel paſcua, ſalicta, vel aliæ terræ alios fructus præter frumentum ferentes. Ad extremum conſuetudo immemorialis ad nouales extenſionem admittit. *VVameſ. d. conſ. 448.* quod vices priuilegij ſubeat. Huiuſmodi cauſis ceſſantibus ait idem *d. conſ. 446. n. 5.* ceſſare extenſionem. *d. c. cum contingat.* Sed enimuerò meminiſſe oportet, vbi de decimis agitur, paſcua, hortos, areas domorum dirutarum, pomaria, arbuſta, ſi aratro ſubiiciantur, noualia non eſſe. *VVameſ. ibid. conſ. 449. num. 14.* (nam & talia culturam exigunt, & Romani primas tribuerunt culturæ pratorum. *vt idem VVameſ. conſ. 40. n. 14. ex Columell. de re ruſtica. lib. 2. c. 17. 18. meminit*) ſed neque quæ decimalem fructum non ferebant, conſitâ nunc ſpecie decimabili: *Grimaudet in Paraphra l. 3. c. 4. num. 3.* neque agrum qui pluribus tantùm annis vacauit. *VVameſ. d. conſ. 440. nu. 12.* quia ſufficit ſi vlla culturæ memoria ſit. *c. 1. c. quid per. X. de verb. ſig.*

Quod de vniuerſo diximus, ex præſcriptione tanquam vniuerſi omninò accipiendum eſt; nam alioquin medietas noualium parocho relinquenda eſt. *d. c. 2. § 1.* Itaque quod Prælatus G. in iſto diſtrictu, vbi nunc ſurgunt nouales, reliquas vniuerſas poſſideat, ad rem non facit; quia non ex præſcriptione, ſed ex aliis titulis, laudis, & repartitione, ſeu permutatione quotarum ad certos angulos cum aliis decimatoribus facta: vt ea conſequentiam non trahant extra fines titulorum, quibus alij, in quorum ius ſucceſſit, poſſidebant. ex quo etiam ſequitur, cùm is, qui in ius alterius ſuccedit, eodem vti tantùm poſſit; nec in actis conſtet eoſdem ius accreſcendi habuiſſe, ſeu indultum, vt qua parte veteres poſſiderent, illis ibidem accreſcerent nouales; eademque partitio poſterior ſit indultis, quæ Prælatus G. produxit; eademque noualium acquiſitionem reſtringant ad ratam veterum tempore indultorum poſſeſſarum; ad alias, huiuſmodi partitione poſtmodum acquiſitas, indulta, natura odioſa & reſtringenda, porrigi non poſſe. quamuis enim per commutationem ſurrogata naturam ſapere videri poſſent eorum quibus ſurrogantur: id ſanè de priuilegiis dici non poteſt, quæ de perſona ad perſonam, de

Quæ cauſæ ex quibus veterũ poſſeſſoribus obtingunt nouales?

re vna ad aliam, de hoc loco ad alterum extenſionem non patiuntur; præſertim cum præiuditio tertij: vt ſi vno angulo adiacent miricetà, vbi aliquando nouales ſurgere poſſint, & parocho obuenire; alteri angulo nihil ſit confine, niſi quod ſit cultum, adeoque nihil poſſit accreſcere; *vt d.c. ſtatuto in fin. & quæ ibi gloſ. citat*, non admittunt mutationem cum tertij præiuditio. & propterea tam *d.c.2.* quàm indulta hæc ſpecialia reſtringuntur ad loca, in quibus veteres decimas Prælati G. tum percipiebant.

Et quamuis conſtet Prælatum G. anno 1239. tertium manipulum habuiſſe cum Epiſcopo T. ſalua portione parochi; tamen id in veteribus tantùm decimis accipiendum eſt: cùm literæ an. 1220. nouales omnes iam ante detuliſſent Prælato B. & iterum literæ 1239. decimis Prælati G. certos fines proponunt fuiſſe poſitos, Prælatum ſuper limitatione queſtum, arbitros limites laudo firmaſſe: neque verò probatum eſt an nouales, de quibus quæſtio nunc, intra hos limites ſurrexerint, an extra limites, in quibus Prælato B. duæ omnium noualium tertiæ antè fuerant donatæ.

7. Et quamuis obiici poſſe videatur, parocho de iure tertij non eſſe permiſſum experiri; ideoque non vltra tertiam noualium petere poſſe, reliquas duas eſſe Prælati B. & ita Prælatum G. pro integris conueniri non potuiſſe: dicendum eſt tamen neque Prælatum G. de iure tertij excipere poſſe in hoc caſu, in quo poſſeſſor ſimpliciter dicere non poteſt; *tua non intereſt, quoad te liberas ædes habeo*: quia parochus ſine iure & actione non experitur. quoniam, vt demonſtrauimus, quoad omnes decimas intentionem ſuam habet in iure fundatam: Prælato tamen B. exceptio competeret ex ſpeciali conceſſione ſibi facta; aduersùs quam, an æqua erit replicatio parochi ſuper non receptione, ſuper non vſu, aut contrario vſu, quo priuilegia amittuntur, aut compenſatione portionis congruæ; non eſt Prælati G. diſputare, quem etiam ſi parochus via facti ſpoliaſſet, reſtituendum non eſſe deciditur *in c.2. de reſt. ſpol. in 6.* niſi titulo canonico exhibito, quo decimas in aliena parochia vindicare poſſit. adeoque parocho nuper beneficij poſſeſſionem adepto retinendæ decimarum noualium, etſi non antiquarum (quod tamen non diſtinguit *d.c.2.*) poſſeſſionis interdictum aduerſus pluſquam quadragenarios poſſeſſores, etiam parochos primitiuos ſe aſſerentes, non obeſſe ſcribit Charond. *reſp. lib.1. reſp.27.*

An parocho obijci poſſit petenti decimas quæ dicantur alteri competere, tua non intereſt?

Cùm itaque nulla ſupradictarum cauſarum in caſum noſtrum incurrat; dicendum eſt, decimas, de quibus quæſtio, paſtori loci eſſe adiudicandas, aduersùs omnes, qui ibi decimas percipiunt. conſtat enim ex dictis teſtium proprij nominis eſſe nouales decimas; terraſque, ex quibus ſurgunt, ante inundationem à nulla hominum memoria fuiſſe cultas; inidoneaſque culturæ fuiſſe; inundatis ſuperficiem à mari alluente impinguatam, fruges nunc demùm ferre poſſe: Prælatum G. primitiuum parochum non eſſe: eccleſiam conferri ſolitam, non vicarium in ea deputari: actori pridem collatam cùm plenaria adminiſtratione: anteceſſores illius in antiquis monumentis vocari *erffachtighe prochie-papen*: id eſt, parochos proprietarios: titulum etiam primæ acquiſitionis Prælatus G. non exhibet, ſed tranſactiones tantùm, & lauda; quæ omnia ſtrictè ſunt excipienda: magis quàm liberalis conceſſio. Ius etiam vniuerſum decimandi nemo ibi præſcripſit. nam plures ſunt cum parocho qui decimas colligunt, & ſi quis in hoc aut illo angulo eas in ſolidum poſſideat, nemo titulo præſcriptionis, ſed ſinguli diuerſo, & omnes communi quadam, vt allegatur, commutatione quotarum pro certis agris, aut diſtrictibus: quæ extra terminos ſuorum titulorum porrigi non poſſunt. conſuetudo etiam immemorialis, ſolidas decimas in hoc angulo percipiendi, non eſt probata; vt daretur ſufficere; & non requiri totius parochiæ: quia ea conſuetudo vicem tantùm tituli idonei poſſet ſupplere, cùm nullus apparet: At hic tituli apparent, præſertim illa compermutatio; quæ idonea non eſt ad extenſionem: præſertim poſt indulta inita, & in tertij præiudicium. Porrò Prælati B. productus titulus de veteribus quidem decimis non loquitur. vnde illi earum quota nulla eſt, quæ ex Ordinis indulto attrahat nouales: ſed de noualibus loquitur titulus in certo diſtrictu, quoad duos manipulos conceſſis in parochiis illimitatis indiſtinctè; in limitatis autem vbi antè non eſſent perceptæ: atqui in actis nihil docetur quid olim extra parochiæ limites fuerit, quid intra limites, vbi nihil perceptum. verùm ſiue intrà, ſiue extrà fines ſit, cum ſatis ſit probatum nomine decimæ nihil vnquam eſſe hîc perceptum; duo manipuli ei competerent: niſi non vſu, aut contrario vſu euanuiſſe priuilegium conſtet: cuius inquiſitio nunc ſuſpenditur. De aliis, pro quibus indultum noualium non allegatur, aut conceſſio vetus indefinita, vel laico iure decimas poſſident, nihil operæ pretium eſt dicere: cùm non tantùm laici, veteres poſſidentes, nouales non acquirant: ſed neque eccleſiaſtici, qui à laicis acquiſiuerunt. *d.c. ſtatuto in fin.*

Quare & indulta dum aiunt; *pro portione qua veteres iuſtè poßidetis*, cenſent aliqui excludere illas veteres, quæ non ritè à laicis acquiſitæ ſunt per eccleſiaſticos alios quàm parochos: nam non omni modo licet acquirere, ſed ex præſcripto canonum. *c. vlt. 16. q.1. c. ad Apoſtol. X. de his quæ fiunt à prælat. c. prohibemus. X. de dec. c. nullus. X. de iur. patron. c. cum & plantare. X. de priuil.* vbi aſſenſus epiſcopi exigitur: ſed neque ſufficit in iis, quæ non in feudum ſunt datæ. *d.c. ad apoſt. in fin.* aliàs omninò ſunt parochialibus eccleſiis reſtituendæ, non in laicos, aut clericos transferendæ. *d.c. prohibemus.* tametſi nec hoc in antiquitùs à laicis poſſeſſis alio quàm feudi nomine hodie ſeruetur: niſi frequentioris vſus gratia feudi mentionem factam dicamus; quæ ex mente legiſlatoris compleċta- 8.

Clauſula conceſſionis qua veteres iuſtè poſſidetis, an comprehendat à laicis acquiſitas.

plectatur quamcumque legitimam poſſeſſionem: vt puta immemorialem. Vnde in multis confirmationibus apoſtolicis decimarum à laicis in eccleſiaſticos translatarum huiuſmodi verba legimus; *quas, vt alios ſuos reditus, poſſidebant* : feudi titulo, aut alio non expreſſo. vnde rectiùs dicemus hanc eſſe rationabilem cauſam, quam admittit *d.c.2.in fin.* pro extenſione veterum à laicis acquiſitarum ad nouales. ſcilicet non ex ſola antiquitate acquiſitionis; ſed indulto ſimul obtento de noualibus, pro rata veterum iuſtè poſſeſſarum, acquirendis.

9. Pro parochis in noualibus in dubio reſpondendũ. (& quatenus concordiis anteceſſorum deferendum?)

Et ſanè in dubio facile pro parochis eſt reſpondendum quoad nouales, non obſtante poſſeſſione aliorum nondum præſcripta, aut anteceſſorum etiam concordiis. *Charond.reſp. l.1. r.27.28.29.l.7. r.6.* præſertim ſi congrua portio eis deeſt. *d.r.27.* vel in certis rebus conſtituta non ſit, ſed per modum penſionis, ſeu mercedis ſtipendiariæ erogetur. nam Concil. Trid. *ſ.7.c.7.* in ipſis fructibus certis eam conſtituere permittit. quæ ſi per hoc rationabilem

10. Præſertim non congruè dotato.

taxam excederet, poteſt penſionis fieri eatenus imposterum imminutio, quod eò magis hic recipi poteſt, quod ex munimentis conſtet parocho in veteribus ſuam portionem, & in noualibus tertiam fuiſſe aſſcriptam, quæ libris ſeptem annuis exinde redempta in aliis monumentis narretur, quæ adhuc quotannis ſoluuntur: neque appareat huiuſmodi alienationem ſolemniter factam in re liquida: cum aliàs ne quidem in dubia ſine authoritate ſuperiorum tranſigere parochis liceat: *c.ſtatuimus c.veniens.*

11. Quatenus ei tranſigere liceat?

X. de tranſact. ſaltem vt ſucceſſores obligent: *Charond. d.l.7. reſp.6.* præſertim quoad nouales: *d.l.1.reſp.27.* maximè cùm ex huiuſmodi redemptione pretio frugum aucto, pecuniæ imminuto, non in dimidio tantùm, ſed decuplo præſentis pretij læſio ſucceſſerit: quæ cùm perpetuo grauet; ſemper recipere poteſt remedium: potiſſimum bono publico attento, quod ad animarum ſalutem melius curandam, exigit

12. & tranſactiones quatenus interpretandæ?

paſtoratus bene eſſe dotatos: etiam in rebus certis. *d.c.7.ſ.7.* quo digniores ſemper eccleſiarum ſponſi inuitentur: quodq́ue decimæ hîc controuerſæ tempore redemptionis non fuerint; neque ex productis munimentis conſtet etiam futuras nouales fuiſſe in redemptione comprehenſas: ſed magis præſumendum ſit, de illis actum, ſecundùm tunc præſentem illarum ſtatum; & contractus communibus verbis concepti ita ſint accipiendi, vt in generali conceſſione non cenſeantur comprehenſa, quæ quis in ſpecie non eſſet conceſſurus. *c. in generali, & quæ ibi traduntur de reg.iur. in 6.* adeoque non ſolent pacta generalia extendi ad caſus admodùm inſolitos, & etiam à viro prudenti non præcogitatos, etiamſi pactum generale interceſſiſſet de caſibus præſtandis. *Menoch. de arbit.caſ.*80. qualis eſt, quod tantus terrarum tractus naturâ ſterilis, per has bellorum tempeſtates immiſſo per ruptos aggeres mari inundatus, & impinguatus, omniumq́ue frugum ferax ſit factus excluſo iterum mari. vt omittamus non conſtare an perpetua fuerit illa redemptio, an temporalis, vt ſæpe huiuſmodi contractus olim fiebant etiam ad non aginta nouem annos, ſine proprietatis abdicatione, ſed ea lege, vt lapſo termino res in priſtinum ſtatum reuerteretur.

CONSVLTATIO VIII.

Ciſtercienſium immunitas à decimis, vt & hoſpitalariorum.

CIſtercienſes immunes ſunt à decimis prædiorum ſuorum, quæ propriis manibus aut ſumptibus colunt: vt & templarij, & hoſpitalarij. ceteri vero noualium tantùm, quæ ſic colunt, hortorum, & nutrimentorum animalium. *c.10.11.12. X.de decim.* ſed tamen id reſtrictum deinde, vt de terris de quibus ante aliis decimæ ſoluebantur, omninò ſoluantur: *c. nuper penult. ibid.* vetitumq́ue terras comparare poſt Concilium Lateranenſe, vnde aliis eccleſiis decimæ ſoluebantur; niſi forte pro monaſteriis nouiter fundandis, quæ tamen huiuſmodi poſſeſſiones aliis tradere debent excolendas, vt decimæ ſoluantur: quin etſi ipſi colant, non ſunt immunes. *d.c.penult.* multò minus ſi colant terras conductas. *c.dilecti.X.eod.* 1. Quoad terras quas propriis manibus aut ſumptibus colunt. 2. Si alij ante decimas non percipiebãt. 3. vnde terras cultas vetãtur emere niſi pro nouis domibus.

Sed Bonifacius VIII. conceſſit Ciſtercienſibus, vt de terris ſuis cultis & incultis, & quas etiam aliis concedunt excolendas, de quibus tamen aliquis decimas ſeu primitias non percepit, nec ipſi, nec cultores decimas ſoluant. 4. Dein conceſſum vt nec ſoluant de terris quas aliis dant excolendas.

Martinus V. generaliter indulſit, vt à decimis eſſent immunes, tam de poſſeſſionibus habitis ante & poſt Concilium Lateranenſe, quàm de cætero habendis, etiam de noualibus, ſiue poſt Concilium huiuſmodi acquiſitis, & acquirendis, quæ propriis ſumptibus excolunt, ſeu excolent, quam aliàs quandocumque vel qualitercumque excolentur; & etiam de illis poſſeſſionibus, de quibus aliquis hactenus percepit, nec non de hortis, virgultis, & piſcationibus ſuis, & de ſuorum animalium nutrimentis. *Chopin. de ſacra polit. lib.3. n.8.* vbi in fine tamen pronuntiatum refert à Curia Pariſienſi, excipiendos eſſe fundos, quos nec propriis manibus, nec ſumptibus colunt. Priuilegium Martini V. *refertur ad longum in libro priuil. Ordinis Ciſtercienſis*, & confirmatum eſt à Sixto IV. Sed vereor in viridi non eſſe paſſim obſeruantia, quatenus excedit priuilegia Corpori iuris inſerta (quamuis Wameſ. *de decim. conſ.*450. illa ex facto propugnet) præſertim quando erunt nouiter emptæ poſſeſſiones, ex quibus aliis decimæ ſoluebantur, aut non ipſi propriis manibus, aut ſumptibus colant, aut ſaltem partiarios fortè habuerint colonos, qui de portione ſua decimas ſoluant, portione religioſorum immuni relictâ. Qui caſus 5. Tandem de nullis. 6. Sed non videtur ita generarium receptum.

caſus ſic benignè interpretatur priuilegium Martini V. vbi dicit qualitercumque colantur. & inter munimenta Munaſterij S. Bernardi ad Scaldim extat priuilegium Alexandri IV. vt ſi animalia dederint in ſocietatem, de fœtibus decimas non ſoluant, quoad eam partem quæ eos contingit.

7. Seruanda poſſeſſio ſeu viſus.

Vnde in Priuilegiis diuerſimodè reſtrictis non facile eſt hodie interuertenda poſſeſſio, ſiue religioſi ſint in poſſeſſione immunitatis; ſiue alij in poſſeſſione decimas percipiendi. Ea enim poſſeſſio argumento eſt, caſum ſeu fundum, de quo agitur, ſubiectum eſſe priuilegio, vel non eſſe, vel priuilegium receptum ibi eſſe, vel non eſſe: fortè ex ratione *c. ſuggeſtum. X. de decimis* ſeu aliàs; donec aliud poſſeſſione potentius appareat documentum. poſſeſſio autem accipiendi decimas, ex cultura coloni non generat poſſeſſionem accipiendi ex cultura regularium, quia illa priuilegiata non eſt, vt hæc.

8. Terræ & decimæ antiquæ præſumuntur.

Decimæ etſi poſt Concilium Lateranenſe natæ ſunt, & tamen memoriam excedunt, niſi idoneis documentis non tales eſſe probentur, antiquæ eſſe, atque ante Concilium cultæ credentur. eadem ratione quâ decimæ à laicis ab hominum memoria poſſeſſæ, iam ante idem Concilium Lateranenſe eodem in ſtatu fuiſſe præſumuntur. *Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 86. Monet. tract. de decimis c. 5. nu. 74. 103. & ſeqq.* res quippe eo in ſtatu fuiſſe olim præſumitur, in quo hodie inuenitur: neque enim mutatio præſumitur, niſi in iis in quibus tempus eam adfert, vt in ætate, attritione veſtiũ, & ſimilibus. *l. ſancimus C. de teſtam. l. 3. l. 22. D. de probat.*

9. Nouales ex contraria obſeruantia, fama, &c.

ſed tamen hæc præſumptio generalis ſpeciali cedit, ſi qua indicia eluceant in contrarium. Verbi gratiâ, quòd pro noualibus ex fama habeantur; quòd poſſeſſio aliqua aliquando per aliquos actus aliter habita. In dubio autem manendum eſt in priuilegiis, quæ ſunt clara: vel redigendæ ſunt partes ad compoſitionem;

10. In dubio conſultum componere.

quam etiam in terris antiquitùs cultis ſuadet Innoc. III. *d. c. nuper*, adeoque permittit tam ipſis, quàm eccleſiis, quæ ante ex illis decimas percipiebant: quamuis huiuſmodi compoſitio ad immobilium alienationem

11. Nec ad id opus decreto cùm fiat iuris permiſſu.

ſpectare meritò videatur, & *in c. 2. X. de donat. arg. à contrario ſenſu* Superioris authoritas videatur requiri. & addit politicam cauſam Innoc. vt in aliis diligentiùs priuilegia obſeruentur, & promptius à Prælatis eis iuſtitiæ complamentum exhibeatur. quin & mandat *d. c. ſuggeſtum*, vt fiat compoſitio. quo fit vt & quod præcipitur, permitti cenſeatur, & epikeiam & æquitatem inſpici, & inſequi oporteat.

12. Benignus cũ parochis incompetenter dotatis agẽdũ cùm priuilegiũ incipit eſſe nociuum.

Quòd ſi porrò præter commune dubium accedat ſpecialis tenuitas parochi, eo magis res ad compoſitionem vrgenda eſt; quia nimis eo loci incipit priuilegium eſſe nociuum; & ſic arbitrio boni viri reſtringendum *d. c. ſuggeſtum*, & quidem ſic, vt congrua portio parocho maneat, & congrua liberaliter.

13. Noualium portio pro veterũ rata decreſcit Ciſtercienſ. aliàs parocho medietas.

Quare & portio noualium ex priuilegio pleriſque Ordinibus conceſſo accreſcens pro rata veterum decimarum, non comprehendit eas, quæ ab aliis tempore impetrationis priuilegij poſſidebantur, & ad loca tantùm ſpectat vbi ipſi antiquas poſſidebant, *c. 2. de decimis in 6.* & ad medietatem reſtringitur in futuris, ſi integras veteres poſſideant ibid. Tale autem datum eſſe Ciſtercienſibus conſtat *ex §. 2. in fin. ibid.* vbi eos excipit à medietate noualium parocho relinquenda, ſaluâ tamen ei canonicâ portione. & refertur in libro priuilegiorum Ordinis Ciſtercienſis generale priuilegium Innocentij III. pro eodem Ordine. & habet d. monaſterium S. Bernardi ſpeciale ab Eugenio IV. habent ſimile diuerſorum Pontificum multæ eccleſiæ collegiatæ ſæculares: vt noſtra Antuerpienſis.

14. An nunc nociua ſint priuilegia ex c. ſuggeſtum non generatim ſed ſpecialiter ex loci circumſtantiis eſt videndum.

Porrò ex *d. c. ſuggeſtum & gloſ. ibid. aut Maldero de iuſt. tract. de decum. d. 5.* non eſt generaliter admittendum, vt quoniam multiplicata ſunt monaſteria Ciſtercienſia, & auctæ admodùm poſſeſſiones, dicantur priuilegia Ordini iſti conceſſa, iam eſſe nociua, atque reuocata; ſed eſt illud in vnoquoque caſu referendum ad arbitrium iudicis; qui circumſpiciat loci, & temporis circumſtantias, o[p]era parochi, amplitudinem poſſeſſionum regularium, tenuitatem prouentuum parochialium. quamadmodum idem *c. ſuggeſtum* mandat componi ſuper decimis, non autem priuilegium ex toto abrogat.

15. Et liberalius quàm congrua portio ex decimis alienis aſſignatur.

Et vt minimum taxam amplam hiſce caſibus, quæ pro competentia parochorum communiter ſtatuta eſt, non tantùm relinqui, ſed etiam liberaliorem oportet, quia maior ratio eſt, ne per priuilegium prouentus parochi proprius minuatur, quàm vt ex prouentũ decimatorum proprio ad parochi competentiam pars auferatur. *arg. d. c. 2. §. ſtatuimus. verſ. quia non eſt veriſimile.*

In Capitulo quidem generali Abbates Ciſtercienſes decreuerant ne imposterum ab eis terræ acquirerentur, de quibus alij decimas percepiſſent; niſi fortè pro monaſteriis de nouo fundandis, quas tunc aliis traderent excolendas; quod ab Innoc. erat confirmatum; ſperante quòd faciliùs de cætero Ordinis priuilegia ſeruarentur: ſed quoniam in contrarium multiplicatæ ſunt moleſtiæ, diuerſi Pontifices antiqua priuilegia reſtituerunt, Innoc. IV. Alexander IV. Honorius III. Bonifacius VIII. Martinus V. Honorius IV.

16. Antiqua priuilegia cur olim reſtituta?

Et Bonifacius quidem VIII. indulſit, vt de terris ſuis cultis vel incultis, quas aliis cederent imposterum excolendas, de quibus tamen aliquis decimas vel primitias non percepit, nullus ab eis, ſeu cultoribus terrarum, decimas aut primitias exigat.

Quoniam verò eadem priuilegia diuerſis verbis & terminis vtuntur, & quidem Martinus V. & Sixtus IV. valde generalibus vt Ciſtercienſes immunes ſint, non tantum de laboribus ſuis, & noualibus, ſed tam de terris acquiſitis poſt, quàm ante Concilium: noualibus, hortis, paſcuis, nemoribus, etiam quomodocumque & qualitercumque excolantur, nullibi

nullibi tamen videamus eorum colonos immunitate decimarum gaudere ; nec eſt veriſimile terras olim acquiſitas ; & laboribus ſuis cultas, non tamen à decimis immunes, ſuperueniente priuilegio Martini V. parochos paſſos deinceps immunitatem eis dari, & prouentus ſuos, recipi ſolitos diminui ;

17. Ob controuerſias ſatius componi.

ſatius eſt quando de antiquis terris agitur, aut ſimilibus caſibus, negocium amicabiliter componi. quod probat & mandat Innoc. III. vt mox diximus ; adeoque quamuis ad immobilium alienationem vtrimque tranſactio ſpectare videatur, non eſt ſcrupulus ingerendus; cùm procedat in vim facultatis à iure ſactæ, ſecurius tamen eſt probari tranſactionem ab epiſcopo. quamuis & Maldero *vbi ſupra* neceſſarium videatur. præſertim ſi nimis generaliter tranſactio concipiatur, quando ſanè non licet, *c. ſtatuimus c. veniens de tranſact. VVameſ. b. t. conſ.* 447. *n.* 13. adeoque aliter facta parochi ſucceſſorem non obligat. *Charond. reſp. l.* 7. *r.* 6. Sed Clemens V. *in c.* 1. *de dec. in Clem.* grauibus pœnis regulares ſubijcit decimas defraudantes, & qui *de terris*, inquit, *quas tradunt alijs excolendas decimam ſolui non permiſerint ſeu prohibuerint*, excipit. *niſi legitima aliqua ex cauſa ad ſe ſpectantes* : eoque gloſſ. *in v. excolendas* rectè ait inſpiciendum priuilegium ; & ſi terras eximat ; etiam colonos fore immunes. quamuis *in c. nuper. X. de decim.* antiquæ poſſeſſiones à Ciſtercienſibus acquiſitæ iubebantur elocari, vt decimæ ſoluantur. quaſi priuilegia vetera in perſonas ipſorum concepta, vt immunes eſſent, ſi ipſimet terras ſuas colerent, ſeu ſuis manibus aut ſumptibus. quicquid ſit, videri poteſt priuilegia in corpus iuris non relata, vt quę vltimo citauimus, recepta minus eſſe à vulgo, etiam quandoque vltra intentionem d. clementinæ inhærente.

De Regularibus.

CONSVLTATIO I.

An conditio, ſi mundum reliquerit, per ingreſſum in Societatem aut beginagium, purificetur?

TEſtator nepoti & nepti, ſi quis eorum mundum relinqueret ſubſtituit alium nepotem; nepos Societatem Ieſu eſt ingreſſus; neptis autem beginagium: quæritur an hoc ipſo mundum reliquerit, & ſubſtituto locum fecerit?

Dubia ſane locutio eſt quid *mundus* ſignificet, & quid *illum relinquere*. Auguſtinus *in Pſal.*

1. Mundum relinquunt pij chriſtiani.

54. *contra diabolum & angelos eius habemus*, inquit, *occultam luctam ; ad quam nos armat Apoſtolus dicens; non eſt nobis colluctatio aduerſùs carnem & ſanguinem ; id eſt, non aduerſùs homines quos videtis, ſed aduerſùs principes, & poteſtates, & rectores mundi, tenebrarum harum : ne forte cum dixiſſet mundi, intelligeres demones eſſe rectores cœli & terræ : mundi dixit, amatorum mundi; mundi dixit, impiorum & iniquorum ; mundi dixit, de quo in euangelio dicitur, & mundus eum non cognouit.* hoc ſenſu omnes chriſtiani dicuntur mundum relinquere, ſeu ei renunciare per baptiſmum : ſic qui in ſeculo pietatem colunt, etiam mundum relinquunt.

Sed teſtator hic vir catholicus non tantum, 2.
ſed & ipſe in ſeculo pius aliud procul dubio intendit: ſed an ingreſſum irreuocabilem profeſſionemque ordinis ab eccleſia approbati, an tantùm inſtitutum, & viuendi modum habitu ſaltem à vulgari more diſcretum, vt eſt etiam deuotariarum, non tantùm beginarum, controuertitur.

Teſtator quid ſpecialius intendit.

Et ſanè deuotarias, canoniſſas, beginas, 3.
quodammodo ſeculum relinquere, & eccleſiaſticas quodammodo cenſeri ex iis patet, quæ diximus *in tit. pont. nou. anal. de regular. num.* 1. *& ſeqq.*

An beginæ videantur eccleſiaſticæ?

Nouitios etiam dici ſeculo relicto ad vitam 4.
regularem migrare ; & nouitiatum relinquentes ad ſeculum regredi : ſimilemque modum loquendi vſitatum etiam eſſe in canonibus, patet *ex c.* 19. 20. 21. 23. *X. de regular. & c.* 1. *eod. in* 6. eodemque modo loquitur auth. *de nupt. c.* 2. *ſine §. diſtrahuntur*, præſertim in verbis ; *eo quod & iſte quantum ad matrimonium videatur mori, aliud præ alio vitæ eligens iter.*

Nouitij ſeculum dicuntur relinquere.

In contrarium tamen valdè facit, quòd be- 5.
ginæ, & multò magis deuotariæ dumtaxat, ſtatum peculiarem non habent : *Clem.* 1. *de relig. dom.* nec religioſæ ſunt : *Clem. attendentes de regul.* non in ſortem domini vocatæ, clericæue ; ſed laicæ ſint; ita vt earum percuſſor non incidat in canonem *ſi quis ſuadente diabolo*: ſubſint magiſtratui ſeculari, & parocho populi, niſi vbi peculiaris eſt aſſignatus, non alicuius religionis prælato. Ieſuitæ autem, & ſi facto voto ſimplici religioſi quidem fiunt, nō tamen irreuocabiliter ; ſed dimitti poſſunt ex inſtituto & Conſtitutionibus Pij V. & Gregorij XIII. *de quibus Azor. inſt. moral. l.* 13. *c.* 7. tametſi velint aliqui non niſi ex dimittendorum culpa.

Beginæ ſtatum peculiarem non habent :

Et nouitij quidem, ſpecie tenus, & propo- 6.
ſito eorum conſiderato, quaſi religioſi habentur, & priuilegiis eorum gaudent, ſicût ſponſa aliquando pro vxore habetur, & cingendus pro cincto : ſed in verborum rigore & veritate rei nondum religioſi ſunt, nondum abſolutè mundum reliquerunt. Ideoque quod dicitur in Auth. *ingreſſi C de epiſ. & cler. quod ipſo ingreſſu ſe & ſua Deo dedicant*, de ingreſſu per profeſſionem, non per nouitiatum accipiendum eſt. *vt ibi gloſſa & DD.* & ſimilia à Iuſtiniano dicta, ita eſſe accipienda Gudelin. docet. *Iur. nouiſ. l.* 6. *c.* 9. & canones disertè tradunt habitum non facere monachum, ſed profeſſionem ipſam : *c.* 13. 16. 22. *X. de regular. c.* 1. *eod. in* 6. expreſſam quidem, vel tacitam : quæ tamen arguitur ex delatione habitus cum pro-

Nouitij non ſimpliciter mundum relinquunt ſed profeſſi:

feſſis indiſtincti per annum *d.c.22.* diſtincti quàm primum; *c.23.ibid.* ſaltem per triduum: *c.3.eod.in 6.* adeoq́ue dicit Iuſtinianus, velle religioſâ non ſtatim quempiam veſtiendum: *Auth. de monach.c.2. fine §. hinc autem*, ſed tonſurâ & veſte eorum, qui laici vocantur, vti debere: *non enim*, inquit, *facilis eſt vita hominum mutatio, ſed cum anima fit labore*: & *c.3.* dum triennio toto ita permanſerint monaſticam promereri veſtem, atque tonſuram: & tunc vocat migrantes *ad communem omnium* (*dicimus autem cæleſtem*, inquit,) *dominum*. hæc ad cæleſtem dominum migratio derelictionem mundi, à quo videntur migrare, eodem ſignificatu, verborumq́ue vſu inferre videtur. Sic ſcribit Alexander III. hoſpitalarios veros vtique religioſos ſeculum reliquiſſe. *c.13.X. de iur pat.*

7. *In Societate per votum quamuis ſimplex votus ſit religioſus, & mundum relinquit.*

Igitur quoniam verba mentem ſignificanti *l.Labeo §.idem. D. de ſupell.leg.* verba accipienda ſunt cum effectu, *Tuſcus V. Verba. tom.l.90.* & in dubio, quando coniectura voluntatis non aliud iubet (nam vbi ea apparet, verbis præualet: *l.in condition.D.de Condit.*) is ſermonis intellectus accipiendus eſt, quo iuris diſpoſitio minùs alteratur. *Tuſc.ibid. concl.97.* videtur ſtatuendum quoad eum, qui ingreſſus eſt Societatem, ſi nouitius adhuc eſt (nam de his vt de aliarum religionum nouitiis eſt ſtatuendum *L.Molina de iuſt.& iur.d.139.*) non dicendum reliquiſſe mundum, adeoque locum nondum feciſſe ſubſtitutioni: ſin autem primum votum fecerit; conditionem ſubſtitutionis euenìſſe, nec referre quod ea poſſit non durare, & poſt illud votum è Societate ille dimitti; quia ſufficit ſemel impletam eſſe conditionem. *l.ſi quis.C.de inſtit.& ſubſtit.* vbi traditur, ſi quis filiam inſtituerit hæredem ſub conditione, *ſi nupta fuerit*, quamuis à marito diuerterit, conditionem eſſe completam, aliâ veterum ſubtilitate reſectâ. Conditionem autem hanc etiam iure improbatam non eſſe docet Menoch. *preſ.l.4.p.83.n.3.22.& ſeqq.*

8. *Ex ſine apoſtaſia exire non poteſt.*

Decidendi porrò ratio *in d.l.ſiquis* facit, vt non tantùm is, qui profeſſus eſt in Societate, & ſine apoſtaſia ſponte exire non poteſt (vt deciſum eſt dictis Pij V. & Greg. XIII. Conſtitutionibus) ſed à ſuperioribus tantùm dimitti, locum faciat ſubſtituto: ſed etiam begina ad ſeculum licitè regrediens, & contrahens matrimonium, conditionis implementum non irritaret, non magis quàm diuortium ibi ab vxore factum; ſiquidem quoad hanc ſemel extitiſſe cenſeretur.

9. *Secus in begina.*

Sed, quoad beginam, dicendum videtur, cùm beginarum nullus ſit ordo, nulla regula à Sede Apoſtolica probata, nullus ſtatus peculiaris, ſed vt cæteræ de populo communi magiſtratui ſeculari & eccleſiaſtico ſubſint, non eſſe mortuas mundo, non dereliquiſſe mundum, non migraſſe ad cæleſtem dominum: adeoq́ue non exſtare conditionem per earum viuendi modum ſuſceptum, nec fieri locum ei, qui in caſum derelictionis mundi, ſubſtitutus eſt.

10. *Nec habitus ſufficit eò quod religio non ſit approbata, vel ſtatus illarum:*

Nec obſtat aſſumptio habitus beginarum; quia ille, etſi in religione approbata, non facit monachum; ſed ſola profeſſio; vt præcitatis canonibus probatum eſt: beginarum autem inſtitutum non eſt approbatum: *d. Clem. 1. de relig.dom.d.Clem. attendentes de ſtat. regular.* vt autem quis religioſus dicatur, profeſſio in religione approbata à Sede Apoſtolica requiritur. *c.vlt.X. de relig.c.vlt.de relig. dom.c.vnic.de relig.in 6. Leſſius de iuſt.& iur.l.2.c.41. d.1. nu. 12 & 13. & d.7.* alioquin pietas & religio generali nomine 1. pro virtute accipitur, quâ Deus colitur: 2. pro formula cultus diuini, qualis hodie Chriſtianorum, & olim Iudæorum: 3. pro formula religionis ſpecialis alicuius à Sede Apoſtolica approbatæ: *Leſſius ibid. d.1.n.2.* Tertiam beginæ non habent, prima & ſecunda nihil habet peculiaris ſtatus, quo ſpectaſſe teſtator videtur.

11. *Potius inſtar nouitiorum ſunt.*

Nec refert, quòd vlteriùs beginæ à communi populo multis pietatis exercitiis, aliisq́ue notis diſtinguantur: quia illæ non faciunt peculiarem denominationem: nec pietas ita mundo eſt contraria, vt, ſi quis in ſæculo piè & religioſè viuat, dicatur mundo mortuus, aut mundum mox dereliquiſſe: & vulgari populi ſenſu noſtratibus dicuntur, quaſi incipientes ipſæ, *beghinnen*, tanquam deliberantes, & aliquam religionis viam inchoantes, quâ deinde ad religionem aliquam regulæ approbatæ tranſeant, non verò quaſi in illa ſubſiſtentes religioſè peculiariter dici poſſint: vt ſic comparandæ ſint nouitiis religionis alicuius approbatæ.

12. *Qui mundum nondum reliquerunt:*

Nouitios autem iam oſtendimus non dici abſolutè reliquiſſe mundum, aut mundo mortuos eſſe. quod hodie eò magis recipiendum eſt, quod ſtatuat Concil. Trid. *ſ 25.de regul. c.15.* quod ſola profeſſio poſt annum ætatis 16. & probationis expletum, admittenda ſit; antè facta nulla ſit, *nullos producat effectus*: & *c.16.ibid.* quod nulla bonorum renunciatio inducatur, niſi ſecutâ profeſſione, aliaq́ue omnis, niſi ad formam ibidem expreſſam facta, nullius ſit effectus; vbi & ratio valde ſuffragatur, quæ exprimitur *in verſic. ne hac occaſione*, vt, etſi in terminis caſus ibi noſter non tractetur, mens tamen Concilij ſatis videatur apparêre, vt nouitiatus, non ſecutâ profeſſione, religioſum quem non faciat cenſeri; vel mundum reliquiſſe, nondum ſecutâ profeſſione, inſtitutioneúe excidiſſe; aut ſubſtituto, in eaſum derelicti mundi, locum feciſſe.

13. *Præſertim poſt Tridentinum.*

14. *Et attentis aliis in hoc caſu circumſtantiis, verbiſque vnde mens loquētis propius intelligi videtur.*

Eoq́ue magis hæc ſententia videtur recipienda in caſu noſtro, quòd teſtator hic peculiariter non videatur reſpexiſſe cauſam conſeruandæ familiæ, agnationis, aut cognationis; ſed omnes caſus, quos in plures [illegible]xit, reſtrinxerit ad ætatem 25. annorum, poſtquam, ſiue in ſæculo maneant, ſiue ad religionem tranſeant, fideicommiſſariam ſubſtitutionem remittit; diſponendi, teſtandiq́ue facultatem facit; ſolum in caſum inteſtati eandem referunt: eâ tantùm, vt videtur, intentione, vt iam nepotes plenâ ætate, pleno iudicio de

rebus ſuis maturè ſtatuere poſſint : cùm infirmior ætas aliorum decipulis , illecebriſque ſubiecta ſit ; & indiſcretæ aliquando deuotioni, quàm cum ſale prudentioris ætatis temperandam putauerit : quia *Honor Regis iudicium diligit. pſ. 90.*

CONSVLTATIO II.

De religioſa paupertate.

1. *Nulli religioſo eſt quicquam proprium.*

RElıgioſæ paupertatis effectus explicatur *c. non dicatis 12. q. 1. c. monachi de ſtac. monach. c. cum ad monaſterium eod. c. 2. ſ. 25. de reg.* Concil. Trid. vt *nemini ſit quidpiam proprium, ſed omnia communia : nemo ſibi videatur quidquam habere, ſed ſuperior ſingulis diſtribuat, prout cuique opus fuerit : & cum facultatibus non tantùm, ſed & voluntatibus propriis renuntiauerint, certum eſt nihil eos habere, poßidere, dare, vel accipere ſine ſuperioris licentia debere. d. c. non dicatis* ; ſuperiorem autem nihil eis ſuperfluum dare, nihil neceſſarium denegare poſſe : *d. c. 2.* communiter quidem, & æqualiter, quatenus æqualis ſit ratio, & neceſſitas. quemadmodum d. c. non dicatis ;

2. *Cuique à ſuperiore diſtribuendum quatenus opus habet.*

Thomas à IESV in *c. 1. comment.* ex Auguſtino hæc verba interſerit , *& diſtribuatur vnicuique veſtrum , à præpoſito veſtro victus, & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes , ſed potius vnicuique, prout cuique opus fuerit , ſic enim legitis in actibus Apoſtolorum, quia erant illis omnia communia, & diſtribuebatur vnicuique , prout cuique opus erat:* & conuenit cum regula Auguſtini *c. 4.* & Baſilij regula *q. 93.* & Benedicti regula *c. 33.* & Alberti Carmelitarum *c. 4.* & deſumptum eſt ex actis Apoſtolorum *c. 5.*

3. *Fideliter & prudenter.*

in ea tamen diſcernenda opus eſt diſcretione , vt diſcriminetur quæ maior, quæ minor neceſſitas ſit; præſertim cum prouideri non poteſt omnibus : quando oportet maximè , vt ſit fidelis ſeruus & prudens , quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam. ſicut *in act. Apoſt. c. 6.* cum de inæqualitate diſtributionis factum eſſet murmur, quod deſpicerentur viduæ Græcorum, proponuntur ſeptem pleni ſpiritu ſancto , & ſapientiâ, ſuper opus menſæ.

Prudentia ergo ſingulorum momenta ponderat; fidelitas , vt recto iudicio res monaſterij agatur , & ad illius vtilitatem dirigatur: quæ comprehendit, vt quemadmodum bonus paterf. non tantùm domi expenſam facit ; ſed

4. *Domi & foris.*

etiam, cùm familiæ prodeſſe poteſt, foris col[illegible]; Xenia mittit aut munuſcula : quemadm[illegible]m in euangelio ſeruus ille laudatur, quod ſi[illegible] feciſſet amicos , quamuis de mammona iniquitatis, vt à villicatione deiectus reciperetur in amicorum tabernacula : ita etiam ſuperior poſſit amicos conciliare monaſterio vel Ordini muneribus non immoderatis ; ſed ſecundùm prudentiam viri boni, & fidelitatem boni ſerui ; vt non amicitiæ quærantur per munera propter amicos, ſed propter monaſterium, aut Ordinem.

5. *Facultatem aliis quippiã dandi valde reſtrinxit Clemens VIII.*

Superiorum, religioſorumque foris diſpenſandi , atque extra familiam ſuam, ſeu munera largiendi facultatem valde reſtrinxit Clemens VIII. *conſtitutione anni 1594. incip. religioſè* , ne dona dentur. niſi iuſta de cauſa , & niſi ea in generali Capitulo , aut aliâ generali Congregatione, re maturè diſcuſſâ , vnanimi conſenſu omnium , ſuperiorumque permiſſu, probata fuerit.

6. *Sed conſtitutio non eſt recepta.*

Vbi multa adeo rigida adiiciuntur , vt paucis in prouinciis ſit publicata, nullibi ferè recepta ; etiam in Ordinibus ſtrictiſſimis : *vt fatetur Diana citatis diuerſorum locorum authoribus reſolut. 1. tract. 6. p. quem ad hanc conſtitutionem explicandam ſpecialiter ſcripſit. quod & fecit Tamburin. de iure abbatiſſ. diſp. 9.*

7. *Loquitur in iis, qui ſubduntur Capitulis generalibus.*

Et ipſe quidem textus conceptus videtur maximè quoad eos religioſos & ſuperiores, qui adminiſtrationes tantùm habent , & officia; non verò , qui præfecturas habent , quæ ſint beneficia ; nam illi omnes generalia Capitula habent , hi non æquè. Sed addit conſtitutio *vel Congregationem* , & verba diriguntur , etiam in quodlibet inſtitutum regulare.

8. *Qui ea non habent, poſſunt ſuperiores, quæ alibi Capitula.*

Id tamen ex eo conficitur, quod ij ſuperiores, qui non ſubduntur alicui Congregationi , aut Capitulo generali, manent eatenùs in terminis iuris communis , vt prudenter coram Deo ea poſſint ſtatuere, ſaluis monaſterij aut Ordinis de adhibendo Conuentus conſilio, aut aſſenſu præſcriptis , quæ ipſi Capitulo generali ſtatuenda eſſent, vt eis per illa verba conſtitutionis nullum vinculum iniiciatur : quia non entis nullæ ſunt qualitates.

9. *Cauſæ iuſtæ in Capitulo Dominicano declaratæ.*

In ordine Dominicanorum , quibus locis ea conſtitutio eſt recepta, cenſurâ Capituli generalis declaratum eſt, *vt refert Diana d. tract. 6. reſol. 3.* has quatuor cauſas eſſe iuſtas pro largitione munerum : 1. eſt gratitudo : 2. conciliatio beneuolentiæ , aut conſeruatio in ordine tamen ad religionem , vel conuentum, vel bonum ſaltem finem ſui ipſius : 3. pietas in parentes , vel conſanguineos vſque ad quartum gradum incluſiuè : 4. redemptio vexationis.

10. *Agit Clementina de donis.*

Animaduertendum verò eſt imprimis agere Clementem de donis , & muneribus : dona autem & munera ſunt , quæ gratuitò omninò dantur. *l. 1. in princ. D. de donat.* munus donationis ſpecies eſt : *l. inter. D. de verbor. ſignif.* ideoque & antidorum , & quæuis remuneratoria liberalitas , quamuis accepti beneficij æſtimationem nonnihil excedat , dummodo non immoderatè , per conſtitutionem non excluditur. *Diana reſol. 11. 15. 16.* eaque quantitas prudentis arbitrio relicta eſt , quoad ſuperiores : horum autem arbitrio, quoad inferiores. *idem reſol. 4.*

11. *Nullatenus excludit eleëmoſynas aut hoſpitalitatem, imò expreſſè iniungit.*

Sed & ipſe textus conſtitutionis disertè declarat non agi de illis, quæ in pauperum neceſſitates *ſeruato*, inquit , *charitatis ordine* erogantur, & laudabilem hoſpitalitatem : præſertim, inquit, *erga pauperes , & peregrinos* : quam negat imminuendam. Et Concil. Trid. *ſ. 25. c. 8.*

admo-

admonet quoſcumque eccleſiaſtica beneficia ſecularia aut regularia obtinentes, vt hoſpitalitatis officium à SS. Patribus frequenter commendatum, quantum per eorum prouentus licebit, promptè benignèque exercere aſſueſcant. Quod ad eleëmoſynas porrò attinet, Thomas à IESV *com. p. 3. c. 2. d. 6.* ita, ait, *ſuperiores monaſteriorum, tam ex ſuperfluis monaſterij, quàm de neceſſariis, hoc eſt non ſuperfluis, ſed*

12. Ad eas tenentur eccleſiaſtici.

competentibus ad ſtatum conuentus poſſe ac debere facere eleëmoſynas, cum D. Thoma in 4. diſt. 15. quaſt. 2. ar. 5. quaſt. vltima communis ſententia docet : & latius proſequitur Medina *in tract. de eleëmoſynis c. de quibus bonis eleëmoſyna ſit facienda. §. Abbates, conſentit Sanchez in ſum. p. 2. l. 7. c. 29. n. 90. poſt Molin. de iuſt. t. 1. d. 276. in princ. & verſic. illud verò.* Quapropter & Concil. Trid. *ſ. 25. c. 1.* Epiſcopis, aliiſque beneficia eccleſiaſtica tam ſecularia, quàm regularia obtinentibus pro gradus ſui conditione, interdicit quidem ne ex reditibus eccleſiæ conſanguineos familiaresúe ſuos augere ſtudeant:

13. Etiam conſanguineis pauperibus.

cùm Apoſtolorum canones prohibeant, ne res eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent; ſed ſi pauperes ſint, iis, vt pauperibus, diſtribuant.

14. Vt talibus.

Vt pauperibus, inquit, *diſtribuant* : hoc eſt affectu charitatis, quæ proximo debetur præcepto diuino, non humano affectu, & carnis erga propinquos, quem hîc exui, quam maximè poteſt, monet Concilium: is eſt ditare atque augere amicos, quod quidem licet de ſuo etiam clericis; ſed non de Chriſti patrimonio. Rectè cenſura Domioicana, quam diximus, admittit pietatem in parentes & conſanguineos; & Clemens *ſeruato*, inquit,

15. Ordine charitatis ſeruato.

charitatis ordine : vt cæteris paribus rectè dicitur in diſtributione eleëmoſynarum, præferendos parentes & conſanguineos aliis pauperibus: & receptum eſt, vt ad ſubleuandam parentum nimiam innpiam religionem filius non ingredi, & ingreſſus egredi debeat. quod noo eſt receptum in aliis pauperibus: niſi fortè ob ſummam præſentem, non duraturam neceſſitatem, propter ſororis paupertatem, periculum incontinentiæ paſſuræ, differri aliquamdiu rectè ingreſſum docet Azor. *inſtitut moral. p. 1. l. 12. c. 1. q. 8.* idemque tradit *p. 2. l. 12. c. 13.*

16. Qui maximè coniunctos præponit.

quis in aliis ſit ordo charitatis: atque *n. 8. qui nobis*, inquit, *ſunt aliqua ratione coniuncti, potius ſunt eleëmoſynâ iuuandi, quam externi* ; & qui ſunt nobis minus coniuncti. *S. Thom. 2. 2. q. 26. ar. 7.* adeoque, qui gradu proximi prius, quàm remotiores.

Quæ autem quantitas eleëmoſynarum eſſe debeat, ad arbitrium boni viri & prudentis referendum eſt, *quantum*, inquit Trid. *d. c. 8. per eorum prouentus licebit.* Quidam cenſuerunt ob partitionem veterum canonum quartam bonorum partem pauperibus tribuentium, beneficiarios ad eandem in eleëmoſynas dandam eſſe obligatos: quidam poſt bonorum eccleſiaſticorum partitionem ceſſare huiuſmodi diſtributionem: ſed rectius ad modum *d. c. 8. quantum per prouentus licet.* tametſi Azor. *p. 2. l. 12. c. 11.* etiam multos canones citet poſt bonorum partitionem editos, qui ad quartam vergant: & ſtylum Curiæ Romanæ, quo literæ ſcribuntur, quibus Abbatiæ aliæue præfecturæ in commendam dantur: quibus etiam hodie inſeritur ea clauſula, vt commendatarij erogent in vſus pauperum quartam fructuum portionem concludit tamen *i. d.* capitis quæſtionem, vt teneantur tantum beneficiarij in eleëmoſynas elargiri, quantum abundat ex commodo ipſorum victu. Quod exactius Molina *de iuſtit. tom. 1. tract. 2. d. 144.* vt inſpiciatur an veriſimiliter permixtæ adhuc ſint fabricæ, pauperum, & beneficiarij facultates; an verò ſeparatæ: vt pleræque fundationes poſt partitionem bonorum eccleſiæ factam: vt quamuis ex iuſtitia non teneantur, quia alioquin alienum vſurparent; tamen quod opulentæ fundationes inſtitutæ videantur, non cum onere conferendi inde portiones aliquas, vel fabricæ, aut pauperibus: attamen cum ſpe, quod Prælati eſſent patres, recteque reditus expenderent: *quod nullam*, inquit, *obligationem de iuſtitia, ſed ſolum ex charitate inducit.* Et conſe-

17. Congruè ipſi ſuſtentare poſſunt.

quenter *d. 145.* poſſe vnumquemque beneficiarium ſumere de reditibus beneficij competentem ſuſtentationem pro ratione ſtatus cuiuſque, ſeu, vt Tridentinum loquitur *d. c. 1.* tam in regularibus, quàm ſecularibus, *pro ſtatus ſui conditione.* eamque Molina pluribus explicat *ibidem* etiam per exempla: additque *n. 10.* congruam ſuſtentationem etiam complecti

18. In quo onera & honeſtæ etiam donationes moderatæ.

non ſolum remuneratorias donationes, ſed etiam merè liberales, dummodo moderatas; denique *nu. 13.* conſuetudinem beneficiariorum piæ timoratæque conſcientiæ in vnoquoque loco meritò habendam eſſe pro regula, ad quam ſimiles beneficiarij admetiri poſſint familiam, & ſumptus ad ſuam competentem ſuſtentationem, quando nulla interuenit circumſtantia, quæ aliud exigat.

19. Dum fabrica & pauperes non nimium egent.

Huiuſmodi eſt, ſi occurrant graues admodum proximorum neceſſitates, vel fabrica eccleſiæ aliud poſtulet, quoniam abſurdum eſt pauperes fame perire, item eccleſias ruinoſas, incultas, & ſolo ferè æquatas eſſe, & beneficiarios de patrimonio Chriſti lautè viuere, amplaſque & ſplendidas habere familias, nihilque de ampla ſuſtentatione ſibi detrahere. *Ita Molina.*

20. Prudenter ſingulorum neceſſitate expenſâ.

Sed quid ſi neque ſolo æquata eſt eccleſia, ſed neque ex integro reſtituta, atque ornata, pauperum verò magna eſt inopia, & intenſa annonæ caritas, & conſanguineus cum dura neceſſitate conflictetur admodum? hîc opus eſt ſanè fideli ſeruo & prudente, vt & hæc faciat, quæ ad fabricam ſunt neceſſaria, & quæ ad greges pauperum, & conſanguineorum egenum non omittat; & porrò diuidat, *prout cuique opus erit*, atque in ſtatera appendat proportionem neceſſitatis extremi gradus in fabrica, cum mediâ pauperum, & infima conſanguineorum, aut vicibus omnium verſis. Ita neque vni omnia, neque vni nihil tribuat, vt ſit neceſſitatum conſideratio, & facultatum; qua-

tenus illæ exigant, & quatenus per has liceat. *Vnde damnat*, inquit Malderus *in meditat. theolog. diei* 22. *p.*378. *euangelium eos, qui dicunt patri aut matri corban (quod eſt donum) quodcumque ex me tibi profuerit, & vltra non bene faciunt parentibus: Marci* 7. *damnat eoſdem eccleſia. Vide decretum Gratiani diſt.*30. *vnde diſcimus non eſſe chriſtianam traditionem templa eſſe ornanda ex eo, quod egentibus ſubtrahitur, ſanè liberum ſacerdotibus erat in lege egenis corban offerentibus minuere quantitatem pretij offerendi conſideratâ egeſtate offerentium: teſtis Ioſephus lib.*4. *Antiq. c.*3. *imitatur hoc eccleſia, non recipiens dona cum detrimento egentium filiorum, aut arctè coniunctorum.*

21. Peregrinis & conſanguineis exteris non excluſis.

Quæ eadem ratio ineunda eſt, dum de peregrinis quæritur, & conſanguineis exteris, atque pauperibus, vbi ſitum eſt beneficium; vt potius his fieri debeant, quàm illis; & Thom. *à IESV d. c.*6. *citat. D. Baſilij interrog.* 100. *in reg. reſponſum, cum dominus*, inquit, *Baſilius, affirmans dixerit apud Matthæum nõ eſſe bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus; & tamen illud etiam approbauerit, nam & catuli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum; cui diſpenſandi munus eſt aſsignatum, is illud diligenti habitâ animaduerſione exequi debet.* & propterea Molina *vbi ſup. num.*21. *ex Nauarro*: quamuis conuenientius, non tamen neceſſarium eſſe docet, vt fiant in loco beneficij eleëmoſynæ. *Iuxta Ioannis XXII. extrauag. execrabilis de præbend. in verb. hoſpitalitas in ipſis beneficiis debita, vt*, inquit, *fiant in populi vtilitatem potius, qui reditus contribuit, quàm alterius*; tamen rarò vſu id ſeruatur, vt Prælati, aliique beneficiarij, vt pro rata in locis, vbi decimas percipiunt, diſtribuant eleëmoſynas, ſed eas domi ferè tantùm largiuntur: aut vbi fortè proficiſcentes flagitantur: etſi tamen Molina *in fin. n.*21. id ipſum vt fiat in quibuſdam bonorum locis etiam commendet. Sed neque conſuetudo etiam piorum Prælatorum, aut beneficiariorum eſt, vt exteros pauperes, aut conſanguineos, minus egenos excludant, etſi alibi degentes. Vnde D. Paulus *ad Philip.*4. *quæ miſiſtis*, inquit, *odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo*, & miſſa erat eleëmoſyna non erogata vbi collecta: & 1. *ad Corinth. c. vlt.* ordinat collectas perferendas Hieroſolymam, commendatque: itemque *ep.*2. *c.* 8. & 9. *quaſi benedictionem, non quaſi auaritiam*, inquit: monetque ne nimium ſolicitè ex hoc inopiam metuant, neque dent ex triſtitia aut neceſſitate, *hilarem enim datorem diligit Deus, potens omnem gratiam abundare facere in vobis, qui multiplicat ſemen ſeminanti, & panem ad man[...] præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtr[...] incrementa fructuum iuſtitiæ veſtræ.*

22. Quod parcimonia ſibi quis ſubtrahit, poteſt donare de fructibus beneficij.

S[...] plurimas exceptiones à Clementina regula proponit Diana *d. tract.*6. vbi illius rigor foret receptus: & nominatim *reſol.*19. vt qui parcius viuendo, congruæ ſtatui ſuo ſuſtentationi aliquid ſubtrahit, illud conſanguineis dando non contraueniat Clementinę. *Ex qua*, inquit, *opinione datur occaſio religioſis, vt lubentius frugalitati & moderato ſumptui aſſueſcant, cum ſciunt ea, quæ de ſibi neceſſariis detrahunt, poſſe licitè parentibus & aliis bene de ſe meritis donare, & in aliis licitis operibus expendere.* Et quidem D. Thom. *q.*185. *ar.*7. *ad* 5. *ſi de eo*, inquit, *quod vſui Epiſcopi aut alicuius clerici eſt deputatum, velit aliquid ſibi ſubtrahere, & conſanguineis vel aliis dare, non peccat: dummodo illud faciat moderatè, id eſt, vt non indigeant: non autem vt ditiores inde fiant.* Et rectè inquit Azor. *inſtit. moral. p.*2. *l.*12. *c.*11. *q.*2. *quia clericis beneficiariis eſt interdictum, ne ex bonis eccleſiæ ditent conſanguineos.* Et quamuis Azor. *Fauſtus & Sanchez citati à Diana*, id poſt d. Clementinam negent religioſis eſſe licitum; tamen Sanchez per priores canones eſſe permiſſum admittit, pluribus citatis authoribus, & Diana plures citat, qui etiam poſt Clementinam licere affirment: additque Sanchez *d. c.*19. *nu.* 100. illam Clementinam in Hiſpania non eſſe receptam: ſed *ſtatur*, inquit, *n.*42. *iuri communi.* Quinimo Molina *d. diſp.*145. *num.*1. reſtrictionem D. Thomæ accepit de tota portione beneficiario deputata, non de portionis parte, *quâ indiget*, inquit, *ad ſuam competentem ſuſtentationem, & quam totam ceſſantibus grauibus proximorum neceſſitatibus licitè poterat ſecum expendere: ſi quid enim ſubtrahat, licitè poteſt conferre conſanguineis diuitibus.*

Diuitibus, inquit: nam pauperibus, qui pro ſui ſtatus ratione non habent competentem ſuſtentationem, poſſe conferre ex reditibus beneficij citra huiuſmodi parcimoniam docet idem Molina *ibid. d.*146. quâ explicat quoſque beneficiarij de ſuis bonis conferre poſſint conſanguineis. *Eſt probanda*, inquit D. Ambroſius *relatus diſt.*86. *c.*16. *illa liberalitas, vt proximos ſeminis tui non deſpicias, ſi egere cognoſcas: melius eſt enim vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ſumptum ab aliis depoſcere, aut alicui poſtulare ſubſidium neceſſitati. Pauperes autem ſunt*, inquit Caietanus 2.2. *q.*43. *ar.*8. *non tantùm qui egent cibo, potu, aut veſte, quæ ſunt neceſſaria naturæ; ſed qui egent opportunis ad conuenientiam ſui ſtatus*; ac proinde Prælatos eccleſiæ eleëmoſinaliter poſſe diſtribuere illis, ſicut aliis pauperibus. Quod & ſentit Nauarrus *in Apolog. q.*1. *mon.*77. *n.*4. 23. Etiam diuitibus conſanguineis: pauperibus etiam ex eo quo ad ſuam ſuſtentationem non eſt opus.

Optimè in hanc rem Concilium œcumenicum Lateranenſe *ſub Leone X.* vbi cardinalium vitam & mores inſtruit, *cum minimè deceat*, inquit, *affines & conſanguineos, præſertim benemeritos ope indigentes negligere, ſed illis prouidere iuſtum & laudabile ſit* (nota) *non propterea tamen vel beneficiorum multitudine, vel eccleſiaſticis reditibus ita eos impleri conuenire arbitramur, vt cæteri damnum ex huiuſmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde ſcandalum naſcatur, ſtatuimus itaque vt eccleſiarum bona temerè non effundant* (nota) *ſed ea in piis & ſanctis operibus exponant, quorum cauſa magni & optimi reditus per ſanctos patres ſtatuti, & ordinati fuerunt.*

Sed & Thomas *à IESV d. p.*3. *c.*2. *d.* 1. *de religioſo*, inquit, *beneficiario rectè docuit Nauar. in* 24. Aliaſque

d.c.

honeſtos ac pios vſus, etiam religioſi beneficiarij.

d. c. non dicatis num. 10. & in tract. de redit. eccleſia monito 25. perinde poſſe de fructibus beneficij diſponere ad honeſtam ſuſtentationem ſui, & ad pias cauſas ſiue honeſtos vſus ac ſeculari de fructibus ſuis: & addit hanc ſententiam fuiſſe Cardin. à toto orbe chriſtiano vſu receptam, & apertè inſinuari in Clem. 2. §. ſed & talis de vita & honeſt. cler. in qua aſſignatur differentia inter regularem ſimplicem & beneficiarium, quod hic abſque facultate ſuperioris poſſit immediatè fructus beneficij in opera pia impendere, ille verò non.

Præterea quod omnis titulus canonicus beneficij præbet facultatem diſponendi reditus in honeſtam ſui ſuſtentationem, & in opera pia, qui enim eſt adminiſtrator beneficij, eſt etiam adminiſtrator fructuum, ex quibus infert Nauarrus, quod æqua ſit regulari & ſeculari facultas iuſtè diſponendi de fructibus beneficij, quare ſicut ſecularis non poteſt in alios vſus præter honeſtos diſponere, poteſt tamen ad congruam ſui ſuſtentationem & pia opera impendere, ita & religinſus, vnde ſicut ſecularis beneficiarius poteſt donationes honeſtas, & ſuo ſtatui conuenientes facere, ita & religioſus.

Et quamquam Azor. *inſtitut. moral. p. 2. l. 3. c. 26.* velit beneficiarios religioſos dominiū fructuū perceptorum non acquirere vt ſeculares, eaq; ſententia ſit probabilior; tamen in huiuſmodi ancipiti controuerſia, cuius neutra pars damnari abſolutè poteſt, facilè admittendum videtur, vt religioſi beneficiarij donationes facere permittantur, quales in vſu ſunt hominibus timoratis ſuæ conditionis ac ſtatus: vt poſt Molin. idem Thom. *d. d. 1.* & maximè Prælatus: *idem d. 4.* inter viuos quidem; nullatenus autem teſtamento, ſicut ſeculares aliquatenus, quod explicat Molina *vbi ſupra d.* 147. quatenus poſſint. *Et nos breuiter tetigimus in iur. pont. nou. anal. tit. de teſtam.*

25. Non tamen per vltimam voluntatem.

Sed neque cauſâ mortis religioſi poſſunt donare, quoniam bonorum proprietatem non habent, in vim cuius domini de rebus ſuis diſponunt, quid fieri velint: quibus natura deberi dicitur vt vltimæ voluntatis liber ſit ſtylus; neque adminiſtrationem: quippe quæ ipsâ morte cum illis exſpirat. Vt ideo omnis illorum voluntas vltima ſit ipſo iure nulla. *Molin. de iuſtit. t. 1. tract. 2. d.* 147. 148.

26. An ægri?

Cæterum quamuis moriens etiam donare poſſit inter viuos: *l. Seia. §. cùm pater. D. de donat. cauſ. mort.* tamen Prælatus aut beneficiarius religioſus ægrotus periculosè cogitatione & causâ mortis videbitur donare quaſi in fraudem, in tempus quo inidoneus eſt faciendæ donationi; vtpote dominij per votum expers; adminiſtratione per mortem defunctus. Quemadmodum dicitur in fraudem renunciare beneficio tenui, quod cedat exſpectatiuam habenti, vt eo prouiſo promoueatur ad beneficium pingue, cuius poſſeſſor tempore renuntiationis mortaliter infirmatur. *c. 2. de renuntiat. in 6.* hine etiam nata eſt regula Cancellariæ *de infirmis*, vt reſignatio nulla ſit, ſi intra 20. dies moriantur. Et quamquam ea regula beneficiis tantùm ſit ſcripta; ratio tamen in aliis momentum facit, etſi non ad certos, vt ibi dies, ſed tempus, & mortis periculum iudici arbitrarium.

Quibus omnibus circumſpectè attentis, conſequens eſt ratas habendas donationes inter viuos factas à N. religioſo paſtore beneficiario: quem conſtat ex beneficij fructibus non amplius habuiſſe, quàm congruam portionem paſtoratui ſuo ſecundùm taxam ſynodi aſſignatam: adeoque parcimonia ſua ſuæ ſuſtentationi ſubſtraxiſſe id quod amicis dedit, etiam de ſe meritis, nec immoderatè. Quin & aliquibus pro ſua conditione egenis, per cauſam magis eleëmoſynæ quam muneris: quamuis non in ſua parochia habitantibus; dum & pauperes illic fruſtratus non eſt; & ad fabricam contulit cum aliis decimatoribus prout à ſuperioribus decretum eſt: nec donatarius ad reſtitutionem tenetur ex Clementina, quæ ſimplices donatarios obligat, ſed hic recepta non eſt: ſuppoſito etiam quod locum haberet in parcimonia ſubtractis; donationem verò in ægritudine factam omnium bonorum præſentium & futurorum habendam pro irrita, quamuis monaſterio ſuo factam, cùm eſſent bona profecta ex paſtoratu ſeculari, cuius eccleſiæ ab inteſtato ea bona deberentur; vel ex conſuetudine Epiſcopo iure adminiſtrationis vacantium eccleſiarum: præſertim cùm permanſerit in omnium poſſeſſione vſque ad extremū halitum, & ſic non abſolutè videatur donaſſe: quod requirit *d. §. cum pater.* & traditionem factam valde ponderat Molina *d. diſp. 148. n. 5. & in fin.* quæ eſſe nequit in donatione huiuſmodi præſentium & futurorum. Et Couuar. *in c. cum in officiis de teſtam. n. 5.* etiam in piis cauſis præſumptionem noſtram admittit, quamquam tamen moderatam eleëmoſynam admittat in ægritudine; *c. adhæc. de teſtam.* non in vim teſtamenti, dum ita ſit facta, vt, quamuis conualeſcat beneficiarius, quod datum eſt penes donatarium maneat. *vt bene Molina. n. 7. in fin. & conſonat ratio legis 1. De de donat. mort. cauſ.* quod c. adhæc etſi loquatur de ſecularibus, qui ferè per conſuetudinem pro ſuæ conſcientiæ dictamine permittuntur teſtari; tamen rectè applicatur beneficiariis religioſis: quorum cauſa cum veteri iure ſecularium quoad hoc rectè comparatur: & dicit c. adhæc moderatè, quod partis ad totum aliquem reſpectum dicit, & non inuenitur in donatione omnium præſentium & futurorum, quæ re ipsâ incidit in vltimam voluntatem, dum omnia abſorbet: & hanc in capacibus illius effectu aufert, & propterea in nemine talem e[illegible]dam multi voluerunt. *citati à Fachin. [illegible] lib. 6. c. 87. & ſeqq.*

CONSULTATIO III.

De erectione nouorum monaſteriorum, dote, ac numero.

1. Numerus regularium tam in veteribus, quã nouis ſubditis & exemptis per ordinarios ſtatuendus.

IN veteribus monaſteriis tam virorum, quàm mulierum numerus per Ordinarium eſt definiendus, ne impoſterum excedatur, qui vel ex reditibus, vel eleëmoſynis conſuetis commodè poſſit ſuſtentari: nec erigendi ſunt noui deinceps conuentus, niſi licentiâ eiuſdem ordinariâ obtentâ. *Concil. Trid. de reg. c. 3. quâ de re diximus in iur. pont. non. anal. de regul. n. 34.* & ſanè poſt Bonifacium VIII. *in c. periculoſo. §. ſanè de ſtat. reg. in 6. & Trid. d. c. 3.* ſanctionibus ſuis Tridentini decretum ſtabiliuerunt Pius V. *4. Kalend. Iunij* 1566. *conſt. incip. circa*, Gregor. XIII. *conſt. Deo ſacris* 1573. quæ etiam explicat debere Ordinarios eundem numerum etiam ſtatuere in exemptis; cùm alioquin textus *d. c. 3.* tam generalibus verbis, *omnibus monaſteriis*, quàm exceptione Capucinorum, ſatis in contrarium regulam firmat. Rurſus Clemens VIII. 25. *Iulij* 1599. *in decret. reg. incip. nullus omnino. §. 14.* iterum Paulus V. 4. *Decemb.* 1605. *decret. incip. ſanctiſſimus* eadem ſtatuit: inſuper Greg. XV. 17. *Augusti* 1621. reuocauit licentias à Paulo V. conceſſas, vetans nouos conuentus erigi, niſi ex reditibus aut eleëmoſynis commodè ſuſtentari poſſint religioſi duodecim. Denique Vrbanus VIII. *Breui ſuo* 28. *Auguſt.* 1624. iterum reuocauit licentias contra decretum Greg. XV. conceſſas, & Congregatio Interpp. 21. *Iunij* 1625. rurſus repetit, & ſecus ædificata collegia Ordinarij loci viſitationi, correctioni, atque omnimodæ iuriſdictioni ſubiecta eſſe declarat. Quippe conuentus non riitè erectos priuilegia, exemptioneſque Pontificum non mereri, quorum ſanctiones neglexerint: præſertim ſi non conſueuerint onera miſſarum accipere. Quod iterum S. Congregatio ann. 1626. ſtatuit. *Quæ omnia refert Barboſa & citati in Collect. ad Trid. ad d. c. 3. nn. 18. & ſeqq. vbi n. 31. & ſeqq.* refert etiam bullam Clementis VIII. *incip. quoniam* 23. *Iulij* 1603. quæ & formam præſcribit, ſecundùm quam Ordinarij licentiam erigendi dare debeant, comprehendere etiam monaſteria monialium: quam etiam Vicarius generalis abſque ſpeciali mandato dare non poſſit: & facultatem Diſcalceatis conceſſam à *Paulo V.* 1605. monachis Congregationis B. Mariæ Fulien. 1608. Congregationi cleric. reg. S. Pauli de coll. 1610. ad formam Clementis VIII. reuocatas eſſe, Greg. XV. & Concil. Trid. vt Ordinarij licentiâ omninò ſit opus, & formâ Clementis, & Greg. XV. *ex conſt.* Vrbani VIII. 28. *Auguſti* 1624. idemque Barboſa *& citati* religiones explicat *nn. 2. & ſeqq. ad d. c. 3.* quibus ex conſtitutionibus ſuis ſit prohibitum, aut ex priuilegio Apoſtolico non conceſſum deinceps immobilia poſſidere.

2. Nec erigi noua debẽt, niſi ali poſſint duodecim; alioquin Ordinariis ſubduntur.

3. Facultatibus contra conceſſis reuocatis.

Porrò hæ conſtitutiones non vetant ſupra quantitatem prouentuum aut eleëmoſynarum filias recipi, quæ dotem ſimul conſerant, ex qua deinceps ipſæ poſſint commodè ſuſtentari. *Barboſ. n. 27. Nauar. Suarez, Reginal. Sanchez ab eo citati*, Weymſius *ad Conſt. 24. à Tridentino innouatas conſt. 15. n. 41. & ſeqq.* vbi citat declarationem Cardinalium, quæ huiuſmodi ſuper-numerarias duplicem eleëmoſynam iubeat conſerre, ſiue duplicatam ſummam taxæ numeralibus monialibus definitæ, eiuſmodique ſuper-numerarias in locum numeratarum (ſecus quam in ſupernumerariis canonicis voluit c. relatum *de præb. & dignit.*) non ſuccedere; ſed neque eſſe impedimento, quo minus intra numerum morientibus aliæ ſubrogentur. Cuiuſmodi tamen loca ante realem vacationem nullatenùs addici permiſſum ſit, ſicut *de conceſſione eccleſiæ, vel præbendæ non vacantis*, decretum eſt: *tot. eo tit.* ſed neque vacantia addici poſſe niſi puellis iam idoneis. 4. Non tamen prohibentur ſuper-numerariæ quæ dotem adferunt. 5. Duplam taxæ numeratarum. 6. Quæ nec has impedrant nec ſuccedant.

Quin & ex patrimonialibus dotari debere illas, quæ ingredi velint monaſterium, receptum eſt. quæ dos ad taxam legitimæ accedere poſſit, ſi tantâ ſit opus: ſin minus; quantam conſuetudo reliquarum eius monaſterij, loci, temporiſque determinat. Nam eam pro huiuſmodi circumſtantiis variari reſponderunt Interpretes. *apud VVeymſium n. 45.* qui etiam *n. ſeq.* reſpondet conſtitutionibus Innocentij *in c. quoniam de Simonia*, & Vrbani IV. *in c. 1. eod. tit. in extrauag. com.* ne quid exigatur ab ingredientibus religionem, ſed dumtaxat acceptari poſſit cum gratiarum actione quod ſponte, liberaliter, & abſque vlla pactione offertur: nam ea prohibitio intelligenda eſt ſecundùm ſuum titulum, vt ne quid accipiatur pro ingreſſu quaſi pretium, aut ex prauâ conſuetudine tantùm, qualem in ſecularibus etiam abolet Concilium Trid. *ſ. 24. c. 14.* non porrò dum cauſa neceſſitatis proponitur, & quæ ali non poteſt à monaſterio, gratis admittitur, ſi alimenta ſecum ferat, pro vitæ ſuæ ſuſtentatione, non pretio admiſſionis. Ad quam rationem poſſet admitti ſuper numerarius canonicus in collegio numerato, ita vt ſucco ſuo viueret, præbendam non reciperet, niſi quam ipſe adferret. quo ſenſu accipiendum eſt c. tuo. nos. *X. de Simon.* vetans pactionem, quâ quis fiat canonicus, & ipſe præbendam fundet. ſcilicet cum ipſe ſpiritualis titulus ideo datur, vt in vicem præbenda tanquam illius pretium fundetur, non verò ſi citra pacta do vt des, aut ſimilia hæc fiant. *in verb. ſi verò purè, ſine pacto. aut conditione.* Vide de monialium dotibus Tamburin. *& citates de iure abbatiſ. d. 5. q. 2. 3. 4. 6. 7.* 7. Quanta ex patrimonio etiã dandæ? 8. Spontanea non pactitia, ſed ex taxa ſuperioris, vbi ſuper-numerariæ adſumuntur.

CONSVLTATIO IV.

Confeſſio vt proprio ſacerdoti facienda, ita & confeſſario monialium.

ANte Mendicantium priuilegia Concilium œcumenicum ſub Innocentio III. ſtatuerat confeſſionem faciendam eſſe proprio ſacerdoti, ſeu parocho. *c. omnis X. de pæn. & remiſſ. ſi quis autem*, inquit, *alieno ſacerdoti voluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet; & obtineat à proprio ſacerdote, cùm aliter ipſe illum non poſſit ſoluere vel ligare*; parochorum inſtar facti ſunt confeſſores mo-

1. Etiam à monialibus.

nialium, *qui vt patres ſpirituales eis dantur, quorum non ſolùm gubernaculo tueri; ſed etiam doctrinis ædificari poſſint. c. in decima 18. q. 2.* quæ doctrinæ etiam regulares inſtructiones complectuntur. ideoque ibidem decernitur, vt monaſteria virginum à monachis gubernentur; qui tamen à familiaritate illarum abſtineant; nec aliis liceat virginibus extra eam, quæ præeſt, etiam in iis, quæ ad inſtitutionem earum pertinent, loqui. *d. c. in decima. Qui religioſis fœminis præponendus eſt, ab epiſcopo loci comprobetur.* inquit, *c. qui. 18. q. 2.* Igitur moniales proprio confeſſori, aut de eius licentia alieno ſacerdoti tantùm poſſunt confiteri. Sed vt iuſtam cauſam in ſubditis exigit Con-

2. Non tamen niſi iuſta ex cauſa neganda facultas alieno confitendi,

cilium, ob quam licentiam petant alieno confitendi; ita iuſta admodum & grauis debet eſſe cauſa, vt ea negetur. Debet enim proprius ſacerdos vti poteſtate in ædificationem, non in deſtructionem; omnibus omnia fieri, omnium infirmitates tolerare, vt omnes faciat ſaluos; cum infirmis infirmus fieri, vt infirmos lucri faciat, vt ex iis, qui ei dati ſunt non perdat quemquam; mundus ſit à ſanguine omnium: & præſertim monialium confeſſor conſiderare commiſſas ſibi eſſe fœminas, hoc eſt, ſexum fragiliorem, pudori, verecundiæ, metui, minutiſque ſæpè cauſis faciliùs ſuccumbentem. Vnde citat Stephanus d'Aluin *tract. de poteſt. epiſ. c. 24. n. 7.* S. Thomam *ex 4. ſentent. diſ. 57. q. 3. ar. 3. quæſtiuncul. 4.* his verbis loquentem; *peccaret ſacerdos, ſi non eſſet facilis ad præbendam licentiam confitendi alteri: quia multi ſunt adeò infirmi, qui potius ſine confeſſione morerentur, quàm tali vel tali ſacerdoti vellent confiteri. vnde illi, qui ſunt nimiùm ſoliciti, vt ſubditorum conſcientias norint per confeſſionem, multis iniiciunt damnationis laqueum, & conſequenter ſibi ipſis.* Quare rectè Clemens VIII.

3. Cum & confeſſionalis notitia non ſpectet ad externa.

ſuperioribus regularibus præcepit *Motuproprio 23. Maij* 1594. ne ſubditos conſtringant ad ſibi confitendum: quin nec confeſſiones audiant, niſi ſpontè ſibi confiteri volentium: ſed neque vtantur poſtmodum in regimine exteriori eâ ſcientiâ, quam ex confeſſione perceperunt. Vt ad hanc non pertineat, quod paſtor iubeatur noſſe vultum pecoris ſui; ſed ad notitiam non ſacramentalem; vt ex eâ regere paſtor poſſit extra functionem ſacramentalem. iiſdemque de cauſis ſtatuendum eſt, non

4. Magiſque ea facultas confitendi alieno concedenda, ſi moniales, quamuis iniuſtè, abhorreant à ſuo.

rectè facere ſuperiores, qui monialibus deputant confeſſarios, à quibus, etiam ſine illorum demerito, moniales abhorreant; niſi ſimul facultatem faciant alieno confitendi: innuant ſaltem petituris non egrè concedendam: aut ſi animaduertant, ob reuerentiam non conqueri, vel licentiam poſcere; eam ſponte huiuſmodi omninò ſæpius offerant.

Hoc enim vocabulo vſum eſt Concil. Trid. *ſ. 25. de regul. c. 10. præter Ordinarium*, inquit,

5. Quin & extraordinarius offerendus & ſæpius, & ſponte, coque magis, quæ debent ſæpius confiteri,

confeſſorem alius extraordinarius bis aut ter in anno offeratur: vt præſtolari querelas non oporteat; ſed ſuperioribus incumbat ex officio remedium ante vulnus adferre. Vnde etiam, ſi extraordinarium bis aut ter in anno Concilium iubeat offerri, & *principio d. capitis*, moniales admoneri tantùm velit, vt ſingulis ſaltem menſibus confiteantur: ſi numeri ad numerum facienda eſt proportio, quid ſtatuemus in illis, quæ ſingulis ſeptimanis confeſſionem facere iubentur? vtique ſicut ſe habent tria ad duodecim, ſic ſe habent tredecim ad quinquaginta duo: tot igitur cum annus habeat ſeptimanas; an huiuſmodi hebdomadariis monialibus non decies ter poſſe offerri confeſſarius videbitur? niſi alia ratio non ita vagandi in animæ aucupio & cuſtodia, aliud ſuadeat. Conſtat igitur non licentiam tantùm petentibus dandam eſſe monialibus alieno ſacerdoti confitendi aliquando; ſed etiam hodie imperari ſuperioribus, vt extra ordinem ſæpius aliquem monialibus ſponte mittant: qui omnium ei confiteri volentium confeſſiones audire debeat. Et quamquam ea Concilij verba *ab Epiſcopo & aliis ſuperioribus* ita accipienda ſunt, vt ad ſingulorum reſpectiuè ſubditos ſpectent; adeoque ordinariè Epiſcopus exemptis prouidere non poſſit; *vt ex Armendar. Barboſ. in collect. DD. ad d. c. 10. & nos diximus in tur. pont. non. anal. de reg. n. 32.* id tamen quibuſdam ca-

6. Etiam ab Epiſcopo aliquando exemptis.

ſibus aliter ab Interpretibus eſt declaratum: *Barboſ. vbi ſup.* vt poſſit, ſi quæ nullâ ratione induci queunt, vt regularibus ſui ordinis confiteantur: vt & Stephanus d'Aluin *vbi ſup. n. 8.* reſponſum refert. & licet olim Epiſco-

7. Quarum confeſſarij ſemper ab Epiſcopo approbandi.

pi approbatio in confeſſoribus monialium deputandis neceſſaria non eſſet; quia *c. 15. ſ. 23. Concil. Trid.* loquitur tantùm de excipiendis confeſſionibus ſecularium, etiam ſacerdotum; quamuis præponendus monialibus ab epiſcopo fuerit comprobandus quoad non exemptas; *d. c. qui. 18. q. 2.* Tamen nunc Gregorius XV. conſtit. *incip. inſcrutabili.* etiam exemptarum monialium confeſſores iubet approbari. adeo vt & Vrbanus VIII. declarârit generalem approbationem non ſufficere, ſed requiri ſpecialem ad audiendas moniales: pro hoc monaſterio datam, porrigi non poſſe ad aliud; nec pro vna vice conceſſam, extendi ad plures. *vt extensè refert Barboſa in collect. DD. ad Concil. Trid. d. c. 10. num. 8. & ſeq.* eamque approbationem nunc adeo exigunt, vt nec

Generali quidem Ordinis, ſine Epiſcopi deputatione, licere velint audire moniales ſui

8. *Ideoque haud facilè nunc ob proprij ignorantiam confitendum alieno.*

Ordinis. *Barboſ. n.19.* quæ approbationis neceſſitas hodie facit, vt ſicut in ſecularibus, ita & regularibus rarò admodum vſui eſſe poſſit c.placuit 9.q.2. *c.placuit vt dein. de pœn.d.6.* vt propter proprij ſacerdotis ignorantiam liceat eligere alienum. ſiquidem, etſi ad hoc exigenda non ſit ignorantia tanta, vt ob illam confeſſio ſit inualida, tamen nec tam delicatè ſcientia excutienda eſt, vt par ſit omnium ſcrupulis: ſed ea ignorantia ſufficit, quæ ineptum reddat ſacerdotem, vt de conſcientiis ſibi commiſſis poſſit conuenienter iudicare. Ad ignorantiam Interpretes referunt malitiam, impotentiam, ſolicitationem ad impudica, iniuſtam abſolutionis denegationem, ſimiliaque.

9. *An Mendicantibus poſſint moniales confitere ſine licentia ſuperiorum? & an his prohibentibus?*

Porrò olim homines, cùm ex præcordiis magis pœniterent, nec publicam confeſſionem, nec publicam pœnitentiam ſubterfugiebant: poſtea vno proprio ſacerdote facilè contenti fuerunt: tandem ſuperuenêre, qui ad conſcientiæ libertatem magis inciperent proclamare, ac priuilegiarij confeſſores ex Ordinibus Mendicantium, qui omnium eis confiteri volentium confeſſiones exciperent. *Clem. dudum de ſepult.c.inter cunctas de priuil.in extrauag. commun.* ſed excipit d.c. inter *religioſos, qui ſecundùm Ordinum ſuorum ſtatuta ſuis Prælatis confiteri debent, vel ab eis, ne aliis confiteantur, prohibentur*: quæritur ergo, an moniales ſibi poſſint priuilegiarios huiuſmodi confeſſores eligere? & quidem Bonifac. VIII. eâ conſtitutione, quæ refertur d. Clem. *dudum*, vt facultatem fecit priuilegiariis clero & populo prædicandi; ita & indiſtinctè, adeoque vniuerſaliter, liberè, liciteque audiendi confeſſiones ſibi confiteri volentium, & ad hoc in ſuis locis conuenientem numerum pro cleri populique conſuetudine deputandi. Reſtrinxit id Benedictus XI. excluſis religioſis, quorum ſtatuta aut Prælati id prohiberent: Clemens Benedictinam conſtitutionem omninò caſſauit: Bonifacianam reſtituit; *d. Clem. dudum in princ.* volunt ergo eandem ſimul reſtrictionem eſſe caſſatam: aiunt alij non omnes religioſos eſſe excluſos, ſed eos demum quorum ſtatuta aut Prælati id prohiberent; at non omnium ſtatuta Prælatoſue prohibere. Sed L. Miranda *in manual. tom.2.q.33.ar.1.* plura refert Pontificum diplomata, per quæ diuerſorum Ordinum religioſis eſt vetitum, aliis confiteri, quàm ſuis Prælatis, aut ab eis deputatis. additque per priuilegium *communicationis* idē ad alios eſſe prorogatum: ſed, quidquid ſit de communicatione huiuſmodi, ſunt, qui priuilegium communicationis nullum habent, nec Ordinis ſtatuta prohibitiua, vt Benedictini; quare illi eâ reſtrictione non continerentur: an qui habent priuilegium communicationis, vi illius hæc priuilegia acceptarint, quin & acceptare potuerint non collatis ſubditorum ſuffragiis, quibus, ferè vt ſingulis, confitendi priuilegiariis libertas per Bonifacium & Clementem eſt conceſſa; adeoque quod omnes tangit, debere videretur ab omnibus approbari: *DD. in c. quod omnes de reg. iur. in 6. Ceuallos de cog. per viam viol. p.2. q. 11. n.53.94.* non eſt huius nunc temporis inquirere. Igitur quibus non obſtant ſtatuta aut Prælati; poterunt priuilegiarios eligere confeſſores: quibus obſtant; non poterunt. obſtare non cenſentur, quæ directiuis tantùm verbis loquuntur, non præceptiuis, vt debeant ſuis; vel prohibitiuis, ne poſſint alienis confiteri: vt ſunt verba reſtrictionis Benedictinæ. quam vt demus à Clemente eſſe caſſatam, quamquam gloſſa caſſatam neget conſtitutionem in omnibus, adeoque non in iis, quæ diſertè non contrariantur; tamen videndum eſt, an, ſi Prælati aut Ordinis ſtatuta obſiſtant, electioni tamen monialibus competenti generalitate verborum derogatum ſatis videatur? & ſanè nec Epiſcoporum, nec parochorum contradictio ſufficit laicorum reſpectu. Quare inferri videtur nec religioſorum intuitu ſufficere ſtatutorum, aut Prælatorum obſtaculum. Sed in laicis iure id expreſſum eſt non obſtare; in religioſis contrà Mendicantibus facultas data non eſt, quibus ſtatuta aut ſuperiores aduerſarentur, vt diſparitas ſit ex cauſa defectus delegationis in huiuſmodi religioſis; non ex eo, quod ait Panorm. *ex c. ſi religioſis de elect. in 6.* religioſos nec *velle*, nec *nolle* habere, vt laicos; cum id non vltra regulam recipiendum ſit: deinde non aufert id, quod iure aut priuilegio ſit permittente: nam ita; quamuis Concilium Trid. *d.c.* 10. extraordinarium velit monialium omnium confeſſiones audire; S. Congreg. tamen reſpondit *eſſe in arbitrio* (nota) *cuiuſcumque monialis, ſi extraordinario voluerit* (nota) *confiteri.* Eſt huiuſmodi voluntas non ſignificatiua authoritatis, ſed deſiderij.

Adfertur etiam bulla Clementis VIII. *relata à Coriolano p.1. ſect.1. ar.17. de caſ. reſer.* vbi poſtquam declarauit Clemens religioſos, in vim bullæ cruciatæ eligere ſibi non poſſe confeſſarium, addidit, *intentionis ſuæ eſſe, quod fratres aut moniales*, inquit, *quantum ad ſacramentum pœnitentiæ ſeu confeſſionis adminiſtrationem diſpoſitioni ſuorum Prælatorum ſubiecti ſint*: quòd ſi ne in vim quidem Cruciatæ electionem confeſſoris habere poſſint, quomodo poterunt in vim iuris communis, ſeu Clem. *dudum*? ſuppoſuit ergo Clemens religioſis vel per d. extrauag. *inter* electionem non competere, vel per priuilegia *de quibus Miranda vbi ſupra* ademptam eſſe, & ſi fortè non omnibus; tamen quia pleriſque, quaſi generalitate verborum vſus. Ii ergo qui non habent ſtatuta, aut Prælatos qui aduerſentur, nec priuilegia communicata, non in vim Cruciatæ tantùm, ſed iuris communis habent confeſſoris electionem. Multò ergo magis beginæ, vt id per tranſennam dicatur, quæ in fauorabilibus laicorum iure ac priuilegio hîc vtentur, habent eiuſmodi electionem, etiam Ordinariis contradicentibus: quia nec ſunt religioſæ propriè,

propriè. vt in odioſis correctoris ſunt conſiderandæ.

Alludere autem videtur Clemens ad.d.extrauag. *inter* verba; *audiant eu peccata ſua confiteri volentes, non religioſos, qui ſecundùm ſtatuta ſuorum Ordinum proprijs Prælatis confiteri debent, aut ab eis ne confiteantur alijs prohibentur.* ab eis; vtique Prælatis, quibus confiteri debent: viris ergo; non Abbatiſſis, aut fœminini ſexus ſuperioribus. cui conſonat ratio; nam ea materia ſacramenti iis ſuperioribus reſeruanda eſt, qui illius ſunt capaces, non fœminis. Alioquin, ſi Ordinis ſtatuta tantùm ſunt directiua; ex cauſa etiam Abbatiſſæ, & fœminæ ſuperiores, vt in aliis, poterunt diſpenſare: non tamen alieno ſacerdoti iuriſdictionem clauium, quam non habent, tribuere: ſi dictæ Clem. *dudum* d.extrauag. *inter* ad illarum moniales non extenduntur.

Sed, quotieſcumque de rebus huiuſmodi diſputatur, ij ad quos pertinet, *attendant*, inquit d. extrauag. *quanta ex iis, quæ ſtatuta ſunt, ſalus animarum proueniat*: vt nec conceſſio, nec prohibitio, illarumue vſus, ſaluti animarum aduerſetur. Quapropter, quo caſu etiam non deficeret iuriſdictio priuilegiatorũ, videre debent moniales, ſi fortè iuſta ſit ſuperiorum prohibitio, ne illam ſpernentes obicem ponant gratiæ ſacramentali; & priuilegium pro ſalute animarum inuentum detorqueant aliquando in illarum perniciem, euerſo fine iuſtæ prohibitionis. Sed & animaduertendum eſt, quo caſu poſſet Abbatiſſa aliàs diſpenſare, vtique non poſſe vetante diſpenſari Epiſcopo, ſeu alio ſuperiore: nam in concurſu contrariarum ordinationum præualet Epiſcopi, ſuperiorisúe authoritas. *diximus ſup. de maior & obed.conſ.* 1.

Porrò electio, de qua nunc hic, vel etiam *in c.ſi Epiſcopus de pœnit.in 6.* qua Epiſcopi ſeu alij prælati ſibi confeſſarios ſumere poſſunt, valde differt ab ea, qua per ſuffragia tanquam prælati aſſumuntur alicubi à monialibus confeſſores: illa enim quaſi priuatum ſingulorum priuilegium continet; hæc autem quaſi iuris publici eſt: adeoq́ue nec huic illi præiudicium adferre poſſunt, ſed ordinariorum parochorum, confeſſorumq́ue præſentatio, inſtitutio, deputatio, ac munera manent intacta, cumulatiuè tantùm, ſeu in ſubſidium potius, priuilegiarij confeſſarij vocati ſunt.

Quod autem Epiſcopis & exemptis Prælatis tribuitur *c. vlt. X.de pœnit.* electio confeſſarij, cur monialium præfectis negetur? cum ſub vocabulo maſculino comprehendi ſoleat fœmininum: *l 1. D. de verb. ſignif. vbi gloſſa multa accumulat, & ibid.* Alciat. *in verb. complectitur* non excipit niſi aliter authorem ſenſiſſe appareat, vel ex coniecturis, vel cùm ſeparatim de vtroque ſexu actum eſt, vel quia diſpoſitio non bene fœminis conueniat. ſed animaduertendum eſt *i.d. c.vlt.* loqui tantùm de exemptis, quorum adeoq́ue longè abſunt ſuperiores, qui illos poſſint ſoluere vel ligare; ideoq́ue ſubſit periculum animarum; quod non adeò præſens eſt in non exemptis, qui viciniorem habent ſuperiorem, qui poſſit prouidere.

2. Etiam in exemptis fœminis prælatis non eadem ratio eſt, quæ in viris: quia hæ ſemper debent habere ſacerdotem, qui illis ſacra faciat: vt illis non tantùm immineat periculum ex dilatione, quantum Prælatis viris: vt ſuperior poſſit fœminis prouidere de confeſſario domi illarum, & debeat, ne teneantur egredi; quod in viris non ex æquo locum habet: & deputando ſoluendi facultatem delegare non poſſunt fœminæ quam non habent, vt Epiſcopi, & viri Prælati. *Vide plenius conſult.ſeq.n.*8.

CONSVLTATIO. V.

De electione Confeſſorum monialium.

1. *Confeſſores monialium approbandi ab Ordinariis.*

CONſtitutio Gregorij XV. *data nonis Februarij* 1622. *incip. inſcrutabili*, nihil ſingulariter de ætate, qualitate, vel modo conſtituendi confeſſores monialium decreuit, quam vt, ſiue regulares, ſiue ſæculares fuerint, quomodocumque exempti, tam ordinarij quàm extraordinarij ad confeſſiones monialium etiam regularibus ſubiectarum audiendas nullatenus deputari valeant, niſi prius ab Epiſcopo diœceſano idonei iudicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant.

Præmittit autem mentionem Concilij Trid. prouidè cauentis nullum presbyterum etiam regularem poſſe confeſſiones ſecularium etiam ſacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur neceſſarium, aut aliàs idoneus iudicetur. *eſt illud decretum in Trid. ſ.*23.*c.*15. *& in Clem.dudum* §.*deinde.de ſepul.*

2. *Ætate presbyterali.*

Igitur ætas communi iure in confeſſario non alia requiritur, quàm quæ in ſacerdote: ſed quoniam confeſſarij monialium curam monialium exercent, quæ ars eſt artium, omninò idonei ſunt aſſumendi ætate, moribus, doctrinâ, prudentiâ, & aliis rebus ad eam opportunis: vt loquitur Trid. in curatis beneficiis *ſ.*24.*c.*18. vbi & in parochialibus concurſum præſcribit, & *ſ.*7.*c.*3. perſonas dignas, & habiles requirit, & per ſe ipſas curam exercituras.

3. *Quid, vbi inſtar Prælatorum ſunt?*

4. *Et quomodo aſſumendi?*

Porrò cùm in Ordine Præmonſtratenſi Præpoſiti monialium ſint non tantùm vt parochi aut confeſſarij, ſed quaſi proprij illarum Prælati; non præter iuris rationem videretur, ſi per viam electionis canonicæ ab illis aſſumerentur, & à ſuperioribus confirmarentur, & illæ in iis qualitates exigerentur, quæ in Prælatis requiruntur. At Leo X. in Concilio Lateranenſi optaſſe videtur vt in Epiſcopis, ita in monaſteriorum Prælatis ætas exceſſerit trigeſimum annum, dum ordinat, ſi de mino-

minoribus 30. an. prouiſum fuerit, non diſpenſetur vt epiſcopi ante 27. regulares 22. præſint. tametſi tamen is modus loquendi neceſſariam derogationem prioris iuris non inferat, quo ætas 25. annorum aliis infra epiſcopatum dignitatibus ſufficit. *c. in cunctis §. inferiora. X. de elect. Trid. ſ. 25. c. 12.* quoad vero modum aſſumendi Conc. Trid. *ſ. 25. de regul. c. 6.* mandat per vota ſecreta eligi: & cenſet Caniſius *de elect. c. ea propter*, adeoque modum canonicæ electionis, etiam in Prælatis regularibus ſeruandum *per d. c. 6.* Sed verò in hiſce opus eſt antiquam conſuetudinem ſequi, vbi inſtitutum diſertè id non præſcribit.

5. Vbi tanquã Vicarij Prælatorũ, &c?

Alij porrò qui non ſunt quaſi proprij monialium Prælati, ſed tantùm Vicarij Prælatorum, & confeſſarij monialium, ſolent non eligi, ſed ab aliis Prælatis deputari. vt in Ordine Minorum tradit Ludouicus Miranda *in manual. Prælat. tom. 2. q. 21.* Vicarios monialium in capitulo prouinciali, ſeu alio intermedio, vel extra illud à Prouinciali inſtitui; veros illos Prælatos non eſſe, habere tamen authoritatem Prælatorũ ſuper moniales in foro conſcientiæ, quoad caſus & cenſuras. Alibi aliorum Ordinum ſtatuta, commiſſionum tenores & facultates inſpicere oportet, in ſubiectis Ordinario veterem etiam conſuetudinem, aut priuilegium obſeruare. alioquin cùm ad illum ſpectet cura animarum, eius eſt curatum beneficium aut officium conferre tam in regularibus, quàm ſecularibus. In regula S. Auguſtini mentio eſt presbyteri, apud moniales in grauioribus authoritatem habentis, vtique ab epiſcopo conſtituti. cum vtique antiquitus monachi & moniales nec ab epiſcopo nec à parocho populi eſſent exempti, niſi haberent parochum ſeu presbyterum ſpecialem, vtique iterum ab epiſcopo attributum. nam ſicut ad epiſcopum ſpectant omnes baſilicæ; *c. omnes baſilicæ. c. nullus 16. q. 7.* ſic & monaſteria: *c. monaſteria 18. q. 2. c. monaſterium 16. q. 7.*

6. Non exemptis, prouidet Epiſcopus de iure.

vbi ex epiſcopi aſſenſu fundator monaſterij presbytero commendat monaſterium pro ſacro illius officio, ſeu præſentat inſtituendum ab Epiſcopo.

7. Niſi per fundationem aut alias ſecus obtineat.

vnde fieri poteſt vt vel fundatores monialibus hoc ius eſſe voluerint, vt nominent aliquem approbandum ab Epiſcopo; vel, vt non rarò eſt factum, ſi ipſæmet primæ ſe fundauerint, & dotem contulerint, idem iuris retinuerint, vel, ſi ex priuilegio aut conſuetudine acquiſiuerint; omni caſu ſecundùm antiquos mores conſtitutio confeſſoris fieri debeat: ita tamen, vt ſemper Epiſcopo maneat examen, & approbatio in omnibus, & curæ animarum commiſſio in ſibi ſubditis. *c. qui religioſis. 18. q. 2.*

8. Prælati exempti ſibi eligunt confeſſarium, an & Prælatæ?

Verùm Prælati tamen exempti eligendi pro ſe confeſſarij, & deputandi pro ſuis ſubditis à iure facultatem habent: *c. fin. X. de pænit. & remiſſ.* fœminæ eo nomine negantur intelligi. *latè Syluester V. confeſſor. 1. q. 8.* manebunt ergo in communibus iuris terminis. *Syluest. ibid.* vt adeo id eis non competat, vt nec conſuetudine poſſit introduci, vt præter ſui ſuperioris licentiam confeſſorem ſibi eligere valeant, qui eas poſſit ſoluere, vel ligare. *c. ſi. Epiſcopus de pænit. & remiſſ. in 6.* vnde & Concil. Trid. *ſ. 25. c. 10. de regul.* præter ordinarium confeſſorem, *alius*, inquit, *extraordinarius* (non ab Abbatiſſis, ſed) *ab Epiſcopo, & aliis ſuperioribus bis aut ter in anno offeratur.*

9. An ſuis?

Et S. Congregatio *Concil. Trid. Interp. 19. Octobris an. 1621.* reſpondit Epiſcopo Tornacenſi Abbatiſſam Epiſcopo inuito eligere non poſſe confeſſarium pro ſe, & monialibus: extraordinariis etiam ab Epiſcopo datis teneri omnes confiteri, vel ſaltem ſeſe præſentare: & lite ſuper his aliiſque pendente, non excludi ideo poſſe à viſitatione, & correctione. Quare multis in locis inter valdè ſpecialia priuilegia obtineri à Sede Apoſtolica per Abbatiſſas ſolet iam olim, vt electionem habeant confeſſariorum: quod multò magis nunc debet obtinere, cùm per Concil. Trid. *ſ. 23. c. 15.* nullus niſi ab Epiſcopo approbatus confeſſiones excipere poſſit: quod, vt diximus in monialium confeſſoribus, diſertè exigit d. conſtit. Gregor. XV. *inſcrutabili*, neque tamen approbatio, etiam ſine reſtrictione loci, aut perſonæ, iuriſdictionem vllam tribuit. Itaque ſi ab Epiſcopo illam non accipit, aut ab habente poteſtatem, non poteſt ſoluere vel ligare. Et ſanè in monialibus facultas eligendi ægriùs conceditur, cùm etiam bullam Cruciatæ electionis permiſſiuam non æquè in illis obtinere, ſed ſuperiorum diſpoſitioni non detrahat Garcias *de benef. p. 2. c. 5. n. 61. & ſeqq. dixi ſupra conſult. proxima n. 9.*

Quinimò quatenus religioſi tenentur confiteri propriis Prælatis; aut aliis ab eo delegatis; nec ad eos extendi facultatem conceſſam Mendicantibus diximus proximè *conſultatione 4.*

Enimuero Auth. *de ſanctiſſ. epiſ. col. 9. c. 37. ſeu. §. in omnibus verſ. fœminis* ſtatuitur, vt Epiſcopus monialibus ordinet confeſſarium, quem ipſæ elegerint. ſed videtur agere de duplicibus monaſterijs ſolutis, nec in re ſacra ciuilis lex vlterius obtinet, quàm probetur à canonibus.

CONSVLTATIO VI.

De annuo monialium computu Epiſcopo dando.

1. An Abbatiſſa Epiſcopo rationes dare teneatur.

AN Abbatiſſa Ordinario ſubiecta rationem adminiſtrationis illi dare teneatur? quæritur. neque eſt dubium quin ad plures à iure probatos effectus exigere poſſit Epiſcopus denudationem facultatum monaſterij, adminiſtrationiſque earundem: v.g. ad conſtituendum monialium numerum; *iuxta Trid. ſ. 25. c. 3. de regularib.* cui conſonat bulla Pij V. *incip. Circa*, & Gregor. XIII. *incip. Deo ſacris*, vbi declaratur id ad Epiſcopos pertinere;

2. Denudare facultates monaſterij ad multas cauſas debet:

3. Ad numerũ præſcribendum. nere; & omninò ab eis obſeruandum ne plures recipiantur, quàm commodè poſſint ſuſtentari, quemadmodùm generatim Epiſcopo defert c. cognouimus 18. q. 2. ſeruorum & ancillarum Dei ſibi ſubiectarum vitam regulari

4. Vt de adminiſtratione dirigenda ſtatuat: moderamine diſponere; quod ſine temporalibus, eorumque cognitione, fieri rectè non poteſt.

Iterum ad Epiſcopum ſpectat in monaſteriis, tam in ſpiritualibus, quàm temporalibus

5. De eadem bene facta cognoſcat. corrigere, quæ viderit corrigenda; *c. ea quæ de ſtat. monach.* atqui in temporalibus, quæ corrigenda ſint, videre non poteſt, niſi inſpecto bonorum ſtatu, & adminiſtratione: hoc ergo fine præſcripto medium eſt permiſſum; & conceſsâ illâ iuriſdictione, ea permiſſa ſunt omnia ſine quibus illa exerceri non poteſt.

6. Et dilapidatione, ne qua ſit: Denique *d. c. ea* facultas ſit Epiſcopo amouendi Abbatem, ſi dilapidator fuerit; & prouidendi adminiſtratorem idoneum: vt autem id noſcatur inſpiciendæ ſunt rationes: quod conſequens neceſſariò ponitur ex illo antecedenti. *Conueniunt cum dictis L. Miranda tract. de sac. monial. q. 8. ar. 8. Paulinus Berthi in prax. crim. reg. tit. 4. de viſitat. Victorin. de mod. proceſ. in cauſ. reg. c. 9. Anton. Reſt. in direct. viſitat. c. 89. p. 136. & c. P. Saledius Ariminen. tract. de viſitat. p. 4. c. 2. & 5. Marchant in Baculo paſtorali d 6. q. 7.*

7. An ſibi annuè reddendas poſſit Epiſcopus iubere illis, qui dignitates inſtar beneficiorum habent non tantùm per modum adminiſtrationum? An autem Ordinarius præſcribere poſſit, vt ſibi reddantur annuæ rationes, aut ſuus deputatus interueniat reddendis? difficilis eſt quæſtio, & cum in Concilio *prouincial. Mechlin. an.* 1574. ſtatutum eſſet, vt Abbates & Abbatiſſæ computum coram Epiſcopis quotannis redderent; id malignis iſtis temporibus adeo ægrè fuit exceptum, vt litem cõmunem Epiſcopis mouerint, quæ hactenus deciſa non eſt. pro quibus ſanè facit quod Abbates & Abbatiſſæ liberam habeant adminiſtrationem, quæ ex arbitrio Epiſcopi eapropter non ſit reſtringenda. Citatur Sanchez in decalogum *l. 7. c. 19. n. 44. & quos ille numerat, & Stephanus d'Aluin in tract. de poteſt. epiſ. Abbat. c. 2. n. 7. c. 3. n. 1.* ſed porrò ſumma ratio videri poteſt, quod huiuſmodi dignitates dum in titulum habentur, & vt beneficia fructuum quaſi dominos faciunt poſſeſſores, ſub oneribus ſuſtentandi monaſterium, &c. vnde in declarationibus Cardinalium, quæ circumferuntur *ad c. 9. ſ. 22. Concil. Trid.* vbi adminiſtratores piarum cauſarum Epiſcopo quotannis rationem reddere iubentur, *in verb. adminiſtratores*, legitur hæc declaratio; *ſub hoc decreto non comprehenduntur Abbates, Præpoſiti, & Abbatiſſæ viam regularem ducentes, & idcirco adminiſtratores monaſteriorum de illis rationem Ordinario reddere non tenentur.* & Barboſa *in Collect. ad idem caput num. 18. & 19. ex Armendar.* refert ita à S. Congregatione fuiſſe deciſum. negant verò, vt numerus monialium conſtituatur, temporalium adminiſtratio cognoſcatur, aut dilapidatio Abbatis; opus eſſe annuo computu Epiſcopis reddendo: aiunt cognoſci ea poſſe ex inuentario, ſeu regiſtris bonorum: & an frugi ſit Abbas, an quid vetitum alienet, non opus ſingulatim omnia noſcere; quid in monachos, quid in ædificia, quid in pauperes, ac aliàs inſumatur; dummodo nullus reprobus vſus appareat, non æs alienum inutiliter contractum, nulla dilapidatio. quo nomine vtitur d. c. *ea quæ* & Vlpian. *in l. verum § penult. D. de minor.* pro prodigalitate, quæ nullum expenſarum facit finem: de qua ille; *dilapidat argentum ſuum tam prodigè, quàm ſi leues eſſent ariſtæ.*

Nec verò obſtat Abbatiſſas Epiſcopis plenariè in temporalibus eſſe ſubiectas: *Miranda vbi ſupra, Berthi vbi ſupra, c. 22. & c. 30.* adeoque ad eius iuriſdictionem videatur pertinere exactio computuum; quam ſi non comprehendat non videatur plenaria: quia commodam interpretationem verbum illud accipere debet, vt non, quidquid lubet, poſſint; ſed quidquid canones, & Ordinum inſtituta Epiſcopis in moniales tribuerunt, id plenariè poſſint.

Ad quem ſenſum etiam eſt accipiendum iuramentum Abbatiſſarum, quo ſubiectionem & obedientiam Epiſcopo ſpondent: & quod dicitur *in cap. ad monaſt. §. prior. X. de ſtat. monach.* vt monachi in omnibus Abbati obediant.

Porrò quod Berthi *vbi ſupra. tit.* 4. ait S. Congregationem reg. viſitatoribus Apoſtolicis monialium ciuitatis Neapolitanæ & Salaritanæ inſtructionem dediſſe 2. *Iunij* 1589. vt præciperent quotannis rationes reddi prouentuum & ſubuentionum, adeoque multò magis bonorum ſtabilium; dicimus inſpiciendum fore an præfectę iſtarum monialium omnes officium tantùm geſſerint, an habuerint dignitates titulatas; de quibus ſupra citauimus aliam declarationem Card. Concil. Trid. Interp. an fuerint triennales iuxta conſtitutiones Apoſtolicas in Italia receptas; an verò perpetuæ, dignitatem tamquam beneficium, poſſidentes; quod immeritò nequit auferri, & liberam tribuit adminiſtrationem. quamuis etiam huiuſmodi inſtructiones ius non faciant, nec ad omnia loca poſſint extendi.

Quam ob cauſam Concilium Prouinc. Mechlinien. 1607. & edictum Principum ſuper illius executione editum, vbi finalibus articulis de annuis piarum cauſarum rationibus plura diſponit, etiam accipiendum eſt in iis, qui adminiſtrationes tantùm, & officia habent; non verò in iis, qui beneficia & dignitates poſſident, vt illud liberæ eorum adminiſtrationi non refragetur.

Enimuerò libertatem adminiſtrationi ſecundùm Ordinum inſtituta, & locorum conſuetudinem intelligi oportet. vt in procuratore vniuerſorum bonorum, cum libera adminiſtrandi poteſtate dato *in l. 38. 63. & ibi gloſ. & DD. D. de procurat.* non ideo quia liberam habet, alienare quiduis, aut prodigere quidquam poteſt.

Ideoque in multis Ordinibus regula, conſtitutiones, aut mores habent, vt Abbates & Abbatiſſæ quotannis coram conuentu computum

putum faciant ; nec id tamen libertatem adminiſtrandi minuere creditur; ſed tantùm facere ad probandum fidelem adminiſtrationem, & prudentem : quod ſi ergo Ordinarius rationes ſic redditas inſpicere, aut reddendis per ſe, aliumúe intereſſe voluerit pro exactiori illarum directione, non mox videtur dicendum, liberam adminiſtrandi, id eſt, recipiendi, erogandique poteſtatem minui, ſed probationem fieri fidelis adminiſtrationis ſibi iuratæ.

Enimuerò iuſſit Gregorius. XV. *conſt. inſcrutabili* Epiſcopo quotannis à monialibus rationem reddi ſoli, ſi ſint ſubditæ : cum ſuperiore, ſi ſint exemptæ ; ſed ea nondum hîc omninò eſt recepta : & Abbas S. Vedaſti contra Epiſcopum Attrebatenſem Concilij Mechlinienſis iudicio obtinuit, ne illam ibi viâ regiâ poſſit exequi.

CONSVLTATIO VII.

An autem aduersùs rationum exactionem præſcribi poſſit ?

1. Superioritas & obedientia præſcribi nõ poteſt.

QVæſtio eſt non inelegans, & quidem Innocentius III. *in c. cum non liceat. X. de præſ.* negat licere à capite membra recedere: mandat præſtari obedientiam, & reuerentiam debitam, præſcriptione temporis non obſtante : nec ſimpliciter; ſed à præſcribentibus, vt ab aliis clericis eiuſdem diœceſis. vnde negari ſolet præſcribi aduersùs obedientiam ſuperiorum : *Leſſius de iuſt. lib. 2. c. 6. d. 12. & 15.* ſed addit *ibidem* Leſſius, obedientiam præſcribi non poſſe à ſubdito, manente ſubdito; ſed bene præſcribi poſſe libertatem. Sed videtur alludere Innoc. ad Concil. Pariſ. *in c. nulla diſt. 93. nullâ*, inquit, *ratione clerici aut ſacerdotes habendi ſunt, qui ſub nullius Epiſcopi diſciplina, & prouidentiâ gubernantur : tales enim acephalos, id eſt ſine capite, priſca eccleſia conſuetudo nominauit* : facit c. omnis. *X. de maior.* ſed ego exiſtimo Leſſij diſtinctionem omnimodam ſolutionem non adferre : quia non ex iure; ſed contradictoriorum tantùm ratione procedit; & in omni præſcriptione obtineret : quippe nulla procedit re permanente vt antè erat: ſed exiſtimo Decretalem Innocentij ex veteris iuris & diſciplinæ eccleſiaſticæ conſideratione procedere, quando exemptiones nondum inualuerant : aduersùs quarum originem admodùm inuehebatur D. Bernardus *de conſideratione lib. 3. c. 8. 9. 10.* vbi ſicut Innocentius dicit non licere à capite membra recedere, ſic Bernardus *d. c. 10. monſtrum*, inquit, *facis, ſi manui ſubmouens digitum facis pendere de capite, ſuperiorem manu, brachio collateralem.* Sed poſtquam vſus exemptionum magis eſt receptus, vt multis priuilegiis dari ceperat, e-

2. Exemptiones hodie præſcribuntur.

tiam præſcriptiones inualeſcere ceperunt. Quare Bonifacius VIII. *in c. cum perſona de priuil. in 6.* acquiri exemptionem tradit priuilegio, & præſcriptione 40. annorum, & vtroque coniuncto.

3. Quamquã illa obiecta ſecundùm cauſas diuerſimodè reguletur.

Nihilominùs exemptione obiectâ, diuerſimodè eam admitti ſecundùm ſuam originem tradit Bonifacius : ſi ex priuilegio prætenditur ; vt illo exhibito libertas obtineat : ſi ex priuilegio & præſcriptione, & illud quidem non ſufficiat, ſed tamen tribuat cauſam præſcribendi ; poſſeſſor non violentus, non clandeſtinus, non precarius; non turbetur : ſi verò priuilegium non exhibetur, vel ſolâ præſcriptione ſe quis tuetur; probatione illius pendente, cum de iure communi Ordinariorum intentio ſit fundata, ſuâ iuriſdictione vti poſſint. *d. c. cum perſona.*

Itaque dum Ordinarius negat Abbatiſſam præſcripſiſſe aduersús exactionem computuum, quatenus iuxta ſuperiora in illa ſit fundatus, lite ſuper ea re pendente, iuriſdictione ſuâ vti poſſet.

Ea in quæſtione & hoc verſabitur, an ex ſolo temporis lapſu, quòd exactæ non ſint rationes, exigendi ius perierit ; legeſque ea ſuper re latæ deſierint: an verò ſit ineunda præſcriptionis ratio, ex eo tempore, quo exactæ rationes, & negatæ fuerint ; eaque in libertate Abbatiſſæ exinde perſtiterint : & an ius ac leges non vſu, an contrario demum vſu abrogentur : eo etiam animaduerſo, vt manente iure viſitandi, intrinſeca remaneat ratio cognoſcendi de legitima adminiſtratione temporalium; eoque omni quod ad eam rationem ſit neceſſarium.

CONSULTATIO VIII.

Statutorum abrogatio non eſt ex abrupto nec inconſultò, etſi in viſitatione facienda.

NOn eſt dubium, quin eius ſit legem interpretari, derogare, & abrogare, cuius eſt ferre. *ſed in rebus nouis conſtituendis*, inquit Vlpianus *in l. 2. D. de conſtitut. euidens eſſe vtilitas debet, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum viſum eſt.* vt ne quidem mutatio legis facienda ſit, quamuis aliud aliquid melius occurrat. *vt docet poſt D. Thomam Malderus in primam 2. q. 97. ar. 2. & in rebus politicis nos diximus in Iud. l. 3. c. 2. n. 25.* Itaque ſtatuta prædeceſſorum ſuorum non debent facilè Epiſcopi immutare ; etiamſi ſpecie tenus aliquod mutationis commodum appareat : ſed demum re maturè admodùm expensâ. adeoque multò minimè in viſitatione, quæ celerrimè expedienda eſt, quidpiam per prouiſionem inducere, quod vetera inſtituta conuellat, aut mores iure non improbatos, immutet : & maximè ſi ad ſtatum eccleſiæ alterandum facere videatur : niſi neceſſitas, & ſecura omninò opportunitas exegerit. *vt iterum diximus in Iud. lib. 4. c. 32. n. 3.*

& in

& in rebus monaſticis valde opportuna eſt ſententia Philoſophi; *l.2.polit.c.6.non enim*, inquit, *tantum proderit, qui corrigere perget, quantum nocebit aſſuefactio ſuperioribus non parendi.* quæ ratio ſanè maximè in regularibus obtinet; quorum omnis diſciplina ex voto obedientiæ pendet: quâ ſolutâ cætera concident. ideoque Auguſtus non properatas leges ferre ſolebat, ſed populo ex cera propoſitas: vt, ſi quis mutandum aliquid aut addendum putaret; liberè profiteretur.

CONSVLTATIO IX.

An Canonicæ regulares Sanctimoniales cenſeantur, & ad clauſuram teneantur?

CLauſuram monialibus imponens Bonifacius VIII. *in c.periculoſo de ſtat.reg.in 6.* vniuerſas compellat & ſingulas. quæritur, an canonicæ regulares comprehendantur? non eſt dubium, quin proprietate ſermonis ſub monachorum nomine non veniant canonici regulares. vnde & illud obtinuit, vt non quæcumque monachis prohibita, ſint etiam canonicis regularibus vetita: *c. quod Dei timorem. de ſtat. monach.* ſi tamen eadem prohibitionis ratio in vtriſque militet; idem eſt iudicium. *c.ex parte.X.de poſtuland.* adeoque communiter hodie conſtitutiones eccleſiaſticæ, quæ ad mores & diſciplinam religioſam feruntur, vtroſque comprehendunt: ſicut monachorum & monialium nomen latè acceptum, vtriſque accommodatur: niſi fortè pœnales ſint, & exorbitantes. *Ludouicus Mirand.in manual.prælat. tom.1.q.10.ar.5. & 6.* quomodo Weymſius *ad conſt. XXIV. in Concilio Tridentino innouatas, conſtit.14.n.14.* tradit, quæ de monachis in Lateranenſi, & Tridentino Concilio ſtatuta ſunt, à canonicis regularibus eſſe ſeruanda.

1. In iis quæ ad diſciplinã pertinent, ſolent comprehendi ſeu vbi eadem eſt ratio.

Vnde ſubſequitur, quæ Concilium Tridentinum *ſ.25.de reg. c.5.* & Bonifac. VIII. *in d. c. periculoſo de ſtat. reg. in 6.* de clauſura Sanctimonialium decreuit, etiam ſpectare ad canonicas regulares; eò quòd ratio, quam proponit *d.c.periculoſo*, & Tridentinum innouat, in vtriſque militet. & Bonifacius generalibus verbis *moniales*, inquit, *cuiuſcumque religionis ſint vel Ordinis*, quæ verba generalem intentionem eius ſatis explicant. & Miranda *tractat.de clauſura monialium q.1.ar.3. latius* docet illis decretis comprehendi religioſas fœminas cuiuſcumque Ordinis, aut conditionis: & clariùs euadit ex conſtitutione Pij V. *incip.Circa*, vbi ad clauſuram obligat mulieres cuiuſcumque Ordinis, religionis, vel militiarum, quæcumque tria vota ſubſtantialia religionis emiſerint. Et conuenit conſtitutio Gregor. XIII. *incip.Deo ſacris.* & Gregor. XV. *incip.inſcrutabili*, & rurſus Concil. Trid. *vbi ſupra c.22.* omnia de regular. decreta, adeoque de clauſura *d.c.5.* obſeruari præcipit in *omnibus cœnobiis, monaſteriis, collegiis, ac domibus quorumcumque monachorum ac regularium, nec non quarumcumque Sanctimonialium virginum ac viduarum, etiamſi illæ ſub gubernio militarum, etiam Ieroſolimitanæ viuant; & quocumq; nomine appellentur, ſub quacumque regula vel conſtitutionibus, & ſub cuſtodia vel gubernatione vel quauis ſubiectione aut annexione vel dependentiâ, cuiuſcumque Ordinis Mendicantium vel non Mendicantium, vel aliorum regularium vel monachorum, aut canonicorum quorumcumque: non obſtantibus eorum omnium ſingulorum priuilegiis, &c.*

2. Adeoque in his, quæ clauſuram ſpectant.

3. Quod Pius. V.

4. Gregorius XIII.

5. Et concil. Trid. ſatis exprimunt.

Non poteſt exquiſitioribus, aut generalioribus verbis res illa dici: comprehendentur ergo decreto clauſuræ etiam canonicæ regulares: adeoque illæ virgines, quæ ſub regula S. Auguſtini, & inſtituto S. Victoris religionem profeſſæ ſunt. Dicitur ille Ordo in diplomatibus Pontificiis *Ordo canonicus*, & religioſæ in eodem inſtituto *canonicæ* vocantur. Quare pridem S. Congregatio Concil. Trid. Interp. declarauit ad clauſuram teneri omnes Sanctimoniales, quæ tria vota ſubſtantialia religionis emiſerunt.

Vt omittamus in caſu noſtro Alexandrum IV. *in literis ſuis an.1258.* cœnobij noſtri Ordinem vocare canonicum: & tamen inſtituti S. Victoris ſectatores, viros vocare *fratres*; fœminas, *moniales*: ex more eccleſiæ præſertim vetere: cum huiuſmodi tituli monitorij magis adhuc eſſent vitæ religioſè ducendæ; nondum aſſumpti in argumenta eminentiæ.

CONSVLTATIO X.

An Clauſura ſit vbique recipienda, & quid in Belgio?

ADdit Bonifacius *omnes moniales in quibuſlibet mundi partibus exiſtentes*: eaque verborum vniuerſalitas non tantùm zonam torridam, ſed & ſeptentrionem, ac maris glacialis oras complectitur. Quidam tamen eminentes Theologi, ac Iuriſconſulti, vbi finis, ratioque legis non reperitur, ibi negant legem illam eſſe animatam. Bonifacius ergo conſtitutionis ſuæ cauſam, periculum caſtitatis, populi ſcandalum, religionis opprobrium allegat; vbi ergo ex cœli beneficio, genio gentis, more populi nulla ex his cauſis reperitur, negant inuitis ſtrictam clauſuram inſtar perpetui carceris, acerbitate pœnarum, quas Bonifacius, & Tridentinum proponunt, cogi poſſe.

1. Ex verbis Bonifacii VIII. vbique gentiũ.

2. An itidem ex ratione?

Sanè in Francia Bonifacij conſtitutionem vſu receptã nõ fuiſſe docuit Ioannes Andreæ. *vt refert Azor.inſtitut.moral. lib.13.c.8.* & Clemens V. Bonifacij ſucceſſor, qui non pauca eius acta reſcidit, *in Clem.attendentes de ſtat.regular.* vbi

3. Quid ex vſu Franciæ & Belgij? ac Synodis? ac Placitis Principum?

vbi in monaſteriis monialium emendanda per viſitatores proponit, clauſuræ non meminit; ſed dicit tantùm; *non choreas, non feſta ſecularium proſequantur, non diu noctuq; per plateas incedant.* etſi nunc conſtitutiones quæ clauſuram commendent, multorum praxis recepetit in Francia etiam. ita & in veteribus Ordinationibus Conciliorum Colonienſium, quæ proximè Bonifacium ſecuta ſunt, *Sifridi anno* 13... *VValrami ann.*1333. *Gulielmi ann.* 1354. *Frederici* 1370. clauſuræ ſtrictæ nullum eſt decretum, ſed dumtaxat ne moniales extra clauſtra exeant, per ciuitates & oppida diſcurrendo, niſi ex cauſa rationabili & vrgente, & cum Prælatæ licentia, & ſic Synodus Cameracenſis *an.*1550. *tit.*4. de clauſura ſtricta ſtatuens, bis addit, hæc de monialibus verba; *quæ clauſuram profeſſæ ſunt* & bis ferè conſonant, quæ leguntur in antiquis Synodis Belgicis vſque ad an.1550. & Adolphus Archiepiſcopus edidit *formam viſitandi;* & ſub titulo *de formula inquirendi in monaſteriis monialium*, id tantùm inquirendum præſcribit, vtrum moniales extra ſepta contra regulam ſui Ordinis ſe interdum præripiant. vt ſanè in his Belgicæ locis, rigor clauſuræ Bonifacianæ non omninò fuerit receptus: neque ab omnibus creditum dici periculoſum illud mare eſſe, quod continuò multa nauium millia ſine naufragio nauigant: non dici populi ſcandalum, vbi nullius conſcientia feritur; ſed laudatæ matronæ, intaminatæque virgines platæas, forum, templum paſſim more gentis non frequentant tantùm ſine offenſa; ſed ſi qua hîc Italica fœminarum clauſura teneretur, proxima videretur cenſuræ atque infamiæ: non religionis opprobrium committitur; vbi in ea libertate nulla ſui obliuiſcitur, nihil verecundiæ, aut votiuæ caſtitati aduerſum, cenſuráue dignum geritur. Agunt autem, vt dixi, de inuitis, non cogendis: probantque earum pietatem, quæ ſine cenſuratum ſcutica, ſolo pietatis zelo, perfectioniſque maioris etiam illos laqueos vitare cupiunt, qui vel rari admodum ſunt, vel non mortiferi. Quomodo & in Belgio videmus innumera ſacrarum virginum monaſteria arctiorem clauſuram ſeruantia: etſi è contra ſint alia, quæ laxiorem quidem clauſuram tantùm habeant; ita vt ſeptis nunquam, vel rariſſimè grauiſſimis ex cauſis egrediantur: in aliis etiam egreſſus innoxius, cum verecundia & modeſtia toleretur. vt refert Cardinalis Bentiuolius in Relatione Nuntiaturæ Belgicæ Paulo V. facta: *p.*2. *§. quanto alli regolari.* vt omittamus tot millia beginarum à quinque iam ſæculis in Belgio caſtè, religioſèque ſine clauſura viuentium, voto ſimplici caſtitatis aſtrictarum; tantoſque exercitus deuotariarum ſub ſimili voto, priuatis vbique in ædibus degentium, ſine Bonifacianæ periculo, ſcandalo, opprobrio.

Ita rationantur, qui Belgicæ libertati, mori, genioque gentis fauent. ex quo ſanè, quodque ipſe Bonifacius Prælatos de monialibus includendis *quamprimum*, inquit, *commodè prouidere poterunt, procurent*, quodque Concilium Tridentinum Bonifacianam ſecundùm omnes articulos innouat, adeoque & illud *commodè*, id eſt, etiam ſine offenſione maioris boni, charitatis, ac pacis (nam alioquin non *commodè*) profectum credi poteſt, quod Synodus prouincialis Mechlinienſis *ann.*1570. *c.*4. *& ſeqq.* inchoat quidem clauſuram, ſed non ſecundùm rigorem Bonifacianæ, Concilij Tridentini, Pianarum, aut Gregorianarum conſtitutionum; & *c. fin.* cùm multas refragaturas non dubitaret, ſubiecit; ne qua, vbi id accideret, veſtiretur, aut ad profeſſionem admitteretur. Quem modum ex bulla Pij V. elicitum probauimus *in Iur. pont. nou. anal. de regul. n.*41. *& deinde Stephanus VVeymſius ad conſtitutiones in Concilio Tridentino innouatas Conſt.*15. *num.*15. quamquam Synodus Mechlinienſis 1607. *eod. tit. c.*3. egreſſum monialium vetet, niſi ex tribus cauſis in Piana expreſſis; quam & dicit inuiolabiliter obſeruandam, tametſi nec hactenus illius omnis rigor obtinuerit.

Enimuerò quamuis Pianæ & Gregorianæ conſtitutiones ampliores derogatorias continere videantur; eæ tamen dicuntur in Synodo non publicatæ hîc, aut non receptæ, & licet in Synodo Mechlinienſi *anno* 1607. *de reg. c.*3. dicatur obſeruanda Piana, quæ egreſſum non permittit, niſi tribus ex cauſis, adeoque ea ſatis cenſeatur publicata (nam publicatio eccleſiaſtica fit in Synodis) & eidem Synodo acceſſit Placitum regium ad decretorum faciliorem executionem, *vt dicitur generaliter in proœmio*; tamen *eodem proœmio* dicitur, quod articuli Synodi Principi fuerint exhibiti, iiſq; etiam proponendis præſes Parlamenti interfuerit: atqui Synodus in iis articulis habebat, vt Epiſcoporum conſcientiæ committeretur obſeruantia clauſuræ, qui eam vrgerent, prout promptitudo, vel peruicacia monialium permitteret: id ergo Princeps probauerat: verùm Romani ſubſtituerũt *c.*3. *tit. de regul. ne Sanctimoniales egrederentur; niſi tribus ex cauſis in Piana expreſſis, eademq; inuiolabiliter obſeruaretur.* quemadmodùm etiam Synodus ſtatuerat diuerſos terminos in elocandis decimis, pratis, terris, domibus, vt refert, & probat Placitum *ar.*20. (quos Synodus Antuerpienſis *ann.*1609. *tit.*21. *c.*25. repetit & iam ante Synod. prouinc. Camerac. *anno* 1586. & edictum ad illam *ar.*23.) eidemque decreto Romani ſubſtituerunt *d. Synod. Mechl. tit.*22. *c.*2. *bona eccleſiæ locare non liceat vltra tempus à iure permiſſum*: ſi ergo Pianæ & Gregorianæ nõ ſint hîc receptæ, nec aſſentiant Principes, neque Tridentinum hîc receptum deroget ipſis fundationibus; atque fundatio monialibus egreſſum permittat; clauſura vtiq; inuitis imponenda ibi nõ eſt; aut nouitiis præcipienda in tempus futurum. Ne quidem in vim Synodi prouincialis Mechlinienſis *anni* 1570. *c.*4. quia hæc profitetur ſe illud proſequi, quod à Tridentino ſtatutum eſt: & *c. fin.* vbi apud rebelles vetat nouitias recipi, bis *in eodem capite* mentionem facit Tridentini: quas ergo Tridentinum non complectitur;

ctitur ; vtique Synodus hæc etiam non attingit.

Porrò cùm non conſtet hîc ipſam egrediendi facultatem ab ipſa primæua eſſe fundatione : non oberit , quod ex chartis tantùm priuilegiariis concinnatum eſt Inſtitutum , vt ſonat illius inſcriptio , quod in actis eſt exhibitum : cum indultis iſtiuſmodi , & priuilegiis derogarit Tridentinum *d.c* 5. & regulis, & inſtitutis contrariis : *d.c.22. de reg.* neque Alexandri IV. literæ recitent primæuam fundationem hîc contrariam.

CONSVLTATIO XI.

An adiici poßit præcepto clauſuræ pœna nullitatis profeßionis , priuationis præfectæ , eiectionis nouitiæ ſic profeſſæ?

1\. *A ſolo Pontifice nullitatis pœna in his ſtatui poteſt.*

POena nullitatis. receptionis, profeſſionis, à Synodo Mechlinienſi (multò minus votum, aut promiſſum) propoſita non eſt; & verò ad ſolum Pontificem ſpectat impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere : *Sanchez de matr. lib. 7. d. 1. & ſeqq.* adeoque (vt valet argumentum à matrimonio carnali ad ſpirituale : *Euerard. à mat. car. ad ſpiritual. ita*) de ſubſtantia votorum diſponere : *c. 1. de relig. dom. in 6. Nauar. de reg. conſ. 26. nu. 7. 8.* priuationem autem imponere non poteſt Ordinarius, niſi vbi à iure ſtatuta eſt. *Rebuff. de benef. l. 3 de mod. amit. benef. n. 62. gloſ. in c. fin. de iur. pat.* eiectio etiam regularium iure vetita eſt; *c. fin. de reg.* non admiſsâ nullitate profeſſionis. nam aliàs non præſtaret impedimentum , quæ de iure non ſortitur effectum. Sed Sanchez *oper. moral. l. 5. c. 4. n. 71.* per indirectum dicit ſtatui poſſe huiuſmodi impedimentum, auferendo poteſtatem in Abbatiſſa, ſoluitque contraria; ſed Nauar. negat id fieri poſſe in carnali *conſil. 1. de matr. contr. cont. interd. eccl.* & Sanchez *de mat. l. 7. d. 2.* aitque Nauar. nec vnquam feciſſe Pontificem, & conſtat *ex tot. tit. de matrim. contr. interd. eccleſ.* interdicta non inducere matrimoniorum nullitatem , adeoque nec profeſſionum. aliàs , vbi Abbas vel Epiſcopus eſt omninò proprius prælatus , induci poteſt nullitas : non ob interdictum ; ſed defectum conſenſus eius, cuius eſt adoptare, ſeu congregationi adſcribere : at ex inſtituto S. Victoris, circa quod eſt noſtra quæſtio , id ad Abbatiſſam ſpectat , & Conuentum. vt & in Regula S. Benedicti ad Abbatem non ad Epiſcopum, & ex regula id ad ſolum Abbatem ſpectat, quamuis ex conſilio ſeniorum , vt in re ardua : vt Choppin. *Monaſt. l. 1. t. 2. nu. 5.* ait natam ſuam in vota monaſtica iuraſſe penes antiſtitam , ſacra peragente ſacerdote. idque in ordine S. Victoris ſecundùm canones. vt diſertè habet c. conſuluit. X. *Qui cler. vel vouent. vide in reſponſis de regul. r. 15.* quare *in c. 1. X. de conuerſ. coniug.* inſcio Epiſcopo coniugati profeſſi, ſi continet vxor, valet profeſſio. & *in c. ad apoſt. X. de reg.* dicitur monachus fieri per monachi profeſſionẽ, & Abbatis receptionem: additurque regula, multa fieri prohiberi, quę tamẽ facta tenent. vt etiamſi ex c. 14. Concil. Niceni ſine licentia Epiſcopi fieri monachus non debeat; factus tamen, ſit verè talis.

Neque verò conſtitutio Pij V. *incip. circa* ad hanc rem facit : ſed de ſolis tertiariis loquitur, quæ non fecerunt tria vota religionis; vt ea emittant, & exinde ſeruent clauſuram : aut, ſi nolint profiteri dimittantur , neque aliæ recipiantur : inhabilitando attentantes, & irritando in contrarium attentata. Sed neque ea conſtitutio votum aut promiſſum clauſuræ exigit; ſed tantùm vt, quę in congregatione permanere volunt, tria vota emittant; & poſt recipiant clauſuram : vt omnes aliæ, in vim legis , non voti. Neque contra facit *verſ. cæteris* , vt conuincit ipſa connexio diſtinctionum à §. *mulieres quoque quæ tertiariæ*, quas finit d. verſ. cæteris : *in verb. cæteris autem omnibus ſic abſque emißione profeßionis* (nota) *& clauſura viuentibus &c.* Et harum exindè dumtaxat irritat profeſſiones, & receptiones.

CONSVLTATIO XII.

Diſcedendi licentiam tribuere poſſe Abbatiſſam ex Priuilegio, an ſpectet ad clauſuram an tranſitum ad alium Ordinem?

OBiicitur, clauſuræ pręcepto argumentum caſus noſtri ſpeciale , quod Alexander IV. *an.* 1258. inter cætera huius loci priuilegia, 1. *Diſceſſus licentia in huiuſmodi priuilegiis ſpectat ad ordinis tranſitum.*
prohibemus, inquit in literis ſuis, *vt nulli ſororum veſtrarum poſt factam in monaſterio veſtro profeßionem fas ſit ſine Abbatiſſa ſua licentia de eodẽ loco, niſi arctioris religionis obtentu, diſcedere; diſcedentem verò abſque communium literarum veſtrarũ cautione nullus audeat retinere*: ergo, inquiunt, ex Abbatiſſæ licentia licitum eſt loco exire: literæ autem Alexandri confirmatæ ſunt ab Vrbano VIII. quamuis cũ clauſula *dummodo priuilegia ſint in vſu, non reuocata, nec Tridentinis decretis contraria* : aiunt in vſu fuiſſe vſq; in hanc litem ; negant eſſe reuocata, aut Tridentinis decretis ſanè intellectis cõtraria. verùm Trid. *d. c. 5.* derogat omnibus indultis, & priuilegiis: & ſanus Concilij intellectus cõprehendit omnia monaſteria cuiuſcumque religionis, vt diximus, innouatque Bonifacianam : quæ clauſuram introduci mandat etiam in monaſteriis vbi, inquit, *ſub finem, non eſt* : vt diximus, & *c. 22. de reg. Trid.* omnibus priuilegiis derogat, etiam in fundatione obtentis , conſtitutionibus , regulis, & inſtitutis, præterquam arctioribus.

At verò neque huc ſpectat ſententia verborum Alexandri IV. quippe qui Bonifacium, 2. *Non ad egreſſum*

& regreſſum aliis ex cauſis.

qui ſtrictam hanc clauſuram primus vniuerſaliter præcepit diu præceſſit: ſed ſpectat Alexandri mens, non ad egreſſum, & regreſſum quotidianum monialium; ſed ad ſtabilitatem, vt vocant, vel tranſitum ad alium ordinem: adeoque addit tanquam eodem genere exceptionem; *niſi arctioris religionis obtentu*: vt eo caſu ſine Abbatiſſæ licentia liceat diſcedere, non autem alio, ſcilicet ad Ordinem laxiorem, vel etiam æquè ſtrictum. nam multa de huiuſmodi tranſitu in iure tradita ſunt: quæ latè exequitur Mirand. *in manual. Prælat. tom.* 1. *q.* 31. *multis articulis*, & quærit nominatim *ar.* 9. vtrum ex Ordine canonicorum regularium ad Ordinem monachorum licitè poſſit fieri tranſitus? quod vtique diſertè vetitum eſt *in c. nullus, c. mandamus, c. ſtatuimus.* 19. *q.* 3. quo reſpexiſſe Alexandrum conſtat vel ex ſolis verbis *d. c. ſtatuimus*, quæ penè eadem ſunt cum ſupra citatis verbis Alexandri. quod eò procliuius etiam eſt, vt ita accipiamus; quod Ordo canonicus regularis ſub inſtituto S. Victoris, & nuncupatim etiam huius cœnobij, in profeſſionis formula proponat, vt virgines promittant *ſtabilitatem corporis ſui in eo loco.* quin imo refertur *in c. licet. X. de regular.* multis etiam monachis canonicis & hoſpitalariis eſſe conceſſum, vt ne quidem arctioris etiam religionis obtentu ſuperioribus inuitis aliò tranſire poſſint. tametſi id ita accipiendum decidat, vt inuiti eſſe non poſſint circa eos, qui non fictè, ſed verè, ad frugem melioris vitæ voluerint tranſmigrare.

Aliud argumentum ſpeciale eſt, quod an. 1625. S. Congregatio Cardinalium ſuper regular. ſuper harum monialium libello reſcripſerit Epiſcopo, vt de iis, quæ narrantur, certiorem illam faceret; *interim verò*, inquiunt, *ſi interdictum contra moniales ex eo dumtaxat, quod clauſuræ legibus ſe ſubiicere recuſarunt, appoſuit; ſtatim amoueat.* vnde duo deducunt: primum; quod idem Epiſcopus propter appoſitionem manus, quaſi papalis, iſti negotio ſe amplius non poſſit immiſcere. *DD. in c. ad noſtram. X. de appellat.* alterum; quod coactio inuitarum per cenſuras ad clauſuram, vbi conſueta non eſt, videatur non probata.

Verùm ad primum quod attinet, imputandum eſt monialibus quod annis nunc pluſquā decem negotium iſtud apud S. Congregationem non fuerint proſecutæ; cum cauſis omnibus, vt ſummum biennalem vitam eſſe voluerit Concilium Trident. *ſ.* 24. *c.* 20. neque Congregatio, quamuis requiſita, per dictum libellum vlterius Epiſcopo quidquam prohibere voluerit: vt eam inſtantiam pridem euanuiſſe dicendum ſit, vt Ordinario non poſſit eſſe impedimento.

Quoad alterum, ſignificauerant moniales per d. libellum quod ipſæ adinſtar aliarum monialium, illarum partiū Ordinis canonicarum regularium S. Auguſtini inſtituti S. Victoris, ſe geſſerint ab an. 1258. & nunc Epiſcopus ſtatum illius monaſterij innouare, & in eo arctam clauſuram, hactenus non receptam, & minus probatam, introducere velit, interdicto eis per multos menſes impoſito, nō ſine maximo catholicorum ob inuſitatum procedendi modum ſcandalo, & vicinorum hæreticorum riſu, & priuilegiorum monaſterij præiudicio: ſanè hæc omnia ſimul narrata ſufficere videbantur, vt interdictum prouiſionaliter tolleretur: cui ſatis fuiſſe videri poteſt, vel tanti temporis peruicacia, quo moniales ſuſtinuerunt illud interdictum: quia cenſuræ eccleſiaſticæ inuentę ſunt ad animæ medicinam, quod ſi ergo venenum eſſe ceperit, optima medicina erit, nullâ vti; propter duritiam cordis. Igitur iuſſum eſt amoueri interdictum: cùm alioquin & Concilium Tridentinum & Bonifaciana vſum cenſurarum in hoc negotio tribuant. & hoc eſt quod diximus ſuprà *commodè* procurandam eſſe clauſuram: vt ex circumſtantiis perſonarum, & locorum ſalutem, ad quam reperta eſt, non perturbet: neruus, & diſciplina eccleſiæ ſit in ædificationem, non in deſtructionem.

Animaduertendum eſt etiam, quod moniales iſtæ ſignificent ſe viuere ad inſtar aliarum monialium illarum partium, illius inſtituti indefinitè, adeoque vniuerſaliter; quaſi nullæ clauſuram receperint, quaſi lex vſu recepta non ſit: cum tamen à Synodo Cameracenſi anno 1567. cùm nondum omnes noui epiſcopatus Belgij re ipſâ eſſent erectionis effectum conſecuti, decretum fuerit *tit. de regul. c.* 4. vt, quæ de clauſura Sanctimonialiū à Concilio Trid. *d. c.* 5. eſſent conſtituta, diligenter obſeruarentur: & mox idem decreuerit Synodus Prouincialis Mechlinienſis *an.* 1570. *de regul. c.* 3. *&* 11. *& anni* 1607. *eod. tit. c.* 3. ſecutæque ſint aliæ diœceſanæ diuerſorum temporum: etiam Leodienſis an. 1618. *eod. tit. c.* 5. & quàm plurima omnium Ordinum monaſteria eadem ſalubria decreta hîc receperint.

Porrò in Synodo Cameracenſi *an.* 1586. *tit.* 20. *de reg. c.* 11. clauſuræ reſtauratio iniungitur: & *c.* 17. ſororum hoſpitalium, & infirmis ſeruientium monialium citra clauſuram inſtitutum admittitur: cap. autem 16. aliarum liberas regulas tantùm allegantium, eoque nomine clauſuram recuſantium, controuerſiam ad Sedem Apoſtolicam dicitur referendam eſſe. quid exinde actum reſponſumúe ſit, mihi non conſtat; vſu tamen in illa prouincia obtentum videmus, vt pleraque ſaltem monaſteria clauſuram habeant.

CONSVLTATIO XIII.

An ad Clauſuram cogi poſſint moniales, apud quas ea nunquam fuit?

Clauſuram Sanctimonialium præcipiens Concilium Tridentinum, & renouans Bonifacij conſtitutionem *c. periculoſo de ſtat. reg.* mandat Epiſcopis, vt in omnibus mona- 1.

1. Poſſunt cogi omninò omnes ex Bonifaciana & Tridentino.

monaſteriis reſtitui violatam, inuiolatam conſeruari procurent: deinde procedens ad moniales, *nemini*, inquit, *Sanctimonialium liceat poſt profeſsionem exire* : & ad exteros, *ingredi intra ſepta monaſterij nemini liceat*. quæ duæ negatiuæ omnes vniuerſaliter cõprehendunt. quod autem argutantur quidam, quod etſi Tridentinum videatur vniuerſaliter renouare Bonifacianam; tamen verbis pòſt ſubſequentibus reſtringi ad rem, & cauſas ſubſequenter ſpecificatas *1 c. cauſam. quæ. & ibi gloſ. in verb. præced. X. de reſcript. Euerard. in loc. à general.* adeoque reſtringi ad loca, vbi ſemel incepta fuit clauſura: quia alioquin non poſſet dici violata: cùm priuatio ſupponat habitum *l. decem. 116. D. de verb. oblig. Euerard. à priuat. ad habit.* & non entis nullæ ſunt qualitates: ad moniales non pertinet; ſed ad Epiſcopos: ſi quærere vellent excuſationem aduersùs interminationem maledictionis æternæ, aliaſque pœnas, quas minatur Tridentinum Epiſcopis negligentibus, aut hærentibus ob peruicaciam refractariarum, vbi nunquam clauſura fuit: quarum remora magis exſpectanda erat: quia iſta periodus moniales non compellat, ſed illa tantùm, *nemini autem Sanctimonialium*: qualia ſunt in Trident. alia loca, quæ ipſos Epiſcopos tantùm commonefaciunt, qui quantiſper iniuncta ſibi non exequuntur decreta, quæ ad ſubditos non diriguntur, eoſdem interim non coarctant: alia porrò decreta, quæ ipſos ſubditos compellant, eoſdem omninò obligant, etiam tacentibus Epiſcopis: vt iſte §. *nemini.* Sanctimoniales etiam illic, vbi Epiſcopi iniunctum munus non exequerentur.

Et nihilominus, vt daremus ad moniales ſpectare illam, quam volunt reſtrictionem, vbi violata &c. quo ſenſu Bonifacianã intellexiſſe videtur Synodus Cameracenſis *an.* 1550. *tit.* 4. vbi de monialibus ſtatuens addit bis *quæ clauſuram profeſſa ſunt vt rigidè ſeruent*: rurſus explicationem illa ſuam acciperet per ſubſequentia generalia, *nemini Sanctimonialium liceat exire, ingredi ſepta monaſterij nemini liceat*, & iterum per c. 22. [illegible] *omnia & ſingula in omnibus, &c. Trid. ibid.* & vt Nauar. ait *in comment. 4. d. reg. num. 45. §. 8.* mens potius legis inſpicienda eſt quàm verba: mens illa ſatis eſt in aperto, ſi & Tridentinum, & Bonifaciana, & Pianæ, & Gregorianæ, quæ ſe dicunt inhærere Tridentino, conſiderentur magis, quàm vt verba quis amplexus rationem negligat. quæ enim cauſa admitteret, aut ſuaderet, vt, quæ antea Bonifacianam contempſiſſent, à lege nunc exciperentur, fraus ſua, & pernicacia illis eſſet proficua ad priuilegium & exemptionem? cur renouaretur à Tridentino Bonifaciana? cur periculum, aliæque cauſæ Bonifacianæ negligerentur in peruicacibus, in obſequentibus attenderentur?

Quin etiam vſus verborum non repugnat: an non dicitur violaſſe ieiunium, qui numquam ſeruauit? violaſſe præceptum, cui numquam obediuit?

Neque obſtat, quod in anno probationis clauſuram non experiantur, quia præmonitæ ſatis apprehendere eam auſteritatem potuerunt: quin & in non monitis reſpondet Weymſius; *non potuerunt non cogitare ſe eſſe monachas, & ſic debere ſolitariè viuere, extra communionem & conuerſationem hominum ſæcularium.* ſed neque Bonifacius, neque Trid. exſpectari iuſſerunt, donec nouitiæ ſuccederent, quæ prius experirentur clauſuram, quàm ſeruare tenerentur. Neque ea ad ſtatus mutationem pertinet, dum votiua non exigitur, quam negamus fieri ab Epiſcopo circa inuitas poſſe, aut circa eſſentialia, ſed accidentalia tantùm: vt arctiorem clauſuram æſtimat Zerola *in prax. p. 2. V. reform. regul.* neque verò nihil profeſſis proponi poteſt, quod in nouitiatu non ſint experti. Sed neque Epiſcopi ex ſuo arbitrio & lubitu ea facere dicendi ſunt, ſed authoritate legis; ſeu Pontificis, aut Concilij eam ferentis. in quibus non eſt æſtimandum, quod Epiſcopi quicquam ſtatuant, quia magis ſunt executores legis latæ, quàm quod quidpiam ſuo iure conſtituere videantur: volentibus porro non malè proponi iſtiuſmodi ſeruandæ clauſuræ non votum ſed promiſſum, ad faciliorem executionem obtinendam, multis omninò viſum eſt. ideò quod tollit ea ratio & dubia, & murmura: hæc; cùm queri quis non poteſt de eo quod ſponte promiſit: illa; cum disertè propoſitum fuit, quod ex præcepto eccleſiæ aliàs exigi poteſt. quemadmodum ex obligatione regulæ, quam quis profeſſus eſt, tenetur ad illius rigorem, etiamſi probarit tantùm relaxatam. quamquam fortè in foro interiori, ſi animus tantùm fuit vouere obſeruantiam ſecundùm inueteratam conſuetudinem, in accidentalibus vlterius, non obligetur ex voto. *Ludouic. Mirand. in manual. Prælat. tom. 1. q. 25. ar. 5.*

2\. Non obſtat argumentũ quod in nouitiatu clauſura non ſit probata.

Adeoque ex Tridentino teneri ad clauſuram etiam moniales, vbi etiam ea nunquam fuit, cenſuerunt Azor. *Inſt. moral. l. 13. c. 8. q. 2. c. 19. q. 11. Sanchez & quos citat ſatis multos, oper. moral. l. 6. c. 2. n. 42. & eod. lib. c. 15. nu. 12. vbi dicit ita abſque dubio tenendum. R. D. Henric. vanden Zype Abbas S. And. iuxta Brugas frater meus tract. de clauſur. monial. Fland. ar. 15. Syluius in 2. 2. q. 104. ar. 5. & quos citat, contrariuſq; reſpondet VVeyms. in Conſt. 24 à. Trid. innouat. conſt. 15.*

Et ſic S. Cong. *Reg. 19. April.* 1624. ſcripſit Epiſcopo G. vt in monaſterio M. R. ſaluberrimæ clauſuræ leges iuxta ſacrorum canonum, ac conſtitutionum apoſtolicarum præſcriptum totis viribus, omnibuſque iuris & facti remediis neceſſariis, & oportunis introducere (nota) & penitus ſtabilire conetur.

CONSVLTATIO XIV.

An vouenda vel promittenda ſit clauſura?

1. Recipienda non vouenda, vt aliæ leges.

RECIPIENDA eſt, vt alia eccleſiæ decreta, non vouenda, aut promittenda. eâ ratione & formâ loquendi, vtitur Conc. Trid. *ſ.25. de reformat. c.2.* vbi mandat, vt omnes in Conciliis prouincialibus proximis omnia, quæ ab eodem Concilio definita & ſtatuta ſunt, palam recipiant; qua eadem formula loquendi vſus eſt Pius IV. in formula profeſſionis fidei, nec vllibi ſeruandorum Concilij decretorum votum aut promiſſum exigit. adeoque cum *d.c.2.ſ.25.* complexum etiam ſit decretum *c.5.ſ.25. de reg.* quod clauſuram ſancit, recipienda vtique illa erit, non vouenda, aut promittenda. cum nec Bonifacij VIII. conſtitutio illud, nec vllus canon requirat. quemadmodum etiam Concilium primum Mechlinienſe anni 1570. *tit. de reg. c. vlt.* vbi aduerſùs refractarias moniales ſuggerit, vt nulla imposterum ibi veſtiatur, vel ad profeſſionem admittatur; nullatenus tamen exigit votum vllum à nouitiis, aut promiſſum; neque itidem Conſtitutio Pij V. *incip. circa*, quâ parte de tertiariis agit, quæ votum ſolemne religionis non emiſerunt: *Ordinarij locorum*, inquit, *hortentur, & perſuadere ſtudeant, vt illud* (votum ſolemne religionis) *emittant, & profiteantur, ac poſt emiſſionem & profeſſionem clauſuræ ſe ſubiiciant.* Ita Piana votum religionis exigit, non clauſuræ; ſed ſubiectionem tantùm clauſuræ: quod idem eſt ac ſi dicas, receptionem. ſic ſatis eſt generatim leges & præcepta ſuperiorum recipi; moris aut ſtyli non eſt vt voueantur, aut promittantur ſeruari. ſed neque eccleſia in Pontificali promouendis ad ſubdiaconatum, poſtquam monuit ſeruandam ab iis deinceps caſtitatem, votum proponit, aut promiſſum; ſed tantùm hæc verba; *ſi in ſancto propoſito perſeuerare placet, in nomine Domini huc accedite.* vſurpatur id ſolummodo in religioſis, vt voueant caſtitatem, paupertatem, & obedientiam ſecundùm regulam cuiuſque religionis. quod recipitur in religionibus à Sede Apoſtolica approbatis. ſed quia vetitum eſt ſine illius approbatione nouas religiones inſtituere, *c. religionum. de relig. dom. in 6.* etiam conſequenter vetitum eſt noua vota proponere. quippe quæ variant religiones. quinimo *d.c.* religionum *in princ. & paſſim c. fin. X. eod. c. vnic. eod. in extrauag. Ioan. 22.* ſatis ſignificat ſolum ritum aliquem viuendi variare religionem; ideoque nouus induci etiam ab Epiſcopis vetatur. *d.c. vnic. §. quidam. & §. fin.* quantò magis vota, aut promiſſa? vt & ritibus, & particularibus mediis, & exercitiis ordines variari docet Leſſius *de iuſt. & iur. lib. 2. c. 41 d. 2 n. 18. & Thomas à Ieſu de variis regulis Carmelitarum p. 2. d. 7. §. ſecundum genus.* vnde & rectè Nauarrus *de reg. conſ. 26. n. 7. & 8. & per tot.* negat quidquam ſubſtantiale circa vota mutari poſſe citra Papæ authoritatem: & Ludouicus Miranda *in tract. de clauſura monial. q. 1. ar. 3. ſub fin. ſed aduerto*, inquit, *quod non per hoc, quod moniales per Concilium, & prædictorum ſummorum Pontificum conſtitutiones iubentur ſeruare clauſuram, aſtringuntur illam profiteri, aut compelli poſſunt, ſiue debent ipſam vouere; nam ad id non tenentur; ſed ſolummodo ad eandem ſeruandam aſtringuntur, & hoc ex eccleſiæ præcepto, eo modo, quo omnes in vniuerſum fideles ad ſeruandum quadrageſimale ieiunium, quod ſeruare quidem tenentur, non tamen illud voueant, nec ad illud vouendum aſtringuntur:* & in margine *non præcipiuntur*, inquit, *moniales clauſuram promittere, ſed ſeruare.* Cùm ergo ex præcepto legis ſufficienter inducatur obligatio, non opus eſt ſubditorum voto aut promiſſo, ſed tantùm legis receptione: adeoque ſufficit vt nouitiæ declarent ſe clauſuram recipere ex nunc prout ex tunc, cùm Epiſcopo viſum erit ſeruandam iniungere. ea enim declaratio legis receptæ, ſufficienter agnoſcit obligationem obedientiæ, quę legi debetur. neque porrò ſupra legem aut regulam debent moniales grauari, ne quidem promiſſo huiuſmodi, quod etiam nouum religionis ritum induceret contra *d.c.* religionum: &, cùm ſerium promiſſum in re graui obliget ſub mortali, non ſunt multiplicandi peccatorum laquei. vt id vetat c. clericos. *X. de cohabit. cler. & mulier.* quamquam etiam huiuſmodi verba; *declaro me recipere*, iure obligationem inducunt. vt Papinianus ſignificat pactum contineri his verbis; *profiteor te non teneri l. tale pactum 40. D. de pact.* nam declarare & profiteri idem eſt. vt Martianus *in l. vlt. D. de publican.* ſeruum improfeſſum, quod eſt non declaratum, in commiſſum cadere dicit: & *in §. quoties ibid.* quamuis & verbum *recipio* quandoque ſignificat promittere. *l. 1. D. nautæ caupon. ſtab. l. 195. D. verb. ſig. l. rem. C. de iud.* vt ſane his attentis non alia forma pronunciari debeat de clauſura.

CONSVLTATIO XV.

A primæuo inſtituto nullatenus eſt recedendum.

QVàm rectè cautum eſt ne quiſque pro ſua deuotione varias induceret religionum formas ſine Sedis Apoſtolicæ authoritate; *c. religionum. de relig. dom. in 6.* tam ſalubriter eſt decretum, vt primæuũ inſtitutum quàm minimè alteretur. *c. recolentes. X. de ſtat. regul.* ad quem ſenſum accipit Viuianus *in Rationali ad d.c. recolentes*, id quod Concilium Tridentinum ſtudioſè decernit *in c. 1. de regul. vt omnes*, inquit, *regulares ad regulæ, quam profeſſi ſunt præſcriptum, vitam inſtituant, & ſi quæ ſunt*

aliorum

alicuius regula, & ordinis peculiaria vota, & præcepta, ad eorum reſpectiuè eſſentiam, *nec non ad communem vitam, victum, & veſtitum conſeruanda pertinentia*, *fideliter obſeruent.* & quoniam optima reformatio ſemper eſt illa, quæ regularium mores reuocat ad primæuum inſtitutum, tam ſerio Tridentinum ſuperiores compellat, vt *omnis cura ab eis & diligentia adhibeatur, vt à regula, peculiaribuſq; illius votis, & præceptis non recedatur.*

Vnde inferendum eſt non rectè ſuperiores in viſitationibus ſuis aut aliàs, dum à melancolicis, aut indiſcretè zeloſis ſuggeſtionibus interpellantur, quidpiam decernere, quó à primæuis regulæ, inſtitutiuè ſui decretis recedatur.

1. Ne quidem ſi dicatur abſoletum.

Nec eis ſuffragari, ſi aſſertum fuerit pridem exoleuiſſe aliquas regulæ, inſtitutiuè ordinationes: quia id ipſum reflectitur in negligentiam ſuperiorum: à quibus in viſitationibus, capitulis, ac aliàs omnis cura atque diligentia adhibenda fuerat; ne vnquam ab illis recederetur.

2. Aut præſcriptum.

Et porrò rurſus muniti ſunt decreto eiuſdem Concilij Trid. *de reg. c. 22.* quo omnia in eodem Concilio de regularibus ſtatuta, adeoque *d. c. 1. ne à vetere diſciplina recedatur*; ſeruari iuſſa ſunt; non *obſtantibus quibuſcumq; conſuetudinibus, vel præſcriptionibus, etiam immemorabilibus. c. 22. ibid.*

3. Minimè per ſuperiores contra illud ſtatuendum.

Multò autem minimè illi Prælati, qui à præfectis v.g. monialium iuramenta recipiunt, quod ipſæ viuent conuentumque regent iuxta alicuius congregationis inſtitutum; nec quod illud, vel quale ſit, quæ particularia vota, vel præcepta contineant, inquirunt: quo iure, quâue authoritate ab eis receſſum ſit, vel negligentiâ, an priuilegio; & non tantùm conſuetudinem, præſcriptionemue non interrumpunt; ſed in non vſu aut potius abuſu decreta ſua ſtabilire volunt; qui ipſi ex iuſſu Concilij omnem curam & diligentiam adhibere debent, vt abſint abuſus & non vſus; vt quàm minimè à primæuo inſtituto recedatur per mores ſubditorum, multò maximè per ipſorum decreta ſuperiorum.

Et vt daretur iuramenta excuſare ipſos iurantes, vt ſeruentur ſecundùm conſuetudinem; id tamen recipiendum non eſt in exigente iuramentum, à quo cura omnis adhibenda erat, ne à præſcripto primæuo recederetur.

4. Sed inquirendũ quatenus ab illo ſit receſſum.

Dixi inquirendum an ex priuilegio quidpiam ſit mutatum: ſiquidem, ſi aduerſetur veteri diſciplinæ huiuſmodi priuilegium per Tridentinum omninò cenſetur ſublatum: *d. c. 22.* ſi autem mitigationem tantum iam olim factam contines, quæ veterem diſciplinam nõ ſoluunt, aut collabi faciunt, õn obtinet decretum d. c. 1. eoque nec derogatio priuilegiorum d. c. 22. *vide in reſp. de priuil.* R. 7. nec ſi fuerint ſecundaria tantùm aut ſuperiorum, aut Ordinis decreta; quæ Concilio Tridentino non repugnent; ideoque conceſſa ſuper his priuilegia per illud non ſunt abrogata; non poſſunt Prælati aduersùs illa ſtatuere: *c. ſanè. X. de exceſ. prælat. Clem. frequens. eod. c. in ſingulis de ſtat. reg. verſic. ſaluis. c. 1. §. fin. de cenſib. in 6.*

5. Ideoque in recipiendis primæua forma retinenda.

His ſuppoſitis, ſi ex primæuo inſtituto in recipiendis nouitiis certa forma ſit præſcripta, vt vel conuentus totus, vel maior pars debeat conſentire, vel conſuli ſaltem; vel Abbatiſſa ſola adoptionem, & receptionem habeat; nihil alterare poteſt ſuperior, ſaluo tamen Epiſcopis examine ſuper libertate Virginum, an coactæ, an ſeductæ ſint, an ſciant quid agant, nec ante habitùm ſuſcipiant, nec poſtea profeſſionem emittant, niſi ſic exploratæ. *c. 17. de reg. Trid.* & olim non niſi de licentia Epiſcopi monachos ad nouitiatum aut profeſſionem recipi ſolitos traditur *ex c. 14. Concilij Nicæni.* quin nec in veſtitione aut profeſſione exigere poteſt ſuperior votum aliquod, quod in regula aut inſtituto non ſit propoſitum:

6. Nec vota noua addi poſſunt:

nam vota variant religiones. atqui religio noua ſine Sedis Apoſtolicæ authoritate induci nequit: *d. c. religionum*, ergo nec votum, per quod venitur ad illam.

7. Sed præmonitio ſeruandorũ ſtatutorum, & prohibitio receptionis pertinacis.

Non tamen prohibetur ſuperior præmonente nouitiam ſeruandorum ſuorum decretorum; & ſi declaret ſe refractariam; prohibere præfectæ, ne ad profeſſionem admittat in ſubdito monaſterio niſi obedientiam Epiſcopi decretis debitam addixerit: *iuxta c. 4. 5. 9. aliaque. X. de maiorit. & obed.*

Neque refragantur diplomata Pontificum frequenter olim dari ſolita monaſteriis cum hac clauſula; *Liceat quoque vobis perſonas liberas, & abſolutas, de ſæculo fugientes, ad conuerſionem recipere, & eas abſq; contradictione aliqua retinere*: non enim huc ſpectant illa, ſed ad conſtitutionem Greg. X. *editam in Concilio Lugdunenſi d. c. religionum*, vbi quidam Ordines quamuis à Sede Apoſtolica confirmati poſt Concilium Lateranenſe *ſub Innoc. III. c.* 13. vetantur nouitios recipere, alij etiam ſimpliciter reuocantur.

8. Auſteritas primæua in inuitis non augenda.

Contenti etiam eſſe debent Prælati auſteritate ordinis principio præſcripta. quare grauе, aut longi temporis, pluriumque locorum ſilentium non facile inuitis imponi poteſt. quia, cùm homo ſit animal ſociale, & inter ſocietatis primos affectus colloquium; grauat non parum prohibitio vſus ſocietatis humanæ, atque colloquij. quæ inter potiſſimas cauſas eſt; vt Ordo Carthuſianorum, quaſi perpetuum ſilentium præſcribens, habeatur ſtrictiſſimus: & ad quem omnes tranſire poſſint: *Mirand. in manual. Prælat. tom. 1. q. 3.*

9. Vt eſt augmentum ſilentij:

10. Inhibitio ſoliloquij nõ ſuſpectij vbi olim illud permiſſum.

Grauare etiam videtur decretum, quo omne ſoliloquium cum quocumque ſexu; & cuiuſcumque conditionis perſonis, patre, matre, fratre, ſorore, interdicatur, dum inſtitutum primæuum non ſimpliciter à ſecretis colloquiis, ſed ſecretis ſuſpectis abſtinendum ſonat: Inter ſuſpecta tamen referri poteſt, ſi qui diſparis ſexus in horto ambulent, vnde ex publico conſpici poſſint, ſi ſoli ſint; quamuis frater & ſoror: quia etſi vicina conſanguinitas nihil permittat ſæui criminis ſuſpicari; tamen,

quia populus tranſiens non habet notas eas qualitates; in ſuſpicionem labitur, ſcandalumque patitur; ex ſpecie mali, etſi malum ipſum non ſubſit. Id tamen verum eſt, non tantùm regulares, ſed & ſeculares canonicas vetitas fuiſſe cum aliis ſolas agere. vt patet ex Regula canonicarum edita in Conc. Aquiſgranenſi ab Aub. Miræo typis vulgata 1638. *in Cod. reg.*

11. Officiorum deputatio ad vota monialium delata quam inſtitutum tunc præfectæ tribuit.

Ad ea, quæ diximus, pertinet, vt quæcumque officia monaſtica regula, aut inſtitutum primæuum attribuit ſuperioris diſpoſitioni, ea ad ſuffragia Conuentus non deferantur. id enim ad liberam adminiſtrationem pertinet, vt temporalia & ſpiritualia per ſe, & à ſe deputatos regat. & quamquam Conc. Trid. *de reg. c. 2. verſic. adminiſtratio* velit bonorum monaſticorum ad ſolos officiales eorundem pertinere adminiſtrationem; addit tamen; *ad nutum ſuperiorum amouibiles*: adeoque multò magis admouibiles, præterquam quod Cardinales interpretes reſponderint Concilium loqui tantùm in adminiſtratoribus temporalium; reliquos autem relinqui diſpoſitioni iuris communis: *vt poſt Armendar. refert. Barboſ. in Collect. ad Conc. Trid. d. c. 2. n. 18. & 24.* tamen intentio Concilij eo loco non eſt reſtringere authoritatem ſuperiorum, ſed eam relinquere diſpoſitioni cuiuſque inſtituti; & id agere tantùm *d. c. 2.* ne ipſi regulares ſinguli res quaſi ſuas adminiſtrent, ſed ipſi Officiales monaſterij. ideoque nec poteſt Superior præfectã priuare libertate adminiſtrationis commiſſæ, prohibendo ne ipſa inpoſterũ temporalia recipiat; ſed bene ne nimiũ ſe illi det, ne ſpirituali

12. Aut adminiſtratio huic ablata illis commiſſa.

regimini nõ ſufficiat: ſed conſulere vt in ſpiritualibus, ita & magis in temporalibus adiuuas adſumat. vt Conſilium Iethro habet, quod Moyſi dedit; quia, vt in Epiſcopo dicit Conciliũ Rauennatenſe, *etſi valdè idoneus ſit, decet tamẽ vt ſua onera partiatur. c. fin. X. de off. Archipreſ.*

CONSVLTATIO XVI.

De filiaſ. inuito patre monaſterium ingreſſa.

Pater filiam ſe inuito in monaſterium ingreſſam abſtrahere non poteſt. *l. Deo nobis. §. hoc etiam C. de epiſ. c. vlt. 19. q. 3.* ſi maior annis 12. fuerit. *c. puella. 20. q. 2. c. oportet. c. in qualibet ibid.* neq; enim patria poteſtas ingreſſum impedire poteſt, ſi patri tantùm ſit pro ratione volũtas. Cæterùm ſi pater iuſtâ causâ moueatur, nõ ceſſat poteſtatis patriæ energia. quare filiã furtim monaſteriũ ingreſſam petere poteſt exhi-

1. Exhibenda patri petenti:

beri. *l. 1. in prin. D. de lib. exhib.* itemque ex monaſterio educi. *l. 3. d. t. D. de liber. exhibend. item ducend.* & in vtroque interdicto non alia cauſa exigitur, quàm quod exhibendus, educẽduſue ſit in poteſtate. *d. l. 1. & 3. in hoc*, inquit, *interdicto prætor nõ admittit cauſam, cur apud eum ſit is, qui exhiberi debet, ſed omnimodo reſtituendũ putauit, ſi in poteſtate eſt.* ſed ea ratio in ingreſſis monaſterium non ſufficit, propter facultatem, quam iura faciunt inuito patre ingrediendi, quemadmodum nec illud interdictum competit, ſi pater bene concordans matrimonium velit iure patriæ poteſtatis turbare. *d. l. 1. §. pen.* quod ar- 2.

Non ſolo iure patriæ poteſtatis:

gumentum à matrimonio carnali ad ſpirituale duci poteſt: ita vt pater ingreſſam liberè ſolo iure patriæ poteſtatis non poſſit educere *t. d. c. vlt.* patrique eſt perſuadendum, *ne acerbè*, inquit lex, *patriam poteſtatem exerceat.* & vero ſi 3.

Quo acerbè vti non debet:

filia ſua ſponte ingreſſa eſt, inutile eſt interdictum, cum liberam facultatem abeundi, vel remanendi habet. *l. vlt. D. eod. niſi*, inquit lex, *ſi inter duos qui ſe patres dicerent controuerſia eſſet, & alter ab altero exhiberi eam deſideraret.* Itaque 4.

Et ſufficit exeundi facultatem fieri.

pater filiam exhiberi rectè petit à monaſterij Superiore, patris etiam locum occupante. quæ tamen officio defungitur, ſi declaret ſe ei abeundi, manendi, ducendique poteſtatem facere, bonâ fide. *ob d. l. vlt.*

Sed quoniam aliquando, qui non ritè ingrediuntur, ſed furtim, inſciiſque parentibus, rectè præſumuntur ſolicitati, ſeducti, circumuenti; meritò exhibendi ſunt. *l. 3. §. ſi quis volentem. D. de lib. hom. exhib.* quod interdictum omnem 5.

Et dolo non retineri.

eum liberum exhiberi iubet, qui dolo malo retinetur. *l. 1. in prin. eod. & ſi volentem*, inquit, *d. l. 3. quidem retineat, non tamen ſine calliditate circumuentum, vel ſeductum, vel ſolicitatum, neque bonâ vel probabili ratione hoc facit, rectè dicetur dolo malo retinere.* & ſanè huc ſpectant importunæ preces, ſolicitationes, callidæ perſuaſiones, quibus tenera ætas, & immatura deuotio, facilè ſuccumbit, & quas DD. multi ad raptum retulerunt. *Sanchez. de mat. lib. 7. d. 12. num. 10.*

Ideoque Concilium Tridentinum liberta- 6.

Sed exhibetur vt pater examinare ea poſſit, an ſponte, an ſeducta ſit ingreſſa.

ti monialium proſpicere volens *ſ. 25. de regular. c. 17.* decreuit, ne qua ante habitum ſuſcipiat, nec poſtea profeſſionem emittat, quàm per Epiſcopum, aut ab eo ſurrogatum examinata ſit, an coacta, an ſeducta ſit, an ſciat quid agat? atque hæc eadem explorare poſſe patrem meritò diximus *in Ind. lib. 3. c. 2. n. 5. & ſeqq.* & ex D. Chryſoſtomo, cùm pater ſpiritualia non impedit, omnia illi tribuenda eſſe, quę comprehenduntur pręcepto decalogi; *Honora patrem, & matrem.* cui & adſtipulatur D 7.

Quod cùm parentes tãtùm cupiũt, non vocationi reſiſtere non rectè iis inſciis filij monaſterium ingrediuntur.

Gregorius Homil. 37. in Euangel. *eos*, inquit, *qui nobis carnis cognatione coniuncti ſunt, diligamus; & quos aduerſarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo neſciamus.* agit autem de Lucæ Euangelio *c. 14.* vbi ait Chriſtus, *ſi quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Ergo ſi quis venit ad Chriſtum & patrem aduerſarium in via Dei non patitur, debet diligere, & honorare: & ſicut eccleſia ſemper deteſtata eſt matrimonia à filiis ſ. ſine conſenſu parentum contracta, quamuis ea irrita non ſint, *Trid. ſ. 24. de mat. c. 1.* ſic etiam ſuo quidem modo dicendum eſt de matrimoniis ſpiritualibus, ſeu monaſteriorum ingreſſibus, vt eos deteſtetur, qui fiunt

ſiunt inſciis, & non rogatis parentibus, qui pij ſint, & in via Dei filiis aduerſari non volunt, ſed explorare tantùm an coacti, an ſeducti ſint, an ſciant quid agant, an conditiones habeant requiſitas, iuxta monaſterij, & Ordinis regulam, & auſteritates.

8. Vt in raptis ad matrimonium carnale, ita in ſeductis ad ſpirituale datur ſequeſtratio.

Iterum quemadmodum Concil. Trid. *ſ.24. de mat.c.6.* inter raptorem & raptam non vult conſiſtere matrimonium, quam diu ipſa in poteſtate raptoris manſerit; ſed eam à raptore ſeparari, & in loco libero & tuto conſtitui: ita dicendum eſt allegante patre raptum, circumuentionem, ſolicitationem, ſeductionem, educi filiam debere ex monaſterio, extra poteſtatem monialium; ſeparari, loco libero, & tuto conſtitui, exhiberi, ſeu in publicum produci, extra ſecretum, vt loquitur *d.l.3.§.exhibere. D. de lib. hom. lib.exhib.* extra clauſtrum produci, vim non fieri, quo minus patri filiam ducere liceat. *l.3.D.de lib.exhib.*

9. Etiam quoad habitum exhibenda eſt.

Imò ſi furtim ingreſſa filia, religionis habitu mox eſt induta, non iniuſtè petit parens eam exhiberi, atque reſtitui in eodem habitu, quo ſe ſubduxit. *l. Iulianus.9.§. quantum in V.* exhibere, *eſt in eadem cauſa præſtare: reſtituit, qui ſimul & cauſam actori reddit: l.35.D.de verb. ſignif.* & iterum *l.75.eod. reſtituere is videtur, qui id reſtituit, quod habiturus eſſet actor, ſi controuerſia ei facta non fuiſſet:* filia patrem ſpoliauit quoad perſonam ſuam non tantùm, ſed etiam quoad habitum conditionis indicem: iuſtum itaque eſt omnia redintegrari, quoad omnia patrem ſpoliatum reſtitui: *tot.tit.de reſt.ſpol.* nam & verbo reſtitutionis etiam vtitur *l.1. D. de exhib.lib.eoq;* omnis vtilitas actoris continetur; *l.81. D. de verb.ſignif.* qua eadem ex cauſa *in l.1.vbi cauſa ſtat.* reſcriptum eſt, eam, quæ cùm ſeruiret, fugit, libertatem ſibi vendicans; eo loco litigare compellendam eſſe, vnde quaſi fugitiua receſſit. vbi poſſeſſori omnia reſtituuntur etiam forum, & Iudex, apud quem citra fugam cauſa ſtatus agi debuiſſet, qua ex lege aliqui contendunt tales quaſi fugitiuas nouitias coram priori iudice ſeculari quoad ſui exhibitionem, & eductionem poſſe conueniri. Sed non ſunt pares termini, quia filij ſ. aut ſerui non poſſunt cauſam ſuam in ſæculo mutare, vt filij ſ. poſſunt ſtatum mutare ſibi per ingreſſum monaſterij.

Et quamquam referatur declaratio quędam Cardinalium Concilij Tridentini interpretũ, quod examen veſtiendæ aut profeſſuræ monialis, non debeat fieri extra clauſtrum, aut cancellos; dummodo conſtet examinandã eſſe ſolam; tamen dubitare licet an ea declaratio ſit authentica, ac genuina: & porrò vt id opus non ſit, dum nemo queritur, ſed ex officio tantùm *per d.c.17.* iniuncto ſit examen; tamen

10. Et extra clauſtrum.

cùm pater allegat raptum, ſeductionemq́ue, iuſtius æquius videtur, vt filia extra poteſtatem monialium conſtituatur, & ad alium liberum locum & tutum educatur, *arg.d.c.6.Vid. Choppin.Mon.l.2 t.2.nu.4.* quoniam illo caſu præſumptio eſt pro libertate, quodq́ue dolus & malitia abſit: hic autem allegante patre raptum, dolum, ſeductionem, præter ius patriæ poteſtatis exhibendi, ducendiq́ue; ſurgit præſumptio contra ingreſſum patre inſcio, neque rogato, quod alterius dolo ſit ſeducta, vt in raptis dicit Iuſtin. *l.vlt.C.de rapt. virg. ſub fin. hoc ipſum*, inquit, *velle mulierem ab inſidiis nequiſſimi hominis, qui rapinam meditatur, inducitur, niſi etenim eam ſolicitauerit, niſi odioſis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus ſeſe prodere*: ergo ſuo modo niſi circumuenta, patre non rogato, quem in via Dei aduerſarium non patitur, non foret ingreſſa. cùm eum diligere, honorare, omnia tribuere debuiſſet; adeoq́ue rogare, & conari eius aſſenſum impetrare: & cum ſpiritu diſcretionis Deo ſui ſacrificium facere, ſine offenſa patris, quem Deus honorari præcepit: & ex cuius inſtituto in omni ſacrificio olim ſal adhibebatur, teſſera diſcretionis, quâ duas tabulas coniunctas retinere poſſet, vt & Deum diligeret, & ſimul proximum; ſub quo nomine in prima linea conſiſtunt parentes.

Vnde etiam examinata ex officio, inſtante patre ſeparari nihilominus poteſt, & alio loco conſtitui. quia etſi ordinariè ſufficiat illud examen ex officio factum; tamen quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio: adeoq́ue allegato raptu, dolo, circumuentione, maior cautela eſt adhibenda.

Neque ſufficit ad eam excludendam, obiicere; quod alicui Ordini aut monaſterio id non ſit in more poſitum; quoniam in inquirenda ingreſſuræ libertate nulla Iudicis diligentia poteſt eſſe nimia; nihil omittendum eſt, quod libertatem ſecuram facere poteſt; iudicantem cuncta rimari oportet. *c.iudicantem. 30. q.5.* Ideoq́ue rectè Concilium prouinciale Mechlinienſe 2. à Sede Apoſtolica comprobatum, *tit.de regular c.7.* libertati virginum proſpicere volens, ſuſtulit omnia ſtatuta, & conſuetudines, quæ dictæ *libertati*, inquit, *aliquo modo officere poſſunt.* 11. Nec obſtant Ordinum mores aut ſtatuta.

Inſuper ad hæc decernenda non opus eſt ſcriptis litibus; ſufficit verbalis diſceptatio: ne quidem iudicialis ſummaria exigitur; qualis in Clem. *ſæpè de verb. ſignif.* ſed velox expeditio, quam commendat *Nouella 79.* in cauſis monachorum. & vt monaſticæ regularum difficultates ſine ordine iuris determinantur. qua de re egimus *in iur. pont.non.anal. de accuſ.n.9.* quinimò ſine lite vlla pater educit filiam. *d.l.3.de lib. exhib.* quæ eſſe non poteſt inter patrem & filium *l.4. D. de iudic.* niſi, vt ex caſtrenſi peculio *ibid.* ita de hac cauſa ſpirituali, quæ non pertinet ad patris poteſtatem omni ex parte; adeoq́ue hæc omnia non tam ad formulas actionum, quàm nobile officium iudicis pertinent. 12. Expeditè ac planè hæc peragenda.

Sed neque excludi poteſt per appellationem huiuſmodi exhibitio, eductio; ſeu ſeparatio, & in loco tuto conſtitutio, ob rationes legum ſupra citatarum, & quoniam in materia raptus etiam appellationi locus non eſt. *d. l. vn. §. quibus, & ſi appellare voluerint, nullam damus licentiam*: deinde 13. Et appellatione non obſtante.

quia

quia in his, quæ non patiuntur moram, appellationes reſpuuntur: *l. ſi res dilationem. D. de appell. recip.* vt in momentanea poſſeſſione: *l. vnic. C ſi à momentanea*, adeoque ſequeſtratione: *Clem. vn. de ſequeſt. poſſ. & fruct. & ibi DD.* Denique quoniam nullum eſt in ea re grauamen, multò minus per diffinitiuam irreparabile: quo caſu appellationes recipi vetat Concilium Trident. ordinationeſque contrarias nullius facit momenti: *ſ. 24. c. 20.* & ſi in contrarium quid fiat, friuolum reputari, & ad exhibitionem, ſeparationem, & loco libero conſti-

14. Et executio fieri per cenſuras & brachij ſecularis imploratio-nem.

tutionem executiuè procedi poteſt: tam per cenſuras, quàm brachij ſecularis implorationem, ſeruato *c. 3. ſ. 25. Concil. Trid. & c. 4. ſ. 25. de ſor. & iuriſ. Concilij prouincialis Mechlinienſis 2. & ſtatutis Curiarum eccleſiaſticarum eiuſdem prouinciæ tit. 2. de officiali ar. 8.* & Concordatis inter Carolum V. & Epiſcopum Leodienſem initis *anno 1541. §. de cauſ. teſtam. verſ. 2. in V. & poterit* (Iudex eccleſiaſticus) *ſententiam ſuam per cenſuras exequi, vel per iudicis ſecularis requiſitionem.*

CONSVLTATIO XVII.

An in nobilium canonicarum collegiis tenues ac frequentes præbendas obtinentibus locum habeat Vnio beneficiorum ſimplicium?

1. An hæc collegia ſint laica, adeoque incapacia?

POtiſſima quæ in hoc negotio conſiderari poteſt difficultas eſt, quod huiuſmodi collegia laica omninò videantur, ideoque incapacia beneficiorum vt laici. *c. in eccleſiâ. X. de inſtit. c. ex literis. X. de tranſact.*

Sed cùm pluribus ſuperioris inferioriſque Germaniæ locis talia collegia ſint fundata, & collegæ etiam vtriuſque ſexûs præbendas poſſideant ab origine ſua pluribus nunc ſæculis, ab iſto tot ſæculorum vſu è contrario inferendum eſt iſtiuſmodi collegium potius eſſe eccleſiaſticum.

2. Imo Abbatiſſa vt ſpiritualia exerceat.

Sed & Abbatiſſa, quæ collegij caput eſt, dignitatem, ſuoque modo beneficium obtinet, iuriſdictionem eccleſiaſticam exercet, clericos & canonicas ſuſpendit, ac corrigit: *c. dilecta. X. de maior. & obed.* ſolemni modo, ex iuris diſpoſitione, ficut aliæ veri nominis Abbatiſſæ, eligi debet: *c. indemnitatibus. § penult. de elect. in 6.* omnes notas eccleſiaſticæ in ſuo ſexu dignitatis habet, membra autem & caput diuerſo iure cenſeri non poſſunt. *c. requiſiſti. X. de teſtam.*

3. Nuptias canonicæ contrahere poſſunt.

Neque refert, quod canonicæ nuptias iniri poſſint: quoniam ex eo non ſequitur laicas eſſe; ſed id tantùm, quod potius ſeculares ſint, quàm regulares, id eſt, voto ſtatus religioſi, atque ita perpetuæ continentiæ obſtrictæ.

4. Vt canonici.

Siquidem rectè dicit Bonifacius VIII. *in d. §. penult.* iſtiuſmodi canonicas iuxta quarundam prouinciarum conſuetudinem, nec propriis renunciare, nec profeſſionem facere regularem; ſed viuere, vt in ſecularibus eccleſiis canonicos ſeculares.

Atqui canonici ſeculares nec voto ſe obligant, nec ad continentiam perpetuam tenentur (niſi quod nunc Concilium Tridentinum cathedrales ſacris initiari iuſſerit *ſ. 24. c. 12.*) adeoque dimiſſis præbendis ad nuptias conuolare poſſunt. 5. Seu clerici ſeculares.

Nec iterum refert, quod canonicæ clericali charactere non inſigniantur; quoniam tonſura Ordo eſt, vel ad ordinem tendit; fœminæ autem propter ſexum Ordinum non ſunt capaces, neque initiantur; tametſi ſuo modo & clericæ, & diaconiſſæ, & presbyteræ vocitentur, nec minus quàm viri in ſortem vocentur, & partem Domini (quam clerus ſonat, *c. cleros diſtinct. 21.*) ob eamque rationem moniales, quibus nec character clericalis datur, à nemine eccleſiaſticæ eſſe negantur. 6. In ſortem Domini vocati.

Sors ergo Domini, & deſtinatio vitæ ex publico inſtituto ſuſcepta, ſtatum perſonaſque eccleſiaſticas facit, & à laicis diſcriminat.

Duo ſiquidem *ſunt genera Chriſtianorum*, inquit Hieronymus, *c. duo 12. q. 1. eſt autem vnum genus, quod mancipatum eſt diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit, vt ſunt clerici, & Deo deuoti videlicet conuerſi. κλῆρος enim græcè Latinè ſors.* & infra, *aliud verò genus eſt Chriſtianorum, vt ſunt laici. λαὸς enim græcè, eſt populus latinè.* Sic & Iuſtinianus *Nouella, Quomodo oporteat Epiſcopos in princ. conſt. 6.* diſtantiam inter ſacerdotium & imperium ponit, *quod illud quidem diuinis miniſtrans, hoc autem humanis ſit præſidens.* vt eccleſiaſticorum deſtinatio ſit vacare rebus diuinis; laicorum autem rebus ſecularibus immorari. Sic Iſidorus *in d. c. cleros. generaliter*, inquit, *clerici nuncupantur omnes, qui in eccleſia Chriſti deſeruiunt.* & Spigelius *in lexico V. clerici ex Alciato lib. 5. pararg.* aliam clerici ex græca deriuatione ſignificationem facit, quod quilibet in decuria ſua 7. diſtribueretur, vt ſibi mandato munere fungeretur, vel quod ad hæredium, patrimoniumque diuinum ſint adſciti, quod olim ſorte diuideretur hæreditas. vnde & cùm clerici tondentur, pronunciandum illis proponitur illud Dauidicum; *pſal. 15. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei; tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi.* & Concil. Trid. *ſ. 23. c. 6.* tam in clericis coniugatis, quàm aliis requirit, vt alicui eccleſiæ adſcribantur, atque miniſtrent. 7. Decurijs ſuis aſcripti.

Iam verò canonicæ ſeculares aſcriptæ ſuis 8. eccleſiis ſecularibus, in iis viuunt vt canonici ſeculares, horas canonicas decantant, orationi, & cultui diuino vacant, in ſortem & partem domini ſunt vocatæ, vt canonici: neque priuatâ tantùm deuotione, ſed ex publico inſtituto: quod conſuetudinem quarundam Prouinciarum vocat Bonifac. VIII. *in d. §. penult.* ſed ex re ipſa verius inſtitutum eſt eccleſiæ, non quidem vniuerſalis, ſed 9. 8. Seu eccleſijs. 9. Sic & cano-

Con-

nicæ ex inſtituto eccleſiæ nationalis.

Concilij Nationalis ſub Ludouico Pio Aquiſgrani celebrati : quod tam canonicarum ſecularium, quàm canonicorum inſtitutum probauit; ordinationeſque præſcripſit. & impreſſe nùnc exſtant *in tom. 2. Conciliorum antiquorum Galliæ ſub Ludouico Pio Imp. ad annum Chriſti* 816. & nos *in iur. pont. nou. anal. tit. de regul. num. 4. & ſeqq.* ſcita nonnulla ex eo prælibauimus; ex illis, aliiſque docuimus canonicas ſeculares quoad ſubiectionem fori epiſcopalis, ſubſidia portionum canonicàrum, reparandarumque eccleſiarum cenſeri eccleſiaſticas; viſitationumque intuitu : atque vt eas admittant ex Clem. attendentes *de ſtat. monach.* vbi ſi exemptæ ſint, delegata; ſin minus, tamquam ſubiectæ, ordinariá authoritate ab

10. Eoque vt Eccleſiaſticæ.

Epiſcopis viſitentur. ſed & re ipsâ atque vſu notorium eſt reſpectu nominationum beneficialium collegia hæc pro eccleſiaſticis haberi; cùm in illis hæ obtineant, quæ tamen in laicis patronis nullatenus locum habent.

Quo in genere Charond. *lib. 7. reſp.* 195. longâ diſſertatione contendit Vniuerſitatem Pariſienſem eſſe corpus laicum: atque inde deducit hunc effectum, quod propterea patronatibus illius, tanquàm laicis, Pontifex derogare non poſſit; ſed collationes ſeu præſentationes illius intactæ ſemper cenſeantur : cùm ergo

11. Vt intuitu Nominationum Louanienſium cenſentur.

hic contrarium effectum habeamus, vt per bullas Pontificias nominationum Louanienſium derogatum ſit iuribus patronalibus horum collegiorum, & in illis receptæ ſint nominationes Louanienſes, per quas reſtringuntur, & impediuntur collationes ſeu præſentationes patronales; ſequitur hæc collegia eſſe eccleſiaſtica, non laica.

12. Et aliis

Id quod corroborant, & hæ inſuper notæ, quòd imprimis origo eorum ſit eccleſiaſtica, ſiquidem deuotionis causâ ſtructa ſunt, & in veteribus ſcriptis etiam quædam monaſteria puellarum vocantur. monaſterij nomen non eſt populare, aut laicum; nec quæ Deo à Pontificibus dedicantur laica manent. Nomẽ porrò monaſterij, etſi principali ſignificatione indicaret locum regularem, tamen vſus etiam ad ſecularia collegia tranſtulit, tã fœminini ſexus, vt *Munſter-Bilſen*, quàm & cathedrales virorum; vt *Monaſterienſe, & Vltraiectinum*, atque alibi : eo fortè quod populus, penes quem eſt vſus vocabulorum, vulgò non animaduerteret differentiam inter regulares & canonicas domos, quas viderent ſymbolizare in diuinis officiis peragendis, & multâ vitæ ducendæ parte, in communi refectorio, dormitorio, &c. quæ etiamnum exſtant in multis collegiis ſecularibus, cum ambitu, aliiſque plurimis ædificiis quaſi religioſis. ad quem modum accipiendum eſt, quod *ex Concilio Triburienſi* dicitur *in c. quicumque.* 12. *q.* 5. vt qui ex gradu eccleſiaſtico ſine teſtamento & cognatione deceſſerit, hæreditas eius ad eccleſiam, vbi deſeruiuit, deuoluatur; ſimiliter de ſanctimonialibus : cum ſanctimoniales proprij nominis hæreditatem non habeant, nec teſtamentum ſcribere poſſint.

Sed &, vtcumque res olim fuerint, præſens horum collegiorum ſtatus eſt, vt ſint eccleſiæ collegiatæ ſeculares, & tales agnoſcuntur ab Ordinariis locorum, cæteriſque paſſim omnibus, capitula habeant, & eccleſias, quæ non ſunt nomina laica. 13. Nuncupantur collegia eccleſiaſtica.

Viſitantur inſuper Collegia authoritate eccleſiaſticâ, vitæ inſtituta ab eadem accipiunt, & Ordinationes adhuc cùm opus eſt, in proceſſionibus non tantùm inter eccleſiaſticos procedunt, ſacerdotes, ſacellanos producunt, & canonicos de ſuo collegio; ſed & ſupra reliquũ clerum ſupereminent, digniſſimum locum ſuſtinente ipsâ Abbatiſsâ, pedo, Prælatorum eccleſiaſticorum inſigni, antè lato. 14. Viſitantur ab Epiſcopis.

Quinimò in Synodis diœceſanis interueniunt per ſuos deputatos, vt patet in impreſſis illarum plurium decretis. 15. Synodis per ſuos ſyndicos interueniunt.

Denique, vt vno verbo abſoluamus, viuunt canonicæ, ſicut ait Bonifacius VIII. *in ſuis eccleſiis ſecularibus, ſicut ipſi canonici viri, ſecundùm conſuetudinem quarundam prouinciarum*: vt inquit ille, ſeu vt verius ſupra diximus, ſecundùm inſtitutum à Concilio Nationali Aquiſgranenſi eis præſcriptum, quæ certè omnia nullatenus ſunt plebæa, popularia, aut laica, ſed eccleſiaſtica, vt ſtatus ipſe virorum canonicorum. 16. Habent vt canonici ſeculares.

Id quod ex iuris ratione firmari poteſt per ea, quæ tradit Cucchus *in inſtitut. maior. lib. 3. tit. 8. de perſonis eccleſiaſticis nulli Ordini adſcriptis. L. Molina tom. 3. de tribut. tract. 2. d. 671. & in terminis Sylueſter in ſumma V. eccleſia* 1. §. 6. vbi poſt Archidiaconũ expreſsè dicit mulieres canonicas ſeculares nuncupatas eſſe eccleſiaſticas, gaudentes priuilegio perſonæ, & fori.

Et, quamuis *ibidem ex Archidiacono* aſſerat ſtatum earum non eſſe approbatum, quod ipſi Pontifices in ſupra allegatis conſtitutionibus dicunt; ſed magis reprobatum, id tamen non dicunt ipſi Pontifices : nec verè reprobatus eſt, vt rectius docet Azor. *inſt. moral. lib.* 13. *c.* 9. §. 5. Bonifacius quidem VIII. & Clemens V. proteſtantur ſe per ea, quæ de illarum viſitatione, electione, &c. ordinarunt, ſtatum illarum nolle approbare vt religionem; non tamen improbant eam viuendi normam, & inſtitutum, vt ait Azor. qua in re eſt animaduertendum Honorium III. *in d. c. dilecta* non adiicere eandem clauſulam, ſed ſimpliciter iubere Abbatiſſæ canonicas, & clericos obedire, & revereri eius ſuſpenſionem, ſalubria monita, & mandata obſeruare. 17. Quamuis illarum ſtatus non ſit approbatus. 18. Vt religio. 19. Sed neque improbatus.

Eundem tamen Honorium III. immediatè ſucceſſiſſe Innocent. III. qui paulò antè damnauerat omnes religiones, quæ non eſſent de regula aliqua approbata. *c. fin. X. de relig. dom.* qui propterea promptior, & procliuior eſſe debuiſſet ob recentem illius conſtitutionem in Concilio generali latam ad canonicarum damnationem, ſi ea mens illius, aut Concilij fuiſſet.

Nec ad rem facit c. pernicioſam 18. *q.* 2, quoniã ipſe textus ſolutionẽ Azorij probat, quod mulieres, de quibus ibi agitur, ſanctimoniales 20. Soluitur c. pernic. 18. q. 2.

les eſſe volebant, nec tamen viuebant ſecundùm regulam Baſilij, Benedicti, aut Auguſtini, & hoſpites minus religioſos inhoneſto, & deteſtando flagitio ſuſcipiebant, quæ hic non quadrant.

Prout nec quadrat quod d. c. perniciosam *in fine* prohibet, ne ſanctimoniales ſimul cum canonicis, vel monachis in eccleſia in vno choro conueniant ad pſallendum, quoniam nec canonicæ in vno choro pſallunt cum viris canonicis, ſed loco diſtinctæ ſunt, quamuis non ferratis cancellis vt moniales, pro honeſta patriæ libertate, quam non omnium aliarum nationum genij æquè admitterent.

21. *Cur inſtitutum hoc alibi minus receptum?*

Ob eamque fortè cauſam noluerunt Pontifices inſtitutum hoc generali eccleſiæ decreto approbare; ne in aliis, calidis fortè regionibus, hîc innoxia libertas huius inſtituti, ibi vergeret in religionis & caſtitatis detrimentum; & *ad inhoneſta & deteſtanda flagitia*: vt loquitur d. c. *pernicioſam*: Non omnis fert omnia tellus. quædam hîc ſalubria remedia, ſub alio climate ſunt venena. Alioquin & Sedes Apoſtolica reuelatam, vt volunt, à Saluatore regulam S. Brigittæ, Principis Suedicæ, terræ frigidæ, quæ vtriuſque ſexus regulares coniungit, quamuis ædificiis religioſis & choro diſtinctos, approbauit.

22. *Ab exteris minus agnitum.*

Nec ſanè ſine iniuria dici poſſent collegia tam irreptehenſibiliter viuentia videri reprobata. In quo tamen minus peccarit Archidiaconus aut Syluester, exteri homines, qui vitam canonicarum laudabilem, de longe auditam, non tam facilè potuerunt apprehendere, quàm noſtræ nationis homines oculis videre. nec illi fortè Concilij Aquiſgranenſis, non œcumenici, notitiam habuerunt.

23. *Priuilegijs, beneficiorũ vnionibus donatum.*

Ad extremum, id lubet hîc tantùm addere, hæc collegia in Belgio, & vicina Germania non tantùm eſſe fundata, ſeu dotata à principibus perſonis, ſed & à Pontificibus ſummis, Archiepiſcopis, atque Epiſcopis locorum ſummis priuilegiis aucta, atque iam olim vnionibus beneficiorum, tam curatorum, quàm ſimplicium.

Canoniſſarum ergo collegia ſecularia ſunt, non regularia: canoniſſæ abſolutè ſeculares, non regulares: quod iam ſatis eſt dictum: ſed ſeculares canonicæ, non laicæ; eccleſia illarum non laica eſt, ſed collegiata ſecularis, ſicut virorum: in ea viuunt ſicut canonici: vt dicit Bonif. VIII. non vt regulares: non tamen magis laicæ, quàm viri canonici.

24. *Eccleſiaſticũ ſeculare, non regulare, vel laicum.*

Nec rectè tamen dicitur, ad odium illis conflandum, quod canoniſſæ dimiſſis præbendis ad nuptias conuolare ſoleant: quod idem eſt, ac ſi dicas conſueuerint: quaſi omnium is mos ſit: *vt in l palam. D. de* rit. *nupt.* palàm quæſtum facere dicitur non tantùm, quæ in lupanari ſe proſtituit; verum etiam, ſi qua, vt aſſolet, pudori ſuo non parcit: ſi qua verò cum vno & altero ſe commiſcuit, non videtur palàm quæſtum facere; nec ſolere id dicitur, quod vnus facit, aut alter; ſed quod paſſim omnes. atqui ex his collegiis non omnes ad nuptias conuolant: quod aliquæ nubunt; non tanti eſt, vt ſolere, aut conſueuiſſe generatim dici poſſint: vt collegij ea conſuetudo dicatur eſſe omninò, aut mores.

25. *Canonicis permiſſum nubere non obeſt.*

Liberum porrò eſſe earum inſtitutum voto continentiæ regulari non aſtrictum: ſed quod, quandocumque illis placuerit, poſſint nubere; non facit eas laicas; non magis, quàm canonicos viros, qui eandem libertatem, & facultatem de iure habent; exceptis nunc cathedralibus canonicis: tametſi nec quoad hoc Concilij Tridentini decretum ſit vbique receptum; vt conſtat in eccleſia Leodienſi, aliiſque pluribus Germanicis.

26. *Vt viris canonicis, non cathedralibus.*

Atqui c. ſicut vnire. *X. de exceſſ. Prælat.* indiſtinctè permittit eccleſias, & beneficia ſuæ diœceſis vnire non tantùm iis, quibus nuptiæ ſint interdictæ: vt & c. pro tranſlatione. *X. de off. leg. & c. niſi ſpecialis eod. tit.* & diſertè præbendæ vnionem fieri exprimitur *in c. exſtirpandæ. § qui verò. X. de præbend.* & Epiſcopum id poſſe in *c. expoſuiſti eod. c. nullus de iur. patron. Clem. ſi vna de reb. eccleſ. non alienand.* idemque vlus, & generalis conſuetudo, quam ponderat d. c. *niſi.* probari poſſet mille diplomatibus vnionum Capitulis factarum, quorum collegis permiſſa eſt facultas vxorem ducendi: quam tamen, vt diximus, Concilium Tridentinum reſtrinxit in Capitulis cathedralibus: ſed in iis dumtaxat; & diſertè permiſit nouiſſimè Concil. Trid. *ſ. 24. c. 15.* in locis inſignibus, vbi præbendæ ſunt tenues, ſimplicium beneficiorum fieri vniones: quales etiam olim, vt diximus, innumeræ factæ Collegiis canonicarum fœminarum.

27. *Vniones fieri eccleſijs indiſtinctè permiſſum.*

Quinimò, ne hæreamus in nomine, nemo eſt, qui negare poſſit religioſum ſaltem locum dici poſſe has eccleſias collegiatas ſeculares; quo ſenſu religioſæ dicuntur omnes piæ domus, hoſpitalia, xenodochia, noſocomia, &c. quamuis ad puros laicos peregrinos, pauperes, ſenes excipiendos inſtituta; ſed & his eccleſiarum, beneficiorumque vnio fieri poſſit: vt expreſſum eſt in Clem. *ſiu. de reb. eccleſ. non alien.* ſi vna, inquit, eccleſia alteri eccleſiæ, ſeu dignitati, vel præbendæ per Epiſcopum vniatur, aut religioſo loco donetur, &c. *nequaquam id poterit impugnari.* præſertim, cùm vnio facta eſt acceſſoriè; quæ operetur extinctionem, & ſuppreſſionem nominis, & tituli beneficij vniti; ita vt amplius beneficium dici non poſſit, ſed iudicetur vt prædium eius, cui fit vnio. *ita Garcias de benef. p. 12. de vnion. c. 10. n. 12. vbi multis probat.*

28. *Et locis religioſis, vt ſaltem ſunt huiuſmodi collegia.*

Verum quidem eſt, extra iuris volumina conſtitutionem eſſe Concilij Conſtantienſis, vt, *ſi non ex rationabilibus cauſis, & veris, vniones fuerint factæ, reuocentur iuſtitiâ mediante*: id quod & in Concilio *Tridentino ſ. 7. c. 6.* decretum eſt, quodque niſi *ex legitimis, aut aliàs rationabilibus cauſis, coram loci Ordinario, vocatis: quorum intereſt, verificandis factas fuiſſe conſtiterit, per obreptionem obtenta præſumantur,*

29. *Vnio rationabilem cauſam exigit.*

at

ac propterea, niſi aliter à Sede Apoſtolica declaratum fuerit, viribus omninò careant. & conuenit regula 21. *Cancellariæ, vt in vnionibus commiſsio fiat ad partes, vocatis quorum intereſt.* ſed nihil horum aufert Ordinariis poteſtatem iure competentem, quò minus vniones facere poſſint, ſi cauſa ſit legitima, vel rationabilis, ſeu, vt loquitur d. c. expoſuiſti, *ſi euidens neceſsitas, aut vtilitas exigat* (quo caſu etiam tenetur Ordinarius vnionem facere, aut ſuperior ſupplere poteſt: *c. nullus X. de iur. patron.*) & dummodo forma ſeruetur, vt vocatis quorum intereſt cauſa cognoſcatur, & verificetur.

At verò in noſtra quæſtione cauſa legitima
29. Qualem? & rationabilis accedit, vtilitas eccleſiæ, tenuitas præbendarum, & ex vnione ſupplementum neceſſarium diſtributionum: quam cauſam probat ipſum Conc. Trid. *ſ. 24. d. c. 15.*

Enimuerò Concilium Conſtantienſe vnio-
30. Cauſa cognita demùm irritanda. nes ſine rationabilibus cauſis, & veris factas *reuocabimus*, inquit, *iuſtitiâ mediante*: id eſt, partibus in iudicio petitorio auditis, vt tantiſper ſuſtineatur vetus poſſeſſio, donec titulus fuerit reuocatus, causâ illius vtique petitoriâ cognitâ. ſic Cancellaria Brabantiæ vnionem monaſterij Bogardorum Louanienſium in petitorio cognoſcendam remiſit ad Iudices eccleſiaſticos. rectius quàm Galli, tanquam ex abuſu, ſi quem commententur, factas ipſi in ſeculari iudicio reſcindunt, &, perinde ac ſi factæ non eſſent, de cauſa pronuntiant. Re*buff. de vnion. reuoc. n. 30. in prax. benef.* ſed dum Galli abuſum crepant, ipſimet ſacris conſtitutionibus quàm maximè abutuntur: Conſtantienſisque Concilij decreto apertè
31. ab eccleſia aduerſantur: vbi qui loquuntur, *reuocabimus iuſtitiâ mediante*, non ſunt laici.

Praxis autem Belgica reuerentior eſt, vt conformiter Concilio ipſi Iudices eccleſiaſtici vniones iniuſtè factas reuocent iuſtitiâ mediante, & partibus in petitorio auditis: & *in d. c. ſicut vnire.* Epiſcopus vnionem malè factam ſoluit: & Trid. *ſ. 7. c. 6.* & eius eſt tollere cuius eſt ſtatuere. *l. quod iuſsit. D. de iudic.* Rebuff. *vbi ſup. n. 15. & ſeq.* ita de iure fieri tradit. ſed neque abuſus apparere poteſt, vbi & cauſa liquet, & forma ſeruata eſt.

Et ſanè Bonif. VIII. in extrauag. *vnam de maior.* diſtinguens ſpiritualem & ſecularem poteſtatem, *generaliter*, inquit, *ſi deuiat terrena poteſtas, iudicabitur à poteſtate ſpirituali: ſi deuiat ſpiritualis minor; à ſuo ſuperiore: ſi ſuprema; à ſolo Deo, non ab homine poterit iudicari: teſtante Apoſtolo, ſpiritualis homo iudicat omnia, ipſe autem à nemine iudicatur.* Ita Bonif. ſed Genius Gallicus hæc ferre non potuit, ſed aures Clementis V. fatigauit, donec obtinuit Extrauag. *meruit de priuil.* Sed Principes & patria noſtra ſemper fuit religioſior, quam vt ſecundùm praxim Gallicam iudicia ſua ſacrorum canonum contemptu deformarent, & ipſi acta eccleſiæ reſcinderent.

32. Et quidem iuſtitiâ mediante fieri vult re-
audita parte uocationem Concilium Conſtantienſe; id eſt, auditâ parte: vt nec noceat, ſi quod diploma impetretur, aliter etiam à Pontifice, aut S. Cong. Concil. Trid. Interpp. *tunc demum relationibus*, inquit, *l. 2. C. de relat. plena veritas eſt, cùm vel allegationibus repelluntur, vel probantur aſſenſu, ideoq́; parti exemplum datur, & refutatoria preces offeruntur, & acta neceſſariò ſociantur. l. 1. & 3. C. eod.*

Per hæc eadem quæ dicta ſunt ſoluitur, quod ſolius Papæ ſit beneficium dare laico, beneficium ſecularizare, laicos ad id habilitare, alterare ſtatum beneficij, & cætera id genus: cùm vel locum ſaltem religioſum eſſe ſuffecerit, vt xenodochium, noſocomium, &c. vt *in Clem. fin. de relig. dom.* quomodo etiam per Concilium Tridentinum *ſ. 23. c. 18.* iubentur beneficia ſimplicia vniri Seminario puerorum Grammaticorum, qui locus religioſus dumtaxat eſt.

Præſertim cum vnio fit acceſſoriè, quo 33.
caſu beneficium vnitum amittit ſtatum, & per Vnio acceſſoriè facta
incorporationem ad inſtar prædij redigitur. minus impugnari poteſt.
Garcias de benef. d. p. 12. c. 10. n. 12. & ſeqq. quando vnio facta ſit loco regulari, nec requirit eiuſdem generis homines. *c. vnic. de cappel. monach. in 6. & ſimil.* quamuis in collationibus ſecularia beneficia ſecularibus, regularia regularibus danda ſint. *Concil. Trid. ſ. 14. c. 10. ſ. 25. c. 21. de regular. c. cum de beneficio. de præbend. in 6.*

Rurſum quod obiici poteſt in materia odioſa, vt eſt vnionum, fœmininum non comprehendi ſub maſculino; atque ita quod
hîc eſt ſtatutum *à Conc. Trid. ſ. 24. c. 15.* de 34.
canonocis viris, non obtinere in canoniſſis: Quod in viris Canonicis quoad vnionem ſtatutum cur in fœminis obtineat?
reſpondendum eſt primò, quòd vnio non ſimpliciter vigore Concilij Tridentini, ſed etiam iuris communis fieri poſſit: quippe quòd authoritatem tribuit Ordinario faciendi vniones præbendis, cùm neceſſitas aut vtilitas id exigit, vt ex pluribus iuris locis ſuprà eſt demonſtratum. 2. Concil. Trid. *d. c. 15.* decretum ſine diſtinctione ſexus loquitur, vt liceat Epiſcopis in eccleſiis cathedralibus vel collegiatis inſignibus, vbi frequentes & tenues ſunt præbendæ, beneficia ſimplicia vnire: in explicatione quidem tenuitatis vtitur vocabulo maſculino, vt ſuſtinendo decenti canonicorum gradui non ſufficiant; ſed id vniuerſale decretum ad ſexum non reſtringit, & frequentioris ſermonis gratiâ accidit. nec verò odioſa vnio eſt, cùm eam neceſſitas vel vtilitas exigit; ſed ea ſolum, quæ olim ſolebat fieri in gratiam perſonarum: vt propterea hic non debeat conſiderari ſexus, & perſona, ſed cauſa. vnde Rebuff. *in prax. benef. tit. de vnion. n. 9.* temporales vniones in gratiam ſeu ad vi-
tam perſonæ factas non recipi ait in Francia. 35.
& Conc. Conſtantienſe ſtatuit reuocandas Vniones gratioſæ & perſonales ſublatæ.
vniones gratioſas, ſeu ſine rationabilibus, & veris cauſis factas. *licet*, inquit, *Apoſtolica Sedis authoritas interuenerit.* ſed ſubmiſſiori loquendi modo Concilium Trid. *ſ. 7. c. 6.* decernit, vt ſubreptitiæ præſumantur, & viribus careant; niſi aliter à Sede Apoſtolica decla-

ratum fuerit. vt ei gratioſas adhuc vniones facere permittat ex plenitudine poteſtatis, ſi ita mentem ſuam eſſe declaret. Itaque cùm eccleſiæ collegiatæ canonicarum nobilium hîc omnes ſint inſignes, & in quibuſdam frequentia, & tenuitas præbendarum, locus eſſe Concilij decreto poteſt, ſine ſexus aut perſonarum acceptione: tametſi neque ſint collegia ſimpliciter fœminina, ſed & viri canonici annumerentur, & magis dignum trahat ad ſe minus dignum.

36. Non obſtat quod beneficium vnitũ ſit de patronatu huius collegij. Nec obſtabit vllatenus, quod beneficium fuerit de patronatu eiuſdem collegij; adeoque quod illius conſenſus in rem ſuam datus non ſufficiat, ſicut in Epiſcopo & Capitulo dicitur *in d. Clem. fin. de reb. eccleſ. non alien.* quod eorum conſenſus non ſufficiat, vt ſuæ menſæ vniatur: quoniam longè hæc diſtant: quoniam epiſcopus cum ſibi vel Capitulo vnit rem ſuam, tantùm ipſe agit: & procliuius eſt vt in propriis cæcutiamus: at in noſtro caſu interuenit Ordinarius, conſenſus autem collegij iudicio ſuperioris accedit, & valdè, quamuis in rem ſuam. ſic rectè etiam conſul apud ſe ipſum adoptatur, in rem ſuam conſentiens *l. ſi conſul. D. de adopt.* multaque ſimilia voluntariæ iuriſdictionis ſic rectè peraguntur. *quæ notat ibi gloſ. ad V. filiuſ.*

Et verò ſicut non requiritur ipſius rectoris beneficij conſenſus, ita nec, ſi vacat, defenſor ſuper eo dandus eſt, vt diſertè decidit *d. Clem. fin.* multò minus inſolito hîc modo vocandus eſt aduocatus regius in cauſa, vbi nulli patronatui aut iuri regio præiudicari poteſt, ſed collegio beneficium accedere, & conditio illius fieri melior.

37. Nec quod beneficia libera vniri non debeant beneficijs patronatui ſubiectis. Nihil etiam nos moratur, quod beneficia libera non poſſint vniri beneficiis iuris patronatus: *ex c. 9. ſ. 25. Conc. Trid. gloſ. in c. nobis c. dilectus de iur. patronat.* Ideoque multò minus illa, in quibus Ordinarius & Pontifex ius habent collationis, ad ea, in quibus nihil habent iuris: quia plus iuris habet Prælatus in collatione, quàm patronus in præſentatione. *c. dilect. de off. leg.* ſed nec argumentum *d. c. 9.* nec hæc ratio ei ſuffragatur: non *d. c. 9.* quia lex prohibitoria non poteſt extendi ad non expreſſa: ſed quod non inuenitur lege prohibitum, manet permiſſum: quod non mutatur ſtare non prohibetur. ſed & prohibitio *d. c. 9.* non fundatur in exceſſu aut quantitate iuris patroni, vel collatoris; ſed ne *beneficia eccleſiaſtica in ſeruitutem redigantur,* inquit, *d. c. 9.* & ne beneficia libera eiuſdem naturæ cum iis, quibus vniuntur, efficiantur, *atq; ſub iure patronatus conſtituantur,* vt iterum inquit d. c. 9. itaque hæc ratio noſtræ quæſtioni non quadrat. & verò cùm libera beneficia patronatis vniri non debeant *d. c. 9.* nec poſſint patronata liberis ſine conſenſu patroni, *c. ſuggeſtis. X. de iur. patron.* fieret, ſtante d. argumentatione, vt penè nulla vnquam vniri poſſent: nam ſemper vnionem prohiberet maius ius, quod habet Ordinarius aut Pontifex in collatione liberi, quàm patronus in præſentatione ad ſubiectum patronatui: quæ abſurditas conuellit eam argumentationem; cùm velint iura fieri vniones, cùm neceſſitas aut vtilitas expoſcit. *d. c. expoſuiſti.*

Reſtat enodandum, quod argui poteſt, an Epiſcopus ſolus vnionem facere poſſit, cùm ſit alienatio, an opus ſit conſenſu Capituli? vt *in d. clem. fin. de reb. eccleſ. non alien. & d. c. 15. ſ. 24. Conc. Trid. vtrobiq; in V. conſentiente capitulo*? & iuris quidem ordinarij eſt, vt in vnionibus conſenſus accedat Capituli; ſed, vt in cæteris iuris ſcripti decretis, excipitur; ſi conſuetudo aliter obtineat. atqui his in regionibus paſſim epiſcopalia negotia, & ſingulatim vniones, per epiſcopos expediuntur non interueniente Capitulo; ſed Concilio vicariatus. vſus is autem notorius eſt tam quotidianâ praxi, quàm infinitis hodiernarum, & veterum vnionum literis, vbique exſtantibus. & ab hoc non videtur aliena intentio erectionis nouorum Archiepiſcopatuũ & epiſcopatuum in Belgio; cum in omnibus reſeruatæ ſunt nouem præbendæ, quarum poſſeſſores teneantur in negotiis epiſcopalibus conſilium, & operam præſtare coniunctim & diuiſim, quandocumque fuerint requiſiti: & Concilium quidem Tridentinum ad eum morem in aliis ſæpius non totius Capituli, ſed aliquorum de capitulo tantùm, epiſcopis conſilium adiungit: vt in publicandis indulgentiis: *ſ. 21. c. 9.* in iudicandis perſonis capitularibus: *ſ. 25. c. 6.* in conſtituendis rebus, & legibus ſeminarij: *ſ. 23. c. 18.* &c. vt mirum nullatenus videri debeat, ſi ex vſu & moribus noſtris, Epiſcopi ſelectarum à ſe aliquarum perſonarum operâ in rebus Epiſcopalibus vtantur potius, quàm totius Capituli: vbi vel numerus aliquando minus rectè iudicat, dum numerantur, non ponderantur ſuffragia; vel ſegnius expediunt commiſſa negotia plures. Quibus ex cauſis, quamuis Sede vacante Capitulum per ſe totum adminiſtrare poſſit; *Abbas in c. irrefragabili. de off. Ordinar.* tamen Concilium Trid. *ſ. 24. c. 16.* mandat conſtitui œconomum, & officialem ſeu vicarium, qui adminiſtrent. 38. An vnio ab Epiſcopo ſolo poſſit fieri?

CONSVLTATIO XVIII.

Annus probationis an debeat eſſe continuus?

DIſputat Panorm. *in c. ad Apoſtolicam. X. de regular.* clarius reſoluit Silueſt. *in ſum. V. Religio. 5. n. 4.* vt debeat: ſuadent verba, & ratio. Hæc quidem; quia is annus inductus eſt, vt nouitius religionis experiatur auſteritates, & religio eius mores: neutrum æquè contingit in interrupta probatione, atque in continua. verba; quia *c. 1. de reg. in 6.* requirit totum annum. non totus eſt, qui interruptus eſt: non annus eſt, ſed plura tempora. quod 1. Continuus ſit oportet.

quod eò magis apparet, quò magis diſiunguntur. tempus continuum, hebdomada, menſis, annus, luſtrũ, ſæculum, communi more loquẽdi intelligitur: de momento in momentum currit. *l. 3. §. minorẽ. D. de minor. l. interdum. §. quoties. & ibi Barth. D. de Publican. gloſ. in Rubr. 1. de diuerſ. & temp. præſcrip. Ioann. Andr. in c. 1. de reg. in 6.* ſed olim quidem defectus continuitatis non inducebat nullitatem profeſſionis: quippe nec integritatis anni. id enim ex profeſſo decidit *d. c. ad Apoſtolicam.* ſed hodie Concilium Tridentinum. *ſ. 25. de reg. c. 15.* decreuit, vt qui minore tempore, quàm per annum, poſt ſuſceptum habitum in probatione ſteterit, ad profeſſionem non admittatur, & profeſſio anteà facta, ſit nulla. diſertè annus integer exigitur ſub pœna nunc nullitatis: correcto *d. c. ad Apoſtolicam.* ſed an continuus is ſit oporteat, non æquè exprimitur, non minùs tempus dumtaxat, quàm annum requirit, non minor videtur quantitas temporis, quamuis interrupta. ſed non minus requirit, quàm annum, annus vt ſit continuum, vnumque tempus vt ſit oportet, non plura, vt ſupra diximus, & ibidem initium computationis à ſuſcepto habitu etiam præſcribitur, quali maximè caſu de momento in momentum tempus currere cenſetur. *Sanchez. de matrim. lib. 2. diſp. 24. n. 16. & ſeqq.* quod iuuant verba textus Concilij, vt non minori tempore ſteterit: qui interrupit, non per annum ſtetit. adde ad ſenſum communem loquendi rectè videri per *integrum* à Concilio continuum exigi; quin & ad ſenſum iuris; deciſi ſcilicet *in d. c. ad Apoſtolicam. d. c. 1. de reg. in 6.* vbi *vt diximus* continuus requiritur, etſi non ſub pœna nullitatis; quod Trident. correxit: vt ius corrigens, & ius correctum eodem ſenſu loqui intelligatur. *vt optimè poſt Concil. L. Miranda in Manual. Prælat. regul. q. 22. ar. 4. & Nauar. conſ. 16. quod Miranda eſt. 34. de regular.* dicit in ſacro pœnitentiariæ prætorio ita iudicari. atque pluribus aliis conciliis, itidem exigit temporis continuitatem. quin & circumfertur declaratio Concilij interp. quæ cenſuit 17. *Nou.* 1597. annum probationis debere eſſe continuum, non interpolatum.

2. Quis interruptus? Cæterùm hæc intelliguntur quando Nouitius annum interrumpit motu ſuo: ſi verò ex obedientia, atque de aſſenſu ſuperioris intra annum probationis extra monaſterium aliquo tempore fuerit, non cenſetur interrumpere. Intra monaſterium eſſe cenſetur, ſi pro tempore alibi de iuſſu ac voluntate ſuperioris fuerit. nec vllo iure prohibetur, ne vllo tempore nouitius de licentia ſuperioris extra monaſterium eſſe poſſit. nullitas autem ſine expreſſo iure inducenda non eſt, quam Patrum ſanctionibus eſt ſtatuta. optimè rurſus Miranda *vbi ſupra ar. 5. Nauar. de Regul. conſ. 22. quod Miranda eſt 42. & aliis conſil.* additque Nauar. cenſuiſſe S. Congreg. interp. valere profeſſionem Nouitij, qui partem anni extra monaſterium egerat, de ſuperiorum iuſſu.

CONSVLTATIO. XIX.

De fundatione citra vitam communem regularium.

FVndatum eſt monaſterium M. ab Adyla filia Regis Francorum, & Comitiſſa Flandriæ, cum triginta præbendis pro totidem religioſis virginibus, & duodecim canonicis viris. adiectis deinde aliis bonis à ſucceſſoribus Comitibus, ſic quod ſingulis certæ portiones darentur, & ſingulæ poſt annum 25. adminiſtrarent præbendam ſuam, & peculium, quod à parentibus in ſubſidium eſſet conceſſum, aſſumpto habitu S. Benedicti. nam de ordine & regula non ſatis quicquam dicitur. tametſi ſola habitus aut veli aſſumptio religioſam reddebat; *c. ſuper. c. conſult. c. ex parte. X. de regular.*

Porrò anno 1060. fundatio hæc facta eſt. literæ referuntur in Codice diplomatum Miræano. quando nondum præceptum erat, vt religioſam vitam ſuſcipientes tenerentur ſe mancipare alicui ex ordinibus à Sede Apoſtolica approbatis, ſed iuxta inſtitutum primi fundatoris, aut præſcriptum Ordinarij multi viuebant. præſertim qui ex nobili vita ad monaſticam tranſibant: vt Adyla prima fuit Præfecta huius congregationis, cuius norma ab Epiſcopis Morinenſibus ordinariis, & Archiepiſcopis Remenſibus ſæpius fuit confirmata, & pecuniariæ penſiones auctæ, & ipſa Romam profecta habitum ab ipſo S. Pontifice accepit, cui veriſimile eſt inſtitutum communicaſſe, & probationem accepiſſe. 1. Olim permiſſa.

Fundationis huius norma remiſſior eſt, quàm regula S. Benedicti, canones aut Concil. Trid. præſcribant. *c. non dicatis. §. 9. 12. q. 1. c. monachi c. ad monaſterium de ſtat. monach. Conc. Trid. ſ. 25. c. 2.* Non tamen quam admittant. *c. inſinuante X. qui clerici vel vouentes. c. de viduis 27. q. 1.* vbi permittitur moniali, quæ ſe & ſua obtulit, remanere in domo quidem ſua, & adminiſtrare omnem ſubſtantiam. ita quod id non pugnet cum voti ſubſtantia. (aliàs enim neque Abbates neque Priores neque Procuratores eandem habere poſſent) dummodo ita ſe habeant, vt ex nutu ſuperiorum, ſiue immediatorum, ſiue ſummi ſaltem Pontificis pendere adminiſtrationem ſuam ſciant. valde tamen ea vita recedit à perfectione religioſa: adeoque recipi deinceps eſt prohibita. *in d. c. cum ad monaſterium. §. tales,* & Concil. Trid. *ſ. 25. de reg. c. 5.* iubet, vbi collapſa eſt vetus regularis diſciplina, inſtauretur; & religioſi, vt, quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, vt obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis, ac ſi quæ alia ſint alicuius regulæ, & ordinis peculiaria vota, & præcepta ad eorum reſpectiuè eſſentiam, nec non communem vitam, victum, & veſtitum conſeruanda 2. Remiſſior quàm Regula D. Benedicti aut communes iuris canones. 3. Exinde in posterum prohibita.

pertinentia fideliter obſeruent. vbi proximè poſt eſſentialia religionis, communis vita iniungitur.

4. Periculoſa.

periculoſus enim ſanè eſt ſtatus in communi non viuentium. *Thomas à Ieſu in comment. d.c. non dicatis. p. 4. c. 3.* non tamen prohibitus, ſi iam olim à primæua fundatione ſic fuerit inſtitutus: *d. c. inſinuante. d. c. de viduis.* rectè idem *Thomas ibid. primum*, inquit,

5. Vbi tamen fundatio contraria, tolerata,

exiſtimo (idq; indubitatum eſſe debet apud omnes) illos ordines (vel monaſteria, vt paulo ante loquitur) qui in ſua primaua conſtitutione communem vitam ſuis profeſſoribus non impoſuerunt, non teneri ad obſeruantiam eius. Id expreßè conſtat, quia cùm hæc vita communis obſeruatio non ſit de eſſentia paupertatis, ac præterea in hoc ordine profitentes, ad eius obſeruantiam ab initio non fuerint adſtricti, non eſt à quo ad huius communis vitæ obſeruantiam obligari poßint.

6. Etiam à Tridentino, ſed non conſuetudines aut vlla priuilegia etiã in fundatione obtenta.

Fundatio igitur primæua à Concilio non reiicitur aut mutatur; ſed conſuetudines & præſcriptiones immemoriales, & priuilegia etiam in fundatione obtenta. *c. 22. ſ. 25. de reg. Trid.* vnde (extra cauſam primæuæ inſtitutionis) optimè idem Thomas ait *poſt. Trid.* eiuſmodi viuendi modum defendi non poſſe, niſi cauſâ euitandi ſcandali. quod eſt

7. Tametſi nonnumquã tolerentur maioris mali vitandi cauſã,

à malo, & potius tolerantia; quam permiſſio. quamquam tolerare aliquando ſuperiores coguntur, vitandi maioris mali cauſâ, vt medici tenentur leuioris morbi curam omittere, dum maior morbus id exigeret.

Sed in iis quorum primum inſtitutum à vita communi alienum eſt, non obtinet diſpoſitio *c. 1. & 2. Concil. Trid. de reg.* quia illic diſciplina vetus, vel primæua inſtitutio non reperitur in aliquo collapſa, vel laxata;

8. Sed fundatio contraria mutari non poteſt apud inuitos.

ſed eadem eſt, quam fundatrix inſtituit. quæ eapropter immutari non debet: *nec eſt*, inquit idem Thomas, *à quo ad communis vitæ obſeruantiam obligari poßint* tales religioſi, quia non debet durior imponi conditio religioſo, quàm ea quam præſcripſit fundator, atque ille vouit; & in qua per annum probatus eſt. *gloſ. in c. 5. in ver. putes de ſtat. reg. in 6. in c. relatum ne clerici vel vouentes. Oldrad. conſ. 96. incip. nunquid Ferretus conſ. 176.* propter libertatem votorum. *c. ſuper eo & ibi DD. & in c. ad noſtram 10. de appel.* quare nec reformatio induci poteſt, quando relaxatio facta eſt iure permittente. *Hiero. Gabriel. Conſ. 566. incip. Darthuſienſis eccleſia.*

Cæterùm quæcumque extra fundationem ſunt conſuetudines, & vſus immemorabiles à Conc. Trid. tolluntur. *d. c. 22.* cuius tamen executio ſi maius malum, aut ſcandalum in-

9. Reformatio aliquando ſuſpendenda ſcandali vitandi cauſã vbi fundatio etiã non eſt.

ferret, retardari poteſt. & Ordinarij tantiſper ſuperſedere, *Thomas à Ieſu d. c. 3. poſt Nauarrum, & alios.* vbi tamen plures conditiones requirit, vt hæc tolerantia locum habeat, & tolerati, quoad eius fieri poſſit, ſecuri ſint. Enimuero ſi quæ monaſteria chartas fundationis non habeant, ſed immemorabilem

10. Hæc probatur chartis, famã, conſuetudine,

vſum, cum fama fundationis; locum tituli ſupplebit vſus, & pro fundationis probatione erit, cum fama, aliiſque præſumptionibus.

Ad extremum ſi quæ monaſteria taliter olim habita poſt Concilium Trid. vſum ſuum continuauerint, per annos iam amplius 40. pacificè, viſitantibus, ſeu ſcientibus, & non contradicentibus ſuperioribus; cenſebuntur iam præſcripſiſſe contra Concilium, quod præteritis non futuris præſcriptionibus derogauit. *d. c. 22.* & propterea mitibus conſiliis & inductionibus in huiuſmodi cœtibus vti conuenit, quibus ad vitæ communis, & reformatæ rationem traducantur. atque imprimis adhiberi eos concionatores & confeſſarios, qui beneficio ſuauis ſuadæ de animæ periculo, & perfectionis merito benignè diſſertantes, eò animos transferant, quò rigido iure flecti non poſſint. quin etiam aſſenſu Sedis Apoſt. & Principum patronorum obtento nouitios non admittere, niſi qui parati ſint communem vitam, reformationemque ſuſcipere. 11.

11. Præſcribitur decreto Concilij Trid. per 40. annos.

CONSULTATIO XX.

Controuertitur de mutando habitu Regulari Ordinis Bogardorum.

QVæſtio hæc inter religioſos non eſt de tribus capellis, ſed de aris & focis. demonſtrant id Conſtitutiones Ioan. XXII. *in ext. 1. de verb. ſignif. Clem. V. & Nicol. IV. quæ ibi citantur, Clem. 1. c. exiit in 6. eod.* cùm enim regulares tria vota religionis ſubſtantialia omnes habent, ſolo fine ad quem quiſque ordo inſtitutus eſt & dirigitur, & habitu diſtinguuntur. *Leß. de iuſt. l. 2. c. 41. d. 2. n. 17.* quorum ille plerumque magis clam, hic palam eſt. vnde non tantùm antiqui canones, *c. vidua 20. q. 1.* mandant, vt religioſi diu noctuque veſte vtantur, ſecundùm regulæ ſtatuta, etiam quoad formam & colorem exactè obſeruent, *c. præcipimus 21. q. 4.* ſed etiam recentiores conſtitutiones *c. vt periculoſa. ne clerici vel monachi in 6.* vbi habitum dimittentes excommunicantur: Concil. Trid. *ſ. 14. c. 6. ſ. 25. de reg. c. 19.* vbi vetat audiri eum, qui dimiſſo habitu conſendit ſe non eſſe ritè profeſſum: & vt apoſtatam puniri iubet, atque in ordinem redigi; nullamque licentiam dari occultè habitum ferendi. quibus ſucceſſerunt rigidæ conſtitutiones Sixti V. *datæ 5. id. Ian.* 1588. & alia quæ incipit *Paſtoral.* quibus præter clericos & religioſos etiam profeſſores militiarum ſacrarum ad habitum obligat. *de quo Rodrig. Tom. 2. q. reg. q. 77. ar. 2.* atque hæc adeo quidem obtinens, vt etiam habitum ſuæ religionis dimittens & alterius induens incidat in cenſuram. *d. c. vt peric. d. Rodrig. ibid. ar. 6.* quemadmodum etiam ob ordinum diſtinctionem, quam diximus omninò vetitum eſt, ne generatim vnus alterius veſtibus vtatur. *idem Rod. ar. 4.* ac tantæ conſiderationis demum & effectus eſt

1. Habitus regularis & ſupis cuiuſque Ordines diſtinguit, & ſumma habetur illius ratio.

eſt habitus, vt ex illius profeſſis proprij delatione ſequatur tacita profeſſio, adeò ſtricta, vt ne quidem ſacramento eius præſumptio excludatur. *c. vidua* 4. *X. de reg.* Quibus ex cauſis nihil eſt mirum, ſi tanta conſtantia aliquando Societas Ieſu obſtiterit Sixti V. intentioni imponendi ei aliqua habitus inſignia, quæ à S. Ignatio fundatore non erant profecta. Itaque Fratres Bogardi optimâ ratione atque iure ſubnixi ſunt, dum refugiunt habitus mutationem, eumq; retinere contendunt, quem ab origine ſua, aut ſaltem ab annis amplius centum detulerint, cùm ſub Ordinem tertium S. Franciſci ſe conuentualiter redegerunt, aut ab eo exigua coloris diſtantia abſit; quippe qui paulatim à ſubnigro in nigrum deſierit: ſub quo nigro omnes excepto vix hic vno aut altero profeſſi ſunt, & ſaltem nunquam eum detulerint, quem eis Generalis imponere contendit, griſeum ſcilicet: quamuis tempore prædictæ ſubiectionis in vſu eſſet.

2. Rigor ſupra regulam inuitis regularibus imponi nequit.

Etenim ſuperiores quamuis cum definitoribus, & ſecundùm formam in agendis arduis per ſtatuta ordinis præſcriptam procedentes, non poſſunt quippiam vltra regulam præſcribere, neque aliud eâ auſteriùs indicere. *c. geſta. diſt.* 74. *Iuſtum eſt*, inquit, *vt nemo creſcere compellatur inuitus: c. non eſt.* 15. *q.* 1. *c. præſens.* 20. *q.* 3. *in verbis ſi eo tempore tam duræ obſeruantiæ intellexiſſet regulam, nunquam eundem filium coëgiſſet portare cucullam:* & infra, *quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autem non diligit facile contemnit: nullum ergo bonum niſi voluntarium. c. integritas* 22. *q.* 1. *gloſ. in d. c. geſta.* vt enim Chriſtus religioſam & virginalem vitam liberæ voluntatis, non neceſſitatis fecit (qui poteſt capere capiat) *d. c. integritas*, quamque libertatem aſtruit Trid. *ſ.* 25. *de reg. c.* 16. 17. 18. ita cenſendum eſt de ſingulis eius voti atque inſtituti partibus, vt omninò quidquid non fuit in voluntate explicita, vel implicita vouentis, iniungi ei non poſſit. *bene* D. Bernard. *lib.* 1. *de præcept. & diſpen. nihil Prælatus prohibeat horum, quæ promiſi, nec plus exigat, quàm promiſi: vota mea nec augeat ſine meâ voluntate, nec minuat ſine certa neceſſitate.* ſuperioritas enim huiuſmodi ad regularem obſeruantiam eſt limitata, & niſi quod iubetur directè vel indirectè ſaltem eò ſpectet, non tenetur ſubditus obedire; cùm obligatio religioſi tota ſit ex voto ſuo, & authoritas Prælati ex regula. Rodrig. *tom.* 3. *q.* 19. *ar.* 3. *tom.* 1. *q.* 44. *art.* 1. *tom.* 3. *q.* 19. *ar.* 7. *& vbique DD. quos allegat.* vbi *ar.* 7. reſoluit non teneri religioſum à ſuperiore iuſſum ire ad Indos, niſi ſpeciali profeſſione teneatur, vt Patres Societatis. Sic ad indictam de nouo auſteritatem, ne quidem ex ſuperiorum, & maioris partis conſenſu religioſus aliquis tenetur; ſed ſingularis eius conſenſus requiritur. quia auſteritas concernit ſingulos de religione, vt ſingulos. *Silueſt. in ſum. V. religio* 6. §. 6. *poſt. D. Thomam & alios* ex regula quod omnes *de reg. iur. in* 6. Ideo enim annus probationis inductus eſt in ſubſidium fragilitatis humanæ, vt nouitius aſperitates monaſterij, & iſtud mores illius valeat experiri. *c. ad Apoſtolicam. X. de reg.* vt vix recipiatur in S. Pontifice, vt, quid ad votorum ſubſtantialium aut regulæ obſeruantiam non neceſſarium, ſtatuere poſſit.

Cùm ergo ſub hoc habitu Bogardi omnes profeſſi ſunt, quo nunc vtuntur, & griſeus numquam ab eis receptus, ſiue alia quædam vitæ inſtituta, quæ ex Regula tertia S. Franciſci adſciſci potuiſſent; quinimò cùm anno 1571. virtute cuiuſdam Bullæ Pij V. magna inſtantia actum eſſet, vt Bogardi, tanquam profitentes eandem tertiam regulam ſubiicerentur fratribus de obſeruantia; obtineri tamen id non potuerit, multis licet proceſſibus formatis; multò minus nunc aliquid eſt innouandum. Erat enim tunc conſtitutio Pontificis generalis de omnibus ſub tertia regula militantibus fratribus de obſeruantia ſubiiciendis; nunc Generalis tantùm Bogardorum in Belgio ſine conſilio aut conſenſu Definitorum, maiorisúe partis Ordinis (qui nec vnquam in inducenda nouitate ſufficit, *vt ſupra ex Silueſt. demonſtratum eſt*, & an ſufficiat in antiqua diſciplina olim ſuſcepta, atque interim intermiſſa reducenda plus ſatis controuerſum eſt) nouitatem nunquam receptam ad regulæ obſeruantiam (in qua noſtri Bogardi Italis non cedunt) non neceſſariam inducere intendit. Secundò eadem nunc militat ratio quæ olim cùm eadem controuerſia moueretur mutationem retardauit. imo maior, vt tempora in deterius deinceps ſunt prolapſa, & quinquaginta atque amplius inſuper annorum adiectione intentio Bogardorum firmata poſt contradictorium iudicium. Et certè valde attendendum eſt, quod loco verſemur tam vicino hoſtibus, & prompto ad ſcandala: quodque generatim Belgica ingenia magis liberæ voluntati, quàm coactioni ſint nata: prompta quidem ad promiſſa ſeruanda, neutiquam ad non promiſſa cum rigore vrgenda. memoriâque repetendum ſit illud Hieronymi ep. 62. citò indignatur libertas, ſi opprimitur: nemo plus impetrat à libero, quàm qui ſeruire non cogit. Ideoque ſi quid rigidius ſtatuatur (eſto, poſſit) metuendum ſit præter graue murmur, & motum populi, ne illi qui iam eum Ordinem profeſſi ſunt, à priſtina pietate auertantur (ne quid deterius opinemur) & alij ad eum bene affecti retrocedant: nihil igitur innouari conſultum eſt, aut poteſt.

3. Nec ergo habitus non promiſſus.

Duo tamen obiiciuntur; impetratio Breuis vnionis, & conſtitutio Nicolai IV. Ad primum quod attinet; mandatum contraria omnium vt ſupponitur mandantiũ voluntate finitum fuit. *l. ſi verò.* 12. § *penult. cum ſimil. D. mandat.* At dici poſſet; videtur rem non fuiſſe integram: erat tamen *l. ſi mandaſſem.* 15. *D. eod.* quippe ante impetrationem vnionis, & expeditionem Breuis. omnis enim gratia informis eſt per regulas Cancellariæ ante litera-

4. Nec obſtat Breue in contrarium impetratum.

rum expeditionem : denique rei non integræ, dummodo non plenè perfectæ, & ob aduerſario acceptatæ ; non alia conſideratio eſt, quàm ne quis damno afficiatur : *d. l. 15. in fin.* denique hoc mandatum (eſto peractum fuerit) in ſolorum mandantium gratiam datum fuit, qui fauori ſuo renuntiare poſſunt. *l. penult.* C. *de pactis.*

5. *Neque Conſtitutio Nicolai IV.* Secundum punctum plus habet difficultatis. cùm enim tertiam olim regulam receperint, inſtitutis illius alligari, & cum Nicolaus IV. habitum griſeum eis deferendùm mandauerit, eum abiicere non poſſe videntur : ſed

6. *Non recepta.* receptio non fuit abſoluta, ſed ſecundum quid. Subſtantialia regulæ ſuſceperunt, ſtatuta & inſtituta ſua ei non contraria ſarta tecta ſeruarunt, neque hoc vetuerunt Conſtitutiones Apoſtolicæ, acceptationem alicuius ex approbatis regulis præcipientes. Ad Conſtitutionem porrò

7. *Vel pridem præſcripta.* Nicolai IV. ſpecialiter quod attinet ; primo ea confirmata à Nicolao V. anno 1453. 18. Kal. Maij ; adeo vt ducenti nunc penè ſint anni, ex quo ea conſtitutio, vel confirmatio vel recepta non eſt, vel vſu contrario abrogata. Quod ſi ergo patientia in aliis arguit titulum contra patientem : *l. 3. §. dare. D. de vſufructu. gloſ. in c. cum eccleſia. X. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. verbo breuitatem temporis. ad hoc poteſt dici excom. n. 11. & 12. verſ. venio ad quaſt. C. de pact. Bald. conſ. 396. n. 2. in 1. part.* & arguit licentiam, & conſenſum, *gloſ. in c. 1. de prohib. feud. alien. per Frederic. verbo permiſſione, & l. qui agros. C. de omni agro deſerto. lib. 11. l. 5. §. penult. D. de his qui notantur infamiâ* : quid dicemus de ſuperiore, qui ſcit, & patitur, poteſt, & debet obuiare delicto, ſi quod ſit, quod niſi fecerit, committere cenſetur ? *l. quid ergo. §. 1. verſ. certè & ibi Barth. §. ſi quis. D. de his qui not. infam.* nihil certè minus, quàm de aliis. atque omninò ſuperioris longam patientiam, vim priuilegij habere. *iuxta Bald. in l. 2. n. 4. verſ. iſta regula eſt vera. C. quæ ſit longa conſuetudo.* Quæ omnia multo maximè in conſuetudine immemoriali, & plurium ſæculorum locum habere debent, cuius tanta eſt prærogatiua, vt quamuis lex aut conſtitutio omnem conſuetudinem abroget, eam tamen non comprehendat, *Garſias & ab eo allegati tract. de benef. parte 3. c. 2. n. 190.* itaque cùm tanto annorum ſpatio Prælati omnes, Nuntij Apoſtolici, & per eos S. Pontif. ſciuerint, viderint, & paſſi ſint hanc conſuetudinem, quomodo non cenſebimus licentiam, conſenſum, titulũ, priuilegiumque dediſſe ?

8. *Quum nec reg. primæua S. Franciſci iubeat; quæ vilem habitum tantùm exigit.* Vel ideo magis, quod reg. S. Franciſci non præcisè formam, aut colorem, ſed vilem veſtem præſcribat. vnde olim orta grauis contentio, & per Ioannem XXII. in *ext. quorund. de verb. ſig.* ea verba regulæ Sancti Franciſci, *fratres veſtimentis vilibus induantur*, declarando ordinatum, quod forma habitus & veſtimentorum, quoad colorem panni, & vilitatem arbitrio Prælatorum relinqueretur. Cùm igitur iudicio Generalis totiusque Ordinis Bogardorum color, forma, & vilitas panni per tanta tempora approbata ſit, nihil eſt vlterius obiiciendum, ſed potius cenſendum (abrogatâ vel non receptâ d. Nicolai IV. conſtitutione) reditum eſſe ad puram regulam S. Franciſci. vt facilè res omnis redit ad naturam ; reprehendendosque omninò eſſe, *vt docet Rodrig. vbi ſupra q. 77. art. 1. in fin.* qui ſiniſtrè ſentiunt, aut loquuntur de habitu ſic approbato.

Qua in re valde inſuper expendendum eſt, quod habitus griſeus à Nicolao IV. præſcriptus, non fuit datus Bogardis vt religioſis ; 9. *Bogardis griſeus olim vt laicis datus regularibus factis non aſſumptus.* quales poſt Bullam Nicolai V. factis votis ſubſtantialibus religionis eſſe ceperint ; ſed vt ſecularibus : neque is à Nicolao V. diſertè eis præcipiebatur : ideoque non malè exiſtimare prædeceſſores potuerunt olim, eam iam ceſſare eatenus, & puram regulam S. Franciſci ſequi ſe potuiſſe ; quæ accepit modo relatam interpretationem, & declarationem Ioannis XXII. per quam color & vilitas habitus ad ſuperioris arbitrium remiſſa fuit. quæ ratio hac in controuerſia facit, vt non ſint temerè mutanda, quæ certam ſemper habuerunt interpretationem.

Quamobrem, hæc concludendo, exiſtimo nullo iure Generalem circa habitum aliquid immutare poſſe, ad idemque obediendum Bogardos inuitos non teneri ; quamuis ritè & iuxta Ordinis præſcripta quoad cogendi modum procederet : nunc verò cùm citra conſilium, & conſenſum Definitorum, & formam in eo Ordine præſcriptam procedat, omninò impunè non pareri. *l. fin. D. de iuriſdict. omn. Iud.*

De Conuerſione coniugatorum.

CONSULTATIO I.

Soluto per monaſterij ingreſſum matrimonio non conſummato quid ſtatuendum ſit de bonis ?

SPonſalia gratis inita, gratis per leges diſſoluuntur, *l. 1. C. l. 10. D. de ſponſal.* ſi arræ interuenerint, iis amiſſis, aut duplicatis : *l. Deo. C. de Epiſc.* ſi oſculum ; dimidiâ parte donationis ſponſæ relictâ, non tamen ſponſo ; ſi ille ſuperſtes fuerit : *l. ſi à ſponſo. 16. C. de donat. ante nuptias* : alioquin tota per mortem infirmatur donatio. *d. l. 16. §. oſculo.* quemadmodum ſoluto matrimonio ex quocumq; impedimento cùm matrimonium non exiſtit, neque dos, neque donatio propter nuptias eſſe intelligitur : *c. etſi neceſſe. X. de donat. inter vir. & vxor.* omniaque inuicem ſunt reſtituenda. *d. c. etſi. d. §. oſculo, c. 2. in fin. de coniug. ſeruor.*

Enimuerò

1. Sponſalia & nuptiæ per ingreſſum monaſterij ſoluuntur.

Enimuerò ſi pars altera elegerit conuerſionem monaſticam, non tantùm ſponſalia diſſoluuntur, ſed & nuptiæ: *l. Deo nobis. C. de epiſ. & cler. Auth. de nupt. c. 2. ſeu §. diſtrahuntur. Auth. vt liceat matri & auiæ, c. 12. ſeu §. prædictis.*

2. Reſtituit ſponſus accepta non amittit, aut duplicat arras.

Sed ſponſus aut ſponſa non amittit, aut duplicat arras; ſed reſtituit dumtaxat quidquid accepit, & coniuges id tantùm obtinent lucri, quod legitimè vel ex pacto haberent, ſoluto per mortem matrimonio. *d. l. Deo nobis. §. vnde. d. §. diſtrahuntur.*

At verò per canones non licet indiſtinctè coniugibus monaſterium ingredi; ſed tum demum, ſi matrimonium non eſt conſummatum: quia tunc non ſunt vna caro effecti.

3. Sed per canones non eſt licitus ingreſſus poſt conſummationem.

c. verum. c. ex publico. X. de conuerſ. coniugat. c. deſponſatam 27. q. 2. alioquin poſt copulam obtinet illud Chriſti apud Mattheum *c. 19.* vt *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*: *d. c. 2. in fin. d. c. ex publico in fin.* imo adeò iubetur ad vxorem reuerti, qui eâ inuitâ monaſterium eſt ingreſſus; *c. 1. X. eod.* vt eâ mortuâ nec ad monaſterium redire teneatur. *c. 3. X. eod.*

Altero ad monaſterium tranſeunte præſcribit *d. c. ex publico.* indefinitè, vt vterque reſtituat alteri, quod ab eo noſcitur recepiſſe.

4. Reſtituit ingreſſus accepta.

Sed an ea indefinita locutio hic æquipolleat vniuerſali, an admittat diſtinctionem *d. §. vnde. d. §. diſtrahuntur.* vt lucrum faciat in

5. An omnia?

ſæculo manens, per conuerſionem alterius, quod habuiſſet per mortem ſuperſtes; præſertim cùm *d. §. diſtrahuntur* huiuſmodi cauſam æquiparet; & conuerſus, *quantum*, inquit, *ad matrimonium, videtur mori, aliud pro alio vitæ eligens iter*, dubitari poteſt: lex vna per aliam capit interpretationem, & non dedignantur ſacri canones imitari leges.

Sed tamen cùm in hac materia ſpirituali canones debeant præualere, & indefinitam legis permiſſionem diſtinctione correxerint, vt non liceat coniugibus conuerti, & ſoluere matrimonium copulâ conſummatum, ſed tantùm conſenſu contractum; & indefinitè

6. Omninò:

adiunxerint, conuerſis & remanentibus omnia vtrimque eſſe reſtituenda: ſatis procliue eſt dicere indiſtinctè illud obtinere: præſertim cùm & alius canon Concilij Wormatienſis *in c. 1. X. de donat. inter vir. & vxor.* generatim diſponat, vt cùm mulieres pro aliqua licita cauſa fuerint ſeparatæ, totam dotem recipiant: atqui lucrum de quo diximus ex dote decidendum foret, adeoque tota reddi non poſſet.

In qua re etiam ratio admodùm fauorabilis

7. Ratione libertatis ne quis à monaſterio retardetur.

ſe offert, ne per occaſionem huiuſmodi lucri minuatur libertas ad monaſterium tranſeundi; & in matrimonio coniuges inuiti detineantur, quam valde conſiderat *d. c. etſi, & c. gemina. X. de ſponſal.*

Denique eandem Concilium Tridentinum

8. Vt è conſtatio, & in regreſſu ad mundum.

in caſu conuerſo admodum vrget: *ſ. 25. de regular. c. 16. præcipit*, inquit, *ſub anathematis pœna, vt abeuntibus ante profeſſionem omnia reſtituantur, quæ ſua erant: ne hac occaſione diſcedere nequeant, quòd totam vel maiorem partem ſubſtantiæ ſuæ monaſterium poßideat; nec facilè ſi diſceſſerint, id recuperare poßint.* & argumentum à matrimonio ſpirituali ad carnale, vt validum in hoc propoſito admittit Zerola *in prax. verb. moniales §. 3. & Euerard. in loc. legal. à matrimonio carnali ad ſpirituale, & altero à ſpirituali ad carnale.*

Sed quoniam in caſu propoſito P. & B. non tantùm ſponſi, ſed & nupti fuerunt; matrimoniumque inter illos ſententiâ Iudicis validum, ratumque declaratum fuit; & tamen ex inſpectione ſeptem obſtetricum non conſummatum; dataque B. licentia monaſterium

9. An thori coniugalis aſcenſus aliquid hic mutet.

ingrediendi; illaque in eo profeſſa; cùm ex actis conſtet coram notario & teſtibus P. & B. coniugalem thorum ingreſſos, & in mutuis complexibus eſſe conſpectos; non ſine ratione quæſitum videtur, an thalami aſcenſus, & ad copulam nixus inſuper aliquid videatur attuliſſe iuris, quod per profeſſionem non ſit ſublatum?

Et ſanè quidquid attinet ad lucrum ex lege, aut pacto ex re alterutrius faciendum, non diſcedendum à iure videtur, de quo iam diſſertauimus, ex ratione *c. final. X. de ſponſal.* quoniam *non fuit*, inquit, *verum matrimonium ex forma contractus: nec præſumptum, cùm conatus non habuiſſet effectum*: vnde hic ſimiliter

10. Nequaquã ſine conſummatione.

dicendum videtur, cùm matrimonium ratum ex forma contractus non ſufficiat ad lucrum faciendum; nec conatus copulæ effectum habuerit; non ſufficiet ad huiuſmodi lucrum ſine effectu conanti attribuendum.

Præſertim cùm hic agatur de præiudicio

11. Nec quicquam ex oſculo lucratur ſponſus.

vxoris profeſſæ, & ſponſum dumtaxat non ſponſam velit *d. l. 16. C. de donat. ante nupt.* per oſculum amittere dimidiam donationis antenuptialis: quod autem in ſponſa quoad oſculum, id in nupta quoad nixum huiuſmodi recipiendum videtur. *l. oratio. D. de ſponſal.*

12. Nec traductio in domum hic ſufficit.

Id quidem verùm eſt iure controuerti, an traductione in domum & aſcenſu thori coniugalis, an ex matrimonio demum re ipsâ conſummato lucra nuptialia debeantur: *de qua re VVeſenbec. in paratit. D. de ſponſal. n. 7. de ritu nuptiar. n. 2.* & multorum locorum verecundius ſonantia ſtatuta ex ſolo ingreſſu thori

13. Sed probata aut præſumpta conſummatio.

coniugalis ea attribuunt, ſcilicet ex præſumpta conſummatione; ſed an locum etiam obtineant, cùm veritas indagari debuit, & in contrarium deprehenſa eſt, quæri poſſet: ſed vbi Statuta ciuitatis diſertè conſummationem exigunt, eo ſcrupulo carent: ſed neque alibi veritatem deprehenſam præſumptioni cedere exiſtimem.

Id ſolum ſupereſt, cùm matrimonium ratum etiam ſit verum; quod conſenſus non

14. An communio bonorũ locum hic non habeat?

concubitus facit; ſocietas etiam contracta ſit ea, quæ ſolo conſenſu incatur; an effectus etiam omnes ſocietatis coniugalis per conuerſionem alterius coniugis tollantur? & non dubitem ea etiam eſſe reſtituenda, quæ illata

ſunt,

15. Habet quoad lucrum obueniens reſtitutis cuique iis, quæ attulit.

ſunt, quæque ita per Statutum communicantur, vt ſoluto per mortem coniugio non prærogarentur, ſed æquis partibus diuiderentur. quia *d. c. 1. X. de donat. inter vir. & vxor.* totam dotem reſtitui iubet, *& c. 2. ibidem.* res communiter in coniugio acquiſitas diuidi.

16. Etiam quoad fructus deductis oneribus matrimonij:

Sed quid dicendum de fructibus dotis, qui conſtante matrimonio obuenerunt? plana æquitas videretur, vt eos maritus retineat, pro oneribus matrimonij, *l. dotis fructus. D. de iur. dot. gloſ. in d. c. 1.* ſiue ſaltem, vt tanquam fructus ſocietatis coniugalis referantur in rationes ſocietatis coniugalis; ſubductoque calculo æquis partibus diuidantur. Hoc ſiquidem lucrum conſtante matrimonio obueniens, cùm maritus eſt dominus dotis, vel rei in ſocietatem coniugalem collatæ, alterius generis eſſe videtur, quàm fructus ex re per vxorem percepti, cùm nondum dotalis eſſet, aut coniugibus communis.

17. Saluâ arbitrij æquitate, ſi maritus onera non ſuſtinuit lite pendente. &c.

Nihilominus ſi conſumpti non ſunt, nec fortè à marito percepti, ſed lite pendente vxor res ſuas ſibi habuit, ſuo ſucco vixit, vt maritus indemnis ſit, & lucrum videatur captare ad æquum arbitrium circumſpecti Iudicis negotium poſſet referri: præſertim à tempore litis conteſtatæ ſuper validitate & conſummatione matrimonij, & facultate tranſeundi ad religionem; dum maritus victor euaſit in quæſtione validitatis; vxor in quæſtione conſummationis, & facultatis tranſeundi ad monaſterium.

De religioſis domibus.

CONSULTATIO I.

Antiqua monaſteria euerti non debent ſub prætextu ſolo, quòd non deprehendantur eſſe regulæ à Sede Apoſtolica approbatæ.

RElıgionum diuerſitatem nimiam, ne confuſionem induceret, vetuit generale Concilium (Lateranenſe ſub Innocentio III. *anni ſui Pontificatus 18. ab incarnatione autem Chriſti 1215. vt ſcribit Ioannes Andrea in c. 1. de relig. dom. in 6. Silueſt. in ſum. V. excom. 9. §. 20.*) ne ſcilicet quis de cætero nouam religionem inueniat, ſed quicumque ad religionem conuerti voluerit, vnam de approbatis aſſumat: ſimiliter, qui voluerit religioſam domum de nouo fundare, regulam & inſtitutum accipiat de approbatis: *ita Innoc. c. vlt. X. de relig. dom. Greg. X. in d. c. 1. eod. in 6.* qui & addit (ob effrænatam præſertim mendicantium multitudinem importunâ extorſione, vel temeritate nihilominus productam) *cunctas affatim religiones, & Ordines mendicantes poſt dictum Concilium adinuentos, qui nullam confirmationem Sedis Apoſtolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni ſubiicimus, & quatenus proceſſerant reuocamus.*

Vbi duo ſunt notanda: primum; Innocentium & Concilium generale loqui de Ordinibus tum futuris, non qui iam tunc extabant; *ne quis de cætero*, inquit, *inueniat*; & Greg. *poſt dictum Concilium adinuentos*, & *§. cæterum. d. c. 1.* vt ſolent leges futura proſpicere, non ad præterita retrogredi. 1. Quid conſiderandum in antiquis?

Secundum; viſum aliquibus fuiſſe à Concilio generali ſub Innocentio requiri approbationem, ſed non Sedis Apoſtolicæ, ſed à Gregor. X. qui ſedit Romæ an. 1271. & Concilium Lugdunenſe 2. celebrauit, quoad cunctas affatim religiones, & ordines mendicantes, etiam confirmationem Sedis Apoſtolicæ requiri.

Nam rectè Leſſius *de iuſt. lib. 2. c. 41. d. 1. n. 12. aduerte*, inquit, *non eſſe per ſe neceſſarium, vt hæc approbatio fiat immediatè à ſummo Pontifice*; religiones enim SS. Antonij, Baſilij, Auguſtini, Benedicti, non videntur initio fuiſſe ſic approbatæ; ſed ab Epiſcopis, quibus tunc ſuberant, ipſo vſu admiſſæ ſunt, non repugnante ſummo Pontifice, deinde ſenſim à Conciliis, & ſummo Pontifice laudatæ & confirmatæ, priuilegiis videlicet magis & gratiis ſpiritualibus, quàm literis in confirmationem Ordinum conceptis.

Quamuis enim Panor. aliique *in d. c. vlt. & alij alibi* approbationem competere negent Epiſcopis, & exigant à Sede Apoſtolica; id tamen aliqui volunt acceptum ferendum d. Concilio Lugdun. & Greg. X. addita Extrauag. Ioannis XXII. *Sancta de relig. dom.* non Innoc. III. aut Concilio Lateranenſi, quaſi illud indiſcretam priuatorum deuotionem cohibuerit, non Epiſcoporum tunc conſuetam poteſtatem: & priuatis quidem id tunc inhibendum fuiſſe, ob iuſtam, quam allegat Concilium, rationem: nam olim religionis causâ coire non erat prohibitum. *l. 1. D. de colleg. illic.* ideoque ne quis de cætero nouam religionem inueniat intelligendum eſſe, ne quis priuatus: quod id per antitheſin colligatur, dum addit, ſed quicumque ad religionem conuerti voluerit, vnam de probatis aſſumat; quod non ita conueniat Epiſcopo, vt priuato.

Et propterea Greg. X. dicere aliter *adinueniat, vel aſſumat*; & rurſum ſubiicere prohibitioni, niſi Sedis Apoſtolicæ confirmationem meruerint; ac per hoc demum excluſam Ordinariorum etiam poteſtatem: ideoque quod Extrauag. Ioan. XXII. Epiſcopis dicit non licuiſſe ritum viuendi aliquibus concedere contra formam Concilij generalis, de Lugdun. ſub Greg. X. accipiunt.

Ita quod & argumentum Panormitan. ceſſet, quod Epiſcopis non competat facultas diſpenſandi ſuper prohibitione Concilij, quod in eos ea non dirigatur, aut comprehendat Lateranenſe; ſed priuatos tantùm, ad abrogationem *d. l. 1. D. de colleg. illic. & ſimil.* ſed Lugdunenſe tantùm.

Itaque Ordines ab Epiſcopis ante Gregor. X. approbatos,

X. approbatos, quamuis non à Sede Apoſtolica aliter confirmatos, & domos erectas, non aliâ interueniente Sedis Apoſtolicæ authoritate, legitimas eſſe. dummodo non priuatorum arbitrio, ſed Epiſcoporum iudicio ſtabilitæ fuerint.

Vnde cùm Conuentus Leproſarij G. authoritate Ordinarij ſtabilitus fuerit à Waltero quondam Epiſcopo T. an. 1236. feria ſexta poſt feſtum S. Martini, ab eoque regulam ſuam, (ſeù potius ſtatuta quædam ad functiones præſertim hoſpitalis, & curam Leproſorum pertinentia) tot annis ante Greg. X. receperit, omninò ſtatuendum eſſe non ei nocere, quod non habeat literas in forma confirmationis à Sede Apoſtolica, pro erectione ſua aut regulæ, quæ ſit de approbatis ab Ordinariis.

Eò magis, quòd moniales iſtæ à diuerſis Pontificibus diuerſis gratias & priuilegia obtinuerunt, & ſic laudatæ, & confirmatæ ſunt indirectè, vt de regula S. Benedicti, aliiſque iam dictum eſt.

Sed huiuſmodi interpretatio offendit communem doctrinam, quæ huiuſmodi prohibitionem ad Concilium Lateranenſe refert; & d. c. vlt. loquitur de Ordinibus approbatis, nec eſſe videtur Epiſcopi Ordinem generaliter approbare, & Gregor. X. verborum ſenſus ita videtur habere, præſertim dum annullat Ordines mendicantes poſt Concilium adinuentos, qui Sedis Apoſtolicæ non meruerint confirmationem: & quamuis queritur de Ordinum multiplicatione generatim, ac præſertim mendicantium; cùm tamen ad annullationem adinuentorum venit, tantùm complectitur mendicantes.

2. Facilè antiquum monaſterium præſumitur eſſe de certa regula approbata ex circumſtantiis & indiciis.

Quoad verò hanc domum procliue eſt credere, ſub fertili Ordine S. Auguſtini eſſe erectam, cum additamentis ſeu ſtatutis Walteri. tum quia conſtat poſtquam Belgæ, Galli, aliique cum Godefrido Bullonio & ſubſecutis Principibus in terram Sanctam expeditiones ſuſceperunt, pluresque ex illis mutili vel impetrata miſſione redierunt; lepram huc ſimul retuliſſe, & ſparſiſſe. quæ nec ante ita hic ardebat, & poſtmodum omiſſis iſtis expeditionibus admodum deferbuit: adeoque circa ea tempora plures religioſas domos, & xenodochia extructa fuiſſe, paſſim in Belgio, atque alibi, vbi leproſi curarentur; miniſtrantibus vtriuſque ſexus perſonis: quæ deinde vel ſimul, vel plerumque ſub altero tantùm ſexu religioſam vitam ſuſceperunt; aut alterum poſterioribus temporibus ſexum dimiſerunt; pleræque ſub regula S. Auguſtini, & habitu albo ſuperiori. Ita Antuerpiæ ter Siecken, Louanij ter Banck, Bruxellis, Mechliniæ, &c. ita vt tam argumento à communiter accidentibus, quàm ab habitu inferendum ſit, quod cum iſtis aliis, vt habitus ferè communis eſt, ita communis ſit Ordo S. Auguſtini. qui & in pleriſque xenodochiis hic receptus eſt, & admodum conuenit; vtpotè qui non graues horas præſcribit, vel quæ tempus diſtrahant, ægrorum curationi, peculiarique inſtituto ſint impedimento. Ita nuper vidi literas Iacobi Croy Epiſcopi Cameracenſis an. 1507. hoſpitale de Calfort viſitantis, vbi narrat eas Dominas vocatas, & ita ſe habuiſſe vt neſcirent ſub regula S. Auguſtini ſe eſſe profeſſas. In xenodochio Antuerpienſi Viſitatores anni 1429. 19. Octob. ne impoſterum dubitari contingeret, declararunt illud eſſe Ordinis S. Auguſtini. ſed & antea Henricus Epiſcopus Cameracenſis per literas, quas ſigillatas adhuc vidi datas an. 1258. dicit in populo controuerſiam natam cuius Ordinis eſſent xenodochia; & declarat omnia ſub ſuo Epiſcopatu, & quæ ab eo ſtatuta, aut ſuis prædeceſſoribus receperāt; eſſe Ordinis S. Auguſtini.

Nam etſi habitus non facit monachum, probat tamen; vel facit vt præſumatur quis eſſe talis, qualis eſt ipſe habitus. *l. item apud Labeonem. §. ſi quis virgines. D. de iniur. & ibi Bart.* ita monachus, clericus, virgo, ancilla, meretrix, matrona, &c. in iure noſtro, & ab authoribus paſſim ab habitu præſumuntur, & probantur. *Maſcard. de probat. & quos numeroſè allegat V. habitus conc.* 848.

Et ſi vlla in re habitus vim aliquam habet, in diſtinctione ſanè religionum habet maximam. *Extrauag. 1. de verb. ſig. Clem. 1. & c. exiit in 6. eod.* cùm enim omnes religioſi tria vota ſubſtantialia habeant, ſolo fine & habitu diſtinguuntur: *Leſſ. de iuſt. lib. 2. c. 41. d. 2. n. 17.* cui etiam id à ſacris canonibus tributum eſt, vt ſi quis habitum profeſſorum, vbi diſtinctus eſt, per certum tempus detulerit, præſumptione iuris, & de iure pro profeſſo habeatur. vti latius de habitu, quanti in regularibus ſit momenti dicimus *De Regular.* Conſult. 20. 3. Præſertim habitu.

4. Rurſus conſideratio antiquorum monaſteriorum.

Quod ſi porrò nec lubeat dicere Walterum S. Auguſtini Ordinem, vel alium de approbatis, præter additamenta, vel ſtatuta prædicta iſti domui dediſſe, conſectarium erit & planius, vt dicamus Walterum pro more eccleſiæ Gallicanæ, facultatis Ordinariorum retinentiſſimæ, ſub qua tunc ſedes eius & oppidum G. erant, æſtimaſſe Conſtitutionem Concilij ſub Innoc. III. Romæ factam tunc vſu hîc non fuiſſe receptam, ſic vt immediata Sedis Apoſt. approbatio requireretur.

Quod non magis mirum eſſet tunc poſt tantillum temporis intermedium non fuiſſe in eo rigore receptum in Gallia, ſub qua, vt dictum eſt, erat T. diœceſis, quam nunc non recipi Concilium Trident. aut vltimum Lateranenſe ſub Leone X. aliaque, Extrauagantes omnes, totumque Bullarium, vt & Gallici ſcriptores paſſim aiunt nunquam in Gallia fuiſſe receptū Sextum Decretalium à Bonifacio VIII. editū.

Tum quia paſſim circa & poſt illa tempora, infinita in Belgio monaſteria, præſertim monialium, non aliter ſunt erecta. quorum religioſas omnes excucullare valde videretur ſacrilegum. & verò ipſum Concilium Lugdunenſe apertè ſignificat etiam poſtmodum multitudinem Ordinum & religionum ſine Sedis Apoſtolicæ authoritate inuentam.

Eoque

Eoque non obſtante ſtetit hactenus conuentus religioſus leproſarij G. adeoque vel ritè inſtitutus ante Gregorium X. vel ſaltem vi conſtitutionis illius non reuocatus, fluxu nunc quatuor ſæculorum ſatis munitus eſt, vt & inhibitioni, & pœnis, & nullitati, ſi qua foret, præſcriptum ſatis eſſe intelligendum ſit, ſi vires vllas præſcriptio vnquam habet.

Adeò vt cùm hactenus pro vero Conuentu religioſo ſit habitus, profeſſionem ſolemnem emittens, ſub forma, quam antiqui canones, & rei naturâ requirunt, non poſſit de ſtatu regulari earum perſonarum iam dubitari. Cùm & Concilium Lateranenſe, Lugdunenſe, aliorumque prohibitio ſit iuris poſitiui, cui etiam publicè, & paſſim recepto tanto tempore ter decies præſcriptum foret.

Alioquin enim & ſinguli ſucceſſiuè Epiſcopi hactenus incurriſſent cenſuras *d. extrauag. ſancta*, qui ritum viuendi harum monialium dederunt, viſitando, ordinando, ſtatuendo firmarunt, talibus ibi comminatas: quod tam abſurdum eſt, quàm ab eorum, aliorumq; rectè ſentientium opinione alienum.

Cùm etiam videamus tempore Innocentij III. iam pridem præſcriptum fuiſſe alteri Concilio Romano habito ſub Innocentio II. abroganti conſuetudinem monialium quæ non militarent ſub regula Baſilij, Benedicti, vel Auguſtini. *c. pernicioſum.* 18. *q.* 2.

Et verò non neſcierunt Epiſcopi noſtrates & beginas paſſim & alicubi hoſpitalarias ſorores ſub habitu religioſo eſſe, quæ nulla vota, aut tantùm temporaria emittant, obligantia quantiſper ibi degunt, quæ & abire & dimitti poſſunt: quales & hic haberi potuiſſent, niſi votum harum ſolemne reputaſſent. & ſanè non ſunt facilè mutanda, quæ certam ſemper interpretationem habuerunt.

5. *Vt vt antiqua ſe habeant, nihil diſſoluendū.*

Quidquid ſit, cùm hæ religioſæ emittant tria vota ſubſtantialia religionis, in manu ſuperioris, ex authoritate Ordinarij, in eccleſia, publicè & ſolemniter, ſumpto ſanctiſſimo Sacramento in teſtimonium & adiutorium; ſciri non poteſt, quâ conſcientiâ dicantur aliqui aſſerere licitum illis eſſe inire matrimonium, exuere habitum votiuum, paupertatem,

6. *Vota regularia ſemper obligarunt.*

& obedientiam. *Ruina*, inquit Sapiens *prouerb.* 20. *homini deuorare ſanctos & poſt vota retractare*, parum ſane videntur apprehendere, quàm ſacra ſit obligatio voti. *c. licet. X. de voto.* quomodo & habitum dimittentes excommunicentur: *c. vt periculoſa. ne cler. vel in* 6. *Trid. ſ.*14. *c.*6. *ſ.*25. *c.*19. *c. vidua* 20. *q.* 1. *c. percipimus.* 21. *q.* 4. quid de obligatione, & voto virginum ſenſerint Patres, Canones, Concilia, & nominatim Carthaginenſe IV. quod mulieres, quæ ſe domino deuouerint, & veſte laicali abiectâ ſub teſtimonio Epiſcopi, & eccleſiæ in religioſo habitu apparuerint, poſtea verò ad nuptias ſeculares tranſierint, eiuſmodi primam fidem irritam facientes, tanquam Dei adulteras excommunicat. Et conſonant 27. *q.* 1. *c. nec aliqua. c. viduas. c. ſi quis ſacro. c. ſciendum. & diſt.* 27. *c. virgines.*

Quin & Bonifac. VIII. *in c.* 1. *de vot. in* 6. 7. *Etiam ſimplicia.*
de non ſolemnibus etiam, ſed ſimplicibus votis ait, *quod quantò manifeſtius ſunt emiſſa, tantò propter plurium ſcandalum, & exemplum durior pœnitentia tranſgreſſoribus debeatur.*

8. *Quamquā hæc matrimonium nō ſoluant.*

Neque enim, quia non omnia matrimonium irritant, ideo reſpectu vouentis aliquid obligationis minuunt. Celeſtin. III. *c. rurſus qui clerici vel vou.* ſed tantùm reſpectu poteſtatis eccleſiæ circa diſpenſationes, matrimonium, &c.

9. *Non opus in antiquis Sedis Apoſtolicæ approbatione.*

Sed neque Bonifacij ſenſus eſt, vt quæcumque religiones non habent literas confirmatorias à Sede Apoſtolica, non irritent matrimonium: quis enim id ſentiat de Benedictina, Baſiliana, Auguſtiniana, Antoniana, de quibus ſupra, aliiſque? quæ *vt ſupra* authoritate tantùm ordinaria, non improbante, ſed vſu, tolerantiâ, priuilegiis, gratiis, probante Pontifice, præſertim antè Greg. X. Conſtit. ſteterunt hactenus, conformes d. Concil. Carthag. IV. aliiſque canonibus, & decretis in habitu religioſo ſub teſtimonio Epiſcopi, & eccleſiæ Deo deuotæ.

Semper enim in Eccleſia fuit etiam antè Conſtitut. Innoc. III. Greg. X. Bonif. VIII. lex irritans matrimonium, poſt ſolemnia, aut ritè facta vota monaſtica. *Malder. de iuſt. tract.* 10. *c.* 5. *dub.* 3. *verſic. dico quarto.*

Sed neque hic opus eſt hac diſputatione, non inito hactenus per aliquam matrimonio. nec ineundum à talibus probabit, quicumque cum Patribus & Conciliis ſentiet. ſed & ipſe Bonif. VIII. *d. c. vn.* comparat tantum inter ſe matrimonium & votum, quoad vinculi & indiſſolubilitatis in concurſu prærogatiuam: alioquin inter ſe collata, & reſpectu vouentis nihil differunt. *d. c. rurſus.* Tantùm abeſt, vt religioſis de quibus agimus, permitti poſſit matrimonium, vel ſingulis vel omnibus.

10. *Nihil mutandum.*

Sed retinendæ ſunt in antiquo tot ſeculorū inſtituto, niſi perfectiorem Ordinem ritè ſuſcipere ſponte voluerint.

11. *Circa inuitos.*

Cogi enim non poſſunt, ad aliam perfectionem, quàm illam quam vouerint. *c. geſta. d.* 74. *iuſtum eſt*, inquit, *vt nemo creſcere compellatur inuitus*, *c. non eſt* 15. *q.* 1. *c. præſens* 20. *q.* 3. *c. integritas.* 22. *q.* 1. vt enim Chriſtus religioſam & virginalem vitam, liberæ voluntatis, nō neceſſitatis fecit, (qui poteſt capere, capiat, de virginibus præceptum Domini non habeo) *d. c. integritas*, quam etiam libertatem aſtruit Trid. *ſ.* 25. *de reg. c.* 16. 17. 18. ita cenſendum eſt de ſingulis eius voti & inſtituti partibus: vt etiam omninò quidquid non fuit in voluntate explicita vel implicita vouentis iniungi ei non poſſit. benè D. Bernard. *l.* 1. *de præcept. & diſpenſ. nihil Prælatus prohibeat eorum quæ promiſi: nec plus exigat, quàm promiſi: vota mea nec augeat, ſine mea voluntate; nec minuat ſine certa neceſſitate.* Digna Religioſo, & ſancto ſententia: ſi rogaretur de caſu quem tractamus, quid ſubſumeret? quid concluderet?

Anathemati ſubijcit S. Synodus Trid. *ſ.* 25. *c.* 18. *de reg.* etiam quâlibet dignitate fungen-

tes,

tes, ſi quomodocumque coëgerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumq; mulierem inuitam, præterquam in caſibus in iure expreſſis (inter quos hic non eſt) ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcumque religionis, vel ad emittendam profeſſionem: quique concilium, auxilium, vel fauorē dederint, quique ſcientes eam non ſpontè ingredi monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præſentiam, vel conſenſū, vel authoritatem interpoſuerint. adde quod idem Concilium libertati virginū proſpiciens *c.* 17. inquiri iubeat diligenter an coacta, an ſeducta ſit voluntas earum, pia ac libera fuerit.

Præterquam quod qui de ordine aut domo non approbata religioſas has eſſe contendunt, & pertinere ad eas decretum Greg. X. *d. c.* 1. *de relig. dom. in* 6. conſequenter de illis cum Gregorio cenſere deberent, qui *in fine einſdem capituli* ita ſtatuit; *ad hæc perſonis Ordinum (ad quos conſtitutio præſens extenditur) tranſeundi ad reliquos Ordines approbatos, licentiam* (non coactionem) *concedimus generalem*; *ita* (nota) *quod nullus ordo ad alium, vel conuentus ad conuentum ſe ac loca ſua totaliter transferat, Sedis einſdem permiſſione, ſuper hoc ſpecialiter non obtentâ.* quamquam alioquin ij, ad quos decretum illud non pertinet, collegialiter ſtrictiorem Ordinē poſſint aſſumere. *c. cùm dilectus. X. de his, qui vi vel metu.* quòd, qui his permittunt, vel approbatas cenſeant, aut *in d. c.* 1. impingant, oportet.

Permittunt, inquam: nam niſi ſponte hæ moniales, & nullâ poteſtate coactæ alium Ordinem aſſumant, relinquendæ ſanè, & manu tenendæ ſunt in antiquo inſtituto, ſine innouatione: vt iuxta Eccleſiaſten *c.* 5. *quodcumque vouerint, reddant*: *& Pſal.* 75. *voueant & reddant Terribili, & ei, qui aufert ſpiritum Principum.* niſi quod Pius V. 15. Kalend. Dec. 1568. Congregationes in communi viuentes ſub diſtincto à laicis habitu regulam eligere pluralitate vocum voluit, aut habitu exui.

Præter hæc omnia conſiderandum eſt ſeriò, quod Greg. X. annullat tantùm religiones non approbatas Mendicantium; alias perpetuæ prohibitioni tamen ſubiiciendo: hæc autem domus non eſt mendicans; ſed fundata opulentis reditibus. qui cauſa ſunt tam operoſæ nunc controuerſiæ: & tamen per d. c. 1. hanc domum, vtpotè non mendicantem, præſeruant.

Quibus conformiter Ordinarius, conſulto Regis Concilio declarauit vnam huius domus ſororem eſſe veri nominis religioſam, conſequenter incapacem hæreditatis, quam ſibi vt agnatæ proximæ petierat; poſtquam pars maior conuentus Ordinem S. B. receperat, ipſa ad ritum priſcum, & nunc quaſi ſibi viueret.

12. Neque circa bona.

Sed vt quidam de his perſonis, ita & de illarum bonis non conuenienter ſentiunt, applicantes, quæ de aliis hoſpitalibus ſunt ſtatuta, *in Clem. quia contingit, de relig. dom. innouata in Concilio Trident.* nam vbi Clemens diſertè ait, *præmiſſa ad hoſpitalia militarium Ordinum aut religioſorum etiam aliorum minimè extendi volumus.*

Sed tamen quid illis incumbat ita ſubiicit; *quorum tamen hoſpitalium rectoribus in ſancta obedientia virtute mandamus, vt in illis ſecundùm ſuorum Ordinum inſtituta & antiquas obſeruantias prouidere pauperibus, & hoſpitalitatem debitam exercere procurent.*

Et quia Concilium Trid. *ſ.* 25. *c.* 8. decretum ſe refert ad eandem conſtitutionem Concilij Viennenſis, & relatum ineſt ſuo referenti cum omnibus ſuis qualitatibus; *l. aſſe toto & ibi Bart. & DD. de hæred. inſt.* atque etiam attento *cap.* 15. *ſ.* 7. quod dictæ Conſtitutionis formam omnem ſeruari mandat, eandemque innouandam duxit, & innouat, cum derogationibus in ea contentis; etiam id procul dubio ſequitur, ab eodem Concilij decreto excepta eſſe loca quorumuis Ordinum, quæ, & ſicut ea Concilium Viennenſe excepit, vt in iis ſolum ſeruandum ſit, aut iniungi poſſit, quod mox recitauimus.

Etiam id ergo in Conuentualibus hoſpitalibus, quod ibi de caſu quo non reperiantur id genus pauperes, quibus relictum eſt, vt ex arbitrio Ordinarij cum duobus de Capitulo applicetur proximiori vſui, vti expedire viſum fuerit; cur enim ibi diuagari diſquirendo, & ſeligendo pium vſum iubeantur, cùm in regularibus hoſpitalibus, pius vſus, pia cauſa domi & in promptu ſit? cùm etiam hoſpitalitatum aliorumque piorum inſtitutorum meritum, dignitatem, & pietatem excedat regularis Conuentus, fundatio, retentio, promotio? vnde & omne votum ſolui poteſt ſuſceptione religionis. *c. ſcriptura. X. de voto. vbi Gregor. XIII.* emendatus codex pro ratione hæc ſupplet verba; *ſcriptura ſacra teſtimonio declaratur, quòd ſpiritualis homo propoſitum non mutat, cum pro ſalute animæ ſuæ vtilius aliquid meditetur.* cum ergò defecit materia, in quam ferebatur præciſa voluntas teſtatoris; ſcilicet leproſi in hoſpitali, vbi & religioſæ ſunt, non alia foris pietatis materia quærenda eſt pro teſtatoris voluntatis executione; cum domi ea ſit, quæ & laudabilis magis, & meritoria ab eccleſia habeatur, ſcilicet retentio, & augmentum Conuentus regularis.

13. Hoſpitalia conuentualia deficientibus certis perſonis in alium vſum non mutanda.

Et in caſu quidem noſtro ea materia eſt, quæ ab anteceſſoribus inſtituta, ſucceſſoribus hactenus, & ſuperioribus, & Nuntiis, qui in partibus fuerunt, vſu & permiſſione probata, à Pontificibus priuilegiis donata. quod non eſt in iis, de quibus Conc. Vienn. *in d. Clem.* diſponit, quos curatores tantùm alienorum bonorum vocat, & declarat. At hæ noſtræ pondus & æſtum diei cùm & olim tulerint, & reditурum fortè quandoque exſpectare debeant; non eſt quod alibi pia cauſa quæratur, in quam nec cadit ea ratio; ſed bene per tot ſecula meritis laborum præmia relinquantur.

Cur enim ad dubium Ordinarij, & canonicorum arbitrium recurratur, vt alteri pio vſui applicetur, cùm ſuperſunt ij, qui ius habent accreſcendi non tantùm, ſed & quibus relicta

eo

ea bona ſunt, adiecto tantùm onere hoſpitalitatis?

Neque enim ſi cuius prædium ſeruitutem debet, partem aliquam dominij amittere eum oportet, ſi is cui debetur, aut non vtitur, aut non ſupereſt.

Neque quantiſper aliquis eorum ſupereſt, qui re vel verbis coniuncti ſunt, locus alteri fieri poteſt, ſed totum ſuperſtiti accreſcit.

Vt non tantùm ex æquitate, ſed & iuris rigore, id quod d. Clem. ſtatuit, & mox diximus, ſeruandum ſit, quoad religioſos Ordines hoſpitalitatem annexam habentes.

14. *Sed diſciplina & hoſpitalitas & pauperũ eorum cura retinenda.*

Et ſufficit ad iuſtas querelas auerruncandas attributa ſuperioribus authoritas ad ea onera cogendi, & ad inſtitutum religioſè peragendum & regularem diſciplinam retinendam, reſtituendamúe, & aliàs iuxta d. Concilium Viennen. & Trid. prouidendum; ne querelæ verti debeant in eos, ſi qui munere ſibi delegato, & poteſtate in id commiſſâ, non id fieri curauerint, quod Concilia mandauerunt. prout tamen hactenus d. Conuentus & innocenter vixit, & leproſum nullum reiecit, ſed debitum pietatis officium exhibuit.

Sed demus id eſſe etiam in his obſeruandũ, quod d. Concilium in aliis ſtatuit; non tamen liberum arbitrium Epiſcopo & duobus illis de Capitulo conceſſum eſt; ſed reſtrictum, ſcilicet, vt prout eis expedire magis viſum fuerit, fructus conuertantur in alium pium vſum, non qoemlibet, ſed *qui*, inquit, *eorum inſtitutioni proximior ſit.* id eſt, ſi leproſarium eſt, nec ſint leproſi, recipiantur infecti eo morbo, qui ad lepram proximè accedit, aut ſimiles miſerabiles perſonæ, in quibus opera miſericordiæ illius, quæ leproſis exhibentur, locum habent, quaſi gradu proximi ad ſuccedendum in eam hæreditatem, quæ pauperibus relicta eſt. Concilio quali ex voluntate deſunctorũ, velut ſimilitudine calamitatis ſecundo eos loco ſubſtitutos vocante, quando primo loco inſtituti leproſi deficiunt.

Præſertim attentâ S. Congreg. interpretatione, quæ inter Declarationes impreſſas paſſim circumfertur his verbis, ad d. c. 8. *in hoſpitalibus, in quibus non habentur laborantes proprio morbo iuxta inſtitutum hoſpitalis, ordinentur accipiendi proximiori morbo laborantes: non tamen eiciendi ſunt, ſi qui pauperes diuerſo morbo laborantes, aut alij miſerabiles recipiantur. tùm vera Concilij mens fuerit prouidere, ne qui poſſident hoſpitalia, omnes fructus in vſus ſuos conuertant, ſub prætextu, quòd non inueniantur infirmi ſecundùm propriam inſtitutionem.*

Quid autem cum huiuſmodi curatione leproſorum commune habent ſeminaria, ſcolæue, quamuis pauperum? vbi requirit Concilium vſum iſti inſtituto proximum? cùm nec Seminario quidem vniri poſſit monaſterium in vim c. 18. *ſ.* 23. *Concilij Trid.* vt probamus infra, *tit. de exceſſ. Prælat.*

Quod in hoc caſu maior ratio ſuadet, quæ pro religione facit, ſcilicet quò minus ſubtrahatur materia exercitio virtutum, quas hæ religioſæ vouerunt, ne materiâ ſubſtractâ metaphyſica reddantur vota. Diceret iterum S. Bernardus; *Prælatus vota mea nec augeat ſine mea voluntate, nec minuat ſine certa neceſſitate.*

Quadrat optimè quod Ioannes XXII. *in Extrauag. commun. de relig. dom. extra ratio.* vel de beginis (iis quæ non ſunt ſub damnatione Clementis V. in Extrauag. Ioan. XXII. *d. 1. ſancta eod. tit.*) ſtatuit, *locorumq́*, inquit, *Ordinarios nihilominus iniungentes, vt eas ſub prætextu huiuſmodi* (ſcilicet d. Extrauag. ſancta) *nullatenus moleſtari permittant: & ſi quid forſan ex hoc in bonis aut iuribus à quibuſcumque contra eos attentatum eſt hactenus, vel attentari contigerit in futurum, per illos prædictos Ordinarios authoritate noſtrâ in ſtatum reduci debitum volumus: inuocato, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis.*

Rectè Eugenius Papa *in c. 3. X. de relig. dom. de xenodochiis*, inquit, *& aliis ſimilibus locis per ſolicitudinem Epiſcoporum, in quorum diœceſi exiſtunt, ad eaſdem* (adde ex Tridentino, aut ſi eæ deficiunt ad ſimilitudine proximiores) *vtilitates, quibus conſtituta ſunt, ordinentur.*

Quibus conſtituta ſunt, inquit Eugenius: *quæ ad certum vſum largitione ſunt deſtinata fidelium*, inquit Conc. Vienn. & iterum, *ad ipſarum miſerabilium perſonarum receptionem, & ſuſtentationem debitam*: & ante *ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata.* Itaque fundatio, & donationes ſingulæ, omneſque ſingulorum bonorum tituli hîc excutiendi forent, an conceſſi ipſis pauperibus ſingulatim, an religioſis, an vtriuſque coniunctim; an à religioſis in dotem allata, an ſucceſſione obuenerint, an ab iis empta bona ſint. Et ſi quidem iure agitur, nõ eſt vlterior rigor, quem ius admittat, quàm vt ſuum cuique ſecundum eos titulos tribuatur, ſaluo iure coniunctorum, de quo ſupra.

Sed ſiquidem propius ſanctiones canonicæ debitam ſibi reuerentiam reperiant, non extingui, non bona auferri, non aliud aut ex Tridentino, aut Viennenſi Concilio, vt dictum eſt, his religioſis irrogari poteſt; quàm quod iam ante ex Viennenſi citauimus; vt religione ſaluâ, onus hoſpitalitatis expleatur, domus & inſtitutum nihil innouetur, & quatenus deſint leproſi (vt & hoc detur) ſimilitudine calamitatis proximiores recipiantur. Et lubet hæc finire repetitis verbis eiuſdem Clementinæ; *Præmiſſa ad hoſpitalia militarium Ordinum aut religioſorum, etiam aliorum extendi minimè volumus, quorum tamen hoſpitalium rectoribus in ſancta obedientia virtute mandamus, vt in illis ſecundùm ſuorum Ordinum inſtituta, & antiquas obſeruantias* (etiam atque etiam nota) *prouidere pauperibus, & hoſpitalitatem debitam in illis tenere procurent, ad quod per Superiores eorum arctâ diſtrictione cogantur.*

CON-

CONSVLTATIO II.

Innouata quæ & aucta circa regimen hoſpitalium?

COmmendatiſſima fuit veteribus patribus hoſpitalitas: eademque vt à ſacris canonibus, ita etiam Concilio Tridentino inculcata, & ſacra patrimonia in eam rem relicta, & ne in vſus alios vertantur grauibus decretis munita: & nominatim famoſa conſtitutio Clementina *quia contingit de relig. dom.* bis expreſsè à Tridentino innouata, bis ipſa res præcepta. diſertè renouata Clementina *in c.15.ſ.7.c.8.ſ.25.* res ipſa iniuncta *c.8.9.ſ.22.* adeo vt quadrupliciter à Tridentino huiuſmodi adminiſtratores conſtringantur: 1. vt extra alios vſus bona non expendant, quàm in quos ſunt relicta: 2. alioquin teneantur ad reſtitutionem, quæ remitti nequeat: 3. quòd malè adminiſtrantes perpetuò priuentur: 4. quòd vltra triennium præfici nequeant. quare & *c.9. ibid.* ſtatuitur, vt omnes euitentur occaſiones, ob quas diuerſio fieri poſſit, ne hoſpitalia deinceps in beneficium, vel commendam ſecularibus clericis concedantur: ne, occaſione acceptâ, quòd beneficij fructus in vſus ſuos vertere poſſint; impingerent in illud D. Pauli ad Hebræos *c.13. hoſpitalitatem nolite obliuiſci.*

1. Quæ per ſacerdotem adminiſtrentur ſecularia?

vnde per tranſennam animaduerti poteſt hoſpitalia, quamuis eccleſiaſtica, non eſſe beneficia: cùm Clementina vetet clericis dari in beneficium; iubeat adminiſtratores prouidos & idoneos poni. Excipit tamen Clementina, *niſi in illorum fundationibus ſecus fuerit conſtitutum*; v.g. hoſpitale fundatum ad vſum ſacerdotis, cui ſacellum, companile, altare etiam ſit ſtructum, qui ibi diuina faciat, atque inſuper pauperum curam gerat: quo etiam caſu Conſtitutiones Gallicæ ſacerdoti ſtipendium taxari iubent, cætera impendi in pauperes: quod etiam in conuentibus regularium, quibus incumbit hoſpitalis cura, Adã Steueneau *ad compilat. Ordin. tit.29. ar.4.5.* quod apud nos non obtinet, ſed vbique fundationum termini attenduntur: & *c.8. ſ.25. Trid. de quibus conſult.1.*

2. Regularia manent in ſuo inſtituto.

De clericis ſecularibus dixi; nam regularium, etiam militarium Ordinum, hoſpitalia huc non pertinent; eoſque Clementina excipit, & *ibid. gloſ. in verb. militarium.* pro exemplis nominat Ordinem S. Ioannis Hieroſolomitani: qui nunc ſunt equites Melitenſes, pridem Rhodij; & S. Mariæ Teutonicorum. Officia porrò eccleſiaſtica, vel pauperum miniſteria per rectores, & parochos in illis fieri conſueta Clementina noluit mutari. Et quidem Trid. *d. c.15. ſ.7.* curandum Ordinariis

3. Ordinarij authoritas in hoſpitalia.

iniungit, vt hoſpitalia, etiam ab exemptis gubernari ſolita, fideliter & diligenter adminiſtrentur. & *d. c.8. ſ.22.* neceſſariam concedit authoritatem, & ius viſitandi, etiamſi cura hoſpitalium ad laicos pertineat, & ipſa loca exempta ſint, & *omnia, quæ ad Dei cultum, animarum ſalutem, & pauperum ſuſtentationem pertinent, cognoſcendi & exequendi*: quod alioquin ius viſitandi continet. in eumque ſenſum declararunt Interpretes Concilij Epiſcopos viſitare poſſe omnia hoſpitalia, & loca pia ſuarum diœceſium, quocumque nomine nuncupentur; eademque corrigere, & emendare in caſibus à iure permiſſis: etiamſi fuerint priuata laicorum. ita tamen (quod iidem Interpretes etiam declararunt) vt Epiſcopi cumulatiuè cũ aliis quibuſcumq; inferioribus piarum diſpoſitionũ executoribus conſtituti ſint, non excluſiuè.

4. Cum aliis olim ſolitis.

excipit tamen Trid. *d.c.8.* ea, quæ ſub Regum immediatâ protectione ſunt; eorũ licentiâ non habitâ:

5. Quæ ſub regia immediatâ protectione vt viſitentur?

cenſuerunt tamen iidem Interpretes non obſtare generalem, ſeu mediatã protectionem Regum, vel Principum ſecularium; dummodo aliàs eccleſiaſtica ſint hoſpitalia, vel pro eccleſiaſticis habeantur:

6. Qualitas ea ſi cõtrouertatur, quis cognoſcat?

& ſi opponatur exceptio de ſpeciali, & immediata protectione Regis, ad Epiſcopum pertinere cognitionem illius, ac deciſionem, vtique, vt quiuis Iudex cognoſcit an ſua ſit iuriſdictio. *l. ſi quis. D. de iudic.*

7. Hoſpitalia, an laica, an eccleſiaſtica qui cognoſcatur?

Cæterùm, an hoſpitalia ſint eccleſiaſtica vel laica, cognoſci poteſt ex eo, an accedente Epiſcopi authoritate ſint erecta; an in iis altare aliquod ſit, aut ſacellum; nam ea ſine authoritate Epiſcopi erigi nequeunt.

8. An priuilegiis derogetur, & cõſuetudinibus: vt Epiſcopo dentur rationes?

ſed verò, in quantum loca pia ſunt, Epiſcopis etiam ad reddendas rationes ſubiiciuntur *d.c.9.ſ.22.* & annuas quidem *d.c.9. d. Clem. ſub fin.* ſublatis etiam priuilegiis, & conſuetudinibus contrariis: quibus ad hunc articulum Clementina non tam expreſsè videtur Adamo Steueneau derogare, etſi rectius eò etiam referatur clauſula Clementinæ *ſtatutis aut conſuetudinibus non obſtantibus in præmiſſis*, ſed tamen diſertè hæc priuilegiis non derogat, ſed ſtatutis tantùm & conſuetudinibus: etſi extendi etiam eò intentio Clementinæ videatur. Atq; hæc ita Epiſcopis demandantur, vt tamẽ alios, vt dixi, non excludant, ſed cum illis adhibeantur; nec aliter factæ liberationes adminiſtratoribus ſuffragentur. *d.c.9. in fin.*

9. In contẽtione vt numeretur votum Ordinarij?

cum aliis ergo adhibentur Ordinarij, non eos excludunt. quare rurſus Interpretes reſponderunt votum Ordinarij requiri omninò, illudque cum aliis computari; ſed non niſi pro voto vnius; ſic quòd maior pars votorum vel abſoluat, vel condemnet. & ſic edictum Principum *ad Synodum prouincialẽ Mechlinienſem anni* 1607. *ar.25. in fin.* difficultates ſuborientes dicit reſoluendas communi iudicio, illudque ſumptu piorum locorum defendendum. *ar.26.*

10. Quomodo fundatio excludere poſſit Ordinarium?

Sed excipit rurſus Tridentinum; ſi ſecus fortè in inſtitutione & ordinatione eſſet expreſsè cautum. nõ quod aliquis facere poſſit, ne leges in ſua ordinatione locũ habeant: *l. nemo: D. de legat. 1.* adeoque ne Epiſcopi curam piarũ diſpoſitionum habeant; ſed dum ita cautùm fuerit ex Ordinariorũ aſſenſu. *Silueſter in verb. hoſpitale in 3. q. Diana de immunit. reſ.83.* quaſi Epiſcopi acquirendo iuri renuntiare initio

Poſſint, etſi non iam quæſito ; ideoque iidem
Interpretes reſcripſerunt ſtante prohibitione
in fundatione hoſpitalis, quòd Ordinarius ſe
non poſſit intromittere in illius viſitationem;
viſitare illud vtique non poſſe : id quod alle-
gans tamen liquidò probare debet : cùm Or-
dinarius in iure & Concilio ſundatam habeat
intentionem.

11. Quomodo fundator adhuc viuens? Sed & iterum fundator hoſpitalis aut pij
loci, qui Epiſcopi authoritatem non adhibuit
in fundatione, non tenetur admittere in dire-
ctione, aut etiam exigendis rationibus, quàm
diu ipſe ſuperſtes eſt. quod & reſponderunt
iidem Interpretes, & Thomas Nannius *conſ.*
12. Quomodo collegium? *61.incip.duo ſunt*, extendit ad mercatorum col-
legium : quippe quòd nunquam moritur : ſed
vt admitteremus in primis Collegij fundato-
ribus ; non videtur cum ratione iuris conueni-
re, vt perpetuò obtineat. alioquin omnia lo-
ca pia Communitatum, vrbium, & quarum-
cumque vniuerſitatum, quæ ſemper viuunt, à
diſpoſitione Concilij exemeris. itaque in pro-
priis omnind terminis antiquorum canonum
ea accipienda ſunt ; vt primi ſundatores exi-
mantur, non ſucceſſores ; niſi illi ita cauerint.
tametſi ſentiam *cum Bellinſeno tract. de chari-
tat. ſubſid.q.38.n.3.& ſeqq.* Seminarij, aliiſque
eccleſiaſticis ſubſidiis non obligari. Enimuerò
13. Indiſtinctè hic Ordinarij admittuntur. edictum *ad Concil. Mechlinienſe ar.23. & ſeqq.*
indiſtinctè Epiſcopos adhiberi vult cum aliis
intereſſe ſolitis. & vt vitarentur conſuetudi-
num immemorialium, aliæque difficultates,
accommodauerunt Principes Epiſcopis ſuam
authoritatem, vt interueniant tanquam Prin-
cipum Commiſſarij. quæ ratio facit, vt minus
hîc excludi Epiſcopi poſſint, etiam obtentu
fundationum contrariarum : quia non aude-
bunt facilè Iudices ſeculares reſpondere, hu-
iuſmodi diſpoſitionibus excludi etiam ipſum
Principem ; ergo nec ab eo miſſum : quando
tunc Epiſcopi non aliam, quàm Principum au-
thoritatem præ ſe ferunt.

14. An & ſoli exequantur decreta? Sed & idem edictum determinat aliam dif-
ficultatem circa executionem, cui competat.
nam cùm Trident.*d.c.8.ſ.22.* velit, vt Epiſ-
copi omnia, quæ ad Dei cultum, aut anima-
rum ſalutem, ſeu pauperes ſuſtentandos inſti-
tuta ſunt, ipſi ex officio iuxta ſacrorum cano-
num ſtatuta cognoſcant, & exequantur ; di-
cuntur Interpretes Concilij cenſuiſſe, ad ſo-
lum Epiſcopum ſpectare executionem, ſiue
ſolus, ſiue cum aliis rationes audierit. *vt in
Iur.pont.nou.anal.de relig.dom.n.3.* vbi, & quo-
modo id in Brabantia excipi poſſit, monui-
mus : tamen generalius edictum *ar.26. & 30.*
ad Iudicem ſecularem referri magis cupit. & in
Gallia Adam. Steuenean *in Comment. ad Or-
din.compil. t.29. ar.9.* exceſſiſſe ibi vult Inter-
pretes. & ſanè animaduertendus eſt modus lo-
quendi Concilij ; *iuxta*, inquit, *ſacrorum ca-
nonum ſtatuta, cognoſcant, & exequantur.* qua-
tenus ergo cognoſcunt, eatenus exequuntur:
ſecundùm ſtatuta canonum cognoſcunt; iuxta
eadem exequuntur. ſi illa ſoli cognitionem;
ſoli etiam executionem deferunt : ſi cum aliis
per præuentionem, aut cumulatiuè; ſic iterum
exequuntur. ſed edictum loquitur conformi-
ter tanquam in commiſſariis Regis, qui ad
Regem meritò executionem referunt. ſed ſi
Epiſcopi alio iure, quàm edicti, & commiſ-
ſionis cognoſcant ; alio iure exequi poſſunt.
idem loquendi modus facilè purgat Conci-
lium Tridentinũ à calumnia, quam ei affricat
Molinæus *in Conſult. impia aduerſus Concil.
Trid.* quam & rectè diluit *Steuenean vbi ſup. ad
ar.1.verb.& autres.*

Porrò rectè ait Clementina; *ea, quæ ad certũ
vſum largitione ſunt deſtinata fidelium, ad illum* 15.
debent, & non alium, (ſaluâ quidem Sedis Apo- Non mutanda voluntas fundatorum in hoſpitalibus, &c.
ſtolica authoritate) cõuerti. vt neque in melius
iudicio Epiſcopi diuerti poſſint, contra fun-
datorum propoſitum. nam quiſque in ſuo ſen-
ſu abundat, & hæc oportet facere, & illa non
omittere. quam ob cauſam diximus *in Notitia
iur. Belg.tit.de Epiſ.cler. Orphan.* edictum Ca-
roli V. 7.*Octob.*1531. non omnimodò ſortiũ
videri executionem. nec in Gallia omnibus
probari potuit Ordinatio, de qua Steueneau,
*vbi ſupra ar.*10. nimis indiſtinctè ea, quæ ſuper-
ſunt iubens erogari, poſt mobilia, & tecta ſarta
in dotandas puellas, pueros artificio aliquo 16.
imbuendos, ſimileſque vſus, quia, cùm in eum Niſi in ſimillimum vſum, ſi ſemel nequit haberi.
finem, quo relicta ſunt, impendi non poſſunt,
erogari ea iubet Tridentinum in vſum ſimilli-
mum. *ſ.25. c.8.* itaque ſingulæ inſtitutiones
ſeruandæ ſunt; & cùm non poſſunt, reflecten-
dum eſt ad vſum ſimilitudine proximum.

De iure patronatus.

CONSVLTATIO I.

De patronatu laico in Eccleſiam tranſlato.

EX literis fundationis Præpoſiti & Capi-
tuli H. (nunc per tranſlationem A.) factæ
à Domino Ingelberto, quibus dicitur hoc pa-
ctum inter illum, & Epiſcopum Cameracen-
ſem eſſe conſtitutum, vt ipſe Epiſcopus ex re-
bus Ingelberti duodecim canonicos ſtabiliat,
& ex illis vnum Præpoſitum, & de dono præ-
bendarum Epiſcopus tertiam habeat, reliquas 1.
duas canonicis dare permittat. Reſeruatio menſium in omni patronatu eccleſiaſtico obtinet.

Oritur quæſtio, an Regula 8. Cancellariæ
de reſeruationibus menſium locum habeat ad-
uersùs Capitulũ, quod habet ius ſuum à laico?

Non eſt dubium ſiue in territorio A. vt par-
te olim imperij, recepta ſorent Concordata
Germanica, ſiue regulæ Cancellariæ; præbendã
menſe Maio, qui vtrouis modo Pontificius
eſt, vacantem, reſeruatã eſſe diſpoſitioni Pon-
tificiæ. Concordata enim loquuntur de om-
nibus omninò beneficiis, quorum ad inferio-
res collatores pertinet collatio, præſentatio, ele-
ctio, ſeu quæuis alia diſpoſitio. Regula autem
Can-

Cancellariæ complectitur omnia beneficia eccleſiaſtica qualitercumq; qualificata, vbicumque exiſtentia in menſibus reſeruatis vocatura.

Adeoque certum eſt beneficia patronatus eccleſiaſtici ſub hac reſeruatione regulæ octauæ comprehendi *Garcias de benef.p.5.c.5.num.* 552. vt & comprehendi generatim ſub reſeruationibus omnibus non factâ etiam mentione, *c. cùm dilectus. X. de iure patronat. Garcias ibid.*

Illud autem eſt ius patronatus eccleſiaſticũ, quod licet originẽ habuit ex patrimonio laici, fuit tamen vel ab initio, vel poſtea fundatione,

2. Eccleſiaſticum eſt, quãuis à laica ad eccleſiã profectus, & in eo obtinet reſeruatio.

teſtamento, donatione, aut quouis alio titulo in eccleſiam tranſlatum, *Garcias n.*553.554. cuius rei textus eſt diſertus, præſertim quoad præſentationem, ſeu aliam prouiſionem. *in c. vnic.§.fin.de iur. patronat.in 6.*

Et quamuis Garcias *n.*557. referat, non recipi in Hiſpania, præſertim Caſtella, reſeruationem in patronatis, etiam eccleſiaſticis; tamen in Belgio infinitis exemplis in illis receptam conſtat.

3. Etiam in Belgio.

Idemque *num.*558. negat iure defendi illam conſuetudinem poſſe, ob toties repetitam regulæ per ſingulos Pontifices innouationem, & illius decreta irritantia, aduerſùs quæ nulla iuuet conſuetudo, aut præſcriptio.

4. Tranſactiones & ſententiæ ſic ſunt interpretandæ.

Porrò ſententia pro Capitulo A. lata anno 1250. aduerſùs Epiſcopum Cameracenſem, quâ Capitulum manutentum eſt in poſſeſſione octo menſium, quatuor Epiſcopo relictis; nihil ad reſeruationes Apoſtolicas pertinet: quia res eſt inter alios acta, & quæ limites ponit inter Epiſcopum & Capitulum dumtaxat; in conformitatem ſupradictæ fundationis, vt Epiſcopus vnam, Capitulum duas præbendas conferre poſſit. quod ideo fundator tunc ab Epiſcopo ſtipulatus erat, ad tollendas difficultates, quæ poterant oriri ex eo, quod Epiſcopus, tanquam loci Ordinarius, & cuius iuris erat altare de H. contendere poſſet omnem collationem ad ſe ſpectare; Capitulum verò omnem ad ſe trahere, eo nomine quo deficiente collegâ, Collegium alium iure aſſumit. quare literæ hanc conuentionem pactum vocant. ſcilicet ſuper modo & vicibus conferendi, inter Epiſcopum & Capitulum: cùm ipſe fundator neque ſuis ſucceſſoribus ius patronatus reſeruauerit; ſed ſibi tantùm aduocatiam ad vitam, neque in Capitulum tranſtulerit.

Poterat quidem fundator ſibi ſucceſſoribuſque ſuis laicis ius patronatus ſeruare, quod tunc laicum fuiſſet, neque regulæ 8. ſubiectum:

5. Nec voluit fundator.

ſed cùm id non fecerit, ſed eccleſiæ remiſerit; eccleſiæ poteſtas, & leges, in re nunc omnimodò eccleſiaſticâ, quò minus locum habeant, nihil poſſit impedimenti.

CONSVLTATIO II.

De iure patronatus ob præſentationis defectum amittendo.

1. Non præſentans intra debita tempora pro illa vice ius amittit.

PAtrono præſtitutum eſt ad præſentandum tempus eccleſiaſtico ſex menſium, laico quatuor: *c. vn.§.1. de Iur. patron. in 6.* quo per negligentiam vel contentionem lapſo confert Ordinarius. *c.2.X.de ſupplen. neg. Prælat. c.12. c.22. c. 27. X. de Iur. patron.* eoque conſumitur omne ius patroni pro illa vice, ſine præiudicio tamen in futurum. *d. c.2.in fin. d.c.27.in fin.c. licet.c.literas. c.dilecto.X.de ſupp. negl.Prælat.*

2. Sine præiudicio futuri.

quod ſi contempto patrono voluerit Ordinarius conferre, collatio nulla eſt. *c.14.X.eod.* ſed ſi is eſt in bonæ fidei poſſeſſione conferendi iure ordinario ſecundùm poſſeſſorem iudicatur; ſaluâ proprietatis quæſtione. *c.cum olim.X.de cauſ.poſſeſſ.& propriet.*

Sed quàm diu ſalua eſt cauſa proprietatis? multa de acquirendo, vel amittendo per præſcriptionem patronatu ſcribuntur, quæ per indicem videri poſſunt apud Tuſcum V. *Ius patronatus. concl.*604. & nouiſſimè Concilium Tridentin. ſuperuenit, *ſ.25.de reform. c.9.* ſed de amittendo iure patronatus per non vſum, quo eccleſiæ vel beneficiis agnoſcatur libertas,

3. ſaluâ præſcriptione libertatis vt amittuntur ſeruitutes diſcontinuæ.

non alteri acquiratur patronatus; promptius eſt dicere tempus ordinarium ſufficere: quod in ſeruitutibus diſcontinuis decem eſt annorum inter præſentes, viginti inter abſentes *l penult. & vlt. C. de ſeruitut.* quod ferè hodie ad vniformem triginta annorũ præſcriptionem conſuetudo paſſim vſurpata cenſetur reieciſſe. quæ tamen apud Batauos, ſi Grotio credimus, ad trientem centenariæ eſt extenſa. *in Iſagog.Iur. Holland.lib.2.p.7. ad fin.*

4. Sed in eccleſiaſticis ſpatio 40. annorum.

ſed in perſonis eccleſiaſticis, & rebus ſpiritualibus canones ferè aliam ignorant, quàm quadraginta annorum. *c.de quarta. X.de præſcript.* vnde patronatus eccleſiaſticus per non vſum non videtur perire, niſi annis quadraginta; laicus autem communi amittendarum ſeruitutum regulæ eſſe ſubiectus: nec referre quod rei ſpirituali etiam ſit annexus, ob quod nec vendi poſſit, *d.c.9. Trid.ſ.25.c. de iure. X. de Iur. patron.* quoniam ipſa perſonæ laicæ negligentia nihil habet ſpiritualitatis, & ipſa plenam habet rei ſuæ moderationem; vti, abuti, dilapidare, donare, amittere pro lubitu poteſt. *l. in re mandat. C. mandati.* quod non idem eſt in patronis eccleſiaſticis, qui adminiſtratores tantùm ſunt, & vix vſufructuarij; vt non æquè ius ſuæ eccleſiæ negligere, aut alienare poſſint: alienat qui patitur vſucapi: & quod in fauorem eccleſiæ, eccleſiaſticarum rerum ac iurium eſt conceſſum, vt non niſi annis quadraginta amitti poſſint, non eſt in eius odium retorquendum, vt non citius ipſa ſuam libertatem poſſit conſequi; & *d. c. de quarta.* diſertè de clerico

T 2 loqui-

loquitur, & *d.c.vn.de Iur.patron. in 6.* aliud in clerico, aliud in laico patrono præſentandi ſpatium præfinit.

5. Sed impedito per turbas publicas aut priuatas non currit præſcriptio.

Cæterùm indubitatum eſt nullam ei currere præſcriptionem, qui iure factoúe impeditus eſt agere, adeoque in illa rerum publicarum ſacrarumque anni 1588. quæ hic innuitur inuerſione, ac deinceps an patrono, de quo quæritur, licuerit quid agere, an impeditus fuerit, quantum iuris amittere ceperit vel non; ex circumſtantiis particularibus expendendum eſt: apud Orthodoxos harum partium Iudices facilis foret præſumptio, vi metuque publico patronum impeditum nihil iuris amiſiſſe, quin rebus mutatis captiſque poſtliminio reuerſis iuſtus patronatus in priſtinum ſtatum reſtitueretur, accedente etiam ratione *tit. C. ne rei dominica, vel templorum vindicatio, temporis receptione ſubmoueatur,& l. 2. ibid.& l. vn. C. de infirm. his quæ ſub tyran. aut barbar. geſta ſunt. Cod. Theod.* quo ſpectat quod Cuiac. *in parat. C. de præſcript. 30. vel* 40. docet lege ſuccurri aduerſus eos, quorum poſſeſſio ab hoſtibus fuit occupata. Vt nihil dicamus de bona fide, quam in claſſe Prædicantium eſſe negarent, & ſine illa vllam præſcriptionem procedere.

Enimuerò veriſimile eſt an. 1588. particularem loci, de quo quæritur, paſtorem non mox vitâ exceſſiſſe, ſed functionibus ſuis abſtinere iuſſum; quare Orthodoxus patronus iure & religione fuit impeditus, ne eo viuo alium præſentaret. *c. 2. & tot. tit X. de conceſſione præbendæ vel eccleſiæ non vacant.* ab eius ergo morte demum inciperet tempus currere, quo patronatus amitti, præſcribiúe poſſit.

Quod ſi Prædicantium claſſis, Ordinum nomine, non dato patrono quadrimeſtri ad præſentandum ſpatio, via regia ipſa paſtorem aut prædicantem conſtituerit; & permiſſu publico licuiſſet patrono iure ſuo vti, exinde apud cacodoxos amittendi præſcribendiúe tempus, vt creditur, computabitur; ſed Orthodoxi excuſabunt etiam quaſi religione impeditum ſe exiſtimauerit, ne in re momenti tanti cacodoxis communicaret; & qui eccleſiæ ſubditiſque tales dare debeat, qui præeſſe norint, & prodeſſe, *d. c. 2. X. de ſuppl. negl.* ne eum offerat, qui in animarum diſpendia illos ſit deducturus, illiuſque proinde de peccatis particeps.

Et verò notum eſt in multis Ordinum vnitorum locis in hanc vſque diem patronis non factam licentiam iure ſuo vtendi: itaque, tempus omne, quod negligentiæ patroni imputari poteſt, ob quam iure ſuo poſſet excidere, inchoandum eſt ex quo publica lege, ſeu permiſſu licuit ei exercere ius ſui patronatus, & in vacantem locum aliquem ſurrogare.

CONSULTATIO III.

Ius conferendi an laicis competere poßit immemoriali conſuetudine, eâque vniformi.

MVlta Concilium Trident. *ſ. 25. c. 9.* decreuit circa iura patronatuum: eoſque dumtaxat admiſit, qui ex fundatione vel dotatione competere oſtenduntur, ex authentico documento, ſiue multiplicatis præſentationibus, per antiquiſſimum temporis curſum: atque inſuper in iis, in quibus vſurpatio præſumi ſolet, vt continuatis præſentationibus, & effectum ſortitis, & authenticis documentis demonſtrari debeant. Itaque ſaluâ huiuſmodi diſtinctione admittit Concilium immemorialem præſcriptionem, vt ex ea titulus fundationis, dotationiſque præſumatur. magna enim eſt energia huiuſmodi temporis, vt pro titulo ſit, & tali quidem, ſub quali res ipſa obtineri poſſit: vt quidquid Papæ priuilegio dari poteſt per eam obtineri cenſeatur. *Nauar. de iur patr. conſ. 8. n. 3.* Quinimò ſicut eccleſia quibuſdam Regibus & ſublimibus Principibus indulſit, vt non tantùm præſentare; ſed etiam conferre abſolutè poſſint beneficia eccleſiaſtica: ita ſi qui patroni per immemoriale tempus huiuſmodi iure conferendi vſi ſunt; turbandi non videantur in ea poſſeſſione; ſed credendi à Sede Apoſtolica eam olim gratiã promeriti, eoque iure legitimè contuliſſe, ſiue tanquam inſtrumenta, & executores gratiæ, ſi incapaces eos talis iuris ſtatuamus: ſin autem capaces: iure ſuo ex gratia. nam capaces eſſe eſt verius, poſitâ Sedis Apoſtolicæ gratiâ. nã qamuis hoc ius altiori quidem gradu ſpirituale ſit, quàm patronatus; eſt tamen patronatus ſimplex etiã ſpiritualis; cuius ſicut capacitatem canones eccleſiaſtici generatim tribuunt iis, qui fundant, conſtruunt, vel dotant eccleſiam vel beneficium; ita & ſpeciale indultum tribuit, quo eccleſia altiorem abſolutè conferendi gratiã ſpecialiter alicui facit, & feciſſe præſumitur, ſi quis per tempus immemoriale itã fuerit vniformiter vſus, quamquam Wameſ. *conſ. can. de rer. perm. c. 344. n. 12. & 14.* nec huiuſmodi collationes ius ſpirituale tribuere; ſed illud ab Epiſcopo ſeu Capitulo, &c. haberi debere aſſerat.

1\. Tridẽtinũ patronatus reſtringit.

2\. Saluâ immemoriali præſcriptione.

3\. Ex iure ſublimium Principum.

4\. Vt ij etiam conferre poſſint.

5\. Et cui eccleſia facit gratiam.

6\. Vt præſumitur ex immemoriali vſu.

Quinimo quamuis *c. 12. ſ. 14.* Trid. velit in caſu fundationis aut dotationis inſtitutionem Epiſcopo, & non alteri reſeruari; fortè tamen nec reiicitur fundatoris voluntas, ſibi hæredibuſque ſuis abſolutam beneficiorum donationem reſeruans; vt antiquæ quædam chartæ habent. quarum occaſione patroni aliqui omnimodam diſpoſitionem impoſterum vſurparunt. quæ tamen non eò extendi poteſt, vt excludat iudiciũ Epiſcopi & examen, an ita cõſtituti beneficiarij ſint idonei, *iuxta d. c. 9. §. ad hæc.*

7\. Vel volũtas fundatoris, etſi hãc Tridentinum non alteri, quàm Epiſcopi inſtitutione velit reſeruari,

8. *ad hæc.* quodque iudicium etiam in his regionibus reiici non poteſt; quamuis Concil. Trid. receptio innouationem in præiudicium Principis aut vaſallorum vetuerit. *vt diximus in Iur. Pont. nou. anal. de conſt. n.6. de iur. patron. n.3.* quia iudicium Epiſcopi non ſpectat ad diminutionem iuris patronatus; ſed ad qualitatem & capacitatem præſentandi. quâ ratione *d. n.5.* etiam diximus hodie à patronis præſentari non poſſe minorem 14. annis *propter c.6 ſ.23. Trid.* neque verò gratia ab eccleſia indulta in eius detrimentum poteſt detorqueri, aut per eam inidonei in eccleſiam introduci. nam id

Qualis fundatio tamen examen Epiſcopi ſuper capacitate promouendi, non excludit.

9. ius ipſum diuinum offenderet. Enimuerò Comites Flandriæ quædam beneficia abſolutè conferre conſtat *ex c. vlt. X. de conc. prab. quod Boëtius Epo inter heroicas quæſtiones examinat.* ad eorum exemplum quidam vaſalli vſurparunt, qui in titulis ſuis habent ſe dominia ſua cum iis prærogatiuis poſſidere, quæ Comitibus Flandriæ ibidem olim competierint, à quibus cauſam habent, & cum gleba iuris pa-

Comites Flandriæ quædam conferunt.

10. tronatus, ſeu collationis ceſſionem, quod vt non leui examine eſt admittendum; ita neque omninò reiiciendum. cùm etiam Concil. Trid. *à decreto d. c.9.* exceperit patronatus, qui ad Imperatorem, & Reges, ſublimeſque ac ſupremos Principes pertinent. At verò meminiſſe oportet nos hic agere de immemoriali collationum eaque vniformi conſuetudine ex gratia Apoſtolica ſaltem præſumpta; alioquin ſi quid non iis præſidiis fulciatur, non poſſe iure ſubſiſtere latè oſtendimus *ſupra de præbend. conſ.4.* quinimò etiam vbi conſuetudo eſt immemorialis iſtiuſmodi prouiſio iuxta Wameſ. nondum erit ſpiritualis, & fortè nec beneficia omninò eccleſiaſtica.

Sed vſus vaſallorũ examinandus.

CONSVLTATIO IV.

Beneficium patronatus laici non confertur, aut penſione grauatur, ſine patrono.

1. QVamquam ex ſuprema eccleſiæ poteſtate Pontifex derogare iuri patronatus laici poſſit; *Leſſ. de iuſt. l.2. c.34. d.9. n.35.* tamen non ſolet conferre beneficia patronatus; nec valet collatio, niſi diſertè derogetur. & præſertim ſi ad Reges, Duces, vel Marchiones pertineat. *idem Leſſ. n.36. Rota deciſ.331. & Reg. Canc.41.* ſed ſubreptum cenſetur Pontifici, & deſtituendus impetratis mendax orator. *Petrus de Vbald. in tract. de permutat. benef. q.6. nu.36. Fred. de Senis tractat. de perm. benef. q.50. n.52. DD. in Clem.1. de rer. permut. Felin. in c. cum Bertold. n.15. de ſent. & rer. iud. Roch. de Cur. in tract. de iur. patron. v. honorific. q.3. nn.4. Steph. Bertrand. conſ.199. viſo conſult. v.2. p.1. & conſ. 455. v. n.3. vol.4. Rota dec.5. alias 307. permutatio in nouis & dec.10. alias 528. nota n.4. Mantic. tit. de iur. patron. Rebuff. prax. ben. tit. de permut. n.21. Papon. l.3. Arreſt. tit. de benef. de patron. lay. a.1.* quamquam nec in Belgio eiuſmodi derogatio admitteretur, ſed literis placitum executorium denegaretur. Ad rationem collationis trahitur conſtitutio penſionis, vt etiam effectu ſuo careat, ſi eam Pontifex reſeruarit ſuper beneficio iuris patronatus laici, illius mentione non factâ. *argumento c. cum dilectus de iur. patron. Archid. in c.2. de præb. l.6. in terminis Gigas de penſion. q.24. n.4. An. Rob. rer. Iud. l.1. c.7.*

Porrò qui taliter conſtitutam penſionem ſoluerit an incurrat realem ſimoniam quæſitum eſt: & cum id, quod nullum eſt, nullum producat iuris effectum, & reſeruatio huiuſmodi ſubreptitia ſit; non videbitur producere effectum canonicæ penſionis; quæ ſolutionem huiuſmodi defendat, quò minus temporale datum pro re ſpirituali cenſeatur. At verò ipſa pecunia quæcumque ſoluitur ſemper eſt temporalis, ſed cauſa ſolutionis & animus attenditur; ſtudioſa voluntas requiritur dandi quid temporale, vti pretium rei ſpiritualis, vt ſimonia ſit. *c. ſicut Epiſcoporum 1. q.2. c. tua. nos. c. etſi quæſtiones. c. fin. c. veniens. c. tua. c. cum eſſet. & ibi gloſ. & DD. de ſimonia. Nauar. in manual. de ſimonia. c.23. n.100. VVameſ. tom.2. conſ.187. n.1.* atqui quamuis irrita ſit eiuſmodi ſine patroni conſenſu facta reſeruatio, vel collatio; tamen non ipſo iure ac facto; ſed demum vbi patronus ita velle ſe declarauerit; vt communius traditum eſt. *Flamin. de reſig. benef. l.2. q.2. n.18. & ſeq Felin. in tract. quando literæ Apoſtol. nocet patrono, amp.9. c. decernimus 16. q.7. & quæ ibi traduntur & DD. plerique, quos ſupra poſt Felin. citauimus*, cùm illius ſolum interſit, neque de eius iure queri alteri conceſſum ſit. Quare cùm Rex declarauerit ad poſtulationem A. non obſtante eiuſmodi ſubreptione in collatione, quaſi ex ſimplici permutatione factâ, ſubticitâ penſionis ſub Pontificio beneplacito conuentione, ſe eam collationem velle ratam eſſe; ſic tamen vt præbenda ipſa non intelligatur onerata; cum per huiuſmodi patroni conſenſum omnia conualeſcunt: *Flam. vbi ſupra n.27. Put. dec.5. de rer. permut. & qui citantur.* ceſſabit ex ſubreptione nullitas; rataque manebit collatio: quin & ipſa penſionis reſeruatio extra præbendæ onerationem, id eſt, quatenus non vltra vitam aut poſſeſſionem d. A. porrigatur. ſicut quamuis locatio rerum eccleſiaſticarum in longum tempus non ſit permiſſa, tamen ſuſtineatur ſic facta quoad tempus permiſſum, reſciſſo vetito, vt communiter receptum fatetur Couuar. *tom.2. var. reſ. l.2. c.16. n.5.* etſi ipſe diſſentiat propter ſpecialem omnis nullitatis adiectionem, *in textibus ibi citatis*; ſed ratio vtilis ab inutili ſeparandi, vt in ſummis, & temporibus in aliis valde ſuffragatur, vt in donatione 300. ſol. excedente, vt exceſſus ſolum reſecetur, permiſſæ ſummæ valeat: *l. ſancimus. l. penult. C. de donat.* quod ergo B. ſi compermutanti libuiſſet diſertè remittere reſeruatam penſionem, quæ vitam A

2. *Solutio talis penſionis ſimoniaca.*

3. *Niſi animus & cauſa excuſet.*

4. *Quomodo irrita an irritanda.*

5. *In totum, an in partem.*

excederet ; nihil erat, quod cuiquam queri licuiſſet, ſi non placuiſſet, erat ei actio aduerſus A. ad omnia reponenda in priſtinum ſtatum : quippe qui re ipsâ non aliter nec alio modo reſignarat præbendam, quam saluâ d. canonicâ penſione; accepiando autem ſolutionem vnius canonis, quia in actionibus noſtris ſemper delicti excluſiua interpretatio facienda eſt, cenſendus eſt B. conſenſiſſe in penſionem, quaſi perſonalem A. vt ſupra inhærentem, non in ſucceſſorem præbendæ iam tranſitoriam, vt diximus. ac ſi rebus ſic hærentibus ſi A. & B. viſum eſt ex nouo Pontificio beneplacito penſionem extinguere ſeptem anticipatis ſolutionibus; non eſt quod quis vel hoc criminetur.

Accedit quod qualiſcumque ſubreptio non inducat ſimoniam; ſed amiſſionem vel retentionem gratiæ. *Nauar. de ſimon. conſ.28. nu.5. conſ.29.*

6\. Sed & illud quod A. & B. iuramentum offerunt, intentionem ſuam procul abfuiſſe à ſimoniæ labe, quodque vterque vitæ hactenus inculpatæ fuerint; nobiles, non indigi, ſacerdotes : quod in tota alioquin actione palam proceſſerint, vſi conſilio ſecretarij Nuntij Apoſtolici, & notarij in eiuſmodi praxi admodum periti, aliorumque ; atque licet etiam is inficiatur, qui non intelligit ſe illicitum quid admittere; *c. per tuas 37. X. de ſimon.* tamen traditum eſt authoritatem viri alicuius docti excuſare à culpa & pœna. *Nauar. d. conſ.29. n.3. l. cum pater. §. Titio de leg.2. gloſ. fin in fin. c. ad audient. de his qui vi aut met. VVameſ. conſ.561. n.5. tom... vbi ex Petro de Palud.* docet, ſi quid ad ſimoniam pertinens à non id volente fiat, non eſſe ſimoniam. deeſt quippe ſtudioſa, ac deprauata voluntas ; actusque agentium non operatur vltra eorum intentionem. Itaque nec in adeptione præbendæ vitium tituli contractum eſt (quod alioquin etiam A. citra culpam propriam ad ſpontaneam dimiſſionem obligaret in foro conſcientiæ, *c. inſinuatum. c. de hoc autem de ſimon. c. conſtitutus de tranſact.*) attentâ prædictâ declaratione Principis : nec in ſolutione penſionis ; attentâ conſultorum peritorum authoritate : & quod ſi hoc caſu poſteriori quicquam accuſationi obnoxium eſſet; tamen ſententiam exigeret; non ſtatim titulum annihilaret, vel ex eo profluentem perceptionem fructuum.

Vitium purgant circumſtantiæ.

7\. Pœna quidem priuationis obtentorum, & inhabilitatis ad obtinenda à Pio V. *Conſt. incip. cum primum* inducta eſt, ſed loquitur de iis, qui adepti fuerint beneficium ſimoniacè. ergo A. qui non ſimoniacè, vt dictum eſt, adeptus eſt; quamuis re ipsâ in ſolutione penſionis irritæ ſimoniam commiſiſſet; ſub caſu d. conſtit. quæ ſtrictè retinenda eſt in propriis terminis, vtpotè noui iuris, & pœnalis, non cenſebitur comprehenſus. Conſtitutio porrò ipſo iure priuationem inducit, cum *d. c. inſinuatum, c. de hoc. c. conſtitutus* ſententiam videantur exigere: verb. *reuocata in irritum V. ſunt deponendi. V. amoueat.* conſtitutio autem hæc declaratoria tantùm opus habere videbitur quoad forum; etſi pœnæ incurſus ea non egeat. *Grauet. conſ.206.*

Nec pœna Pij V. obtinet, vbi quis ritè adeptus beneficium, aliàs ſimoniam committit.

Sed & pœna excommunicationis, quam Extrauag. *deteſtabile in Com. de Simon.* comminatur, (eam incurrunt, qui etiam non circa ſuam prouiſionem ſimoniam committunt) non videbitur locum habere in eo, qui mortalem culpam non admiſit. *Nauar. in Manual. c. 27. n.9.* quæ non credetur reperiri in eo, qui non vnum dumtaxat, ſed plures eximiè peritos conſuluit, etſi errarint. *Nauar. d. conſ. 29.* 8.

Pœna extrau. deteſt. ſine mortali non incurritur.

Sed neque A. grauat quod permutatio, quæ de iure admitti debet per Epiſcopum, *c. quæſitum. X. de rer. permut.* archidiaconum, vel alium iuriſdictionem eccleſiaſticam habentem, *Zabarel in Clem. 1. n.15. de rer. permut. Pet. de Vbald. de permut. benef. q.4. n.25* apud Principem ſit peracta, & ab eo collatio facta : quia id moribus in multis Belgicæ patronatus Regij eccleſiis obtinet ab immemoriali tempore : non difformiter ad *c.40. X. de teſtib. c. vlt. X. de colla. eccl. non vacan.* tametſi admiſſio Capitularis etiam pro inſtitutione habenda ſit in collegiatis beneficiis : & conſequenter penſionis conſtitutio ſuper beneficio iuſto iam titulo poſſeſſo facta eſt, non autem nundinatio priuatæ conuentionis, citra legitimam authoritatem. 9.

Nec in quibuſdam beneficiis permutatio Simoniaca, eſt quod coram Principe ſolo inita eſt.

Sed difficultas eſt in tenore literarum, vbi Pontifex admiſsâ reſignatione reſeruat, conſtituit, & aſſignat ſuper præbenda ſic vacante; & d. B. per alias literas per Officialem ordinarium conferri à Pontifice iuſſa ; cùm reuera iam B. non amplius poſſet reſignare cùm A. per Principem prouiſus, & per capitulum admiſſus eſſet. & ſic ex eodem tenore conſtat falsâ ſeu ſimulatâ reſignatione eſſe ſubreptum Pontifici. Sed iam mox diximus ſubreptionem non inducere ſimoniam; neque defectus eſt in ſubſtantialibus ; vt puta reſignatione hîc vel Romæ factâ, inæqualitate fructuum, conſideratione ne reſignans ex ea nimium patiatur diſpendium, conſenſu A. in penſionem, aſſignatione Pontificis re ipsâ factam, & ſeparato actu à literis per quas actum alij agendum demandat, ſcilicet Officiali Ordinario collationem præbendæ reſignatæ. Vnde hoc actu non perfecto alter vires non amittit : vtile ab inutili aut imperfecto non vitiatur ; ideoque nihil admiſſum ſimoniacè, ſi etiam penſionem ſoluat bullis non leuatis, licet, dummodo Pontifex re ipsâ aſſignationem fecerit. *Rebuff. de pacif. poſſ. n.126. 137.* Permutantes etiam referuntur peritorum conſilio ſtylum ſecuti, quo dicunt in Curia Rom. debere reſignari beneficium, ſi quando ſuper eo ibidem reſeruatur penſio.

Nec error in ſtylo Simoniam inducet.

Sed replicabis; gratiam irritam fore voluiſſet Pontifex, ſi totum negotium narratum fuiſſet; & ſic penſionis non ritè conſtitutæ ſolutionem accipiendam, ac ſi nihil conſtitutum foret ; adeoque ſolutionem ex cauſa irrita factam in ſe omninò eſſe temporalem : ſed reſponderi rurſum poteſt, quòd actus irritè geſtus animum tamen noſtrum prodere poteſt: itaque

itaque qui penſionem irritam , quam ratam putat,ſoluit,quoad ſe verè voluntatem Simoniacam non habet;eſto res in ſe ipſa ſimoniaca ſit. nullum porrò delictum ſine animo deprauato eſt, ac dolo : culpa etiam expertorum conſultorum authoritate ceſſat ; vt diximus, adeoque cùm primordia quæſiti tituli non maneant infecta ; A. retinere beneficium , & fructus percipere iure poterit.

CONSVLTATIO V.

Aduersùs ius patronatus præſcribitur.

ANnis centum patronus iure patronatus non vſus præſcriptione ſubmotus eſſe cenſeri debet ; atque conſequenter is qui hactenus contulit liberè deinceps cõferre poteſt. ea virtus eſt præſcriptionum, & fauor libertatis,& emancipatio à iure patronatus. cui admodum fauet Concilium Tridentinum *ſ.25. c.9.ſ.14.c.12.* quod etſi plenè in hac materia in his ditionibus non ſit receptum; tamen admodum fauorabile eſt in caſu , quo ius commune habet conforme ; vt in centenaria præſcriptione. præſertim quando qui patronatum prætendit iuxta *d.c.9.& 12.* authentico documento, & aliis iure requiſitis non oſtendit illud ſibi competere, & quidem ex fundatione, vel dotatione de propriis vel patrimonialibus bonis facta : qui eſt verus patronatus ; cæteri magis per vocis abuſum.

1. Collator aut patronus nõ poteſt ſibi conferre, aut præſentare.

Quamquam verò non poteſt collator ſibi conferre aut retinere beneficium , quod alteri conferre poteſt vel ſimplex vel aliud, prout in patrono expreſsè id eſt deciſum *c. per noſtras. 26.c.conſuluit.15.X. de iur.patron.* ſolet tamen hæc praxis probari, vt patronus, qui ſibi pro ſubleuanda neceſſitate beneficium ſui patronatus conferri deſiderat , ius ſuum nominandi, ſeu præſentandi pro ea vice in manus Ordinarij reponat, & ab illo ſibi petat conferri.

2. Sed ceſſo in eam rẽ iure ab Epiſcopo prouideri.

De Cenſibus.

CONSVLTATIO I.

De Viſitatione.

1. Viſitare debent Epiſcopi & ſuperiores.

ANimarum curatio peragi non poteſt, ſi morbi neſciantur : hi ſciri non poſſunt, niſi vt medici ægros viſitant , venas explorant, idonea morbis remedia præſcribunt, ita paſtores oues erraticas per deſerta quærant, inuentas ad caulam reducant. Epiſcopis ergo, ſuperioribus atque inferioribus prælatis , quibus ius viſitandi competit, grauiter incumbit, vt diœceſes ſuas ; & diſtrictus impigrè peragrent, fidem promoueant , errores auferant, mores emendent,vitia eradicent, virtutes ſtabiliant : id quod ſeriò admodum inculcat Concilium *Trid.ſ.24.c.3.* Epiſcopis quidem omninò omnibus quocumque gradu ſint , vt propriam diœceſim quotannis obeant : ſuperioribus etiam permittit, vt ſua obita,prouinciam peragrent, cauſâ tamen in Concilio prouinciali prius probatâ ; inferiores autem , vbi hactenus viſitationem exercere legitimè conſueuerunt, debeant quidem aſſumpto notario de conſenſu Epiſcopi deinceps per ſe ipſos tantùm diſtrictum ſuum viſitare. Viſitatores etiam à Capitulo deputandi , vbi Capitulum ius habet viſitandi , prius ab Epiſcopo approbentur. (per quos tamen fungi officio non impeditur Epiſcopus) quinimò inferiores ipſi peractæ viſitationis rationem reddere tenentur. *d.c.3.*

2. Et inferiores.

Porrò Epiſcopi Vicario non tribuitur authoritas viſitandi , quaſi illo decreto ei demandetur : ſed Epiſcopo tantùm ; vt ſi ipſe impeditus ſit, per vicarium generalem viſitare poſſit. impedimentum ergo Epiſcopi , & eius delegatio requiritur;non iure Vicariatus tranſit viſitandi poteſtas. vt ſentiat Barboſa *& ab eo citati ad d.c.3.* Vicarium Epiſcopi, niſi expreſsè id ei committatur , viſitare non poſſe; quamuis ſecus ſit in Vicario generali Sedis vacantis. nam vt in Capitulum tranſit omnis Epiſcopi iuriſdictio ; *Azor.inſt.moral.p.2.l.3. c.37.q.6.* niſi ius diſertè aliter decernat ; ita per hoc in illum eius exercitium , quoad omnia loca quæ ipſe Epiſcopus poterat viſitare: niſi fortè exempta , quæ iure tantùm delegato , ſi ſtatuamus , de quo mox videbimus, quòd in Capitulum tranſire non potuerit, viſitare ſoleat. Vicarius porrò Epiſcopi de iure communi etiam ad viſitationes eſt Archidiaconus. de quo accipiunt quidam *c. non debere. d.80.* & id diſertè habent *c.1. & 6. X. de off. Archid.* cui propterea iure proprio ſeu magiſtratus competit.

3. Nõ Vicarius niſi ei diſertè committatur.

4. Aut ſit Sedis Vacantis.

5. Aut Archidiaconus.

Sed reſtrictius de eo loquitur Tridentinum *d.c.3.*ex quo & poſſe Epiſcopum præſcribere inferioribus terminum expediendæ viſitationis, comitatum, & equitatum; ne eccleſiis ſint oneri, aiunt pridem deciſum eſſe. nam etſi Alexander III. *in c.cum Epiſcopus de cenſib.* pridem illum præſcripſerit , qualis excedi nullibi poſſet ; non tamen qualis ſingularibus locorum circumſtantiis omninò reſponderet. ſed enim in veteribus canonibus procuratio non in pecunia dabatur ; Trident. autem optionem viſitatis tribuit,an in annona,an in pecunia præſtare velint. quod & in ipſis Epiſcopis obtinet. & pro ea optione ſæpius iudicatum refert Steueneau *in Comment. ad Ordin. compil. lib.1. t.3. ar. 1. verb. leur pretendu.* vbi citat *ex Concilio Cabilonenſi , vt cum gratiarum actione , non cum quadam iudiciaria inuectione ſtipendia ſua exigant.* & ex D. Auguſtino ; *non exſpectent mercedem, niſi vnde ſalutem.* & repetit Tridentinum *d.c.3.verſic.monentur.*

6. Sed is qui hodie.

7. Procuratio vt ſoluenda & quomodo optio competat?

Epiſcopus autem viſitare etſi non impeditur ab inferiorum viſitatione ; non poteſt tamen actum ab illis agere , ab illis punitos iterum

8. Acta ab inferioribus an rurſus agere

poſſint Epiſcopi? rum punire, abſolutos ad incudem reuocare: niſi notorium ſit per colluſionem, ſeu aliàs non rectè actum eſſe. ſub notorio comprehendo id quod ex actis liquidum eſſe poſſit; ideoque interiores Epiſcopo rationem reddunt, depoſitiones teſtium, atque integra acta exhibent. ex quibus ſi conſtet perperam eſſe rem geſtam; integrum erit Epiſcopo emendare, ſub modo viſitationis: id eſt, non compilato proceſſu: nam alioquin ſi inferiores iuridicè proceſſerint; non niſi via appellationis, quod non ritè geſtum eſt, corrigi poterit.

9. *Vt viſitent loca commendata?* Viſitatoribus Epiſcopis, aliiſque ſuperioribus etiam conceditur, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatis, vt viſitent quæcumque beneficia, etiam monaſteria commendata, & exempta, in quibus non viget regularis obſeruantia; *ex c.8.ſ.21. Concilij Tridentini* & alioquin ſuperiores monere vt corrigenda corrigant, alioquin ipſi ſuppleant: ſecundùm tamen regularia inſtituta, non obſtantibus quibuſcumque in contrarium. *c.20.de regul. Concilij Trid.*

10. *A viſitatione & correctione non datur appellatio ſuſpenſiua.* Quæ porrò in viſitatione ordinata ſunt ad morum correctionem, per appellationem aut querelam non impediuntur, aut ſuſpenduntur. vt reſpondit S. Congreg. *apud Zerol. in prax.p.2.verb. V.ſit.q.5.* & pridem decretum eſt *in c. ad noſtram de appellat.* & in Trident. *ſ. 13.c.1.& ſ.24.c.10.* tametſi appellanti actorum copia dari debeat, etiam gratis; atque intra 30. dies. *Trident.ſ.13.c.3.* etſi hic Concilij locus diſertè loquatur in criminalibus cauſis; propriæ autem viſitationum ſunt correctoriæ. *c.1. de cenſib. in 6.* quæ etſi etiam de criminibus inſtituuntur; non tamen niſi de notoriis; iiſque etiam emendandis extra ordinem, non pœnâ ordinariâ puniendis. *d. c.1. diximus in Iur.pont.neu.anal.de accuſat.n.9.* merces tamen Notarij acta ſcribentis ſoluenda eſt omninò; & appellans acta ſuo ſumptu transfert ad ſuperiorem, erogatorum partem recuperat ab aduerſario, ſi iis vtatur; & conſuetudo conſonet. *Trident.ſ.24.c.20.poſt medium.*

11. *Sed deuolutiua, cum actorum copia gratis quoad Epiſcopum in criminalibus, non quoad notarium.*

12. *Vbi Epiſcopi tanquam delegati procedunt, appellatio ad Metropolitanum etiam poteſt introduci.* Si autem appelletur ab iis, quæ Epiſcopus decreuit, etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus; non ideo neceſſariò ad eandem Sedem tanquam delegantem appellatio ducenda eſt: ſed proponi poteſt apud Metropolitanum. vt ſæpius reſponderunt Interpretes, quod non tantùm in hac materia accipiendum videtur iis in caſibus, quibus Epiſcopis competit iuriſdictio ſuo iure; & authoritas delegati illam corroborandam adiecta eſt; ſed etiam dum conſtat non niſi delegatam iuriſdictionem cõpetere. nam d.c.10. *nec in his*, inquit, *exemptio quoquo modo impediat, & ſ.14.c.4. quibuſcumque exemptionibus minimè ſuffragantibus*: caſum ergo notoriæ etiam exemptionis complectitur. quod dicit *d. c.4. in verb. quoſcumque ſeculares clericos qualitercumque exemptos, qui aliàs ſua iuriſdictioni ſubeſſent*: & tamen Interpretes appellationem ad Metropolitanum admittunt. quod eò magis dicendum eſt, quod ex pluribus Concilij Tridentini locis conſtet mentem illius ſatis fuiſſe exemptionum effectus præſcindere, quantum populi ſalubris directio exigit, vt Epiſcopi *aptius*, inquit Concil. *ſ.24. c.10. quem regunt populum poſſint in officio, atque obedientia continere.* & referunt quidam diu in Concilio Tridentino fuiſſe actum, vt omninò omnis exemptio tolleretur; ſed viſum reuerentius, vt ea Epiſcoporum delegatio fieret, quâ effectus idem obtingeret. vnde fit, vt conueniens dicatur, ne appellationes in viſitationum cauſis in Romanam Curiam introduci debeant; ſed adiri poſſint Metropolitani: quo effectus habetur perinde ac ſi ceſſaret exemptio. quò celerius cauſæ expediantur, vt mores boni firmentur, praui eliminentur.

Qua eadem de cauſa expedire etiam illa poterit Capitulum Sede vacante, quæ Epiſcopis iure Ordinario quamuis ſpeciali tribuuntur, & acceſſoria tantùm eſt delegatio, vt de facultate tributa per Conc. Trid. *ſ.6. ſ.24.* *diximus in Iur.pont.non.anal. de pœnit. & remiſſ. n.8.* tametſi etiam de iis, quæ non perſonæ, ſed dignitati delegata ſunt, non malè dubitatur etiam apud authores, quos citat Sanchez *de matrim. lib.8. d.2. n.10.* quoniam perpetuò commiſſa dignitati tranſeunt in naturam ordinariæ iuriſdictionis, non electa perſonæ induſtria, ſed potius exinde iure magiſtratus competunt: *Sanchez. lib.2. d.40.n.13.* Ideoque facultas tributa *d. c.10. ſ.24. ſ.6. c.4. ſ.14. c.4.* Epiſcopis notoriè exemptos viſitandi, & corrigendi; Sede vacante Capitulo competere non abs ratione dicemus; ſuccedereque Capitulum in omnem omninò iuriſdictionem, quæ perſonæ ſpecialiter non fuerit delegata; ſed dignitati perpetuò commiſſa. ideoque, quod ait Barboſa *ad d.c.3. n.8.* non poſſe Capitulum monialium cœnobia exempta viſitare, quæ poterat Epiſcopus vt delegatus; accipiendum eſſe de delegatis eius perſonæ, non dignitati, & ſic Trident. *ſ.25.de reg.* & nominatim *c.5. & fin. ibidem*, Epiſcopis etiam Sedis Apoſtolicæ authoritate curandâ committuntur ad Capitulum ſpectare Sede vacante. 13. *An & eâ ſede vacante tractet Capitulum?*

Ad imitationem Epiſcopalium viſitationum ſucceſſerunt viſitationes regularium præſertim exemptorum: ſicut & Capitula illorum generalia, in quibus viſitatores deputantur, imitata ſunt Synodos Epiſcoporum, in quibus Ciſtercienſes inter primos exempti ab Innocentio III. dicuntur *ex longa conſuetudine plenius informati. c.in ſingulis. X. de ſtat. monach.* hos ſecuti ſunt Ordines mendicantes, & commendat Innocent. III. præcipitque vt in ſingulis regnis ſeu prouinciis fiant huiuſmodi Capitula ſingulis triennijs, ad quæ ſuperiores cuiuſque Ordinis conueniant, & ad morem Ciſtercienſium ea celebrent: in iiſque ordinentur, qui omnia monaſteria tam fœminarũ, quàm virorum eiuſdem prouinciæ viſitent, corrigant, atque reforment. quam Conſtitutionem innouat Trid. *de reg. c.8.* mandatque in Congregationes redigi ſingulorum regnorum ſeu prouinciarum monaſteria, quæ Capitulis generalibus aut Epiſcopis non ſubſunt, nec 14. *Viſitationes & Capitula Regularia.* 15. *Quid in iis agendum?* 16. *Congregationes monaſteriorum*

qui Capitulis generalibus non ſubſunt. nec ſuos habent ordinarios regulares viſitatores: in eamq; rem Metropolitani ea conuocent: cui, ſi obſequentes non fuerint; Epiſcopis locorum, tanquam Sedis Apoſtol. delegatis, ſubdantur. Differt ergo Tridentinum ab Innocentij Conſtitutione; quòd illa etiam complectatur ea monaſteria, quæ ordinario ſubſunt: *d.c.in ſingulis. verſic. ita quod ſi & §. porrò:* conueniunt in eo, quòd in Capitulis viſitatores deputentur, qui teneantur ſuę Congregationis monaſteria frequenter viſitare, & eorum reformationi incumbere. *d. c.*8. §. *ipſis autem. d. c. in ſingulis.* §.*ordinentur.* non vetat tamen, etſi nòn mandet, monaſteriis Ordinario ſubditis, quin redigere ſe poſſint in Congregationes. quod permiſit *d.c.in ſingulis.* neque enim diſertè illud abrogat, vt neque ex toto innouat, ſed illius duntaxat formam obſeruari præcipit ab iis, quos in Congregationes redigi iubet. quod cap. 8. Weymſius *ad conſtit.*24.*à Concil. Trid.innouat. conſt.*14. rectè enarrat, & Innocentianam conſtitutionem explicat. ſed nos reuertamur ad viſitationes.

17. *Viſitationes.* Quas in omnibus regularibus Tridentinum requirit. *d.c.*8.*c.*20. *c.*22. *de reg.* vbi, quæ à Tridentino decreta ſunt; omnibus Epiſcopis, & Ordinum ſuperioribus, vt executioni mandentur, grauiter præcipit. vnde tam generales, quàm prouinciales idoneis temporibus viſitationes peragunt. quæ pluribus Concilij Tridentini locis & commendantur, & ne quibus remoris earum finis retardetur, vbique prouidetur.

18. *Sine ſumptu ſuperfluo.* Quò etiam ſpectat, ne ipſi viſitantes vllis morâ aut ſumptu grauès ſint; ne ſua quærant, ſed quæ Ieſu Chriſti; ne ipſi, comites, aut miniſtri munera etiam ſponte oblata accipiant, ſub grauiſſimis pœnis; victu frugali, comitatu, & equitatu moderato peregrè contenti ſint. nam in ciuitate ſua procurari non debent.

19. *Frugali ſub procuratione.* ſed neque illic, vbi priuilegium, vt in curatis Ordini Melitenſi vnitis; vel conſuetudo habet, vt gratis viſitentur. & vbi eadem habet, vt laici viſitantem procurent, retineri in ea poſſunt volentes, non cogi innuit. *Barboſa & citati ad d.c.*3.

20. *Non bina vno in die.* nullatenus in vna viſitatione binę procurationes haberi poſſint, quamuis plures viſitentur; niſi fortè vnus prandium, alter cœnam præſtet.

21. *Nec vltra cibaria.* ſed neque hic victus, præter cibaria, quidquam continet: non medicinas, aliaúe neceſſaria. *VVeymſ. ad d. c.*3. *n.* 24.25. vt & paſtus;

22. *Et paſtus equorum.* non mercedes equorum ſint ſoluendæ. *Barboſ. & citati n.*32. non tamen excluditur ſolutio cathedratici, Synodatici, vel charitatiui ſubſidij, cenſuumúe aliàs debitorum. *Barboſ.nu.*42.

23. *Saluo cathedratico, etſi aliàs oportunius exigendo.* quamquam rectius hæc extra viſitationem recipiantur: tum quò minus ſimul grauent; tum quò magis vitetur ſpecies mali: dum cauſæ ſolutionum in aperto non ſunt, nec omnes, qui has vident, illas ſatis diſtinguunt.

CONSVLTATIO II.

Cenſus à quo ſoluendus?

VNio eccleſiarum de S. B. & B. facta Coll. M. L. diſertè Epiſcopali eccleſiæ Cameracenſi in recognitionem abſtractionis fructuum dictarum eccleſiarum reſeruat denarium aureum ſalutum.

Sed ex verbis eiuſdem vnionis ſeu conſenſus quibus is denarius ſoluendus dicitur ex fructibus ipſarum eccleſiarum incorporatarum vltra ea, quæ iam antè ex iis ad dictam eccleſiam ſpectare, & pertinere ſolebant, & aliis iterum verbis, quibus dicitur; & quòd iiſdem vicariis prouideatur, quòd poterunt abſque ſui detrimento competenter ſatisfacere de aureo denario ſupra d. &c. quòd ipſi vicarij ad ſolutionem d. denarij teneantur, & ſint aſtricti; ex his inquam, aliiſque eiuſdem ſubſtantiæ verbis mota eſt quæſtio cùm per annos plures denarius ille ſalutus non eſſet ſolutus, & Epiſcopus Antuerpienſis, qui in ea parte in Epiſcopi Cameracenſis locum ſucceſſit, ſeu eius Sigillifer reliqua exigeret, quis ad ſolutionem iuſtè compellaretur, prædictum Collegium, an Vicarij? cùm hi querebantur paucis annis fructus ſe recepiſſe, ac iniquum fore ſucceſſorem reliquis obligari. Collegium autem in vicarios ſolere hoc onus reclinare, neque ſe ante hac ſoluiſſe.

Statuendum verò eſt vtroſque eſſe obligatos, Collegium, & Vicarios: Collegium; quia inſtrumentum ſonat, cenſum ſaluti ex fructibus reſeruari: id quod & ea ratio exigit, vt quibus per vnionem iſtorum fructuum beneficium conceditur, ab iis beneficij recognitio præſtetur. & qui ſentiunt commodum, ſentiant onus. Vicarios etiam ius commune *c.*2.§.1.*de decim.in* 6.*c. de monachis. X. de præb.* obligat; verba inſtrumenti obligant, vt eos quaſi repræſentantes ſuarum eccleſiarum per vnionem Rectores Epiſcopus habeat obligatos. quem etiam prouida ratio mouit, vt intra diœceſim ſubiectos habeat debitores; neque cum Collegio extra diœceſim de iuribus legis diœceſanæ ire diſputatum cogatur. Sed tamen nec ea clauſula eximit originarios debitores; id eſt, rectores, ſeu qui nunc per vnionem in rectorum iura ſucceſſerunt, & fructus percipiunt rectorum, tametſi eis Vicarios correos diſertè adiiciant. 1. *Vtrique obligantur.*

Quæ vt planiora ſint, memoriâ repetendum eſt, quod priſci eccleſiæ canones decreuerunt, omnes eccleſias cum dotibus ſuis in Epiſcopi poteſtate conſiſtere; itque ad ordinationem ipſius pertinere. *c. decret.* 10.*q.*1. adeò vt contrarium quiſpiam fundator aut patronus ſtatuere non poſſit; *c. ſi quidam ibid.* aut à diœceſana lege ſegregare. *c. ſi ex laicis. c. nouerunt. c. de his ibid.* eamque ob cauſam, tam 2. *Epiſcopis omnes eccleſiæ ſubiectæ.*

Ordinarij

Ordinarij curam eis impendere, & quotannis
viſitare, *c. decreuimus cum ſeqq. ibid.* quam ipſæ
eccleſiæ ſubiectionem agnoſcere, cathedrati-
ca, aliaque epiſcopalia iura ſoluere tenentur: *c.
placuit* 10. *q.* 3. *& ſeq. c. cum olim X. de cenſ.* adeo
clerici Epiſcopis tributa præſtant; quia hæc eſt
probatio ſubiectionis. *c.* 2. *X. de cenſ.* ita tamen,
3. vt cenſus nouos imponere, *c.* 3. *c. prohibemus*
Cathedraticum, aliaque iura præſtant. *ibidem.* aut præter cathedraticum, & iura con-
ſueta (quæ referuntur *in c. conquerente. X. de
offic. ordinar.*) alias exactiones Epiſcopi impo-
nere non poſſint: *c. eccleſ. X. de cenſ. d. c. conque-
rente.* niſi rationabilis cauſa id poſtulauerit. *c.
cum Apoſtolus. §. prohibemus. X. de cenſ.* Rationa-
bilis cauſa eſt, quando Epiſcopus eccleſiam ali-
cui Collegio vnit, aut in vnionem conſentit;
vtpotè cùm impoſterum libera eius diſpoſitio
tollatur, contra terminos vnionis ſtatuere ni-
hil poſſit, quod beneficium aliquâ annuâ pen-
ſitatione recognoſci æquiſſimum eſt, atque
conſuetum. vt in d. vnione iuſta cauſa refer-
tur, *ne eccleſia Cameracenſis per eum fauorem
diſpendia pateretur*; cùm ergo omnes eccleſiæ
cuique Epiſcopo ſint ſubiectæ; & in ſubiectio-
nis argumentum eiuſmodi iura præſtari, ac re-
ſeruari ſoleant; & de iure à loci presbytero, id
4. eſt, parocho; *c. inter* 10. *q.* 3. *c. nec. num.* 10. *q.* 3.
Seu rectores illarum. adeoque iis, qui iura parochorum per vnionem
in ſe transferunt; reſoluendum, vt diximus,
omninò eſt à prædicto collegio eandem re-
5. cognitionem ſoluendam eſſe: adeoque ipſos
Fructus poſſidentes. eccleſiarum incorporatarum fructus eidem re-
cognitioni obnoxios rectè conueniri, & arre-
ſtari. ſicut Imperatores Antoninus & Verus
reſcripſerunt in vectigalibus ipſa prædia non
perſonas conueniri. *l.* 7. *D. de publican.* ſcilicet,
quia ipſa prædia obligata ſunt, & perſonæ, non
niſi ratione eorum. vnde & ſequitur illatio in
6. *d. l.* 7. quæ huic negotio quadrat, *poſſeſſores
Et ſucceſſores etiam pro reliquis. etiam præteriti temporis vectigal ſoluere debere.*
vnde & fluxit *tit. C. l.* 4. *ſine cenſu vel reliquis
fundum comparari non poſſe.* & traditum eſt in
huiuſmodi oneribus in optione eſſe Epiſcopi,
quem conuenire velit poſſeſſorem etiam, vel
anteceſſorem, qui ſuis annis fructus collegit.
Azor. inſt. moral. p. 2. *l.* 9. *c.* 14. *q.* 6. *§. quæres an
ſucceſſor. Duaren. de ſacris eccleſiæ miniſt. l.* 6. *c.* 4.
in fin. per c. 1. *X. de ſolut. & quæ ibi not.*

Sed & iterũ quia Vicarij etiam fructus per-
cipiunt ex prædictis eccleſiis ad onera epiſco-
palia fructibus incumbentia compelluntur. *d.
c.* 2. *§.* 2. *de decim. in.* 6. *d. c. de monach. X. de præb.*
ſicut quilibet pignorum poſſeſſores ad debiti
ſolutionem tenentur. ita quod diſertè Vica-
rij prædicti per idem inſtrumentum ad d. ſa-
luti ſolutionem obligentur. ſicut aliis verbis
fructus indiſtinctè omnes prædictarum eccle-
ſiarum obligantur; & per eos etiam tam Vi-
7. carij, quàm Collegium, qui ſimul eos perci-
Adeoque & Vicarios. piunt: ſicut argumentatur *d. l.* 7. *D. de public.*
*ipſa prædia conueniri, & ideo poſſeſſores ſoluere
debere.*

Quibus attentis rectè dict. Sigillifer omnes
decimas prædictarum eccleſiarum tam d. Col-
legio, quàm Vicariis competentes arreſtari
curauit; vt Collegium & Vicarij inter ſe col-
liſi ſimul ſolutionem expedirent, neque alte-
rius contra alterum exceptionem oppugnare
teneretur.

Verumenimuerò controuertitur, quâ actio- 8.
ne Collegium conueniatur? à perſona ſanè Actione perſonali & reali.
exigi poſſunt iura Epiſcopalia: *d. c. nec numer.
in verb. ab eum loci presbytero noueris exigendum*,
actione vtique perſonali; ſed & reali ab ipſis
eccleſiis: *c. inter cætera. in verb. per ſingulas ſuæ
diœceſis baſilicas annuâ illatione ſibi expetat inferri*;
vt in electione ſit exigentis. ſic vt in per-
ſonas ſolutioni refractarias, & rebelles per ſen-
tentiam excommunicationis poſſit procedere.
c. cum nuper. X. de cenſ. Realis autem hæc actio, 9.
an rei vendicatio ſit, quaſi pro fructuum par- Per cenſuras.
te; an confeſſoria, quaſi pro ſeruitute ex rebus
debita; vt in decimis Doctores quærunt,
Azor. inſt. moral. p. 1. *l.* 7. *c.* 23. *q.* 9. nihil intereſt
hic diſquirere; cùm hodie de actionum no-
mine quærendum minimè ſit. ſatis eſt fructus
conueniri; vt ex iis obtineatur ſolutio debi-
ta iurium Epiſcopalium, quæ cenſuum, &
penſionum *d. c. inter cætera in verb. ab hac ſolu-
tionis penſione & tot. tit. de cenſib.* nomine etiam 10.
nuncupantur. quamquam authoritate potius Authoritate magis, & officio quam propriè dictâ actione.
& poteſtate eiuſmodi iura, quàm aliquâ actio-
ne exigantur. ſicut ipſa tributa, & vectigalia
officio Iudicum, Præſidumque. vnde & E-
piſcopi ea ipſi exigunt, & rebelles conſtrin-
gunt. *d. c. cum nuper. X. de cenſ.* cùm aliàs in a-
ctionibus nemo ſibi ius dicere ſoleat.

Neque quidquam facit, quod Collegium
alleget non à ſe, ſed à Vicariis hactenus ſolui
ſolitum; quia eſto de eo contendere cum
Vicariis poſſet; non tamen cum Epiſcopo: cui 11.
cùm à Vicariis ſolutum fuit contra Collegium Nec præſcriptione tolluntur recognitialia iura.
agere non licuit; ideoque nec præſcriptio lo-
cum habet, cùm aliquis ſoluit. nam quâcum-
que viâ impedito agere non currit præſcrip-
tio; & poſtquam Vicarij ſoluere per has tur-
bas deſierunt, non tantum temporis effluxit,
quantum in eccleſiaſticis requiritur. præter-
quam quod nulla præſcriptio obtinere dici-
tur aduerſus ea, quæ ſigna ſunt ſubiectionis;
adeoque cathedratica, & ſimilia iura Epiſco-
palia. *vt poſt Abbatem in c. paſtoralis de donat.*
docet Piaſc. *in prax. Epiſc. part.* 2. *c.* 2. *num.* 9.
in nudo poſſeſſorio fortè aliquid valeat hæc
ratio; ſed nihil in petitoria indagine. ideo-
que rectè vtrique coniunctim conuenti ſunt;
ſed ſi ſeiunctim; ſecurius contra Vicarios
ageretur, quos diſertè magis literæ vnionis
obligant, quàm contra Collegium, quod iu-
ris ratiocinatio dumtaxat.

CON-

De conſecrat.eccl. vel altar.

CONSVLTATIO I.

Sacer locus prophanatus ad priores dominos, & priſtinum ſtatum redit.

CVm impetratur vt reliquiæ transferantur, locus deſinit eſſe religioſus. *l. ante. D.de relig.* tum maximè, ſi cadauer in fundum alienum illatum eſt, ſi decreto Pontificum, aut iuſſu Principis efferatur. *iuxta l. oſſa. eod.* puro vtique rurſum fundo dominus vtitur.

1. Sacra bello capta fiſco cedunt. Quod ſi ſacra loca vi belli ceperimus, eſſe deſinunt ſacra, & fiſco cedunt. *l. Diuus. D.de Iur.fiſc.gloſ. in l.cum.D.de relig.* vt & è contrario cùm ſunt ab hoſtibus capta, omnia deſinunt religioſa vel ſacra eſſe. *l. cum loca. D. eod.*

2. Etiam ab hoſtibus. & quòd ſi ab ea calamitate fuerint liberata, quaſi quodam poſtliminio reuerſa, priſtino ſtatui reſtituuntur. *d.l.cum.*

3. Liberata poſtliminio vtuntur priores domini. Quæ ratio argumento in contrarium ſumpto facit, vt ſi ſacer locus execratione prophanetur, priſtino domino, priſtino ſtatui reſtituatur.

4. Cœmiteriũ execratum redit ad Collegium, dominum. Itaque locus à Capitulo A. conceſſus ad ſepulturam, & cœmiterium, ſi ab eo vſu diſceditur, execretur, prophanetur; redit ad Capitulum, priſtinum dominum, & priſtino ſtatui reſtituitur.

Ita Eugenius IV. cum Cap. Ant. permiſit execrationem certæ partis cœmiterij, cuius fundus olim à Capitulo in eam cauſam datus, per illius diploma reſtitutus eſt, & pleno ibi dominio inædificatum eſt, &c.

Sic olim eundem fundum Dux Brabantiæ dederat ad conſtructionem clauſtri, & vſum canonicorum; poſtea cùm ex mutatione & incremento vrbis viſum id mutare, & ædificia alia imponere; nouâ diu pòſt donatione rurſum per Capitulum impetrari debuit, & Dux medietatem ad ſe retraxit.

Quin & Batauі patrononorum laicorum hæredibus bona reſtituunt, olim relicta in fundationes miſſarum, &c. quas eorum ſecta non admittit.

Mutatâ re vſuſfructus extinguitur, inquit Vlp. *in l. quid.10. D. vſufruct. quem amittit.* vt ſi ſtagni vſuſfructus legetur, & exaruerit, ita vt ager ſit factus; ſi balnei vſuſfructus legetur,

5. Re mutatâ in aliam formam ceſſat vſuſfructus. & habitatio fiat, vel taberna, vel dieta. *l.ſi balnei ibid.* nam mutato miniſterio, ex quo dependet fructus, intelligitur res mutata. *Bald. ibid.* & abit ab vſufructuario, ad quem pertinet tantum vti ſaluâ rei ſubſtantiâ. Itaque quod cœmiterij causâ, & ſepulturæ conceſſum eſt, ſi in habitationem vertatur, redit ad concedentem.

Quòd ſi concedens etiam permiſerit in cœmiterio ad ædilium vtilitatem eſſe tabernas, eæque concidant, deſtruanturque; non poſſunt ædiles domos ædificare. neque enim per tabernas dictasúe proprietas demonſtratur; aut eam ſibi quis per illud ius poteſt adſcribere. *l.qui tabernas. D.de contr.empt.l. Senatus.§.Marcell.D.de leg.1.* 6. Nec per conceſſionẽ tabernæ proprietas deſtruitur.

De ædificandis Eccleſijs.

CONSULTATIO I.

De erectione nouarum parochiarum.

DE genere prohibitorum eſt parochiarum antiquum ſtatum aut fines immutare, earumque priſtinam diſpoſitionem conuellere. *c.licet. c. quicumque. c. inter 16.q.3.* vt nec præſcriptio admittatur in contrarium. *ibid.& c. ſuper. X. de paroch.* adeoque illicitum eſt Ordinariis nouas parochias erigere pro arbitratu ſuo, ſed dumtaxat ex cauſis iure expreſſis, prædictos canones modificantibus; vt ex nimia diſtantia, aut itinerum difficultate. *& ita*, inquit gloſ. *in c. ad audientiam. X. de eccleſ. ædif. difficultas aliquid permittit, quod aliàs prohibetur*, allegatque ibidem plura ſimilia. 1. Nouæ parochiæ erigi nequeunt pro lubitu, ſed cauſis duabus tantùm.

Itaque videndum eſt quibus ex cauſis priores illi canones ſint modificati. & duas tantùm recitat *d.c. ad audientiam*; nimiam diſtantiam & itineris difficultatem: *vt ſubditi non valeant congruo*, inquit, *tempore eccleſiaſticis intereſſe officiis.* ideoque Concilium Tridentinum. *ſ.21.c.4. de reform.* ob numerum populi non permiſit erectionem nouæ parochiæ; ſed adiunctionem tantùm conceſſit aliorum ſacerdotum; aſſumendorum à rectore, ab eodemque amouibilium, non coadiutorum aut Vicariorum perpetuorum: *Barboſ. & citati in Collect.ad d.c.4.n.3.4.* qui numero populi in eccleſiaſticis ſacramentis miniſtrandis, & cultui diuino peragendo ſufficiant: & per antitheſim *in iis verò* (eccleſiis) inquit, *in quibus ob locorum diſtantiam ſine difficultate parochiani ſine magno incommodo ad percipienda ſacramenta, & diuina officia audienda accedere non poſſunt, nouas parochias conſtituere poßint* (Epiſcopi) 2. Sed ſacerdotes pro numero populi aſſumendi.

Non ergo pro arbitrio, nec quacumque ex cauſa; ſed dumtaxat nimiæ diſtantiæ, & difficilis ad eccleſiam acceſſus, ſine magno incommodo, poſſunt Ordinarij nouas parochias erigere.

Vnde ſi ſub eadem parochia oratorium ſit, vel capella, vbi etiam diſtantibus per alium ſacerdotem prouideri poteſt, non eſt erigenda noua parochia. Riccius *in prax.deciſ.554.in fine poſt Menoch. conſ.477. & Coſtam quos ſequitur Barboſ. in Collect. Trid. ad d.c.4.* ibidem Riccius *poſt plures quos citat* plura requiſita ad erectionem parochialis enarrat, & nominatim conſenſum maioris partis parochianorum. ſed & Rebuffus *in prax.benef.l.1. de erect. in curat.* 3. Si oratoriũ aut capella eſt intra parochiã, conſtitui ibi poteſt ſacerdos.

requi-

requirit vnam ex cauſis, quas diximus, & plura. inſuper conſenſum rectoris: quod etſi Tridentinum abrogauit; non tamen niſi in caſu de quo loquitur; ſcilicet nimiæ diſtantiæ, & magni incommodi difficilis itineris, ex arbitrio Epiſcopi. *Barboſ. ibid. num.* 8. ideoque non oblato huiuſmodi caſu, non ſuffragatur Concilium Trid.

Etiamſi pars intra, pars extra vrbem &c.

4. Quin & Barboſa *in Collect. Trid. ad d. c. 4. ſ.* 21. refert à S. Congreg. Interp. Conc. Trid. 12. *Auguſti.* 1628. deciſum, non licuiſſe Epiſcopo Laudenſi diſmembrare à parochia extra muros ciuitatis ſita partem parochianorum habitantium in ciuitate; ſub prætextu quòd ad illos non detur aditus de nocte; ſed eſſe conſtruendam capellam per Abbatem parochum intra ciuitatem: quamuis Lapus *alleg.* 67. in caſu contrario vbi eccleſia ſita eſt in vrbe, & parochiani in ſuburbio, erectionem admittat. quin & ob diſparitatem ruſticorum, ne cum ciuibus in eandem eccleſiam conuenire debeant, & præ verecundia habitus, morumue minus conueniant. *& eam ſequi videatur VVeymſ. ad 24. Conſt. Concil. Trid. cenſ.* 19. *num.* 13.

Quamuis magna ſit latitudo, cùm eſt huiuſmodi capella.

5. Sed & idem Barboſ. *ad d. c. 4. n.* 11. etiam ſuppoſitâ diſtantiâ 12. milliarium ſcilicet Italicorum, ſi in loco diſtante eſt capella, non permittit erigi nouam parochiam, idque ab iiſdem Interpretibus Concilij deciſum ait, *ex Aldano* 17. *Auguſt.* 1616. *prohibente*, inquit c. plures 16. *q.* 1. etiamſi ad hoc cohoneſtandum adeſſent rationes *d. c. ad audientiam. plures*, inquit, *baptiſmales eccleſia in vna terminatione eſſe non poſſunt; ſed vna tantummodo cum ſuis capellis. d. c. plures.* quippe in neceſſitate extra fontem baptiſmus conferri poteſt; & decimæ baptiſmalibus eccleſiis debentur. *c. de decimis* 16. *q.* 1. ſed hoc reiicerem ad arbitrium Iudicis, nam non omnia in capellis fiunt, ad quæ parochiani tenentur ex iure communi & Tridentino.

Nec veteri parochiæ minuendæ decimæ.

6. Quamobrem vt eccleſiæ antiquitus conſtitutæ nec decimis, nec vllâ poſſeſſione priuentur, vt nouis oratoriis tribuantur, etiam conſtitutum eſt. *c. eccleſ. ibid.* quinimò ſi quis eccleſiam in fundo ſuo ex aſſenſu Epiſcopi ædificat, *omninò*, inquit c. *quicumque* 16. *q.* 1. *eidem prouidendum eſt Epiſcopo, vt alia eccleſia antiquiores propter nouas ſuam iuſtitiam, aut decimam non perdant; ſed ſemper ad antiquiores eccleſias perſoluatur.*

Nec poſſeſſori præiudicandum.

7. Quare erectio nouæ parochiæ, quæ fit ex neceſſitate, facienda eſt inprimis ſine præiudicio poſſeſſoris: *Barboſa ibid. n.* 12. *poſt Piaſc.* & etiam veteris eccleſiæ. *c. quicumque. d. c. eccleſ. c.* 1. 2. 3. 4. *X. de noui oper. nuntiat.*

Vnde etiam in caſu *d. c. ad audientiam* non ipſo iure in nouam eccleſiam tranſeunt decimæ, intra nouum illius ambitum conſiſtentes; ſed ex arbitrio Epiſcopi; ſiue de decimis, ſiue de aliis prouentibus fit applicatio. ita deciſum refert ibid. Barboſa *n.* 17. *poſt Aldan.* 11. *Martij* 1617.

Aſſignatur, inquam, arbitrio Epiſcopi: id eſt, vt Iudicis, ſeu boni viri: in quo verſatur, ne vetus egeat, ſed nihilominus decenter & congruè ſibi ſufficiat. & propterea c. ad audientiam, iuxta cuius formam procedi mandat Concilium Trid. loquitur in caſu, quo vetus eccleſia ita reditibus abundat, quòd præter prouentus intra ambitum nouæ conſiſtentes, miniſter veteris *conuenienter*, inquit, *valeat ſuſtentationem habere.* aliàs, inquit gloſ. *in verb. conuenienter* non permitteretur.

8. *Niſi abundet.*

Quinimò debet, inquit Rebuffus, *vbi ſupra* curatus compenſari de eo, quod ſibi detrahitur. *per d. c. ad audientiam. c. de monach. de præbend. & c.* 1. *illo tit. in* 6. idque *in d. c. ad audientiam* ſignificatur his verbis; *prouidens tamen vt competens in ea honor pro facultate loci matrici ſeruetur.* vbi gloſ. *in verb. honor* cenſum annuum intelligit.

9. *Saluo honore pro facultatibus.*

Plura ſunt quæ Rebuffus, aliique DD. paſſim in eiuſmodi nouis parochiis erigendis requiſita notant; ad quæ etiam controuerſiæ huiuſmodi erectionum allidi debent, & excuti.

Et præcaueri præiudicia patronorum, parochorum veterum, & aliorum in eadem eccleſia ſacerdotum, & miniſtrorum; ne cuipiam ex ſuo iure aliquid detrahatur: & patroni fortè poſtmodum aliquando fruſtra duplici portione congruâ pro duplici loco aſſignanda grauentur, aut aliàs vtilia aut honorifica illorum iura reddantur inutilia.

Quibus præmiſſis ſi examinetur libellus Ordinario oblatus apparet non reperiri cauſam, cur ſeparari debeat à parochiali eccleſia SS. Vicus de S. quippe nec diſtantia reperitur, nec difficultas itineris, quò minus tempeſtiuè incolæ eccleſiaſticis officiis poſſint intereſſe. & capella de S. manente in ſtatu, in quo eſt, poſſet ſacellano illius dari poteſtas, vt in caſu neceſſitatis ſubſidiariam parocho SS. operam præſtaret ad incolarum de S. commoditatem.

Quod autem in informationibus aſſeri videtur, ſine ſacramentis aliquos aliquando eſſe defunctos; exemplum de quo teſtes loquuntur, non ob diſtantiam accidit, ſed moroſitatem parochi, qui mox officium requiſitus non præſtitit.

Quod ſi occupatus non omnibus poſſet ſufficere, non eſſet ideo erigenda noua parochia; ſed adiungendi alij ſacerdotes, qui officium ſupplerent. ſed id non eſt veriſimile, cùm aliàs melioribus temporibus duplo maior eſſet incolarum numerus, tamen parochus ab Epiſcopo aſſumptus fuerit, vt fungeretur munere Decani chriſtianitatis, vnde ſequitur abundè ſuis poſſe ſufficere.

Quod autem allegatur de infantibus ſine baptiſmo mortuis, non etiam accidit propter diſtantiam, ſed debilitatem paruulorum; quæ aliquando talis eſt, vt nec domo efferri poſſint, nec pro cauſa nouæ parochiæ erigendæ ſufficit.

Quod inſuper petitur erigendæ parochiæ vniri minuta decima, contrariatur canonibus, quos ſupra citauimus: cùm nec parocho, 10.

Ne minutæ quidem de-

nec

cimæ auferendæ non abundanti.

nec fabricæ veteris eccleſiæ aliquid ſit ſuperabundans. quinimò ea decimâ ſublatâ prioris eccleſiæ parocho non ſufficerent reliqui prouentus ad congruam ſuſtentationem: vt etiam aliis eiuſdem eccleſiæ miniſtris ita iura ſua minuerentur, & oblationes fabricæ, vt imposterum ſibi non ſufficerent. non eſt autem diſcooperiendum vnum altare, vt cooperiatur aliud.

11. Nec ſupplés partem defectus ius patronatus poteſt acquirere,

Offert dominus ſupplicans ſupplementum competentiæ; & ex eo petit ſibi addici ius patronatus nouæ eccleſiæ; id quod etiam contrariatur Concil. Trid. *ſ.14. c.12. & 25 c.9.* vetanti ne ius patronatus alicui addicatur, niſi qui in ſolidum fundauerit, aut dotauerit de ſuo. & propterea *in d.c. ad audientiam*, etiam vbi dominus loci de ſuo ſupplebat, nec tamen obtinuit ius patronatus: ſed tantùm vt Rector veteris eccleſiæ ſacerdotem præſentet cum canonico fundatoris aſſenſu: & ſi is tergiuerſetur, ipſe Epiſcopus ſacerdotem ibi inſtituit.

12. Saltem in ſolidum ſed magis rector veteris eccleſiæ.

Et verò Rector matricis eccleſiæ, cùm de eius bonis dotatur noua parochia, in fundo ſuæ parochiæ meritò acquirit ius præſentandi: ſaltem quod exigit Garcias *de benef. p. 5. c. 9. n. 57. & poſt eum Barboſ. vbi ſupra n. 14.* ſi ex prouentibus contribuerit: ſed ſiquidem ipſe ſit ſub patronatu, non videtur acquirere ſimpliciter; ſed cum *canonico*, inquit d. c. *ad audientiam. fundatoris aſſenſu*: fundatoris vtique matricis eccleſiæ; non eius qui ad nouam aliquid confert: quia illum vocat *d.c. ad audientiam*, tantum villæ dominum. & pro veteri patrono facit, quòd intra ambitum eccleſiæ ſuæ parochialis noua ædificetur, iura autem eius per totum ambitum extendantur.

13. Et non dotantibus in ſolidum aduerſatur Tridentinũ.

Porrò Tridentinum *d. c.9.* adeò aduerſatur laicorum patronatuum abuſibus, vt ſi inueniantur non ob maximè euidentem eccleſiæ neceſſitatem conſtituti, in totum reuocari mandet. Vti ſi non in totum ex patronorum bonis ſint conſtituti. &, ne iniuriam cuipiam videatur inferre, *reſtituto*, inquit, *patronis eo, quod ab eis idcirco datum eſt, in priſtinum libertatis ſtatum reducantur.* & licet hîc Tridentinum ſit receptum ſine mutatione iurium patronatuum Principis & Vaſallorum; id tamen ad præterita non futura ſpectat: vt conſtitui noui ſaltem non poſſint aduersùs prohibitionem Concilij.

At, inquies, villæ dominus ibi iugera aliquot contulit: & Alex. recipi non iuſſit: ſed neque iuſſit ei reſeruari ius patronatus: ſed rectori matricis.

14. Nec veteri patrono præiudicandum.

Quinimò demus hunc caſum *ob d. c. ad audient.* excipi *à d. c.9.* vt poſſit accipi à nouo patrono ſupplementum; tamen rectoris etiam ratio habenda eſt, & veteris patroni: huius; quoad hoc quod diximus de canonico aſſenſu: illius; quoad præſentationem: vt, ſi dimidium conferat dotis, alternis ſaltem vicibus habeat illam; aut ſaltem pro parte qua confert. quia ſecundùm naturam eſt, vt quâ parte quis ſentit incommodum, ſentiat emolumentum, & honorem. Ad pleniorem intellectum vide *in Reſponſis noſtris, h.t.r.1.*

CONSVLTATIO II.

De reſtaurandis eccleſijs.

1. Melitenſium origo.

MElitenſium equitum originem, progreſſum, res geſtas, Statuta, Ordinationes, priuilegia, exemptiones, immunitates magnis voluminibus proſecuti ſunt I. Boudoin & Naberat: breuiter tetigit Choppin. *monaſt. lib. 2. tit. 1. n. 24. de ſac. polit. lib. 2. tit. 8. n. 22. 23. l. 3. t. 2. n. 9. 10. & alibi.*

2. Immunitas.

Immunitas ſanè data eſt ab omnibus oneribus, collectis, talliis, tam à Pontificibus ſummis, quàm Imperatoribus, Regibus, & Principibus; noſtris imprimis; Philippo ſcilicet duce Burgundiæ 23. *Maij* 1420. Philippo Auſtriaco 10. *Decemb.* 1497. Carol. V. 25. *Auguſti.* 1536. 20. *Maij* 1540.

3. Vectigaliũ.

Nominatim vectigalium & portoriorum, pontium, & portuum oneribus; omnibuſque aliis tam Pontifices, quàm Principes eos eximunt, & quibuſuis indictionibus, etiam decimis Papalibus Bonifacius VIII. *in c. 1. in princ. in Extrauag. commun. de dec.* ſed clarius Martinus V. à decima per ſe impoſita immunes declarat, 13. *Decemb.* 1428. & confirmat Eugenius IV. 23. *Martij* 1431. de nouo concedit 5. *Feb.* 1432. & Concilium Baſilienſe 7. *Iunij* 1434. omniaque anteceſſorum priuilegia confirmant Sixtus IV. 25. *Iunij* 1472. Innoc. VIII. 1. *April.* 1485. Leo X. 10. *Auguſt.* 1517. Pius V. 15. *Maij* 1566. Concilium etiam Trid. *ſ. 23. c. 18.* à contributione Seminarij eximit: & in Gallia Henricus II. & Car. IX. probante parlamento diſertè declarauit à quacumque cleri tributione nummaria Melitenſes equites eſſe exemptos. *Chop. d. n. 24. monaſt. l. 2. t. 1. l. 3. t. 2. n. 10.*

4. Decimarum.

Immunitas etiam decimarum prædialium eis præ cæteris religioſis eſt conceſſa. nam quamuis iis generatim obligentur omnes, qui ſe non oſtendunt exemptos, *c. à nobis. X. de decim.* etiam monachi, *c. alia cauſa c. generaliter 16. q. 1. c. duo 12. q. 1.* & poſtmodum tamen videantur religioſis generatim in communi viuentibus decimæ remiſſæ, *c. quaſt. c. decimas 16. q. 1. c. quia, tua 12. q. 1. c. 2. de dec.* & deinde conceſſum ſit Ciſtercienſibus, Hoſpitalariis, & Templariis ne de laboribus propriarum manuum decimas ſoluerent; aliis vix aliud, quàm ne de noualibus, quæ colerent propriis manibus, ſeu ſumptibus, hortis & animalium nutrimentis: *c. commiſſum. c. ex parte. X. de decim.* quod diu obtinuit. *gloſ. in d. c ex parte V. laborum ſuorum.* niſi aliud ſit pactum: *c. ex multiplici ibid.* enormis læſio ſit parochiæ: *c. quid per nouale. X de verb. ſignif.* & iuris pridem in re competentis: *c. dilecto ibid.* vel tacita per ſolutionem renuntiatio priuilegij: *c. accidenti-*

bus, c.ſi de terra. de priuileg. vel ipſi monachi populum regant: *c.moderamine.16. q.1.* ita vt etiam priuilegiarij de poſſeſſionibus acquiſitis, vel acquirendis poſt Concilium generale decimas ſoluerint. *c.nuper.X.eod.* eoque in ſtatu eos ius commune relinquit: niſi quod c. ſtatuto *de dec. in* 6. declaret non vltra mediam partem noualium decimas priuilegio conceſſas intelligi, alterâ medietate relictâ parochiali eccleſiæ, vbi alij reliquas poſſident, aliaque id genus dubia: & Clement. religioſi *eod.tit.* puniat ſuppoſitis perſonis, ſeu aliis fraudantes decimas. Extra ius commune Martinus V. aliique ſecuti Pontifices etiam priuilegia extenderunt ad fundos, quos traderent aliis excolendos, aut poſt Concilium acquiſiuiſſent: *vt recitat Choppin. de ſac.polit.lib.3.tit.2.num* 8. quamquam in Ciſtercienſibus Curiam referat iudicaſſe, immunes non fore, ſi non ſuis manibus, vel ſumptibus colerent.

Tamen pleniorem recitat *n.*9. Melitenſium exemptionem, vt ſi non illi tantùm, ſed & eorum coloni colerent, immunes eſſent; dummodo non in perpetuum feudum aut emphyteuſim terræ conceſſæ ſint. quod & admiſiſſe Curiam refert Choppinus *de pol.ſac. l.3.t.2.n.* 9. coarctaſſe tamen tempus infra decennium, quaſi tanti temporis coloni perpetui cenſeantur.

5. Munerum ſpiritualiũ, & patrimonialium.

Ex quibus conſtat quanta gratia & fauore vndique iſti milites ſint excepti, quoad vacationem munerum ſpiritualium, vt decimarum; & patrimonialium ſecularium. quæ proſequitur Choppin. *d.l.3. n.10.* vbi & Richardi Regis Angliæ literas recitat, quòd ſint liberi & quieti de exercitu, equitatu, & de theloneo, & peagio, & pontagio, & paſſagio, & vinagio, foagio, & domibus, venditionibus, & de omnibus querelis, placitis, auxiliis, & de taillagiis, & de omnibus operationibus ciuitatum, caſtellorum, villarum, & vt pacem habeant in omnibus. quæ ferè & aliorum Principum priuilegiis comprehenſa ſunt.

6. An etiam portionis congruæ, & reparandarũ eccleſiarum?

Verùm in controuerſiam venit; an adeò ſint exempti, vt etiam decimas poſſidentes ad onera non teneantur portionis congruæ, vel reparationis eccleſiæ; an verò hæc ita decimis inhæreant, vt ad quemcumque tranſeunt poſſeſſorem? *iuxta c.vnic.* 10.*q.*3. vt viarum, aggerumque reparationes, quæ fundis vicinis incumbunt, ad quoſcumque dominos abeant: *l.ad inſtructiones.7.C.de ſacroſanct.eccleſ.*

7. Immunitas à realibus oneribus ad vſum fiſci, extra ordinem, non quæ rei naturâ inſunt.

Sanè *in l.placet.C.eod.* remotis ſordidis muneribus extraordinariis, & ſub indictis, & tranſlationum metu, nihil præter canonicam illationem (ſeu ordinarium tributum) & quam aduentitia neceſſitas popoſcerit, imponi poteſt. *l.iubemus l. nullam. C. de ſacroſanct. eccleſ. Auth.item nulla C.de epiſ. & cler.* de quo argumento Choppin. *lib.3. t.2.* & ſpectat eò ratio tituli Codicis *ſine cenſu & reliquis fundum comparari non poſſe*; ſed & hæc ipſa, quatenus ad ærarium Principis extra ordinem exiguntur, tam Pontificiis, quàm Principalibus priuilegiis, de quibus diximus, ſublata videntur.

Igitur quærendum eſt an onus portionis congruæ & reparationis eccleſiæ decimis ſit abſolutè innexum? & quoad illud quidem etiam teneri ſaltem in ſubſidium contendit Choppinus *de ſac.polit. l.3.c.4.* etiam feudales laicorum decimas. tametſi anno 1577. in Bleſenſi Congregatione Ordinum regni, vbi clerus feudales decimas ad onus congruæ portionis vocandas contendit, equeſtris ordo interceſſit, res autem manſit indeciſa. ſed apud nos *edictum Regium ad Synodum Cameracenſem ar.11. & edictum Principum de reparand. eccleſ.* diſertè decimas laicorum feudales ab vtroque onere eximit, ſi non probentur; poſt Concilium Lateranenſe ab eccleſia profectæ. 8.

Portio congrua natura decimis ineſt etiam laicis in ſubſidium; ſed id hîc habet difficultatem.

Quoad autem Melitenſes equites, *Choppin. ibid.n.20.* multò firmius ſe tueri videntur, eò quòd ſicut ipſorum prædia à decimis ſunt immunia, ita multò magis cenſendum eſt de ipſa decima, vt parte: *l.quæ de tota.D de rei vindicat.* tamen nec eos aduersùs congrua parochi alimenta recipiendos concludit. eamque ſententiam præſupponit Papon. *l.1.t.10.ar.4. & 5.* 9.

In Belgio habentur laicæ immunes, quæ ante Conc. Lat. fuerũt, ab oneribus eccleſiaſticis.

Et quamquam Choppinus oppugnet doctrinam Cardinalis *in Clem. 2. de iur. patronat.* qui propter ea verba Conſtitutionis *perſonam eccleſiaſticam* negat à laica licitè peti; tamen Rex noſter & Principes *in citatis ſupra edictis* Cardinalis ſententiam amplexi, feudales laicorum decimas ab vtroque onere eximunt; & è contrario grauant quaſcumque eccleſiaſticas, ſeu à manibus mortuis poſſeſſas. cuius rei rationem Nauar. *de redit.eccleſ.monit.5. & 57.* habet hanc; quòd laicæ decimæ ſine vllo onere poſſideantur. *quia*, inquit, *non ſunt amplius eccleſiaſtica bona, ſed profana & libera, ſicut alia bona, quæ ſuis laboribus & ſumptibus alibi acquiſiuerunt.* in eandemque ſententiam iuit Soto *de iuſt.& iur.lib.9.q.4. ar.1. & 4.* quòd liberè & ſine onere huiuſmodi decimæ poſſideantur. conceſſæ in compenſationem laborum: quales ideò conceſſiones Nauarrus vocat, debitorum ſolutiones: quin & idem Soto *lib.10. q. 4.ar.3.* dicit & eas decimas quæ poſt Concilium Lateranenſe conſentiente Pontifice laicis ſunt conceſſæ, liberè & ſine onere poſſideri: agens de decimis, quæ ſuppreſſis à Clemente V. Templariis circa annum 1312. datæ ſunt illuſtribus quibuſdam Gallis. 10.

Et videtur ius cõmune conforme.

Porrò Melitenſes non tantùm eccleſiaſticos, & manus mortuas eſſe, ſed etiam veri nominis religioſos, certum eſt: Nauar. *de reg.cenſ.12.n.1.* vtpotè qui profiteantur ſolemniter tria vota ſubſtantialia religionis: adeoque decimas penes illos exiſtentes tanquam primæuæ naturæ reſtitutas, vt ratiocinantur edicta, vtrique oneri ſubiectas eſſe, etiam conſectarium eſt. Ad quem modum ad congruam portionem quæcumque pia loca obligat Concilium Trid. *c.7.ſ.7.c.13.ſ.24.* ſicut omnes priuilegiatos c. ſtatuto. 5. *vbi. de decim. in* 6. quin etiam hoſpitalarios nominatim ad quartam parochialem ex oblatis ſepulchralibus obligat c. in noſtra. *X. de ſepult.* ad 11.

Sed Melitẽſes nõ ſunt laici.

12. Et ſic ad onera eccleſiaſtica obligati.

eccle-

eccleſiarum reparationem omnes, qui fructus aliquos ex eccleſiis prouenientes percipiunt idem Trid. *ſ.* 21. *c.* 7. quaſi quæ iam olim ante Concilium Lateranenſe penes laicos exiſtunt, non amplius ab eccleſia cenſeantur prouenire, in ordine ad hæc onera.

Vnde concludendum foret eo iure, atque edictis generatim decernentibus decimas Melitenſibus competentes congruæ portioni, & 13. eccleſiæ reparandæ hîc eſſe ſubiectas. & Naberat. *in inſtruct. Ord. tit. de pen. non reparant. fol.* 50. reparationes refert, à Viſitatoribus indicendas, quæ parochiales eccleſias ſpectant, vt fontium baptiſmalium, &c.

Nec ipſi in propriis eccleſiis difficentur.

14. Verùm, ad ius commune altius quæſtionem reuocando, in ea eſt ſententia Pecquius *de reparand. eccleſ. c.* 14. vt decimæ ſint inſtitutæ non tantùm pro eccleſiæ miniſtris; ſed etiam ſabrica eccleſiæ ſarta, tecta habenda. Vnde in generali bonorum eccleſiaſticorum diſtributione fabrica etiam habuit ſuam quartam: *c. mos eſt. c. cognouimus. c. vobis, c. conceſſo. c. quatuor autem* 12. *q.* 2. vnde qui hodie eam poſſident dicendi ſunt cum eo onere poſſidere: *d. c. vnio. vbi gloſ. & DD. Pecq. d. c.* 14. vbi & leges Longobardorum in eam rem citat; & æquum eſt eum, qui lucrum amplectitur, onus annexum non contemnere; & ſecundùm naturam eſt, vt qui commodum ſentit, ſentiat

An decimæ naturâ ſuâ teneantur ad reparationẽ eccleſiarum?

15. etiam incommodum; ac res tranſeat cum ſuo onere, ad quemcumque poſſeſſorem: *l. ſi me & titium. D. ſi cert. pet.* & in terminis noſtris *d. c. vnio. & c. priſcis* 10. *q.* 3.

Qui poſſident quartã fabricæ olim adiectam cũ illius onere poſſident.

Nihilominus ad quem modum ea bonorum eccleſiaſticorum partitio in toto deſiit, poſtquam ſinguli beneficiarij res ſuas ſibi habere ceperunt, & populus bis illiſúe ſingula-

16. tim dare legare; nec pauperes Epiſcopi hodie quartam ſuam à clero, fabricis, pauperibuſúe reuocant; nec clerus egentior ab opulentis Epiſcopis; nec pauperes ab Epiſcopo, clero, & fabricis; ita ad exactam rationem non vtique fabrica quartam ſuam à clero, Epiſcopis, aut pauperibus. Deſiit autem ea communio & partitio iam à pluribus ſeculis, etiam ante originem Templariorum, & Melitenſium: adeoque his data legata, præſertim à laicis, non habuerunt adiunctum partitionis onus.

Sed ea partitio abrogata iam ante ortos Melitenſes.

17. Et verò nuſquam iure cautum eſt, eccleſiaſticas decimas præcisè ad refectionem eccleſiarum teneri; præſertim magis quàm reliquas eccleſiæ facultates, ex quibus fuit generatim ſumpta olim quarta fabricæ; & de quibus loquitur *d. c. priſcis d. c. vnio*, quo more & modo Concilium etiam Trid. ad reparationem obligat fructus, & prouentus quoſcumque ex eccleſiis prouenientes, aut ad eas ſpectantes: & *c. de his. X. de eccleſ. ædif.* de bonis quæ ſunt eccleſiæ contribui iubet, quatenus miniſtris ſuperſunt, vt eorum exemplo cæteri inuitentur. tametſi decimæ congruam parocho portionem tribuendam habent ſibi inhærentem. *d. c. ſtatuto. §. vbi. de decim. in* 6. ſic & *c. ex parte* *tua. X. de his quæ fiunt à maior. part. cap.* Eccle-

Nec præcisè decimæ ſed omnia bona participabãtur.

ſiam Rotomag. iubet reſtaurari non ex quantitate decimarum, ſed ex pluralitate ſuffragiorum Capituli eam redituum in genere partem, quam reſoluerint, contribui.

Ratio etiam quadripartitæ diuiſionis olim ſumpta eſt ex eccleſiaſtica diſciplina, quia dum omnes viuebant in communi, ſingulorum neceſſitatibus prouidebant Epiſcopi, & œconomi: in eam rem intentionem ſuam Chriſtifideles bona ſua eccleſiæ offerentes dirigebant; poſt diuiſionem autem à fidelibus data, oblata, legata, extra præſcriptos ab iis fines non ſunt porrigenda. *Clem. quia contingit de relig. dom.* adeoque ex prædiis clero datis nulla quarta debetur hodie fabricæ, pauperibus, Epiſcopo: decimæ etiam quæ ad eccleſiam redierunt, iam poſtquam ſinguli res ſuas ſibi haberent, datæ, legatæ in rem certam, rigore quidem dati, legati ſingulis ſine communione manerent, niſi, vt ratiocinantur edicta, per reuerſionem ad eccleſiam naturam primæuam recuperarent.

18. *Nunc vt quiſque legarit, ita ius eſt.*

Sed id omni parte non eſt verum; non enim redeunt in dominium commune, vel in partitionem, nec accreſcendi effectum pariunt, vt aliæ: *c. ſtatuto. §. fin. de dec. in* 6. ſed eò tantùm id ſpectat, vt inter eccleſiaſticas facultates & ſpirituales rurſus ſint cenſendæ, vt loquitur Papon. *l.* 1. *t.* 10. *ar.* 4. & iam amplius dicendæ non ſint tales decimæ liberè & ſine onere poſſideri; quomodo poſſidentur, quæ penes laicos remanent: in quantum autem teneantur, canonum decretis relinquitur. ſcilicet *d. c. de his* vt de omnibus bonis, quod ſupereſt miniſtris eccleſiæ, ad populi exemplum tribuatur.

19. *Sed neque decimæ à laicis ad eccleſiã reuerſæ ad quadripartitæ diuiſionis naturam redeunt, ſed vt eccleſiaſticæ deinceps cenſeantur. non ſine onere, vt laicæ.*

Hinc conficitur decimas præcisè non eſſe præ aliis bonis eccleſiæ obligatas, iiſue inhærere onus reparandæ eccleſiæ; præſertim non vt ſeruitutem aliquam; ſed ex officio Iudicis, prout æquum, & bonum atque ad exemplum ei videbitur: & quod ſecus diuerſimodè obſeruatur, à moribus vtentium, & conſuetudinibus locorum eſſe introductum. nam ſi ad veteris etiam teſtamenti vſum prouocemus, populus vnà pariterque cum clero contribuebat: Leuitæ quidem annuè deponebant decimam decimæ; de populo alij tertiam partem ſicli. 2. *Eſdræ, c.* 10. quam ſuperflui depoſitionem etiam deſiderat Gelaſius; *c. vobis.* 12. *q.* 2. & communem bonorum contributionem, cleri exemplum, populi limitationem deſiderat. *c. de his.*

20. *Decimas nõ habere onus reparandæ eccleſiæ inhærens vt ſeruitutem, ſed vt officio Iudicis, vt æquum & bonũ fuerit contribuant.*

21. *Vt & alia bona contribuant ad excitationẽ populi.*

Conficitur vlterius multò minus onerandas præ cæteris bonis eas decimas, quæ, poſtquam deſiit communis bonorum diſtributio, & ſingulis ſua ceſſerunt, datæ legatæ ſunt alicui loco ad certi pij operis cauſam; præſertim cum iſtì non ſupereſt. *d. c. de his.*

22. *De iis quæ ſuperſunt, præſertim decimæ in certũ vſum datæ.*

Minimè autem quod à fidelibus datum legatum eſt Hoſpitalariis, Templariis, Melitenſibus pro ſubſidio terræ ſanctæ: in quam cauſam relicta non tantùm non ſuperfluunt hodiè; ſed nuſquam ſufficiunt: & eum in iure fauorem aliàs habens, vt nec quarta Epiſcopalis,

23. *Maximè Melitenſiũ in ſubſidium terræ ſanctæ olim datæ.*

nec parochialis inde detrahatur. *c. in noſtra de ſepult.* vt officio Iudicis, ex bono & æquo ex his ad aliena opera diuertendis non videatur eſſe locus.

24. *Ob quam cauſam meritò hodie immunes habeantur, vt olim iden ipſæ ad laicos abierunt.*

Sed potius, ad quem modum apud maiores noſtros Martelli, aliorumque Principum temporibus decimæ pro tanta parte conceſſæ ſunt in præmia militum aduersùs Saracenos alioſque gentiles pugnantium; ita hodie ſaltem poſſint immunes eſſe quoad eam decimarum partem, quæ exigitur ad reparationes eccleſiarum ſimiliaque onera, quæ non tam veniunt iure aliquo actionis, quàm officio Iudicis.

Quamuis autem pòſt mortem Martelli Carolomannus anno 742. coram Prælatis Galliæ inter cæteros articulos *decimas*, inquit, *occupatas à prophanis reſtituimus*; non tamen id effectum obtinuit. Vnde 400. pòſt eoque amplius annis Concilium Lateranenſe de recuperatione deſperans, vetuit ne aliæ decimæ, quæ adhuc penes eccleſiam eſſent, deinceps laicis concederentur. *c. prohibemus de dec.*

25. *Nec cum effectu hactenus reſtitutæ.*

26. *A Principe concedi poſſet ea immunitas ſicut à cõſuetudine ſimilia in reparandis eccleſiis variantur.*

Et cùm dubium non ſit tantùm poſſe Principem, cui quod placet legis habet vigorem, quantum conſuetudinem; conſuetudo autem paſſim diuerſimodè de reparationibus eccleſiarum decernat; eaque nihilominus ſuo quæque loco eſt ſeruanda: *Pecq. & quos citat d. tract. c. 9.* vt etiam legibus Longobard. *l. 3. tit. de Epiſ.* cautum fuit, *vt eccleſias baptiſmales, ſeu oracula, qui eas longo tempore reſtaurauerint mox iterum reſtaurent: vt de reſtauratione eccleſiæ, vel pontis facienda, aut ſtrata reſtauranda generaliter faciant homines, ſicut antiqua fuit conſuetudo*; ſequitur poſſe Principem derogare conſuetudinibus huiuſmodi. vt ſanè fecerunt Principes noſtri ad poſtulata cleri Mechlinienſis, *prouin. Synod.* 1607. *t. 25.* vt aduersùs leges dare priuilegia, ſi qua cauſa ei ſuadeat: iuſta autem olim ſi fuerit cauſa dandi totas decimas, deductis parochorum alimentis, militibus aduersùs Saracenos pugnantibus; dubitandum non eſt, quin tam iuſta nunc foret in gratiam Melitenſium, ex voto perpetuo bello aduersùs infideles addictorum, derogare conſuetudinibus; dare priuilegia aduersùs ius commune, aut edictum; vel potius illud interpretando in hoc afflictiſſimo præſertim ſtatu rei Chriſtianæ, & Turcæ iſti inſulæ propugnaculo eiuſdem reip. Chriſtianæ imminentis, non eſſe locum edictis generalibus; ſed pro hac vice ea aduersùs Melitenſes obtinere nõ debere quoad eccleſias Ordini non proprias; ſed vbi decimas tantùm poſſident: vti S. Cong. Concil. Interpp. ſub *his fructibus reparanda eccleſia ibi aſſectu, non comprehendi* qui parocho pro victu ſunt neceſſarij aliàs declarauit.

27. *Et fortè à Sacra. Cõg. Interpp. vt ea pro parochis declarauit in neceſſariis ad victum.*

In eamque rem poſſet Pontifici Ordo, aut illius Romæ procurator ſupplicare; & quod ibi obtineretur, credi poteſt Principum beneuolentiâ hic admittendum fore: vel S. Cong. Card. Concil. Trid. Interpp. proponi negocium, quaſi petitâ interpretatione *d. c. 7. ſ. 21. Trid.* num ſub eius generali diſpoſitione comprehendantur decimæ Ordinis Melitenſis, præſertim pro ſubſidio terræ ſanctę ſpeciatim conceſſæ à laicis; & poſtulari gratioſo medio fauorabilis interpretatio, facta SS. relatione. Neque poſſet id quod impetraretur tanquam declaratio iuris, nec quod tanquam gratia, reiici, quaſi in præiudicium tertij obtentum, quia, vt diximus, eccleſiæ non tam iure actionis, quam ex Iudicis officio competit reſtauratio aduersùs decimas, eccleſiaſticoſve prouentus. 28.

28. *Obtenta conceſſio à Pontifice nõ poteſt iure hic oppugnari.*

* Sic Henricus IV. in Gallia exemit ſacros milites, & eccleſiaſticos à reſtaurandis eccleſijs hæreticorum furore proſtratis, ſed non à ſartis tectis ſeruandis, quæ ſupereſſent. Et hic in Concilio Priuato ab Archiducibus 23. Martij 1619. declaratum eſt Melitenſes non obligari ad congruam parochorum portionem ob priuilegia Papalia, quæ bona illorum eximunt, quaſi illorum nomine veniant etiam decimę. *l. 69. D. De verb. ſignif.* quod intelligendum non eſt de eccleſijs incorporatis; quin proprios vicarios alant. *Trid. ſ. 7. c. 7.*

Interea, dum id quod diximus, obtentum non eſt, aduersùs particularem ab ædilibus eccleſiæ T. motam controuerſiam obiici poteſt præſcriptio: *Crauetta conſ. 116. n. 8.* quòd cùm non reperiantur vnquam hæ decimæ talliatæ, cenſeatur libertas præſcripta: *idem conſ. 111. n. 3.* ex patientia & omiſſa exactione cùm euenit reparandi caſus: *Balbus de præſcrip. p. 5. c. 1.* vnde non exactus creditur exemptus, etſi aliàs teneretur: *Crauetta d. conſ. 111. n. 7.* adeoque ſufficit allegare curſum temporis negatâ exactione: *Corn. conſ. 263. l. 4.* quinimo neque exacta præſcriptio requiritur, ſed ſufficit conſuetudo: *Pec. d. c. 9.* quæ nonnunquam vel vno ſolemni actu inducitur: *c. cum de beneficio in verbo vno de præb. in 6.* atque hic à memoria hominum præſertim turbidis his temporibus ſæpius reparata eſt eccleſia T. nullatenus interpellatis Melitenſibus, & ſingulatim circa annum 1564. quando interpellatum fuit Capitulum T. & contribuit; & quando impoſterum, præſertim circa magnas impenſas, ſeu noua opera contribuere deberet, ſolemniter conuenit, non cum ædilibus tantùm, ſed & magiſtratu, quibus ex cauſis non conſuetudo tantùm, ſed & præſcriptio cauſæ Melitenſium valde ſuffragatur, & poſſeſſorio iudicio omninò videbitur ſuffectura.

29. *Cauſa hæc ſpecialis præſcriptione, & conſuetudine decidi poteſt.*

Neque in contrarium facere videtur edictum *de reparand. eccleſ.* quod generatim decimas Eccleſiaſticas in contributionem vocat; quia ar. 1. decernit, *que l'on ſe reiglera & conduira ſelon le pied anciennement obſervè, & les concordats particuliers, ou aucuns ſe treuuent, & à faulte de ce, &c.* vbi non concordata tantùm particularia, ſed & modus antiquitus citra controuerſiam obſeruatus retineri iubetur; & demum in defectum concordatorum, & antiqui vſus, ſuccedit edictum.

30. *Cui non aduerſatur edictum eſt ſine controuerſia eſt.*

De

De celebrat. miſſarum.

CONSULTATIO I.

De reductione anniuerſariorum, &c.

1. Voluntates vltimæ non facilè mutandæ.

COmmutationes vltimarum voluntatum non niſi ex iuſta & neceſſaria cauſa fieri poſſ int; *Concil.Trid.ſ.22.c.6.* ex Sedis Apoſtolicæ authoritate. *Clem. quia contingit. de relig. dom.* cuius literas Ordinarij, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati, ſummariè & extraiudi-

2. Excipiuntur duo caſus ex nimio numero miſſarũ, aut nimia prouentuum tenuitate. quando Ordinarij poſſunt prouidere.

cialiter examinant, an veritate nitantur, vel tacitâ veritate non ſit ſubreptum, priuſquam executioni mandentur. *d.c.6.* duo tamen caſus Ordinario diſertè permittuntur, *ſ.25.c.4.* ſi nimius ſit miſſarum anniuerſariorumque numerus, quàm vt ſacerdotes haberi poſſint; aut ex temporum diuinorumque officiorum rectâ ratione ſatisfieri illis queat; vel tenuis relictus ſit prouentus, qui non reſpondeat taxæ loci; ita vt nemo onus velit ita ſubire. non ergo pro arbitrio Ordinariis miſſarum anniuerſariorumque reductio permiſſa eſt; ſed pro iuſtis & neceſſariis cauſis, neque omnibus, ſed binis dumtaxat, quas *d.c.6.* exprimit. In beneficiorum fundationumque qualitatibus requiſitis aliquid minuere etiam vetat Trident. *ſ.25.c.5.* & *d.c.6.ſ.22.* Ordinariis nullam mutandi facultatem tribuit: ſed neque aufert, ſi aliquibus ex cauſis iure anteriori dicamus competere. vt citati *apud Barboſam in Collect. DD. ad d.c.6.ſ.22.* ſeptem aſtruunt. nam Sedis Apoſtolicæ extenſior eſt numerus cauſarum, & poteſtas.

3. In quocumque genere fundationũ inter viuos, ſeu per mortem.

Loquitur porrò Concil. *d.c.4.ſ.25.* de variis defunctorum relictis, generali relictorum vocabulo: ſiue per teſtamentum, ſiue donationem cauſâ mortis, ſiue donationem inter viuos, aut alium quemcumque modum relicta ſint, & vt maturiori conſilio fiat commutatio, adiungit vt fiat in Synodo diœceſana;

4. In Synodis, aut cum Capitulis.

vel quoad regulares in Capitulis eorum generalibus. adeò vt rectè reſolutum dicatur, cùm Synodi non habentur Epiſcopum debere requirere conſilium ſui Capituli; quamuis ſequi non teneatur. *Barboſ. de offic. Epiſ. p.2. alleg.29. n.6. & 12.*

5. In fundationibus præteritis, & futuris.

Facultas etiam data eſt generaliter ſine reſtrictione temporum: & propterea illa verba *contingit ſæpè* quæ ſunt præſentis temporis, commiſcentur cum verbis præteriti, *variis relictis*, &c. vt diſpoſitio hæc iuris & præterita & futura comprehendat, vt in omnibus iuris ratio ſit eadem, vbi æqualis cauſarum æquitas, aut neceſſitas: quamuis aliqui ſecus ſenſerint, & à iure Concilij ea, quæ poſt Concilium euenerunt, excluſerint. quin & illa, quæ in limine fundationum impoſita fuerint. quorum opinionem nec ratio Concilij, nec verba textus iuuant, tametſi S. Congregatio ex authoritate Vrbani VIII. anno 1625. decreuerit, ne Epiſcopi onera poſt Concilium vel in limine fundationum impoſita moderentur, ſed ad ſedem Apoſtolicam recurratur; & ne qui deinceps ſeculares ſine Epiſcopi, regulares ſine Generalis aut Prouincialis aſſenſu huiuſmodi onera perpetua acceptent: nec pecuniam attingant; ſed in æde ſacra reponatur: ſiue in prima fundatione, ſiue in redemptione ſortè redituum, donec rectè impendatur in comparationes bonorum aut redituum: nec verò ſuperiores illi aſſenſum præbeant, niſi conſtiterit in illis eccleſiis, atque ex huiuſmodi dote congruè ea onera deinceps ferri poſſe.

6. Etſi noua conſtitutio Vrbani VIII. in futuris aliter diſponet.

7. Nondum vbique recepta.

Vtitur verò S. Congregatio vocabulo *prohibet atque interdicit*; non verò declarat, vnde etiam dicere licet noui iuris eſſe hoc decretum, non Conciliaris: & vt in Italia facilis eſt ad S. Sedem acceſſus, adeoque decreti non incommoda obſeruatio; ita in diſſitis regionibus odioſa eſt Concilij reſtrictio; nec hactenus hic recepta: niſi fortè apud regulares, ad quos à ſuis ſuperioribus Româ mitti talia ſolent: vt non dirigunt ſuperiores ſeculares ad Epiſcopos regionum diſſitarum. nolo tamen diffiteri vtiliter ſtatui poſſe in prouinciis, quæ de depoſitione apud ædem ſacram, & Epiſcoporum præuiâ cognitione, antequam nouæ fundationes, aut pecuniæ accepentur, decretum habet: ſed antequam ea à ſuperioribus curentur edici, atque promulgari; acta hactenus ſecundùm canonum & Concilij formam non rectè hic impugnentur: nec quæ in Conciliis prouincialibus & diœceſanis Belgicis circa hæc decreta hactenus, aut ab Epiſcopis executioni mandata, aut etiam pro locorum & temporum ratione, rerumque indies increſcente caritate, ſæpius ſunt mutata.

CONSVLTATIO II.

An regulares duas miſſas celebrare teneantur occurente feſto cum feria in quadrageſima, aut aliàs priuilegiata?

1. Huiuſmodi diebus pluralitas miſſarum à iure iniuncta eſt.

MIſſarum celebrationem de feſto, de feria, defunctorum anniuerſariis ſecundùm exigentiam temporum omninò iniungit Honorius III. *in c. cum creatura de celebrat. miſſ.* ibique in pluribus, ſi tempus exigat, celebrandis torporem vetat obrepere. Gauantus *in Comment. ad rub. miſſal t.1.p.3. tit.10. n.11.* *tanquam de re grauiſſima*, inquit, *ſtatuit S. Rituum Congregatio miſſam de feria priuilegiata in cathedralibus & collegiatis nullatenus omittendam eſſe.* quod vtique præcipit Rubrica *miſſal. de commend. n.2.* vnde quæſitum eſt, an id ad regulares etiam pertineat? & Gauant. *tit.*

2. In cathed. & collegiatis.

11.*n.*12.*& Emanuel Rodrig.tom.* 1. *quæſt. reg.q.* 43.*ar.*12. *& Diana de celebrat. miſſ. reſolu.*76. cenſuerunt regularium eccleſias in quadrageſima, ac vigilijs ſeu feriis priuilegiatis ad duas miſſas non teneri, quia inquit Rodrig. & cum eo Diana, non habentur vt collegiales, in odioſis ſaltem; quod non placet Gauanto; ſed ea ratio; quod eccleſiæ regularium propriè vocentur conuentuales.

3\. Regulares ſunt collegiatæ.

Enimuerò rectè Gauantus non eſt auſus dicere eccleſias regulares non eſſe, aut vocari collegiatas: vt Rodrig. Diana, & ab eo citatus Villalobos; nam reuera collegiatæ ſunt: cùm eis competant inſignia, ac notæ omnes, quæ aſſignantur collegiatis; & ſocietatem plurium hominum collegiumque habeant. & ſicut cathedralis eccleſia dicitur, quòd ibi Epiſcopus cathedram habeat: *c. poſtquam diſt.*50. ſic collegiata, quòd ibi ſit collegium ſimul viuentium: *c. qui manumit.* 12.*q.*2. vbi gloſ. *corpus*, inquit, *dicitur ſocietas hominum non habitantium ſimul; collegium verò ſimul habitantium.* quod hodie quidem minus ſecularibus, quàm regularibus conuenit. quamquam & illi olim communiter vixerint.

4\. Collegiatæ diuiduntur in ſeculares & regulares.

Et verò in iure ſæpius collegiatarum eccleſiarum diuiſio fit in ſeculares, & regulares: vt nominatim in Clement. *vt ij de ætat. & qualitat. ordinand.* cuius diſpoſitio ſub iis verbis innouatur in Concil. Trident. *ſ.*24.*c.*4. *quicumque in cathedrali*, inquit, *vel collegiata ſeculari, vel regulari diuinis mancipatus officiis, &c.* ecce diſtinctionem collegiatarum in ſeculares, & regulares; eamque quoad mancipatos diuinis officiis. quorum itidem reſpectu Honorius ait, creaturam non habere quod pro meritis reſpondeat creatori, eaque ex cauſa ſecundùm temporum congruentiam ordinat pluralitatem miſſarum. *d. c. cum creatura.* eandemque ſuam decretalem inſcribit vniuerſis eccleſiæ Prælatis; adeoque etiam regularibus. vt & c. ea noſcitur, *de his quæ ſiunt à Prælat.* agens de monachis eccleſias eorum vocat collegiatas. ſicut & ipſe Roderic. *t.*3.*q.*6.*ar.*7. ideo moniales obligat ad miſſam conuentualem, quòd *monaſteria*, inquit, *religioſorum, & religioſarum ſunt collegia.*

5\. Regulares ſæpius dicuntur conuentuales.

Fatendum id quidem eſt regulares eccleſias frequentius dici conuentuales; atque vſum hodiernum loquendi collegiatas ſumere plerumque pro ſecularibus; non regularibus; aut cathedralibus; tametſi & hæ vtræque ſint collegiatæ. Id ergo vnicè in quæſtionem rectè vocatur, an in huiuſmodi rubricis aut declarationibus collegiatarum vocabulum accipiendum ſit in eum ſenſum, quem & latinitas ei dedit, & canonum Conciliorumque ſacrorum vſus recepit, id eſt, generalem; an ſpecialem, ſeu primam ac magis obuiam collegiatarum ſpeciem, id eſt, ſecularium?

6\. Quomodo vox ergo collegiatæ hic accipienda?

7\. Generaliter niſi ratio cogat ad ſpeciem alteram.

At verò cùm quid generalibus verbis ponitur, generaliter id accipiendum eſt, niſi iuris ratio nos cogat, vt de vna tantùm ſpecie id accipere poſſimus, excluſâ alterâ. vnde natum tritum illud axioma pluribus legibus & canonibus firmatum; *vbi ius non diſtinguit, neque nos diſtinguere debere.*

Porrò Gauantus *p.*3.*t.*11.*n.*7. diuerſas rationes tradit, cur huiuſmodi diebus duæ miſſæ ſint cantandæ in eccleſiis collegiatis: quæ, ſi examinentur in ſua origine, non minus, ne dicam, amplius, in regularibus obtinebunt, quàm in ſecularibus. vt ſanè captari non debeat ambiguitas verbi *collegiatarum* ad eos eximendos à præſcripto diuinorum officiorum ritè ordinato; qui maximè volunt, vt creaturæ, pro meritis reſpondere creatori, peractione diuinorum officiorum, adeoque pluralitate miſſarum ſecundùm temporum exigentiam: vt ad hanc pluralitatem ex illa cauſa argumentatur Honorius. 8.

8\. Quæ hic ratio?

Sed & cùm de legis interpretatione agitur, procul dubio in illam peccat, qui verba amplexus negligit voluntatem: dubia ergo vox *collegiatarum* ex legis voluntate, fine, & anima interpretationem capere debet: atqui hæc manifeſta eſt ex decretali Honorij, vt quæque creatura pro meritis reſpondeat creatori; ne torpor negligentiæ obrepat; pluralitas miſſarum ſecundùm temporum congruentiam celebretur: horum curam Honorius iniungit vniuerſis eccleſiæ Prælatis; ſcribit vniuerſis, ergo etiam regularibus: ratio, finis, animaque huius legis comprehendit vniuerſos: ex hoc ergo fonte cùm defluxerint rubricæ miſſalis Romani à Pio V. ſecutiſque Pontificibus ordinatæ, declarationeſque S. Congregationis Rituum, omninò interpretandæ ſunt ſecundùm ſuum fontem, finem, voluntatemque primæ legis.

9\. Vox dubia ſumenda ſecundùm legis finem, cauſam, voluntatem?

10\. Quæ hic?

Quinimo cùm hæc ipſa quæſtio, abſtracta à rubricis miſſalis, declarationibuſque S. Congregationis, an apud regulares iis, quos diximus diebus, duæ miſſæ ſint celebrandæ, iure communi ſit definita *in d. c. cum creatura*, ac veteri Ordinum ferè omnium conſuetudine optima legum Interprete, neque eædem rubricæ aut declarationes expreſsè contrarium ſtatuant, ſed ſaluâ verborum proprietate, ſecundùm illud accipi poſſint; vtique manendum eſt in prioribus terminis. cùm ſæpius in iure ſtatutum ſit à priori lege non eſſe recedendum, niſi quatenus expreſſis verbis ſit ei derogatum.

11\. Vt iure cõmuni debeãt duæ celebrari etiam à regularibus.

Vbi plures ſunt qui celebrant.

12\. Lege nouâ nihil clarè mutante manendum in antiquis.

Et ſanè Romanæ Rubricæ, aut ſupra citata Cardinalium declaratio, non tam ibi occupantur circa diuerſitatem perſonarum diuinis officiis mancipatarum, quàm circa ipſa officia congruenter ordinanda; ſcilicet vt in eccleſiis ſiue regularibus, ſiue ſecularibus, vbi vnici aut pauci ſunt ſacerdotes celebretur miſſa de feſto aut feria, cuius officium præualet; vbi autem ſunt plures; vnus de feria priuilegiata, alter de feſto celebret. ſic etiam ipſæ rubricæ miſſalis Rom. *tit. de commemorat. n.*2. de collegiatis eccleſiis ſenſum ſuum manifeſtant: *vbi*, inquiunt, *plures ſacerdotes quotidie celebrant.* & *tit.*4. *n.*3. *de miſ. vot.* miſſam principalem conuentualem vocat; nec tamen is ſonus, qui magis monaſticus eſt, quàm ſecularis, facit, vt non con-

13\. Rubricæ miſſalis Pij V. aut Cõg. Rit. declarationes nõ cogunt ad mutandum.

conueniat ſecularibus eccleſiis ; dum res expenduntur, non voces ad rigidam cryſim vocantur. adeoque generaliter & indiſtinctè recipienda eſt Declaratio apud Gauantum *in Indice decret. n. 33. ante ſuos commentarios* in hæc verba ; *non poteſt omitti altera miſſa ex duabus cantandis de feſto, & de feria* ; ſcilicet in quibuſcumque & qualibuſcumque eccleſiis, vbi numerus ſacerdotum eam officij diuini ordinationem commodè poſſibilem facit. quod malè Rodericus aut alij odium, aut ordinationem odioſam vocant : rectius dixiſſet fauorem eſſe, & fauorabilem diſpoſitionem : vtique vt ſumma ratio eſt, quæ pro religione facit, ac cultu diuino ritè ordinando : vt hæc cauſa eſſe nõn poſſit ſtrictè, & pro digniori tantùm ſpecie accipiendi vocem *collegiatarum*.

Dices à Pio V. mutatum Breuiarium, præſcriptamque formam, quæ omninò ſit deinceps ſeruanda ; adeoque ſatis derogatum prioris iuris communis decretis, quatenus textus Breuiarij illa non reſumit, ac ſequitur : at reſpondendum eſt, eadem decreta reſumi, & ſecundùm illorum intentionem rubricas eſſe accipiendas ; adeoque in eum

14. ſenſum interpretandam vocem *collegiatarum*, qui conueniat ſupradicto decreto Honorij. & verò mutatio Breuiarij, reliquique officij per Pium V. facta non alia eſt, quàm vt ad veterem formam, ritus, & eccleſiæ Romanæ præſcripta reducta ſit. *cùm intelligeremus*, inquit Pius, *in bulla Breuiario præſcripta eos* (qui ad reuidenda diuina officia erant commiſſi) *ab antiquis Breuiariis nobilium vrbis eccleſiarum, ac noſtra Vaticana bibliotheca non diſceſſiſſe ; graueſq́; præterea aliquot eo in genere ſcriptores ſecutos eſſe ; ac demique remotis iis, quæ aliena & incerta eſſent, de propria ſumma veteris diuini officij nihil omiſiſſe ; opus probauimus, &c.* at verò vetus Romanum Breuiarium, reliquumque officium ad ritum priſcum, ſacrorumque canonum præſcriptum omninò fuit formatum ; non ergo ab illis in nouo diſceſſum. Quare hoc ipſum, quod propoſuimus, argumentum pro nobis facit : vt ſicubi hodiernæ rubricæ dubiæ eſſe videantur, omninò interpretandæ ſint ex ſenſu veteris Romani Breuiarij atque officij, vſuque olim conſueto, ac ſacrorum canonum tenore. Quapropter in Miſſali Benedictino reformato, nunc Romæ impreſſo, in feſtorum feriarumque priuilegiatarum concurſu duæ miſſæ celebrandæ præſcribuntur. quod exemplum idcircò reliquorum regularium cauſam meritò traxerit.

Nec mutatio breuiarij, reliquique officij, imo contra facit.

De reliquiis, & Vener. Sanct.

CONSULTATIO I.

De miraculis & cultu Sanctorum ſine lite ſtatuendum.

VT ſancti æternâ pace fruuntur, ita nullas ſub eorum nomine cauſas ad ſtrepitum forenſem vocari poſſe ſtatuendum eſt. ſed ab omnibus ſub ea pietate coli, quam eccleſia pacificè determinat.

Ideoque Sacroſanctum Concil. Trid. *ſ. 25. de inuoc. & vener.* omne iudicium ſuper eorum cultu, veneratione, inuocatione, miraculis & mirandis defert Epiſcopis locorum, 1.
qui adhibitis in conſilium Theologis (non forenſibus peritis) & aliis piis viris, ea faciant, quæ veritati, & pietati conſentanea iudicauerint.

Per Epiſcopos adſcitis theologis.

Quòd ſi autem omninò aliqua de iis rebus grauior quæſtio incidat, Epiſcopus, antequam controuerſiam dirimat, Metropolitani, & comprouincialium Epiſcoporum in 2.
Concilio prouinciali ſententiam exſpectet.

Si grauior quæſtio per Metropolitanum in Concilio prouinciali.

Hæc eſt ratio eccleſiæ in huiuſmodi controuerſiis procedendi, non per formam forenſis ſtrepitus, per priuatos delegatos Iudices de huiuſmodi rebus eccleſiæ publicis cognoſcendi, aut ſtatuendi.

Et iure merito. ne ſicut priuati de meo & tuo litigant, & in multas contentiones, & ſimultatès diſſecantur ; ita vnitas eccleſiæ, & charitas, quæ non admittit æmulationem, & per priuatas lites, delegationes, dum tot ſententiæ ſunt, quot capita, in diuerſas opiniones circa huiuſmodi difficultates diſtrahatur.

Et quidem tam reſtrictè adhuc Concil. Trid. Epiſcopis iudicium circa has difficultates defert, vt in grauioribus Metropolitani, & comprouincialium Epiſcoporum ſententiam exſpectare teneantur ; & ne quidem 3.
ſeorſim (quia ſinguli facilius affectibus, aut aliàs vincuntur quàm vniuerſi) ſed in Concilio Prouinciali (vbi ſanctitas Congregationis vnumquemque arctius officij monet & mouet) ſed nec hoc omnimodò, ſed *ita tamen*, 4.
inquit Concil. *vt nihil inconſulto ſanctiſſimo Romano Pontifice nouum, aut in eccleſia hactenus inuſitatum decernatur.*

Non ſeorſim.

Sed nec in prouinciali hactenus quid in eccleſia inuſitatum : ſed id foret ad Pontificem referendum.

Porrò nouum, & in eccleſia inuſitatum eſt, vt ad inuocationem vnius ſancti, exhibitâ imagine alterius ſancti, quem æger nec nouit nec inuocat, ſed credit imaginem repræſentare priorem, quem inuocat, ſi ſanetur, vt definiatur ſanatus mediante imagine, in qua, vt 5.
dictum eſt, errauit, & miraculi gloria attribuatur non ſancto inuocato, ſed ei vel in totum, vel in partem, quem æger nec nouit, nec inuocauit, nec repræſentari per imaginem ſcipit.

Vt miraculi gloriam tribuere ſancto nõ inuocato.

Adeoq́ue ad talem definitionem faciendam nec Epiſcopus nec Concilium Prouinciale adeundum eſt, ſed ipſa Sedes Apoſtolica. tantùm abeſt, vt priuatus aliquis Iudex delegatus, ea de re cognoſcere, aut quiſpiam definire valeat. quin nec Nuntij quippiam ſimile commiſſum habere ſolent in facultatibus ab eadem Sede eis conceſſis.

Quod porrò fecit Epiſcopus A. de quo queri videntur N. N. fecit plano, & in eccleſia vſitato modo, adhibitis in concilium Theologis,& aliis piis viris iuxta præſcriptum Concilij Trid. declarando miraculum accidiſſe in ſua diœceſi circa ſanationem A. Beginæ L. ſuæ diœceſis, ad inuocationem B. iuxta iuratum ipſius A. teſtimonium: an autem ab illius gloria C. excluſa ſit, vt conqueruntur; an participare de ea poſſit C. ob imaginem ſuam ægræ exhibitam, quam tum illa, tum ſocia, quæ exhibuit, crediderunt eſſe B. nec ægra, nec exhibens C. vllatenus noſſent, nec laudes illius, nec miranda vnqnam inaudiiſſent, vt vtraque declarauit; ipſe Epiſcopus A. nec decidit, nec attigit; nec vt talis pro participatione quidpiam definire poſſet; vtpotè noua & inuſitata; ſed recurrendum eſſet ad Sedem Apoſtolicam. ſed vt Doctor hanc controuerſiam paucis explicat Ioann. Malderus *in Meditationibus theologicis. die XIX.* docetq́ue non fieri per imagines niſi concurrente prototypo; & huius cultu interueniente. Vnde *ſequitur,* inquit, *non eſſe præſumendum, facere Deum miracula ſanitatis per imagines, quando neque applicantis, neque eius, cui applicantur, fides aut deuotio exercita circa prototypum concurrit. niſi aliàs miraculoſa fuerit imago; aut infirmitas ſit ex vexatione dæmonis.*

CONSVLTATIO II.

De Canonizatione & Beatificatione.

1\. Coli vt ſanctus nemo poteſt ſine authoritate eccleſiæ Romanæ.

PRohibuit Alexander III. *in c.1. h.t.* aliquem vt ſanctum coli, additâ causâ; *cum etſi,* inquit, *per eum miracula fierent, non liceret eum pro ſancto ſine authoritate eccleſiæ Romanæ venerari.* Iuſtiſſima ſanè cauſa: ne ex populi errore, Satanæ ſe transforment in Angelos lucis; reprobi pro ſanctis, vitia etiam ſub ſpecie virtutum colantur: vt *in d.c.1.* homo in ebrietate occiſus. hæretici etiam atque ſciſmatici Orthodoxorum lauream occupent, aliiſq́ue de cauſis. *Rocca de canoniz. ſanct. c.6.*

2\. Quod iam olim vſitatum.

Eccleſiæ ergo iudicium rectè requiritur. quod etiam factitatum eſt iam olim in primitiua eccleſia. nam de S. Fabiano recitat eccleſia, quòd *ſeptem ſubdiaconos creauit, qui res geſtas Martyrum à ſeptem notariis ſcriptas colligerent.* ex quibus verbis conſtat iam antè etiam huius rei curam fuiſſe. ab his notariis propagati ſunt, qui hodie dicuntur protonotarij Sedis Apoſtolicæ. quæ & in literis ſuis eos non niſi notarios nominat. atque antiquam eſſe adeò tradit Rocc. c.5. Contelorius *de canonizat. c.3.* hanc obſeruationem, vt ex veteri teſtamento deducatur: *Eccleſ. c.44. laudemus viros glorioſos,* &c. & olim quidem etiam Epiſcopi de cauſis Martyrum colendorum cognouerunt. & Papæ adeò pridem canonizationes vſurparunt, vt quæ ſint prima exempla canonizationum dici nequeat.

3\. Tam canonizatione quàm beatificatione.

Sed requirit Alexander *d.c.1.* authoritatem eccleſiæ Romanæ: nec tantùm quaſi pro vniuerſali canonizatione; ſed etiam quoad particularem in loco cultum. dum illis, ad quos ſcribit, inquit; *illum ergo non præſumatis de cætero colere.* quod ferè pertinet ad hodierni moris beatificationem: quâ certæ religionis, regionis, aut loci perſonis, aut ſub certis formulis cultus alicuius permittitur; & non aliis, aut aliter: canonizatio autem cultum in eccleſia vniuerſalem permittit: *Luc. Caſtellin. de dilat. canonizat. in prælud. latè.* & Martyris quidem vt Martyris, confeſſoris vt confeſſoris, virginis vt virginis. *&c. c.1. hoc tit. in 6.*

4\. Vnde exorta?

Et Contelorius quidem *ad finem d.c.3.* canonizationem quoad formam inductam eſſe ait ex d.c.1. *& 2. h. t.* ſed non rectè. quippe Alexander *in d.c.1.* ſpecialiter tantùm præſcribit diſpoſitiuè de homine occiſo ibi non colendo; nec conſtitutionem aliàs generalem edit: ſed anteriorem quaſi præexiſtentem in cauſam vocat, *cùm non liceret,* inquit, &c. antiquior ergo forma eſt; conſtitutio tamen intercidiſſe videtur: quâ ante Alexandrum huiuſmodi authoritas. eccleſiæ reſeruata ſit Romanæ.

5\. Solus Pontifex canonizat, & beatos declarat.

Eccleſiæ porrò Romanæ authoritas cenſetur ea, quæ eſt Pontificis: vt *in c.2. h.t.* dicitur *inuentas de nouo reliquias nemo publicè venerari præſumat, niſi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.* Concilium quidem œcumenicum, præſertim annuente Pontifice, videtur huius facultatis capax: *Rocc. de canonizat. c.4.* ſed non Collegium Cardinalium; ne quidem Sede vacante: nec legatus quiſpiam; Concilium prouinciale, nationale, diœceſanum, aut Epiſcopi; minus Prælati quaſi epiſcopalem tantùm iuriſdictionem habentes; aut alij quamuis remotiſſimi ab Vrbe: *Contelor. latè ibid. c.4.5.6.7. Luc. Caſtellin. de dilat. canoniz. in animad. gener. adduam.* ſed ſolus ſummus Pontifex: *ibid. c.8.* quem in re tanta deceat tamen adhibere conſilium Cardinalium: & ſi neceſſitate nullâ aut lege teneatur. *vt ibidem c.9.* vbi cauſas latè deducit, in quibus ſecundùm canones ſolet Pontifex requirere Concilium Cardinalium, omiſit tamen d.c.1. *h.t. in 6.* quod *in fine* in noſtris terminis loquitur. Quod negotij pondus ſuadet, quod proximum eſt fidei, vt ne quis ab eccleſia proponatur colendus vt ſanctus, qui talis non ſit.

6\. Sine errore.

in fide autem negotiiſq́ue ei vicinis Chriſtus rogauit Patrem, vt non deficiat fides Petri. ideoq́ue receptum eſt vt credatur ob pietatem publicam Pontificem errare non poſſe in canonizatione ſanctorum. *c.10. Contelor.* & ſi aliàs

in re-

in rebus facti poſſit errare eccleſia. *c. à. nobis l.2. X. de excomm.* & de gloriæ certitudine eorum, quos Romani Pontifices catalogo ſanctorum aſſcripſerint ſpecialem librum dedit Lucas Caſtellinus *Rocc. de canonizat.c.39.40.41.42.*

7. Forma hodierna.
Formam Alexander non præſcribit aliam, quàm interuentum authoritatis eccleſiæ Romanæ: quæ vel literis, vel etiam viuæ vocis oraculo conſueuerat interponi: ſed eam extensè deſcribit Ioannes Andreæ *in d. c.1.h.t. Rocc.de canonizat.c.34.* per actiones 12. denique *c.36.37.38.* vbi *ad fin. tract.* ſubiungit ceremonias in canonizatione ſeruari ſolitas. breuiter *his temporibus*, inquit Contelorius *d. c. 9. ad fin. per bullas vel breue huiuſmodi facultatem* (aliquem cultum publicum exhibendi, Pontifices) *impertiri conſueuerunt, examinatâ prius causâ in ſacro Rota tribunali, & poſtea in S.Rituum Congregatione, & de Illuſtriſsimorum eiuſdem Congregationis Cardinalium conſilio, in cauſa verò in ordine ad Canonizationem, ſeruatur vlterius id quod in lib.1. ſacrarum ceremoniarum ſect.6.diſponitur.& ita ſe habet praxis.*

8. Præſcripta nuper.
Et porrò Vrbanus VIII. multa ad formam faciendæ canonizationis adiecit. vetuit enim *2.Octobris* 1625. ne cuiuſcumque cum ſanctitatis aut martyrij ſama quacumque defuncti imagines, aut quidquid venerationem, aut cultum præſeferat in eccleſiis, oratoriis, locis publicis, ſeu priuatis ante Apoſtolicam beatificationem, ſeu canonizationem ponantur; poſita amoueantur; ad ſepulchra, tabellæ, imagines ex cera, aut argento ſeu alia quacumque materia, tam pictæ, quàm fictæ atque exſculptæ appendantur; ſeu affigantur; lampades ſiue alia quæcumque lumina accendantur, ſine recognitione ab Ordinario omninò ad modum, quo ibi præſcribitur, facienda, Sedique Apoſtolicæ referenda, & probanda. Declarauit tamen poſtea intentionis ſuæ non fuiſſe prohibere oblationem, & receptionem tabellarum, & votorum, ita vt approbantibus Ordinariis ſecreto aliquo ſeorſum loco cuſtodiri, ibidemque iam amota collocari, & aſſeruari poſſint. vt ſi quando Dominus talium virorum merita beatificationis, ſeu canonizationis honore in terris decorare voluerit, extent huiuſmodi ſanctitatis qualeſcumque probationes Apoſtolicæ Sedis iudicio tunc examinandæ. *vt ea decreta refert Contelorius c. 22. & Barboſa in Collect. DD. ad Concilium Tridentinum ſ.25. decreto de innocatione ſanctorum.* & nuper audire noluit idem Vrbanus VIII. de commiſſione aliqua decernenda, niſi votis priùs amotis. Inſuper idem Vrbanus 15. *Ianuarij* 1628. vetuit de canonizatione aut beatificatione alicuius deinceps agi, niſi poſt 50. annos ab obitu illius. niſi in certis congregationibus ad effectum delegandi ad probationes recipiendas, ne illæ obitu teſtium perirent: & probationes in Vrbem remiſſas examinandi an aliquâ nullitate laborent; illaſque actu repetito ſanandi: quæ deinde ad finem anni 50. ſeponendæ ſint. quod decretum, & mox citanda, refert Contelorius ad calcem ſui tractatus. & *De dilatione canonizationis in longa tempora* ſpecialem tractatum ſcripſit Lucas Caſtellinus. Iterum 28. *Semptembris* 1624. decreuerat proceſſus confectos, & in Vrbem remiſſos decennali ſilentio donandos: nec vlterius quicquam interim mouendum. à quibus tamen excepit 22. *Auguſti* 1626. eorum cauſas, qui iam à 50. annis eſſent defuncti. Vetuit etiam S. Congregatio 12. *Martij* 1631. ne Nuntij Apoſtolici ſuâ authoritate facerent, fieriúe permitterent quidpiam circa inquiſitionem ſuper alicuius ſanctitate: niſi per ſpeciales literas remiſſoriales, compulſoriales, aut ſimiles id eis eſſet demandatum. Atque itidem eodem die omnibus omninò prohibuit, vt non per ſe aut alios vllas capiant informationes ſuper ſanctitate, aut miraculis alicuius defuncti, vel extraiudiciales teſtificationes requirant: ſed ſi cui ſuperiori eccleſiæ aut officiario quæpiam reuelentur, is poſſit eas recipere ſub ſigillo ſecreti ab ipſis, in quorum gratiam contigerint. teneatur tamen quàm primùm eadem deferre, vel obſignata tranſmittere Epiſcopo loci, declarando quòd etiam ſic receptæ, non faciant vllum probationis gradum.

Ad formam vlterius pertinet quod ſicut *in c.qualiter & quando 24. X. de accuſat.* requiritur, vt antequam ad inquiſitionem ſuper crimine aliquo procedatur, præcedat infamia: iuxta illud Geneſis; *deſcendam, & videbo virum clamorem, qui ad me venit, opere compleuerint;* ita etiam antequam proceſſus canonizationis inſtituatur, requiritur vt antecedat fama ſanctitatis: & tum ex Apoſtolica delegatione inſtituitur primùm inquiſitio ſuper fama ſanctitatis in genere, eiuſque rei acta in Vrbem mittuntur: iiſque examinatis aliis literis mandatur fieri inquiſitio in ſpecie ſuper miraculis, aliiſque ſingularibus indiciis ſanctitatis: tam quibus in vita anteacta præluxerint, quàm quibus poſt mortem claruerint. vt illis rigidè examinatis eccleſia demum ſtatuat, quod rei veritas, & Dei gloria, & ſanctorum requirat: & ſolet ferè procedere pedetentim ad beatificationem beati, cultum certo loco aut ordini aſtrictum, ac demum creſcentibus ſemper miraculis ad vltimum eccleſiæ iudicium, canonizationem & cultum publicum. *Luc. Caſtellin. de dilat.canoniz.in Animad.general.p.1.* 9. Præuia ſanctitatis fama.

Eccleſiæ enim iudicio eſt opus. *etiamſi*, inquit Alexander, *per aliquem miracula fierent*, poſſunt enim vel fraudes eſſe, vel falſa teſtimonia, & homines pios *variis*, inquit Innocentius III. *in d.c.2.X.h.t.figmentis, aut falſis documentis decipi: ſicut in pleriſque locis occaſione quæſtus fieri conſueuit.* cuius rei Concilium Tridentinum neceſſarium remedium cenſuit *ſ.21. c.9.de reformat.* omnium quæſtuariorum abolitionem. 10. Et ſuper illa inquiſitione.

Igitur inſtruendum Eccleſiæ iudicium: de miraculis, vitæ ſanctitate, ac virtutibus inquiri oportet. & ſumma quidem diligentia: vt in re ſummi momenti. *late Luc.Caſtellin.vbi ſup.* 11. Super vita eſt miraculis.

ſup. ſecund. punct. etſi enim apud Deum non ſit diſtinctio Iudæi & Græci; ſed de quacumque natione aut ordine Chriſtianus canonizari poſſit; *Conterol. vbi ſup. c.* 11. tamen oportet vt vitæ merita ſuffragentur; eaque miraculis clareſcant. vt meritò Alexander *d. c. 1. h. t.* hominem in ebrietate occiſum vetuerit coli: cùm pro tali vix permittat eccleſia orari. pia ergo obdormitio, & præuia vitæ ſanctitas requiritur, & quæ mortem ſequantur miracula. *c. venerabili. X. de teſt. Rocc. de canoniz. c. 7. 8. 33. Caſtellin. de dilat. canoniz. ad fin. de mirac. poſt mort.*

12. Virtutibus. Vitæ ſanctitas ſupponit baptiſmum; ſolus enim baptiſatus eſt capax canonizationis, atque is omnis quacumque ex natione. *Contelor. vbi ſup. c.* 11. qui tamen in Chriſtianis facilè probatur, aut præſumitur. niſi enim quis renatus fuerit, & mandata ſeruauerit, non poteſt ad vitam ingredi: nec promiſſum illud exſpectare, *non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* ſanctitas porrò elucet maximè in virtutibus theologicis, & cardinalibus, vt inde & cæteræ propagentur. de quibus rectè Contelor. *c.* 13. 14. 15. atque appoſitè admodum ferè omnes theoricè & practicè explicat, & applicat Rotæ Relatio *ſuper Canonizatione S. Thomæ de Villanoua, quam cum d. ſuo tractatu de Canonizatione edidit Contelorius.* quamuis tamen virtutes omnes actu fuiſſe in ſingulis neceſſarium non ſit. Vt anachoretis corona datur etſi ſolitariè egerint, virtutumque omnium in actum producendorum eis occaſio non fuerit. *c. ſancta quoque ruſticitas.* 2. *q.* 7. & de virginibus cantatur ab eccleſia *Ieſu corona virginum*; & clauſtris licet ſeptæ, & bonis orbatæ, quibus liberalem charitatem exerceant, ſanctitatis lauream tamen & brauium comprehendunt. *c. vidua,* 20. *q.* 1. *& in c. ſanctimonialis. & habetur in c. Ioannes de regular.* Imò ſanctè D. Ambroſ. *l. 1. de Virgin. non ideò,* inquit, *laudabilis virginitas, quia & in martyribus reperitur; ſed quod ipſa Martyres faciat.* ſanctitatis quoque probationes, argumenta, atque indicia bellè exequitur idem Contelor. *d. c.* 18.

13. Sed maximè miraculis. Sed Alexander *in d. c.* 1. tanquam ſummam aſſignat ſanctitatis probationem, miraculorum patrationem: *etiamſi,* inquit, *per eum miracula fierent.* quippe euidentiſſima illa ſigna ſunt: dummodo veritas adſit; ars, & fraus abſit. cuius rei iudicium meritò infallibili deciſioni ſummæ Sedis reſeruatur ab Alexandro. ad effectum vtique permittendi cultus publici: qui nec adhiberi nunc poteſt, etiamſi euidentiſſimè de miraculorum veritate conſtaret. & quidem vſus eſt Alexander etiam numero plurali, *etiamſi,* inquit, *miracula fierent*: vt ſignificaret pluralitatem certiorem fidem facere: vt & praxis habet, vt plura miracula ante canonizationem exſpectentur. *Contelor. c.* 20. *n.* 9.

14. Iiſque diligenter diſcuſſis. Adeoque in miraculis ſcrutinio opus eſt diligentiſſimo. *d. c. venerabili in fin.* ob vafritiem dæmonis, & multimodas naturæ vires in herbis, lapidibus, aliiſque rebus naturalibus exiſtentes. ad miraculum enim requiritur vt quod factum eſt, ſiue quo modo factum eſt, naturæ vires excedat. *c. cum Martha.* §. *quaſiuiſti. de celeb. miſſ. c. cum ex iniuncto. de hæret. c. reuera. de conſecrat. diſt.* 2. vt cauſam habeat occultam, effectum manifeſtum: factum ſit à Deo ad merita, aut preces alicuius ſancti: & in ſanationibus ferè requiritur, vt fiant in inſtanti. *c. ad eius vero* 5. *diſt. c. multiplex. de pœnit. diſt.* 1. niſi fortè ſanatio talis ſit mali, cui natura non poſſit mederi, etiam per moroſa remedia. vt in cæco Marci *c.* 8. qui homines prius vidit vt arbores, ac deinde iuſtâ claritate. ad illudque malum cognoſcendum ſolent interrogari medici; an malum, aut curationis modus, artem & naturam ſuperarit? tametſi nec illa cautio vndique ſufficiat ſemper. nam & dæmones ſecretas naturæ vires norunt, & iis adhibitis miracula imitantur. qualia ex D. Auguſtino enarrat *Rocca de canoniz. c.* 11. aut præſtigiis ſenſus humanos decipiunt. de quibus cognoſcendis idem *c.* 15. & veris miraculis à falſis diſcriminandis. *c.* 9. 10. 21. 28. præſertim in apparitionibus. *c.* 15. 16. 17. 18. Vera miracula etiam gradibus diſtincta ſunt. *c.* 23. 24. ſupra, contra, aut præter naturam *c.* 20. *& Caſtellin. de dilat. canoniz. punct.* 3. Porrò nec remanens aliquamdiu debilitas, cicatrix, durities, nec dolor quidem in ipſa curatione, miniſterium, aut adiutorium naturæ, vt lotio Naaman in Iordane, lutum & ſputum Chriſti in cæco, nec reincidentia, vt in S. Petronilla, miraculo obſtat: dummodo conſtet morbum & cauſam ſemel fuiſſe ſublatam: nec tarditas impetrationis, vt in Chananæa. *qua iterum latius Contelor. c.* 17. qui conſequenter *c.* 18. *vt & Luc. Caſtellin. de dilat. canoniz. in ſecund. punct. & 3. & q. 2. animad. gen. & ſeqq. & p. 3. animad. gen.* proſequitur miraculorum probationem; quot, qualibuſue teſtibus, hiſtoriis, chronicis, publicâ voce aut famâ, tabellis votiuis, aliiſque documentis ea conficiatur: quæ ſufficiat in re tam ardua: atque fidei vicina. In qua quamuis Papa errare non poſſit, habeatque promiſſam ſpiritus ſancti aſſiſtentiam, qui docturus & ſuggeſturus ſit omnia; tamen mediis humanis in re, quæ facti ſit, vti neceſſum habet, ſufficiat, inquam, & indubitatam faciat fidem; ſaltem coniunctim, atque in genere ad probationem ſanctitatis. in cuius cumulum etiam recipitur dictum vnius teſtis, etiam ipſius ſancti. *Luc. Caſtellin. de dilat. canoniz. r. 2. animad. gen. de qualit. exam.* præſertim ſi quid iuſſu ſuperiorum ſcripſerit aut de ſe dixerit. admittit enim hic Sedes Apoſtolica coniunctionem probationum non plenarum: vt famæ & ſimilium. quamuis non ſoleat ſine ſpecifica probatione miraculorum plenè factâ aliter canonizare. vt neque ſine miraculis. *d. c. venerabili lib. fac. eatenus. ſect.* 6. iiſque etiam poſt mortem factis. nam non omnes, qui in vita fecerint, vel in nomine Chriſti dæmonia eiecerint, ſancti erunt, vel ſalui. nam & Saul prophetauit, & Caiphas, cùm eſſet Pontifex. vt nec receptum ſit Martyres canonizari niſi patratis

tatis poſt mortem miraculis. *Rocc. de Canoniz. c. 35. Caſtellin. vbi ſupra ad fin.* Nam & qui tradit corpus ſuum, vt ardeat, charitatem autem non habet, tantùm eſt vt æs ſonans, aut cymbalum tinniens: vt dicitur martyrium, commune bonis & malis. *c. vidi 1. q. 1.* ſed eos cauſa diſtinguit, qui pro fide Chriſti id ſubit, atque ex Dei dilectione; confitebitur eum Chriſtus coram patre ſuo, & quamuis prioris vitæ næui aliqui fuerint; liberat tamen verum martyrium à culpa, & pœna. *c. cathecuminum. 35. de conſec. diſt. 4.* ſi tamen in morte prodigioſum aliquid acciderit, vicem miraculi illud ſupplere poterit, vt in morte 26. martyrum in Iaponia accidiſſe dicitur. *In Relatione facta Vrbano VIII.* vt *in literis Vrbani V. mox citandis* vetitus fuit cultus eius, qui pro Iuſtitia martyrio confectus dicebatur, ſine præuia Romanæ eccleſiæ authoritate.

15. Ex delegatione Apoſtolica.

Atque hæ probationes in ordine ad canonizationem aut beatificationem fieri ſolent ex delegatione Apoſtolica. *d. c. venerabili.* declarauit tamen ſæpius etiam Rota poſſe etiam capi informationes authoritate ordinariâ. *Contelor. c. 4. n. 20.* quamuis non ſoleat Sedes Apoſtolica ex proceſſibus ſolâ authoritate ordinariâ factis ad canonizationem, aut beatificationem procedere. *ibid n. 22.*

16. Quid circa ea poſſit ex Trid. Ordinarij?

Authoritatem de nouis miraculis cognoſcendi, informationeſque capiendi ordinariis diſertè tribuit Concilium Tridentinum. *decret. de inuoc. venerat. reliq. ſanct.* vt declarauit etiam S. Congreg. 7. *Auguſt.* 1596. *apud eundem n. 23.* idemque decretum intelligendum eſſe tam de miraculis ſanctorum canonizatorum, quàm etiam de miraculis perſonæ non canonizatæ, deciſum eſſe ſe inſtante dicit Barboſa, & authenticam penes ſe deciſionem ſeruari. *in Collect. DD. ad Concilium Trident. ad d. decretum n. 8.* idemque de reliquiis, vt poſſint Epiſcopi cognoſcere, an ſint veræ alicuius ſancti canonizati, recipiendæ, & exponendæ: iique ſoli; quamuis adhibitis in Concilium Theologis. *n. 11. 12. 13. 14.* non tamen vlterius, quàm vt loquitur Concilium, vt admittantur noua miracula, vel nouæ reliquiæ recipiantur, & colendæ exponantur; ſed hæ non niſi ſancti canonizati: *n. 10.* ſed quoad miracula, ad effectum ne *vt diximus* probationes temporis lapſu depereant; ſed & ad effectum prædicandi accipi poſſunt verba Concilij, *admittenda eſſe noua miracula, noua reliquia recipienda* recognoſcente & approbante Epiſcopo, non autem ad effectum de quo Alexand. *in d. c. 3.*

17. Publici cultus permiſſio ad Rom. Pontif. ſpectat.

Vt liceat ſcilicet aliquem pro ſancto venerari, tanquam is iam certo foret inter cælites beatus, dum à Papa nondum eſt in eorum numerum relatus; eoque cultu qui ſanctis eximiè defertur, palam ſcilicet, & publicè venerando: vt loquitur Innocentius III. *in d. c. 2. h. t.*

18. Quis publicus?

Publicus cultus intelligitur ex iis, quæ ex decreto Vrbani VIII. ſupra retulimus, & literis Vrbani V. quas refert Contelor. *d. c. 22. num. 17. 18.* aduersùs abuſus tunc quorundam Mendicantium, qui quoſdam *non ſanctos; cùm ſit eis*, inquit, *ſub tali vocabulo à iure prohibitum, ſed beatos publicè in plateis & eorum eccleſiis, in prædicationibus, & aliàs aſtruere moliuntur, & ſingulis annis in anniuerſariis ſeu diebus obituum eorundem in diuinis officiis ſolenniter efferunt, prout de ſanctis ab Eccleſia Romana approbatis in eorundem etiam ſolemnibus feſtiuitatibus per ipſam eccleſiam obſeruatur, ac populos fideles inducunt, vt in ipſis anniuerſariis, ſeu diebus ab operibus manualibus abſtineant, &, quod quæſtus ſuſpicione non caret, vt ad Eccleſias, in quibus eorundem humata ſunt corpora, cateruatim pergant, & ſolemnes oblationes faciant, verbis perſuaſiuis inducunt, altaria in Eccleſiis præſumpſerunt erigere, ac ſi forent vt ſancti per Sedem Apoſtolicam approbati, perſoniſque ſepulturam illorum viſitantibus quædam ſigna plumbea tradunt, ſicut euntibus ad ſepulchra ſanctorum in certis tradi partibus conſueuit, altaria quoque ſub illorum vocabulis in ſuis Eccleſiis præſumpſerunt erigere, ac ſi forent ſancti per Sedem Apoſtolicam approbati.* primum ergo cultus gradum obtinet ad ſanctorum honorem templa, & altaria erigi, *c. placuit. c. fabrica, de conſecrat. diſt. 1.* feſtos dies indici; miſſam & officium diuinum celebrari, in litanias, martyrologium referri; ac deinde reliquias precioſis thecis includi, palam oſtendi, ſolemniter efferri, cereos, lampades accendi, ſepulchrum auguſtius quàm pro ſtatu alioquin poni, ornari, imagines appendi, affigi; numiſmata, aliaúe ſigna viſitantibus dari, effigiem cum radiis aut ſplendore pingi, fingi, ſculpi, veſtium, capillorum, oſſium particulas dari, ægris, energumenis applicari, ad corpus, aut ſepulchrum coronas, aut roſaria affricari, ieiunium ſeruari, pulſari campanas, ab operibus ſeruilibus abſtineri, votiuas tabellas affigi, ad ſepulchra aut olim loca ab illis habitata peregrinari, & ſi qua ſunt huiuſmodi venerationem præ ſe ferentia palam coram aliis fieri, ſeu publicè vt loquitur *d. c. 2. h. t. & Clemen. c. 1. de Iudæis & Saracenis* quoad inuocantes Mahometem, aut ad eius ſepulchrum peregrinantes: qualia nemo ante canonizationem Romanam alicui defuncto palam exhibere poteſt, præterquam ſi per priuilegium ei permittatur; ſtrictè vtique, & in rigidis terminis ſeruandum. *c. porrò de priuil. in 6.* vt quando tantùm deuenitur ad beatificationem, cùm certæ regioni, religioni, ordini, aut loco alicuius beati cultus permittitur, eiuſmodi indultum extra loca, aut perſonas, quibus conceſſum, extendi non poteſt, ſed in illis manet prohibitio iuris communis.

Declarauit tamen Vrbanus VIII. *d. decreto 2. Octob. 1625.* per huiuſmodi conſtitutiones ſe præiudicatum nolle iis, qui aut per communem eccleſiæ conſenſum, vt ſunt priſci illi ſancti, qui pridem antè Alexandrum III. publicè ſunt culti, vel *per immemorabilem*, inquit, *temporis curſum, aut per Patrum, virorumque ſanctorum ſcripta, vel longiſſimi temporis ſcientia, ac tolerantia Sedis Apoſtolicæ, vel Ordina-* 19.

19. Quid tribuendum immemorabili conſuetudini in hac re?

rij co-

rij coluntur. prout & S. Congreg. 20. *Nou.* 1628. declarauit tamen immemorialem conſuetudinem colendi ſanctum non canonizatum, aut beatificatum non ſuffragari vt miſſa, aut officium de eo dici poſſit, niſi & hoc ipſum ab omni æuo conſueuerit. *quod decretum recitat Contelor. ad finem ſui tractatus de Canonizatione.* eodemque decreto vetat impoſterum ſcripta ac libros euulgari ſuper vitis, geſtis, miraculis, reuelationibus, ſeu quibuſcumque beneficiis tamquam aliquorum non canonizatorum interceſſionibus à Deo acceptis, ſine recognitione Ordinarij; adhibitis in conſilium theologis. qui *ne deinde*, inquit, *fraus, aut error, aut aliquid nouum, aut inordinatum in re tam graui committatur, negotium instructum ad Sedem Apoſtolicam tranſmittat, eiuſq; reſponſum exſpectet.* quæ clauſula reſtringere quidem videtur Concilij Tridentini verba illa, *nulla admittenda eſſe noua miracula, niſi probante Ordinario*; vt ab hoc admitti ea non poſſint, vt libris editis per orbem vniuerſum vulgentur; non extendi tamen, tanquam correctoria, ad prædicationes hîc non expreſſas; quarum neque par cauſa eſt; loco ſtrictior quippe; & vox audita perit.

20. *Praxis Canonizationis, & beatificationis.* Praxis porrò canonizationis atque beatificationis, quam ſupra gentiles apotheoſes augusta, atque ſolemnis eſt; tam diligentiorem curam, ſolicitudinem, atque circumſpectionem ad cognoſcendam veritatem, quæ toti orbi chriſtiano in lucem præferenda ſit, præambulam habet. eam Ioann. Andreæ *in d. c.1.X. hoc tit.* & exactiſſimè tradit Contelorus *c.23. & ſeqq.* tam quoad ea quæ in Vrbe fiunt, ante commiſſionem inquirendi de ſanctitate in genere; quam illa in prouinciis expedita poſt ſecundùm commiſſionem inquirendi in ſpecie ſuper virtutibus, & miraculis: inſtruitque delegatos ſuper ſuo officio, Iudices, Notarios, Nuntios, Procuratores, teſtes; refertque per extenſum commiſſiones, articulos, interrogatoria, rotulum, & relationes; vt manuducere poſſit eos, quibus hoc negotium incubuerit; quò cautius agant, vbi maius periculum vertitur. *iuxta c. vbi periculum de elect. in 6.* non tantùm ob rei grauitatem; ſed & quòd, dum in Vrbe acta examinantur, prima quæſtio eſt an teſtes ritè examinati, cætera rectè geſta ſint. ſi qua enim appareat nullitas, præſertim quæ vix ſanari poſſit, aliis committitur, vt actum ex integro rectius agant. *d. c. venerabili.* vbi teſtibus per turbam auditis, iterum aliis committitur vt ſingulatim audiant. & in Vrbe quidem curiales in huiuſmodi rebus plurimi, & verſatiſſimi ſunt; vt operæ pretium non ſit de iis, quæ in Vrbe fiunt hîc dicere quidpiam: nec noſtrum; ne ſus Mineruam. In gratiam tamen prouincialium, lubet ex interrogatoriis *ex c.25. deſumptum* proponere vnum articulum: qui eſt de teſtibus ſuper miraculis in ſpecie examinandis, & breui-loquum ſummarium *ex c. 23.* eorum, quæ agenda ſunt receptâ delegatione in prouinciis.

Articulus ita habet; *Quoad miracula, de quibus teſtes in ſpecie deponent, interrogetur quilibet ſuper ſingulo, ſuper quo fuerit inductus, quam cauſam, & rationem reddat; per quam concludat illud fuiſſe miraculum: & an illa ſanatio, & curatio, de qua deponit, potuerit vel poßit tribui remediis, medicamentis, & operibus humanis; vel potius illius vires exceſſerit, & ſupra naturæ facultatem emanauerit, & an fuerit in inſtanti, vel ex interuallo, & an inuocatio ipſius N. & interceßio illius apud Deum fuerit prius, & in ipſo actu implorata, & orationes, & preces præceſſerint, & quomodo id ſciat, locum, tempus, & conteſtes, circumſtantias, & cauſas exprimendo, per quas concludatur talem ſanationem, & curationem tribuendam diuinæ gratiæ, meritis, & interceßionibus N. emanatam.*

Summarium eſt illud; *Præſentato Rotulo iudicibus ſubdelegatis, eoq; quâ decet reuerentiâ recepto, & coram Notario, & teſtibus, ſi placet, aperto, poſtquam ſubdelegationem acceptauerunt, procurator ſeu promotor cauſæ petit deputari notarium, qui acta cauſæ ſcribat, & nuntium ſeu mandatarium, qui citationes ſeu monitoria exequatur, & vterque iurare debet de fideliter exercendo officium ſibi demandatum, & tutius eſt vt iuramentum, & deputationem notarij, qui de ſuo iuramento rogari non poteſt, recipiat alter notarius, ipſe verò notarius deputatus recipiat iuramentum Nuntij, & alia acta in huiuſmodi cauſa per ſe ipſum ſcribat. Deinde inſtat deputari locum loci, & horam audientiæ pro teſtibus recipiendis, & repetitis omnibus actis, vſque tunc factis, iuribus & articulis productis, & in Rotulo remiſſoriæ contentis, inducit teſtes, & petit ad dicta iura acta, & articulos probandos admitti, & quemlibet illorum moueri,* ad ſubiiciendum ſe examini, & *citari ad iurandum de veritate dicenda, & iis peractis, receptoq; iuramento, cum Iudicis decreto deuenitur ad examen, & prius teſtes ſuper omnibus interrogatoriis, deinde ſuper articulis ſingulatim recipiuntur.*

Perfecto examine Iudices ad procuratoris inſtantiam decernunt tranſumptari, ſeu fieri copiam proceßus in forma authentica, & probante, & illam collationari, ſeu auſcultari cum ſuo originali, vnà cum alio notario ad hoc ſpecialiter deputato, qui ſe in fine ſubſcribit. Quod ſi aliqua iura ſeu ſcripturæ ſint compulſandæ, ſeu extrahendæ, compulſata poſtquam fuerint collationata cum ſuis originalibus ritè & rectè recognitis inſeruntur in proceſſu. Poſtmodum interpoſito per Iudices decreto, quòd omnia fuerint legitimè facta, procurator inſtat proceſſum claudi & ſigillari, & tradi alicui portitori, vt deferat & conſignet S. Rituum Congregationi, vel Rotæ Auditoribus, vnà cum literis reſponſiuis, ſuper quibus omnibus Iudex interponit decretum, & portitor electus iurat de fideliter deferendo & conſignando proceſſum, prout habuit in mandatis. Tandem ſe ſubſcribunt notarij, ſeu notarius, & Iudices ſubdelegati, & apponunt proprium ſigillum, quibus in fine ſupponitur legalitas facta per Epiſcopum, ſiue Communitatem, ſiue Iudices,

ces, & proceſſus clauditur, & ſigillatur, & traditur portiori iam electe, vnà cum literis miſſiuis, & reſponſiuis.

Tit. Ne clerici vel monachi negociis ſecular. ſe immiſceant.

CONSVLTATIO I.

De clerico milite, beneficij identitate, aut pluralitate.

1\. Clericus armatæ militiæ ſe addicens clericalem deſerit titulum, fructuſque beneficij amittit.

QVamuis armatæ militiæ priuilegia ad militiam cæleſtem transferantur, eodemq́; ferè vtriuſque milites iure cenſeantur: *vt liquet in top. Euerard. in loc. à milite armata militia ad cæleſtem*, ipſæ tamen militiæ ex diametro inter ſe diſſident: vt ſi quis in huius partes tranſeat, illam deſerat. ideoq́ue clericis in ſortem, & militiam Domini electis armata militia ſit interdicta, non tantùm ex generali titulo X. *ne clerici ſecularibus negotiis ſe immiſceant*; ſed etiam ex ſpeciali antitheſi profeſſionis, quam Gratianus 23. q. 8. *parte priori tota* exagitat. *c. nimirum ibid. in verb. contra profeſſionem ſui Ordinis ſecularem militiam exercere. c. cum A. c. non pila quærunt ferrea, non arma Chriſti milites. ibid.* ſed lachrymas, planctus, & orationes. adeò quidem vt, quicumque clericus in bello mortuus fuerit, pro eo eccleſia non oret. *c. quicumq́. c. clerici ibid.* ſed & amittunt honoris ſui gradum: *d. c. clerici cum ſeq.* quod ex Concilio Meldenſi ſumptum eſt: vbi clerici ad armatam militiam tranſeuntes eccleſiaſticæ ſanctitatis prophanatores dicuntur, & proprij gradus amiſſione mulctantur: quia non poſſunt ſimul Deo & ſeculo militare. ſic apud Baron ad an. 1196. cùm Epiſcopus Belouacenſis ab Anglis in prælio aduersùs Francos captus Celeſtinum tertium rogaret vt pro eo intercederet, Rex ad Papam loricam Epiſcopi miſit: *vide*, inquiens, *an tunica filij tui eſt an non? cui Papa, non filius meus eſt, aut eccleſia. ad Regis igitur voluntatem dimittatur, quia potius Martis quàm Chriſti miles iudicatur.* ſic ſub Carolo M. in Concilio Wormatienſi decretum ne ſacerdotes in bellum mitterentur, neque ad tractanda arma, ſed ad benedictionem dandam, & reconciliationem periclitantibus: quibus conformiter loquitur textus feudalis *lib. 2. tit. 21. de vaſal. milit. qui arma bellica depoſuit, deſiit*, inquit, *eſſe miles ſeculi, qui factus eſt miles Chriſti*: & conſequenter (quando, atque vbi in feudis nondum receptum erat, vt militiæ officium expleretur per ſubſtitutum) *nec beneficium*, inquit, *pertinet ad eum, qui non debet gerere officium: & eod. lib. tit. 26. §. qui clericus*, inquit, *efficitur, aut votum religionis aſſumit, hoc ipſo feudum amittit.* & conſonat titulus 30. §. *ex hoc.* vbi feudum per clericatum amittitur, neque redditur ad ſeculum regreſſo. & rurſum *tit.* 36. & quoniam contrariorum eadem eſt diſciplina, non minus dicendum eſt clericum tranſeuntem ad militiam armatam eo ipſo beneficium eccleſiaſticum amittere. quod ſuadent quæ ex Gratiano mox citauimus, & c. beneficium *de regularibus in 6.* vt ſolâ ſtatus regularis profeſſione etiam eccleſiaſticum beneficium amittatur. *vide Azor. inſt. mor. p. 2. l. 7. c. 15. q. 1. DD. in c. fin. X. de cler. coniug. c. perpendimus. de ſent. exc.* Aduerſari tamen merito videbitur *c. in audientia. X. de ſent. excom. clerici ſi tertiò commoniti*, inquit, *militaria noluerint arma deponere, de priuilegio clericorum ſubſidium aliquod habere non debent.* inde videri poteſt requiri trina monitio præuia. Sed agit tantum de clerico arma militaria induto, non qui nomen militiæ dediti, & Sacramentum militare præſtitit. agit illud de honeſtate habitus clericalis, & pœna illum mutantis: hic quærimus de emittente diſertè profeſſionem militarem. *Vide Martham, & citates de iuriſd. p. 2. c. 26. num. 13.* quamquam hic etſi ſententiâ opus foret, quoad fructus durante armatâ militiâ collectos, omninò dicendum ſit facilè huiuſmodi militi clericatus deſertori actionem dandam non eſſe, vel à Iudice audiendum. non enim ſimul & armatæ & clericalis militiæ ſtipendia quis poteſt mereri, ſtante ſimul profeſſionum, officiorum, & exercitiorum contrarietate.

Vt omittamus vim reo factam, decimas per vim oblatas, prata, terraſque inuaſas, ideoq́ue ſicut in ſecularibus etiam dominus, rem ſuam vi occupans, amittit; *l. ſi quis in tantam. C. vnde vi*, ita & in ſpiritualibus decretum eſſe, vt beneficium, etſi ritè collatum per vim occupans, illud perdat. *c. eam qui 23. de præb. in 6.* 2.

Vt illud vi occupans.

Quin, vt benignius actorem tractemus, tamen audiendus non eſt, niſi reo ſpoliato antè omnia reſtituto. *tot. tit. X. de reſt. ſpol.* quæ exceptio etiam poſt annum competit, vt quæ agenti temporalia, excipienti ſint perpetua. ſed neque illius tituli beneficium, vt interdictorum, annuum eſt; neque c. redintegranda, 3. q. 1. ſed ad annos 30. durare creditur. 3.

Et ſpoliatus etiam poſt annum reſtituitur.

Sed omiſſis perſonalibus vitiis, ad rem tranſeamus. quæſtio huius cauſæ fundamentalis eſt; pluralitas an identitas hîc ſit capellaniæ, quis eam probare teneatur, & an ſit probata?

Et rectè traditum eſt nec præſumi identitatem nec pluralitatem: ſed eum, qui in alterutra intentionem ſuam fundat, eam teneri probare. *Maſcard. de probat. verb. identitas rerum concl. 874. Tuſchus verb. identitas concl. 2. n. 4. Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſ. 19. n. 1. 25. & ſeq. qui plures authores eam in rem citant, idem Tuſch. verb. pluralitas. concl. 468. num. 17.* manet ergo regula *ex lege 2. D. de probat.* vt ei incumbat probatio, qui dicit, non qui negat. eaque talis requiritur, vt contrariis indiciis, præſumptionibuſque non eneruetur, vel res ma- 4.

Identitas aut pluralitas beneficij an præſumatur, an probanda ſit, & à quo?

neat aliquatenus in incerto. ſiquidem rei incertitudo ſemper impedit condemnationem. *Lidem Pomponius* 5. §. *fin. D. de rei vindicat.* & quamuis iterum iuris Interpretes per indicia & conjecturas, famam, vulgi opinionem, & in antiquis per ſemiplenas probationes, admittant cenſeri probatam identitatem, vel pluralitatem, quando vſus fauet; non tamen, quando contraria eſt poſſeſſio, aliter ea interuerti poteſt, quàm plenâ probatione: *Maſcard. concl.* 393. *n.* 12. præſertim ſi longiſſimi temporis priuilegio ſit munita. *c. ex literis.* §. *quod ſi ambarum. X. de probat.* quia etiamſi res eius non ſit qui poſſidet, ſi modo actor non potuerit ſuam eſſe probare, remanet in ſuo loco poſſeſſio. propter quam cauſam, cùm obſcura ſint vtriuſque iura, contra petitorem iudicari ſolet. §. *retinendæ. inſtit. de interdict.* id eſt commodum poſſeſſionis. porrò pro poſſeſſore eſt habendus, cuius antiquior eſt poſſeſſio, vt hic eſt rei; præſertim cùm poſſeſſio via facti, vt ſupra, eſt interuerſa, & pro ſpolij reſtitutione etiam agitur, vt hic. Accedit alter fauor reorum, qui eis, cùm iura partium ſunt obſcura, potius defertur, quàm actoribus. *c. cum ſunt. de reg. iur. in* 6. quod etiam in finium quæſtione ſequitur Lucius III. *in d. c. ex literis*, *cum promptiora ſint*, inquit, *iura ad abſoluendum, quàm ad condemnandum.* in exceptione autem propoſita de pluralitate capellaniarum ſupplicans factus eſt reus, reſcribens excipiendo ſuper pluralitate, & reconueniendo factus eſt actor: itaque plenè deberet pluralitatem probare, antequam poſſet fieri in reconuentione condemnatio, ex cauſa collationis tanquam vnius ex pluribus capellaniis actori factæ. quamuis etiam ea poſita ſupereſſet quæſtio, an plures huiuſmodi capellaniæ vnitæ non ſint, aut præſumantur eo ipſo, quòd per longiſſimum tempus ab vno poſſeſſore omnes fuerint obtentæ.

Quoniam vbi per annos 40. beneficia, tanquam vna vel vnita, ab vno poſſeſſa fuerunt, habenda ſunt pro vnis, aut vnitis. ideoq́ue S. Cong. *apud Zerol. verb. vnio.* §. 6. reſpondit in hæc verba; *duæ parœchiæ, quæ per conſuetudinem, quæ per 40. annos viguerit tanquam vnita, cum ſemper ſine diſpenſatione collata fuerint, earum ſic poſſeſſor non eſt moleſtandus.* & Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 80. vnionem, quando eccleſiæ ſunt pauperes, & tempus diuturnum, præſumi aſſerit. Zerolæ deciſionem etiam refert *Garcias de benef. p.* 12. *c.* 2. §. 3. *num.* 243. & quamquam cum Menoch. diuturnitatem temporis velit immemorialem, alij tamen quos citat, authores rectius 40. annorum ſtatuunt. ea enim eſt ordinaria in eccleſiaſticis, ac inſta præſcriptio. nam quod ipſe *num.* 233. *ex c.* 1. *de præſcript. in* 6. ideo velit immemorialem, quia vnio ſit contra iuris diſpoſitionem, ſanè non rectè: quia vt vnio & omnis alienatio ex lubitu tantùm eſt prohibita; ſic ex neceſſitate, & iuſta cauſa non tantùm permiſſa, ſed etiam præcepta eſt aliquando: adeoq́ue per curſum 40. annorum iuſto caſu ritè facta præſumetur. ideoq́ue idem Garcias *n.* 238. 239. *ac alibi eo capite paſſim.* vnionem tunc præſumi admittit per 40. annos, cùm facta eſt æquè principaliter, neutro beneficio extincto, ſeu acceſſoriè vnito: vt hic dicendum foret; ſi vna non ſit capellania, vnitas eſſe vtraſque æquè principaliter, omninò neutram præcellere.

At verò eò minus hic dubitandum eſt; quòd non conſtet plures olim fuiſſe capellanias, ſed dubitatur an plures tantùm fuerint fundationes, ſeu augmentationes, & ſic de ſtatu beneficij, & origine quæſtio eſt: quo in genere deciſum eſt; beneficium eſſe habendum pro tali, qualiter vltimo per 40. annos habitum fuit, & ab vno vel pluribus pacificè gubernatum. *c. cum de beneficio. de præb. in* 6.

De immunitate eccleſiaſtica perſonarum & rerum.

CONSVLTATIO I.

TRiplex eſt immunitas eccleſiaſtica; prima templorum, 2. perſonarum, 3. rerum. de ea, quæ ad templa pertinet, vltimò edita eſt conſtitutio Greg. XIIII. ad quam ſcripſit inſignem Commentarium Gambacurta, & poſt illum Antoninus Diana *p.* 1. *tract. de immunitate eccleſiarum* pleraſque, quæ circa illam moueri poſſunt, quæſtiones reſoluit. De perſonarum immunitate idem Diana dedit tractatum ſecundum *p.* 1. qui ſimul & de rerum immunitate multa tradit: ſed & idem præſtitit *p.* 3. *tract.* 1. *& Martha tract. de iuriſdictione per plura volumina.* atque hæc perſonarum, rerumq́ue tractatio hoc in genere ferè permixta eſt. De templorum immunitate alibi diximus: de perſonis nunc & rebus, quod ad onera pertinet, paucis videndum eſt. Exemptionem perſonarum vel iuris diuini eſſe, vel proximè inde defluere alibi diximus, *& probant latius authores quos citat Diana d. tract.* 2. *p.* 1. *reſol.* 1. illa facit vt à poteſtate ſeculari indici etiam eis non poſſint aliqua onera perſonalia. natura enim ratioq́ue exigit, vt nemo quid ſtatuat, niſi in ſubditum. & hæcquidem exemptio à poteſtate ſeculari non magnam patitur controuerſiam quoad poteſtates inferiores: *ex Auth. Frederici, item nulla communitas. C. de ſacroſanct. eccleſ.* ſed de poteſtate ſupremorum Principum, ac Regum, ſi iuris diuini non ſit exemptio clericorum, non parum ſupereſt difficultatis. quippe, ſi exemptio procedat etiam ex priuilegio Principum, ea quæ intrinſeca ſunt maieſtati, negant politici abdicari à Principe poſſe. *vide Tuſchum verb. Imperator iura imperij alienare non poteſt n.* 30. *& ſeqq.* & ſanè quâcumque generali conceſſione ſupremitas ipſa remiſſa non cenſetur. *qua de re diximus in Indice lib.* 4. vnde & factum, vt à legibus ciuilibus præſertim authenticis, tam

1\. Propter exemptionem perſonarum eccleſiaſticarum non poſſunt laici eis onera imponere inferiores citra dubiũ, ſed quid de ſupremis Principibus?

multa ſint decreta circa perſonas, & res clericorum. quin etiam vſus multorum Regum ac ſupremorum Principum obtinuerit, vt in tributis, vectigalibus, atque indictionibus clerum, eiuſque bona nonnunquam attingant. vt v.g. dum onera rebus aut perſonis propter res, generatim indicunt, & generali locutione clerum comprehendunt, imo exprimunt neminem fore exemptum, non clericum, non nobilem, non lateralem Principis aulicum. quod vt vt ſit, ſeu accipi poſſit; circa bona tamen, vt à poteſtate Principis ſupremi non facilè ſint omnimodo exempta, pronius recipitur: ob cauſam c. ſi tributum. 11.q.1.c. *conuenior*.23. q.8. & quamquam c. non minus. *c. aduerſus.X.de immunit.c.clericis eod. in 6.* conſuli ſummum Pontificem in oneribus imponendis decernant; idque fieri oportere aliquando Cancellario Franciæ reſponderit Curia Pariſienſis, *vt eſt apud Papon. ar. l.5.tit.*11.*ar.*11. non tamen id ita ſemper vſurpatur. & Faber *Cod.ſui lib.9.tit.29. defin.26.* repentinis neceſſitatibus imputat, vt ſæpè id fieri non poſſit. *nec rurſus*, inquit, *Princeps ferè vllus eſt, qui non in ſuo territorio eam ſibi poteſtatem & authoritatem longâ ſiue conſuetudine, ſiue præſcriptione acquiſierit, vt de his omnibus* (de cauſis agit & ſubſidiis, quibus clerus, eiuſue bona teneantur, quarum judicium licentiamque imponendi, canones Pontifici reſeruant) *cognitio ſit ipſius Principis*. eaque ferè inter cæteras cauſa eſt, cur Bullam Cœnæ non publicari aut recipi tam multis locis videamus: dum illa §.18. perſonis eccleſiaſticis, & earum, atque eccleſiarum bonis aut fructibus abſque Pontificis expreſſa licentia directè vel indirectè onera vlla imponi vetat à quoquam, etiamſi imperiali aut regali præfulgeat dignitate. ſed & lex placet *C.de ſacroſanct. eccleſ.* vetat, ne eccleſiæ prædia *ſordidorum munerum face vexentur, nil extraordinarium ab hinc ſuperinductumue flagitetur, nulla tranſlationum ſolicitudo ſignetur, nihil præter canonicam illationem, & quàm aduentitia neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit eius functionibus, aſcribatur*, vbi præter veterem canonem, atque ordinarium tributum excipit, quod ex repentina neceſſitate imponi poteſt, tributum: authoritate vtique Principum. vt etiam lex *neminem ibidem* angarias, & parangarias, & plauſtra præſtare vult etiam eccleſiæ poſſeſſiones, cùm profectioni imperatoriæ fuerint neceſſariæ. quas tamen angarias ſeu parangarias iterum clericis remittit, & extraordinariorum munerum neceſſitatem *lex 2.& l.32.§. priuilegiis*, & nouarum collationum *l.1.C.de epiſ. & cler.* & perſonalium munerum quorumcumque ordinum clericos expertes eſſe præcipit lex *presbyteros ibid.*

Itaque onera perſonalia, vt etiam ſunt angariæ, & parangariæ, quæ etiam ſolent, præter præſtationem operæ, coniunctam habere aliquam impenſam, *vt in d.l.neminem: Spigel. in*
2. *lexico in V. angaria.* hodie quidem in clericis ceſſant: realia olim rebus impoſita quaſi per modum hypothecæ, cum rebus in eccleſias tranſierunt; ex ratione tituli *C.ſine cenſu, aut reliquis fundum comparari non poſſe*: tametſi Diana *p.3.tract.1.reſ.17.* à communi, & ſe ipſo diſſenſerit. quin etiam onera realia, quæ ex rei natura videntur naſci, iuſtè tranſeunt in quemcumque poſſeſſorem, qualicumque priuilegio munitum: v.g. viarum reparatio, quæ fundis vicinis incumbit, & aggerum, litorumque aduersùs impetum fluminum, aut maris inundationem, omnibus fundis ineſſe videtur, qui aquis opprimi poſſunt, aut oppreſſi volunt liberari. quippe ſecundùm naturam eſt commoda cuiuſque rei eum ſequi, quē ſequuntur incommoda. *l.2.D.de reg.iur. c.qui ſentit onus, ſentire debet & commodum, & econtra eod. in 6.* adeò vt Imperatores nec ſuas poſſeſſiones, nec eccleſiaſticas ab huiuſmodi oneribus immunes eſſe voluerint. *l. ad inſtructiones. C. de ſacroſanct. eccleſ. edictum Caroli V. de reparandis aggeribus datum* 23.*Maij*.1531.*quod habetur vol.1.edict.l.2.t.2.* tametſi enim Diana *& authores, quos citat d.p.1. tract.2. & tractatu de parlamentis reſol.22. t.2. r.25.* contendant huiuſmodi legem eſſe correctam per d. Auth. *item nulla communitas. d.c.non minus. d.c.aduerſùs d.articulum* 18.*d.bulla Cœnæ*, tamen id ſanè à vero abeſt. omnia enim illa iuris loca agunt de oneribus per poteſtates imponendis: at hæc innata rebus, atque intrinſeca ſunt: quamquam executricem magiſtratus manum requirant: qui non tam noua onera imponere, quàm innata, &, quæ neceſſitas parturiit, exequi videtur. & conſequenter vt à pedagiis & guidagiis clericos eximit c. quamquam *de cenſib. in 6.* 4.
non eſt illud intelligendum de ea pecunia, quē à perſonis, iumentis, nauigiis, vehiculis exigitur in cauſam neceſſariam reparandarum viarum ac pontium, dum nec in alios vſus impenditur. à qua non oportet excuſari clericum, nobilem, Principem, cuius in commodum ea impenſa cedit: ſed cùm huiuſmodi onera iure quodam dominico, & in vſum domini exiguntur, tunc nouæ pedagiorum exactiones prohibentur *in c. innouamus. X. de cenſib.* ſine Regum & Principum aſſenſu. ſic Pontifex *in c. ſuper. X. de verbor. ſignif.* interpretatur pedagia & guidagia interdicta, *quæ*, inquit, *non apparent Imperatorum vel Regum vel Lateranenſis Concilij largitione conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine, cuius non exſtet memoria, introducta.* largitione inquit Pontifex: liberalitatem ergo ſignificat, & beneficium gratuitum; non verò quod exigitur propter ſolam impenſam viis & pontibus neceſſariam, quæ fundis inhæret, & vtentibus agnaſcitur: ita vt huiuſmodi impenſæ complectantur omnes etiam priuilegiarios: alia porrò pedagia & guidagia, quamuis iure permiſſa, non complectantur clericos. *per d.c.quamquam.*

Quod autem attinet ad exemplum Dianæ 5.
quod d.reſol.22.citat ex Martha de iuriſ.p.4.cent. 1.caſ.1. in fin. quod ad reparationem aggerum Arni fluminis clerus Piſanus à Clemente VIII. tantùm fuerit in ſubſidium condemnatus, non ſufficientibus facultatibus laico-

Realia onera rebus impoſita vt ad eccleſiam tranſeant?

3. Eccleſia ſuſtinet onera, quæ rebus naturâ inſunt.

Quid de pedagiis?

De ripis fluminum reſtaurandis.

 rum,

rum, eſt dicendum non exemplis, ſed legibus eſſe iudicandum : nam præterquam quòd Martha refert huiuſmodi diſcuſſionem laicorum non eſſe ſeruatam, fieri poteſt vt id non acciderit propter laicorum impotentiam, quam dicit notoriam; ſed quòd impenſæ fundis non fuerint neceſſariæ, ſed voluntariæ ac pro parte voluptuariæ, ad ornatiorem fluminis ductum, aut vrbis decorum : qualis impenſa fundis flumini adiacentibus non eſt intrinſeca : voluptuariæ autem, ſeu quæ ad oppidi ſplendorem faciant, ad eccleſiaſticas facultates non ita æquum eſt porrigi, vt ad opes ciuium: quorum impar cauſa eſt, quoſque primariò ciuitatis decora reſpiciunt, clericos vix ſecundariò. in voluntariis autem oneribus indicendis omnes priùs conuenire oportet, & conſentire, eo modo ſaltem, quo corpora politica conſentire cenſentur, alioquin non vocati non conſentientes clerici obligari non poſſunt. *Griuel. deciſ. 11. n. 26. 27. 28. 29. 30. deciſ. 69. n. 10. 11. 12.* Quare clericos conſtat à perſonalibus oneribus liberos eſſe, quamuis non à patrimonialibus illis quæ rebus inſunt, aut impoſita perpetuò fuerunt antequam in eccleſiam tranſirent : ſed & ab illis quæ inferiores poteſtates volunt imponere, *per d. Auth. item nulla* & titulum *C. noua vectigalia imponi non poſſe*, ſed neque Reges aut ſupremi Principes pro lubitu, ſed neceſſitate, *d. l. placet.* imponendi facultatem ſeruant, tametſi nec hanc æquè canones. & per leges quidem à patrimonialibus oneribus neque primipilaris, neque veteranus, aut miles, aliuſue qui priuilegio aliquo ſubnixus, nec Pontifex excuſatur. *l. 18. §. ab huiuſmodi. D. de muner.*

Quapropter frequentiſſima eſt controuerſia cuiuſmodi ſint onera, quæ paſſim irrogantur; perſonalia, realia, an mixta : vt ſubtiliter & latè diſputatum eſt inter clerum, nobilitatem, ac parlamentum Comitatus Prouinciæ, aduerſùs Statum popularem. *apud Paponem d. t. 11 ar. 39.* vbi notæ perſonalium, realium, mixtorumque onerum in omnem partem diſcutiuntur, quoad taxam focorum, iuxta quam in
6. Prouincia onera imponuntur ab anno 1471.
Precariis Brabanticis.
quo cenſus, adæratio, & peræquatio facta eſt. quemadmodum & apud Brabantos anno 1451. focorum iugerumque numeratione factâ, cuique Prælato, oppido, ac pago ſua taxa ex Ordinum aſſenſu ſcripta eſt. quæ, quoniam apud nos etiamnum viget, diſcuſſionem hîc aliquam paulò ampliorem permittit.

Imprimis Prælati roganti Principi annuerunt certam ſummam cum cæteris patriæ Ordinibus, illamque inter ſe partiti ſunt, poſtulatâ exactionis futuræ formâ, eaque à Principe conceſſa, ſeu præſcriptâ. vbi more ergo gentis non eſt via, & poteſtate regiâ facta indictio, ſed conſentientibus Ordinibus Precaria impoſita, atque in ſingulos diſtributa, quam porrò ipſi ſuis quique locis inter ſuos partirentur. quapropter formam illam extra
7. ſuorum ſphæram excedere non poſſunt : ita
Illis clerus per pagos, aut vrbes grauari nequit, extra formam à Statibus, à Principe impetratam.
vt alios, aut aliter quoſquam grauare nequeant. quare deciſum eſt per Concilium Brabantiæ inter Capitulum & municipium *de Gheele 2. Decemb. 1606.* priuatis municipij oneribus, ſeu collectis Capitulum, eiuſue bona neque quoad proprietatem, neque quoad culturam Capituli propriam, ſubiici potuiſſe.

Habet porrò illa Precaria quoad exactionem adiunctam authoritatem Principis, vt ſpectet ad ſarcinam repentinam aduentitiæ neceſſitatis, ab immunitate eccleſiaſtica exceptam *in d. l. placet.* omneſque comprehendat, 8.
Quæ illarũ forma.
quos patrimonialia onera contingere poſſunt, exceptis eccleſiarum bonis ritè à Principibus amortizatis, aut per 70. annos cum immunitate poſſeſſis. quæ exceptio in reliquis firmat regulam. quare iſtiuſmodi Precariæ indictio expreſsè *ar. 7.* onerat bona eccleſiaſticorum patrimonialia, & ſibi non eccleſiis acquiſita, vt contribuant ad ratam aliorum incolarum, vbi degunt in Brabantia. 2. eidem Precariæ ſubiiciuntur bona eccleſiaſticis perſonis intra, aut extra Brabantiam reſidentibus, intuitu eccleſiæ competentia, ſiue pro nouis fundationibus, ſiuè aliàs empta, aut acquiſita, ſoluendæ vbi bona ſunt ſita. Ad quem modum *ar. 11.* reditus hypothecati contribuunt in loco ſitus hypothecæ, *ar. 12.* omnes exteri ratione bonorum; quæ habent in Brabantia itidem in loco ſitus : incolæ autem Brabantiæ *ar. 6.* ex omnibus bonis in Brabantia ſitis in loco domicilij ſui. quibus ratione patrimonij *ar. 7.* vt dictum eſt, aſſimilantur clerici; vt ſoluant in loco domicilij, vt onerum huiuſmodi exactio valde difformiter fuerit permixta, cùm in his videantur perſonalia, in illis realia; ſed vſus pœnè per Brabantiam vbique nunc obtinuit, vt foris pro modo iugerum tanquam realia exigantur : vrbes, & municipia vrbium priuilegio nixa, diuerſimodè quotam ſuam corrogent : plerumque ex aſſiſiis, & vectigalibus in cibum, ac potum impoſitis.

Igitur quod attinet ad patrimonium clericorum, ad contributionem vocatur; neque 9.
Patrimoniũ clericorum grauatur, an iure?
hic immunitatem habet : tametſi ex conditione perſonæ mutari aliàs ſoleat conditio bonorum, *l. per curatorem 90. §. 1. D. de acquir. hæred. l. vlt. C. de inoff. teſtam.* & bulla cœnæ *ar. 18.* collectis grauari vetet perſonas Eccleſiaſticas, atque earum (perſonarum, adeoque eis propria) & eccleſiarum bona. & Diana *tract. 2. de immunit. reſolut. 39. cum citatis ibidem* iure negat grauari poſſe patrimonialia. & *reſol. 42.* nec alia quibuſcumque titulis acquiſita. quamuis ibidem fateatur in regno Neapolitano conſuetudinem eſſe contrariam, quã tamen ſine priuilegio Pontificio non admittit, niſi quoad bona quæ cum onere gabellæ ante impoſitæ, perpetuæ, & inuariabilis ad eccleſiam tranſierunt. ſed neq; apud nos Bulla cœnæ huiuſmodi Precariæ inſtructionem, aut conſuetudinem perfregit, quæ ad collectas vocat propria clericorum bona.

10.
Grauioris conſiderationis eſt, quòd neque
Bona eccleſiæ rectè quæſita.
bona eccleſiæ data, legata, empta, ſeu quouis titulo

titulo quæſita à Precaria eximantur, niſi à Principe fuerint amortizata, aut per annos 70. cum immunitate poſſeſſa. ſed vetus eſt huiuſmodi quæſtio, damnata ſtatuta *in d. Auth. itē nullas*. à Frederico Imperatore generaliter, quæ quoquo modo libertatem eccleſiaſticam læderent: & ſpecialiter ab Alexandro IV. Martino V. Pontificibus, & Carolo IV. Imperatore ea, quibus vetantur in eccleſiam bona immobilia transferri, *diximus in Iur. Pont. non anal. de for compet. n.* 18. *de immunit. eccleſ. num.* 4. de qua re videri etiam poteſt Diana *ab eoq; citati tract. 2. reſol. 57. 63. 103. p. 3. tract. 1. r. 14.* inde tamen pleraque proceſſerunt, *vt ibidem diximus*, quod antiquitus ſolis nobilibus immobilia ſeruarentur, vt militaria & feudalia ſeruitia reipublicæ melius præſtarent: & eccleſiaſtici dum per ſe militare non poſſent, & pecuniam ſoluere ſubterſugerent, politici corporis nerui inciderentur. quare veteres quaſdam facultates eccleſiis conceſſas vidi, eâ lege vt bona in eccleſiam transferenda taxabilia manerent, qualiter antea fuiſſent; quâ acquirendi facultate non facta à Principibus, æſtimarunt illi, & cogi poſſe eccleſiam vt bona è manu mittat, vel, ſi benignius agatur, vt realia onera non ſecus ac ſeculares ferat, ideoque ſecundùm leges ciuiles ad indicta communiter rebus onera, etiam eccleſiarum poſſeſſiones obligari: præſertim ſi communis neceſſitas & vtilitas cleri verſetur, vt populi. *vt apud Papon. d. t. 11. ar. 15. 16. 17. 18. 19.* totaque diſſertatione illa ampla *qua præmittitur ar.* 39.

11. Amortizata ſunt exempta.

Quinimo procurator Fiſcalis apud Papon. *vbi ſupra ar.* 39. non ad exemptionem proficere amortizationem contendit; ſed tantùm ad retentionem; tametſi Curia deciderit bona ritè amortizata exempta ab oneribus eſſe habenda. quapropter & hic effectum illum tribuit Inſtructio; vt amortizata libera ſint, aut cum immunitate poſſeſſa per annos 70. idque non tantùm quoad proprietatem; ſed & vſumfructum, quando clerici huiuſmodi bona ſuis expenſis colunt. vt iudicauit Curia Gratianop.

12. Etiā quoad culturam, ſi clerici eam ipſi faciant.

Papon. arreſt. lib. 5. t. 11. ar. 21. & Brabantiæ ſæpius inter *Municipium de Helmont & Abbatiſſam de Bynderen* 27. *Nou.* 1614. *Abbatem Auerbodienſem & Poſtulanum contra municipium de Balem* 9. *Iulij* 1636. *Paſtorem van Eſch contra communitatem ibidem* 24. *Nou.* 1636. *Capitulum & municipium de Gheele* 2. *Dec.* 1606. ſed & Senatus Pariſ. apud Ann. Robert. *Rerum iudicat. l. 2. c. 2.* colonos exemit quoad antiqua non tantum, ſed & noua prædia in lite Carthuſianis mota.

13. Cauſa onerū nunc ferè hic religionis, & regionis defenſio, vt clerum tangat, & ab eo feratur.

Onera quæ hodie apud nos frequentantur maximè indicuntur ob neceſſitatē belli, quod aduersùs hæreticos Deo Regique rebelles, per dodrantem ſeculi nunc geritur. ea cauſa clero populoque communis eſt. ei ſuſtinendæ communicant vtrique humeros. ex Ordinum aſſenſu in id quod rebus in cibum ac potum neceſſariis imponitur, clerus contribuit vt populus. vt traditur ab iis, quos citat Chriſtin. *vol. 1. d. 229. num.* 16. quamquam Diana nec ex cauſa belli *d. tract. 2. reſ.* 78. nec ex modo *reſ.* 82. eam collectam quâ vel tacitè & indirectè grauetur clerus admittat: & ſi iuſtè grauari laicos ſtatuat: *tr. 3. r. 3. p. 1.* & faueat lex *fin. & tot. tit. de quib. mun. nem. lic. C. lib.* 10. & quod rebus immobilibus authoritate Principis indicitur, æquè clerus perſoluit. vt quod intra paucos annos ſæpius à focis & caminis fuit exactum, nemine quantumuis priuilegiato, excepto: vtique ex Ordinum aſſenſu, qui rempublicam quidem repræſentant; etſi non omnem clerum: ſed ſingulares hic conueniant quidam Prælati regulares dumtaxat ante nouorum hic Epiſcopatuum erectiones. quare & idem Diana *d. t. 2. r.* 40. In communi neceſſitate, quæ ſingulos tangit, vt peſtis, communem collectam conſentiente clero admittit: in eaque nec opus ait authoritate Romana, quia canones, qui eam exigunt, loquantur de cauſa publica, non ſingulorum etiam priuata.

14. Precariæ veteres pro realibus habentur, ita vt bona amortizata & coloni ſint ab iis immunes.

Cæterùm veteres illæ Precariæ, quæ hodie regiæ appellantur, inſtitutæ ad annuos reditus luendos, quorum ſors aliquando Regi in publicam neceſſitatem data eſt, reales eſſe creduntur, per focos & iugera olim diſtributæ: vt & illæ quæ ad illarum formam ab Ordinibus corrogantur. adeoque ab illis, niſi in recentibus aliter ſit expreſſum, excepta ſunt bona amortizata non tantùm, ſed & ipſi coloni talium bonorum. vt 9. *Iulij* 1636. eſt pro Abbate Auerbodienſi & Poſtulanenſi contra municipium de Balem iudicatum. vbi & onera Statuum Brabantiæ realia vocantur, ſeu quę pro realibus habeantur. Prælatis quidem ſuam ſemper quotam ex ſuo aſſenſu ſeparatim ab vrbibus ac pagis ſoluentibus.

Quam cùm & pagi quilibet conficere debeant, permittuntur res pro oneribus realibus taxare: extra illa non poſſunt illorum bona grauare, qui ibidem domicilium non habent: vt *idem Concilium Brabantiæ declarauit pro Anna Coninckx contra collectores de magno Sundert* 16. *Iunij* 1574. *& Senatus Burgundiæ apud Griuel. deciſ.* 11.

15. Munus recipiendi militem reale quoad hoſpitium domus, expenſæ à locorū incolis non bonorum proprietariis luendæ.

Quæ ſententiæ latæ ſunt ob hoſpitia & expenſas militum, cùm hi collectores ob illas ſuper fundis, & reditibus hypothecatis illarum reſtaurationem partiti eſſent. quod magis ideò notabile eſt, quod munus hoſpitis, ſeu militis in domo recipiendi, non perſonæ, ſed patrimonij onus ſit. *l. 3. §. munus. D. de munerib.* vtique quoad hoſpitium, non expenſas oneraue extraordinaria. *Griuel. vbi ſup. n.* 12.

16. Ideoque nō à clericis vel vt proprietariis vel vt incolis.

Ideoque cùm clerici à muneribus perſonalibus liberi ſint, *d. l. presbyteros. C. de ſacroſanct. eccleſ. c. generaliter* 16. *q.* 1. ac nouis collationibus, *l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ.* vacationeque huiuſmodi munerum gaudeant; ſubiungit, quod neque hoſpitem, id eſt militem, *vt vbi gloſ. & DD. & ex legibus infra citandis plus ſatis liquet*, ſuſciperent.

Cæterum patrimonialia onera quædam poſſeſſuribus indicuntur ſiue municipes ſint, & incolæ, ſiue non ſint; quædam non niſi ſint incolæ, ſeu municipes. *l. reſcripto. §. nam quadam,*

dam., quædam talia ſunt, vt neque ætas excuſet, neque alia prærogatiua. §. *munera ibidem*, ſic munus militis recipiendi omnes contingit: *l.vlt.§.vlt.& penult. l.ſunt munera. D. de vacat.* paucis ibi exceptis, & *in d.l.1.* clericis, *& in l.9.& 10. C.de met.l.12.* quibuſdam ſublimibus perſonis, *adeo*, inquit, *d.l.10. vt nemo vel ex ſacro reſcripto vel ex diuina annotatione, ſeu pragmatica ſanctione contra hanc legem vti poßit ex-*

17. Numerus domorum & militum per vices æquandus.

cuſationis auxilio. Vnde, ſi domorum in ciuitate numerus militum numerum excedat, *per vices*, inquit, *l.3.§. cura. D.de munerib. ab omnibus quos id munus contingit ſuſcipi oporteat.* & quidem, ſi miles illuſtris ſit, pars dimidia domus; alioquin tertia tantùm eſt præbenda. *l.2. C. de metat. lib.12.* vt prædiorum ſanè vrbanorum, domorum, ſeu habitationum, non agrorum munus hoc ſit; neque hos ob illorum cauſam onerare oporteat.

18. Quoad hoſpitalitatem.

Enimuero *ſolam*, inquit *l.5.C.de metat.hoſpitalitatem ſub hac obſeruatione concedimus, vt nihil ab hoſpite, quod vel hominum vel animalium paſtui neceſſarium creditur, poſtuletur*; & infrà, *in tantum*, inquit, *inhiberi ſceleratum morem iubemus, vt ipſis quoque præbentibus impunitum eſſe non patiamur, ſi quid ſponte contra præceptum noſtrum probati fuerint obtuliſſe.* vnde & ſubiectus eſt titulus *de ſalgamo hoſpitibus non præbendo*: quo omne genus exactionis militibus interdicitur, vt nec culcitræ, lignum, oleum, *l.1. ibid.* nec cænaticorum nomine recipi quicquam poſſit: *l.3.C. de erogat. milit. annon. lib.12.* nam annonariæ ſpecies, *l.4.* fœnum *l.8.* cæteraque omnia neceſſaria præbenda eis ſunt ex publico. *tot. tit. ibid. & Auth.130. de tranſ. milit.* qualia etiam multa conſtitutionibus Principum noſtrorum decreta ſunt. *quas enarrauimus in Notitia Iur. Belg. tit. de re militari.*

19. Non quoad expenſas, & concuſſiones.

At verò nec publica illa annonæ militaris cura, nec militum diſciplina ita hodie ſeruatur, quin non tantùm libra carnis in diem, & ſeſqui libra panis, atque vnum poculum cereuiſiæ, quod ſingulis *ex edicto 22. Febr. 1582. 25. Ian. 1593.* in tranſitu tribui decretum eſt, non ſufficiat; ſed enormes fiant concuſſiones: earumque redimendarum cauſa magnæ pecuniarum ſummæ erogentur: quæ poſtea vel per ſymbola perſonarum, vel per collectas rebus, atque agris impoſitas diſtribuantur: & ſi focis non agris imponantur, æquum videri poſſit, quoad ipſum munus hoſpitij, vt tertiam partem penſionis domus conſiderat *lex 9. C. de metat. lib.12.* dum per omnes ſic præſtaretur, quod per vices præſtari vult ab omnibus quos contingit, *d. §. cura*; quoad verò impenſam carnis, panis, & cereuiſiæ, edicta non dominos hoſpitiorum onerant, ſed incolas, ſeu ruſticos. *nominatim edictum 25. Ioan. 1623. 27. Maij 1596.* quoad vlterius excuſſa, & extorta vis maior eſt, caſus & fortuna: quam ferre debet is, in quem incubuerit, ea à nullo præſtatur, *l.contractus. §. animal. D. de reg. iur. l.1.§. quod ſi ſatis. D. de magiſtrat. conueniend. l.ea quidem 1. C. commodati. l. quæ fortuitis. C. de pignorat. act. l. damnum. C. locati.* Del Rio *latè ad d. l. contractus. §. animalium. & ſpecialiter in verb. tumultus.* quâ conſideratione hæc ſolent reſpectu exterorum vocari perſonalia, vt rebus eorum imponi nequeant, ſed tantùm incolis: quorum corpus politicum tanquam perſona vna hîc conſideretur. quo modo loquendi plerumque vſum eſt Concilium Brabantiæ in ſententiis ſupra citatis, dum de expenſis militum ſtatuit. ſolent ad vitanda maiora incommoda in pagis huiuſmodi concuſſionum onera partiri, ex eoque oriri inter incolas & exteros, dominos & colonos, domorum & agrorum poſſeſſores controuerſiæ quam plures.

Quod attinet ad clericos, cauſa illorum expedita eſt *per d.l.1. C. de epiſ. & cler.* quomodo & Pius V. *conſtitut. quam refert P. Matthæus in ſeptimo decretal. lib.3. tit.16. c.1.& 2.* decreuit, vt pia loca ab hoſpitiis militum libera eſſent: & *in c. præterea de Iure patronat.* præcipitur, ne quis exigat ab eccleſiis iuris patronatus *fodrum, albergaria, regium.* fodrum interpretatur Boëtius Epo *heroic. quæſtion. de regal. n.24.& 25.* papula equorum; Albergaria, hoſpitium: vtrumque ex Germanica voce *foeder & herberghen.* regium autem gloſſa *in verb. regium, quod Regi*, inquit, *debetur, ſiue tributum Regi debitum. 11. q.1.c. ſi tributum & 23.q.8. c. conuenior.* fortè propius de aliis militaribus expenſis, v.g. angariis & parangariis quaſi regio iure aut more exactis, rectè quis hîc intellexerit, ob duo vocabula militaria, quibus coniungitur. 20. Clerici vtique exempti.

Quare rectè traditur à Fabro *Codicis ſui lib. 9. tit.29. defin.26. Choppin. de ſacra polit. eccleſ. l.3. t.2. n.3.* pia loca ab hoſpitiis militum libera eſſe debere. vbi & refert idem conſtitutionibus Gallicis eſſe cautum, & ſenatuſconſultis eſſe firmatum: *dempto*, inquit, *eo caſu, ſi obſidione cincta mœnia proponerentur, vel ſummum aliud patriæ periculum impenderet.* 21. Niſi in vltima neceſſitate.

Nec hæc difficultatem iure patiuntur in ipſis clericorum domiciliis: de quibus generatim Conſtantinus ſcripſit *in d.l.1.* quòd hoſpites milites non ſuſciperent: & de familia illorum etiam alibi habita rectè accipitur; dum eadem lex 1. etiam illorum mancipia eximit, & *l.2. C. eod.* ita immunitatem concedit, *vt omnibus*, inquit, *clericis huiuſmodi prærogatiua ſuccurrat, vt & coniugia clericorum, ac liberi, eorum quoque miniſteria* (nota) *immunes ſemper ab huiuſmodi oneribus perſeuerent.* & conſonat c. eccleſiarum *ſeruos. 12. q.2. & c. generaliter. §. nouarum 16. q.1.* quamuis ſublimes etiam perſonæ non omnes domos ſuas, ſed vnam vix, aut alteram immunem habeant. *l.10. C. de metat. l.12.* 22. In clericorũ domiciliis. 23. Et domibus eorũ ſumptu inhabitatis.

An verò coloni, inquilini, conductores, qui non nomine, expenſa, & periculo clericorum habitant, coluntue, ſed ſuo; eandẽ prærogatiuam poſſint obtendere; non parum controuertitur: & cùm his in locis pridem ceſſauerint perſonarum ſeruitutes, coloni ferè venerunt 24. An & à colonis? vt hi ſint immunes?

nerunt in miniſteriorum, ſeu mancipiorum locum; & æquiparantur ſerui fiſcales, & coloni, & fiſci priuilegiis gaudent: *leg.5.6.7. vlt. C. vbi cauſ. fiſcal. l. viros C. de comit. conſiſt. l.12. l. in ſacris la 3. C. de prox. ſac. ſcrin. l.12.* & validum eſt argumentum à fiſco ad eccleſiam. *Euerard. in loc. legal. à fiſc. ad eccleſ.*

Sed & Pius V. in mendicantibus diſertè ſtatuit, *vt apud P. Matthæum d. c. 2.* vt ab hoſpitiis militum aliiſque omninò oneribus libera eſſent monaſteria illorum, ac prædia, eorumque coloni: cæteros priori iuri reliquit. Barboſa autem *in Collect. DD. ad Conc. Trid. ſ.25. c.20. n.3.* in milite non recipiendo *n.10.* in gabellis non ſoluendis etiam de parte coloni deciſum à S. Congreg. refert pro immunitate colonorum. & ſanè de partiariis, vt domus, agri, aut fructuum pars, quæ clericis manet, libertate eorum gaudeat, ratio liquida eſſe videtur: cùm res eccleſiæ, earumque fructus grauari vetentur per canones, quos ſupra citauimus, *& nominatim articulum 18. Bullæ cœna,* & ita ſentit *poſt Panormitanum aliosq; recentiores* Diana *p.3. t.1. reſol. 19.* quæ ratio eadem facit, vt fructus pendentes, rei quamuis elocatæ, quod fundi pars eſſe cenſeantur *l. fruct. pendent. D. de rei vendicat.* grauari non poſſint, vt ibidem pro Melitenſibus iudicatum refert Diana.

Sed cùm à fundo ſeparati, & in horrea ſunt auecti, pars, quæ clericis ceſſit, immunis vt ſit ea ratio facit: at quæ colono; cùm iam in eius dominium deducta mercede tranſierit; ita ipſa grauari poteſt, ſicut & ille in loco domicilij per capitationem, pro modo facultatum, quas vndecumque habet. *per ea quæ habet Papon. ar. l.5. t.1. ar.2. Faber in Cod. ſui lib. 9. t.29. d.2.9.10.11.14.*

25. Dum grauantur ad ratam rerũ culturam?

Cæterùm quatenus habitat, quatenus colit, pro quantitate iugerum, quæ exercet, vt collectari poſſit, non eandem cauſam habet: quippe ſapit hoc aliquam realitatem, & onus rei, ſeu ſi mauis perſonæ, ſed ſaltem ad menſuram, conſiderationemque rei impoſitum, vnde & grauamen propius redundat in eccleſiam, quam ſi quiſque, non vt colonus, ſed vt incola, pro modo facultatum, collectetur. prædia enim minoris elocantur; & videtur vſus, aut fructus rei, quæ pars dominij eſt, *l.4. D. de vſufruct.* per latus coloni figi, atque grauari. cùm tamen bona eccleſiaſtica omni ſui parte debeant eſſe libera: *c. quamquam de cenſib. in 6. c.4. & 7. X. de immunit.* directè vel indirectè grauari non poſſint: *c. vlt. ibid. c. vnic. de cler. coniugat. in 6. d. ar. 18. Bullæ cœna,* & quandocumque per conſequentiam onus afficit eccleſiam, colonus eximendus ſit, etiam ex illorum ſententia qui aliàs illum grauant. (vt fideiuſſori datur exceptio, quæ principali, *l.1. §. exceptio. D. quar. rer. except. non dat*) ſaltem dum arbitrio boni viri nimium illud videri poteſt. *Menoch. de arbit. l.2. caſ.562. num.47. & 55.* qua de cauſa Concilium Brabantiæ iudicauit colonos decimarum, perinde ac decimas, à precariis eſſe exemptos; *pro monaſterio S. Bernardi contra incolas de VVeſtmal, Soerſele 22. Auguſt. 1598.* & bonorum amortizatorum. *pro Abbate Auerbodienſe & Poſtulenſe contra Balenſes 9. Iulij 1636. vt infra.*

Denique ſemper, quando onus perſonale eſt, incolas tantùm afficit, & in loco domicilij tantùm ſoluitur. *l. vnic. C. de mulier. & in quo loco lib.10. Tuſcus & quos citat V. collecta concl. 447-450. & V. onera perſon. concl. 125. & inſtructio precariarum Brabantiæ 1451. ar.6.* idque pro modo facultatum: cuius ratio conditionem perſonæ ſequitur, non poſſeſſionum, quæ patrimonij cauſam redolent: *d. l.6. §. munera. D. de munerib.* earumue culturæ, quæ ex obiecto & ſubiecto realitatem ſapit. quod euidenter patet, quando exteri colunt extra locum domicilij, & fructus auehunt in horreum domicilij, & taxari prætenduntur in loco culturæ, vbi fructus pendent, aut in motu ſunt ad auectionem; fieri enim poteſt vt conductor homo ſit pauper, & ad ratam conducti prædij decuplum ſoluat eius, quod diues alius de ſuo ſucco viuens incola. ſed & qui agros tantùm habent non domos, ad hoſpitia militaria non tenentur, adeoque nec agrorum coloni, qui eodem in loco domicilium habent, ſi ad menſuram iugerum ratio ſit ineunda.

Ideoque pro huiuſmodi militum non realibus hoſpitiis, ſed perſonalibus expenſis, & concuſſionibus, dum caſum, qui quemque, in quem incidit, tantùm teneret, volunt in commune conferre, perſonas tantùm incolarum afficere poſſunt; idque ex æqualitate facultatum vndique expenſa, non ad ratam iugerum fortè quæ colunt, quæ & inæqualitatem ſæpè manifeſtam continet, & poſſeſſionum dominos nimium reſpicit: inter quos, dum iuris eſt inæqualitas, iniqua videtur, quæ ſic concipitur, oneris æqualitas.

Sed tamen, quia in Brabantia rarò ſolet taxa aliqua imponi ſecundùm integras facultates; æquum tamen erit in perſonalibus oneribus, quæ non tangunt proprietarios alibi agentes, vt proprietarij tamen ibidem domicilium ſouentes ad ratam contribuant: vt, ſi & ipſimet fundum ſuum colant, æquum eſt contribuere aſſem, vbi ſoluunt coloni eccleſiaſtici, vel proprietarij alibi agentes ſemiſſem. eoque nomine Abbates Auerbodienſis & Poſtulenſis pro ſuis colonis impetrarunt ſuſpenſionẽ vnius ſemiſſis eius aſſis, quem Balenſes incolæ in ſingula iugera pro expenſis militum, & perſonalibus oneribus ſoluerent, ad quæ pro rata ferenda coloni illorum erant condemnati per ſententiam. *de qua plenius infra.*

Eaque collectandi ratio, vbi iam olim ſupra memoriam vſitata eſt, mutari non debet; vt quod perſonalibus ſymbolis colligi ſoleat, nunc ad menſuras rerum redigatur. quoniam ea, quæ memoriam ſuperant, vim priuilegij, legitimi tituli, atque contractus, ſeu conſtituti habent. *l. hoc iure. §. ſi aquam verſic. ductus. D. de aqu. quotid. & æſtiu. l.1. §. fin. D.* 26.

26. Collectandi ratio iam olim vſitata vt non facilè poſſit mutari.

de aqua & aqua plu. atqui in hac collectarum
materia Concilium Brabantiæ iudicauit ſer-
uandos eſſe contractus, *inter Capitulum & mu-*
nicipium de Gheele 2. Decembr. 1606. vt ſanè
contractus vt expreſſi, ita & taciti, ex imme-
moriali conſuetudine præſumpti, ipſaque con-
ſuetudo, mutari, alterariúe non debeat, etiam
in collectis. *l. ſi publicanus. §. in omnibus. l. loca-*
tio. §. earum rerum. D. de vectigal. & publican.
vnde & præſcribi non modum tantùm ſed
& vectigalia iure traditum eſt. *c. ſuper quibuſ-*
dam. § præterea. X. de verbor. ſignif. adeoque in
collectis indicandis reginam eſſe conſuetudi-
nem iudicio Curiæ feudalis & Concilij Bra-
bantiæ aſſertam refert Chriſtin. *d. dec.* 229. *n.*
13. *d.* 269. *n.* 13.

Cui rei nihil obſtat, quod *ex Egidio Thoma-*
to adfertur tract. de munerib. patrimonialibus. §.
exactio eccleſiaſticis perſonis n. 26. 27. 28. 29. 30.
27. An ea ſit præſcriptibilis? 31. *& paſſim*: quòd reſpectu munerum &
præſtationum patrimonialium non detur præ-
ſcriptio: præſertim quòd quotidie naſcantur,
dum indicuntur, & non entis non potuerit
eſſe præſcriptio: cùm præſcriptionum lex ge-
neralis ſit, neque diſertè collectæ excipiantur.
vnde oportet, vt in illis regula obtineat. &
ratio, quæ allegatur, inefficax eſt. alioquin
omnes annuæ præſtationes eſſent impræſcrip-
tibiles, cùm ſingulis annis naſcantur. & in
terminis præſcribi indictiones, & ſuper-indi-
ctiones, non tantùm præſtandas ciuitatibus, &
communitatibus, ſed etiam Principi; ſaltem
quæ non ſpectant ad recognitionem ſupremæ
poteſtatis, rectè tradit Couar. *& quos alle-*
gat p. 2. in relect. c. poſſeſſor malæ fid. §. 2. n. 9.

Et in terminis collectarum d. Inſtructio
ann. 1451. *ar.* 8. vſum, conſuetudinem, præ-
ſcriptionemúe admittit, eam ſaltem, quæ ſit
70. annorum, vt eccleſiæ bona per tot annos,
quaſi tempus immemoriale, cum immunitate
poſſeſſa, ſint exempta à precariis, vt amorti-
zata: & Lætus introitus Brabantiæ *ar.* 57. ad-
dicit prælatis obſeruantiam conſuetudinum,
atque vſuum ſuorum.

28. Neceſſitas ab eccleſia cognoſcenda. Quòd denique adfertur clericos ipſos te-
neri; ac multò magis eorum colonos, quando
vrgens eſt neceſſitas, aut vtilitas, talis quæ
non minus clericos, quàm ciues reſpiciat: ne
populus, vidua, & pupillus nimium graue-
tur: *Thomat. de munerib. pat. §. exactio mune-*
rum 2. *n.* 53. 56. 57. 59. 60. *§. non obſtat. n.* 1.
6. 7. notandum quòd huiuſmodi vocabula
magnum examen requirant, inſpectionem, &
circumſpectionem: *vt apud Fabrum C. lib. 9. de*
muner. patrimonial. tit. 29. def. 26. & non ad
ius, ſed libertatem cleri, arbitriumque ſal-
tem vt boni viri id pertinet: *c. aduerſus. X de*
immunit. eccleſ. Gutier. pract. q. l. 1. q. 3. num. 6. &
ſeqq. &, propter imprudentiam quorundam
in ea neceſſitate, & neceſſaria cleri ſubuentio-
ne iudicanda, decretum eſt, vt recurſus fiat
ad ſummum Pontificem: *ibid. § propter.* cuius
intereſt communibus vtilitatibus prouidere.
id cum non ſatis obſeruaretur, Bonifac. VIII.
in c. clericis eod. in 6. laicis exigere, *vt d. c. ad-*
uerſus. clericis etiam ſoluere prohibuit: quod
ibi adiectum non erat, ſub pœna excommu-
nicationis. quamquam id temperatum ſit, *per*
extrauag. Bened. XI. Quod olim, & Clem. vnic. eod.
de obligatione huiuſmodi in ſubſidium, cùm
laici non ſufficiunt, cleri eſt diligenter cog-
noſcere, an, & quando id ſit. *Diana tract. 2.*
reſ. 133.

Et quidem non entia per ſe non præſcri- 29.
buntur, ſed præſcriptio inficit matricem ne Quomodo
naſci poſſint: ætas nimia ſterilitatem parit, in futurū à collectis
præſcriptio in ſua cauſa tollit effectus, pote- immunitas
ſtatemque indicendi. atque ita quod vſurpa- præſcribatur?
uit vetuſtas, & præſcriptio firmauit, mutari
alterariúe non debet, *d. § in omnibus, §. earum.*
neque per hoc tamen ita coloni eximuntur, vt
à communibus oneribus perſonalibus perſonæ
illorum ſint immunes, ſed ne contribuant vt
coloni; id eſt, ad ratam menſurarum quas co-
lunt, quæ forma taxandi realitatem ſapit: præ- 30.
ſertim dum exigitur à cultore non incola: Coloni pro
cùm quilibet in oneribus perſonalibus non ratione ſ[a]cultatum
in loco culturæ, & contractus, ſed domicilij quas habent,
collectari debeat. *vt diximus.* denique cauſam non culturæ
iuſtam ſubeſſe non ſufficit, niſi & adſit au- eccleſiaſticæ
thoritas indicendi collectam; quæ, quatenus taxandi.
hic foret requiſita in clero, ſupra eſt dictum,
& generaliter aliàs clerum communiter cum
populo grauantes incidere in cenſuras docet
Diana *d. tract 2. r.* 45. adeoque vel per latus 31.
ſolum coloni lædi non poteſt: vt fieri vide- Ne per indi-
tur, quando non pro facultatibus perſonæ, rectum ec-
ſed ad modum rerum cultarum collectantur cleſia luat.
coloni eccleſiaſtici.

Nihilominus quoniam, quæ de immunita- 32.
te colonorum eccleſiaſticorum eſt controuer- Controuer-
ſia, numeroſos & graues vtrimque habet au- ſa de colonis quæſtio
thores, vt Menoch. *de arbit. lib. 2. caſ* 562. quid de his
pro affirmatiua refert DD. quindecim, pro fere pronun-
negatiua plures, & poſt illum rurſus Diana *p. 3.* tiatum in
de immunit. tract. 1. reſ. 19. affirmatiuam tenet, Brabantia?
& alios iterum citat; non eſt mirum, ſi in
diuerſis conciliis contrariæ *vt apud Chriſtin.*
vol. 1. d. 229. n. 17. 230. n. 7. quin etiam in ipſo
Concilio Brabantiæ aliquæ ſententiæ latæ
ſint, quæ nonnihil videantur pugnare. quæ
tamen vt iuxta ſe poſitæ diſtinctius clareſcant,
viſum eſt eas, quæ mihi ad manum fuerunt,
hic referre. omiſſa imprimis illa, quæ inter
Annam Ioannis Coninex contra collectores
magni Sundert lata eſt 16. *Iul.* 1574. de bonis
illius, Antuerpiæ habitantis, in Sundert ſitis,
expenſis militum, aliiſque perſonalibus oneri-
bus non grauandis, imprimis inter monaſte-
rium S. Bernardi & pagos de Weſtmal & Sour-
ſele 22. *Aug.* 1598. *& inter D. Balthaſarem*
Nardi perſonam, & incolas de Vechel dictum eſt,
non decimas tantùm, ſed & conductores à
precariis regiis, ſimilibuſque oneribus eſſe im-
munes: inter Abbates Auerbodienſem, ac Fo-
ſtulanum contra municipium de Balen 9. *Iulij*
1616. quoad realia onera, quæ ex conſenſu
Statuum Brabantiæ imponuntur, & quæ
pro realibus habentur, habebunturúe, eorum
colonos fore liberos: quoad verò perſonalia,

tam

tam quoad expenſas militum, quàm alias, eoſdem ad ratam aliorum incolarum ex cauſa culturæ, & negotiationis contributuros: inter municipium Helmondanum, & Abbatiſſam Binderenſem 29. *Nouemb.* 1614. hanc grauari non poſſe extraordinariis oneribus, tam contributionum Principibus faciendarum, curruum caſtrenſium, paſtuum, fortificationum, militum & ſimilium, quàm Batauis, ex cauſa aut ad ratam culturæ ſuæ, propriiúe vſus: Inter paſtorem contra communitatem de Eſch. 24. *Nouemb.* 1636. decimas illius paſtoratus, bona, & iumenta immunia eſſe debere ab omnibus precariis regiis, & pagi oneribus, quàm diu rura ſua per famulos ſuos colit: caſum elocationis aliter non exprimens ſed iuri relinquens; in oneribus verò contributionum hoſtilium, ad ratam aliorum contributurum: inter Capitulum & municipium de Gheele 2. *Decemb.* 1606. 1. clerum fore immunem à metatis, hoſpitiis, & oneribus militum, quantum ad municipium attinet; ſi autem ipſi milites, abſque metatione ſe ingeſſerint, à Curia ſummariè ſtatuetur, quod æquum videbitur: 2. quòd clerus quoad decimas, & bona amortizata, & conductores exempti erunt ab omnibus municipij oneribus: 3. quoad impoſitiones Statuum Brabantiæ, & taxas illarum loco emiſſas, contribuent pro rata culturæ: vtique quoad ea, quæ eſui & potui, iugis boum, & equorum, &c. tanquam perſonalia onera imponuntur: 4. quoad patrimonialia, acquiſita, ſeu quæ clerus ab aliis conducit; in precariis ordinariis, extraordinariis, & municipij muneribus ſoluent vt alij: 5. quod executio non fiet ſuper perſonis clericorum, nec domiciliis eorum, nec mobilibus, ſed ſuper redituum debitoribus, defructuatoribus, & conductoribus bonorum illorum ſecularium, non amortizatorum: aut in ſubſidium ſuper eadem bona ſecularia, aut hypothecas: ſcilicet quoad fructus; nam quoad fundos ipſos, qui debitorum ſunt, aut eccleſiæ, pro alieno clericorum debito ſubhaſtari nõ poſſunt. Cæterùm de tributis, vectigalibus, indictionibus, muneribus, immunitatibus varij ſcripſerunt; ad mores noſtros ſæpè etiam propius Chriſtinæus *deciſionum vol.* 5. *dec.* 18. *vſque* 58. *vol.* 6. *d.* 16. & nos aliquid diximus *in Iudice l.* 4. *c.* 30.

CONSVLTATIO II.

An à Clero Domini melius cathallum iure exigant in Flandria?

Comites Flandriæ olim ſuccedebant in medietatem omnium mobilium iis, qui non liberæ erant conditionis, etiam clericis. remiſit hoc onus clero Robertus Friſius, *vt Andegerſtius in Annal. Flandriæ cap.* 56. *Marchantius lib.* 1. *Fland. de claſſ. ſtat. eccleſ. in fin. & nos in Iur. Pont. nou. Anal. de teſtam.* & Margareta & Guido filius Comites Flandriæ, omnibus omninò ſeruis, & ancillis: reſeruatis dumtaxat aliquot denariis in vita, & in morte meliori cathallo.

Quæritur an clerico moriente cathallum captum reſtituendum ſit? Sanè in antiquis credendum eſt hiſtoricis, & ab hiſtoria etiam iuris deciſio ſumenda. Exempla ſunt *in l. in quæſt.* 8. *D. ad leg. Iul. Maieſt. l. Cicero* 39. *de pœnis. l. poſtlimin.* 5. *D. de capt. & poſtl. reuerſ. l.* 1. *D. de cadauer. punitor.* 1. *In antiquis credendum hiſtoricis.*

Credendum ergo Robertum Friſium hoc ius clericis remiſiſſe, præſertim Vrbano II. Pontif. vehementer eum increpante, & vt id faceret iubente.

Credendum etiam Hiſtoricis, qui dicunt Balduinum I. in diſtrictus, & ſubalternos dominatus (*banieren*) ſeu baronatus diuiſiſſe Flandriam, & ſingularibus dynaſtis attribuiſſe; adeoque quod generatim Robertus fortè fecerit, accipiendum, ſecundùm literas Margaretæ & Guidonis, quoad manentes ſub Comitis propria, vt ipſi loquuntur, iuſtitia, & non aliena.

Ideoque vſum & conſuetudinem immemorialem attendendam, ex ea hiſtoriam iuuari, & ius deſumi, an loci diuiſi incolæ eam libertatem ſint conſecuti, aut domini aliud præſcripſerint. vt rectè Conc. Mechl. 26. *Octob.* 1509. inter Epiſcopum Cameracenſem, & Bailliuum baronatus de Rhodes iudicauit: partes prius admittendo ad probandum, cùm altera aſſereret, altera negaret à clericis defunctis cathallum optimum ſolere capi; ac tandem pronuntiauit, non deberi à clericis mortuis in tota terra de Rhodes. quamquam Leoninus generalius accepit in quodam conſilio, ne poſita quidem immemoriali poſſeſſione quaſi ea improbanda ſit, cùm eccleſiaſticus ordo à poteſtate ſecularium ſit immunis. *c. quicumque. c. omnes. c. volumus.* 2. *quæſt.* 1. *c. ſi diligente de for. competent.* & irreligioſum ſit obligatos exiſtere ſeruituti, qui ſacri Ordinis ſuſcipiunt dignitatem. *c. de familiis de ſer. non ordin.* adeóque quòd ordinari non poſſit, qui non abſolutè libertatem conſequitur. *c. eo lubentius de ſer. non ordinand. & c. quicumque. diſt.* 54. 2. *Et in his conſuetudini immemoriali deferendum.* 3. *Seruus ordinari non poteſt.*

Cæterùm non videtur Concilium in ea Leonini ſententia fuiſſe: alioquin non oportebat partes admittere ad probandum eam poſſeſſionem, quæ probata non iuuaret. Ideóque ſeruus quidem ordinari domino inuito vetatur, ſciente eo ordinatus, & non contradicente, liber fit, & ingenuus. *Nouel.* 123. §. *ſi ſeruum.* adſcriptitius autem inuito domino ordinari permittitur: ſic tamen vt & Ordini honor ſeruetur, & ius patrono. ita ſcilicet debita domino agricultura præſtetur; non tamen per ipſum adſcriptitium iam ordinatum, ſed per ſubrogandum *Auth. adſcriptitios. C. de Epiſcopis & cler.* 4. *Sciente domino ordinatus fit liber.* 5. *Adſcriptitius illo inuito ordinatur.* 6. *Sed ſeruitia præſtat per ſubſtitutum.*

Itaque quidque ſine dedecore Ordinis veteribus dominis præſtari poteſt, non interuertitur per ordinationem: præſertim quod in re- 7. *Quę ſine decore Ordinis præſtare*

8. potest teneretur vt antè. in rebus ipſis præſtandum eſt, non imminutâ perſonæ dignitate. ſic Nicolaus Burgundus *in tract. conſuetud. Flandriæ tract. vlt.* negat ſeruitutem melioris cathalli corporis eſſe, ſed bonorum.
9. Ita & melius cathallum. quod non incommodat dignitati clericali: & pro ſeruitute habendum non eſſe conſtat ex literis Margaretæ & Guidonis, quæ in libris edictorum habentur *vol. 1. l. 3. rubric. 30.* *omnes*, inquiunt, *ſeruos & ancillas totius terræ noſtræ Flandriæ manentes ſub propria noſtra iuſtitia, & non aliena emancipamus, & tradimus libertati; & pro medietate omnium cathallorum ſuorum, ſeruitiis & angariis quæ exigebantur, ſoluere tenebuntur, vir tres denarios; mulier vnum quolibet anno, & in morte cuiuſlibet ipſorum melius cathallum habere debemus.*
10. Quod non dedecorat perſonam, ſed eſt bonorum ſeruitus. Ecce perſonæ manumittuntur, & traduntur libertati: loco autem ſemiſſis hæreditarij melius cathallum; loco ſeruitiorum perſonalium denarij ſoluuntur: nihil amplius charta ſonat ſeruitutis remanentis; ſed debitum pecuniarium, & rei melioris hæreditariæ. Ordo autem pecuniaria & realia debita non extinguit, ſed compatitur; dummodo ne egeat ordinatus. vt nihil per eiuſmodi iura officiatur eccleſiæ libertati, & immunitati, dummodo antiquitus ſint recepta, atque in iis nati, qui poſtmodum ordinati. nam vt huiuſmodi exactiones, vbi inſolitæ ſunt, inſtituantur, aut ad clericos ſine tali
11. Alioquin vbi non eſt immemorialis conſuetudo, ius nō permittit à clerico exigi. obligatione natos extendantur, nimis multæ ſunt eccleſiaſticæ, & imperiales Conſtitutiones, quæ obſiſtant. *l. 2. & Auth nulla communitas. C. de Epiſcopis & cler. l. placet & Auth. caſſa. C. de ſacroſanct. eccleſ. c. non nimis. c. aduerſ. de immunit. eccleſ. c. 1. c. cler. eod. in 6. Clem. vnic. eod.* & in terminis ferè noſtris à laicis decerpi aliquid ex bonis clericorum prohibet *c. 2. X. De ſucceſſ. ab inteſt.*

12. Ea admodū varia. Fatendum tamen eſt valde hoc ius eſſe anomalum & variegatum: alicubi ex ſolo domicilio conſtituitur, & migratione tollitur; alicubi nec domicilio conſtituitur, ſed origine agnaſcitur: alicubi ſola in numerum ciuium aſſcriptione tollitur, quod origine, vel domicilio alibi contractum eſt: vt neque à climate, fundo, ſeu iuriſdictione certo dependeat. in his ſtatuendum, quòd, ſi clericus, cui ea obligatio agnata non eſt, domicilium figat, vbi locus ſolus nexum parit, vt clericum comprehendere non poſſit: vtpotè à iuriſdictione ſeculari penitus exemptum, quæ in eum influere non poteſt. atque vbi migratio. & iuriſdictionis mutatio agnatum nexum ſoluit, clericum etiam per ordinationem ex-
13. Clericum nihil poteſt afficere, quod non eſt origine contractum. ſolui, qui tranſeat in aliam eccleſiæ ſcilicet iuriſdictionem. neque vllâ iniuriâ domini; ſi & migratio ſine eius iniuria fieri cenſeatur. vt iure quidem quiſque ſibi poteſt domicilium conſtituere vbi lubet. *l. 3. 4. 6. 11. §. fin. l. 17. §. patris. D. ad municip.* niſi ei interdictum ſit. *l. 31. D. eod.*

CONSVLTATIO III.

Quando ex indiciis, ſeu præparatoriis informationibus Iudex inauditum reum declarauit non gaudere iure aſyli, vel appellari, vel coram eodem Iudice cauſa de nouo ritè cognoſci poteſt.

EX Conſtitutione Greg. XIV. confugiens ad eccleſiam, & ab Epiſcopo declaratus commiſiſſe crimen, quòd immunitate eum priuet, appellatione poſtpoſitâ ſeculari Iudici traditur. Pronunciauit Iudex non audito reo, nec habitis coram ſe actis, ſed ex ſolis informationibus præparatoriis à Iudice ſeculari captis: quæſitum eſt an locus ſit appellationi, ſeu potius querelæ, & officio iudicis? dicendum eſt, eſſe. Ratio eſt, quia eadem conſtitutio Gregorij disertè requirit 1. Requiritur cauſæ cognitio.
cognitionem cauſæ: quæ implicat rei auditionem, & dum appellationem reiicit, præſupponit præuiam ſententiam; ſententia acta, atque inſtantiam inter partes concertatam: ſine his ſententia naſci non poteſt, vt partus non poteſt ſine ventre. neque vlla eſt cognitio aut iudicium tam ſummarium, in quo inauditus aliquis condemnari poſſit, multò minus in cauſa viam ſternenre ad iudicium capitale, & ſine qua illud irrogari non poſſit. 2. Sine qua nō datur ſententia.
Clem. ſæpè de verb. ſig. in verſ. non ſic tamen Iudex litem abbreuiet, quin probationes neceſſariæ, & legitimæ defenſiones admittantur. Conſignari, nec tradi poſſint inquit Greg. XIV. *niſi cognito prius per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſi verè crimina expreſſa commiſerint.* cognitionem requirit, ſine qua omnis ceſſat ratio, per quam conſtet, quod rei crimina in conſtitutione expreſſa commiſerint. Adeò vt ſi v.g. homicidium tam eſſet notorium, quàm Antuerpiæ ad ædem Diuæ Virginis molem turritam ſtare; cognoſci tamen debeat de qualitate deliberati, caſualis, defenſiui, proditorij, aſſaſinij: quæ qualitates circumſtantias omnes, cauſas, modum, tempora diſcuti, reum audiri, defenſiones, & cauſas ab eo contrarias deduci, & probari exigunt. Cùm ergo nec reus hic auditus, nec habita acta fuerint; & ſententia non habitis actis lata ſit nulla: & ab ea, quæ nulla eſt, nec appellandum dicatur: *l. 2. C. quando prouocare non eſt neceſſe*: inferendum eſt non eſſe nos in terminis Bullæ Gregor. XIV. appellationem non admittentis. vtpotè quæ præſupponit legitimam cauſæ cognitionem reo audito habitam, & ſententiam poſt cognitionem legitimè latam; à qua tunc appellari vetat. Huius vim & priuilegium nullatenus meretur qualiſcumque declaratio ſuper informationibus tantum præparatoriis data.

3. Præſertim in re capitali.
4. In cauſa ſummaria probationes & defenſiones admittendæ.
5. Cognitionē talem exigit Conſt. Greg. XIV.
6. Non habitis actis nō opus eſt appellatione.

7. Ex præparatoriis tantum contra aſylum latũ decretum nõ habet priuilegium ſententiæ.

ta, *l.5. & vlt. & tot. tit. C. comminationes, epiſtolas, programmata, ſubſcriptiones authoritatem rei iudicatæ non habere.* Quibus accedit ratio, quod Greg. XIV. vt iuſtitiæ cautum ſit, promptè permittit fugientem extrahi, & incarcerari, vt poſt eam ſecuritatem, non, vt canis è Nilo, Iudex reum lectis ſemel indiciis, ſeu præparatoriis informationibus (ſine quibus nec capi quis poteſt) ſeculari poteſtati conſignet; ſed re ſummariè quamuis, attamen ad præſcriptum *d.Clem.* cognita, & perpenſa diiudicet. Alioquin ſolis ſufficientibus informationibus, quæ & capturam præcedere debent, non opus eſſet ambagibus incarcerationis, & ſequeſtrationis, donec cognitio habeatur à Greg. requiſita: ſed via regia ſine ſequeſtratione ex informationibus extrahi, & conſignari reus poſſet. cuius conſequentis abſurditas vel inde magis patet, quòd informationes præparatoriæ, vel apud ipſum Iudicem ſecularem, qui eas accepit, non alias vires aut effectum habeant, quàm vt ex eis reus decerni apprehendendus, & articuli accuſatorij formari, non autem mortalis ſententia proferri poſſit; ſed interrogari reus, confiteri, vel conuinci, receptis etiam defenſionibus eius & probationibus debeat. Quod ſi fortè non informationes tantùm habitæ, ſed lis conteſtata, & cauſa omninò inſtructa fuerit, vt ex confeſſione vel teſtimoniis ritè receptis conſtiterit de crimine non tantùm, ſed eâ etiam qualitate, quæ aſyli iure reum priuet, & is ſub hoc ſtatu cauſæ effracto fortè carcere, ad aſylum fugerit, ſi quis dixerit aliena quamuis acta Iudicem eccleſiaſticum, ſi nihil vltra rimandum ſibi exiſtimauerit, ſequi, & cognitionem plenam ex illis capere, quòd reus verè crimen exceptum commiſerit, & demum de mandato Epiſcopi reum curiæ ſeculari conſignare poſſe, non eo caſu adeò reluctabor: in præſenti autem, dum ſine proceſſu nulliter pronuntiatum eſt, appellatione opus quidem non fuit: *d.l.2. & 4. C. quando prouocare non eſt neceſſe*, nec veri nominis appellatio, vt dictum eſt, adeoque excluſiua recurſus ad ſuperiorem interuenit; ſed omninò ſuperior prouidet, & ex integro cauſam cognoſcit. *l. cum eo 6. d. tit.* 8.

8. Ideoque appellatio non excluditur per illud, vt per ſententiam ritè latam.

Quod vt fiat, iuſtè hic petet reus vt ex integro allegare defenſiones, & probationes poſſit. niſi malit coram eodem Iudice, qui pronuntiauit, nullitatem deducere, & cauſam ab eo in debitum ſtatum reponi. *l. ſi accuſatoribus. C. de accuſat. gloſ. ibid. in verb. eundem. Felin. in c. per tuas num. 8. de ſent. excom. Imola in l. Iudex nu. 21. D. de re iud. Zabarel. in Clem. n. 9. de re iud.* 9.

9. Vel noua coram eodẽ Iudice cauſę cognitio.

LIBRI QVARTI
TITVLVS I.
De Sponſalibus & Matrimonio.

CONSULTATIO I.
De ſponſalium vinculo & ſolutione.

1. Sponſalia obligant ad matrimoniũ, & ad id ſponſus cogi poteſt etiam cenſuris.

SPONSALIA de futuro contrahentes obligant ſub pœna peccati mortalis ad procedendum à futuris ad ea, quæ ſunt de præſenti. *Couar. in epit. de ſponſ. c.4. Sanchez de matr. l.1. d.27. & 29.* quod vſu eccleſiæ probari videtur, dum per excommunicationem etiam cogit nolentes. *c. ex literis. c. requiſiuit. X. de ſponſ. dixi in Iur. Pont. nou. anal. de ſponſ. n.2. optimè Cucchus inſt. maior. de ſponſal. n.15.20.21.* traditum enim eſt communiter excommunicationi locum non eſſe, niſi vbi delictum eſt mortale. *Nauar. in manual. c.27. n.9.* medicina quippe grauior eſſe non debet morbo; nec medicus vrere, ſecare, niſi vbi aliter æger curari non poteſt. non ergo pro leui ac veniali peccato quiſpiam à corpore eccleſiæ reſecari. vt ex his conſtet ius ciuile correctum eſſe, quod ſponſalibus renunciari permiſit. *l.1. & ibi Cynus. C. de ſponſ. Papon. lib.15. tit.1. ar.3.* vt neque per canones recipi dicendum ſit, quod leges permittunt, vt ſi formoſulus iuuenis edentulam deſponderit in integrum reſtituatur. *Maur. in tract. de reſtit. in integ. c.245.* nuſquam enim canon legitur ex imparitate ætatis ſponſalia ſoluens, nec praxis eccleſiæ eſt. 2.

2. Nec ætatis imparitas ſoluit.

horrendus & incultus eſt vir? ſemel placuit: numquid vir frequenter eſt eligendus? c. hor. 32. q.5. qua in re quod non licet fœminis, aquè non licet viris. c. apud. ibid. & in term. c. ſi vxorem ibid. gloſ. in c. quod ſemel. de reg. iur. in 6. in impuberibus non aliis ætas reſilire permittit *c. de illis 9. X. de deſp. impub.* ob immaturum iudicium non ætatis diſparitatem, quin imo ſine diſtinctione ſexus puberes exſpectare iubentur impuberum ætatem. *c. acceſſit. d.c. de illis. eod.*

Quod ſi tamen notabilis deformitas ſuper-

uene-

uenerit, aut tempore contractus ignota contrahentibus fuerit, licebit à ſponſalibus reſilire. quippe quæ intelliguntur obligare *rebus ſic ſtantibus*, & excluſo dolo, ſeu eo quod ad dolum rei inexiſtentem referri poteſt. vnde redhibitoriæ actionis æquitas edictum ædilitium meruit. *tot. tit. de ædil. edict.* eaque omnis ratio, quæ (ex iuramento contrahentium) mouiſſet eos, ne contraherent. quomodo ea, quæ in animo conſiſtunt, probantur. *Couar. 2. var. c. 10. n. 2.* non tamen delicatè id accipiendum eſt, ſed moraliter. ſecundùm communem agendi rationem, aliàs in foro externo iuranti non credetur. *Gutier. de mat. c. 23. nu. 9.*

3\. Notabilis tamen deformitas ignorata, aut ſuperueniens ſolutioni cauſam præſtat.

adeoq́ue requiritur notabilis communi iudicio deformitas. qualis eſt fornicatio ſubſequens, aut ignorata præcedens in fœmina, aut grauis ſimilis defectus. *Sanch. de mat. l. 1. diſp. 57.* ſub clara tamen probatione. *Sanch. l. 10. d. 12. n. 47.* ſeu vt loquitur Vlp. *in l. 1. D. de adult.* in ipſis rebus venereis deprehenſione. *c. pen. X. de adult.*

4\. Sub clara tamen probatione.

Quamquam in ſponſalibus ſoluendis quàm in matrimoniis leuior probatio ſufficere videatur. non quia impedimenti ſemiplena probatio ſufficiat ad ſiſtendum ſponſaliorum progreſſum: *c. 12. X. de ſponſ.* cùm id accidat ob publicum fauorem & animæ periculum, & quando nihil ſimile concurrit, ſed iura priuatorum tantùm controuertuntur, probationes ordinariæ requiruntur, & leges communes obtinent:

5\. Niſi in contrahendis de animæ periculo agatur.

ſed quia ſine plena probatione poteſt tamen orta eſſe infamia, quæ etiam apud bonos grauet, quæ ſecum proinde trahit grauem mutationem, aut deformitatem, ſubiectam diſſolutioni, vt diximus, quando recipi poteſt illud Cæſaris, qui vxorem volebat non tantùm crimine carere; ſed & omni ſpecie mali: & Hieronymi *in c. dixit dominus 32. q. 1.* vt ob fornicationem vel illius ſuſpicionem liceat vxorem dimittere. ſed tamen & *gloſ. ibid. in verb. ſuſpicio*, violentam exigit. ergo prudenter hæc tractanda ſunt, vt ne rumores & detractiones malitioſè progreſſum impedire volentium pro fama & infamia recipiantur.

6\. Turpis tactus punibilis.

Sed & illud prudenter arbitrabitur Iudex quo loco, aut quomodo quidquam actum ſit, etiam quod Sanchez, & ab eo allegati *lib. 1. diſp. 55. n. 5.* tradunt ſponſalia ſolui ob turpes tactus; quia eſt notabilis mutatio, & impudicæ vitæ ſignum, ſufficiens ad legati amiſſionem, & patri filiam in his inuentam occidenti ad impunitatem. *l. 23. D. ad leg. Iuliam de adult.* & ſponſi iuſtum fremitum, fortaſſis & gladium ſumendum, *c. nec aliqua. 27. q. 1.* vaſallum feudo priuandum, ſi ſic vxorem domini attentarit, *feud. lib. 1. c. 2.* ibiq́ue Cuiac. *ſi manus*, inquit, *tulerit ad papillas, ſi ſub veſtimenta.* & idem *lib. 3. tit. 1.* conferri ait cum his (cauſis eripiendi feudi) cauſas diuortij, & reuocandæ donationis: adeoq́ue ſi donatum, legatum, feudum ob huiuſmodi turpitudinem reuocari poteſt an poterunt ſponſalia ſolui.

7\. Non tamen ſufficit diuortio aut ſoluendis ſponſalibus.

Vtique tactus huiuſmodi non ſufficere ad diuortium, quoad thorum in ipſa Hiſpania ſcripſit Sanchez *lib. 10. d. 4. n. 12. & ſeq.* mores porrò Belgici in oſculis neque quod ius, neq; quod mores Italici, Hiſpanici, aliarumq́ue gentium tribuunt, concedunt, *vt dixi in Iur. Pontif. nou. anal. tit. de cohabit. clericorum & mul. n. 2.* Tactus autem mores quidem noſtri non probant; ſed non pro tam infamibus hic habent: non ob peccatum in ſe, quod magis, quàm illæ nationes oderunt: ſed quia non hic arguunt ſequelam adulterij, aut in illud conſenſum, ſi deſit opportunitas; vt alibi. vnde nec hic obtinet præſumptio Ouidij: *Oſcula qui ſumpſit, quod & ille & cætera ſumpſit.* & luſus, & fuſtigationes quæ ab aliquibus in Belgio vſurpantur in feſto Innocentium ſine criminis ſequela, alibi gentium ſummæ reprehenſionis eſſent. notum eſt confeſſariis Belgicis admiſſos ſæpius turpes tactus etiam ab iis, qui non tantùm non in crimen ceciderunt vlterius; ſed præ morte illud auerſabantur.

Quin etiam ſi quid huiuſmodi tactuum fuerit ab aliqua admiſſum, & ſponſus illorum conſcius ad copulam progreſſus eſt, cùm ea purget conditiones expreſſas, multò magis tacitas & ſubintellectas tantùm, atque remittat; *c. de illis. c. per tuas. X. de cond.* multò maximè per eam de moribus ceſſabit quæſtio. extra fornicationem tamen, quæ nimium fœminam infamat, niſi habita ſit copula per ſponſum illius conſcium, quæ ideoq́ue maculam minuit, vt in coniugibus adulterium. *l. 11. C. ad l. Iul. de adult. l. 40. §. idem queritur. D. eod. Sanch. lib. 10. d. 14.* vt Cucchus *inſt. maior. de ſponſ. n. 33.* etiam *c. is. qui fidem de ſponſ.* locum eſſe dicat, vt ſponſalia tranſeant per copulam iure antiquo in matrimonium, etſi interuenerit fornicatio. Qui ergo cùm ſponſa copulam exercet morum inquirendorum conditionem remiſiſſe videbitur. *d. c. de illis. d. c. per tuas.* quorum diſpoſitio non eſt per Concil. Trid. *c. 1. ſ. 24. de reform. mat.* abrogata, (niſi quod deinceps ſponſalia non tranſeant per copulam in matrimonium) quia defloratæ intereſt purificari conditionem, & ſponſum abſolutè teneri ad ducendum, vt hactenus adhuc diſpoſitio ſeruetur, quæ diſertè, vt oporteret, non eſt mutata. quamuis Sanchez *l. 1. diſ. 26.* ceſpitet. *vt dixi in Iur. Pont. nou. anal. de ſponſal. num. 4.*

8\. Morũ cognitorum quæſtio per copulam ceſſat.

9\. Etiam poſt Trid.

Sed & imparitas ætatis, opum, familiarum, aliarumue qualitatum exceſſus in altero notitiam habente eòque magis diſertè & maturè præmonito (vt quilibet ſcire conditionem illius præſumitur, quocum contrahit) donari videtur. *Sanc. l. 1. d. 14. nu. 2.* donatio autem neceſſitatem habet traditionis: *inſtitut. de donat. §. alia.* ſic vt puella nobilis quæ ignobili ſciens prudens promittit, ab eccleſia implere promiſſa cogitur. *Sanch. ibid.* ita multo maximè ſi inſuper acceſſit copula, excluſa cenſenda eſt omnis quæſtio imparitatis.

10\. Imparitas nota donationem implicat.

Quæ eadem ratio facit, vt poſt copulam non ſit de conſenſu aut diſſenſu patris & ma-

11\. Poſt copu-

tris

lam de parentum conſenſu præpoſterè diſputatur.

tris diſputandum. ſed oportet vt ſponſus relinquat patrem & matrem, adhæreatque ſponſæ ſuæ, quæ per corporis ſui traditionem, dando vt ſponſus daret, faciendo vt faceret, præcluſit omnem locum pœnitentiæ. *Leſſ. de Iuſt. l.2. c.10. d.3.* deteſtatur quidem eccleſia filiorum matrimonia, quæ inconſultis diſſentientibuſque parentibus illi affectant, rebus integris: libertatem tamen permittit, rata ea habet: *d. c.1. ſeſ.24. Trid.* ſed poſt promiſſum,

Sed fides promiſſa ſeruanda eſt.

12. poſt copulam, fidem fallere non docet, vitiatæ non permittit illudi. *c.1. & 2. X. de adult.* imò ſponſi & ſponſę copulam transfert in matrimonium. qui effectus etſi à Trid. ſit ſublatus; non tamen cæteri; nec obligatio ad ſolemnizandum in facie eccleſiæ. ſic parentes quidem imparia filiorum coniugia ſeu aliàs inconſulta iure impediunt, rebus integris: at verò filios iam obligatos promiſſis, & copulæ maleficio vt eximant non permittit. *c. veniens*

Et qui frangere cogunt peccant in parentes.

13. *53. in fin. de ſponſ.* quin imò creduntur peccare mortaliter parentes, qui impediunt filios ſub mortali obligatos. *Gutier. de mat. c.77. num.8. Sanchez. l.4. d.22. n.7.* & ſic iuſto filiæ matrimonio patrem reſiſtentem excommunicat d. c. veniens *in fin.*

Nec ſponſum iam excuſat metus exhæredationis, &c.

14. Quapropter poſt huiuſmodi promiſſa & magis poſt copulam non eſt etiam admittenda metus exhæredationis allegatio. quam hic ex edicto Regio an. 1623. parentes facere poſſunt. quæ alioquin magnæ eſt conſiderationis: ſed quam ſuperet promiſſi fides, & momentum infamiæ. quam ex copula ſubit ſponſa, obtenta promiſſo matrimonij, ſeu ſponſalibus. Quod promiſſum quamuis non ſæpe clarè probetur, præſumitur tamen facilius

Et fides promiſſa in honeſtis facilius præſumitur.

15. lius nonnumquam ex circumſtantiis. *VVameſ. conſ. 527. de ſponſal. ſub fin.* nam cum ius præſumat defloratam à deflorante eſſe deceptam; deſcenſus facilior eſt ad hanc vel illam ſpeciem deceptionis, promiſſæ fidei, donorum, munerum, opum, &c. pro qualitate deceptæ. itaque virgo aut vidua hactenus publico teſtimonio honeſtè viuens à non admodum impari fide promiſſa decepta credetur; ab admodum autem diſpari donis, diui-

Aliiſque circumſtantiis.

16. tiis. &c. præſertim ſi Iudex vtrumque coram adeſſe iubeat, ille moroſus, taciturnus, varius, compoſitus in omnem negationem videatur: illa autem ſæpius repetitis eiuſdem rei ſermonibus (vt ſolent) nunc in choleram, nunc in lachrymas, nunc in iuramenta frequens conformiter ſemper eadem dixerit. quod tum maximè credetur ſi poſt publicè celebrata fuerint ſponſalia. nam eadem obligatio contracta clandeſtinè credetur, & ex conſcientiæ motu ad hæc ſponſum proceſſiſſe: quamuis & ab his nunc reſilire cupiat. nam actus aliquis præſumitur factus ob cauſam præcedentis obligationis. *l. quadam. D. de rei vend.* ſic actus copulæ ob cauſam præcedentium ſponſalium. *d. c. is qui fidem.* Sed & edicti Caroli V. quod tanquam relatum ineſt huic an. 1623. referenti, pœna locum non habet vbi parentum diſſenſum ſupplet Iudex: quod vtique fit reo ad ſponſam ducendam condemnato. nam qui iubet, permittit. & edicta hæc quantum fieri poteſt reſtringenda ſunt ne libertatem matrimonij & obligationem iuxta canones impediant. nec iudicia eccleſiaſtica aliter hactenus hîc recipiunt. præſertim cum ex præcognitis, vt iura ea omnes ſciunt, aut ſcire præſumuntur, diſſolutionem fundare quis non poſſit, ſed ſuæ culpæ imputare.

Verùm enimuerò ſponſorum ad matrimonium progreſſum magnum ſcandalum, capitale odium, diſcordiarum grauium, homicidiorumque metus non vanus, ſed in virum conſtantem cadens, retardare poſſunt. ſed vt dixi grauia hæc non leuia, aut vana eſſe debent. *Sanchez. d. diſp. 14. n.4.* nam experientia indies docet minas, terroreſque magno boatu incuſſos leui malaciâ poſtmodum conſidere; præſertim in Belgis, quibus eius, quod aliis na- 17.

In Belgis non facile ſoluenda ſponſalia ob periculum diſcordiarũ amicorum.

tionibus manet alta mente repoſtum, amicus vnus hauſtus amneſtiam gignit. Ita vt & grauis mali, & grauis metus eſſe debeat. vt Sylueſter *verb. ſponſ. q.4. Panor. in d. c. requiſiuit* apparens vxoricidium aut ſimile in exemplum adferant. atque de eo quidem conſtare iuridicè debeat: *iuxta Ledeſma de mat. q.43. art.1. diſp.3.* aut ſaltem *iuxta Sanchez. l.5. d.26. n.6. ſub fin.* ex circumſtantiis prudenti iudicis ar- 18.

De grauis mali graui metu conſtare debet, arbitrio prudentis.

bitrio ſtatui poſſit. cuius rei rationem Sanchez & alij adferunt, quod contra charitatem iuſtitia non operetur id, quod ſine peccato fieri nequeat. vt ſi ex tali matrimonio orirentur homicidia, odia, rancores, ſed iterum ad prudentiam iudicis pertinet diſpicere, an non eadem aut grauiora incommoda orirentur, ſi ſponſa deflorata non ducatur vxor. quippe cuius conſanguinei infamiam fortè cædibus vindicabunt (quam rationem PP. adeò ſolent magni facere, vt ſit cauſa frequentiſſima in diſpenſationibus matrimonialibus ſuper conſanguinitate per ſacros canones cognatos coniungi impediente.) Igitur in ancipiti periculo minus malum eligendum eſt, & ferè illud cui iuſtitia aſtipulatur, quando neutra via iniri poteſt ſine læſione charitatis. At verò nec mihi ſatis vnquam probatum fuit, vt his in caſibus ob mali alicuius metum ſponſus abſoluatur. neque enim hic modus in iure tollendæ obligationis recenſetur. & *c.2. X. de ſponſal.* tolerantiæ talis non permiſſus meminit. nec aliud allegata ab Interpp. ratio euincit, & mi- 19.

Aliàs non eſt admittendum vt peccet fidem frangendo clarè, cũ de alio peccato tantùm eſt metus.

nus malum tolerari hic, vt in lupanaribus iudicat Couar. *vbi ſup. num.7.* ſed ex publico & nobili iudicis officio promanat; adeoque ſicut quando ob rem aliquam controuerſam cùm periculum eſt, ne ad arma veniant litigantes indicitur ſequeſtratio, neque ea tamen iuri partium derogat; ita in grauibus his ſponſorum conſanguineorumque imminentibus diſcordiis nihil partium iuri derogandum videtur; ſed poteſt, debetque iudex matrimonium interdicere, executionemque promiſſorum ſuſpendere, & diſpicere an tempeſtas fortè ſedari 20.

Suſpendi aliquandiu

poterit. Quæ omnia cum ita ſint, ad abſolutionem F. rei ſuffragari non poteſt imparitas

progreſſus, non abſolui ſponſus poteſt.

ætatis M. ſponſæ, familiæ opum, metus exhetedarionis, ac diſcordiarum, allegatio ſine ſufficienti probatione tactuum non pudicorum; dum ex actis cauſæ conſtat ſingula hæc elidi per rationes iam deductas dum ſingulis applicantur. non ſuffragari, inquam, ad abſolutionem ſeu teſciſſionem ſponſalium; ſed potius cogendum eum eſſe ad ſolemnizandum ritè matrimonium.

CONSVLTATIO II.

De diſpenſatione ſuper denuntiationibus.

1\. Diſpenſare ſuper bannis Ordinarius poteſt ex cauſa.

PRouidè admodum Concilium Lateranẽſe *c. cum inhibitio. X. de clandeſt. deſponſ.* clandeſtina prohibet matrimonia: & ne quis ſacerdos iis interſit: iubet vt præmittantur in eccleſia coniungendorum publicè proclamationes. quod decretum ita in omnibus prouinciis fuit exauditum, vt ex cauſa rationabili Ordinariis locorum ſuper proclamationibus liceret diſpenſare. de qua conſuetudine teſtatur Sanchez *de mat. lib. 3. diſp. 7. n. 2*, adeoque is vſus inualuerat, vt Epiſcopis etiam inferiores denunciationes remitterent. vt refert Choppin. *de ſacra polit. l. 2. t. 7. n. 6.* Epiſcopi & Decani Niuernenſis deſuper concordata à Curia Pariſienſi an. 1400. & 1408. probata, & arreſtis 1585. 1587. confirmata, & poſſeſſionem peruetuſtam ab eadem Curia an. 1396. laudatam. Nunc Concilium Trid. *ſ. 24. c. 1. de ref. mat.* Ordinario diſertè attribuit hanc facultatem.

2\. Denunciationis omiſſio non vitiat matrimonium.

Et verò Concilij Lateranenſis conſtitutio ex omiſſione denunciationum nullitatem non infligit, ſed pœnas alias tum ſacerdoti, tum contrahentibus; & his quidem, vt ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſeatur; non quidem ſimpliciter; ſed demum ſi in gradu prohibito, ſeu alio cum impedimento per canones dirimenti, etiam ignoranter, iniri præſumpta fuerint. *d. c. cum. §. penult.*

3\. Nec clandeſtina irrita ſunt, quamdiu, & quæ eccleſia non fecit irrita.

Quod & ipſum manifeſtè conſtat ex textu Concilij Tridentini, quod *ſ. 24. de reformat. c. 1.* clandeſtina matrimonia declarat rata, & vera eſſe matrimonia quam diu eccleſia illa irrita non fecerit; & anathemate damnat eos, qui ea vera & rata eſſe negant: & eos qui talia contraxerunt, & alia palam contrahunt in perpetuo adulterio viuere, eidemque malo ab eccleſia, quæ de occultis non iudicat, ſuccurri non poſſe, niſi efficacius aliquod remedium adhibeatur, vt paulò infra nullitatem introducit matrimoniorum ſine parocho & teſtibus initorum. quo remedio nec opus erat, nec verò efficacius erat, ſi ex Concilio Lateranenſi iam olim præſcriptæ proclamationes omiſſæ matrimonia vitiarent. Vnde ſequitur nec olim fuiſſe, nec hodie eſſe denunciationes de ſubſtãtia matrimonij; ſed accidentarias tantùm ſolemnitates, quarum omiſſio nullitatem nõ inducat. *latè Sanchez de mat. l. 3. d. 5. Riccius in prax. matrim. deciſ.* 257. vbi inter alios citat Vgolinũ, qui Concilij Tridentini interpretes ita declaraſſe refert, quibus accedit Gutier. *de matr. c. 56. Sabagun. hoc tit. n. 46. aliiq́; paſſim.* ipſiuſque Concilij textus rurſus id infert dũ *in §. qui aliter.* nõ ex omiſſis proclamationibus, receptoue vniuſcuiuſue prouinciæ ritu, ſed ex ſola parochi teſtiumque abſentia nullitatem inducit.

Ipſas verò diſpenſationes ſuper ipſis denunciationibus pridẽ poſt Conc. Lateranenſe cõſuetudine paſſim, & nimium fortè, vſurpatas prudentiæ & iudicio Ordinarij relinquit. qui modus loquendi cum eo coincidit, qui prudẽtiæ & conſcientiæ alicuius committit; nam iudicium, & conſcientia idem ſunt; & ait gloſſ. *in c. ſtatutum. §. aſſeſſorem de reſcript. in 6. in verb. relinquatur. cum hoc conſcientia relinquatur ipſius iudicio, ergo ſolus Deus hic, & nullus alius eſt Iudex vel cognitor, nec ex eo poteſt quis inferre quæſtionem Iudici.* 4. Conſcientiæ Ordinarij diſpenſatio relinquitur, qui nulli cauſam reddit.

Cùm autem & huiuſmodi diſpenſationes cauſam requirant; gratiâ exempli, Concilium ſubdit; *quod ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio malitiosè matrimonium impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes; vt ea remitti poſſint.* id quod multò magis debet obtinere, ſi hoſtiliter impetendum, aut impediendum timeatur. 5. Malitioſi & hoſtilis impedimenti prima cauſa.

Quod verò attinet, quod obiici poteſt, edictum Bleſenſe articulo 40. quaſi ex eo iuſtæ nuptiæ contrahi non poſſint, niſi trinâ publicâ monitione præcedente; ſanè vt validę non cenſeantur quoad accidentales formas, & ciuiles clandeſtinitatis vmbras, ad effectus ciuiles, de quibus Regum ſit diſpicere; recipi tamen non poteſt vt inualidæ ſint quoad eſſentiam matrimonij. fidei enim iam non amplius controuerſæ eſt poſt Concil. Tridentinum clandeſtina matrimonia rata eſſe, & vera; quam diu, non ſeculares Principes, *ſed eccleſia*, inquit Concil. Tridentinum, *ea irrita non fecit.* quod & anathemate, vt diximus, eos damnat, qui ea vera, ac rata eſſe negant. 6. Quid cenſendum de edicto Bleſenſi art. 40. 7. Aut ad ciuilia tantùm pertinet;

Quod ſi quis præfractè vrgeat edicti verba; *ne pourront valablement contracter* ad matrimonij eſſentiam ſacramentalem pertinere; dici is ſibi patietur, ſi hoc ei dandum ſit, edictum iſtud ab eccleſia quaſi per ignorantiam facti diſſimulari; ſaluo tamen eccleſiæ cum requireretur examine in materia hac ſacramenti & fidei. multa autem ſæpè tolerantur in patientia, quæ in iudicium deinde deducta irrita declarantur. ſicut & Concilium Florent. ante duo ſecula tolerauit ad ſchiſmatis euitationem, ne Græci eſſe purgatorios ignes credere teneantur, quos credit Latina eccleſia. *Coninck de ſacram. diſp.* [illegible] *d. 3.* porrò poſt mortem Henrici III. latoris illius legis, Ligæ regimine durante, Pariſiis, ac alibi publicatum eſt d. c. 1. *de reformat. Conc. Trid.* 8. Aut declarationi Cõcilij aduerſatur.

Sed

9. *Et extra Galliã nullatenus obligat.* Sed nec hac diſputatione de conſtitutione Gallica nobis eſt opus, qui tractamus de matrimonio extra Galliam contracto. quo in caſu Concilium Triburienſe definiuit *c. 1. X. de ſponſal.* Francum qui vxorem in Saxonia duxerat ſecundùm leges Saxonum, cùm Saxones & Francigenæ non iiſdem vterentur, aliamq; ſuperduxerat; vt ille tranſgreſſor euangelicæ legis ſubiiceretur pœnitentiæ, & à ſecunda coniuge ſepararetur, & ad priorem redire cogeretur.

10. *Ordinarius ſolemniſationem matrimonij committit, vt parochus.* Neque ad clandeſtinitatem facit, quòd matrimonium ex diſpenſatione ſuper omiſſione bannorum contractum ſit coram monacho, qui nec ex officio ſuo, aut ſuperioris regularis facultatem habet; cùm id ei ab Ordinario ſit commiſſum iuxta d. c. 1. *de refor. mat. Conc. Trid. §. qui aliter in verb. de ipſius parochi aut Ordinarij licentia.*

11. *Clandeſtina matrimonia eccleſiæ notificata recipiuntur tanquã à principio inita.* Præſertim cùm veteres canones ad vitium clandeſtinitatis purgandum non aliud requirant, quàm vt matrimonia clandeſtinè quamuis contracta eccleſiæ notificentur: vt, ſi perſonæ contrahentium hæc voluerint publicare, ab eccleſia recipienda ſint, & comprobanda; tanquam à principio in eccleſiæ conſpectu contracta. *ita c. 2. X. de clandeſtin. deſp.*

12. *Coram Ordinario aut parocho hodie, & teſtibus.* Atque ipſi deinde coniuges coram ipſo Ordinario M. ſub cuius diœceſi iam tum degebant, & pridem moram maiorem traxerant, quàm ad intentionem d. Conc. Trid. c. 1. neceſſarium ſit, *iuxta c. fin. X. de paroch. c. nullus de temp. ord. in 6. c. is qui. de ſepult. in 6. c. quæſt. 16. q. 1. c. ad apoſtolicæ. X. de dec. l. hæres abſens. §. at ſi quis. D. de Iudic. Sanchez de mat. lib. 3. diſp. 23. n. 10. & ſeqq.* idem matrimonium coram ſolemni plurimorum, nobiliſſimorumque diuerſis ex nationibus teſtium corona renouauerint.

CONSULTATIO III.

Conſenſu per verba aut ſigna à parocho & teſtibus non plenè intellecto, nondum perfectum eſt matrimonium.

PRæſentia parochi & teſtium in celebratione matrimonij talis requiritur, vt intelligant quod agitur. *l. coram 209. D. de verb. ſignif. coràm Titio*, inquit, *aliquid facere iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat.* iuuant verba & ratio Conc. Trid. *ſ. 24. c. 1.* verba; *eorum mutuo conſenſu intellecto*, & ſubiungit, *qui aliter quàm præſente, &c.* vt intelligat mutuum conſenſum: ratio; intendit Concilium viam obſtruere clandeſtinis matrimoniis & adulteriis perpetuis, in quæ labebantur clam coniuncti, publicè dein cum aliis contrahentes: dum eccleſia iudicare non poteſt de occultis: igitur præſentes parochi & teſtes ita eſſe debent, vt fidem eccleſiæ facere poſſint de contractu matrimonij: non poſſunt; ſi non intellexerunt contrahentes. *ita Sanchez de matr. l. 3. c. 39. Gutier. de mat. c. 69. & quos allegant. Riccius deciſ. 243.* vbi quamuis idem Riccius obſcurè decidat; Sanchez & Gutierres obſcuram fateantur quandam Cardinalium declarationẽ; ex ratione tamen ſuperius data, clarè & conſtanter aſſerunt, quòd per quamcumque etiã affectationem, parochus non intelligat, quod agitur, non valere matrimonium: dummodo verè non intelligat contrahentium voluntatem; neque per verba, neque per ſigna. nam & hæc ſufficiunt, dummodo clara ſint, & indubitata. *Sanchez de matr. lib. 2. diſp. 31. n. 5.* Ideoque nõ ſubſiſtit matrimonium attentatum inter A. & B. coram proprio parocho per fraudem ad hortum vocato, qui profugit ſtatim atque audiuit pronuntiantem A. *ego do*; & iuratus coram Iudice aſſeruit ſe vlterius nihil audiuiſſe: ex B. verò nec ſigna, nec verba intellexiſſe: quamuis teſtes aſſerant, vtrumque plenè pronunciaſſe, ego tibi do fidem meam chriſtianam; & parochum, ſi voluiſſet intelligere potuiſſe: nam ſiue noluit, ſiue perturbatus inopinato attentato; ſiue per clamores, qui probantur, non potuerit, parum intereſt; dummodo reuera non intellexerit. nam ſcire eum oportet: non velle *d. l. coram.* præſertim cum A. & B. iure improbato, & punibili more egerint, nec audientiam merebantur.

Sed an non præſumetur intellexiſſe, quod omnes alij adſtantes intellexerunt? valdè hac in re verſatur officium Iudicis, quem ex ſententia animi ſui æſtimare oportet quid credat. *l. 3. §. ideoq; D. de teſtib.* 1. *An præſumatur paſtor non intellexiſſe, quod cæteri intellexerunt?*

Nihilominus quia paſtor eſt omni exceptione maior, dictum illius veriſimile faciunt circumſtantiæ, clamores, cholera, fuga. & teſtimonium parochi proprij circa actum celebrationis matrimonij tanquam ad officium ſuum pertinentem ſummam habet probationem. *Farinac. crim. dec. 322. n. 2. 324. n. 2. 337. n. 1. 3. 292. n. 2.* præterquam quod quæ in animo & intellectu conſiſtunt, ferè iuramento probantur, etiam partis; multò magis eius cuius non intereſt, neutralis, ex officio publici teſtis, *Sanchez de mat. lib. 1. diſp. 62. in fin. poſt Couuar. Maſcard. & ab iis citatos.*

Cur igitur fugit ſi non intellexit voluntatem A. & B? procul dubio apprehendit malum aliquod propoſitum illos fouere; ſed non id ſufficit: requiruntur verba, vel clara ſigna actus re ipſa exerciti, contractique matrimonij; non ſufficit propoſitum exercendi vel cõtrahendi; non conatus ad matrimonium, ſed requiritur, actus contractuſque de præſenti re ipſa coram parocho exercitus, non ſufficiunt indicia voluntatis contrahendi.

Præterquam quòd verba ſuperius recitata applicari poſſint ad præſens, & ad futurum: *c. is qui fidem. X. de ſponſ.* atque ideò ex adiunctis & circumſtantiis determinentur; *Farinac. deciſ. crim. 266. n. 3.* adeoq; cùm tam ipſa B. poſtridie eiuſmodi attentati coram Iudice, & iterum aliàs præſente parte declarauerit mentem

ſuam fuiſſe dumtaxat ſponſalia de futuro contrahere ; idemque aſſerat ancilla B. ſibi ab ea prædictum ante horti ingreſſum, quòdque non progrederetur ad matrimonium de præſenti, niſi habito parentum conſenſu ; credendum eſt etiam ex intentione B. deficere matrimonium : quamuis moralis parochi præſentia non defuiſſet. atque ita ſuperſore ſolam quæſtionem de vi ſponſalium.

CONSVLTATIO IV.

Conſenſu coram parocho & teſtibus re ipſa indicato iam perfectum eſt matrimonium.

Coram paſtore Iacobus & Margareta, diſpenſati ſuper bannis, præſtiterunt iuramentum conſuetum, quòd nullum ſciant impedimentum; matrimonij contrahendi cauſâ venerunt ad templum; & iam ad altare conſtituti coram parocho & teſtibus, porrexerunt inuicem dexteras, ſtola ſuper-impoſita eſt, ſponſus formam matrimonialem protulit; ſed antequam ſponſa incepiſſet vel verbum, ſuperuenit Berta, quæ furibunda exſerto cultro ſponſum & ſponſam inuaſit ; turbauit ; totumque cœtum diſpulit. Res hæc non amplius eſt integra ; ſed conſenſus coniugalis coram parocho & teſtibus ſatis expreſſus : matrimonium itaque iam perfectum eſt. Concilium enim Trid. *ſ.24. c.1. de reform. matr.* quoad ea quæ conſenſum inducunt, nihil innouauit, ſed eius declarationem tantùm coram parocho & teſtibus fieri exegit. Vnde ait ; *parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, dicat ; ego vos in matrimonium coniungo, &c.* mutuum conſenſum intelligi tantùm requirit Concilium ; quo indicato, iam contractum eſt matrimonium : ipſæ partes miniſtræ huius ſacramenti iam illud perfecerunt, & procedit paſtor ad ceremonialia miniſteria. Verbis ad ſubſiſtentiam opus non eſt. *Sanchez de mat. l.2. d.31.* Serius ergo queritur Berta ſponſum ſibi deuinctum eſſe; reſtat tantùm ei ſuccedaneum remedium eius quod intereſt ita eſſe deceptam, & deſertam.

CONSVLTATIO V.

Species facti ita habet.

Adrianus Dordraci, & Margareta Roterodami domicilium habentes, nullibi factis proclamationibus, Amſterodami coram tribus ſacerdotibus, quorum vnus Dordraci, alter Roterodami ex ſuperiorum commiſſione parochi ſunt, ſeu parochorum munere funguntur, tertius in primi loco vicariam operam parochialem præſtat, porrectis inuicem dextris in menſa conuiuiali, atque his verbis reſpectiuè, *accipio te in maritum, accipio te in vxorem*, ſerio prolatis, de facto contraxerunt matrimonium, præſente inſuper notario, aliiſque teſtibus ; indignantibus quidem dictis ſacerdotibus, rem tamen, quæ gerebatur, probè intelligentibus :

Quæritur

An dictum matrimonium iure ſubſiſtat? præſertim cum præiudicio tertij, videlicet Paulæ, quæ à dicto Adriano deflorata erat, & prætendit factas ſibi ante fuiſſe ab illo promiſſiones de illam in vxorem ducendo, vi quarum ad copulam inducta fuerit.

Res hæc docet, quàm iuſtè motum fuerit Concilium Lateranenſe *relatum in c. cum inhibitio. X. de clandeſt. deſp. &* Concilium Trident. *ſ.24. de mat. c.1.* vt matrimoniis contrahendis præmitterentur proclamationes in eccleſiis; vt detegerentur, ſi qua forent, impedimenta : iterumque idem Concilium Tridentinum matrimonium cum benedictione ſacerdotis, præuiâ confeſſione & communione, aliiſque ſeruatis laudabilibus conſuetudinibus, quibus hac in re quæque prouincia vtitur, matrimonium iniri voluerit ; vtpotè quæ res ſancta ſit, adeoque ſanctè tractanda. 1. *Omiſſio proclamationũ aliarumque ſolemnitatum non vitiat matrimoniũ præter ſolam parochi teſtiumque abſentiam.*

Nihilominus idem Concil. Trid. *d. c.1. §. qui aliter* non aliam omninò inducit nullitatem, quàm ſi fuerit defectus proprij parochi, teſtiumque, vel alterius ſacerdotis à parocho vel Ordinario licentiam habentis; quin etiam aliter contrahentes grauiter arbitrio Ordinarij puniri præcipit.

Itaque quando hæc forma Concilij ſeruatur, quamuis non ritè, non rectè agant contrahentes; validè tamen, & ratè contrahunt.

Siquidem non aliud olim ad matrimonij ſubſtantiam requirebatur, quàm contrahentium impedimento canonico carentium conſenſus, *l. nuptias. D. de reg. iur. c. matrimonium 23. q.2. matrimonium*, inquit, *non facit coitus, ſed voluntas. c. ſufficiat. c. omnis. c. cum initur. c. coniuges. ibid.* ideoque in quantum per Concilium Tridentinum id mutatum non eſt, manſit ſine alteratione. quod enim non mutatur cur ſtare prohibeatur? inquit *l. ſancimus. C. de teſtam.*

Quare, ſecundùm ea quæ proponuntur in facti ſpecie, cùm adhibiti hîc fuerint contrahentium parochi, ſeu qui parochorum munere ex ſuperiorum permiſſu funguntur, teſteſque plures cum notario, quorum defectum ſolum pœnâ nullitatis Concilium perſtringit ; dicendum eſt, quamuis prædictus Adrianus & Margareta grauiter peccauerint, vt ſupra refertur contrahendo, matrimonium tamen ratum atque validum contraxiſſe ; etiam non obſtante impedimento, quod idem Adrianus prædictæ Paulæ promiſſis matrimonialibus eſſet obſtrictus. quippe impedimentum huiuſmodi impediens tantùm eſt matrimonium, non

non dirimens: vnde & poſt ſponſalia de futuro, alia per verba de præſenti præualent. *c. t. X. de ſponſ. duor. c. veniens. c. is qui fidem. X. de ſponſal.* nec verò ſponſalia poſt Concilium Tridentinum per ſecutam copulam in matrimonium tranſeunt. *Barboſ. in collect. DD. ad Concil. Trid. & citati ad d. c. 1. n. 152.*

Itaque, vt ſingulas ſeparatim circumſtantias examinemus, reuertamur ad proclamationes, vnde cepimus. & earum omiſſionem matrimonium non vitiare ex eo cònſtat, quòd, vt diximus, vt ad matrimonij ſubſtantiam validitatemque iure vetere non requirebatur niſi ſolus contrahentium conſenſus, & dum Concilium Lateranenſe *in d. c. inhibitio* fieri deinde iuſſit proclamationes, non adiunxit ex omiſſione nullitatem, ſed alias pœnas tum contrahentibus, tum ſacerdoti ſic aſſiſtenti inflixit.

Quod & ipſum manifeſtè conſtat ex textu Concilij Tridentini: quoniam etſi Concil. Lateranenſe pridem decreuerat præmittendas matrimoniis denuntiationes, & clandeſtinos contractus vetuerat; dicit tamen Tridentinum *d. c. 1.* nullum hactenus remedium ſuffeciſſe: ſuffeciſſet autem, ſi ex proclamationum omiſſione, aut clandeſtinitate matrimoniorum nullitas fuiſſet inducta. *vt latius in hanc rem textum d. c. 1. excuſſimus conſult. 2. h. tit.* & hanc ſententiam recipit ingens claſſis Doctorum *quos citat Barboſ. in Collect. ad Concil. Trid. ad d. c. 1. n. 21. n. 66.*

2. Valide corã proprio contrahitur extra parochiam.

Succedit diſcutienda altera circumſtantia quòd Amſterodami contraxerint, qui alibi domicilium habebant: ſed quoniam exhibitio præſentiæ, quam parochus facit, eſt voluntariæ iuriſdictionis, præſtari poteſt à parocho etiam extra parochiam; ſibi tamen ſubditis. vt cenſuit S. Congreg. *Interp. concil. 16. Feb 1595. vt in eandem ſententiam iuerunt Gutier. de mat. c. 62. n. 5. & quos allegat, & citati à Barboſ. in Collect. DD. ad d. c. 1. n. 86.*

3. Proprio viri aut mulieris.

Deinde conſideranda eſt circumſtantia, quòd tres interfuerint ſacerdotes, & tam parochus viri, eiuſque Vicarius, quàm mulieris: cùm à quouis eorum ſolemnizari matrimonium poſſit, atque alterutrius præſentia ſufficiat: vt iterum interpretata eſt S. Congreg. *& aſſentiuntur Gutier. de mat. c. 62. poſt alios quos citat Zerol. in prax. p. 2. verb. §. 1. Sahagun. h. t. & quos plurimos allegat Barboſ. in Collect. DD. ad Concilium Trident. ad d. c. 1. n. 13. & 14. & conforme eſt Concil. prouinc. Mechl. 1. tit. de mat. c. 5. Mechl. 2. à Sede Apoſtolica confirmato eod. tit. c. 3.*

4. Etiam in menſa:

Quod attinet ad circumſtantiam præſentiæ parochi ad menſam, non ad locum ſacrum, aut cum ceremoniis ritibuſque eccleſiæ adhibiti: iterum deciſum à S. Congreg. *6. Iunij. 1582.* eſt ſufficere taliter illum adhiberi, vt moraliter præſens ſit, id eſt, intelligat quod agitur *l. coram. D. de verb. ſignif. Barboſ. & citati ad d. c. 1. n. 79.* quamuis ob aliam cauſam acceſſitus, vel inuitus adſit. *d. l. coram. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloſ. 48. n. 35. Gutier. de mat. c. 69. n... Riccius deciſ. 243. & quos citat ſatis multos idem Barboſ. ad d. c. 1. n. 81. 82. 83. 84.* idemque & obtinere in teſtibus, vt ad aliam cauſam vocati, & inuiti ſufficiant, tradunt citati *ibid. n. 141. 142.*

5. Corã inuito:

Adeò quidem vt quamuis indignati fuerint iidem parochi, quod omiſſis eccleſiæ ritibus, matrimonium in menſa contraheretur; ea res ad nullitatem ſit inefficax: cùm verè interuenerit præſentia parochi teſtiumque: ex quorum ſolorum defectu, nec vllo alio, Concilium induxit nullitatem. vt diſſenſus parochi nihil hic operetur.

6. Contradicente, aut interdicente.

Eoque minus id mirum videri debet, cùm etiam interdictum Epiſcopi, vel Pontificis matrimonium illo contempto contractum nõ irritet. *c. 1. & tot. tit. X. de matr. contr. interdict. eccleſ. contract.* vtique cum partibus, quin & parocho titulum beneficij habenti, ſit inhibitio: quòd ſi autem titulum non habeat beneficij, ſed tantùm authoritatem ſubdelegatam; obſtare videretur inhibitio. quia beneficiariis parochis manente titulo auferri pro lubitu non poteſt iuriſdictio; ſed illum comitatur vt Solem ſplendor; auferri autem titulus non poteſt, niſi ex cauſis in iure expreſſis: vt neque ſuſpenſio ab executione officij aut beneficij, quin & coram ritè ſuſpenſo parocho contractum valet matrimonium: *citati à Barboſ. vbi ſup. n. 92.* delegatis autem auferri poteſt pro delegantis arbitrio. quia iudicium ſoluitur vetante iudicare eo, qui iuſſit. *l. iudicium. D. de iud.* Itaque ſacerdotibus, qui ex beneficio parochi non ſunt, ſed tantùm ab Ordinario vel parocho habent licentiam, vt loquitur Tridentinum, aſſiſtendi matrimoniis, inhibente eodem Ordinario, vel parocho ceſſat licentia: adeoque validitas matrimonij ſublata licentia coram tali contracti. *citati à Barboſ. ad d. c. 1. n. 150.*

7. A ſuperiore etiam vetito parocho qui titulum habet, non licentiam tantùm.

8. Non impenſa etiam benedictione: aut aliorum verborum à parocho prolatione.

Reſtat quod conſiderari poteſt, quòd impenſa non tantùm non fuerit hic contrahentibus benedictio; ſed ne quidem parochus, conſenſu contrahentium intellecto partes eas egerit, quas ei præſcribit Concilium Tridentinum: *dicat*, inquit, *ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vel aliis vtatur verbis iuxta receptum vniuſcuiuſque Prouinciæ ritum.* Quoniam rurſus redimus ad priorem ſolutionem, quod Concilium ſoli defectui præſentię parochi & teſtium nullitatem affixerit, nulli autem alteri omiſſioni aut contemtui: & anteriori iure clandeſtina matrimonia rata erant: & ſic coniuncti, ſi aliam ducebant, adulterio polluebantur: *vt declarat Trid. d. c. 1. in princ.* & ſi ita contrahentes poſtmodum ſua matrimonia publicabant, ab eccleſia recipiebantur tanquam à principio in eccleſiæ conſpectu contracta. *c. 2. X. de clandeſt. diſpenſ.* & his conformiter, etſi parochus verba nulla pronuntiet, nihil officere validitati matrimonij tradunt citati *numero copioſo à Barboſ. in Collect. DD. ad d. c. 1. n. 45.* idemque de benedictionis omiſſione traditur *à citatis num. 177.*

Et in his quidem locis cùm ſæpius ſimiles caſus occurriſſent, ſic quidem contrahentes canonicè puniti, coniugia tamen eorum pro validis agnita fuerunt.

9. Nec obſtat tertij præiudicium, ſed ei ſua manet actio.

Præiudicium quod patitur Paula, nihil ex hac reſolutione poteſt euertere; cùm in iure, vt diximus, liquidum ſit, cùm data eſt vni fides de futuro, alteri de præſenti, matrimonium de præſenti præualere. *d.c.1. X. de ſponſa duor.* non ceſſat tamen eius actio ſuper deflorationis reparatione, damnis, atque intereſſe. *ex c.1.X.de adult.& ſtup.* quin imo nec de illa in vxorem ducenda actio, ſi quidem promiſſa probare poterit, omninò videtur exſtincta; ſed ſopita potius: cùm huiuſmodi factum iure improbatum, modus non ſit tollendæ obligationis. ſed, quia lege chriſtianâ eſt inhibita poligámia, exactio ſiſtitur: adeoque ſi

10. Etiam ad ducendum ſi ſponſam mori contingat.

ſolueretur per mortem dictæ Margaretæ huiuſmodi matrimonium, ſublato legis impedimento, reuiuiſceret obligatio ducendi in vxorem d. Paulam, ſi vt diximus, promiſſiones matrimoniales probare potuerit, aut in defectum probationis delatum à parte, aut à Iudice ex officio *iuxta c.vlt.§. fin.§.de iureiur.* fuerit iuramentum ſuper iiſdem promiſſionibus.

CONSVLTATIO VI.

Habitans in loco publicati Concilij Trid. contrahens in loco non publicati citra illius formam, an validè contrahat?

Titius & Caia hæretici fixum domicilium habentes in loco, vbi Concilium Tridentinum eſt publicatum, ſingulatim quoad decretum *c.1. ſ.24. de reformat.* diuertunt per modum hoſpitij, ſeu tranſitus ad locum, vbi non eſt publicatum, ibidemque contrahunt matrimonium, non ſeruatâ formâ eiuſdem decreti *in §.qui aliter* præſcripta, eoque ſic contracto domum redeunt, & domicilium continuant.

Quæritur

An matrimonium huiuſmodi validum ſit, an irritum?

In qua quæſtione diſſentire videntur Sanchez *de matrim.lib.3.diſp.18.n.17.18.& 19. Baſilius Pontius de mat.lib.1.c.7.nu.3. Petrus de Ledeſma de matr.q.45. Enriques l.11. de matrim.c.3.n.8. Manuel.1.tom.ſum.2.edit.c.219.nu.2.in fin. Siluius 3.part.quæſt.45.ar.5.q.4. Malder. in meditat. theol. diei 27. de matrim.* quorum alij validum, alij inualidum docent eſſe huiuſmodi matrimonium.

1. Rationes affirmantiũ:

Irritum affirmantium potiſſimum eſt argumentum, quòd lex ſubditum afficiat quocumque ſe transferat. *l.2.C.de commer.vbi Bartholus & Salicet. l.2. C.de vectigal. & t.l.fin. D.de decret.ab ord. faciend.c.fin. de conſtit. vbi DD. Pecquius de iur.ſiſt.c.8. in princ.* vt interdicti & excommunicati ad alienum etiam territorium ſuum nexum trahunt. *c.quiſquis 4.q.5. vbi gloſ. c.ſi quis presbyter 7.q.1.*

Accedit quòd Synodus reddat contrahentes contra formam præſcriptam ad ſic contrahendum inhabiles omninò: quod verbum eſt vniuerſale; *Gonzales ad Reg.8. Cancel.gloſ.6. n.20.* comprehendens indiſtinctè omnes caſus; *gloſ. in l. cum exceptione. §. quatenus. D. quod met. cauſ.* perinde ac ſi diceretur omni modo, omni parte: *Clement.1. vbi gloſ. verb. omninò de vita & honeſt. clericor.* Ideo quòd inhabilitas à decreto inducta ad ſic contrahendum liget alibi exiſtentem: vt etiam de ſtatuto tradit perſonam inhabilitante Pariſ. *lib.1.conſ.99.n.54. & Nicol. Burgund.tract.1.n. 8.de conſuet. Flandria.* inhabilitatem perſonæ ad actus perſonales directam etiam ſtatuto inductam vbique tradit obtinere; tanquam qualitatem oſſibus inhærentem: quod vtique eò magis in ea qualitate obtinere debet, quæ à iure communi infigitur: *per rationes & authores quas ſibi obiicit Sanchez d.c.18.n.7.* præſertim canonico: cuius territorium eſt orbis quàquà verſum patet, & qui parochianus eſt loci, vbi Concilium eſt publicatum; per breue diuerticulum ad locum, vbi non eſt publicatum, non deſinat eſſe parochianus, & teneri d.c.1. quod ſemper in eum robur habet poſt triginta dies à publicatione: cùm nihil interueniat, quod eum faciat non eſſe parochianũ; ab eoue decreto eximat. cui accedit quod hæc ſententia iuuet intentionem Concilij; vt quæ narrat inconuenientia magis euitentur; & animabus conſultum ſit: quæ altera minus cauet, & prioribus incommodis rem ſubiicit: adeoque nec ſufficienter occurrit clandeſtinis matrimoniis, quibus extirpandis Concilium laborauit, animaduertens priores prohibitiones non ſatis prodeſſe.

Qui validum huiuſmodi matrimonium eſſe ſuſtinent, eò maximè mouentur argumento, quòd extra domicilium exiſtentes illius lege ſoluti ſunt: *Sanchez n.27. vbi ſupra.* & præſertim quod ad ſolemnitatem actus, aut contractus inſpiciantur iura eius loci, vbi contrahitur: *Sanchez n.15.* vt in terminis matrimonij deciditur *in.c.1.X.de ſponſal.* 2. Contrà negantium.

Enimuerò decretum Concilij valde ſpecialem publicationem requirit *in. §. fin.* & talem, qualis nulla exigitur in toto corpore iuris; ſcilicet quæ fiat in vnaquaque parochia, vt vbi ſic publicatum erit, poſt triginta dies robur habere incipiat; vbi publicatum non erit, non habeat. adeoque innuitur totum eius robur ex loco quolibet, & publicatione locali dignoſci; atque in rem ſeu locum dirigi, non in perſonam loqui generaliter, non de hic vel ſic habitantibus, hoſpitantibus, proficiſcentibus; generalitatem modificare & reſtringere ad loca publicationis: itaque quod generaliter dicitur de legibus præſertim iuris communis, in loco domicilij obtinentibus, aliquem exiſten- 3. Decretum Concilij ſ.24. de mat.c.1. eſt locale non directum in perſonã ſeu in temp.

exiſtentem ligare, reſtringendum eſſe per cauſam publicationis, quam ſic requirit §. finalis, vt robur non habeat niſi in loco publicationis. vnde qui contrahunt in loco non publicati decreti, ſentire ibi non poſſunt robur

4. Ideoque ex vi decreti in loco publicati vel non publicati vbi contrahitur, pendet ſubſiſtentia matrimonij, & nullitas.

decreti. neque enim Concilium domicilium & ſcientiam dicit ſufficere *in d. §. ne vero*, deſiderat quidem publicationem ob ſcientiam, ſed non in eo ſiſtit; ſed pergit *verſ. decernit inſuper*: neque Concilium dicit quorum in parochia publicatum erit Concilium vbique obligabuntur; ſed *decretum in vnaquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat*; in rem loquitur, & de vi legis agit localiter; adeoque omnis inhabilitas ad ſic contrahendum eo decreto irrogata non eſt ſimplex, ſed localis; & quæ ſurgit ex vi legis; quæ vbi loci ceſſat, ceſſabit inhabilitas; tanquam effectus ceſſantis cauſæ, cuius robur eo loci nullum ſit.

Quod magis apprehenditur ſi ponamus Titium habitare in loco publicati decreti, Caiam in loco non publicari, atque Caiam ducere in loco non publicati Concilij; non ſeruatâ illius formâ, quæ vtique non ligat Caiam; Titius ſi ſit inhabilis ad ſic contrahendum, illa habilis; matrimonium illud validum vt ſit requirit ratio habilis, & locus; vt non ſit, exigit inhabilitas alterius, ſi eum quòcumque comitetur.

Hæc quæſtio S. Congreg. Card. Conc. Trid. Interp. à me propoſita, an. 1628. reſoluta eſt, vt matrimonium ſit irritum; ſic vt initio narratum eſt; quaſi ob fraudem extra locum domicilij: vnde non videtur adhuc declaratum ſi citra fraudem contigiſſet, quid ſentiendum ſit. Quamquam Barboſa *in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 1. n. 206.* ſimpliciter pro nullitate declarationem recipiat.

CONSULTATIO VII.

Milites an vt vagi à quolibet parocho validè iungi poſſint?

1. Non ſunt errones de quibus Cōcil. agit.

CONcil. Trid. *ſ. 24. c. 7. de reform. matr.* agit de iis, qui vagantur, & incertas habent ſedes, & improbi ſunt ingenij: vetat hoc genus hominum facilè ad matrimonium recipi; mandat ſeuerè coërceri: non autem videtur agere de omnibus, qui habitationem aut domicilium non habent, *iuxta l. eius. § fin. D. ad municip.* quamuis non ſit negandum omnes vt vagos, ita & domicilio carentes validè vbique contrahere: *Sanchez. de matr. lib. 4. 25. Gutier. de matrim. c. 65.* cùm ea deſcriptio & eos habendi modus, & pœna iis non omnibus quadret. deinde notandum, quòd omnia Concilij verba ſunt prohibitiua & negatiua, non permiſſiua libertatis alicuius, quoad vagos; aut conceſſiua iuriſdictionis, quoad parochos: prout licentia Ordinarij, quam Concilium exigit, ad iuriſdictionem etiam non pertinet, ſed examen & impedimenti cognitionem; ideoque ea non habita validè aſſiſtit parochus, etſi mulctandus: *Sanchez. vbi ſupra.* vnde ſi qua in ciuitate peculiaris ac proprius conſtituatur vagorum, huiuſmodi parochus, coram aliis ibi contractum matrimonium erit irritum, tamquam non coram proprio contractum, cùm is ibi exſtet. nam quod generaliter vagorum matrimonium coram quolibet parocho validum ſit, non fit, vt Sanchez & Gutierres videntur ſentire, in vim *d. c. 7.* quod, vt diximus, nullam iuriſdictionem tribuit; ſed ideo quod *c. 1. ead. ſeſ.* decretum de contrahendo coram proprio parocho obligare non poteſt eum, qui non habet proprium; ſeu quia, qui nullum habet, omnes habet: cùm cauſa nulla ſit cur vnus ſit magis, quàm alter; ideoque poteſt coram omnibus contrahere, ſeruando reliquam Concilij diſpoſitionem; vt coram aliquo parocho contrahat, & teſtibus. vt Cardinales Conc. Interpp. declararunt de matrimoniis Hollandorum contractis iis locis, vbi parochus haberi non potuit, nec Epiſcopus, aut qui eius vice prouideret, validis habendis; ſi ſeruatum de cætero Conc. Trid. decretum fuerit, in quo ſeruari potuit; teſtes adhibiti. vt in reſolutionibus Nuntio Belgij miſſis; atque ita quod de improbi ingenij vagis inſinuat Concilium, vt parochus poſt ea, quæ præſcribit, præſtita aſſiſtere poſſit, cenſendum de reliquis, qui domicilio carent; etſi de iſto vagorum genere non ſint; valeatque matrimonium in vim iuris veteris; ſeruato nouo in quo poteſt.

2. c. 7. ſ. 24. de mat. Trid. nullam permiſſionem aut iuriſdictionem tribuit, quæ aliàs nō habetur, ſed omnimodo eſt negatiuum.

Ex his ſequitur milites non eſſe eos vagos, quos *d. c. 7.* deſcribit. quin nec vagi ſunt; ſed domicilium habitationemque retinent, vt ſtudioſi, mercatores, &c. quòd ſi porrò aliqui ſunt, vt viles procul dubio aliqui ſunt, qui nullum domicilium, larem, habitationemque retinent, iuxta *d. §. fin.* ſed quò militia vocat, omnia ſua ſecum portant, fortunas, lares, penates; hos quòcumque deferuntur hoſpites, nullos habere, ac omnes habere penè proprios parochos, vt Schytas, poteſt videri: quomodo dicit *l. 23. D. ad municip.* militem videri domicilium habere, vbi meret; ſi nihil in patria poſſideat a multi ſanè in patria nihil poſſident, igitur ij vbi merent domicilium videbuntur habere; & ſic eum ibi parochum ſortiri vbi in præſidiis locantur, ſeu aliàs præſidio carentes morantur: non tamen quàcumque tranſeunt: *l. hæres abſens. §. proinde. D. de Iud.* Belgicis autem militibus quomodo per Delegationem Apoſtolicam & concordata prouiſum ſit, dicimus h. t. conſ. 14.

3. Miles domi nihil reliquum habēs domicilium haber, adeoque coniungi poteſt, vbi meret.

CONSVLTATIO VIII.

Conſenſus impeditur appoſitâ conditione, ſi ſponſus nobilis non ſit, contractum non fore, ſi is ignobilis deprehendatur.

ERror circa perſonam, aut conditionem ſeruilem, dirimit matrimonium. quin & circa qualitatem, ſi ita apprehendatur, vt variet perſonam. *optimè Sanchez de mat. lib. 7. d.* 18. error ergo circa virginitatem, nobilitatem, originem gentilitiam, nihil officit quantiſper manet in terminis imaginatiuæ tantùm, taciteque obrepſit contrahentibus: verùm ſi errans paciſcatur, ſi erratum fuerit, contractum irritum fore; errore detecto locus erit conditioni. Conditio enim honeſta eſt, pro eodemque valet actualis diſſenſus circa qualitatem partis erroneam. v.g. contrahens matrimonium putans alterum eſſe nobilem, declarat ſe contrahere tanquam cum nobili, & ſi res ſecus ſe haberet, nullatenus omninò ſe contracturum. *Sanchez vbi ſupra n.* 21. *Gutier. de matr. c.* 89. *n.* 6.

Itaque matrimonium, de quo quæritur, dicendum eſt irritum eſſe, propter diſſenſum actualem pluries ab A. declaratum, ad tempus vſque & horam matrimonij; vt teſtibus probatum eſt: virtualemque in ipſo contractu, ac poſt eum, vſque ad notitiam qualitatis B. vti A. iurata iubente Iudice aſſeruit: præſertim attentâ causâ, quam addit, non leui; quod ſi ignobili nuberet, præcluſum ſibi fore aditum ad Principem, à qua nunc habetur familiariter, & à qua penſione ampla honorata eſt, & promiſſis maioribus, non niſi nobili applicabilibus: ac deinde quod cum primis nuptiis medici filio ignobili nupſiſſet, deſerta fuerit ab omnibus conſanguineis: cùm ſecundas nuptias cum nobili contraxiſſet, rurſum multos numerarit amicos: apud quos & in rebus afflictis ſolatia inuenit.

1. Præſertim cum & dolus contractui cauſam dedit, & falſi fabrica.

Nullitatem auget, quod non tantùm per dolum dantem cauſam contractui (quem multi ſufficere ad nullitatem matrimonij exiſtimant, *citat Sanchez vbi ſupra n.* 17. quamquam communiter ſecus ſit. *c. cum in apoſtol. X. de ſponſ. Sanch. ibid. n.* 18.) & ſimulationem nobilitatis B. in amicitiam A. ſe inſinuauit, atque huc vſque perduxit; ſed etiam quod cùm B. poſtulatio reiecta eſſet, niſi probaret ſe nobilem, atque is in ſe illud ſuſcepiſſet, falſa teſtimonia, & ſigilla fabricauit, quibus nobilitatem ſuam firmauit, inſtrumentorumque fidem ſe ſecutam iurauit A. atque ita contraxiſſe: atqui ſi ex falſis inſtrumentis, aut teſtimoniis lata eſt ſententia, ſi falſitas, & Iudices inſtrumentorum teſtimoniorumúe fidem ſecuti probentur, nulla eſt ſententia. *tot. tit. C. ſi ex falſis inſtrumentis. l. diuus. D. de re iudic.* ad eundemque modum dicendum omninò videtur A. per dolum dantem cauſam contractui non tantum, ſed & falſa inſtrumenta, ſigilla, teſtimonia inductam ad contrahendum nulliter contraxiſſe.

2. Falſorumq; inſtrumentorum fidem ſponſa ſecuta eſt.

CONSULTATIO IX.

De primi & ſecundi matrimonij probatione, & prolium legitimitate.

PErplexa quæſtio eſt, annis nunc penè ſexaginta agitata, ex facto quod ante Conc. Trid. publicationem, quæ hîc facta eſt anno 1564. accidit, vt ſcilicet A. ex M. proles plures excitaret, ac deinde L. in facie Eccleſiæ vxorem duceret, aliaſque proles procrearet, aliquot deinde annis hanc relinqueret, primæ adhæreret, reliquumque cum ea vitæ exigeret; exinde vtriuſque M. & L. proles legitimas ſeſe, & hæredes eſſe contenderent.

Extra controuerſiam eſt natas ex matrimonio cum ſecunda inito legitimas eſſe: eò quòd publicè & ſolemniter contractum ſit, cum bona fide ſecundæ. *c. peruenit. c. ex tenore. X. qui filij ſint legit.* 1.

1. Proles è ſecundo publico legitima per bonam fidem.

De natis ex prima controuerſum eſt; quia de illius cum A. matrimonio diſputatur, quod hi aſſerunt interueniſſe; ex ſecunda nati, negant. 2.

2. Et ex primo ſi probetur.

Equidem clarum eſt matrimonij probationem difficilem eſſe, ſi non publicè accidit; præſumptiones tamen admitti; ex annuli ſubarratione; tractatu, cohabitatione, famâ, confeſſione, traductione, muneribus, oſculis, amplexibus, copulâ, *de quibus latè Maſcard. de prob. vol.* 2. *conc.* 1022. *vſque ad* 1036. *Menoch. l.* 3. *præſumpt.* 1. *Paleot. de Nothis l.* 1. *c.* 19. quo loco etſi quoad ipſos parentes difficilior ſit præſumptio matrimonij, *communiter tamen omnes*, inquit, *aliter de filiis, aliter de nuptiis ſtatuendum putant*: & concludit cum Accurſio, quoad coniuges fornicationem; quoad filios reuoluto mantello verum & iuſtum matrimonium exiſtimandum, ipſoſque legitimos habendos. quibus & fauet Farinac. *deciſ. crim. dec.* 322. *n.* 1. 244. 277. *n.* 1. quod quomodo etiam in dubio ſtatuendum ſit, proſequitur *c.* 20. & *Maſcard. concl.* 1026. quomodo & Innocent. III. probatione legitimorum natalium ſacris initiandum illum onerat dumtaxat, quem contrarius rumor grauat. *c. accedens de purg. canon.* & idem Innoc. III. *in d. c. ex tenore.* decidendo caſum *in fauorem*, inquit, *prolis potius declinamus.* vnde in caſu c. & ex ea cauſa priores & ſecundæ proles erant legitimæ. Quamquam clandeſtinum matrimonium non habet eundem fauorem, nec ex eo proles, quamuis bona fides alterius coniugis, vel vtriuſque ſubſit. *c. fin. §. ſi quis vero. X. de clandeſt. deſponſal.* San-

3. Plenius quoad coniuges, benignius quoad proles.

Sanchez de matrim. l. 3. diſp. 42. 43. 44. 45. ſed in caſu impedimenti præexiſtentis hæc accipio, in quo loquitur *d. §. ſi quis.* adeoque èxtra caſum impedimenti tunc exiſtentis non eſt à priori iure, aut fauore matrimonij, & prolium recedendum.

4. Quorũ reſpectu parẽtum confeſſio admodũ valet.

Sed inter omnes matrimonij probationes nulla efficacior ipsâ confeſſione coniugum. *c. tranſmiſſæ. X. qui fil. ſint legit. c. per tuas de prob. gloſ. in c. ſuper eo. v. confeßionem. X. de eo qui cognouit conſang. Maſcard. de prob. v. 2. concl. 1029.* ſicut & aliàs confeſſus in iure pro iudicato eſt. *l. vnic. C. de confeſſ.* vnde clandeſtinum ab iis publicatum recipitur ab eccleſia, tanquam ſi à principio in eccleſiæ conſpectu contractum foret. *c. 2. X. de clandeſt. deſponſ.* vtpotè quod reuerà à principio ſubſtitit, etſi pòſt demum manifeſtetur.

Et in terminis controuerſorum nataliùm, & ſucceſſionis viri & mulieris verbo ſtandum deciditur. *d. c. tranſmiſſæ niſi contrarium certis,* inquit, *indiciis & teſtibus conſtiterit.* rectè ſanè cùm & pater, ſi naturalem filium vel ſolum nominauerit *ſuum*, neceſſarium hæredem efficiat. *Auth. ſi quis. C. de natural. liber.* cùm bonorum ſuorum dominus & arbiter ſit. vnde etſi pater moriens ſuper quantitate patrimonij iuret, inter hæredes diuiſuros iuramentum ſeruandum eſſe decretum eſt. *in Auth. de iureiurando à moriente præſtito.*

Sed & pro ipſo matrimonio tamen recipitur confeſſio, non contra: *textus in d. c. ſuper eo. Maſcard. d. c. 1029. n. 7.* propter vinculum ſacramenti, quod per colluſionem coniugum fortaſſe ſolueretur.

Neque ſolus tamen fauor liberorum *d. c. tranſmiſſæ*, neque ſolum alterius præiudicium hæc diuerſimodè ſic operatur: *c. ſuper eo. de conſang. & affin.* vbi ſponſæ de futuro quæ ſponſum petit; ſponſus abiudicatur ex ſola ſponſi confeſſione de impedimento, ſi fama tamen loci & hoc habet: quæ non eſt plena probatio, *ſed*, inquit Pontifex, *cùm eſſet ſponſa tantummodo de futuro.* in fauorem animæ, ne periclitetur ſponſa, ſi reuerà ſubſit impedimentum.

Quemadmodum & in *d. c. per tuas. X. de probat.* mulier conſtanter aſſeruit aliquem ex concubina ſuſceptum; poſtmodum eius iuramento in contrarium præſtito non ſtatur: quamuis præſumptus conſobrinus concubini neptem deflorarit; ita vt hæc, non obſtante floris virginei iacturâ, in maritum illum poſtulare non poſſit.

In quo capite illud etiam eſt obiter animaduertendum, priori confeſſioni ſtandum eſſe, ſi ſeriò facta ſit, aduerſùs ſecundam etiam iuratam; cùm alioquin non teſtis dicto primo iniurato, ſed ſecundo iurato credi ſoleat. *Mynſ. obſ. 6. obſ. 14. l. 2. obſ. 86.* quod tamen an ſatis conueniat cum generali ratione, quam allegat Pontifex *in d. c. per tuas.* non eſt huius loci.

5. Sed ſecundũ matrimoniũ admodum cã eneruat.

Enimuerò *d. c. 2. X. de clandeſt. deſponſ.* adiicit ita recipi clandeſtinum matrimonium ab eccleſia, niſi rationabilis cauſa præpediat: qualis eſt matrimonium ſecundum in facie eccleſiæ contractum. *Panorm. ibid. & Viuianus in Rationali Iur. can. Tuſcus V. matrimonium conc. 152. n. 12.* præiudiciumque prolium ex eo natarum. nam quamuis ipſæ legitimæ ſint propter bonam fidem matris, *d. c. ex tenore.* nihilominus tamen in bonis patris, quæ ſolæ habuiſſent, iam habituræ ſint cohæredes; & tales quidem, qui iure primogenituræ gaudeant; adeoque feuda & maioratus auferant; quippe *d. c. 2. de clandeſt. deſponſ.* dicit clandeſtina matrimonia, cùm publicantur, ita ab eccleſia comprobari, tamquam ſi à principio in eccleſiæ conſpectu contracta forent, & ita retrotrahi: & quia ſic nati habent ius primogenituræ, & cùm publicatum iam eſt, quod fuit clandeſtinum, ſi non ſubfuit impedimentum, filij retrorſum cenſentur legitimi. *d. c. 2. Sanchez d. diſp. 42. n. 8.*

Itaque non aliter cùm ſecundum matrimonium, & ex eo prolium præiudicium intercedit, prioris clandeſtini publicatio ab eccleſia recipitur, quam vt loquitur *d. c. ſuper eo. X. de eo qui cognouit conſ.* niſi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant. 6.

6. Niſi rationabiles & fide dignæ probationes accedant.

Rationabiles, & quantâ fide dignæ ſint præſumptiones ex cohabitatione, nominatione, tractatu, copulâ, aliiſque pertinent ad Iudicis arbitrium, prudentiam, & diſcretionem: quæ & in concurſu contrariarum probationum, præſumptionumque librat validiores: *Menoch. de arb. caſ. 526.* & iuxta eas animi motum inclinat: & quia quot homines, tot ſententiæ; facilè per præſumptiones itur in contrarias opiniones; vt in hàc cauſa toties accidit: eoque faciliùs quòd, vt diximus, clandeſtinum exſtante impedimento matrimonium conſuetos aliorum fauores à iure nõ habeat; neque pro eo, exſtante ſecundo publico, præſumatur: adeoque illud clarè demonſtrari debeat, ac plenè probari. *Maſcard. vbi ſupra conc. 1026. n. 16.* regulari tamen plenitudine. *Tuſc. V. matr. conc. 152. n. 17. & ſeq. 39. & ſeq.*

Quod cùm accidit, plenèque clandeſtinum probatum eſt, non concidit ob ſecundum, quamuis hoc plenius, & ſuperabundè probetur. quippe diuerſa facta ſunt, quæ ſe inuicem non tollunt: ideoque nec eorum probationes pugnant. adeo vt matrimonium clandeſtinum duobus teſtibus omni exceptione maioribus probatum non eneruetur, quamuis alterum poſtea probetur contractum in conſpectu exercitus, ſeu mille teſtium. (idem eſto iudicium de quocumque alio probationum genere duobus integris teſtibus æquiualenti) quia vtrumque factum conſiſtit, nec vnum aliud tollit. *atq; ita optimè cenſet Cucchus inſt. maior. l. 5. tit. 11. n. 80. & ſeq. & quos allegat. Sanch. de matr. l. 3. diſp. 45. in fine.* 7.

7. Quæ vbi ſunt, primũ à ſecundi probationibus non euertitur.

Sed & caſum habemus in terminis expreſſum *in c. per tuas. X. qui fil. ſint legit.* vbi vterque coniux ad alia vota tranſiuerat, quin imò maritus ad ſecunda & tertia; & tamen per legitimos 8.

8. Præſertim reſpectu prolium.

timos teſtes primum probatum, & pro eo pronuntiatum eſt ab Innoc.III. *inductus*, inquit, *probationibus innitentes*. vbi idem Pontifex narrat priorem haberi viſam fuiſſe concubinam, maritum porrò cùm ageret in extremis, eum quem ex ea ſuſceperat, in teſtamento hæredem inſtituentem, legitimum filium appellaſſe: quæ nominatio, hæredis inſtitutio, & mortis inſtantia magni eſt momenti: vt propterea credi poſſit ibidem Innocentius non dixiſſe legitimis teſtimoniis innitentes, ſed generaliter inductis probationibus, vt ſupra meminimus loqui *c. ſuper eo. X. de eo qui cognouit conſang.* de rationabilibus & fide dignis probationibus.

Adeoque quando arbitrio Iudicis plenè probatum cenſebitur clandeſtinum matrimonium prius, quocumque genere probationis; non eneruabitur à ſecundo, quamuis multò plenius probato. ſicut in pari probatione adhæretur primo: *c. ſi inter. X. de ſponſal. tit. X. de ſponſ. duorum. Tuſc. V. matr. conc.* 145. etiam præſumptiuo. *c. is. qui fidem. de ſponſ. Tuſc. ibid.*

Porrò vbi plenè prius non eſt probatum, non poterit diſcedi à ſecundo plenè probato. *tot. tit. X. de ſponſ. duor. c. ſicut. X. de teſtib. c. tenor. X. de re iud. Maſcard. de probat. v.* 2. *con.* 1026. *n.* 9. *Tuſc. vbi ſupra n.* 7. neque locus eſt iuramento. *d. c. per tuas. X. de prob.* cùm & generatim matrimonij cauſa ardua plenas, & claras probationes exigat: *c.* 1. *de conſ. & affin.* ſic tamen quod teſtes idonei recipiantur in eo iungendo, ſoluendoque; etſi non omni exceptione maiores: *c. videtur nobis. X. qui matr. accuſ. poſ.* quod rectè examinat Maſcard. *ibid. conc.* 1022.

9. Præſumptiones & indicia plenā probationem faciunt, qualia in caſu præſenti. Plena autem probatio etiam conficitur ex indiciis & præſumptionibus à iure admiſſis, ad quam & imperfectæ probationes coniunguntur: *Maſcard. vbi ſupra conc.* 1032. *n.* 20. v. g. A. iuuenis M. venuſtam puellam deperiit, procatus eſt, annulo ſubarrauit, domum traduxit annuentibus M. parentibus, probis & honeſtis, cognouit, torque aureo donauit, geſtamine tantùm nobilium, non vilium, veſte ſplendidâ matrimoniali, menſa, communi vitæ ſocietate, in domeſticos imperio, vxorio nomine, parentes, & conſanguineos palam viſitantes affinium appellatione, prolem natam legitimam vocauit, Abbatem H. patrinus vt eſſet rogauit, & is aſſenſit, fama vxorem, & prolem legitimam vulgauit, L. ex conſilio plurium Theologorum deſeruit, & cum M. reliquos vitæ dies exegit, tanquam cum vxore, in profanis & ſacris, vtpote publicè ſic eccleſiæ ſacramenta vtroque ſumente, ea moritura iurata ſe deſponſam, & fide matrimoniali vtrimque de præſenti præuia cognitam, A. adſtante & fauente aſſerit, ei palam in ciuitate inſigni iuſta perſoluit, inſignibus prælatis, pullatis filiis, pullatus ipſe, publicas preces per omnia dominia ſua pro ea, ſub vxoris nomine, fieri voluit, totumque annum luxit: ad L. à qua diuerterat, redire obtulit, ſi matrimonium aliàs nulliter initum, vt Theologi dixerant, iuxta ritum eccleſiæ repetere vellet: idque ea renuente in diuortio manſit vſque ad mortem: ſolemniter teſtatus legitimam M. vxorem, & ex ea liberos legitimos fuiſſe; eoſque teſtamento hæredes ſcripſit: quando nemo ſalutis ſuæ immemor eſſe, minus nouo ſe delicto irretire velle præſumitur, ſed vltimum iudicium, celites, atque inferos cogitare. ſecus, quam Titus Barrulus *apud Valer. Max. lib.* 7. *c. vlt.* qui Lentulo Spintheri decedens ſuos annulos perinde atque vnico hæredi tradiderat, quem nulla ex parte hæredem relinquebat. quantum, exclamat Valerius, illo momento temporis conſcientia (ſi modo vires, quas habere creditur, poſſidet) à teterrimo homine ſupplicium exegit! inter ipſam enim fallacis & ingratæ culpæ cogitationem ſpiritum poſuit, quaſi tortore aliquo mentem eius intus cruciante, quod animaduertebat è vita ad mortem tranſitum ſuum & ſuperis diis inuiſum eſſe, & inferis deteſtabilem futurum. Atque hæc cum M. mortua eſſet, nec fictioni præmium reſtaret, & pleraque ſupradicta antequam de ſecundis nuptiis cogitaretur, cū acciderint; in procliui eſt, vt ſtatuatur pro primo A. & M. matrimonio, vt plenè probatum cenſeatur.

Sed multo procliuius vt id credatur ad effectum, vt proles legitimæ cenſeantur; ad quē probationes non æquè validæ neceſſariæ ſunt, ſed vel præſumptiuas ſufficere voluit Gemin. *conſ.* 27. *incip. ſuper dub. n.* 9. *& ſeq. Martha de iuriſd. p.* 2. *l.* 8. *n.* 21. *poſt Baldum, Decium, Puteum, imo communem opinionem gloſ. & DD. in c. lator. X. qui fil. ſunt legit. Gemin. d. conſ.* 27. *n.* 9. *&* 10. *adde quæ initio diximus.* 10. Maxime intuitu prolium.

Cui opitulatur maximè quod etſi verum non fuiſſet inter A. & M. matrimonium ob fictionem A. quam fortè ex inæqualitate nobilitatis, & diuitiarum aliqui deducunt, (quam tamen cum forma eximia pariari Maſcard. Tuſcus, alij tradunt) ſeu quemcumque errorem facti, aut intricati iuris; tamen ob bonam fidem eiuſdem M. accedentibus circumſtantiis, dictis etiam coram eccleſia geſtis, ex eā ſint natæ proles pro legitimis ſimpliciter, & abſolutè ſint habendæ. *c. cum inter c. prælatum. c. ex tenore. X. qui fil. ſunt legit. c. cum inhibitio. X. de clandeſt. deſponſ. Gemin. conſ.* 27. *Couuar. de matr. p.* 2. *c.* 8. *§.* 1. *Sanch. de mat. l.* 8. *d.* 3. 4. *n.* 4. 6. *Ruin. conſ.* 108. *l.* 3. *Trentacin. Reſol. l.* 3. *tit. de mat. r.* 4. *num.* 17. vt in famoſo arreſto Martini Guerra, *de quo Maynard. notab. q. l.* 4. *c.* 6. *Papon. arr. l.* 22. *tit. de adult. ar.* 20. *Coraſ. in comment. ad d. arreſt. obſ.* 11. *&* 96. bona enim fides tantumdem præſtat, quantum veritas, quoties lex impedimento non eſt. *l. bona.* 179. *D. de reg. Iur.* 11. Quas & legitimat bona fides.

CON-

CONSVLTATIO X.

Comparatio teſtium facienda, & quibus potiſſimùm deferendum.

CVm pro cauſa matrimonij & filiorum legitimitate c. ex *tenor. X. qui fil. legit.* in dubio cenſendum credatur, & teſtibus duobus affirmantibus ſtandum potius, quàm mille negantibus; *gl. in l. diem §. ſi plures. D. de Arb.* denique quamquam ad matrimonium probandum teſtes idonei atque legitimi requiri videantur, *c. atteſtationi. X. de deſp. impub. c. conſult. X. de ſponſ.* tamen cùm à ſuperſtite ad ſucceſſionis, & liberorum legitimationis effectum agitur, leuior probatio ſufficiat: *Farinac. deciſ. crim. 67. & 322.* teſteſque omnes boni præſumantur, niſi contrarium probetur, valdè bono loco eſſet cauſa C. de cuius matrimonio planè & ſimpliciter teſtimonium dicunt, tanquam qui oculis & auribus præſentes fuerint teſtes quatuor, atque de relatu plures; niſi in contrarium prodiiſſent plures, digniores, ex veriſimilitudine rerum vt probantur geſtarum negotij naturæ conuenientiora adferentes. his enim tribus momentis teſtes eorumque dicta libranda eſſe proponit *lex. 21. §. ſi teſtes. D. de teſt. Minſing. cent. 4. obſ. 38.* vt confirmet Iudex motum animi ſui ex argumentis, non tantùm teſtimoniis, iiſque quæ rei aptiora, & verò proximiora eſſe compererit *d. §. ſi teſtes.* hoc ſiquidem potiſſimum eſt momentum: alterum dignitas teſtium, *vt honeſtioribus potius fides adhibeatur l. 8. C. de teſt.* iiſque quorum religio in Deum probata eſt: *Crauet. conſil. 169. Cephal. conſ. 775.* nobilibus: *Nan. 90. c. 10. Tiraq. de nobil. c. 20. n. 33.* dignitas enim, fides, mores, grauitas, & conditio cuiuſque diligenter examinanda eſt, vtrum quis decurio an plebeius ſit; an honeſtæ an culpatæ vitæ; locuples vel egens; inimicus ei aduersùs quem, amicus pro quo teſtimonium dicit; *l. 2. & 3. D. de teſt.* tum denique numerus momentum facit, ſed reliquis debilius, *d. §. ſi teſtes.*

Cùm igitur aduersùs C. Pro E. producti ſint teſtes, eccleſiaſticâ præfecturâ & ſacerdotio præditi, centuriones, & nobiles, numero etiam plures, qui rerum argumenta ſub tempus quo contractum foret, ante, ac pòſt geſtarum, tanta probauerint, vt morali iudicio poſſibile vix ſit ea ſtare poſſe cum veritate contracti matrimonij, & cùm hi quos diximus quatuor pro matrimonio teſtati, gregarij tantùm milites ſint, qui, quamuis generali iuris præſumptione & iudicis militaris atteſtatione, pro bonis habeantur; tamen ſpecialior præſumptio aduersùs illos eſt, à conditione militari, ob quam verſus cenſorius nullam fidem tribuit pietatemque viris, qui caſtra ſequuntur: quodque ex actis conſtet à ſuis eos ſignis pluries ad alia tranſiiſſe. quod vt hodie non ſit tantum crimen, ob iniquam ſolutionem, quantum ſub Romana diſciplina fuerit; tamen non eſt extra reatum, etiam ſecundùm edicta Principum noſtrorum. quamquam anguſtia nerui bellici ſæpius conniuentiam generet. egentes hi ergo, nec omni exceptione maiores, opportuni fuerunt lachrymis, precibus, pretio C. de qua procliue eſt ſuſpicari (quod quartum momentum facit apud *Minſing. poſt Hoſtien. d. obſer. 38.*) quod expugnarit pauperes hoſce, & viles animas, quæ annulis, torquibus, nummis tentauit probitatem teſtium digniorum. accedendum iis eſt ergo quibus in contrarium authoritas, dignitas, nobilitas, numerus, & clarior lux veritatis aſſiſtit. Hæc enim bilancem inclinant. *d. l. 2. & 3.* vt quamuis illi corrupti non doceantur, hi tamen ad deciſionem præponderent.

Quæ teſtimoniis obiiciuntur in hac cauſa matrimoniali locum non habent, quæ aſtricta non eſt ordini iudiciario. *Clemen. ſæpe de verb. ſignif. Clemen. diſpen. de Iud.* in quo nimium indies in ſoro hallucinantur practici: atque ita fidem faciunt teſtimonia lite non conteſtata, recepta. quod diſertè d. Clem. permittit. Præſertim cùm hæc etiam quæ moram non patiuntur fieri poſſint apud iudicem incompetentem. *l. fin. C. de teſtib.* Atque ita à Iudice militari auditi teſtes, qui in expeditionem ire debuerunt, apud iudicem Eccleſiaſticum fidem faciunt. Qui tamen ad examen repetere eos poterit, ſi ex conflictu, ex bello redierint, ac inueniri poſſint; ſi ex eorum dicto cauſa pendebit, aut iudex animi ſui motum ſit confirmaturus. Cauſa matrimonialis ab ordine iudiciario excepta.

CONSVLTATIO XI.

Quis raptus matrimonio ſit impedimento?

1. VAlde leges ciuiles, ſacri canones, & Concil. Tridentinum raptum abominantur. leges implacabiliter; vt ne quidem vnquam raptorum eum raptis permittat matrimonium. *L. vnic. C. de rapt. virg.* mitius canones tamen recipiunt, vt cùm diſſenſio tranſit in conſenſum, & quod ante diſplicuit, incipit placere; legitimè rapta contrahat. *c. fin. X. de rapt.* etiam poſt Concil. Tridentinum *d. c. 6. de reformat. matr.* cùm loco nunc tuto, extra rapientis poteſtatem, eſt conſtituta. Raptæ conſenſus ad validũ matrimonium ſufficit.

2. Nam quod ad alias attinet, quas formant, raptus ſpecies; earum nullæ ab eccleſia inter matrimonij impedimenta receptæ ſunt. vt ne quidem ſi rapta conſentiens inſciis inuitiſque parentibus abducatur, matrimonium inualidetur. ideo quod illius ſubſtantia in ſolo conſiſtat conſenſu contrahentium, habilium perſonarum. *c. cùm locum. de ſponſal. c. accidens in fin. X. de rapt.* ſine quo nec in eccleſia, nec in re publica ſit poteſtas aliquos coniungendi: Illius ſolius defectus matrimonium irritat.

Sanch.

Sanch.de matr.lib.2.c.27. ſed meminerimus oportet Concilium Trid. nunc omnes, qui illius formâ non ſeruatâ contrahere attentant, ad ſic contrahendum inhabiles reddere: ideoque idem Concilium Trid. in rapta non aliud requirit, quàm vt extra poteſtatem raptoris loco tuto ſit conſtituta, & raptorem in virum habere conſenſerit. *d.c.6. de reformat. matr. Sanch.de matr.lib.7. d.13. n.13.* vt omittamus iure etiam ad verum raptum requiri, vt adſit violentia; aliaque plura de quibus latè Sanchez.

Adeoque hæc obtinent, vt nec patria, tutoria, curatoria, mamburnica, vel dominica, vel regia poteſtas ſubſtantiæ matrimonij impedimentum præſtare poſſit.

3. Non quorũ eſt in poteſtate patria, aliaue.

Iure quidem ciuili ſtatutum fuit, ne nuptiæ conſiſterent, niſi conſentiant omnes, id eſt, qui coëunt, quorumque in poteſtate ſunt. *l.2. D. de ritu nupt.* in tantum vt iuſſus parentis olim præcedere deberet; *Inſt.de nupt.in princ.* etſi exinde receptum ſit, vt ratihabitio, ſeu ſcientis non contradictio, ſufficeret. *l.ſi vt proponis.C. de nupt.* Verum tamen Paulus I.C. *lib. 2.ſent.tit.20.* eorum ait, qui in poteſtate patris ſunt, ſine voluntate eius matrimonia non contrahi; ſed tamen contracta non ſolui.

Et hoc eſt, quod Concilium Trid. *d.c.1.* declarat, quòd ſancta Dei eccleſia ex iuſtiſſimis cauſis matrimnnia filiorum familias ſine conſenſu parentum contracta ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit: nihilominus anathemate damnat eos, qui falsò affirmant ea irrita eſſe; & parentes ea rata vel irrita facere poſſe. id quod multò magis dicendum eſt de tutoria, curatoria, mamburnica poteſtate.

Vt iam, quod diximus ſupra, nihil dubitandum ſit poſt anathematicam declarationem Concilij Trid. quin fidei orthodnxæ ſit, clandeſtina matrimonia, quamdiu, & quæ eccleſia irrita non fecit, vt & filiorumf. ſine parentum conſenſu contracta, rata eſſe; nec parentes ea irrita facere pnſſe; nec alia irrita fecit eccleſia, quàm quæ ſine parocho, vel alio ſacerdnte à parocho aut Ordinario delegato, & teſtibus fuerint contracta.

4. Vt ſerui etiã inuito domino validè contrahant.

De dominica autem poteſtate Adrianus Pontifex *in c.1.de coniug. ſeruor.* iuxta verbum, inquit, *Apoſtoli ſicut in Chriſto Ieſu neque liber, neque ſeruus eſt à ſacramentis eccleſiæ remouendus, ita nec inter ſeruos matrimonia debent vllatenus prohiberi: & ſi contradicentibus dominis & inuitis contracta fuerint, nullâ ratione ſunt propter hoc diſſoluenda.*

5. Subditi inuitis Principibus.

De regia autem ſeu Principali poteſtate ita tonat Conc. Trid. *ſ.24. de reform.c.9. cum maximè nefarium ſit matrimonij libertatem violari, & ab eis iniurias naſci, à quibus iura exſpectantur; præcipit S. Synodus omnibus cuiuſcumque gradus, dignitatis aut conditionis exiſtant, ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant, ne quouis modo directè vel indirectè ſubditos ſuos vel quoſcumque alios cogant, quò minus liberè matrimonia contrahant.* vt in Concilio Pariſienſi 1. *c.6. c. nullus.36.q.2.* non ſecus ac raptor damnatur, qui ſibi, puellam regis beneficio æſtimat poſtulandam. vt illud ſanè Concilium nullius matrimonia à Principum arbitrio voluerit dependere.

Nunc ergo, vt ad caſum præſentem veniamus, maritus ſub nulla erat poteſtate impeditiua matrimonij; non patriâ; patre pridem orbatus: non tutoria, curatoria, mamburnica; non tantùm per emancipationem, quæ iuxta totius Europæ conſuetudinem primas nuptias conſequitur; ſed & per ætatem pridem ſolutus.

Eadem ex cauſa de matre nihil attinet dicere; quamuis matri & auiæ tutela permittatur: *Auth. matri. C. quando mulier tut. off.* & maximè per mores, honoraria. Verùm cum per naturam ei reuerentia à prolibus debeatur; eadem reuerenter requiſita in has nuptias earumque renouationem conſenſit, & coram factam ratam habuit. 6. Filii inuitâ matre.

Deſiderium porrò matris admodum ſpectatur cùm forte de nuptiis puellæ quæritur; nec inter tutorem & matrem & propinquos de eligendo futuro marito conuenit. *l.1. C. de nupt.* cuiuſmodi in re exemplum eſt apud Liuium *lib.4. dec.1.* cùm tutor plebeio iuueni, mater nobiliori filiam elncare vellet; & magiſtratus ſecundùm parentis arbitrium dederunt ius nuptiarum: hocque decretum tutati ſunt Romani; cum plebs & tutores Ardeæ grauem eius reſcindendi cauſa mouiſſent ſeditinnem; & vi puellam abducere vellent, adiuuantibus Volſcis, Ciuilio Duce. 7. Sed hac eſt tutore diſſentiente cui deferendum?

Quid ergo ſi matris votum, concurreret cum aliquo tutore qui minorum gentium ſponſam eligeret; & illa ex ea familia quæ non tantùm longo nrdine ſummnrum Principum ſtemmata & affinitates recenſeat, non videbitur iuſta dubitandi ratio, quin ſecundùm matrem cenſendum foret?

Supereſt dominica in ſeruos, Principalis in ſubditos poteſtas; de illa nihil aliud dicendum quàm ſeruorum matrimonia dominorum diſſenſu irritari non poſſe. *d.c.1. X. de coniug. ſeruor.* adnerſus rationem videbitur eſſe, vt eminentiſſimi ſubditi, Regum alteri, peiori ſtatuantur loco, quàm ſerui. 8. Principes vt mamburni, ſed recti.

Quoad regiam autem Principalemque poteſtatem (quæ ſuaui, etſi barbaro, vocabulo multis in rebus, etiam mamburnica vocatur, vt docet Charond. *reſponſ.lib.9.reſp.4.lib.1.r.72.* & illic refert ſacroſanctum illud Boſonis regis Burgundiæ *conſeruabo Iuſtitiam, & rectum mamburnium*) ea, vt omnes ſubditos complectitur; ita multò magis regij ſanguinis ſobolem: ſed vt in illis ad matrimoniorum nullitatem non pertinet, ita nec in hac eo extenditur. *d.c.9.ſ.24. de reform. mat. Concil. Trid. d.c. nullus 36.q.2.*

Non eſt quidem ignotum auguſtam ſobolem non ſolere pro arbitrio nubere; per nuptias multum ex re publica peti, firmamentum familiæ dici ad maiora nitenti, decus ac robur, maiora patefacere; petitas à Seiano Liuiæ nuptias merito Tiberio fuiſſe ſuſpectas; vt & 9. Principum conſanguinei validè contrahant ſine illorum aſſenſu.

Aſinium quod duxiſſet Vipſaniam Agrippæ filiam, ſuam ante vxorem; Athenienſes damnaſſe Iphicratem, Herodem Salomē, Dioniſium Tyrannum Siracuſanum relegaſſe Philiſtum, ſimilibus ex cauſis: eamq́ue ob rem ſolere politicos inter iura Maieſtatis referre ne quis regij ſanguinis ſine aſſenſu, elocationeúe regia nubat: idq́ue Carolus *le Bret in tractatu de la ſouueraintè l.1.c.8.* etiam in Francia obtinere contendit, & potentiorum tum demum legitima eſſe matrimonia, ſi ſint è re publica; pluribus argumentis, ſed politicis; & quæ nihil pertineant ad ſacramentum matrimonij; illiuſq́ue inducendam nullitatem: cùm *matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori*, inquit D.Gregor. *c.Euphemiam.2.q.3.* nec irrita eſſe poſſint, quamdiu, inquit Concilium Tridentinum *d. c. 1. eccleſia illa irrita non fecit.* cuius nullum in Francia profertur priuilegium, aut decretum aduersùs anathema, *d.c.9.* Ex aduerſo, vt ſæpius etiam cum Flandris, & maximè Guidone Comite fuit diſputatum, quaſi non liceret vetere Francorum lege extra regnum ſine Regis aſſenſu nubere, & Guido filiam Philippam Anglo deſpondiſſet; in reatum & carcerem actus eſt, contendens matrimonia vbique gentium eſſe libera. & licet tum Bonifac. VIII. tum Ducis Sabaudiæ interuentu à Paribus Franciæ liber eſt declaratus; coëgit tamen Rex vt filiam Pariſios mitteret: at rurſus poſtea Bonifacius iuſſit, vt puellam patri & oppida reſtitueret. *vt Meierus in annal. Flandriæ ad annum* 1296. *quem ad illum ſequitur Bzouius, & priora narrat Sueyro in annal. Flandriæ anno* 1296. Vt ſummum quod quiſpiam ex illo politicorum argumento conficere poſſit, id foret; quod de matrimoniis filiorumfamilias ſine conſenſu parentum initis d.c.1. tradit, *& latè ſupra diximus*, quod etſi eccleſia illa deteſtata ſit; tamen rata ſint; nec parentes ea irrita facere poſſint: inconſulta quamuis, & maculoſa. Sed & ſæpè etiam infelices exitus ea ſunt ſortita, quæ iuxta politicas illas regulas dumtaxat erant contracta. vt Ludouici VII. & XII. Henrici Magni cum Magareta Valeſia, aliaque; & contentio illa Philippi Pulchri Regis, & Guidonis Flandriæ Comitis totam Galliam, Angliam, Belgicamq́ue quaſſauit, Germaniam, alioſq́ue.

Sunt & alia exempla, & nobile illud imprimis Iudithæ, filiæ Caroli Calui, viduæ Arnulphi Regis Angliæ; quæ in Franciam rediens à Balduino Ferreo in vxorem inuito patre accepta eſt. & à Rege quidem ille hoſtiliter habitus; & à Franciæ Prælatis excommunicatus eſt; quaſi ob raptum. ſed quod ipſa conſenſerat, ſeu principio, ſeu matrimonio conuento, interueniente Nicolao I. matrimonium renuit; pax regia, & ditio Flandrica in dotem aucta eſt. Ludouicus Balbus eiuſdem Calui filius inuito itidem patre Anſigardam duxit; & quamuis pater repudium filio perſuadere non potuerit; ſucceſſorem tamen in regnum habuit; & hic liberos ſuos Ludouicum & Carolomannũ: qui omnes regno Franciæ imperarunt; nec matrimonium irritum, nec liberi illegitimi habiti ſunt. ſed & Caroli Audacis filiam hæredem Belgicæ, Burgundicarumq́ue ditionum Ludouicus XI. filio ſuo Delphino ambiebat; illa inuito Rege nupſit Maximiliano Auſtriæ Archiduci: nec per ſomnium quidem illud matrimonium quis nullitatis inſimulauit. vnde nunc tota ſtirps Auſtriacorum tantis natalibus. Ludouicus etiam Malanus Flandriæ Comes filiam vnicam deſtinabat Edmondo filio Regis Angliç, inuito Rege Franciæ: qui apud Pontificem egit, ne diſpenſatio ſuper conſanguinitate ſponſis tribueretur; non ſuo marte impedimenta matrimonij poſſe ſe ſtruere exiſtimauit. & nupero ſeculo cùm quidam ex auguſta domo filiam omninò nobilitate imparem deperiret; matrimonium irritatum non eſt; ſed iuſſus tantum abſtinere à principalibus titulis; Marchionis nomine eſſe contentus.

Fateamur id quidem oportet, vt ſicut parentes inconſulta filiorum matrimonia ſuauiter, etiam exhæredationis metu, prohibere poſſunt; (*de quo Sanchez de mat.l.4. d.24.* eoq́ue declarat d.c.1.*Concil.Trid.de reformat.mat.* quod ea, quæ filiif. contrahunt inuitis parentibus eccleſia ſemper eſt deteſtata) ita & poſſe Principes, ne ſubditi contrahant cum publicis hoſtibus; aut alias ſuſpectas affinitates ambiant: vt & domini feudorum, ne vaſalli cum priuatis illorum inimicis fœdera nuptiarum inrant. tamen id ad politicos tantùm effectus, & reſpectus pertinet, non ad matrimonij ſubſtantiam. quemadmodum & omnia quæ le Bret *de la ſouueraintè l.1. c.8.* ſententias ex Tacito, aliiſq́ue gentilibus citat, & poſteriorum temporum; quoad ſeculares reſpectus, non matrimoniorum vinculum, & ſacramenti irritationem. quamquam etiam Honorius conſtitutionem quandam veterem Neapolitanam ſuſtulit; quâ interdicebatur vaſallis, ne ſine Regis authoritate nuptias inirent. cùm ea debeant plenâ libertate gaudere; quæ non eſt in iis, qui dependent ab alieno arbitrio. *c.ſuper eo.X.de cond.appoſ.l.turpia.D.de legat.l.cum tale.§.ſi arbitratu. D.de condit. & demonſtrat.*

10. Eccleſiæ eſt non Principum ſtatuere impedimenta matrimonij.

Siquidem matrimonia hodie reguntur iure poli, non iure fori: nec irrita fiunt, quæcumque eccleſia irrita non facit. nec Principum chriſtianorum eſt ſtatuere impedimenta matrimonia chriſtianorum dirimentia. quod probant authores longo ordine citati à Sanch. *de matr.lib.7.diſp.3.n.1.* & licet ipſe *n.2.* Principibus aſſerere velit eam poſſe competere non omninò diſſentiente Baſilio Pontio *de matr. l.6.c.1.& 2.* tamen *n.3.* fatetur Sanchez, Principibus chriſtianis inter chriſtianos non eſſe conceſſam; ſed ab eccleſia interciſam, eccleſiæq́ue reſeruatam: *per textum d.n.1. & hic ſupra plures citatos.* quod, vt detur non aliquo diſerto generaliq́ue textu exprimi; præſupponit tamen ex traditione eccleſiæ, vſus perpetuo Concilium *Trid. d. c.1.* decidens clandeſtina matrimonia non eſſe irri-

ta, *quamdiu eccleſia illa irrita non fecit*, non Principes.

11. *Vnde multæ nuptiæ iure ciuili irritæ canonico valent.*

Vnde quamuis *in. l. vnic. C. de rapt. virg.* improbatum eſſet matrimonium raptæ cum raptore; tamen *d. c. fin. X. de rapt.* id eſt permiſſum: multíque alij per leges ciuiles nuptias contrahere vetiti, per canones ſunt permiſſi. *v. g. l.16.33.47. D. de rit. nupt. C. de interdicto matrimonio inter pupillum* & tutorem ſeu curatorem liberoſque eorum, C. ſi quâcumque præditus poteſtate, vel ad eum pertinentes ad ſuppoſitarum iuriſdictioni ſuæ aſpirare tentauerint nuptias. Et per *l.67.D. de iure dot. l.7. de agnoſc. liber.* contractum inter liberum, & ancillam matrimonium pro nullo habetur: cui & conformis citatur vetus lex Salica *relata in libro legum Salicarum tit.14. §.11.* ne inter liberas ſeruileſque perſonas matrimonia ineantur. quæ tamen eccleſia abrogauit omnia; & in contrarium etiam ſeruorum coniugia rata eſſe declarauit. *d. c. 2. de coniug. ſeruor.*

12. *Ex D. Pauli authoritate quãdiu non ſunt Apoſtolica interdicta.*

Iure meritoque ex eo argumento; quo vtitur Vrbanus III. & Innoc. III. *in c. penult. & vlt. X. de ſecund. nupt.* quòd in quæſtionibus matrimonialibus ſeculares leges non dedignentur ſacros canones imitari, iiſque cedere: vt propter authoritatem D. Pauli ſoluta à lege viri in domino nubit, cui voluerit: conceſſa ergo ab Apoſtolo rectè vtitur poteſtate, quiſquis matrimonium contrahit, quod nulla Apoſtolica decreta interdicunt: ſi per illius licentiam, & authoritatem, etiam infamia legalis nubentis intra annum luctus aboletur. *d. c. penult. & vlt.*

Sic & *in c. quod ſuper his. X. de conſanguinit.* non obſtante conſuetudine canon ſeruatur, vetans coniunctiones ibi narratas. & refert Synodus Romana ſub Zacharia *c.15.* quomodo

13. *Quæ in cõiunctionibus ſpectantur.*

Germaniæ Archiepiſcopi, & Reges prouinciæ petierint Apoſtolica præcepta, qualiter eis liceat coniugia copulare. & Cabilonenſis ſub Carolo *c.28.* de *affinitate*, inquit, *propinquitatum, & in quibus gradibus matrimonia coniungenda ſint, ad canones recurramus*: idemque de reliquis impedimentorum generibus eſt iudicium.

14. *Neque ciuiles leges porriguntur extra ditionem.*

Et verò vt daretur, dieis gratiâ, poſſe Principem ſtatuere impedimentum dirimens inter chriſtianos; tamen vt ditio eius ſuos habet terminos; ita poteſtas eius, imperium, & edicta eodem circino circumſcribuntur. vt extra ſphæram ſuam non porrigantur, ne quidem aduerſus alioquin ſubditos: quod & in hac ipſa re fatetur Sanchez *d. l.7. diſp.3. num.10.* quoniam extra territorium ius dicenti non paretur impune. *l. fin. D. de iuriſdict.* quod aſſumit Bonifacius VIII. *in c. 2. de conſt. in 6.* atque inde decidit non ligari ſubditos conſtitutione pœnali ſui Epiſcopi, dum extra illius diœceſim fuerint. quomodo & D. Paulus *1. ad Corinth. c.5.* etſi alio in genere, quid mihi, inquit, de iis qui foris ſunt iudicare? & hanc ſententiam docet generarim idem Sanchez, *& numeroſi Doctores quos citat lib. 3. diſp. 18. num.18.*

Vnde reſultat, vt quamuis in Francia Conſtitutio eſſet aliqua, quæ ad ipſam ſubſtantiam matrimonij porrigeretur; non accidentarias tantùm formas, ciuileſque ſolemnitates, quæque huic matrimonio impedimentum dirimens poſſet iniicere; vt non eſſe iam ſupra ſatis demonſtratum eſt; tamen cùm idem matrimonium extra fines regni ſit contractum, & rurſus extra eoſdem renouatum; extendi ad illud aut vllatenus id afficere nequaquam poſſet.

CONSULTATIO XII.

De filiisf. ſine parentum, & minoribus, ſine tutorum conſenſu contrahentibus iuxta edicta Belgica.

1. *Edicta puniunt tales omnis lucri nuptialis amiſſione, exhæredandi licentia conceſſa parentibus, quæ nec alimentorum, nec legitimæ deuolutionis ſtatutariæ prætextu euacuetur.*

IMperator Car. V. in ditionibus Belgicis *anno* 1540. & Rex *anno* 1623. edicta propoſuit contra filios 25. annis minores, ſine patris, & matris; & minores ſine conſenſu conſanguineorum vtriuſque lateris, & curatorum, cuiuſcumque ſint conditionis aut qualitatis matrimonium contrahentes; eoſque incapaces reddidit omnium lucrorum, quæ alteri ab altero quomodocumque obuenire poſſent: permiſitque eoſdem exhæredari: neque impugnari permiſit parentum iudicium, prætextu legitimæ alimentationis, aut etiam deuolutionis ſtatutariæ: ſcilicet quæ multis locis hic obtinet, vt ſoluto matrimonio proprietas immobilium etiam à ſuperſtite profectorum in filios decidat: ſed hanc auferri talibus permittit, ſine præiudicio aliorum. non tamen comprehendit edictum maiorennes: neque quorum matres ad ſecundas nuptias tranſeunt, quando filij exſpectare conſenſum non debebunt; dummodo debitè illum tum requiſiuerint.

2. *In pœnam non incidũt qui permiſſu magiſtratus nubunt.*

In pœnam edicti Imperatorij non incidunt, qui interueniente magiſtratu contrahunt, quamuis parentes aut tutores diſſentiant. ita enim habet edictum anni 1540. ad quod aliud anni 1623. eſt relatiuum. *l. aſſe toto. D. de hered. inſt.* atque non minus tribuendum Epiſcopo, ſi eius authoritas interuenit in re hac ſacra: quia & ipſe magiſtratus eſt.

3. *Etiam eccleſiaſtici.*

4. *Sed qui publicè procari permittuntur, poſtea diſſenſu in pœnam agi non poſſunt.*

Edicta agunt de ſolicitatoribus & ſeductoribus, nimirum puellarum, primum expreſsè, ſecundum per relationem: ſi quis ergo palam procatus fuerit annuentibus ſeu non prohibentibus tutoribus, & puella ei nubere voluerit, & ſponte obuenerit; non incurritur pœna, etſi poſtea diſſentiant tutores, nam edicta hæc odioſa ſecundùm corticem verborum ſunt reſtringenda. *c. odia de reg. Iur. in 6.*

5. *Dolus & circumuẽtio exigitur.*

Edicta dolum & circumuentionem intendunt prohibere: quæ vbi non probantur interueniſſe, locum non habent. *Hier. Grat. conſ. 42. viſis elegant. n.11. vol.1.* nam non obtinet pœna,

pœna, vbi delictum non eſt, *l. Grauis. D. ad l. Iul. de adul.* non eſt delictum, vbi deeſt dolus. quem etiam ſatua cauſa excludit. *l. 3. D. de lib. cauſ.*

6. *Spontanea volũtas illa excludit.* Spontanea etiam filiæ voluntas edicta excludit. vt Grat. *d. conſ. 42. n. 8.* de ſtatuto ſimili Bonon. nam cùm is caſus edictis non ſit expreſſus, relictus eſt iuri communi, vt ſit extra pœnam: *l. commodiſſimè. D. de lib. & poſth. l. ſi extran. D. de cond. ob cauſ.*

7. *Par etiam dignitas.* Iterum ceſſant edicta, ſi digno nupſit, & magis ſi digniori: *Paul. Pariſ. conſ. 9. incipiente eſto quod de iure n. 22. & ſeqq. vol. 3.* mens enim atque intentio eiuſmodi edictorum magis, quàm verba ſpectanda ſunt, ne ſcilicet per circumuentionem puella nubat impari, indigno, turpi, infami: *Alexand. conſ. 97. incip. principalis dubitatio n. 5. vol. 1.* quia ceſſante ratione, hoc eſt imparitate, ſeu ignominia, ceſſare debet ſtatuti diſpoſitio: *l. adigere. §. quamuis. de iure patron. c. cum ceſſante. X. de appellat.* eandemque dicit communem opinionem, & caſu quo matrimonium citra delictum, dolum, & fraudes contrahentes in edictum incidiſſent, ex clementia Principis, & benigna cauſarum edicti interpretatione gratiam merentur.

8. *Si tutor dignũ procum reiecit,* Quod eò procliuius eſt, ſi tutores viri potentem proco digno antè collocare noluerint, qui negotium minoris, vt ſuum gerere debebant. *l. tutor ſecundùm dignitatem. §. 1. l. à tut. in princ. D. de adminiſt. tut.* qui ſi debitores pupillæ erant, eidemque ſi ſine liberis moreretur

9. *Nec viripotenti dignũ quæſiuit.* ſubſtituti, & dignum minore matrimonium auerſati, in dolo eſſe præſumuntur, imò probantur. *Bartb. in l. tutor qui repertor. per illum text. verſ. ſi quis. D. de adminiſt. tutor.* vt venia digna ſit minor, ſi ſibi conſuluit.

10. *Edicta matrimonium non impediunt:* Porrò edicta nullum ſtatuunt matrimonio impedimentum. neque enim id poſſunt Principes. ſubſiſtit ergo ſecundùm formam Conc. Trid. contractum: ſed poſito quòd contrahentes in edicta inciderint, quæritur an euenerit conditio, qua parens eos ſuæ poteſtatis

11. *Nec iura matrimonij;* fecerit, cùm ad ætatem 25. annorum vel ſtatum approbatum peruenirent? atque iterum

12. *Nec ſocietatem coniugalem;* an per huiuſmodi matrimonium contracta ſit ſocietas coniugalis, quæ tota Brabantia obtinet? maritus factus ſit adminiſtrator omnium bonorum vxoris? tutor illius & mamburnus? &c.

Ad pœnam quoad attinet Paul. *lib. 2. ſent. tit. 20.* docet filiæ matrimonium ſine conſenſu patris initum ratum quidem eſſe; ſed non iuſtum, non legitimum. Ideoque (quod ad ſecundum attinet) ſequitur legitimos iuris ciuilis ſeu ſtatutarij effectus non producere.

Sed id pridem per canones, & praxim ceſſauit; & cùm eam pœnam edictum non proponat; rectè Concilium Brabantiæ pridem iudicauit maritum talem legitimum mamburnum, & adminiſtratorem eſſe.

13. *Sed huiuſmodi ſocietatis lucra metent.* Cæterùm edicta omnem vtilitatem, quæ vni ab altero eiuſmodi contrahentibus obuenire poſſet, auferunt; ideoque ſi per leges ſocietatis coniugalis ea accederet, ablata cenſeretur. v. g. puella habet in pecunia parata centum millia florenorum, ſi communio coniugalis faceret ea communia, adeo vt ſoluto matrimonio medietas competeret marito, eiuſue hæredibus; huiuſmodi lucra quæ à minoribus obuenerint edictum anni 1623. tollit; ſed vt ſocietatem impediat eorum quæ contrahentes ex induſtria ſua habituri ſint, edictis non cauetur. ideoque ſoluto ſine liberis matrimonio bona ab vxore illata redintegranda ſunt; & reſidua demum, vt acquiſita, diuidenda: ſed diminuta non videntur à marito reſtituenda; cùm in vim adminiſtrationis legitimæ conſumpta ſint, & in ſocietate fors domino pereat; cùm ex acquiſitis reſtaurari non poteſt: & ideo lucrum nullum maritus faciat, in quod feruntur edicta. *Vide nihilominus diſſ. 15 lib. 2. Deckeri.* 14. *Non induſtrialia.*

CONSVLTATIO XIII.

De matrimonio caſtrenſi.

PArochus originis deſinit proprius eſſe in materia matrimonij, cùm quis domicilium mutauit. *Sanch. de mat. l. 2. d. 23. n. 6.* parochus domicilij incipit proprius fieri. *c. fin. X. de paroch. c. is qui. de ſepult. in 6.* tametſi quoad munera & honores quis patriam mutare non poteſt. *l. aſſumptio. D. ad municip. l. origine. C. de municip. l. 10.* tamen domicilium aduentitium ſemper mutare poteſt etiam quoad munera. *l. domicil. in fin. D. ad municip.* facto & re ipsâ illud transferendo non nuda conteſtatione. *d. l. domicil. l. non vtiq. v. conſtit. D. eod. l. ciues. C. de incol. lib. 10.* 1. *Mutato domicilio parochus originis deſinit, domicilij incipit proprius eſſe.*

Obſcura tamen ex facto eſt ratio acquirendi domicilij, per illudque proprij parochi; ideoque titulo de *incolis. C. lib. 10.* additur, *& vbi quis domicilium habere videatur, & de his qui ſtudiorum cauſa in aliena ciuitate degunt.* incolæ certè domicilium habent. *l. domicil. D. ad municip. incola is eſt, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit; & quem Græci paræcum appellant. l. pupillus 239. §. incola de verb. ſignif.* ad paræciam incola ſpectat propriè vbi habitat; paræciæque rector proprius illi eſt parochus. 2. *Domicilium ſtabilitatem & ſedem exigit.*

Domicilium habere videntur; qui non propriè quidem illud in alium locum contulerunt; ſed ita tamen in aliquo loco verſantur, & commorantur, vt inſtar domicilij ſit, quantiſper ibi degunt; animum autem perpetuò manendi non habent. 3. *Quidam nõ perpetuum habent, tamen proximè accedũt.*

Sub hoc ferè genus cadunt ſtudiorum, officij non perpetui, mercaturæ, aliorumque negotiorum cauſa extra proprium domicilium per diuturnam moram degentes; & quicumque alicubi morantur, non ita tamen quaſi perpetuam ibi ſedem habituri; ſed neque vt hoſpites, atque viatores tranſuecti aut prætemauigantes.

In huiuſmodi moratorum genere Vlpian. 4. *Tabernam.*

pergulam habentes:

in *l. hæres abſens. §. at ſi quis. D. de iud. ſi quo loco conſiſtis*, inquit, *non dico iure domicilij, ſed tabernulam, pergulam, horreum, armarium, officinam conduxit, ibiq́; diſtraxit, egit; defendere ſe in eo loci debebit.*

Vbi Vlp. in huiuſmodi moratorem Iudici
5. Qui iudici loci ſubdũtur:
loci iuriſdictionem tribuit; non autem Iudici loci, quem tantùm præternauigat, aut transuehitur: & rationem diſtinctionis ab æquitate adfert, *duriſſimum eſt*, inquit, *quotquot locis quis nauigans vel iter faciens delatus eſt, tot locis ſe defendi.* ergo in huiuſmodi moræ effectu diſcernendo ab æquitate rationem ſumere oportet, vt durum ſit quocumque loco quis eſt quoad alibi acta ſubiici; ſed æquum ſit, ſi ibi conſiſtat moroſè; quamuis non iure domicilij.

6. Cum mora, etſi nõ iure domicilij:

Vnde Pontifex *in c. fin. de paroch.* mandat, ne veteres eorum, qui migrarunt belli cauſa, Ordinarij in iam alibi habitantes iuriſdictionem vſurpent; nec amplius temporalia exigant ab iis, quibus ſpiritualia iam non miniſtrant; ſed diœceſano præſentis habitationis cætera, præter decimas fortè prædiales, relinquant. vbi & iuriſdictionis præſentis, & miniſterij æquitas conſideratur.

7. Parochi veteres in tranſlatos non habent iuriſdictionem.

Vti & ex eadem *in c. quæſiti. 16. q. 1.* decimæ perſonales ſolui iubentur vbi infantes baptizantur, & parentes per totum anni circulum miſſas audiunt: & *in c. ad Apoſtol. X. de dec.* vbi eccleſiaſtica percipiuntur ſacramenta: *in c. placuit. 13. q. 2.* ſepulturæ fieri in eccleſia cui mortui ſubiacuerunt: & *in c. in noſtra. c. cum ſuper.* quarta canonica ſolui eccleſiæ, vnde corpora auferuntur.

8. Sed vbi per anni circulũ miſſas audiunt, eccleſiaſtica ſacramenta percipiunt, &c.

Et *in c. cum nullus de temp. ord. in 6.* cùm nullus *clericum alienæ parochiæ debeat præter licentiam ſui ſuperioris ordinare; ſuperior in hoc caſu intelligitur in cuius diœceſi ordinandus originem, beneficium, aut domicilium obtinet.* Ad quem textum Sanch. *de mat. l. 3. diſp. 23. n. 12.* ponderat ea verba, *in hoc caſu*; quaſi cùm in caſu accipiendorum Ordinum originis, vel beneficij, vel domicilij ſuperioritas requiratur; in aliis commoratio domicilio imperfectior ſufficiat. quod multis caſuum exemplis, & authoritatibus *eod. n.* proſequitur.

Sed mihi præter illa admodum videtur hanc ſententiam firmare *d. c. fin. X. de paroch.* ſi integrè legatur cum ſupplemento, quod in Corpore ſub Gregorij XIII. recognitione edito, ſic legitur; *& in ea (ciuitate Aconenſi) reſidentiam fecerunt aliquantam, & adhuc reſident in eadem.* conſiderat enim ibi Pontifex præſentem reſidentiam, & prius factam, quamuis exigui temporis, quam *aliquantam* vocat. reſidere, eſt continuò verſari, aſſiduè eo loci eſſe, firmas ſedes habere. *X. de cler. non reſid. tot. tit.*

9. Et reſederũt aliquantum, & adhuc reſident. Seu manſerunt:

Huiuſmodi reſidentiam, quam etiam manſionem *d. c. fin.* vocat, ſi animi conteſtatio declaret, vel perpetuam intendi, ſi nihil auocet; vel ſanè diuturnam; æquiſſimum videtur, ſi ſufficiat vt Iudex in taliter commorantem de alibi actis ius dicere poſſit; vt & in ſpiritualibus per eam iuriſdictio loci Ordinario, ſeu parocho tribuatur: conſequenterq́ue confeſſionis, & matrimonij celebrandi authoritas detur; ac durum taliter commorantes tractare vt peregrinos; & ſi nõ iure domicilij pleno ſubiiciantur quoad munera. quò reſpicit maximè *tit. D. ad municip. & C. de incol.* præſertim cum *d. c. nullus.* cùm pro non alieno habeat, quem quis poteſt iudicare.

10. Vt iudicari poſſint etiã de alibi actis.

11. Confeſſionis & matrimonij ſacramẽta poſſunt percipere.

Sed difficultas eſt, quomodo cenſendum ſit de huiuſmodi mora, quanta eſſe debeat, vt parochiæ ius acquiſitum videatur, & ſic commorans iuriſdictioni eius loci parochi ſubiectus ad effectum percipiendi ſacramenta? & arbitrariam quidem illam eſſe credendum eſt. *Menoch. de arbit. caſ. 86.* arbitrari tamen æquũ, vt ſufficiat habitatio totius, vel maioris partis anni. *Sanchez de mat. l. 3. d. 23. n. 12. 13. & citati ab eo & Gut. de matr. c. 63.* neque ea dumtaxat peracta, ſed & aliquatenus cepta eo animo, vt per totum annum, aut maiorem partem duratura ſit. *idem Sanch. n. 14.* ſicut in vero domicilio ſufficit illud animo perpetuo manendi re & facto cęptum eſſe. Quare *ſicut miles ibi domicilium habere videtur, vbi meret, ſi nihil in patria poſſideat; l. 23. in fin. D. ad municip.* ſic & manſionem ſufficientem ad ſacramentorum perceptionem dicimus, ſi cepit alicubi eſſe ea mora, quæ nata eſt durare per annum, aut maiorem anni partem, vt in præſidiis.

12. Quæ mora, reſidentia, manſio arbitraria eſt;

13. Totius vel maioris partis anni:

14. Acta, vel agẽdi animo ſaltem cœpta.

15. Sic miles ſi cubi agere cepetit ea mora, quæ ſic durare nata eſt:

Atque hæc quidem ita cenſenda ſunt, vbi non aliter aliunde conſtat. cæterùm vbi quis expreſsè conteſtatus eſt ſe velle impoſterum aliquo loco ſedem figere, & domicilium, ſeu huiuſmodi manſionem, vel eo animo commorari, vt nolit domicilium aut huiuſmodi manſionem acquirere; ſtandum eſt huiuſmodi declarationi citra dubium. *Menoch. d. caſ. 86.* dummodo tamen conteſtatio non ſit nuda; ſed adſit res & factum, habitatio ipſa ſcilicet: & firmius eſt ſtandum, ſi & fortunarum tranſlatio accedat. *d. l. domicilium: Sanchez d. 23. n. 2.* neque fraus atque ſimulatio arguatur.

16. Conteſtatio tamen contraria dubiũ tollit.

17. Quæ tamen ſola transferendo domicilio nõ ſufficit, ſed facto opus eſt.

Enimuerò tametſi in caſu, de quo agimus, mulier coram parocho conteſtata ſit ante matrimonium ſe ibidem velle deinceps commorari; & paſtori ſacramentaliter confeſſa ſit: tamen eadem conteſtatio ſimulata deprehenditur ex eo, quod biduo poſt matrimonium vix commorata, eoque ne quidem conſummato diſceſſerit ad vetus domicilium. actus enim ſecutus priorem intentionem arguit contrariam. quomodo tradit *ex Tacito lib. 15.* Alciatus *in l. municipes 228. D. de verb. ſignif.* (cùm per adoptionem acquiratur domicilium adoptantis, *l. ſed ſi. D. ad munic.*) Conſ. P. Mario & L. Aſinio *factum ſenatuſconſultum, ne ſimulata adoptio in vlla parte publici muneris iuuaret; cenſeriq́; ſimulatam, cùm beneficia ſortiti ſtatim emittunt manu, quos adoptauêre.* Sic in *§. pauonum Inſt. de rer. diuiſ.* cùm animalia fera conſuetudinem auolandi, eundi, reuertendique habentia, *animum reuertendi habere deſinere dicuntur tunc videri, cùm reuertendi conſuetudinem deſeruerint.* ex actu huiuſmodi non reuertendi de animo præſumitur: & ſic ex contrariorum dif-

18. Conteſtationis ſimulatio actu mox contrario probatur.

19. Vt & adoptio.

20. Animus reuertendi deſinere in feris probatur, cùm conſuetudinem deſeruut.

diſciplina, ſi abeuntia de facto redierint, animum redeundi habuiſſe videntur. & generatim ex actu ſubſequenti colligitur animus præcedens. *Menoch.l.3.præſ.30.num.54.* ita & Fulgentius *ſermon.de Epiphan.* Herodis verba ad Magos dicta; *ite, renuntiate mihi, vt & ego, veniens adorem eum*; ita redarguit: *ſanguis Innocentium, quem crudeliter effudiſti, atteſtatur, quid de hoc puero voluiſti.* fraus præſumitur ex

21. Sic domicilij transferendi in mox redeunte.

actuum contrariorum vicinitate. *Menoch. de præſ.lib.3.p.124.l.6.præſ.12.n.36.* quod vel eò magis in domicilio obtinet, vt cùm illud non dependeat à ſolo animo, & nuda conteſtatione; ſed etiam rem & factum requirat. *d.l.domicilium.*

Vnde ſi domicilium per ſimulatam adoptionem acquiſitum inefficax eſt ſecutâ mox emancipatione; & pro ſimulata illa habetur, ſi animus reuertendi ex actu reuerſionis ſecuto adfuiſſe cenſetur, præſumptione iuris: cùm

22. Maximè ſi & aliæ circumſtantiæ accedant.

huiuſmodi mulier nę per iuramentum quidē animum contrarium probauerit; præſumptio manet, eam reuertendi animum, non alibi commorandi habuiſſe: præſertim vbi numquam antè fuit, nullos propinquos, nullas poſſeſſiones habuit, nullam fortunarum partem tranſtulit. nam *cum quæritur*, inquit, *lex vlt.ſub fin. D.ad municip. an municeps quis ſit, ex ipſis etiam rebus probationes ſumi oportet.* quod idem *l.hæres.§.proinde. D. de Iud.* conſiderat in manſione non iure domicilij habita. Et quamuis probaretur iam ante ſarcinas conuaſaſſe; id quaſi in vtrumque paratæ aliquod foret indicium; tamen id ex actu huiuſmodi contrario vel tollitur, vel ſaltem non eſt ita efficax, vt ex eo ſolo in contrarium ſtatuatur.

Ad eum potius ſolum finem eius conteſtatio interpretanda eſſet facta, vt tantiſper ibi maneret donec opportunè, importunè militem induxiſſet ad coniugium. quod produnt verba in actis *donec ſui iuris eſſet* in reſcriptione Decani Chriſtianitatis: at verò talis mora nihil ad domicilium facit; *l.2. C.de incol.* & non eſt nata diu durare, quia ſuccedente coniugio acquirebat domicilium mariti, cuius hic manſio non ſufficiebat ad domicilium, vt mox dicetur: aut non ſuccedente, eoque abeunte illa omninò reuerſura fuiſſe prçſumitur: & ſic nec in eum caſum talis mulieris manſio ſufficiebat ad parochum reddendum ei proprium; tanquam ad certum tantum negocium non diu ibi durare natum inſtituta.

Nunc verò quod de milite diximus, vbi meret domicilium acquirere, ſi nihil in patria poſſideat; itidemque manſionem diuturnam in eo ſufficere ad ius parochiæ; in caſu noſtro admodum deſtruitur; non tantùm ab exiguitate temporis acti in manſione, non nata diu durare, in ditione ſcilicet aliena (in qua ius ſit innoxij tranſitus, non tamen præſidij locandi:) non regia; (in qua præſidia locata diutius durare nata ſunt) ſicut ruſticana manſio recreationis cauſa, non diu durare nata, non ſufficit ad tribuendam parochialem iuriſdictionem, matrimoniique celebrandi auctoritatem: *c.is qui. de ſepult. in 6.* ſed ea requiritur quæ ferè par ſit incolatui, *d.l.hæres.§.2.D.de Iud.*

Sed etiam quod miles, de quo agitur, non fuerit verſatus aſſiduè, neque continuò manſerit in eo loco, vbi hoſpitium militare ei erat deſignatum; ſed magis alio loci, apud ſuum Chiliarcham egerit, ob operam quam præſtabat rebus illius aut militum vtilem: ſed & hæc manſio profectionibus multis interpolata probatur, neque de ſui natura cauſam continuam habet, ita vt neque deſignatum militare hoſpitium, quamuis illud inſtar præſidij in aliena ditione haberi poſſet, ob defectum realis eo in loco manſionis: neque manſio extra locum quaſi præſidio ei deſignatum; ob defectum deſignationis, & aſſiduæ conuerſationis, ac deſtinationis operari poſſint effectum parochialis ſubiectionis: in vim cuius coram huius vel illius loci parocho poſſet celebrari matrimonium. Vt omnes DD. animum degendi in loco ſaltem per diuturniorem moram requirunt, & actu exercitam manſionem. *Sanchez & ab eo citati d.diſp.23. Menoch. vol.4. conſ.398.& conſilia aliorum ibidem addita, præſertim PP. Minorum.* Quibus ex cauſis etiam an.1624. conuenit inter Delegatum exercitus Regij in Belgio, & Ordinarios Prou.Mechlin. vt parochi locorum milites coniungere non poſſint, niſi ibi degant per modum præſidij, non tranſitus. vt ad hunc quam illud propius accedit mora militis in aliena ditione.

23. In milite circumſtantiæ manſionis durare natæ vel nō ad proprietatem parochi faciunt:

24. Subiectionemque:

25. Matrimoniique valorem:

Ex his conficitur quod nullum ſit matrimonium, de quo agitur, celebratum coram parocho, qui neque reſpectu militis, ſeu Capitanei, neque reſpectu mulieris proprius erat, citra licentiam proprij alterutrius parochi, aut Ordinarij. Cum propius tamen iudici perſpecte eſſe poſſunt perſonarum qualitates, an nihil Capitaneus in patria poſſideat, ad intentionem *d. §. miles.* an poſſeſſiones & fortunæ illius, aut mulieris tales ſint domi, vt difficilius iuxta *l.ciues.C.de incol.l.10.aut d.l. vlt.§. vlt.D.ad municip.d.l.hæres.§.proinde*, negotium faciant; aliæue circumſtantiæ adſint, quæ in iis quæ ad arbitrium iudicis referuntur, non exiguam ſæpe cauſarum metamorphoſim faciunt; in omnem partem animum ſuum debet verſare, vt deprehendat & animum eorū, qui contraxerunt; & facta, quibus domicilium acquiri, aut ſubiectio ſaltem parochialis poſſit, aut nequeat.

26. Et attendēda militum qualitas, qui ſi nihil in patria poſſident, facilè acquirunt domicilium vbi merent, & manſionē matrimonio idoneam.

CONSVLTATIO XIV.

De Matrimoniis militum in Belgio.

MAtrimonium vt contrahi debet coram proprio cuiuſque parocho ex Concil. Trid. *de reform.mat.c.1.* ita miles coram proprio etiam parocho contrahere hîc intelligitur,

tur, dum contrahit coram cohortis ſuæ Sacellano, à Vicario generali exercitus Belgici ex delegatione Apoſtolica deputato. Delegato exercitus ex Breui Apoſtolico iuriſdictionem Epiſcopalem aſſerit Carolus à Manſuelt *in Exercitatione ciuili ad illud Breue, & Parochia militari.* quâ poſitâ ceſſant omnia illa quæ quidam obiiciunt, *vt retulimus ſuprà de Off. Ord. conſ.* 2. poſitionis etiam neceſſitatem tollunt hîc Concordata Delegati cum Ordinariis. *quæ retulimus in Iur. Pont. nou. an. de off. Ord. & verbotenus recitantur in d. Exercitatione.* ab hoc Delegato ſacerdotes caſtrenſes, pauciores olim, hodie ferè omnes facultatem accipiunt, etiam expreſſam aſſiſtendi ſolemniſationi matrimonij inter ſuos. Sed quæritur quando ad hunc effectum quis miles cenſeatur? & quidem ex *eo tempore quis iure militari incipit poſſe*

1.
Quādò quis miles eſſe incipiat?

teſtari, ex quo in numeros relatus eſt, ante non. proinde qui nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti tyrones ſint, & publicis expenſis iter faciant; nondum milites ſunt, debent enim in numeros referri. l. ex eo 42. D. de teſtam. milit. niſi fortè in hoſtico quis ſit deprehenſus: *l. reſcripta 44. D. eod. l. vnic. D. de bonor. poſſeſſ. ex teſtam. milit.* vel confeſtim cingi iuſſus: *l. filiusf. 43. D. de teſtam. milit.* quod tamen in equite interpretatur Conanus, *de teſtam. milit. lib. Comment. 9. c. 5. n. 8.* & qui iuſſus cingi, & cinctus ex iuſſu confeſtim erat: vel denique qui ex vno numero tranſlatus in alium, quamuis & hinc exemptus, & illò nondum peruenit; tamen poterit iure militari teſtari. *d. l. 5. de bonor. poſſeſ. ex teſt. milit.* eſt *enim miles*, inquit Vlpian. *quamuis in numeris non ſit.* Cuius cum eadem ſit *d. l. 42. & d. l. 1.* nulla poteſt eſſe antinomia. Igitur non incipit quis miles eſſe, niſi in numeros relatus: ſed neque ſemel relatus deſinit miles eſſe, quamuis tranſlatus: quia nondum ſcilicet ſacramento eſt ſolutus. quo ſoluebantur, qui miſſionem accipiebant, non qui transferebantur. vnde Conanus, ex Cicerone, miſſos, ſacramentoque ſolutos, exemplo filij Catonis, milites eſſe, vel iure in hoſtem pugnare negat. ſed neque Vlpianus tyrones milites eſſe admittit, quamuis publicis expenſis exhibeantur; ſed ad militiam accedere, in tyrocinio militiæ ſcribi, in ſcholis loco poſteriori poni dicuntur. *in l. 1. 2. 3. C. de tyron. lib. 12.* Sed rurſus tamen idem Vlpianus *in d. l. 1.* nauarchos, triarchos, remiges, & nautas inter milites recipit, & iure militari teſtantes. ſed & iterum Zeno *in l. neminem. C. de re mil. l. 12.* in numeros recipi neminem permittit, ſine Imperatoris probatoriis; non ex Ducum lubitu, aut magiſteriæ poteſtatis.

2.
Et veteri diſciplina?

Sed hæc ex diſciplina vetere militari, quando legebantur tyrones; *d. l. 42.* & exercebantur: *l. 1. in fin. D. de milit. teſt.* ſatis exercitati militiæ aſcribebantur; *d. l. 1. & 2. C. de tyron.* Inde in numeros referebantur, & multitudinem millium; vt milites iam dicerentur; & dux Chyliarcha quaſi millibus imperans *d. l. 1. D. de teſtam. milit.* vnde non mox ac lecti erant,

3.
Quando militaribus

& nomina dederant, iure communi ſoluebantur, & militaribus priuilegiis donabantur, v. g. militariter teſtandi, ſine præſcriptis iure ſolemnitatibus: *d. l. 42.* ne vltra quam facere poſſint, executionem patiantur: *l. miles. l. item miles. D. de re iudicat.* nec incarcerari poſſint, nec bonis cedere teneantur: *d. l. miles. & ibi DD.* nec bona abſentium creditoribus addici, res in commiſſum rapi ob non ſolutum vectigal, tutelæ, teſtimonio, tormentis ſubiici, vt peculium caſtrenſe liberè poſſideant, de eo teſtentur, etiam ex militari delicto damnati, bona militis ſucceſſorem non habentis deferantur legioni: iuris ignorantia ei non noceat, qui inconſultò adiit hæreditatem, non teneatur vltra vires; mortuus in bello, ſemper viuere intelligatur, proſit ad ius trium liberorum, præmia ei debita dentur filiis: quæ omnia proſequitur Ayala, *de iur. milit. lib. 3. c. 7.* quæ cùm tanta ſint, non eſt mirum cuilibet illotis manibus accedenti non mox omnia communicari, eorumque reſpectu non mox militem dici, non mox communi iure ſolui, militari viuere, agere, teſtari.

priuilegiis vti?

4.
Sed mox ac nomina dederunt, militari iuriſdictioni ſubſunt.

Cæterùm quoad iuriſdictionem, num mox ac lecti ſunt tyrones, nominaque dederunt, Ducibus ſubiiciantur, iuriſdictioni, correctioque eorum ſubſint, non negat Vlpianus: quin & Modeſtin. *in l. 3. §. ſi plures. D. de re mil. tyronibus*, inquit, *parcendum eſt, qui ſi iterata hoc admiſerint. pœna ſufficienti adficiuntur*, Menander. *in l. 4. in fin. D. de re mil. ignoranti adhuc diſciplinam*, inquit, *tyroni ignoſcit*; & agit de delicto militari. & Paulus: *tyroni in hoc crimine facilius parcetur*: *l. 14. D. de re milit.* emanſione ſcilicet, armorum alienatione, deſertione; cuius notio ad militarem iudicem vtique ſpectat, qui militem, non priuatum, ac paganum iudicat. *l. 1. 2. 3. C. de off. militar. iudic. l. magiſteria. C. de iuriſ. omn. iud.* adeo quidem vt & à Præſide prouinciæ captus, ad magiſtrum militum remitti debeat, *l. 1. C. de exhib. reor.* niſi fortè ſpecialibus ex cauſis ſecus decretum ſit; *l. vnic. C. in quib. cauſ. militantes fori præſcriptione vti non poßint.* vt eſt in conuentis ſuper publicis debitis, aut functionibus: *d. l. vnic.* aut ſi delinquens ſit deſertor: *l. deſertorem. D. de re milit. l. 1. C. vbi ſenatores*, negotiator: *l. vlt. C. de iuriſdict. omn. Iud.* falſus teſtis, coram pagano Iudice: *l. nullum. C. de teſtib.* in ius vocatis ante militiam: *l. ſi quis poſtea. D. de iud. l. pen. D. de iur. omn. ind.* ſed & in armata militia ſecus reſcripſit Traian. *l. qui cum vna. §. rem. D. de re milit.* pactus ſe fori præſcriptione non vſurum. *l. ſi quis. C. de pact.*

5.
Et ad magiſtrū militū remitti, exceptis caſibus.

6.
Qui ſe in collegium dedit illius iuriſdictioni ſubiicitur.

Sed rurſus etiam illi quibus nondum fori præſcriptio conceſſa eſt, militari tamen iuriſdictioni poſſunt eſſe ſubiecti, ſtatim ac ſe dederint in militiam: ſicut quicumque alicui profeſſioni & Collegio ſe ſociauerunt, illi ſubiiciuntur, nec tamen à priore iuriſdictione eximuntur. *d. l. vlt. C. de iuriſ omn. Iud.* quia *periniquum eſt eius quem profeßionis, cui quis ſe ſociauit, iuriſdictionem & præceptionem declinare. d. l. vlt.* Igitur tyrones, qui nomina dederint, aliique lecti tametſi nondum milites ſint, iuriſdictioni

tamen

tamen militari erunt ſubiecti, cui ſe iam ſociarunt.

7. Sicut & nouitius.

ſicut & Nouitius nondum profeſſus, tamen ſuperiori regulari eſt ſubiectus, in cujus ſocietatem ſe dedit: *DD. in c. ſtatuimus. X. de reg. c. beneſic. eod. in 6.* quinimò ſicut monachi, *c. monachi. X. de ſentent. exc.*

8. Qui & priuilegiis ordinis gaudet.

ſic & nouitij gaudent priuilegio canonis *ſi quis ſuadente.* vt expreſsè decidit *c. religioſa. §. fin. de ſent. exc. in 6.* atqui nihil magis eſt notorium, quàm omni genere iuriſdictionis nouitios ſubiici ſuis Prælatis.

9. Calones aliique caſtra ſequêtes caſtrenſi iuriſdictioni ſubijciuntur.

Quemadmodum & calones, lixæ, coniuges, liberi, ſerui, militum tabernarij, aliique caſtra ſequentes Iudici caſtrenſi ſubduntur, concubinæ, aliaque impedimenta Ducis, iudiciſque caſtrenſis imperio notoriè ſubſunt. quippe cui iuriſdictio data eſt, ea quoque conceſſi eſſe videntur, ſine quibus iuriſdictio explicari non poteſt. *l. 2. D. de iuriſ.* non poteſt Dux exercitus officium ritè explere, niſi & his impedimentis poſſit imperare.

Et quemadmodum, qui iuriſdictioni præeſt, quoniam ſibi ius dicere non debet, ideo neque vxori vel liberis ſuis, neque libertis, vel cæteris quos ſecum habet; *l. qui. D. de iuriſdict.* ita & qui patrif. ius dicere poteſt, poteſt & omni familiæ, filio, famulo, ſeruo, colono, nam eius forum ſequuntur. *l. veros. C. de comit. conſiſt l. 12. l. in ſacris. 12. C. de prox ſac. cam. l. 12. l. ſi quis. l. fin. C. vbi cauſ. fiſc. l. 2. C. de epiſ. & cler. c. eccleſiarum 12. q. 2. l. de iur. D. ad municip. l. ea. D. ead.* vnde & à iure mulieribus etiam quædam militum priuilegia communicantur, *l. 1. & 2. C. de vxor. milit.* & aliis qui caſtra ſequuntur. *l. vlt. D. de milit. teſt.*

Ex his conficitur eos qui caſtra ſequuntur, tametſi veri nominis milites non ſint, tamen ad militarem iuriſdictionem pertinere, eiuſque correctioni ſubeſſe.

10. Etiam eccleſiaſticæ caſtrenſi.

Conſequenter dum quæritur, an quis iuriſdictioni eccleſiaſticæ caſtrenſi ſubſit, dicendum eſſe eos, qui caſtra ſequuntur, tametſi milites non ſint, multò minus veri nominis milites, poſſe iſti iuriſdictioni ſubeſſe; à capellano cohortis eorum confeſſionem excipi (vt Breue clarè ait *in Verb. confeſſiones, quarumcumque dicti exercitus, illi vſque vtriuſque ſexus perſonarum audiendi*) matrimoniumque celebrari: ſi hæc ſunt paria, vt facit paria in materia proprij ſacerdotis Sanchez. *de mat. lib. 3. d. 13. n. 10.*

11. Delegato hic Apoſtolico.

Eò quòd hîc pro toto exercitu Regio delegatus ſit Vicarius Apoſtolicus, à quo capellani huiuſmodi ſubdelegantur: exercitum autem dicimus, non vnam cohortem, neque vnam alam, ſed numeros multos militum. *l. 2. D. de his qui not. infam.* totumque corpus aggregatum cum omnibus ſuis acceſſoriis, impedimentiſque: vt Delegatus Vicarius Apoſtolicus in omnes & ſingulos iuriſdictionem habeat, per ſe ſuoſque ſacramenta adminiſtrare poſſit, acceſſoriumque ſequatur ſuum principale.

12. Verba Breuis & ratio conuenit omnibus caſtrenſibus.

Eoque magis quòd ratio, quæ Sedem Apoſtolicam mouit ad huiuſmodi Breue delegationis, ſcilicet quod non facilè ad locorum Ordinarios, aut Sedem Apoſtolicam recurſus haberi poſſit, eadem quæ in militibus etiam in ſequacibus & acceſſoriis militet; æquè à domo & diœceſi ſua abſentibus; non in illis promptius, quàm in his Ordinarij ſui prouidere poſſint: ac vbi eſt eadem ratio, debeat & eſſe eadem iuris diſpoſitio: ſcilicet vt ij, qui etiam militari iure teſtari non poſſint; tamen in hoſtico deprehenſi, vbi ciues Romani teſtes ſeptem haberi non poſſint, iure militari teſtantur. *d. l. vnic. D. de bon. poſſ. ex teſt. mil.*

13. Et Concordata Delegati, & Ordinariorum.

Et his conformiter ipſum delegationis Breue, & Concordata inita inter Ordinarios, & Delegatum Vicarium Apoſtolicum exercitus, non præciſè militum nomine vtuntur; ſed caſtra ſequentium; & hæc in multis concedunt præuentioni locum, cùm veri nominis miles ad iudicem militarem eſſet remittendus. *l. 1. C. de exhib. re.* & Breue Apoſtolicum nullam exemptionem exprimit ab ordinaria iuriſdictione, vbi Ordinarij eam ſuis impendere poſſunt.

Vnde indies videmus milites recens lectos, nondum recenſitos, aut libris regiis inſcriptos, à capellanis caſtrenſibus ſacramenta recipere, à iuriſdictione caſtrenſi, tam temporali, quàm ſpirituali curari, iudicari, corrigi.

Et verò quemadmodum Iudici ordinario ſubiicitur, quidquid in eius territorio reperitur, ſi quis ibi contrahat vel delinquat, vel quaſi; ita & dicendum de caſtrenſi Iudice ordinario, vt quidquid caſtra ſequitur, ei ſubiiciatur.

14. Qui domicilium transfert, ſtatim ſubiicitur nouo Iudici, & parocho.

Rurſus quemadmodum qui domicilium relinquit, & aliò tranſit, ſimul atque priorem locum animo dereliquerit, & ad ſecundum tranſierit, conteſtatus ibi ſe lares figere velle, adeoque facultates pro parte ſaltem tranſuexerit ibidem manſurus, niſi quid noui auocet, *l. ciues. C. de incol. lib. 10.* Iudicem ſecundi loci habet quaſi domiciliarem; & in ſpiritualibus parochum, vt proprium: *vt Sanch. latè lib. 3. d. 23. n. 9. & ſeqq. & nos ſuprà Conſul. 13.*

15. Sic & miles mox ac nomen militiæ dederit.

ita & omninò eſt ſtatuendum, vt qui animo domicilium relinquit centurioni milites conſcribenti dat nomen, militiæ ſe accingit, militaria munera, vigilias, excubias obit, is conſequatur caſtrenſis imperij ſpiritualis, & ſecularis forum, ſubiectionemque: tametſi nondum ſuprema militiæ priuilegia, quæ acquiruntur abſolutis demum omnibus ſolemnibus, & nominatim demum poſtquam quis ſit in numeros relatus, libriſque regiis inſcriptus.

16. Quod ſtipendia autem nō antè miles cenſetur, quàm libris hic regiis ſit inſcriptus.

Et verò quamuis Rationales regij militares pro milite quem non habeant, quamdiu libro regio ſeu catalogo non eſt inſcriptus; quaſi id ſit in numeros referri; tamen id maximè ſpectat ad vitandas pecuniarias fraudes: nec enim hodie diſtinctio eſt inter tyrones & milites, quam proponit *d. l. 42. D. de teſt. mil.* non probantur, exercentur, deliguntur, cinguntur ex diſciplina militari veteri, non hodie obtinent quæ *D. & C. l. 12. de re milit.* & pluribus *tit. C. l. 12. ſequentibus* traduntur. &

17. Seu in numeros rela-

Ius quoad iuris priuilegia.

nominatim *tit.* 41. de commeatu ſeu dimiſſione ad tempus, vel *Veſenbec. in œcon. l.* 12. *D.* in perpetuum, qui *l.* 5. 2. 3. *C. l.* 12. *D. de re milit.* dari à tribunis etiam cohortium poteſt; dummodo non tempore expeditionis detur; ſolus Imperator, aut dux exercitus miſſionem concedit: *l.* 1. *D. de his qui not. infam. Val. Max. lib.* 2. *c.* 7. niſi fortè ſit cauſaria vel ignominiæ cauſa, quæ ei competit, qui iuriſdictionem habet in militem, & caſtigare poteſt: *l.* 3. §. 1. *D. de re mil. l. miles agrum.* §. *is autem. D. eod. Ayala l.* 3. *c.* 6. *de iur. mil.* & de negociatione, de peculio, annona, veſte, metatis, ſalgamo, tyronibus, veteranis, filiis eorum qui in bello obierunt, &c. adeoque voluerunt multi nec priuilegia veterum concedenda militibus noſtris: quod tamen ſecus alij admittunt. & *Ayala d. l.* 3. *c.* 7. *in fin.*

18. Sed militiæ iura hodie non omnia eadem, quæ olim.

19. Simulatè nomen militiæ dans nō fit militaris, nec matrimoniū validè contrahit corā caſtrēſi ſacerdote.

Quoniam verò plus valet quod agitur reuerà, quàm quod ſimulatè concipitur; ſi quis non animo militandi per colluſionem nomen dederit, vt (contra interdictum fortè Ordinarij) à caſtrenſi Sacellano coniungatur matrimonio, & mox quaſi à militia mittatur, dicendum erit reuerà quòd ſimulata militia verum effectum veri, & proprij parochi ei nō potuerit producere; adeoque nec ſacellanus caſtrenſis matrimonio ritè & ratè præeſſe, nec ille validè coniungi.

Et quidem fraudem huiuſmodi commiſſam in materia matrimonij non prodeſſe, rectè tradit Sanchez *de mat. lib.* 1. *d.* 42. *num.* 5. vt ſi v.g. ſponſus religionem ingrediatur, ſoluitur matrimonium, & ſponſalia: non ſoluitur autem ſi ingrediatur per fraudem, mox egreſſurus. vnde idem dicendum, ſi quis per fraudem nomen det militiæ, vt parochum caſtrenſem nanciſcatur, contracto matrimonio militiam dimiſſurus; vt non ſit validum matrimonium coram caſtrenſi contractum. debuit enim ita ſe dare militiæ, vt in ea ſit manſurus, niſi quid auocet, *d. l. ciues.* 6. *C. de incol. lib.* 10. animus enim ibi manendi requiritur: *l.* 2. 4. 6. *eod.*

Et quamquam idem Sanchez *lib.* 3. *diſp.* 18. *n.* 29. tradat incolam loci vbi publicatum eſt Concil. Tridentinum ire poſſe ad locum, vbi non eſt publicatum, & ibi contrahere coram non proprio parocho, & mox redire ad domicilium; quod is non tam fraudem committere, quàm iure ſuo vti dicendus ſit; tamen cùm is caſus ex facto obueniſſet S. Cong. Concil. Trid. Interp. à me conſulta reſpondit ob admiſſam fraudem inualidum eſſe matrimonium. *de qua re ſupra h. t. conſult.* 6. ſed nihilominus admiſſa opinione Sanchez non eſt eadem in milite noſtro ratio: quoniam ſicut verum domicilium, ſeu vera habitatio requiritur ad faciendum parochum habitanti proprium, *Sanchez lib.* 3. *d.* 23. *n.* 1. eaque non acquiritur ficta mox redituri migratione: *c. is qui. X. de ſepult.* ita etiam militia mox eam deſerturo, non proficit. quoniam fraus ſua & dolus nemini debet patrocinari. *c. ex tenore. X. de reſcript.* neque hic miles dici poteſt iure ſuo vti, quoniam ius huiuſmodi migrationi non adſtipulatur; ſed illi demum quâ ita quis tranſit, vt ibidem ſit manſurus, niſi quid auocet. *d. c. is qui. l.* 20. *D. ad municip. l.* 17. §. *ſola, eod.*

20. Nec fraus ſua ei poteſt patrocinari.

Quoniam verò quis poteſt duobus in locis domicilium habere, ſi ex æquo vtrobique agat; *l. labeo. D. ad municip.* vt & agnoſcit *c.* 2. *X. de ſepult.* duplicem quem habere parochiam, inter quam ſepulchralia oblata debeant diuidi; & Sanchez *d. l.* 3. *d.* 24. in materia matrimonij admittit, neque mathematicam requirit habitationis æqualitatem; ſed moralem ſufficere contendit; hinc conſequitur non ideo quem militiæ nomen dantem caſtrenſi non cepiſſe ſubiici iuriſdictioni, quoniam nec prius domicilium omninò reliquit: quia ſecundum primo potuit adiicere, ſicut ciuis alibi incola fieri, ac vtriuſque loci functionibus obligari: *l.* 29. *D. ad municip.* & filiusf. paterno aliud domicilium adiicere. *l.* 4. *D. ad municip.* & *ibi gloſ. l. ciues. C. de incol. lib.* 10. adde & militiam non requirere mutationem domicilij, ſicut nec clericatum; imo *l.* 23. §. *miles. D. ad municip.* militi domicilium demum aſſignat vbi meret, ſi nihil in patria poſſideat. ſatis ergo ſine fraude promptum eſſe militem ad ſequenda ducis veſtigia, quando iam

——ſera nuntius hora
Tertia mittit buccina ſignum.

21. Poteſt quis duobus in locis domiciliū habere, ſic & verus quis retinere & acquirere militarem manſionem matrimonio idoneam.

De deſponſatione impuberum.

CONSVLTATIO I.

Qui ætate proximi ad pubertatem cenſeantur, & matrimonio idonei?

VT puberes, ita pubertati proximi idonei ſunt matrimonio. proximitas ea nō longam diſtantiam admittit. *c. continebatur. X. de deſp. impub.* in filia ſic videtur explicare, *ſi fuerit,* inquit, *ætati proxima, vt XI. aut circa XII. annum.* & tamen *c. tua fin. eod.* filiam circiter XII. annos habentem, & eos annos eo ipſo pro ætate nubili non habet, niſi malitia ſuppleat ætatem. *c. atteſtationes eod.* nec filij matrimonium etiam cum niſu copulæ 14. *anno,* inquit, *ætatis ſuæ vel circa finem XIV. anni.* circa finem anni, inquit. quem quia vt minimum diuidere oportet in principium, medium, & finem; fit vt debeat, qui proximus ſit, ſaltem ſuperaſſe medium annum 14. non ſunt ergo audiendi qui medium ætatis, quæ inter infantiam & pubertatem currit ſuperaſſe ſatis putant: ſed opus eſt ſuperaſſe medium an. 14. quantum autem hoc medium ſuperaſſe debeant, & quid circa finem tunc eſſe ſit æſtimandum, iudicis arbitrio relinqui rectius eſt. Qualem illud arbitrium regulam ſequi debeat innuit *c. de illis.* 9. *eod. ſi ita,* inquit, *fuerint ætati proximi, quòd potuerint copulâ carnali coniungi.* Hoc ſtatuit porrò Iudex ex habitu corporis, aliiſque

1. Ad finem an. 14. in mare 12. in fœmina.

2. Vt poſſint copulâ carnali coniungi.

3\. *Quòd ſtatuatur ex habitu corporis.* illiſque indiciis, quibus probentur generare iam poſſe. *c. puberes. eod.* Aſpectum quidem corporis Iuſtinianus rectè ſuſtulit. & eccleſia vetat ante annos pubertatis per leges definitos coniungi. *c. vbi. 2. eod.* ſed & iam coniun-

4\. *Præſertim in iam iunctis.* ctos vetat minoris ætatis intuitu ſeparari, ſi fuerint ita ætati proximi, quod potuerint copulâ carnali coniungi. *d. c. 9.* itaque in iam coniunctis aſpectus corporis faciendus eſt. *c. ex litteris. c. fraternitatis. c. fin. X. de frig. & malef.* vt conſtet validum ſit, an ſeparabile matrimonium. *Sanchez. de mat. l. 7. d. 104. n. 31.*

5\. *Qui ſeparari nõ poſsût, niſi cognito an malitia suppleuerit ætatem.* Ex his ſequitur iuuenem qui 13. ætatis annos & 4. menſes habet, non eſſe pubertati proximum; non ritè procedere ad matrimonium de præſenti. Tamen quia iam coniunctus eſt, quærendum eſt an malitia ſuppleuerit ætatem, & generare iam poſſit; corpus inſpiciendum, cæteraque per peritos artis medicos, & chirurgos inquirenda, quibus conſtet an generationi iam aptus ſit, potentia ac prudentia præcox adſit: neutra enim ſola ſufficit, quamuis illa ſine hac vix ſoleat adeſſe.

6\. *Et iuueni creditur copulam neganti, niſi fœmina aſpectu corporis aliud probet.* Quod ſi filia aſſerit ſe cognitam, ideoque inferat iuuenem eſſe aptum coniugio, & is negat copulam, huic iurato credendum eſt: *c. continebatur. c. duo eod.* niſi filia aſpectu corporis demonſtrare aliud voluerit: *d. c. duo.* vbi admittitur legitima probatio aduersùs huiuſmodi aſſertionem. Itaque ſi reperiatur per obſtetrices peritas filia virgo; ſtabitur huic probationi: ſi reperiatur cognita; non oportet requirere, *vt Sanchez. aliq; n. 33.* vt probetur tradita virgo. nam ea qualitas ineſt naturâ, adeoque adeſſe præſumitur, niſi ab alio doceatur deflorata: atque ita dum cognita reperitur quam cum ſponſo impubere concubuiſſe conſtat; credetur malitiam ſuppleuiſſe ætatem; iuuenem potentem eſſe; ac matrimonium validum; niſi hanc naturalem præſumptionem accidentales aliæ fortiores eliſerint.

An ex officio ſeparari debeant, non petente altero, donec probent ſe potentes? coniungi quidem non debent *c. 2. X. de deſponſ. impub.* coniuncti non videntur, cum dubitatur, ſeparandi. *c. 8. 10. eod.*

De cognatione ſpirituali.

CONSULTATIO I.

Impedimenta per Concilium Trid. remiſſa, an ſublata ſint vbi illud non eſt publicatum?

NOn eſt dubium iure veteri *c. ſciſcitatur. c. ſi quis. 30. q. 4. c. Martinus. X. de cog. ſpirit. c. 3. eod. in 6.* cognationem ſpiritualem per maritum transfundi in vxorem, & contrà. ſed neque dubitandum ſublatam eſſe huiuſmodi transfuſionem per Concil. Trid. *ſ. 24. de mat. c. 2.* præſertim poſt motum Pij V. *incip. cùm illius vicem anno* 1566. ita diſertè declarantem. Dubitari tantùm poteſt, an vbi Concil. Trid. publicatum non eſt, ius vetus an nouum Trid. hac in re obtineat? matrimoniumque irritum hodie ſit, contractum inter perſonas ſecundùm vetus ius cognatione ſpirituali per priorem coniugem in eas transfuſa ſic affectas, an verò nunc nec ibi afficiantur, & ratum ſit.

Publicationem nouarum conſtitutionum in prouinciis iure ciuili requiri certum eſt: ſed in Pontificiis de ſtylo, conſuetudineque contrarium Romæ cenſeri *poſt Caiet.* ait Nauar. *de conſtit. conſ. 1. q. 4. conſentit Azor. inſt. mor. l. 5. c. 5. q. 3.* Malder. *tract. de leg. q. 90. d. 3. § dico 4.* etiam ita de iure ſentit. & huc fortè reſpexit Bulla declaratoria Pij IV. *incip. ſicut* 1564. 19. *Kal. Aug.* quamuis Trid. Conc. Romæ confirmatum & ſeruari ceptum eſſet ſub finem Ian. non incepiſſe tamen obligare alibi, quàm à Kal. Maij tunc præteriti, quoad reformationem & ius poſitiuum, ſed ab eo tempore omnes obligare cepiſſe, neque vllius ignorantiæ excuſationem admittendam. vbi non publicationem in prouincia, ſed tempus refert in conſtitutionibus nouis ad obligandum iure communi requiri, ideo vt æquam poſt bimeſtre obligationem Conc. generatim aſtruit, fortè ex ſimili conſideratione idem Trid. *ſ. 24. c. 1. de mat.* tam inſolitam in parochia quaque publicationem exigit, & poſt menſem obligationem demum naſci diſertè voluit. 1. *Tridentinũ quando in prouinciis cepetit obligare.*

Cæterùm quibus in prouinciis Concil. Trid. non eſt publicatum, neque conſenſione aliquâ publicâ receptum, ferè communius effectu ipſo non obligare creditur. *Paul. Layman theol. mor. l. 1. tract. 4. c. 3. num. 4.* adeoque dum Concil. Trid. *ſ. 24. c. 6. de mat.* ſtatuit contra *c. fin. X. de rapt.* vt conſiſtere matrimonium non poſſit inter raptam & raptorem, quàmdiu eſt in poteſtate raptoris, non cenſebitur inductum nouum hoc impedimentum dirimens, vbi non eſt Concil. publicatum, aut ſic receptum; ſic non affici perſonam, aut matrimonium irritum, ſi conſenſus raptæ ſuperueniat, & ſi adhuc exiſtentis ſub poteſtate raptoris. & ſic de ſimilibus Concilij decretis, ius nouum poſitiuum inducentibus.

Verùm enimuerò in lege derogatoria alterius legis quid prohibentis, aut irritantis promulgationem non ita ſolemnem, ſeu in ſingulis prouinciis requiri; ſed regulariter ſufficere factam in Curia, ſeu Concilio, ſentit Malder. *d. tractat. de leg. q. 90. d. 2. poſt Vaſquium ibid. diſp. 156. c. 4.* & infert Malderus vbi Concil. Trid. non eſt publicatum, v. g. in Scotia, tamen valida eſſe matrimonia contracta in 3. aut 4. gradu affinitatis ex copula illicita, vigore legis *in c. 4. ſ. 24. de mat. Concil. Trid.* derogatoria veteris iuris impedimentum dirimens eo gradu etiam ex copula illicita ſtatuentis. quia huiuſmodi lex derogatoria extremam illam ſolemnitatem non exigat. liberatio multis mo- 2. *In legis derogatoria prioris legis publicatio in Curia facta ſufficit.* 3. *Ideo matrimonia in gradibus remiſſis contracta valent, vbi publicatio facta nõ eſt.*

dis

dis facilius contingit quàm obligatio. fauora-
bilis ſanè eſt libertas omnis, quæ à natura eſt.
dum legiſlator quid iubet fieri, vt populus fa-
cere obligetur, meritò plura requiruntur,
quàm dum legiſlator tantùm tollit impedi-
mentum, quod ipſe actioni poſuerat, permit-
tit, quod vetuerat. eius hic tantùm voluntas
notificata ſufficit; ſed dum ſubditorum actio
exigitur, plura requiruntur, vt agere obligen-
tur. ſed & res facilè dicitur reuerti ad primæ-
uam naturam, & quod lubet agendi liberta-
tem. contra quam prius illud ius matrimonij
impedimenta induxit, quæ Trid. ſuſtulit.

4.
Idemque dicendum in hoc caſu cognationis ſpiritualis.

Vnde ſequitur idem dicendum in hac cog-
natione ſpirituali à marito in vxorem trans-
fuſa, à Trid. ſublatâ, vt ea non obſtante con-
tractum in Scotia matrimonium valeat.

Neque ab eo deterret inconueniens, quod
caſus de Anglia (vbi ſupponitur non eſſe pu-
blicatum Trid.) propoſitus obiicit, quia ibi
mos ſit non vnum & vnam, ſed duos viros &
vnam fœminam puerum ſuſcipere, duas fœ-
minas, vnum virum, puellam; & tradere Sua-
rez eo caſu nullos contrahere obligationem:
quod tunc ſemper ibi contingeret: quià me-
lius ſenſit Nauar. & Za omnes contrahere.
quos ſecuti ſumus in Iur. Pont. nou. anal. tit. de cog.
ſpir. quia Conc. Trid. loquitur caſu, quo de-
ſignantur patrini: caſus ergo quo non de-
ſignantur, tamquam omiſſus, eſt ex priore iure
decidendus: quod, tametſi etiam vetuit plu-
res ſuſcipere, de facto tamen plures ſuſcipien-
tes cognationem contrahere declarauit c. 3. de
cog. ſpir. in 6.

5.
Plures ſimul ſuſcipientes etiam nunc cognationẽ ſpir. contrahunt.

6.
Licet remiſſione hac fauorabili vti, etiã vbi non omnia Concilij decreta ſeruantur.

Neque his videtur obſtare, quod Bulla
promulgationis Concilij Trident. indifferen-
ter obſeruanda proponit onerosa & fauora-
bilia decreta; vt non liceat horum commo-
dum ſentire, quin illorum onus acceptetur: *c.*
qui ſent. tit. de reg. in 6. quia tametſi deſideret
Concilium omnium receptionem & obſer-
uantiam; tamen vbi non omnium obtinere
poteſt, gaudet fieri ſaltem poſſibilium. vtile
ab inutili non vitiatur. raræ ſunt extra Italiam
prouinciæ, vbi Concil. Trid. quoad omnia
decreta ſit receptum. minimè in Francia. ſed
neque quoad omnia in Hiſpania, aut Belgio.
nemo tamen rectè negauerit, quoad aliqua re-
cipi potuiſſe, & obſeruari. quomodo refertur
& Pium V. declaraſſe Tridentinum quoad
fauorabilia à catholicis Angliæ obſeruari
poſſe.

Iterum neque mouet, actus non operari
vltra intentionem agentium; at Pontificis
Tridentinum promulgantis intentionem fuiſ-
ſe, vt Concilium locum haberet vbi catholici
ſunt Epiſcopi, qui regimen ſpirituale exer-
ceant; nam eorum opera receptionem fieri
mandat. *ſ. 25. c. 2.* qui etiam diſcernant diffi-
cultates, quæ ſe poſſunt offerre, eaſque ad Pon-
tificem referant, *qui parati ſumus*, inquit Bulla,
omnium prouinciarum neceſſitatibus ea ratione,
quæ commodior nobis viſa fuerit, prouidere: at
illæ etiam contingere poſſint circa obſeruan-
tiam fauorabilium decretorum; neque pri-
uato arbitrio catholicorum diſcernendum de-
ferri debet, quæ recipi, quæ reiici debeant.
dum ſolet vulgus incertum eſſe, & ſtudia in
contraria ſcindi. vnde, præſertim inter hære-
ticos Angliæ, etiam ſcandalum oriri poſſet:
quia reſpondendum eſt primò ex iis legibus
priorum prohibentium & irritantium deroga-
toriis nullam actionem deferri vulgo, omnem
conſiſtere in voluntate legiſlatoris, prohibi-
tionem, obicem, impedimentum tollente, quâ
reditur ad agendi quidlibet libertatem. quam
ſibi obtingere quomodocumque nemo queri
poteſt.

7.
Nec ſcandalũ dici poteſt, ſi quis iure ſuo vtatur.

Reſpondetur ſecundò, tametſi Concilium
& Pontifex deſideret receptionem & obſer-
uantiam Concilij fieri per Epiſcopos; non
tamen eas gentes, quæ ſub hæreticis aut infi-
delibus gemunt, excludi à ſolatio, & benefi-
cio eiuſdem Concilij, quin iis ad maiorem
Dei gloriam in moribus & directione, quan-
tùm per locorum & temporum iniuriam licet,
vti poſſint.

8.
Nec Põtifex iis ſuã gratiã negat, quibus temporũ iniquitas non omniũ obſeruantiã dedit.

Denique quamuis diſcretio decretorum
non tribuatur iudicio vulgi, certum tamen eſt
in legibus recipiendis vel non recipiendis il-
lius obſeruantiam, aut non vſum magni mo-
menti eſſe: cùm de legum obligatione, vi, vel
efficaciâ tractatur. agimus autem de vulgo
quod eas leges ad ſe ſpectare autumat, vt ſunt
in Anglia catholici: non verò de vulgo hære-
ticorum, quod eccleſiaſticam poteſtatem con-
temnit, cuius conſuetudo ea in re nihil atten-
ditur. quid autem hac in re conſuetum ſit in-
ter catholicos Angliæ ex iuris Tridentini
ſcientia, vel ignorantia, facti eſt: neque hic
quæritur: quia in hac quæſtione nihil refert
quid egerint priuati, dum certum erit in hac
quæſtione ſolam legiſlatoris voluntatem in
Concilio declaratam facere ad deciſionem
huius controuerſiæ.

9.
Obſeruantia populi legẽ Pontif. recipientis, vel non, conſideratur ex vſu populi catholici, non vulgo hæreticorum.

Ad extremum obiicitur legis derogatoriæ
prioris prohibentis vel irritantis promulgatio-
nem neceſſariam eſſe, tamquam regulæ pu-
blicæ humanarum actionum: quæ ſi cum ſo-
lemnitate nõ ſit propoſita, aberrare populum,
ſcandala, & confuſiones naſci oporteat: cui
rei etiam reſpondetur ſolam voluntatem legi-
ſlatoris in mente retentam ideo nihil operari;
ſed requiri declarationem publicè factam, &
pro ea regulariter ſufficere eam, quæ fit in
Curia vel Concilio, quale eſt œcumenicum
Tridentinum: cuius fama totum orbem per-
celluit. in cuius decreta omnes inquiſierunt
Orthodoxi perinde atque hæretici. ſcire om-
nes tenentur, & iure præſumuntur. *tot. tit. de*
iur. fact. & ignor. neque infertur rectè, debet
fieri legis publicatio; ergo, à genere non
diſtributo deſcendendo ad ſpeciem ſingula-
rem, prouincialis promulgatio, ſiue ea quæ fit
per ſingulas prouincias. quia ſufficit quomo-
documque ſufficienter notificata reuocantis
legiſlatoris voluntas: vbi præter eam nihil
cuiquam mandatur agendum, vel omitten-
dum, quo obligatio ad faciendum quidquam,
vel non vt lubet faciendum inducitur, ſeu li-

10.
Cùm noua nulla obligatio imponitur ad quippiã agẽdũ, ſed ipſe legiſlator tantũ mentẽ ſuã declarat, impedimentum à ſe latum tollit, ſufficit talis publicatio qua de eius voluntate conſtet, maior requiritur, cùm quid iubet alicui agendum, vel vetat.

bertas

bertas & facultas aufertur. vt hæc eſt derogatoria Concilij Tridentini, de qua diſputamus. vt ad eam non ſpectet, quod aliqui tradunt promulgationem requiri etiam in lege derogatoria, quando illa habet obligationem admixtam ad actum repugnantem priori legi: ſiue ſit præciſè ad non vtendum priore lege; ſiue ad illam non ſeruandam: quia hic nulla obligatio imponitur per nouam legem Concilij Tridentini; ſed abrogato priore iure ſola libertas reſtituitur coniugi quocum intercedebat cognatio ſpiritualis: vbi nulla coniugis obligatio ad agendum vel non agendum inducitur, ſed ſola naturalis libertas, &, quæ antè fuit, facultas quod lubet agendi coniugi reſtituitur.

11. Conſultiſſimus in dubio eſt recurſus ad Sedem Apoſtolicã.

Quoniam verò fateri oportet, quæſtionem initio propoſitam eſſe perplexam, & vtrimque graues rationes confligere; ſuaderem iis, ad quos ſpectat, priuſquam ad alia vota reſpicerent, iuxta Bullam Pij IV. confirmatoriam Concil. Trid. *datam 7. Kal. Feb.* 1563. *vel à natali ſeu circumciſione, vt nos computamus*, 1564. aſcendere ad locum quem elegit Dominus: ad Sedem videlicet Apoſtolicam, ſeu S. Congreg. Conc. Trid. Interpp. & ex illius ſenatusconſulto actiones ſuas dirigere.

Quibus ex cauſis non poſſum accedere facilè ad eorum opinionem, qui negant Epiſcopos, vbi Concilium Trid. nondum eſt receptum, vti poſſe facultate eis per Concilium tributa. *ſ.* 24 *c.* 6. *quos Barboſa in Collect. DD. ad Concil. Trident. d. c.* 6. *n.* 3. *citat.* cùm etiam decretum illud non in gratiam priuatorum, ſed pro ſalute populi ſit inductum: quam remorari non debet ſicubi hæreſis, peruicacia, aut aliæ quorundam cauſæ publicationem Concilij impediant. cùm etiam in priuatis alter alterius odio non debeat prægrauari: vel conditio eius deterior fieri: neque eccleſia pia mater morbis filiorum idonea quædam remedia auferri velle cenſenda eſt ideo, quia non omnia recipiunt. crudelis medicus crederetur, qui nollet aliter curare.

De conſanguinitate & affinitate.

CONSVLTATIO I.

De expreſſione graduum in diſpenſatione.

DIſpenſatio obtenta, vt Titius ducat Caiam, affinem in ſecundo gradu, executioni mandari non poteſt propter ſubreptionem, qua dictum eſt diſtare illos in ſecundo

1. In diſpenſationibus impetrandis vitiatior

gradu æquali, cùm diſtent inæquali, ſcilicet primo & ſecundo: habuit enim Titius priorem vxorem Caiæ materteram. quæ narratorum falſitas tanta eſt, vt ſi veritas fuiſſet explicita, omninò difficilius impetrata fuiſſet diſpenſatio, aut etiam negata. declarauit enim Pius V. *in motu proprio edito 26. Auguſti* 1566. non eſſe ſuæ intentionis, quando alteruter eſt in primo, vnquam diſpenſare.

gradus exprimendus, aut declaratoriæ literæ, quæ tamen non dandæ ſunt, dum alteruter eſt in primo.

Quin etiam quamuis ſimpliciter tantùm dictum fuiſſet affines eſſe in ſecundo gradu, ſine additamento, *æquali*, nihilominus ſubeſſet ſubreptio. licet enim in gradu inæquali denominatio fiat à remotiori, eiuſque naturam ſequatur, adeoque ſi remotior eſt in quinto, ceſſet prohibitio coniunctionis: *c. fin. X. de conſanguinit.* tamen in ordine ad diſpenſationem obtinendam conſiderari etiam debet gradus propinquior, in quo vel nullatenus, vel rarius, & cautius ſolet diſpenſari; præſertim ſi quod ſcandali periculum appareat. *c. quod dilectio. X. de conſanguinit.* adeoque citantur extrauag. Clementis VI. & Motus Pij IV. requirentes expreſſionem gradus propinquioris in obtinenda diſpenſatione. & licet iterum Pius V. *in d. Motu proprio* iis abrogatis, declaret literas eſſe ſuſtinendas, quæ remotiorem tantum exprimunt: tamen omninò excipit eum caſum, quo alteruter primum gradum attingeret: quod in eo ſuæ intentionis ſit numquam diſpenſare. quod etiam ſupponere videtur Concilium Tridentinum *ſ.* 24. *de matr. c.* 5. dum omiſsâ mentione primi, *in ſecundo*, inquit, *gradu numquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam.*

Secundo addit Pius V. huiuſmodi verba; *obtentis tamen poſtea literis declaratoriis ſuper propinquiori gradu.* vt re ipsâ literæ primæ ſint inefficaces, niſi obtineantur ſecundæ declaratoriæ. quæ cùm hic deſint, executioni mandari non poſſunt primæ. & quamuis Sanchez *de matrim. lib.* 8. *c.* 24. *n.* 23. *& ſeqq.* non malè aſſerat verba Pij V. *obtentis tamen literis*, non inferre conditionem; vt ferè ſolent caſus ablatiui: & ſic ſi quâ ratione proceſſum eſſet ad diſpenſationem, ipſam fore validam; tamen *n.* 32. omninò excipit, quando alteruter attingit primum gradum. eò quòd Pius diſertè illum exceperit. Pij verba ſunt; *dummodo primum quoquo modo non attingat; cùm in eo Sanctitas ſua numquam diſpenſare intendat.* quare etſi cui data ſit facultas diſpenſandi in certo gradu, intelligatur quidem facultas conceſſa ſecundùm denominationem iuris; non tamen dum primus attingitur, ob defectum intentionis in Motu expreſſum. *Sanchez n.* 34.

2. Ita vt nec in foro cõſcientiæ proſint quoad primum, quod ſecus eſt in aliis, ſepoſito ſcandalo.

Et licet huiuſmodi intentio aliquando mutetur, præſertim in ſucceſſoribus, qui neque *d. c.* 5. *Trid. ſ.* 24. *de matr.* rigidè executi ſunt; tamen in dubio mutatio huiuſmodi non præſumitur; manendumque eſt in expreſſa deciſione, quatenus itidem expreſsè ab illa diſceſſum non ſit per literas ſecundas declaratorias, ſeu perinde valere, aut ſimiles.

Adeo quidem, vt & idem Sanch. *n.* 33. ne quidem in foro conſcientiæ valere tradat diſpenſationem in primo, quando diſertè non fuit expreſſus, ſed tantùm remotior; quamuis in aliis gradibus neget declaratoriis eſſe opus,

ſemoto

ſemoto ſcandalo. nam hoc conſiderat d. c. quod dilectio, & eò ſpectat ordinaria clauſula literarum Delegatum compellans; *ſi tibi expediens videbitur, neque ſcandalum ex diſpenſatione ſit oriturum.* ideoque d. c. quòd dilectio non relicit regulam, quòd denominatio fiat à gradu remotiori; ſed defert conſuetudini, ne ſcandalum oriatur, & diſſenſio, ſi qua nouitas inducatur aduerſus priuilegij, & indulgentiæ interpretationem pridem obtentam, & contra *l.37.D.de legib.* optima enim legum, priuilegiorumque interpres eſt conſuetudo.

3. Scandalum vt ſemper in diſpenſationibus conſiderandũ,& clauſulæ eò ſpectantes.

Vbi etiam animaduerti poteſt Pontificem de contrahendis matrimoniis reſpondere, etſi de contractis *in princ.d.c.quod dilectio* etiam fieret propoſitio, neque aliter de iis decidere.& quidem negat ea permittenda,vnde ſcandalum orietur: ſi tamen de facto diſpenſatum, & contractum fit, ſcandalum nullitatem non cauſaret: niſi fortè literæ, vt ſolent, illam clauſulam habuerint. *ſi ſcandalum ex diſpenſatione non ſit oriturum*, nam ea conditionalem Delegati facultatem faceret: vt & hoc verificari debeat ante executionem. intelligendum eſt autem de ſcandalo, quod tempore executionis ſit apparens: non, ſi cordatis teſtibus, & commiſſario ſecus videatur, ponderatis circumſtantiis. quamuis enim fortè ſcandalum poſtea ſuperueniat,ex euentu non oportet improbare conſilia,aut conſultò geſta. præſertim cùm certa etiam, aut apparentia eſſent ſcandala, niſi diſpenſaretur: vt cùm mulieres ſunt defloratæ,aut de copula diffamatæ: tunc certa ſcandala præualent incertis,aut quæ habent vehementem præſumptionem illis, quæ minorem.

4. An ex ſint conditionales?

De Matrimonio contra interdictum eccleſiæ contracto.

CONSVLTATIO I.

Quando interdictum irritet matrimonium.

VAlde videntur pugnare *c.tua.X.de ſponſa. duor.& c. penul. de deſponſ.impub.* aduerſùs *c.2.de mat.contracto aduerſ.interdict. eccleſ.* quatenus hoc dicit non eſſe conueniens,vt ob id ſolum ſacramentum coniugij diſſoluatur, quod contra interdictum eccleſiæ ſit contractum; alia autem *c.c.* huiuſmodi attentatum irritum eſſe decernunt, & viribus omninò carere, vel irritari poſſe tam præſumptuosè contractum matrimonium. & eiuſdem quidẽ Pontificis eſt, Alexandri ſcilicet III. tam *d.c. tua.* quàm *d.c.2.* & in vtroque aduersùs præſumptionem eorum, quibus eſt interdictum, inſurgit: ſed in hoc ita; vt ſaluo coniugio pœnitentia eis imponatur: in illo autem etiã vt tam præſumptuosè contractum matrimonium irritetur. At verò valde ſolemnem formam interdicendi proponit *d.c. tua.* vt lite quamuis,vel appellatione pendente quicquam leges vetent innouari, aut etiam ſi Iudex vetuerit non videatur nullitati ſufficere huiuſmodi interdictum: ſed demum,ſi & in eccleſia publicè interdicatur, ne ante cauſæ deciſionem aliud contrahant. & ſanè non exigua ratio eſt differentiæ,quando quidem lites priuatas & interdicta priuatim lata cuilibet ignorare licitum eſt, publicè in eccleſia lata non item: vnde aduersùs illa præualebit coniugis alterius bona fides, & ignorantia: hæc autem publicam ſcientiam veram, aut præſumptam aduerſariam habet.Et quamquam *in d.c.penult.* eis pœnitentia imponatur, non tamen id refertur ad omnes contrahentes, ſed R.& M. quibus ſpecialiter erat interdictum. ſed & loquitur *d. c.2.in ſponſalibus de futuro*: *c. autem tua,* in ſponſalibus de præſenti: *d.autem c.penult.* in interdicto Papali. vnde quidam inter Epiſcopalia & Papalia diſtinguunt,& Epiſcopalibus ideo minorem vim tribuunt, quia Epiſcopi impedimenta dirimentia ſtatuere non poſſunt. *Sanch.de mat.l.7.d.1.n.9.* quamquam nec ſoleat Papa priuatim extra legem publicam aliquem inhabilitare. *Nauar. h. t. conſ.1.& 2.* vbi tamen vnum exemplum contra refertur. ſed illa non eſt ratio *c. tua.* vbi nullitas proponitur in interdicto epiſcopali; ſed in eccleſia publicè facto. variè ſe torquent Doctores, *vt videre eſt apud Sanchez de mat. lib.7. d.2.* qui 6. concluſionibus rem explicat. vt ſponſalia de futuro aduersùs prohibitionẽ non valeant, matrimonium valeat, ſi deſit decretum irritans, & ſpeciale quidem, aduersùs matrimonium, & cum cauſa perpetua; non autem temporali.& ad hoc videntur valde facere Alexandri verba *d.c.2.ob id ſolum,* id eſt, ad prohibitionem ſolam, citra cauſam perpetuam.

De Diuortiis.

CONSVLTATIO I.

De ſæuitia, eiuſque probatione.

CAuſa ſæuitiæ recipitur ad ſoluendum thorum: *c.1.X.de diuort. c.literas. c. ex tranſmiſſa.X.de reſt ſpol.* & metus ſed grauis,& in virum conſtantem cadens: *Sanchez de mat. lib.10. diſ.18. n. 10.* & illius qui minas ſoleat exequi: *num.13.* & verò illius aduersùs quem diuortium petitur. nam minans aut ſæuiens, & ſæuiturum ſe metuens, non poteſt diuortium ipſe poſtulare, ne culpa propria ei proſit. *Sanchez ibid. n.9.* ſed tenetur ſe cohibere, & malum animum ratione temperare. ſed quoniam multi homines ita ſunt animales, vt impetus affectuum ipſorum magis temporis mora, quàm ratio retardet; aliquid ei indulgeri poteſt 1.

1. Sæuitia grauis diuortij cauſa, ſed nõ ipſi ſæuienti, niſi paululũ fortè moræ.

poteſt temporis, quo tempeſtas illa deferueat. *Sanchez ibid.*

Porrò lex *conſenſu. C. de repudiis.* vxori repudium permittit, ſi maritum ſe verberibus afficientem probauerit: ſed Auth. *vt liceat matri & auiæ c.*14.§.*ſi quis* id reuocat, nec vxori ſeparationem matrimonij permittit flagellis aut fuſtibus cæſæ; ſed tantum dat vxori, quantum tertia pars facit, antenuptialis largitatis; vt quamuis aliquid verberum hic interceſſiſſet, idque à reo primitus ingeſtum, & ſine cauſa; non id ſufficeret ad diuortium; ne dicam flagella & fuſtes, quos Belgicæ mulieres non ferunt: & ſi fuerint verbera grauia, quorum metus cadit in virum conſtantem, non leuia, ſufficerent diuortio *Sanchez. de mat. l.*10.*t.*18. *n.*14. neque tamen, ſi inſolito more acria ſemel acciderint, ſine iuſto metu futurorum ſufficiunt; neque minæ eius, qui non ſolet exequi. *idem ibid.*

2. Flagella hic marito non licent, & ferè diuortio ſufficiunt.

Quod ſi fuerit grauis ſimul contumacia vxoris, maliúe mores, & mariti ſupra correctionem permiſſam ſæuitia, vel vxoris adulterium, & mariti lenocinium, neuter dote aut duario priuatur; ſed paria delicta inuicem compenſantur. *l. viro. D. ſol. matr.* vt multa vulgi matrimonia mutuis vitiis inquietantur: alioquin vbi alterutrius dumtaxat culpa fuerit, ob quam thorus ſeparatur, ille dumtaxat luit. de cauſis repudiorum, pœniſq; latè Cuiac. *ad Authent.*22. Conan. *in comment. l.*8.*c.*12.

3. In pari delicto non fit ſeparatio.

In cauſis autem repudij, ſæuitiâ, adulterioque probando, ſerui & ancillæ ad teſtimoniũ recipiuntur; cùm alia documenta defecerint; quò veritas aut facilius eruatur, aut liquidius detegatur: *d. l. conſenſu.* §. *fin aliter. C. de repud.* quin etiam ſuper plagis ab alterutro illatis: quoniam non facilè quæ domi geruntur per alienos poſſunt confiteri. *d. l. conſenſu.* §. *ſuper plagis. l. vlt. C. ad leg. Corn. de ſicar.*

4. Verbera, adulteria, pro diuortio per domeſticos probantur.

Igitur probatis ſatis cauſis diuortij, & vtrimque delictis, & maximè diuortium poſtulantis; rectè iudicatum eſt neque pœnis, neque diuortio locum eſſe; datæ tamen aliquæ induciæ, quibus ſe ipſum ſedet, & ad officium redeat.

CONSVLTATIO II.

Conſignatio peti non poteſt ex contractu diuortij ſine eccleſiæ authoritate facti.

1. ACtioni intentatæ ex contractu diuortij opponi poteſt notoria illius nullitas ob defectum authoritatis eccleſiæ. *ex famoſo c. porro. X. de diuort.* quod etiam illius cognitionem ad Iudicem eccleſiaſticum remittit, vtpote qui ſit articulus ſpiritualis. vt & Concordata Brabantiæ quæſtionem diuortij priuatiuè faciunt cognitionis eccleſiaſticæ.

Quod ſi opponatur hanc quæſtionem & nullitatem altiorem indaginem requirere; ideoque contendatur ad conſignationem ſummæ in contractu comprehenſæ; dicendum erit non cadere conſignationem, quando contractus manifeſtè ſunt nulli, idque ex ipſo inſtrumento apparet; ita vt altiorem indaginem allegata nullitas non requirat. *art.*13. *in Statut. Antuerp. tit. van Nantizatie.* & ſic loquitur *l. vlt. C. de edict. D. Adria. tollend. in verb. quod in prima figura ſine omni vituperatione appareat.*

At qui contractus & inſtrumentum, quod ſuper diuortio propria coniugum authoritate ſine iudicio eccleſiæ conſcribitur, in prima figura cum ſumma vituperatione apparet *d. c. porro.* ideoque nulla ex eo peti poteſt conſignatio.

Quod ipſum actrix manifeſtè confitetur, cùm ipſa citata in Curia eccleſiaſtica, agnoſcens nullitatem huius contractus, priuatâ authoritate facti, ibidem petit illius à Iudice eccleſiaſtico approbationem, & confirmationem.

Quod ſi non in vim huius contractus, ſed iuris communis petantur alimenta, nam id d. Concordata. 5. de alimentis ſatis faciunt mixti fori, etſi Sanch. *de mat. lib.*10.*diſp.*8. *n.*17. cenſeat lite ſuper diuortio coram eccleſiaſtico cepta, ſeculari inhiberi poſſe, ne interim ſuper alimentis cognoſcat, & quia non hæ inter ſe partes ſed vtraque cum fiſco ibi litigat ſuper diuortio; poterit citatus allegare alimenta deberi ex æquitate ſecundùm qualitatem petentis, & eius à quo petuntur; atqui per contractum antenuptialem in caſum præmorientis citati, actrici tantùm addicti ſunt ducenti flor. annui præter bona ipſius actricis, quæ vtraque dictus citatus conſentit vt actrix habeat; & rectè ſuſtinuit non amplius deberi pendente lite ſuper rationibus diuortij, quàm deberetur in caſum ſimplicem præmorientis citati; quo mariti liberales in ſuperſtites vxores eſſe ſolent, magis ſaltem, quam in diuertentes ab inuitis; & præſertim cùm eas adhuc ambiunt, & procantur, antenuptiales contractus conficiuntur, cùm ſocietas coniugalis concorditer peracta præmium poſcat; diſcorditer autem habita, ſi non pœnam, nihil ſaltem quod in ſummo iure exigi poſſit, attribuit; pendente lite: ne eiuſmodi illecebris malignæ ſæpè vxores ad diuertendum inuitentur. cùm non minus ante diuortij ſententiam, quàm ſtante cohabitatione, maneat penes maritum bonorum omnium conſuetudinaria adminiſtratio.

2. Sed alimenta per ius debita.

Qui filij ſint legitimi.

CONSULTATIO I.

De ſemeſtri partu quæſtio legalis ſimul & phyſica, an vitalis habendus ſit, & legitimus?

INter leges XII. tab. declaratoriam hanc fuiſſe; in decem menſibus hominem gigni; aſſerit Balduinus *tract. in leges XII. tab. ad leg.* 17. inde profecta eſt ſolemnis poſthumi inſtituendi formula, *ſi quis poſt mortem meam in decem menſibus proximis natus erit, hæres eſto. l. Gallus. D. de lib. & poſthum. hæredib. inſtitut.* & Vlpianus *in l. inteſtato. §. poſt decem. D. de ſuis & legitim. poſt decem,* inquit, *menſes mortis natus non admittitur ad legitimam hæreditatem.* inde & manat Lex Titius *in prin. D. de fidei-commiſſ. libert. l. quidam cum. C. de poſthum. hæred. inſtituen.*

Inde factum, quod Marcus Varro ſcripſit *referente Agellio lib. 3. c. 16.* quòd quamuis menſe octauo, & vndecimo ſecundùm Ariſtotelem partus naſci poſſit; tamen *antiqui Romani,* inquit, *non receperunt huiuſmodi quaſi monſtroſas raritates, ſed nono menſe aut decimo: neque præter hos alio portionem mulieris ſecundùm naturam fieri exiſtimarunt.*

Hæc cauſa legis: non autem illa, quod legiſlatores tantùm ſolent reſpicere, quæ communiter accidunt. *iuxta l. 3. 4. 5. 6. D. de legib.* ſed quod antiqui credebant partus huiuſmodi naturales non eſſe, portionem mulieris non eſſe, ſecundùm naturam non eſſe. alioquin enim vndecimeſtres, vt olim, ita adhuc hodie rari, recipiendi non eſſent inter legitimos: præſertim, cùm & per prætextum legis de vndecimeſtribus latę multi ſpurij dici poſſent ſubnumbrari. ſed ad naturæ poſſibilitatem, aut impoſſibilitatem poſteriores leges reſpexerunt. *vt infra latius.*

Antiqui inquam Romani: ſcilicet qui adhuc conciſis illis & breuibus legibus XII. tab. vtebantur. quæ etiam dum decimum magis menſem, quàm nonum nominant, Græciam redolent, vnde eas Decemuiri adtulerunt, vbi tardius gignitur partus, quàm in Septentrione; vbi communius menſe nono perficitur. & idem Varro, *nomina,* inquit, *parcis tribus fecerunt antiqui, à pariendo, & à nono atque decimo menſe; nam immutata litera vna, à partu nominantur: item nona & decima à partus tempeſtiui tempore.*

Sed &, inquit idem, *menſe nonnunquam octauo editus eſt partus.* vndecimo item menſe aliquando naſci poteſt homo: auctor Ariſtoteles; ſed æſtimabant antiqui monſtroſas eſſe raritates: aduersùs monſtroſos partus pridē crudeles, ex lege Romuli: quam idem Balduinus inter illius leges *n. 18.* ita refert, *monſtroſos partus ſine fraude cadunto.* de quibus idem latius. minus alij, pro liberis agnoſci, aut iure liberorum cenſeri debebant. *l. non ſunt liberi. D. de ſtat. hom. l. oſtentum 38. l. quæret 135. D. de verb. ſignif.* tametſi quod fataliter accidiſſet, parentibus damno non eſſet. *d. l. quæret. in fin.*

In qua lege præter portentoſum, monſtroſum, viſu, vel vagitu nouum, non humanæ figuræ, ſed magis alterius animalis, etiam debilem refert Vlpian.

Vt mirum non ſit quod *referente Iuſtin. l. 3. C. de poſthum. hæred.* quod certatum eſt apud veteres de poſthumo in hunc quidem orbem deuoluto, voce autem non emiſsâ ab hac luce ſubtracto: nam ita debilem vel pro abortu, vel pro monſtro habendum cenſebant, quorum neuter loco liberorum eſſet, teſtamentum præteritus rumperet, aut ſub ratione poſthumi inſtitutus ſuccederet. *l. vxoris cum ſeq. C. de poſthum.* Iuſtinianus autem Sabinianorum ſententiam ſecutus propius ad humanitatē reſpexit, emollitis paulatim temporibus, & auſterioribus iudiciis; deciditque ſi viuus perfectè natus eſt partus, totus ab vtero materno deciſus, licet illico, poſtquam in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis decesſit; hoc tantummodo, inquit, *requirendo ſi viuus ad orbem totus proceſſit, ad nullum declinans monſtrum, vel prodigium. d. l. 3.*

Igitur leges XII. tab. atque antiqui Romani præter natos menſe nono aut decimo pro monſtroſis raritatibus omnes reputabant, *neque præter hos,* inquit Varro, *alio portionem mulieris ſecundùm naturam fieri exiſtimabant.*

Animaduerſum verò eſt aliquid deeſſe, inquit, *l. 2. D. de orig. iur. primis legibus, vſq; latis capit (vt naturaliter euenire ſolet) vt interpretatio deſideraret Prudentium authoritate neceſſariùm eſſe diſputationem fori.*

Igitur in diſputationem fori venit partus perfectus, menſe ſeptimo natus, lege XII. tab. & antiquorum Romanorum opinione, vt ex Varrone diximus, monſtroſa raritas erat, nec pro partu legitimo habebatur.

Prudentem authoritas benigniorem XII. tabulis interpretationem dedit, & aduersùs communem, quam diximus, ex Varrone opinionem, authoritate doctiſſimi viri Hypocratis aſſerentis ſeptimo menſe naſci perfectum partum oppoſita, iuſtum eſſe illum cenſuit.

Iam, inquit Paulus *l. 12. D. de ſtat. hom. receptum eſt ſeptimo menſe naſci perfectum partum* (ſcilicet aduersùs XII. tabulas, & veterum opinione) *propter authoritatem doctiſſimi viri Hypocratis,* reiectâ aliorum contrariâ ſententiâ, *de quibus Cenſorinus de die natali c. 7.*

Et infert idem Paulus ex poſſibilitate, legis præſumptionem. *& ideo,* inquit, *credendum eum, qui ex iuſtis nuptiis ſeptimo menſe natus eſt, iuſtum filium eſſe. Receptum autem,* ait, non lege in aduerſum lata, *ſed propter authoritatem Hypocratis.*

Ad hunc modum Vlpianus *in l. 3. D. de ſuis & legitim. §. poſt decem. de eo autem,* inquit, *qui*

182.

182. *die natus eſt* (hic menſem ſeptimum tantùm inchoauit) *Hypocrates ſcripſit*, *& diuum Pium* (ſuper ſpeciali caſu vtique conſultus) *Pontificibus reſcripſiſſe, iuſto tempore videri natum.* hæc ad natiuitatem Phyſicam.

Proſequitur illatiuè Vlpian. quoad natiuitatem legalem, *nec videri*, inquit, *in ſeruitute conceptum, cùm mater ipſius ante 182. diem eſſet manumiſſa.*

In fauorem libertatis infert, ex iuris præſumptione Vlpianus, cenſendum in libertatis tempore conceptum, cuius mater 182. ante partum diebus fuiſſet libera.

Quo eodem argumenti genere infert Paulus iuſtum eſſe, qui ſeptimo poſt nuptias menſe natus eſt. *d. l. ſeptimo 12. D. de ſtat. hom.*

Eodemque rurſus modo Iuſtinianus quoad debilem, vix natum, & extinctum proceſſit *in deciſione d. l. 3. C. de poſthum.* vt mox diximus.

Sed clariſſimè in muliere quæ peperit vndecimo menſe. *Authent. de reſtitut. & ea quæ parit vndec. menſ. vndecimo*, inquit, *menſe perfecto peperit, vt non eſſet poßibile dicere, quia de defuncto fuiſſet partus, neque enim in tantum tempus conceptionis extenſum eſt*, & iterum circa terminum anni, *vt indubitatum ſit ſobolem non ex priore conſiſtere matrimonio.* iterum, *filij mirabili matris partu iniuriati, & virum quem ſic velociter dehoneſtauit.* illa verba ſunt Iuſtiniani in d. Authent.

Qui deciſionem ſuam in illis ſumit ab impoſſibili. itaque ſi poſſibile eſt, ſi tempus naturæ eò vſque extendi poteſt, contraria deciſio ſequitur. ideoque partus menſe vndecimo nondum perfecto natus, pro iuſto recipitur, quia naturæ poſſibilitas in id vſque tempus extenſum eſt, ſequitur id à contrario. quod argumentum dicitur in iure validiſſimum. & ſic argumentatæ ſunt in hac eadem materia ſuperiores leges: ſic poſſibile eſt ſic naſci, ergo eſt iuſtus: non eſt poſſibile ſic naſci, ergo non eſt iuſtus. vtroque modo affirmante & negante, ex poſſibili vel impoſſibili leges procedunt, & Agellius *lib. 3. c. 16.* ait, Hadrianum decreuiſſe naſci poſſe hominem vndecimo menſe. vtique non perfecto.

Quod enim Plinius *lib. 7. c. 5.* refert Papyrium Prętorem dediſſe bonorum poſſeſſionem partui tredecim menſibus poſt mortem nato, num ille Prætor citra ſuſpicionem turpem id fecerit, vt vult Balduinus *d. tract. in XII. tab. l. 17.* vel melius erronea lectio apud Plinium irrepſit, vt pro more ſuo animaduertit Cuiac. *obſ. l. .. obſ...*

Naturæ poſſibilitatem alio in caſu rectè conſiderauit Papin. *in l. miles. §. defuncto. D. de adult. defuncto*, inquit, *marito adulterij rea mulier poſtulatur, non vtiq; crimen adulterij, quod mulieri obijcitur infanti præiudicat* (quare?) *cùm poßit & illa adultera eſſe, & impubes defunctum patrem habuiſſe.*

Ea ergo poſſibilitas, & fauor matrimonij facit, vt natus in matrimonio legitimus mariti filius cenſeatur: tametſi mater adulterij rea ſit. eamque præſumptionem Interpretes quidam iuris eſſe, & de iure ſcripſerunt, alij iuris quidem dumtaxat, vt admittat probationem in contrarium: cùm id traditur *c. cauſam quæ. 1. X. qui filij ſint legit.* non omnem quidem, ſed eam, quæ iuxta *l. filium. D. qui ſunt ſui vel alien. iur.* alleget partum concipi non potuiſſe à marito, ob illius abſentiam aut impotentiam. id eſt, ex defectu cauſæ docere effectum produci non potuiſſe, ac ſic ab abſente, aut impotente marito prolem. vt poſſibilitas tollatur, & ſic legis præſumptio, quæ veritatem præſumit, adeoque non niſi rem poſſibilem; ſecus quam legis fictio.

Itaque vt ad partum ſemeſtrem progrediamur, ex his, quæ latè iam diximus, ſequitur ſi certò conſtare poſſit naturæ vires eò extendi, vt partus edi ac viuere poſſit ſemeſtris, dicendum eſſe iuſtum fore atq; legitimum. ſic enim omnia argumenta ſuperius citatarum legum procedunt. & ſi à lege receſſum eſt in termino ad extremum naturalis potentiæ vſque ad vndecimum ſcilicet menſem prorogato, quid ni recipiatur in termino natiuitatis anticipato, ſi potentia naturalis eò extenditur? cùm contrariorum eadem ſit diſciplina.

Et verò deciſum eſt à Iuſtiniano *in d. l. 3. C. de poſthum. ſi viuus, ſi totus, non tamen monſtrũ, neque prodigium prodit, rumpere teſtamentum.* vtique quia ſuus, & legitimus naſcebatur. non enim rumpit illegitimus.

Qua ratione inſigniter tradit Chopinus *de priuil. ruſt. lib. 3. c. 7. n. 5.* etiam quinquemeſtrem partum legitimum eſſe à ſupremis Conciliis iudicatum; actiuè & paſſiuè ſucceſſionis capacem; ideoque matris hæreditatem adeptum; patrem (in bonis, quæ per mores patri debentur) hæredem habuiſſe. *faciunt & hic Gotofred. in not. ad Nouel. 39. de reſtit. & ad d. l. quod certatum. Rota Romana in vna Axinana aliment. 1620. ref. Rucius ad Maſcard. ſuper n. 1. conc. 1146. Bald. conſ. 113. n. 5. vol. 5. Charond. l. 7. reſp. 78. l. 7. R 96.*

Sed dices recipiendos eos partus quidem quod eatenus perfecti ſunt, vt humanam formam referant, perfectè viui, vt ſpirent, perfectè nati, vt toti vtero ſint egreſſi; tamen perfectos non eſſe, quod ſatis in vtero maturuerint, vt in aërem miſſi, in ætatem perfectam adoleſcere poſſint; ideoque argumentum nullum præbeant ſuppoſititij feminis. at verò ſi quis ſemeſtris partus vitæ durantis, & ætatis prouectæ reperiatur, credendum fore alieno ſemine potius natum, quàm naturæ vim inferendam.

Sed dixi, ſi certò euicerimus dari ſecundùm naturam ſemeſtrem partum vitæ durantis, dandum etiam eſſe vt iuſtus habeatur. ita enim argumentatur d. l. ſeptimo, aliæque, ex quibus conſecutiuè nunc argumentati ſumus contra leges XII. tab. & antiquorum Romanorum opinionem. *Iam receptum eſt*, inquit, *ſeptimo menſe naſci perfectum partum*, & vt diximus à Phyſica natiuitate, infert legalem; *& ideo*, inquit, *credendum eſt eum; qui ex iuſtis nuptiis ſeptimo menſe natus eſt, iuſtum filium eſſe.*

Quapropter ad eum modum arguendo, *iam receptum eſt ſexto menſe naſci poſſe perfectum partum, ideo credendum eſt ex iuſtis nuptiis ſexto menſe natum iuſtum eſſe partum.*

Sed inquies nulla lex diſertè, nullus canon diſertè quinque aut ſemeſtres partus legitimos decreuit, vt ſeptimeſtres; adeoque non eſt à lege veteri recedendum; ſed inſpiciendum quo iure maiores in huiuſmodi caſibus vſi fuerint: *l.37. D. de legib.* verùm reſpondeo antiquorum illam crudam acerbitatem, Iuriſ-prudentum & Imperatorum benigniori interpretatione, & molliori cenſurâ redactam eſſe ad veritatis conſiderationem; ideoque, quia verè deprehenſum eſt ſeptimo & vndecimo menſe naſci partum poſſe, decretum eſt ex iuſtis nuptiis natum ſeptimo & vndecimo menſe iuſtum eſſe habendum.

Septimo, inquam, & vndecimo: vterque enim caſus, vt ſupra deduximus, diſertè per leges deciſus eſt. de nono nunquam dubitatum eſt. tametſi leges XII. tab. de decem menſibus mentionem tantùm facerent: vtpotè quas diximus ex Græcia allatas: vbi Ariſtoteles ſcripſit Hiſt. *Animal. l.7. c.4.* fœminam parere vt plurimum decimo menſe. ad quam rationem, ſi initio ſeptimi recipitur partus, vbi natura plerumque tantùm decimò parit; quidni vbi, vt in Occidente, maximèque in Septentrione. plerumque nono, non recipiatur partus ſemeſtris; à proportione? vbi hic partus non initio tantùm ſexti menſis; ſed duodecimo die ſexti editus eſt? Non dubitatum inquam de nono, quia in Occidente, vbi Roma, & maximè in Septentrione, vt plurimum nono fœminæ pariunt.

De octomeſtri diſertè nulla lex eſt, & veteres octomeſtrem etiam reiiciebant. vt ex Varrone initio docuimus. non tamen admittet aliquis legitimum hodie illum non æſtimari. neque porrò quia de ſeptimeſtri decidit lex, ideo ſub ea includi tanquam citeriori termino octomeſtris poteſt, quoniam non vtriuſque ratio eadem eſt.

Sed in cauſa deciſionis differunt; vtpotè quia ab acerbitate veterum diſceſſum eſt, propter authoritatem Hyppocratis, aſſerentis ſeptimo menſe partum perfectum, & vitalem naſci: atqui idem Hyppocrates aliique medici negauerunt octomeſtrem vitalem naſci: quod ſi ergo octomeſtres vitales experientia præbeat (vt plures ego ex fide parentum ita aſſerentium vidi) quis illum vnquam cenſuerit non iuſtum?

Quid ſi ergo experientia & iudicium excellentium medicorum manifeſtiorem veritatem fecerit, & ſemeſtrem vitalem & prouectum exhibuerit? certè omni ratione, videbitur recipiendum eſſe, vt partus hic verus, veri patris, iuſtuſque filius habeatur: dimiſſo errore, quo antiqui Romani, & leges XII. tab. nitebantur.

Præſertim cùm per ſacros canones omnis ille legitimus filius habeatur, qui natus ſit ex legitimo matrimonio. *c.2.5.7.8.9.10.12.14. & tot. tit. X. qui fil ſunt legit.*

Et quoniam hodie quæſtio legitimorum natalium ad eccleſiâ pertinet: *c. tuam X. de ord. cog. c. cauſam qua 2. c. lator. X. qui fil. ſunt legit. Trid. can. 12. de mat. ſ.24.* adeoque illius in ea canones ſequendi, impedimenta, & prohibitiones obſeruandæ ſunt, vtpotè res ſpirituales: *d. c. tuam.* ſequitur per d. generalem iuris regulam, vt omnes in legitimo matrimonio nati, legitimi habeantur; hodie debiles *de quibus d. l. quaret.* imò monſtroſi, portentoſi, prodigioſi partus omnes, qui apud antiquos loco liberorum non erant, eo nunc loco non tantùm, ſed & legitimorum ſint habendi: dummodo ſint tamen homines: adeoque alimentorum, ſucceſſionumque actiuè & paſſiuè eſſe capaces. nec id hodie quiſquam de his negat.

Et verò reiicere nemo debet ob antiquitatis venerationem recentiorem in rebus naturalibus compertam magis doctrinam. infinita enim ſunt in rebus creatis, vbi recentior inueſtigatio errores deprehenderit antiquæ diſciplinæ. quid? quod orbem terræ præter Europam, Aſiam, Africam veteres ignorauerint? quot in nouo orbe regiones, & maria poſt tot ſæcula detecta ſunt? quot ad Auſtrum, nouam Zemblam, atque alibi iacent adhuc incognita? quot hodie in cœlis ſydera, neſcio quibus tubis perſpecta, à veteribus ignorata? indies experientia naturæ arcana, & res nouas recludit. longum nimis foret particularius de iis differere.

Id tantùm nunc dicendum eſt, ſi conuictum erit, per hodiernam experientiam, fuiſſe errorem de ſemeſtri partu, quod non abortiuus neque monſtroſus naſci poſſit, erit conſequens eſſe legitimum, atque iuſtitiam legum atque canonum recipiendam, non veterum errorem, eique innixam acerbitatem: admittemuſque argumentum Pauli *in d. l. ſeptimo*, vt quoniam iam receptum erit naſci perfectos partus ſeptimeſtres, iam iuſti eſſent ſeptimo poſt nuptias menſe nati; nunc quoque cùm receptum erit ſexto menſe naſci perfectos, etiam iuſti ſint ſemeſtres.

Receptum autem, vt diximus, erat non lege aliquâ in aduerſum latâ, ſed propter authoritatem Hyppocratis: receptum ergo & nunc eſſe poſſit propter authoritatem excellentium medicorum, qui manifeſto indicio veritatem deprehenderint, vt ſemeſtres partus naſci perfecti poſſint.

Porrò (omiſſis fœminis quæ in lite, de qua agitur, quinquemeſtres ſeu ſemeſtres partus vitales ſibi aliiſque contigiſſe teſtatæ ſunt) conſulti expertiſſimi Belgicæ medici reſponderunt, vitales eos eſſe poſſe, atque vitæ durantis: citatis inſignibus authoribus ſcilicet Plinio *lib.7. c.5.* vbi dicit vix vnquam ſemeſtres eſſe vitales, quibus verbis indicat poſſe tamen aliquando. Auicenna Philoſophus *lib. 9. de animalibus. c. vlt.* fatetur poſſe ſemeſtres eſſe vitales, & ſe talem vidiſſe. Eos ſequuntur Nicolaus Florentinus *ſermone 6. tract. 3. c. 9.* Cardanus l. *contradict. tract. 3. contradict. 8.* Petrus Paramatus, *Ducis de Medina Cydonia medicus*

dicus

dicus lib. de hominis procreatione cap. 8. Ferdinandus Mena *lib. de ſeptimeſtri partu c.* 4. Valeſius *lib. de ſacra Philoſophia, c.* 18. Sancta Cruz *de de Hypocratica Philoſophia text.* 71. omnes tres Regis Hiſpaniarum famoſiſſimi & celeberrimi medici. Iacobus quoque Segana *lib.* 3. *comment. ad Galen. de facultatibus naturalibus c.* 3. Augenius *in epiſtola ad Cardinalem Bozutum & lib. de partu hominis c.* 14. dicit ſe rogatum, an puer natus 168. à conceptione die poſſit eſſe vitalis, reſpondiſſe quod ſic. Dalenchampius *in annotationibus ad locum Plinij ſupra citatum.* Rationi ſuffragatur experientia. Montinus *lib.* 4. *c.* 41. teſtatur ſe vidiſſe Henrici II. Galliarum Regis pincernam, qui quinto menſe erat in lucem editus.

Neque verò neſcio ſeptimeſtrem partum hodie legitimum eſſe, non propter authoritatem Hypocratis, ſed propter authoritatem legis, quamuis per illam motæ: ſed in eo vis argumenti eſt, receſſum fuiſſe à lege propter veritatem ab Hypocrate deprehenſam, in aduerſam ei ſententiam; adeoque & hodie demonſtratâ veritate, quòd naturæ potentia ad perfectum partum ſeptimum menſem non exigat, veritati ſemper locum ſuperfore; ſicut omnes ſupra deductæ leges in hac materia hanc ſolam, & naturæ poſſibilitatem ſpectarunt.

Qua in re admodum eſt conſiderandum, quòd leges XII. tabularũ (præterquam quòd, quæ circumferuntur, fidei dubiæ ſint) hodie authoritatem non habent, vt nec cætera antiqui iuris volumina, niſi quantum ex iis in Pandectas, & Codicem eſt relatum. Et verò l. ſeptimo *menſe. D. de ſtat. hom.* & quæ aliæ id genus in hodiernum ius ſunt relatæ, affirmatiuè conceptæ ſunt, non negatiuè ſic; ſeptimo menſe perfectus partus naſci poteſt. non autem negatiuè ſic; ante ſeptimum menſem perfectus partus naſci non poteſt: atqui ex affirmatiuis præmiſſis inferri concluſio negatiua non poteſt: non ergo quia probatus eſt per legem partus ſeptimeſtris, improbatus eſt anterior.

Neque procedit hic argumentum à contrario ſenſu, quia excluderet omnes non ſeptimo menſe natos aduerſùs diſertas leges.

Neque argumentum explicari poteſt locum habere vbi ſententia Hypocratis locum habet, quæ illâ lege probatur; quia & hæc ſolum recipienda eſt in caſu, qui illâ lege probatur; ſcilicet affirmatiuè partus ſeptimeſtris: nam nec ſenſu negatiuo illa probata eſt, quo ſcilicet Hypocrates octomeſtres & vndecimeſtres negauit eſſe naturales, & tamen hos diſerta lex recepit, illos nulla improbauit, & vſus quotidianus admiſit.

Itaque hæc reducere oportet ad originem legum XII. tabularum, & ab iis receſſum, quem in initio propoſuimus.

Verum enimuerò quoniam Paulus *in d. l.* 7. iam receptum eſſe ait, vt ſeptimo menſe perfectus partus naſcatur: Expendendum an iam ſatis receptum dici poſſit, ſexto etiam menſe naſci perfectè poſſe partum? dum nondum totus medicorum exercitus, maiórue eius pars à ſignis Hypocratis Ariſtotelíſue defecit: receptum autem id cenſeatur, quod à pleriſque prudentum approbatum eſt. quomodo receptum ius pro approbato *in l. in minor. C. in quib. cauſ. in integ. non eſt neceſ.* quomodo receptum moribus, vel in mores dicitur, quod obſeruatione communi & conſuetudine confirmatum eſt: atqui in caſu, de quo agitur, tum à partibus, tum à Iudice conſulti medici in contrarias ſententias iuerint, alij pro partu ſemeſtri, alij contra reſponderint. adeo vt recentior partui fauens opinio nondum maturuerit, præſertim dum ei non fauent tribunalia: *Myſing. cent.* 6. *obſ.* 40. vt & ſpeciatim in caſu partus ante ſeptimum menſem nati, vt per naturam non recipiatur, iudicatum refert *Euerard. in top. loc. à natura n.* 30. videtur ſanè, donec ea paſſim aut ſaltem à pleriſque prudentum approbetur, in judicando non eſſe recedendum à communi hactenus medicorum & Iuriſ-conſult. ſententia. & ita iudicaui conſultis grauiſſimis Iuriſ-conſultis & Medicis. Tantum abeſt, vt cùm Iuſtinianus *in d. Auth. de reſt. & ea quæ parit vndec. menſ.* declarauit impoſſibilem partum poſt menſem vndecimum exactum prouenire, recipi pro vera poſſit ſententia, quæ hoc anno 1637. euulgata eſt, quaſi à Parlamento Gratiana politano, etiam ſubſcribentibus medicis, prodita, quâ iuſtus ſit iudicatus partus poſt quadriennalem mariti abſentiam natus: quaſi ex ſemine illius tam diu ante operationem in matrice fortè morbida retento; nam vt conceptio fiat ſine ſemine virili, ſolâ imaginatione, omninò naturâ impoſſibile eſt: quidquid illi medici imaginati fuerint. alioquin de Chriſto à Virgine fruſtra eſſet rogatus Angelus: *quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* & is fruſtra reſpondiſſet: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.*

CONSVLTATIO II.

De ſeptimeſtri partu.

Septimeſtrem partum iuſtum præſumit, & decidit lex *in l. ſeptimo. D. de ſtat. hom. l.* 3. *§. poſt decem. D. de ſuis & leg.* ſola difficultas eſt, an ea præſumptiò ex aliis infirmari poſſit ab Intimato productis?

Iuris communem præſumptionem Appellans firmare nititur per peculiares ſuæ cauſæ, quòd Intimato fatente vxor in matrimonio ſemper caſta, numquam antea diffamata fuerit, nec etiamnũ alius author partus cum quo antè conſueſſet nominetur. neque ſeu ante ſeu poſt partum in thori diſſidio fuerint, quodque Intimatus partum hunc ſuũ agnouerit, in baptiſmo ſe obtulerit, vt patrem, & produxerit vt patrinum ſuum patrem, & G. cognatam nobilem fœminam vt matrinam, ipſius patris & patrini

patrini nomen indidit. ita docet regiſtrum baptiſmale, cui iam tunc Appellans inſcriptus eſt, tamquam legitimus filius Intimati, & vxoris eo etiam immaturitatem excuſante propter laborioſum illius grauidæ ex Italia reditum, & ex equo lapſum, & per hoc Appellans contendit ſe etiam fuiſſe in poſſeſſione agnitæ filiationis & legitimitatis: ſicut docet Bald. *in l. neq. nat. C. de prob. Viuius deciſ.* 212. *n.*8. per baptiſmum probari filiationem. Et verò per mores noſtros in filiis ſpuriis numquam tales patrini ſolent adhiberi, nec mariti paternum eis officium præſtare.

Neque refert, quod Intimatus contendat honoris cauſa hæc facta; adeoque poſt dies paucos partum ablegatum, nutrici datum, non ab ipſo, ſed auia materna alitum: quia dum quis ſemel publicè quem vt filium recognouit, eum poſtea etiam cum iuramento abneganti non credatur. *c. per tuas.* 10. *X. de probat.* cum nimis *indignum*, inquit, *ſit vt quod ſua quiſq; voce dilucidè proteſtatus eſt, proprio valeat teſtimonio infirmare.* quantò magis id indignũ fuerit, ſi quis in eccleſia Dei, in actis illius ſit proteſtatus? ſed omninò tractatus tempore natiuitatis, & baptiſmi habitus, præualet iis, quæ poſtmodum ſecus fiunt. *Charond. l.* 11. *reſp.* 17. quia *eſt primus*, inquit, *tractatus, qui pleniorem facit probationem. vt tradit Prapoſ. in c. transmiſſ. qui fil. ſunt legit. Ruin. conſ.* 67. *&* 92. *vol.* 1. *conſ.* 145. *&* 158. *vol.* 5. *Abb. Felin. & alij in c. per tuas. de prob.*

Quæ eò magis nunc obtinent etiam mortuâ vxore, quæ numquam, dum vixit, quid contrarium actis baptiſmalibus dixit. cùm *incongruum videatur*, inquit, *c. cauſam quæ.* 7. *X. qui fil. ſint legit. vt matrimonium genitricis impetatur, quod eâ viuente non fuit impetitum.* impetitur porrò hic matrimonium & caſtitas vxoris, dum iam dicitur ex eo Appellantem non concepiſſe.

Non ferendum Vlpianus ait eum, qui cum vxore ſua aſſiduè moratus, nolit filium agnoſcere, quaſi non ſuum. *l. filium. D. de his qui ſunt ſui vel alien. iur.*

Neque ergo hæc conuellit, quòd Appellans extra domum nutrici, ac deinde nutricio datus eſt; non enim id ablegationem ſimpliciter, aut abnegationem infert: cuius magna vis aduersùs naturam eſſet, quæ ſeruatâ diſcretione admodum conſideranda eſt. *c. afferte. X. de præſumpt.* ſed adiaphorum eſt, aut ſaltem leuis ſuſpicionis: cùm iuſta fuerit cauſa, vt ceſſarent per id ſermones de huiuſmodi ſeptimeſtribus partubus; quos innoxiæ etiam & caſtæ illibentes à maritis externiſque audiunt: adeoque per hæc non euertitur iuris præſumptio, & concordia coniugalis huiuſmodi aliquali incommodo prolis præualet. *propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori, &c.*

Ex eodem fonte procedit, quod in obſcuro filium deliteſcere, mortuum dici, tamquam partum non vitalem voluerit, in confirmatione aliud, quàm in baptiſmo nomen inditum ſit, quo ignarus Appellans vſus eſt, donec ex ſtudiis redux à nutricio veros, vt ait, parentes reſciuit. in obſcuris autem, multò magis adiaphoris, benignior interpretatio ſumenda eſt pro matrimonio, delicti excluſione, legitimitate: præſertim cùm nec moritura mater, quæ ſaluti ſuæ immemor non fuiſſe præſumitur, nihil partui contrarium declarauerit.

Adeò vt huiuſmodi obſcura tractatio nihil officiat proli. cùm etiam neque expreſſa matris declaratio veritati officeret. quia magis ſtatur veritati ac matrimonio probato, quàm famæ & ſecutæ parentum tractationi. *c. per tuas.* 10. *X. qui fil. ſint.* Apud Charond. *l.* 11. *reſp.* 17. proles ſeptimo poſt nuptias menſe nata à côiugibus pro ſua agnita, ac poſtmodum ab eo, qui matris fuerat ante nuptias concubinus, pro ſua affirmante matre, adſtipulante marito, per concubinum literis regiis legitimata, & hæres inſtituta; non fuit tamen admiſſa ad hæreditatem: & ſic etiam in prolis vtilitatem non receditur à priori confeſſione, in natiuitate & baptiſmo facta.

Sanè in caſu Charondæ magnam aduersùs prolem fuiſſe præſumptionem conſtat ex eo, quod mater fuerit concubina, quæ etiam ex concubino concepiſſe iure aliàs præſumitur, & ſtandum ſit in huiuſmodi obſcuris aſſertioni vtriuſque ſimul parentis, niſi contrarium probetur. *c. ex tranſmiſſa. X. qui fil. ſint legit.* ſic enim & Scæuola dicit veritati locum ſuperfore; ſcilicet ſi doceatur mater repudiata, ſobolem ſpuriam profeſſa non verum dixiſſe. *l. Imp.* 29. §. 1. *D. de probat.*

Iterum refert Gamma *deciſ.* 325. & alium caſum præſumptionibus perplexum, ſcilicet prolem vndecimo menſe, quæ & apud veteres monſtroſa raritas habebatur, natam, marito lætaliter ægrotante, & à quo vxor diu abſuerat vſque ad quatriduum ante mortem; nihilominus iudicio ſupremæ Curiæ Luſitanæ legitimam, & mariti hæredem fuiſſe declaratam. in quo caſu præter ſolitum tempus protenſum, & mariti morbum, victi etiam ſunt agnati à fauore matrimonij, & prolis.

Et tamen *d. l. filium. D. de his qui ſunt ſui vel alien.* duas has tantùm cauſas admittit, mariti abſentiam à domo aut thoro, & ægritudinem, vt generare non potuerit, probandas ad excluſionem præſumptionis iuris, quòd natus in domo mariti matrimonio conſtante mariti filius præſumatur: igitur aliàs ſine lege attexere non licebit: dum Vlpianus & Scæuola non aliter maritum, qui filium ſic natum nolit agnoſcere, ferendum dicunt.

Hic ſaltem verbis Couarruuiæ 1. *p.* 2. *de mat. d.* 3. *n.* 10. pacandi ſumus, vt admittatur illa probatio in contrarium, ex qua, vel quia maritus abſens, vel aliquo morbo, aut frigiditate impeditus fuerit, minimè potuerit veriſimili coniectura conceptionis tempore ad vxorem accedere, & eam cognoſcere: quod Pariſius poſt alios fatetur: præter has autem probationes, & ſi poſſint locum obtinere coniecturę & præſumptiones aduersùs pręſumptionem

nem iuris, non temerè, ſed magna cum ratione arbitrij ſint admittendæ. ita ille.

Porrò in hac lite neutra cauſa locum obtinet, dum immaturitas ſeptimeſtris partus omnem ferè parit difficultatem, ſed per d.l.ſeptimo plus ſatis diſſolutam. Vt omittamus, quod nutrix ait partum cùm ad ſe poſt 14.dies delatus tenerum admodum, & nondum perfectis vnguiculis fuiſſe.cui in facto ſuo teſtanti, cui nihil ſeritur metiturque, multum deferret Ant. Faber *def.*35. C. *de teſt.* præſertim in re nunc antiqua, ſed aduersùs iuris claram reſolutionem id non ſatis eſt, cùm nec inopinatus poſt ſterilitatem partus, *Alciat. Reg.*3. *praſ.*37. etiam ſuſpecto loco, vt penes adulterum, ſi tamen & marito acceſſus fuerit, *Gail. lib.*2. *obſ.*97. *n.*9. eoque conſcio natus *id n.*5. *per l.*9. C. *de nupt.* non ſufficiunt dictæ præſumptioni iuris ſuperandæ.

Reſtat illud igitur, quod intimato pro Achille eſt, quod auia apoplectica, decrepita, difficilis ac moroſi humoris, extra iudicium, iniurata, ſcedulam ſignauerit obſeraueritque, quam poſt mortem intimato genero tradi dicitur voluiſſe per R. P. ſed ponderis illa non eſt tanti, vt bilancem in Appellantem iam inclinatam in Intimatum reflectat. nimis ponderoſa eſt præſumptio iuris pro matrimonio, & prole; præſertim dum illa ſcedula non obſcuris indiciis, atque ex ſtylo apparet emendicata ab Intimato: ſpeciatim dum ait filiam ante matrimonium fuiſſe vitiatam, quod ne quidem maritus allegauit in prima copula, ſeu aliàs vmquam ſe deprehendiſſe; neque, vt diximus, authorem nominauit, aut infamiam cauſatus eſt. ſed neque illa rationem ſcientiæ huius delicti vllam adfert, multò minus conceptionis ex anonymo, ne quidem quod filia ſua ſibi id vmquam fuiſſet faſſa. In iis autem quæ non cadunt ſub viſum, ſimilesúe ſenſus, teſti rationem ſcientiæ etiam ſponte non danti, nulla fides iure tribuitur. & vero ſe dicit eo fine hanc declarationem facere, ne quis hæreditatem alienam occupet, ſcilicet Intimatis & tamen non eſt ei curę ne hæreditariam quotam Intimato in bonis maternis competentem alius occupet, dum hanc obſcurare contendit.

Sed neque (quamuis id à filia ſibi dictum aſſereret) vnicæ, iniuratæque credi deberet, cùm nec matri etiam adulteræ crederetur, dicenti filium eſſe adulteri *l.*29. §.1. *D. de probat. Gail. lib.*2. *obſ.*97. *n.*8. *Vinius l.*2. *commun. opin.* 107. Si aſſerenti adulteræ non creditur aduersùs partum; de non aſſerente, neque vmquam infamata credetur? ideo quia potuit fornicari ante matrimonium? & verò quæ non potuit adulterari? neque tamen creditur adulterata, niſi probetur, & probatione liquida exiſtente non ex adultero, ſed marito partum editum lex præſumit.

Quare & id omninò minus recipiendum foret, etſi aſſereret mater aduerſante *d. c. per tuas. X. de probat. d. c. per tuas. X. qui fil. ſint legit. aliiſq; quæ ſupra allegauimus*, cùm tempore natiuitatis, atque baptiſmi, contraria vtrorumque coniugum fuerit profeſſio: quæ per contrarias poſtmodum declarationes non eliditur, multò minus per leuiculas præſumptiones: v.g. quod partus quilibet præſumatur perfectæ geſtationis. *Menoch. conſ.* 284. *n.* 8. quæ res aduersùs ſeptimeſtres & vndecimeſtres nihil officit; quippe in concurſu præſumptionum præualet vehementior: atqui hæc, illa eſt; quæ eſt præſumptio iuris, quæ hic onerat aduerſarium plena in contrarium probatione *d. l. filium. verb. ſi conſtet. D. de his quæ ſunt ſui.* quamquam iam antè oſtendimus *per d. l. filium.* ſolam mariti abſentiam, aut morbum pro contraria probatione admitti, aut ſaltem eius generis vehementes, quæ poſſint euellere præſumptionem iuris.

Ex quibus omnibus apparet pro cauſa fauorabili matrimonij, ſeu illius effectu, id eſt, filiatione, legitimitateque Appellantis eſſe iudicandum. neque ea, quæ illata ſunt ſufficere ad proſternendam præſumptionem, & deciſionem legis, quæ ſeptimeſtrem partum pro iuſto habet.

CONSVLTATIO III.

De Legitimato.

PEtrus ex ſoluto & ſoluta ex copula poſt ſponſalia de futuro habita natus in vrbe, 1.
vbi priuilegium eſt, ne quis niſi legitimus; in prouincia, vbi priuilegium, ne quis niſi ex legitimo matrimonio natus ad honores promoueatur; Reſcripto Principis legitimatus eſt, aſſentientibus Prouinciæ Ordinibus, ex ſuffragio etiam dictæ vrbis, vt officia obire poſſit, exceptis magnis prouinciæ officiis: à decurionibus eiuſdem vrbis ad officium Scabini nominatur; aliis natales Petri, & priuilegia vrbis obſtare contendentibus, quibus derogatum negant expreſsâ mentione non factâ.

Legitimatus vt officia obire poſſit de aſſenſu Ordinum, capax fit, & ſi priuilegij vrbis mentione non factâ, prouinciæ priuilegio fortiori derogato.

Videntur Petro portæ patere dignitatum, & ſuffragium omnium complecti ſuffragium ſingulorum, generareque effectum in ſingulis, 2.
ita vt in ſingulis prouinciæ locis legitimatus officia non excepta poſſit adire: argumento à genere ad ſpeciem: *l. item legata.* §. *item inter. D. de legat.* 3. qui dicit omnia, nihil excludit, qui excipit, in non exceptis firmat regulam. *l. nam quod liquidè.* §. *fin. D. de pæn. legat.* ſi cui, inquit, *penus legata ſit præter vinum, omnis penus legata videtur excepto vino*, & iterum, *quod ſi vrbana penus ſit legata, omnem quæ vbique eſt legatam videri Labeo ait, etiamſi in villa ſit vrbico vſui deſtinata.* Legitimatus ergo ad offi- 3.
cia præter magna prouinciæ, omnia alia obire poterit, magnis prouinciæ exceptis; legitimatuſque videtur ad omnia vbique quæ in prouincia ſunt, adeoque in ea vrbe præter magna, inter quæ non refertur officium Scabini in ea vrbe.

Genus omnes ſpecies cūplectitur.

Exceptio in cæteris firmat regulā.

Et verò aduertendum eſt aſſenſum Ordinum prouinciæ & vrbis in factum conceptum eſſe, *vt obire poßit Petrus officia magnis exceptis*: quod fieri non poteſt, niſi ex derogatione priuile-

4\. Res ipſa permiſſa derogat cõtrariis cognitis,

gij: quando autem id conceditur, quod ſtare non poteſt, niſi alterum remoueatur, remotum id eſſe cenſetur, quamuis nullâ illius mentione factâ. *l. vbi pugnantia. D. de reg. Iur.* & ſic *in c. dudum de præbend. in 6.* Bonif. VIII. nulla priuilegij ſeu conceſſionis antea factæ in ſecundis literis mentione factâ per actus ſubſecuti repugnantiam illam conceſſionem priorem *expreßiſſe*, inquit, *videmur*.

5\. Maius eſt de thoro legitimo quẽ eſſe, quàm legitimum dumtaxat, plures enim aliter fiunt legitimi.

Quod hic eò magis obtinere debet, quod priuilegium prouinciæ fortius ſit, quàm vrbis, cùm hoc legitimos tantùm requirat, illud ex legitimo matrimonio natos: legitimi autem ſimpliciter plurimis modis dicantur: legitimi fiunt per Reſcriptum Principis: *l. qui in prouincia. §. 1. D. de rit. nupt. confirmamus*, inquit, *ſtatum liberorum in eo matrimonio* (iure irrito) *perinde ac ſi legitimè concepti fuiſſent*: deinde per oblationem Curiæ factam. *l. 3. l. 9. C. de natural. liber.* Denique ſi pater naturales teſtamento tantùm *ſuos* nominet: *Auth. ſi quis ibid.* qui omnes iure ciuili fiebant legitimi, non legitimo tamen matrimonio nati. adeoque abſurdum videtur, quod ſoluto vinculo fortiori priuilegij prouincialis, non ceſſaret debilius vrbici, per eam gratiam, quæ ſoluit fortius.

6\. Cùm de voluntate conſtat, derogatum facilè creditur.

Præſertim cùm ſemper derogatum cenſeatur, quando de mente concedentis conſtare poteſt: *Tuſcus V. derogatio. concl.* 216. *n.* 13. voluntas autem clarius conſtare non poteſt, quàm ſi alioquin concedens nihil ageret re ipſa; verbis tantùm luderet: quod eſt biſtrionum, non eorum, qui remp tractant.

Ideoque idem Boniſ. *in d. c. dudum. conſiderantes quoque*, inquit, *quod nos, expoſito nobis de poteſtate prædicta, nihilominus literas gratioſas daremus*, vnde cùm expoſito debiliori vrbis priuilegio derogato fortiori prouinciæ idem Petro fuiſſet conceſſum, debet intelligi vrbis priuilegio ſimul fuiſſe re ipſa derogatum.

7\. Per actus poſteriores.

Ad quem modum rurſus idem Bonif. VIII. *in c. 1. de conſtit. in 6.* dicit Pontificem condendo conſtitutionem poſteriorem reuocare priorem, quamuis de ipſa mentionem non faciat; non tamen derogare locorum conſuetudinibus: & vlteriorem aſſignat rationem, quia hæ facti ſunt, & probabiliter ignoratæ; iura autem omnia in ſcrinio pectoris cenſetur habere.

Cùm ergo ius ſuum, & priuilegia quilibet populus cenſetur non minus in ſcrinio pectoris habere, quàm legiſlator communes leges; per conceſſiones ſuas cenſebitur, quamuis mentione non factâ, iuri & priuilegio ſuo derogare, ne nihil agat.

8\. Et quando nulli præiudicatur, & ad ius cõmune reditur.

Denique facilè cenſetur derogatum omnibus contrariis quando nulli præiudicatur; quando quod contrarium eſt iuris eſt correctorium; quando per id, quod agitur ad iuris communis naturam reditur: *Tuſcus d. concl.* 216. vt per has conceſſiones ad ius commune reditur, quo naturalibus licet publicis muneribus, & honoribus fungi. *l. 3. §. 2. D. de decurion.* aduerſus quod hic impetratum fuit primò particulare ciuitatis, deinde generale patriæ priuilegium.

9\. Conſiderabile etiam poſt Conc. Trid. quod quis ex ſolutis, & ex copula poſt ſponſalia ſit natus.

Neque verò extra boni & æqui conſiderationem eſt, quod Petrus non ex damnato coitu natus ſit, non ex ſcorto, nec vulgo quæſitus; ſed ex ſolutis, ex copula poſt ſponſalia habita; ex qua olim matrimonium ſequebatur: *c. is qui fidem. X. de ſponſ.* adeoque proles per matrimonium legitimæ naſcebantur; & conſequenter tempore conceſſionis priuilegij vrbis & prouinciæ ab officiis per priuilegium non arcebantur.

Et quamquam nunc per Concil. Trid. *ſ. 24. de reform. mat. c. 1.* huiuſmodi ſponſalia non tranſeunt in matrimonium per copulam; quia clam exercetur; tamen non deſinit ad defectus ciuiles, conſiderabilis eſſe promiſſio matrimonialis; cùm decretum Concilij cauſam peccati adulteriique perpetui poſt clandeſtina quorumdam matrimonia conſideret, cui remedium non aliud potuit adhiberi, cùm de occultis non iudicet eccleſia: tamen idem Concil. Trid. vim ſponſalium non abrogauit vlterius, quam ne per copulam occultam tranſeant in matrimonium: vt ſæpius declararunt Cardinales Concilij Interpretes: & ſic rigor priuilegiorum huiuſmodi ſecularium non videtur admodum aduerſus eos, qui tempore conceſſionis non potuiſſent excludi, intendendus, in vim decreti eccleſiaſtici, alia ex cauſa, vitandi ſcilicet peccati, inducti. tametſi alioquin in rigore legitimi hodie eſſe non poſſint ex copula ſolutorum poſt ſponſalia nati: quia per Concilium Trident. exciſa eſt radix vnde legitimitas ſubnaſci poterat: matrimonium ſcilicet: quod non naſcitur nunc ex copula ſolutorum poſt ſponſalia habita. nemo tamen non ſentit de facto plus omnino infamiæ illis adhæſiſſe prolibus quæ ſine affectu coniugali eſſent excitatæ, ſed voluptuariâ tantùm fornicatione: cùm olim ſolus conſenſus de præſenti, vel de futuro cum ſecuta copula, (quæ tacitum de præſenti conſenſum inferre cenſebatur) efficeret: & per ſe parentes conſtituere matrimonium poſſent, idque nollent; at hodie non eiuſdem facilitatis eſt matrimonium, ſed eſt coram parocho & teſtibus celebrandum: multa etiam malitioſè occurrunt impedimenta, etiam matrimonij ſæpè perit appetitus cùm iuuenis factus eſt copulæ compos; naſciturque proles inter moras; quæ ſanè nec apud probos atque cordatos non tantum de facto infamiæ, quâ portæ dignitatum obſerentur, ſecùm trahat, quantum natiuitas citra effectum coniugalem accidens.

CON-

De ſecundis nuptiis.

CONSULTATIO I.

De non contrahendis ante certum nuntium de morte prioris coniugis ſecundis nuptiis.

1. Secundæ nuptiæ prohibendæ donec certò moraliter conſtet de morte prioris coniugis.

REctè reiecit parochus militem contrahere volentem cum vxore alterius militis, antequam conſtet hunc eſſe defunctum, ob *c. in præſentia. X. de ſponſ.* vbi Epiſcopo ſcribitur talibus authoritate eccleſiæ non permittendum contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. huiuſmodi decretum Epiſcopi, inhibitionemque rectè defendit Wameſ. *conſ. 536. tit. de ſponſ. duor.* & eò magis parochi hic tenentur obſeruare, quod in ſynodo prouinciali Mechlinienſi *tit. de ſponſal. c. 4.* decretum ſit, vt denuntiato aliquo impedimento parochi non procedant vlterius, donec Superiorem conſuluerint; atque is reſponderit quid eis ſit agendum. quod *c. 3. de clandeſtin. deſponſat.* hiſce verbis etiam inſinuat; *cùm autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſè, donec quid fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtiterit documentis.* certum ergo nuntium requirit *c. in præſentia.* antequam Superior matrimonium permittere poſſit: manifeſta documenta *d. c. 3.* ſeu vt *nullus amodò,* inquit *c. dominus. X. de ſecund. nupt. ad ſecundas nuptias migrare præſumat; donec ei conſtet, quod ab hac vita migrauerit coniux.* vbi nupturienti de morte coniugis conſtare æquè iubetur; quàm Superiori, non ante certum nuntium permittere. *d. c. in præſentia.* & interdici mandatur *d. c. 3.*

2. Tam cōiugi, quàm parocho ſecus agere illicitum.

donec allata ſint manifeſta documenta. vbi obiter ex æqualitate decreti tum de coniuge, tum de Epiſcopo loquentis, probabilius eſt, non magis poſſe coniugem ſecundas nuptias inire, quàm Epiſcopum permittere ex præſumptione non ſufficienti probatione mortis: vt Panorm. aduerſus Butrium, cui adhæret Wameſius, docuit. alioquin viam aperimus matrimonium ineundi contra interdictum eccleſiæ, cui tamen pœna indicitur. *c. 1. de matr. contra interdict. eccleſ.* cum d. autem *c. 3.* ſtatim interdici velit cùm apparuerit probabilis coniectura; eo ergo ſtante non poteſt contrahi, nec interdictum remitti, donec quid fieri debeat, manifeſtis conſtiterit documentis. *d. c. 3.* & iam Tridentinum matrimonium coram parocho mandet celebrari; qui etiam dicat; *ego vos in matrimonium coniungo,* &c. *Trid. de reformat. mat. ſ. 24. c. 1.* Id quidem verum eſt, ſi ſecus aliqui iſtiſint coniuncti, non eſſe ſeparandos; dubitantes debitum reddere, non exigere: ſed ſi poſtea de coniugis vita conſtiterir, ad priorem reuerti debere. *d. c. dominus.*

vbi eadem, maiorque certitudo requiritur, vt ſoluatur ſecundum matrimonium, quàm vt ineatur: nam dubitantem diſcedere non permittit.

3. Quā certitudine opus ſit?

Quæ certitudo exigi dicetur? *certum,* inquit, *d. c. in præſentia. nuntium receperit; donec conſtiterit,* inquit *c. dominus:* generatim manifeſta documenta exigit *d. c. 3.* non ergo reſtringitur ad certum genus probationis. ideoque *c. quoniam. X. vt lite non conteſtatâ, tamdiu,* inquit, *alteruter coniugum exſpectetur, donec de ipſius obitu veriſimiliter præſumatur.* vbi non tantùm agitur de ipſis partibus, ſed datur inſtructio Iudici procedenti etiam ad definitiuam: & ait gloſ. *in verb. præſumatur, per famam,* inquit, *quia ſenex erat, vel etiam quia in acie fuit, nec rediit;* præſumitur quod his caſibus ſit mortuus. & *ſatis certum eſt,* inquit, *per ſolas huiuſmodi violentas præſumptiones, poſtquam aliquanto tempore duxerit exſpectandum.*

Et in milite quidem *Auth. hodie. C. de repud.* maritum in expeditione manentem exſpectari iubet; ſed ſi mortuus dicatur, vxori iubet per ſe, vel alium, eum, ſub quo militabat, adire; & interrogare ſi verè mortuus eſt, & apud geſta deponere cum iure-iurando ſi mortuus ſit: quo ſubſecuto poſt annum nubere. ſed quod ad annnum pertinet, luctus ille videtur, & per canones ſublatus eſt. *c. vlt. X. de rit. nupt.* ſi de morte iuratum ſit. ſed iterum *d. Auth. hodie* agit de milite verſante in expeditione; vt *d. c. dominus* ſcribitur chriſtianis in captiuitate Saracenorum poſitis: *c. in præſentia* de captiuis, vel peregrinis vltra ſeptennium exſpectatis, quorum certificari non poſſit vita, vel mors: & *c. cum per bellicam 34 q. 1.* de bellicis cladibus, quibus matrimonia plura turbata, & cum ſecundis contracta erant; & ſatis ſecunda conſortia excuſat, vt culpabilia nón iudicentur, cùm perſona aſſumpta eſt mariti, qui iam nō eſſe exiſtimabatur, vt eo tamen apparente priora redintegrentur coniugia: alioquin eę mulieres impię ſunt habendæ, quibus præterita ad opprobrium malę voluntatis trahi non potuiſſent.

4. Si coniux in acie, vbi multi occiſi ſunt, pugnauit, nec pòſt apparuit, ſufficit præſumptio mortis poſt moram.

Speciali caſu noſtro cùm in acie pugnatum eſt, multis occúbentibus, præſumitur G. mortuus, qui in ea fuit, nec pòſt apparuit. *ita gloſ. in d. c. quoniam. Tuſcus poſt Alexand. & alios v. mors. concl. 400. n. 7. & 29. Maſcard. de probat. concluſ. 1074. vbi concl. præced. & ſeq* ſufficit præſumptiuè mortē probari, nec exacta de viſu omninò probatio eſt neceſſaria: & plures circumſtantiæ præſumptionem augent: etiam in incertis diuturnior abſentia, probitas, & mores viri, apparenter ſcripturi ſi viueret. & ideo Viuianus in Rationali *in d. c. in præſentia* morā, & violentas ſuſpiciones, & pręſumptiones an ſint ſufficientes, ad arbitrium iudicis remittit,

5. Ex arbitrio iudicis.

in d. c. in præſentia, poſt Abbatem ibid. vocem mortis, & famā *Menoch. in remed. adipiſc. poſſeſſ. rem. 4. num. 671.* quare moraliter tum ſuperiori, tū coniugi, ſufficeret ea certitudo, quæ quietā reddere poſſit conſcientiam timoratā: etiā dictū vnius teſtis de viſu: *Maſcard. vbi ſupra;* ſed iurati. *d. Auth. hodie.*

LIBRI QVINTI
TITVLVS I.

De Accuſationibus.

CONSULTATIO I.

De delictis communibus & regularium.

1. **Delicta ſunt communia, quædam militaria, vt regularium.**

DElicta vt quædam ſunt communia, quædam militaria; ſic in regularibus exceſſus quidam tamquam ſimpliciter mali, conſiderantur, quidam quaſi mali ex cauſa ſtatus religioſi. Ex priore genere nihil hac in cauſa eſt demonſtratum: ſecundi generis multimoda capita obiiciuntur. ſed cùm regularis reus tantùm agi poſſit ſecundùm leges militiæ, cui eſt adſcriptus; & ſi quid præter leges communes in monachos ſtatutum ſit,

2. **Quo nomine veniunt canonici regulares etiã non monachorum.**

non prorogetur ad canonicos regulares: *c. quod Dei. X. de ſtat. Monach.* quoniam *etſi*, inquit, *à monachorum conſortio non ſunt ſeiuncti, regula tamen inſeruiunt laxiori.* Niſi fortè deducatur ex fontibus votorum ſubſtantialium, in quibus omnes religioſi conueniunt, aut eandem

3. **Nec decretis de his diſponentibus niſi ad ſubſtantiam votorũ ſpectent, aut in vtriſque eamdem habeant rationem.**

omninò participant legis rationem: vt *in cap. ex parte. X. ne cler. vel monach.* declaratum eſt, decreto ne monachi phyſicæ, aut legum ſtudiis addicantur, etiam canonicos regulares eſſe comprehenſos.

Obiecti exceſſus ſecundùm regulam Sancti Auguſtini conſtitutioneſque ordinis & Capituli Windeſemenſis, ſub quibus militat reus de qua agitur, expendendi ſunt.

4. **Exceſſus regulares.**

Per ea vetatur collocutio cum exteris intempeſtiuis horis 3. *part. c. 7. ſ. 3.* intra horas regulares aut Capitulum culparum, neque poſt primum pulſum collationis aut refectionis.

5. **Intempeſtiua collocutio cum exteris.**

Procurator tamen cum aduenis loquitur. *c. 7. 3. part. ſtat. c. 13.*

6. **Scriptio, receptio literarum.**

Scriptio vel receptio litterarum quæ non ſpectat ad fomentum impudicitiæ, de quo Auguſtinus agit, dum illas vetat; ex mente legiſlatoris prohibitam non eſſe; ſed neque moniali ad parem ſexum, Triuetius quidem & Lantmeter *ſupra regul. S. Auguſt.* cenſent: ſed conſuetudo, & pleriſque locis ordinatio ſecus habet, & ferè generatim in aliis ordinibus pro vetita habetur. Familiaritas cum impari ſexu, ſi quem ſuſpectum fecerit, & monitus non deſtiterit; ad grauem culpam pertinet. 3. *part. ſtat. c. 6.* ſuperiores tamen nimia ſuſpicio non debet reddere præcipites: nec omni ſpiritui credulos, nec faciles ad damnandum ex ſuſpicione. 1. *part. c. 9.*

Aduersùs obedientiam contumacia grauis eſt culpa. præſertim in re graui, atque delibe- **7.** **Contumacia aduersùs ſuperiorem.**
rata, & quaſi coniurata rebellio. 3. *part. c. 6. ſtat.* ter vapulat reus, ter ad terram comedit, officium & vocem capitularem amittit. Cæterùm in rebus non admodum grauibus flaccida ad obediendum promptitudo; graui culpæ non mox adſcribitur: præſertim cùm res, quæ præcipitur, primâ ſpecie ſupra regulam eſſe apparet; & docti hæſitant. nam in iis, quæ notoriè ſupra regulam ſunt, reuerenter poteſt regularis non obedire. *Nihil*, inquit D. Bernard. *lib. de diſp. præcipiat mihi Prælatus eorum, quæ non voui, nihil præcipiat eorum, quæ non promiſi, non augeat aut minuat votum meum.* ſicut enim quis ad regulam arctiorem compelli non poteſt; *Solus de leg. tractat.* 14. *q.* 8. *ſec.* 12. ita nec exigi poteſt quidquam à regulari, quod liquidò ſuperet votiuam regulam. reuerenter tamen debet ſe ſubditus excuſare, & in dubiô obedire. quia præſumptio eſt pro ſuperiore, eiuſque decretis. abſit vt ſubditus impudenter, aut maledicè reſiſtat. Maledicentia ſanè animo inhonorandi, & contemptus ſuperiorum in depreſſionem officij graue peccatum eſt, & grauiter punitur. *c. 1. & 2. X. de maledic.* circumſtantia tamen muliebris impotentiæ valde deminuit. *Tolet. lib. 5. c. 19.* quod & ad eos viros pertinet, qui in ſexu virili animum gerunt muliebrem. & ſi contemptus eſt materialis; tanquàm hominis tantùm defectus patientis; magis eſt venialis. *Suarez. de leg. lib. 3. c. 28. n. 24.*

Paupertas Canonicorum Regularium non tam eſt ſtricta, quàm aliorum Ordinum. vouent enim illi tantùm carentiam proprij. cuius ſubſtantia peculium à nutu ſuperioris depen-
dens admittit: *Ioannes And. in c. non eſt oblig.* **8.** **Proprietas.**
de reg. iur. in 6. & penſionem loco communis victus. *idem in c. cum ad monaſt. de ſtat. monach. Nauar. comment. de reg. 1. non dicatis.*

Ad procuratorem pertinet prouentuum cu- **9.** **Procurator.**
ratio & inquiſitio. 2. *part. c. 3.* conductio & elocatio, quamuis hoc vltimum non ſit in vſu, negligens, prodigus, contumax, deſtituitur. ſed demum, ſi ſæpius correctus fuerit. *ibidem.*

10. Si quis de rebus monaſterij ſibi commiſſis
Lautior tractatio. lautius amicum tractauerit, non ſtatim præuaricatur votum. *Layman. Theolog. mor. lib. 7. moral. tractat. 5. c. 7.* rerum non conſumptibilium vſurpatio, vel commodatio non eſt mox mortalis. *Sanchez lib. 7. moral c. 19. n. 57. c. 20. n. 6.*
11. Donatio. præſertim ex circumſtantijs. licita in depoſitum receptio. *Sanchez moral. lib. 7. c. 19. n. 50.*
12. Vſus eorum, quæ rogatus ſuperior non concederet, vel contra. donatio eorum, quæ ſuperior permittit, quibus vnus non ſolet egere, aut abſumere. *ibid. c. 19. n. 70.* quin & ſi rogatus ſuperior concederet, non offenditur eo non rogato paupertas; ſed magis obedientia venialiter. *Nauar. comment. 2. de regul. n. 20.*

13. Abſentia à menſa. Præterea ſi quis à ſtatis prandij & cœnæ temporibus abfuerit, pœna tantùm datur, vt in Capitulo veniam petat. *3. part. ſtat. cap. 6.* eadem pœna corrigitur, qui ab officiis chori
14. Choro. emanſerit. *3. part. c. 5.* excuſatur tamen procurator *c. 3. 2. part.* & infirmus; cui creditur ex regula S. Auguſtini. *famulo Dei dicenti quod ſibi doleat ſine dubitatione credatur.* Comeſtio extra tempus ſimili ferè pœnâ eluitur. Silentij fractio ad confeſſionem culpæ in Capitulo purgatur. *3. part. c. 7.*

Enimuero ex his ſummatim dictis pleraque obiecta extra grauem culpam ponuntur;
15. Pœnæ. atque regularibus ſaltem pœnis expiantur. Cæterum (quod & quæritur) huiuſmodi non ſunt, vt aliquem *iuxta c. 2. Concil. Trident. ſ. 25. de Reg. ad biennium* incapacem reddant electionis actiuæ, vel paſſiuæ, aut vt iudex ea priuare poſſit accuſatum. quanquam enim Concilium Tridentin. *ſ. 25. c. 7. de regular.* in præfectam eam eligi mandat, quæ octo annis poſt expreſſam profeſſionem laudabiliter vixerit; non tamen cenſendum eſt electionem factam de alia perſona ſecundùm priores canones capace eſſe irritam, quia affirmatiua diſpoſitio eſt decreti inſtruens eum, qui electioni præeſt, vt in viam eligentes dirigat: niſi fortè quoad ætatem, vbi negatiuè non minorem vult quadraginta annis, niſi in caſu ibidem excepto. & quidem prima parte laudabilem vitam exigit, in alterâ rectâ vitâ contenta eſt. niſi iterum eadem moraliter ibidem intelligamus, vt D. Paulus ad Titum. c. 1. exigit Epiſcopum qui ſit ſine crimine; non vero ſine qualicumque peccato, cum ſepties in die cadat iuſtus.

Sed tamen nullitatem electionis Concilium non adiungit ob exceſſus, & culpas regulares. ſicut operosè nullitatem exprimit, & inhabilitatem *in c. ibid. præcedenti. & ſ. 24 c. 18.* ob concurſum in parochialibus non ſeruatum, & *ſ. 25. c. 5.* ob omiſſas qualitates requiſitas.

Meritò ergo Iudex in correctione rei abſtinuit à pœnis grauioribus; cùm probata nulla ſint delicta communia: quoad culpas verò regulares, pœnitentias rectè aliquas iniunxit; earumque executionem ſuperiori regulari commiſit. *vt in c. in ſingulis. & ſeq. X. de ſtatu monach.*

CONSVLTATIO II.

De cuſtodia & exhibitione reorum.

IN lite pendente inter N. & N. conſiderare oportebit quod habet Vlpian. *in l. 1. D. de cuſtod. & exhibit. reor. de cuſtodia*, inquit, *reorum proconſul æſtimare ſolet, verum in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, vel fideiuſſoribus committenda, vel etiam ſibi.* Hoc *autem vel pro criminis, quod obiicitur qualitate, vel propter honorem, aut propter ampliſſimas facultates, vel pro innocentia perſonæ, vel pro dignitate eum, qui accuſatur facere ſolet.* 1. Quis carceri non mancipandus.

Quæ ergo ſingula æſtimanda iuriſ-conſultus cenſet, vt fide-iuſſoribus vel ſibi quis committatur, ſi vniuerſa concurrant, quis bonus abnuat, eum ſaltem fide-iuſſoribus, ſi non ſibi, eſſe relinquendum? præſertim ſi expendimus poſtquam ſcripſit Vlpian. *lib. 2. de off. proconſ. quod refertur in d. l. 1.* quodque modò examinauimus, libro iam ſeptimo (*vt refertur in d. l. 3.*) generatim atque indiſtinctè ſcribere; *ex epiſtol. D. Pij.* non eſſe in vincula coniiciendum eum, qui fideiuſſores dare paratus eſt: niſi ſi tam graue ſcelus admiſiſſe eum conſtet, vt neque fide-iuſſoribus, neque militibus committi debeat. verùm hanc ipſam carceris pœnam ante ſupplicium ſuſtinere. Scelus, inquit; *ſicut & l. 3. eod.* inter ſcelera autem non refertur fornicatio, etiam in clerico, etiam ſacerdote; neque inter exceſſus enormes. *de quibus in c. ſi clericos. de ſent. excommun. de quo mox.* 2. Nõ cauentes fide-iuſſoribus datis. 3. Non rei exceſſuum leuiorum.

Agitur autem *in d. l. 1.* in caſu accuſationis, quæ fiebat ad vindictam cum inſcriptione, in qua multa rigidius conſtituta ſunt, quã in caſu inquiſitionis tantùm ex officio Iudicis, præſertim eccleſiaſtici, & ex benignitate canonum.

Ex conſideratione dignitatis *conformiter ad d. l. 1.* omiſſis iis, quæ circa illius *l. 1. & 3.* intellectum, ampliationem, & limitationem paſſim ſcribuntur *per Boſſ. de carcerato fideiuſſoribus committendo, Menoch. de arbit. caſ. 303. Farinac. de carceribus & carceratis, & ab eis allegatos aliosq́;.* per Bonif. VIII. reſcribitur *in c. ſi clericos de ſent. excom. in 7.* his verbis; *clericos ſi de parendo iuri tibi fide-iuſſoriam dederint cautionem, detinere non debes: niſi exceſſus enormitas, vel alia cauſa rationabilis eos ſuaſerit detinendos.* quod ſi vniuerſim de clericis id ſtatuat Pontifex: (ob dignitatem ordinis *Ioan. Andrea ibidem, aliiq́; paſſim*) multò maximè id obtinebit in iis, qui ſunt in ſacris in officiis eccleſiaſticis, & dignitatibus. adeoque cùm tam delinquat iudex, qui non relaxat relaxandum, quàm qui incarcerat non carcerandum; *Farinac. vbi ſupra n. 147. poſt Marſil. Angel Bonaſc. quos citat, Ant. Gomeſ. 3. tom. var. reſ. c. 9. n. 8. Lopez. ad pract. crim. Diaz. c. 124.* graue 4. Neque clerici, niſi in enormibus.

peri-

periculum imminet Prælatis, tam in deten-
tione indebita, quàm captura; ſi qua temeri-
tas aut iniuria deprehendatur: quia excom-
municatione plectuntur *d.c.ſi clericos*, & incar-
cerantes, aut procurantes vt cogant reſignare,
Prælati triennio fructibus, inferiores ipſo
iure beneficiis ſuis ſunt priuati. *Clement. mul-
torum. de pœnis*, quibus ideo bene Ioan. An-
dreæ *in d.c.* ita dicit, *caueant ſibi Prælati, qui
nimis ad talia prompti ſunt, & ſe & alios illaque-
ant.* vbi incarcerationem non admittit, niſi
in condemnatis, vt *in c. vt fama X. de ſent. ex-
com.* notoriis, ſeu de quibus probatio plana
eſt, *per ea, quæ* poſt Archid. *ibidem latè pro-
ſequitur.* quibus adde *d. l. 3. in verb. niſi tam
graue ſcelus admiſiſſe eum conſtet.* Quibus con-
ſentaneum eſt decretum Concilij Trident.
ſeſſ. 25. c. 6. his verbis: *In criminibus ex inconti-
nentia prouentibus* (non omni, ſed) *de qua in
decreto de concubinariis* (non fornicatione
ſimplici. *Rota 6. Iun. 1622.*) *& in atrocioribus
delictis, depoſitionem, aut degradationem requi-*
5. Et fugæ ſuſpicione. *rentibus* (nota & quod ſequitur iunctim) *vbi
de fuga timetur* conſonat d. c. vt fame. *d. c. ſi.
clericos*) *ne iudicium eludatur, & ideo opus ſit*
(nota) *perſonali detentione, poſſit Epiſcopus ad
ſummariam informationem, & neceſſariam* (nota)
detentionem procedere.

Decretum hoc, vt ad rem noſtram redea-
mus, manifeſtè explicat *d. c. ſi clerici.* pericu-
lum fugæ enixè & pluribus verbis, & exceſ-
ſuum enormitatem requirens. quam cùm alij
arbitrariam eſſe dicant, alij vt Ioan. Andreæ
6. Quæ atrocia? exemplificent in falſariis literarum papalium,
infamatis de cæde ſui Epiſcopi, hæreticis,
& ſimilibus Concilium clarè atrocia delicta
vocat, quæ depoſitionem, aut degradatio-
nem requirant.

7. Rationabilis cauſa. Exceptionem aliam addit Bonifacius VIII.
vel *alia cauſa rationabilis eos ſuaſerit detinendos.*
Atqui non video quomodo non magis ratio-
nabile fuiſſet conſideratis circumſtantiis cau-
ſæ, perſonæ, loci, & temporis, acceptâ fide-
iuſſione idoneâ, cauſam citra carcerem in-
ſtruere, quam per illius decretum, ſcandalum
in Eccleſia, & apud vicinos fidei hoſtes præ-
bere. Præſertim non apparente accuſatore,
qui ſe inſcribat; denuntiatore, qui fraternè
monuerit; vel clamoroſa infamia, quæ requi-
rit cap. *qualiter & quando el 2. X. de accuſ.* in-
nouatum à Concilio *Trid. ſ. 24. c. 5.* (cuius
longus & totus textus præſenti negotio qua-
drat.) Si etenim ſufficiens infamia præceſſit,
quis credat Conſules, ſenatores, alioſque vi-
ros graues Eccleſiaſticos, & ſeculares, tam
præclarum teſtimonium N. dediſſe? ea ſi de-
fuerit, poſitâ etiam veritate delicti; expen-
dendum eſt hoc caſu, & loco, ex integro *d.
cap. qualiter* & illud D. Bernard. *l. 2. de conſid.
c. 12. non eris innocens, ſi aut punias eum, cui fortè
parcendum eſſet; aut parcas ei, qui fuerat pu-
niendus.* ſi parcitum fuiſſet, aut occulta pœ-
nitentia dilutum crimen (quo caſu verum
deprehenſum foret) ceſſaſſet ſcandalum; ex
quo maius quàm ex reatu eſt malum. quia,
vt inquit Leſſius *de Iuſt. lib. 2. c. 29. d. 15. num.
140. eccleſiaſticorum infamia plus ſcandaliſat
ſeculares, præſertim hæreticos, quàm caſtigatio
ædificet.* Quare etſi Concilium Trid. *ſ. 24. c. 8.*
cum publicam demum pœnitentiam iniun-
gi decernat, quando publicè & in multo-
rum conſpectu crimen commiſſum fuerit, vn-
de alios ſcandalo offenſos, commotoſque
fuiſſe non ſit dubitandum; in ſecretam tunc
tamen commutari permittit, quando ita ma-
gis iudicatur expedire.

Qui igitur crimen domeſticum, atque oc-
cultum committit, eam culpam contrahit,
quam natura criminis inuoluit; ſed qui ex
occulto publicum facit, per caſtigationem,
ſeu aliàs, ſecus quàm canones permittant, *d.
c. qualiter. c. inquiſitionis. X. de Accuſ. Leſſ. vbi ſu-
pra num. 123. Nauar. eod. conſ. 3. q. 5.* reus eſt
emergentis ſcandali: quod momentum cri-
minis longè ſuperat, & aggrauantis circum-
ſtantiæ, quâ

> *Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe*
> *Crimen habet, quanto qui peccat maior*
> *habetur.*

c. cum quidam. X. de iure-iur.

Quare videtur rectè appellatum à decreto 8. A decreto, & incarceratione appellari poteſt;
carceris, qui morti æquiparatur. *Iuxta Bald.
in c. 1. §. denique tit. quæ fuit prim. cauſ. benef.
amittend. in vſibus feudor.* & denegatâ decreti
relaxatione, oblata cautione idonea. & à quo
decreto appellari poſſe, vt irreparabili, *poſt
Concilium Trid.* Clemens VIII. Sanct. Prag-
mat. an. 1600. declarauit apud *Quarant. in* 9. Quam diu durat;
ſum. V. Archiepiſ. Auth. Eaque appellatio ſem-
per poteſt interponi ſine lapſu fatalium; quia
ſemper atque perpetuò grauat: rectèque re-
poſci poſſeſſio beneficij cuius reſignationem
terrore, carceris metu, aliorumque malorum, 10. Et reſignatio per carcerem obtenta irritari.
atque oppreſſione Iudex à quo extorſiſſe dici-
tur. quæ ideo nullius momenti eſt. *d. Clem.
multorum de pœnis. c. ſuper hoc. c. 2. c. abb. c. ad
aures quæ vi vel metu. Rebuff. l. 3. p. benef. de reſig.
metu.* & facile in his circumſtantiis credetur, 11. Et talis facile præſumitur.
probarique cenſebitur. *c. ſuper hoc. X. de renun-
tiat.* vti ſpontaneam reſignationem non præ-
ſumi docet Rebuff. *prax. ben. l. 3. de vi in re-
ſign. adh.* Imo poteſt vi reſignare coactus tan- 12. Et ſpoliatus redintegratur.
quam ſpoliatus intentare remedium *can. redin-
tegranda. 3. q. 1. nec iudices*, inquit Rebuff. *au-
dient detinentem beneficium, donec reſtituta fuerit
poſſeſſio ſpoliato, &c. in prax. benef. de reſig. metu.
n. 5. & 6.* ne quidem ſuper voluntaria reſigna-
tione, ſi præceſſit ſpolium, ſeu captura. *d. c. 24
X. de reſt. ſpol.*

CONSVLTATIO III.

De correctione, & illius executione, non obſtante appellatione.

Clericus præfecto cerimoniarum in pera- 1. In diuinis Officiis
gendis officiis diuinis obedire iuſſus,
& ob

agendis promptè obedire oportet.

& ob contumaciam atque inſolentia verba, à Capitulo culpam agnoſcere, & ibidem deprecari iuſſus diffugio appellationis ſe tueri non poteſt.

Imprimis ſiquidem proponitur teneri ex
2. iuramento quod in inſtitutione Capitulo præſtitit his verbis; *Decani & Capituli iuriſdictioni ſubeſſe volo, & debeo, correctionem eorum ſuſcepturus humiliter & deuotè.* quibus verbis vtitur Alexander III. *in c. reprehenſib. X. de appellation. vt quæ pro ſalute fuerint iniuncta in Capituli diſciplina ad correctionem humiliter ſuſcipiantur, & deuotè.*

Pro culpa correctionẽ ſuſcipere.

3. Loquitur quidem Alexander in religioſis, ſed & alios tamen includit per verbum *præcipuè*, ſicut comparatiuus & ſuperlatiuus includit poſitiuum.

Etiam non regulares.

Rigoroſius quidem de illis D. Benedictus
4. *c.46. Reg. D. Hieronym. Reg. monach. c.4. Caſſian. l.4. inſt. c.16.* omneſque regularum conditores, aliique alibi paſſim tractant de culpis ſponte aut per zelatores propoſitis humiliter agnoſcendis, & venia poſtulanda, etiam in rebus leuiſſimis.

Sed illis ſtrictius.

5. Sed etiam in clericis ſecularibus prima pars diſciplinæ eccleſiaſticæ eſt, vt culpam agnoſcant, veniam præcentur, emendationem ſpondeant. eique conſonat Regula Canonicorum in Concilio Aquiſgranenſi *ann. Chriſti* 1317. probata. & ne quid foris quæramus prædicta iuramenti verba *recipere correctionem humiliter & deuotè*, non capiunt aliam interpretationem.

1. Correctionis pars culpam agnoſcere.

Quare Capitulum benignè pro contumacia & verborum impudentia non aliam pœnitentiam iniunxit, quàm veniæ poſtulationem, ſpe emendationis. vt Tacitus de Agricola refert non ſemper eum ad pœnas progreſſum, ſæpe ſolâ pœnitentiâ contentum fuiſſe. & D. Auguſtin. ait primum gradum peccatoris ad conuerſionem eſſe, culpam agnoſcere.

6. Tantum abeſt quod huiuſmodi pœnitentia infamet; ſed imo humilis & deuota culpæ agnitio, honorem ei potius conciliet.

Nec id infamat.

7. Inde Concilium Carthaginenſe, *clericus*, inquit, *maledicus* (maximè in ſacerdotibus) *cogatur ad poſtulandam veniam: ſi noluerit; degradetur; nec vnquam ad officium abſque ſatisfactione reuocetur. c. clericus. d.46.* & *peccati venia non datur niſi correcto. c. 5. de reg. Iur. in 6.*

Clericus maledicus grauiter puniendus.

Quod ſi clericus contumaciam, & reſponſa ſua cum eo canone conferat, videbit quantum correctio illius à pœna iſtius canonis abſit.

Nec verò (ne eo colore appellationem ſuam
8. inficiat) vnquam ſequitur infamia, niſi leges expreſsè irrogent. quin porrò quæ per viam correctionis fiunt, etiam fuſtigationes, non infamant. ſic deciſum eſt eos, qui ab ædilibus cæſi ſunt, non infamari. *Leot qui. D. de decur.*

Etiam fuſtigatio non infamat.

9. Igitur ritè Capitulum poſt plures monitiones proceſſit ad executionem ſui decreti correctorij per prouentuum eccleſiaſticorum, diſtributionum aliquarum in dies, ſeptimanas, menſes ſequeſtrationem, ſimileſue contumacium pœnas.

Correctio per priuationem diſtributionũ, &c.

Eò magis quod in celebrandis officiis diuinis, illorum cerimoniis obſeruandis, nulla mora admitti poteſt; ſed promptè omnia peragenda ſunt: ideoque nullam admittit tergiuerſationem appellationum. *ſi res*, inquit lex vlt. *D. de appellat. dilationem non recipiat, non permittitur appellare.* ideoque rectè Sigiſ. *Scaccia de appel. q. 17. lim.* 38. generatim communem doctrinam tradit poſſe iudicem non obſtante quacumque appellatione procedere ad executionem ſententiæ, quando periculum eſt in mora: quod omninò præſens eſt, ſi quis impunè cerimoniis præfecto obſiſtere poſſit. 10.

Officium diuinum vt præfecti, monente peragendũ, nec moram fert appellationum, &c.

Et quia idem clericus proponitur appellationi ſuæ prætexere argumentum militis, quod eius ſtipendia in cauſam iudicati capi non poſſint, atque aliàs libenter argumentatur à militia armata ad clericalem; etiam meminiſſe eum oportebat in militia armata non appellari: quia in prælio iterum peccandi locus non ſupereſt; *vt Lomachus:* nec licet dicere *non putaram, vt Africanus aiebat.* ideoque qui *rem*, inquit, *l. 3. §. in bello. D. de re milit. à Duce prohibitam fecit, aut mandata non ſeruauit, capite punitur, etiamſi res bene geſſerit: & irreuerens*, inquit, *l. 3. §. irreuerens, miles non tantùm à tribuno, vel centurione, ſed etiam à principali coërcendus eſt.* nam *eum qui centurioni caſtigare ſe volenti reſtiterit, veteres notauerunt: ſi vitem tenuit; militiam mutat: ſi ex induſtria fregit, vel manum centurioni intulit; capite punitur.* magna & prompta pœna pro inobedientia militari; mitis admodum hæc, de qua quæſtio, capitularis. 11.

Vt nec in iuſſis militaribus.

Iterum *l. 6. ibidem omne delictum eſt*, inquit, *militis, quod aliter, quam diſciplina communis exigit, committitur; veluti ſegnitia crimen, vel contumacia, vel diſidia.*

Rurſus *pœna*, inquit *l. 3. § pœna eod. militum huiuſmodi ſunt caſtigatio, pecuniaria mulcta, munerum indictio, militia mutatio, ignominioſa dimiſſio.* 12.

Quorum pœnæ.

Ex quibus ſi comparatio vtriuſque militis placet, videbit quàm miti decreto ſit correctus: quodque militi armato pecuniaria mulcta indici; ſtipendiis, militiâ, gradu deiici; & ignominioſè dimitti poſſit.

Miles ergo clericalis pecuniariâ mulctâ, detractione ſtipendiorum eccleſiaſticorum, præſertim nondum ſolutorum priuatione, dimiſſione puniri poteſt. 13.

Militiæque eccleſiaſticæ.

Hinc toties in iure & Concilio Trid. mentio de diſtributionibus, & fructibus ſequeſtrandis, per aliquot dies, menſes, annos auferendis.

Et in his correctionibus militis clericalis nulla appellatio diſciplinæ eccleſiaſticæ executionem remoratur. 14.

Sine appellatione.

Sic Alexander III. *in c. ad veſtram. X. de appell.* ait remedium appellationis non ideo eſſe inuentum, vt alicui à religionis & Ordinis obſeruantia debeat in ſua nequitia patrocinium exhibere: ſtatuitque non ideo minus iuxta tenorem mandati, quod in Regula continetur, & inſtitutionem Ordinis corrigi, & caſtigari. 15.

In religionis & ordinis obſeruantia.

Et Innocentius III. *in c. irrefragabili de off.*

ord. generatim ſtatuit, vt eccleſiarum Prælati
16. Correctione, ad corrigendum ſubditorum exceſſus, maximè clericorum, ac reformandos mores, prudenter & diligenter intendant. & vt correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decreuit, vt executionem ipſorum nulla Conſtitutio, vel appellatio valeat impedire.

17. Diſciplinâ, Idem Alexander III. *in c. reprehenſibilis. X. de appell.* vult obſeruari, vt in correctorijs pro aliquo exceſſu correcti, contra Regulam Prælati ſui & Capituli diſciplinam appellare non præſumant. cuius verba, etſi de religioſis loquantur, diſpoſitio tamen etiam in ſecularibus clericis obtinet; propter verbum *præcipuè*, vt dictum eſt.

Et *c. licet de off. ord.* loquitur in ſecularibus
18. Regularium & ſecular. cler. clericis, & regularibus. *& c. irrefrag. eod.* in corrigendis, inquit, d. c. licet. exceſſibus iuxta canonicas ſanctiones appellationis diffugium eſt interclusum. tametſi non eſt diffitendum ſtrictius regularibus appellationes inhiberi; *c. cum ſpeciali 61. X. de appell. in fin. verſ. caterùm, de qua re dixi in Iur. Pont. nou. anal. tit. de reg. n.48. & quos citaui.*

Denique Conc. Trid. *ſ.6.c.3.ſ.7. c.8.ſ.13.*
19. Executione nõ ſuſpensâ, *c.1.ſ.14.c.4.ſ.22.c.1.ſ.24.c.10.* appellationem vetat recipi in cauſis correctionis; aut executionem, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendi; nec *in his*, inquit, *d. c. 10. vbi de viſitatione aut morum correctione agitur, exemptio aut vlla inhibitio, appellatio, ſeu querela etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita executionem eorum, quæ mandata, decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat, aut ſuſpendat.*

Mandata, decreta, aut iudicata, inquit; vt conſtet non tantùm quæ quaſi exequendo & ordinando in re præſenti, ſed etiam quæ ſummario iudicio mox expediri potuerint, & iudicari priuilegiariam executionem habere.

Iuxta tamen diſtinctionem *d. c. cum ſpeciali. § porro.* vt in notorijs exceſſibus nullatenus
20. In notorijs exceſſibus: appellationi deferatur: exceſſu autem dubio exiſtente; ſi probabilis ſit cauſa appellationis, eamque reus proſequatur, & legitimam probet; tum demum Iudicem appellationis ſuæ iuriſdictionis officium exercere: alioquin Iudicem à quo; non obſtante appellatione. quod ipſum etiam tamen *per c.20.ſ.24. Trid.* reſtringere nunc oportet ad appellationes à definitiua, ſeu illius vim habente interiectas.

21. Quoad omnes Prælatos: Enimuerò non hæc Concilij loca tantùm loquuntur in Epiſcopis; ſed etiam alijs Prælatis, & ſuperioribus, tametſi mentio Epiſcoporum magis obuia ſit.

22. Adeoque Decanum etiam Capitulum iuriſdictionem habens, Et verò Capitulum A. ab immemoriali tempore ordinariam habuit iuriſdictionem, & ſuperioritatem, & correctionem; & cognitio cauſarum tam ciuilium, quàm criminalium ad illud pertinuit; ſententias & decreta per ſubtractionem prouentuum, executioni demandare ſolitum fuit, prout refert & confirmat, grauioreſque executionum modos permittit Iulius Papa II. per literas bullatas 15. Kalendas Ianuarij 1508.

Et Leo X. eandem iuriſdictionem Capituli agnoſcit, pluribus verbis confirmat, & auget: adeò vt Officialem & Promotores eis conſtituere permittat; aliaque quæ non communis tantùm, & œconomicæ authoritatis ſunt; ſed plenæ etiam iuriſdictionis. per literas ſimiliter bullatas 11. Kalendas Iulij 1521.

Cui Bullæ acceſſit Placitum Cæſareum ad eiuſmodi iuriſdictionem etiam cum exemptione & ſecluſione tunc Ordinarij Epiſcopi C. ante nouarum Sedium in Belgio erectionem exercendam.

Iuriſdictionem quidem ſecundùm antiquos 23. terminos iuris ciuilis Cuiacius, & quidam alij Plano & iuris ciuilis Interpretes tribuere volunt ſolis ſimplici modo magiſtratibus, & poteſtatibus; *de quibus D. &* do loquendi, *C. lib. 1.* ſed canones, qui planè & ſimpliciter quæ eccleloquuntur, & vt accepit Prætor *in l. ait Prætor. D. de re iudicat.* pro poteſtate cognoſcen- ſiaſticis competit, di & iuriſdicendi, iuſtitiæque adminiſtrandæ, paſſim totoque iure canonico iuriſdictionem attribuunt Iudicibus eccleſiaſticis. *& in c.2. de off. leg. in 6.* dicit Clemens IV. Legatos Apoſtolicos eſſe inſtar Proconſulum, cæterorumque Præſidum, quibus certæ ſunt decretæ prouinciæ.

Conſequenter ad certam proportionem tri- 24.
buitur iuriſdictio per canones Papæ, Epiſco- Ad propor-
pis, Legatis, Delegatis, Ordinariis, Vica- tionem.
riis, Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, Archipresbyteris, cæteriſque cuiuſcumque nominis Prælatis, & Capitulis, de conſuetudine competentem omninò ſeruari vult Innocentius III. *in d. c. irrefragabili.*

Eandem ergo iuriſdictionem Capitulo A. competentem Iulius & Leo Pontifices confirmarunt, & ſeruandam voluerunt *per d. literas.*

Præterquam quod iuris notorij ſit licitis 25.
collegiis authoritatem competere in ſuos: *col-* Collegijs
legijs, inquit *l. ſodales. D. de colleg. illic. pote-* etiam licitis,
ſtatem facit lex pactionem, quam velint ſibi ferre, dum ne quid ex publica lege corrumpant, & quidquid hi diſponent ad inuicem firmum ſit, niſi hoc publica leges prohibuerint.

Accedit textus *clarus in l. vlt. C. de iuriſ. omn. iud.* vbi iudices & iuriſdictionem eorum, ad quos cura collegiorum huiuſmodi pertinet agnoſcit, & declinari ab ijs, qui ſub collegio ſunt, temerarium eſſe tradit.

Sed imò ſententias eiuſmodi Prælatorum etiam excommunicationis, & interdicti ſeruari mandat c. cùm ab *eccleſiarum. de off. ord.*

Ex his conſectarinm eſt aduerſus mandatum, decretum, aut iudicatum in correctio-
ne morum impedimentum, aut ſuſpenſio- 26.
nem contra Concilij & iuris decreta dari non Vt nõ liceat
poſſe. Tantùm abeſt, vt clericus Capituli declinare,
iuriſdictionem poſſit declinare, & longiſſimè minus ad
abſit, vt ad ſecularia tribunalia poſſit recur- ſeculares
rere. recurrere.

Sed eiuſmodi pridem attentatis occurrit Honorius III. *in c. graue. X. de exceſſ. Prælator.* vt ſubditus debiiam ac iurataín reuerentiam negans, & contra eum ſuper rebus ſpiritualibus

27. Sub pœna abſciſſionis. tualibus in ſeculari foro querelas deponens, ab eccleſia abſcindatur, videat ſupplicans an ſit caſus ſuus.

Hinc tam religiosè Principes noſtri atque exteri vetuerunt conſtitutionibus ſuis ob politiam eccleſiaſticam morumque correctoria decreta obtentu caſſationis, appellationis tamquam ab abuſu, aut ſupplicationis Curiam ſecularem adiri. Ita Franciſcus I. anno 1539.

28. In correctione morum per conſtitutiones etiam ſeculares vetitus recurſus. Carol. IX. 1571. binis conſtitutionibus, ſecundùm quas diuerſis arreſtis iudicatum eſſe refert Choppin. *de ſacra politia l.2.tit.4.n.28.* & legibus Allobrogum idem decretum eſt. prout & Philip. II. decreuit, in Ordinationibus Conc. Mechlinienſis *tit. de requeſt. art. fin.* Albertus & Iſabella in Ordinationibus Conc. Brabantiæ *articulo* 589. generatim noluerunt in Ordinationibus politicis & correctorijs per appellationem adferri ſuſpenſionem, aut clauſulas inhibitiuas decerni.

Quin & iure & praxi Hiſpanicâ idem tradunt Salgado *de regia protectione vi oppreſſorum Appellantium à cauſis & iudicibus eccleſiaſticis p.2. cap. 15. num. 50. & ſeq. & Ceuallos de cognitione per viam violentia cap.74. num.24.* vt ſcilicet in correctoriis morum recurſus non detur ad tribunalia ſecularia.

29. Præſertim quoad diuina ritè peragenda. Id quod præ omnibus locum haberè debet in ijs actibus, qui ſpectant ad celebrationem diuinorum officiorum. Regimen enim eccleſiæ ſuperioribus eccleſiaſticis commiſſum eſſe docetur: *actorum* 20. Ad *ſacerdotes*, inquit *Ioannes Papa in c. ſi Imperator. d.46. Deus voluit qua eccleſia diſponenda ſunt pertinere, non ad ſaculi poteſtates, quas, ſi fideles ſunt, eccleſia ſua ſacerdotibus voluit eſſe ſubiectas, non ſibi vendicent alienum ius & miniſterium, quod alteri deputatum eſt, non à legibus publicis, non à poteſtatibus ſaculi, ſed à Pontificibus & ſacerdotibus: Omnipotens Deus Chriſtiana religionis clericos & ſacerdotes voluit ordinari & diſcuti, ſubdere debent executiones eccleſia Praſulibus, non praferre.*

30. Per erectionem eccleſiæ in cathedralem non tollitur iuriſdictio Capituli in ſuos. Neque verò per erectionem eccleſiæ in cathedralem A. vt arguere vult clericus, extincta eſt iam dicta Capituli iuriſdictio in ſuos: exemptio quidem, & huiuſmodi priuilegia ſublata eſſe aliàs declarauit quidem S. Cong. Interp. vt canonici, alijque ſuppoſiti nouum Paſtorem, Prælatum, Epiſcopum, eiuſque Epiſcopalem authoritatem in eccleſia ſua agnoſcere teneantur.

Cæterùm quoad Capituli iuriſdictionem iam antè in inferiores competentem ſecus dicendum eſt. *per c. ad apoſtolatus, de conceſ. prab. in extrauag. Ioannis* 22. quod in mutationibus, diuiſionibus, & erectionibus cathedralium non ſit intentionis Pontificiæ derogare iuribus, & iuriſdictionibus reſpectu inferiorum, *niſi quatenus*, inquit, *in literis continetur expreſſè, ſed vt iuriſdictiones obtineant, & exerceant ſicut antè.*

31. Niſi quatenus in literis continetur. Atqui in literis erectionis nulla Capituli in inferiores iuriſdictio reperitur ſublata. manet ergo. non quidem cum ſecluſione Epiſcopi (nam & ei tributam, vtique cumulatiuè, iuriſdictionem iam diximus) ſed per præuentionem. quia quod non mutatur, cur ſtare prohibeatur? *l. ſancimus. C. de teſtam.* 32. Sed manet cumulatiuè.

Sicut erectio Concilij Brabantiæ per priores Principes facta, ac renouata per Mariam Burgundicam 6. Iun. 1476. & Maximilianum 14. Ianuar. 1477. non derogauit magiſtratibus ſubalternis reſpectu ſuorum inferiorum: tametſi ad Cancellariam vt nouum ſuperiorem interponi cœperunt nouæ appellationes: & reformationes. & in erectione præfecti annonæ inſigniter decidit *l.1. C. de off. praf. vrbis*, cumulatiuè eam factam eſſe, & non priuatiuè ad excluſionem præfecti vrbis, *vt inferior*, inquit, *gradus meritum ſuperioris agnoſcat, atque ita ſuperior gradus ſe exerat, vt ſciat quid inferiori debeatur.*

Vnde quod in prædicta Bulla erectionis diſertè non eſt expreſſum, neque per neceſſariam conſequentiam, vt caſus *c. 16. de maiorit.* infertur in particulari, neque in generali per noua decreta Concilij Trid. Capitulis eſt ablatum (vt non eſt iuriſdictio competens in ſuos) ea propter eiſdem manet illibatum. 33. Niſi per erectionis neceſſariam conſequentiam, vt quod alioquin actui contrariaretur.

CONSVLTATIO IV.

De cuſtodia & exhibitione reorum.

PEr edictum regium 5. *Iulij* 1570. *ſuper exercitio criminalis iuſtitia*, inter cætera decretum eſt, vt ſtatim atque de innocentia captiui conſtare poſſit dimittatur & abſoluatur: redarguens errorem quorumdam, qui falſam laudem ponunt in ſæuitia carcerum: cùm vera iudicum laus conſiſtat in expedita cauſæ cognitione, & iuſta abſolutione, vel condemnatione: & ſi per informationes non liqueat 1. Captiuorum cauſæ mox expediendæ.
de crimine non enormi, ſed ſuſpicio tantùm ſubſit & dubium, vt relaxetur ſub cautione fideiuſſoria, aut iuratoria, pro ſua qualitate & delicto: aſſignato etiam loco, ſi videbitur, intra cuius fines concludatur, in vicem carceris. 2. Si dubiæ, rei vt relaxandi.

Receptumque eſt aliàs pro Iure, quando crimen non eſt graue, ſeu ex quo irrogari poſſet pœna corporis afflictiua, aut tortura, vt relaxatio fiat: præſertim datâ cautione per idoneos fideiuſſores, de redintegrando carcere, ad arbitrium iudicis. *Bald. & Immol. in l. ſi quis. D. de teſt. Clar. lib.5. ſentent. §. finali. q.47. numer. 5. DD. communiter in l. 1. D. de cuſtod. reor.*

Et verò vt hæc ante ſententiam, & in prima inſtantia ferè obtinent; ita Pius V. in Bulla 180. cauit, vt ſi carceratus fuerit condemnatus, ſiquidem ex propria confeſſione, nullatenus executionem impediat quæcumque appellatio, fideiuſſio, aut cautio: ſin autem ex probationibus; audiatur quidem appellans, facto actuali depoſito, ſi diues eſt: ſin pauper; (quod iudicis arbitrio committitur) præ- 3. Confeſſus condemnatus Appellans executionem non impedit, conuictus mulctam de-

ponit, aut in formâ depoſitiu cauet.

præſtitâ cautione in forma depoſiti, de ſoluenda pœna, in quam eſt condemnatus.

Et quamquam ſint qui relaxationem negant quando pœnæ infamantes irrogantur; *Beſſ. tit. de carcerato fideiuſ. commun. n. 6. & 7.* tamen idem etiam in deportationis, & proſcriptionis pœna cautionem admittit *n. 9.*

4. Id ſeruandũ in crimine adulterij iuris tantùm canonici.

Nunc porrò crimen, de quo agitur, eſt adulterium iuris canonici, coniugati cum ſoluta: quod ferè hodie pecuniariter punitur. *Gudelin. de Iur. nouiſ. lib. 5. c. 18. n. 18.* & quamquam iudex reum condemnauerit ex probationibus, etiam ad pœnas infamantes; tamen probationes primâ fronte non videntur liquidæ, & plenæ. Præſertim ad effectum pœnarum infamantium; adeoque introductâ appellatione, iudex causâ ſummariè cognitâ ac viſis actis primæ inſtantiæ iuxta pragmaticam ſanctionem Clementis VIII. *datam 16. Octob. is 1600. art. 11.* relaxare eum poteſt, ſub forma & diſtinctione Bullæ Pij V. præſertim poſt carcerem aliquot menſium; qui grauior eſt toleratu, quàm pœna altera infamans: niſi honor irreparabilis fieret. Et hanc reſolutionem magis iuuat, quòd carcer generatim quidem omnibus dicatur mala manſio: ſed huic reo ſeptuagenario peior à ſenili ætate; quæ per ſe morbus eſt, & propenſione (iudicio medici) ad apoplexiam. cuius euentus iudici eccleſiaſtico ab irregularitate periculoſus eſt; ſi reus poſtmodum abſoluendus appareat: ſin autem condemnandus; cautio reſtituet rem; perſonam ſiſtet; carcerem redintegrabit.

5. Etiam cùm pœnæ infamantes ſunt impoſitæ.

6. Præſertim in carceratis.

CONSVLTATIO V.

Nullum crimen accuſandum ex notitia per confeſſionem ſacrament. habita, etiam de confitentis conſenſu.

1. DEtectum crimen occaſione confeſſionis ſacramentalis non debet in forum contentioſum deduci. confeſſio enim & naturâ ſuâ ſatis moleſta, & hæreticorum ſibilis iactata, magis odioſa redditur, non tantùm reſpectu hæreticorum, & in fide nutantium (qui magis per hanc praxim auertuntur) & debilium conſcientiarum; ſed etiam reſpectu confitentis, & correi, quem vel nominare confeſſionis ſimplicitas atque innocentia vetat. *Nauar. in Man. cap. 7. num. 1. & 2. Malder. tract. de ſigil. c. 16. 17.* & confitens cùm ex occulto peccatore, deinde fieri publicum ſe ſentit, quod tempore confeſſionis in animi illo motu non apprehenderit, valde dolere ſolet. Quamuis enim talia poſt peractam confeſſionem, & petito obtentoque conſenſu confitentis rogari, ſciri, & eliminari dicantur; non tamen apprehendunt talem diuulgationem, & ſecuturam infamiam, in quam vt non præcogitatam non fertur conſenſus. ideoque mulierculæ nomen ſuum non prodi ſtipulatæ dicuntur; & petitum, vt non nominatis teſtibus teſtimonia reciperentur in acta. Ac cùm per ſigillum confeſſionis nihil dicere liceat, quod non pœnitens liberè, & ſponte, & ex iuſta cauſa permiſerit. *Nauar. in c. Sacerdos de pœnit. diſt. 6. num. 151. & in Man. cap. 8. num. 2. & 15. poſt D. Thomam alioſq; copioſè allegatos.* & ſi vllibi requiſitio, & preces violentiæ comparari poſſunt, atque inuoluntarium facere; & cogere qui rogat potentior; nuſquam certè magis locum id obtinet, quàm in confitente, animo conſternato, & ad omnia proponenda deuoto, præſertim muliercula, eaque infirmo cerebro rogata à ſuo confeſſario, quem vt vice-Deum tunc reueretur. Quem neſcio quis excuſet, dum quod confitentem ſponte atque ex iuſta cauſa tacere neceſſe eſt, ille inducit eo fine, vt per telam, quam exinde orditur, vindictam referat à correo, à quo ſe fortè, ſuoſque offenſos putet. proinde *Malder. tract. de ſigillo. cap. 4.* ne pœnitenti quidem permiſſum, ait, praxim conſentiendi in reuelationem confeſſionis, niſi ex cauſa legitima, vtili, & honorifica confitenti; imo ſatis neceſſaria; abſit alteri pernicioſa. Præclarè profectò Clemens VIII. 26. *Maij 1593. (refertur à Quarant. in ſum. V. caſ. reſer.)* ſancteque ſtatuit, vt tam ſuperiores, quàm Confeſſarij, qui poſtea ad ſuperiorum gradum fuerint promoti, caueant diligentiſſimè, ne eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confeſſione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur. (omitto priuatos, quibus reorum nulla cura incumbit) & iterum, quò magis anſa huiuſmodi praxeos auferatur, ita ſancit: *Non liceat ſuperioribus regularium confeſſiones ſubditorum audire, niſi quando peccatum aliquod reſeruatum admiſerint, aut ipſimet ſubditi ſponte, ac proprio motu id ab ijs petierint.* Quod ſi eâ ſcientiâ ad bonum finem & regimen domeſticum vti vetet Pontifex; quâ conſcientia tranſit ad tribunalia? vbi non hæc animorum ſecreta exigit *Innocentius & Concilium œcumenicum in c. qualiter & quando. X. de accuſ.* ſed alios clamores. *Non oportet*, inquit Malderus *d. tractat. cap. 4. ſub fin. miſcere forum pœnitentiale cum contentioſo, & imprudens eſſet licentia pœnitentis, qui hoc concederet, neque ſatis ordinata, vt eâ vti ſit licitum confeſſori.*

2. Præſertim ſi confeſſarius quippiam videatur requirere.

3. Ac in mulierculis.

4. Sed nec conſenſus confitenti permiſſus niſi legitima de cauſa.

5. Scientiâ confeſſionali ſuperioribus in regimine vti non licet.

6. Ideoque nec confeſſiones audire, niſi ſponte volentium, & reſeruatorum.

7. Minus licet ad forum ſic cognita transferre.

De

De Magiſtris.

CONSVLTATIO I.

Onera parochialia ab omnibus parochiæ incolis ferenda, etſi ſub alia iuriſdictione ciuili ſitis, adeoque ſcholæ, & ſtipendij præceptoris, &c.

IVris ratio non patitur in controuerſiam vocari an vnuſquiſque ſentire debeat onus parochiale, in qua parochia commodum ſentit, & eccleſiaſtica percipit ſacramenta. neque enim ferendus eſt, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit. *l. 1. §. pro ſecundo. C. de cad. tol. l. 1. §. ſed cum. C. de ſuit. c. qui ſentit, de reg. iur. in 6. l. ſecundum. D. eod.* ſic maritus, cui dos numerata eſt, onera fert matrimonij. ſic agnatus proximus, cui leges ſucceſſionem deferunt, ad tutelam vocatus. ob eandem cauſam *Deuteronom.* 25. præcipitur os bovi trituranti non obligari. & Doctor gentium ad *Corinth. 1. c. 9 ſi nos vobis*, inquit, *ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?* & infra, *neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt, & qui altari deſeruiunt cum altari participant?* & *epiſt. 2. c. 8. & 9.* coll. ctam commendat, vnumquemq; cõmonet, ſecundùm id quod habet, ad æqualitatẽ & benedictionem. & iam inde ab initiis eccleſiæ ab omnibus pro illius miniſtris, & pauperibus collectæ fiebant. *c. omnis chriſtianus. diſt. 1. de conſec. ex collectis*, inquit, *ſanctorum Patrum liquidò apparet quod omnes chriſtiani offerre aliquid Deo, ex vſu ſanctorum Patrum, debent.* deinceps collectæ fiebant in ſingulis parochiis, vbi parochiani omnes dominicis & feſtis adeſſe debebant, ſub pœna ſeparationis à communione. *per Concilium Conſtan. 6. general. can. 80.* & ſi quis in aliena parochia apparebat, abiiciebatur. *per Concil. Nannet. c. 2. X de paroch.* tum vt quiſq; paſtor cognoſceret vultum pecoris ſui, tum ne quis falcem mitteret in alienã meſſem, alienos fructus meteret, alienam collectam. Sic enim Clemens III. Epiſcopo Aconenſi iubet, vt diſtrictione, quâ conuenit, compellat, ne Prælati ab eis temporalia exigant, quibus ſpiritualia non miniſtrant. *c. fin. X. de paroch.* ita parochi & alij clerici viuũt ex decimis in eam cauſam inſtitutis, & ab omni populo ſoluendis: & vbi ex prouentibus eccleſiaſticis prouideri non poteſt, ſuppletur ex parochianorum collectis. *Trident. ſ. 21. c. 4. ſ. 25. c. 12. Concil. prouinc. Mechlin. anno 1607. tit. 17. c. 3. & edictum deſuper art. 15. 16.* ita cuſtodes ferè paſſim pro ſingulis aratris, aut ad aliam ratam panes accipiunt, aut frumenti certam menſuram. & ſic Regulamentum Principum pro reparandis eccleſijs datum in defectum prouentuum eccleſiaſticorum ad reparandam eccleſiam declarat obligari parochianos, qui ibidem ſpiritualia percipiunt alimenta. eadem ex cauſa à ſuprema Curia Brabantiæ conceſſum indultum collectandi omnes parochianos de P. etiam extra fines iuriſdictionis ſæcularis de P. habitantes. Sic Concordata plurium municipiorum & pagorum exhibita, vbi alij parochiarum, alij iuriſdictionum ſunt lines, vt pro ciuilibus oneribus intra fines iuriſdictionis; pro eccleſiaſticis intra fines parochiarum omnes collectentur.

1. Qui ſentit commodum ſentit incommodum.

2. Collectæ in ſingulis parochijs pro ſuis, & à ſuis.

3. Ita parochi parochiæ decimas, cuſtodes per parochiam collectas, ab aratris, &c. habent.

Atque hæc vſque adeo ſunt claræ veritatis, vt ipſi Impetrantes apertè fateantur, ſe vti parochianos de M. contribuere teneri in omnia onera parochialia, quæ tamen purè, vt volunt, & ſimpliciter ſunt eccleſiaſtica: qualia omninò cenſenda ſunt fabricæ, quatenus vt qualiſcumque ad parochianos pertinet reparatio, organorum, & organiſtæ ſtipendium, quorum in eccleſia nullus vſus eſt niſi ad rem diuinam, purus & ſimplex vſus eſt eccleſiaſticus, ad prophana abuſus ſacrilegus foret.

Solum plauſibiliter dubitari poteſt, quid ſtatuendum ſit de ſcholis, & ſtipendio ludimagiſtri? ad ius parochiale & eccleſiaſticum, an ad politicum & ciuile pertineat?

4. Scholæ & ſtipendium ludimagiſtri; an rem politicam an eccleſiaſticam ſpectent?

Scholas & diſciplinas inter res ſacras à veteribus habitas fuiſſe id argumento eſt, quod bibliothecis in Deorum templis locum paſſim darent. vt & Aſinius Pollio Romæ in phano Herculis. &, qui artium doctores fuerunt, penè ſacerdotes eſſent; vt in Ægypto quidem: quo Homerus, Solon, Thales, Plato diſcendi cauſa conceſſerunt. & apud Gallos Druides fuerunt, & ſacrorum & diſciplinarum antiſtites. Vnde & D. Paulus *ad Epheſ. 4.* de Chriſto agit, *ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c. alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij.* ad cuius doctrinæ conformitatem iam inde à primitiua eccleſia inſtitutæ eccleſiaſticæ ſcholæ, ad clericorum aliorumque eruditionem. Sic in Alexandrina eccleſia conſuetum fuiſſe ſcribit Euſebius *lib. 5. hiſt. c. 10.* ſic Eugen. II. in Synodo mandat, vt in vniuerſis Epiſcopijs, plebibus, & aliis locis in quibus neceſſitas occurrerit, omninò cura & diligentia adhibeatur, vt magiſtri & Doctores conſtituantur, qui ſtudia literarum, liberaliumq; artium dogmata doceant. *c. de quibuſdam. d. 37.* non ſacram tantum Theologiam; ſed ſtudia etiam literarum. quæ quamuis non ſint ſcientiæ pietatis; tamen Grammaticorum etiam doctrina poteſt proficere ad vitam: dum fuerit in meliores vſus aſſumpta. *c. ſi quis. c. relatum utrobique in fin. d. 37.* quo fine eccleſia has artes docere voluit, eoque reprehendit D. Hieronymus Epiſcopos, atque presbyteros, qui ſuos ſecularibus literis erudiebant, & faciebant comœdias legere, & mimorum turpia ſcripta cantare, &, quod fideles obtulerint, in kalendariam ſtrenam, ſaturnalitiam ſportulam, & mineruale munus Grammatici conuertebant. *c. legant. ibid.* ſepoſito enim abuſu nõ prohibendas ſeculares literas docet Beda. *alioquin*, inquit, *nec Moyſes & Daniel ſapientia, vel literis Ægyptiorũ paterentur erudiri, quorum tamen ſuperſtitiones ſimul & delitias horrebãt: nec ipſe magiſter gentium aliquot verſus Poëtarũ ſuis vel ſcriptis indidiſſet, vel dictis.*

5. Sacerdotibus olim commiſſa.

6. Initio etiam rei Chriſtianæ.

7. Non ſacrarum tantùm literarum, ſed etiam liberalium.

8. *dictis.c.turbat.ibid.*& tẽpore Clodouæi I. Francorum Regis Chriſtiani diſciplinæ omnes & ſcholæ Epiſcopis & clericis fuerunt commiſſæ. Item à Ludouico Pio *l.2. ordinat. art.5.* ad clerum, *ſchalas ſane*, inquit, *ad filios inſtruendas ſicut nabis præterita tempare ad Attiniacnm promiſiſtis, & vobis iniunximus, in congruis lacis ad multorum vtilitatem, & profectum à vabis ordinari nan negligatnr.* vbique ergo ab Epiſcopis & Capitulis ſtudia curabantur.

A Principibus etiam Chriſtianis.

9. Vnde in pleriſque collegiis dignitas ſeu officium ſcholarcharum natum eſt. ſtudiaque adeò propria reddita clero, vt literati, *clerici* vocarentur; & qui ex togatis ad Senatum Regium vocabantur, conſiliarii *clerici* nuncuparentur.

Inde Scholaſtici dignitas eccleſiaſtica.

10. Vnde paulatim dilapſis ad Aulam clericis, ad monaſteria literæ tranſierunt; præſertim vetuſti Ordinis S. Benedicti; vt hiſtoriæ paſſim referunt. ſed vergente ſemper in peius tempeſtate, & hic minus coli muſæ, & ingratæ hoſpites eſſe ceperunt. vt tandẽ

Clerici dicti olim omnes literati.

11. opus fuerit animaduerſione Concilij Lateranenſis, ſeuerè mandantis per vnamquamque Cathedralem eccleſiam magiſtro, qui clericos eiuſdem & Scholares pauperes gratis doceret, competens aliquod beneficium præberi: cauſamque conſtitutionis edicit, quoniam tenetur eccleſia Dei prouidere, ne legendi, vel proficiendi opportunitas ſubtrahatur. *c.1. X. de magiſt.* quod extendit Innocent. III. *in c. quia ibidem.* ad omnia collegia quorum ſufficere poterunt facultates: vt ibidem à Prælato cum Capitulo conſtituatur magiſter; qui clericos in Grammatica facultate, & alios inſtruat: & ex fructibus præbendæ ſtipendium capiat. quod ſi autem pluribus Metropolitana non ſufficiat; Theologus in Metropoli, in alia eccleſia Grãmaticus alatur, quibus conſonat *c. vlt. ibid.* omneſque ibidem decretales vel de eccleſijs loquuntur, vel ad Epiſcopos diriguntur: quaſi ea res ad eos pertineat: toto autem titulo inhibetur, ne pro docendi licentia pretium exigatur; quaſi doctrina ſpiritualis ſit. de qua etiam illud accipiendum ſit *gratis accepiſtis, gratis date.* alioquin canonicis pœnis ſubduntur, quaſi Simonis diſcipuli. *c.1.2.3. ibid.* indubio argumẽto, quod tota ſcholarum & diſciplinarum ratio eccleſiaſtica ſit. Sic & Concilium *Maticen. c.3. X. de vit. & hon. cler.* in omni parochiali eccleſia ſcholam haberi, & pueros erudiri voluit.

Concil. Later. in Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis Scholas eſſe voluit, & prouentibus eccleſiaſticis foueri ludimagiſtros.

Vnde & Carol. V. in formula reformationis
12. Statibus eccleſiaſticis in Comitiis Auguſtanis propoſita, probataque 14. *Iunij* 1548. quæ non niſi de rebus eccleſiaſticis eſt, reformationem ſcholarum iſti Statui commẽdat, *debent*, inquit, *ſingula Callegia ſecundùm Decreta Conc. Lateran. vt parua fuerint vel magna, ita ſcholas paruas vel magnas, & padagogos incarrupta vita, à quibus tam chriſtianæ pietatis prima principia, quàm literarum rudimenta incontaminata adhuc, & quorũlibet ſtudiarum capax iuuentus hauriat, &c. ſed vbi collegia non ſunt, debent in ſingulis ciuitatibus eſſe ſchala, quarum magiſtri boni, honeſti, & docti ſint.* nec diſſimiliter refert Chopin. *de ſacra polit. l.1. t.5. nu.12. noſtra,* inquit, *memoria ſacratus Ordo Gallicus obtinuit à Principe, vt ſanciretur edicto, literaria pubis inſtitutio, merceſq; inſtitutoris, & cenſu eccleſiaſtico, nan tantùm in profana vulgi ſchala pagatim ac oppidatim, ſed in ſingulis quoq; manaſterijs, articula 20. Aurelianæ, 25. & 26. Bleſenſis canſtitutionum regiarum.* quę in maioribus Franciæ Comitijs latæ ſunt an. 1560. & 1579. quibus optimè omnibus ſuccenturiatur Conc.

Et formula reform. Carol. V. in Germania.

Trid. ſ.23. c.18. Seminariorum erectionem, ex prouentibus eccleſiaſticis dotationem, alumnorum electionem, inſtitutionem, grammatices, aliarumque bonarum artium, diſciplinæ curam omnem, tam ſedulam Epiſcopo & clero iniungit, fructus beneficiorum pro ſtipendijs decimari, quin & vacantia ſimplicia vniri mãdat. atque exinde Concilium primum Prouinciale Mechl. *de ſchalis. tit de ſem. tit. de ſchalis. & tit. de dominical. ſchalis. & alterum anni 1607. tit.* 20. de ſcholis tam quotidianis, quàm dominicalibus ſeriò agit, erectionem, reſtitutionem tam enixè commendat Epiſcopis, & ſubſidiarijs eorum eccleſiaſticis perſonis, ſcholarchis, Archipresbyteris, Decanis Chriſtianitatis, paſtoribus, inſtitutionem, viſitationem annuam, ſtipendium, examen, admiſſionem, profeſſionẽ fidei, libros prælegendos, & ſi quid aliud ſimilis curæ eſt. neque extare creditur vllum Belgii Concilium prouinciale, aut diœceſanum, quod non ſimilem curam tamquam propriam, & non alienam aſſumpſerit. Antuerpienſe ſanè, ſub quo partes degunt, primum *anni* 1576. & ſecundum ann. 1610. non omiſit. Principes *in edicta ad Synad. Mechl. art.* 19. iubent magiſtratibus, vt in ſcholis dominicalibus erigendis, & ſtipendijs, ſubſidio ſint iuuandis Epiſcopis. 13.

Conc. Trid. Seminaria.

14.

Omneſque hic Synodi de ſcholis ſtatuunt.

Atque hæc quidem altius repetita, & latius deducta ſunt, quo planius liqueat ſcholarum, diſciplinarumque rationem natura ſui, atque vſu perpetuo eccleſiæ, eccleſiaſticam eſſe; de ea ritè ac more maiorum eccleſiaſticos ſtatuiſſe: quod fruſtraneum fuiſſet, ſi non ad eos pertinuiſſet: nam ſtatuta ſumunt vires à poteſtate ſtatuentium, & ſecundùm illam menſurantur. *c. à nobis. X. de ſentent. excom. l. fin. D. de iuriſ. omn. iud.*

Verum enimuero quoniam & leges de ſtudiis mentionem faciunt. *l. vn. C. d. ſtud. lib. vrb. Rom. C. 11. tit. de profeſſar. C. l. 10.* videri poteſt hæc res mixtæ conſiderationis eſſe. quemadmodum *Auth. habita. C. ne fil. pro pat.* ſcholaribus Iudicem aſſignat Epiſcopum, vel loci Magiſtratum, & ſcholæ Rectorem. *Vide Charand. lib.6. reſp.195.* Verumtamen vt id concedamus in ſcholis communibus, non poteſt vllatenus in iis locum habere, quas Conc. Lateran. ac ſimilia mandant ab eccleſia erigi, & cenſu eccleſiaſtico prouideri, neque plenè in parochialibus, quæ ipſo nomine ſuo ſe produnt, vt parochiæ ſint, ac eccleſiaſticæ natura, atque effectu, vt parochia; præſertim ſi nomen ipſum, uſum, obſeruantiam; conſuetudinemque habet conformem. Quibus & ratio ſuffragatur; vt ſicut in templo ſuo parochiali ad ſacra debet populus conuenire. *c.2. X. de parach.* vt paſtor quilibet noſcat vultum pecoris ſui. ita & pueri in ſcholis ſuis facilius veniunt in notitiam ſui parochi, 15. 16.

Sed & leges ciuiles.

Sed Parochiales ſcholæ cenſu eccleſiaſtico dotatæ omninò ad curam epiſcopalem, & parochialem pertinent.

rochi, qui & intendere debet vt illic non rudimenta tantum literarum; ſed & fidei doceantur, atque cathecismum. *Concil. Trid. ſ. 24. c. 4. §. moneatq́; §. ijdem.*

Primùm igitur conſtat ſcholam, de qua quęſtio in cœmiterio ædificatam eſſe, adeoque loli iſtius naturam adeptam illi cedere, illius partem cenſeri. *Quæ religioſis*, inquit, *l. 43. D. de rei vendic. adhærent, religioſa ſunt.* 2. Ex ſacris fabricæ, menſæ S. Spiritus, & xenodochij prouentibus fuiſſe ſtructam; & ann. 1613. venditis bonis quibuſdam eccleſiaſticis reſtitutam.

17. Ideoq́ue quod deeſt ſupplendum à parochianis, etſi ſub alia ciuili iuriſdictione habitantibus, vt cætera eccleſiaſtica cum alijs onera feruntur.

3. Huc vſque ab an. 1475. (quando cum monaſterio L. tranſactum, quid monaſterio ex cauſa decimarum, quid parochiæ incumberet onerum ſacrorum) ſartam, tectam, ſeruatam, & ex ſacris prouentibus, & ex eiſdem ſtipẽdium ludimagiſtro ſolutum, quantillo olim opus fuit. procul dubio quia non alius animus aut ſenſus maioribus per annos amplius 150. fuerit, quàm quod ſcholæ onus eſſet eccleſiaſticum: nam alioquin ſacrilegum fuiſſet in profanam diuertere ſacros hos prouentus. quod tam infame eſt dicere; quàm temerarium mutare ea, quæ certam ſemper per ſeſquiſeculum interpretationem habuerunt.

Cùm & conſtet Impetrantes ſimiliter ad ornamenta, organa, campanas, organiſtę ſtipendia aliaq́ue ſimilia onera iam olim contribuiſſe, & quotannis etiam nunc contribuere ad lampadem ſacram, canapem ad funes companiles neceſſariam, ad ſtationariorum Prædicantium ſubſidia, parochi iura, cuſtodis frumentarias annonas, procurationem, ſeu iura Decani Chriſtianitatis viſitantis parochiam de M. pro capella vici Impetrantium, denique omnia onera ſubeunt Impetrantes realia, & perſonalia, quæ reliqui diſtrictus iſtius parochiæ: aſſumuntur in rectores fabricæ, xenodochii, ac menſæ S. Spiritus, vt reliqui parochiani, ſine vllo præmio aut ſtipendio: vice verſa Impetrantes in eccleſia M. eccleſiaſtica percipiunt ſacramenta viui, & mortui ſuo ibi iure ſepeliuntur, fruuntur omnibus diuinis officiis, quæ à parocho, capellanis, cuſtode, ludimagiſtris & ſcholaribus fiunt, ſubſidia eorum pauperes, vt cæteri, habent ex xenodochio, & menſa S. Spiritus, in confraternitates eccleſiaſticas adleguntur, denique per omnia genera indiciorum parochialium, realia & perſonalia, actiua, & paſſiua, vſque ad liba exequialia puerorum ſcholarium, & didaſcalorum didactra & minerualia ſimpla, cum exteri dupla ſoluant, Impetrantes cum reliquis parochię incolis pari paſſu ambulant, ſolo iure, & nomine parochianorum.

Vnde vt pro Impetrantibus viuis & mortuis communiter & ſingulatim à ludimagiſtris & ſcholaribus etiam in capella vici de H. omnia diuina in cantu ac aliàs fiunt, quæ præ cæteris parochianis M. ſine alio ſtipendio. conductionis ſiquidem lege ludimagiſtri ad illa obligantur. Ideoq́ue æquum eſt, vt qui hæc officia præſtant, ab iis alantur, quibus ea proficiunt.

Quamobrem more atque ſenſu maiorum anno 1613. Epiſcopus Antuerpienſis, & Archidiaconus, atque ipſæ tum partes, nunc litigantes, totam hanc rem habuerunt inter res eccleſiaſticas, conuenerunt q́ue, vt præter organa, turrim, aliaq́ue onera eccleſiaſtica, etiam ſchola ita haberetur, donec generali Principum aut Synodorum declaratione ſecus de ſchola decerneretur.

18. Seruandaq́; tranſactio coram Epiſcopo & Archidiacono deſuper inita.

Quæ tranſactio eò minus pati poteſt aliquam reſciſſionem aut reſtitutionem, quod coram Epiſcopo, adeoque iudice in hac cauſa, atque inter has partes, facta ſit. qualia acta omnem firmitatem obtinent. *l. ſiue apud acta 27. C. de tranſact. l. pacta 12. C. de pact.* quia pro re iudicata ſunt, ideoq́ue nec reſtitutionem admittunt. *l. 2. C. quando prouoc. non eſt neceſ.* præſertim in tranſactionibus, vbi ſolus dubius euentus reſtitutionem excludit; *l. de fideicommiſſo. C. de tranſact. l. ſi ea lege. C. de vſur.* etſi quadruplo pluris ſit res. *l Lucius. §. vlt. D. ad Trebell.* tantò hic magis, quod hic ſecundùm ius tranſactum ſit, quod idem imponit quod tranſactio; & quod pluribus inde ſecutis ſolutionibus, geminatiſq́ue adeo approbationibus firmata ſit; aduersùs quas non datur reſtitutio. *Tuſc. V. Geminatio actus concl.* 28. ſed & reſtitutio à Republica ſeu Communitate intra quadriennium à tempore læſionis, quod pridem hic effluxerat ante huius actionis inſtitutionem, petenda eſt. *l. reſpub. C. quibus ex cauſ. maior. l. fin. C. de temp. in integ. reſt.* neque edictum *an. 1611. ar. 29.* vt Impetrantes allegant longius tempus decennij ſcilicet conceſſit; ſed longiora tantùm tempora ad decennium reſtrinxit.

19. Quæ vtpote coram iudice inita reſcindi nequit;

20. Et ob dubium euentus:

21. Et iuris conformitatem:

22. Et geminatas per ſolutionem probationes,

23. Et lapſum quadriennij:

24. Quod edictũ 1611. non extendit.

Neque refert quod Impetrantes etiam alio in pago collectentur: id enim ad onera patrimonialia, aut ciuilia munera pertinet: aut ſi per iniuriam fit, aliâ iuſtâ obligatione non liberat. imo potior iuris ratio permitteret, vt taliter habitus bis ſolueret, quàm iuſtum debitum effugeret, tamquam ex duobus minus malum: præſertim in huiuſmodi extraordinarijs oneribus, vbi & caſus admiſſi ſunt, quibus aliquis bis, ſeu duobus locis collectam ſoluat. *l. 1. C. de municip. l. 10. l. 5. C. de incol. cum*, inquit, *d. l. 1. te Biblium origine, incolam apud Berytios eſſe proponas; merito apud vtraſq́; ciuitates muneribus fungi compelleris. Incola eſt*, inquit *l. pupillus. D. de verb. ſignif. quem Græci paræcum vocant:* iure ergo parochiali ad onera parochialia ſubditus cogi etiam per cenſuras poteſt. *c. fin. X. de paroch.*

25. Nec refert quod quis alibi etiam in ciuilibus, aut per iniuriam collectetur;

Præſertim accedentibus cauſis de quibus ſupra, vt in ſacro loco ſcholæ ex ſacris reditibus ſunt ſtructæ, ſartæ, tectæ, intertentæ; ſcholæ magiſtro ſoluta ſtipendia, pro eccleſiaſtico ædificio, munereq́ue ſemper habita, & ad diuina miniſteria officiaq́ue inſtituta, directa cum magiſtro & ſcholaribus ſubeunda, vt meritò conſideretur quod maximè fit: *l. 3. & ſeq. D. de leg.* magis dignum trahat ad ſe minus dignum: *l. quæ religioſis. D. de rei vend.* & quod præualet omninò attendatur: *l. 10. D. de ſtatu hom. c. ſi teſtes. §. Hermaphroditus 4. q. 3.* neque diſcedatur à ſenſu maiorum, qui ſcholas, iuxta Concilia ſuperius allegata, oppidatim & pagatim iuxta templa ſtruxerunt, ludimagiſtro in vicem præ-

26. Magis dignũ trahit ad ſe minus dignũ, ideoq́ue in re mixtæ conſiderationis præualet eccleſiaſtica, & vetus obſeruantia,

 ben-

bendæ, vbi ea non eſt, ex reditibus ſabricæ ſtipendium aſſignarunt, ut ubi hi deſunt, per parochialia ſymbola prouideatur.

CONSULTATIO II.

De Lectore theologo.

1. Præbenda per Ordinarium re ipsâ deſignari, ſeu applicari pro lectore debet.

TAmetſi ex verbis Conc. Trid. *ſ.5. c. 1.* præbenda primò poſt publicationem vacatura, cui aliud onus incompatibile iniunctũ non ſit, ad vſum lectoris Theologi in cathedrali ipſo facto perpetuo conſtituta, & deputata intelligatur; tamen actualem Epiſcopi deputationem requiri, ex declaratione ſummi Pontificis, vel Cardinalium Concilij Interpretum ferè receptum videtur. *ſenſit ita poſt Garciam de benef. p. 5. c. 4. n. 154. & ſeq. Barboſa in Collect. ad Trid. d. ſ. 5. c. 1. n. 22. & de off. epiſ. p. 3. alleg. 56. & ideo,* inquit, *ſi in prouiſione præbendæ non fuit facta actualis deputatio, non poteſt prouiſus compelli obire munus lecturæ ex eod. Garciâ proximè citato, & in Declarationibus variarum impreſſionum ad d. c. 5.* hæc habetur: *S. Dominus noſter ſentiens hoc decretum Concilij eſſe conditionatum, & requiri prius declarationem, & actualem deputationem Epiſcopi, vt ſcilicet ea præbenda ſit theologalis; reſpondit valere collationem præbendæ,*

2. Alias ante facta collatio valet.

quæ primò poſt Concilium vacauit, factam perſonæ minus idoneæ ad ſacram ſcripturam per ſe ipſum interpretandam, ſi nondum illa præbenda actu fuerit deputata in theologalem. idemque ſentiendũ eſt de alijs præbendis antè collatis quàm actu aliqua fuerit deputata, vt prima demum poſt deputationem onere illo afficiatur. neque enim Epiſcopus, qui ſemel diſtulit, perpetuò excuſatur ab implemento decreti; ſed ſemper exinde poteſt, & quamprimum debet illud exequi. quemadmodum qui exſpectatiuam habet ad primam vacaturam, ſi non ſit in culpa, etiam ſecundam obtinet. *c. ſi clericus, 11. de præb. in 6.* quemadmodum in erectione nouorum epiſcopatuum Belgij per turbarum ciuilium impedimenta, non vbique nouem primæ vacaturæ graduatis fuerunt affectæ, vt diplomata iubebant; ſed quæ ſublatis impedimentis exinde vacauerunt. neque vltimò prouiſi prioribus ſuper eo onere controuerſiam mouerunt, & minus poſſunt ij, qui vel graduatam, vel theologicam præbendam, vt talem, acceptarunt, onerique ſe voluntariè ſubiecerunt.

3. Statuit Ordinarius, quoties legere, & quid debeat, quando vacare poſſit, & ſimilia:

Quoties vero per hebdomadam lector legere, vel quanto tempore debeat; vel quas per annum vacationes habere poſſit; non eſt in Concil. Trid. expreſſum: relictum ergo cenſendum eſt arbitrio boni viri; hoc eſt Iudicis, Epiſcopi, vel Superioris. Aſſiduè doceant, inquit c. de quibuſdam. 37. *diſt. vbi* gloſ. id accipit de temporibus competentibus. hac in re tamen idem Garcias ita habet; *cenſuit ſacra Congregatio quod de tempore, & hora, & materia ſcripturæ, Theologiæ, quæ in ſacra ſcriptura continetur, ſuper qua legendum ſit, relinquitur arbitrio Ordinarij.* & quod poteſt ipſe lector vacare à lectione tribus menſibus, Iulij, Auguſti, & Septembris. *ſequitur Barboſ. d. alleg. 56. n. 7. & in Collect. n. 3.* quodque hi menſes tamen in calidis Italiæ regionibus fortè intelligendi ſunt, atque alibi magis ſtatuendi ex arbitrio Epiſcopi: cui decretum illud committit eam rationem inire, quæ eccleſiæ ſuæ, & diœceſi ſit accommoda. quemadmodum idem Trid. *ſ. 23. c. 18.* vbi de Grammatica, ſacra Scriptura, libris eccleſiaſticis, &c. in Seminarijs docendis ita ſubiungit; *quæ omnia, atque alia ad hanc rem opportuna, & neceſſaria Epiſcopi ſinguli cum conſilio duorum canonicorum ſeniorum, & grauiorum, quos ipſi elegerint, prout Spiritus ſanctus ſuggeſſerit, conſtituent: eaq́, vt ſemper obſeruentur, ſæpius viſitando, operam dabunt.* ita quidem etiam trium menſium ſpatium accipio, vt, ſicubi ſtrictior fuerit docendi ratio, ſolui non debeat. ſicut idem Tridentinum *ſ. 24. c. 12. §. præterea.* ita canonicis trimeſtrem abſentiam permittit, vt longiorem deneget; breuioris ſtatutum probet. ad eundemq́ue modum ſtatutum, quod dicit lectorem in docendo negligentiorem moneri debere, &, ſi contingat eum abſtinere per trimeſtre, mulctari parte fructuum, ſiquidem d. decretum *c. 1.* Ordinariis facultatẽ facit lectorem ad ſcripturæ expoſitionem per ſubſtractionem fructuum cogendi: vtique pœna, & ſubſtractione commenſuratâ culpæ, ſeu in docendo negligentiæ: ac tali omnimodò ratione, *ne pia,* inquit *d. c. 1. hæc vtilis atque fructuoſa prouiſio quouis quæſito colore negligatur.*

4. De conſilio deputatorũ pro Seminarij directione.

CONSVLTATIO III.

De Seminarijs.

1. Præcepta à Tridentino Concil.

PErquam ſeriò Seminariorum erectionem, gubernationem, ac dotationem commendauit atque præcepit Conc. Trid. *ſ. 23. c. 18.* erectionem quamprimum fieri voluit; & negligentiam Ordinariorum per Superiores, aut Synodos prouinciales ſuppleri: gubernationem iiſdem Ordinariis commiſit: qui præter ſuggeſta à Concilio alia, quæ ad diſciplinam & bonum regimen viderentur conferre, præſcriberent; & obſeruari per annuam viſitationem, atque aliàs curarent: de conſilio quidem duorum de Capitulo, ſeniorum, & grauiorum:

2. Inſtituenda & regenda ex conſilio duorum de Capitulo.

3. Dotãda per detractionẽ ex beneficijs & vnionem ſimplicium.

dotationem autem, per portionem aliquam ex omnibus, & quibuſcumque prouentibus eccleſiaſticis detrahendam, beneficiorum ſimplicium vnionem, atque aliàs: ſed rurſum de conſilio duorum aliorum de Capitulo, & duorum de clero; coram quibus etiam annuæ redderentur rationes. Sex ergo ſunt quorum cõſilio Ordinarius vti hic iubetur. primo illi duo ſeniores, & grauiores, à ſolo Epiſcopo eliguntur; quos conſulat in regimine; ex quatuor vltimis duo itidem ab eo, vnus à Capitulo, vnus à clero: quos non oportet iam ſeniores eſſe, & grauiores; ſed in re œconomica benè conſtituenda,

4. De conſilio aliorum quatuor, qualium & qualiter eligendorum?

tuenda, benè ſeruanda verſatos: quippe ad cuius cauſam aſſumuntur. ſed ferè horum quatuor hic non eſt vſus, vbi ea quam diximus detractio per iniuriam temporum ex prouen-

5. *Conſilio, nō conſenſu.* tibus eccleſiaſticis vſquequaque fieri non potuit: tranſlata & horũ functione in duos priores, qui omnes tamen vocem dumtaxat deliberatiuam non deciſiuam habent: vt requirere quidem eorum conſilium Epiſcopus, non ſequi teneatur; ſub pœnâ nullitatis, ſi eo neglecto vnio vel detractio facta fuerit. electio autem Capituli eſt cathedralis, & cleri ciuitatis;

6. *Ex Capitulo & clero ciuitatis, alibi aliter.* non diœceſis: niſi fortè, ſi alio in loco etiam erigatur Seminarium (quod laudat d.c.18. *ſub fin.*) canonici aut clerici illius loci vocentur. electi autem perpetui ſunt: niſi legitima ſuboriatur cauſa amotionis. *Barboſ. & citati ad d.c.* 18. *in Collect.* & dum hiſce negotijs vacant ex officio ſibi attributo, diſtributionibus eccleſiæ non priuantur. *moneta ibid. citatus.* quod excutiendum eſt ſecundùm illa, quæ diximus *in Iur. pont. nou. anal. de cler. non reſid. n.* 40. *& ſeqq.*

Pueros ad Seminarium vocat Concilium.

7. *Pueri aſſumendi qua ætate?* vtique qui in puerili ſunt ætate. *l. pueri. D. de verb. ſignif.* quæ ab infantia finita incipit, vſque ad pubertatem extenſa; plenam vtique in maſculis octodecim annorum, *vt in l. Mela. D. de aliment. legat.* non tantùm; ſed ſicut quouſque teſtator voluit *in d. l. Mela*, ita hîc quouſque Concilium intenderit: quod cum voluit pueros aſſumptos ſacram etiam ſcripturam doceri, vtique ad iuuenilem etiam & maiorem ætatem extendit.

8. *Docenda grammatica, aliæque bonæ artes, maximè Theologia.* Et quidem Concilium in eo puerorum collegio, & Grammaticam aliarumque bonarum artium ſcientiam doceri voluit; adeoq; & Poëſim & Rhetoricam, nec minus Philoſophiam; quæ inter bonas artes refertur, & clauis eſt, atque introductio ad altiores ſcientias, atque Theologiam imprimis: quam cum præcipuè intendat Concilium, vtique & Philoſophiam præcipit, tanquam neceſſarium medium, ſine quo tranſitus non datur ad ſacratiora illius adita. quamquã ferè hic paſſim pueri ad lectiones, quæ alijs in ſcholis habentur, exeant; & alicubi pro altioribus ſcientiis in Vniuerſitate ſtudiorum Seminarium ſit prouinciale, pro opportunitate cuiuſque loci. quam Concil. *d.c.* 18. *in fin.* moremque regionis pro iudicio Epiſcoporum admittit ſeruari. iubetq; doceri *in §. deinde, verſic. docebunt, quæ Epiſcopo videbuntur expedire.* quare cum bellum & mortalitas ann. 1604. raritatem feciſſet ſacerdotum, viſum fuit in Seminario Antuerpienſi non niſi Theologos alere, quos non oportunitas dumtaxat, ſed neceſſitas exigebat promptius emitti in meſſem Domini. quod etiamnum ſeruatur, cùm exundat ſtudentium humanioribus litteris numerus; qui non erat tempore Concilij Tridentini, aut Lateranenſis. *de quibus in Decretalibus, & Sexto, tit. de magiſt.*

9. *Detractio quomodo, & ex quibus facienda?* Detractio ergo fit de quibuſcumque prouentibus eccleſiaſticis, menſæ primum epiſcopalis, & Capituli: integris quidem, deductis oneribus, ac penſionibus: quæ tamen, qua parte eccleſiaſticæ ſunt, ad proportionem taxantur; titularis tamen totam taxam ſoluit, & ratam à penſione deducit: niſi ſpecialiter ab hoc onere penſio ſit exempta, totumque onus titulari relictum. *Barboſ. n.* 55. *& ſeq. in Collect. ad d. c.* 18. ita vt nullus ſit exemptus, nec Cardinales quidem, quin beneficiorum eorum prouentus ad contributionem vocentur. ſi quis tamen Abbas v.g. in ſuo diſtrictu iam antè erexerit Seminarium proprium, non tenetur contribuere pro diœceſano. Et de fructibus quidem dixit Concilium, quia diſtributiones quotidianæ exemptæ ſunt ab hoc onere; vt & incerta accidentia, eleëmoſynæ, & legata, pro celebratione miſſarum. vt & ſunt hoſpitalia, quæ non dantur in titulum, aut adminiſtrationem, nec eccleſiaſtica cenſentur. ſi enim ſunt talia, quamuis per laicos adminiſtrentur, vt & fabricæ, & decimæ à laicis poſſeſſæ, ex quibus ſoleant onera eccleſiaſtica pendi, ſubiacent contributioni. vt omnia ſatis enarrat textus Concilij, qui Mendicantes tantùm excipit, & equites S. Ioannis Ieroſolomitani: ſed etiam hi ſunt exempti plenius, quàm illi; vt ne quidem beneficiorum ratione ipſis aut Vicarijs vnitorum teneantur ex Bulla Gregor. XIII. *incip. quo magis* 1580. *& deciſum* 4. *Decembris* 1630. illi autem obligentur ratione beneficiorum vnitorum, multò magis aliorum Ordinum monaſteria, quæ beneficia habent annexa: quæ ipſa tamen de alijs ſuis etiam prouentibus contribuunt, quamuis etiam ad Seminarium ſui Ordinis conferant; ſed tum de eo, quod supereſt, ſecundùm taxam diœceſanam, eo Ordinis onere deducto. quin nec moniales excipit textus, quin de ſuo contribuant, neque clericos Cameræ Apoſtolicæ: quamuis reſolutiones contrariæ citentur, ex poſterioribus fortè priuilegijs. & textus quidem Concilij ita in rem conceptus eſt, vt detractio fiat ex fructibus & prouentibus; vt videatur reſpicere ſitum bonorum, vt illius loci Seminario teneantur contribuere, quamuis titulus alibi ſit erectus. tametſi ſecus deciſum aliquando referatur. *quibus omnino de rebus videri poſſunt Barboſ. & citati in Collect. ad d. c.* 18.

Vnio autem beneficiorum ſimplicium, 10.
quod eſt alterum medium dotandi Seminarij, *Vnio quorũ*
fieri permittitur admodum liberaliter. *beneficia*, inquit Concilium, *cuiuſcumque qualitatis & dignitatis fuerint, etiam ante vacationem, ſine cultus diuini, & illa obtinentium præiudicio, huic collegio applicabunt, & incorporabunt.* *& qualiter?* quod locum habet, *etiamſi beneficia ſint reſeruata, vel affecta; nec per reſignationem ipſorum beneficiorum vniones, & applicationes ſuſpendi, vel vllo modo impediri poſſunt, ſed omnino quacumque vacatione, etiamſi in Curia effectum ſuum ſortiantur, & quacumque conſtitutione non obſtante.* Conſultò mandat fieri Concilium hanc vnionem, ſeu de conſilio electorum quatuor. non ergo opus eſt omnia primò vacatura vniri, ſed deſpiciendum eſt, quæ magis vniri expediat. nec permittit Concilium confusè vniri omnia; ſed *aliquot*, inquit, *ſimplicia*, tamen; alioquin cuiuſcumque

iuſcumque qualitatis, & dignitatis; adeoque & regularia, quæ ſimplicia ſunt. nam vt detractio ex fructibus priori textus parte locum habet in regularibus; ita etiam vnio, ſi ſimplicia fuerint. nam ea verba *cuiuſcumque qualitatis*, ad regularia etiam ſpectare dicendum eſt. ideoque Conc. *ſ.* 24. *c.* 15. dum permittit vniri ſimplicia beneficia, *non tamen*, inquit, *regularia*: at hic, *cuiuſcumque qualitatis*, inquit. & *eadem ſ. c.* 13. tenuibus cathedris non permittit vniri monaſteria illa, in quibus viget regularis obſeruantia. quippe quæ non poſſunt eſſe non curata, quæ ibidem etiam vetat vniri. ſed & canonicatus collegiatarum propriè ſimplicia non dicuntur; quamuis alicubi reſidentia ſit relaxata; adeoque nec hic comprehendentur. præſertim cùm paulò antè textus præbendas diſtinxerit à cæteris beneficijs, vbi agit de detractione: eodem ergo ſenſu verborum accipienda eſt pars textus, quæ agit de vnione. Ea porrò, quæ ad ius patronatus laici pertinent in generali diſpoſitione non cenſentur comprehenſa, vt diſertè excipiuntur. *in d. c.* 15. *ſ.* 24. eccleſiaſtici autem patronatus non poſſunt non videri comprehenſa ſub verbis, *cuiuſcumque qualitatis*. Quæ etiam comprehendunt litigioſa: dummodo, vt requirit Concilium, vt vnio fiat ſine præiudicio obtinentium, ſic fiat ſine præiudicio litigantium. & quamuis litigioſa non impediantur vniri nomine reſeruationis; tamen nec litigium habet annexum vniendi impedimentum; & Concilium, vt reſeruatione, vel affectione vnionem, ita nullo aliomodo impediri ſtatuit, non ergo litigio.

Reſeruata porrò etiam ante vacationem ſine obtinentium præiudicio vniri poſſe diſertè ſtatuit Concilium. vbi verbum illud *etiam* ſignificat multò magis data iam vacatione vnionem permitti. quod etiam locum habeat, etiamſi beneficio ſint reſeruata vel affecta. & rurſum omninò *quacumque vacatione etiamſi in Curia effectum ſuum ſortiantur, & quacumq; conſtitutione non obſtante*. dommodò proceſſum non ſit ad vacantis reſeruati collationem, antequam Ordinarius vnioni manum admouerit, vt diximus plenius alibi. vt ſuſpectæ ſint deciſiones contrariæ, quæ per citatos à Barboſ. *in Collect. ad d. c.* 18. *n.* 24. *& ſeqq.* allegantur, quorum authoritate facilè quis abductus fuerit. ſed veriſimile eſt natas huiuſmodi reſolutiones ex alijs circumſtantijs v. g. aliquorum priuilegijs poſterioribus, aut quod Ordinarius beneficia ſuo menſe vacanria non vniens voluerit vnire vacantia menſe reſeruato, quam fraudem vnioni obſtare, *poſt Garciam ibid. n.* 42. ſcripſir Barboſa. vbi & de cæteris ferè quæ mox tractauimus.

De Hæreticis.

CONSVLTATIO I.

De hæreſis probatione, purgatione.

ANtequam reſolutioni cauſæ propoſitæ nos accingamus præmittendum eſt in negotijs fidei, hæreſis, hæreticorumque inquiſitione multa ſingularia eſſe recepta. proceditur ſimplicirer, & de plano, ſine aduocatorum ſtrepitu ac iudiciorum figura: *c. ſtatuta* 28. *de hæret. in* 6. accuſatorum & teſtium nomina non publicantur, ſi quod reuera periculum eis creandum timetur, ſed eo ceſſante publicatio fit. *ibidem.* §. *ceſſante.* multâ ſinceritate in hoc negotio opus eſt; *ibidem &* §. *cæterum*, multâ cantelâ; *c. vt offic.* §. *verum. eod. in* 6. adeoque inuentum Inquiſitorum officium, vt communibus operis illorum, & Epiſcoporum fides iuuetur; quas vt communicare inuicem debent, *d. c. ſtatuta*, ita Inquiſitorum commiſſio iuriſdictioni Ordinariorum non derogat. *c. per hoc. eod. in* 6. vt ſolent nouæ commiſſiones cum veteribus cumulatiuè non excluſiuè concurrere.

1. In negotio fidei proceditur de plano.

2. Accuſatores, & teſtes non publicantur, ſi ſit eis periculum.

Sed propius ad rem noſtram præmittendum eſt, quod in controuerſia hæreſis teſtes alioquin inhabiles admittantur, *c. in fidei. de hæret. in* 6. *c. accuſatus ibid. in fidei*, inquit, *fauorem excommunicati, participes, & ſocij criminis ad teſtimonia admittuntur*. ſed præſertim in defectum aliarum probationum: & probant hic igitur non idonei alibi teſtes; ſed ita, ſi ex veriſimilibus coniecturis, numero teſtium, & qualitare perſonarum, aliiſque circumſtantijs ſic teſtificantes falſa dicere non præſumantur. *ita d. c. in fidei.*

3. Teſtes inhabiles admittuntur, & qui?

4. Excommunicati, ſocij.

Igitur excommunicatus, *d. c. in fidei. c. præſidentes. eod. in* 6. hæreticus (dignus quippe litigatore reſtis, *l. quoniam. C. de hæret.*) & quod mirum, atq; in hac cauſa valde agitatum, etiam periurus; *d.* §. *licet.* ſub ratione tamen *in d.* §. explicita; ſcilicet cùm liquet non animi leuitare, odij fomite, corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei deponere. Ergo vt vacillans & varians, *vt in d.* §. *licet.* criminis ſocius, *d. c. in fidei*, iterum & Iudæus contra chriſtianum, *c. contra chriſt. eod. in* 6. non tantùm vniuerſim à fide apoſtatantem, ſed & in articulo vnico deſciſcentem: rurſus conſanguinei admittuntur, & coguntur: *gloſſ. in c. liter. verb. de fratre. X. de præſum. Maſcard. de probat. verb. hæret. conc.* 857. *n.* 16. frater contra fratrem, filius contra patrem, vxor, aliique domeſtici, *ſecundùm eundem n.* 18, 19. *& ſeq.* non tamen inimicus, præſertim capitalis, & cauſa præuia, non affectata: *idem Maſcard. num.* 40. *& ſeq. vſque ad fin.* niſi recenter ſit reconciliatus, *c. accuſ.* 3. *q.* 5. & verò *c. per tuas.* 32. *X. de ſimon.* (quod crimen

5. Hæretici.

6. Periuri;

7. Varij.

8. Iudæi,

9. Apoſtatæ,

10. Conſanguinei,

11. Non inimici.

conformibus cum hæreſi regulis conſiſtit) val-
de moraliter in hiſce Iudicẽ inſtruit, quo nec
innocentiæ puritas confuſa ſuccumbat, nec ſi-
moniæ aut hæreſis prauitas effugiat impunita.
12. illasq́ue dumtaxat exceptiones probandas ad-
Conſpiratores aduerſus reum. mittit, quibus teſtes non zelo iuſtitiæ, ſed ma-
lignitatis ſomite proceſſiſſe conſtaret; vt con-
ſpirationes, & inimicitias capitales; cæteras au-
tem vt furti, adulterij, propter immanitatem
hæreſis, ſimoniæque repellet; quoniam etſi pro-
batæ fidem teſtium debilitarent in aliquo, non
tamen euacuarent in toto alijs adminiculis ſuf-
13. fragantibus. *tales igitur*, inquit, *duximus admit-*
Cùm agitur ciuiliter ad correctioné. *tendos, non ſecundùm rigorem iuris, ſed ſecundùm*
temperantiam æquitatis, cùm ageretur non crimi-
naliter vt deponeretur ab ordine: ſed ciuiliter, vt ab
adminiſtratione amoueretur. Ita dum criminali-
14. Non criminaliter. Tûc enim validis probationibus opus eſt. ter ad pœnam ordinariam agitur, validiſſimæ
probationes eſſe debent. *Simanc. de cath. inſt. c.*
51. n. 11. cùm ex inquiſitione ad ſecuritatem
fidei, abiurationis hæreſis, non item. ita acci-
piendus Clarus *l. 5. §. hæreſis. n. 20.* ſic accipien-
da *l. omnes. in verb. leui argumento. C. de hæret.*
Simanc. de Cath. inſt. c. 51. n. 5. 12. lex illa 2. non
de leui probatione criminis, ſed imbecillitate
argumentorum loquitur, quibus quis ad hære-
ſim ſeducitur. Sed & teſtes ſingulares, vbi non
de vna ſpecie hæreſeos probanda agitur, ſed in
finem eundem conuenientes recipiuntur. *Maſ-*
card. ibid. concl. 856. etſi validè diſſentit Si-
manc. *de Cath. inſt. c. 64. n. 61.* ſed & numerus
idoneorum teſtium duali contentus eſt. *d. c. vt*
officium. §. verum eod. in 6. niſi Iudicis arbitrium
ex cauſæ circumſtantiis maiorem exigat. *idem*
Maſc. concl. 855.

15. Hæreſis probatur ſcripturâ, teſtibus, confeſſione, euidentiâ, præſumptione, indicijs. Nunc porrò præter teſtes hæreſeos probatio
fit per ſcripturam, *idem concl.* 858. rei confeſſio-
nem; 859. facti euidentiam; 860. præſumptio-
nes & indicia; 861. librorum hæreticorum de-
tentionem; 862. &c. ſed hæc indicia præſertim
externa non proficiunt ad pœnam ordinariam,
ſed remedia extraordinaria; *Siman. de Cath. inſt.*
c. 50. n. 21. & minus ſuſpiciones. *ibid. n. ſeq.*

Id porrò vlterius pro hac cauſa examinan-
dum eſt, an per indicia in hac cauſa ſit hæreſis
deprehenſa. non enim propoſitiones hæreticæ,
aut error damnatus hic pertinaciter aſſertus eſ-
ſe proponitur; in quo hominis interna ſenten-
16. tia noſceretur directius: ſed ex factis ſigniſque
In verbis & factis. dumtaxat externis argumenta proponuntur ad
ſectam inferendam. nam vt verbo ita facto de
hæreſi quem conuinci docet *d. c. accuſatus. §. ille*
quoq́; ſi v. g. hæreticos is receptet, viſitet, aſſo-
ciet, dona, munera det, fauorem impendat, alia-
que de quibus *Pegn. ad Eymeric. Direct. p. 3. de*
ſignis exterior. comment. 24. gloſ. in c. veniens. X.
de teſt. Boſſ. tit. de hæreſ. n. 55. & nos latius diximus
in Hiatu Caſſan. l. 3. c. 3. nam & in ſimilibus fa-
ctis declaratur animus. facta, quæ hic arguun-
tur, ſunt comeſtiones carnium & ouorum illis
diebus, quibus eccleſia prohibet, ac diuerſis vi-
cibus factæ.
17. Comeſtio carnium diebus illicitis Sanè Farin. *tract. de hæreſi. q. 178. n. 80. poſt*
Pariſium, Eymericum, Pegnam, ea facta, ait, ſuſpe-
ctos de hæreſi reddere facientes. Zerola *prax.*
epiſ. p. 1. v. caſus verſ. carnes dicit ſignum eſſe facit quem
externum hæreſeos, quod ſuſpicionem malæ ſuſpectum.
credentiæ parit: *citat inſuper Sanchinum, Cam-*
pegium, Felinum, Simancam, & Peignam p. 3. Di-
rectorij tit. de ſig. & ind. exterioribus comment.
24. carnes edere cùm non licet, non ieiunare 18.
cùm poſſis, & debeas, eccleſiæ leges prætergre- Ieiunia non
di in ijs, in quibus hæretici diſſident ab eccle- ſeruare,
ſia, & quæ ideo ad eorum doctrinam referun-
tur, in illiuſque conſequentiam fieri cenſentur,
ſicut omne malè factum prauè præſumitur
actum, *c. 1. X. de præſ.* ſic ergo huiuſmodi facta
in illis redolent ſuam doctrinam. nam in ca-
tholicis laudabilis vitæ carnes comedenti- 19.
bus facilius creditu foret infirmitatis cauſa id Non in non
factum, quo caſu veſci carnibus liceret. *c. 2. X. de* benè valen-
obſer. ieiun. quia ſemper in his præſumptio ac- tibus.
cipienda eſt excluſiua delicti. *Menoch. de præ-*
ſumpt. l. 5. pr. 2. n. 31. l. 4. p. 161. n. 26. & alibi
paſſim & probat l. merito. D. pro ſocio. quamquam
d. c. 2. medici teſtimonium & Ordinarij iudi- 20.
cium deſideret, & qui hoc negligit temerè, Facta hære-
præſumptionem aliquam prouocat, & verò ticorum,
quæ facta à moribus eccleſiæ diſſident, quò ritus genti-
grauius diſſident, vehementiores ſuſpiciones lium, aut
pariunt. *c. contra chriſtian. de hæret. in* 6. vbi ri- Iudæorum,
tus Saracenorum & Iudæorum aſſumpti fidem doctrinam
indicant; *c. accuſatus. §. ille quoque ibid.* vbi ar- redolent,
ctioris cum hæreticis amicitiæ ſigna eodem re- ſeu fidem
feruntur. *c. excommunicamus. §. adijcimus. X. de* illorum.
hæret.

Et pro ratione regionis grauius indicium 21.
oritur, prout magis factum ab inſtituto eccle- Facta aggra-
ſiæ recedit, aut externis legibus punitur. in uant ex loci
Burgundia ouum vnum comediſſe capitale circûſtantia.
dicitur; in Belgio edicta olim rigida, obſer-
uantia nunc mollior.

Igitur probationes præſumptiuæ ſunt hu- 22.
iuſmodi facta; vix tamen tales vt ex ijs dam- Non plenè
natio criminis irrogari poſſit, ſi reus crimen probant, vbi
diffitetur, ſi non eſt conſentiens mali teſtibus reus aliam
fama, ſed ea inuicem diſſona; ſi hinc ſiniſtri, fidem ſe am-
hinc rectè opinantes rumores, & teſtes; ſi pro- plecti prote-
teſtetur reus non aliam ſe fidem profiteri, ſi fa- ſtatus.
ciat alia quæ catholicis conueniant, non hære-
ticis illius ſectæ, ſi parochus de confeſſione, an-
nuâ communione, & ſimilibus catholicis offi-
cijs teſtetur; ſanè ſuſpectus quidem talis eſt,
non conuictus.

Ergo huic indicenda purgatio eſt, *c. excom-* 23.
municamus. §. qui autem. c. ad abolendam. §. qui Ad indicen-
verò de hæret. qui autem, inquiunt illa loca, *inuen-* dam purga-
ti fuerint, ſolâ ſuſpicione notabiles, niſi iuxta con- tionem
ſiderationem ſuſpicionis, qualitatemq́; perſonæ pro- faciunt.
priam innocentiam monſtrarint, feriantur, &c. illo
quoque, inquit textus *ibidem, & in capitulo ſuper*
eo de hæret. in 6. qui poſt abiurationem errorem, vel
poſtquam ſe proprij antiſtitis examinatione pur-
gauerint, &c. ecce purgatur ſuſpectus per exa-
men Epiſcopi, vel abiurationem erroris; iterum
grauiter ſuſpectus abiurans; poſtea committens
dicitur relapſus; leuiter ſuſpectus abiurans, at-
que iterum committens grauius quidem puni-
tur: ſed non vt relapſus *d. cc.*

Quin & manifeſtè deprehenſus hæreticus,
hæ-

24. Manifeſtus hæreticus pœnam euadit, ſi abiurare & ſatisfacere velit.

hæreſeos pœnam euadit, ſi continuò ad fidei vnitatem recurrit, & errorem ad arbitrium Epiſcopi abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere conſenſerit. *c. ad abolendam. X. eod. c. ſuper eo in 6.* nam hæreticus vt quis ſit, pertinax ſit oportet. *c. dixit. c. qui in eccleſia 24. q. 3.* in qua re differunt à relapſis etiam ex ſuſpicione graui tantùm abiurantes; quia hi ſine audientia relinquuntur iudicio ſeculari. *c. ſuper eo in 6.* tametſi ſacramenta eis non negentur, *ibid.*

25. Nō relapſis.

ad clementiam ergo vel rigorem ſecularem legum magiſtratuumque hi pertinent; illi per examinationem, purgationem, & ſatisfactionem Epiſcopo factam eximuntur. Et ſuſpectus quidem, non manifeſtus tamen, priuatam vel publicam abiurationem facit, ex arbitrio Iudicis eccleſiaſtici. *Menoch. de arbit. caſ. 372. n. 14.* purgationem maiorem etiam, & minorem ex eodem arbitrio. *idem caſ. 374. n. 8. & ſeq.*

26. Suſpectus abiurat ex arbitrio Iudicis.

27. Purgatio indici poteſt ex fama.

Purgatio autem etiam quotieſcumque ex fama ſcandalum manet indici poteſt. *c. tua. X. de cohabitat. cler.* fama, inquam; non leui rumore. quam benè vocat lex 3. *D. de teſtib.* conſentientem famam; non diſſonam, ſed vniformem. de qua optimè Innoc. III. *in d. c. tua,* vt faciat crimen publicum: quod non conuenit diſſonis rumoribus: nam vt crimen ex euidentia publicum, quod notorium ſic eſſe vult, *d. c. tua.* ſine teſtibus punitur; ita ex fama publicum, non quidem teſtimonijs famæ, ſed teſtibus ritè auditis, & conſonis, *d. c. tua.* expenditur an purgatione, an aliter diluendum ſit. Et de tali notorio accipio Conſt. Car. V. 7. *Octob.* 1531. 21. *Sep.* 1540. *ar.* 3. cùm à magiſtratibus arceri vult notoriè de criminibus diffamatos; & ſuſpectos de hæreſi, de ſuſpicione graui, & promotos deiici. & fauet *l. 12. C. de heret.* ne militare poſſint hæretici.

28. Non leui rumore.

Sed & taliter, vt mox diximus, ſuſpectus etſi declarari non poteſt hæreticus, & puniri vt talis; quia probationes non ſunt omni exceptione maiores; tamen ſæpè ſufficere poſſunt ad pœnas extraordinarias, vt dictum eſt, pecuniarias, & ſimiles. *Menoch. ibi. n. 8.* præſertim ſi quid dixit aut fecit, quod nititur ijs rationibus qui excuſatur quidem, tamen non omnis culpa eluitur. *Menoch. ibid. n. 14.* & diſertè habetur *in c. inter. X. de purg. canon.* vbi ſuſpectus & purgatus, ac in beneficium reſtitutus, *in pœnam tamen,* inquit, *familiaritatis illius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eum volumus ab officio manere ſuſpenſum, donec ſcandalum ſopiatur.* cui pœnæ & cauſæ comparare liceat, quod de edicto Carol. V. mox dixi de ſuſpectis de hæreſi non promouendis, & priuandis.

29. Suſpecti ad pœnas pecuniarias condemnari aliquando poſſunt.

30. Cùm actus fuerunt culpabiles.

31. Vt carnibus ouiſque comeſtis.

In pœnam ergo comeſtarum carnium, & ouorum damnari poteſt, qui non de hæreſi; ſed de hac ſatisfactionem dare poteſt: & in pœnam quidem extraordinariam ex iis probationibus, quæ non ſufficiunt ad crimen principale.

32. Multò magis in expenſas litis.

Multò magis damnari poteſt comeſtarum carnium reus in expenſas litis cauſa inquiſitionis factas, quia iſti culpabilem cauſam dedit, quod conforme eſt Statutis Cur. *eccleſ. prouinc. Mechlin. tit. de mod. procedend. ar. 60.* non eadem cauſa eſt, ſi citra omnem inquiſiti culpam diffamatio & ſuſpicio cauſam liti dederit; tunc enim expenſæ compenſandæ ſunt. quia vt reus innocens eſt, ita Officiarius iuſtè ac ritè inquiſiuit, & temeritatem litigantium exſpenſæ reſpiciunt. *inſt. de pœn. tem. litig. § hac autem.* eas ergo fortunæ quiſque ſuæ aſſcribere debet.

Igitur in hac cauſa de hæreſi nihil probatum eſt per famam, quia diſſona eſt. multi de diffamatione teſtes; non pauci de bona opinione; atque hi digniores, melioriq́ue ratione nixi, vt confeſſarij, paſtor, vicomagiſtri, centurio, &c. iuramentum aliàs præſtitum pro fide orthodoxa.

Igitur teſtes qui de indicijs comeſtionis carnium & ouorum ſingulariter de factis diuerſis tempore teſtati ſunt; quæritur an coniungi in vnam probationem poſſint? & qui non ſunt quidem omni exceptione maiores, ſed neque in ſingulos graue quippiam obijcitur. Sanè Simanca *vbi ſupra* rigidè docet in materia quamuis hæreſis ſingulares teſtes, de diuerſis rebus teſtantes non coniungi, & ita Inquiſitores iam pridem ſeruare *n. 69.* dum ſinguli reuera de rebus ſingulis teſtantur: *c. nihilominus 3. q. 9.* niſi res ſint connexæ, ad eundemque finem ſpectantes. quando plus quàm ſemiplenam probationem facient: *n. 64.* ac tandem *n. 79. latius Maſcard. vbi ſupra concl. 856. Farin. tract. de hæreſ. q. 188. §. 9.* de eadem ſpecie hæreſis plures teſtantes, etſi loco & tempore ſingulares, cùm ea hæreſim ſubſtantia eandem non purificent, quamuis coram pluribus verbo aut facto indicatam, vt furtiuam rem à fure pluribus diuerſo tempore & loco ſingulis oſtenſam. & Simanca *n. 81.* ſi ad eundem finem ſinguli tendant, etiam fidem adhibendam docet. *Maſcard. & Farin. vbi ſupra.*

33. Ad eum effectum probationes imperfectæ coniunguntur, non æquè ad criminalem.

1. Itaque reſoluendum videtur non poſſe citatos ex hoc argumento carnium comeſtarum conuinci de hæreſi, dum contrarium iuramentum offerunt fidei, ex qua & contraria intentio ſequeretur, niſi factum negaretur.

2. Suſpicione tamen notabiles per huiuſmodi teſtimonia factos.

3. Adeoque ad abiurationem, & purgationem teneri, pro arbitrio Iudicis: ſeu ſuauius, vt hic loquimur, ad profeſſionem fidei iuxta formam Pij IV.

4. Ad expenſas fiſcales reſarciendas.

Nam ad hos effectus omninò videtur coniungi teſtimonia, & fidem facere, & actus culpabiles credi, ad expenſas reſarciendas ſufficientes, vt ſupra diximus.

De infantibus expoſitis.

CONSVLTATIO I.

A quibus alendi ſint?

1. Recolligendi, vbi inueniuntur

Expoſititij infantes recolligendi ſunt, vbi inueniuntur, & alendi, *cap. 21. d. 86. paſce,*

niuntur, & alendi, *paſce*, inquit, *fame morientem, quiſquis enim paſcendo hominem ſeruare poteras, ſi non pauiſti, occidiſti. l. 1. 2. 3. C. de infant. expoſit.* & ex prouentibus pauperum alendos Carol. V. hic ſanxit
2. Ex prouentibus pauperum, vel *edicto anni* 1531. 7. *Octob. art.* 20. *l.* 3. *Rub.* 1. *lib. edictorum vol.* 1. idemque præſupponit Ant. Theſau. dum quærit à quibus ſit alendus expoſitus *deciſ.* 118. & *ex gloſ. quidem in c. ſi expoſitus. d.* 87. *v. expoſitus.* idonus in xenodochium
3. In xenodochio. reiicit. & admodum fauet *l. vnic. §. ſed ſcimus. C. de latin. liber. tollen. ſeruum ægritudine periclitantem erat facultas in xenodochium mittere:* & pleriſque locis xenodochia in huiuſmodi cauſas inſtituta ſunt pro aduenis, atque peregrinis. ſed edictum illud aliquantum hæc aliter miſcet.

Idemque edictum, *atque alia* 22. *Dec.* 1515. 28. *Nouemb.* 1527. 15. *Iun.* 1556. *ar.* 11. *l.* 1. *Rub.*
4. In locis ſuæ natiuitatis, originisúe, ſi ægroſcantur. 1. *libri edict. vol.* 1. pauperes ad loca ſuæ natiuitatis aut domicilij reiiciunt. neque immeritò. quippe origo atque natiuitas ciuem quem facit; honorum, munerum, commodorum atque incommodorum apud ſuos capacem. *l.* 1. & *tot. tit. D. & C. ad munici.* ſed originaria & domiciliaris, non fortuita natiuitas. *l. filios. C. De municip. & originar. l.* 10. *l. filios. C. de Decur. l.* 10. *Chriſtin. vol.* 5. *deciſ.* 33.

5. Seu baptiſmi: Iterum ad exemplum natiuitatis baptiſmo tribuitur, vt quo quis loco baptiſatus eſt ciuilia iura videatur conſequi. *Gonſal. ad Reg.*
6. Quo acquiritur ius ciuium. 8. *Cancel. Gloſ.* 9. §. 1. *n.* 105. *poſt Lucam de Penna, in l. ciues. n.* 3. *C. de incol. lib.* 10. ſic Rebuff. *in tract. de pacif. poſſ. n.* 117. *in fin.* Iudæum vel paganum in Francia baptiſatum facit regnicolam; & Gonzales refert Statutum Calaguritanum, & ferè hic mores idem obtinent, & Concilium Baſil. ſ. 19. generatim de neophytis baptiſatis decreuit, vt quo loco baptiſantur, ibi legis libertatibus, & immunitatibus gaudeant, quæ ratione dumtaxat natiuitatis, & originis alij conſequuntur. ſed an fortuitus baptiſmus ſine domicilio in filiis fidelium idē faciat, an fortuitam natiuitatem ſpiritualem ad domiciliarem aut originariam remittat, non eſt clarè deciſum. & rationabile videtur, vt argumentum à ſimili non ſupergrediatur ſimile vnde ductum eſt. quamquam Concilium vtatur argumento à maiori, vt quod tribuit natiuitas, aut origo carnalis, magis tribuere debeat ſpiritualis: & licet in neophytis loquatur; ratio tamen, quam in argumentum ſumit, generalis eſt; & natiuitatem non tantùm, ſed & originem comparat, & complectitur; vt quod ea tribuit in libertatibus & immunitatibus, tribuat baptiſmus.

Nunc ſe ita caſus habet: natus eſt infans ex peregrina in tranſitu in puerperium lapſa; & baptiſatus in pago L. confirmata nonnihil valetudine puerpera deuehi voluit in oppidum H. ibique infantem expoſuit; & diſparuit. collectus eſt infans ab iis, qui ibi eleēmoſynas adminiſtrant: inquiſitione factâ deprehenditur is eſſe natus & baptiſatus in d. pago L. nec vlterius ex indiciis, quæ falſa dederat, puerpera inueniri amplius potuit.

Controuertitur nunc, quibus eleēmoſinis ali infans debeat; an pagi, vbi natus & baptiſatus eſt, an oppidi, vbi expoſitus? & vtrumque locum teneri, ſi alter ignoraretur, ex iis, quæ dicimus, certum eſt: ſed in vtriuſque concurſu, & conflictu, quis magis obligetur, quis magis onerandus ſit, dubium. nam & expoſitum per expoſitionem libertatem conſequi, latinam olim *d. l. vnic. §. ſed. ſcimus. C. de latin. libert.* Romanam hodie, *l. ſancimus. C.* 7.
de infant. expoſ. c. vnic. X. de infant. expoſ. adeoque loci in quo expoſitus eſt, iura ciuitatis, municipij coloniæ, &c. conſequi non eſt dubitandum: adeò vt pro legitimo ſit, ad honores, & ordines ſacros habilis. *Menoch. poſt Paleot. conſ.* 396, *in fin.* & quod ſupra allegauimus edictum Car. V. ius alimentorum tribuit. Expoſiti acquirunt ius ciuium vbi exponuntur.

Ergo in conflictu videndum cuius potior cauſa ſit: nec iterum dubitatur expoſitum remitti poſſe ad locum originariæ natiuitatis, qui oneri alendorum ſuorum pauperum obnoxius eſt. ſed non æquè ſtricto vinculo fortuita natiuitas obligat. *d. l. filios. C. de muner. lib.* 10. adeoque videtur abſceſſu peregrinæ puerperæ & pueri, locus liberatus eſſe; & expoſitione infantis alter grauatus videtur; & ſors ſua quemque manere; caſus alteri à nemine præſtandus; & quiſque in ſua poſſeſſione retinendus; hic oneris, ille libertatis: potior enim eſt conditio poſſidentis in re non clara. 8. Natiua origo validior quàm fortuita natiuitas, aut baptiſmus quoad ciuilia.

Neque verò rem claram faciunt, quæ de baptiſmo diximus, vt etiam originis priuilegia tribuantur: eſto enim id recipiatur reſpectu baptiſati, vt illis vti poſſit; non ſtringit reſpectu tertij, qui ob id ſibi onus incumbens, in alterum reclinare velit: imo in hoc concurſu quod in gratiam baptiſmi receptum eſt, in odium retorqueretur; ſcilicet cùm rectores eccleſiarum baptiſmalium & pagorum expendent per illud ſe onerandos; baptiſmum different, & infantes ad alia loca cum periculo ſalutis reiicient.

Sed tamen quia mores & conſuetudo optima legum interpres, non parum tribuit fortuitæ quamuis natiuitati, & baptiſmo; atque ipſa expoſitio etiam locum ſuum obligat; neque diſerto iure quæ vna præ altera obligatio ſtrictius obliget, deciditur: conſiderari hic 9.
caſus poterit, vt duorum reorum, qui vnam rem debent, v. g. alimenta huic infanti; ſed inter quos ex æquitate diuiditur præſtatio: vt adeoque communi ſumptu alendum infantem curent. quod in iis obligationibus maximè epikeia ſuadet, quæ non ex contractu aut facto priuati oriuntur; ſed ex publica ratione & lege. Ita tamen vt in cōcurſu, & dubio ex epikeia contribuere vterque locus ſit inducendus.

Cæterùm vbi parochiarum, & pagorum termini non ſunt iidem; diſtinguendum eſt circa media, quibus pauperes alantur. quoniā quantum attinet ad media menſarum S. ſpiri- 10.
tus, eorum participes eſſe debent, qui nati ſunt ſub diſtrictu parochiæ; quamuis idem diſtrictus ſubiaceat alteri iuriſdictioni ſeculari, Ex prouentibus eccleſiaſticis in parochia, iis

C c quàm

deficientibus ex publico erutatis aut loci.

quàm parochiæ; quoniam menſæ S. ſpiritus, legata, & eleëmoſinæ pauperum ſpectant ad iura parochialia: quantum verò attinet ad media Communitatis, quibus pauperes ali debent deficientibus mediis menſæ S.ſpiritus; quoniam ea ſpectant ad iura Magiſtratuũ, dominorum, & territoriorum, communitatumque ſecularium; ali quique debent eo loco, vnde ſunt oriundi, vbi parentes collectis, & oneribus publicis ſubiacuerunt, vt qui ſenſerunt onera, ſentiant commoda.

11\. An loci dominus, ſuſceptor baptizati, eleëmoſinæ templi, &c.

Niſi quod in expoſititiis Charond. *reſp. lib.* 9. *R.*16. diſputationem formet inter dominum loci, curatores pauperum parochialium, & ſuſceptores baptiſati infantis expoſiti; qui omnes onus illius alendi declinent: ille quidem, quòd infans liber homo, neque ex ſubditis natus non ſpectet ad rationem adeſpotorum, quæ ad dominum cum commodis & incommodis pertineant: curatores; quod expoſitus non ſit ex numero pauperum parochialium: & ſuſceptores; quod cognatio ſpiritualis ſecularia onera non inferat: refertque Charondas decretum per prouiſionem infantem alendum diligentia domini; ex eleëmoſinis in templo colligendis; in quas dominus contribueret.

De Homicidio.

CONSULTATIO I.

In quo Papa nunc, aut Ordinarius diſpenſet?

CLericus in academia de nocte ſclopeto breuiori inſtructus obambulauit cum aliis, qui dum petulanter ædium fores & feneſtras pulſabant, hoſpitatus fortè ad plateam miles monet, vt abſtineant; minatur ſe aliàs illos abacturum; illiſq; arroganter reſpondentibus egreditur is, & ſclopetũ exonerare conatur; at illud ignem non concipit; clericus veritus, ne rota iterum verſa & ſclopeto incenſo ipſe aut alius traiiceretur, militem præuenit, & ſuo ſclopeto occidit: Iudex academicus extra ordinem grauiter clericum per ſententiam punit: quæritur an beneficium retinere, aliud acquirere, & ad ordines promoueri poſſit per Ordinarij diſpenſationem?

1\. Diſtinguendum inter voluntarios & caſuales homicidas: publicos & occultos: ex delicto, & culpa.

Duo ſunt Conc. Trid. capita, *prius ſ.14. de reform. c.7. aliud ſ.24. c.6.* quæ de homicidarum diſpenſatione tractant; voluntarios à caſualibus diſtinguunt, & occultos à publicis. & voluntarius quidem, quamuis occultus, iubetur omni ordine ac beneficio carere; caſualis diſpenſari: in idque delegari Ordinarium, ſeu ex cauſa Metropolitanum, aut viciniorem Epiſcopum, probatis precibus, & non aliter. *d. c.7. ſ.14.* quamuis omnino neceſſaria ſui tutela ab irregularitate excuſet. *clem. vnic. de homicid.* At verò d. *c.6. ſ.24.* permittit Epiſcopis diſpenſare ſuper omni irregularitate ex delicto occulto nata, homicidio tamen voluntario excepto. Igitur hic inquirendum eſt in qualitates huius homicidij. & voluntarium quidem non eſſe ad ſenſum *d. c.* 7. vbi & induſtria, & inſidiæ, & ſua homicidæ voluntas inculcatur, ſatis apparet: adeoque ab illo abeſſe pœnam illius in verbis; *nullo tempore ad ſacras ordines promoueri poſſit, nec illi aliqua eccleſiaſtica beneficia, etiamſi curam non habeant animarum, conferri liceat, ſed omni ordine ac beneficio, & officio eccleſiaſtico perpetuo careat*: in d. *c.6.* verò non adiiciuntur homicidio voluntario ex delicto aliæ qualitates, quàm vt ſit occultum: enimuero exiſtimo illam generalitatem temperari per d. c. 7. vt ſi voluntati acceſſerit deliberatum pridem propoſitum, induſtria, & inſidiæ; non facile Ordinarius in vim d. c.6. diſpenſare poſſit, quamuis occultum foret: at hic, vt diximus, illæ qualitates inſidioſi, & induſtrij propoſiti, abſunt.

Sed an voluntarium ſit homicidium ſaltem vt excludatur à facultate *d. c.6. ſ.24.* meritò quæratur; cùm voluntas fuerit occidendi, præoccupando d. militem, *vt in c. ſignificauit. §. ſi verò. X. de homicid.* & quidem d. c.7. ſ.14. homicidio prius deſcripto ita aliud opponit; *ſi vero homicidium non ex propoſito, ſed caſu, vel vim vi repellendo, vt quis ſe à morte defenderet fuiſſe commiſſum narretur: quam ob cauſam etiam ad ſacrorum ordinum & altaris miniſterium & beneficia quæcumque ac dignitates iure quodammodo diſpenſatio debeatur*: quale aliquid non dicit d. §. ſi *vero in fin.* ſed omninò contrarium *§. ſtudeat verbo qualicumque percuſſione. d.50.* probatis narratis, nec aliter diſpenſari poſſit. ſanè reſtrictius decretum illud *d. c.7.* ſpectat diſpenſationes Romæ impetratas, quæ dentur etiamſi publica fuerint homicidia, ſed ex mero caſu, vel voluntate tali, quæ coacta fuit ad cædem, ob neceſſariam ſui ipſius defenſionem: ita vt accedat tamen aliqua culpa, quæ dolus aut delictum non ſit. vt ſi v.g. opera dabatur rei illicitæ, quæ tamen criminis nomen non ſortiatur; aut exceſſus tutelæ fuerit leuiſſimus. nam grauis ad delictum pertinet; adeoque ad *d. c.6.* ſi eſt occultus, prior ad *d. c.7.* quamuis publicus. nam ſi nulla ſit culpa, ſed merus caſus, citra operam rei illicitæ, non incurritur irregularitas *d. clem. vnic.* niſi fortè ex homicidio quomodocumque volito, quamuis in neceſſariam ſui defenſionem, quomodo illam incurrit etiam, qui ex obligatione iuſtitiæ, vt miles, vel iudex homicidium facit; ad illudue directè, & proximè concurrit, vt teſtis & ſcriba. videtur autem *d. c.7.* culpam omninò aliquam ſupponere, vel ſaltem in poſteriori caſu loqui tutelæ, quo cùm incurratur irregularitas, nam ea non incurſa non opus eſt diſpenſatione contra quam ſupponit *d. c.7.* dum illam deberi dicit: at verò merus hic caſus non eſt; ſed voluntas; etſi coacta ad ſuam ſociorúmue tutelam; dum

2\. An hoc homicidium voluntarium ad ſenſum Concilij?

aliter

aliter ſugere non potuit : nam ſi potuiſſet ſugere clericus, debuiſſet : adeſt ſociorum petulantium armata defenſio , cum cæde militis, vltra moderamen inculpatæ tutelæ ; dum clericus rei illicitæ operam dedit ; tales ſaltem ſic comitando, & non prohibendo, pœniſque obnoxius *c.ſicut.§ ſi quoque. X. de homicid.* At verò ſacultas *d.c.6.ſ.24.* porrigitur ad omnes irregularitates ex delicto occulto prouenientes , excepto homicidio voluntario , vt diximus. quare etſi caſus hic non ſit quo *iuxta d. c.7.* diſpenſatio quodammodo debeatur , adſint iam narratæ circumſtantiæ , fortè citra neceſſariam ſui ipſius , quo loquitur *d. c.7.ſ. 14.* defenſionem; tamen quia *d.c.6.* dicit omnes irregularitates ex delicto occulto , dummodo non ex humicidio voluntario , non videbitur hanc, ſeu alias excludere , quàm ibi exceptas ; ſcilicet ſi citra delictum ſint, (quo caſu loquitur pars poſterior *d.c.7.* vt quodammodo diſpenſatio debeatur) neque ſit voluntarium , neque publicum. voluntarium autem hic non eſt ex deliberatione diutina , aut propoſito ; ſed ex hypotheſi neceſſariæ tutelæ : quam ſui ipſius *d.c.7.* adiungit , (vbi & Garcias tutelam patris admittit : *de beneſ.p.7. c.11.n.53.*) atque *d.c.7.ſ.14.* quadanteuus æquiparat caſui , & ita ſociorum defenſio ſic orta homicidium facit quodammodo comparandum caſuali , vt tollat ſimplicem voluntatem ex propoſito deliberato natam ; adeoque receptum eſt d. c.6. locum habêre , quando homicidium non eſt intentum , & volitum in ſe, ſed ex caſu neceſſariæ tutelæ, vel ſimili. *citati in Collect.Barboſa ad d.c.6.n.34.37.*

An occultum ? Occultum verò hic non eſt homicidium : vt ſuper eo ab Ordinario diſpenſatio dari poſſit ; ſed pluribus teſtibus notum : quod aliqui pro occulto non admittunt : *citati à Barb, n.28.* quin etiam ad iudicem delatum, quo aiunt alij, qualitatem occulti etiam ceſſare; & ad forum contentioſum crimen deducit vt loquitur d. c.6. ſeu iudicium : nam forus & iudicium eadem ſunt : *c.forus de verb.ſignif.* ſaltem per citationem,quę omnium actionum ãnitium eſt : *§. omnium inſtit. de action.* & quâ ancipiat eſſe in foro ; ſaltem per conteſtationem , qua iam ſit contentio : *citati à Barboſa n.48.* quin denique ordine iudiciario probatum, quo fiat publicum ; vt loquitur *d.c.7.ſ. 14. verb. ordine iudiciario probatum,nec alia* (necta connexionem ſimilium) *ratione publicum*; ſed etiam ſententia lata , citra appellationem, quo iam pro veritate habeatur , manifeſtum: quod minuit iam magis Epiſcopi ſacultatem : *citati n. 46.* etſi perperam aliqui *n.47.* diſſentiant ; quaſi finito iudicio ceſſet deductio ad forum : ſed non ſit infecta quæ ſemel facta fuit; nec ratio ceſſat cur ob deductionem non detur diſpenſandi ſacultas. quæ tamen ceſſat cùm ſententia abſolutoria ſecuta eſt ; quamnis etiam malis artibus obtenta. *citati nu. 44. 45.* adeoque rurſus occultum ſit crimen, cùm probari iam non poſſit; ideoque locus aperitur Ordinatij diſpenſationi.

Itaque homicidium , de quo quærimus, voluntarium non eſt, quin eatenus diſpenſare poſſit Ordinarius in vim *d.c.6 ſ.24.* ſed neque merè caſuale , vt diſpenſatione non egeat, aut ſpectet ad *d. c.7. ſ.14.* ſed delictum habet adiunctum ex circumſtantiis ſupra narratis ; & ob quod in graues pœnas dictus clericus rectè ſit condemnatus , adeoque eatenus ſpectet ad ſacultatem *d. c. 6.* in delictis conceſſam : ſed in quantum non eſt occultum ; ab Ordinario non poteſt diſpenſari: ſed vt ad ordines quamuis minores promoueri clericus, vel aliud beneficium adipiſci poſſit , opus habet diſpenſatione Romanà : in partibus *iuxta d. c.7.* examinanda , probanda , & non aliter executioni mandanda. 3. Diſpenſabile in quantum ex delicto, non voluntarium, non autem per ordinarium in quantum non occultū.

Quoad verò beneficium prius obtentum, addit *d.c.7. omni ordine ac beneficio & officio eccleſiaſtico perpetuo careat* : videturque velle eo ipſo priuationem incurri beneficij quidem, atque ordinum, quorum character eſt indelebilis, ſuſpenſionem. & de ſuſpenſione quidem ordinum non eſt dubitandum, quin ipſo facto incurratur ; tanquam effectus indiuiduus ipſius irregularitatis incurſæ. *c.contineat.c.ad audientiam.X. de homicid.* ſed de priuatione beneficij non videtur mox idem ſtatuendum ; ſed ea requirere ſententiam ferendam. quamuis enim illud verbum *careat* executionem ſecum ferre videatur ; tamen , quoniam etiam aliter accipi poteſt , non videtur eſſe diſcedendum, per ambiguam vocis huius acceptionem , à priori claro iure : quod homicidæ non irrogat priuationem beneficij ipſo iure ; ſed per ſententiam vult inferri. *c. preſbyterum. X. de homicid.* imo ex cauſis permittit retinere. *d.c. ſtudeat.d.50.* 4. Quæ Concilij pœnè ipſo iure, quæ per ſententiam infligantur.

De pugnantibus in duello.

CONSULTATIO I.

An in eo mortui , confeſſi tamen, eccleſiaſticâ gaudeant ſepulturâ, & duello ſuperſtites aſylo ?

NVllarum excommunicationum vſus hic eſt prohibitus per edicta Principum, niſi contra officiarios regios in materia iuriſdictionis : ſed temporum iniquitas eum hic valde retardauit ; non pro iure aliquo , ſed pro diſcretione Superiorum. Et verò nihil dubij omninò habet declaratio excommunicationis , quæ ab ipſo iure irrogatur : vt excommunicatio quam Concilium Tridentinū *ſeſ.25.c.19.* ipſo iure infligit pugnantibus in duello : recepto hic pridem Concilio ſine illius rei exceptione. vt opus non ſit in controuerſiam trahere an Clementis VIII. de duellis aliorumúe Pontificum conſtitutiones Placito regio egeant ; aut ſine eo publicatæ de

facto cenſeantur. ſed & verò eædem conſtitutiones maiori parte ſunt declaratoriæ : quatenus autem Concilij diſpoſitionem extendunt publicatione egent ; non quatenus declarant: vt in excommunicatione, quam ipſum Concilium infligit, vt diximus, ipſo iure. Cæterum qui in ipſo conflictu decedunt eccleſiaſticâ priuantur ſepulturâ, *Conc. Trid. vbi ſupra* : procul dubio ſi nulla pœnitentia crimen eluerint : cæterum ſi pœnitentiæ ſigna dederint, quin ſi abſoluti ſint ; dubitari poteſt ex axiomate, *cui communicamus viuo, communicamus defuncto* : ſed videtur repugnare *c. 1. X. de torneam.* vbi nec talibus in torneamentis occiſis datur eccleſiaſtica ſepultura ; qui tamen luſus tantum cauſa nec animo occidendi congrediuntur : vnde à maiori ratione de mortuis in duello idem dicendum videtur: ſed pœnæ non videntur extendi extra caſus expreſſos etiam à maioritate rationis: & Concilium Trid. id diſertè non dicit ; ſed, ſi in ipſo conflictu deceſſerint. quod accipi poſſe videtur vt *in l. heredes. 21. §. vlt. D. de teſt. & l. cum antiquitus. C. eod.* dum ad alienum actum deuentum non ſit : at qui à duello ad confeſſionem digreditur, in ipſo conflictu non videtur perire ; ſed ad alia iam digreſſus. tamen ſi moraliter modus ipſe loquendi accipiatur ; is videbitur, in ipſo conflictu obiiſſe, qui domum alioúe non peruenit. ſicut fur manifeſtus cenſetur, atque in ipſo delicto deprehenſus, cum rem furtiuam non detulit, quo intendebat. In conflictu, in prælio, hiſtorici intelligunt deceſſiſſe, qui in loco occiſi ſunt. quamquam neque præcitatum axioma, vt monet gloſ. *d. c. 1. de torn.* eo caſu obtinet, neque impediat iudices ſeculares in mortuis magis, quàm in viuis ; vbi eos de conſuetudine etiam in furca ſuſpendunt; quos eccleſia in fine permittit communicare. & iubet Conc. Prouin. Mech. *an. 1607. t. 7. ar. 6.* & exequi officiariis mandat edictum *ibid. ar. 10.* ſed iam ad cœmiterium fortè delatos mortuos non poterunt ad ignominiam extrahere, niſi quos viuos potuiſſent ad pœnam. 19. Martij 1629. Archiepiſcopus Mech. mortuum in notabili quatuor Comitum duello, quia abſolutus erat à parocho ad moribundum accurrente, ex præclarorum iuriſconſult. ſententiâ eccleſiaſticâ ſepulturâ non priuandum cenſuit. fauent quæ habet Diana *p. 2. t. 2. miſc. r. 54. p. 3. t. 1. r. 1.*

An verò qui duello ſuperſunt, & ad eccleſiam confugiunt illius immunitate gaudere debeant, an extrahi poſſint? duas ſimul inuoluit ea quæſtio controuerſias; prima eſt à ratione duelli ſeu homicidij, nam Tridentinum mandat vt homicidas puniri : ſecunda à ratione excommunicationis. ad primam quod attinet ; neque Concilium Trident. neque Clementis VIII. aliorumúe Pontificum Conſtitutiones *de duellis*, neque Gregorij Conſtitutio *de confugientibus ad eccleſias*, monomachos iubent, aut permittunt extrahi ab eccleſia : pœnæ autem expreſsè induci debent per leges. & Greg. XIV. quidem Conſt. proditorios tantùm homicidas extrahi permittit, atque inſidioſos : priores autem canones an permittant extrahi homicidas citra inſidias præmeditatos ; iure quidem controuerſum eſt ; ſed ſecularium iudicum praxi paſſim ferè recepta extrahi ſolent. quamquam nonnullibi ij tantùm quos Galli vocant *de guet à pens* : inter homicidas autem præmeditatos ſiue ex propoſito citra dubium computandi ſunt duelliſtæ, qui ex condicto congrediuntur ; neque ex ſubita rixa ſtatim pugnant.

Quod attinet ad alteram controuerſiam, an ratione excommunicationis careat quis iure aſyli, etiam controuerſum eſt : & quidem Farinacius *in praxi criminali l. 1. tit. 4. q. 28. de carc. ampliat. 15. n. 39.* ſecundùm communem, *vt ex Boërio aſſerit*, cenſet extrahi non poſſe: *licet contrarium*, inquit, *dixit Felinus ; & forſan in puncto iuris hac ampliatio non tranſeat ſine difficultate : tamen propter honorem Dei in practica nullo pacto recedendum eſſe ab ea dixit Clarus.* Ego quidem preciſiorem rationem hanc ſtatuo ; quod generaliter canones confugientibus ad eccleſiam tribuant aſylum, neque vllibi diſertè excipiunt excommunicatum. quatenus autem eccleſiæ clerici, aut monachi cum huiuſmodi excommunicatis verſari ; ſacra iis præſentibus facere poſſint, aut vetentur ; non pertinet ad immunitatis, aut extractionis quæſtionem.

De adulterio & ſtupro.

CONSVLTATIO I.

Qui aliquam ducere vxorem promiſit, an teneatur?

Tenetur omninò, etiam ex ſimplici promiſſo. inter quod & iuramentum Deus non facit differentiam. ſeria modò ea pactio ſit. & quamuis ſponſalia ſtrictè ſint reciprocæ promiſſiones ; tamen ſeria vnius promiſſio non eſt extra obligationem. ad exemplum infinitorum pactorum, quibus etſi ſynallagma non inſit ; canones tamen vim tribuunt. *c. 1. X. de pact.* Qui itaque virgini promiſit, vxorem eam ducere tenetur, quamuis illa verbis non repromiſerit. *c. inter. 22. q. 4.* multò magis tamen ſi & illa corpus tradiderit ; non datur pœnitentiæ locus ; ſed cogitur vir ad implendum quod promiſit : ex contractu, facio vt facias. *Sanchez de matrim. lib. 1. d. 10. n. 3. 4.* 1.

5. Quid, ſi non conſtet de promiſſione?

Docet nos caput 1. X. *de adult.* virginem corruptam præſumi ſeductam. *Nauar. in man. c. 16. n. 16. Sanch. de matrim. l. 8. d. 36. nu. 12. Gutier. can. q. lib. 1. c. 37. numer. 11.* *quod omnes,* 2.
inquit,

inquit, *de hac re agentes fatentur.* Genus tenemus:

3. §. Sed quam ſpeciem ſeductionis præſumemus?

Si teſtis vnus integer cum aliquo indicio, aut duo etſi non omni exceptione maiores, de promiſſionibus teſtentur; (quamuis Sanchez *de matrim. l. 8. d. vlt. in fin.* ſecus ſentiat, & valde faueat *c. atteſtationes de deſp. impub. in verb. ſi mulier per idoneos teſtes probare nequiuerit*) facilè tamen crediderim deſcendendum eſſe ad eam ſeductionis ſpeciem, quæ per promiſſiones matrimoniales fit. Etenim corporis traditio, in non aſſuetis luxuriari, ſed honeſtè viuentibus, & æqualibus, fortiſſimum argumentum eſt credendarum promiſſionum: arguitq́ue ab effectu ad cauſam, & à conſequenti ad antecedens. dixi duo; etſi non vndequaque idonei. quia vix plerumque alij contrahendis matrimoniis, & ſponſalibus quàm affines, & conſanguinei adhibentur. quibus aliàs inidoneis, niſi in hac materia credamus, conuellimus infinita bene conſtituta matrimonia.

Quid ergo?

4. Credo hoc caſu deferendum eſſe actrici (honeſtæ antea virgini, aut viduæ inculpatè viuenti, in vtramque enim æqualiter ſtuprum committi dicitur. §. *item lex Iulia inſt. de pub. iud.*) iuramentum ſuppletorium. *Papon. Arr. l. 9. t. 6. ar. 9. Deciſion. Holland. 57. Iaſon in l. admonendi. num. 281. verſic. vnde dicit. D. de iure-iur.* qui omnes in cauſa matrimoniali & ardua ex diſcreto arbitrio Iudicis ſuppletorium iuramentum admittunt, quando plus quàm ſemiplenè probatum eſt. ſi filia aliàs honeſta copiam ſui fecerit, ſi arrhæ probentur, ſi alia indicia ſint; nihil vetat hæc in plenam probationem coire. nam quamuis *d. c. atteſtationes*, idoneos teſtes requirit, non excludit tamen probationes æquiualentes; v. g. per inſtrumenta, per confeſſionem in iure factam, &c. non ergo etiam cum probatione pluſquam ſemi-plena iuramentum. præſertim cum illud expreſſo iure nullibi deciſum ſit, in arduis cauſis non deferri iuramentum; vt aſtruunt citati ſcriptores: neque probationes imperfectas non coniungi. vt vt ſit, quando genus probationis ita ſufficienter conſtat, vt ex eo damnatio ſequi poſſit? ad vtramque alternatiuè illius ſpeciem pro rei electione; vt ex copula ſeductionem ius præſumit, ex eaq́ue præſumptione damnationem reo irrogat vt ducat aut dotet; facilius determinationem certæ ſpeciei, id eſt, per promiſſiones matrimoniales factam ſeductionem, probatum eſſe cenſendum eſt: ideoq́ue poſſe iuramentum deferri. difficilius ſanè quando de promiſſionibus ſine copula agitur: vt maximè videntur loqui authores in hac quæſtione.

5. §. Quid, ſi nihil probatum ſit?

Exiſtimo ob iuris præſumptionem purgare ſe debere reum, ſcilicet vt iuratus declaret ſe per promiſſiones matrimoniales actricem non ſeduxiſſe. *d. c. Atteſtationes de deſp. impub. cap. vlt. X. de iure-iur.*

§. Quid, ſi non, *te ducam*; ſed, *non aliam ducam*; addixerit? 6.

Verba hæc negatiuè concepta affirmatiuam non continent; nec habent vim ſponſalium: illum tamen effectum habent, vt promittens liber non ſit omninò; ſed tantiſper vt aliam non ducat. *Sanchez lib. 1. d. 19. n. 1.*

Cæterum quia verba accipienda ſunt, iuxta regionis conſuetum dicendi modum, vnde intentio noſcitur; facilius aliquando hîc ea verba accipienda ſunt, vt affirmatiuam contineant. mos quorundam ita hic loquendi inoleuit: quia explicatio formulæ promiſſionum matrimonialium, & monita in Paſtorali patrio præſcripta, multis negatiuis ſermonibus vinculum coniugale ita ſponſis proponunt. quæ aut publicè audita priuatam imitationem habent; aut ex priuata conſuetudine ad publicum vſum translata ſunt. dico facilius aliquando, videlicet ſi alia concurrant, quæ hanc verborum interpretationem voluntatiſq́ue ſpondentium coniecturam faciant.

Quando promiſſio matrimonialis eiuſue probatio ceſſat; ſuccedit deflorationis reparatio.

§. Quid, ſi deflorans neget florem à ſe lectum; & puellam ante aſſerat deuirginatam? 7.

Statur iuramento mulieris, pro qua eſt præſumptio qualitatis, quæ à natura ineſt. *Zabarel. d. c. 1. de adult. Iul. Clar. Senten. §. ſtuprum. n. 4. poſt Abbat. & DD. in d. c. 1.* aut ſaltem conſiderabuntur coniecturæ, ſtabiturq́ue communi proborum reputationi. *c. per tuas. X. de probat. Zabarel. ibid.* mutatio enim naturæ non præſumitur, niſi vehemens ratio ita ſuadeat.

§. Quid ergo, ſi duo vel tres teſtes dicant ſe cum actrice commercium habuiſſe? 8.

Aduerſari ſibi inuicem videntur *c. 3. X. de teſtib. c. 1. X. de confeſſ. c. ſignificaſti. X. de adult. c. quam ſit graue. X. de exc. pralat. c. veniens. X. de teſtib.*

Non paucis videtur in obſcuris & obſcænis rebuſq́ue quæ ſecretò fiunt, quales quales teſtes eſſe admittendos: *d. c. 3. X. de teſtib. Menoch. de arbit. queſt. 73. num. 32.* ſocioſq́ue criminis dum ciuiliter agitur, non eſſe repellendos: *l. ſicut C. de quaſt. l. 1. §. cum quis latro. D. eod. l. D. Adrianus. D. de cuſtod. reorum. gloſ. in c. veniens. X. de teſtib.* præſertim ſi iuratus, neque ſponte ſe offerens, ſed ad teſtimonium coactus, quis deponat.

E contrario *in c. 1. X. de confeſſ.* confeſſio ſocij criminis, & aſſertio de ſocio non nocet: crimine maieſtatis excepto. quia qui prodegit pudorem ſuum, alieno non parcit.

Et *in c. ſignificaſti. X. de adult.* ſacerdos, non damnatur, etſi mulier dicat eum ſecum peccaſſe: & in eccleſia: quæ tamen ob dictum mulieris reconciliatur.

Et *in c. quam ſit graue. X. de exceſſ. pralat.* Diaconus gloriatus ſe cum vxore alicuius rem

habuiſſe, ab officio & beneficio ſuſpenditur: ſeu quia verum ſit crimen, ſeu quia de eo vt vero glorietur: quoad verò vxorem non creditur; ſed maritus eam recipere, & maritaliter tractare compellitur. Ecce cauſam ciuilem. *& in c. veniens.* 10. *X. de teſt.* ille qui eodem erat infectus crimine, contra alium teſtificari non poteſt. Et quamuis ibidem alius non reprobatus, adeoq́ue integer teſtis adfuerit, agaturq́ue de crimine occulto, ſcilicet Symoniæ; non fuerunt tamen coniunctæ imperfectæ probationes, habitaúe ſocij criminis ratio: ſed concluditur vnius teſtimonium (altero ſcilicet numerum non faciente) ad condemnationem non ſufficere. Ecce ſocio criminis, ad teſtimonium etſi vocato, non creditur. *facit l. fin. C. de accuſ. Abbas. in c. quam ſit graue. nu. 2. not. vlt. X. de exceſſ. Prælat. Sanchez. de mat. l.* 10. *d.* 12. *n.* 48.

Conciliari hæc ea ratione debent, vt firmam fidem ſocius complex aduerſus ſocium non faciat: minorem etiam cum ſponte ſua ſocium defert; non publicâ teſtimonij causâ coactus: minimam verò in iudicio criminali, & eo quodcumque arduum reputatur: quod probationes luce meridianâ clariores requirit: fatendum tamen ſit correum ad dicendum teſtimonium receptum, ſuſpicionem, indicium, quin & opinionem aliquam facere. *d. c. 3. X. de teſt. Alex. conſ. 13. nu. 24. vol. 7. Gram. dec. 107. Farin. q. 64. nu. 223. Menoch. caſ. 99. num. 8. & ſeq.* ideoq́ue ſacerdoti non quidem damnatio, *in d. c. ſignificaſti.* ſed purgatio irrogatur. Porrò *c. 3.* non hoc ex propoſito agit, vt quanta fides tribuenda ſit mulieri complici decidat; ſed hoc tantum vt declaret mulieres, alioſq́ue in cauſa inquiſitionis clericorum admitti. cùm aliàs non parum diſſonare videtur *c. mulierem 33. q. 5. c. forus. X. de verb. ſig. quod latè examinat Farin. de teſt. q. 59. de quo alibi.* ſicut & *c. 11. X. de teſt. cog.* ſocij coniurationum coguntur ad dicendum teſtimonium. quanta autem fides eis detur, non additur. arbitrabitur ergo Iudex ex omnibus circumſtantiis quantum fidei tribuendum erit, infra eam, quæ eſt integri teſtis: momentumq́ue adiiciet ſi plures criminis ſocij idem conformiter teſtentur: numerus enim teſtium etiam confert. *gloſ. ad l. 3. verſ. numerus. D. de teſt. Farin. ad d. q. 59.* exiſtimo etiam *d. c. 3.* in correctione clerici; non vindicta criminis, & pœnæ ordinariæ irrogatione ſumi debere. vnus eſt caſus, cùm dictum teſtis vnius vel ſama plenè probat: ſcilicet cùm agitur de vitando peccato, & impediendo matrimonio; eius etiam; qui dicitur peccaſſe cum conſanguinea futuræ vxoris. *c. ſuper eo. el. 2. X. de teſtib. c. præterea. el. 2. X. de ſponſal. Sanchez. de matrim. l. 1. d. 71.* dummodo teſtis deponat, iuret, de certa ſcientia teſtetur, non vilis ſit, ſed arbitrio Iudicis fide dignus: quamuis non citatus, ſed per partem oblatus, etiam criminis particeps: non tamen cùm agitur de alterius præiudicio, & deeſt cauſa peccati vitandi. alioquin etiam fornicatio non niſi duplici teſte probatur. *latè Sanchez. d. 71.* vbi etiam ſama in ordine ad vitandum peccatum, & impediendum matrimonium plenè probat. *c. ſuper eo. de conſanguinitate.* ſama, inquam, non rumor; maioris partis viciniæ; non tertiæ, vel minoris: & dummodo clariores in contrarium non ſint probationes. *Sanch. vbi ſupra. n. 13. & ſeqq.*

§. Sed quid, ſi duo v.g. ſocij criminis teſtentur ſe cum actrice peccaſſe, & deprehendiſſe peccantem dicat reus conuentus? 9.

Crediderim ſuper hoc in cauſa diuortij ac ciuili ſponſalium poſſe ei deferri iuramentum ſuppletorium; dummodo ſit honeſtus. *Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 2. caſ. 190. n. 12. & ſeq. n. 19.* ſi veriſimilius veritatem eſt dicturus, inquit Menoch. *caſ. 191. in fin.* numquam enim defertur, niſi perſonæ honeſtæ. Menoch. *caſ. 464. n. 9.* mediante quo iuramento abſoluendus eſt à reparatione deflorationis. iuramentum autem ſuppletorium numquam obtinet in cauſa criminali.

§. An ergo præſumetur rei congreſſus prior, an poſterior? 10.

Quamuis Nauar. *conſ. 3. n. 6. de clandeſt. deſponſ.* aſſerat non tolli deflorantis obligationem, etſi deflorata poſtea, alteri ſe commiſceat: tamen quæ tam multis ſe expoſuit, & liberaliter, toties; credetur ferè eadem facilitate à primo deflorante, quiſquis ille fuerit, nec prece, nec precio ſeducta. quo caſu ſcienti & volenti, non eſſe facta iniuria; nec quicquam reparandum putabitur. *Nauar. in Ench. ad 6. præcept. c. 16.* adeoq́ue non intererit, quis exiſtimabitur defloraſſe; cùm non ſeduxiſſe cenſebitur. ſed hæc præſumptio non ita eſt à iure inducta, vt prior; ideoq́ue totas circumſtantias ad arbitrium ſuum prudens Iudex reuocabit.

§. Quid ergo dicemus de partu, à quo alendus, aut agnoſcendus erit? 11.

Aduerſari videntur *c. per tuas. de probat. c. Michaël de fil. presbyt. l. filium. D. de his qui ſui vel alien. l. ſed ſi miles. §. defuncto. D. de adult. l. vulgo. D. de ſtat. hom.*

Patrem quem eſſe dici non tantùm, ſed & probari debet. *l. 3. 4. C. de alend. lib.* ex vxore tamen natus mariti præſumitur. *d. l. filium.* etiam adultera. *d. l. miles. §. defuncto. ibi, non vtique crimen adulterij, quod mulieri obiicitur, infanti præiudicat: cum poſſit & illa adultera eſſe, & impubes defunctum patrem habuiſſe.* ad vxoris exemplum concubinæ domi retentæ à pot & olle, vt dicit Papon. *lib. 22. arr. tit. 9. a. 13.* filius concubinum patrem habere creditur, ſi illa eum iurata nominet. *Boër. deciſ. 299. d. c. per tuas. d. c. Michaël & ibi gloſ. Theſau. d. 3.* vel ſi foris alatur, vnius tamen frequentiam tantùm admittat; non verò ſi omnibus patuerit: vulgo enim quæſitus partus patrem non habet: ideoq́ue ſpurij apatores dicuntur; cùm pater oſtendi non poſſit: & mulieres conceptionem non ſentiant. *l. 1. §. ſi mulier. D. de lib. agnoſ. Paleot. de Nothis. c. 26. Gail. obſ. l. 2. ob. 97.*

n.12.A.Faber in Cod. ſuo.l.9.t.7.d.6. quamuis *Theſau.deciſ.3.*ſatis indiſtinctè mulieri credat. vt & pleræque hîc conſuetudines.

Publicam autem matrem fuiſſe non ſufficit; ſed oportet intra tempus partui idoneum fuiſſe, id eſt, intra vndecim ſaltem ante partum menſes. ad eum enim ſe natura terminum extendit. *vide ſup. Conſul.1. qui fil. ſint legit.* quem aliquæ hîc conſuetudines protogant ad annum: etiam Mechlinienſes à Carolo V. decretæ: quæ pleræque mulieri in partus doloribus, ſeu aliàs iuratæ, credendum ſtatuunt, quoad nominationem patris; dummodo is vel fateatur, vel conuincatur intra tempus partui idoneum cum ea commercium carnale habuiſſe: nominatumque cogunt alicubi ad integros, alicubi ad medios ſumptus alendæ prolis: cum iure ſcripto ſpurij à ſola matre alendi ſint. *Paleotus vbi ſupra.*

Sed in hoc facti dubio, non immeritò recipienda in eccleſiaſtico iudicio videtur conſuetudo fori ſecularis, vt is pro patre habendus ſit quem iurata mater deſignauerit, dummodo fateatur vel probetur (id enim neceſſe eſt *d.l.3.& 4.Cod. de alend.lib.*) intra id tempus conuerſatus. cùm ius partibus dicendum ſit, quod eis competit, non quod Iudicis causa enim alendorum liberorum ab origine inter laicos ad ſecularem, ex pietate autem tantùm, aut incidenter, ad Iudicem eccleſiaſticum ſpectet. ſicut etiam in *Concordatis Brabant.§. non poterit*, quæſtio filiationis, ſeu meri facti cuius quis filius ſit, cognitionis ſit ſecularis; adeoque filiationis quæſtio, ſi hîc coram eccleſiaſtico vertatur, inter ſeculares, ex iure ſeculari decidenda videtur.

An autem indiſtinctè illud ſtatutum accipiendum ſit, an pro iis, quæ ſint concubinæ domeſticæ, aut inſtat illarum, dubitari poteſt; cùm paſſim vulgantibus pudorem non credatur de iure. *Boër. dec.299.* Papon vbi ſupra. Gail.*obſ.l.2.obſ.97.n.12. Alber. de Roſ.in l. ſed ſi miles. D.de adult.col. 1.verſ.item vidi.*

Et cùm hîc ſtatuta pleraque ad tollendas iuris controuerſias inuenta ſint; atque hoc, de quo agitur, indiſtinctè loquatur, hactenus intellectum, & practicatum ſit indiſtinctè; non videtur mutandum, quod certam ſemper habuit interpretationem.

Pendente tamen lite, de iure etiam ſcripto, qui conuenitur pro alimentis, quamuis publicam matrem dicat, prouiſionaliter tamen prolem alere cogitur. *Boër.deciſ.299.in fin.gloſ. d.l.4.C.de alend.lib.*

12. §. Quid, ſi vulgo quæſiti mater eſt pauper, ita vt prolem alere non poſſit?

Si mater idonea facultatibus fuerit tenetur prolem vulgo conceptam alere: at verò ſi ita pauper ſit, vt prolem alere non poſſit; exiſtimant quidam teneri omnes: eorum exemplo quorum in turba & rixa homo occiſus ſit; quamuis vnius ictu occubuiſſe inueniatur. *gloſ. & Bart.in l.fin.ad leg.Cor.de ſicar.* niſi homicidam ex numero ſuo deſignent. *l. fin. & gloſ. eod.Exod.23. VVeſenb. & multi apud eum citati in Parat. d. t.* eodem modo ad exonerandam remp. menſaſque pauperum publicas (non matrem diuitem) à ſumptu prolis taliter generatæ, omnes, qui ad generandum operam dederunt, ad auertendum damnum reip. teneri, donec ſupputatione inter eos initâ, certum deſignent, cuius culpa hoc onus in remp. illatum ſit. vbi tamen conſuetudo credendum matri ſtatuit, quamuis pudorem vulgauerit; ei, vt mox diximus, ſtandum eſt: tamquam non irrationabili; & quæ partium ius ſit in materia hac iuris ſecularis. & habent quod ſibi imputent, qui eo loci in huiuſmodi periculum ſe proiecerunt. diſcantque cautius commercari.

CONSVLTATIO II.

De defloratore, raptore, damno, &c.

QVi deflorat ſeductam tenetur ducere, & dotare. *c.1.X.de adult.* quod vſus vertit in alternatiuam ducere, vel dotare. tametſi in rapta Trid. *ſ.24. de reformat. mat. c.6.* coniunctiuam retineat; ducere & dotare raptorem iubeat. & quamuis textus *d.c.1.* agat de virgine, tamen Nauar. *in Enchirid.c.16.n.16.& 19.* recipit in corrupta etiam: dummodo fuerit virgo reputata; non iam propter fractionem ſignaculi, ſed ereptionem famæ. 1.

Deflorator tenetur virginem ducere, vel dotare, raptor & ducere, & dotare.

Quæ ratio facit, vt quemadmodum ſtuprum committitur tam in viduam honeſtè viuentem, quàm virginem; ac in vtriſque obtineant pœnæ ſtupri: *§. item lex Iulia. inſtit. de pub. iud.* quamuis pœnæ in ſtupratores viduarum latæ non ſint in vſu: *Clarus in §. ſtuprum, n.4.* neq; virginum voluntariarum: *v diximus in Not. Iur. Belg. ad leg. Iul. de adult.* ſed tantùm ciuilis damni perſecutio: ita etiam ſtuprator viduæ honeſtè viuentis propter ereptam famam ducere vel dotare tenetur. quamuis nõ ita violenter præſumetur ſeducta, ſicut virgo; propter rerum matrimonialium in illa experientiam; faciliuſque accedentibus aliis indiciis ſtatuetur iniuriam factam non eſſe conſentienti, adeoque nihil reparandum; ex regula iuris: *ſcienti & volenti non fit iniuria.* quæ etiam in virgine obtinet, dum ſcientia & conſenſus probantur. *Nauar. d. num.16. facit l. item Mela. D. ad leg. Aquil.l. vlt. D.commodati.* & magna erit præſumptio conſenſus; & ſibi habebit imputandum, ſi in taberna, locoue ſuſpecto inuenta, ibidemque cognita fuerit. *d.l.item Mela.§.& ſane. §.ſi in loco periculoſo. D. ad l. Aquil.* 2.

Quid de antè corrupta?

Quid, ſi nec virgo fuerit, nec famæ integræ, nec proſtituta? vt neque ſignaculi, neque famæ reparatio poſtulari poſſit; ſed partu concepto inter enitendum aliter læſa ſit, ſiue imperitia obſtetricis, ſiue matricis imbecillitate, oriſue anguſtiâ, vt eiici partus 3.

Quid, ſi corruptæ aliud ex partu damnum accidere, an reparare, qui cũ

ea coiit, teneatur? matre illæſa non potuerit; an tenebitur ab commercium quod habuit partus pater? *iniuriam*, inquit *l.* 5. *damnum accipiemus culpâ datum, etiam ab eo, qui nocere noluit. D. ad leg. Aquil.* quare & luſus noxius in culpa eſt. *l.* 10. & colluctatio; niſi ſit publici exercitij. *l.*7. §. *ſi quis. D. ibid.* ſeu quæ ſit irreprehenſibilis: *c. lator. X. de homicid.* & licet ad genus actionis interſit, vt Aquilia vel in factum detur; tamen vt quis teneatur, ſatis eſt in culpa quem eſſe, & cauſam dediſſe. *d.* §. *ſi quis. & tot. tit. D. ad leg. Aquil.*

Cùm itaque, qui extra matrimonium cum aliqua commercium habet, rei illicitæ operam det, quin & cauſam, ſine qua non, præbeat; vnde ſecuta eſt læſio enitentis; ſtatuendum erit de damno teneri. ſic *l.* 11. *in fin. princ. D. ad leg. Aquil.* tam cum teneri dicit qui tenuit, quàm qui occidit: ſic in obſtetrice *l.*9. *ad leg. Aquil.* tam ſi medicamentum ſuppoſuit, quàm ſi mulieri ſumendum porrexit tantùm, teneri dicitur.

Sed obiicies cicatricum, deformitatis, corruptioniſque nulla ſit eſtimatio; quia liberum corpus nullam recipit æſtimationem: *l. fin. D. de his qui deiecerunt. l. ex hac* 3. *D. ſi quadrup. pauper.* ſerui autem conſideratio eadem eſt, quæ iumenti: *l.*38. *D. de ædil. edict.* adeoque quod minoris vendetur deformis ancilla, oculis vitiata, cicatricibus turpis, quàm pulchro integroque corpore, horum æſtimatio eſt, quæ & minui per cicatricem, per vulnera, ac aliàs poteſt: *l. vlt. D. ſi quadrup. Panorm. in c.*1. *X. de iniur.* quare etſi, cùm quis virginem emere ſe putat, cùm ſit mulier, emptio valeat; *l.*11. *D. de contrah. empt.* tamen datur ex empto actio ad reſoluendam emptionem, vt pretio reſtituto mulier reddatur. *l.* 11. §. *ſi quis. D. de act. empt.* & mulier arcta vt mater fieri non poſſit, ſana non eſt, & edicto locus eſt, & omni caſu, quo aliquid ex miniſterio præſtando ſubtrahitur. *l.* 12. *& tot. tit. eod. D. de ædil. edict.* & ſanè iuſta ratio ex his eſt, vt non videatur ob ſolum ſignaculum in libera fractum eſſe dandam pecuniam, &, quod ſi abſit damnum, quod inde natum fuerit ſequi, non eſſe dandam actionem. *Nauar. d. num.* 19. quin & ideo dotis nomine datur, & damni reparandi cauſa. ad quem modum *d. l.*3. impenſas & operas amittendas, ſeu quanto minus ex operis ſit habendum, *vt d. l.*7. *D. ad leg. Aquil.* addicit: ſed opportunius, vt loquitur §. 1. *inſtitut. de obligat. quæ ex quaſi delict.* quantum æquum Iudici videtur. In qua æquitate inquirenda Iudex inquit, *computare debet mercedes medicis præſtitas, cæteraq; impendia, quæ in curatione facta ſunt, præterea operas quibus caruit, aut cariturus eſt, ob id quod inutilis eſt factus.* & ſic mulieri, quæ per corporis læſionem impendia fecit, operis caruit, aut caritura eſt, difficilius operatur, patri aut ſibi opus habet maiori dote, vt elocetur; damnum hoc eſt ſarciendum.

Obiicies; ſubmouetur petitor ſi prouidere, aut euitare periculum potuerit: *l.*28. *D. ad leg. Aquil.* ſic *in d. l. item Mela.* ſi in loco periculoſo ſellam habenti tonſori ſe quis commiſerit, ipſum de ſe queri debere: ſi quis in longum nimis iter equum commodauit, qui cum laborem ſuſtinere non potuit, ipſum in culpa eſſe *ait l. fin. D. commodati.* itaque de ſe queri debet mulier, quæ ſe in periculum dedit, quod prouidere, quod euitare poterat, abſtinendo à carnali commercio, ex quo talia nata ſunt ſequi. & ſanè hoc argumentum plauſibile eſt in muliere voluntaria, vt initio diximus; ſed in foro exteriori præſumitur promiſſis, blanditiiſque inducta, atque decepta. *vt Nauar. d. n.* 16. vbi & communem dicit, & tamquam tali reparandum damnum etiam antè corruptæ, dum corruptio non probatur. ſed eſt notandum, quod ait d. l. item Mela, in quocumque culpa fuit, eum teneri: in caſu autem tonſoris periculoſo loco tondentis à tertio ſcilicet pilam percutiente maximè commiſſam culpam; tonſoris, & tonſi parem culpam fuiſſe; & ideo facilius ei, qui ſic læſus eſt, de ſe querendum eſſe; alioquin læſus in colluctatione agit aduerſus colluctantem; etſi colluctatio ex vtriuſque aſſenſu facta ſit: tonſor autem ille non læſerat, ſed qui cultellum eius pila percuſſit, cauſa autem *ſine qua non* in vtroque par erat.

CONSVLTATIO III.

De Monitionibus.

Vſpecta ac ſcandaloſa conuerſatio inhibenda eſt ad malum ſcandalumue impediendum. qui monitioni, ſiue inhibitioni non obtemperauerunt, in pœnam arbitrio Iudicis moderatè taxandam, condemnari debent. *l.* 1. *D. ſi quis ius dicenti non obtemperauerit. c.* 2. *X. de cohabit. cler. & mul.* vbi clericus monitioni non obtemperans excommunicari poteſt; mulier canonicè puniri: Concil. Trid. *ſ.*24. *c.*8. *de reform. matr.* vbi concubinarij etiam ex ſolo Iudicis officio, ter admoniti, ſi concubinas non eiecerint, ſeque ab earum conſuetudine non ſe iunxerint; excommunicatione feriuntur: mulieres etiam nullo requirente extra opidum & diœceſim eiiciuntur. & *ſ.*25. *c.*14. clerici admoniti primâ vice parte tertiâ fructuum priuantur; ſecunda & tertia aliis pœnis ibi præſcriptis afficiuntur. Et verò Concil. Baſil. *ſ.*20. clericum monitum non obtemperantem decernit pro publico concubinario deinceps habendum, & puniendum. & Leo X. *in Concil. Later.* idem ſtatuit. & Auth. *vt liceat matri & auiæ. c. fin.* decernit, vt ſi vir quem ſuſpectum habeat, ter teſtato ei denunciet, ne cum vxore verſetur; ſi continuet, poteſt à marito occidi, ſi Iudici tradatur; is non iam de adulterio quærit, ſed denun-

1. Inhibitio ſuſpectæ conuerſationis ſeruanda eſt.

denuntiatione ; & probata contrauentione punit, vt adulterum.

2. Quamuis delictum doceri non poſſit.

Neque obſtat, quaſi non iuſta cauſa inhibitio facta ſit, ſi ipſum crimen doceri non poſſit: pro cauſa enim inhibitioni ſola ſufficit ſuſpicio, ac ſcandalum. *d. c. 14. in verb. mulieres de quibus poſſit haberi ſuſpicio. c. 1. 2. ac. tot. tit. X. de cohabit. cler. d. Auth. c. fin.* nec à veritate obiecti criminis dependet. ſed conceditur habitâ informatione extraiudiciali criminis, aut ſuſpicionis, & ſcandali; cenſorio atque ædilitio quodam iure, cùm etiam per ſimilem informationem procedatur ad perſonarum diſtrictiones. *Mynſ. obſ. 69. cent. 5.* aliaque decreta prouiſionalia, quæ ſine noxia publica moras non patiuntur.

3. Et illius contemptus facit ad præſumptionem criminis etiam in laicis.

Ex his etiam deducitur, quamuis Leo X. in clericis tantùm ſtatuat, vt moniti non obtemperantes pro conuictis & publicis concubinariis habeantur; & Auth. *vt liceat matri, c. fin.* in caſu ſpeciali loquatur, ſcilicet mariti denuntiantis, ne quis cum vxore verſetur, vt habeatur pro conuicto, & vt adulter puniatur; tamen etiam in laico, qui prohibenti Iudici, ne cum aliqua conuerſetur, non obtemperat; magnam ſumi ex ratione d. canonis & anima d. legis præſumptionem quoad ipſum delictum; vt quamuis probationes non ſint alioquin ſufficientes, magnum poſſint ſumere ab iſta præſumptione adminiculum, ad condemnationem in materia correctionis, & pœnæ criminis extraordinariæ.

Ad Iudicem autem ordinarium ſpectat huiuſmodi crimina & ſcandala punire, & impedire. *c. 1. X. de off. ord. d. c. 8. ſ. 24. Trid. væ mundo à ſcandalis*, inquit Chriſtus *Matth. c. 18. & væ homini per quem ſcandalum venit: & ſi manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcide eum, & proiice abs te.* hoc Chriſti præceptum vt chriſtiani obſeruent, curare eccleſia debet in omni crimine. *c. nouit. X. de iud.* inde illud D. Pauli 2. *ad Timoth. c. 4. argue, obſecra, increpa, inſta, opportunè, importunè.*

CONSULTATIO IV.

De defloratarum probationibus. quoad promiſſa, vim, raptum, ſtuprum, etiam imperfectis, coniungendis.

1. Promiſſionũ matrimonialium probationes.

IOanna petit condemnari Gummarum, vt eam vxorem ducat, quia ita promiſerit, & deflorauerit: copulam Gummarus fatetur, promiſſiones negat; Ioanna teſtes producit plures: quorum ſunt potiſſimi tres: vnus aſſerit, quod eum rogarit, vt futurum matrimonium patri proponeret, eiuſque aſſenſum expoſceret; alter à Gummaro Ioannæ propoſitum an vellet eo veſperi ſponſalia celebrari, & poſt alios ſermones reſoluiſſe deſuper adhuc patri loqui, quæ vtraque fieri non ſolent, niſi inter eos, qui iam de fide mutua conuenerint: tertius; quod cùm Gummarus diceret eum; qui in procinctu eſt, & in amplexibus vt impetret copulam, ſolere ita promittere; *mi corculum, non te deſeram, ducam te in vxorem*, & ſimilia; non tamen ſe habere ea pro promiſſionibus matrimonialibus; & quod cùm teſtis diceret; at *tu plura debuiſti promittere; non plura*, inquit; adeoque dum plura negat, illa fatetur. *l. cum Prætor. D. de iudiciis. c. nonne. X. de præſumpt.*

2. Imperfectæ coniunguntur.

Quæ omnia coniuncta cum aliis teſtimoniis non leuem probationem faciunt. quam tamen valde inſuper auget præſumptio ex copula, quam fatetur Gummarus. cùm enim filia antehac honeſtè viuens (vt de hac teſtatus eſt parochus) præſumatur decepta, ſi copulam admiſerit, *l. vnic. ſub. fin. C. de raptu virg.* ſicut Gutierres *can. q. l. 1. c. 37. num. 11.* neminem aſſerit diſſentire; ſcilicet donis, promiſſis, ſeu quocumque alio genere; facilis deſcenſus eſt à genere deceptionis ad eam ſpeciem, quæ fit per promiſſiones matrimoniales; præſertim inter pares.

3. Præſertim ad deferendum iuramentũ ſuppletorium.

Adeò vt hæc præſumptio cum teſtimoniis ſuper promiſſione productis ſi non plenam facit probationem, talem tamen faciat, vt Ioannæ deferendum fuerit iuramentum ſuper iiſdem: præſertim quod Gummarus coram Iudice valde titubauerit, dum ſe expurgaret ſuper negatione; & ſermones faceret, quaſi promiſſa ad impetrandam copulam non obligent: conſiderato etiam quod in ſimili materia cum alia filia litem habuerit, tamquam iſtis technis aſſuetus.

4. Maximè in ſtupratis, quod obligatio iuris ſit ducendi, & dotandi.

Eoque facilior eſt ratio deferendi talis iuramenti, & damnandi promiſſorem poſt copulam ad ducendum; quod *c. 1. X. de adult.* & literæ ſacræ, vnde illud deſumitur, obligent coniunctim ſtupratorem ad dotandum, & ducendum. quamuis enim conſuetudo alternatiuam induxerit, *Iul. Clar. §. ſtuprum. n. 3.* tamen facilè res redit ad ſuam naturam, & ius primæuum: facilius ergo ſtuprator ſimpliciter ad ducendum obligatus credi poteſt, & condemnari. quamuis vbi res præter verba integra eſt, difficilior habenda ſit probatio, & condemnatio. vbi enim copula interuenit, iuuat fauor matrimonij, & inefficax eſt fauor libertatis, & iuris textus, quibus Sanchez nititur, dum non admittit iuramentum ſuppletorium ad probationem promiſſionum.

Et ſpecialiter *c. atteſtationes. X. de deſponſat. impub.* idoneos teſtes requirit, quia eorum etiam ſponſalia irritantur ſolo diſſenſu, cùm puberes fiunt: atque ipſa mulier ibidem adhuc virginem ſe eſſe affirmabat. adeoque rebus integris idoneos teſtes requirit ille textus.

5. Et idoneæ probationes; cenſentur.

Tametſi dici poſſet frequentioris vſus cauſa teſtes nominatos, non tamen excluſam idoneam aliam probationem. quid enim, ſi inſtrumento probet, ſi ipſa ſcriptura partis? & ſanè non aliter abſolui textus patitur iuue-

nem,

nem, quàm ſi deficiente muliere in probatione ipſe iurauerit non ſe conſenſiſſe circa aut poſt pubertatem. Si ergo defecerit in iuramento, condemnabitur. Qui defectus tamen præſumptiua tantùm eſt probatio, aduerſus tergiuerſantes. ergo ſimiliter teſtibus quàmuis non per ſe idoneis, vel vno idoneo, & indiciis ac præſumptionibus iunctis

6. Fauore etiã matrimonij.

plena fides, plena probatio fieri poteſt promiſſionum matrimonialium, præſertim poſt copulam. cùm fauor libertatis ob concurrentem fauorem matrimonij inefficax eſt, ſicut priuilegiatus generatim dici ſolet contra priuilegiatum non vti priuilegio. quin & in concurſu valentior fauor præualet. vnde dici ſolet in dubio pronuntiandum eſſe pro matrimonio: vtique inter alioquin liberos: & ſic aduersùs libertatem. Et verò libertas, cuius fauor in iure prædicatur, ſeruituti propriè dictæ opponitur, non verò huiuſmodi anomalæ ſeruituti matrimoniali, carna-

7. Quæ vera ſeruitus non eſt.

li, aut ſpirituali: quia de illa; *melius eſt nubere, quàm vri*: de hac dictum; *ſeruire Deo, regnare eſt.* illa ergo ſuauis, hæc regia eſt.

8. Vis plenius probanda.

Quod autem præter promiſſiones etiam vis illata allegetur; difficilioris eſt probationis, dum de raptu non conſtat; quod ſi indiciis ille probaretur, quamuis non ſufficientibus ad criminalem pœnam; talibus tamen, quibus intentio alioquin ciuilis ſatis fulta videretur; non etiam dubito, quin ad pleniorem probationem iuramentum deferri poſſit. v. g. in caſu qui proponitur *cauſa 36.* vbi iuuenis virginem muneribus ad conuiuium illexit; eoque finito eam com-

9. Cùm tamen ciuiliter agitur virgini ſuper violenta ſtupratione ad effectum ciuilem poteſt deferri iuramentum ſuppletoriũ.

preſſit. & *q.1. in fin.* deciditur ideo, quod ſit vſus rei domino prohibente violenter admiſſus, quia florem virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit. quare ſtuprum violentum non dari ſine raptu rectè aſſerit, quamuis non ſub hac ratione Sanchez *de mat. l.7. d. 14. n.5.*

Eoque poſito, quamuis *d. l. vnic. C. de rap. virgin.* raptoris & raptæ matrimonium non permittat, ſed illius bona huic applicet; tamen canones poſteriores *c. vlt. X. de raptor.* illud permittunt: ſed rurſus Concil. Trident. *ſ.24. de reformat. matr. c.6.* raptoris & raptæ matrimonium non permittit, quantiſper hæc in illius eſt poteſtate: ſed quod ſi ab *eo ſeparata*, inquit, *& in loco tuto, & libero conſtituta illum in virum habere conſenſerit; eam raptor in vxorem habeat.* hæc pœna eſt raptoris; prima ciuilia: nam *habeat* accipiendum puto non tantùm permiſſiuè, ſed & imperatiuè; vt teneatur ſcilicet raptam ducere, ſi modò illa conſentiat: eoque renouari puto

10. Et ſic hodie vt ſtuprans ducere teneatur.

c. 1. X. de adult. & ſtup. vt quamuis mores in aliis alternatiuam ducendi vel dotandi induxerint; tamen ex hoc decreto raptor raptam præcisè ducere teneatur. Et quoniam tamen ſine conſenſu ſacramentum matrimonij conſiſtere non poteſt; ſi nulla ratione aut cenſuris raptor induci poteſt, vt ducat, tum deſcendendum eſſe ad diſpoſitionem *c. 2. X. de adult.* vt ſi renuerit plenè conuictus *corporaliter*, inquit, *caſtigatus, excommunicatuſq;* in monaſterium detrudatur. vbi Innoc. III. ſe dicit tamen legis duritiem mollire. quod & iubet Alex. III. *in c.4. X. de raptor.*

Altera pœna ciuilis à Conc. Trid. ita proponitur, *teneatur præterea raptor mulierem raptam ſiue eam vxorem duxerit* (conſentientem & liberam, vt ſupra) *ſiue non duxerit* (vtique diſſentientem) *arbitrio Iudicis dotare.*

Itaque ad effectum harum ciuilium pœnarum (quæ potius vel ſuccedaneæ eius quod intereſt ſunt, vel ob præſumptionem promiſſionum matrimonialium (*niſi enim*, inquit, *d. lex vnic. eam ſolicitauerit, niſi odioſis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus ſeſe prodere*) pro iure potius, quàm pro pœna accipiendæ ferè ſunt) ſi indicia vehementia adfuerint, deſcendendum eſt ad ſuppleto-

11. Violentus ſtuprator hodie ducere & dotare tenetur.

rium iuramentum raptæ, aut violenter oppreſſæ; eoque præſtito condemnandus comprimens, vt compreſſam vxorem habeat, atque dotet. quod tamen Concilij Trident. decretum etiam obtinere puto tametſi verè non interuenerint promiſſiones matrimoniales in pœnam violentiæ; vt in *d. c.1. X. de adult.* in pœnam ſeductionis.

De Vſuris.

CONSVLTATIO I.

De vſuris ex mora & fructuum perceptione ab emptore debitis.

1. Æquitas ex huiuſmodi cauſis vſuras producit.

VEnditori vſuras ex pacto aut mora deberi dumtaxat declarat lex *initio. C. de pact. inter. empt. & vendit.* & loquitur de iudiciali mora eadem lex; *in verb. ceperis experiri*; ſed ex lege *Iulianus D. de act. empt.* illa etiam mora, quæ traditione incurritur, ad vſuras proficit: *in §. ex vendito. in verb. vſura pretij poſt diem traditionis; nam cùm re emptor fruatur, æquiſſimum eſt eum vſuras pretij pendere.* facit etiam l. vſur. *C. de vſur.* atque hæc quidem eſt ratio de qua in l. curabit. *C. de act. empt. vſuras perceptorum fructuum*, inquit, *ratio, licet nulla mora interceſſerit, generauit*: loquitur porrò eadem lex de eo, qui nactus poſſeſſionem, fructus percepit, quaſi non tradente venditore, vacuam fortè adeptus ſit. quod & altera lex in precaria admittit: *poſſeſſionem autem accipere debemus*, inquit, *etſi precaria ſit poſſeſſio; hoc enim ſolum ſpectare debemus, an habeat facultatem fructus percipiendi*: alioquin vniuerſim *in bonæ fidei contractibus ex mora vſuræ debentur. l. 32. D. de vſur.* ea facti eſt, & difficilis definitionis dicitur: *ead. l. in princ.* atque à Iudice examinanda: *ibid.* ratio autem fructuum hinc perceptorum, inde vſurarum petitionem æquam facit:

vſura,

vſuræ ſiquidem *vicem fructuum obtinent. l.34. D. de vſur.*

2. Conſuetas in eo loco.

At qualium? *quæ*, inquit, *l.37. D.eod. in regione frequentantur : vt eſt in bonæ fidei iudiciis conſtitutum*, ſeu *ex more regionis*, inquit, *l.1.eod.*

3. Quæ legi non aduerſentur.

vbi contractum eſt : additque exceptionem vnicam; *ita tamen vt legem non offendat* : ſcilicet ne tantæ ſint, vt in fœnus improbum incidant legibus vetitum. *l.improbum. C. ex quib. cauſ.inſam.* quamuis toleratarum etiam duram & grauiſſimam molem vocet Iuſtinianus : *in l.eos. C. de vſur.* vbi eas deinceps moderatur. adeoque ad conſuetas vſuras referre oportet, quæ dicuntur paſſim de ſoluendis vſuris pretij, aut aliàs, in bonæ fidei contractibus ex mora, aut in ſtricti iuris ex conteſtatione præſtandis. vt ſeruandus ſit vel mos regionis, vel pactum; dummodo non lege improbatum: vt nunc foret quidquid excederet moderamen d.

4. Non neceſſario commenſuratas fructibus.

L.eos. *gloſ.d.l.improbum.* nullibi enim taxata eſt vſurarum quantitas ad ratam fructuum, ſed generatim æquitas perceptorum fructuum vſuras prouocat, quamuis non ad æqualitatem fortuitam, ſed maior hæc minorúe eſſe poſſit: v.g. emptor fuerit in mora per menſes duos, venditor quaſi pignus interim retinere potuit rem, quam vendidit; *d.l.Iulianus.§.offerri.* totam ergo meſſem petceperit interim : longè illa excedet duorum menſium vſuras : & tamen pretio cùm legitimis duorum menſium vſuris ſoluto omnes fructus, qui obuenerunt à tempore venditionis *§. cum autem inſtitut. de empt.l.3.§.1.D.de act.empt.l.fructus 13. l.penult. C.eod.* recipiet : vice verſa vendita ſit res parum, aut non frugifera, & tradita; ex mora, vel ſaltem conteſtatione debebit emptor ſoluere vſuras legitimas, ſeu conſuetas; quamuis fructibus impares; propter præſumptum intereſſe venditoris : vt optimè Weſenbecius *in paratit. D.de vſur.num.9.* infliguntur enim *non propter lucrum petentium, ſed moram non ſoluentium. l.17. §. ſi pupillo. D. de vſur.* quemadmo-

Aut ei, quod intereſt in punitoriis ex re vera, ſed præſumptione.

dum & Couuar. *l.3. c.4. var. reſ.* idem de eo quod intereſt docet, vt nec vſuris commenſuretur; ſed præſumptionem pro probatione recipi rectè tradit Griuel. *deciſ.92.* ſi accipiatur quoad vſuras punitorias. iniquum enim videtur venditorem re ſua carere, & fructibus, & pretio; & grauari probatione quanti ſua interfuerit: in bonæ fidei præſertim contractibus; qui fauorabiles ſunt, odioſæ autem illæ vſuræ, quæ ex mutuo petuntur : quibus nec in foro ciuili fauor præſumpti intereſſe tribui debet:

5. Debet tamē accipiens ſuā conſcientiā conſulere.

per d.Clem.vnic.de vſur. monet tamen rectè Weſenbecius eos, in quibus ea legis præſumptio non habet comitem veritatem; conſcientiam ſuam debere compellare, & cum illa ſtatuere an aliquid, quantumúe capere poſſint.

6. Nec huiuſmodi proportionem ſpectarunt authores l. curabit.

Vt minus rectè quidem *DD. etiam ipſe Couuar. var. reſol. l.3. c.4.* æquitatem legis curabit *C. de. act. empt.* chriſtianam facere laborarint; id eſt, ita illam legem accipere, vt ad fructuum quantitatem, atque menſuram vſuræ tantùm peti poſſint : quaſi verò ea cura fuerit Diocletiano & Maximiano authoribus illius legis, chriſtiano nomini & veritati infenſiſſimis : qui etiam ætate anteceſſerunt Vlpianum authorem *d. l.* Iulianus *& l.37. D.de vſur.* qui eapropter alioquin *in d. §. ex vendito* ſententiam illorum Imperatorum explicare debuiſſet, vt fructus & vſuræ commenſurarentur, non verò ad regionis morem ſtatuerentur; vt in *d.l.37.* cui etiam adſtipulatur Papinianus *in d.l.1.etiam dd. Imperatoribus poſterior*; vt neque Iuſtinianus *in d. l.eos*, inter multiplices & operoſas diſtinctiones vſurarum quicquam de huiuſmodi proportione propoſuit. Quare rectè Leſſius *de iuſt. l.2.c.21.d.13. præeunte Nauarra*, reijcit opinionem Couuaruuiæ, & rectè docet tam fructus omnino à tempore venditionis ſpectare ad emptorem, quàm vſuras ad proportionem fructuum non exigi. *certum eſt*, inquit, *leges* (curabit, & Iulianus) *loqui de vſuris pretij abſolutè ſiue fructus ſint magni, ſiue parui; eæ autem vſuræ erant iure Cæſareo 6. in 100. vt patet, l.eos, C.de vſur. quod autem Couuar. ex Carolo Molinæo docet leges illas loqui de vſuris compenſatoriis fructuum, non videtur verum, &c.*

Et verò *in d.l.curabit* ad caſum Decimæ minoris reſcribunt Imperatores ſoluendas vſuras quas & perceptorum fructuum ratio, *& minoris ætatis fauor*, licet nulla mora interceſſerit, generauit : connectunt Imp. cauſam fructuum, & fauorem ætatis; vt illa communis ſit; hæc ſingularis minori : ſic ratio reſpectum, cauſam, ius, legiſúe mentem ſignificat; *at apud Spigel. in lexico, v. ratio*, non verò proportionem, nulla hîc lege inductam; imò aduerſus leges, quas citauimus : ob eamque connexionem duarum cauſarum dicere oportet omninò legitimas, *in d.l.curabit* vſuras eſſe intelligendas; non proportionem fructuum : quia vtræque cauſę vni caſui implicantur, & ſic eandem quantitatem debent inferre : atqui minoribus vſuræ debentur legitimæ non ad ratam dumtaxat fructuum : *l. titia 87. §. vſuris. D.de leg.2. l. cum vero. §. appares. D. de fideic.* 7. Sed legum taxam aut regionis morem.

lib. de illis ergo Imperatores reſcribunt Decimæ minori : nam ideo minorum priuilegium eſt, vt ex ſolo tempore inducatur mora : *l.in minorum, l.in quib.cauſ.in integ.reſt.* quæ lex eſt eorundem Imperatorum, Diocletiani & Maximiani, atque eapropter omninò concilianda cum d.l. curabit : vbi *licet nulla*, inquit, *mora interceſſerit*; in d. autem *l.in minorum* ex ſolo tempore moram fieri : vt ſcilicet *in d.l. curabit*, tam ex perceptione fructuum, quàm fauore minoris ætatis mora facta intelligatur, quamuis nulla alia interceſſerit : quaſi magis priuilegium moræ, quàm mora ſit : *d. §. vſuræ.* vt iure vtrumque pro mora recipiatur; & iuris effectus inde ſequatur; id eſt, vſuræ infligantur propter moram non ſoluentium; *d.§. ſi pupillo*; conſuetæ more regionis. *d.l.1.l.37.*

Ad eundemque modum accipiendum eſt, quod legibus præſcriptum eſt, vt pecunia pupillaris à tutoribus mox in emptionem prædiorum collocetur, aut, ſi minus occaſio vtilis ſe offerat, iuxta vſurarum modum fœ- 8. Etiam in pecunia pupillari.

nori

noti detur. *l. tutores 24. C. de adminiſt. tut. l. quoties in princ. D. eod.* quod examinat Couuar. *eod. lib. c. 2.* diducendum id non eſt aliò, quàm ad præſcriptum legitimarum vſurarum; non verò vt earum legum iuſtitia ad momenta ſacrorum canonum extendatur. nam veteres Imperatores vſuras ſanè admiſerunt, non tantùm ex mora punitorias; ſed etiam ex ſtipulatu lucratorias. quin & ipſe Iuſtinianus *d. l. eas* ob præſumptum intereſſe, & politiam. quamuis ipſe alibi quatuor Conciliis œcumenicis, adeoque Nicæno eum

9. Canones præſumpto intereſſe non ſunt contenti,

honorem exhiberi voluerit, quem quatuor euangeliis; & à Nicæno tamen damnetur vſura. *c. quoniam 14. q. 4.* quæ cauſa 14. *tota q. 3. 4. 5.* nec non tituli. *X. in 6. & Clem.* occupantur in vſuris damnandis: adeo quidem vt d. Clem. *vnic. de vſur.* excommunicationem iudici minetur qui vſuras adiudicat, qui ſtatuta condit de vſuris ſoluendis, aut ſolutis non repetendis. illis vtique quæ ex ſolo mutuationis officio exiguntur; non quæ alio titulo licitæ ſunt. *de quibus latè idem Couuar. eod. l. c. 1. & ſeqq.* & quidem ſummatim id traditur, vt lucratoriæ per canones ſint prohibitæ; compenſatoriæ licitæ; punitoriæ in foro externo toleratæ; tam ob præſumptum intereſſe, vt diximus, quàm moram non ſoluentium. quemadmodum per leges licet in commercando alterum decipere, & ſolum damnatur læſio vltra dimidium iuſti pretij. *l. 2. C. de reſcind.*

10. Niſi in punitoriis ex mora in foro externo tantùm non in iudicio animæ.

vendit. aliis ad conſcientiam commercantium reiectis. ne forum litibus repleatur. quæ politica tolerantia tamen in foro interiori vt venditorem emptoremúe non excuſat quoad læſionem in pretio; ita neque quoad morſum vſurarum. & propterea Leſſius *vbi ſupra* cenſet vſuras huiuſmodi etiam per canones eſſe abolitas. ſed id quidem accipio, quoad animæ iudicium; ſed quoad forum iudiciale, habet praxis omnium tribunalium vt ex mora vel conteſtatione infligantur vſuræ conſuetæ: nec ad illas reſpicere creditur d. Clem. *vnic. de vſur.* fauore quietis publicæ, & præſumpti communiter intereſſe. quemadmodum idem Leſſius *ibid. numer.* 102. etiam in foro externo tantùm recipit diſtinctionem intereſſe intrinſici vel extrinſici: in animæ autem iudicio vtrumque ait deberi ab emptore moroſo: itaque vt hanc iniquitatem canones in foro externo non corrigunt; ita praxis vſuras punitorias in eodem infligi permittit. quod ſi enim admitti poſſit, vt ſub quibuſdam conditionibus admittit Leſſius *d. l. 2. c. 20. d. 15. & Malder. de iuſt. tract. 5. c. 3. d. 18.* pœna conuentionalis, ad vitandam probationem eius quod intereſt apponi ſolita, *§. non ſolum. inſtit. de verb. oblig.* quamuis etiam non interſit; cur non admittetur ea legis, & Iudicis eſſe poteſtas, quæ ſit priuatim paciſcentium; vt moroſum debitorem pœna vſurarum caſtigare poſſit? quare rectè Malder. *tract. 5. c. 2. d. 15.* illis legibus cenſet conſcientiam non eſſe tutam, & generalem præſumptionem non ſaluare conſcientiam venditoris, quando reuera ipſe aut nullum, aut non tam magnum intereſſe prætendere poteſt. rectè quoad animam, quæ veritate dirigenda eſt, non præſumptione. quæ etſi probationis vicem habeat; tamen nec illa, nec etiam Iudicis ſententia animæ prodeſt. ſed neuter agit de poteſtate legis, aut Iudicis moram punientia, idque quoad forum externum, quando vſuræ propter moram non ſoluentium infliguntur. *d. §. ſi pupillo.*

Moræ hîc accuſat vtraque pars litigantium alteram. & quidem dicitur exceptione allegata moram factam non videri *l. 21. D. de vſur.* & nuncupatim emptorem, ſi imminet euictio, ad totius vel reſidui pretij ſolutionem non compelli: minus ad vſuras *l. 24. C. de euict.* & rurſum id ceſſare ſi ſatis ei offeratur: *eadem lege.*

Et in exceptione, inquit Paulus *l. 22. D. de vſur. ſi modò id ipſum non fraudandi cauſa ſimuletur*, & *l. 24. eum, qui iudicium accepit, non videri feciſſe moram, vtique ſi iuſtè ad iudicium prouocauit.* erit ergo maximè verum, vt & moræ quæſtio magis facti, quàm iuris ſit; & ad examen iudicis reuocetur: *d. l. 32.* qui diſpiciat an fraudulenta ſimulatio, an iuſta exceptio ſit.

Sed vtique qui prior de aduerſario queritur, prior implere contractum debet:

——— *ſi vis me flere, dolendum eſt*
Primùm ipſi tibi; inquit Horatius: & petitor pretij exceptione rei non traditæ repellitur. *l. 25. D. de act. empt. latè VVeſenbec. in paratit. D. de act. empt. n. 6. d. l. Iulian. §. offerri. l. ex his. C. de euict. l. cum proponas. C. de pact. l. quæro §. inter. C. locat. Lean. conſ. 2. num. 4. c. 4. num. 14. Dec. conſ. 319. n. 1. Cranett. conſ. 151. Mohedan. deciſ. 1. de pact. aliàs deciſ. 218. l'Inglois in Deciſ. 50. Iuſt. dec. 15. q. 12. num. 5.* & quamuis, vt reorum eſt fugere, reus differendi etiam cauſa exceptiones propoſuiſſe videatur; cùm tamen reuera illæ iuſtæ ſint, ſi nec Actor prior facto ipſo ſatisfecerit; non ex animo rei, ſed ex cauſa ſtatuendum videtur: neque enim fraudandi animo exceptio ſimulata tunc eſt; de qua agit Paulus *in d. l. 22.* ſed iuſta fuit. *vt in l. 24.*

Nec reo proderit, ſi aliquamdiu fuerit lis interrupta; vt vſuræ litis interruptæ non debeantur; niſi à reſumptione inſtantiæ: Papon. 11. Interruptio litis an vſuras ſiſtat.

lib. 15. tit. 4. de debit. a. 2. allegat Molin. & Lucium l. 8. tit. 1. ar. nn. & in addit. gloſ. in l. litigator. C. de fruct. & lit. exp. quia iam hic vſuræ non debentur ex conteſtatione, cuius vis perire poſſit perempta inſtantia; ſed ex mora: ex qua ſola ſine lite in bonæ fidei iudiciis debentur, vt ſine illa, nec intentata quidem, exigantur: vt interruptio non obſit.

Quid ſi litigantes ſint cohæredes, & res vendita ſit, hæreditaria? ſiquidem cùm res diuidi commodè non poſſunt, vt ædes, ſolet licitatione admiſſa alteri res, alteri pretium adiudicari. *l. item labeo. §. 1. D. famil. erciſ.* & vſus recepit vt ad licitandum etiam extranei admit- 12. Quid, ſi emptor idem & cohæres ſit venditori, pretium in portionem

ſuam imputari & expenſas vicisſim in hæreditatem factas exigat?

admittantur, ſeu res publicè venum exponatur; &, ſiquidem extraneus emerit, mox actione ex empto pretium ſoluit: ſi cohæres; iudicio familiæ erciſcundæ aut ſoluit, aut in quotam ſuam imputat. In hoc enim iudicium tam res veniunt, quàm præſtationes: *l.* 22. *§. penult. D. eod.* commodi, incommodi, atque expenſarum. *l.* 18. *cum ſeqq. eod.* eorumque ſumptuum, quos cohæres fecit pro re hæreditaria, aut in negotia communia expendit: *l.* 25. *§. ſi vſus l.* 39. *in princ. D. eod.* quamuis plures ſint hæredes, & duo tantùm litigent. *l.* 2. *§* 4. *eod.* & quoniam iudicium hoc bonæ fidei eſt; *l.* 9. *C. eod. §. actionum inſtit. de act.* etiam ex mora vſuræ præſtantur, *d. l. mora. §.* 1. *D. de vſur.* & cautiones de euictione, aliiſque iuribus, ex bono & æquo interponuntur. *d. l.* 25. *§. fin. l.* 47. *D. famil. erciſ.* ideoque hæres emptor rectè petit pretium in quotam ſuam imputari: &, ſi quid venditor aliunde ex hæreditate præceperit, peræquari; & ne quid maneat indiuiſum. *l.* 25. *§. pen. D. fam. erciſc.* Vide etiam quæ diximus *ſupra de emptione conſ.* 1.

De Maledicis.

CONSULTATIO I.

1. Clericus maledicus corrigibilis non deponitur hodie.

QVamuis ſeuerus aliquis canon, cùm Eccleſiæ diſciplina nondum eſſet luxata editus, clericum maledicum deponi iubeat, *c. clericus maled. diſt.* 46. tamen nemo hactenus audiuit eum vſu vigere, & tribunalium obſeruantiâ. Præſertim cùm ne quidem Clemens III. *in c.* 1. *X. de maled.* clericum, qui Pontifici Romano, vt tali, maledixerat in officij depreſſionem, beneficij priuatione mulctari iuſſerit, ſed tantùm ita excipi, vt exemplo eius alij terreantur. Quin & exaudiendus eſſet textus in clerico, qui nullatenus corrigi ſe patitur. *ita Caniſ. in ſum. iur. Can. lib.* 3. *tit.* 22. *vbi allegat. gloſ. & Panorm.* incorrigibilitas autem non captatoriè accipienda eſt, ſi quis in exceſſum aliquem relapſus fuerit; ſed vt docet *c.* 6. *ſeſſ.* 21. *Concil. Trid.* in ijs qui turpiter viuunt, vt ſi præmoniti fuerint, ſi caſtigati fuerint, ſi coërciti fuerint, ſi nihilominus perſeuerent: tunc iuxta canones contra eos procedi poſſet, pari modo de concubinarijs agit Conc. Trid. *ſ.* 25. *c.* 14. primò monitionem, deinde tertiæ partis fructuum, tertiò integrorum fructuum amiſſionem, & ab adminiſtratione ſuſpenſionem iniungit: denique ſi ſuſpenſi perſeuerent, tamquam incorrigibiles beneficijs priuantur: in hac verò lite, neque de monitione præuia; neque de alia correctione conſtat: vt appellans incorrigibilis dici non poſſit.

2. Quis incorrigibilis.

Et in hac cauſa quædam iuſtus dolor excuſſit, qui excuſat à dolo. Neque talia ſunt, de qualibus agit *d. c.* 1. quin & prolata recenſentur in ordine ad querelam, & appellationes; non ſecus quàm appellantes dicere ſolent, *perperam, iniquè, nulliter, contra ius & iuſtitiam* pronuntiatum eſſe. Qualia non maledicta; ſed vocabula artis eſſe intelliguntur; ob quæ nulla pœna, præſertim priuationis, aut depoſitionis imponi poteſt. temeraria tamen male dicendi, detrahendique petulantia, quin extra ordinem ex bono & æquo iudicis arbitrio corrigi, compeſcique poſſit, non eſt dubitandum.

De Iniuriis.

CONSULTATIO I.

De informante Principem de falſo crimine.

EVm qui *nocentem infamauit, non eſſe bonum & æquum ob eam rem condemnari* ait *l. eum. D. de iniur.* quod peccata nocentium nota eſſe & oporteat, & expediat. & iterum, *quod reip. veneranda cauſa ſecundùm bonos mores fit, etiamſi ad contumeliam alicuius pertinet*, quia tamen non ea mente magiſtratus facit, ut iniuriam faciat, ſed ad vindictam maieſtatis publicè reſpiciat, actione iniuriarum non tenetur. *l. quod reip. D. ibid.* Vnde communiter in eam ſententiam Doctores iuerunt, vt iniuriarum non teneatur, quem veritas conuicij excuſat, dummodo reip. interſit vitium iſtud ſciri. Vnde Honded. *conſ.* 112. eum excuſat, qui memoriale dedit Duci Vrbini, vt in eo nominatus inquireretur, & puniretur. quippe prauus animus requiritur ad iniuriam, qui non præſumitur: *Decius conſ.* 34. *num.* 5. vti neque delictum: *l. merito. D. pro ſocio*, adeo quidem, vt qui ſe læſum iniuriâ putat, delinquendi iniuriandique animum probare teneatur: *l. illud. §. ſane verb. cum enim iniuria ex affectu facientis conſiſtat: l. iniuriarum verſ. ſiquis quod decrete & § idem Labeo verb. idem erge erit probandum: D. de iniur. l. ſi quis graui. §.* 1. *D. ad Syllan.* vnde & traditum eſt paſſim in dubijs interpretationem faciendam, vt euitetur delictum; in actu licito iniuriandi animum abfuiſſe præſumi; quamuis coniecturam potius ſumendam, quàm quæ delictum implicet; etiam cauſæ ſatuæ, vt dolus abeſſe præſumatur: multo magis ſi ex antecedentibus aut conſequentibus alia dicendi cauſa deprehendatur; maximè autem ſi diſerta proteſtatio de non iniuriando adiecta ſit, verba enim inuenta ſunt vt dicentis animum declarent. *latè Alciat. l.* 1. *in princ. tract. de verb. ſignif.*

1. Animus ſi deeſt iniuria non committitur.

Quæ ſi ita ſint, videri non poteſt peccatum eſſe à ſacerdote aulico, qui Principem informauit quaſi F. non ſit iuſta vxor E. qui aliam I. ſuperſtitem habeat: neque culpam contraxiſſe, quod requiſitus à iudice, binas ſententias ea ſuper re latas exhibuerit, proteſtatus zelo Iuſtitiæ ſe id facere, eodem quo Iudex requirit, alioqnin ſibi nec ſeri nec meti: deinde vt ſciat Princeps an iſti F. inter heroinas aulicas locum vt vxori E. dare; an denegare

lubebit. quia vxoris gradum tribui pellici indecorum foret; adeoque venerandæ reip. cauſæ ſecundùm bonos mores ne inducatur macula iſthæc, quamuis ad maculatæ contumeliam id pertineat.

2. *Sed ſecundùm bonos mores.* Sed enim verò hæc ita obtinent, ſi ſecundùm leges fiant: *l. vnic. §. ſanè. C. de famoſ. libell.* ſi ſecundùm bonos mores fiant, vt ait *d. l. qui reip.* ſi non excedantur limites modeſtæ informationis, atque inculpatæ ſubminiſtrationis inſtrumentorum, aut notitiæ à Iudice requiſitæ: ſi certa vt certa, dubia vt dubia, præſumpta cum aduerſis coniecturis ſimul propoſita fuerint: alioquin ex boni viri officio factum non erit. peccata publicè nota eſſe expedit; ſed liquida vt liquida, obſcura vt obſcura. ſi enim aliter res dicatur, quàm ſe habet; non taliter dicentem fides veri à calumnia excuſat. vt loquitur *l. 5. ſi non conuitij. C. de iniur.*

3. *Non conuitiandi cauſa, atque vbi reip. non prodeſt.* Iterum lex requirit, vt non conuitij cauſa dicatur. *d. l. ſi non conuitij.* alioquin homicidium ſciri expedit, obiectum tamen illud non aliter excuſat ea lex, quam ſi anni lapſu iniuria præſcripta ſit. *qua de re latè Couuar. var. reſ. l. 1. c. 11. n. 6.* Denique infamationem nocentium lex tolerat, quia peccata nota eſſe expedit: ſi ergo iam antè nota erant, ſi ad Iudicem delata, cognitio deſuper habita, ac ſententia lata ſit; iam ceſſit legis ratio, adeoque tolerantia. *vt ſentit gloſ. ad leges Partitar. 7. tit. 9. l. 1.* neque enim malignitati ita indulgendum eſt, vt anſa detur turbandæ quietis publicæ; quam leges tam caram habent; ſi gratis nullo fructu permittantur homines inuicem conuitiari, iurgari, à verbis ad verbera ac cædes tranſire, & præſertim de ſtupris, & adulterijs iacta conuitia, odio potius quàm fauore digna ſunt, quando extranei, quorum non intereſt, conuitiantur. quapropter leges Romanæ patrem ac maritum ex ſuſpicione, ac ſine pœna accuſare permittunt; denuntiare etiam ſuſpecto ne cum vxore conuerſetur, atque aliàs ijs, qui ſuam ſuorumque iniuriam perſequantur facilem accuſationem faciunt: extraneis autem eam non permittunt, ne quidem cum inſcriptione, *l.*

4. *Præſertim in adulterio, ſtupro, &c.* *quamuis. C. ad leg. Iul. de adult.* & quamuis aliqui hanc legem ita interpretentur, vt extranei ad accuſationem non admittantur, niſi in defectum propinquorum; ſed tunc quidem: quia adulterij crimen publicum eſt, & publici criminis accuſatio popularis, ſeu cuilibet de populo permiſſa: quo argumento etſi plauſibiliter credi poſſet id olim conceſſum fuiſſe: nunc tamen ſtatuendum eſt, per eam legem non licere. quippe quæ hoc ipſum argumentum aſſumit, eoque non obſtante ſtatuit extraneos ab adulterij accuſatione excludendos; & benè: quia ſæpè accuſationes falſæ, accuſatores improbi, fama, & rumores maligni, probationes dubiæ turbant benè conſtituta matrimonia, magno coniugum, prolium, conſanguineorum, reip. incommodo.

5. *Et non notorio.* In delictis ſanè priuatis pars læſa, & cuius intereſt dumtaxat regulariter admittitur. Neapoli qui ſuam vel ſuorum iniuriam proſequitur, in Gallia per Ordinationes regias, nec hi niſi pro intereſſe ciuili: in Italia multis locis nec Iudex ex officio procedit ex ſtupris & adulterijs, niſi ad quærelam parentum; niſi fortè delictum ſit notorium, ac permanens. ac ita ferè in Concordatis Brabantiæ. *§. de crimine concubinatus, & §. adult.* & quamquam Concil. Trid. *de reformat. mat. ſ. 24. c. 8.* grauiter admodum inſurgat in concubinarios ſolutos, & magis in vxoratos; loquitur tamen de iis, qui permanent in eo crimine, & ſub finem paucis defungitur: *alijs*, inquit, *pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis in ſuo robore permanentibus.* quæ verba non tollunt Statuta, & Ordinationes de liquidis & notorijs tantùm publicè accuſandis. & ſi cui legitimè, & ſecundùm iura accuſare permiſſum non erit, qua lege dicemus conceſſum conuitiari, *pellicem* nominare, *impudiciſſimè, perfidiſſimè, flagitioſiſſimè ad conſortium conuolare?*

Nam quamuis pellex ſit, quæ aliam coniugem pellit, maritum pellicit, cum eo corpus miſcet; *l. 144. D. de verb. ſignif.* & qui vxorem habet, ſecundam ducens, adulterium committit: *l. eum qui duas. C. de adult.* & oportet exſpectare eum, donec primum matrimonium declaretur inualidum: *c. 1. 2. 3 X. de ſponſa duor.* tamen vocabula hæc narrationem valde exaſperant, contra bonos mores adiiciuntur; adeò vt qui à Iudice requiſitus rem edicere, ijs verbis dicit; contra bonos mores peccet; pro exceſſu puniri poſſit:. vt ex nomine pellicis iniuriæ pœnas admittit Gram. *conſ. 57. n. 7.* 6. *Neque vocabulo iniurioſo.*

Neque obiici oportet eum non debere pudere nominis, quem facti non pudet; quia facta multas ſæpè habent excuſationes; nomen tale damnationem vitij continet: facta ad cognitionem deducuntur, nomen ſententiam, & executionem præ ſe fert. Filius aduersùs patrem de dolo agere non permittitur, ſed in factum experiri; vt iuri neglecta non ſint vocabula, quæ opinionem minuant.

Ac verò nec extra iniuriam eſt pellicem vocare, & ſuper-inductam quæ viro nupſit, qui cum alia nuptias habuiſſe dicitur, ideo dumtaxat, quia prius matrimonium à Iudice non eſt declaratum irritum: quia valde diſtant binas vxores habere, vel vnicam non ſeruato iuris ordine ductam: quia illud diuino præcepto *non mœchaberis* aduerſatur; hoc autem poſitiuum ius, & politicas regulas tantùm offendit. ideoq; hunc exceſſum illius nomine notare, iniuria eſt; præſertim priuſquam deciſum erit ecquodnam matrimonium prius, an poſterius iuſtum fuerit: multò ergo magis poſtquam Iudex pro ſecundo matrimonio reſoluerit, vel abſolutè in petitorio; vel ſaltem, dum nondum vlterius liquet, in poſſeſſorio; declarando manere eos poſſe in poſſeſſione coniugij: quam proinde non iure turbat, quiſquis exinde ijs nominibus, aut dicterijs eos notauerit, præſertim dum ad normam *l. diffamari. C. de ingen. man.* edicto in ius vocarunt omnes, qui aduerſus matrimonium iſtud quippiam haberent allegandum; qui cùm contumaciter non compare- 7. *Pellicis ſuper-inductæ, &c.* 8. *Præſertim re iam antè delatâ, cognitâ, decꝯa.*

paruerunt, ſed quaſi pro illis ex officio interceſſit Promotor, iſque ſuccubuit; in eo non comparentium cauſa damnata eſt; eorumque reſpectu ſententia in rem abiit iudicatam. & procul dubio aduerſus eius deciſionem conuitiantes, quantiſper decreta poſſeſſio ex petitorij deciſione inuerſa non eſt, graui ſe iniuriarum obligatione obſtringunt.

9. Contra iudicatum irreparabile, ſaltem perfectè ex facto.

Hæc cùm ita ſint, atque ex actis liqueat plus ſatis L. reum in his dictis & dicterijs, quà dicendo, quà ſcribendo, quà agendo grauiter exceſſiſſe; procul dubio Iudex E. & F. actores grauauit indicendo quaſdam probationes ſuper matrimonio; cuius poſſeſſorium iam ex re iudicata conſtat. importunæ enim hæ ſunt in cauſa iniuriarum inter has partes agitata, cùm reſpectu rei iam res ſit iudicata. Et quamquam, ſi cauſa matrimonialis ageretur, laudabilis eſſet in his Iudicis diligentia, etiam ſuperflua; quia coniugum reſpectu ſententia matrimonialis ob ſacramenti indiſſolubilitatem, & ad peccati euitationem numquam tranſit in rem iudicatam; tamen io hae cauſa reſpectu rei, ea iniungendo, quæ pro E. ætate, ſortunis, & legibus loci, vbi peragenda, ſunt moraliter impoſſibilia, ſine grauiſſimis periculis; procul dubio irreparabiliter grauauit. nam in ijs, quæ capitis & fortunarum periculo ſubiecta ſunt, non niſi ex ſumma neceſſitate fuerant imponenda. oon reparabit quæ malè ceſſeriot, illud dicere *non putabam.* addo immenſos ſumptus fore in diſſitis & periculoſis locis, quos iudicialis taxa numquam exæquat. denique demonſtrat ſententia quo vergat Iudex, quaſi veritate prioris matrimonij planius detecta, reus excuſaretur ab iniurijs (ante ſubuerſionem decretæ poſſeſſionis, & rei iudicatæ illius reſpectu) illatis: nam ſi hoc intendit Iudex, maius gtauamen eſt cauſam in has moras remittere, quàm iam ſic definire. ſi non intendit, tum quæ indixit, non ſunt releuantia; & ſic etiam grauauit; adeo ſaltem quod perfectè id reparari non poterit, ob dictos immenſos ſumptus, omiſſis periculis.

10. Quo caſu Concil. Trid. vetans appellari ab interlocutoria.

Et quamquam Concil. Trid. *ſ.* 24. *c.* 20. appellationes reiicit à grauamine reparabili per diffinitiuam; intelligendum tamen id videtur, vt cùm ſtatutum id ſit ad imitationem iuris ciuilis, ex eodem interpretationem accipiat, vt reparabile non cenſeatur, ſicut nec iure ciuili, quod perfectè reparari non poteſt. *Gail. lib.* 1. *obſ.* 129. aut ſi quidem nec id placet, tamen Trid. d. loco recurſum ad ſuperiorem admittit, quando Iudex prioris inſtantiæ infra biennium cauſam non abſoluit; vnde ſuperflua hæc & non releuans diligentia poſt triennalem litis ductum iuſtam cauſam recurſui ad ſuperiorem præbet.

Cæterùm quoniam acta litis vtrimque admodum ingreſſa ſunt cauſam matrimonialem; paucis excutiamus quid de ea ſtatuendum ſit, in ſe conſiderata perplexa admodum eſt propter contrarias confeſſiones; quarum ſimulatio non tam neruosè probatur, quàm plauſibiliter allegatur: itaque ea puncta ad illius elucidationem benè conferent, cùm matrimonialis cauſa ex profeſſo tractabitur; ſed in hac cauſa iniuriarum, ſi admittenda eſſent, ipſi reo imponenda erant: ex præſcripto *l.* 5. *C. de iniur. ſi non conuitij*, inquit, *conſilio te aliquid iniurioſum dixiſſe probare potes; fides veri à calumnia te defendet:* itaque ea lex duplici probatione reum onerat; 1. vt non conuitij conſilio id ſe dixiſſe probet, quamuis apud Principem, *l.* 15. *§. ſiquis D. de iniur.* quod iniurioſum ſit: 2. vt fidem veri faciat, ſiue obiectum crimen probet, quid enim ineptius, quàm conuitiari, & dicere proba te non eſſe talem? nam qui dicit, non qui negat probare tenetur. ſi accuſaſſe ſufficiat, quis innocens erit? itaque hæc puncta ipſi reo imponenda erant, quo fidem veri faceret, quo à calumnia ſe defenderet. ergo id & aliud grauamen eſt: eoque maius, quod actor tam afflicta fortuna ſit, vt neque neruum litigioſi belli huius habeat, nec amicos, qui ſub fide ei mutuentur. adeoque ex hypotheſi obligatur ad impoſſibile.

11. Iniurians veritatem criminis, & animum ab iniuria alienum probare debet.

Et verò E. & F. ſurtiui noo ſunt amores; ſed ab eccleſia probatum matrimonium; ſolemnizatum à D. R. N. ſacerdote, parochi & Ordinarij vicem ex commiſſione Apoſtolica obeunte: cuius præſentia, cognitio, & decretum purgauit, quidquid obiicitur. Dum & martyrio illud authorauit, & ſanguine ſigillauit: quod alioquin moriturus improbare debuiſſet. At, inquis, ſcriptis mandari hæc oportuiſſe, alioquin pro Iudicis proceſſu non præſumi: *c. quoniam contra. X. de prob.* rectè, vbi eccleſia politiam & iuriſdictionem externam liberam habet; at vbi eius interdictio capite ſancita eſt, non id erit dicendum; ſed generatim manendum in earum legum, quas gloſ. *ad d. c. quoniam.* citat, reſolutione; vt pro Iudice, & ab eo geſtis præſumatur.

Præterquam quod & illud non caret conſideratione, quod E. per interpoſitam nequitiæ perſonam, per hoſtes ſuos effractis ſcrinijs ſpoliatus ſit omnibus munimentis, & chartis ſuis: quod vt probatum eſt; iurato illi credendum erit, etiam chartas d. R. N. rerum à ſe geſtarum teſtatrices, & liιeras Apoſtolicas approbatorias ſubreptas eſſe. probato enim ſpolio, iuranti creditur quoad res ſpolio ablatas. *c. vlt. X. de his quæ vis metuſ. cauſ. in verb. poſtquam de violentia per teſtes, & de amiſſis rebus per ipſum conſtiterit iuramentum.*

CONSVLTATIO II.

An iniuriarum nomine teneatur ſacerdos à defuncto aſſerens ſe iuſſum, quicquam famoſum reuelans.

1. Non tenetur.

Controuerſiam propoſitam diſcutit Lapus *allegat.* 47. *vt eum ſecutus citat. Boër. deciſ.* 299. *num.* 8. alijque doceot ſacerdotem

nulla pœna teneri, qui à defuncto iuſſus aliqua reuelauit.

Idemque Lapus *alleg.* 94. (vbi caſus noſter eſt in terminis etiam iuſſi ex confeſſione ſacramentali ſacerdotis mulieris adulterium viro reuelantis & Epiſcopi punire volentis) & pro ſacerdote reſoluit; ſic vt mandatum habuiſſe credatur. Eum ſequitur Menoch. *lib* 6. *præſ.* 95. *num.* 12. 13. *vbi & citat. Felin. Ripam, Marſil. Cottam, Maſcard.* niſi quod hunc reprehendat, quod ſola ſacerdotis aſſertione non ſit contentus; ſed iuramentum exigat: *& idem Menoch. l.* 1. *præſ. q.* 58. *num.* 15. hoc autem ait, an habuerit in mandatis ſatis probatur, ex coniecturis & præſumptionibus, ductis à bonitate vitæ, ſacerdotis, & his ſimilibus, *ita egregiè ſcripſit Lapus d. alleg.* 94. *num.* 3. 4.

2. Quin aſſertioni mandati eius creditur.

3. Præſertim ex coniecturis coniunctis.

4. Vt qui mandato Superioris quid facit,

Atque hæc obtinent non tantùm quia teſtis deponens ex teſtimonio non obligatur, præſertim non vltroneus, ſed coactus; quia mandatum Superioris excuſat: quomodo miles cùm obediens poteſtati, ſub qua legitimè conſtitutus eſt, hominem occidit, nulla ciuitatis ſuæ lege reus eſt homicidij; imò niſi fecerit, reus eſt imperij deſerti, atque contempti: *c. miles cum* 3. *ſeq.* 23. *q.* 5. & qui Epiſcopo iubente clericum capit: *c. ſi clericos de ſent. excomm. in* 6. qui iubente Prætore album corrumpit: *l.* 6. *§. diu. D. de iur. omn. iud.* nullam in pœnam incidit: & generaliter qui iuſſu Iudicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere: *l. non videntur*; *§ qui iuſſu. D. & c. quod quis in* 6. *de Reg. iur.* & vtrobique ratio additur; *cùm habeat parere neceſſe.* vnde & è contrario *non poteſt dolo carere qui imperio magiſtratus non paruit. l. non poteſt. D. eod.*

5. Iuſſus, coactus.

Itaque conſequenter teſtis cuius munus publicum eſt, & neceſſarium, ex teſtimonio non tenetur; maximè quod iuſſus & coactus dixit. vt in actis ſatis eſt probatum in negocio controuerſo accidiſſe, & reum depoſuiſſe ex iuſſu ſui Epiſcopi, qui in diœceſi ſua Iudex eſt: *c.* 1. *X. de offic. ord. c. cum Epiſcopus eod. in* 6. cùm iuris neceſſitas eum excuſet. *VVameſ. conſ.* 464. *num.* 3. *iur. can.*

Et ideo rectè Barth. *in l. iniuriarum. §.* 1. *D. de iniur.* docet non cadere in actionem iniuriarum, quod iuſſu Iudicis factum eſt; nam is iuſſus ab omni pœna excuſat. *Zaſ. in l. ſi quis. cum l. ſeq. D. de iuriſd. omn. iud. num.* 32.

Sed & ideo quod actor hic reum conuenit, & ex reuelatione per eum facta tres concluſiones ſumpſit, prout in lite, quaſi iniuriam ei reus irrogaſſet, & quidem atrociſſimam ex cauſa & perſonis.

Nam ad probandum medium ex quo actor concludit, duo neceſſaria forent.

6. Niſi probetur dolus, & iniuriandi animus.

1. Dolus malus: ita vbique edictum Prætoris. *D. de iniur.* (qui & in omni delicto requiritur) & animus conuitiandi, ſeu infamandi: *l.* 3. *D. de iniur. in verb. iniuria ex affectu facientis conſiſtit, & quæ ibi traduntur, & alibi paſſim.*

7. Nec ſufficit

2. Vt falſum dixerit: *l. cum qui nocentem. D. l. ſi non conuitij. C. de iniur.* neutrum autem hic actor probauit, aut probare obtulit, ſed nec ſpecificè in facto poſuit. Ad actorem autem id ſpectat. nam qui dolo dicit factum aliquid, licet in exceptione, docere dolum admiſſum debet: *l. quoties. §. qui. D. de prob.* & quidem indicijs perſpicuis, & probationibus manifeſtis. *l. dolum. C. de dol. & ibi gloſ. Maſc. concl.* 902. *num.* 4. 8. 11. 12. 13.

rem narratam falſam dici, & eſſe.

Quod enim attinet ad falſitatem; inducit quidem actor rationes, & munimenta, quibus perſuadere contendit vxorem ſuam non eſſe ex illegitimo congreſſu natam; ſed nec rationes, nec atteſtationes profert, quibus contendit defunctam non mandaſſe, aliud enim eſt dicere rem veram non eſſe, aliud à defuncta dictam non eſſe.

Vt igitur actor reum conuincat de falſo, defunctamque ei non dixiſſe, quod dictum ſibi reuelauit; oportet vt probet actor, non coram alijs, non ſoli locutam, nec quidem ſub extrema fuiſſe reum ſolum apud illam; ſicut negatiua loco & tempore circumſcripta probari debet, quando in ea actionem ſuam quis fundat: ſed neque hæc ſic ponit actor.

Quaſi vero ſufficiat Actori dicere hæc à reo dicta eſſe, & quidem falſò, niſi reus veritatem probauerit; & quidem in cauſa criminali, vbi & criminaliter ad priuationem paſtoratus, atque aliàs concluditur.

8. Nec veritatis alia probatio reuelanti incumbit, vt nec teſti cuilibet.

Actoris enim eſt probare falſitatem, quando in ea actionem fundat: *d. l. qui dolo. l.* 2. *D. de probat. Farin. de teſtib. l.* 3. *tit.* 7. *q.* 77. *n.* 103. *vbi plurimos allegat.* & quidem maximè in criminalibus. quid enim abſurdius dici poſſet, ſi quilibet teſtis ob teſtimonium in ius rapi poſſet, & contra eum iniuriarum agi, ſi non alijs teſtibus dictum ſuum probaſſet?

9. Et dolus ab allegante probandus eſt: niſi ex re geſta liqueat.

Dolus etiam malus, & animus conuitiandi ab actore probandus eſt: *d. l. quoties. §. qui dolo.* neque enim præſumitur animus iniuriandi: *Roland. à Valle conſ.* 11. *num.* 45. vt ſemper præſumptio accipienda eſt delicti excluſiua: *Alciat. de præſ. reg.* 3. *p.* 1. *n.* 1. ideoque quod in bonum & malum capi poſſet, ſemper in meliorem partem interpretandum eſt: *Alciat. ibid. latè.* ſi tamen non ex ipſius rei geſtæ forma liqueat. quo quidem caſu loquitur lex *ſi non conuitij, & quæ ibi à gloſſa allegantur. C. de iniur.* nam conſtat ibi ex re geſta iniuriam in rixa, vel percuſſione dictam: *l.* 1. *C. ad leg. Corn. de ſicar.* aut cùm committitur aliquid, quod ſimpliciter eſt prohibitum. *vt dicit. gloſſ. in d. l. dolum. C. de dol. & conſtat ex c.* 1. *X. de præſ.* quia omne malè factum, prauè præſumitur actum.

10. Vt in coetu, & circulis reuelando.

Atqui actor in hac cauſa ne quidem in facto poſuit reum in vulgus hæc ſparſiſſe; ſermones in circulis habuiſſe, ſeu apud alios quàm oporteat; quod valde conſiderat Menoch. *d. præſ.* 95. *in fin.* per obſcuras tantùm nubes deducere vult indicaſſe vitrico actoris, & ſororibus (nullibi de alijs mentio) præter Decanum, coram quo facta eſt reuelatio, & à quo miſſa ad Epiſcopum; & clauſa quidem (vt ponit reus, & ſi punctum in eo verſaretur, ſuper eo admittendus eſſet ad probandum) vt

ſolent commiſſi ad aliquos teſtes audiendos, & *iuxta ſtatuta Cur. eccleſ. Prouinc. Mechlin.* tenentur mittere teſtimonia ad committentem, & clauſa quidem.

Ad iniuriam ſanè contumeliæ cauſa requi-
11. *Quando iniuriandi animus præſumatur.*
ritur. *l. 1. D. de iniur.* & ad conuitium cœtus, & clamor, quaſi conuocium: *l. item 15. D. eod. §. ex his.* ſed & officij cauſa contumeliæ præſumptionem excludit: *d. l. 15. §. neque.* ſic &
12. *Excuſat cauſa officij, profeſſionis.*
profeſſio Aſtrologum excuſat, qui aliquem furem dixerit; quamuis falsò: *d. l. 15. §. Aſtrologus.* quanto magis ſacerdos, parochus, per multos annos innocenter viuens parochianæ ſuæ extrema mandata, etſi dura, dum falſa non probantur, executus, extra noxam cenſendus eſt? is *qui iure publico vtitur*, inquit Vlpian. *in l. 13. D. eod. non videtur iniuria facienda causâ hoc agere*: iuris enim executio non habet iniuriam: & quæ iure magiſtratus fiunt ad iniuriarum
13. *Et pro Iudice, & qui officio ſuo fungitur, præſumitur.*
actionem non pertinent. inde & natum vt pro Iudice, pro eius ſententia, pro geſtis ab eo præſumatur, donec iniquitas probetur. ſuo ſanè modo parochus ſacerdos iudex eſt, pro eoque adeo, eiuſque geſtis, ac dictis præſumendum eſt: præſertim circa ſecreta conſcientiarum, ad quarum exonerationem moribundi ſolent arcana ſua ei fidere, deponere, mandare, quæ ipſi pandere noluerunt, cùm nondum mortalem verecundiam exuerunt. muneris ratio ini-
14. *Tametſi res ſit durior.*
quam præſumptionem auertit à Iudice, qui in carcerem duci iuſſerit: *d. l. 13. verſ. ſi quis.* qui ſeruum honorem, & ornamenta Iudicis attentantem, loris ruperit: *l. 15. §. adijcitur.* qui lectos in via conſciderit: *l. lectoe de per. & com. rei vend.* qui aduersùs imperio reſiſtentem violentius quid fecerit: *l. 29. §. fin. D. ad leg. Aquil.* qui menſuras fregerit: *l. item quæritur. §. ſi menſuras. D. locati.* aliaque ſunt exempla in iure noſtro ſexcenta, vbi ratio muneris iniquam præſumptionem, quam alioquin res geſta ingereret, excludit. officium teſtis publicum, vt diximus, & ipſum tutatur, quæ & parochum ſacerdo-
15. *Adeoque & pro parocho.*
tem commiſſa à morientibus reuelantem extra cogitationem iniuriæ conſtituunt, ex ſimilitudine rationis; ſaltem donec accuſator improbitatis eum conuicerit. *arg. l. 3. D. quod metus.*

Nunc igitur poſito etiam quod vitrico inſuper, & filiabus actoris ſororibus intereſſe ha-
16. *Quamuis etiam intereſſe habentibus reuelaſſet.*
bentibus, reus reuelaſſet commiſſa, non deprehenderetur dolus: aut animus conuitiandi; vti nec teſtis ſpontaneus ideo in dolo eſſe, & maligno animo, vel iniuriarum teneri cenſetur. id tantùm ſpontanea ſui oblatio facit, vt minoris fiat teſtimonium; ſicut & teſtimonium ſingulare unius, quod etſi nihili fieret, non tamen continuò falſum eſſet; ſed pro teſte præſumitur ſemper, & alleganti contrarium in-
17. *Quamuis reuelatio rem reuelatam non probet. ſed ea aliunde conſtare debeat.*
cumbit probatio. *Farinac. vbi ſupra & ab eo citati.*

Neque contra hæc facere poteſt *conſ. 62.* Egberti Leonini. etenim diſputat Leonius tantùm, an parocho tribuenda ſit fides plena, quoad dictum à ſe; quod aſſeruit Lapus *allegat. 94. Bero. q. 12.* alijque, & ibi in indicando magiſtratus Antuerpienſis ſecutus fuerat; negat ipſe; ſcilicet vt ex eius relatu alius condemnari queat; ſed non dicit ne quidem parocho quoad ſe credi, vt extra cauſam, actionemque iniuriæ conſtituatur, quod diximus ſupra, niſi actor & falſum eſſe contra probauerit mandatum, & animum doloſum, quod hîc quæritur. Sic enim ipſemet Leoninus ait in hypotheſi ſua non agi ad excuſationem ſolius ſacerdotis, in qua loquantur alij ſcriptores; ſed de mandato & commiſſione famoſæ reſtitutionis, faciendæ in maxima quantitate, & in præiudicium alterius, quàm ipſius ſacerdotis; *ita*, inquit, *vt ipſa facti qualitas, & terminorum diuerſitas prædictam deciſionem remoueat.* præterquam quod qualitas parochi ex actis ibi deprehenſa, ſibi contrarij in binis iuratis teſtimonijs, cum pluribus alijs vitijs latè à Leonino deſcriptis, à *§. nam licet ab ijs.* reſponſum Leonini à præſenti controuerſia longè ſeponat. vbi & *in §. quibus accedit*, refert Leoninus in actis iſtis probatam fuiſſe falſitatem mandati defunctæ per modum, quem ſupra nos exegimus.

Itaque cùm nihil omnium, quæ in lite latè differuntur, theſim noſtram (quod ſcilicet ſacerdos iuſſus à defuncto quippiam reuelare, non teneatur iniuriarum) mutet, neque aliæ circumſtantiæ allegatæ ſint, quæ dolum, conuiciandi animum, vel falſitatem arguant: imò multa pro reo allata, veriſimilem faciunt eius reuelationem; nam præexiſtens fama etiam iuuat, quæ alias liberat à doli ſuſpicione: *l. miles. §. mulier. D. de adult.* ſacerdos ſit, paſtor ſit, numquam actoris inimicus fuerit, bonæ & innocentis vitæ per annos plurimos, non niſi iuſſus dixerit, non niſi vitrico & filiabus dixiſſe arguatur; (non lubricæ linguæ petulantia, in cœtu, ſed) & quibus ipſis etiam durum fuerit vxorium, & maternum dedecus audire, & per illius allegandam infamiam debere ius ſuum proſequi: nihil in reo arguitur, quod à reſolutione prædictæ theſeos abducat, & quin ideo pro eius abſolutione pronuntietur.

CONSVLTATIO III.

In iniurijs verbalibus palinodia, an & quando ſufficiat? aut illæ excuſentur ob iracundiam, &c.

GReta dixit matrem Nicolai multos iam annos in ignibus poſt mortem purgari, ob commiſſum in vita furtum, ideoque eius domum per lemures inquietam reddi. Nicolaus dum Gretæ maritum monet, vt vxorem compeſcat, improuiſa ea mox aſtitit: cui ille; apage hinc ſaga, hinc iurgia: vocat Greta Nicolaum in ius: hic ſubitum motum calorem iracundiæ, iuſtum dolorem accuſat, negat adfuiſſe animi iudicium, vel iniuriandi animum, ratum eſſe nolle, quod dictum eſt:

eoque modo palinodiam offerre: illa ſolemnem reuocationem, & probri æſtimationem exigit; negat ille plus deberi: inter conteſtandum etiam eò res deuenit, ſub proteſtatione de non iniuriando, vt Nicolaus alleget veritatem obiecti criminis, cujus notitia reipub. expediat, ab iniuria excuſare: *iuxta l. ſi non conuitij. C. de iniur.* quamquam Couuar. *lib. 1. variar. c. 11. n. 6.* neget omninò culpâ vacare, ſi iniuriandi animus adſit, tametſi Fachin. *& ab eo citati controuerſ. lib. 9. cap.* 10. in diuerſas ſententias iuerint. Sed hic articulus in hac cauſa ceſſat, quod veritas huius criminis probata non ſit; ſed tantùm quædam, quæ vulgarem credulitatem excuſant: reſtat tantùm quærendum an iniuria excuſationem habeat ob circumſtantias; & ſi non habeat, an ſufficiat oblata declaratio? fauet *l. illud. D. de iniur. l. diuus. D. ad leg. Cornel. de ſiccar. l. qui cum maior. §. ſi libert. D. de bonis libert. ignoſcendum eſt*, inquit, *ei, ſi vlciſci ſe voluit prouocatus*, Gail. *obſ. lib. 2. obſ.* 100. & inconſultus calor calumniæ vitio caret. *c. ſi quem. §. notandum in fin. 2. q. 3. l. 1. §. arietes. D. ſi quadrupes paup. feciſ. dic. Mainer. ad l. quicquid de reg. iur. Caualcan. lib. 1. de delictis. deciſ.* 16. ſed obſtat, quod prouocatio ad iram, & conuitium non ſit eiuſdem generis iniuria, cum ea qua Greta ſaga appellata eſt; ideoque non tollatur actio, ſed vtrimque exſurgat diuerſa: *Mynſing. cent. 5. obſ.* 17. ſed id non valde obſtat; quia naturaliter, quod Greta dixit, ſciri non poteſt: ergo vel iniurioſum valde mendacium dicit, vel ſancta, aut ſaga eſt, adeoque reducuntur hæc ad idem genus.

Perſeuerantiam in ijs, quæ dicta ſunt, requirit gloſ. *in d. l. ſi non conuitij, & expreſſius in l. quicquid calore 48. D. de reg. iur. Gail. vbi ſupra n. 2. Ferrar. ad d. l. quicquid.* Annæus Rober. *rer. iur. lib. 4. c.* 12. palinodia ſiue oblata declaratione, qua reus conuitium dictum eſſe nolit, iniuriam extingui, atque ita iudicatum ait. arreſta etiam duo refert Papon, *de iniur. verbal. arr.* 15. 16. fauet *l. 1. C. de crimine ſtellionatus in verb. ſecuritati tua conſulere poteris, ſi oblato omnibus debito.* offertur hic palinodia; & generatim euitat condemnationem, qui debitum ante ſententiam offert. contra Imbert. *inſt. forenſ. lib. 1. c. 3. in gloſſ. verb. reſtitutio, litera, D.* ſed expenſas litis atque probri æſtimationem offerri debere, atque ita iudicatum aſſerit, quaſi non integrum debitum offeratur per ſolam reuocationem: Meiner. *ad d. l. quicquid.* non abſolui, ſed leuius puniri reuocantem: Clar. *§. fin. §. iniuria. n. 16. Aufrer. deciſ.* 409. *Magon. in deciſ. Lucen. deciſ.* 100. *n.* 36. 37. *Baiard. ad Clarum §. iniuria. n.* 60. verùm Faber *in d. l. ſi non conuitij*, in ijs quæ ſine detrimento partis reuocari poſſunt, reuocatione crimen elui, vt in repudio miſſo, ſecus in alijs; & benè; quare ſi omne damnum palinodia ſola reuocari poſſit; ceſſat probri æſtimatio: ſi non poteſt; non ceſſat. ſi quem mox ab illata iniuria pœnitet, & ita reuocationem offert, ceſſat actio: ſi contumax perſtitit, & expenſas fecit actor, antequam reus ad reuocationem offerendam deſcenderit; debebuntur expenſæ, & offerri illæ etiam debebunt, vt abſoluatur reus: *Auth. contra C. de non num. pecun.* in integrum enim omnia reſtitui debent, vt in nullo damno per iniuriam dato hæreat iniuriam paſſus. nec aliter intelligi poteſt, vel dictum non eſſe, qui non omnia quæ poteſt aufert ſimul irrogata. Quare hæc quæſtio in iniurijs realibus locum non habet, quia dolor pulſati verbis non aufertur, ſed æſtimatione.

De exceſſ. Prælat.

CONSVLTATIO I.

Dignitati tenui curam animarum habenti, an poßit vniri præbenda collegiata?

QVoniam Concil. *Trident. ſ. 21. c.* 5. permittit beneficijs curam animarum habentibus per aliorum beneficiorum ſimplicium vnionem de competentiori dote prouideri, ſuppoſito quòd dignitas, de qua agitur, habeat curam animarum annexam, conſequenter ſi per præbendam tenuem vnitam competentia arbitrio Ordinarij nondum ſit facta congrua, videtur poſſe vniri altera, diſiuncta tamen prius tenuiori. cuius ſeiunctionis æquè iuſta ratio eſt, vt, dato ei altero poſſeſſore, eccleſia ſuorum miniſtrorum numero minus fraudetur: ſuppoſito iterum quod altera præbenda nulla cura, aut alia qualitate ſit affecta, quæ eam eximat à numero ſimplicium beneficiorum. Et quamquam hæc ab Ordinario fieri poſſint authoritate *c. ſicut vnire. X. de exceſſ. Prælat.* ex cauſa *d. c. 5. ſ. 21. Trid.* probata; nihilominus ſecurius foret ab ipſa Sede Apoſtolica impetrare: ne quis forſan aduerſarius iure deuoluto, ſeu aliàs Romæ impetret. quoniam hodie Trid. *ſ.* 15. *c.* 13. tenui Epiſcopatui non permittit prouideri per vnionem dignitatum, canonicatuum, & præbendarum; vnde non videtur magis id recipiendum in alia dignitate: & *ſ. 24. c.* 15. permittitur Epiſcopis prouidere tenuibus præbendis, per ſimplicium beneficiorum vnionem: vbi pro numero diſtinguitur inter præbendas & beneficia ſimplicia. Ita tamen idem *c.* 15. permittit ſuppreſſionem aliquarum præbendarum, vt alijs prouideatur; ſic vt dignitati eccleſiæ dotatio valeat reſpondere; & ſuſtinendo decenti gradui pro locorum & perſonarum qualitate ſufficere. & *d. c. 5. ſ.* 21. curatorum & non curatorum vnionem permittit pro ſubleuanda paupertate curati: & *ſ. 25. c.* 13. in omnibus parochialibus indiſtinctè vniones beneficiorum permittit ex eadem cauſa; dummodo non regularium: quæ exceptio in reliquis firmare regulam videtur: & *d. c. ſicut vnire* facultatem vnionum multò generaliorem facit; vt *d. c.* 13.

ſ. 25.

ſ. 25. in Epiſcopis loquens extra ſuum caſum videri poſſit non extendendum contra alios claros textus; nihilominus quia cauſa prohibitionis non videtur diuerſa in vtroque caſu vnionis pro ſubleuanda paupertate epiſcopatus & alterius dignitatis, rem totam numeriq́ue imminutionem ſecuriorem faciet acceſſio authoritatis Apoſtol.

CONSVLTATIO II.

Vnio monaſtici hoſpitalis Seminario facta irrita eſt.

IN pago de P. olim fuit hoſpitale aduenis, & peregrenis conſtructum: quod ſimul cœnobium erat monialium, vt in vicinis paſſim ciuitatibus. Exuſto deinde quodam altero monaſterio Ordinis exempti S. Auguſtini regularium, moniales huius tranſlatæ ſunt ad illud prius, & deinceps gubernatæ à Confeſſoribus eiuſdem Ordinis canonicorum regularium; ſuperuenientibus turbis totum hoſpitale ſeu cœnobium, excepto templo, ſolo æquatum eſt; moniales omnes fugatæ? Ordinarius loci multis pòſt annis reſiduis monialibus curauit prouideri, & fortè de earum conſenſu, quod neſcitur, non vocatis alijs quorum intereſt, ſuperioribus videlicet Can. reg. S. Auguſt. vel Domino loci, aut populo (qui magnum patiuntur præiudicium, cùm nunc in eorum humeros incumbat onus aduenarum, & peregrinorum pauperum) ſeminario ſuo incorporauit. vnde extincto conuentu cultus diuinus horarum canonicarum, atque alius omnis regularis ibi ſublatus eſt, & hoſpitalitas imminuta.

Quæritur

An huiuſmodi incorporatio ſubſiſtere, & effectum ſortiri deinceps debeat?

Epiſcopum regularia etiam loca vnire poſſe, deciſum habemus à Cæleſt. III. *in c. ſicut. X. de exceſ. præl.* Clemen. V. *in Clem.* 1. §. *adhac de ſtatu monach.* Et valde fauet cauſæ Ordinarij Conc. Trid. *ſeſſ.* 23. *c.* 18. permittens beneficia ſimplicia, cuiuſcumque qualitatis vel dignitatis fuerint, per Ordinarios Seminario incorporari. nihilominus ſtatuendum eſt prædictam vnionem non ſubſiſtere pluribus ex cauſis.

1. Vniones irritæ factæ non vocatis vocandis.

Primùm defectu formæ; vtpotè factam non vocatis vocandis. vnde dicit Rebuffus *in prax. benef. de vnion. gloſſ.* 9. vnio facta non vocatis vocandis, & ſine cauſæ cognitione eſt ipſo iure nulla. vt in Reg. *Cancel. de vnion.* quia actus omiſſa forma conceptus non valet. *cap. cum dilecta de reſcriptis. l. cum hi.* §. *ſi prætor. D. de tranſact.* vnde etiam Concilium Tridentinum de eiuſmodi vnionibus *ſeſſ.* 7. *c.* 6. ita ſtatuit; *quæ deinceps ad cuiuſuis inſtantiam fient, niſi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus cauſis coram loci Ordinario, vocatis quorum intereſt, verificandis, factas fuiſſe conſtiterit; per ſurreptionem obtentæ præſumantur: ac propterea, niſi aliter à Sede Apoſtolica declaratum fuerit, viribus omninò careant.*

2. Exemptorũ ob Ordinarijs, niſi de omnium conſenſu.

Secundo defectu poteſtatis in vniente, quippe cum qualiſcumque fuerit olim ſtatus cœnobij, tamen poſt tranſlationem alterius monaſterij exempti, quod retenta regula, habitu, Confeſſore, & ſuperioribus ſuis eo conceſſit, ſtatum immutauit, & exemptum reddidit: exempta autem Epiſcopus vnire non poteſt: vtpotè extra iuriſdictionem ſuam poſita: niſi fortè de omnium conſenſu, qui in eis ius habent. *Zabarel. in d.* §. *adhæc n.* 2. vnde (quamuis nimis generaliter) Azorius *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 28. *q.* 18. reſpondet hodie ad Epiſcopum non ſpectare monaſteria vnire.

3. Et monaſteriorum per Reg. 12. Canc. & Trident.

Inſuper Reg. *Cancel.* 12. reuocatoria vnionum omnibus vnionibus aduerſatur, quæ non fiunt authoritate Concilij Tridentini; adeoque & monaſteriorum; & Reg. 12. *Cancell.* vniones incorporationes aut ſuppreſſiones Ordinarijs nullibi concedit; & in grauibus etiam cauſis prohibet. *ſ.* 24. *c.* 13. §. *interim & ſeq.* neque monaſteria comprehenduntur ſub beneficijs ſimplicibus, quæ Concilium permittit vniri Seminaria, vt mox dicetur.

4. Et hoſpitalium.

Quod ſi conſideremus antiquum iſtius loci ſtatum, occurrit Clementina *quia contingit. de relig. domib.* quæ ſoli Papæ reſeruat hoſpitalium immutationem.

Quæ eo magis in hoc caſu obtinet, quod Dominus loci & populus non conſenſerint in vnionem, ex qua in illos tantùm præiudicium emerſit, vt ſupra dictum. numquam autem ea ius ſuſtinet, ex quibus alijs præiudicium paratur. *Inſtit. de his qui ſui. in verb. nec cuiquam hominum ius ſuum detrahi, & quæ ibi, & paſſim ſcribuntur.*

Denique defectus cauſæ huic incorporationi aduerſatur. quamuis enim ea in re ſummum fauorem obtineant Seminaria; non tamen eum; vt beneficia alia, quàm ſimplicia, incorporentur. qualis non eſt prioratus, habens conuentum regularium, & proprium parochum, ſeu patrem confeſſorem, & hoſpitale; quod vel ſolum extra regulas beneficiorum ſimplicium caſum ponit.

Præter quæ omnia etiam Concilium Trid. in ijs beneficijs, quæ vniri permittit, præſcribit; vt ſine cultus diuini præiudicio applicatio ea fiat. & ita generaliter omnis vnio, annexio, & incorporatio fieri intelligitur, nec aliter poteſt; quàm vt cultus diuinus per eam non imminuatur; ſed ſolitus miniſtrantium numerus retineatur, & conſueta onera ſupportentur. quæ clauſula & conuentum hîc, & totam hoſpitalitatem præſeruat, vt in contrarium nec Ordinarius poſſit, nec Papa ſoleat diſponere.

Præſertim conſiderato Concilio Trident. *ſ.* 7. *c. vltim. & ſ.* 25. *c.* 8. vbi in hoſpitalibus ad peregrinorum, ſenum, infirmorum, pauperumúe vſum præcipuè inſtitutis præcipit omninò, vt impoſitum illis onus, officiumq́ue adminiſtretur. ac demum ita addit: *Quod ſi hoſpitalia ad certum peregrinorum aut infirmorum, aut aliarum perſonarum genus ſuſcipiendum fuerint inſtituta,*

cuta, nec in loco vbi ſunt dicta hoſpitalia ſimiles perſonæ aut perpaucæ reperiantur; mandat adhuc vt fructus illorum in alium pium vſum, qui eorum inſtitutioni proximior ſit, ac pro loco & tempore vtilior, conuertantur. Nihil autem cum hoſpitali, aut regulari obſeruantia commune habet inſtitutum Seminarij; minus rectè ergo in eius vſum hæc conuerſa.

Quod igitur ad obiecta ſpectat, procedunt ea iure antiquo, & cùm exemptiones nondum inualuiſſent. aut etiam hodie in non exemptis inter ſe non cum alijs ſecularibus, aut non regularibus coniungendis: Concilium autem Trident. in beneficijs dumtaxat ſimplicibus.

Itaque reſoluendùm eſt, incorporationem & applicationem, de qua quæritur, non ſubſiſtere; & effectu ſuo carere debere. Cui concluſioni adſtipulatur deciſio *Cardin. Concil. Trid. Interp. quam refert Zerola in prax. p. 2. v. tranſlatio. his verb. tranſlatio monaſterij monialium, cui imminet ſcandalum, eſt facienda ad aliud monaſterium eiuſdem ordinis; nec reditus monaſterij tranſlati ſunt applicandi Seminario; ſed vniendi monaſterio, in quod tranſlatum fuit; licet aliunde non poſſit prouideri d. Seminario. ſac. Congr. decl. 106. in meis.* hactenus ille.

CONSVLTATIO III.

Monaſterio incorporato onera ex regula incumbentia in alterum non tranſeunt, ſed fundata, & rebus impoſita cum inſtituto huius compatibilia.

PRo dotatione Collegij Societatis IESV I. vnitum à Sede Apoſtol. & incorporatum eſt cœnobium monialium M. ab Iconoclaſtis dirutum. ea tamen conditione vt monialibus ſuperſtitibus alimenta præberentur. poſt annos viginti Dominus loci, & Communitas contendunt officia ſacrorum, anniuerſariorum, & ſimilia ibi fieri debere. & clauſulam vnionis allegant, vt *prioratus huiuſmodi debitis non fraudetur obſequijs, ſed eorum congruè ſupportentur onera conſueta.* Rector Collegij credit nequaquam alligari ſe oneribus vllis, niſi quæ ſpeciatim rebus aliquibus probentur impoſita.

Omninò reſoluendum videtur non teneri
1. vllatenus ad vlla omninò officia, quæ regula monialibus præſcribebat. ſunt enim illa perſonalia, & cum perſonis extinguuntur: *§. omnium. & ibi DD. inſtit. de action.* & cum regula ſupprimuntur. at verò ſi quæ bona eidem monaſterio antiquitus relicta ſunt cum eo onere, vt ſacra aliqua ſeu anniuerſaria quotidie, vel quotannis fierent, res illæ cum ſuis oneribus tranſiuerunt. *d. §. omnium. l. ſi conuenerit. §. ſi fundus. D. de pignor. act. l. via. §. ſi fundus. D. de ſeruitut. ruſt. prad.*

Enimuerò ſatis fieri iſtis oneribus intelligitur, ſi *congruè ſupportentur.* quæ dictio omnes huiuſmodi controuerſias ad iudicium boni viri reuocat: & imprimis ad congruentiam Inſtituti, cui facta eſt incorporatio: id eſt, ſi ſacra per moniales cantanda fuerunt, per Patres Societatis legantur. id enim congruit eorum inſtituto, qui cantu chorali non vtuntur; & tantiſper illi cantus choralis repugnat. in vnioni-
bus autem ea regula admiſſa eſt, vt per eas de- 2.
rogatum ijs cenſeatur, quæ repugnantiam continent cum inſtituto eius, cui fit vnio. *Rebuf. in prax. benef. lib. 1. reg. de vnion. num. 13. gloſſ. 11. Caccialnp. tract. de vn. art. 8. q. 16. per leg. vbi repugnantia. D. de reg. iur.*

Maximè autem hæc obtinent, quòd vnio de qua hic quæritur, ex eo genere ſit, quam incorporationem vocant; quæ extinctionem vniti infert, & acceſſionem iurium, bonorum & prouentuum ei cui fit vnio. extinguitur enim ipſum monaſterium, & ſuperſtites tantùm moniales ali iubentur; & reditus ipſi pro dote Collegio applicantur.

Cæterùm quod pro deuotione vel Statutis 3.
ſui ordinis moniales quædam officia diuina præter horas canonicas peregerint, nullam gignit actionem Domino loci, aut Communitati: quibus nullum aliàs ius, aut obligatio competit. *l. ſi certis annis. C. de pactis.* ſed probare illi deberent obligationem, vnde naſcatur actio, ſine qua experiri non poſſunt; & onus rebus olim impoſitum. *gloſ. in l. ſicuti. §. ſi quæratur in verbo poſſeſſoris. D. ſi ſeruitus vend. Bart. in l. adibus. C. de ſeruitut. l. actor. C. de probat.* ſeruitutes quippe & onera non præſumuntur; ſed quæ à natura competit libertas. *l. altius. C. de ſeruit. l. cum eo. l. Imperatores. D. de ſeruit. vrb. præd.*

Quæ non præſumuntur, ſed doceri debent.

Quinimo valde ſcrupuloſè adſcriptum deberet eſſe onus, vt tranſlato monaſterio nihilo-
minus in loco, vnde tranſlatum eſt, expleri de- 4.
beret. quippe tranſlationes fiunt cum omnibus emolumentis, & oneribus prioribus eccleſijs impoſitis: vt loquitur Conc. Trid. *ſ. 21. c. 7.* & eò migrant quò perſonæ: & explentur vbi illæ impoſterùm degunt: niſi eccleſiæ ſint parochiales, quæ vniantur, in quibus Vicarium ſtatui oportet. *c. exſtirpanda §. 1. c. expoſuiſti. X. de preb. & dignit.* quia vna non migrat plebs, quæ intra ſuam ſphæram, vti glebæ affixa, verſari debet, ibidemque curari.

Et rigidè ſi in antiquo loco exigantur.

Quæ cùm ita ſint, cenſendum eſt non vlterius, quàm quando moniales intra vrbes vel oppida frequentia reducuntur, *iuxta c. 5. ſ. 25. de regular. Concil. Trid.* vel deſtructæ eccleſiæ, quæ reparari non poſſunt, transferuntur: *iuxta d. c. 7. ſ. 21.* ex clauſula huius incorporationis Collegium prædictum obligari quoad onera realia; perſonalibus exſtinctis, & in Societatis propria tranſmutatis.

CON-

CONSVLTATIO IV.

Ob paupertatem parochiales poſſunt vniri per Ordinarium.

QVin Epiſcopus habeat poteſtatem eccleſias curatas alijs vniendi, nihil eſt dubitandum in caſu paupertatis, & cæteris à iure permiſſis: *ob deciſionem Concil. Trid. ſ. 21. c. 5. de reformat. & Concilij Prouinc. Mechl. 1609. à Sede Apoſtol. approbati tit. 17. c. 3.* quin & paupertas hîc in facto propoſita huiuſmodi ſit, vt huic diſpoſitioni ſufficiat: ſed & inſuper ſpectare ad eam, de qua ibidem Concilium agit. ſubſequenter, *c. 7. parochiales*, inquit, *eccleſias etiamſi iuris patronatus ſint, collapſas refici & inſtaurari* (Epiſcopi) *procurent.* & infra; *quod ſi*, inquit, *nimia egeſtate omnes laborent, ad matrices ſeu ad viciniores transferantur, cum facultate tam dictas parochiales, quàm alias eccleſias dirutas in profanos vſus non ſordidos, erecta tamen ibi cruce, conuertendi.*

1. Et ob nimiam transferri.

Cùm ergo eccleſia S. B. iuxta B. euerſa funditus ſit, ſine ſpe aut veriſimilitudine vllius reſtaurationis, ſequitur, omnia quæ ad eam pertinuerunt transferenda eſſe ad matricem, aut viciniorem. huc vtique (quamuis fortè eſſet in ciuitate B. matrix) ob populi neceſſitatem, qui nocturno tempore clauſis vrbis portis adminiſtrationem ſacramentorum durantibus bellis accipere non poteſt, niſi ab aliquo presbyterorum degente; vicinior autem eſt eccleſia S. A. ad hanc ergo omnia quæ fuerunt eccleſiæ S. B. transferenda ſunt.

2. Et parochia ad certam parochiam vicinam.

Et ſanè mirum eſt parochiali eccleſiâ B. deſtructâ parochianos non fuiſſe dimiſſos ad certam aliquam aliam eccleſiam vbi obſeruari & noſci vultus pecorum à ſuo paſtore poſſint, & commodè adminiſtrari; ſi iam ſtudioſè Concil. Trident *ſ. 24. c. 13. de reform. in ijs quoq; ciuitatibus ac locis, vbi parochiales eccleſiæ certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum quem regant, ſed promiſcuè petentibus ſacramenta adminiſtrant, mandat Epiſcopis pro tutiori animarum eis commiſſarum ſalute, vt diſtincto populo in certas propriaſq; parochias vnicuique ſuum perpetuum, peculiaremq; parochum aſſignent: qui eas cognoſcere valeat, & à quo ſolo licitè ſacramenta ſuſcipiant, aut alio vtiliori modo, prout loci qualitas exegerit, prouideant: idemq; in ijs ciuitatibus ac locis, vbi nulla ſunt parochiales, quamprimum fieri curent. non obſtantibus quibuſcumque priuilegijs, & conſuetudinibus, etiam immemorabilibus.*

Itaque cùm hîc nulla iam ſit parochialis eccleſia S. B. non poteſt ſine ſcrupulo diutius permitti vagari populus; ſed transferendus eſt ad viciniorem. vbi cognoſci valeat, & ab illius parocho ſolo ſacramenta legitimè ſuſcipere.

3. Quamuis hæc ſit iuris patronatus.

Eaque ratio tanti eſt, vt in conſiderationem vocari non debeat qualis fuerit eccleſia deſtructa, qualis eccleſia vicinior, ad quam ſit tranſlatio; libera, an patrono obnoxia, quaſi ob *c. 9. ſ. 25. de reform. Concil. Trid.* liberæ patronatis iungi non poſſint. § *inſuper.* vbi acceſſiones per viam vnionis factæ de beneficijs liberis ad patronata irritantur. quia ea ratio inferior cedit ſuperiori, quam proponit *d. c. 13.* ſcilicet procuratio animarum, & tutior earum ſalus. ſiquidem ſalus populi ſuprema lex eſt. ſed & *d. c. 7. ſ. 21.* loquitur in eccleſijs etiam ijs, quæ ſunt iuris patronatus, atque in illis obtinet illius diſpoſitio tranſlationem iniungens. quamquam & *d. c. 9. ſ. 25.* maximè obtinet in patronatu laico. vt patet in illa exceptione, quæ proponitur verbis, *exceptis alijs, quæ ad Imperatorem & Reges, ſeu regna poſſidentes aliosq; ſublimes, ac ſupremos Principes iura imperij in dominijs ſuis habentes, pertinent*, &c. tametſi *in verſicul. patroni autem*, ad eccleſiaſticos patronatus porrigitur, cùm agit de adminiſtrandis fructibus. in quo ſolent peccare eccleſiaſtici. & verò principalis intentio *d. c. 9.* eſt reſtringere iura patronatuum intra caſus fundationis, ac dotationis, legitimis monumentis, vel multiplicatis vltra memoriam hominum, & effectum ſortitis præſentationibus probanda; quæ tamen nec praxis recepit in patronatibus eccleſiaſticis. tametſi ad eos non pertineat reſeruatio facta per literas Regentis Margaretæ Concilij Trid. in Belgio admiſſiuas, ſed ad patronatus tantùm Regis & vaſallorum, vtique vt talium, laicos. Quin etiam tranſlatio facienda, vt diximus, magis ad extinctionem pertinet dirutâ eccleſiâ parochiali, eiuſque fundo in vſus profanos verſo, quàm ad vnionem; quæ eſſet duarum ſimul parochialium manentium: ideoque extincta diruta eccleſia S. B. plana via eius quondam populus transferendus ſeu aſcribendus eſt viciniori eccleſiæ S. A. cum ſuis decimis & prouentibus eccleſiaſticis. quâ extinctione conſideratâ, non peccaretur contra *d. c. 9. ſ. 25.*

4. Maximè eccleſiaſtici.

5. Præſertim ſi tranſlata extinguatur.

Vel, ſi quis aliquem ſcrupulus mouet, iniri poteſt & ea via, vt tertia vel alterna vice Epiſcopus, alia patronus collationem habeat, vt tam patronatum libero, quàm contra beneficium coniunctum cenſeatur, nec in ſeruitutem datum, quando Epiſcopus iura in vtroque non minus potenter, quàm olim etſi alio modo, exercebit. vt & generatim beneficia patronatus eccleſiaſtici, quàm laici plenius eccleſiæ parent. vt patet *in Reg. 8. Cancell.* vbi illa, non hæc menſes ſortiuntur, alijſque multis modis. ſed & hoc conſiderandum quod quantum vnum beneficium patrono ſubijcitur, tantum alterum liberatur. quâ via vnionem admitti poſſe deciſum ex Sellio refert Barboſa *in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 9. n. 86.* ſed & maximè intentio Concilij ibi eſt ne meliorentur augeanturque conditiones patronorum; quod hîc non fit. denique *d. c. 9. ſub fin.* diſertè nouos patronatus admittit, ex beneficiorum euidenti vtilitate aut neceſſitate. quæ vtraque in hoc caſu concurrit.

6. Vel ſuper alternis collationibus concordia ineatur.

Sed neque eccleſia S. A. propriè patronata eſt, ſed magis Abbas S. A. primitiuus eſt il-

lius

lius paſtor per vnionem altaris, & decimarum olim menſæ ſuæ conuentuſue factam. vt non obſtet *d.c.9.* quod tamquam noui Iuris in proprijs terminis, & ſtricto patronatu eſt coarctandum.

Quibus omnibus attentis videtur non tantùm poſſe, ſed & debere transferri populum cum omnibus vt ſupra prouentibus à loco quodam S.B. ad parochialem eccleſiæ S.A. viciniorem ab Ordinario loci.

7. Etiam Sede vacante.

Quod ſi cui nunc Sede vacante id ſcrupuloſum videtur, *ob titulum Sede vacante vt nihil innouetur*, vt non tantùm collationes, ſed & vniones quæ perpetuæ ſunt alienationes faciendæ non videntur; tamen meminerit decretum eſſe ea, quæ neceſſariò facienda ſunt, Sede vacànte fieri poſſe: vt etſi collatio prohibita ſit; non tamen inſtitutio præſentati: *Cucchus inſt. maior. l.1. t.9. n.36.* quia ea eſt neceſſaria. ſicut eſt & hæc tranſlatio, vt ſupra diximus, & loquitur Conc. *d.c.7.* præceptiuè, quod omninò obligat. non autem in arbitrio tantùm ponit Ordinarij. ſaltem non eſt dubitandum, quin Vicariatus Sede vacante id facere poſſit. Azor. *inſt. mor. p 2. l.6. c.28. & permulti quos citat Barboſa in Collect. DD. ad Conc. Trid. ſ.7. c.7. n.16. & ad c.5. ſ.21. n.2.* vt per prouiſionem ſaltem ordinet, valde ſuadere videtur *c.3. t.17. Conc. Prouinc. Mechl. 1607.*

CONSVLTATIO V.

Beneficio curato nominationi Regiæ ſubiecto liberum ſimplex, vt pro dote neceſſaria, poteſt vniri, cùm alia ratio non ſuppetit?

PRohibet Conc. Trid. *ſ.25. c.9. §. inſuper acceſſiones*, beneficia libera vniri beneficijs, etiam dignitatibus, iuri patronatus ſubiectis, & ad cuiuſcumque inſtantiam factas acceſſiones irritat.

Enimuero loquitur *d. §. inſuper* in patronatu propriè dicto, ita enim ſunt accipienda ſemper verba nouæ legis vetus ius corrigentis: adeoque non obtinere dicendum eſt in Indulto, quod habet Rex Hiſpaniæ, Belgij Princeps, quoad nominationem omnium primarum dignitatum, adeoque ſi dignitas, de qua quæritur, confertur à Principe in vim huiuſmodi Indulti, non fundationis, aut dotationis, vt ſi fortè ante huiuſmodi Indultum, quale Carol. V. primus obtinuit, non contulerit; dicendum eſt Concilium Trident. huiuſmodi vnioni non obſtare.

Quod ſi quis obiecerit Concilium Trid. *d. c.9. §. reliqui*, etiam loqui de priuilegijs conceſſis, & quocumque iure nominandi, præſentandi, eligendi; reſpondendum erit videri eam periodum pridem ante dictum *§. inſuper* eſſe finitam, pluraque alia alterius generis interiecta, adeoque ſenſum & interpretationem *d. §. inſuper* non afficere, ſed eum §. ex regulis iuris communis, prout ſonat, eſſe accipiendum. quod ſi cui id diſplicuerit, vlterius reſponderi poteſt *d. §. reliqui* excipere ſupremos Principes ius patronatus habentes: quare cùm dignitas, de qua quæritur, intelligatur conferri à Rege, vt Comite Flandriæ, quamuis id foret ex priuilegio, & Indulto; tamquam ſupremus Princeps excipietur à diſpoſitione Concilij, poteritque dignitati ad eius prouiſionem ex Indulto ſpectanti fieri acceſſio beneficij liberi. Denique Trident. accipiendum eſt de priuilegio aut iure nominandi reali ſeu perpetuo; at Indultum hoc fuit perſonale cum perſonis extinctum, & ſæpè longa mora interuenit antequam perſonæ ſucceſſoris concedatur.

Porrò tametſi prohibitio Concilij videretur militare, tamen dum concurreret ratio *c.5. ſ.21.* vt curato beneficio aut dignitati prouideri oporteret, ſi quidem communes regulas ſequeremur, dicendum foret *d. c.5.* generalem permiſſionem reſtringendam eſſe per ſpecialem prohibitionem *d. c.9.* ſed in concurſu cauſarum expendendum eſt quę debeat præualere. Itaque cùm de curato competenter dotando hinc quæritur, inde de beneficio libero non coniungendo patronatui ſubiecto; ponderandum eſt an libertas illa beneficij, an animarum cura, quæ ſine congrua dote ſuſtineri, & illa aliunde haberi non poteſt, præcellere debeat: & ſine dubio locus eſt legi, *ſalus populi ſuprema lex eſto:* quod eò ſpectat, præualet minoribus cauſis. *vt ſup. Conſ. 4. in ſimili diximus.* vnde multis in locis paſtoratibus iuris patronatus præſertim eccleſiaſtici, non competenter dotatis beneficia libera, dum alia non ſuppetunt, ad dotem congruam ſunt vnita.

CONSVLTATIO VI.

Vnio vt prebendis tenuibus loci inſignis fieri poſſit, & qui dicantur inſignes?

NOn eſt dubium quin diuerſis ex cauſis locus, ciuitas, vel eccleſia dicatur inſignis. quas tractant D.D. *in c. ſtatutum. de reſcript. in 6. atque alibi paſſim.* cauſæ ſanè, ob quas eccleſia, oppidum, & territorium T. dicatur 1. Locus aut eccleſia quæ inſignis?
inſigne, plures omninò ſunt. generatim Nauarrus *conſ. 1. de verb. ſignif.* dici ait quidpiam inſigne, quod præ alijs ſui ordinis habet aliquid præcipuum. iuxta illud Virgilij 4. Æneidos:

——*Oſtroq; inſignis, & auro.*

Porrò quæ alijs ſui ordinis plurima habet 2. Quæ aliquid præcipuum habet:
præcipua eccleſia, oppidum, & territorium T. quæ mutuis radijs idcirco magis inclareſcunt, vt eccleſia ab oppido, & territorio; & hæc ab illâ dici poſſint inſignia. Enimuerò Menochius *de arbit. caſ. 158.* ad Iudicis arbitrium remittit, quis locus, aut eccleſia pro in- 3. Ex arbitrio Iudicis:
ſigni ſit habenda, *poſt gloſ. & alios quos citat*, Nauarrus autem *poſt Ioan. monach.* inſignem

locum

4. Æſtimatione populi: locum eum eſſe etiam cenſendum ait n. 4. qui vulgò pro tali reputatur.

5. Magis Principis: Id vt verum ſit, multo maximè obtineat oportet, ſi & à Principibus pro tali habeatur: à quibus fluit omnis honor, nobilitas, atque exiſtimatio: iuxta illud Eſter. *c. 6. ſic honorabitur, quemcumq́, voluerit Rex honorare.*

6. Præcipua qualia? 7. Loci: Atqui oppidum hoc T. iure priuilegijſq́ue vrbis donatum eſt; amplâ iuriſdictione, territorioque, municipia plura pagoſq́ue complectente; ſyluaticâ etiam & falconariâ iuriſdictione, ac annuis nundinis. in delicijs à Principibus habitum fuit, caſtro & habitatione nobilitatum, in dotem ac filialem portionem non ſemel datum liberis Ducum; quin & ab ipſo Cæſare Carolo V. ſorori viduæ Regis Hungarorum: quæ iuxta regios titulos ſolita fuerit ſcribere ſe Dominam de T. quæ nota eſt ſummæ dignitatis. ob quam tam ſeriò Ordines Brabantiæ inter primos articulos à Duce ſuo ſtipulantur, quod iuxta alios titulos gerat titulum Ducis Lotharingiæ, & Brabantiæ: quod ſummè Regium eſt. quaſi indiuidui videantur Princeps & ſua prouincia: cuius hæc ideo radijs illuſtretur; dum illi dignatur nomenq́ue decuſq́ue quaſi communicare, vt dicere nemo poſſit ſummoperè honorabilem nō eſſe, quem ſic Rex aut Regina *voluerit honorare.*

A Principibus fluxit exiſtimatio habita apud Ordines, ad quorum comitia ſoleat olim vocari inter ciuitates, quarum cum primarijs fœdera iniit, tabulas publicas prouinciæ cum alijs ſignauit, quod T. Prætor poſt metropolitanos reliquorum Brabantiæ eſt tertius: denique à frequentia municipum: ob quam Nauarrus *d. conſ.* 1. Fonſecam inſignem facit, quod ibi numerarentur plus minus octingenti; at porrò T. præter Beginagij & xenodochij, regularium de C. ſeculariumq́ue canonicorum Collegia municipum habet circiter millia quatuor: Porrò principalis qualitas, inquit Barboſa *in Collect. ad Conc. Trid. ſ.* 5. *c.* 1. *n.* 18. quæ locum inſignem reddit, eſt numerus habitatorum. *Bonifac. de Vitalin. in Clem. grauis n.* 56. *de ſent. excom. Nauar. conſ.* 1. *de verb. ſignif.*

8. Eccleſiæ: Nunc ad propria inſignia eccleſiæ veniamus; videamuſq́ue quid præcipuum habeat præ alijs ſui ordinis; vtique collegiatis: primò quod fundata atque aucta ſit à Duciſſis Brabantiæ; quod certo modo exempta dicatur à iuriſdictione Ordinariorum in ſua erectione, eaq́ue exemptio à Sede Apoſt. confirmata: quod alijs vicinis inſignibus eccleſijs collegiatis fœdere iuncta, eoq́ue à Sede Apoſt. itidem confirmato: quæ & firmarit illius libertates, immunitates, priuilegia, conceſſiones: quod frequentiam cleri habeat: quod ea exiſtimatione ſit, non tantùm apud Brabantos atque Belgas, ſed etiam exteros: vt Guiccardinum hominem Italum: qui *in deſcriptione Belgij in Antuerpia* ita ait; *primarium locum & dignitatem inter municipia Brabantina: Collegium ibidem canonicorum D. Petri locuples valde, & celebre.* ſed, quod de opibus ait, per temporum iniuriam eſt valde imminutum.

Sed porrò rectè Menoch. *vbi ſup. in fin. inſignitatem*, ait, *iuxta deciſionem Rota Romana ex* Concilio *Tridentino ſpectandam eſſe ex ſubiecta materia*: ideoque omiſſis ijs, quæ tractantur à *citatis apud Barboſ. vbi ſupra, & ad ſ.* 24. *c.* 12. *n.* 64. *& c.* 15. *n.* 2. videamus ad effectum *d. c.* 15. *ſ.* 24. an non ſit habenda pro inſigni eccleſia T. & dicendum eſt omninò eſſe. Agit Tridentinum *ibi*, vt prouideatur decenti canonicorum gradui, pro loci, & perſonarum qualitate; liceatq́ue beneficia ſimplicia vnire, quæ ſuſtinendo illi ſufficiant. ſemper enim eſt ſolicita eccleſia, ne qui ordinentur, qui mendicare, aut ſordere debeant. qui ergo ſunt collegiatæ eccleſiæ T. canonici, inter aulicum ſplendorem, qui aliquando eò redire poteſt, ſedatis turbis bellicis, minimè debent ſordere; canonici à Ducibus fundati in eccleſia & aula patronali, cùm ibi conſpici opus eſt, non debent apparere pannoſi; vili, aut ſylueſtri habitu deformes; ſed ducali fundationi reſpondentes: vt & eccleſia inſignis, & canonici præ alijs, talibus notis non illuſtratis, emineant. 9. Inſignia ſumenda ex ſubiecta materia. 10. Ad effectum c. 15. ſ. 25. Trident.

Accedit onus hoſpitalitatis, quod ex annuis nundinis, & hebdomadarijs, & commeatu ad alias mercimonijs nobiles vrbes, multorumq́ue confluxu quotidie incumbit, aliudq́ue tam pace ab Aulicis, quàm bello à militaribus hoſpitibus ſemper imminet. qua de cauſa nundinarum à Pontificibus Romanis Indultum obtinuiſſe Capitulum Antuerpienſe, vt plura poſſit beneficia obtinere, illudq́ue etiamnum ſuas vires habere diximus, *in Iur. Pont. non. anal. tit. de cler. non reſid. num.* 4.

Itaque ad effectum *d. c.* 15. *ſ.* 24. *Concilij Trid.* cenſeo omninò eccleſiam collegiatam T. habendam eſſe pro inſigni, vt canonicis inſufficienter præbendatis, aliqua beneficia ſimplicia vniri poſſint.

Dixi ſimplicia vniri: non præbendas ſupprimi: quia iſti ſecundo remedio loco non facit Concilium, niſi cùm tot ſupereſſent præbendæ, quæ diuino cultui celebrando non tantùm, ſed & dignitati eccleſiæ commodè valeant reſpondere; quod hic non eſſet. quia etſi duodecim ſint præbendæ, tamen pro dignitate inſignis loci non poſſe minui videntur: quod ad arbitrium Ordinarij ſpectat: vt & ne per vnionem nimis multæ ſubtrahantur officio diuino pſallentium perſonæ; ac denique iudicium tenuitatis præbendæ. etſi plures regulas tradat Moneta *de commutat. vlt. volunt. c.* 12. *n.* 255. *& ſeqq.* 11. Vt vniantur ſimplicia, non ſupprimantur præbendæ, vbi frequentes ſacris non remanerent.

Dixi canonicis præbendatis: quia fieri vnionem præbendis, non autem poſſe menſæ capitulari, Gonzales *ad reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 37. *n.* 25. deciſum ait, & citati *à Barboſ. in Collect. ad Concil. Trid. ſ.* 24. *c.* 15. *vt & nos tetigimus in Iur. pont. nou. anal. de exceſſ. Prælat. n.* 4. vt vocabulum *ijs vnire* referatur ad præbendas. quamuis & diſtributionibus fieri poſſit, ſi ſint tenues; ad mentem Concil. Trid. *ſ.* 21. *c.* 3. *ſ.* 22. *c.* 3. *V. ſupra de reg. c.* 57. ſed quod aiunt illi ſingulorum præbendis ſingula beneficia vnienda, non vnum aut plura omnibus indiſtinctè, non omninò euincitur: nam etſi hæc verba *pro loci* 12. Vnio fiat præbendis. 13. Non omnibus & ſingulis.

&

& perſonarum qualitate vniones ad vitam, & perſonales admittere videantur: tamen quia illæ odioſæ ſunt, & à Concilio improbatæ *ſ.7. c. 4. ſ. 24 c. 17.* & Concilij contextus alium ſenſum videatur demonſtrare. ſiquidem beneficia ſimplicia præbendis vniri permittit prima parte, ſecunda autem præbendas ſupprimi, earumque fructus non præbendis, *ſed reliquarum*, inquit, *præbendarum quotidianis diſtributionibus applicari.* quam ſuppreſſionem, ſicut Moneta *vbi ſup. n. 289.* non ad tempus, ſed in perpetuum fieri vult; ita & de vnione ſtatuendum eſt, vt perpetua ſit, non ad vitam perſonarum: quarum etſi mentionem faciat Concilium, non tamen aliter id accipiendum; quàm vt conſiderentur perſonæ, quales plerumque eo loci promoueri ſoleant: & verò vt ſingulis præbendis ſingula beneficia vniantur graue habet incommodum: quia, ſi omnibus; numero ſuo minuet alibi cultum diuinum præter neceſſitatem: ſi aliquibus dumtaxat; alius eſuriet, alius autem ebrius erit: cùm ſecundùm naturam ſit vt omnes, qui ſentiunt onus atque incommodum pariſormiter ſentiant commodum: & in omnibus militet ratio Concilij, quæ præualet tricis verborum. præbendis ergo ſimul iunctis non ſingulis facienda erit vnio, non pro numero præbendarum, ſed pro neceſſitate: *aliquot*, inquit Concilium, *beneficia vnire:* id eſt, quot ſufficiant, non abundent, ſuſtinendo decenti canonicorum gradui. Et verò re ipſa hæc coincidunt cum vnione eccleſiæ ſeu menſæ capitulari facienda: quam hac eadem ex cauſa probat *c. expoſuiſti. X. de præb.* & verba Concilij talia non ſunt, vt inducant iſtius iuris abrogationem. & propterea vbi vna eſt menſa capitularis tenuis locus eſſe poteſt d.c. expoſuiſti: vbi præbendæ ſingulæ habent corpora ſeparata quædam pinguia, quædam tenuia, locus ſit *d. c. 15.*

14. De conſenſu Capituli cui fit vnio, & cathedralis,

Exigit porrò Concilium conſenſum Capituli; vtique illius, cui fit vnio, ſiue cathedralis, ſiue collegiatæ: ſed dum huic fit vnio, etiam illius de iure conſenſus aut conſilium interponendum eſt. *c. ſicut vnire. X. de exceſ. Prælat. tot. tit. de his quæ fiunt à Prælat. ſine conſenſ. Cap.* quamquam vſus ferè habeat, vt de his deliberent Epiſcopi non cum totis Capitulis, ſed cum ijs, quos ſelegerint: Vicarijs, Officialibus, Archidiaconis, & alijs, qui eis operam debent. ſed intereſt, quod conſenſus Capituli eccleſiæ, cui fit vnio, tacitus ſufficiat, vel etiam vnionem ſequatur: conſenſus autem aut conſilium cathedralis præcedere debeat; cùm hic ad formam actus; ille ad rationem eius, quod intereſt, tantùm ſpectet.

15. Et patronorum laicorũ in ſuppreſſione non eccleſiaſticorum.

Quin & in ſuppreſſione præbendarum conſenſum patronorum exigit Concilium: *ſi de iure*, inquit, *patronatus laicorum ſint:* ſi ergo de eo iure non ſint, non exigitur huiuſmodi conſenſus: *argumento à contrario ſenſu.* vt non rectè videantur ſentire, qui in caſu *d. c. 15.* etiam, conſenſum patronorum eccleſiaſticorum requirunt. nam etſi in ſuppreſſionibus ferè id peti ſoleat; Concilium tamen in neceſſitate tenuium præbendarum ſupplenda rectè non exegit. nec par eſt eis cum laicis ratio, qui de ſuo patrimonio fundarunt, aut dotarunt præbendas, vt horum diſſenſus impediat, irritetque ſuppreſſionem, non illorum. *Barboſ. & citati ab eo ad d. c. 15. n. 9. & ſeqq. n. 23. 24.*

Et quamquam de vnione ſimplicium agat Concilium, vt dignitates & curata excludat; quorum, quin & præbendarum vnionem, monaſteriorumúe, in quibus viget regularis obſeruantia, ne quidem admittit ad pauperem cathedram dotandam: *ſ. 24. c. 13.* tamen ſi cura animarum incumbat toti Capitulo, poterit Epiſcopus de conſenſu Capituli illá vnire perpetuò vel dignitati, vel huic, aut illi canonicatui: vt deciſũ ait Garcias *de benef. p. 9. c. 2. n. 190.* 16. Vnio fit ſimplicium. 17. Cura tamen Capitulo incumbens vni poteſt aſtringi.

Vniones autem huiuſmodi nullâ reſeruatione aut prouiſione tolli poſſunt, vel impediri, nec vllâ prouiſione etiam vigore reſignationis factâ, quamquam aliàs fiant ſine præiudicio obtinentis; &, ſi viſum erit Sedi Apoſtolicæ non obſtante huiuſmodi vnione reſignationem ex certa ſcientia admittere, & alteri ſecundùm plenitudinem poteſtatis prouidere; poteſt derogare Concilio: quamquam aliàs difficulter prouiſio ſubreptionis vitio carebit; & difficultate executio in his locis: vbi regiâ authoritate Concilium receptum, & ſeruari iuſſum eſt, conſtanter, & ſine huiuſmodi immutationibus. 18. Vnionem nulla reſeruatio tollit, aut impedit, ſiue ante, ſiue poſt vacationem fiat vnio, dummodo ante collationem pontificiam, cum certa ſcientia.

Quare & vniones de beneficijs reſeruatis tam ante, quàm poſt vacationem factæ validæ ſunt: etſi Garcias diſſentiat, & ſecus deciſum aſſerat *p. 12. c. 2. n. 102.* quippe textus Concilij loquitur indiſtinctè, & non obſtare hic vult quamcumque reſeruationem, aut affectionem: *neque, prædicta vniones*, inquit, *aut ſuppreſſiones tolli, aut impediri poſſint:* vbi *tolli* iam factas; *impediri* faciendas denotat.

Fatendum eſt tamen non antè impediri curſum prouiſionum Romanarum, quàm Epiſcopi ad vniones & ſuppreſſiones huiuſmodi ſe accinxerint: vt ſi illæ præuenerint omnem horum actionem, & iam alicui ius ſit quæſitum collatione vacantis beneficij, & expeditione bullarum factâ auferri illud non poſſit. Dixi vacantis; nam mandatis de prouidendo, nominationibus Vniuerſitatum, ſimilibuſque reſeruationibus, & affectionibus omnibus ſatis dicendum eſt derogatum eſſe, dummodo etiam acceptatio ſeu prouiſio poſt vacationem facta ſimiliter non præuenerit omnem Epiſcoporum actionem.

Vide quæ diximus ſupra de regul. Conſ. 17. quoad vnionem ſimplicis beneficij pro nobilis canonicarũ collegij augendis diſtributionibus.

CONSVLTATIO VII.

De ſuppreſſione monaſterij, ſeu ſtatus mutatione.

NVllam habet difficultatem, quin Superior ordinis, cuius monaſterium ſupprimi, 1. Superior audiri debet.

&

& alteri incorporari petitur, ex clauſula reſcripti *vocatis vocandis*, non audiri tantùm debeat, dum ſe offert, ſed & vocandus fuerit.

2. Citandi generatim omnes intereſſe habentes, & audiendi. Generatim enim intereſſe habentes ſunt vocandi, & ſi ſe offerant audiendi, præſertim in materia alienationis. *c. ſi quis præsbyterorum. X. de reb. eccleſ. non alien. verſ. ſed etiam licet quibuſcumq; eccleſiaſticis perſonis vocem contradictionis offerre, vt cum fructibus poßint alienata repoſcere, & eccleſiaſtica authoritate fulciri. c. veniens 38. in verb. interloquendo pronunciauimus quod ſua intererat, vt ſe poſſet opponere. c. ſuper controuerſia de ſententia & re iudicata. c. ſuper eo in fin. X. de offic. de leg. c. nicena, diſt. 31. c. adhac. § fin. de offic. Archidiac. c. filijs, 16. q. 7. c. quod omnes de reg. iur. in 6. gloſ. in d. c. ſi quis in verb. perſonis. d. c. ſuper eo in verb. ſed partibus. Panorm. in d. c. ſi quis num. 8.*

3. Vt in actione populari. Verſatur enim in eiuſmodi negotijs ius publicum, adeoque popularis eſt actio, cuilibet competens ad vindicandam vtilitatem publicam. *c. ius publicum. diſt. 1.* quæ ad omnes ſpectat, ſingulorumque intereſt. qua ratione *per d. c. ſi quis præsbyterorum. & ibi DD.* docet Rebuffus *in reg. de vnion. in verb. vocatis.* etiam plebem audiri, ſi rationabilem cauſam afferat.

4. Multo magis ſuperior in alienatione monaſterij. Quanto ergo magis audiendus, vocanduſque eſt Superior, dum de alienatione bonorum tractatur, quorum cura & prohibitio ad eum ſpectat? *tot. tit. de reb. eccleſ. non alien.* multo magis alienatio totius monaſterij? *Authen. multo magis. C. de ſacroſanct. eccleſ.* ſuppreſſio autem & incorporatio eſt alienatio. *c. 1. de reb. eccleſ. non alienan. in 6.*

5. An in vnione & ſuppreſſione per ſubreptionē reſcriptum fiat inutile? Controuerſum autem eſt an per aliquam ſubreptionem vel obreptionem reſcriptum vitietur, fiatque inutile. Et quidem Egidius *deciſ. 618. practicabil. Rota de vnion. in 6.* omnes omninò cauſas verificandas eſſe docet: atque alij in reſcriptis gratiæ: *citat Sanchez de mat. l. 8. c. 21. n. 43. & Bald. in c. ad audientiam.* ſi committatur vitium in vno, totum reſcriptum corruere; vt qui peccauerit in vno factus ſit omnium reus; & in reſcriptis gratiæ; qui cadit à ſyllaba cadat à cauſa: malum enim oritur ex quolibet defectu, bonum non niſi ex integra cauſa; & quia fines mandati diligenter ſunt obſeruandi. *l. diligenter in princip. D. mandati.* & diſertè in reſcriptis beneficialibus traditur *in c. cum non de ſacerdotali in fin. de reſcript. in 6.* vtpotè ſtricti iuris, & plerumque odioſis, vt niſi omnia & ſingula præmiſſa ita eſſe repererit, ad executionem commiſſarius procedere non debeat.

Operosè ſatis quæſtio hæc excutitur, an omnium cauſarum veritas, an finalis tantùm requiratur? eamque præcitati authores longè lateque diducunt, & meo quidem iudicio nemo Thoma Sanchez explicatius, aut ſolidius, quare nihil attinet de ea multum hic dicere.

6. Si non ſpectet ad cauſam finalem non vitiat. Tradit ille falſæ cauſę expreſſionem, vel veræ taciturnitatem, dummodo finalis non ſit, reſcriptum non vitiare, ſiue iuſtitiæ, ſiue gratiæ: *tota illa diſputatione 21. vbi etiam n. 32. 43. 44.* docet hanc clauſulam *ſi ita eſſe repererit* de ſubſtantialibus & finalibus cauſis intelligi, & commiſſarium ab executione non retardari taciturnitate veri, aut falſi expreſſione quod ad rei ſubſtantiam non pertinet, ſed ad impulſionem tantùm aliquam: atque iterum *n. 25. poſt Riminal, & alios* ſtudendum, an obiecta nullitas nullatenus poſſit dubia reddi, quia re exiſtente dubia iudicandum ſit in actus fauorem, vt magis valeat, quàm pereat; eredendumque cauſam falſo narratam in dubio finalem non eſſe, ſed impulſiuam, *n. 20. 34.* cauſam denique falſam inter plures veras narratam finalem non præſumi; ſed itidem impulſiuam dumtaxat. *d. n. 43. 44.*

Adhæc conformiter Seraph. *deciſ. 615. n. 4.* non ſatis, inquit, iuſtificata commiſſio, quæ habet clauſulam conſtito de præmiſſis, & domini, inquit, cenſebant ſufficere; cum d. clauſula ſit referenda ad ea, quæ præbent cauſam Papæ concedendi; & hæc ſola ſufficit ad obtinendum, licet alia narrata non ſint vera. 7. Seu quæ præbeat cauſam concedendi. quia *idem deciſ. 1235. n. 2.* non ſolet attendi, inquit, *ſubreptio, dummodo contractus cedat in vtilitatem eccleſiæ & nihil aliud intrat Papa*, vt idem inquit, *deciſ. 480. num. 2. & ſola vtilitas attenditur.* ad quam *ſe Papa reſtringit*, idem *deciſ. 1125. n. 7. & ſola ſubreptio attenditur, quæ circa cauſam finalem verſatur*, *idem deciſ. 508.* Et in materia vnionis duorum monaſteriorum ex varijs ſubreptionibus impugnatæ *idem deciſ. 1412. n. 5.* 8. Quæ ſit præcipua. *his verbis; quantum ad ſubreptiones deductas, Domini cenſuerunt in hac materia eſſe attendendum, cauſam præcipuam conceßionis fuiſſe ex eo, quod propter bella continua dicta monaſteria, & eorum ſubditi expoſiti erant deprædationibus, ſpolijs, & incendijs; ex quibus oriebatur temporalium bonorum exterminatio, & cultus diuini diminutio:* & infra; *cum itaque contra hanc narratiuam nihil deducatur, quod eam redarguere poßit, ſatis eſſe, ſi hæc vna ſit vera; ex ea namque ſuſtineri vnionem, licet aliæ cauſæ non verificentur.*

Non malè tamen obiicitur, ex præfatione finalem cauſam intelligi, *Seraphin. deciſ. 1337. num. 7. per l. fin. vbi Baldus in 2. notab. de hæredib. inſtit. Crauetta conſ. 192. num. 21. verſ. tertio arguitur Lanfranc. in c. quoniam n. 2. X. de prob. vbi dicit ſtatutum non habere locum, in quo ſtatuti proëmium non obtinet:* atqui Pontifex id præfatur ſe ad ea per quæ occurrentibus monaſteriorum, & aliorum locorum regularium ruinis & deſolationibus, alia in locis commodioribus, & tutioribus ad ſacræ religionis diuinique cultus præſeruationem reſtaurari, & reparari valeant, libenter intendere. ergo tranſlationem ad tutiora loca finem reſcripti eſſe videri.

Sed eſto ſit ille finis, ſit cauſa finalis, non impulſiua tantùm, at verò non per ſe nuda & ſola illa proponitur; ſed inſuper *clauſula in locis commodioribus*; at qui commoditates mo- 9. Ex pluribus vna, cui reſcriptum innitatur. naſticæ deerant in loco B. cùm autem cauſæ plures proponuntur, ſufficit vnam, vt dixi, eſſe veram; dummodo talem cui innitatur reſcriptum; & qua poſita Pontifex ni-

hilominus reſcriptum conceſſiſſet; quamuis altera cauſa narrata non fuiſſet. *Sanchez. d. n. 42.* 43. 44. Itaque quamuis hic narratum non fuiſſet deeſſe locum tutum, nihilominus Pontifex reſpeciſſet ad cõmoditates impetrantibus neceſſarias, & quæ ad ſacræ religionis, diuinique cultus, præſeruationem oriebantur ex aliis narratis tranſlatione illâ, & ſuppreſſione factâ.

10. Et ſic tranſlatio ad locum magis opportunũ.

Etenim tuti loci facta non eſt mentio in vnione iam antè facta, & tamen iudicium Ordinarij, Nuntij, Receptoris regij, Senatus L. Concilij, ac regiæ Maieſtatis fuit, vt vnio tamen ad vtilitatem eccleſiæ fieret: quidni ergo dicemus eandem mentem futuram fuiſſe Pontifici, ſi generatim id arbitrio prudentis, attentis circumſtantiis, relictum tradatur; vt decernat, an qualitas cauſæ eius generis ſit, vt eâ cognitâ Princeps nihilomius gratiam concederet, atque in dubio talis eſſe cenſenda ſit? *Sanchez. vbi ſupra num.* 19. *&* 20. *citans plures.*

Quod eo facilius credimus, quod antiqui canones *c. poſtquam. c. & temporis* 16. *q.* 1. *Concil. Trid. ſ.* 21. *c.* 7. dum deſtructis ab hoſtili impietate eccleſiis per vnionem & tranſlationem prouident; non faciunt mentionem an deſtructi locum alium tutum habeant; ſed ſolatio deuaſtationis tranſlationem in opportuniorem locum concedunt: dum ſpes nulla ſit, eodem loco eas reparandi. *& facit egregiè deciſ. Seraph.* 1432.

Quod igitur ſpectat ad controuerſiam de tuto loco, ſtatuendum videtur, & clauſulam eſſe veram, & ſi vera non eſſet, non continere cauſam omninò finalem, ſed quadantenus impulſiuam, vel ſaltem finalem cauſam, non adæquatam, & per ſe ſolam, ſed magis alteram commoditatum cauſam, propius eſſe finalem, & qua magis nititur reſcriptum; ac denique in ea præfatione Pontificis vlteriorem finem exprimi in verbis alia (monaſteria) *ad ſacra religionis, diuiniq; cultus præſeruationem reſtaurari, & reparari valeant*, quod vtique hac via accidit, reſtaurata & reparata domo B. (quæ omninò aliàs intra breue tempus cum templo concidiſſet, vt teſtatur Senatus L. in literis ad Concilium Regis datis, in hac inſtantia exhibitis) ad ſacri religionis diuiniq́ue cultus præſeruationem, quem ſibi vltimum finem Pontifex in reſcripto diſertè proponit, & cætera quaſi media.

11. Et commodum:

12. Ad religionis & cultus diuini præſeruationẽ.

Quo caſu fauorabiles ſunt vniones: dum eis conſonat Concilium Tridentinum *ſ.* 21. *c.* 7. *ſ.* 24. *c.* 13. & antiquorum canonum decreta: *c. & temporis. c. poſtquam* 16. *q.* 5. *c. vnia. in fin.* 10. *q.* 3. *Clem. ne in agro. §. adhuc. de ſtat. regul.* quomodo laudat eccleſia S. Silueſtrum Papam primum confeſſorem, quòd perpetuò laborarit, vt pauperioribus clericis ditiores coniungeret. ſic regula 12. Cancellariæ reuocatoria vnionum, eas intactas excipit, quæ fiunt iuxta Concilium Tridentinum; & ex tam rationabilibus cauſis factæ admittuntur à Concilio Conſtant. adeo inſenſo vnionibus, quæ ex gratia mera, aut leuibus cauſis tum frequentabantur. Eapropter adiiciendo calculum iis, quæ ab Ordinario, Legato, & Rege ſancita ſunt, non videtur difficultatem ex hac clauſula propoſitam talem eſſe, quæ auertere debeat ab executione reſcripti anteacta proſequentis.

13. Quo caſu fauorabiles ſunt vniones.

In altera difficultate, quæ ad valorem expreſſum 24. ducatorum pertinet, primo ſtatuendum eſt valorem in reſcripto expreſſum referri ad tempus vnionis, vt ipſi domini Impetrantes contendunt, adeoque eum quoad tempus reſcripti non eſſe expreſſum, cùm tamen, quibus in caſibus fieri debet, etiam quoad tempus reſcripti fieri debet, & ita Gomeſ. Gutier. aliiq́ue, dum de valore probando quærunt, ſtatuunt tempus reſcripti, & annos quinque antè & pòſt: vt duplex hic ſit quæſtio: de omiſſo valore, qui fuerit tempore reſcripti, ſi accipiatur vt volunt Impetrantes; & de falſo expreſſo, ſi vt vult Opponens.

14. Valor exprimẽdus iuxta tempus reſcripti, cum eſt verus, vũ curialis exprimendus.

Et quidem expreſſum verum eſſe contenditur maximè eo argumento, quod conſtet de ſumma B. paupertate: & cùm fructuum ratio iniri non poſſit, niſi oneribus deductis, vt apud omnes in confeſſo eſt, inde elici eos reditus B. non habuiſſe, qui pondere onerum in eam paupertatem depreſſi fuerint.

15. In valore ſtatuendo deducenda onera.

Sed tamen inter onera non refertur ea ſuſtentatio, quæ beneficiariis neceſſaria eſt, ſed tantùm onera realia, & quæcumque perſonalis operæ debita ſunt, reditus minuunt. quæ ergo anniuerſariis, mortuariis, miſſis, & ſimilibus relicta ſunt in fructus non referuntur; nec eos augent, vnde & Nauarrus *de verb. ſignif. conſil.* 4. negat inter fructus parochi cenſeri, quæ proueniunt ex relictis reditibus pro aliqua capellania, cui ipſe debeat inſeruire. quare quæ ratione miſſarum celebrandarum domui B. relicta ſunt; vt onera realia deducenda eſſent à reditibus illius domus.

16. Realia non perſonalia alimenta.

Sed quoniam hæc onera non probantur, vt procliue ſit credere reditus hos 25. ducatos exceſſiſſe; videndum eſt an expreſſus falſus valor nocere hic debeat.

In hoc puncto tanquam in hypotheſi diſputatio de veri taciturnitate, aut falſi expreſſione, etiam reſidet; & tamquam ſpecies ex alia vt genere naſcens ab authoribus ſub iiſdem ſedibus diſquiritur.

Hanc quæſtionem breuiter expediunt, qui in gratioſis (quanquam non omnimodo cenſenda ſint gratioſa ea reſcripta, quæ clauſulam *vocatis vocandis* continent, nam ea iuſtitiæ naturam redolent, *Vital. de Camban. in clauſula ſi ita tibi conſtiterit poſt Ioann. Andrea.*) omnia omnino narrata verificanda eſſe aſſerunt, quales citat Sanchez *d. n.* 43. *& Garſ. de benef. p.* 6. *c.* 2. *numer.* 189. vnde *idem p.* 1. *c.* 5. *numer.* 508. in quæſtione noſtra mox tradit *& Anchoran.* qui valorem ſub pœna nullitatis, vbi de mente Concedentis præſumitur, vitiare negat; aſſerit tamen falſi valoris expreſſionem vitiare. quod etiam ad motu proprio factam Menoch. *numer.* 83. aliiq́ue extendunt.

17. In reſcriptis gratiæ an omnis obreptio vitiet.

Et

Et verò vt Gutier. *n.76.& ſeqq.* fatetur v-
18. An cum id omittitur quod iura exprimi volunt.
tramque opinionem probabilem; ita candidè fateri oportet hanc quæſtionem ſine ſcrupulo non eſſe. præſertim dum Sanchez *d.loco.n.13.* ſemper nullam reddi gratiam docet, cùm id omittitur, quod iura exprimi volunt; multoque magis dum falſus valor exprimitur, quem
19. Vt valorem in vnionibus, & ſuppreſſionibus.
verum exigunt; & regulæ Cancel. 21. adeo expreſsè in vnionibus verum annuum valorem exprimi iubeant, adiectis pœnalibus his verbis; *alioquin vnio non valeat, eadem decernens de ſuppreßionibus, &c.* quia etſi Pontifex idem conceſſiſſet expreſſo verò valore; nihilominus, quia omiſsâ formâ corruit actus (pro qua iura præſcribunt exprimi verum valorem, *Rebuff. in prax. benef. de vnion. in verb. ſecundùm communem, & in verb. tam beneficij*) ob neglectum præſcriptæ expreſſionis concidit actus.

Conſequenter idem Rebuff. *ibid. in verb. teneantur.* tradit, ne quidem in Francia ſufficere (vbi aliàs in impetratione beneficiorum
20. An ſufficiat exprimi valorem 24. duc.
id ſatis eſt) in vnionibns beneficiorum exprimi 24. ducat. quia conſuetudinarius valor 24. ducat. ad annatas pertineat, ſed in vnionibus aliud ſpectetur.

Quamuis Ant. Faber *in Cod. ſuo de epiſc. & cler. defin.10.* generatim ita loquitur: *regula de beneficij valore exprimendo non attenditur in quæſtione, quæ laicum iudicem habet de poſſeſſione beneficij, quod burſalis potius ſit, quàm iuris; ita Senatus: niſi euidenter appareat de dolo Impetrantis.*

21. Dubia ad rationem legum excutienda.
Sed enim cùm dubia omnia conſtitutionum reſcriptorumque non ad verborum cortices, ſed magis ad æquitatis rationem allidenda ſint, vt ab eo ſilice excuſſa lux, & ab ea cote exacuta veritas perplexitatem diſcindat; certè non video rationem quæ conuellere poſſit obiectu taciti valoris, aut falſo expreſſi, enixam Concedentis mentem; quando liquidò conſtat, valore præciſo cognito, conceſſurum nihilominus fuiſſe.

Quo caſu dicendum non eſt iura omninò hanc expreſſionem exigere; adeoque ex omiſſo tamquam forma actum corruere.

Statuendum etenim eſt (*vt latius apud cita-*
22. Iure expreſſio valoris non requiritur.
tes authores deducitur) iure communi non exigi valoris expreſſionem, adeoque regulā Cancellariæ, quæ eam exigit, tamquam à iure exorbitantem omninò interpretatione, quantum fieri poteſt, eſſe reſtringendam; atque ita acci-
23. Sed per reg. Canc.
piendam eâ diſtinctione, quæ aliàs ex Concedentis voluntate ſumitur, ſi explicitum vel non ſubticitum quod arguitur, fuiſſet. Et certè ſi de ſubticito id ſtatuamus ſecundùm *Anchoran. Rip. Couuar.* ratio leuis eſt vt de falſo expreſſo (quæ aſſiduò inter ſe comparat Sanchez *d. diſp. 21.*) ſecus cenſeamus, illa; quod expreſſa ſæpè noceant, quæ non expreſſa non nocerent. Brocardica enim hæc ratio generalis eſt, vt omninò diſtinctionem ſumat ex iuribus ſatis expreſſis, dictantibus falsò expreſſa non nocere, quando nihilominus Concedens veritate cognitâ idem concederet.

Et verò regula Cancellariæ, per quam nouum illud ius inducendum eſſet, nihil ſimile inducit, nihil diſtinguit inter ſubticentes, & falsò valorem exprimentes; *teneantur*, inquit, *exprimere verum valorem.*

Sed, inquis, falſum valorem exprimens grauiùs puniendus eſt, quàm verum ſubticens, quaſi magis peccans: ſed Sanchez *d. diſp.* ſatis docet vtrumque pari gradu ſtare, dummodo dolus abſit; qui facilius quidem præſumitur in falſum exprimente: ſed is tamen in Impetrantibus non arguitur, quorum ſtatus, nota & religioſa pietas præſumptionem pro illis facit, vt extra dolum eſſe cenſeantur.

Quæ omnia eo magis hic locum habent, quod de ſtylo (qui & d. regulam reſtringit *Gomeſ. d. q.3. in fin.*) magis curatur liber taxæ, quàm valor; quia vt ibidem dicit, *verſ. tamen iſta eſt*, inquit, *firma propoſitio apud curiales practicos, quod expreßio valorum ſemper reſpectum* 24. Sed curialis in ordine ad annatas.
habet ad annatam, quia & regula de valore adhæret taxis annatarum, *ſic*, inquit Gutier. *vbi ſupra n.80. videmus quod in beneficiis, in quibus non ſoluitur annata, non exprimitur valor*; & inuenta eſt regula à Ioanne XXII. qui libros taxæ vel inuenit, vel auxit, vel inſigniter ſtabiliuit. *adde Rebuff. in prax. benef. in forma ſignaturæ ad verbum cuius fructus, &c.*

Et vt verum liberè fateamur, non minus Reg. 21. *de vnion.* ſolam quindenniorum rationem præ oculis habet, ſi expendimus, quod vbi de quindenniis tam operosè agunt Pontifices, etiam Pius V. verè pius (*quorum conſtitutiones citantur apud P. Matthaeum ſept. decret. lib.2. tit.3. de annat. c.5.6.7.*) iura Cameræ, & Cardinalium, & Officialium præſeruare, & indemnitati eorum conſulere ſe dicunt: quin & ob quindenniorum neglectum etiam vniones, ex iuſtis licet cauſis factas, irritant; vt vnita ab aliis impetrentur; & priores ſic annatæ rurſus ſoluantur: qui ſolidus finis eſt conſtitutionis; aliorum omnium altùm apud illos PP. ſilentium.

Cùm itaque domus hæc ex Ordine Men- 25. Ideoque in Mendicantium negocijs non obtinet, qui neq; in collationibus annatas ſoluunt, aut in vnionibus quindennia.
dicantium fuerit, qui annatas nunquam ſoluunt, nec reſeruantur Sedi Apoſtolicæ eorum officia: profectò reg. 21. non cadit in hanc materiam, fineque ſuo deſtituta ceſſat. *per ea quæ latè Euerard. in loc. à virtute finn.*

Religioſius quidem aliqui vtrique regulæ de exprimendo valore cauſas alias comminiſcuntur; ne ſcilicet Pontifex valoris ignarus immerito non tribuenda tribuat, & iuſtus ſit beneficiorum diſpenſator, pro cuiuſque indigentia, non ambitione; ſed, liberè iterum dico, comminiſcuntur cauſas, quarum nec in dictis regulis, nec citatis conſtitutionibus vlla mentio: & ſi eæ veræ eſſent, valde reprehendendus eſſet illarum neglectus in omnibus ſecularibus beneficiis inferioribus per totam Hiſpaniam, Galliam, & Belgicam, pinguium ſæpè & meritis impetrantium longè imparium, in quibus valor, quamuis ad mille ducatos ſæpè aſcendens, reſcribitur tantùm ad ducatos viginti quatuor: nec illū vſum Ponti-

fices interrumpunt: vt non reſpectu annatarū; ita ne quidem intuitu aliarum rationum, quas religioſè aliqui authores, vt diximus, ſibi exhibent. vt neceſſario omninò dicendum ſit, ad ſatisfaciendum conſuetudinario ſtylo, per parentheſin enunciatiuè, non diſpoſitiuè eſſe valoris mentionē inſertā reſcripto à formulariis curialibus §. non ſecus, quàm in impetratione beneficiorum inferiorum omnium Belgicorū, Gallicorum, Hiſpanorū ſciente, tacente, adeoq; volente Pontifice, præſertim dū in hoc reſcripto diſpoſitiuè dictum, & à teſtibus ſufficienter probatum eſt, quod B. ad eam paupertatem deueniſſent, vt competens fratrum numerus ſuſtentari non poſſet. quod (ſi æquū reſpicimus)

26. Satis cenſendus expreſſus valor per circumſtantias.

ſatis eſt valorem exprimere. *c. dudum. de præb. in 6.* dum cognoſcitur nihil auaritiæ, ambitioni, aut aliis cauſis ſupereſſe; dum conſtat reditus B. ſibi ſuiſque oneribus non ſufficere, non minus ad æquitatis reſpectum, quàm ſi nominatim ſumma fructuum fuiſſet expreſſa. *§. nominatim. inſt. de exher. lib.*

Nunc verò mentem Pontificis fuiſſe vt explicito etiam veriori valore reſcriptum executioni nihilominus mandaretur, vel inde conſtat; quod tam ſtudioſè adiiciat in reſcripto hanc clauſulam; *ita vt vltra ipſum Abbatem numerus ſaltem duodecim monachorum manu teneri debeat:* quæ clauſula fatuum reddit reſcriptū, ſi cenſeamus Pontificem expreſſos valores pro veris habuiſſe, & non pro conſuetudinariis: quis ita enim ſtupeat, vt neſciat 24. ducatis & centum florenis auri de camera ali non poſſe competenter Abbatē ordinis S. Benedicti, inſignis monaſterij, & duodecim monachos? (cùm ad illum valorē domus B. ad hunc Abbatia V. in reſcripto dumtaxat æſtimetur) ſi meminerimus ſacram Congregationem Cardinalium Cōcilij Trid. Interpretum aliàs declaraſſe generaliter beneficium quod non reddit 24. duc. vel vni non dici ſufficiens: & duo quæ ſimul centum viginti quinque ducatos, nō conficiunt, non prohiberi à Concilio Trid. ſimul retineri. Quî igitur hæc eadem ſumma Abbati & duodecim monachis, & cōuenienti famulitio, aliiſque oneribus ſufficiet? præſertim cùm ex Bulla Pij V. *incip. Romani 3. Kalend. Septemb. 1567. relata apud. P. Matth. de ſpoliis. lib. 3.*

27. Quibus indicatur, actus qui ſtare nō poſſit cum vero alioquin valore.

tit. 3. c. 2. conſtet Romanum Pontificem declaraſſe iura ſpoliorum locum non habere, cùm clericus in vita non habuit ex beneficiis ſupra triginta ducatos auri de Camera. quaſi manifeſtum ſit pro victu tantùm requiri, nihilque ex beneficiis talibus ſupereſſe poſſe, vnde ſpolia detrahantur, ſed aliunde obueniſſe præſumēdum ſit. quin & idem Pius diſponens de canonica portione parochorum, eam non infra quinquaginta aureos æſtimari iubeat.

Vidit, ſciuitque hæc Pontifex; non ſtupuit; Reſcriptum tamen dedit; ſenſit ergo pro ſtylo, non veritate valorem exprimi; voluit tamen executioni mandari: quidni ergo de hoc valore 24. ducat. dicemus, quod de altero iuxta taxam expreſſo, vt ſufficiat, Gomeſ. de exprimendo valore q. 10. tradit, *& mox diximus*, & Opponens nullibi arguit vel oppugnat: cùm alioquin non minus hoc, quàm illud vitium abeſſet, vt rem ipſam quam enixè voluit Pontifex, ſcrupulis verborum non euertamus, & verba amplexi contra reſcripti nitamur voluntatem.

Ad hæc valde expendendum eſt quod omnes, vt fatetur Menochius, alijque Interpretes, ſtatuant regulas de valore exprimendo tamquam à iure alienas ſtrictiſſimè eſſe interpretandas: inde etenim ſequitur, dum loquitur de beneficiis eccleſiaſticis vniendis, ad controuerſiam, & litem hanc quam minimè ſpectare, non enim hic agitur de beneficio aliquo, ſed de domo B. Mendicantium: porrò officia Prioratus, Guardianatus, &c. nullatenus ad beneficia aut regulas Cancellariæ ſpectant. *Gonz. ad reg. 8. Cancel. gloſ. 8. num.* 50. 51. 28. Regulæ de valore ſtrictè accipiendæ. 29. Ideo in beneficiis ſtrictè nominis nō domibus Mendicantium.

Nihil ergo iuris præſcribit eadem regula in domibus Mendicantum vnde beneficia, annatæ, & quindennia exulant.

Sed huic rationi ex verbis modernæ reg. 21. opponi poteſt, quod idem mandetur obſeruari in quibuſuis ſuppreſſionibus, & perpetuis conceſſionibus, diſmembrationibus, & applicationibus, etiam de quibuſcumque fructibus & bonis eccleſiaſticis, ac etiam in confirmationibus vnionum, ſingularumque diſpoſitionum huiuſmodi; quia regula eadem loquitur de beneficiorum ſuppreſſionibus, & diſpoſitionibus, de fructibus, & de bonis: hic verò Pontifex nihil de fructibus, aut bonis diſponit, mandat tantùm ordinem S. Franciſci, illius ſtatum, eſſentiam, & dependentiam in ea religioſa domo, & ſeptis regularibus ſupprimi, & extingui, nouum in ea monaſterium erigi, & Impetrantes eò transferri: de vnione, de bonis, de fructibus nulla mentio; ſed ea relicta ſunt in prioribus terminis, vt ſupra diximus, regula autem ad bona ſpectat, & fructus; de quorum taxa, annata, & quindenniis in ea agitur. 30. Vniendis, & ſupprimendis.

Enimuerò ſi tota forma reſcripti accuratè expendatur manifeſtè deprehendetur, nihil in reſcripto agi, quod ad regulam vnionum pertineat, ſed magis quod ad ſolam domus B. ſtatus mutationem, adeoque quæſtionem de valore ex regula vnionum auocatam ad hunc caſum non ſpectare. 31. Ad regulam vnionum nō ſpectat domus mutatio ſtatus.

Cùm enim Pontifici expoſitum eſſet, reſiduos in ea domo B. habitum & ordinem D. Benedicti, vtpotè ſtrictiorem conuentuali reſolutione aſſumpſiſſe, & profeſſionem emitti conſuetam expreſsè emiſiſſe, ac ſic domus illius ſtatum mutaſſet; ſequebatur ſuppreſſio ordinis S. Franciſci, ſtatus, eſſentiæ, & dependentiæ illius, quā ritè fieri hoc reſcripto mandatur; quaque facta nihil ad opponentem amplius attinet, an ſoli illi, qui ſtatum iam mutauerunt, maneant; an ad eos tranſeant alij eiuſdem iam ordinis; an hi tutum & commodum alium locum habeant, aliæque cauſæ veræ ſint, & iuſtæ, ex quibus tranſeant. 32. Seu aſſumptio ſtrictioris ordinis.

Mutare autem ſtatum vt potuerint, facit

fauor

fauor iſte iuris, qui tribuitur ijs, qui ſtrictiorem regulam volunt amplecti; quod permiſſum ſingulis, quidni liceat vniuerſis? dummodo non ſint ex ijs Collegijs, quibus id prohibitum eſt, *in c. religionum. §. fin. de relig. dom. in 6.*

33. Quæ licita eſt Collegijs.

Qua ex cauſa *in c. cum dilectus de his quæ vi vel metu.* canonici ſeculares ordinem Ciſtercienſem aſſumere permiſſi ſunt pro toto Collegio; & emiſſum votum & iuramentum coacti etiam obſeruare, quamuis dolo, vi, & metu inductos ſe allegarent.

Quamuis etiam non reperiatur *in d. c.* interueniſſe Ordinarij conſenſus in mutatione ſtatus eccleſiæ; ne quis obiiciat hic non interueniſſe conſenſum Miniſtri Generalis domus

34. Etiam ſine Ordinarij interuentu.

illius Superioris, ſi exemptam ſupponamus. Tametſi conſtet ex declaratione iurata eorundem Fratrum conſultum Superiorem conſenſiſſe, & ex diuturnitate temporis, & circumſpecta prouidentia iſtius Vicarij præſumenda foret, aut ex aduerſo fuiſſe in plena poſſeſſione Ordinarios de B. vt non exemptis, tunc ſtatuendi. quod iuuat diploma Nuntij, qui Ordinarium vocat B. Superiorem, cuius cùm authoritas, & Miniſtri conſenſus interuenerit, nihil reſtat obiiciendum.

35. Quod alioquin ad Epiſcopum ſpectat.

Statuit quidem *c. ſi Epiſcopus. 12. q. 2.* Epiſcopum erigere ſecularem eccleſiam in regularem, & *c. ad audientiam. X. de ædif. eccl.* Pontifex noluit mutandi ſtatum facultatem dare ſine Epiſcopo diœceſano: ſed hoc inuitis clericis volebat quis fieri: in altero etſi Epiſcopo ea fa-

36. In communi tamen reſolutione aliud permiſſum.

cultas datur, non negatur competere facultas ipſis clericis, vt communi reſolutione ſtrictiorem regulam aſſumant, vt *in d. c. cum dilectus* factum, & ſeruari iuſſum.

Quod non ob ſolum iuramentum ſuſtinetur: nam ſi alioquin non haberent clerici ſine Epiſcopo eam facultatem, priuatum ipſorum iuramentum non mutaret ius publicum, adeoque ſtatum eccleſiæ, quamdiu requiſita Epiſcopi authoritas non interueniſſet.

37. Nec attenditur fundatio, ſcilicet non prohibitiua.

Neque dicat aliquis non poſſe priuatos fundatorum inſtituta mutare: quia illud argumentum non obſtitit caſui *d. c. cum dilectus*, dum de bono in melius fit mutatio, de virtute in virtutem progreſſus; &, ſi attendendum eſſet, etiam Epiſcopi authoritas non ſufficeret. *Clem. quia contingit. de relig. dom. & ibi DD.*

Ex quo *c. cum dilectus* etiam per tranſennam notari poteſt non reddi ſubreptitium reſcriptum, quamuis non narrentur ſuperſtites,

38. Nec omiſſa mentio ſuperſtitum vitiat reſcriptum.

cùm ibi id non narratum gratiam non vitiet, ſed ſuppleat Pontifex, ita vt reſiduis ibi vel alibi prouideatur, at hic ſuperſtitibus tempore vnionis Ordinarij alibi prouiſum erat, tempore autē reſcripti Apoſtolici omnes deceſſerant.

39. Sed ijs prouidetur.

Aſſumptio ergo regulæ Benedictinæ à B. facta legitima eſt, cui tum Generalis aſſenſit expreſsè, & per tot annos ipſe, ſucceſſoreſque tacitè, vt conſecutiua ordinis S. Franciſci in ea domo ſuppreſſio, & deinceps (quæ tum ad opponentem non pertinet) translatio iuſtè impediri non poſſit.

Cui nihil officit, vt vno verbo id dicatur, quod non fuit mentio facta in reſcripto Generalis, quodque curæ eius ſubſint B. ſine eo alienari nihil poſſit, quodque exempti ſint; nam ſatis id innotuit, cùm ſcitum fuit eos ordinis eſſe S. Franciſci, & ob id iubet Pontifex ibi cum ordine, ſtatu, eſſentiâ, etiam dependentiam extingui. 40. Nec exprimenda diſertè, quæ ex narratis neceſſariò colliguntur.

Præterea conſiderandum eſt reſcripto non eſſe adiectam clauſulam *quatenus iuris, aut quatenus de iure*; ſed tantùm, *ſi ita eſſe repereris*: quam gratioſam eſſe, & innectere indulgentiam, vel diſpenſationem ad hoc, vt ſola expoſita ſufficiant, licet aliàs plura requirerentur, ſentit Panormit. *conſ. 41. num. 3. p. 1. & Anth. Capyc. deciſ. 16. num. 4.*

Scrupulus autem motus ex ea clauſula, *ſi ita eſſe repereris*. facilè excutitur, vt conditionem inferat, eaque deficiente corruat diſpoſitio. 41. Clauſula ſi ita repereris, vt detur eſſe conditionalis ad præcipuam tantùm, & finalem cauſam ſpectat,

Nam vt verum ſit, quod dicitur ex Innocentio *in c. dudum de præſumpt. Alexan. conſ. 218. n. 1. lib. 2.* non tamen ſequitur non verificatis omnibus narratis, tamquam deficiente conditione, gratiam reddi nullam; quamuis obreptio talis ſit, quæ per ſimplicitatem & ignorantiam acciderit, & quæ narrata ſunt, non fuerunt neceſſaria, *vt expreſſè Felin. in c. ad aures. verſ. de expreſſ. concl. 2. de reſcript. dicens ſe Florentiæ ita obtinuiſſe in cauſa ardua, & nuncupatim concluſ. 3.* impetranti incumbere, verificare ſpecialiter beneficium non plus valere, quàm narrauerit; & plus nocere imperfectam locutionem, quàm ſilentium. *quod idem tenet Alexand. d. conſ. 218. n. 1. lib. 2.*

Hoc enim argumentum generale eſt, & ſi conſtet, tollit omnes diſtinctiones, quas iura & authores proponunt.

etenim *in c. ex parte el. 1. de reſcriptis*, ait Pontifex, *in literis intelligenda eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur, ſi preces veritate nitantur.* vocat ecce conditionem Pontifex, & ſemper intelligi aſſerit, & lex ciuilis expreſſam requirit.

Et clauſula ea quidem *ſi preces veritate nitantur* iſti æquipollet, *ſi ita repereris, ſi tibi conſtiterit*, & ſimilibus. quod ratio dictat, & poſt Oſtienſem docet Vital. *Camb. in clauſ. ſi preces.*

Et tamen non ex qualibet narratione falſa ſemper, quaſi deficiente conditione illa, *ſi preces veritate nitantur*, reſcripta redduntur irrita; non ergo itidem ſemper vitiabit clauſula, *ſi ita repereris, ſi tibi conſtiterit, &c.*

Sequitur ergo conditionem hanc de ſubſtantialibus intelligi dumtaxat, *ſi ea ſcilicet ita eſſe reperta fuerint, ſi de ijs conſtiterit, ſi quoad ea preces veritate nitantur, ita ſupra ex Sanchez dixi*, & eatenus etiam formam tantùm eſſe accipiendam, quæ ad ſubſtantialia pertinet, & in cauſa matrimoniali *Sanchez nu. 43. 44.* vbi ea conditione, formâ, & formulâ precum non obſtante cauſam, cui innititur reſcriptum, verificari ſufficere tradit. Formam autem deficientem circa accidentalia non obeſſe ſtatuendum eſt, vt accidens abeſſe poteſt ſine incommodo ſubiecti. *tradit idem Seraph. deciſ. 615. n. 4. tradunt alij paſſim.*

42. Silentium & expreſſio falſi eiuſdem efficaciæ quoad dolum aut ſimplicitatem.

Porrò ſilentium & imperfectam locutionem, ſiue falſi expreſſionem, & veri taciturnitatem aſſiduò inter ſe comparat, & eiuſdem energiæ eſſe contendit Sanchez *d.diſp.*21.*n.*10. 31.*& ſeq.n.*73.74. vbi hæc verba: *quia textus (in c. ſuper literis de reſ) quoad hoc (cauſam finalem & impulſiuam) æquiparat prorſus malitiam & fraudem in tacenda veritate vel exprimenda falſitate.* & in materia valoris exprimendi dixi ſupra.

43. Non omnia à iure exprimi iuſſa ſemper vitiare reſcripta, ſi taceantur.

Ad argumentum ſimiliter, quod adducitur ex Sanchez & alijs, quod quando iura diſertè aliquid exprimi mandāt, diſquirendum non ſit de mente Concedentis, quia quantumuis illud exigui ſit momenti, exprimi à legiſlatore iuſſum, pro forma tamen eſt; qua deficiente corruit actus: reſponderi poſſet non certi iuris eſſe hanc theſim: contra eam facere *c. gratia de reſcript. in 6.* eam negare Nauar. *lib.*3. *conſ.*1.*n.*5.*de feud.* vbi tradit duo requiri: 1. Vt expreſſio à iure caueatur: 2. Vt id quod taceatur ſit tale, vt Concedentem retraheret: adeóque defendi poſſe omnes canones, & leges pro ea theſi citatas, magis ex ratione, quàm verborum aucupijs procedere. vt cùm declarat Pontifex Impetrantem beneficium teneri prius obtentum exprimere; addit rationem cauſatam ex mente & intentione Concedentis, *quia non ſolet de facili ſcribere de prouiſo, vt prouideatur*, item cùm ſcribit vt prouideatur alicui de beneficio certi valoris, non potuiſſe prouideri de alio valore; quia id ſit extra mandatum: quod tamen non ſcrupuloſa verborum ſtipulatione conſtat, ſed intentione mandantis & ſolo conſenſu lato in certum taxatiuè, & diſpoſitiuè eodem orationis complexu valorem, non dumtaxat eum, qui circumuolante & accidentaria narratione expreſſus fuerit; quia tum de iſtis vt non neceſſarijs & minimis non eſt curandum, vt in materia beneficij feudalis docet Nauar.*d.conſ.* 1.*n.*6. & talia ſpectant ad formas accidentarias quę adeſſe & abeſſe poſſunt ſine corruptione ſubiecti, & ſic de reliquis.

44. Sed ſi concedentem retraherent.

Quod ſi ergo caſus proponitur, in quo ius aliquid exprimi mandat, & expreſſum non fuerit; vitiabit omiſſio conceſſionem. quia Concedens cenſebitur conceſſurus non fuiſſe, aut dubitabitur an conceſſurus fuiſſet expreſſo eo, quod ius (quod Concedens ſcire, & ei ſe conformare intelligitur) exprimi voluit: ſi autem manifeſtè, liquidò, & citra dubitationem conſtet Concedentem ita concedere voluiſſe, vt quamuis quod omiſſum eſt expreſſum fuiſſet, aut quod falsò expreſſum verè expreſſum fuiſſet, nihilominus conceſſurus fuiſſet; nullus ſanè præcisè canon aut lex id docet, aut ratio euincit; quia vt dixi omnia, quæ contra citantur, fundantur in defectu voluntatis mandantis, & exceſſu mandati, aut ſimili ratione; non verbis: quia ſic non tam laqueus impetranti, quàm volenti & concedenti Principi poneretur.

45. Sed valor iure non eſt exprimi iuſſus. in officijs Mendicantium.

Nihilominus data hac maiori, neganda eſt ſubſumptio; ſcilicet in caſu taliter volentis & vnientis, aut ſupprimentis Pontificis, ſub ea pœna iura mandare talem expreſſionem: ſed generalitatem verborum pati reſtrictionem ex alijs iuribus voluntati Concedentis deferentibus, & iuxta eam diſtinguentibus. qua ratione ijdem authores, qui hanc theſim maiorem ponunt, nihilominus de valore exprimendo diſputant: inter quos Couuar. alijque in ea hypotheſi negant eiuſmodi errorem in valore vitiare reſcriptum.

Inſuper ſub nomine etiam beneficiorum contenditur comprehendi monaſteria. Et rectè, ſed non omnia: verùm illa tantùm, quæ perpetua ſunt, quod de eſſentia eſt beneficiorum, quæ in titulum beneficialem conferuntur; non autem illa continentur, quæ officium dumtaxat ſunt; præſertim Mendicantium: quę nihil ad regulas Cancel. ſingulatim quæ de annatis, & quindennijs tractant, pertinent.

46. Quæ ſub beneficijs non veniunt in Reg. Canc. quæ annatas recipiunt.

Sub Concilij quidem Trid. *ſ.*24.*c.*13.§.*interim* diſpoſitione fateor ea contineri, ſed diſertè Trid. monaſteriorum facit mentionem, & generatim quidem, atque in ea diſpoſitione quæ monaſterijs fauet, vt ſcilicet non vniantur ad ſuppeditandam Epiſcoporum, vel parochorum competentiam, ne alijs, inquam, abeant ancillatum: non eſt autem conſectarium, vt ſi quid in materia fauorabili ſub aliqua denominatione comprehendi poteſt, præſertim expreſſum, id etiam comprehenſum dicatur ſub eadem in materia odioſa, & à iuris communis regulis exorbitante, vt eſt regula 21. *de vnion.* in qua vocabula omnia ſunt reſtringenda ad propriam ſignificationem, in alijs fauores ampliandi.

47. Sed in fauorabilibus ne vniantur pro aliorum congruentia.

Quod denique obiicitur, diuerſam eſſerationem & minus præiudicium, in Impetrante ſubreptitiè collationem, quàm vnionem; ideóque magis in hac, quàm illa oportere exprimi verum valorem; dico non eſſe in caſu noſtro: vtraque enim regula ſolicita eſt dumtaxat, altera de annatis, altera de quindennijs: neutro autem caſu Mendicantes quippiam ſoluunt: atque eadem vtriuſque regulæ ſunt verba diſpoſitiua, vt verus annuus valor ſecundùm communem æſtimationem exprimatur: & pœnalia, vt alioquin vnio non valeat, & gratiæ omnes ſint nullæ: vnde, vt dictum eſt, Doctores indiſtinctè de vtraque regula tractant.

Præiudicium autem ſi in eo poſitum velis, quod non plenè deliberare potuerit Pontifex, conferrène vel vnire velit, minuſque præiudicium ſit in collatione temporali inconſulto facta, quàm vnione perpetua; reſpondeo id ceſſare ex eo, quod ponitur, quod nihilominus valore cognito Pontifex conceſſurus fuiſſet; & in caſu præſenti nouerit non verum, ſed curialis taxæ dumtaxat valorem, expreſſum fuiſſe, & nihilominus conceſſerit: qua ſcientia poſita ſimul & voluntate diſpellitur, ut dictum eſt, quidquid eſt impedimenti.

Quod ſi autem ex rationis diuerſitate regula mitigationem aut interpretationem capere poteſt, vt admittit obiectio; rationes certæ neceſſitatis & vtilitatis eccleſiæ tam hic ſunt validæ, euidentes, & in actis demonſtratæ,

monſtratæ, vt ſtipulæ verborum eas ſuperare non debeant, aut vtiles earum narrationes per inutiles ſubreptiones vitiari.

Quibus omnibus attentis, quodque id, quod de valore verò obiectum eſt, ſatis ſit vlterius refutatum, ſiquidem primò non verſa-
48. mur in caſu vnionum, ſed in tranſitu ad ſtri- Recapitulatio rationũ, quibus ſtatuitur valorem nõ rectè expreſſum hic non obeſſe, &c.
ctiorem ordinem, mutationeque ſtatus regularium. 2. Non in ſuppreſſione beneficij, bonorum, &c. de quibus agit regula 21. Canc. ſed officio, domo, & ſeptis Mendicantium. 3. Quia ceſſante fine ceſſat lex, & à Mendicantibus non ſoluuntur annatæ, aut quindennia. ergo in eorum cauſis eæ regulæ ceſſant, quæ ad finem annatarum, & quindenniorum dumtaxat inſtitutæ ſunt. 4. Cùm conſtat Concedentem nihilominus conceſſurum fuiſſe, verus valor non expreſſus non debet nocere. vnde nec allegata reg. tam 21. quàm 54. Couuar. de vtraque indiſtinctè ait, *error in hoc* (valore) *exprimendo minimè eſt conſiderandus.* eodem modo procedit Ant. Faber *C. ſui. tit. de epiſ. & cler. def.* 10. *& Gomeſ. & tractatui de valore exprimendo* generalem inſcriptionem præfigens, & aſſerens quod expreſſio valorum ſemper reſpectum habet ad annatam: eodemque modo Gutier, aliique. 5. Per circumſcriptionem ſatis hîc expreſſum eſſe valorem, quod non minus eſt, quàm ſi ſummæ certæ, & proprio numiſmatum nomine expreſſio fieret. 6. Expreſſionem eſſe factam ſub ſumma taxæ curialis. 7. Ita expreſſo valore ſciuiſſe Pontificem ali non poſſe Abbatem, & duodecim monachos, quod expreſsè tamen & ſtudioſè mandat. Cùm ergo falſitatem valoris ſciuerit Pontifex (falſitatem, inquam, ſi verum valorem reſpicias, non autem ſi taxam, aut conſuetudinem curialem, quam ſciuit, & ſecutus eſt Pontifex) & reſcriptum nihilominus dederit, executionique id mandari iuſſerit; non verſamur tantùm in caſu quo Doctores diſputant, an valeat reſcriptum quando Concedens, quod expreſſum eſt falſum eſſe neſciuerit, & ſi ſciuiſſet, nihilominus crederetur conceſſurus, ſed in eo quo ſciuit, & nihilominus voluit. quo caſu dicit *poſt Felin. & citatos ab eo* Nauar. *conſ. 1. num. 2. de feudis* quod taciturnitas eius quod Princeps nouit, non inducit ſubreptionem; ſed includit diſpenſationem, quatenus opus,
49. ad valorem actus. quod idem tenet Anchar. Præſertim dum Concedens videt vitium, & nihilominus actum vult, ideoque diſpenſat: ne contradictoria admittat.
conſ. 293. n. 2. Silueſt. V. diſpenſ. nu. 21. & disertè expreſſum eſt *in l. 57. D. de re iud.* tametſi ſententia à minore lata ſit nulla, ſi Princeps minorem magiſtratui impoſuit, valere, *Princeps enim*, inquit, *qui magiſtratum dedit, omnia gerere decreuit.* Sic Pontifex qui tranſlationem pro Abbate & duodecim monachis fieri voluit, omnia neceſſaria decreuit.

50. Cuius rei euidens ratio eſt, quia contradi- Quorũ alterum volitum, alterũ tollit.
ctionem implicat, velle aliquid effectum ſortiri, & obſtaculum ponere, aut poſitum nolle ablatum, quod incompatibile ſit cum eo quod velis. contradictorium enim vnum poſitum tollit alterum. vnde taliter Concedens diſpellere cenſetur omne impedimentum. *l. vbi pugnantia. D. de reg. iur. Rebuff. in prax. ad reg. de vn. gloſ. 11. num. 13. Caccialup. eod. ar. 8. q. 16.* quemadmodum *in c. dudum de præb. in 6.* Bonifacius VIII. nulla priuilegij ſeu conceſſionis antea factæ in ſecundis literis mentione facta, per actus ſecuti repugnantiam illam *expreſſiſſe*, inquit, *videmur.*

Quam reſolutionem nihil retardare etiam poteſt argumentum de poteſtate Vicarij propoſitum: nihil enim id ad reſcriptum, de quo quæritur, ſpectat: quod non tangit eam quæ- 51. De Ordinarij licentia fieri dicitur, quod de Vicarij.
ſtionem an aliàs validè vel inualidè fuerit facta vnio, ſed tantùm an de Ordinarij licentia V. tranſiuerint in domum S. Pauli, quod reſcriptum narrat, & probant literæ tunc Vicarij.

Sub Ordinarij autem nomine comprehendi Vicarium atque Officialem adeo verum eſt, 52. Qui in iure dicitur Ordinarius.
vt iura dicant ab eo non appellari ad Epiſcopum, quia idem ſit vtriuſque tribunal, & ne ab eodem ad ſe ipſum appelletur. *c. Romana de appell. in 6. c. 2. de conſuetud. in 6. cuius ſententia authores tanto numero allegat Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 29. n. 3. vt exercitum Xerxis dixeris.*

Vicarium quidem vniones facere non poſſe Rebuffi & *aliorum quos citat Barboſa in Collect. DD. ad Conc. Trid. ſ. 21. c. 5.* communem opinionem eſſe credo, tametſi ego contrariam defendi poſſe exiſtimem, *ex l. 2. C. de officio eius qui vicem alterius iudicis obtinet.*

Ex qua lege duo deducuntur 1. quod alienationes rerum minorum & ſimilium perſo- 53. Coram quo emancipationes, adoptiones, ſic & vniones & hæ mutationes fieri poſſunt.
narum (vt ſunt monachi & regulares) emancipationes, & adrogationes à vicario fieri poſſint (quibus vniones & tranſlationes ad alium Ordinem, & familiam religioſam ſimiles dixeris) 2. quod Vicarius poſſit omnia quæ ad iuriſdictionem eius, cuius vices gerit, ſpectant, præſtare: niſi quæ ius vel conſtituens diſertè
54. Et quidquid expreſsè non eſt reſeruatum, vt hæc.
reſeruauerit, vt loquitur de ſuo legato Pontifex *in c. quod tranſlatione de off. leg. in verb. ad ea ſine ſpeciali mandato noſtro non debuiſti manus extendere, quæ in ſignum priuilegij ſingularis ſunt tantùm ſummo Pontifici reſeruata.* qualiter de Epiſcopo, Capitulo, & eius Vicario Sede vacante etiam dicendum eſt.

55. Præſertim Sede vacante, quando in Vicarium tranſit, exercitiũ omnis iuriſdictionis.
Id quod dubium non videtur habere in Vicariis Sede vacante, quia toto illi Capituli officio fungi creduntur, hoc autem toto Epiſcopi extra cauſam Ordinis, præſertim cum iam ex Concilio Trid. *ſ. 24. c. 16.* teneantur inuita etiam Capitula ob incommoda adminiſtrationis per multos habitæ vicarium deputare, vt non tenentur Epiſcopi. Vnde Quaranta *in ſumma Bullarij verb. Capitulum Sede vacante* §. 4. *dubitatur*, ait, *an factâ electione vicarij videatur tranſlata omnis poteſtas à Capitulo in Vicarium? Reſp. quod poſt Vicarij electionem Capitulum non abdicat à ſe iuriſdictionem, ſed illius exercitium. & Garc. de benef. p. 12. c. 2. nu. 67. p. 5. c. 7. n. 4. 38. 51.* vnire poſſe Cap. Sede vacante, & illius Vicarium: *p. 5. c. 7. n. 28. & Gutier. Can. q. lib. 1. c. 11. nu.* 10. ſatis clarè docet Vicarium Sede vacante poſſe decernere, quæ poſſent ipſi

 Epiſ-

Epiſcopi, & quæ ad claues pertinent, modo non reſeruauerit ſibi Capitulum, ſed vt communiter ſolet cum omnimoda poteſtate eum conſtituerit. quod hîc tum ob argumentum communiter accidentium, tum temporis lapſum, tum denique ob probitatem, & doctrinam huius vicarij factum fuiſſe præſumendum eſt: quem nec ignorantia inſignem Doctorem, nec malitia meritiſſimum deinde Epiſcopum limites ſuos exceſſiſſe credendum eſt.

56. Et quod deeſſe poteſt, ſanat clauſula reſcripti Apoſtol. ſupplentes, &c.

Et, vt exceſſiſſet, ſuppetias fert Nuntij Apoſtolici conceſſio, qui ratione legationis ſuæ vtriuſque domus Ordinarius fuit, & vnionem, tranſlationemúe hanc confirmauit, decreuit, & fecit ipſe, cum ea clauſula *ſupplendo omnes iuris & facti defectus*. de qua ſic loquitur Vitalis de Camban. *in tract. clauſ. in clauſ. ſupplentes omnem defectum, &c. ſi defectus procedit ex ſolemnitate iuris poſitiui, talis defectus vigore d. clauſula benè tollitur, per ea quæ ibi allegat, & clarum eſt ex c. illa 39. de elect. & facit c. 5. de tranſact. verſ. cum ſiquid forte, &c.* ita vt ſola Nuntij conceſſio clauſulam de Ordinarij licentiæ interuentu verificet.

57. Et quamuis de iure nec Epiſcopus, nec Vicarius poſſet.

Quod verò dicitur nec Epiſcopum ſine Capitulo vniones facere poſſe, quamquam dubitari poſſet an id hodie de Concilio Trid. procedat, prout negat Nauar. *de offic. deleg. conſ.* 10. limitatur tamen vbi contraria eſt conſuetudo; *Caccialup. de vnion. ar.* 6. *n.* 10. vt generatim in hiſce ditionibus Epiſcopi eiuſmodi negotia cum Capitulis non tractant, ſed aliquando cum Concilio ſui Vicariatus, quod aliud eſt à Capitulo, vtpotè cum hoc conſtet ex aſſumptis ab Epiſcopo, non à Capitulo deputatis.

58. Fecerit tamen, manet veritas narrationis de ordinarij licentia factum eſſe; etſi licentia legitima nō foret, quia narratio factū ſonat, non legitimitatem.

Sed eſto non poſſit Epiſcopus ſine Capitulo vnire, minus Vicarius; fecerit tamen: verum erit de eius licentia tranſiuiſſe, &c. quia ea narratiua factum, non ius, ſonat. non magis quàm ſi homo cæſus narretur, nec dicatur iure vel iniuria: factum ergo verificaſſe ſufficit. *Bellam. deciſ.* 116. *Rot. nouiſ. diuerſ. p.* 2. *d.* 9. *n.* 10. idem de appellatione, licet non valida. *Seraph. d.* 954.

Dubijs itaque obiectiſque aduerſus reſcriptum remotis, ſupereſt vt Delegatus illud exequendo, enixam Pontificis voluntatem, verborum ſtrepitu nihil minuiam, curet obſeruari.

CONSVLTATIO VIII.

De vnionum reuocatione.

1. An vnio ſatius ſoluatur Abbatiæ cū epiſcopatu cum aliter finis vnionis haberi poteſt.

MVltis pijs cauſis Conc. Trid. prouideri voluit per beneficiorum ſimplicium vniones, eccleſijs etiam cathedralibus tenuibus. *ſ.* 24. *c.* 53. monaſteria tamen, in quibus viget regularis diſciplina, atque eccleſias parochiales vniri vetuit. ſed religionis orthodoxæ conſeruandæ, nouarumque hic ob eam cauſam erectarum ſedium epiſcopalium dotandarum neceſſitas, cum rebus hic turbatis per bonorum ab alijs beneficijs ſeparandorum difficultas, & mora alteri remedio locum non faceret, huius decreti via lacta inuia fuit, & monaſterij menſis epiſcopalibus aliqua in dotem data. Poſtea quæſitum fuit, an, ſi finis is obtineri poſſet, & pars bonorum monaſterij menſis epiſcopalibus applicari, ſatius non diſſolueretur vnio, & tam epiſcopatibus, quàm monaſterijs, ſuus cuique prælatus daretur.

Et ſanè, ſaluo fine, ob quem vnio facta fuit, diſſolutionem illius ſuadent rationes, ob quas mota fuit eccleſia ad facienda ea decreta, de quibus mox latius infra dicam: atque imprimis *d. c.* 13. *ſ.* 24. vniri vetantis monaſteria, in quibus viget regularis diſciplina: vtique ne vigor ille, & rigor remittatur, quod facilius fit, quando vnaquæque domus non habet ſuum patremfamilias, in regula & diſciplina ſeruanda aſſiduò laborantem; coram cuncta quæ geruntur inſpicientem; quæ correctione egent, extemplò emendantem; quam quando in commendam data eſt abſenti ferè ſemper, aut plerumque, aut vnita. 2. Omnino

3. Vt ſingula beneficia ſuos habeant miniſtros.

Rurſus ſuffragatur ratio ſacrorum canonum, qui voluerunt, vt vnaquæque eccleſia ſuum ſponſum, ſuum rectorem haberet. *tota cauſa.* 21. *q.* 1. *ſingula*, inquit, *eccleſiaſtica iuris officia ſingulis quibuſque perſonis ſingulatim committi iubemus. c. ſingula diſt.* 89. vix enim eſt vt vnus homo plures perſonas benè ſuſtineat. *l. ſi plures. & ibi Iaſon. D. de pact.*

4. Præſertim curata:

Quam eandem ob cauſam tam multi ſacri canones ſint editi aduerſus beneficiorum, præſertim curatorum pluralitatem, & in Concilio Tridentino etiam innouari, & ſeruari iuſſi. *ſ.* 7. *c.* 2. 3. 4. 5. 6. refertque *d. c.* 2. eam quam diximus cauſam, cum *valde felix ſit*, inquit, *ille cenſendus, cui unam eccleſiam benè ac fructuosè, & cum animarum ſibi commiſſarum ſalute regere contigerit.*

Non ignoro huiuſmodi decreta in beneficijs ritè vnitis non obtinere; ſed agimus hic de rationibus ob quas lata ſunt, quærimuſque an eæ ſuadeant ſolui vnionem, quando nihilominus finis poteſt obtineri, ob quem vnio facta eſt.

Ratio autem legis, anima illius dicitur: ita vt ea ceſſante lex maneat velut emortuum cadauer: vigente autem ratione lex ſit etiam extendenda vltra vim verborum.

5. Ceſſante cauſa ceſſat vnio.

Vnde fit vt etiam in materia vnionum recepta ſit ea iuris regula, quæ dicit, ceſſante cauſa ceſſare effectum. *c. ceſſante de reg. iur. in* 6. *Alber. Gentil. diſp. de vnion. Britan. & quos allegat. Rebuff. lib.* 1. *de benef. & de vnion. reuoc. & facit c. cum M. de conſtit.* vbi ex rerum mutatione etiam à Sede Apoſtolica vnita menſæ Capitulari mutantur.

Fit etiam inde, vt Concil. Trid. ob rationem *d. c.* 2. inſertam, vltra beneficia, quæ in titulum ſingula obtinentur etiam *c.* 4. *&* 6. progreſſum ſit ad vnita.

Et quidem *d. c.* 4. vnionem ad vitam commendamúe plurium perpetuam ſimpliciter

damnatt

damnat: d. vero c. 6. vniones perpetuas; niſi conſtiterit ex rationabilibus cauſis coram Ordinario verificandis factas.

Itaque ſemper poteſt ſuam conſiderationem habere ratio, & finis iſtorum prohibitiuorum canonum, quando diſceptatur an rem, licet benè conſtitutam, expediat in melius mutari.

6. *Vt in ſingulis miniſtri reſideant:*

Ad eandem rem facit conſideratio, nec exiguum momentum adfert ratio eorum decretorum, quæ aſſiduam reſidentiam exigunt eorum, qui dignitates imprimis, & curata beneficia poſſident. *tot. cauſ. 7. q. 1. c. vlt. & tot. tit. de cler. non reſid. nouel.* 6. 88. 125.

7. *Congruentius iuri diuino in curatis:*

Et quidem ea pluribus locis etiam à Concilio Tridentino ſunt inculcata. *ſ. 6. c. 1. ſ. 21. c. 3. ſ. 22. c. 3. ſ. 23. c. 1. ſ. 24. c. 12.* atque *d. c. 1. ſ.* 23. ſatis videtur innuere eiuſmodi reſidentiam eſſe ex præcepto diuino in dignitatibus huiuſmodi, & curatis beneficiis: ideoque quamuis ex pontificiæ poteſtatis plenitudine vniri etiam regularia ſecularibus poſſint, etiam aduerſus *d. c.* 13. *ſ.* 24. Conc. Trid. decretum; tamen maiorem præbet cauſam ea reſidentia, quę ex diuino præcepto debetur, diſquirendi an mutatio in melius negligi debeat, diſſolutioúe dignitatum vnitarum probari, quando nihilominus effectus obtineri poſſunt, & fines, ob quos vnio dignitatum curatarum eſt facta.

Neque porrò ad rem facit, quod vnio infert diſpenſationem, ſeu relaxationem reſidentiæ in beneficio vnito; quoniam id verum eſt ſtante vnione; altior autem eſt ea quæſtio, quam tractamus; an vnionem ſolui conueniat, quæ ſequelam trahit diſpenſationis.

8. *Nec æquiualent Vicarij:*

Minus etiam mouet, quod per Priorem officium Prælati fieri poſſit, quia in omnium curatorum vnionibus Vicarij ſurrogatio facienda exprimitur, nec id tamen iis prohibitionibus, quas diximus, ſuffecit. & ſanè longa ſunt inter Prælatos & Vicarios interualla, ob quæ diſciplina per hos non æquè, atque per illos ſeruari, ac ſtringi poſſit: non res ſpirituales, non temporales æqualiter promoueri.

9. *Ne ſeculares cum regularibus miſceantur.*

Eſt inſuper alia conſideratio, ob quam Concilium Trid. regularium vetet vnionem cum ſecularibus dignitatibus, aut beneficiis curatis; quod iam olim non iniuſta ex cauſa eccleſiæ canones decreuerint, incongruum eſſe vt regulares ſecularibus ſupponantur. *c. 2. de capell. monach. c. quam ſit* 18. *q.* 2. vel homines diſparis profeſſionis ſimul ſocientur, *clem. 1. de elect.* quæ conſtitutio eo maioris eſt authoritatis quod ſit lata in œcumenico Concilio Viennenſi. vnde Iſidorus *in c. noua* 16. *q.* 1. applicat commixtioni profeſſionis, & religionum illud quod in literis ſacris dictum eſt nó arandum eſſe in boue & aſino, neque veſtem de lana & lino contextam induendam; referturque *in c. cum cauſam quæ. X. de elect.*

10. *Ne negligéntius adminiſtretur.*

Et ſanè neſcio quâ natura fiat, vt aues concolores vnà libentius volitent, & diſformitas profeſſionis animorum concentum turbet: adeò vt regulares ſecularibus vniti non rem iam amplius ſuam facere videantur, ſed vel ipſi prouentus aliquando effundere, vel ſuſque deque ferre, an parcè iam & frugaliter bona adminiſtrentur, hoſpitalitaſque exerceatur, an & aliquid in theſaurum condatur, an ærario exhauſto æs etiam alienum contrahatur, cùm vident ad hæredes Epiſcoporum tranſire, quæ olim morientibus Prælatis monaſterij theſauro inferebantur.

Et ſanè hic caſus noſter diſertè propoſitus eſt *in c. 1. X. ne ſed. vac.* vbi Pontifex vacante Sede, ne quidem ad Regis Hungariæ, Magnatum, Capituli, aut Conuentus inſtantiam vnionem monaſterij Epiſcopatui factam voluit diſſoluere; quod non eſſet qui epiſcopale ius defenderet: eccleſia autem de Præſule prouiſa, facultatem liberam fecit id proſequendi: præmittitque ibi Pontifex, cùm aſſereretur, quod per vnionem ſolueretur religio, fraudarentur eleëmoſinæ, & hoſpitalitas tolleretur, ſe ad releuandum eccleſiæ ſtatum intendiſſe diligenter; ibidemque diſſolutio vnionis vocatur ruinæ eccleſiæ releuatio: eamque cauſam pro diſſoluenda vnione probat Rebuff. *vbi ſup. nu. 3. & n. 6. & 9.* ſi vtilitas eccleſiæ ſuadeat, ſolui poſſe vnionem, ex quibus cauſis potuit introduci. *conſentit Azor. inſt. moral. p. 2. l. 6. c.* 28. *q.* 21. *c.* 29. *q.* 5. 6. 11. *Solutio vnionis releuatio monaſterij:*

12. *Facta ſolutio hic in aliquibus nouis cathedris Epiſcopalibus.*

Cùm igitur ad dotandas nouas eccleſias cathedrales in Belgio fuerint factæ huiuſmodi monaſteriorum vniones, atque is finis conſentientibus religioſis haberi poſſet per bona à monaſteriis ſeparanda, & epiſcopalibus menſis applicanda; rectè Regi Catholico, & S. Pontifici ſolui huiuſmodi vniones ſatius viſum fuit quoad monaſterium Vaucellenſe ab eccleſia Cameracenſi, quoad Tongerlonenſe ab eccleſia Syluæducenſi, quoad Douſanum à Brugenſi; relictâ eis dote ſufficienti, prout in ſingulis conuenta fuit.

13. *Sed quæ his dos eſt conſtituenda?*

Nam alioquin ad conſtituendam quantitatem dotis epiſcopalis certa tradi regula non poteſt; ſed pro Sedis dignitate, diœceſis amplitudine, loci neceſſitate, & temporum ratione res ad arbitrium boni viri remittenda eſt. atque ita ferè Concilium Tridentinum tenuium cathedralium eccleſiarum vnionem, vel ex alijs prouentibus eccleſiaſticis ſubuentionem Concilio prouinciali committit; ad S. Sedem rei totius ſtatum relaturo. *ſ. 24. c. 13.* eodem tamen loco *§. adhæc* vetat Epiſcopatus penſionibus grauari, qui ducatorum mille, & parochiales qui ducatorum centum valorem annuum non excedunt. vbi Barboſa, *in Collect. ad d. c. n. 14. & 16.* ait ducatos accipi ſecundùm morem cuiuſque regionis, quin & diſpenſari aliquando ſuper hoc decreto. *n. 12. & 15.* porro Pius V. quâdam conſtitutione declarauit cum ex decimis aliiſque prouentibus eccleſiaſticis parochis aſſignanda eſt congrua portio, excedi à iudice non poſſe ſummam aureorum centum, nec infra quinquaginta taxari: ſed temporum iniquitas, rerum omnium venalium caritas, in amplis paſtoratibus etiam excedi hanc ſummam cogit. videtur autem Concilium Tridentinum tacitè innuere quandam proportionem inter eccleſias cathedrales, & paro-

parochiales; vt dos parochialium ſatis prouiſarum decupletur in cathedralibus; dum in his mille, in illis centum ducatos minui vetat.

Enimuero in Belgicis epiſcopatibus Bulla vniuerſalis, quæ de illis erigendis edita eſt, decreuit ſingulis aſſignandam eſſe per ſeparationes bonorum eccleſiaſticorum dotem trium millium ducatorum, auri de camera: interim dum ea aſſignatio effectum ſortiretur, addixit Rex ex dominicis reditibus ſe ſoluturum mille quingentos aureos: hæc ergo ſumma neceſſitati; illa dignitati ſufficere hîc viſa eſt: & etiamnum videri ferè etiam poſſit, ſi aureorū, qui tunc hîc erant ſinguli floreni duo Brabantiæ, nunc ſupra quatuor, mutationem recipiamus.

Porrò multis in locis cum diſmembratio à pluribus beneficiis, quæ in Bulla generali erectionis nouorum Epiſcopatuum pro optimo dotandi medio decreta fuerat, & à Rege Pontifici propoſita, multas haberet difficultates; occurrentibus Abbatiarum hinc inde vacationibus, Epiſcopalibus menſis in rei melioris defectum, & ad citius exonerandum Regis ærarium, ſunt vnitę; & cum poteſt alicubi iam obtineri prior & melior dotandi ratio, videtur ceſſare cauſa cur locus non fiat ſupra citatis canonibus.

Videtur inſuper nonnullis quod ſurrogatum ſapere debet naturam eius cui ſurrogatur: *l. eum qui §. qui iniuriarum. D. ſi quis cautio. §. fuerat. inſt. de act. DD. paſſim*, adeoque non amplius ab vnitis Abbatiis recipiendum, ſiue in vtendo, ſiue diſmembrando, quam ſumma fuit, ob quam inueniendam facta eſt vnio.

Videri tamen etiam poteſt cum in vnionum bullis diceretur, vt Epiſcopi fructus in ſuos & monaſteriorum vſus poſſent conuertere, nec adderetur quantum in ſuos, quantum in monaſteriorum vſus; poſſe dimidiatim diuidere: vt fieri ſolet cùm partes per teſtatorem non ſunt diſtinctæ: *§. ſi plures inſt. de hæred. inſtit.* ſed id demum ſeruatur cùm teſtator non ſe aliter explicat: *d. §. ſi plures. l. quoties. §. hæredes. D. de hæred. inſtit. & quæ notat gloſ. ibidem in v. æqualiter.*

14. Alios ergo terminos figunt Bullæ vnionū: *volumus*, inquiunt, *quod propter vnionem, annexionem, & incorporationem huiuſmodi diuinus cultus, ac ſolitus monachorum, & miniſtrorum numerus in dicto monaſterio nullatenus minuatur, ſed eius & conuentus prædictorum congruè ſupportentur onera conſueta.* & clauſula onerum antè incumbentiū in omnibus vnionibus addi conſueuit; & ſic loquitur Trid. *ſ.* 23. *c.* 18. *ſine cultus diuini præiudicio*; limitata hæc cauſa limitatum producit effectum: ergo propter vnionem hæc onera cultus diuini, religioſorumque conſuetus antea numerus, hoſpitalitas, pauperum ſuſtentatio minui nequit: iis deductis in vſus ſuos tantùm vertere poſſunt Epiſcopi, quanto egent. ſi non eſt manendum intra taxam primo dictæ bullæ vniuerſalis. *de quo in Reſponſ. noſtris h. t. r. 2.* vertere, inquam; nam de

Saluis priſcis oneribus, & cultu diuino non minuto, eiuſque miniſtris.

non verſo, atq; conſumpto nihil vlterius Bullæ addunt; an teſtamento diſponere, an ab inteſtato ad hæredes deuoluere poſſint. vnde plerique certam quotam aut ſummam paciſci maluerunt; vt, ſi parcius vſi forent, de eo, quod ſupereſſet ex illa, diſponere ſine apparenti controuerſia poſſent.

Vide de quæſtione reuocandæ monaſticæ vnionis plenius *in Reſponſ. noſtris h. t. r. 3.*

CONSVLTATIO IX.

De reuocanda vnione illius cauſa ceſſante.

VNiones reuideri voluit Tridentinum. *ſ.* 7. *c.* 6. & ſubreptitias viribus carere, niſi nimio iam tempore firmatæ ſint: beneficia etiam curata vnita quotannis viſitari, & vt cura in iis laudabiliter exerceatur per Ordinarium ſemper prouideri. *d. ſ.* 7. *c.* 7.

Quid, ſi is repererit cauſam, ob quam vnio facta eſt, ceſſare ac negligi, v.g. Collegio canonicali vtriuſque ſexus facta eſt vnio curati beneficij, vt in collegiata eccleſia augeatur cultus diuinus, numeroſus chorus virginum pſallat, inde virorum locis diſtinctus collectam cantet, miſſam faciat, alioque officio fungatur; idque nunc negligatur; neutris horas canonicas pſallentibus; ſanè ſi contumaciter negligitur cultus diuinus, ſequeſtrari fructus poſſunt, & perſeuerante contumacia priuatio beneficij infligi. *Trid. ſ.* 24. *c.* 12. *§. præterea.* vnde priuantur, qui per plures annos abſunt à beneficiis. *c.* 2. 6. 8. 10. 11. 16. 17. *X. de cler. non reſid.* at verò non corporalis tantùm reſidentia exigitur, & propter ſe, ſed moralis, *vt diximus in Iur. pont. nou. anal. de cler. non reſid.* & propter officium. nam propter illud reſidentia requiritur, & datur beneficium, *c. fin. de reſcript. in 6.* Sin autem reperiri virgines non poſſint qualitatibus requiſitis præditæ; vel in his eſt diſpenſandum, vel fructus vertendi ſunt in proximum vſum, iudicio Ordinarij. *vt in ſimili ſtatuit Conc. Trid. ſ.* 28. *c.* 8.

1. Vbi cultus diuinus ob quem facta eſt vnio cōtumaciter negligitur, quomodo prouidendū etiam per ſolutionem vnionis?

Aut fortè ceſſante cauſa vnionis, ſi nec redintegranda ſperetur, rectius ceſſare dicemus debere effectum, reducendaque vnitorum beneficiorum bona ad primæuam ſuam originē; atque ideo decimas ad veteres parochos, à quibus ſublatæ fuerant ad cultum diuinum alibi augendum, vt eo ibi ceſſante redintegretur in priori loco. *quæ de re Rebuff. in prax. beneſ. l. 1. de vnion. reuoc. vbi citat Clemen. ne in agro. § adhæc de ſtat. monach. c. cum M. de conſt. c. quia de relig. dom. c. fin. de paroch. c. 1. de verbor. ſignif. in 6.*

Cauſa ſublata vnionem etiam à Papa factā multo magis à ſe, aut ſuis anteceſſoribus, reuocat Epiſcopus: &, ſi diuerſarum dioeceſium ſint vnita beneficia, vterque, *Rebuff. vbi ſup. n.* 15. *& ſeq.* ideoque quamuis collegiata ſit ex-

empta, in quam illius Ordinarius non habeat iuriſdictionem, ſi tamen beneficium, quod ei vnitum eſt, noo fuit exemptum, Epiſcopus ſub quo illud eſt ſitum, poterit diſſoluere tanquam ſibi ſubditum. *Rebuf. vbi ſup. n.* 18.

De noui operis nunciatione.

CONSVLTATIO I.

In loco ſacro non permittitur ædificatio ſub cautione de demoliendo.

QVamquam nouo opere nunciato, ſi de demoliendo ſatiſdetur, in ædificando pergere licet; *tot. tit. de nou. oper. nunc.* tamen ſi nuncians nouũ opus, præſertim in eccleſiaſticis, velit intra trium menſiũ ſpatium, proprietatem, & preiudicium probare, ceſſatur ab opere, non admiſſâ cautione. *c. 3. vlt. X. de nou. oper. nunc.* Quin imò ſi malè ædificatur, in eccleſiaſticis non eccleſia, ſed ædificator talis expenſis demolitionis luit. *c. 2. in v. expenſis tuis. X. eod* ob culpam ſuam.

Enimuerò ſi quis velit in loco ſacro ædificare, vel religioſo, nõ ſufficit cautio de demoliendo. quia interdictũ *ne quid in loco ſacro vel religioſo fiat. D. tot. tit.* eſt purum, neque conditionem demolitionis admittit: ſed præcedere debet decretum Pontificum, aut iuſſus Principis *l. oſſa. D. de relig.* vtique cauſa plenè cognita obtentus.

Ratio eſt, tum quia ſine huiuſmodi decreto, ac iuſſu ipſum factũ, ipſa ædificatio intrinſecè malum implicat. quia ſepulchrorum lapidem mouere, terram euertere, ceſpites euellere, proximũ ſacrilegio maiores noſtri ſemper habuerunt. *l. 5. C. de ſep. viol.* idq; tam ſcrupuloſè, & tanto priuilegio ſepulturarum, vt quamuis in fundum alienum foret illatum cadauer, domino eiicere non eſſet permiſſum, ſine Pontifi cum decreto, aut iuſſu Principis. *d. l. oſſa* cum aliàs quod in alieno fit intercidere liceat. *l. quemadmodum. D. ad leg. Aquil.* tum denique quia irreparabilis eſt contrectatio indigna ſepultorũ; inſtar ſuſpendij, cuius poſtea de cauſa cognoſcatur.

Eapropter, qui non ritè in ſacro ædificat, grauiter damnatur, & ædificium fiſcus vendicat. *l. 2. 4. 5. C. de ſep. viol.* neq; iudex ordinarius decretum Pontificũ, & iuſſum Principis ſupplere poteſt, qui ipſemet punitur 20 libris auri ſi negligens fuerit in eiuſmodi ædificatoribus caſtigandis. *l. ſi quis. ibidem.* Tantum abeſt, vt cauſa non plenè cognita per prouiſionem ſub cautione de demoliendo, ſeu alia id permittere debeat, aut poſſit.

Et cùm in huiuſmodi nouis operibus ſcandala ſoleant enaſci, & contentiones; valde præclara eſt admonitio Innoc. III. ad Archiepiſcopũ Cantuarienſẽ *in c. 2. X. de non. oper. nunc.* vt ab iis abſtineatur omninò, quæ talia generant.

De Priuilegiis.

CONSVLTATIO I.

Verbum protectio exemptionem non infert.

PErſpecta Lucij III. Pontificis Max. Bulla qua Præpoſitum S. Marię B. eiuſque Collegas & bona ſub B. Petri & ſuam protectionẽ ſuſcipit: ad quæſtionem quæ ex ea mouetur, an per ea verba idem Præpoſitus, Collegiũ & bona ab ordinaria iuriſdictione cenſeantur eximi? omninò reſpondendum eſt negatiuè. quia exemptiones odioſæ ſunt, tamquam iuri communi aduerſariæ, hierarchiæ eccleſiaſticæ inimicæ, & quæ ius alteri auferant: ſcilicet authoritatem ſuã Ordinariis locorũ. quod Princeps aut Pontifex nunquã facere cenſetur, niſi diſertis admodum verbis expreſſerit. adeoque diligenter inſpicienda ſunt priuilegia, & tenor eorum attendendus. *c. recepimus. X. de priui.* & ſi quidem expreſsè exemptionem libertatemúe conceſſerint, ſeu iuris B. Petri ſpecialiter fecerint, exemptio admittitur; non aliàs. ne quidẽ ſi ad indicium perceptæ protectionis cenſus ſoluitur. *d. c. recep.* nam receptio ſub protectionem non ſpectat ad exemptionem. vnde hæc ex illius verbis non infertur. ideoque Innoc. III. clarè *in c. ex parte 18. X. de priuileg.* id ipſum decidit, & quæſtionem ſuprapoſitam his verbis; *ex parte tua fuit quæſitum vtrum clerici & laici, qui literas protectionis oſtendunt, in quibus* 1. *perſona ſua expreſſo nomine cũ omnibus rebus ſuis ſub Apoſtolica protectione conſiſtere declarantur, à iuriſdictione Epiſcopi diœceſani ſint exempti? nos autem tibi reſpondemus, quod per literas huiuſmodi ab Epiſcoporum ſuorum poteſtate minimè ſubtrahantur. vt in d. c. recepimus.* Alexander III. ſimiliter decidit per conceſſam protectionem nihil iuri diœceſani Epiſcopi eſſe ſubſtractum. quod ipſum indies etiam videmus in literis Principum ſaluæ-guardiæ & ſaluiconductus ac protectionis regiæ, per eas enim Principes intendunt perſonas & res, quas in protectionẽ, guardiam, cuſtodiamque ſumunt; contra violentiã dumtaxat tutari: earumque literarum quotidiana praxis ita recepta eſt, vt nemo ſub illius prætextu à iuriſdictione ordinariorum Magiſtratuum, aut Conciliorum ſubtrahere ſe vn quam tentarit.

Quin imò in literis Lucij diſertè Ordinarij authoritas præſeruatur, cum Præpoſitus per Collegium eligendus ſecundùm Canones ab Epiſcopo confirmandus dicatur, ab eoque curam ſpiritualem & temporalem accipiat, & vtramque prælationem, & pro vtraque ei reuerentiam canonicam debeat & ſubiectionem. exemptus autem Prælatus, & Sedi Apoſtol. immediatè ſubiectus à Sede Apoſtolica eam prælationem accipiat. vnde & ipſum Collegiũ

non.

non poteſt eſſe exemptum. tum quod non poteſt diuerſo iure caput & corpus cenſeri, tum quod prælationem vtramque electus non poteſt accipere ab Epiſcopo, ſi ipſe eandem non habuerit, quippe nemo poteſt plus iuris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur. *c.79.de Reg.iur.in 6.*

2. Neque. V. libertas.

Atque iterum quamuis idem Lucius decernat, vt altare D. Mariæ ab omni exactione ſit liberum, libertates, & immunitates antea obſeruatas permanere debere, res etiam eccleſię ipſorum vſibus conſeruari; addit tamen clauſulam; *ſaluâ Sedis Apoſt. authoritate, & diœceſani Epiſcopi canonicâ iuſtitiâ.* Ad eum modum cùm itidem concedit liberam ſepulturam, addit clauſulam; *ſaluâ iuſtitiâ illarũ eccleſiarũ à quibus mortuorum corpora aſſumuntur.* id eſt, ſaluis iuribus parochialibus & cathedralibus; vt explicat

3. Quæ non aufert iura cathedræ Ordinarij.

Clem.III. *in c.certificari.X.de ſepult.* Itaque huiuſmodi verba cõtra exactiones iniurioſas inſeruntur; nõ autem contra iura cathedræ epiſcopalis, ad authoritatem vel vtilitatem per canones debita torquẽtur. quò ſpectant ea Ale-

4. Sed nouas exactiones.

xandri verba in eius literis, *ne tui liceat iſti eccleſia nouas, & violentas exactiones imponere.* aut ſaltem ad ea quæ legis dicuntur diœceſanę, non Iuriſdictionis. *Vide in Reſponſ. noſtru de priuil.r.t.*

Accedit quòd eadem eccleſia à Malderico Epiſcopo Tornac. facultatem acceperit canonicè de præbendis diſponendi, malefactores excommunicandi, & abſoluendi: quæ etſi à Romanis Pontificibus fuerit confirmata; non tamen confirmatio excedit limites eius, quod confirmatur, neque ad alios fines poteſt extendi.

Præſertim cùm Paſcalis Papa in literis confirmationis Prælatum iſtius eccleſiæ à canonicis electum ab Epiſcopo canonicè conſtitui velit: quod vt oſtendimus, contradicit exemptioni. prout & literæ Alexandri dũ priuilegium concedunt, vt ſine manifeſta & rationabili cauſa nemo eccleſiam iſtam interdicto poſſit ſubiicere; vtique permittunt, ſi manifeſta & rationabilis cauſa ſubſit. adeoque rurſus priuilegium eiuſmodi violentiis tantùm obſiſtit, iuri non derogat; authoritatiue Ordinariis à iure conceſſæ.

Denique non ſunt mutanda, quæ certam ſemper interpretationem habuerunt. adeoque cùm ab immemoriali tempore Collegiũ iſtud

5. Et non vſu tollitur. Ac præſcriptione.

nulla exemptione aduerſus Ordinarium ſit vſum, ſtatuendum eſt non admittendam eam interpretationem, qua exemptionem aliquam introducere velit. *l.ſi de interp.D.de legib.* præſertim cùm, etiamſi verè exemptio fuiſſet conceſſa, per non vſum, ſeu contrarium vſum annorum 40. multo magis immemorialem priuilegium amiſiſſet. *c.accidentibus 15. X. de decim.* vbi Pontifex rationem aſſignat, quod ex non vſu vel contrario vſu annorum 40. priuilegio renuntiaſſe præſumantur, quibus ea indulta ſunt. quod etſi aliqui nonnullis diſtinctionibus temperent; nemo tamen negat effectum centenariæ conſuetudinis, aut præſcriptionis, & in quibus expreſſo priuilegio doceri non poteſt, quid de exemptione ſit ſtatuendum, defertur conſuetudini omninò & præſcriptioni. *c.cum dilectus.X.de relig.domib. c.cum perſona. de priuileg.in 6.* vbi & peculiariter id traditur, cũ priuilegium non eſt liquidum, quid tribuendũ ſit poſſeſſioni; quid epiſcopali iuriſdictioni, cuius intentio in iure communi eſt fundata.

CONSVLTATIO II.

Priuilegium Iulij II. pro clero ſecundario eccleſiæ Leod. derogans c. volentes ceſſat in Belgio, vbi Tridentinum eſt publicatum.

IVlius ſecundus confirmando & extendendo allegatam conſuetudinem, exemit clerũ ſecundarium ciuitatis & diœceſis Leodienſis ab omni iuriſdictione ordinaria, etiam quoad curam animarum, ac viſitationem: cum derogatione c. *volentes de priuil. in 6.* vt nec conueniri poſſit ratione contractus aut delicti extra eccleſiam exemptam commiſſi.

Ex aduerſo Conc. Trid. *ſ.7.c.14.* innouauit *d.c.volentes*, ſeruarique deinceps mandauit, addita ad finem *d.c.14.* derogatione hac; *priuilegiis, exemptionibus, conſeruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduerſus præmiſſa nequaquam valituris.*

Adeò vt per hanc clauſulam derogatoriam Concilij ceſſet dictum priuilegium Iulij quoad 1.
clauſulã in eo derogatoriam *d.c.volentes.* ita vt exempti conueniri hodie poſſint *per d.c.volentes* per Concilium innouatũ cum derogatione priuilegiorum contrariorũ ſuper delictis alibi commiſſis, contractibus alibi initis, rebus alibi ſitis, & beneficiis non exemptis. vide quæ diximus h.tit.conſ.4.

Quemadmodum in cauſa viſitationis omnibus exemptionibus per idem Conciliũ derogatur. *ſ.14.c.4 ſ.6.c.4.ſ.25.c.6.* & quoad curam animarum. *ſ.5.c.2.ſ.24.c.18.ſ.7.c.5.7.ſ.6.c.2.ſ.23.c.1.&c.*

Et quamuis Leodij non obſtante omni diligentia Epiſcopi Vercellenſis tunc Nuntij Apoſtolici obtineri non potuerit, vt Concilium Tridentinum reciperetur quoad derogationẽ 2.
libertatis, & exẽptionis cleri; vt teſtatur Eraſmus Chokier *tract.de exempt.part.2.q.45.n.71.* tamen *p.1.q.50.n.7.* idem teſtatur, ſacrã Congregationem declaraſſe Decreta Concilij eos ligare; & licet rurſus qualibuſcumque modis obtinuerint apud Sedem Apoſtolicam, ne eadem exemptio amplius vellicaretur; tamen recepto in regiis hiſce ditionibus Concilio Tridentino, exceptis ſolũ decretis de iuriſdictione laica, & patronatu regio, ſeu vaſallorum, &c. agentibus, idem priuilegiũ Iulij ſecundi redactũ eſt ad terminos Concilij Tridentini *dictiq. c.volentes*, quod non tantùm intelligendũ eſt

de

de clericis eccleſiarum hic ſitarum, ſed etiam Leodienſibus, aliiſque ſi hic cootrahant aut delinquant.

3. *An autem immemoriali conſuetudini, ſi munimentis probetur, nou priuilegio?*

Voum eſt quod obiici poſſe videtur, quod Bulla Iulij referac immemorialem conſuetudinem, cui expreſsè *d.c.*14. aut ſpecialiter non derogat: ſed ſcrupuloſè Bulla loquitur de conſuetudine, & cum metu, ne vbique aut ſemper probari poſſit, adeoque ipſa eandem exemptionem concedir, extendit, & derogat d.c. volentes.

Vnde ſequitur vt per Concilium Trid. ſic abrogatum diſertè quidquid per viam priuilegij acceſſit; adeoque rem eo eſſe redactam, vt conſuetudo huiuſmodi antè priuilegium Iulij extitiſſe, vbicumque negatur, probanda ſit; ſubleuamen enim probationis per priuilegium Iulij acceſſit.

Quod ſine vlla controuerſia obtinet in iis eccleſiis, quæ poſt priuilegium fundatæ, vel in Collegiatas erectæ ſunt, vel paulò antè; vt immemorialis conſuetudo in eis non fuerit, nec ſuffragari poſſit; ſed priuilegium dumtaxat reſtrictum nunc per d. Conc. Trid. *ad normam d. c. volentes*, datum autem illud fuit à Iulio II. & refertur extensè per eundem Chokier.

4. *Exemptio omnis ceſſat quacumque ex cauſa nata.*

At verò neque huc deſcendendum eſt, vt conſuetudini concedamus nō derogatum *per. d.c.*14. quoniam non tantùm vtitur verbo priuilegiorum, ſed etiam exemptionum in clauſula derogatoria: ita vt exemptiones ſublatæ ſint ex priuilegio ortæ, ſiue ex conſuetudine, ſiue vndecumque aliàs. negatiuum enim verbum *nequaquam* omnia tollit, & conſequenter omnem exemtionum ſpeciem, ſiue priuilegiariam, ſiue conſuetudinariam, aut præſcriptam.

CONSVLTATIO III.

De exemptorum foris agentium apprehenſione & remiſſione.

DE requiſitione facta per Ordinarium, vt apprehenderentur, & ſibi mitterentur quidam regulares Ordinis S. Saluatoris, multa concurrunt attentè conſideranda, tam quoad capturam, quam quoad remiſſionem. quoad hanc; quod ob diuerſitatem territoriorum, dominiorumque ſupremorum notorium ſit, remiſſiones hodie vix frequentari. difficultas eſt tamen an nec etiam in regularibus? qui profeſſionem ſuam controuerſam facit, ad monaſterium ſuum remittitur. *Trid. de. reg. c.* 19. apoſtata à religione carceri mancipatur. *c. pen. X. de apoſt.* & ad clauſtra ſua retrahitur. *c. fin. X. de regular.* & edictū Imperatorium 17. *Febr.* 1535. apoſtatas apprehendi, & ad monaſteria ſua reduci mandat, aut à iudicibus delegatis ſequeſtrari, donec cauſa cognita fuerit. Pius autem IV. omnes erronū & apoſtatarum cauſas ad ſe reuocauit. *cuius conſtitutionis ſubſtantiam recitat Petr. Matt. decret. lib.* 7. *tit.* 17. *c.* 2. tamen vt nec hæc conſtitutio hîc ſeruatur, ita antè paucos

1. *Remiſſiones an in regularibus reis obtineant?*

annos regulares ex Francia fugitiuos à Rege repetitos, quaſi maieſtatis reos, vidimus Patriæ priuilegijs ſe tutatos, nec ex Brabantia dimiſſos; prouocantibus etiā Brabantiæ Ordinibus ad ea priuilegia; &, ne dimitterentur, intercedentibus. Nam & clero ciuium localia priuilegia communicantur, & in fauorabilibus ciuium, & incolarum iure cenſentur.

2. *Quid in iis qui extra territorium requirentis?*

Porrò quod attinet capturā; non leuiter ſanè in hoc negocio verſandum eſt requiſito: non tantùm quod apprehenſio clerici temerè facta annexam trahat excommunicationem iudicis, quamuis competentis *1 c. ſi clericos de ſent. excom. in* 6. ſed etiam, ſi deeſt in apprehendendū iuriſdictio, certum ſit eum priuati loco eſſe: *l. fin. D. de iuriſdict. omn. iudic.* adeoque, ſepoſitâ aliâ excuſatione, incidere in laqueum caoonis *ſi quis ſuadente diabolo.* 17. q. 4.

3. *Prætendunt exemptionē;*

Priuilegia Ordinis S.S. palam exſtant typis etiam publicis impreſſa: quibus Ordini conceditur expreſſis multiſque verbis, ab Ordinaria iuriſdictione exemptio ſed quoniam additur, per eam tamēn non derogari Capitulo Regulæ quo diſponitur, quod diœceſaous fratrū & ſororum ſit pater, & in cauſis illos tangentibus iudex, monaſteriorū viſitator, & denique ſpeculator *ſi regula*, inquit, *in omnibus punctu obſeruetur*: vt & *Princeps patriæ eorum reſponſalis*; & *Papa, tutor charitatiuus*: (quæ verba improprium, ſeu non iuridicum, ſed metaphoricum ſenſum habent) declarationes deinde illius capituli diuerſæ, & modificationes, ſeu reſtrictiones ſubiunguntur: ac denique, quod ad rem noſtrā facit, *caterùm*, inquit Pontifex, *prohibemus ne qui diœceſani, aut alij antiſtites, qui ex forma regula S. Saluatoris, aut præſentium conſtitutionum huiuſmodi monaſteria viſitarent, poſſint & valeant, vigore officij huiuſmodi viſitationis, vel quacumque alia cauſa correctiones aliquas facere de perſonis vtriuſque ſexus, quas viſitarent, aut eis pœnitentias aut pœnas aliquas iniungere, niſi ſolū & dumtaxat in monaſteriis & locis huiuſmodi, quæ viſitauerunt, & eas correctiones, pœnitentias, vel pœnas exequendas committere teneantur, & debeant Abbatiſſis, confeſſoribus, aut vtriſque conuentibus, ſi commodè per Abbatiſſas & confeſſores fieri nequirent. & per nullos alios poſſint tales correctiones, & pœnitentia, ſiue pœna executioni mandari. Qui diœceſani nullam habeant, aut exercere poſſint iuriſdictionē, aut poteſtatem in monaſteriis, & locis, atq; perſonis, ordinis præfati, niſi circa correctiones, & emendationes exceſſuum, & tranſgreſſiones regulares, quæ per huiuſmodi perſonas fierent.*

Aſſeritur hic Ordinario nullam competere iuriſdictionem, niſi in hic exceptis; & in exceptis ipſis, nullam exequendi facultatem; niſi per ipſos regulares; vnde ergo educetur apprehendendi poteſtas? niſi fortè ex aliquo canone, etiam in exemptos, certo caſu, authoritatem tribueote? ſed is non proponitur.

Nam etſi in Concilio Tridentino quædam particularia regulariū priuilegia per viam delegationis Apoſtolicæ Ordinariis factæ, viribus vacuentur; *ſ.* 5. *c.* 2. *ſ.* 14. *c.* 11. *ſ.* 21. *c.* 8. *ſ.* 22. *de obſer. in celeb. miſſa. ſ.* 23. *c.* 10. 12. 13. 15. *ſ.* 25. *c.* 2.

3.5.6.7.10.11.12.13.14.15.16.19.23. tamen nullibi Concilium generatim abrogauit regularium exemptionem: niſi quatenus ipſis decretis Concilij Trid. aduerſetur, præſertim quoad regulares editis. *ſ.25.c.fin.de regul.* & ita Concilij Interpretes declaraſſe aiunt pro Generali Minimorum. an. 1573. & aliàs tempore Gregorij XIII. & ita habet omnium Mendicantium, ac tot aliorum Ordinum exemptorũ praxis vniuerſalis, neque opus alioquin erat tot ſpecialibus derogationibus, cum vna falce omnis exĉptio potuiſſet exſcindi; ſi ea mens fuiſſet Concilij: & non potius per huiuſmodi exceptiones particulares firmare regulam in non exceptis. Quin imò Concil. Trid. *de reg.c.9.ſ.25.* è contrario diſertè monaſteria monialium, *quæ à regularibus reguntur, ſub eorum*, inquit, *cura & cuſtodia relinquantur.*

4. Quid ſi poſſeſſio cõtraria allegetur, & præſcriptio? Ab Agente quidem Requirentis allegata fuit contraria exemptioni poſſeſſio, ſeu præſcriptio: ſed allegatio ſine probatione ad decernendum quidpiam, iudicandumque non ſufficit. & in hac materia præſcriptionis fieri probatio deberet, cũ omnibus illius qualitatibus, tituli, bonæ fidei, pacificæ poſſeſſionis per annos 40. *c. accedentibus. c. ſi de terra. X. de priuileg. c. cum perſona. eod. in 6. quod ſi in probatione*, inquit d. c. accedent. *defecerint, ab ipſorum impetitione Templarios abſoluatis.*

5. Examinanda eſt, quoad omnia requiſita. vt hic. In huiuſmodi ergo inquiſitionem venit titulus Ordinarij, aduersùs exemptionem præſcribentis. quem ex iure communi elicere non poteſt, dum eo Ordinarius iubetur priuilegiũ inſpicere, & ſeruare. *d.c. porrò. X. de priuil.* & ideo totum ei inſpiciendum edi debet, quamuis illud tantùm capitulum deſcribendum. *d.c. cum perſona. de priuilegiis in 6.* & Ordinarius debet diœceſim ſuam quotannis viſitare, oues ſuas noſcere, & vultum pecoris ſui, adeoque qualitatem ſubditi, vel exempti.

Deinde vocatur in quæſtionem bona fides, quæ excludit conſcientiam iuris alieni. *c. ſi virgo 34. q. 1. c. 5. 17. in fin. c. 19. in fin. X. de præſcript.* at hic priuilegiorum tenor, inſpiciendi facultas, ſeruandi obligatio, non ſatis cum illa conſtat. adde & hic Ordinarium ex d. capitulo 26. Reg. S. S. viſitatorem, eſſe & patrem: viſitatori incumbit viſitatis iniungere, res eccleſiæ ne alienent, malè alienatas recuperent; iura & priuilegia conſeruent: monere ergo debet ne patiantur aduersùs iura ſua præſcribi. quia qui præſcribi patitur, alienat: *l. alienationis verbo. D. de verb. ſig.* ſi omittat; officio non fungitur; dolus aut culpa ei nõ patrocinatur ad præſcriptionem. *c. ex tenore. X. de præſcript.* quomodo ergo viſitator aduerſus viſitatos præſcribet, & pater aduerſus filios?

Denique non interrupta poſſeſſio exigitur; adeoque in præſcriptione aduerſus exemptionem ſcientia, & patientia eius, aduerſus quem præſcribitur. *Chokier de iuriſdic. ordinar. in exempt. p. 3. q. 12. n. 2. vbi citat plures. Philippus Niger de exempt. canon. q. 2. principali. n. 6.* quoniã in iſtiuſmodi incorporalibus non datur poſſeſſio ſine huiuſmodi ſcientia, & patientia: & propterea actus poſſeſſorij aduerſus exemptos facti, tales eſſe debent, vt ex iis euidenter inferatur quod facti ſint ex ordinaria poteſtate; nõ verò tales, qui poſſint eſſe ambigui. vt cùm Epiſcopi locum exemptum viſunt, vt amici, & patres; aut viſitant in iis tamquam Delegati Apoſtolici, in quibus exẽpti Ordinario ſubiiciuntur, tamquam Delegato. & propterea ſola viſitatio non infert poſſeſſionem aduerſus exemptionem. quia illa actus ambigui interpretatio facienda eſt, ne cuipiam per iniuriam præiudicetur. adeoque ſi quid decretum ſit ab Epiſcopo viſitante, intelligendum eſt factum ab eo id eſſe, tanquam Delegato, niſi expreſſerit ſe vt Ordinarium id facere. *l. merito. D. pro Socio. Vid. Amon. conſ. 322. n. 3. verſ. rurſus.* aliàs non probatur poſſeſſio. *c. in præſentia. X. de prob.* & cùm exempti id ſcientes patiuntur, tum demum incipit quædam quaſi poſſeſſio; à qua currere incipiat præſcriptio, ſi cætera ad illam requiſita ſimul adſint. pati autem & ſcire probandum eſt. *Innoc. in c. auditis in princ. de præſcript. Barboſ. de iure abbatum dec. 59.*

Quin & videbitur obſiſtere Concil. Trid. *d. c. 9. ſ. 25. de reg.* quod iubet exempta ſanctimonialium monaſteria, quæ à regularibus reguntur, vt hic, ſub eorũ cura relinqui. & Bulla Pij IV. confirmatoria Concilij Trid. decreta illius mandat obſeruari, nec quemquam interpretari; cum decreto irritante: in quod videri poſſunt incidere actus, ſi qui geſti ſunt contra d. c. 9. & propterea tanquam infecti non proficere ad præſcriptionem. etiã ob vim decreti irritantis, quod communiter volunt inficere titulum & poſſeſſionem. *Chokier vbi ſupra n. 11. & 12.* quod & multis priuilegiis inſertum eſt. & Concil. Trid. *c. 22. de regul.* aduerſus ante decreta de regularibus præſcriptiones omnes & conſuetudines etiam immemoriales tollit.

Sed etſi aliqui iuriſdictionis actus geſti in vim d. c. 26. Regulæ habere videantur imaginem poſſeſſionis; non tamen ideo iuriſdictionẽ poſſidet Ordinarius, qui ſic geſſerit. nam poſſidere, & in poſſeſſione eſſe, longè diſtare dicit l. ſi quis *D. de acq. poſſ.* & ita cum, qui precario quid habet, in poſſeſſione eſſe, non poſſidere. & verò non poteſt quis ſibi poſſeſſionis cauſam mutare. *l. 3. §. illud. D. eod. l. 28. C. locat.* ideoque nec Ordinarius, qui in vim d. c. 26. in extraordinaria aliqua poſſeſſione eſſe videtur, mutare ſibi cauſam; & iuriſdictionem velle poſſidere iure pleno ordinario. ſic qui titulo locationis in poſſeſſione eſt; finito termino quæſtionem dominij nõ poteſt inferre: ſed debet ante poſſeſſionem reſtituere. alioquin iure ſuo cadere, tamquam inuaſorem, ſubinfertur. *l. 33. C. locat. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi.* Quin imò non tantum actus dubij exemptorum cenſendi ſunt ad exemptionem amittendam non ſuffragari diœceſano; ſed etiam iuramentum obedientiæ ei ab exempto præſtitum declaratur irritum. *in c. cum dilectus. X. de religioſ. domib. ſimile eſt in c. dilecti. X. de maiorit. & obed. & c. 3. ibid.* & vnius contradictio ius omne præſeruat. *c. fin. ibid.*

Atque hæc quoad regulares. aduerſus quos etſi

etſi eſſet præſcriptum, non tamen foret aduerſus Papam: eoque nomine Ordinarius reiici etiam poteſt. *latè Chokier vbi ſupr. n. 6. Nigri vbi ſupra n. 6. Eſpinoius in illius ſupplemento q. 5. principali, n. 7. 8. 9.* & vterque illius ſententiæ rationes, & eorum quæ obiici poſſint, ſolutiones latè deducit: quodque ſic exempti excipere poſſint de iure Papæ; eoque Ordinarium excludere, ſicut in rebus eccleſiæ malè alienatis ipſi etiam alienaotes agere pro recuperatione permittuntur. eamque intentionem eſſe eccleſiæ Romanæ ſatis conſtat ex iis canonibus, qui à dictis authoribus citantur.

Omnem inſuper præſcriptionis ſpeciem diſpellit ius patronatus, & fundationis regiæ. cùm enim illud induerit naturam iuris regalis, & aduerſus regalia non præſcribatur; nulli hic actus ſufficere poterunt aduerſus fundationem ſupremi Principis patriæ. *Salgado de protectione regia p. 3. c. 10. nu. 145. 226. 28 & n. 12. & multis ſeq.*

Præterquam quod in patrono etiam requiri ſcientiam, & patientiam paſſim ſcribitur: quę & in Principe præſumitur non eſſe. *c. 1. de conſtitut. in 6.* & propterea Concilium Trid. *ſ. 25. c. 9.* ab illius capitis decreto excipit patronatus ſpectantes ad Reges, & ſupremos Principes, iura imperij in dominiis ſuis habentes: *& ſ. 22. c. 8.* vetat Epiſcopos viſitare huiuſmodi monaſteria ſine Principum conſenſu.

Porrò ſpecialis huius domus fundatio regia eo magis ſtabilire hic debet ordinis exemptionem, quippe eſt facta ab Iſabella filia Regis Portugalliæ, Duciſſa Burgundiæ, Principe patriæ; ex fauore quem ei tribuit idem Concil. Trid. *ſ. 22. c. 8. Marthà de iuriſd. p. 2. c. 8. n. 8. Choppin. monaſt. tit. 3. n. 5. Charond. reſponſ. l. 4. reſp. 1.*

Hæc, inquam, in diſquiſitionem veniunt, & liquere debent Iudici requiſito, antequam decernere poſſit quippiam aduerſus tenorem liquidum priuilegiorum. *c. porro. X. de priuileg.* etiamſi tumultuariè, & in confuſo de aliquibus actibus poſſeſſoriis conſtaret; *Diana p. 3. t. 2. r. 134.* & in theſi contraria, præſcriptione ſcilicet exemptionis, exactè ſtatuit Bonifacius VIII. *in c. cum perſonæ. de priuileg. in 6.* contrariorum autem eadẽ eſt diſciplina. *Euerard. in loco legal. à contrariis.* quod hic imprimis obtinere debet propter contrariam iuris præſumptionem *in d. l. merito.* quod in dubio actus cenſeatur fieri modo quo licet; non quo prohibitus eſt: adeoque hic in vim d. c. regulæ, extraordinariam facultatem tribuentis; non plenæ iuriſdictionis ordinariæ, quę iuris pręſumptio quamdiu planis probationibus proſtrata nõ eſt, ſtare debet, effectuſque ſuos ſortiri. quamdiu enim ſic non mutatur, cur ſtare prohibeatur? *l. ſancimus. C. de teſtam.* quod ſi Requirens actuum à ſe, anteceſſoribuſque geſtorum propius gnarus periculique ſibi ſecurus videatur; perſonale id eſt: Requiſito autem opus eſt actis ipſis, quibus ei cõſtet, an ſua ſit iuriſdictio *c. vt famæ. X. de ſent. excom. l. pen. C. de iuriſd. omn. iud.* aduerſus planũ priuilegiorum tenorem. Vt omittam ante annos circiter triginta à S. Congreg. declaratum fuiſſe, quoad ſubiectionem exemptionemq; præualere erectionem fundationemq; clarè apparentem vſui contrario, quamuis immemoriali; pro Epiſcopo Antuerpienſi contra Prouincialem Minorum, quoad monaſterium de Sion tertij ordinis Liræ.

6\. Enimuerò ſed nec hi regulares nunc ſunt huius domus: quippe nec in ea profeſſi, & pridem ex ea dimiſſi; & reuerſi ad domum, in qua prius profeſſi erant: ita vt huc inde venientes externi iam proclamentur, cenſeanturque; quãuis exiſtentes prius in hac domo anteà ſubiecti fuiſſent. Quemadmodũ *ex cap. volentes de priuil. in 6.* exempti, ratione prioratus non exempti, conueniri poſſunt coram Ordinario, non ſimpliciter; *ſed quam diu morantur in illo*; ait textus *d. c. in fin.* qui etiam in *§ numquid* in exemptos delinquentes, vel contrahentes in diœceſi, nõ tribuit poteſtatem, niſi in loco delicti, aut cõtractus inueniantur. conſonat *l. hæres abſ. D. de iud. c. Romana. § contrahentes. de for. comp. in 6.* adeò vt ne quidem ab Ordinario domicilij remitti ad locũ delicti, aut cõtractus poſſint; aut eis, *vt ibi reſpondeant*, iniungi. *d. c. volentes.* ergo & Ordinarius loci delicti, cum delinquens ibi non eſt, non poteſt in eum ſtatuere; aut decernere eum ſibi remittendum: à paritate rationis: quæ in caſu domicilij negat eam iuriſdictionem competere. quam quam & diſpoſitio *d. c. volentes* vt exempti ratione delicti aut contractus Ordinario ſubiiciantur, in exemptis regularibus *per poſteriores bullas derogatorias* vix obtineat: ſaluâ diſpoſitione dumtaxat Concilij Tridentini, quoad regularẽ extra monaſterium degentem. *ſ. 6. c. 3.* nam *ſ. 14. c. 4. & 5.* diſertè exprimitur clerus tantùm ſecularis, non regularis. Et quoad degentes in clauſtris, & extra illa notoriè delinquentes, Epiſcopus ſuperiorem regularem requirere debet; eoq; negligente, tum demum Epiſcopus puniendi poteſtatem nanciſcitur. *c. 14 ſ. 25. de regular.* ſaluâ itidem diſpoſitione Concilij in alijs particularibus caſibus. *vt ſuprà.*

Quid ſi deſertores commorati in diœceſi requirantur?

7\. Concludimus itaque, non videri permiſſam hic apprehenſionem aut remiſſionem, donec propius cognitũ fuerit, an in apprehendendos requiſiti hic iudicis poſſit eſſe iuriſdictio; aut certius ſit Requirenti eam in illos competere. nam id ſi liqueret; requiſito ſufficeret *d. c. vt famæ. in Verb. prælat. quorum illi ſunt iuriſdictioni ſubiecti. d. l. pen.* cenſeretur enim per ipſam requiſitionem ei communicare ſuã iuriſdictionem, & requiſitus illi commodare operam, & territorium. vt fit dum iudex clerici, non quilibet, ſed competens, requirit laicum, vt clericum apprehendat. *d. c. vt famæ. in Verb. cum hoc non ipſi, ſed illi quorum authoritate id faciunt, facere videantur.* requiſito enim conſtare debet magiſtratum eum eſſe, illiuſque reſpectu quem iudicat, ſeu remitti requirit. *l. eum qui. D. de iuriſd. omn. iud.* nec affirmanti ſine documentis creditur. *c. cum in iure. X. de offic. iud. deleg.*

Summa eſt conſtare Requiſito debere quod ſua ſit iuriſdictio, vel Requirenti.

Neq; porro obſtat quod in *c. 28. §. quia vero X. de off. deleg.* iudex requiſitus etiam ſententiã,

qnam ſcit iniquam, iudicis requirentis debeat exequi : quia 1. agit de iudice delegato mandante Ordinario; qui illi, vt maiori ea in cauſa, ſubeſt eique eapropter reſiſtere non poteſt. *c. ſi quando. eod* 2. dicit d. §. in fin. prius illum debere niti, vt Inducat, ſi fieri poteſt. itidemq; *d. c.* ſi quando, ſi nolit, referri ad Papam, ſeu appellari. *ibid. in verb. donec nobis.* 3. *in d. §. quia* requiſitus erat merus executor ; nec cognitio ei, ſed executio ſolum demandata erat, *in verb. quod non cognitio, ſed executio* : at hic requiſitus non ſubeſt, ſed par requirenti eſt ; vt in eum imperium ille non habeat. ideoque vti iniuriarum non minùs tenetur mandatarius, quàm mandans; & vterque clerici percuſſor excommunicatur : *c. 6. de ſen. excom.* ita requiſitus nō excuſaretur ob requiſitionem, niſi ei conſtet de poteſtate requirentis. 4 *d §. quia vero* non obtinet, cum non iniqua tantùm, ſed nulla dicitur ſententia, *gloſ. latè ibid. in verb. etſi ſciat. vbi plura citat.* ſingulatim *c.* ſuper *eo. X. de crim. falſi* vbi ob nullitatem ex defectu iuriſdictionis (per falſitatem ibi quidē literarum; ſed etſi idem defectus aliunde naſcatur, eadem videbitur ratio, & infirmitas ſententiæ, decreti, mandati, ſeu requiſitionis) *quod ſententiam,* inquit *d. c.* ſuper *authoritate literarum falſarum latam noluiſti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus.*

CONSULTATIO IV.

De exemptorum viſitatione, in illaque decretorum executione non obſtante appellatione.

CAuſę viſitationis, correctionis, & emendationis impensè admodum pluribus locis fauet Concilium Trid. eamque quoties opus fuerit, etiam auctoritate Apoſtolica fieri concedit, nullis exemptionibus, conſuetudinibus, ſententiis, iuramentis, concordiis, quæ tantum obligent ſuos authores, in contrarium admiſſis. *ſ. 6. c. 4* quinimo præcipit annuas fieri viſitationes, etiam exemptorum, & prouideri vt cura animarum, debitiſque obſequiis eccleſiæ minimè defraudentur. appellationibus, priuilegiis, conſuetudinibus, etiam ab immemoriali tempore præſcriptis, iudicum deputationibus, & illorum inhibitionibus penitus excluſis. *Trid. ſ. 7. c. 8. ſ. 13. c. 1. ſ. 21. c. 4. curentq;*, inquit Epiſcopi, *vt cura animarum, aliaq; debita obſequia exerceantur, appellationibus priuilegiis, conſuetudinibus, etiā immemoriabili tempore præſcriptis, non obſtantibus.* & iterum *ſ. 24. c. 10. nec in his*, inquit, *vbi de viſitatione aut morum correctione agitur, exemptio aut vlla inhibitio, appellatio, ſeu querela, etiam ad Sedem Apoſtolicam interpoſita, executionem eorum, quæ ab his mandata decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat aut ſuſpendat.*

1. Exempti in viſitatione, morum correctione, fundationū implemento, appellatione nō iuuantur.

Sed & priori iure, *nominatim Clement. quia contingit de religioſ. domib.* piis fundationibus etiam erat proſpectum, vt locorum Ordinarij eas impleri curarent, *etiamſi*, inquit, *pia loca exemptionis priuilegio munita conſiſtant per ſe ipſos, vel alios impleant* (nota) *omnia & ſingula, & rectores non exemptos propria, exemptos verò & alios priuilegiatos Apoſtolica ad id authoritate compellant.*

2. Quin decre-

ea per ſe vel alios Epiſcopi exequantur.

Iterum exempti adminiſtrantes beneficia & fundationes non exemptas, nulla in his exemptione fruuntur. *c. ex ore. de priuil. c. volentes in fin. eod. in 6.*

3. Exempti quoad alias fundationes nulla exemptione vtuntur,

Quod *c. volentes* etiam exemptos, exemptione priuat ratione delicti commiſſi, aut contractus initi, aut rei ſitæ in loco non exempto.

4. Nec in delictis, cōtractibus ibi commiſſi, aut vatus.

Et quamuis alicubi olim extiterint priuilegia exemptionum cum derogatione eiuſdem *c. volentes*, nihilominus tamen ea derogatio hodie ſublata eſt per Conc. Trid. *ſ. 7. c. 14.* quod innouat totum tenorem *d. c. volentes, vide h. t. conſult. 2.* addiique in ciuilibus cauſis miſerabilium perſonarum exemptos omninò Ordinariis ſubiici; miſerabilium autem priuilegium cauſas pias fundationum etiam complectitur.

5. Et c. volentes derogatio hodie ceſſat per Trid.

Quin & conſiderandum eſt multos caſus ſpeciatim in iure dari, quibus ſpecialiter declaretur exemptio ceſſare, qui verbis generalibus *d. c. volentes* non comprehenduntur ; adeoque non data ſpeciali illorum derogatione authoritatem retinent a etiam illa derogatione obſtante, *enumerauimus in Iur. Pont. nou. anal. tit. de priuil. n. 8. & ſeq.*

6. Aliiſque expreſſis aliis caſibus.

Vnde iterum Conc. Trid. *ſ. 22. c. 8.* Epiſcopis etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatis piarū diſpoſitionum executionem demandat, non obſtantibus quacumque conſuetudine, etiam immemoriali, priuilegio, aut ſtatuto.

7. Præſertim in piis fundationibus.

Derogationem autem *d. c. volentes* antiquis priuilegiis inſertam per innouationem eiuſdē *c. volentes* à Concil. Trid. illud eiuſue tenorem innouante ſublatam eſſe eo certius dicendum eſt, quod Pius IV. *in Bulla incip. in Principis, data 13. Kalend. Mart. 1565.* omnia priuilegia, exemptiones, mare magnum, & omnes alias gratias, in his omnibus & ſingulis, in quibus illa ſtatutis & decretis Concilij Trid. contrariantur ipſo iure rēuocatæ, caſſatæ & annullatæ, ac ad Ipſius Concilij terminos, atque limites *reducta ſint*, inquit, *& eſſe cenſeantur, nec quicquam aduerſus ipſa decreta & ſtatuta quo minus apud omnes obſeruentur in aliquo ſuffragari poſſe, ſed ea perinde haberi ac reputari debere ac ſi nunquam emanaſſent, authoritate apoſtolica declaramus, ſtatuimus, & ordinamus.*

8. Derogatio c. volentes ceſſat etiam per Bullam Pij IV.

Ex quibus ſequitur ritè & rectè Ordinariū viſitaſſe eccleſiam B. & Capitulum, atque ordinationes dediſſe, quas iudicauit neceſſarias pro piarum fundationum executione, debitis obſequiis beneficiorum eccleſiaſticorum non defraudandis, & oneribus incumbentibus ritè explendis, & per Officialem ſuum viſitationis huiuſmodi decreta executioni mandari iuſſiſſe. *d. clement. quia in v. alios.*

Neque in contrarium refert quod exempti viſitentur authoritate delegata; Delegatus autē non

9. Et Ordinarius in his

delegatus per ſe vel alium poteſt exequi.

non poſſit ſubdelegare : quoniam Delegatus Apoſtolicus ſubdelegare poteſt. *c. ſuper quæſtionum. de off. deleg.* deinde poteſtas conceſſa non perſonæ, ſed dignitati, in perpetuum futuris, adeoque incognitis, & ſic non electa perſonæ induſtria, fit quadantenus ordinaria, & delegabilis. *Sanchez de matrim. lib. 2. diſ. 40. n. 13. 14. 15. 16. 17.*

Inſuper quamuis viſitatio & ordinatio delegari non poſſet; poteſt tamen delegari executio ordinatorum, & decretorum in viſitatione: ſic quamuis per leges poteſtas gladij, ac merum imperium delegari non poſſit, poteſt tamen executio. neque enim magiſtratus per ſe punit damnatos; ſed per miniſtros & lictores.

Vt omittatur quod Epiſcopi & Officialis ſit idem auditorium, & huius ordinaria non delegata poteſtas.

Denique d. Clementina *quia contingit*, diſertè facit Epiſcopis facultatem, vt exemptos compellant ad pias fundationes implendas *per ſe ipſos*, inquit, *vel alios.*

CONSULTATIO V.

Regulares non poſſe excludi ex locis per hæreticos occupatis vbi olim conuentus habuerunt, & quæ officia poſſint præſtare?

1. Nemo ſine cauſa domicilio prohibetur.

NOn poteſt vlli dubium eſſe quin iure ſuo quiſpiam priuari, domicilio prohiberi, in exilium eiici ſine culpa nequeat. conſectarium eſt igitur eos regulares, qui in aliquo loco fœderatarũ prouinciarum conuentus ritè conſtitutos olim habuerunt, eorum locorum acceſſu prohiberi non poſſe, quò minùs veteris domicilij iure ibidẽ vti pergant. cùm etiã iuris communis ſit, vt domicilium ſibi quiſq; vbi lubet, conſtituere poſſit. *l. 3. 4. 6. 11. §. fin. l. 17. §. patru. D. ad municip.* dummodo ei interdictum non ſit. *l. 31. eod.* interdici autem ei non poteſt, qui culpa vacat. vt nulla quidem pœna, niſi in culpæ alicuius reis locum habet.

2. Regulares à locis veteribus nõ arcẽdi. quia habitent vt tales, & officia iure permiſſa exerceant. quæ illa:

Igitur huiuſmodi regulares nulla prohibitione excludendi ſunt, quò minùs in locis ſuorum conuentuum habitare poſſint. eo admiſſo, conſequens vlterius eſt, vt habitare poſſint vt tales: id eſt, officium exercere, ad quod Ordo inſtitutus, & à Sede Apoſtolica approbatus ſit. vt Prædicatores & Minores prædicare, pœnitentiam, & Euchariſtiam miniſtrare poſſint. *c. inter cunctas de priuil. in extrauag. commun. clem. dudum de ſepult.* vt aliorum ſacramentorum, vt baptiſmi, matrimonij, & extremæ vnctionis adminiſtratio parochis eſt reſeruata. *d. clem. dudum. de ſepult.* adeoque, ſi huiuſmodi curis paſtoralibus abſtineant, nulla iuris ratione cætera illis prohiberi poſſunt, quò minùs iis muneribus in illis prouinciis fungantur, ſicut in prouinciis Regi parentibus.

3. Quid ſi Epiſcopus prædicare, & confeſſiones audire omnibus prohibeat?

Difficultas tamen ſe offert ex Concilio Trid. *ſ. 23. c. 15.* quod nullius priuilegij pretextu nullus, etiã regularis, ſecularium confeſſiones poſſit audire; nullus item ſecularis, ſiue regularis in eccleſiis etiam ſuorum ordinũ contradicente Epiſcopo prædicare: *vid. Conc. Trid. ſ. 24. c. 4. §. nullus.* itaque ſi Vicarius Apoſt. eos ad confeſſiones approbare nolit, & prædicare prohibeat; functionem ſuã obire non poſſe videantur. Sanè difficultas ea nõ exiguis ſcrupulis eſt obnoxia: ſed quæ tamen nõ impediat habitationem, ſacrorum celebrationem (dummodo ſacerdotes vagi & ignoti non ſint, ſed ſuorum Ordinariorum litteris commendentur *Trident. ſ. 22. in decret. de obſeruat. celebrat. miſſæ; ſ. 23. c. 16. §. fin.*) & S. Euchariſtiæ adminiſtrationem. Igitur de confeſſione & prædicatione paulò amplius eſt videndum. vtraque permiſſa fuit Prædicatoribus. & Minoritis, etiam inuitis diœceſanis. *d. clem. dudum. d. extrauag. inter cunctas.* ſed, quod fortè aliqui non ritè eâ libertate vſi, poſſent incommoda generare, eatenus per Concilium Tridentinum, id eſt mitigatum.

Porrò cùm ius correctorium non obtineat, niſi quatenus verba ſunt expreſſa; cætera autẽ priori iuri ſint relicta: animaduertendum eſt primò, regulares inuitis rectoribus in parochialibus eccleſiis nõ poſſe prædicare; ſed liberè in ſuis eccleſiis, quin & plateis publicis: a- 4.
deoque magis in ædibus priuatorum conſentientium. *d. extrauag. inter cunctas. in verb. fratres in locis ipſorum quæ in præſentiarum habent, & in poſterum obtinebunt, ac in plateis communibus ſeu publicis liberè abſque diœceſanorum, & aliorum Prælatorum petita licentia valeant clero & populo prædicare. eadem dicuntur in d. clem. dudum. §. nos autem.* quod magis obtineat ſi regulares domos emant, in quibus habitent, in oppidis veterum conuentuũ; & quaſi in eccleſiis ſuorũ ordinum officiis fungantur, ſaltem illæ domus durante exterminio loca ipſorum vocari poſſunt, in quibus eis liceat officia ſua præſtare *per d. clem. dudum. d. extrauag. inter.*

Secundò animaduertendum eſt, quamuis
Trident. *ſ. 5. c. 2.* licentiam Epiſcopi exigat, vt 5.
regulares concionentur in eccleſiis non ſuorũ ordinum; nihil tamen diſponat de prædicationibus quæ fiunt in plateis communibus, minus in ædibus priuatis.

Denique & 3. animaduertendum eſt, quod
d. extrauag. *inter cunctas. §. vt autem*, inquit, *diœ-* 6.
ceſanis honor debitus reſeruetur, vt à ſuperioribus electi fratres admittantur ab Epiſcopis: vt eorũ beneplacito officium poßint exercere: quod ſi, inquit, *denegent, vel intra triduum non concedant; ex tunc iidem fratres nihilominus authoritate eadem huiuſmodi officium exequantur, quibus ferè conformia habet d. Clem. dudum.* animaduertendum inquam, quod huiuſmodi diſpoſitio per Concilium Tridentinum non ſit reuocata.

Ideoque liceat regularibus prædicare in eccleſiis ſuorum Ordinum, benedictione Epiſcopi petitâ, quamuis non obtentâ. quod refert Barboſa *in Collect. ad Concil. Trid. ſ. 24. c. 4. n. 25.*

adeoq́ue, idem dicendum ſit de prædicatio-oibus, quæ fiunt in plateis communibus, & multò magis in ædibus priuatis.

Porrò Concilium Tridentinum, cùm vetuit confeſſiones, & prædicationes non fieri, niſi de aſſenſu Epiſcopi; non inſtruxit Epiſcopos argumeoto aliquo elationis, vt fierent dominantes in clero; ſed vt eccleſiæ conſuleretur, & ſaluti animarum. quæ ratio, & anima legis, ſicubi ceſſat, non
7. pro lubitu Epiſcopis ogere, &, vt ſit pro ratio-oe voluntas, permiſſum eſt; neque vt authoritate illa vtantur in deſtructionem; ſed ædificationem. vti ordinarium eſt, vt quæ arbitrio alicuius commiſſa ſunt, ad boni viri iudicium reiecta cenſeantur. *l. 22. D. de reg. iur. Menoch. de arbit. q. 8. 9. & ſeqq.* vnde & illud communiter tradi ſolet, vt ſi, cuius cõſenſus neceſſarius eſt, ſit irrationabiliter diſſentiens; pro conſentientè habeatur. itaque oon pro lubitu Epiſcopi confeſſiones & prædicationes regularibus interdicere poſſunt, ſed pro ratione & cauſa, quæ Concilium mouerunt.

Et quidem quoad confeſſiones *d. c. 15. ſ. 23.* conſiderat Concilium idoneitatem perſonæ;
8. ideoq́ue examen exigit, & approbationem Epiſcopi in iis, qui non ſunt parochi: ſi ergo regulares huiuſmodi à ſuis ſuperioribus nomi-nentut, & deputentur ad confeſſiones audiendas, & reuerà ſint idonei; non poſſunt Epiſcopi pro lubitu eos noo approbare; vel ab examine, ſi eis neceſſarium videtur, reiicere. quod conuincunt præter d. rationem, etiam verba Concilij. *approbationem quæ gratis detur*, &c. quæ vtique idoneis approbationem dari iubent, ſed & gratis quidem: vt illa duo coniunctim iubeat; & dari; & gratis.

Nunc, quod attinet ad prædicationes, *nullus*
9. *contradicente Epiſcopo*, inquit, *d. c. 4. prædicare præſumat.* vbi contradictio quidem etiam non ex lubitu accipienda eſt; ſed ad ſenſum *d. r. 2. ſ.* 5. *§. ſi vero (quod abſit) prædicator errores aut ſcandala diſſeminauerit in populo, etiamſi in monaſterio ſui vel alterius ordinis, prædicet, Epiſcopus ei prædicationem interdicat.* cauſa huiuſmodi ſi oõ adſit; iuſtum non erit pro lubitu Epiſcopum contradicere; ſed ex cauſa d. c. 2. aut ſimili. quo minor inter *d. c. 2. ſ. 5. & d. c. 4. ſ. 24.* videatur apparere contradictio: dum d. c. 2. alioquin permittit ſine liceotia concionari regulares in eccleſiis ſuorum Ordinum: quamuis etiam nõ data licentia, & expreſſa contradictio non æquiparetur: ſaltem legitimam cauſam adeſſe oportebit ex arbitrio boni viri. ideoq́ue addit Tridentinum *d. c. 2. ſ. 5. §. curent autem Epiſcopi, ne quis Prædicator vel ex falſis informationibus, vel aliàs calumnioſè vexetur, iuſtamúe de eis conquerendi occaſionem habeat.* an non ergo iuſtam de Epiſcopo conquerendi occaſionem habere videbitur ſacerdos probus & doctus, qui in loco ſui conuentus iure & priuilegio ſui ordinis vti prohibetur? qui nec ſcandala, nec errores ſeminat, nec cauſam à iure probatam cur functione ei interdicatur, præbet; & tamen ne prædicet Epiſcopus contradicit?

Quod verò Concilium Tridentinum vetat, 10.
ne quis cõtradicente Epiſcopo prædicare præſumat, ſuppleuit Gregor. XV. *conſt. incip. inſcrutabili Non. Feb. 1622.* ex mente Concilij Tridentini: *habeat*, inquit, *Epiſcopus tamquam dictæ Sedis delegatus authoritatem coërcendi, ac puniendi quoſcumque exemptos tam ſeculares, quàm regulares, qui in alienis eccleſiis, quæ ſuorum ordinum non ſunt, abſque Epiſcopi licentia, & in eccleſiis ſuis, aut ſuorum ordinum non petitâ illius benedictione, aut ipſo contradicente prædicare præſumpſerint. Præſumere vſurpatur*, inquit Spigelius *in lexico, pro audere vel tentare aliquid contra ius, vt ferè Pontifices Romani vtuntur: Oldend. teſte.* non præſumit ergo, qui iure aut priuilegio ſuo vtitur. nam qui iure ſuo vtitur, nemini dicitur facere iniuriam. ſed iniuriâ prohibetur is prædicare, qui illius eſt ordinis, vt ex inſtituto & priuilegio Apoſtolico id poſſit: niſi errores prædicarit, ſcandala ſeminarit, aut ſimilẽ cauſam ipſe dederit, iuſtamq́ue de Epiſcopo cooquerendi occaſionem habet.

Quare ſi non obſtante huiuſmodi Epiſcopi contradictione, talis regularis prædicaret; videri fortè poſſet non præſumpſiſſe; ſed iure feciſſe. vt multis in caſibus DD. paſſim eximunt à pœna conſtitutionum lata in eos, qui contrà agere præſumpſerint, eum, qui iuſtâ cauſâ nixus quid egerit.

Sed quoniam Cardinales Coocilij Interpretes declararunt poſſe Epiſcopum contradicere, etiam non reddita cauſa; & prohibitum teoeri obedire; ſecurius eſt ſuperiores adire. vt nuper, non exſtantibus ſpecialibus perſonarũ cauſis, ſed immeritâ quacumque diſplicentiâ erga totos Ordines, quidam Epiſcopus omnibus generotim Mendicantibus prædicare in ſua diœceſi prohibuit: quod factum omnium iudicio damnatum fuit; & mox à ſuperioribus correctum. & refert Barboſa *in Collect. DD. ad d. r. 15. n. 52.* declaraſſe S. Congregat. non poſſe Epiſcopos ita procedere.

Ex illa quam citauimus, Bulla Greg. XV. 11.
conſtat mentem Cõcilij eſſe, vt regularis nuoquam præſumat contradicente Epiſcopo prædicare: non tantùm ea hora, qua ipſe concionatur, aut ſimili ex cauſa, vt reſtringere vult Barboſa *in Collect. ad d. c. 2. ſ. 5. n. 14.* ne contrariari videatur dum *d. c. 2.* in propriis eccleſiijs ſolũ exigit petitionem benedictionis: quia *d. r. 4. ſ.* 24. dicit canones *d. ſ. 25.* ſe aptius præſentiũ tẽporum vſui accommodare: odeoq́ue ampliat eos, atque extendit, vt ſi non tantùm benedictionem non dederit Epiſcopus, ſed poſitiuè contradixerit, regularis ne prædicaret; præſumere id oon debeat. idq́ue diſertè comprehenſum eſt Breui Vrbani VIII. quod recitat ipſe Barboſa *ad d. c. 4. n. 24.* etſi vitio typographi omiſſa ſit dictio negatiua *non*, *ante verb. liceat.* vt legatut; non modò benedictionem nõ conceſſerit; verum etiam prohibuerit, quo mious prædicent; tunc in ſui ordiois eccleſiis non liceat prædicare.

Sed obiici poteſt, quod io fœderatis prouin- 12.
ciis regulares iſti conuentus amplius non ha- Quid in ſœ-
beant,

tionibus fœderatis, & deſtructis cõuentibus? beant, ſed ab hæreticis ea loca occupentur; ideoque priuilegia conuentibus conceſſa, iis deſtructis eos non iuuent? ſed eſt reſpondendum, ea quæ per vim & rebellionem contingunt, iis non prodeſſe, qui de iure diſputant. non minus quàm Rex, qui animo ius & poſſeſſionem rebellium prouinciarum retinuit, iure maieſtatis in rebelles agere non prohibetur, nec aliquid de vllo illius iure imminutum eſt, quatenus vis compeſci aut pelli poſſit. itaque quatenus per vim hæreticorum licet regularibus in illis locis agere; iure ab Epiſcopis impediri non poſſunt, quin in locis ſuorum conuentuum habitare, & priuilegiis, ſaltem quatenus per Conc. Trid. ſunt modificata, vti poſſint; & iuxta inſtitutum ſuum ibidem domicilium habere, ſuam proximorumque ſalutem operari.

Et verò in reſolutione dubiorum, quæ à Vicario Apoſtolico Hollandiæ S. Congregationi de propaganda fide propoſita ſunt, *Kal. Maij 1623.* §. 15. reſpondit illa in hæc verba; *ſi ſuperiores regularium, vel PP. Societatis velint aliquando mittere ſuos ſolummodo ad conciones faciendas, confeſſiones audiendas, catechiſandum, & ſimilia munia obeunda, præcipuè ſi à catholicis vocentur, vel petantur, qui propriis expenſis alere velint; videtur hoc miſeris illis catholicis conſolationi dandum, cum ſcitu tamen Vicarij; eoq; magis, ſi à talibus peterentur, qui rure in caſtellis vel oppidis morantur.* id quod indiſtinctè permiſſum, multo magis obtinere debet in locis vbi illi conuentus ſuos iam olim habuerunt.

Deſtructio ergo conuentuum, quę de facto proceſſit, iuris impedimentum non præſtat. quin & priuilegia Prædicatorum ac Minoritarum *in d. extrauag. inter cunctas. d. clem. dud.* non locis, ſed ordini, & perſonis ſunt conceſſa; quãuis cum mentione loci, vt vbicumque conuentus habent, poſſint ſuum officium exercere.

13. Rurſus obiici poteſt nullibi Minoritas ipſa loca ædificiaue vlla veterum conuentuũ obtinere; ideoque de iis inhabitandis fruſtrà diſputari: neque quamcumque vrbis partem vbi à fidelibus fortè recipiuntur in illorum ædificiorum vices tranſire; verùm iterum reſpondendum eſt, primæuam regularium admiſſionem in aliqua oppida non eſſe affixam huic vel illi glebæ, ligno, aut tigno; ſed Ordini datam: vt in oppidis huiuſmodi aut locis ſedes figere poſſint. in quibus ſi quid violentum patiantur, cum illis agendum eſt, ſicut cum iis, qui in ruina, incendio, naufragio res ſuas nolunt habere pro derelictis; vt diſſiliente per tempeſtatem naui, vnis etiam tabulis adhærere, ad litus tendere, ac in arena conſiſtere poſſint. &, quantum ex rebus ſuis ſaltem poſſint, colligere: quos ne qui impediant, aut ſuis fruſtrentur, grauibus pœnis eſt ſancitum. *l. 1. & tot. tit. D. de incend. ruin. naufrag.* *quod ius habet fiſcus*, inquit Conſtantin. *l. 1. C de naufrag. l. 11. in aliena calamitate, vt in re tam luctuoſa compendium ſectetur?* vt hic Vicarius alios impediat, ſuam ipſe dilatet authoritatem?

Denique obiicitur Concordatum exinde factum, & ab Vrbano VIII. confirmatum, quo §. 15. *ex reſolutione Cardinalium* eſt reſtrictus his verbis; *concordatum eſt miſsiones hoc §. memoratas, ad loca vbi aliquis ſacerdos reſidet, non fieri; niſi de ſcitu & aſſenſu eius ſacerdotis, vel Vicarij.* 14. Quid de epiſc. & regular. concordato quoad miſſiones?

Enimuero ex textu ipſo concordati liquidò conſtat illud initum tantùm eſſe inter Vicarium & clerum ex vna, & PP. Societatis Ieſu ex altera, tametſi narretur in Bulla cum Societate, & alij miſſionarij ſupplicaſſe pro confirmatione. Porrò non poteſt alterius per alterũ iniquior fieri conditio: cum ergo negant Minores concordatum illud vnquam ſe acceptaſſe, aut ratificaſſe, aut pro illius confirmatione ſupplicaſſe; non poteſt indefinita locutio ad illos extendi, nec literæ Pontificis vlteriorem faciunt probationem, quàm quoad ea quæ Pontifex ſe feciſſe, aut coram ſe geſta, narrat *c. literis. vnic. de probat. in Clem.*

Et quamuis ad Minoritas Concordatum extenderetur, accipiendum eſſet in propriis terminis, & verbis quibus loquitur; ſcilicet in *miſsionibus & miſsionariis.* ſiquidem tam in prima parte bullæ refertur difficultas orta inter d. Vicarium & clerum, presbyteros Societat. & alios regulares, *in illis*, inquit, *partibus miſsionarios*: quàm ad finem Bullæ, vbi ſupplicatur pro confirmatione, eodem verbo *miſsionariorum* vtitur, quàm denique in d. reſtrictione §. 15. nomine vtitur *miſsionum.* agitur ergo tantum de miſſionariis: & miſſiones reſtringuntur dumtaxat; quemadmodum etiam de miſſionibus ipſis mittentibus & miſſionariis controuerſia inter partes fuerat: vt & R. Rouenius tractatum *de Miſsionibus* typis dedit, quo amplitudinem meſſis, operariorum paucitatẽ, neceſſitatem miſſionum probauit; inquiſiuitque ad quos illas inſtituere, ad quos ſuſcipere pertineret? nomine autem miſſionum & miſſionariorum ij ſolent intelligi, qui functione indeterminatã miſſionem, & prædicationem Apoſtolicam imitantur: alioquin ſicut nõ fuit controuerſia inter partes quin ad Epiſcopum ſpectaret conferre paſtoratus, conſtituere paſtores: ita neque quin ad regulares ſpectaret conſtituere in ſuis conuentibus Priores, Guardianos, & alios in locis ſuorũ conuentuum, ſi recuperarentur; & interim, qui eorum vices ſupplerent, & iura conſeruarent, atque recuperarent; ſed ad quos miſſiones propriè pertinerent. 15.

16. Magna ſiquidem eſt differentia, vt ſub ſummo Pontifice Epiſcopi vel Vicarij Apoſtolici ſit arbitrium miſſionum, neque regulares vbicumque lubet ſeſe ingerant; an verò ſedibus olim eis ritè conceſſis exturbentur. vt patet ex iis, quæ initio diximus, neminem domicilio eiiciendum, aut iure ſibi competente ſine cauſa priuandum; in miſſionibus autem propriè dictis liberius Epiſcopi arbitrium eſt, ſi priuilegiariorũ opera non vbiq; locorũ, vbi illi antiquas ſedes nõ habent, vti velit. his enim poteſt dicere *non facio tibi iniuriam; tolle quod tuum eſt:* vbi autẽ antiquas ſedes habẽt, nec vult permittere vt ibi tollant quod ſuũ eſt; videtur facere iniuriam.

 Quæ

Quæ ratio differentiæ facit, vt appareat cur Concordata quæ reſpectu presbyterorum Societ. Ieſu æqua ſunt viſa; iniqua cenſenda ſint, ſi extendantur contra verborum proprietatem ad regularium loca, vbi illi olim conuentus habuerunt, quales ſedes antiquas in fœderatis prouinciis non habuit Societas.

Facit eadem ratio, vt bulla Vrbani VIII. non poſſit extendi ad eos regulares, qui reuerà in eadem Concordata non conſenſerunt; vt
19. nec mens Pontificis ſit, non conſentientes obligare; iure ſuo immeritos priuare; ſimilem legem eò vbi diſſimilis eſt ratio, prorogare. nec eò extenditur clauſula triuialis *ſupplentes omnes defectus iuris & facti, quamuis ſubſtantiales,* &c. non ea enim inuenta eſt ad ſubuertendas iuſtitiæ regulas, vt cuipiam ſuum immerito atque inaudito auferatur; ſed vt actus ſuſtineantur, qui enixâ contrahentium voluntate conſtant, etſi ob aliquas circumſtantias per iuris apices poſſent oppugnari.

Ex quibus concludimus non poſſe Minores excludi ex locis, vbi olim conuentus ſuos & ſedes habuerunt; quò minùs ibidem habitare, ſacra facere, & Euchariſtiam adminiſtrare poſſint; probis, doctis, & à ſuperioribus deputatis vt confeſſiones ibi excipere, verbum Dei proponere poſſint; ab Epiſcopo contradici, facultas, aut benedictio negari non debeat, niſi legitima, vt diximus, & ſpecialis aduerſus has, vel illas perſonas cauſa in contrarium fuerit; dummodo paſtoralibus exercitijs, ſi non eis committantur, abſtineant.

De Pœnitentia & Remiſſione.

CONSVLTATIO I.

De reuelante confeſſionem clarè vel obſcurè.

1. Qui ad ordinariã pœnam reuelatæ confeſſionis non tenetur, quia in rigore nõ reuelauit; ſi impudenter circa confeſſionem eſt verſatus pœnâ extraordinariâ puniri poteſt.

REuelatę confeſſionis non tenetur R. quia non reuelauit peccatum, quia iam antè erat notum: neque peccatorem, quia nemo fuit ex nominatis: neque confeſſionem; quia ex nominatis nemo ei confeſſus erat: adeoque ad pœnam ordinariam perpetuæ peregrinationis, *ex c. ſacerdos. de pœn. d. 6.* vel perpetuæ incluſionis, *ex c. omnis. X. de pœnit.* obligari non poteſt. tamen quamuis ex eo maleficio obligatus non videtur, peccaſſe tamen aliquid intelligitur, vt quantam religioni iudicantis videbitur pœnam ſuſtineat. §. 1. *inſtit. de obligat. quæ quaſi ex delicto.*

Peccauit in eo, quod furem ſibi eſſe confeſſum dixerit furtum, de quo querela eſt: cùm ipſe R. ſit confeſſarius in communitate non magna, & cuius non maior pars illi confiteri ſolet: vnde ea pars confitentium in ſuſpicionem vocatur, cum grauamine confeſſionis, & ſigilli offenſa: vnde poteſt arbitrariè puniri. *Malderus tract. de ſigillo. c. 12. §. 7. 9. 13.*

Secundò magis peccauit quando denominante S. tres ſibi ſuſpectos reſpondit, *non licere reuelare confeſſionem, ſed fieri poſſe vt rectè timeceris.* illi enim tres illis verbis ſub ſpecie ſcientiæ confeſſionalis procul dubio graui ſuſpicione denigrantur. Et quamuis comes non ſit criminis veritas, aut eorum confeſſio, vt dictum eſt; tamen dum ita nudè reſpondetur, nec R. tres illos clarius excuſat, res incidit in grauem calumniam, & putatiuam confeſſionis, ſi non ſingularem reuelationem, ſuſpicionem tamen ad paucos reſtrictam.

Quam iuxta *d. §. 1.* non leuiori nomine Iudex notare potuit, quàm *imprudentiæ* ad modum Iudicis, non ſecundùm leges ſine maleficio iudicantis, & porrò factum non benignius deſignare, quàm his verbis, *materiam confeſſionis imprudenter tractaſſe:* non adhuc ipſam confeſſionem formalem arguendo, quia nominati non erant ei confeſſi; ſed materiam, in quam procul dubio peccat d. reſponſio R. ad interrogationem S. ſuper tribus factam.

Cùm porrò *d. c. omnis* in ſacerdote confeſſario requirat, vt ſit diſcretus & cautus; rectè ob huiuſmodi indiſcretam & incautam reſponſionem ſuſpenditur ad tempus arbitrarium ab audiendis confeſſionibus. *l. 11. §. quoties. verſ. reprobari. & ibi gloſ. D. de muner. & honor.* 2.

2. Etiam temporariæ ſuſpenſione.

Quæ ſuſpenſio, vt in cenſuris, non requirit delictum; ſed iuſtam cauſam ſolùm; vt ſi deprehendatur confeſſarius non ſatis circumſpectè verſari, non ſatis peritè, ex ſtudiorum obliuione, ætate ingraueſcente, diffamatione, criminis ſuſpicione, ob quam fructum non ſit facturus audiendis confeſſionibus. *gloſ. vbi ſup.*

Et quia Concil. Trid. *ſ. 14. c. 6. 7.* declarat confeſſarium Iudicis inſtar eſſe, atque abſolutionem inſtar actus iudicialis; ſequitur ceſſare authoritatem per ſuſpenſionẽ Superioris, ſicut iudicandi, vetante iudicare eo, qui iuſſit. *l. iudicium. D. de iud.* qui poteſt iubere, poteſt vetare; qui committere, poteſt dimittere. præſertim dum beneficij, curæúe parochialis iure tituloúe non competit huiuſmodi facultas, ſed ex commiſſione. 3.

3. Præſertim in eo qui non eſt parochus, ſed delegatus.

Nam qui ordinariam iuriſdictionem habent vt parochi, qui vi legis & magiſtratus ipſis delati iudicant; non ex mandato alicuius delegantis; ſicut, niſi ex cauſis iure deciſis, priuari officio non poſſunt, ita & difficilius ſuſpendi ab iis facultatibus, quę ad officiũ ſunt neceſſariæ.

CONSVLTATIO II.

De obligatione annuæ confeſſionis & communionis ac ſecreto confeſſionis.

AD annuam confeſſionem & communionem obligauit omnes Chriſti-fideles, qui ad annos diſcretionis peruenerint, Innocentius III. in Concilio Lateranenſi *c. omnis* 1.
vtriuſque. X. h. t. hanc in Paſchate; illam indeterminato tempore. quod vſus tamen & Con-

cilium

cilium Trid *ſ.14.can.8.ſ.13.can.9.* optauit fieri in quadrageſima; vt & ratio; quia cùm probare ſe debeat homo, antequam de pane cœleſti edat, aut de calice bibat; rectiſſimè paulò ante communionem præmittitur confeſſio: ita tamen vt communio ex conſilio confeſſarij rationabili ex cauſa differri poſſit. *d.c.omnis.verſic.niſi.*

Omnium autem peccatorum, vtique mortalium, quorum poſt diligens examen occurrit memoria, fidelis debet eſſe confeſſio, & quam ſolus faciat peccator; id eſt ſecretò, non publicè; & proprio ſacerdoti; aut de eius licentia alieno: *cùm aliter,* inquit, *ille ipſum ſoluere non poſſit, vel ligare.*

2\. Proprius hic ſacerdos eſt presbyter parochialis; quantum vſus loquendi canonum ſolet ſignificare: quantum autem ratio canonis facit; eius locum obtinet quiſquis confitentem poteſt ſoluere, vel ligare: nam ſicut ſententia à non ſuo Iudice lata eſt irrita: ita & confeſſio facta non habenti iuriſdictionem in confitentem. adeoque iuriſdictionem habens ex ratione poteſtatis ligandi vel ſoluendi proprius erit ſacerdos; aut ſaltem eius vice habendus.

Proprius ſacerdos quis?

Quare Epiſcopus, qui parochus eſt totius diœceſis, *c.licet de feriis.* Vicarius illius Generalis, & pœnitentiarius diœceſanus proprij ſacerdotis loco ſunt: quare & licentiam dare poteſt Epiſcopus alteri confitendi. Et videtur

3\. Weymſio *ad conſtitut.24 à Trid.innouatas conſt.23.* latis dediſſe, quando generaliter probatum admiſit ad audiendas confeſſiones: ſed non omnibus idem viſum eſt. & hæc ſanè quæſtio eſt voluntatis. nam cùm Concilium Trid. *ſ.23.c.15.* decreuerit, *nullum etiam regularem poſſe confeſſiones ſecularium, etiam ſacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat;* huiuſmodi poſt examen admiſſio magis ſpectare videtur ad ſatisfactionem huius decreti, quàm conceſſionem iuriſdictionis: non magis, quàm ante illud indeterminata poteſtas abſoluendi in ordinatione presbytero conceſſa, iuriſdictionem non tribuebat; & ſine proprij ſacerdotis licentia alienus ſacerdos confitentes non poterat ſoluere vel ligare. *d.c.omnis in fin.* ſi autem admiſſio ab Epiſcopo facta ſit illa mente, vt admiſſus omnes Epiſcopo ſubditos abſoluere poſſit, vel ligare; dubitandum non eſt, etiam licentiâ proprij parochi non obtenta, confiteri quem poſſe taliter admiſſo, & ſatisfacere canoni d.c. omnis. quare *ob.d.c.15.ſ.23.* parochi licentia hodie data non approbato ab Epiſcopo non ſufficit, quin confeſſio irrita ſit atque iteranda. vt reſponderunt Interpretes, *apud Piaſ.in prax.p.2.c.1.n.9.*

4\. Pariformiter, quia Pontifex Romanus eſt parochus vniuerſalis eccleſiæ, ſatisfacit canoni, qui illi confitetur, & ab illo commiſſis; vt ſunt Mendicantes; & quibus eorum priuilegia communicantur; qui omnium Chriſti fideliũ ad ſe accedentium confeſſiones excipere, & abſoluere poſſunt. *clement.dudum de ſepult.c.inter cunctas de priuil.in extrauag.commun.* exceptis religioſis, qui ſuis Prælatis, vel ab illis commiſſis confiteri debent. *d.c.inter.* §. *ſem.* per ſtatuta ordinis, ſeu aliàs prohibiti alijs confiteri. *qua de re diximus de regul.conſult.4.*

Quoad communionem tamen paſchalem Clemens VIII. 22. *Decemb.1592. in Breui ad Nuntium Belgij dato* declarauit, atque decreuit eam in parochia eſſe faciendam. *quod citamus in Int.pont.non.anal.de paroch.n.2.* vbi latè agimus de obligatione frequentandi eccleſiam parochialem, & in ea audiendum verbum Dei, & miſſam, vbi cõmodè fieri poteſt: quam obligationem exinde latius excuſſit liber inſcriptus *Parochianus obediens.* quin imo S. Congregatio iuxta Eugenij IV. literas declarauit, in die Paſchatis non poſſe adminiſtrari à religioſis Euchariſtiam. *vt refert Barboſ. in Collect.ad Trid.ſ.13. de ſac. Euchariſt.c.8.* tametſi exiſtiment alij poſſe illis adminiſtrari, qui credentur parochię ſatisfeciſſe, vel ſatisfacturi. & ante annos non ita multos vel in Paſchate non adminiſtrabant religioſi, vel publicabant inter ſingula ſacra non ſatisfieri præcepto eccleſiæ per huiuſmodi communionem, nunc huiuſmodi præconio omiſſo indiſtinctè adminiſtrant: qua ex cauſa multi parochiæ non ſatisfaciunt. 5.

Cõmunio paſchalis in eccleſia parochiali facienda.

Non confitentium quotannis & communicantiũ in Paſchate pœna eſt, vt viui ab eccleſia arceantur, & mortui à chriſtiana ſepultura. cui vt ſit locus, negligentiam ipſam certam eſſe oportet. nam quiſque præſumitur bonus, & officio chriſtiano ſatisfacere, niſi contrarium probetur; ſaltem graui præſumptione: quæ vix eſt, vt militet aduerſus defunctum, qui monitus non fuerit viuus, cùm ſoleamus communicare defunctis, quibus communicauimus viuis. & hanc pœnam extendi poſſe ab Epiſcopis ad pecuniariam, vel plenam excommunicationem: neque tamen expedire illius culpæ abſolutionem Epiſcopum ſibi reſeruare Interpretes reſpondiſſe refert Weymſ. *vbi ſup.n.18. & ſeqq.* 6.

Pœna negligentiæ ſed certæ.

Porrò ſacerdos vices Dei agens, & medicũ ſe præbere debet, & iudicem. de illo, inquit d. c.omnis *vt more periti medici ſuperinfundat vinum, & oleum vulneribus ſauciati; diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias, & peccati: ex quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere, diuerſis experimentis vtendo ad ſaluandum ægrotum:* ad iudicẽ porrò ſicut ſpectat imprimis vt cognoſcat an ſua ſit iuriſdictio; ſic ad confeſſariũ an peccata ſibi reuelata ſubſint ſuæ poteſtati; an Papæ, Epiſcopo, vel Prælato ſint reſeruata: deinde ſi res eſt difficilis, vt ſolet iudex aſſeſſores peritoſque conſulere; ita d. c. omnis *ſi prudentiori,* inquit, *conſilio indiguerit, illud abſq; vlla expreſſione perſonæ cautè requirat.* 7.

Sacerdos hic medicũ agit, & iudicem.

Nam id in genere grauiſſimè incumbit ſeruandum, vt *caueat omnino,* inquit, *d.c.omnis, ne verbo aut ſigno aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem.* nã, quæ nouit vt vice-Deus, detegere 8.

Sigillum ſecreti vt obliget, & in quibus?

detegere nullatenus poteſt, vt homo. eſt enim obligatio prorſus diuina ſigilli confeſſionis, quæ nunquam ceſſat, à qua nullum crimen exceptum eſt, quantumcumque graue, nec quantumcumque paruum. vt vix de conſenſu pœnitentis liceat reuelare confeſſionem, niſi & cauſa adſit vtilis, & honorifica confitenti; imò ſatis neceſſaria, conſenſus ſanè præſumptus nunquam ſufficiat; ſed requiratur omninò expreſſus: atque etiam ſi conſentire caſu aliquo deberet pœnitens, nō tamen habetur pro conſentiente, niſi expreſſè conſentiat, quamuis ob diſſenſum eo in caſu nec ſit abſoluendus; licet etiam confeſſus ſit impœnitens, ac ſine ſpe abſolutionis facta confeſſio, non tamen ficta: quamuis itidem iuriſdictionem non habuerit, aut voluntatem abſoluendi; quamuis extrà cōfeſſionem eadem ſciuerit, ſi confeſſionalem ſcientiam aliquatenus miſceat. *quæ omnia diſtinctè probat Malderus tract. de ſigillo confeſſionis. c. 1. vſque ad 11.*

9. Neque verò directa tantùm reuelatio, ſed quæuis etiam indirecta eſt prohibita. huius ſunt modi omninò multi: ex quibus ſedecim notauit Malder. *c. 12.* generatim cautè eſt tractandum de materia confeſſionis, ſacerdos ante omnia *caueat*, inquit, *c. ſacerdos de pœn. diſt. 7. ne de his, qui ei confitentur, peccata alicui recitet.* vt tantùm doctiorem conſulere poſſit, exprimendo peccatum, & ſilendo perſonam: *c. officij de pœnit. & remiſſ.* non ſurgat ex confeſſionali, pœnitente ibi iuſſo manere, donec doctiorem adduxerit, qui poſſit id animaduertere, & conſpicere pœnitentem: non dicat pœnitentem quemquam ſe audiuiſſe, ſed non abſoluiſſe; non inter audiendum ſuſpiret; nō puniat, ſi ſuperior eſt publicè aut priuatim; ante & poſt confeſſionem eundem ſe pœnitenti exhibeat; pœnitentiam non imponat, quæ quoquo modo poſſit illum prodere; non etiam publicam: nam ad hoc forum non ſpectat *c. 8. ſ. 24. Concil. Trid.* publicam pœnitentiam pro publicis delictis exigens, ſed ad forum externum. nec denique quocumque loquendi modo, geſtu, aut ſigno pœnitentis peccata aperire licet, non tantùm in particulari, ſed etiam in genere: præſertim ſi vel communitas ei confitentium exigua ſit, vel qui eo loco aut tempore confeſſi ſint pauci, quo recitatur peccatū confeſſum, vel aliæ circumſtantiæ narrantur, quæ audientem deducere poſſint in notitiam, aut ſuſpicionem confitentis.

10. Conſectaria ſigilli confeſſionalis.

Sed neque licitum eſt vti ſcientiâ ex confeſſione acceptâ cum grauamine pœnitentis, quod diſertè Clemens VIII. prohibuit 26. *Maij* 1594. ſuperioribus regularium. quo minus id faciant, aut facere ſubditi eos ſuſpicentur, itidem inhibens, ne ipſi confeſſiones audiant ſubditorum, niſi ſponte petentium, aut caſuum reſeruatorum. vt nec ideò ad officia quem non eligere vel deponere ſit licitum, aut aliter in regimine erga pœnitentem ſe habere, quàm aliàs ſi confeſſus non eſſet: denique nihil agendum quod cedere poſſit in odium cōfeſſionis. Quin & illa celanda ſunt, quæ de aliorum peccatis in confeſſione aperiuntur, etiam cōmplicis; cuius itidem peccatum eſt celandum; quamuis ipſe pœnitens conſentiret in reuelationem complicis: ſiquidem ipſius etiā conſenſus requireretur: multo minus is ex cōfeſſione complicis eſt accuſandus, puniendus, aut corripiendus: ne confletur odium ſacramento. quin imo & celanda ea ſunt, quæ in confeſſione ſunt dicta, & alios etiam concernunt, & ſi peccata non ſunt, ſed ſecreta dumtaxat. à qualibus in confeſſione inquirendis, præſertim ad lucri finem aut ſpeciem, omninò confeſſario eſt abſtinendum: vt nec, ſi iniungat pœnitentias pecuniarias, vllatenus ſibi ſuiſue applicet. imo nec conuenit vrgeri quem pluries repetere aliàs confeſſa, minus confeſſarium extra confeſſionem loqui confitenti de auditis in confeſſione, nam ad hæc non ſecùs, quàm in confeſſione audita ſigillum ſe extendit: vt declarauit Concilium Mechlin. *an.* 1607. *tit. 5. de pœn. c. 6.* vbi & *c. 7.* declarat irrationabilem & indiſcretam promiſſionem non alteri confitendi irritam, etiam quamuis iuratam. quin & qui ita diſpoſitus eſt, vt alteri nullo caſu vellet confiteri, in effectu eſt peccati mortalis. ſi tamen in confeſſione poſteriori ſaluti confitentis proſit agi de auditis in priori, pro meliori illius directione; id, cùm non grauare, ſed expedire poſſit pœnitenti, ſatis etiam ex conſenſu eius cenſetur permiſſum.

Inſuper & ſigillo confeſſionis tenetur interpres, atque internuntius, ſuperior etiam à quo petitur vt licentiam à reſeruato deleget, item cui ſacrilegus ſacerdos reuelauit, quique caſu vel inſidioſè pœnitentem vel in publica confeſſione audiuit, mutum per ſigna intellexit, vel pœnitentis peccata deſcripta pro futura confeſſione reperit, vel laicus, cui ex defectu ſacerdotis in naufragio, aut ſimili caſu facta eſt confeſſio, vt vetus erat vſus: quin & Iudex, qui nouit delationem originem habere ex confeſſione ſacramentali, tenetur deſiſtere à proceſſu iudiciali. quin & ipſe pœnitens tenetur obligatione ſecreti, quo confeſſario grauamen, aut ſacramento odium adferretur. ſi confeſſarij tamen vel pœnitentis ad turpia ſolicitatio non eſt comprehenſa ſigillo, ſed vterque eſt denunciandus ſuperiori. in fauorem ſacramenti *ex conſtitu. Greg. XV. quæ incip. vniuerſi.* ſecundus tamen confeſſarius, cui prioris ſolicitatio detegitur, rectius ſe non impendit denunciationi; ſed fœminam ad ſuperiorem mittit. quæ omnia Malderus *eo tractatu ſingulatim exequitur.* 11.

Qui præter ſacerdotem eo obligentur.

CONSVLTATIO III.

De ſolicitatione in confeſſione.

QVamuis ſanctitas huius ſacramenti vnūquemque ab illius abuſu reuocare deberet; quia tamen aliqui illud profanare non ſunt veriti; ſanctè à Clemente VIII. Paulo V. & 1.

Solicitatæ à confeſſario fœminæ dei

Grego-

nuntiare cũ tenentur.

Gregorio XV. conſtitutum eſt, vt ſi qui confeſſarij fœminas pœnitentes in confeſſione ad turpia ſolicitauerint; eos ſolicitatæ denuntiare teneantur ſeuerè corrigendos. in vim quarum conſtitutionũ Inquiſitores alicubi edicta proponunt, vt huiuſmodi denuntiationes omninò fiant, & populus ſuæ obligationis moneatur. quin & addunt nonnunquam alia crimina ſimiliter denuntianda. & quamuis ea crimina, quæ probari non poſſunt, ordinariè nec ſint denuncianda; tamen hæreſis crimen, & ea, quæ ad officium Inquiſitorum pertinent, quia vt cancer ſerpunt; & periculum trahunt in futurum; denuncianda ſunt. Neque verò hodie per conſuetudinem ſeruatur l. diuus. *l. ab accuſat. D. ad Turpilianum*, vt denuntiator probare teneatur: vt neque par in his ratio eſt; cùm illæ leges loquantur de voluntario denunciatore; ſed qui ab edicto iubentur, neceſſitatem habent parendi: vtique abſolutè in cauſis fidei, iiſque quæ eò reducuntur; in aliis autem huiuſmodi edicta ſecundùm ius ſunt accipienda, vt extra illius terminos non extendantur.

2. Non æquè alia crimina, ſi probari nõ poſſunt.

3. Præmiſſa tamen correctione fraterna.

Adeoque non niſi poſt correctionem fraternam, quam intendit præceptum euangelicum. quod quidam in crimine hæreſis etiam recipiunt; & in ſacerdote, qui in confeſſione ſolicitauit; ſi ſpes eſt emendationis: quin etſi dubium: multo magis, ſi certò conſtat eſſe emendatum. quo loco & is eſt habendus, qui ſolicitationem alterius confeſſus abiurauit. quod alij, vt æquius quidem admittunt; ſed in rigore edictorum, & cõſtitutionum etiam punitionem intendentium, verius eſſe contrariũ contendunt: præſertim propter pericula, quæ diximus, in futurum: & quia infirmum eſt iudicium fœmininum in re tam graui, cùm in materia fidei denunciandum etiam à filio patrem, ab vxore maritum, à fratre fratrem contendant: tametſi extra cauſam religionis pater, ac filius, maritus, & vxor, fratreſque nec iure, nec vſu ad id cogantur; vti nec is cui graue immineat periculum ſi denuntiet. quin & ſunt qui, *contra c. aliquando de pœnit. diſt. 1.* in materia fidei prodere ac denunciare quem ſe ipſum teneri contendant: vtique ſi aliter damno religionis prouideri non poteſt: multo magis complices; quamuis per indirectum reducatur ea denunciatio ad manifeſtationem ſui ipſius, quæ iure ordinario *d. c. aliquando* iniungi non poteſt.

4. Niſi in hæreſi, & dicta ſolicitatione.

5. An quis ſe patrem, vxorem, filium, fratrem denunciare teneatur? an complicem?

6. Si denuntiantis fama in periculũ vocetur?

Ideoque nec fœmina cogi poteſt à confeſſario ſolicitata, ſi quas cum eo turpes actus exercuit, ad illum denunciandum. quippe famæ periculum paſſura, ſi ille confeſſarius in ius vocatus crimen fateatur cum illa commiſſum. qua in re tamen iudicium prudentis alterius confeſſarij rectius illa rogauerit, an ſine periculo ſuæ infamationis, ſatis fieri tamen poſſit aliqua via ſanctarum conſtitutionum intentioni. quæ etſi ſæpè in præſumptione fundentur, vt Bulla Gregorij XV. de qua agimus, in verbis; *nos in animum inducere nequeuntes*, vt & conſtitutio Sixti V. de aſtrologia iudiciaria; tamen, etſi in caſu ſpeciali præſumptio ceſſet, obligant ad denunciandum, niſi certò ceſſent pericula, & finis conſtitutionum.

Porrò tam Clemens VIII. quàm Paulus V. diſertè agunt de ſacerdote ſolicitante: in verbis; *allicere vel prouocare*; Gregorius autem XV. addit hæc verba; *aut cum eis illicitos aut inhoneſtos ſermones, ſiue tractatus habuerint*: vnde dubium quidam fecerunt de ſacerdote à fœmina ſolicitato an ſit denunciandus? & verbis quidem eum comprehendi ſatis apertum eſt, legis voluntate non exiſtimem: quæ conſiderauit nequitiam miniſtri ſacramenti in eo miniſtrando, non illius lapſum ex nequitia eius cui miniſtraretur: præſertim in ordine ad pœnas, iiſdem conſtitutionibus propoſitas, quæ vix vnquam extra ſuos caſus extenduntur. *c. ſtatutum de elect. l. cum quidam. D. de lib. & poſth.* adeo vt Clementis & Pauli conſtitutiones de ſolicitantibus fœminas porrigi negent ad ſolicitantes pueros: tametſi conſtitutio Gregorij nunc in verbis; *qui perſonas quæcumq; illæ ſint*, complecti videatur. quemadmodum & illæ conſtitutiones non videbantur extendendæ ad eos, qui non in confeſſione, ſed ſub vmbra tantùm confeſſionis, ſolicitaſſent; ſed hæc omnes eos complectitur, *qui*, inquit, *prætextu confeſſionis fœminam ſolicitauerunt*: rurſus illæ ſpectant ad turpitudinem confeſſarij, & confitentis; hæc ad inhoneſta ſiue inter ſe, ſiue cum aliis perpetranda: iterum illæ ad eos pertinent; qui *in actu*, inquiunt, *audiendi confeſſiones, & dum eorum audiunt confeſſiones* ſolicitauerunt; hæc ad illos, qui *in actu*, inquit, *ſacramentalis confeſſionis, ſiue antè vel pòſt immediatè.* tametſi rectius natura rei pariter vt actum ea complectitur, quæ paulò antè vel pòſt actum contingunt. *gloſ. in l. Pomponius. §. raro. D. de off. proconſul.* vt pacta incontinenti adiecta rei ineſſe dicuntur. *l. 7. §. quin imo. D. de pact. & plura adducit Tiraquel. de retract. conuentional. p. 2. §. 1. gloſ. 4. & 5. n. 23.* ad quam rationem Concilium prouinciale Mechlinienſe eò declarat extendi ſigillum. Porrò in his, quæ per Gregorij conſtitutionem ampliata ſunt, ſi quis deliquerit ante illius editionem, non eſt denunciandus; quia ad præterita non trahitur. *c. cognoſcentes. c. vlt. X. de conſtitut.*

7. An ſacerdos fœminam ſolicitantẽ?

8. An puer ſolicitatus ſacerdotem?

9. An ſolicitata non in confeſſione ſed illius prætextu?

10. An antè, vel pòſt, non in confeſſione?

11. An in ampliatis per Greg. XV. conſtitutionem ante publicationem.

Dicit autem conſtitutio *ante vel poſt immediatè*: quod quæ poſt moram fiunt, eò non pertineant: dummodo ſine vmbra, mentione, aut prætextu confeſſionis fiant. addo vmbram confeſſionis; vt eſt in eo qui in ſede confeſſionali ſolicitat. *extra occaſionem*, inquit Bulla, *confeſſionis*; v. g. ſi qua aliorum negotiorum tantùm cauſa eò inter alias confitentes acceſſerit.

12. An ſolicitata ſub vmbra confeſſionis?

Quæ cauſa complectitur etiam eos, qui, cùm facultatem audiendi confeſſiones non habeant, ſe in ſede confeſſionali exponunt, quaſi habeant, atque ita ſolicitant. quin & laicos, aut clericos non ſacerdotes, ſe ſacerdotes fingentes, audiendo confeſſiones ſolicitantes: ſaltem ad effectum vt arbitrio Iudicis coërceantur. dum conſtitutionum pœnæ non niſi in ſacerdotibus quadrant, & illæ extra ſuum caſum non videantur extendendæ.

13. Laicum aut ſacerdotem non approbatum?

Vnde

14. Vnde & qui ad alia peccata, quàm venerea, ſolicitauerit, conſtitutionibus illis non tenetur. ſiquidem verba Gregorij *ſermones inhoneſtes & illicites* ita ſunt accipienda, vt ſermones inhoneſti ſint, ſimul & illiciti: nam ſæpè pœnitentes confiteri debent res & ſermones inhoneſtos, confeſſor interrogare ſuper circumſtantiis aggrauantibus, qui ſermones ex materia ſunt inhoneſti, & tamen liciti, atque à pœna liberi non tantùm, ſed & ad functionem ritè obeundam neceſſarij; non autem ita accipienda ſunt, quaſi vtraque ad diuerſa crimina pertineant, nam omnium iſtarum conſtitutionum ſcopus conſiſtit in peccato carnis in confeſſoribus vindicando.

An ſolicitantem ad alia peccata quàm carnis.

15. Quin & extenſio an fieri poſſit ad mandantem confeſſario ſolicitare fœminam non eſt malè dubitatum; quod verba illum non complectantur: quamuis qui per alium facit per ſe ipſum facere videatur: *c. qui per de reg. iur. in 6.* & facere dicitur qui iubet facere, *l. manumiſſiones. D. de inſt. & iur. l. amicis. D. de adult.* & pœna excommunicationis extẽditur ad mandantem percuti clericum: *c. mulieres de ſentent. excommun.* quam incurrit percutiens ex *c. ſi quis ſuadente diabolo*: quod fictè tantum faciat qui mandat, & caſus verus non comprehendat caſum fictum in tam pœnalibus, qua in re tamen ſi mandans etiam ſacerdos fuerit, vt mandatarium puniendum exiſtimarem, quò ad finem conſtitutionum ſanctius accedi poſſit, periculaque in futurum caueri.

An mandantem?

Neque iterum extenſio à ſacerdote ad fœminam ſolicitantem eſt facienda, vt ſacerdos illam denunciare teneatur, vt diximus, ſed neque tertius ex vi conſtitutionum: an autem tam hi, quàm alij, quos ſupra excepimus, ex obligatione naturali ad auertenda pericula eccleſiæ, ex circumſtantiis iudicandum

16. eſt. & quidem prudentes confeſſarij etiam in his locis, vbi nec Clementis, nec Pauli, nec Gregorij conſtitutiones ſunt publicatæ, obligant ſolicitatas vt antè tamen denuncient: quaſi non tantùm lege humana, ſed etiam diuina ſæpius obligentur. quare & eorundem arbitrio committendum eſt, an pœnitentes ante abſolutionem mittere denunciatum debeant; quod edicta Inquiſitorum alicubi præſcribunt; an abſoluere promittentes quamprimum denuntiare.

Quid, vbi hæ conſtitutiones non ſunt publicatæ.

Quemadmodum etiam arbitrio Iudicis relinquendum eſt, an duæ fœminæ ad teſtimonium ſufficiant, an plures exigantur; cum imperfectas probationes, & ſeparatas coniungi velit Gregorij conſtitutio. & ſanè ad damnandum criminalibus pœnis per Bullas propoſitis exacta videtur requiri probatio; conſideratis denunciantium & denunciatorum qualitatibus; cæterùm ad effectum ſuſpenſionis ab audiendis impoſterum confeſſionibus; ac demum prohibendi non prouiſionaliter tantùm, ſed & definitiuè, remiſſior probationis rigor admitti poteſt. dummodo fieri id poſſit ſine ſequela infamiæ; quæ morti ſolet comparari. nam & in iis, quæ pro nutu ſuperiorum poſſunt irrogari, id ceſſare, ſi procedatur ex cauſa infamante, diximus *in Iur. Pont. nou. anal. de regular.* ita tamen vt Iudex prudenter ponderet an hinc infamiæ, inde ſalutis periculum maiora momenta faciat. 17.

An probatio per duas fœminas plenè fiat.

Facienda eſt autem denunciatio Inquiſitoribus, vbi illi ſunt; & quibus ferè Clementis & Pauli Bullæ eam cognitionem deferebant; ſed ex Gregorij conſtitutione denunciatio etiam Epiſcopo fieri poteſt; & meritò: cùm Ordinarij iuriſdictio ſit vniuerſalis, cui derogatum nõ cenſetur, ſed cumulatiuè acceſſiſſe, ſi quod de nouo officium ſit erectum. *l. 1. C. de off. præfect. vrb.* & *in c. per hoc 17. de hæret. in 6.* declaratum eſt per inſtitutionem Inquiſitoris Epiſcopi officium non eſſe imminutum; niſi fortè diſertè illud Bullis expreſſum ſit. Igitur vbi Inquiſitores non ſunt; Ordinariis locorum omnimodo facienda eſt denunciatio. Quibus de rebus omnibus videri poteſt Diana *in reſolut. p. 1. tract. 4. Acuna de confeſſor. ſolicit. & authores ab eis numeroſè citati.* 18.

Denunciatio fieri poteſt Inquiſitoribus & Epiſcopis.

F I N I S.

INDEX

RERVM,

Quæ in hoc Opere conſultationum tractantur.

A.

ABbatia S. Michaëlis Antuerpienſis data olim in commendam, nunc habet priuilegium. 81.
Abbates quos ordines conferant. 24. & *ſeq.*
Abbatiſſa an teneatur Epiſcopo rationes dare. 190.
Acta ab inferioribus in viſitatione an rurſum agere poſſint Epiſcopi. 225. *in fin.*
Actus agentium non operantur vltra intentionem. 74.
de Accuſationibus. 286.
ad Accuſationem adulterij, ſtupri, &c. qui admittantur. 314.
Accuſatores & teſtes in materia hereſis non publicantur. 298.
Admiſſio & receptio quandoque loco inſtitutionis. 84.
Adminiſtratores plures quando vt tutores in ſolidum & quibus ex cauſis teneantur. 146. & *ſeqq.*
Adminiſtratores eccleſiaſtici malè verſantes qualiter puniendi. 95. & *ſeq.*
Adiuncti duo eligendi à Capitulo qui cum Epiſcopo procedant. 35.
de Adulterio & ſtupro. 304.
Adulterium confeſſione mulieris complicis non probatur. 60. *qualiter probetur.* ibid.
Adulterium diuortij cauſa. 64.
de Ædilibus & menſa pauperum rectoribus. 247.
Ætatis imparitas an ſoluat ſponſalia. 251.
Ætas præſentandi ad beneficium qualis requiratur. 85.
Æger abſens cui propoſitum fuerat reſidere pro reſidente ad iuris effectus habendus eſt. 70.
Affinitas in diſpenſationum literis exactè exprimenda. 11.
Agnatione liberorum an pacta dotalia infirmentur. 142.
Alienatio bonorum minorum nulla, & de illa varia. 96. & *ſeq.*
Alienatione vbi potior oppignoratio. 104.
Alienandi res eccleſiæ ordo, id eſt, quæ prius quæ poſterius alienanda. 103. & *ſeqq.*
Alienationum ſolennitates quæ. 105. & *ſeqq.*
Alienatio à teſtatore vetita quantum operetur. 108. & *ſeqq. vitiat conſenſum Apoſtolicum non expreſſa.* 109. *vnius proteſtatio rem conſeruat.* ibid. & *ſeq.*
Alienatio bonorum eccleſiæ eo ipſo habet læſionem, quod alia comparare non liceat hic. 107. & 108. *quæ alia ſit læſio ex tempore, loco, &c.* 107.
Alienari quæ non debeant. 102. & 103.
de Alienationum multiplici nullitate. 102.
Alternatiua fauorem perſonæ habet. 90.
Animus iniuriandi quando præſumatur. 317.
Annus quomodo computandus in diuidendis fructibus eccleſiaſticis. 144. & *ſeqq.*
Annus probationis an debeat eſſe continuus. 206. *quis interruptus.* 207.
Annus de momento in momentum currit. 206.
de Anniuerſariorum reductione. 233.
Antuerpia an prouincia. 2. *eius vnio cum Brabantia.* ibid. & *ſeqq.*
Antuerpienſes concordata Germanica cur non acceptarint? 72.
Annexa & connexa quæ ſint. 6.
Antichreſis quando licita. 133.
de Appellationibus. 65.
Appellatio in correctione non ſuſpendit executionem. 290.
Appellatio non ſuſpendit correctionem morum. 70.
Appellari poteſt à decreto & incarceratione. 288
Appellatio ſuſpenſiua non datur à viſitatione & correctione. 224.
Appellari ab interlocutoria vetat Trident. quo caſu id ceſſet. 315.
Appellatio introduci poteſt ad metropolitanum vbi Epiſcopi tanquam delegati procedunt. 224.
Appellatione pendente nihil innouandum. 66.
Appellatio in materia remiſſionis. 5. *non admittitur ſuper reparabili grauamine.* ibid.
Appellatio à Vicario in ſpiritualibus ad quem. 65.
Appellationes regularium quando admittuntur. 7. *in correctionibus.* 6. & 7.
Appellantes incarcerans vt reſignent vt teneatur? 67.
Apoſtatis etiam abſolutis non patent portæ dignitatum. 19.
de Archidiaconi officio. 25. & 26. *qualem iuriſdictionem habeat.* ibid. *quando viſitet.* 27.
Archidiaconi authoritas in decanos rurales. 28.
Archidiaconi iura quæ. ibid.
Archidiaconi vt poßint viſitare. 27.
Archidiaconus vacante ſede an ſit Vicarius. 26. *Inſtitutio corporalis, & authoriſabilis.* ibid.
Archiepiſcopi aſſenſus in alienatione. 108.
Archiui priuilegium. 61. & 62.
Arreſtum in bonis clerici mobilibus fieri non poteſt per iudicem laicum. 50.
Arreſta ad executionum naturam referuntur. ibid.
Aſylo an gaudeant qui pugnarunt duello. 303.
Aſylo qui gaudeant qualiter cognoſcendum. 250. *Decretum latum ex præparatoriis informationibus contra aſylum non habet vim ſententiæ.* 251. *an excludat appellationem.* ibid.
Attentans de vi tenetur. 66. & 67.
de Attentatorum priuilegio. ibid.

Auocatio quando à Papa, quando à Delegato fiat. 10.
Auocare cenſetur Papa eo ipſo quo cauſam alteri committit. ibid.
Aulici quo iure vtantur in ſucceſſionibus. 141. *& ſeq.*
Auſteritas primaua in monaſteriis inuitis non augenda. 199.

B.

B Annum imperiale in Brabantia nullius eſt effectus. 77.
Baptiſmo acquiritur ius ciuitatis. 301.
Baſtardi ſimplices haeredes inſtitui poſſunt. 139.
Beginæ an eccleſiaſticæ videantur. 180. *non habent ſtatum peculiarem.* ibid. *& ſeq.*
Belgica prouincia XVII. à Carolo V. coniuncta. 3. *&* 4.
Benedictini in Belgio carnibus vſi. 15.
Benedictini quæ obſeruare tenentur in alienationibus. 39.
Beneficium vnitum cenſeri debet quod per 40. *annos ſimul poſſeſſum eſt.* 14.
Beneficiarij qui non amittant fructus ob non præſtitam fidei profeſſionem. 2.
Beneficia quæ ab annatis immunia, & valor qualis exprimundus. 12.
Beneficia qualia vniri poſſint Seminariis. 297. *& ſeq.*
Beneficium patronatus laici non confertur aut penſione grauatur ſine patrono. 221.
Beneficia ſingula ſuos habere debent miniſtros. 332.
Beneficiarius ad quas expenſas teneatur. 145.
Beneficiatus qualiter donare poteſt de fructibus ſui beneficij. 184.
Beneficia debent eſſe perpetua. 330.
Beneficium irritè obtentum, canonicè permutatum, & alteri ritè collatum, an reuocatur. 93.
Beneficij identitas an pluralitas præſumatur, & an probanda. 241.
Beneficio curato nominationi regiæ ſubiecto liberum ſimplex vt pro dote neceſſaria poteſt vniri, quando alia ratio non ſuppetit. 322.
Beneficia in Brabantia ſita non ſubſunt concordatis Germanicis. 76. *&* 77.
Beneficium an amittatur ipſo iure per homicidium. 303.
Bigamus quis? 21. *dum matrimonium fuit nullum.* ibid.
Bogardi an habitum ordinis mutare valeant. 208. *&* 209.
Bogardis griſeus olim habitus datus vt laicis, non vt religioſis. 210.
Bona eccleſiaſtica recenter acquiſita an à precariis eximantur. 245.
Bona eccleſiæ recens acquiſita an iuſtè grauentur precariis. ibid.
Bona amortizata exempta ab oneribus. ibid.
Bona mobilia presbyterorum ſequuntur conditionem perſonæ. 54. *& ſeqq.*
Brabantia non eſt feudum Imperij. 77.
Brabantiæ dux an concordatis Germanicis teneatur. ibid.
Brabantia ab imperio exempta. ibid.
Brabantiæ dux eſt Soueranus ſeu ſupremus. ibid.
Brachium ſeculare inuocari poteſt non præuiis cenſuris. 63.
Breue delegationis Vicarij exercitus. 31. *& ſeq.*

C.

C Æduæ ligna & cretiones vt cenſendæ. 126. *&* 127. *& ſeqq.*
Canonici regulares in eccleſiis parochialibus inſtituti an mouibiles, ab Ordinario an Superiori corrigendi? quis illis ſuccedat? 91.
Canonici eccleſiæ collegiatæ an obligentur ad fidei profeſſionem. 1.
Cameracenſes an concordatis Germanicis obligentur. 78
Canonicarum ſecularium collegiis an vnio beneficiorum fieri poſſit. vbi multa de hoc inſtituto 202. *& ſeq.*
Canonici regulares nomine monachorum non cenſentur. 286.
Canonici cathedrales vt ſinguli non præcedunt aliarum eccleſiarum dignitates. 42.
Canonicæ an merè laicæ cenſendæ, an eccleſiaſticæ. 201.
Canonicæ regulares an cenſeantur Sanctimoniales & ad clauſuram teneantur. 193.
de Canonizatione & beatificatione. 236. *& ſeqq.*
Colones aliiq́; caſtra ſequentes caſtrenſi iuriſdictioni ſubiiciuntur. 271.
Cambium quod vſurarium. 125.
Cameracenſibus collatoribus Carolus V. mandat vt ſeruent concordata Germanica. 76.
Capitulum ſede vacante an viſitet vt Delegatus Apoſtolicus. 224.
de his quæ fiunt à maiori parte Capituli. 95.
Capitulum quando dimiſſorias dare non poteſt, teſtimoniales poteſt. 22.
Capitula generalia regularium quando indicenda. 224.
Capitula cathedralia per Epiſcopos viſitantur. 35.
Capitulum Antuerpienſe nunquam acceptauit concordata Germanica. 78.
à Capitulo duo electi quomodo cum Epiſcopo procedant. 36.
Quomodo vota adiunctorum cum Epiſcopo numerentur. 37.
Capitula collegiata vt viſitentur. 35. *&* 36.
ad Capturam perſonarum quomodo procedendum. 34.
Captiuorum cauſa mox expedienda. 291.
Carnium eſus Benedictinis vetitus & an conſuetudine excuſetur. 15.
Carcer infamat quando ad eum procedendum. 34.
Carceri quis non mancipandus. 287.
Carthuſienſium ordo quare habeatur ſtrictiſſimè. 199.
Caſtra quæ cenſeantur. 32.
Cathallum melius an teneantur ſoluere clerici. 249.
Cauſæ matrimoniales & criminales Epiſcopis reſeruatæ. 26.
Cauſa nouæ parochiæ ædificandæ. 227.
Cauſæ matrimonialis ab ordine iudiciario exempta. 263.
Caſus in quibus Epiſcopi procedunt ſine adiunctis. 36.
Caſtrenſes capellani non habent ius parochialis ſepulturæ. 32.
an ius iungendi matrimonio. ibid. *& ſeqq.*
de Celebratione miſſarum. 233.
de Cenſibus. 223.
Cenſus à quo ſoluendus. 225.
Cenſus & iura Epiſcopalia an à primitiuis, an Vicariis quâ actione, coactione, authoritate exigantur. 226.
Cenſuris quando vtendum. 34.
Cenſura non temerè ferenda. 63.
Certitudo qualis requiratur de morte prioris mariti pro ſecundis nuptiis. 285.

Clerici

Citare ex ſuo motu vt nemimem iudex debeat. 50.
Citatio irrita qua fit ad locum non tutum. 51.
Citatio contra quos decernenda. 50.
Citatus notoriè exemptus non tenetur comparere. 62.
Citatio contra exemptum in caſu excepto debet cauſam habere inſertam vt arctet. 78.
Citatus in materia clauſura monialium. ibid.
Ciſtercienſium immunitas à decimis. 178.
Ciſtercienſes ex diſpenſatione Alexandri VI. carnibus vtuntur. 16.
Clerici debent eſſe qui præſentantur ad beneficia. 85.
Clericus priuatur beneficio, ſi monitus ad reſidentiam non venit. 17.
Clericus illiteratus accipit coadiutorem. priuari non poteſt. 56. *auditur, defenditur, cognoſcitur, examinatur per ſynodales examinatores.* 72.
Clerici quando incarcerari poſſint. 37.
Quali in carcere. ibid.
Clericos temerariè incarcerantes excommunicantur. 34.
Clerico illiterato fructus relinquuntur, pars aut penſio coadiutori datur. 72. & 73.
Clerici an caballum melius debeant. 349.
Clericus armata militia ſe addicens clericalem deſerit titulum, & fructus beneficij amittit. 241.
ne Clerici vel monachi negotiis ſecularibus ſe immiſceant. ibid.
Clericorum coloni an immunes. 248.
Clerici an ad hoſpitalitatem militum obligati. 246.
Clericorum domus an ab hoſpitatione militum liberæ. ibid.
Clerici an ad hoſpitandum milites teneantur. ibid.
Clerici carceri non mancipandi niſi in enormibus, fugæ ſuſpicione, &c. 288.
de Clerico ægrotante. 72.
Cleri habitus qualis eſſe debeat. 68.
Clerici inteſtati bona cui cedant. 71. & 72.
Clericus maledicus corrigibilis non deponitur hodie. 313
Clerici qualiter obediant Epiſcopo. 38. 39.
Clericus citatus coram laico vt notoriè non ſubditus comparere non tenetur. 52. & 53.
Clericus vt de fructibus eccleſiaſticis ſuis dare poteſt. 184.
Clericus maledicus grauiter puniendus. 259.
Clandeſtina matrimonia eccleſia notificata recipiuntur tanquam à principio inita. 255.
Clauſula cum annexis & connexis. 6.
Clauſura an comprehendat canonicas regulares nomine ſanctimonialium. 193.
Clauſura an obſtet facultas Abbatiſſæ competens ex antiquis priuilegiis monialibus diſcedendi licentiam dandi. 195.
an ad eam cogi poſſunt apud quas nunquam fuit. 197. & 198.
Clauſura an vbique ſit recipienda. an in Belgio. 193.
Conſtitutionem Bonifacij de clauſura an olim receperunt Franci. ibid.
Clauſura præcepto an pœna nullitatis profeſſionis adiici poſſit aut alia ſimilis. 195.
moniales an ad clauſuram cogi poſſint, apud quas ea nunquam fuit. 196.
Clauſura an vouenda aut promittenda. 197.
An ex Chirographo prouiſionalis ſolutio indicatur in compoſitione Officiarij ſuper exceſſibus. 63.
Collecta in mora ſoluendi. quos teneant. 146.
Collecta in ſingulis parochiis pro ſuis & à ſuis. 293.
Collegia canonicarum an laica an eccleſiaſtica. 202. & 203.
de Commendis. 74.
Abrogata in Belgio. 75.
Commendata loca vt viſitentur? 224.
Computus ab Abbatiſſis Epiſcopo an debeantur. 190. & 192.
Præſcribi an poſsit aduerſus rationum exactionem. 192.
Comeſtio carnium in diebus illicitis facit quem ſuſpectum de hæreſi. 29.
Facta aggrauant ex loci circumſtantia. ibid.
Cœmiterium prophanatum redit ad collegium antea dominum. 227.
Conditio, ſi mundum reliquerit, *an per ingreſſum in Societatem aut beginagium purificetur.* 180.
Conditio per copulam vt remittitur. 57.
Confeſſio & communio annua vt obliget. hæc ad parochiam, illa ad proprium ſacerdotem, & quis ille. 345. *in fin. & ſeqq.*
Quæ non communicantium pœna. ibid.
de Coniuratorum conuerſione. 210.
in Confeſſione ſolicitans ad turpia quomodo denunciandus. puniendus. quomodo probetur. 347. *in fin.*
aliaq; ad conſtitutionum interpretationem. ibid.
Cognationis iura per ingreſſum religionis non auferuntur. 48.
de Coadiutore. 72.
Coadiutori fructus relinquuntur, penſio aut fructuum pars coadiutori. 73.
Concordata Galliæ clarè localia. 90.
Concordata Germaniæ realia ſunt. 89.
Concordata Germanica in paucis Brabantiæ locis recepta. 86.
Concordata Germanica an obtineant in Brabantia. 75.
Obligant paciſcentes & acceptantes. 76.
ad Congruam qui præter decimatores teneantur. 160.
de congrua portione qui poſsint agere. 161.
Congrua portio an à decimis Laicis debeatur. 230.
Confeſsio an ſit diuidua. 57.
Confeſsio aduerſarij potentiſsima probatio eſt. ibid.
Congregationes & Capitula regularium. 225.
Conſenſus eſt cauſa eſſentialis, & formalis matrimonij. 98. 99.
Contumacia non poteſt grauius puniri quàm delictum, ob quod contumax citatus eſt. 56.
Concilium Tridentinum quando in prouinciis cœperit obligare. 273.
Concurſus pro parochialibus indicendus. 16.
an irritus ob defectum examinis. 18.
eius nullitates qualiter admittendæ. ibid.
regula 8. Cancellariæ qualiter in parochialibus abrogata. 17.
Concurſum minutiæ non irritant, dum finis habetur. 18. 19.
Concurſus in Belgio. 19. & 20.
Concurſus in Vicariis locum non habet. 20.
Concubinarius impetrans beneficium non admittendus. 13.
eiiciendus vt infamis. ibid.
Concubinatus cauſæ cognitio qualiter Epiſcopo reſeruatur. 26.
Concubinarij vt puniantur? 308.
Conditio, ſi ad Pontificem ſpectet collatio, ſi deficit, irritum reddit reſcriptum. 14.
Conditionibus pluribus grauatus omnibus debet ſatisfacere. 139.

Connexa & annexa in reſcripto qua. 6.
Collatio Romana parochialis citra concurſum irrita eſt. 16.
Collegium in vno praſeruatur. 143.
Collegiata eccleſia diuiduntur in regulares & ſeculares. 234.
Confeſſus condemnatus appellans executionem non impedit. 291. in fin.
de Confeſſario monialium. 187. 189.
approbandus ab Ordinario. 187. 189.
Confeßio proprio ſacerdoti facienda. 187.
non facilè negandum vt fiat alieno. ibid.
Confeßoris electio. 182.
quid de illorum qualitate, ætate decreuerit Gregor. XV. quid vbi ſunt Prælati aut inſtar. ibid. & ſeqq.
vbi Vicarij. ibid.
Confeſſor monialium ab Epiſcopo conſtituitur. 182.
Computum monialium præfecta qualiter Epiſcopo dant. 190.
Cognatio ſpiritualis vt contrahatur in baptiſmo. 274.
Congrua portio ſumenda de noualibus. 179.
Conſulta compoſiti8. 180.
Coli vt ſanctus nemo poteſt ſine authoritate eccleſiæ Romanæ. 236.
Coniugum confeßio efficax probatio matrimonij. 261.
Collectandi ratio iam olim vſitata vt non facilè poßit mutari. 247. in fin.
Coloni qualiter taxandi in collectis. 248.
Commutatio hoſpitalium in alium vſum. 215.
Correctionem morum nulla appellatio ſuſpendit. 62.
de Correctione & illius executione non obſtante appellatione. 283. in fin.
Correctio clerici per priuationem diſtributionum. 289.
in Correctione morum per conſtitutiones etiam ſæculares vetitus recurſus. 291.
Conſanguineis pauperibus eleëmoſinam dare debent Eccleſiaſtici, &c. 183.
Conſanguinitas & affinitas in litteris diſpenſationum exactè exprimenda. 10.
De Conſanguinitate & affinitate. 277.
de Conſecratione Eccleſiæ vel altaris. 227
Conſenſu coram parocho & teſtibus re ipſa indicato iam perfectum eſt matrimonium. 256.
Conſenſus Capituli in vnionibus qualis requiratur. 324
Conſenſu per verba aut ſigna à parocho & teſtibus non plenè intellecto, nondum perfectum eſt matrimonium. 255.
Conſenſus impeditur appoſitâ conditione ſi ſponſus nobilis non ſit contractum non fore, ſi is ignobilis deprahendatur. 260.
Conſuetudo vt deroget debet eſſe rationabilis. 164. requiſita ad illam & qualiter probetur. 264. & 265.
Conſuetudini immemoriali quid tribuendum in cultu ſanctorum. 234.
Conſuetudo ſoluendi in ſpecie longo tempore præſumptionem facit pro irredimibilitate reditus. 119.
Conſuetudinem allegantı incumbit probatio. 169.
Conſuetudo malâ fide inducta qualitèr legem abroget. 15. & 16.
de Conſuetudine. 14.
de Conuerſione coniugatorum. 210.
Conſignatio peti non poteſt ex contractu diuortij ſine Eccleſiæ auctoritate facti. 277.
de Creditorum ordine. 132.
Crimen nullum accuſandum ex notitia per confeßionem ſacramentalem habita etiam de confitentis conſenſu. 292.
in Criminali cauſa an compoſitio executionem prouiſionalem habeat. 63. & ſeq.
Curata vnita exercenda per Vicarios perpetuos. 160.
Cultus publici permißio ad Rom. Pontificem ſpectat. 239.
Cultus publicus quis? ibid.
Conſtitutio in aula publicata an per prouinciam liget? 1.
Conſtitutio Benedicti XII. quæ exigat in alienationibus ord. S. Benedicti. 104.
Copia ſeu exempli quæ fides. 61.
Copula vt in reſcriptis diſpenſationum exprimenda. 10.
11. an etiam ſuſpicio? ibid.
Copula vt purget morum cognitorum quæſtionem in ſponſalibus. 252.
Copulam habens cum corrupta an teneatur, ſi ex partu contrahat inualetudinem. 207. in fin.
Copula manifeſte in delictis probanda. 11.
de Cuſtodia & exhibitione reorum. 287. & 291.

D.

DAudum cui, quodpia cauſa incerta relictum eſt. 155.
Damnum vi maiore acceptum quomodo ferendum. 133
Dare quando religioſi poßint. 182.
Debitor qui ſoluendo iam non eſt iure non vetatur contrahere, ſed in fraudem tantum. 132. & 133.
Decani rurales à quibus conſtituantur. 28.
de Decimis. 164.
Sine expenſarum ſolutione ſoluenda. 165.
De diuerſis ſpeciebus quæ ferè moribus ſunt immunes à decimis & de frugibus inſolitis. 166.
Mores in ſolutione decimarum ſint vniformes alioquin iuri ſtatur. 167.
de Decimis noualibus & illarum ſpolio. 170.
Decimalis terra an fructum facit decimalem. 167.
Decimæ nouales quæ. 171. & 173.
Decimæ vt ad congruam teneantur. 158.
Etiam quæ ſunt penes laicos. ibid.
aut eccleſiaſticos cum oneribus à Laicis fundatoribus impoſitis. ibid.
Decimæ Eccleſiaſticæ ſunt immunes à laudimiis & iuribus laicis. 174.
Decimarum conceſsio an ad nouales extendatur. ibid.
Decimationi panici, non obeſt edictum de nouis frugibus. 169.
Decimæ quæ prius ante alias pro congruâ teneantur. 158.
Decimæ penes laicos exiſtentes qualiter ad portionem parochorum teneantur. ibid.
Decimæ an conferant ad expenſas exaggerationum. 165
Decimæ olim, vt hodie aſsignatæ. 171.
nouales. 173.
à Decimis immunitas Ciſtercienſium. 178.
an vt hodie ſatis dotatis aliis nociua reuocanda. 179
Decimarum noualium conceßio an ad præteritas an futuras extendatur. 175.
quomodo intelligitur clauſula de quibus hactenus nemo decimas percepit. ibid.
Decimæ perſonales vbi debeantur. 268.
Decreto iure irrito nullâ opus eſt appellatione. 66.
Decretum Concilij Trid. ſeſ. 24. de matr. c. 1. eſt locale non directum in perſonam ſeu rem 258.
Deflorator tenetur virginem ducere vel dotare. 307.

ad

ad Diem promittens ſoluere poteſt ante diem. 126.
Deformitas notabilis vt ſoluat ſponſalia. 252.
Delegari qui poßint. 29.
Delegatio non tranſit in ſucceſſorem hodie, niſi in Ordinarium. ibid.
Delegati exercitus iuriſdictio qualis? 269. 270.
Delegati exercitus authoritas. 31.
De delictis communibus & regularium. 226.
Denuntiationum omiſsio non vitiat matrimonium. 254. 256.
Deuolutiua appellatio à viſitatione & correctione vt detur. 224.
Dimiſſoria ad omnes Ordines, comprehendunt tonſuram. 22.
Dignitates minores in cathedralibus an collegiatas præcedant. 42.
Dignitati tenui curam animarum habenti, an poßit vniri præbenda collegiata? 318.
De diſponſatione impuberum. 272.
in Diſpenſationum literis quæ neceſſaria? 10.
De diſpenſatione ſuper denuntiationibus. 254.
Diſtributiones abſentibus neganda. 69.
Diuortij quæſtio eſt iuriſdictionis eccleſiaſticæ. 272.
Diuortium ex conſenſu ſine eccleſiæ iudicio irritum, neque ex contractu danda conſignatio. ibid.
Diuortium ex ſolo conſenſu vt non licet. 64.
Diuortij quoad thorum ſententia vt non tranſeat in rem iudicatam. 63.
Diuortium fit ob fornicationem. 64.
Diuortij quæſtio tractanda coram Iudice domicilij vnde fugit vxor. 55.
De diuortiis. 276.
Domini temporales an à clero meliùs cathallum iure exigant in Flandria. 249.
Domicilium ſtabilitatem & ſedem exigit. 267. & 268.
Domicilium poteſt quis habere duobus in locis. 272.
Domicilium qui transfert ſtatim ſubiicitur nouo Iudici, & parocho. 271.
Domeſtici teſtes eſſe poſſunt pro diuortio. 276. 277.
Domicilio mutato parochus originis deſinit, domicilij incipit proprius eſſe. 267.
Domicilium aut incolatum qualiter quis ſatis conſtituiſſe cenſeatur, ad contrahendum ibi matrimonium. 267. & ſeqq.
Dolus in beneficio vt æſtimatur. 94.
De dolo & contumacia. 56.
Dolo ductus ad permutandum regreſſum habet. 94.
De donationibus. 134.
in Donatione reſiduum quod intelligatur. ibid.
Dos conſtituenda monaſteriis ædificandis. 102.
Dubia ad rationem legum excutienda. 327.
Dubia vox ſumenda ſecundum legis finem, cauſam, voluntatem. 234.
in Duello mortui confeßi tamen an gaudeant eccleſiaſticâ ſepulturâ & duello ſuperſtites aſylo? 303.

E.

ECcleſia ſuſtinet onera quæ rebus naturæ inſunt. 243.
Eccleſiæ regulares an collegiatæ? 234.
Eccleſiæ bona quæ exempta à precariis. 248.
ad Eccleſiæ reparationem qui teneantur. 231.
Eccleſiaſticæ perſonæ à quibus ſint exemptæ. 242. in fin.
Eccleſiæ epiſcopo ſunt ſubiectæ. 33. 34.
Eccleſiæ nouæ ædificatio, aut parochiæ erectio. 227.
Eccleſiarum reparatio ex regulamento & more. 145.
Eccleſijs parochialibus qualiter dum vacant. 16.
Eccleſia quamdiu reſtituatur in integrum. 45.
Eccleſiæ liberæ patronatis vniri non poſſunt. 321.
quando ſecus. 322.
Eccleſia parochiali destructa parochiani ad proximiorem transferendi. 221.
Eccleſia quæ inſignis. 322.
Eccleſiæ coloni an immunes. 248.
Eccleſiæ eſt non Principum ſtatuere impedimenta matrimonij. 265.
De ædificandis eccleſijs. 227.
Edicta vt traditiones immobilium fiant coram magiſtratu tam obtinent in ratificatione, quam actu. 223.
De electione. 16.
ad Eleemoſinas tenentur eccleſiaſtici. 183.
etiam conſanguineis quo ordine, modo, &c. ibid.
Emphiteuticæ rei interitus, per bellum vaſtatio, deſertio ad quem ſpectat. 130.
Emphyteutam ceſſantem propria authoritate repelli quando admittendum. 228.
Emphyteutæ an penſio remittenda ſit fundo ab hoſtibus occupato? 129. & ſeq.
deſerta ab Emphyteuta dominus rectè apprehendit. ibid.
reſtitutio in integrum an detur Emphyteutæ ignoranti aut minori. 131.
Emphyteuta an moram purgare poßit. & quid in minore? 131.
de Emptione & Venditione. 110.
Emptori probanda incumbunt ſolemnitates in alienatione obſeruatas eſſe. 104. in fin.
Epiſcopus viſitans non debet ampliùs quàm vna die per vnamquamque Baſilicam morari. 7. & 8.
Epiſcopus dum ſuſpectus eſt ſuſpectus fit etiam Vicarius. ibid.
Epiſcopi quibus ex cauſis nouas parochias erigere poſſint. 227.
Epiſcopus non poteſt ordinare alienæ diœceſis clericum ſine conſenſu proprij. 23.
Epiſcopis an regulares quoad obſeruantias regulæ teneantur obedire? 38. & 39.
Epiſcopi circa obſeruantias regulares qualiter ſtatuere & corrigere poßint. ibid.
Epiſcopo omnes diœceſani debere qualiter clerici. ibid.
qualiter regulares. 37. 38.
Epiſcopi viſitantes ordinare debent iuxta canonum ſanctiones. 72.
Epiſcopus quando ipſe Capitulum reuocat, vota audit & iuxta illa concludit. 37. ibid.
Epiſcopi quæ regularibus poßint imponere. 40.
Epiſcopatus ſuperior gradus ordinis hierarchici. 20. & 21.
Epiſcopus an poßit ſupplere in inſtituendo vices capituli exempti. 86.
Epiſcopus confirmatus poteſt viſitare. 36.
Epiſcopi poſſunt viſitando corrigere, & quomodo. 39.
Epiſcopi in quibus caſibus procedunt ſine adiunctis. 36.
Epiſcopi Antuerpienſes vtuntur alternatiuâ regula octaua Cancellariæ. 82.
Epiſcopi debent viſitare. 223.
Epiſcopi Ordines religioſos approbare olim vt poterant. 212. 213.
Epiſcopis omnes eccleſiæ ſubiectæ. 226. &c.
Epiſcopus originis, domicilij, beneficij adiri poteſt pro Ordinibus. 24.
Epiſcopale officium conſtanter præſtandum. 24.

Epiſcopi & paſtores ſtatim reſidere & laborare, & fructibus gaudere debent. 145.
Epiſcopi præter cathedraticum & iura conſueta exactiones imponere non poſſunt. 225. & ſeq.
Epiſcopatuum dos hic quanta. 333.
Epiſcopus quando Vicarium in parochiali conſtituit mortuo, vel amoto regulari. 92.
Erectio in cathedralem non tollit iuriſdictionem capituli in ſuos. 291.
de Erectione nouarum parochiarum. 225. & ſeq.
de Erectione nouorum monaſteriorum, dote & numero. 186.
Eſus carnium monachis prohibitus. 15.
an omnium. ibid.
Euidens quid cenſeatur? 62.
Euocatio 7.
Cauſæ in prima inſtantia euocari non debent. ibid.
Euocationum reſcripta ſi ſobreptitia ſint fiunt nulla. 8.
Euocatio quibus de cauſis annulletur. ibid.
qualis cauſa iuſta. ibid.
Euocatio totam cauſam deuoluit ad ſuperiorem, & ſuſpendit niſi in viſitatione. 7.
attentata poſt euocationem annullantur. ibid.
Euocationis effectus. ibid. Cauſa iuſta ex arbitrio. 8.
grauis ſuſpicio. ibid.
Exceſſus regularium & pœna. 286. & ſeqq.
Exceptio non vſus quid operetur in Concordatis Germ. 81.
Executio reſcripti poſt negligentiam annalem non eſt facienda. 14.
Executores teſtamenti an in ſolidum teneantur, 148.
Examinatus ſemel iterum non examinatur ſine noua cauſa. 73.
Exemptiones hodie præſcribuntur. 192.
Exemptio non refertur per protectionem, libertatem, &c. 335. & 336.
Exemptioni contraria ſi allegetur præſcriptio, quæ examinanda. 338. & ſeqq.
Exempti non vtuntur exemptione in morum correctione, fundationum implemento, delictis, contractibus alibi commiſſis, non obſtante nunc derogatione c. volentes, &c. 340.
Exempti ſi deſierint eſſe in loco non exempto, quæ in eos maneat prioris loci authoritas. ibid.
de Exemptorum viſitatione, & in eos decretorum executione. ibid.
Exemptio cleri ſecundarij Leodienſis vt hodie reſtricta. 336.
de Exemptorum foris agentium apprehenſione, & remiſſione. ibid.
regulares an remittantur. ibid.
ſubeſſe apprehendendi debent requirenti Iudici vel requiſito. ibid.
ſi Exemptos ſe eſſe prætendant inquirendum eſt an in eos ſit alterutrius iuriſdictio. 338.
Examen in concurſu ad parochiales quale ſufficiat. 18.
Exempta monaſteria Epiſcopus vnire non poteſt. 319.
de Exceſſibus Prælatorum. 318.
Exempti citati comparere vt teneantur? 67. in fin.
Exercitus quid? 32. 271.
Expoſiti acquirunt ius ciuitatis vbi exponuntur. 301.
Vnde alendi, & à quibus. ibid. & ſeq.

F.

de Fabrica magiſtris & pauperum eligendis, iuramento obſtringendis, rationibus. 162.
Factio teſtamenti interpretatione retinenda. 140.
Fama leuis probatio, quærenda origo. 60.
de familia aut gente ſe aſſerens debet probare. 152.
Fœmina an in teſtamento infecti teſtis eſſe poſſit? 136. & 137.
Feria 6 quatuor temporum an minores ordines conferre liceat? 21.
Feſti dies qui cenſeantur pro collatione ordinum. ibid. & ſeq.
Fides qua tribuenda libris antiquis & exemplis ſcripturarum. 61.
de Fide inſtrumentorum. ibid.
de Filiaſ. inuito patre monaſterium ingreſſa. 200.
Filiorum nomine an poſteri veniant? 152.
Filiatio per baptiſmum probatur. 281. & 282.
Filij qui ſint legitimi. 278.
Filij vt præſumantur legitimi. 260.
Flandria aliaq́; prouinciæ inferiores an quid habent commune cum imperio. 77. & ſeq.
Francia concordata inter Papam & Regem præciſè omnes collatores obligant. 75.
Fructus beneficij pro rata præſtiti officij debentur 144.
Fructibus immaturè collectis non impediuntur maturi colligi. 126.
de Fundatione citra vitam communem regularium. 207.
Fundatio quomodo excludere poſſit ordinarium. 217. & 218.
Fundatorum voluntas non mutanda in hoſpitalibus. 218.
Fuſtigatio quæ non infamat. 289.

G.

Gradus proximiores conſanguinitatis & affinitatis in diſpenſationibus exprimendi. & ſub qua pœna. 275.

H.

Habitus omnis illicitus quo Epiſcopus interdicit. 61.
Habitus cleri decens & à Laicis diſtinctus eſſe debet. 68.
Habitus clerici non delatio quando excuſetur. ibid. & 69.
Habitus ordinis an mutari valeat? 208.
Habitus etſi non facit monachum probat vel facit vt præſumatur. 213.
Habitans in loco publicati Concilij Trid. contrahens in loco non publicati citra illius formam an validè contrahat? 258.
Hæretici teſtes eſſe poſſunt in controuerſia hæreſis. 298.
Hæreticus manifeſtus pœnam euadit ſi abiurare & ſatisfacere velit. 300.
ſuſpectus de Hæreſi abiurat ex arbitrio iudicis. ibid.
de Hæreticis. 298.
de Hæreſi ſuſpecto vt indicenda purgatio. 300.
Hæreſis qualiter probetur, purgetur. 298.
Homicidium voluntarium vel caſuale à quo diſpenſetur cum culpa aut citra culpam commiſſum. 302.
de Homicidio. ibid. quis in eo diſpenſet. ibid.
clericus Homicida à quo diſpenſetur, & an capax beneficij retinendi aut acquirendi? ibid.
in Hoſpitalibus innouata quæ & aucta circa regimen. 217.
Hoſpitalia ſub protectione regia vt viſitentur? ibid.
an laica an eccleſiaſtica qui cognoſcatur. ibid.
ad Hoſpitalitatem tenentur eccleſiaſtici 183.
Hoſpitalitas militum realis quoad hoſpitium domus. 245.

245. qualiter fieri debeat. ibid.
Hoſpitalium mutationes ſoli Papæ reſeruatæ. 219.
Hoſpitalitas commendata. 217.
Hoſpitalitas non minuenda in commutationibus. 216.
Hoſpitalariorum immunitas à decimis. 178.
Hoſpitalia conuentualia deficientibus certis perſonis in alium vſum non mutanda. 215.
Hoſpitari milites an clerici teneantur. 246.
Hoſpitalia qualiter regenda. 217. an ſint beneficia ibid.

I.

IDentitas an pluralitas beneficij an præſumatur, & an probanda ſit, & à quo? 242. in fin.
Idoneus quis præſumptione probatur. 11
Ieiunia non ſeruare, carnes edere quale indicium. 299.
Immemorabilis conſuetudo bonam fidem & titulum complectitur. 15.
Immunitas à collectis qualiter præſcribatur. 248
ob illiteraturam nemo priuari poteſt. 56
Illiteratura paſtorum examinanda. 72. & per quos. ibid
de Immunitate eccleſiaſtica perſonarum & rerum. 242
Immemoriale quomodo quid probetur. 173.
Impedimenta matrim. ſtatuit ſola eccleſia. 265.
de Impuberum deſponſatione. 272.
ab Incarcerationis decreto appellari poteſt. 288.
Incarcerans appellantes vt reſignent, vt teneatur. 76.
Incerta piæ cauſæ relictum. 155.
Inceſtus non præſumitur. 11.
Incorrigibilis quis? 313.
Infantes expoſiti à quibus alendi. 300. in fin.
Inhibitio non ſeruata præſumptionem facit copulæ. 308.
Ingreſſus religionis non auſert iura cognationis. 48.
de Iniuriis. 313
Iniuria non committitur ſi deſit animus. ibid.
Iniuria deferre non certum crimen, vt certum, ſub appellatione pellicis, contra rem iudicatam. 314. & ſeq.
Iniuria quando etiam veri criminis exprobratio. ibid.
Iniurians veritatem criminis & animum ab iniuria alienum probare debet. ibid.
Iniuriandi animus quando præſumatur. 317.
Iniuriarum nomine ſacerdos an teneatur à defuncto aſſerens ſe iuſſum quidquam famoſum reuelare. 315. in fin.
de Iniuriis verbalibus palinodia an & quando ſufficiat. 317.
Inhibitio ſuſpectæ conuerſationis ſeruanda. 308.
Inquiſitiones fiunt per ipſos indices. 8.
Inſtitutionis ius competit Epiſcopo. 220. & 221.
Inſtitutum primæuum nullatenus alterandum. 198. in fin.
Inſtitutio vt competat Archidiacono. 26. & 27.
Inſtrumentis inuicem contrariis vt credatur. 62.
Inimicitiæ non finiuntur per finem litis. 8. qualiter probentur. 9.
Inſtrumenta in archiuo reperta vt probent. 62.
Inſtitutio in beneficiis neceſſaria. 83.
Inſtitutio præſentati Sede vacante nō eſt prohibita. 312.
de Inſtitutionibus. 91.
Interſtitia vt ſeruanda in ordinationibus. 21.
in Interſtitiis regularium ſuperiorum iudicio deferendum. ibid.
Inueſtitura debet fieri coram Curia rei ſitæ, & vt in principali negocio, ita in ratificatione, & tam diu locus eſt retractui. 122. & ſeqq.
Inuentarium petenti ſi obiiciatur, quod non ſit hæres, præiudicialis quæſtio præcedit. 56.
Inuitus nemo agit. 50.
Iuramentum in præſumptione qualiter deferendum 12.
Iura recognitionalia præſcriptione non tolluntur. 226.
Ius conferendi an Laicis competere poſſit immemoriali conſuetudine eaq; vniformi. 220.
de Iure patronatus ob præſentationis defectum amittendo. 219.
aduerſus Ius patronatus qualiter præſcribatur. 223.
de Iure patronatus. 218.
Ius retractus an filiis hæredibus competat rebus à patre venditis. 121.
Iudicum ſynodalium deſignatio qualiter facienda. 29.
Iuriſdictio archidiaconi an delegata. 27.
Iudex ſecularis non habet iuriſdictionem in clericos eorumue bona mobilia. 50. 51.
de Iudice laico decernente aduerſus clericum in materia ſubſidiorum regiorum 54.
Iudices ſynodales qui eſſe poſſint. 29.
Iudex ſuo motu neminem citandum alteri iubere debet. 50.
Iudex vt litem faciat ſuam. 35.
pro Iudice præſumptio, & eo qui officio fungitur. 317.
Iudex citare non poteſt, niſi ſubditos. 52.
Iudicis ex falſis inſtrumentis iudicantis irrita eſt ſententia. 55.
de Iudiciis. 50.
Iudicialia diebus feſtis facta ſunt irrita. 57.
Iudex eccleſiaſticus non poteſt ſupergredi ſtatutas pœnas? 56. in fin.
Iudex ad quem ante omnia reuocat attentatum. 66.
Iudex incompetens notoriè, malè citat, & adiri non debet, nec incurritur pœna contumaciæ. 51. 52.
Iudex quando de leui aut lata culpa teneatur. 35.
Iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali admittitur. 304. 309.
Ius gentilitij retractus. 47.

L.

LAici an iuris conferendi ſint capaces. 220. & 221.
de Lapſu trimeſtris Pontificij, & collatione poſt facta ab Ordinario in vim concordati Germanici. 86.
de Lectore theologo. 296.
Leodienſibus collatoribus Maximilianus mendat vt ſeruent concordata Germanica. 76.
Lege nouâ nihil clarè mutante manendum in antiqua. 234.
Legitimi quibus modis fiant. 283.
Legitimatio an ſe extendat extra territorium legitimantis. 140.
Legitimatus per reſcriptum an excludat ſubſtitutum à fidei-commiſſis. 139. &c.
An per ſubſequens matrimonium. ibid.
Legitimatio à teſtante peti poteſt. ibid.
Legitimatus vt officia obire poſſit. 283. & 284.
Legitimati ex ſolutis & fide data nati vt aliis fauorabiliores. ibid.
Legum publicatio prouincialis. 3. & 4.
Leges ciuiles nō porriguntur extra ditionē. 265. & ſeqq.
Libertas non infert exemptionem. 336.
Libri in antiquis vt probent. 152.
in Lignis cædi promiſſis mens contrahentium & annuæ cretiones ſpectandæ. 126.
Literati præſentandi ad beneficia. 85.
Lis probatio inimicitiarum. 9.
de Locato. 126.
Locus inſignis quis dicatur. 322.
Lucra nuptialia an debeantur coniugibus conuerſis, aut relictis. 211.

M.

M.

de Maioritate & obedientia. 373.
de Maledicis. 313.
Mandatarius qui pecuniam habet an vſuras debeat ex mora? aut per interpellationem. 433.
Rem domini non poteſt oppignorare. ibid.
Mandati fines diligenter obſeruandi. 103.
Manipulus decimus vt varietur quâ conſuetudine ſit opus. 163.
ad Matrimonium contrahendum qualiter ſatis reſidere quis cenſeatur. 267. & ſeqq.
Matrimonij impedimenta per Concil. Trid. remiſſa, an in loco non publicati Conc. ſublata ſint. 273.
Matrimonium conſenſu à parocho non ſatis intellecto an validum. 255.
Matrimonium contra interdictum contrahens coram parocho qui titulum non habet ſed tantum deſeruituram. 257.
Matrimonium ſub conditione contractum ſi vir ſit nobilis, dum poſtea liquet non eſſe, inualidum. 260.
Matrimoniali in cauſa probationes. 261. & ſeq.
Teſtium comparatio. 263.
Matrimonium quis raptus impediat. 263.
an vlla poteſtas, patria, dominica, tutoria, regia. ibid. & ſeqq.
Matrimonij impedimenta ſtatuere ſolius eſt eccleſiæ. 265.
de Matrimonio caſtrenſi. 267.
Matrimonium validè contrahitur coram proprio parocho extra parochiam. 257.
de Matrimonij primi & ſecundi probatione & prolium legitimatione. 260.
Matrimonium qualis metus irritet. 48.
Matrimonium qualiter præſumatur. 260.
de Matrimonio contra interdictum eccleſiæ contracto, & quando irritetur. 276.
Matrimonio ſoluto per ingreſſum religionis non conſummato, quid de bonis faciendum. 210. & ſeq.
Matrimonium an irritent vota in religione à Sede Apoſtolica approbata emiſſa. 214.
in Matrimoniali cauſa iudex laicus non aditur nec incurritur contumacia. 51.
in Matrimonio non facilè præſumitur defuiſſe conſenſum ex leuiuſculo metu. 49.
Matrimonij impedimenta ciuili iuri inducta per canones non obtinent. 265. & ſeq.
Matrimonia contrahentes ſine conſenſu parentum aut tutorum in Belgio. ibid.
pœna & quæ excuſent. ibid.
Mater prolem vulgò conceptam tenetur alere, niſi pauper ſit. 307.
Matri adulteræ dicenti filium eſſe adulteri non creditur. 283.
Matrimonialis ſententia non tranſit in rem iudicatam. 51.
Matrimonium non conſummatum ſoluitur ingreſſu religionis. 64.
Maturi fructus non impediuntur ob collectionem immaturam. 126.
Mendicantibus an moniales confiteri poſſint ſine Superioris licentia. 188.
Memoria non exſtare. quomodo dicatur. 173. &c.
Mendicantium monaſteria ab hoſpitiis militum libera eſſe debent. 247.
Mendicantes ab armatu liberi. 327.
Mens contrahentium vnde noſcatur. 126.
Menſæ S. ſpiritus rectores à quibus conſtituantur. 162. & ſeq.
Merces famulorum prælationem habet inter creditores. 132.
Metus exhæredationis quando non excuſet ſponſalia. 253. diſcordiarum. ibid.
Metus qualis ſit pendet ex arbitrio iudicis 49.
Metus qualis irritet matrimonium 48.
Metus iuſtè incuſſus non irritat contractum. 63. & 64.
Metus rixarum, &c. an ſponſalia ſoluat. 57. & ſeq.
Metus in publicatione teſtimoniorum qualiter conſiderandus. 61.
Metus cauſa quæ fiunt, irrita ſunt. 63. & ſeq.
Metus actu externo non facilè purgatur. 67.
Melitenſium origo, immunitas. 229.
an laici cenſeantur, an ad eccleſiaſtica onera obligati. 230. decimæ eorum vt teneantur ad reparationes eccleſiarum. 229. & ſeqq.
Milites an vt vagi à quolibet parocho validè iungi poſſint. 259.
Milites vt hoſpitandi. 245.
Militum expenſa à quibus luenda. ibid.
Militiæ nomen dans ſimulatè non fit militaris, nec matrimonium validè contrahit corã caſtrenſi ſacerdote. 72.
de Militum matrimoniis in Belgio. 269. in fin.
Militiæ iura hodie non omnia eadem quæ olim. 272.
Miles quando quis eſſe incipiat. 270.
Milites hodierni in re militia gaudent, tanquam reip. cauſa abſentes. 100.
Minor tutori eiuſq; filiis poteſt donare, legare quantum aliis conſanguineis ordinatè. 138.
Minor quando aduerſus tutores ſimul & aduerſus poſſeſſores agere poſſit. 44.
quando in integrum reſtituatur. ibid.
quando ſoluat vſuras recuperato prædio 45.
Minorum bonorum alienatio, nulla, & de ea varia. 96. & ſeqq.
de Miraculis & cultu ſanctorum ſine lite ſtatuendum. 215.
Miracula vt examinentur per Epiſcopos. ibid. & ſeq.
de Miſſarum celebratione. 213.
Miſſarum & fundationum reductio vt euitetur, vt hodie ſine ſuperiorum authoritate non acceptanda. ibid.
Miſſas plures de tempore, & feſto vt regulares etiam celebrare debeant. ibid.
Mobilia etiam ſacra potius alienanda quàm immobilia. 103.
Monaſteria antiqua euerti non debent ſub prætextu ſolo quod non deprehendantur eſſe regula à Sede Apoſt. approbata. 212.
Monaſteria quæ non ſubſunt Capitulis generalibus congreganda. 224.
Monaſterium antiquum quibus de cauſis præſumatur eſſe de regula approbata. 312.
Monaſteria noua qualiter erigi poſſint. 186.
Monaſterio incorporato onera ex regula incumbentia in alterum non tranſeunt, ſed fundata & rebus impoſita cum inſtituto huius compatibilia. 320.
de Monaſterij ſuppreſſione ſeu ſtatus mutatione. 325.
Monaſteria vt ſub nomine beneficiorum comprehendantur. 310.

Monachis

Monachis carnium eſus prohibitus. 14.
Benedicti XII. de eſu carnium conſtitutio examinata. 15.
Moniales ante ſuſceptionem habitus & profeßionem examinandæ. 200.
de Monialium confeßario. 187. *illius electione.* 189.
Monialium ſupernumerariorum dos. 186. *& ſeq.*
Monialibus confeſſor extraordinarius offerendus. 187.
quoties. ibid.
Moniales quibus electio confeßarij competit 189. *ab Epiſcopo datur alias ſuus.* 190.
de Monitionibus. 308.
Mora in venditore & emptore. 312.
Morbi tempora reſidentiæ imputantur. 70.
Mundum relinquere qui dicantur. 180.
an beginæ, an profeſſus in Societate. ibid.
Mulieris fugitiuæ quæſtio ſuper matrimonio aut diuortio vbi tractanda. 55.
Munera vt regulares ſuperiores poßint dare, vel non. 182. *& ſeq.*

N.

Neceſſitas alienandi quomodo expendenda. 103.
Negatiua quando probanda eſt. 153.
Niuellenſes ſeruant concordata Germanica & quare. 78.
Notariorum Apoſtolicorum origo. 236.
Nouales decimæ quibus competant. 170. *& ſeq.* 174. *& ſeqq.*
ex Noualibus vt parochis congrua aſsignetur. 158.
Nouales poſt Lateranenſe parochorum. 172.
quæ Nouales dicantur. 173.
Noualium conceſsio an ad præteritas an futuras extendatur. 175.
Nouales ex quibus cauſis obtingunt poſſeſſoribus veterum. 176.
clauſula, quæ rara veteres poſsidetis. 177.
Nouitij qualiter ſeculum dicantur relinquere. 180.
Nubentium pœna ſine conſenſu parentum vel tutorum in Belgio. 266.
Nullitas eccleſiaſticarum aut minorennium alienationum. 102.
Nullitates concurſus qualiter attendendæ. 18.
Nuptiæ multæ iure ciuili irritæ canonico valent. 266.
Nuptiæ ſecundæ donec certo moraliter conſtet de morte prioris coniugis. 285.
quomodo conſtet. ibid. *& ſeq.*
Nuptiæ per ingreſſum religionis diſſoluuntur. 211.

O.

Obedientia regularium qualiter obliget. 40. *&* 41.
Oblationis nouum genus in funere parocho debetur. 154. *in fin.*
Oblationes qualeſcumque funerales parochi. 155.
de Obligatione tutorum. 146.
Obreptio qualiter irrita reddat reſcripta. 10.
Oeconomia regularium qualiter ad Epiſcopum ſpectet. 40.
Officiali recuſato Epiſcopus alteri committit ſine arbitris. 55.
de Officio Ordinarij. 30.
de Officio Archidiaconi. 25.
eius authoritas imminuta. 26.
qualis hodie. ibid.
de Officio delegati. 29.
Officium diuinum vt præfecti monent peragendum, nec moram fert appellationum. 288. *in fin.*
Omißio proclamationum aliarumq́; ſolemnitatum non vitiat matrimonium præter ſolam parochi teſtiumq́; abſentiam. 215. *&* 250.
Onera parochialia ab omnibus parochiæ incolis ferenda. 293.
Onera ſeu impoſitiones in Belgio quare fiant. 245.
Ordinationes quibus temporibus fieri debeant. 20.
Ordines minores qui conferantur ab Abbatibus. 24.
Ordinem vnum accipiens ab Epiſcopo originis, an alium poßit ab Epiſcopo domicilij. ibid.
Ordinarij officium. 30.
Ordinarij authoritas in hoſpitalia. 217. *& ſeq.*
Ordinarij & viſitatores qualiter differant. 38. *& ſeq.*
Ordinarij authoritas in viſitatione 30.
Ordinarius an per fundationem excludi poßit. 218.
Ordinarius an ſolus ordinata in hoſpitalibus exequatur. ibid.
Ordinarius ſolemnizationem matrimonij committit, vt parochus. 255.
Ordinarius an lapſo trimeſtri pontificio conferre poßit. 88.
Ordinarius confert poſt lapſum trimeſtre ex concordatis Germaniæ. 86.
de Ordinarij iuriſdictione in capitula. 35.
Ordinarius cum non ſeruat ordinem iuris, ſed ſi ſtatuit aduerſus inauditum mox ſuperior adiri poteſt. 66.
Ordinarij nomine etiam Vicarius & Officialis comprehenditur. 331.
Ordinariorum circa ſacerdotes Caſtrenſes authoritas. 31.
Ordinarius diſpenſat ſuper bannis ex cauſa. 254.
Ordinarij quibus ex cauſis reductiones anniuerſariorum facere poßint 233.
de Ordine cognitionum. 56.
Ordo S. Saluatoris quatenus exemptus. 337.
Organorum vſus eccleſiaſticus. 293.
Origo Notariorum Apoſtolicorum. 236.
Oppignoratio rerum eccleſiæ potius facienda, quàm alienatio. 104.

P.

Pacta parochorum & priuilegiatorum & conſuetudines eſſe ſeruandas. 153.
Pacta dotalia circa futuras ſucceßiones an omninò ſeruanda ſint. 142.
de Pactis ſepulchralibus. 153.
Palinodia an & quando ſufficiat in iniuriis verbalibus. 317. *in fin.*
de Panico decimando. 168.
Parochia dudum incertum relictum. 155.
Parochos regulares ordinarius, an Superior ordinis viſitet extra curam & adminiſtrationem ſacramentorum. 93. *& ſeq.*
Parochi iuriſdictio in parochianos vt mutetur migratione. 268.
Parochialis eccleſia ob paupertatem vniri poteſt per ordinarium. 321.
Parochi oblationes funerales, etiam nouum genus. 155.

Parocho qualiter nouales competant, & quid ei obſta-re poßit. 173. & ſeqq.
Parochia noua erectio. 227.
quid Parocho veteri auferri poßit, aut tribui debeat. 228.
Parocho nouales decimæ vt debeantur. 124.
Parochi primitiui canonicam portionem vt ſuppleant. 160.
nec ſemel, ſed quoties opus. ibid.
de Parochiis. 155.
Parochia noua quibus ex cauſis erigenda. 227.
quomodo. 228.
Parochus quis. 19.
Parochi præſētia in matrimonio qualis requiratur. 255.
de Parochorum congrua portione. 157.
Parochi præſentia in matrimonio qualis ſufficiat. 257.
de Partu ſemeſtri an vitalis, an legitimus. 278.
de Partu ſeptimeſtri. 281.
Paſtor an præſumatur non intellexiſſe quod cæteri in-tellexerunt in matrimonij contractu. 255.
Paſcua ad culturam redacta an decimentur. 167.
Patrem quem eſſe dici non tantum ſed & probari debet. 306.
de Patronatu laico in eccleſiam tranſlato. 218.
Patronus aut collator non poteſt ſibi conferre. 223.
Patronus non poteſt ſeipſum præſentare. ibid.
Patrimonium clericorum an iure grauetur collectis. 244.
Patroni an ſtrictè conferre beneficium an perſonam offerre tantum dicendi ſint, & an non clericum poſ-ſint? 83.
Patroni vt præſentent inſtituendos. 27.
Patroni putatiui vel veri quæ præſentatio præualet ſi poſ-ſeſſor ſit vel non. 74.
Patrono in erectione nouæ parochiæ vt non præiudican-dum. 218.
Patronatum beneficium vt cadat ſub menſium reſer-uationem. 218.
Patronatus ius vt præſcribatur. 219. 223.
Patroni in rebus eccleſiæ collatis nullam habent poteſta-tem. quid in rationibus fabricæ, &c? 162.
Pater filiam ſe inuito in monaſterium ingreßam abſtra-here non poteſt. 200. *vt ſequeſtranda.* ibid.
Patronus non præſentans intra debita tempora pro illa vice ius amittit. ibid.
Patronatus reſtricti per Tridentinum. ibid.
Patrimonium clericorum an iure grauetur. 244.
de Paupertate religioſa. 182.
Pedagia an ſoluant clerici. 243.
Permutatio beneficiorum per quos admittenda. 222.
Permutationi ſi dolus duntaxat interuenit præſtatur indemnitas. 159.
Permutationes ſi non admittantur à patronis, Epiſcopi ſupplent, imo ſine illis admittunt. 73.
Periuri teſtes eſſe poſſunt in controuerſiis hæreſis. 298.
Per concordata beneficiis non collatoribus regula poni-tur. 90. & ſeq.
Perſonatum habentes delegantur. 30.
Periculum diſcordiarum amicorum non cauſat facile ſolutionem ſponſaliorum in Belgio. 213.
Peſtiferorum teſtamenta an ſolemnitates requirant. 135.
Pia loca ab hoſpitiis militum libera eſſe debent. 246. & 247.
de Pignoribus. 132.
Plebani an delegentur? 30.
Pœnæ ſimoniaci quando locus? 222.
Pœna nubentium ſine conſenſu parentum vel tutorum in Belgio. 266.
Pœna clerici non deferentis habitum. 96.
Pontifex ſolus canonizat & beatos declarat 236.
non poteſt errare. ibid.
forma canonizationis hodierna. ibid. & ſeq.
de Portione congrua agere quis poßit? quæ? quomodo conſtituenda? 161.
Portio parochorum congrua quæ? 157.
vnde ſupplenda. ibid.
Poteſtas regularium ſuperiorum fundatur in voto ſub-ditorum. 40.
Precaria veteres pro realibus habentur. 245.
Praxis canonizationis & beatificationis. 240.
de Præbendis. 73.
Præiudicialis quæſtio in ordine cognitionum. 56.
Præmonſtratenſes Vicarij curati amouibiles. 160. & ſeq
Profeßio fidei à quibus beneficiatis præſtanda. fol. 1.
Proprietas in religioſis prohibita. 95. & 96.
Probationes in ſponſalibus imperfectæ iunguntur. 57. & ſeq.
de Probatione promißionum matrimonialium. ibid.
de Probationibus deflorararum quoad promiſſa, vim, raptum, ſtuprum, etiam imperfectis coniungendis. 303.
Probatio in materia gratiæ extraiudicialiter fit. 12.
Probationes graues in cauſa criminali requiruntur. 59.
Prolem vulgo conceptam quis alere teneatur. 307.
Primitiæ pro congrua parochorum. 158.
Principum conſanguinei validè contrahunt ſine illorum aſſenſu. 264.
Priuilegia qualiter amittantur? 82.
Probatio ſanitiæ. 276.
Procurator quando ad vſuras pecuniæ receptæ teneatur? 43. & *de neglectis & culpa.* ibid.
quando donare, transfigere poßit. 44.
Procuratio vt ſoluenda? & quomodo optio competat. 223. & ſeqq.
Precaria Brabantica quando cepta, & quæ illarum forma? 244.
Præbenda per Ordinarium re ipſa deſignari ſeu applicari pro lectore Theologo debet. 226.
Precaria veteres pro realibus habentur: ita vt bona amortizata & coloni ſint ab iis immunes. 245.
Prædicare Epiſcopo vetante vt nec exempti poßint. 276. *an verò iniuſtè prohibitus, nec ſi toti conuentus pro-hibeantur?* ibid. *quid in ditionibus fœderatis, quid de Concordato cum Vicario generali.* ibid.
de Prædicationibus & functionibus paſtoralibus. 156.
Prælaturæ in Belgio non poſſunt dari in commendam. 75.
Prælati proprias eccleſias non moniti reparare tenentur. 146.
Præſentandi ad beneficia quales eſſe debeant. 85.
Præſentatus ſimoniacè ſine ſua culpa rehabilitatione opus non habet. 74.
Præſcriptio non currit impedito iure aut facto. 220.
Præſcriptio in ſeruitutibus diſcontinuis vt fiat? 219.

Præ-

Præſcriptio an carnium eſum monachis licitum faciat? 16.
Præſcriptio ex actibus difformibus non inducitur. 152.
Præſcriptio an detur munerum & præſtationum patrimonialium? 248.
Præſcriptio ideo inuenta ne dominia rerum diu in incerto ſint. 14.
Præſcriptio an detur reſpectu præſtationum patrimonialium. 248.
Præſcribitur decreto Concilij Tridentini per 40. annos.
Presbyteri parochiales perpetui ſunt. 91.
Præſumptiones delicti excluſiuæ vehementes. 11.
Præſtatio ſola de præterito non inducit obligationem de futuro. 120.
Primitiæ ad paſtorem ſolum ſpectant. 158.
de Priuilegio viſitationum. 30.
de Priuilegio. attentatorum. 66.
Priuilegia in ditionibus vnitis. 3. & 4.
Pœna religioſorum qui vitium proprietatis committunt. 26. 95.
Promittens aliquam ducere in vxorem an teneatur? 304.
Promiſſiones matrimoniales vt probentur? 57.
Promiſſionum matrimonialium imperfectæ probationes coniunguntur. 309.
Promotores in inquirendo partes iudicis ſubeunt. 8.
Prophanati loci dominium ad quem ſpectet. 227.
Poſſeſſio triennalis an tribuat verum titulum, in beneficio? 93.
de Poſſeſſore triennali. 92.
Poſſeſſio non ſufficit in ſpiritualibus. 154. in fin.
Profeſſus in monaſterio præter vnum emortuo validè profeſſus eſt. 143.
Profeſſio nouitij qui partem anni extra monaſterium egit an valida? 207.
Protectio non infert exemptionem. 335.
Prouiſus per patronum cuius non erat turnus, ſi per triennium ritè inſtitutus pacificè præbendam poſſedit moleſtari non debet. 74.
Pſalmiſtatus officium non ordo. 25.
Pubertati quando proximus quis cenſeatur ſufficienter ad matrimonium? 272.
Publicatio conſtitutionis an prouincialis requiratur? 14.
Publicatio qualis in lege derogatoria? & an requiratur? 273.
de Publicatione teſtimoniorum atque nominum. 60.
de Pugnantibus in duello. 303.

Q.

QVadriennium pro reſtitutione an currat ignoranti? 101.
Qualitates requiſitæ in præſentatis ad beneficia. 84.

R.

RAptus explicandus in diſpenſ. an & detentio? 11.
Raptus quis ſit matrimonio impedimento. 263.
Raptus non præſumitur, & qualiter negatiua probetur? 11.
Raptæ conſenſus ad validum matrimonium ſufficit. 263.
Raptus qualis & qualiter in diſpenſationum literis exprimi debet. 11.
Raptor tenetur virginem ducere & dotare. 296.
Rationes hodie quotannis à tutoribus & adminiſtratoribus dandæ. 148. & 149.
Rationes œconomi reddunt Epiſcopis. 162.
Realia onera rebus impoſita vt ad eccleſiam tranſeant? 243.
Recuſatio & appellatio qualiter differant quoad Officialem Epiſcopi. 55.
Reditus qui redimibiles. 113. 114.
frumentarij. 114. legati. ibid. conſiderandus finis. ibid. & origo. 115.
ſi non apparet. 115. & ſeqq. vbi plura eò ſpectantia.
Reditus pecuniâ empti ſunt redimibiles, alij ſecus. inter priuatos illi in cauſa pia ſecus præſumuntur. 120. & ſeqq.
de Redituum redemptione. 113.
Recuſationis cauſa non mutat forum Ordinarij. 55.
de Rebus eccleſiæ non alienandis. 96.
alienatio rerum eccleſiæ prohibita. ibid.
ob quas cauſas permittatur. ibid.
de Regularibus. 180.
Regulares præſertim non exempti an per ſuperiores pro ordinibus ad alienos Epiſcopos mitti poſſint? 22. in fin.
an examinari debeant? 23.
Regularium beneficiorum curatorum fructus non ſunt minuendi per regulares ſuperiores. 92.
Regularium priuilegia de ordinando extra tempora an ſublata? 21.
ſupra Regulam votum vt non obliget. 41.
Regularium exceſſus & pœna. 286. 287.
Regulari ſuperiori an Epiſcopo prius ſit obediendum? 40.
Regulares ad primæuum inſtitutum reducendi. 198.
inquirendum an vſu, an priuilegio, aut quomodo ab eo diſceſſum. ibid.
Regularium officialium conſtitutio, deſtitutio. ibid. & ſeq.
Regularis fundatio citra vitam communem. 207.
Regularibus rigor ſupra regulam non imponendus. 209
Regularis ſecundum regulam aut conſtitutiones regulares puniri debet. 286.
de Regularibus in communi adminiſtratione malè verſantibus. 95.
Regularium appellationes difficilius recipiuntur. 7.
quando admittantur. 8.
Regulares corriguntur iuxta obſeruantias regulares. 7.
Regulares & ſeculares in vnionibus non miſcendi & ſoluendi. 333.
Regulares qualiter, & quouſque Epiſcopis obedire teneantur? 38.
Regulares an duas miſſas celebrare teneantur occurrente feſto cum feria in quadrageſima, aut aliàs priuilegiata? 233.
Regularis amoueri poteſt ab officio ſine ordine iudiciario & ex leuiori probatione. 42.
Regulares proprietarij qualiter voce actiua & paſſiua priuandi. 96.
Regularis eget an conſanguineis pauperibus dare poſſit. 185.

Regularis ſuperior quomodo adminiſtrare & dare poſſit. examinatur Clementina de muneribus. 182. & ſeq.
Regulæ de valore ſtrictè accipiendæ. & in quibus, & ob quid locum habeant. 328. & ſeqq.
Reditus quando inter mobilia æſtimantur. 103.
Reditus quando ſoluendi ex hypotheca infructuoſa. 135.
Reformatio ſuſpendenda ſcandali vitandi cauſa. 208.
de Religioſis domibus. 212.
Religionis ingreſſus non aufert iura cognationis. 48.
Religioſi proprietarij qualiter puniantur. 95. 96.
de Reliquiis & veneratione Sanctorum. 235.
Religioſi nihil habent proprium. 182.
quando donare aliis poſſunt. ibid.
Relictum incertæ piæ cauſæ dandum parochiæ. 155.
Remiſſio ob ſterilitatem. 134.
cum natum non eſt quod legatum eſt. ibid.
quid ex edictu? ibid.
Remiſſio cauſæ à delegato ad condelegatum qualiter fiat. 5.
Reparatio eccleſiarum an ad hæredes clerici tranſeat? 145. & 146.
de Reſcriptis. 5. & ſeqq.
Reſcriptum generale ad quos non extendatur. 6.
Reſcripta exequenda intra annum. 14.
Reſcripta beneficialia explicare debent qualitatem beneficij, vt præbenda theologica. ibid.
Reſcriptum gratiæ qualiter vitietur? 325. 326. in fin. & 330.
Reſcripta beneficialia ex mente canonum intelligenda. 14.
de Reſtaurandis eccleſiis. 229.
Reſignatio per incarcerationem facta irrita eſt. 67.
Reſeruatio menſium in omni patronatu eccleſiaſtico obtinet. 218.
Reſiduum quid intelligatur? 134.
Reſidentiam vt excuſent priuilegium, fundatio, præſcriptio. 70.
Res monaſterio legata, ab eoq; vendita à conſanguineis legantis retrahi poteſt. 47.
Res inter alios iudicata alijs non nocent etiamſi verba ſint affinia. 52.
Reſtitutionis petitio an in minoribus executionem ſuſpendat? 46.
Reſtitutio intra quadriennium petenda. 102.
Retractus quandiu locum habeat. 48.
Retractus locum habet monaſterio vendente bona à monacho conſanguineo illata. 47.
Retrahens debet totam emptionem retrahere, etſi ius tantum ex parte natum ſit. 124.
Retractus an ſit ſtricti iuris? ibid.
Retractus gentilitius quibus concedatur? 126.
ad actus veros, non fictos pertinet. 122.
Retractus factum patris non oppugnat. 121.
Retractus filio hæredi competit. 122.
Retractus bonorum quorum inueſtitura facta à conſortibus an ratificatione eodem ritu non dum facta competat? ibid.
Rigor ſupra regulam inuitis regularibus imponi nequit. 219.
de Ripis fluminum reparandis. 243.

S.

Sacerdos proprius quis in ſumma confeſſione? 344. in fin.
Sacerdotum caſtrenſium authoritas. 31.
Sacri locus prophanatus vt ad priores dominos & priſtinum ſtatum redit? 227.
Sacerdos in confeſſione ſolicitans ad turpia denunciandus, puniendus, quomodo probetur? &c. 346. 347.
Scandalum vt ſemper in diſpenſationibus matrimonialibus conſiderandum? vt (intelligatur ? 276.
Schola & ſtipendium ludimagiſtri an rem politicam an eccleſiaſticam ſpectent? 293. & ſeqq.
Scholaſtici dignitas eccleſiaſtica vnde? 294.
Scholarum Epiſcopis cura demandata. 295.
Scientia confeſſionali ſuperioribus in regimine vti non licet. 292.
Scriptura teſtatoris an requiratur in teſtamento, an ſufficiat ſignatura? 137.
de Secundis nuptiis. 285.
vt de morte prioris coniugis conſtare debeat. ibid.
Sede vacante inſtitutio præſentati non eſt prohibita. 322.
Seminario an monaſterium vel hoſpitale vniri poſſit? 319.
pro Seminarij directione aſſumendi de capitulo & clero qui & qualiter? 296. & ſeq.
quæ ibi docenda? 297.
detractio dotis. aliaq;. ibid.
de Seminariis. 296.
dos Seminariorum vnde? ibid.
pueri aſſumendi in Seminarijs qua ætate? 297.
vnio beneficiorum licita pro erectione Seminarij. ibid.
de Semeſtri partu quæſtio an vitalis habendus ſit & legitimus. 278.
de Sententia & re iudicata. 63.
Sententia diuortij an tranſit in rem iudicatam? 51.
Sententia eſt nulla ſi ab incompetenti iudice eſt lata. 53.
Sententia ſuſpenditur per appellationem. 46.
de Sepulturis. 150.
de violatoribus Sepulchrorum & contaminatione cinerum. ibid.
Sepulturæ electio libera etiam monacho diſſito. ibid.
Sepultum cadauer extra locum electum exhumatur. ibid.
de Sepulchro familiari. 151.
patronus non excludit ſepulturam aliorum ab eccleſia patronata. ibid.
ad Sepulturam inductio quibus licita? 151.
Sepulchri ius habens ciuiliter vti debet. ibid.
nec alios excludit à vicino loco. ibid.
Sepulchri competens ſpatium. ibid.
Sepulchrum excluſiuum non facilè conceſſum. ibid.
Sepultura alibi electa an parochi primas exequias faciant? 154.
Sepulturâ eccleſiaſticâ an gaudeant mortui in duello confeſſi tamen? 303.
Sequeſtratio vt in raptis ad matrimonium carnale, ita in ſeductis ad ſpirituale datur. 201. & 202. &
quomodo an obſtet appellatio? ibid.
Sequeſtratio perſonæ & bonorum indicitur ad explorandam libertatem. 11.
Seruus ordinari non poteſt. 249.

Sciente

Sciente domino ordinatus fit liber. ibid.
Serui inuito domino validè contrahunt matrimonium. 264.
Sæuitia diuortio dat cauſam. 64.
Sæuitia cauſa recipitur ad ſoluendum thorum. 276.
in fin. eius probatio. ibid.
Silentium valde aggrauat ordinis auſteritatem. 199. *& ſeq.*
Silentium & expreſsio falſi eiuſdem efficacia quoad dolum aut ſimplicitatem. 330.
Simoniacus an ſit qui penſionem ſuper beneficio patronatus laici ſoluit? 221.
Simoniacè præſentatus ſine ſua culpa rehabilitatione opus non habet. 74.
Situs attenditur in beneficiis. 90.
in Societate votum ſimplex emittens fit religioſus. 81.
Socij criminis qualiter probent. 305. *& ſeq.*
Solemnitates in alienatione non præſumuntur? 104.
Soliloquium vt monialibus non permittendum? 199.
Solutiones emptoris poſt moram an precio, an vſuris imputandæ? 110. 112.
an Soluta per multos annos pro reditu frumentario aliàs certa ſumma maior non poſſit exigi? 120.
Spoliatus etiam poſt annum reſtituitur. 241.
Sponſalia per ingreſſum religionis diſſoluuntur. 211.
Sponſalia an tactus turpis ſoluat. 252.
de Sponſalibus & matrimonio. 251.
de Sponſaliorum vinculo & ſolutione. ibid.
Sponſalia gratis inita gratis per leges diſſoluuntur. 211.
Sponſalium remiſsio plenè debet probari. 58.
Sponſalia & fides poſt copulam facilius in honeſtis præſumitur. 253.
Sponſalia an ſoluant mores ante cogniti? 252.
Imparitas? ibid.
Diſſenſus parentum poſt copulam? ibid.
Sponſalia an ſoluant metus rixarum? 58.
Statutorum abrogatio non ex abrupto nec inconſultò facienda. 192.
Statutum eſt contra ius quod abſentibus concedit diſtributiones. 69. in fin
Statuta ſtrictè interpretanda. 71.
Stuprum committitur tam in viduam honeſtè viuentem, quàm in virginem. 306.
Stuprans ſtupratam ducere tenetur. 310.
Subdelegatus debet habere qualitates delegati. 29.
Subdelegare an ſuſpectus poſsit. 6.
Subditi inuitis principibus validè contrahunt matrimonium. 264.
Sub & obreptio qua & in quibus reſcriptis generet vitium nullitatis. 10.
Subreptio vitiat reſcriptum beneficiale. 13.
Subſcriptio manus propriæ Pontificis qualiter in reſcriptis requiratur? 9.
de Succeſsione regularium. 143.
de Succeſsione eccleſiaſtici. 144.
de Succeſsione aulicorum. 141.
de Succeſsionibus ab inteſtato. ibid.
Succeſsio quo iure dirigatur in contrariis locorum legibus? ibid.
Sumptus officij epiſcopalis quatenus ad ſucceſſores tranſeant? 34.
Sumptus exercendæ iuriſdictionis ad ſucceſſores in officio non hæredes pertinent. 35.
Superior monaſterij ſupprimendi audiri debet ante ſuppreſsionem. 191. & 192.
Superior regularis an ſuos ad alienum Epiſcopum mittere poſsit? 22. in fin.
Superioritas & obedientia præſcribi non poteſt. 192.

T.

Taciturnitas debentis alioquin contradicere argumentum. 128.
Taciturnitatis vitium tollit motus proprius. 10.
de Temporibus ordinationum. 20.
Teſtamentum non ſecundum edictum factum valet vbi edictum non eſt publicatum. 4.
Teſtamenta ad pias cauſas an requirant ſolemnitates? 137.
Teſtamenta holographa an ſublata ſint in Belgio. 203.
Teſtamentum clauſum valet, vt teſtamentum apud acta. 135.
Teſtamenta peſtiferorum an ſolemnitates requirunt? ibid
de Teſtamentis. ibid.
Edictum anni 1611. extra diſerta verba nihil in moribus mutat. ibid.
Teſtamentum inter liberos. ibid.
Teſtamentum inter liberos & pactiones dotales ita accipiendæ vt æqualitas interpretatione etiam ab inteſtato inueniat. 142. & 143.
Teſtamentum patris interpretandum in dubio pro filiis. 138.
Teſtamentum rectè nullum dicitur ſi conditum ſit aduerſus aui fidei commiſſum. 239.
Teſtatoris ſcriptura an ſignatura tantum opus ſit? 137.
Teſtes in teſtamento ſufficit narrari vocatos, etſi non probetur. 135.
Teſtes ex edicto non audiuntur, vbi ſcripto contractum eſt. 59.
Teſtes qui admittendi in rebus obſcuris & obſcœnis. 305.
Teſtes inhabiles in controuerſia hæreſis admittuntur, & qui? 298.
Teſtium comparatio facienda & quibus potiſsimum deferendum? 263.
Teſtimoniorum publicatio quando fieri debeat? 60.
Theologo affecta præbenda. 296.
Tituli & ſigilla vt retinenda in ditionibus vnitis? 2. & 4
Tonſura quolibet die conferri poteſt. 21.
Tonſura ab Abbatibus confertur ſuis. 24.
Tonſura an nomine ordinum comprehendatur? 22.
Tractatus prauius in alienationibus aliaque. 106.
Læſio in alienatione qualiter conſideranda. ibid. & ſeqq.
de alienatione facta ſede vacante. 107. in fin.
Capitulum res epiſcopales alienare non poteſt, ſed tantum adminiſtrare. 108.
Sede vacante nulla alienatio vllatenus licita. ibid.
Epiſcopus alienare non poteſt abſque ſummi Pontificis licentia. ibid.
Traiectenſes ſeruant concordata Germaniæ. & quare? 78.
Tridentinum quando in prouinciis cœperit obligare? 273.
Trimeſtre currit à die notitiæ in loco vacationis beneficij. 87.
de Triennali poſſeſſore. 93.

Tutor ſpondens vt tutor non obligatur ſuo nomine. 59. in fin.
Tutores quando ſoluant vſuras, etiam vſurarum. 149.
Tutores an in ſolidum teneantur? 147. & ſeq.
Tutor ſuſpectus & fraudulenter in rebus pupillaribus verſans qualiter puniatur? 95. & 96.
de Tutorum obligatione. 146.
Tutor diuiſa adminiſtratione pro contutore qualiter teneatur? ibid. & ſeq.

V.

Vagi qui cenſeantur? 259.
Valor beneficiorum Belgicorum qualis exprimi debeat in beneficiis impetrandis, & quare? 12.
Valor verus exprimendus in diſpenſatione. ibid.
Valor vt in vnionibus exprimendus? 327.
Verba obſcura interpretanda qualiter in teſtamentis? 140.
Vicarius an vniones facere poßit? & qualis eius poteſtas? 332.
à Vicario in ſpiritualibus tantum ad quem appelletur? 65.
Vicarius quis? 19. & 20.
de Vicariis perpetuis. 160.
Vicarij ſeculares an amouibiles? ibid.
regulares an amouibiles? ibid. & ſeqq.
Vicarij paſtorum qualiter conſtituantur? 19. & 20.
Vicarius exercitus nihil poteſt ſtatuere quod praiudicet parochis aut Ordinariis. 32.
Vicarij ſeculares parochorum an amouibiles? 160. & 161.
Virginitas vt praſumatur? 305.
de Viſitatione. 223.
Viſitare qui poßint? ibid.
Viſitatio & correctio quando fauorabilis? 7.
ſub Viſitationem non cadunt qua moram requirunt. 7. & 8.
aut indaginem iudicialem. ibid.
ad Viſitationis priuilegium qua pertineant? ibid.
Viſitationes & capitula generalia regularium. 224.
de Viſitatione exemptorum & in eos decretorum executione. 340.
Viſitatio celeriter expedienda. 41.
Verſatur circa euidentia non litigioſa. ibid.
Viſitatio priuilegiata. 20.
qualiter fieri debeat? ibid.
qua ad illam ſpectent? ibid.
Viſitationum qua habeant priuilegium? 30.
Vis quomodo probanda? 310.
de Vita & honeſtate clericorum. 68.
Vnionem nulla reſeruatio tollit aut impedit, ſiue ante ſiue poſt vacationem. 324.
Violentus ſtuprator hodie ducere & dotare tenetur. 310.
de Vnionum reuocatione. 332.
Vnita eccleſia nunquam vacant. 20.
Vnio ſimplicis beneficij fieri poteſt prabendis an etiam menſa capitulari? 323.
Vniones ſoluenda ob diſparem profeßionem, ſi aliter ceſſare neceſsitas poteſt. 333.
Vnio fit ſaluis oneribus, id quomodo intelligendum? 334.
Vnio reuocanda ceſſante cauſa. ibid.
praſertim cultus diuini. ibid.
Vnio curatorum ſoluenda ſi finis vnionis haberi aliter poteſt, vt ſingulis prouiſi reſideant. 333.
Vniones quibus de cauſis reuocanda & à quibus, iudice ſeculari an eccleſ. 204. 205.
Vnio an locum habeat in nobilium canonicarum collegijs tenues ac frequentes prabendas obtinentibus? 202.
Vnio quando praſumatur? 242.
in Vnionibus vt valor exprimendus? 326. & ſeqq.
Vnio quid ſit? 3.
Vnio monaſtici hoſpitalis Seminario facta irrita eſt. 319.
Vniones irrita facta non vocatis vocandis. ibid.
Vniones prouinciarum. 3. ſaluo omnium iure. ibid.
Vnio vt prabendis tenuibus loci inſignis fieri poſsit, & qui dicantur inſignes? 322.
Voluntas contrahentium vnde intelligatur? 126.
Voluntates vltima non facilè mutanda. 233.
Votum complectitur neceſſaria ad obſeruantiam regula, non opportuna tantum. 40. & 41.
Vota ſemper in eccleſia matrimonia irritarunt ſolenniter emiſſa, etſi hoc verbum non ſit tam antiquum. 214.
Vota in minori an maiori menſura ſint ſoluenda? 118.
Vota regularia ſemper obligant. 214.
emiſſa in religione non approbata an dirimant matrimonium? 214. & 215.
Vota ſimplicia matrimonium non dirimunt. 214.
Vſura an ad ratam fructuum tantum debeantur? 111.
Vſura cenſetur in cambio & punitur cum exceditur pretium iuſtum ipſius traiectus. 124.
Vſura obiectio non impedit ſolutionem prouiſionalem, ſicut nec catera exceptiones. ibid.
Vſura qualiter à minoribus ſoluantur de in rem verſo? 45.
Vſura pratij rei vendita an debeantur 110.
ab Vſuris & mora qua emptorem non ſoluentem excuſent. 111.
quando eo ſolo debet quod re frui poßit ante inueſtituram. ibid. aliaq; id genus. ibid.
Vſura ante moram etiam debentur venditori ex aquitate ibid.
Vſura an commenſuranda fructibus rei vendita? 310. & ſeq.
de Vſuris ex mora & fructuum perceptione debitis. ibid.
Vſura ex pacto ſeu mora quales debeantur? ibid.
Vſura accuſati edunt libros? quia occultè ſoleat contrahi. 125.
Vſura propriè non eſt in cambio. ibid.
qualiter. ibid.
Vſufructuarius ad quas expenſas teneatur? 145.
Vſusfructus ceſſat re mutatâ in aliam formam. 227. & 228.
Vtilitas alienandi quomodo expendenda? 103.

FINIS.